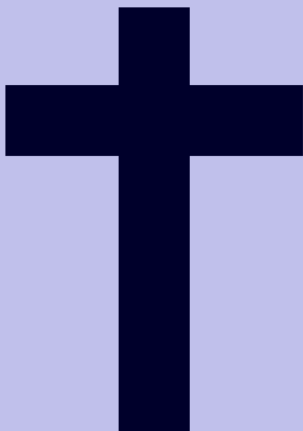


Lilailano Lyahambi  
Lya Nnungu Kwa Vanu  
Vammalele



Portions of the Holy Bible in the Makonde language of  
Mozambique and Tanzania

# Lilailano Lyahambi Lya Nnungu Kwa Vanu Vammalele Portions of the Holy Bible in the Makonde language of Mozambique and Tanzania

**Porções da Bíblia Sagrada no idioma Makonde de Moçambique**  
copyright © 2020 Pioneer Bible Translators

Language: Makonde

Contributor: Pioneer Bible Translators

## Copyright Information

© 2013, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

### **The New Testament**

in Makonde

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.

You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

You include the above copyright and source information.

If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2025-05-06

---

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 6 May 2025 from source files dated 6 May 2025  
e50d2b9d-5016-5132-9a8e-701dc953e2af

## Contents

Ntandiliko . . . . .	1
Matayo . . . . .	90
Mako . . . . .	155
Luka . . . . .	195
Yohana . . . . .	264
Matendo . . . . .	316
Valoma . . . . .	377
1 Vakolinso . . . . .	406
2 Vakolinso . . . . .	433
Vagalatiya . . . . .	451
Vaefeso . . . . .	461
Vafilipi . . . . .	471
Vakolosayi . . . . .	479
1 Vasesalonike . . . . .	486
2 Vasesalonike . . . . .	493
1 Timoseo . . . . .	497
2 Timoseo . . . . .	505
Tito . . . . .	511
Filimoni . . . . .	515
Vaeblaniya . . . . .	517
Yakobo . . . . .	539
1 Petulo . . . . .	547
2 Petulo . . . . .	556
1 Yohana . . . . .	561
2 Yohana . . . . .	569
3 Yohana . . . . .	571
Yuda . . . . .	573
Uhunulo . . . . .	576

## **Ntandiliko**

### **Ulongoledi wa chitabu cha Ntandiliko**

Chitabu achino kwa Chiswahili chichemwa Mwanzo na kwa Chimakonde chichemwa “Ntandiliko,” na chitabu achino njo chitandi cha Lilailano Iya Kala. Kwa luga yake ya asili ya Chieblaniya ya chitabu achino chitandilike na malove alano, “Anepo patandi.” Chitabu achino chitulanguja namuna chivitandilike vitukutuku vyammalele, na namuna Nnungu chatandilihije ulongo wa kuva pamo na vanu. Vatalamu vanji va Bibiliya va maduvano vātenda kuva chitabu achino chilembwije na Musa, uchocho álembile na vitabu vinji, yani chitabu cha Kuuka na chitabu cha Valawi na chitabu cha Isabu, na chitabu cha Makumbusho la Sheliya, na ñahululika kuva vitabu anevyo vilembwije mmyaka fulani kutandikila mmwaka wa 1,300 mpaka wa 1,400 K.K. (Kilisto akánambivelekwa).

Chitabu cha Ntandiliko chiumbele habali muhimu namene divayangâta vanu kwelewa vitabu vinji vyammalele vya M'bibiliya, ikâva vya Nnilailano Iya Kala au Lyahambi. Chitabu cha Ntandiliko chitulanguja namuna sambichiinjidile pachilambo, na umuhimu wa kwida kwa Mpohi wa vanu vamalele. Uchocho, chitabu achino chihunukula mpango wa Nnungu wa kuvapoha vanu. Chinu anecho chinahululika kumaikana kuhalokana na unabii ntandi ulaûja kunnyamba Yesu (Ntandiliko 3:15), na kuhalokana na ahadi ya Nnungu kwa Iblahimu ya kuvibaliki vilambo vyammalele vivêle pachilambo (Ntandiliko 12:3).

#### **Uinjipihhi wa chitabu cha Ntandiliko**

1. Sula ya 1 na ya 2, Nnungu àumba chilambo, na àmmumba Adamu na Hawa.
2. Sula ya 3 mpaka ya 5, ðimwelesija Adamu na Hawa, na kwamba sambiyao na kwamba chiveleko chao.
3. Sula ya 6 mpaka ya 9, ðimwelesija Nuhu, na kwamba habali dya alila livambwe likulu.
4. Sula ya 10 na 11, ðielesa kwamba mambo lanahumidile ching'ati chipindi cha Nuhu na chipindi cha Iblahimu, pamo na habali dya nnala wa Babeli.
5. Sula ya 12 mpaka ya 50, ðimwelesija Iblahimu, familiya yake na ntandiliko wa chilambo cha Isilaeli.
  - a. Maisha langa Iblahimu na Sala n'jawe, làeleswa musula ya 12 mpaka 25.
  - b. Maisha langa Isaka na Labeka n'jawe, làeleswa musula ya 21 mpaka 28, na habali dya kuhwa kwanga Isaka, làeleswa musula ya 35.
  - c. Maisha langa Yakobo na Esau, vana vanga Isaka, làeleswa musula ya 25 mpaka ya 50.
  - d. Sula ya 37 mpaka ya 50, ðiumbele habali dya mwana wa Yakobo wanantamwije namene, na namuna chajuhijwe kuva ntawala fulani wa chilambo cha Misili.

*Kutandilika kwa chitabu cha Ntandiliko*

<sup>1</sup> Anepo patandi, Nnungu áumbile kumahunde na chilambo.

<sup>2</sup> Chilambo nanga pachinavele na liumbo na chivele chihi nanga chinu. Chilambo chihunikwije na medi lohe namene na lupi ludimbije pii, na Umumu wa Nnungu nkuva avèle muha medi.

<sup>3</sup> Nnungu nkuhaua kuchidoni, “Pààve nng'anji!” Nng'anji nkupwawa.

<sup>4</sup> Nnungu nkwona kuva anewo nng'anji nni chinu chambone. Anepo Nnungu nkupapulanya nng'anji na lupi.

<sup>5</sup> Nnungu nkuuchema nng'anji “Muhi,” na lupi nkuluchema “Chilo.” Bahi nkuva muhi, na nkuva chilo. Na anelyo lyávele liduva litandi.\*

<sup>6</sup> Nnungu nkuchidoni, “Pààve na nafasi ching'ati medi. Nafasi aneyo ilayavanye medi mibali mivili, yani muha na pahi.”

<sup>7</sup> Bahi nkuva muchi chahawile. Nnungu nkuvika nafasi ya kulayavanya medi lavèle muha na medi lavèle pahi.

<sup>8</sup> Nnungu nkuichema aneyo nafasi, “Kumahunde.” Bahi nkuva muhi, na nkuva chilo. Na anelyo lyávele liduva lyavili.

<sup>9</sup> Nnungu nkuchidoni, “Medi lavèle pahi lalilopolele pamo, uchinga paonekane pachinu pakávele medi.” Bahi nkuva muchi chahawile.

<sup>10</sup> Nnungu nkupachema pachinu pakávele medi “Chilambo,” na muchinu amula mulopokedile medi nkumuchema “Dibahali.” Bahi Nnungu nkwona kuva anecho chachitendile nni chinu chambone.

<sup>11</sup> Bahi Nnungu nkuhaua kuchidoni, “Chilambo chimeje kila aina ya mimea, mimea ivèle na dimbeyu, na milandi ípa vihepo vivèle na dimbeyu dya namuna yake.” Bahi nkuva muchi chahawile.

<sup>12</sup> Chilambo nkumeja mimea ivèle na dimbeyu dya namuna yake, na milandi ípa vihepo vivèle na dimbeyu dya namuna yake. Bahi Nnungu nkwona kuva anecho chachitendile nni chinu chambone.

<sup>13</sup> Bahi nkuva muhi, na nkuva chilo. Na anelyo lyávele liduva lyatatu.

<sup>14</sup> Nnungu nkuchidoni, “Kumahunde kùúve na ming'anje uchinga ihapulanaye chilo na muhi. Ming'anje uyoyo ìve vimaiho vya kulanguja mahiku, na maduva na vyaka,

<sup>15</sup> na ming'anje aneyo ivale aneko kumahunde uchinga ilangajije pachilambo.” Bahi nkuva muchi chahawile.

<sup>16</sup> Nnungu nkujuha ming'anje mivili mikulungwa, aula nng'anje nkulu namene ulangaje muhi na aula n'joko ulangaje chilo. Uchocho, Nnungu nkujuha na dinondwa.

<sup>17</sup> Nnungu nkuivika aneyo ming'anje kumahunde uchinga ilangaje pachilambo,

<sup>18</sup> ilangaje chilo na muhi na kuhapulanya nng'anje na lupi. Bahi Nnungu nkwona kuva anecho chachitendile nni chinu chambone.

<sup>19</sup> Bahi nkuva muhi, na nkuva chilo. Na anelyo lyávele liduva lya ncheche.

<sup>20</sup> Nnungu nkuchidoni, “Mmedi muumbale makuwa la viumbe vyomi, na vyuni viuluke kumahunde.”

<sup>21</sup> Bahi Nnungu nkuvaumba anyama vakulu namene va m'bahali na aina dyammalele dya viumbe vyomi viðnga mmedi. Uchocho, nkuumba na aina dyammalele dya vyuni. Bahi Nnungu nkwona kuva anecho chachitendile nni chinu chambone.

<sup>22</sup> Nnungu nkuvibaliki wachidoni, “Velekana, na kuyenjejeke. Viumbe vya m'bahali viumbale m'bahali, na vyuni viyenjejeke pachilambo.”

\* 1:5 Apano pálembwije “nkuva chilo na muhi, liduva litandi.” Válembile uchocho ing'anya Nnungu pachiumbile chilambo lupi lwanipwawa, koka nkuliumba liduva, nkupwawa muhi. Bahi Vayahudi vávalanga liduva kutandilika nnupi kuhwena kunng'anji.

<sup>23</sup> Bahi nkuva muhi, na nkuva chilo. Na anelyo lyávele liduva lya nnyano.

<sup>24</sup> Nnungu nkuchidoni, “Chilambo chíive na aina dyammalele dya viumbe vivêle na umi, yani anyama va kulangwa na va munnyitu na vakoko.” Bahi nkuva muchi chahawile.

<sup>25</sup> Nnungu nkuumba kila aina ya anyama va kulangwa na va munnyitu na vakoko. Bahi Nnungu nkwna kuva anecho chachitendile nni chinu chambone.

<sup>26</sup> Anepo Nnungu nkuchidoni, “Tummumbe munu kwa nfano wetu, alandane na hwetu uchinga atawale dihomba dya m'bahali na vyuni viulúka kumahunde na anyama vammalele va kulangwa na anyama vammalele va munnyitu na vakoko vammalele va pachilambo.”

<sup>27</sup> Bahi Nnungu nkummumba munu kwa nfano wake. Kwa nfano wake mwene Nnungu ámmumbile nnume na mmahe.

<sup>28</sup> Nnungu nkuvabaliki wavahaulila kuchidoni, “Velekana na muyenjejeke, muumbale pachilambo na kuchitawala. Uchocho, muvatawale ahomba va m'bahali, na vyuni viulúka kumahunde na kila chiumbe chivêle na umi chíônga pachilambo.”

<sup>29</sup> Anepo Nnungu nkuchidoni, “Lola, nangu nímwing'anga kila mmea wa pachilambo uvêle na dimbeyu, na kila nnandi úpa vihepo vivêle na dimbeyu uchinga viive chakulya chenu.

<sup>30</sup> Na anevo anyama vammalele va nchilambo, na vyuni vyammalele viulúka kumahunde, na viumbe vyammalele viônga pachilambo, yani kila chiumbe chivêle na umi, chakulya chavo chimbekuya mahamba lammalele la mimea.” Bahi nkuva muchi chahawile.

<sup>31</sup> Bahi Nnungu nkuvilola vyammalele vyaviumbele, nkwna kuva kila chinu chachitendile nni chambone namene. Bahi nkuva muhi, na nkuva chilo. Na anelyo lyávele liduva lya sita.

## 2

<sup>1</sup> Bahi chilambo na kumahunde na vyammalele vivêle anemwo, nku-malilika kuumbwa.

<sup>2</sup> Kabla likánahwika liduva lya saba Nnungu ávele amalidilè madengo lammalele la kuumba. Bahi nniduva anelyo lya saba Nnungu nkuyewelela kukola madengo lake.

<sup>3</sup> Nnungu nkulibaliki liduva anelyo lya saba na kulitenda liive kwajili yake mwene, kwa kuva, liduva anelyo Nnungu ányewelela kukola madengo lake lammalele la kuumba.

### *Maeleso lanji layâmba namuna chichiumbwije chilambo na vanu*

<sup>4</sup> Bahi uvila njo chichiumbwije chilambo na kumahunde.

Yahwe Nnungu paumbile chilambo na kumahunde,

<sup>5</sup> nchilambo múvele bado mukanambimèlà chinu chohecho ing'anya Yahwe Nnungu ávele bado akanambichitonyèlà chilambo imbula, na wala nanga panapwawije munu wa kulima.

<sup>6</sup> Henga medi lachihuma mmimbwimbwi njo lachiulovya ulongo wa nchilambo.

<sup>7</sup> Bahi Yahwe Nnungu nkummumba nnume kwa litutunga lya ulongo, nkummehija dimumu dya umi n'dimula dyake, na aneyo munu nkuva chiumbe chivêle na umi.

<sup>8</sup> Bahi Yahwe Nnungu nkuvika bustani m'bali wa mashaliki, kueneo lichêmwa Adeni, na m'bustani aneyo nkummika ayula munu wammumbile.

<sup>9</sup> Anepo Yahwe Nnungu nkumeja kila namuna ya nnandi ukatapêle na ufâa kwa chakulya. Na ching'ati bustani aneyo pávele na milandi inji mivili ya vihepo. Vihepo vya nnandi umo vivatenda vanu vâave na umi ukee na ntululilo, na vihepo vya nnandi unji vivatenda vanu vâave na uweso wa kupembula mambo lambone na lahakalenge.

<sup>10</sup> Aneko ku Adeni kúvele na muto uchimwadilangila medi lake m'bustani aneyo, na kutandikila pabustani aneyo muto nkuyavanyika kuva myuto ncheche.

<sup>11</sup> Lina Iya muto ntandi nni Pishoni. Muto anewo ùdinguka chilambo chammalele cha Havila, chilambo chivêle zahabu.

<sup>12</sup> Sahabu ya chilambo anecho nni yambone namene. Uchocho, nchilambo anecho mùvele malashi la bedola na mayanga lakatapêle la shohamu.

<sup>13</sup> Na muto wavili ùchemwa Gihoni. Muto anewo ùdinguka nchilambo chammalele cha Kushi.

<sup>14</sup> Na muto watatu ùchemwa Tigili. Muto anewo ùkululila m'bali wa mashaliki wa imanga ya Ashulu. Na muto wa ncheche ùchemwa Eflati.

<sup>15</sup> Bahi Yahwe Nnungu nkuntwala ayula nnume nkummika M'bustani ya Adeni uchinga ailime na kuichunga.

<sup>16</sup> Yahwe Nnungu nkumwamulisa ayula nnume wachidoni, "Unahulula chihi kulya vihepo vya nnandi wohewo wa m'bustani,

<sup>17</sup> henga vihepo vya nnandi wa kupembula mambo lambone na lahakalenge unalye, kwa kuva, liduva lyumbekulya vihepo vya nnandi anewo, muhiu uchiuhwe."

<sup>18</sup> Anepo Yahwe Nnungu nkuchidoni, "Chikee chinu chambone ayu nnume kuva weka. Nimbemmumbila nkúyangata ambenfâla."

<sup>19</sup> Bahi Yahwe Nnungu nkummumba kwa ulongo kila nnyama wa munnyitu na kila chuni chiulúka kumahunde, nkumpelekejija ayula nnume uchinga alole chambevachema. Na malina lávichemilê viumbe anevyo, nkua njo malina lavo.

<sup>20</sup> Bahi ayula nnume nkuvachema malina anyama vammalele va kulangwa, na anyama va munnyitu na vyuni vyammalele viulúka kumahunde. Henga aneyo nnume nanga panammwene nkúyangata ambenfâla.

<sup>21</sup> Bahi Yahwe Nnungu nkunnaja ayula nnume luwono luidôpa, pánavale nkwna luwono, Nnungu nkulamola luvau lumo lwa aneyo nnume, na pachinu apala pahalamwele luvau nkupahunika kwa inyama.

<sup>22</sup> Bahi alula luvau lwaholomwene kuhaloka kwanga nnume, Yahwe Nnungu nkulujuha kuva mmahe, nkumpelekeja ayula mmahe kwanga ayula nnume.

<sup>23</sup> Anepo aneyo nnume nkuchidoni, "Enhee, ayuno njo angufâla! Ayuno nni liwangwa kuhaloka mmawangwa langu,

na inyama kuhaloka muinyama yangu.

Ayuno àmbechemwa 'Mmahe,'  
kwa kuva, àhumile mwang'une nnume."

<sup>24</sup> Njo mana nnume ànneka atatake na anyokwe, nkulundana na n'jawe, na anevo vavili vâava mmili umo.

<sup>25</sup> Bahi aneyo nnume na n'jawe vammalele vávele chihi lukundu mwandu, henga wala nanga pávanawene dihoni.

### 3

1 Nnyongo ávele na ulamba kuvapunda anyama vammalele va munnyitu vanavaumbile Yahwe Nnungu. Bahi nnyongo nkunnyaulila ayula mmahe kuchidoni, “Ati muhiu kuva Nnungu áhawile kuva munalye vihepo vya nnandi wohewo wa m'bustani?”

2 Mmahe nkunnyang'ula ayula nnyongo kuchidoni, “Nanga, tùnahulula chihi kulya vihepo vya milandi ivêle m'bustani,

3 henga Nnungu áhawile kuva, tunalye vihepo vya nnandi uvêle ching'ati bustani, na wala tunaukwahe, na tukátenda uchocho tùmbekuhwa.”

4 Nnyongo nkunnyaulila mmahe kuchidoni, “Mmh! Nanga pamumbekuhwa!

5 Nnungu áhawile uchocho kwa kuva ànimala kuva mukàlya vihepo vya nnandi anewo ding'ano dyenu dichidihunukuliwe, na mwenu mùmbekuva muchi mwene Nnungu kwa kumala lambone na lahakalenge.”

6 Bahi mmahe pawene kuva vihepo anevyo vinafala namene kwa chakulya, na vinautila mmeho na vinafala kwa kupata lúnda, nang'e nkuhepa chihepo cha nnandi anewo, nkulya, nkumwing'a na nng'andomwe anavele nawe pamo, nanang'e nkulya.

7 Upala vammalele nkuhunukuliwa ding'ano, nkulimala kuva vavele chihi lukundu mwandu, bahi nkutota mahamba la nnandi wa tini la kulikuhikija.

8 Bahi chinalyulo, mpapa pauchipunga, ayula nnume na n'jawe nkupilikana dihinji dya Yahwe Nnungu waonga m'bustani, vanang'ò nkulipiha mmilandi ya m'bustani kuchinga Yahwe Nnungu anavone.

9 Henga Yahwe Nnungu nkunchema ayula nnume na kummuja kuchidoni, “Úvele kwachi?”

10 Nang'e nkunnyang'ula kuchidoni, “Nangu ngúpilikene dihinji dyako m'bustani, nangu nkuyopa, nkulipiha, kwa kuva ngúvele lukundu mwandu.”

11 Yahwe Nnungu nkummuja kuchidoni, “Nnani akuhailidile kuva úvele lukundu mwandu? Dachi, úlile chihepo cha nnandi chinikulimbijije unalye?”

12 Ayula nnume nkuyang'ula kuchidoni, “Ayu mmahe úngupèlè aikale pamo na nangu njo angupèle chihepo cha nnandi anewo, nangu nkulya.”

13 Anepo Yahwe Nnungu nkummuja ayula mmahe kuchidoni, “Chinu ntwani achino chiuchitendile?” Mmahe nkuyang'ula kuchidoni, “Nnyongo áningulambila, nangu nkulya.”

### *Asabu*

14 Bahi Yahwe Nnungu nkunnyaulila nnyongo kuchidoni,

“Kwa kuva wako útendile uchocho, bahi únìlaniwa kupunda anyama vammalele valângwa, na kupunda anyama vammalele va munnyitu.

Ùmbekwava kwa litumbo lyako, na kuwila litutunga maduva lammalele la umi wako.

15 Nìmbevika umongo kati yakuwe na ayu mmahe, kati ya chiveleko chako na vanu va nnukolo lwanga ayu mmahe. Na munu yumo muvanu va nnukolo lwake àmbeponda muti wako, na wako ùmbennuma aneyo munu chihing'ino chake.”

16 Anepo nkunnyaulila ayula mmahe kuchidoni,

“Nìmbekunonoheja uchungu wa kuveleka,

ùmbevaveleka vana kwa uchungu.

Henga, pamo na anelyo, wako ùmbekuva chihi nkuntamwa namene ntwalo,



nanang'e àmbekutawala wako.”

<sup>17</sup> Anepo Yahwe Nnungu nkunnyaulila ayula nnume kuchidoni,

“Kwa kuva wako ùmpilikanidile n'jalo, nkulya vihepo vya nnandi vinnakulimbijije unalye, bahi ulongo ùnilaniwa ing'anya yakuwe.

Na wako ùmbelipatila chakulya kuhaloka muulongo anewo kwa kukola madengo lakamajanga namene, mmaduva lammalele la umi wako.

<sup>18</sup> Ulongo ùmbemeja miva na lukwekwe kwajili yako, na wako ùmbekulya mahamba la mmwelu.

<sup>19</sup> Na ùmbelipatila chakulya kwa kukola madengo lakamajanga namene, mpaka paumbeuya muulongo mutwaliwije.

Kwa kuva, wako ùmbwije kwa litutunga, na uchiuile kavila kuva litutunga.”

<sup>20</sup> Bahi ayula nnume nkunchema n'jawe lina “Eva,\*” kwa kuva, àmbekuva mama wa vanu vammalele.

<sup>21</sup> Yahwe Nnungu nkunkatapajija Adamu na n'jawe mambende, nku-vawaja.

### *Adamu na Eva vavingangwa m'bustani*

<sup>22</sup> Bahi Yahwe Nnungu nkuchidoni, “Vino vanu vavele muchi mutuvelelee hwetu, kwa kulamala lambone na lahakalenge. Vino valembelewa vadivilwe kulya chihepo cha nnandi wa umi ukee na ntululilo, kwa kuva, vakàlya vambekuva na umi ukee na ntululilo.

<sup>23</sup> Bahi Yahwe Nnungu nkuvavingangila anevo vanu panda bustani ya Adeni, uchinga vakalime muulongo muvanatwaliwije.

<sup>24</sup> Nnungu pavavingangidile vanu panda bustani, nkuvivika viumbe vya kulihunde vivèle na dimapa, m'bali wa mashaliki wa Bustani ya Adeni pamo na upanga wa moto uchidinguka-dinguka nnyenje, kwa kuichunga indila ichihwena kunnandi wa umi ukee na ntululilo.

## 4

### *Kaini na Habilu*

<sup>1</sup> Bahi Adamu nkulala na Eva n'jawe, Eva nkwikuta chitumbo, nkum-meleka Kaini.\* Eva nkuchidoni, “Nimmaleke munu kwa kuhululihwa na Yahwe.”

<sup>2</sup> Alafu nkummeleka Habilu, nnung'une Kaini. Habilu ávele nchungu wa dingandolo, na Kaini ávele nkúlima.

<sup>3</sup> Palanahwikile mahiku la lichela, Kaini nkunanhumija Yahwe sadaka ya vilyo kuhaloka mmwelu,

<sup>4</sup> na Habilu nanang'e nkunhumija Yahwe sadaka ya vipande vya inyama ya angandolo vake vatandi kuvelekwa, vitumbwile namene. Yahwe nkukat-apaliwa namene na Habilu chalumo na sadaka yake,

<sup>5</sup> henga Nnungu nanga panakatapaliwije na Kaini, wala sadaka yake. Bahi Kaini nkuvisa namene, nkukwinyilanya lyenye lyake.

<sup>6</sup> Yahwe nkunyaulila Kaini kuchidoni, “Ing'anya ntwani ùnivisa, na ing'anya ntwani ukwinyilanyije lyenye lyako?”

\* **3:20** Lidi lya lina Eva lipilikanika muchi lilove lya Chieblaniya livèle na mana ya “avèle na umi.”

\* **4:1** Kwa Chieblaniya, lilove kwa lilove Eva àhawile kuchidoni, “Nimpete munu.” Eva ávele na mana ya kuva àmmeleke mwana. Na lidi lya lina Kaini, lipilikanika muchi lilove lya Chieblaniya livèle na mana ya “kupata.”

<sup>7</sup> Dachi, ukàtenda lyambone ukámbekubaliwa? Na ukànatende lyambone, bahi sambi ivenkukuvetela pannango pako, inakulembela namene, henga ùlembelewa uileme.”

<sup>8</sup> Anepo Kaini nkunnyaulila Habilu nnung'une kuchidoni, “Tuhwene ku-mawelu.” Bahi pavanavele kumawelu, Kaini nkunhaviila Habilu nnung'une, nkummwalala.

<sup>9</sup> Bahi Yahwe nkummuja Kaini kuchidoni, “Nnung'uno Habilu àvele kwachi?” Kaini nkunnyang'ula kuchidoni, “Nangu nikámaite! Dachi, kwani nangu njo nchunga wa nnung'unwangu?”

<sup>10</sup> Anepo Yahwe nkuchidoni, “Útendile chamani? Myadi ya nnung'uno imwadilikidile muulongo ivenkungukutila.

<sup>11</sup> Hambi wako ùnilaniwa! Nanga chinu chohecho chiumbechipanda muulongo nkukulumuka. Kwa kuva, ulongo anewo ùnywejije myadi ya nnung'uno úmmwalèlè.

<sup>12</sup> Paumbelima muulongo, anewo ulongo nanga paumbemeja kavila vilyo kwajili yako. Úmbekuva munu ukávele na kwenu na wakuhama-hama pachil-ambo.”

<sup>13</sup> Kaini nkunnyaulila Yahwe kuchidoni, “Asabu yuning'ile nni ing'ulungwa namene, nikambehulula kuipililila.

<sup>14</sup> Lola, nelo ùninguvinganga nguuke paulongo wa matapata, nnaonekane pameho pako. Bahi nimbekuva nimunu wakuhama-hama, nikávele na iikadi pachilambo, na munu woheyo ambengwôna àmbenguwalala.”

<sup>15</sup> Henga Yahwe nkunnyang'ula kuchidoni, “Nanga, ikámbekuva uchocho! Munu woheyo ambekuwalála wako, munu aneyo àmbepindikulwa myanda saba.” Bahi Yahwe nkummika Kaini alama uchinga kila munu ambemwôna anammwalale.

<sup>16</sup> Kaini nkuuka pameho pa Yahwe, nkuhwena unaikala nchilambo cha ku Nodi,<sup>†</sup> chivèle m'bali wa mashaliki wa ku Adeni.

### *Lukolo lwanga Kaini*

<sup>17</sup> Aneko, Kaini nkulala na n'jawe, na n'jawe nkwikuta chitumbo, nkum-meleka Henoko. Kaini nkudenga imanga, nkuichema lina Henoko, lina lya mwanawe.

<sup>18</sup> Henoko nkummeleka Iladi. Iladi nanang'e nkummeleka Mehuyaeli, na Mehuyaeli nkummeleka Mesushaeli, na Mesushaeli nkummeleka Lameki.

<sup>19</sup> Lameki ávalombile vamahe vavili, yumo vánchema Ada na yunji vánchema Zila.

<sup>20</sup> Ada nkummeleka Yabali. Na Yabali njo ánavele anakulwao vanu vaikála mmigongwe na kulanga.

<sup>21</sup> Nnung'une Yabali vánchema Yubali. Na Yubali njo ánavele anakulwao vanu vammalele vawômba ving'wenya-ng'wenya na vimbeta.

<sup>22</sup> Zila nanang'e nkummeleka mwana wa chilume uvanchema Tubali-Kaini, ánavele nkúhana wa vyombo vyammalele vya chitale na shaba. Nnumbuwe Tubali-Kaini vánchema Nama.

<sup>23</sup> Lameki nkuvahaulila ajavake kuchidoni, “Ada na Sila, ngupilikanile nangu!

Pilikanila malove lángutangòlà na mwenu mmajavangu.

Nangu nímmwalele kijana yumo ing'anya ya kunguchabolanga.

<sup>24</sup> Ikáva munu ambemmwalála Kaini àmbepindikulwa myanda saba,

<sup>†</sup> 4:16 Lidi lya lina Nodi, lipilikanika muchi lilove lya Chieblaniya livèle na mana ya “kuhama-hama.”

bahi muhiu kuva, munu ambemmwalâla Lameki àmbepindikulwa myanda sabini na saba.”

### *Kuvelekwa kwanga Seti*

<sup>25</sup> Adamu nkulala kavila na Eva n'jawe, Eva nkummeleka mwana wa chilume. Eva nkuchidoni, “Ayu mwana nimbenchema lina Seti,<sup>‡</sup> ing'anya Nnungu àningujalila kumpata mwana yunji badala ya Habilu, awalêlwe na Kaini, nkuluwe.”

<sup>26</sup> Seti nanang'e nkummeleka mwana wa chilume, nkunchema lina, Enoshi. Anepo njo vanu pavatandilike kunnyuwa Yahwe.

## 5

### *Histoliya ya Adamu na vanu va nnukolo lwake*

#### *(1 Mahiku 1:1-4)*

<sup>1</sup> Aino njo histoliya ya Adamu na vanu va nnukolo lwake. Nnungu pavaumbile vanu, ávaumbile malinga mwavelelee mwene Nnungu.

<sup>2</sup> Ávaumbile nnume na mmahe, nkuvabaliki, nkuvachema lina, “Vanu.”

<sup>3</sup> Adamu panavele na vyaka myamoja salasini, nkummeleka mwana ánavele mwavelelee mwene mwalehu, nkunchema lina Seti.

<sup>4</sup> Bada ya kummeleka Seti, Adamu nkuikala vyaka myanane. Na muvyaka anevyo, Adamu ánivaveleka vana vanji vachilume na vachimahe.

<sup>5</sup> Bahi Adamu áikele myaka myatisa salasini, nkuhila.

<sup>6</sup> Seti panavele na vyaka myamoja na tano, nkummeleka Enoshi.

<sup>7</sup> Bada ya kummeleka Enoshi, Seti nkuikala vyaka myanane na saba. Na muvyaka anevyo, Seti ánivaveleka vana vanji vachilume na vachimahe.

<sup>8</sup> Bahi Seti áikele vyaka myatisa kumi na mbili, nkuhila.

<sup>9</sup> Enoshi panavele na vyaka tisini, nkummeleka Kenani.

<sup>10</sup> Bada ya kummeleka Kenani, Enoshi nkuikala vyaka myanane kumi na tano. Na muvyaka anevyo, Enoshi nkuvaveleka vana vanji vachilume na vachimahe.

<sup>11</sup> Bahi Enoshi áikele vyaka myatisa na tano, nkuhila.

<sup>12</sup> Kenani panavele na vyaka sabini, nkummeleka Mahalaleli.

<sup>13</sup> Bada ya kummeleka Mahalaleli, Kenani nkuikala vyaka myanane alubaini. Na muvyaka anevyo, Kenani nkuvaveleka vana vanji vachilume na vachimahe.

<sup>14</sup> Bahi Kenani áikele vyaka myatisa na kumi, nkuhila.

<sup>15</sup> Mahalaleli panavele na vyaka sitini na tano, nkummeleka Yaledi.

<sup>16</sup> Bada ya kummeleka Yaledi, Mahalaleli nkuikala vyaka myanane salasini. Na muvyaka anevyo, Mahalaleli nkuvaveleka vana vanji vachilume na vachimahe.

<sup>17</sup> Bahi Mahalaleli áikele vyaka myanane tisini na tano, nkuhila.

<sup>18</sup> Yaledi panavele na vyaka myamoja sitini na mbili, nkummeleka Henoko.

<sup>19</sup> Bada ya kummeleka Henoko, Yaledi nkuikala myaka myanane. Na muvyaka anevyo, Yaledi nkuvaveleka vana vanji vachilume na vachimahe.

<sup>20</sup> Bahi Yaledi áikele vyaka myatisa sitini na mbili, nkuhila.

<sup>21</sup> Henoko panavele na vyaka sitini na tano, nkummeleka Mesusela.

<sup>‡</sup> 4:25 Lidi Iya lina Seti, lipilikanika muchi lilove Iya Chieblaniya livêle na mana ya “kujaliwa.”

<sup>22</sup> Henoko ávele munu ánavele pepi namene nawi Nnungu. Bada ya kummaleka Mesusela, Henoko nkuikala vyaka myatatu. Na muvyaka anevyo, Henoko nkuvaveleka vana vanji vachilume na vachimahe.

<sup>23</sup> Bahi Henoko áikele vyaka myatatu sitini na tano.

<sup>24</sup> Henoko ávele munu ánavele pepi namene nawi Nnungu, na ániwalawala, kwa kuva, Nnungu áníntwala.

<sup>25</sup> Mesusela panavele na vyaka myamoja samanini na saba, nkummaleka Lameki.

<sup>26</sup> Bada ya kummaleka Lameki, Mesusela nkuikala vyaka myasaba samanini na mbili. Na muvyaka anevyo, Mesusela nkuvaveleka vana vanji vachilume na vachimahe.

<sup>27</sup> Bahi Mesusela áikele vyaka myatisa sitini na tisa, nkuhila.

<sup>28</sup> Lameki panavele na vyaka myamoja samanini na mbili, nkummaleka mwana wa chilume.

<sup>29</sup> Lameki nkuchidoni, “Ayu mwana nímbenchema lina Nuhu,\* kwa kuva àmbetutuja mitima ing'anya ya madengo lakamajanga latukola kwa makono letu muulongo auno waulanite Yahwe.”

<sup>30</sup> Bada ya kummaleka Nuhu, Lameki nkuikala vyaka myatano tisini na tano. Na muvyaka anevyo, Lameki nkuvaveleka vana vanji vachilume na vachimahe.

<sup>31</sup> Bahi Lameki áikele vyaka myasaba sabini na saba, nkuhila.

<sup>32</sup> Nuhu panavele na vyaka myatano, nkummaleka Shemu, nkummaleka Yafeti, nkummaleka nawi Hamu.

## 6

### *Kuyenjejeke kwa mambo lahakalenge*

<sup>1</sup> Bahi vanu pavatandilike kuyenjejeke pachilambo na kuvaveleka vana vachimahe,

<sup>2</sup> viumbe fulani vinahaleke kulihunde\* nkuvona anevo vana va chimahe kuva vānikatapala, bahi nkulitomolelanga avala uvachivatamwa, nkuvajuha kuva ajavao.

<sup>3</sup> Anepo Yahwe nkuchidoni, “Nikambeleka imumu yangu ya umi ìkale nkati mwanga munu maduva lammalele, kwa kuva nang'e nni munu chihi wa kuhwa. Bahi munu akāmbelama vyaka vipūnda myamoja na ishilini.”

<sup>4</sup> Bahi mmahiku anelo, na lapapēte, pachilambo pávele na vanu maluchi lalépīle namene, vanavelekwejije kahalokana na ulombi wa avala viumbe na avala vana va chimahe. Anepo vanu maluchi vāchemwa “Vanefili,” na nni vanu vanavele ang'ondo vavēle na dimongo namene vanapwawije anepo kala, na nni vanu vachimaikana namene.

<sup>5</sup> Yahwe pawene kuva mambo lahakalenge làvenkuhalija kuyenjejeke pachilambo, na kuva kila chinu chakudungila munu muisungu yake chíiva chihi chibaya mmaduva lammalele,

<sup>6</sup> Yahwe nkuliamola namene kwa kummumba munu pachilambo, na muntima mwake nkuva na lihindambi.

<sup>7</sup> Bahi nkuchidoni, “Nimbevaondonganga mwalehu vanu univaumbile, vanapwawe pachilambo. Uchocho, nímbevaondonganga na anyama vamalele na vakoko na vyuni viulúka kumahunde. Kwa kuva, nahinginika kwa kuvaumba.”

<sup>8</sup> Henga Yahwe nkukatapaliwa nawi Nuhu.

\* **5:29** Mana ya lina Nuhu nni, kutuja ntima.

\* **6:2** Lilove kwa lilove apano pálembwije, “vana vachilume vanga Nnungu.”

### *Habali dyanga Nuhu*

<sup>9</sup> Aino njo histoliya yanga Nuhu na vanu va nnukolo lwake. Nuhu ávele munu achilatenda àlálá lalalembela Nnungu, na ávele munu akánavele na likosa ching'ati vanu va mmaduva anelo, na ávele munu anavele pepi namene nawi Nnungu.

<sup>10</sup> Nuhu ávele na vana vatatu vachilume, Shemu, Yafeti nawi Hamu.

<sup>11</sup> Nnungu áchiwene chilambo kuva chiniondongeka na chiumberle chihi ukatili,

<sup>12</sup> yani áchiwene chiniondongeka mwalehu, kwa kuva kila munu átenda chihi lahakalenge.

<sup>13</sup> Nnungu nkunnyaaulila Nuhu kuchidoni, “Nimbeviondonganga viumbe vyammalele kwa kuva, chilambo chammalele chiumberle ukatili ing'anya ya vanang'o. Muhiu, nimbevaondonganga mwalehu pamo na chilambo!

<sup>14</sup> Bahi likatapajije safina ya mbao dya mvinje. Yavanya vyumba nkati mwake na uipakalange lami, nkati na pawelu uchinga medi lanainjile nkati.

<sup>15</sup> Ikatapaje safina ivêle na ulehu wa futi myanne na amsini, na upana wa futi sabini na tano na changa cha futi alubaini na tano.

<sup>16</sup> Aneyo safina iive ya galofa tatu na iive na nnango nnuvau. Tununa muha, na uleke mwanya wa ding'olokoto uvêle na ulehu malinga wa futi moja na nusu kati ya nakatene na likangala, mmipata yammalele ya safina.

<sup>17</sup> Nimbekwida na livambwe uchinga nguondongange viumbe vyammalele vya pachilambo. Kila chiumberle chivêle na umi pachilambo chimbekuhwa.

<sup>18</sup> Henga nimbetenda lilailano lyangu na wako. Ûmbeinjila nsafina, wako pamo na n'jalo na vana vako pamo na ajavao.

<sup>19</sup> Na kila aina ya viumbe vivêle na umi viinjije nsafina vivili-vivili, yani nannume na mmahe, uchinga uvachunge vâave vomí chalumo na wako umwene.

<sup>20</sup> Kila aina ya chuni na nnyama na kila aina ya nkoko, vachivaide kwakuwe vavili-vavili, uchinga vachungwe, vanahwe.

<sup>21</sup> Uchocho, twala aina dyammalele dya vilyo, uvikondye uchinga viive chakulya chenu na cha anevyo viumbe.”

<sup>22</sup> Bahi Nuhu nkutenda lammalele malinga chalaijijwe na Nnungu.

## 7

### *Livambwe*

<sup>1</sup> Yahwe nkunnyaaulila Nuhu kuchidoni, “Injila nsafina, wako pamo na vanu vammalele va nng'ande mwako, kwa kuva muvanu va chivêlêkwâ achino, nangu nikuwene chihi wako weka kuva umunu utênda àlálá lángulembèlà.

<sup>2</sup> Vatwale anyama vammalele halali, vachilume saba na vachimahe saba, henga anyama halamu vatwale vachilume vavili na vachimahe vavili.

<sup>3</sup> Uchocho, vitwale vyuni viulûka kumahunde vya kila aina, vyachilume saba na vyachimahe saba. Tenda uchocho kwajili ya kukondya mipandani ya aina dya anyama na vyuni anevyo, pachilambo.

<sup>4</sup> Bada ya maduva saba, nimbetonya imbula pachilambo maduva alubaini, chilo na muhi, na kila chiumberle chivêle na umi chinichiumbile pachilambo nimbechiondonganga.”

<sup>5</sup> Bahi Nuhu nkutenda lammalele malinga chalaijijwe na Yahwe.

<sup>6</sup> Livambwe paliidile pachilambo, Nuhu ávele na myaka myasita.

<sup>7</sup> Nuhu na n'jawe na vana vake na ajavao nkuinjila nsafina uchinga valinyemye na livambwe.

<sup>8</sup> Bahi anyama halali na anyama halamu na vyuni na viumbe vyammalele viônga pachilambo,

<sup>9</sup> vyachilume na vyachimahe, nkuida kwanga Nuhu, nkuinjila nsafina malinga Nnungu chamwamulisije Nuhu.

<sup>10</sup> Bada ya maduva saba, medi la livambwe nkutandilika kuchihunika chilambo.

<sup>11</sup> Nuhu panavele na vyaka myasita, nniduva lya kumi na saba lya mwedi wa vili, liduva anelyo vimbwimbwi vyammalele vya pahi chilambo nkulipuha medi, na medi lavêle kumahunde nkukung'unikila pachilambo.

<sup>12</sup> Bahi imbula nkutonya pachilambo kwa maduva alubaini, chilo na muhi.

<sup>13</sup> Nniduva ulyolyo imbula paitandilike kutonya, Nuhu na n'jawe na vana vake, Shemu, Yafeti na Hamu pamo na ajavao, nkuinjila nsafina.

<sup>14</sup> Anemwo nsafina vâinjidile vene pamo na aina dyammalele dya anyama va munnyitu na aina dyammalele dya anyama va kulangwa na aina dyammalele dya vakoko vaônga pachilambo na vyuni vya kila aina, na kila chiumbe chivêle na dimapa.

<sup>15</sup> Bahi viumbe vyammalele vya kila aina nkuida kwanga Nuhu, nkuinjila nsafina, vivili-vivili.

<sup>16</sup> Kila aina ya viumbe anevyo vînjidile nannume na mmahe malinga Nnungu chanamwamulisije Nuhu. Bahi Nuhu pamalilikidile kuinjila nsafina, Yahwe Nnungu nkuchima nnango.

<sup>17</sup> Imbula itonyile maduva alubaini, na livambwe nkuhalija kuyenjejeke pachilambo. Medi nkuyenjejeke namene mpaka safina kunyanyulwa muha namene mwa chilambo.

<sup>18</sup> Medi nkuhalija kuyenjejeke namene ulehu, na safina nkuva uelea muha mwake.

<sup>19</sup> Anelo medi nkuva lohe namene muha chilambo mpaka machinga lamalele malehu la pachilambo nkuhunikwa.

<sup>20</sup> Medi lániyenjejeke mpaka kuhunika machinga na kulapunda, malinga ulehu wa futi ishilini na mbili.

<sup>21</sup> Bahi viumbe vyammalele vya pachilambo nkuhwanga, yani vyuni na anyama va kulangwa na anyama va munnyitu na vakoko vammalele vaônga pachilambo, na vanu vammalele.

<sup>22-23</sup> Nnungu ánviondonganga viumbe vyammalele vivêle na umi vya nchilambo, yani vanu na vanyama na vakoko vaônga pachilambo na vyuni vyammalele. Na nanga chiumbe chinalekwije chivêlè chomi ikànavé chihi Nuhu na vanji vanavele nsafina.

<sup>24</sup> Medi anelo lánitanda pachilambo kwa uhiku wa maduva myamoja na amsini.

## 8

### *Ntululilo wa livambwe*

<sup>1</sup> Nnungu nanga panannuvalidile Nuhu na anyama vammalele va munnyitu, na va kulangwa vanavele chalumo nanang'e nsafina. Bahi Nnungu nkupungiha lipungo pachilambo chammalele, na medi nkutandilika kunwenyelekela.

<sup>2</sup> Vimbwimbwi vya medi, na medi lachikung'unika kuhaloka kumahunde nkunyalajwa.

<sup>3</sup> Medi nkuhweneha kunywa kadiki-kadiki nchilambo. Bada ya maduva myamoja na amsini, medi nkunywa namene.

<sup>4</sup> Nniduva lya kumi na saba lya mwedi wa saba, safina nkunatula kumachinga la Alalati.

<sup>5</sup> Medi nkuhweneha kupungula kadiki-kadiki, na nniduva litandi lya mwedi wa kumi, visweswe vya machinga nkutandilika kwonekana.

<sup>6</sup> Bada ya maduva alubaini, Nuhu nkuchimula lidilisha lyanakatapajije nsafina aneyo,

<sup>7</sup> nkunhumya nankonda pawelu, henga nankonda nanga panauyite, nang'e ápite chihi wanachiuluka-uluka mpaka uhiku aula medi palanywele nchilambo.

<sup>8</sup> Bahi Nuhu nkunhumya umunda pawelu uchinga apate kumala ikàva medi làninywa.

<sup>9</sup> Henga kwa kuva medi lávele bado lakànambikunywa, ayula umunda nanga panawene pachinu pakutulila, bahi nkuuya kwanga Nuhu nsafina. Nuhu nkunyoloja nkono wake nkuntwala ayula umunda nkunnyinjija nsafina.

<sup>10</sup> Nuhu nkulindilila kwa maduva lanji saba, nkunhumya kavila ayula umunda.

<sup>11</sup> Chinalyulo ayula umunda nkuuya kwanga Nuhu akuno apambilè pakanya pake lihamba livihi lya nnandi wa nzeituni. Bahi Nuhu nkumala kuva medi lànipungula nchilambo.

<sup>12</sup> Nuhu nkulindilila kwa maduva lanji saba, nkunhumya kavila ayula umunda, mwanda anewo ayula umunda nanga panauite kavila kwanga Nuhu.

<sup>13</sup> Nuhu panavele na vyaka myasita na moja, liduva litandi lya mwedi ntandi, medi lávele lanywèlè nchilambo. Anepo Nuhu nkuchihunukula chihuniko cha safina, na palolite pawelu, nkwna medi lanywèlè mwalehu nchilambo.

<sup>14</sup> Liduva lya ishilini na saba lya mwedi wavili, chilambo chívele chiyumilè mwalehu.

<sup>15</sup> Bahi Nnungu nkunnyaulila Nuhu kuchidoni,

<sup>16</sup> “Huma nsafina, wako pamo na n'jalo na vana vako na ajavao.

<sup>17</sup> Na vihumye pawelu viumbe vyammalele, yani vyuni na anyama na vakoko vammalele vaônga pachilambo uchinga vapate kuvelekana namene na kuyenjejeka na kuyanjala pachilambo chammalele.”

<sup>18</sup> Bahi Nuhu nkuhuma nsafina, nang'e pamo na n'jawe na vana vake na ajavao.

<sup>19</sup> Uchocho, viumbe vyammalele vivèle na umi nkuhumananga kupapatana na aina dyake, yani anyama vammalele na vakoko vammalele vaônga pachilambo na vyuni vyammalele vya pachilambo.

### *Nuhu ànhumija Nnungu sadaka*

<sup>20</sup> Nuhu nkun'dengela Yahwe chitala, nkuntwala nnyama yumo-yumo kuhaloka nnikuwa lya kila aina ya anyama halali na kuhaloka nnikuwa lya kila aina ya vyuni halali, nkunhumija Nnungu sadaka ya kuipija moto pachitala.

<sup>21</sup> Liumba lya kunung'ila lya sadaka aneyo nkunkatapalila Yahwe, nku-tangola chimunda-munda kuva, “Nikambechilani kavila chilambo ing'anya ya vanu. Nangu ñnimala kuva mawaso lavo lànihakalanga kutandikila ujoko wavo. Mwiko nikambeuila kavila kuviondonganga viumbe vyammalele malinga chingutendilè.

<sup>22</sup> Bahi mahiku la kupanda na la kuvuna, na mahiku la chipwepwe na la chitukuta, na mahiku la chihuku na la chambu, chilo na muhi, anevyo vyammalele vimbekuva chihi nkupwawa mpaka ntululilo wa chilambo.”

## 9

### *Nnungu àtenda lilailano na Nuhu*

<sup>1</sup> Nnungu nkum'baliki Nuhu na vana vake wanyaulila kuchidoni, “Velekana, na muyenjejeke mukachiumbaje chilambo.

<sup>2</sup> Anyama vammalele va pachilambo na vyuni vyammalele na viumbe vyammalele viõnga pachilambo na ahomba vammalele va m'bahali, vâkamujijwe mmakono lenu, vanang'o vâmbennyopanga namene mwenu.

<sup>3</sup> Viumbe vyammalele vivêle na umi vimbekuva chakulya chenu malinga chinimpelenge dimbowa dya mahamba kuva chakulya chenu.

<sup>4</sup> Henga munamulye nnyama bila kumwadila myadi yake, kwa kuva umi ûvele mnyadi.

<sup>5-6</sup> Nangu nimmumbile munu kwa nfano wangu nimwene, bahi nguchin-imwasibu nnyama woheyo au munu woheyo ambemmwalâla munu. Ikâva nnyama àmbemmwalala munu, aneyo nnyama lasima awalalwe. Na ikâva munu àmbemmwalala munu nnyake, aneyo munu lasima awalalwe.

<sup>7</sup> Bahi mwenu veleka na muyenjejeke, veleka namene, muyenjejeke pachilambo.”

### *Inyingamu*

<sup>8</sup> Bahi Nnungu nkunnyaaulila Nuhu pamo na vana vake kuchidoni,

<sup>9</sup> “Lola, nangu ngûtenda lilailano lyangu na mwenu pamo na vanu va nnukolo lwenu,

<sup>10</sup> na viumbe vyammalele vivêle na umi, yani vyuni na vanyama va kulangwa pamo na vanyama vammalele va munnyitu, vammalele vahumîle nsafina pamo na mwenu.

<sup>11</sup> Nangu ngûtenda lilailano lyangu na mwenu kuva, likambehumila kavila livambwe lya kwondonganga chilambo chammalele na viumbe vyammalele.

<sup>12-13</sup> Na ayi inyingamu inguivikile kumahunde, imbekuva chimaiho cha lilailano lingulitenda na mwenu na viumbe vyammalele vya pachilambo. Inyingamu ayi ichiinkumbusange mwenu kuva, pàvele lilailano kati yangu na mwenu, mmiveleka vyammalele.

<sup>14</sup> Na imbekuva uvila, kila panimbetanda mahunde la imbula kumahunde, na aneyo inyingamu paimbeoneka aneko kumahunde,

<sup>15</sup> anepo nguchingukumbukile lilailano lyangu lingutendilè pamo na mwenu na viumbe vyammalele. Na pakambekuva na livambwe lya kwondonganga viumbe vyammalele, mwiko.

<sup>16</sup> Aneyo inyingamu paimbehumila kumahunde, nimbeyona na kulihimukila lilailano aneyo likee na ntululilo kati yangu na viumbe vyammalele vya pachilambo.”

<sup>17</sup> Anepo Nnungu nkunnyaaulila Nuhu kuchidoni, “Achi njo chimaiho cha lilailano lyangu lingutendilè na viumbe vyammalele vya pachilambo.”

### *Nuhu pamo na vana vake*

<sup>18</sup> Vana vanga Nuhu vanahumile nsafina nni, Shemu, Yafeti na Hamu. Na Hamu njo anavele atatake Kanaani.



<sup>19</sup> Anevo njo vana vatatu vanga Nuhu, na kuhalokana na vana anevo, vanu váníyenjejeke na kuyanjala pachilambo chammalele.

<sup>20</sup> Bada ya livambwe, Nuhu ávele nkúlíma, na ávele munu ntandi kulima welu wa mizabibu.

<sup>21</sup> Liduva limo, Nuhu nkukumbila divayi, nkukalewa, nkulala chihi lukundumwandu mun'gongwe wake wachiikala.

<sup>22</sup> Bahi Hamu, atatake Kanaani, nkuwona mwandu wa atatake, nkuhuma pawelu nkunavahaulila avala akuluvake vavili.

<sup>23</sup> Henga Shemu na Yafeti nkutwala inguwo, nkuivika mmavala lavo, nkuhwena chihenganyuma, nkunammimba atatawao. Meho lavo lálola chihi nnyenje, na wala nanga pavanauwene mwandu wa atatawao.

<sup>24</sup> Bahi Nuhu paunnyamwike wala, nkumala namuna chantendeledile mwanawe n'joko,

<sup>25</sup> nkuchidoni,  
“Kanaani alanike!

Ámbekuva ntumwa wa pahi namene wa akuluvake.”

<sup>26</sup> Nkuhaura kavila kuchidoni,  
“Yahwe, Nnungu wangu am'baliki Shemu!  
Na Kanaani ààve ntumwa wanga Shemu.

<sup>27</sup> Nnungu aidalambule mipaka yanga Yafeti,  
na Yafeti akumilane na Shemu na kuikala nawe pamo,  
na Kanaani ààve ntumwa wanga Yafeti.”

<sup>28</sup> Bada ya livambwe, Nuhu nkuikala vyaka myatatu amsini.

<sup>29</sup> Bahi Nuhu nkuikala vyaka myatisa amsini, nkuhila.

## 10

### *Vanu va n'ding'olo dya vana vanga Nuhu*

*(1 Mahiku 1:4-23)*

<sup>1</sup> Bada ya livambwe, vana vanga Nuhu, yani Shemu, Yafeti na Hamu, nkuvaveleka vavana. Na aino njo histoliya ya vanu va n'ding'olo dyavo.

### *Vanu va nnukolo lwanga Yafeti*

<sup>2</sup> Yafeti ámmeleke Gomeli na Magogu na Madayi na Yavani na Tubali na Mesheki na Tilasi.

<sup>3</sup> Gomeli nkummaleka Ashikenazi na Lifati na Togama.

<sup>4</sup> Yavani nkummaleka Elisha na Talishishi na Kitimu na Lodanimu.

<sup>5</sup> Kuhalokana na vana anevo vanga Yavani, nkuvelekwa vanu vohe vayanjéle mmilambo vya pwani ya bahali ya Mediteleniya na mmisiwa vyake. Anevo njo vanu va nnukolo lwanga Yafeti kupapatana na matawa lao na luga dyavo na ding'olo dyavo na vilambo vyao.

### *Vanu va nnukolo lwanga Hamu*

<sup>6</sup> Hamu ámmeleke Kushi na Misili na Puti na Kanaani.

<sup>7</sup> Kushi nkummaleka Seba na Havila na Sabita na Laama na Sabiteka. Na Laama nkummaleka Sheba na Dedani.

<sup>8</sup> Uchocho, aneyo Kushi nkummaleka\* Nimlodi, anavele munu ntandi kuva mwing'ondo shujaa pachilambo.

\* **10:8** Apano palemwíje 'nkummaleka,' kwa Chieblaniya ínahululika kuva na mana, Nimlodi ávele wa nnukolo lwanga Kushi, au mwana wa kummaleka mwene Kushi.

<sup>9</sup> Nimlodi ávele nkúlumbata nkulu kupunda vammalele pachilambo,† njo mana pàvele na itangodi ivatangola vanu kuva, “Ayu munu ávele muchi Nimlodi, ayula nkúlumbata nkulu kupunda vammalele pachilambo.”

<sup>10</sup> Dimanga dinandi dyanatandilike kuditawala dyávele, Babeli na Eleku na Akadi na Kaline, nchilambo cha Babiloni.‡

<sup>11</sup> Nimlodi paukile nchilambo anecho nkuhwena mpaka chilambo cha ku Ashulu, aneko nkunadenga imanga ya Ninawi na Lehebosi-Ili na Kala,

<sup>12</sup> na Leseni. Na imanga ya Leseni yávele ching'ati imanga ya Ninawi na imanga ya Kala, na imanga ya Kala yávele imanga ing'ulu.

<sup>13</sup> Na Misili njo ánavele anakulwao Valudi na Vaanami na Valehabi na Vanafutuhi,

<sup>14</sup> na Vapasilusi na Vakafutoli na Vakasiluhi. Na Vakasiluhi njo anakulwao Vafilisti.

<sup>15</sup> Kanaani nkummaleka Sidoni, mwanawe chihungula mikova. Na Sidoni njo anakulwao Vasidoni. Uchocho, Kanaani ávele anakulwao Vahiti,

<sup>16</sup> na Vayebusi na Vaamoli na Vagiligashi,

<sup>17</sup> na Vahivi na Vaaliki na Vasini,

<sup>18</sup> na Valivadi na Vasemali na Vahamasi. Bahi lukoto, vanu va lukolo lwanga Kanaani nkuyanjala,

<sup>19</sup> na lipalu lya chilambo chavo nkutandikila Sidoni kuloja m'bali wa kusini mpaka ku Gelali na ku Gaza. Na kutandikila Gaza kuloja m'bali wa mashaliki línihwenaha mpaka ku Sodoma na ku Gomola na ku Adima na ku Seboimu, mpaka kuhwikila ku Lasha.

<sup>20</sup> Anevo njo vanu va nnukolo lwanga Hamu kupapatana na matawa lao na luga dyavo na ding'olo dyavo na vilambo vyao.

### *Vanu va nnukolo lwanga Shemu*

<sup>21</sup> Shemu nkuluwe Yafeti, nang'e ávele anakulwao vanu vammalele va nnukolo lwanga Ebeli.§

<sup>22</sup> Shemu ámmeleke Elamu na Ashulu na Alifakisadi na Ludi na Alamu.

<sup>23</sup> Na Alamu nkummaleka Uzi na Huli na Geseli na Mashi.

<sup>24</sup> Alifakisadi nkummaleka Sela, na Sela nkummaleka Ebeli.

<sup>25</sup> Ebeli nkuvaveleka vana vavili vachilume, yumo nkunchema lina Pelegi, ing'anya mahiku anelo vanu vánimwadilihanyijwa pachilambo chammalele, na mwana yunji nkunchema Yokitani.

<sup>26</sup> Yokitani nkummaleka Alimodadi na Selefu na Hazalimaweti na Yela,

<sup>27</sup> na Hadolamu na Uzali na Dikla,

<sup>28</sup> na Obali na Abimaeli na Seba,

<sup>29</sup> na Ofili na Havila na Yobabu. Anevo vammalele nni anavake Yokitani.

<sup>30</sup> Vanu anevo váikelenge kutandikila ku Mesha mpaka ku Sefali, chilambo cha machinga chivéle m'bali wa mashaliki.

<sup>31</sup> Anevo njo vanu va nnukolo lwanga Shemu kupapatana na matawa lao na luga dyavo na ding'olo dyavo na vilambo vyao.

<sup>32</sup> Bahi aneyo njo histoliya ya vanu va n'ding'olo dya vana vanga Nuhu kupapatana na matawa lavo na vilambo vyao. Na bada ya livambwe, vanu anevo váníyanjala, na vanu va vilambo vyammalele vâhalokene na vanu va ding'olo anedyo.

† 10:9 Nchieblaniya llembwije 'nkúlumbata wambone pameho pa Yahwe.' ‡ 10:10 Babiloni nni lina linji lya chilambo na imanga ya Sinali. § 10:21 Malove 'vanu vammalele va nnukolo lwanga Ebeli,' kwa Chieblaniya inahululika kuva làvele na mana ya Vaeblaniya, yani Vaisilaeli.

# 11

## *Nnala wa Babeli*

<sup>1</sup> Mmahiku anelo vanu vammalele va pachilambo vávele chihi na luga imo, na vátangola chihi uchimo.

<sup>2</sup> Bahi vanu pavatandilike kuhwena-hwena kuloja m'bali wa mashaliki\*, nkuhwika nchilambo chikávele na machinga-machinga aneko ku Babiloni, nkuikalanga aneko.

<sup>3</sup> Bahi anevo vanu nkuhulanila kuchidoni, “Hambi, tufyatule mato-fali koka tulayoche mmoto uchinga latandeki saana.” Bahi vanu anevo vátumidile matofali badala ya mayanga, na vátumidile lami kulundanyijija matofali anelo.

<sup>4</sup> Nkuhulanila kavila kuchidoni, “Hambi tuidenge imanga na nnala ulepíle namene, umbewíka kumahunde uchinga tupate kumaikana na tunamwadilikane pachilambo chammalele.”

<sup>5</sup> Bahi Yahwe nkusulupuka kuhaloka kulihunde uchinga akailole aila imanga na anewo nnala uvachidenga vanu.

<sup>6</sup> Yahwe nkuhula kuchidoni, “Ava vanu nni uvamo na vammalele nni vanu va luga imo, na anecho chivachitenda nni ntandiliko chihi wa àlálá lavambelatenda, bahi chinu chohecho chivambekudungila kuchitenda chichichitendeki.

<sup>7</sup> Bahi tusulupuke pachilambo tukaitimbanje luga yavo uchinga vanapilikanane.”

<sup>8</sup> Bahi Yahwe nkuvamwadilihanyija kila pachinu, pachilambo chammalele, nkulekanga kuidenga aila imanga.

<sup>9</sup> Imanga aneyo nkuchemwa Babeli,† kwa kuva, aneko njo Yahwe kwatimbenge luga ya chilambo chammalele, na kutandikila anepo pachinu, Yahwe nkuvamwadilihanyija vanu kila pachinu, pachilambo chammalele.

## *Kutandikila Shemu mpaka Ablamu*

<sup>10</sup> Aino njo histoliya ya Shemu na vanu va nnukolo lwake. Paipitile myaka mivili bada ya livambwe, Shemu panavele na vyaka myamoja, nkummaleka Alifakisadi.

<sup>11</sup> Bada ya kummaleka Alifakisadi, Shemu nkuikala vyaka myatano, na mmyaka aneyo nkuvaveleka vana vanji, vachilume na vachimahe.

<sup>12</sup> Na Alifakisadi panavele na vyaka salasini na tano, nkummaleka Sela.

<sup>13</sup> Alifakisadi bada ya kummaleka Sela, nkuikala vyaka myanne na tatu, na mmyaka aneyo nkuvavaleka vana vanji vachilume na vachimahe.

<sup>14</sup> Na Sela panavele na vyaka salasini, nkummaleka Ebeli.

<sup>15</sup> Na bada ya kummaleka Ebeli, nkuikala vyaka myanne na tatu, na mmyaka aneyo nkuvaveleka vana vanji vachilume na vachimahe.

<sup>16</sup> Ebeli panavele na vyaka salasini na nne, nkummaleka Pelegi.

<sup>17</sup> Na bada ya kummaleka Pelegi, nkuikala vyaka myanne na salasini, na mmyaka aneyo nkuvaveleka vana vanji vachilume na vachimahe.

<sup>18</sup> Pelegi panavele na vyaka salasini, nkummaleka Leu.

<sup>19</sup> Na bada ya kummaleka Leu, nkuikala vyaka myambili na tisa, na mmyaka aneyo nkuvaveleka vana vanji, vachilume na vachimahe.

<sup>20</sup> Leu panavele na vyaka salasini na mbili, nkummaleka Selugi.

<sup>21</sup> Na bada ya kummaleka Selugi, nkuikala vyaka myambili na saba, na mmyaka aneyo nkuvaveleka vana vanji, vachilume na vachimahe.

\* **11:2** Munsitali auno inahululika kuva, vanu váhwena m'bali wa mashaliki au váhaloka m'bali wa mashaliki. † **11:9** Babeli mana lake kutimbanyika.

<sup>22</sup> Selugi panavele na vyaka salasini, nkummaleka Naholi.

<sup>23</sup> Na bada ya kummaleka Naholi, nkuikala vyaka myambili, na mmyaka aneyo kuvaveleka vana vanji, vachilume na vachimahe.

<sup>24</sup> Naholi panavele na vyaka ishilini na tisa, nkummaleka Tela.

<sup>25</sup> Na bada ya kummaleka Tela, nkuikala vyaka myamoja kumi na tisa, na mmyaka aneyo nkuvaveleka vana vanji, vachilume na vachimahe.

<sup>26</sup> Tela pahwikihije vyaka sabini, nkutandilika kuvaveleka vana, yani Ablamu na Naholi na Halani.

<sup>27</sup> Na aino njo histoliya ya Tela na vanu va nnukolo lwake. Tela nkummaleka Ablamu na Naholi na Halani. Halani nkummaleka Lutu.

<sup>28</sup> Henga Halani ánihila muimanga ya Ulu ya Vakaludayo, muimanga yanavelekwejije, na uhiku anewo atatake ávele chihi momi.

<sup>29</sup> Bahi Ablamu na Naholi nkulomba. N'jawe Ablamu vánchema Salai, na n'jawe Naholi vánchema Milika. Milika na Isika vávele vana vachimahe vanga Halani.

<sup>30</sup> Na Salai ávele ntonga, nanga panavele na mwana.

<sup>31</sup> Tela nkuntwala mwanawe uvanchema Ablamu na Salai n'jawe Ablamu, chalumo na n'dukuluwe uvanchema Lutu, mwanawe Halani, vammalele nkuukananga ku Ulu ya Vakaludayo, nkulodya kuchilambo cha ku Kanaani. Henga pavakamwele ku Halani, nkuikalanga anepo.

<sup>32</sup> Tela áikele vyaka myambili na tano, nkuhila aneko ku Halani.

## 12

### *Nnungu àntandola Ablamu*

<sup>1</sup> Bahi Yahwe nkunnyaulila Ablamu kuchidoni, “Uka nchilambo chako, valeke alangavako na ing'ande ya atatako, koka uhwene nchilambo chinimbekulanguja.

<sup>2</sup> Nangu nimbavatenda vanu va nnukolo lwako kuva chilambo chikulangwa, na nimbekubaliki na kulitumbyanga lina lyako. Wako pamo na vanu va nnukolo lwako mumbekuva balaka kwa vanu vanji.

<sup>3</sup> Munu ambekubaliki wako, nangu nguchinimb'aliki, na munu woheyo ambekuláni wako, nangu nguchingunlani. Na kwa kupitila wako, nimbekubaliki vanu va vilambo vyammalele vya pachilambo.”

<sup>4</sup> Bahi Ablamu nkuuka ku Halani malinga chanalajijwe nawi Yahwe. Lutu nanang'e nkulongana nawe. Ablamu paukile ku Halani ávele na vyaka sabini na tano.

<sup>5</sup> Ablamu nkuntwala Salai n'jawe na Lutu mwana wa nnung'une na dimali dyavo dyammalele pamo na vanu vammalele uvanavapete aneko ku Halani. Vammalele nkupanganika mwanda, nkuhwena mpaka chilambo cha ku Kanaani. Pavahwikile aneko,

<sup>6</sup> Ablamu nkupita nchilambo anecho, nkuhwena unaikala ku Shekemu, pachinu pachinnungu, pavêle nandi wa chinnungu wa Mole.\* Mmahiku anelo, venedi va chilambo anecho vávele Vakanaani.

<sup>7</sup> Bahi Yahwe nkunhumila Ablamu nkunnyaulila kuchidoni, “Chiveleko chako nimbeking'a chilambo achino.†” Anepo Ablamu nkudenga chitala kwajili ya Yahwe, anhumidile.

\* **12:6** Lilove 'Mole' kwa Chieblaniya lîvele na mana ya auhunûla uhîu au atangôla badala ya milungu. Pachinu pene au milandi fulani íchemwa uchocho ing'anya pamilandi mikulungwa malinga aneyo, yani mialoni, vanu vákulupila kuva únahulula kupata lúnda kúhaloka kwa milungu. † **12:7** Lilove kwa lilove apano pâlembwije “chilambo anecho nimbeking'a imbeyu yako.”

<sup>8</sup> Ablamu nkuuka, nkulodya ya kumachinga lavêle m'bali wa mashaliki wa ku Beseli. Aneko Ablamu nkudenga n'gongwe wake ching'ati eneo livêle m'bali wa mashaliki wa imanga ya Beseli na m'bali wa mangalibi wa imanga ya Ai. Anepo napanang'o nkun'dengela Yahwe chitala cha kunhumiya sadaka, nkutandilika kunnyuwa.

<sup>9</sup> Anepo Ablamu nkuhweneha na mwanda, waonganya-onganya kulodya m'bali wa kusini, kulilanga lya Negebu.‡

### *Ablamu nchilambo cha Misili*

<sup>10</sup> Mmahiku anelo nkukamola indala ing'ulungwa nchilambo anecho, bahi Ablamu nkubidi ahwene ku Misili akaikale aneko kadiki.

<sup>11</sup> Ablamu panavele pepi kuhwika ku Misili nkunnyaulila Salai n'jawe kuchidoni, “Nnimala kuva wako nni nkongwe ukatapele namene na uutila mmeho.

<sup>12</sup> Vamisili pavambekwona vâmbehaula kuva, ‘Ayu nni n'jawe.’ Anepo njo pavambembwalala nangu, henga wako vâmbekuleka uvêlè umumi.

<sup>13</sup> Bahi vahaulile kuva, wako nnumbwangu, uchinga vangutendele lambone, na ngupate kulama kwajili yako.”

<sup>14</sup> Bahi Ablamu pahwikile ku Misili, Vamisili nkumwona Salai kuva nkongwe akatapele namene.

<sup>15</sup> Maaifisa fulani vanga Falao, nfalume wa Misili pavammwene Salai, nkunannombolela namene kwanga Falao. Bahi Salai nkupelekejwa muing'ande yanga Falao.

<sup>16</sup> Falao nkuntendela Ablamu lambone ing'anya ya Salai, nkumwing'a Ablamu dingandolo na ding'ombe na punda anamilume na makolo, vatumwa vachilume na vachimahe pamo na angamila.

<sup>17</sup> Henga Yahwe nkuntaya magonjwa Falao, nang'e pamo na vanu va nng'ande mwake ing'anya ya kuntwala Salai, n'jawe Ablamu.

<sup>18</sup> Anepo Falao nkunchema Ablamu nkummuja kuchidoni, “Chinu ntwani achino chungutendeledile? Mwadachi unanguhaulile kuva Salai ni n'jalo?

<sup>19</sup> Mwadachi úhawile kuva ni nnumbulo mpaka nangu nkuntwala kuva n'jangu? Bahi n'jalo ayuno, ntwale uuke nawe!”

<sup>20</sup> Anepo Falao nkuvalaija vanu vake vampelekele Ablamu pamo na n'jawe. Vanang'o nkumpelekela pamo na dimali dyake dyammalele.

## 13

### *Kuhapukana kwa Ablamu na Lutu*

<sup>1</sup> Ablamu nkuuka ku Misili, nkuhwena kulilanga lya Negebu. Ablamu ávele na n'jawe na dimali dyake dyammalele pamo na Lutu.

<sup>2</sup> Mmahiku anelo Ablamu ávele na dimali dyohe namene, yani makuwa la anyama na dihela na zahabu.

<sup>3</sup> Anepo Ablamu nkuuka, nkupita wanachionga-onga kulodya ya ku Beseli. Nkunahwika pachinu panadengile n'gongwe anepo patandi, ching'ati imanga ya Beseli na Ai,

<sup>4</sup> pachinu apala panadengile chitala. Anepo Ablamu nkunnyauiwa kavila Yahwe kwa lina lyake.

<sup>5</sup> Uchocho, Lutu nanang'e ávele na makuwa la dingandolo na dimbudi na ding'ombe pamo na migongwe yachiikala na vanu vake.

<sup>6</sup> Isabu ya vanyama uvanavenavo yavele ing'ulu namene, na chilambo achila nanga pachinatosije Ablamu na Lutu kuikala pamo,

‡ 12:9 Negebu nni lilanga livêle m'bali wa kusini wa chilambo cha Kanaani.

<sup>7</sup> kwa kuva, mmahiku anelo venedi va chilambo anecho, yani Vakanaani na Vapelizi váikalanga eneo ulyolyo. Bahi vachunga vanga Ablamu na vanga Lutu nkutandilika kupwatana.

<sup>8</sup> Bahi Ablamu nkunnyaulila Lutu kuchidoni, “Nangu na wako tunapwatane, wala vachunga vangu na wako navanang’o vanapwatane, kwa kuva nangu na wako nni munu na mwanawe.

<sup>9</sup> Lola chilambo achino chammalele chivéle muyo mwako. Bahi tuhapukane, wako ukàhwena m’bali wa kunchinda, nangu nimbewhena m’bali wa kunkono, na ukàhwena m’bali wa kunkono, nangu nimbewhena m’bali wa kunchinda.”

<sup>10</sup> Lutu palolite saana, nkulwona luhunde lwa muto wa Yoludani. Lutu áluwene luhunde anelwo kuva lúvele na medi lohe namene kila pachinu. Eneo lya luhunde anelwo mpaka ku Soali lyanikatapala muchi bustani ya Adeni, yanaivikile Yahwe, na muchi chilambo cha ku Misili. Kwa kuva, uhiku anewo wavele kabla Yahwe akànambikwondonga imanga ya Sodoma na Gomola.

<sup>11</sup> Bahi Lutu nkulitandolela luhunde lwammalele lwa muto wa Yoludani, nkulodya m’bali wa mashaliki. Anepo Ablamu na Lutu nkuhapukana.

<sup>12</sup> Ablamu nkuikala nchilambo uchila cha Kanaani, na Lutu nkuhwena unadanga migongwe yake pepi na imanga ya Sodoma na kuikala ching’ati dimanga divéle nnuhunde lwa muto wa Yoludani.

<sup>13</sup> Henga vanu va ku Sodoma vávele vanu vatênda lahakalenge na va kupundiha kutenda masambi pameho panga Yahwe.

#### *Ablamu àlangujwa chilambo*

<sup>14</sup> Bada ya Lutu nkuhapukana na Ablamu, Yahwe nkunnyaulila Ablamu kuchidoni, “Kutandikila anepo pauvele, lola saana mipata yammalele, kaskazini na kusini na mashaliki na mangalibi.

<sup>15</sup> Chilambo anecho chammalele chiuchona nimbekwing’a wako na vanu va nnukolo lwako chíive chenu, vyaka vyammalele.

<sup>16</sup> Vanu va nnukolo lwako nimbavatenda kuva vohe namene, vanu vakávalangika, malinga litutunga lya pachilambo chilikavalangika!

<sup>17</sup> Bahi imila upite uwonga-onga nchilambo achino, ulehu wake na upana wake, kwa kuva, nimbekwing’a wako.”

<sup>18</sup> Bahi Ablamu nkuusa migongwe yake, nkuhwena unaikala ku Hebloni, pepi na milandi ya chinnungu yanga Mamle. Aneko Ablamu nkun’dengela Yahwe chitala.

## 14

#### *Ablamu àmpoha Lutu*

<sup>1</sup> Bahi mmahiku anelo, nfalume Amulafeli wa ku Babiloni na nfalume Alioko wa ku Elasali na nfalume Kedolilaoma wa ku Elamu na nfalume Tidali wa ku Goimu,

<sup>2</sup> kwa pamo nkuhwena unapanya ing’ondo na nfalume Bera wa ku Sodoma na nfalume Bilisha wa ku Gomola na nfalume Shinabu wa ku Adima na nfalume Shemebeli wa ku Seboimu na nfalume wa ku Bela, yani wa ku Soali.

<sup>3</sup> Likuwa anelyo lyavili lya vafalume nnyano vánílalundanya matiyala lao kuluhunde lwa Sidimu, yani kuluhunde lwa bahali ya Munyu.

<sup>4</sup> Vafalume anevo vánítawaliwa na nfalume Kedolilaoma kwa vyaka kumi na mbili, henga chaka cha kumi na tatu, nkuhita kutawaliwa na nfalume aneyo.

<sup>5</sup> Nchaka cha kumi na nne, nfalume Kedolilaoma na vafalume vavake vanalilundenye pamo na nang'e nkuhwena unapanyana ing'ondo. Nkuvalemalema Vafalume aneko ku Ashitelosi-Kalinaimu na Vazuzi aneko ku Hamu, na Vaemi aneko ku Shawe-Kilyasaimu,

<sup>6</sup> na Vaholi aneko kulichinga lyao lya Seili, nkuvavinganga mpaka ku Elipalani, nnipalu lya lilanga.

<sup>7</sup> Bahi anevo vafalume nkuuya nnyuma mpaka ku Enimisifati, yani Kadeshi, nkuchipanya chilambo chammalele cha Vaamaleki pamo na Vaamoli vachiikala ku Hasason-Tamali.

<sup>8</sup> Anepo nfalume wa ku Sodoma na nfalume wa ku Gomola na nfalume wa ku Adima na nfalume wa ku Seboimu na nfalume wa ku Bela, yani Soali, nkuhwena unalipanga kwajili ya ing'ondo nnuhunde Iwa Sidimu uchinga vapanyane,

<sup>9</sup> nawi Kedolilaoma nfalume wa ku Elamu na Tidali nfalume wa ku Goimu na Amulafeli nfalume wa ku Babiloni na Alioko nfalume wa ku Elasali. Vafalume anevo ncheche nkupanyana ing'ondo na vafalume anevo nnyano.

<sup>10</sup> Nnuhunde Iwa Sidimu múumbele mapondo la lami, bahi nfalume wa ku Sodoma na wa ku Gomola pavachitukuta ing'ondo, matiyala lavo lanji nkumatokela mmapondo anelo, henga vanji nkutukutula kumachinga.

<sup>11</sup> Bahi vafalume avala ncheche, nkutwala dimali dyammalele dya ku Sodoma na ku Gomola, chalumo na vyakulya vyao vyammalele, nkuukananga.

<sup>12</sup> Nkunkamula na Lutu, mwana wanga nnung'une Ablamu, achiikala ku Sodoma. Uchocho, vátwete na dimali dyammalele dya Lutu.

<sup>13</sup> Munu yumo anapalanyweke mmakono mwa anevo vafalume, nkuhwena unahaulanga habali dyanga Lutu kwanga Ablamu, Mwebhaniya achiikála pepi na milandi ya chinnungu yanga Mamle, Mwamoli. Mamle ávele nnangawake Eshikoli na Aneli, na vanu anevo vatatu, anepo patandi vátendile lilailano lya kuyangatana nawi Ablamu.

<sup>14</sup> Ablamu papete habali kuva mwana wa nnung'une átwaliwije litwala, nkuuka na ang'ondo vake myatatu na kumi na nane, vavelekejije nng'ande mwake, nkuvalandola anevo vafalume mpaka ku Dani.

<sup>15</sup> Aneko Ablamu nkuvayavanya ang'ondo vake matunji-matunji. Chilo, nkuvahavila anevo vafalume, nkuvalemalema na kuvavinganga mpaka ku Hoba, m'bali wa kaskazini wa ku Dameski.

<sup>16</sup> Bahi Ablamu nkumpoha Lutu na dimali dyake, na dimali dinji dyammalele dinatwaliwijwe na anevo vafalume, chalumo na vamahe na vanu vanji.

### *Melikisedeki àmbaliki Ablamu*

<sup>17</sup> Ablamu panavenkuuya, bada ya kunnema dimongo nfalume Kedolilaoma na vafalume avake vanji, nfalume wa ku Sodoma nkuhwena unanchingamila Ablamu nnuhunde Iwa Shawe, luhunde lumaikâna kwa lina lya, Luhunde Iwa Nfalume.

<sup>18</sup> Melikisedeki, nfalume wa imanga ya ku Salemu, anavele kuhani wa Nnungu Nkulu, nanang'e nkwi na nkate na divayi,

<sup>19</sup> nkum'baliki Ablamu wachidoni,  
 “Ablamu ábalikiwe na Nnungu Nkulu,  
 aumbile chilambo na kulihunde!

<sup>20</sup> Átumbyangwe Nnungu Nkulu,  
 avakamujje amongo vako mmakono lako!”

Ablamu nanang'e nkumwing'a Melikisedeki asilimiya kumi ya vitukutuku vyammalele vyanatwete litwala.

<sup>21</sup> Nfalume wa ku Sodoma nkunnyaulila Ablamu kuchidoni, "Ning'e vanu vangu vanatwaliwijwe litwala, koka anedyo dimali dyammalele uditwale wako umwene."

<sup>22</sup> Henga Ablamu nkunnyaulila nfalume wa ku Sodoma kuchidoni, "Mbènkwapila kwanga Yahwe, Nnungu Nkulu, aumbile chilambo na kuli-hunde,

<sup>23</sup> kuva, nangu nikambetwala uzi, wala n'didi wa chilatu wala chinu chako chohecho, uyopa ùnahaula kuva ùningutajilisha.

<sup>24</sup> Bahi nangu nikambetwala chinu chinji chohecho, ila litunji lyangu limbekuva chihi chakulya achila chivanalile vanu vangu mmwanda. Henga Aneli na Eshikoli na Mamle, anevo vavele na haki ya kupata litunji kuhaloka n'dimali anedyo, kwa kuva, vanang'o vâpapatene na nangu."

## 15

### *Lilailano Iya Nnungu na Ablamu*

<sup>1</sup> Bada ya kupita mambo anelo, Yahwe nkutangola na Ablamu mwindoto kuchidoni, "Ablamu unayope, kwa kuva, nangu njo nikuchûnga wako. Na inudyo yako imbekuva ing'ulu namene!"

<sup>2</sup> Henga Ablamu nkuyang'ula kuchidoni, "Nang'olo Yahwe, balaka anedyo dimbengukatapalila chani nangu nikavèlè na mwana? Eliezeli, munu wa ku Dameski njo ambetwâla mapala langu.

<sup>3</sup> Wako nanga paungujalidile nangu kumpata mwana. Bahi Eliezeli, ntumishi wa nng'ande mwangu, aneyo njo ambekûva mmapala wangu!"

<sup>4</sup> Bahi Yahwe nkutangola kavila na Ablamu kuchidoni, "Aneyo ntumishi nanga pambetwala mapala lako! Henga mwana umbemmalêka wako umwene, aneyo njo ambetwâla mapala lako."

<sup>5</sup> Bahi Yahwe nkunhumya panda Ablamu nkunnyaulila kuchidoni, "Lola meho lako kumahunde udivalange dinondwa ikâva muhiu uchiuhulule kudivalanga!" Nkunnyaulila kavila kuchidoni, "Vanu va nnukolo lwako vâmbekuva muchi anedyo dinondwa dyudyona!"

<sup>6</sup> Ablamu nkunkulupila Yahwe, na kwa kutenda uchocho Yahwe nkum-malangila kuva wambone pameho pake.

<sup>7</sup> Nnungu nkunnyaulila kuchidoni, "Nangu njo Yahwe nikupelekejje apano kuhaloka ku Ulu, imanga ya Vakaludayo, uchinga nikwing'e chilambo achino chiive mapala lako."

<sup>8</sup> Henga Ablamu nkummuja kuchidoni, "Nang'olo Yahwe, nangu nimbemala dachi kuva chilambo achino chîmbekuva mapala langu?"

<sup>9</sup> Yahwe nkunyang'ula kuchidoni, "Ning'e ung'ombe wachimahe wa vyaka vitatu na umbudi wachimahe wa vyaka vitatu na ungandolo nanume wa vyaka vitatu na lideya na likanda Iya umunda."

<sup>10</sup> Bahi Ablamu nkuvasinja anevo anyama vammalele na vyuni, nkumpelekejja Yahwe. Kila nnyama nkumpasulanya vipande vivili, nkuvipanga midododo mivili, uvilolana. Henga vyuni nanga panavipasulanyije vipande vivili.

<sup>11</sup> Na vipungo pavidile unadadola mituhi ya anyama anevo, Ablamu nkua wavavinganga.

<sup>12</sup> Liduva palichiswa, Ablamu nkukamulwa na luwono luidôpa. Muuhiku uwowo, lupi Iwanapi pii Iwa kuyoha nkunnyidila Ablamu.



<sup>13</sup>Yahwe nkunnyaulila Ablamu kuchidoni, “Bahi umale kuva, muhiu vanu va nnukolo lwako vambekuva vamidi nchilambo chikávele chavo, vambejuhwa kuva vatumwa na vambebanihwa namene kwa vyaka myanne.

<sup>14</sup>Henga nímbechihukumu asabu chilambo anecho chivambechitumikila muchi vatumwa na ntululilo wake vanu anevo vambeuka nchilambo anecho vavèle na dimali dyohe.

<sup>15</sup>Henga wako Ablamu ùmbeikala pachilambo kwa vyaka vyohe, na ùmbehila uhiku wa amani.

<sup>16</sup>Bada ya vanu va nnukolo lwako kuva vatumwa kwa vyaka myanne, vambeuya nchilambo achino, kwa kuva, mmahiku anelo lavambeuya, mambo lahakalenge la Vaamoli làmbekuva lahwikidilè muuhiku uvalembelewa kwasibiwa.”

<sup>17</sup>Bahi liduva paliswele na lupi palwendile, Ablamu nkuchona chilongo chitutúma lyohi na mwenje uyáka moto upitá ching’ati avila vipande vya anyama.

<sup>18</sup>Liduva anelyo Yahwe nkutenda lilailano na Ablamu, nkuchidoni, “Chilambo achino niveng’a vanu va nnukolo lwako, kutandikila kulipalu lya ku Misili mpaka kumuto aula nkulungwa wa Eflati,

<sup>19</sup>yani vilambo vya Vakeni na Vakenizi na Vakadimoni,

<sup>20</sup>na Vahiti na Vapelizi na Valefaimu,

<sup>21</sup>na Vaamoli na Vakanaani na Vagiligashi na Vayebusi.”

## 16

### *Salai na Hajili*

<sup>1</sup>Bahi Salai, n’jawe Ablamu, ávele akànammelekela mwana nng’andomwe. Henga ávele na ntumwa wa chikongwe wa ku Misili uvanchema Hajili.

<sup>2</sup>Bahi Salai nkunnyaulila Ablamu kuchidoni, “Wako ùnimala kuva Yahwe nanga pangujalidile kupata mwana. Bahi ntwale Hajili ntumwa wangu, panjika nguchingupate vavana kupitila nang’e.” Bahi Ablamu nkuyambukila achila channyaulidile Salai.

<sup>3</sup>Anepo Salai nkuntwala Hajili ntumwa wake nkumwing’a Ablamu uchinga ààve n’jawe. Mambo anelo làhumidile bada ya Ablamu kuikala nchilambo cha ku Kanaani kwa vyaka kumi.

<sup>4</sup>Bahi Ablamu nkulala na Hajili, na Hajili nkupata chitumbo. Henga Hajili pawene kuva ávele pammili, nkutandilika kunsalau Salai, nkulu wake.

<sup>5</sup>Anepo Salai nkunnyaulila Ablamu kuchidoni, “Wako njo utendile nangu ngusalauliwe. Nangu níkupele ntumwa wangu, henga nang’e pàyukwite chihi chitumbo, nangu ngwònekana chihi kuva níkee chinu pameho pake! Bahi Yahwe aamule, kati yangu na wako, nnani avèle na haki!”

<sup>6</sup>Henga Ablamu nkunnyaulila Salai kuchidoni, “Aneyo nni ntumwa wako, wako ntendele chihi chohecho chulembela.” Bahi Salai nkum’baniha namene Hajili, ntululilo wake Hajili nkutaloka.

### *Kuvelekwa kwanga Isumaili*

<sup>7</sup>Malaika wa Yahwe nkunkoja Hajili pepi na pachimbwimbwi cha medi aneko kulilanga, chimbwimbwi chinavele pepi na indila ilója ku Shuli.

<sup>8</sup>Malaika nkummuja Hajili kuchidoni, “Wako Hajili, ntumwa wanga Salai, ùhaloka kwachi na ùhwena kwachi?” Hajili nkunyang’ula kuchidoni, “Nintukuta Salai, nkulu wangu.”

<sup>9</sup> Malaika wa Yahwe nkunnyaulila Hajili kuchidoni, “Uya kwanga Salai, nkulu wako na ukalisulupuhe pameho pake.

<sup>10</sup> Nangu nimbavatenda vanu va nnukolo lwako kuva vohe, ata vanahulu-like kivalangika ing'anya vambekuva vohe namene.”

<sup>11</sup> Nkunnyaulila kavila kuchidoni, “Wako ùvele na chitumbo, na ùmbelemeleka mwana wa chilume. Mwana aneyo ùmbechemema lina Isumaili, mana lake ‘Nnungu ànipilikana,’ kwa kuva, Yahwe àniyona ibaniki yako.

<sup>12</sup> Henga Isumaili àmbeikala muchi punda wa munnyitu. Àmbekuva mmongo wa kila munu na kila munu àmbekuva mmongo wake. Na àmbehapukana na alangavake.

<sup>13</sup> Bahi Hajili nkutumila lina linji kumwamba Yahwe alonjedile nawi nang'e. Nkunchema Yahwe “El-loi,” mana lake “Nnungu alôla.” Kwa kuva, àlihaididile muntima wake kuva, “Muhiu apano nimmwene ayula angwôna nangu.”

<sup>14</sup> Njo mana chihima achila chivêle ching'ati Kadeshi na Beledi chichemwa Beli-Lahai-Loi, mana yake “chihima cha ayula avêle na umi na angwôna.”

<sup>15</sup> Bahi Hajili nkuuya, nkummelekela Ablamu mwana wa chilume. Ablamu nkunchema mwana aneyo lina lyake, Isumaili.

<sup>16</sup> Hajili pammaleke Isumaili, Ablamu àvele na vyaka samanini na sita.

## 17

### *Lilailano na kuyalulwa*

<sup>1</sup> Ablamu panavele na vyaka tisini na tisa, Yahwe nkunhumila nkunnyaulila kuchidoni, “Nangu ni Nnungu Nguvêle Na Dimongo Dyammalele.\* Ngutumikile nangu kwa ikulupiki na uikale kwa kutenda àlalá langulalem-bela nangu,

<sup>2</sup> na nangu nguchingutende lilailano na wako na nimbavatenda vanu va nnukolo lwako kuva vohe namene.”

<sup>3</sup> Ablamu nkuhunama mpaka pahi, na Nnungu nkunnyaulila kuchidoni,

<sup>4</sup> “Alino njo lilailano lingulitenda na wako kuva, wako ùmbekuva atata wa vilambo vyohe.

<sup>5</sup> Na kutandikila vino, ukambechemwa kavila Ablamu,† henga ùmbechemwa Iblahimu,‡ kwa kuva nikutendile kuva atata wa vilambo vyohe.

<sup>6</sup> Nangu nimbavatenda vanu va nnukolo lwako kuva vohe namene. Na vanu aneyo nimbavajuha kuva vilambo vyohe, na vanji muanevo vambekuva vafalume.

<sup>7</sup> Maduva lammalele na mmivelekwa vyammalele, nangu nimblichunga lilailano lingutendile na wako na vanu va nnukolo lwako kuva, nangu njo Nnungu wako na Nnungu wa vanu va nnukolo lwako.

<sup>8</sup> Na chilambo achino cha Kanaani chuikala vino muchi mmidi, cham-malele nimbekwing'a wako na vanu va nnukolo lwako, vyaka na vyaka. Na nangu nimbekuva Nnungu wavo.”

<sup>9</sup> Anepo Nnungu nkunnyaulila Iblahimu kuchidoni, “Na kwa upande wako, wako chalumo na vanu vammalele va nnukolo lwako na vívelèkwà vyao vyammalele, mùlemelewa mulichunge lilailano lyangu.

\* **17:1** Nnungu Nguvêle Na Dimongo Dyammalele, kwa Chieblaniya nni El-Shadai. El-Shadai ivele na mana kuva, nang'e nni Nnungu avêle na dimongo dyammalele. Nang'e nanga pávèlè muchi vanji vahaulika kuva milungu, vanang'o nanga pavavele na dimongo. † **17:5** Ablamu mana lake atata atumbyèngwe. ‡ **17:5** Iblahimu mana lake atata wa vana vohe.

10 Na alino njo lilailano limulembelewa mulichunge kuva, kila nnume mmwenu àlembelewa ayalulwe.

11 Mùlembelewa mucheketwe mambende lenu, na anecho njo chimbekûva chimaiho cha lilailano lyangu na mwenu.

12-13 Kila mwana wachilume wa maduva nane mmwenu àlembelewa ayalulwe, na ata vanu vakávele va n'ding'olo dyenu, ikàva vatumwa vavelekwejíje n'ding'ande dyenu au vasumwíje kwa dihela kuhaloka kwa amidi, navanang'o valembelewa vayalulwe. Na anecho njo chimbekûva chimaiho cha lilailano lyangu mmiili yenu, lilailano lya vyaka na vyaka.

14 Nnume woheyo akambeyalulwa, àmbenyemwa na vanu, kwa kuva àmbekuva ànilitimbanga lilailano lyangu.”

### *Iblahimu àhidiwa mwana*

15 Bahi Nnungu nkunnyaulila Iblahimu kuchidoni, “Na kwamba n'jalo Salai, nang'e ukunnyaama kavila Salai, ila lina lyake ìmbekuva Sala. §

16 Nangu nìmbem'baliki Sala kwa kuntenda akuvelekele mwana wachilume. Nìmbem'baliki namene Sala kwa kuntenda kuva mama wa vilambo vyohe. Na vanu vanji va nnukolo lwake vàmbekuva vafalume.”

17 Anepo Iblahimu nkuhunama mpaka pahi, nkuva waheka chimunda-munda walyuja kuchidoni, “Ìmbehululika dachi nangu ninsele wa vyaka myamoja kummaleka mwana? Na ìmbehululika dachi Sala, nkongwe wa vyaka tisini kummaleka mwana?”

18 Bahi Iblahimu nkunnyaulila Nnungu kuchidoni, “Chikaniva chinu chambone kuikave ahadi aneyo uiva kwanga Isumaili.”

19 Nnungu nkunyang'ula Iblahimu kuchidoni, “Nanga! N'jalo Sala achi-akuvelekele mwana wachilume, na wako uchiuncheme lina lyake, Isaka. \*\* Nangu nìmbehwenaha kulichunga lilailano lyangu kwake na kwa vanu va nnukolo lwake, vyaka na vyaka.

20 Na kwamba Isumaili, nangu ñnipilikana kuyuwa kwako. Nìmbem'baliki na kuvatenda vanu va nnukolo lwake kuva vohe namene. Isumaili àmbekuva atata wa vatawâla kumi na mbili, na nìmbentenda kuva chilambo chikulungwa.

21 Henga nangu nìmbehwenaha kulichunga lilailano lyangu kwanga Isaka, mwana wambekuvelekela Sala mmahiku malinga ulano, mmwaka uîda.”

22 Bahi Nnungu pamalidile kulonjela nawi Iblahimu, nkunneka.

23 Nniduva ulyolyo, Iblahimu nkutenda muchi chalajijwe nawi Nnungu. Nkunyalula Isumaili na valume vammalele vavêle nng'ande mwake, yani avala vavelekwejíje nng'ande mwake na avala vasumwíje kwa dihela.

24 Iblahimu áyalwike avèle na vyaka tisini na tisa.

25 Na Isumaili mwanawe Iblahimu áyalwike avèle na vyaka kumi na tatu.

26 Nniduva ulyolyo, Iblahimu pamo na mwanawe Isumaili,

27 na valume vammalele va nng'ande mwake, yani valume vammalele vavelekwejíje nng'ande mwake na vammalele vasumwíje kwa dihela kuhaloka kwa amidi, vammalele vâniyalulwa.

## 18

### *Nnungu àmwahidi Sala mwana*

§ 17:15 Sala mana lake mwana wachimahe wanga nfalume au mmahe wa ntawala. \*\* 17:19 Isaka mana lake ànaheka.

<sup>1</sup> Liduva limo Yahwe ánhumidile kavila Iblahimu pepi na milandi ya chinungu ya Mamle. Uhiku anewo Iblahimu áikele pannango wa n'gongwe wake, muhi uhiku wa chitukuta.

<sup>2</sup> Panyamwile meho lake, nkuvona valume vatatu vaimidilè pepi nanang'e. Upala Iblahimu pavawene anevo vanu, nkutukuta uhwena unavachingamila. Pavahwikidile, nkuhunama kwa eshima mpaka pahi,

<sup>3</sup> nkuchidoni, "Nang'olo wangu, ikáva wako ùnikatapaliwa na nangu, bahi nakuyuwa unangupite nangu nintumishi wako.

<sup>4</sup> Leka ngulaije medi kadiki mukalave mmadodo lenu koka mupumulile pambbweha wa nnandi auno.

<sup>5</sup> Pamumbekuva umupumulila, nangu nguchinguandae chakulya kadiki mulye, uchinga mupate dimongo dya kuhwenaha na mwanda, kwa kuva mùnguidilidile nangu ntumishi wenu." Vanang'o nkuchidoni, "Haya! Tenda muchi chuhawile."

<sup>6</sup> Iblahimu nkupiyanya kuinjila mun'gongwe, nkunnyaulila Sala kuchidoni, "Upehi! Yamola pishi tatu dya uhu wambone namene, umunyangé koka ukatapaje mikate.

<sup>7</sup> Anepo Iblahimu nkuuka upehi nkuhwena kulikuwa lya ding'ombe, nkuntandola undama anunìle namene, nkumwing'a ntumishi wake ansinje. Anepo ntumishi nkupiyanya kumwandaa.

<sup>8</sup> Chakulya pachinavele tayali, Iblahimu nkutwala ntindi na mavele na aila inyama yandaliwìje, nkuvavikila anevo vayeni. Na Iblahimu nkuimila pepi na vayeni anevo pavachilya, pahi nnandi akuno wavahudumila.

<sup>9</sup> Anevo vayeni nkummuja Iblahimu kuchidoni, "Sala n'jalo ávele kwachi?" Iblahimu nkuvayang'ula kuchidoni, "Ávele mun'gongwe."

<sup>10</sup> Munu yumo muavala vayeni nkuchidoni, "Chaka chíida mmahiku ulano, muhiu nguchinguide kavila kwajili yako, na n'jalo Sala ámbekuva avèlè na mwana wa chilume." Anepo munu pachitangola malove anelo Sala ávele kunyuma nnango wa n'gongwe wapilikanila.

<sup>11</sup> Mmahiku anelo Iblahimu na Sala váníkongopala namene, na vyaka vya Sala vya kuvaleka vívele vipundilè.

<sup>12</sup> Bahi Sala nkuheka chimunda-munda wachidoni, "Nangu ùnikongopala, na ntwangu nanang'e uchocho ànikongopala. Ìmbehululika dachi nangu kuva na ihangaladi ya kumpata mwana?"

<sup>13</sup> Yahwe nkummuja Iblahimu kuchidoni, "Ing'anya ntwani Sala àniheka na kuliuja ikáva muhiu ichihululike kumpata mwana akuno akongopèlè?"

<sup>14</sup> Dachi, chitukutuku ntwani chikáhululika kwanga Yahwe? Mwaka uída, mmahiku malinga alano, nangu nguchinguide kavila kwakuwe, na Sala n'jalo ámbekuva avèlè na mwana wa chilume."

<sup>15</sup> Henga Sala kwa kuva ániyopa namene, nkukana wachidoni, "Nangu níkáhekile!" Yahwe nkunnyaulila kuchidoni, "Unakane, wako ùniheka!"

### *Iblahimu àvayuwila vanu va imanga ya Sodoma*

<sup>16</sup> Bahi avala valume pavatakatwike uchinga vauke, nkulola mpata wa ku Sodoma. Na pavachiuka, Iblahimu nkuvapelekela kadiki.

<sup>17</sup> Bahi Yahwe nkuliuja muntima wake kuva, "Dachi, nìmpihe Iblahimu chinu chingukudungidile kuchitenda?"

<sup>18</sup> Nangu nimbentenda nang'e kuva chilambo chikulungwa, chivèle na dimongo, na kupitila nang'e nimbavabaliiki vanu va vilambo vyammalele vya pachilambo.

<sup>19</sup> Kwa kuva, nangu n̄ntandwele nang'e kuchinga avalodye vana vake na vanu va nnukolo lwake kuipapata indila yangu kwa kutenda haki na kulatenda àlálá langúlambèlà nangu uchinga ngulatimise àlálá lanimwahidite Iblahimu.”

<sup>20</sup> Bahi Yahwe nkuchidoni, “Pavele mahinginiko lohe layâmba masambi la vanu va ku Sodoma na ku Gomola kuva, masambi lavo lànipundya namene.

<sup>21</sup> Bahi n̄mbesulupuka uchinga nikalyonele nimwene, ikáva muhiu mambo lavátendàngà lanalinganana na chitangelo chinguhwikidile. Na ikà nave uchocho, nguchingumale.”

<sup>22</sup> Bahi avala valume nkuuka anepo, nkulodya ya ku Sodoma. Henga Yahwe nkuisalila chihi upala aimidilè na Iblahimu.\*

<sup>23</sup> Iblahimu nkunhengelekela Yahwe, nkummuja kuchidoni, “Dachi, uchiuvaondongange vanu vatènda haki chalumo na vanu vatènda lahakalenge?

<sup>24</sup> Ikáva muimanga aneyo mùvele vanu vatènda haki malinga amsini, dachi, muhiu uchiuyondongange imanga yammalele badala ya kuileka ing'anya ya vanu vatènda haki vavêle muimanga aneyo?

<sup>25</sup> Ikávaila wala kadiki wako kutenda uchocho. Ikáhululika kuvawalala vanu vatènda haki chalumo na vanu vatènda lahakalenge, au vanu vatènda haki kutendewa sawa na vanu vatènda lahakalenge! Nkúhukumu wa chilambo chammalele akambeleka kutenda haki!”

<sup>26</sup> Yahwe nkuchidoni, “Nikávakoja vanu amsini vatènda haki muimanga ya Sodoma, nangu nikambeyondonganga ing'anya ya vanang'o.”

<sup>27</sup> Iblahimu nkuchidoni, “Hambi kwa kuva n̄nikudungila kutangola na Nang'olo, ikà nava nangu nni litutungu na liu, bahi leka ngutangole kavila.

<sup>28</sup> Vakàpwawa chihi vanu alubaini na tano vatènda haki badala ya amsini, dachi uchiuyondongange ing'anya ya kupungula vanu nnyano?” Yahwe nkunyang'ula kuchidoni, “Nikávakoja vanu alubaini na tano vatènda haki, nanga panimbeyondonganga imanga aneyo.”

<sup>29</sup> Iblahimu nkuhwenaha kutangola wachidoni, “Dachi, vakàpwawa chihi vanu alubaini vatènda haki?” Yahwe nkunyang'ula kuchidoni, “Kwajili ya vanu alubaini vatènda haki, nangu nikambeyondonganga.”

<sup>30</sup> Iblahimu nkutangola kavila kuchidoni, “Chonde Nang'olo unangusunalile, leka ngutangole kavila. Dachi vakàpwawa chihi vanu salasini vatènda haki?” Yahwe nkunyang'ula kuchidoni, “Nikambetenda uchocho nikávakoja anevo vanu salasini.”

<sup>31</sup> Iblahimu nkuchidoni, “Nangu n̄nisubutu kutangola na Nang'olo. Dachi, vakàpwawa chihi vanu ishilini vatènda haki?” Yahwe nkunyang'ula kuchidoni, “Ing'anya ya anevo vanu ishilini, nanga panimbeyondonganga.”

<sup>32</sup> Anepo Iblahimu nkuchidoni, “Chonde Nang'olo unangusunalile, leka ngutangole chihi mwanda umo bahi. Dachi, vakàpwawa chihi vanu kumi vatènda haki?” Yahwe nkunyang'ula kuchidoni, “Ing'anya ya anevo vanu kumi, nanga panimbeyondonganga imanga aneyo.”

<sup>33</sup> Bahi Yahwe pamalidile kulonjela na Iblahimu, nkulihwenela, na Iblahimu nkuuya kukaya kwake.

## 19

### *Mambo lahakalenge la vanu va ku Sodoma*

\* **18:22** Malemba lanji la kala làlembwije kuva, “Iblahimu nkuisalila chihi aimidilè muyo mwanga Yahwe.”

1 Bahi avala malaika vavili nkuhwika ku Sodoma chinalyulo. Na Lutu áikele pannango wa imanga ya ku Sodoma. Lutu pavawene, nkuimila uhwená unavachingamila, nkuhunama kwa eshima mpaka pahi,

2 nkuhula kuchidoni, “Mmanang’olo vangu, kalibu kukaya kwangu, nangu ni ntumishi wenu. Muchimukalave medi mmadodo na kulala kukaya kwangu chilo cha nelo, koka ulyamba namambumbu muhwenehe na mwanda wenu.” Henga vanang’o nkuchidoni, “Nanga, hwetu tumbelala chihi ukuno kuchiwanja, kuching’ati imanga.”

3 Lutu nkuvapembeja namene, kuntululilo vanang’o nkukubali, nkuh-wena unainjila nng’ande mwake. Lutu nkuvaandalila chakulya chohe namene pamo na mikate ikátajwe hamila, vanang’o nkulyanga.

4 Henga chilo kabla vakánambilala, valume vammalele va muimanga ya ku Sodoma, vijana na vasele vammalele, nkuidinguka ing’ande yanga Lutu.

5 Nkunchema Lutu nkummuja kuchidoni, “Valume avala vaidíle kwakuwe vavele kwachi? Vahumye pawelu, hwetu tulembela tuvalale.”

6 Lutu nkuhama pawelu, akuno wachima nnango wa ing’ande yake,

7 nkuvahaulila kuchidoni, “Chonde mmalangavangu, nannyuwanga mu-natende chinu anecho chihakalenge.

8 Lola, nangu apano ngúvele na vana vangu vavili vachimahe, vakámmaite nnume. Nangu ninnyuwanga nimwing’ange vali anevo uchinga muvatendele muchi chimulembela. Henga valume avano ninnyuwanga munavatendele chinu chohecho, kwa kuva vaidile paing’ande yangu na ngúlembelwa ni-vachunge.”

9 Henga anevo vanu nkuchidoni, “Uka wako! Wako paunaidile apano wavele mmidi, na hambí ùlitenda kuva nkúhukumú! Bahi tumbekutenda vibaya kupunda chitumbevatenda anevo vayeni vako.” Bahi vanu anevo nkuntukuha Lutu, nkuhengelekelanga muyo uchinga vatutumule nnango wa ing’ande yake.

10 Henga avala vayeni nkuchimula nnango, nkunyalodya makono lavo, nkummutangila Lutu nng’ande, nkuchima nnango.

11 Anepo nkuvaputaja meho valume vammalele vanavele pannango, vi-jana na vasele, bahi nkusindwa kuuhwikila nnango.

### *Lutu àuka ku Sodoma*

12 Avala vanu vavili nkunnyaulila Lutu kuchidoni, “Dachi, ùvele na munu yunji apano, ikáva vana vako au vaposi va vana vako au alangavako vanji vaikála muimanga aino? Vause apano upehi,

13 kwa kuva, tumbeyondonganga mwalehu imanga aino. Chitangelo chimmwikilidíle Yahwe kwamba venedi va apano ni chikulungwa namene, nanang’e ànitutuma tuide tukayondongange.”

14 Bahi Lutu nkuvahwenela vaposi va vana vake nkuvahaulila kuchi-doni, “Ukananga pachinu apano, kwa kuva, Yahwe àmbeiondonganga imanga aino!” Henga vanang’o nkunwona chihi kuva àtenda mang’wanyu.

15 Bahi uhiku pauchele, malaika nkunkulumisa Lutu uvachidoni, “Takataka ntwale n’jalo na vana vako vavili uyopa munaondongwa paimbeondongwa imanga aino.”

16 Lutu nkuva walidoha-doha, bahi avala malaika vavili nkunkamula nkono Lutu na n’jawe na vana vake vavili, nkuvahumya panda imanga, kwa kuva Yahwe àmmikidile chididi.

17 Pavavausije muimanga aneyo, malaika yumo nkuvahaulila kuchidoni, “Tukutanga mupohe umi wenu! Munalole nnyuma na wala munaimile

pachinu pohepo nnuhunde aluno! Tukutilangila aneko kuchilambo cha machinga uyopa munaondongwa.”

<sup>18</sup> Lutu nkunnyaaulila kuchidoni, “Chonde nang'olo wangu ngüyuwa inààve uchocho!

<sup>19</sup> Wako ngwòna ùnikatapaliwa na nangu, na ùngutenededile lambone namene kwa kuupoha umi wangu. Henga aneko kuchilambo cha machinga nni kulehu namene. Na kwondongwa anekwo kumbeng'oja chihi kabla nikànambihwika aneko, nanangu nguchinguhwe.

<sup>20</sup> Lola, akula kùvele imanga inyoko, nangu nahulula chihi kutukutila aneko kwa kuva ìvele pepi. Bahi nguluhusu ngutukutile aneko. Aila nni imanga chihi inyoko, na aneko nguchingupohe umi wangu.”

<sup>21</sup> Nang'e nkunyang'ula kuchidoni, “Haya, ùnikubali chiuyuwite. Nangu nikambeyondonganga imanga aneyo.

<sup>22</sup> Bahi tukutila aneko upehi, nangu nikambetenda chinu chohecho mpaka paumbewhika aneko.” Na aneyo njo ing'anya inatendile imanga aneyo ichemwe Soali, mana lake “pachinu pajoko.”

### *Kwondongwa kwa imanga ya Sodoma na Gomola*

<sup>23</sup> Lutu pahwikile kuimanga ya Soali liduva lívele lihumilè tayali.

<sup>24</sup> Bahi Yahwe nkutonya moto wa baluti kuhaloka kumahunde muimanga ya ku Sodoma na ku Gomola,

<sup>25</sup> nkudyondonganga dimanga anedyo na luhunde lwammalele na vanu vammalele na mimeya yammalele nchilambo anecho.

<sup>26</sup> Henga n'jawe Lutu ánavele nnyuma mwanga Lutu, nkulauka kulola nnyuma, nkujuka sanamu ya munyu.

<sup>27</sup> Bahi nniduva ulyolyo, Iblahimu átakatwike ulyamba na mambumbu, nkupiyanya kuhwena pachinu apala pánaimidilè walonjela nawi Yahwe.

<sup>28</sup> Iblahimu pahwikile pachinu anepo, nkulola kuluhunde mpata wa ku Sodoma na ku Gomola na eneo lyammalele lya luhunde, nkukangana palyonite lyohi ulitutuma mueneo lyammalele lya luhunde, muchi lyohi lihalòka nnitanuli likulungwa.

<sup>29</sup> Henga Nnungu ánikumbukila Iblahimu kwa kummusa Lutu n'dimanga dya nnuhunde, dyachiikala uchinga anaondongwe pamo na anedyo dimanga muuhiku aula Nnungu padyondongenge dimanga anedyo.

### *Kutandilika kwa Vamoabu na Vaamoni*

<sup>30</sup> Lutu nkuyopa kuikala muimanga ya ku Soali, bahi nang'e pamo na vana vake vavili nkuhama muimanga aneyo, nkuhwena unaikala nnipanga, aneko kuchilambo cha machinga.

<sup>31</sup> Lutu na vana vake pavanavele aneko, mwali wake nkulungwa nkunnyaaulila nnung'une kuchidoni, “Atata wetu vino ànikongopala, na wala nanga nnume nchilambo achino wa kulala na hwetu uchinga tupate vavana muchi chiiwele kwa vanu vammalele va pachilambo.

<sup>32</sup> Bahi tunkelewehe atata wetu wala uchinga tupate kulala nawe. Kwa kutenda uchocho, tuchituhwenehe lukolo lwetu kupitila atata wetu.”

<sup>33</sup> Chilo cha liduva anelyo, nkunkeleweha atata wao wala, na ayula mwali wake ntandi nkuhwena unalala nawe. Henga atatake nanga panakameke uhiku wainjidile mwanawe unalala nawe, wala uhiku waukile.

<sup>34</sup> Liduva lipapête, ayula mwali nkulungwa nkunnyaaulila nnung'une kuchidoni, “Chilo cha nelo nangu ùnilala na atata. Uchocho na nelo tunkelewehe, koka na wako uhwene ukalale nawe uchinga tuhwenehe lukolo lwetu kupitila atata wetu.



<sup>35</sup> Bahi chilo chipapête nkunkeleweha wala atata wao, na ayula mwali n'joko nkuhwena unalala nawe. Henga atatake nanga panakameke uhiku wainjidile mwanawe unalala nawe, wala uhiku waukile.

<sup>36</sup> Bahi avala vali vanga Lutu vammalele nkuva na vitumbo vya atata wao.

<sup>37</sup> Ayula mwali ntandi nkummaleka mwana wachilume, nkunchema Moabu.\* Aneyo njo anakulwao Vamoabu mpaka nelo.

<sup>38</sup> Na ayula mwali n'joko nanang'e nkummaleka mwana wachilume, nkunchema Benami.† Aneyo njo anakulwao Vaamoni mpaka nelo.

## 20

### *Iblahimu na Abimeleki*

<sup>1</sup> Bahi Iblahimu nkuuka, nkuloja maeneo la kulilanga lya Negebu, livêle mpata wa kusini, nkunaikala ching'ati Kadeshi na ku Shuli. Anepo nkuuka nkuhwena unaikala kwa mahiku kadiki aneko ku Gelali.

<sup>2</sup> Iblahimu panavele aneko ku Gelali ahawile kuva, Sala n'jawe nni nnumbuwe. Bahi nfalume Abimeleki wa ku Gelali nkuntwala Sala.

<sup>3</sup> Henga Nnungu nkumwidila Abimeleki muindoto nkunnyaulila kuchidoni, "Wako ùmbekuhwa ing'anya ya mmahe untwete, kwa kuva ávele na ntwave."

<sup>4</sup> Abimeleki ávele akànambilala nawe, bahi nkunnyang'ula Nang'olo kuchidoni, "Nang'olo, ùmbevalalala dachi vanu vakávele na likosa?"

<sup>5</sup> Iblahimu mwene tenda njo ahawile kuva ayu mmahe nni nnumbuwe? Tena ata Sala mwene ahawile kuva Iblahimu ni nkuluwe. Alano langútendilè nangu, ngúlatendile chihi bila kuhukumika muntima na wala nikee na likosa."

<sup>6</sup> Bahi Nnungu nkunnyaulila Abimeleki muindoto aneyo kuchidoni, "Elo, nangu ñnimala kuva ùtendile chihi bila kuhukumika muntima, na nangu njo nikudividile unangutende masambi, njo mana nangu nanga pannakulekile un'guse aneyo mmahe.

<sup>7</sup> Hambu nudise aneyo mmahe kwa ntwave. Iblahimu ni nabii, nang'e achiakuyuwile na wako uchiulame. Henga ukànannudise, uikale umala kuva wako pamo na vanu vako vammalele mùmbekuhwa."

<sup>8</sup> Bahi ulyamba namambumbu, Abimeleki nkutakatuka, nkuvachema maafisa vake vammalele na kuvahaulila mambo lalalotile, vanang'o nkuyopa namene.

<sup>9</sup> Anepo Abimeleki nkunchema Iblahimu nkummuja kuchidoni, "Útutendeledile chani wako? Nangu nikukosedile chani mpaka ukudungile kungutenda ngúúve na likosa ling'ulungwa malinga ali, nangu na ufalume wangu? Wako ùngutendeledile mambo lakálembelewa kutendwa.

<sup>10</sup> Dachi, chinu ntwani chikutendile utende uchocho?"

<sup>11</sup> Iblahimu nkunnyang'ula kuchidoni, "Nangu ngútendile uchocho ing'anya ngútenda kuva apano nanga munu annyôpa Nnungu, na ngúyopa munanguwalala nkuntwala n'jangu.

<sup>12</sup> Pamo na anelo, ni muhiu kuva aneyo mmahe nnumbwangu, kwa kuva atata wetu yumo, henga tûtindene kumama, njo mana àjukile kuva n'jangu.

<sup>13</sup> Nnungu pananguhaulidile niileke ing'ande ya atatangu koka nguhwene kumidi, nangu nínnyaulidile n'jangu kuva, "Pachinu pohepo patumbewena,

\* **19:37** Lidi lya lina Moabu, lipilikanika muchi lilove lya Chieblaniya livêle na mana ya "atata."

† **19:38** Benami mana lake mwana wa vanu vangu.



wako haula kuva nangu ninkululo. Ukàtenda uchocho njo paumbelanguja kuva unangutamwa.”

<sup>14</sup> Bahi Abimeleki nkunnudisija Iblahimu n'jawe, nkumwing'a na dingando na ding'ombe na vatumwa va chilume na vachimahe.

<sup>15</sup> Abimeleki nkunnyaulila Iblahimu kavila kuchidoni, “Lola, chilambo achino chammalele chang'une! Bahi tandola pachinu pohepo paulambela, uikale.”

<sup>16</sup> Abimeleki nkunnyaulila Sala kuchidoni, “Nangu nìmwing'a nkululo vipande alufu moja vya madini la dihela. Ngùtenda uchocho uchinga nnààve na likosa, na ilanguje kuva wako nanga pauvèle na likosa.”

<sup>17</sup> Anepo Iblahimu nkunnyaulila Nnungu, na Nnungu nkunnamya Abimeleki chalumo na n'jawe na vatumwa vake, na kuvahululiha kuveleka kavila vana.

<sup>18</sup> Kwa kuva, anepo patandi Yahwe ánilahunga matumbo la vanu va nng'ande mwa Abimeleki ing'anya ya Sala, n'jawe Iblahimu.

## 21

### *Sala àmmelekela mwana Iblahimu*

<sup>1</sup> Yahwe nkum'baliki Sala kwa kuntendela muchi chanamwahidite.

<sup>2</sup> Bahi Sala nkwikuta chitumbo, nkummalekela Iblahimu mwana wachilume akuno Iblahimu avèlè nsele namene. Na anelo láhumidile mmahiku ulala lanahawile Nnungu.

<sup>3</sup> Mwana ayula, Sala wammelekedile Iblahimu, Iblahimu nkunchema lina Isaka.

<sup>4</sup> Isaka panavele na changa cha maduva nane, Iblahimu nkunnyaalula malinga chanalajijwe nawi Nnungu.

<sup>5</sup> Pavelekwejije Isaka, Iblahimu ávele na vyaka myamoja.

<sup>6</sup> Bahi Sala nkuchidoni, “Nnungu àngutendile nguheke, na munu woheyo ambepilikàna habali adino, àmbelihekela chalumo na nangu.

<sup>7</sup> Dachì, nnani achichiahulule kunnyaulila Iblahimu kuva, nangu Sala nguchinguyong'eje vavana? Tena nìmmelekedile mwana wachilume muusele wake!”

<sup>8</sup> Isaka nkuhweneha kukulumuka, na liduva alila livanannekehije kuyong'a, Iblahimu nkuntendela Isaka ing'ole ing'ulungwa.

### *Kuvingangwa kwa Isumaili na Hajili*

<sup>9</sup> Liduva limo Sala ámmwene Isumaili, mwana wanga Iblahimu wammelekedile Hajili, nkongwe wa ku Misili, wannembula Isaka mwanawe.

<sup>10</sup> Bahi Sala nkunnyaulila Iblahimu kuchidoni, “Mmingange ayu ntumwa chalumo na mwanawe, kwa kuva ikáhululika mwana wanga ntumwa kupata mapala pamo na mwanangu Isaka.”

<sup>11</sup> Chinu anecho chínninyundaja namene Iblahimu, kwa kuva Isumaili nanang'e nni mwanawe.

<sup>12</sup> Henga Nnungu nkunnyaulila Iblahimu kuchidoni, “Unayundale ing'anya ya aneyo mwana, wala aneyo ntumwa wako. Chinu chohecho chambekuhaulila Sala wako chitende, kwa kuva, vanu va nnukolo lwako vàmbehalokana na Isaka.

<sup>13</sup> Na kwamba aneyo mwana wanga ntumwa wako, nanang'e nìmbentenda kuva atata wa chilambo chikulungwa, kwa kuva, nanang'e nni mwanalo.”

14 Bahi ulyamba namambumbu, Iblahimu nkutwala chakulya na medi, nkunnyakuja Hajili mmavala, nkumminganga chalumo na mwanawe. Hajili nkuuka, nkuva wadumba-dumba nnilanga lya ku Beli-sheba.

15 Alalá medi palannyilidile, Hajili nkunnaja mwanawe pachihole.

16 Anepo Hajili nkuhwena kunyenje kadiki, malinga mita myamoja uvila, walitangolela chimunda-munda kuchidoni, “Nikátamwa nimwone mwanangu pámbekùvâ wahwa.” Hajili panaikele anepo, nkukuta kwa uchungu.

17 Nnungu nkumpilikana mwana wakuta, malaika wanga Nnungu nkunchema Hajili kuhaloka kulihunde nkunnyaulila kuchidoni, “Chikutendile chani Hajili? Bahi unayo, ing’anya Nnungu ánipilikana chitangelo chake kuhaloka apala pávèlè.

18 Imila uhwené ukampembeje mwana kwa kuva, nimbentenda kuva chilambo chikulungwa.”

19 Bahi Nnungu nkunkusumbula Hajili meho, nkuchona chihima cha medi. Nang’e nkuhwena unateka medi, nkunankumbija mwanawe.

20 Bahi Nnungu nkunchunga ayula mwana, na aneyo mwana nkuhweneha kukulumuka. Nkuikala kulilanga, na nkuva munu amaite kutemelela saana upinde.

21 Mwana aneyo ákíala kulilanga lya Palani, na anyokwe nkunembelela mmahe kuhaloka nchilambo cha ku Misili.

### *Lilailano lya Iblahimu na Nfalume Abimeleki*

22 Bahi mmahiku ulolo, Nfalume Abimeleki pamo na Fikoli, nkulungwa wa matiyala lake, nkumwenela Iblahimu, nkunnyaulila kuchidoni, “Nnungu ávele pamo na wako kwa kila chinu chiutenda.

23 Bahi ngwapilile kwa lina lya Nnungu kuva nanga paumbengulambila nangu wala vana vangu wala vanu va nnukolo lwangu. Malinga chinikutendile nangu lambone, na wako uchocho ngutendele nangu lambone chalumo na vanu va chilambo achino chuwikala.

24 Iblahimu nkuchidoni, “Mbènkwapila kuva nguchingutende uchocho.”

25 Mmahiku anelo Iblahimu nkunhinginikila Abimeleki kwamba chihima cha medi chivanampakanywele vatumwa vanga Abimeleki.

26 Henga Abimeleki nkunnyaulila Iblahimu kuchidoni, “Nangu níkánameke atendíle uchocho, na nanga paunanguhaulidile. Nangu nelo njo kupilikana habali anedyo.”

27 Bahi Iblahimu nkutwala dingandolo na dimbudi na ding’ombe, nkumwing’a Abimeleki, vammalele vavili nkutenda lilailano.

28 Iblahimu nkudihapula dingandolo saba dya chimahe.

29 Abimeleki nkummuja Iblahimu kuchidoni, “Ing’anya ntwani ùvahapula anevo angandolo saba va chimahe?”

30 Iblahimu nkunyang’ula kuchidoni, “Avano angandolo saba vachimahe ngúyuwa uvapwechelele kuhaloka kwang’une, uchinga ùúve ushahidi kuva nangu njo nguhimbíle chihima achino.”

31 Bahi apala pachinu nkupachema Beli-sheba,\* kwa kuva vammalele vavili vániapilanila pachinu anepo.

32 Bada ya kutenda lilailano aneyo aneko ku Beli-sheba, Abimeleki na Fikoli, nkulu wa matiyala lake nkuuyang’ana kwavo, chilambo cha Vafilisti.

\* 21:31 Lilove “Beli-sheba,” kwa Chieblaniya linahululika kuva na mana dimbili, yani “chihima cha kwapila” au “chihima cha saba,” ing’anya ya adila dingandolo saba.

<sup>33</sup> Iblahimu nkupanda nnandi wa nkwaaju akula ku Beli-sheba, nkunyuwa Yahwe, Nnungu wa vyaka na vyaka.

<sup>34</sup> Bahi Iblahimu nkuikala nchilambo cha Vafilisti kwa vyaka vyohé malinga mmidi.

## 22

### *Kulingwa kwanga Iblahimu*

<sup>1</sup> Bada ya myaka fulani, Nnungu nkuilinga ing'ulupa yanga Iblahimu. Nnungu nkunchema Iblahimu wachidoni, "Iblahimu!" Iblahimu nkunyang'ula kuchidoni, "Nangu apano."

<sup>2</sup> Nnungu nkuchidoni, "Ntwale mwanalo Isaka, mwana uyoyo yumo, untâmwâ namene, uhwene nawe mpaka chilambo cha ku Moliya, unhumye kuva sadaka ya kupija moto nnichinga linimbekulanguja."

<sup>3</sup> Bahi liduva lipapête, Iblahimu nkutakatuka ulyamba namambumbu, nkuntayalisha saana punda wake, nkuvatwala vatumishi vake vavili pamo na Isaka mwanawe. Nkutayalisha ding'uni kwajili ya sadaka ya kupija moto, anepo nkutandilika mwanda kuhwena pachinu pannyaulidile Nnungu ahwene.

<sup>4</sup> Nniduva lya tatu lya mwanda wavo, Iblahimu palolite meho muyo, nkupona anepo pachinu kwa kulehu uvila.

<sup>5</sup> Iblahimu nkuvahaulila vatumishi vake kuchidoni, "Mwenu chalumo na ayu punda ngulindange upano, nangu pamo na mwanangu tûmbehwena akula, tukamwabudu Nnungu, koka tunkojange."

<sup>6</sup> Bahi Iblahimu nkuditwala adila ding'uni, nkunnyakuja Isaka mwanawe, mwene nkunyakula moto na chipula, nkuukananga.

<sup>7</sup> Isaka nkummuja atatake kuchidoni, "Eti atata!" Atatake nkuyambukila kuchidoni, "Nangu apano mwanangu!" Isaka nkuchidoni, "Moto na ding'uni tunivanadyo, hambî ungandolo wa sadaka ya kupija moto âvele kwachi?"

<sup>8</sup> Iblahimu nkunyang'ula kuchidoni, "Mwanangu, Nnungu mwene achi-ating'e." Bahi nkuhweneha na mwanda wavo.

<sup>9</sup> Pavakamwele pachinu pannyaulidile Nnungu ahwene, Iblahimu nku-denga chitala, nkupanga ding'uni muha mwake. Anepo nkunnyunga Isaka mwanawe, nkunnaja n'ding'uni, divêle muha chitala.

<sup>10</sup> Iblahimu nkunyaloja nkono wake, nkutwala chipula uchinga ansinje mwanawe.

<sup>11</sup> Henga malaika wanga Yahwe nkunchema Iblahimu kuhaloka kulihunde wachidoni, "Iblahimu! Iblahimu!" Nang'e nkwitika, "Nangu apano!"

<sup>12</sup> Malaika nkunnyaulila Iblahimu kuchidoni, "Unansinje mwana na wala unantende chinu chohecho! Hambî ñnimala kuva unamweshimu Nnungu, kwa kuva nanga paungwimile kananga mwanalo uyoyo yumo."

<sup>13</sup> Iblahimu nkunyamula meho lake, nkumwona ungandolo nannume nnyuma mwake ahavikwîjê dimembe dyake nchihole. Bahi nkuhwena, nkuntwala ayula ungandolo, nkunhumya sadaka ya kupija moto badala ya mwanawe.

<sup>14</sup> Bahi Iblahimu nkupachema anepo pachinu "Yahwe-Yile," yani, Yahwe ànajalila," malinga chiihaulika mpaka nelo kuva, "Palichinga lyanga Yahwe, vanu vânajaliwa."

<sup>15</sup> Bahi malaika wanga Yahwe nkunchema Iblahimu mwanda wavili kuhaloka kulihunde,

<sup>16</sup> nkunnyaulila kuchidoni, “Yahwe àhaua uvila, ‘Nangu ùniapila kwa lina lyangu nimwene kuva, ing’anya ùtendile uvila, na wala nanga pungwimile mwanalo uyoyo uyumo,

<sup>17</sup> muhiu nìmbekubaliki, na vanu va nnukolo lwako nìmbevatenda kuva vohe malinga dinondwa dya kumahunde na nnyangi uvêle nnyenje bahali. Vanu va nnukolo lwako vàmbevalema amongo vao na kuditwala litwala dimanga dyavo.

<sup>18</sup> Kupitila vanu va nnukolo lwako, nìmbevaliki vanu va vilambo vyamalele vya pachilambo ing’anya wako ùniipilikana amuli yangu.”

<sup>19</sup> Bahi Iblahimu nkuuya kwa avala vatumishi vake akuno alongènè na mwanawe Isaka, vammalele nkuukananga, nkuuya ku Beli-sheba. Na Iblahimu nkuikala aneko ku Beli-sheba.

### *Vana vanga Naholi*

<sup>20</sup> Bada ya anelo, munu fulani nkunnyaulila Iblahimu kuchidoni, “Milika, nkongwe wa Naholi nnung’uno, nanang’e àvaveleke vana nane vachilume.

<sup>21</sup> Mwanawao ntandi vànchema Uzi, na wavili vànchema Buzi na yunji vànchema Kemueli, atatake Alamu.

<sup>22</sup> Na vana vanji nni, Kesedi, na Hazo, na Pildashi na Idilafu na Besueli.

<sup>23</sup> Besueli nkummaleka Labeka. Milika àmmelekedile Naholi, nnung’une Iblahimu vana anevo nane.

<sup>24</sup> Uchocho, Naholi àvele na n’jawe ntumwa uvanchema Leuma, nanang’e nkummelekela Naholi vana ncheche, yani Teba na Gahamu na Tahashi na Maaka.

## 23

### *Kuhwa kwanga Sala*

<sup>1</sup> Sala pahwikihije vyaka myamoja ishilini na saba,

<sup>2</sup> nkuhila aneko kuimanga ya Kiliasi-Alba, yani Hebloni, nchilambo cha ku Kanaani. Iblahimu nkunkutangila namene Sala n’jawe.

<sup>3</sup> Iblahimu nkuuleka mmili wa n’jawe, nkuhwena unatangola na Vahiti, nkuvahaulila kuchidoni,

<sup>4</sup> “Apano nangu ni mmidi. Bahi ngüyuwa pachinu pakukatapaja nsati, uchinga ngupate kunsika n’jangu.”

<sup>5</sup> Vahiti nkunyang’ula Iblahimu kuchidoni,

<sup>6</sup> “Tupilikanile nang’olo wetu! Wako nni munu nkulu namene kwetu hwetu. Wako tandola chihi pachinu pohepo pambone pakunsika n’jalo, na wala nanga munu woheyo muhwetu ambekwîma kukusumisa pachinu pakunsika n’jalo.”

<sup>7</sup> Bahi Iblahimu nkuimila na kutepa kwa eshima muyo mwa avala Vahiti, vene chilambo,

<sup>8</sup> nkuvahaulila kuchidoni, “Bahì kwa kuva muninguluhusu kunsika n’jangu, hambì ngüyuwa mukannyuwe Efuloni, mwana wanga Sohali kwajili yangu,

<sup>9</sup> uchinga angusumise lipanga lyake lya ku Makipela livêle nnipalu lya welu wake. Nnyuwange namene angusumise pachinu anepo uchinga nipa-juhe kwa pachinu pangu pakusikila. Na nangu nguchingulipe bei yoheyo ilinganâna na pachinu anepo, muyo mwenu.”

<sup>10</sup> Mwene Efuloni àvele nnikuwa anelyo lya Vahiti vanakojene pannango wa imanga. Bahi Efuloni, Mhiti nkunyang’ula Iblahimu muyo mwa Vahiti vammalele apala pannango kuchidoni,

11 “Nanga nang’olo. Chonde nangu ngùyuwa ungupilikanile. Nangu nikwing’a aula welu wammalele na lipanga alila livêle mmwelu anewo, na nikwing’a muyo mwa Vahiti avangu, unsike anemwo n’jalo.”

12 Bahi Iblahimu nkutepa kavila kwa eshima muyo mwa venedi va chilambo anecho,

13 nkunnyaulila Efuloni akuno Vahiti vammalele uvapilikanà kuchidoni, “Chonde nangu ngùyuwa ungupilikane. Ngùyuwa ungusumise welu wako, na upwechele malipo anelo uchinga ngupate kunsika n’jangu.”

14 Efuloni nkunnyang’ula Iblahimu kuchidoni,

15 “Ngupilikanile, nang’olo. Anewo welu ùvele na samani ya vipande myanne vya madini la dihela, henga anecho chikee chinu chikulu kati yangu na wako. Wako nsike chihi n’jalo.”

16 Iblahimu nkwelewana na Efuloni, nkumwing’a avila vipande vya dihela vyanatambulenge muyo mwa Vahiti vammalele, yani vipande myanne vya madini la dihela vivanapimile kulinganana na vipimo vya akúchuusa va mahiku anelo.

17 Bahi welu wanga Efuloni wa aneko ku Makipela, pepi na ku Mamle, chalumo na lipanga na milandi yammalele inavelé mmwelu anewo, vyammalele nkupewa Iblahimu kuva vyake,

18 muyo mwa Vahiti vammalele vanakojene pannango wa imanga.

19 Bada ya anelo, Iblahimu nkunsika Sala n’jawe nnipanga alila livêle amula mmwelu wa ku Makipela, pepi na ku Mamle, yani Hebloni, nchilambo cha ku Kanaani.

20 Bahi kwa indila aneyo njo Vahiti chivanankamujije Iblahimu welu na lipanga livêle mmwelu anewo, uchinga apate kuvasikila vanu vake.

## 24

### *Kulomba kwanga Isaka*

1 Mmahiku anelo Iblahimu ávele nsele wa vyaka vyohe, na Yahwe ánim’baliki kwa kila chinu chachitendile.

2 Liduva limo Iblahimu nkunnyaulila ntumishi wake anantumikidile kwa vyaka vyohe kupunda vanji, nkwi milila wa dimali dyake dyammalele kuchidoni, “Ngwapilile kwa kutaya nkono wako munnyonga mwangu.

3 Apila kwa Yahwe, Nnunu aumbile kumahunde na chilambo kuva, ukambemposija mwanangu, mwali woheyo wa Chikanaani, unguikala navo nchilambo achino.

4 Unguapile kuva ùmbehwena mpaka nchilambo changu, kwa alangavangu, untahije mmahe, mwanangu Isaka.”

5 Ayula ntumishi nkunnyaulila Iblahimu kuchidoni, “Aneyo mmahe akàhita kulangana na nangu kwida akuno, dachi lasima nimpelkeje mwanalo nchilambo chihuahaleke?”

6 Iblahimu nkunnyang’ula kuchidoni, “Nanga! Chonde ngùyuwa unampelekeje mwanangu aneko.

7 Yahwe, Nnunu aumbile kumahunde, anguusije nng’ande mwa atatangu, na nchilambo changu chinguvelekwejiye, Nnunu anantongwêle na nangu, áninguapilila kuva, àmbeveng’a vanu va nnukolo lwangu chilambo achino. Nang’e àmbentuma malaika wake muyo mwako uchinga wako unampelekejiye mwanangu mmahe kusaloka aneko.

8 Ikàva mmahe aneyo akambetamwa kulangana na wako mpaka akuno, bahi chiapilo changu chikambekuhunga, henga kwa namuna yoheyo, unampelekeje mwanangu aneko.”

<sup>9</sup> Bahi ayula ntumishi nkutaya nkono wake munnyonga mwanga Iblahimu nang'olo wake, nkwapila kwamba chinu anecho.

<sup>10</sup> Anepo ayula ntumishi nkuvatwala angamila kumi va nang'olo wake, nkutandilika mwanda akuno anyakwilè dinudyo dikatapèle dya kila namuna kuhaloka kwa nang'olo wake. Nkuhwena mpaka imanga yachiikala Naholi, nchilambo cha ku Mesopotamiya.\*

<sup>11</sup> Pahwikile, nkuvatindivaja malundi angamila vake nnyenje chihima cha medi chivèle kunyenje imanga uchinga asulupuke. Na anewo wavele uhiku wa chinalyulo, uhiku uvahwena vakongwe unateka medi.

<sup>12</sup> Aneyo ntumishi nkuyuwa wachidoni, "Yahwe, Nnungu wa nang'olo wangu Iblahimu, nelo nangu ngùyuwa ungujalile kuchipata achila chin-guidilidile, na untendele lambone nang'olo wangu Iblahimu kwa ikulupiki yako yammalele.

<sup>13</sup> Lola, nangu ngùvele apano pepi na chihima achino cha medi chivaida vali, venedi va imanga unateka medi.

<sup>14</sup> Bahi mwali unimbennyaulila kuva tula chitumba chako cha medi un- ing'e medi ngukumbile, nanang'e nkuning'a medi na kuvakumbija angamila vangu, bahi aneyo njo àave nkongwe untandoledile ntumishi wako Isaka. Na chinu anecho chichichingumaihe kuva ùntendeledile lambone nang'olo wangu Iblahimu kwa ikulupiki yako yammalele."

<sup>15</sup> Bahi kabla akànambimalila kuyuwa, upala nkusaloka Labeka akuno anyakwilè chitumba chake nnivala lyake. Labeka ávele mwali wanga Besueli, na Besueli ávele mwana wanga Milika, anavele mmahe wa Naholi, nnung'une Iblahimu.

<sup>16</sup> Ayula mwali ánikatapala namene kumeho na ávele akànambimmla nnume. Bahi ayula mwali nkuhelelekela kuchihima, nkuumbaja chitumba chake medi, nkuyamboka.

<sup>17</sup> Anepo ayula ntumishi nkuhwena unakojana nawe upehi, nkunnyaulila kuchidoni, "Chonde mbeyele medi la kukumbila kuhaloka nchitumba chako."

<sup>18</sup> Ayula mwali nkunnyang'ula kuchidoni, "Aya kumbila nang'olo wangu." Upala nkusulupusa chitumba chake nnivala, nkukumulila mmakono, nkunkumbija.

<sup>19</sup> Bada ya kunkumbija, ayula mwali nkuchidoni, "Nguchinguvatekele medi na angamila vako, vakumbile mpaka vatolele."

<sup>20</sup> Bahi ayula mwali nkupiyanya kumiminila medi nchombo cha kuvakumbijija anyama medi, nkupeya kuhwena kuchihima unateka medi lanjji, nkuvakumbija angamila vake vammalele.

<sup>21</sup> Bahi ayula ntumishi nkuva wannoleha saana bila kutangola chinu chohecho, uchinga apate kumala ikáva Yahwe àniujalila mwanda wake au nanga.

<sup>22</sup> Angamila pavatoleledile medi, ayula ntumishi nkumwing'a ayula mwali chipini cha zahabu cha samani ing'ulu na dibangili dimbili dya zahabu dya samani ing'ulu.

<sup>23</sup> Nkummuja kuchidoni, "Chonde nguhaulile, wako nni mwali wanga nnani? Dachi, pànipwawa pachinu pakulala nng'ande mwa atatako kwajili yetu?"

<sup>24</sup> Labeka nkunnyang'ula kuchidoni, "Nangu nni mwali wanga Besueli, mwana wanga Milika, mmahe wanga Naholi.

\* 24:10 Mesopotamiya, nni eneo livèle mpata wa kaskazini nchilambo cha Siliya.

25 Kwetu hwetu kùvele mahahi na vyakulya vinji vya kutosha kuvalisha anyama vohe, na pachinu pakulala vayeni.”

26 Bahi ayula ntumishi nkuhunama mpaka pahi, nkumwabudu Yahwe,

27 wachidoni, “Atumbyangwe Yahwe, Nnungu wanga nang'olo wangu Iblahimu. Nang'e àvechinkuva wambone na wakukulupilika kwa nang'olo wangu. Yahwe àningulodya nangu mpaka kwa alangavake nang'olo wangu!”

28 Bahi ayula mwali nkutukuta uhwena unavahaulila habali anedyo vanu vammalele va nng'ande mwa anyokwe.

29-30 Labeka ávele na nkuluwe uvanchema Labani. Labani pachiwene achila chipini na adila dibangili mmakono mwa nnumbuwe na kupilikana malove álalá lanatangwele ayula munu kunnyaulila Labeka, bahi nkuuka watukuta uhwena unakojana na aneyo munu akula kuchihima. Pahwikile, nkunkoja ayula ntumishi aimidilè pepi na angamila vake nnyenje chihima.

31 Labani nkunnyaulila kuchidoni, “Kalibu kukaya, wako ubalikiwiye nawi Yahwe. Mwadachi ùimidile chihi akuno panda imanga? Nangu ñnitayalisha ing'ande kwajili yako na pachinu pakuvavika anevo angamila vako!”

32 Bahi ayula ntumishi nkuhwena nawe kukaya kwavo. Labani nkuvalaija vanu vavahungule angamila misigo, na kuveng'a mahahi na vyakulya vinji. Uchocho, nkumwing'a ayula ntumishi medi la kukalava mmadodo, nang'e chalumo na vanu vake.

33 Bahi nkumwing'a chakulya, henga nang'e nkuchidoni, “Nikambekulya mpaka ninnyaulilange álalá langulembela kuhaula.” Labani nkunnyaulila kuchidoni, “Bahi haula nano.”

34 Ayula munu nkuchidoni, “Nangu ni ntumishi wanga Iblahimu.

35 Yahwe ànim'baliki namene nang'olo wangu, na vino àjukile kuva munu nkulu. Yahwe ànimwing'a dingandolo na ding'ombe na angamila na punda vohe na madini la dihela na zahabu na vatumwa vachilume na vachimahe.

36 Na Sala, anavele mmahe wa nang'olo wangu, ata kama ànikongopala, henga àmmelekedile nang'olo wangu mwana wachilume, na nang'olo wangu àmpele aneyo mwana vitukutuku vyammalele vyavenavyo.

37 Na nang'olo wangu àningwapilila wachidoni, ‘Unamposije mwanangu mmahe woheyo muvali va Chikanaani, chilambo achino chinguikala.

38 Henga hwena mpaka kwa alangavake atatangu, yani kulitawa lyangu nimwene uchinga ukantahije mwanangu Isaka mmahe.’

39 Nangu nkummuja nang'olo wangu kuchidoni, ‘Ìmbekuva dachi mmahe aneyo akàhita kwida akuno?’

40 Henga nang'e nkunguyang'ula kuchidoni, ‘Yahwe angulôja nangu mmaisha langu, achiannaije malaika wake ahwene pamo na wako na kuujalila mwanda wako uchinga untwalile mwanangu, mmahe kuhaloka kwa alangavake atatangu na kulitawa lyangu nimwene.

41 Paumbehwika kwa alangavangu, na vakànakwing'e aneyo mwali, anepo wako nanga paumbehungwa na chiapilo chinikuapishije.’

42 Na nelo panguhwikile kuchihima, nangu nkuyuwa kuchidoni, ‘Wako Yahwe, Nnungu wa nang'olo wangu Iblahimu, nelo nakuyuwa uujalile mwanda wangu na untendele lambone nang'olo wangu.

43 Lola, nangu ngùvele apano nnyenje chihima achino cha medi. Mwali ambeida unateka medi, unimbennyuwa medi kadiki la kukumbila la nchitumba chake,

44 nanang'e nkuning'a na kuvatekela angamila vangu medi, bahi aneyo àave mmahe untandwèle kuva mmahe wa mwana wa nang'olo wangu.’

45 Kabla nikànambimalila kuyuwa muntima mwangu, upala Labeka nkukamola akuno anyakwilè chitumba chake nnivala, nkuhelelekela kuchihima unateka medi. Nangu nkunnyaaulila kuchidoni, 'Chonde mbeyele medi ngukumbile.'

46 Upala nang'e nkupiyanya kuchisulupusa chitumba chake cha medi nnivala nkuhaua kuchidoni, 'Kumbila. Na nguchinguhwene nikavatekele angamila vako medi.' Bahi nangu nkukumbila, na nang'e nkuveng'a na angamila vangu medi.

47 Anepo nangu nkummuja kuchidoni, 'Wako nni mwali wanga nnani?' Nang'e nkunguyang'ula kuchidoni, 'Nangu ni mwali wanga Besueli, mwana wanga Milika, mmahe wanga Naholi.' Nangu nkummika chipini mwimula yake na kummwaja dibangili mmakono mwake.

48 Anepo nangu nkuhunama mpaka pahi, nkumwabudu Yahwe. Nkuntumbyanga Yahwe, Nnungu wa nang'olo wangu Iblahimu, angulojije mwalehu mpaka kwanga mwali, udukulu wanga nnung'une mwene nang'olo wangu uchinga nintwale kwajili ya mwanawe.

49 Hambi nguhaulilange ikàva mùvele tayali kuntendela nang'olo wangu uwambone na kwa ikulupiki. Na ikà nave uchocho, bahi nguhaulile uchinga ngumale chakutenda."

50 Labani na Besueli vapapilikene uchocho, nkunyang'ula kuchidoni, "Chinu achino chihaleke kwa Yahwe, na hwetu nanga patumbebulula kuhita.

51 Labeka ayuno apano, wako ntwale uhwene nawe, ààve mmahe wa mwana wa nang'olo wako malinga chahawile Yahwe."

52 Ayula ntumishi wanga Iblahimu papilikene uchocho, nkuhunama mpaka pahi, nkumwabudu Yahwe.

53 Anepo nkumhya vitukutuku vikatapajjwe kwa zahabu na kwa madini la dihela pamo na dingwo, nkumwing'a Labeka. Uchocho, nkumwing'a nnumbuwe Labeka na anyokwe, dinujo digalika namene.

54 Bahi ayula ntumishi wanga Iblahimu chalumo na vanu avala vana-longène nawe, nkulyanga, nkukumbila na kulala aneko. Ulyamba pavatakatwike, ayula ntumishi nkuchidoni, "Nangu ngüyüwa nguuye kwa nang'olo wangu."

55 Henga nnumbuwe Labeka na anyokwe nkuchidoni, "Nneke ayuno mwali aikale na hwetu kadiki, malinga maduva kumi uvila, koka uhwene nawe.

56 Henga ayula ntumishi nkuchidoni, "Chonde munangutimye, kwa kuva Yahwe àniujalila mwanda wangu, bahi ngüyüwa munguluhusu nguuye kwa nang'olo wangu."

57 Vanang'o nkuchidoni, "Hoti tuncheme mwali mwene, tummuje."

58 Nkunchema Labeka nkummuja kuchidoni, "Uchiuhwene na ayuno munu?" Nang'e nkuyang'ula kuchidoni, "Nguchinguhwene nawe."

59 Bahi nkunnailanga Labeka, nkunneka ahwene na ayula ntumishi wanga Iblahimu na vanu vake pamo na yaya annedile Labeka.

60 Bahi nkum'baliki Labeka, nkunnyaaulila kuchidoni, "Wako nnumbwetu Labeka, ùùve mama wa maelufu kwa maelufu la vanu, na vanu va nnukolo lwako vaditwale dimanga dya amongo vao kuva dyavo."

61 Bahi Labeka na vatumishi vake vachimahe nkuvakwela angamila nkuapatana na ayula ntumishi wanga Iblahimu, vammalele nkuhweneng'ana.

62 Uhiku aula ntumishi wanga Iblahimu panave mmmwanda, Isaka áidile kukaya kwa Iblahimu atatake, kuhaloka ku Beli-Lahai-Loi nchilambo cha Negebu kwachiikala.



<sup>63</sup> Liduva limo chinalyulo, Isaka nkuuka nkuhwena kumawelu unachionga. Bahi palolite meho lake muyo, nkuvona angamila uvaida.

<sup>64</sup> Labeka nanang'e palolite meho lake muyo nkumwona Isaka, nkusulupuka pahi,

<sup>65</sup> nkummuja ntumishi wanga Iblahimu kuchidoni, "Ayula avèle mmwelu nnani aida unatupwechela?" Ayula ntumishi nkuchidoni, "Ayula nni nang'olo wangu." Bahi Labeka nkutwala inguwo yake, nkulihunika kumeho.

<sup>66</sup> Ayula ntumishi nkunnyaulila Isaka lammalele lalatendile.

<sup>67</sup> Bahi Isaka nkuntwala Labeka kuva n'jawe, nkuikala nawe mun'gongwe wa Sala, anyokwe. Isaka nkuntamwa namene Labeka, na kutujwa ntima wake ing'anya ya kuhwa kwa anyokwe.

## 25

### *Vana vanji vanga Iblahimu*

*(1 Mahiku 1:32-33)*

<sup>1</sup> Iblahimu ánnombile nkongwe yunji uvanchema Ketula.

<sup>2</sup> Nkongwe aneyo nkummalekela Iblahimu vana sita vachilume, yani Zimlani na Yokishani na Medani na Midiani na Ishibaki na Shua.

<sup>3</sup> Yokishani nkummaleka Sheba na Dedani. Na vanu va nnukolo lwanga Dedani ni Vaashulu na Vaetushi na Valeumi.

<sup>4</sup> Vana vachilume vanga Midiani vávele Efa na Efeli na Hanoki na Abida na Elida. Anevo vammalele njo vanavele vanu va nnukolo lwanga Ketula.

<sup>5</sup> Iblahimu nkumwing'a Isaka dimali dyake dyammalele kuva mapala lake.

<sup>6</sup> Henga Iblahimu kabla akànambikuhwa, nkuveng'a dinudyo vana va ajavake vatumwa, nkuvausa anevo vana nkuvapelekeja m'bali wa kumashaliki, kulehu na Isaka, mwanawe.

### *Kuhwa kwanga Iblahimu*

<sup>7-8</sup> Iblahimu áhidile akongopèlè namene, avèlè na vyaka vyohe namene, vyaka myamoja sabini na taño. Na bada ya kuhwa, nkuhwena unaikala pamo na anyakala vake, vanahidile kala.

<sup>9</sup> Isaka na Isumaili, vana vake Iblahimu, nkunsika atatawao nnipanga lya ku Makipela, pepi na ku Mamle, mmwelu unavele wanga Efuloni, mwana wanga Sohali, Mhiti.

<sup>10</sup> Welu anewo njo wanasumile mwene Iblahimu kwa Vahiti. Na anepo njo panasikwije Iblahimu na Sala n'jawe.

<sup>11</sup> Bada ya kuhwa Iblahimu, Nnungu nkum'baliki Isaka, mwana wanga Iblahimu. Na uhiku anewo Isaka áikala pepi na chihima cha Beli-Lahai-Loi.

### *Vana vanga Isumaili*

<sup>12</sup> Aino njo histoliya ya vana vachilume vanga Isumaili, mwanawe Iblahimu, mwana wanammelekedile Hajili, Mmisili anavele ntumwa wanga Sala.

<sup>13</sup> Na alano njo malina lavo kupapatana na chivavelekwejije. Mwana ntandi ni Nebayosi nkwiða Kedali nkwiða Adibeli nkwiða Mibisamu,

<sup>14</sup> nkwiða Mishima nkwiða Duma nkwiða Masha,

<sup>15</sup> nkwiða Hadadi nkwiða Tema nkwiða Yetuli nkwiða Nafishi nkumalilik-ila Kedema.

<sup>16</sup> Anelo njo malina la vana kumi na mbili vanga Isumaili, na vana anevo vávele vatawála va matawa lavo kumi na mbili. Na vanu vao váchemile malina la kaya dyavo na vijiji vyao kupapatana na malina la vana anevo.

<sup>17</sup> Isumaili áhidile avèle na vyaka myamoja salasini na saba, nkuhwena unaikala pamo na anyakala vake, vanahidile kala.

<sup>18</sup> Vanu va nnukolo lwanga Isumaili váikala eneo livèle ching'ati Havila na Shuli, mpata wa kumanga wa ku Misili, kulodya ku Ashulu. Vanu anevo váníhapukana na udukulu unji wanga Iblahimu.

*Kuvelekwa kwanga Esau na Yakobo*

<sup>19</sup> Aino njo histoliya ya Isaka, mwana wanga Iblahimu, na vanu va nnukolo lwake.

<sup>20</sup> Isaka panavele na vyaka alubaini nkunnomba Labeka, mwali wanga Besueli, Mwalamu wa ku Padani-Alamu. Labeka ávele nnumbuwe Labani.

<sup>21</sup> Labeka ávele ntonga, bahi Isaka nkunyuwa Yahwe. Na Yahwe nkun'jalila, Labeka nkupata chitumbo.

<sup>22</sup> Chitumbo chívele cha vana mavila. Vana anevo nkuva uvatukuhana nnitumbo lyanga Labeka, nang'e nkuchidoni, "Mwadachi láng'oja alano?" Bahi nkuhwena unammuja Yahwe.

<sup>23</sup> Yahwe nkunnyaulila kuchidoni, "Vana vavili vavèle nnitumbo lyako vambekuva vilambo vivili, na matawa mavili lambehalokâna na vana umbevelêka wako, lâmbehapukana.

Litawa limo limbekuva na dimongo kupunda linji, na mwana nkulungwa àmbentumikila n'joko."

<sup>24</sup> Mahiku lake la kuveleka palakamwele, Labeka nkuvaveleka vana mavila.

<sup>25</sup> Mwana ntandi ávele wanahuvi, anavele na maleha mmili wammalele, nkunchema lina Esau.\*

<sup>26</sup> Wavili nkuvelekwa akuno ankamwilè Esau chihing'ino, nkunchema lina Yakobo.† Pavelekwejiye Esau na Yakobo, Isaka ávele na vyaka sitini.

*Esau àsumisa haki yake*

<sup>27</sup> Anevo vavana nkukulumuka, Esau nkuva munu akamêke saana kulumbata, na átamwa namene maisha la kwilanga. Henga Yakobo nkuva munu waktungamana, na átamwa namene maisha la kuikala pakaya.

<sup>28</sup> Bahi Isaka nkuntamwa namene Esau, ing'anya Isaka ánatamwa namene kulya dinyama dyachilumbata, na Labeka nkuntamwa namene Yakobo.

<sup>29</sup> Liduva limo Yakobo pachitaleka susa ya dengu, Esau nkuuya kuhaloka kwilanga akuno avèle na indala namene.

<sup>30</sup> Bahi Esau nkunnyaulila Yakobo kuchidoni, "Nangu ngùvele na indala. Chonde ngùyuwa ungumayele aneyo susa yanahuvi ngulye." Aneyo njo ing'anya inantendile Esau achemwe Edomu, lina livèle na mana ya "wanahuvi."

<sup>31</sup> Yakobo nkunnyaulila kuchidoni, "Ukàlebela ngusumise haki yako ya kuva umwana ntandi kuvelekwa."

<sup>32</sup> Esau nkuchidoni, "Sawa! Nangu ngùvele pepi na kuhwa. Haki yangu ya kuva mwana ntandi kuvelekwa ìmbengufala chamani?"

<sup>33</sup> Yakobo nkunnyaulila kuchidoni, "Ngwapilile hoti." Bahi Esau nkumwapilila na kunsumisa Yakobo haki yake ya kuva mwana ntandi kuvelekwa.

\* **25:25** Esau, kwa Chieblaniya ivele na mana ya "kuva na maleha lohe mummili." Na lina lyake linji vánchema Edomu, lina livèle na mana ya wanahuvi. † **25:26** Yakobo, kwa Chieblaniya ivele na mana ya, "ànkamwile chihing'ino." Na kuhaula kuva, ànkamwile chihing'ino, aneyo nni itangodi ivèle na mana ya kunnambila munu.

<sup>34</sup> Anepo Yakobo nkumwing'a Esau nkate na aila susa ya dengu. Esau nkulya na kukumbila, nkuuka nkulihwenela. Bahi uvila njo Esau chanai-hebwile haki yake ya kuva mwana ntandi kuvelekwa.

## 26

### *Isaka àhamila ku Gelali*

<sup>1</sup> Bahi nkukamola indala inji nchilambo achila, tofauti na indala aila inahumidile mmahiku langa Iblahimu. Bahi Isaka nkuhwena ku Gelali kwanga Abimeleki nfalume wa Vafilisti.

<sup>2</sup> Yahwe nkunhumila Isaka nkunnyaulila kuchidoni, “Unahwene ku Misili, ila wako hwena ukaikale nchilambo chinimbekuhaulila.

<sup>3</sup> Ikala nchilambo anecho malinga mmidi, nanangu nguchinguve pamo na wako na kukubaliki. Nangu nguchingutimise ahadi inimwahidite atatako Iblahimu, kwa kuva vilambo avino vyammalele nimbekwing'a wako chalumo na vanu va nnukolo lwako.

<sup>4</sup> Vanu va nnukolo lwako nimbavatenda kuva vohe namene malinga dinondwa dya kumahunde, na nimbaveng'a vilambo avino vyammalele. Kupitila vanu va nnukolo lwako, nimbavabaliki vanu va vilambo vyammalele vya pachilambo,

<sup>5</sup> kwa kuva Iblahimu áningupilikana nangu na kulakamuliha malaijo langu na amuli dyangu na mashaliti langu na Sheliya dyangu.”

<sup>6</sup> Bahi Isaka nkuikala aneko ku Gelali.

<sup>7</sup> Valume va aneko pavammujije kwamba n'jawe, nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, “Ayuno nnumbwangu.” Áhawile uchocho kwa kuva, áyopile venedi va chilambo anecho vanammwalala ing'anya ya Labeka, kwa kuva Labeka ávele nkongwe akatapêle namene.

<sup>8</sup> Bahi Isaka bada ya kuikala aneko maduva lohe, Abimeleki, nfalume wa Vafilisti, nkupenekela palidilisha lyake kulola pahi, nkumwona Isaka ankumbatidilè Labeka, n'jawe.

<sup>9</sup> Abimeleki nkunchema Isaka nkunnyaulila kuchidoni, “Muhiu ayu n'jalo! Ing'anya ntwani úhawile kuva nnumbulo?” Isaka nkunnyang'ula kuchidoni, “Ngúyopa nawalalwa ing'anya yanga nang'e.”

<sup>10</sup> Abimeleki nkunnyang'ula kuchidoni, “Chinu ntwani achino chiututendeledile? Kwikave munu yumo muvanu vangu walàla na n'jalo, wako ukanitutenda tùve na likosa.”

<sup>11</sup> Bahi Abimeleki nkuhumya amuli kwa vanu vake vammalele kuva, “Munu woheyo ambientènda chinu chohecho chibaya munu ayu au n'jawe, achiawalalwe.”

<sup>12</sup> Mwaka anewo Isaka nkupanda dimbeyu nchilambo anecho, nkuvuna mafuno lohe namene, kwa kuva Yahwe ánim'baliki.

<sup>13</sup> Isaka nkutajilika, nkuhalija kupata dimali mpaka nkuva tajili nkuungwa namene.

<sup>14</sup> Isaka ávele na matunji la dingandolo na ding'ombe dyohe na vatumwa vohe, mpaka Vafilisti kumwonela wiu.

<sup>15</sup> Bahi Vafilisti nkuvihuhulila vihima vyammalele vya medi, vivanahimbile vatumwa vanga Iblahimu atatake, panavele mumi.

<sup>16</sup> Bahi Abimeleki nkunnyaulila Isaka kuchidoni, “Uka apano, kwa kuva wako úvele na dimongo kutupunda hwetu.”

<sup>17</sup> Bahi Isaka nkuuka aneko, nkunaikala nnuhunde lwa Gelali.

18 Isaka nkuvihukula kavila avila vihima vya medi vivanahuhulidile Vafilisti bada ya kuhwa kwanga Iblahimu. Isaka nkuvichema malina ulala lanachemile atatake.

19 Henga vatumishi vanga Isaka pavachihimba vihima amula nnuhunde, nkudawola medi lachikulula pahi kwa pahi,

20 Henga vachunga va apala pa Gelali nkupwatana na vachunga vanga Isaka uvachidoni, "Alano medi letu." Bahi Isaka nkuchichema achila chihima, "Eseki"\* kwa kuva vânipwatana nawe.

21 Vatumishi vanga Isaka nkuhimba chihima chinji, nachinang'o uchocho nkuchipwatanila, Isaka nkuchichema chihima anecho Sitina, mana lake "umongo."

22 Bahi Isaka nkuhwena pachinu panji nkunahimba chihima chinji. Henga anecho nanga pavanapwatanidile. Isaka nkuchichema chihima anecho, "Lehobosi,"† kwa kuva áhawile kuchidoni, "Yahwe ànitwing'a nafasi, na hwetu tuchitujaliwe nchilambo achino."

23 Isaka nkuuka anepo nkuhwena ku Beli-Sheba.

24 Chilo uchila Yahwe nkunhumila nkunnyaulila kuchidoni, "Nangu nni Nnungu wa atatako Iblahimu. Unayope, kwa kuva ngùvele pamo na wako. Nimbekubaliki na kuvatenda kuva vohe namene vanu va nnukolo lwako kwajili ya Iblahimu, ntumishi wangu."

25 Bahi aneko, Isaka nkun'dengela Yahwe chitala cha kunhumija sadaka, nkunnya kwa lina lyake. Nkudenga n'gongwe wake, na vatumishi vake nkuhimba chihima.

#### *Kupatana kwa Isaka na Abimeleki*

26 Mmahiku anelo, Abimeleki nkuuka ku Gelali nkummwenela Isaka akuno alongènè na Ahuzati nshauli wake na Fikoli, nkulu wa matiyala lake.

27 Isaka nkuvauja kuchidoni, "Mwadachi mùidile kwang'une wakati mwenu mùnanguvenga na mùninguvinganga kwenu?"

28 Nkunnyang'ula kuchidoni, "Muhiu hwetu tùwene kuva Yahwe àvele pamo na wako. Bahi hwetu nkwona kuva inafala twapilanile,

29 kuva, ukambetutendela mabaya malinga hwetu chitukakutendeledile mabaya. Hwetu tükutendeledile lambone na kukuleka uhwene kwa amani bila kukutendela ubaya wohewo. Na wako vino nni munu ubalikiwije na Yahwe."

30 Bahi Isaka nkuvatendela ing'ole, vanang'o nkulya na kukumbila.

31 Liduva lipapête vammalele nkutakatukanga ulyamba namambumbu nkwapilanila. Bahi Isaka nkuvapelekela, nkulekana kwa amani.

32 Liduva ulila vatumishi vanga Isaka nkummwenela Isaka nkunnyaulila habali dya achila chihima chivanahimbile, kuchidoni, "Tùnidowola medi!"

33 Isaka nkuchichema chihima anecho "Sheba,"‡ Bahi imanga ivêle anepo mpaka nelo ichemwa Beli-Sheba. §

#### *Vajavake Esau*

34 Esau panavele na vyaka alubaini, nkualomba amaha vavili va litawa lya Vahiti, Yudisi mwali wanga Beeli na Basemasi mwali wanga Eloni.

35 Amahe anevo nkulatendiha maisha langa Isaka na Labeka kuva na uchungu.

\* 26:20 Eseki mana lake "kupwatana." † 26:22 Lehobosi mana lake "nafasi." ‡ 26:33 Sheba mana lake "chiapilo" au "saba." § 26:33 Beli-Sheba mana lake "chihima cha chiapilo" au "chihima cha saba" Lola Ntandiliko 21:31.

## 27

*Isaka àmbaliki Yakobo*

<sup>1</sup> Isaka panakongopele namene na meho lake kuputala, anahulule kuchona chinu chohecho, nkunchema Esau mwanawe nkulungwa, nkunnyaulila kuchidoni, “Mwanangu!” Nang’e nkuyambukila, “Nangu apano atata!”

<sup>2</sup> Isaka nkuhaua kuchidoni, “Lola, nangu vino ñnikongopala namene na liduva lya kuhwa kwangu wala nikálikameke.

<sup>3</sup> Bahi twala myumba na upinde wako, uhwene kwilanga ukalumbate anyama kwajili yangu,

<sup>4</sup> koka ungutelekele chakulya chinowa, achila chinichitamwa namene, ungupelekejeje ngulye, uchinga ngupate kukubaliki kabla nikánambikuhwa.”

<sup>5</sup> Uhiku aula Isaka pachilonjela na Esau, kumbe Labeka ávenkupilikanila. Bahi Esau papite kwilanga unalumbata,

<sup>6</sup> Labeka nkunnyaulila Yakobo mwanawe kuchidoni, “Ñnimpilikana atatako wannyaulila nkululo Esau kuva,

<sup>7</sup> ampelekejije nnyama wannumbete na kunkatapajija chakulya chinôwa alye, uchinga apate kum’baliki muyo mwanga Yahwe, kabla akánambikuhwa.

<sup>8</sup> Hambi mwanangu, pilikanila malove langu, na utende chinikulaija.

<sup>9</sup> Hwena mpaka kulikuwa lya ambudi ukangutwalile ambudi vavili vavana vanunile namene, uchinga ngunkatapajije atatako chakulya chinôwa, cháchitámwá namene.

<sup>10</sup> Nikáteleka, koka ukamwing’e atatako alye, uchinga apate kukubaliki kabla akánambikuhwa.”

<sup>11</sup> Henga Yakobo nkunnyaulila Labeka anyokwe kuchidoni, “ Nkulwangu Esau ávele na maleha mum mili wammalele, henga nangu mmili wangu ukee na maleha.

<sup>12</sup> Panjika atata achiangupame-pame, dachi nikambekwonekana kuva nkúlambila, nkulitaya chihi dinumbu badala ya balaka?”

<sup>13</sup> Anyokwe nkuchidoni, “Mwanangu, dinumbu dyako dingupate nangu, wako tenda chinikuhaulidile, hwena ukangutwalile anevo ambudi uide navo.”

<sup>14</sup> Bahi Yakobo nkuhwena unavatlwa ambudi vavili, nkumpelekejija anyokwe, na anyokwe nkukatapaja chakulya chinôwa, cháchitámwá namene atatake.

<sup>15</sup> Anepo Labeka nkutwala dinguwo dyambone dyanga Esau, mwanawe nkulungwa, dyanavenadyo kukaya kwake, nkummwaja Yakobo, mwanawe n’joko.

<sup>16</sup> Nkutwala mambende la ambudi nkunhwinika mmakono na muukoti wake.

<sup>17</sup> Bahi nkumwing’a Yakobo achila chakulya chinôwa na nkate wanakata-pajije.

<sup>18</sup> Bahi Yakobo nkumpelekejija atatake, nkunchema kuchidoni, “Atata.” Na nang’e nkwitika, “Nangu apano! Wako nnani mwanangu, Esau au Yakobo?”

<sup>19</sup> Yakobo nkunyang’ula atatake kuchidoni, “Nangu Esau, nimwanalo ntandi. Ngútendile muchi chungulajije. Chonde atata, takatuka ulye inyama inikulumbatidile, koka ungubaliki.”

<sup>20</sup> Henga Isaka nkummuja kuchidoni, “Mwanangu, ihululike dachi nelo kupata inyama upehi namuna ai?” Yakobo nkunyang’ula kuchidoni, “Yahwe, Nnangu wako, àningujalila.”

21 Anepo Isaka nkunnyaulila Yakobo kuchidoni, “Bahi mwanangu hengelekela apano uchinga nikupame-pame ngumale ikàva wako ni muhiu mwanangu Esau au nanga.”

22 Yakobo nkunhengelekela Isaka atatake, nanang'e nkumpama-pama nkuchidoni, “Lidi lyanga Yakobo, henga makono langa Esau.”

23 Bahi Isaka nanga panammaite ing'anya makono lake lávele na maleha lohe muchi makono langa Esau, nkuluwe. Henga kabla akànambim'baliki,

24 Isaka nkummuja kavila Yakobo kuchidoni, “Ivi muhiu kuva wako mwanangu Esau?” Nang'e nkunyang'ula kuchidoni, “Elo, unene.”

25 Atatake nkuchidoni, “Idanayo aneyo inyama yumbwalalidile, niilye koka nikubaliki.” Bahi Yakobo nkumpelekejija, nang'e nkulya, nkumpelekejija na divayi, nkukumbila.

26 Anepo atatake nkunnyaulila kuchidoni, “Hengelekela pepi mwanangu ungubusu.”

27 Bahi Yakobo nkunyenyelekela atatake, nkum'busu, na atatake papilikene liumba lya dinguwu dyake, nkum'baliki wachidoni, “Enhee! Alino nni liumba likatapele lya mwanangu, livêle muchi liumba lya welu waubalikite Yahwe!

28 Nnangu akung'unile lime lya kulihunde mmawelu lako, na akwing'e ulongo wa matapata, na vilyo vyohe na divayi dyohe.

29 Matawa la vanu lakutumikile, na vanu va vilambo vakuhunamile.

Uúve ntawala wa alangavako, na vana va anyoko vakuhunamile.

Kila munu ambekulâni wako, nanang'e alaniwe, na kila munu ambekubaliki wako, nanang'e abalikiwe!”

### *Esau àyuwa balaka*

30 Isaka pamalidile kum'baliki Yakobo, na Yakobo paukile chihi kwa atatake, Esau nkuluwe Yakobo, nkuuya kuhaloka unalumbata.

31 Esau na nang'e nkwandaa chakulya chinôwa, nkumpelekejija atatake, nkunnyaulila kuchidoni, “Atata, takatuka ulye inyama inikuwalalidile, koka ungubaliki!”

32 Isaka nkummuja kuchidoni, “Wako nnani?” Nang'e nkunyang'ula kuchidoni, “Nangu Esau, mwanalo ntandi kuvelekwa.”

33 Anepo Isaka nkutetemela namene, nkuchidoni, “Vino ayula aidile unaning'a inyama ya munnyitu nnani? Nangu ñnilya kabla wako ukànambikamola, na ñnim'baliki tayali. Na nni muhiu kuva achiabalikiwe!”

34 Esau papilikene malove la atatake, nkutumbula chitengelo kwa uchungu. Bahi nkunnyaulila atatake kuchidoni, “Chonde atata, nanani ngùbàliki!”

35 Henga Isaka nkuchidoni, “Nnung'uno ániida kwa kulilambilila, nanang'e ànitwala balaka yako.”

36 Esau nkuchidoni, “Njo mana àchemwa Yakobo!\* Nang'e àtwete nafasi yangu myanda mivili. Mwanda ntandi àtwete haki yangu ya kuva nimwana ntandi kuvelekwa, na vino àtwete balaka yangu.” Bahi Esau nkummuja atatake kuchidoni, “Dachi, ukándekeidile balaka yoheyo?”

\* **27:36** Yakobo, kwa Chieblaniya ivele na mana ya, “ànkamwile chihing'ino.” Na kuhaula kuva, ànkamwile chihing'ino, aneyo nni itangodi ivêle na mana ya kunnambila munu.

<sup>37</sup> Isaka nkunyang'ula kuchidoni, “Nangu tayali ñnintenda Yakobo kuva ntawala wako, uchocho, ñivatendile alangavake vammalele kuva vatumishi vake. Ñnim'baliki apate vilyo vyohe na divayi dyohe. Hambi nangu nikuten-dele chani mwanangu?”

<sup>38</sup> Esau nkunnyaulila atatake kuchidoni, “Atata, kwani wako ùvele chihi na balaka imo bahi? Nanani ngùbàlikì atata!” Bahi Esau nkutumbula chitengelo.

<sup>39</sup> Isaka nkunnyaulila kuchidoni,  
“Wako ùmbeikala kulehu na ulongo wa matapata,  
kulehu na mawelu làkung'uniwa lime lya kulihunde.

<sup>40</sup> Ùmbelamila chihi upanga wako wa ing'ondo,  
na ùmbentumikila nnung'uno,  
henga paumbekwamula kuuka mmakono lake,  
uchiulihungulange kuhaloka nnikongwa lyake lya utawala.”

<sup>41</sup> Bahi Esau nkunvisija Yakobo ing'anya ya balaka yapewije na atatake. Esau nkulitangolela chimunda-munda kuchidoni, “Kwa kuva atata àvele pepi na kuhwa, bahi akàhwa, na palambemalilika maduva la kunkutangila, anepo njo panimbemmalala nnung'unwangu Yakobo.”

<sup>42</sup> Henga Labeka palamaite àlálà lalakudungidile mwanawe nkulungwa, nkunchema Yakobo mwanawe n'joko, nkunnyaulila kuchidoni, “Lyon-golele, nkululo Esau àvenkulituja ntima kwa kukudungila kukuwalala wako.

<sup>43</sup> Hambi mwanangu, tenda chinimbekuhaulila. Apano uka, tukutila ku Halani kwanga Labani, nkulwangu.

<sup>44</sup> Uikale nawe kwa mahiku kadiki mpaka asila ya nkululo paimbehila.

<sup>45</sup> Asila yake paimbehila, na kulaluvalila àlálà luntendeledile, nguchin-intume munu akakutaha aneko. Mwadachi nguhiliwe na mmanavangu mmammalele nniduva limo?”

### *Yakobo àlajwa kwanga Labani*

<sup>46</sup> Labeka nkunnyaulila Isaka kuchidoni, “Nangu munda nkánowa ing'anya ya amahe avano va Chihiti vanga Esau. Ikàva Yakobo nanang'e àmbennomba mmahe wa Chihiti, nangu ngwòna kuva nanga faida ya kuhwenaha kuva nimomi.”

## 28

<sup>1</sup> Bahi Isaka nkunchema Yakobo, nkum'baliki, nkunnaija wachidoni, “Unannombe mmahe woheyo wa Chikanaani.

<sup>2</sup> Wako hwena ku Padani-Alamu, kuing'ande ya anakululo Besueli, ukanombe mwali yumo muvali va anang'alavako Labani.

<sup>3</sup> Nnungu Avêle Na Dimongo Dyammalele\* akubaliki uchinga vanu va nnukolo lwako vâàve vohe na kuyenjejeka mpaka kuhwikila kuva matawa lohe.

<sup>4</sup> Uchocho, Nnungu akubaliki wako chalumo na vanu va nnukolo lwako kwa kukuhululiha kuchimiliki chilambo chuwikala vino muchi mmidi, chilambo chanaahidite Nnungu kumwing'a atatangu Iblahimu chalumo na vanu va nnukolo lwake!”

<sup>5</sup> Bahi Isaka nkuntuma Yakobo kuhwena ku Padani-Alamu kwanga Labani, mwana wanga Besueli, Mwalamu. Labani àvele nkuluwe Labeka, anyokwe Yakobo na Esau.

\* **28:3** Apano pàlembwije “El-Shadai.” Mana la El-Shadai lola chitabu cha Ntandiliko 17:1.

*Esau ànnomba mmahe watatu*

<sup>6</sup> Esau nkumala kuva Isaka ànim'baliki Yakobo na kuntuma ahwene ku Padani-Alamu, uchinga akannombe mmahe aneko, na ànimala kuva Isaka pam'balikite Yakobo, àninnimbija anannombe mmahe wa Chikanaani.

<sup>7</sup> Na ànimala kuva Yakobo ànivapilikanila anyokwe na atatake, nkuhwena ku Padani-Alamu.

<sup>8</sup> Uchocho, ànimala kuva atatake nanga pakatapaliwa na amahe va Chikanaani.

<sup>9</sup> Bahi Esau nkuhwena kwanga Isumaili, mwana wanga Iblahimu, nku-nannomba Mahalati mwali wanga Isumaili, nnumbuwe Nebayosi.

*Indoto yanga Yakobo aneko ku Beseli*

<sup>10</sup> Bahi Yakobo nkuuka ku Beli-Sheba, nkulodya ya ku Halani.

<sup>11</sup> Pahwikile pachinu fulani, nkulala anepo, kwa kuva liduva líniswa. Nkutwala liyanga lya pachinu anepo, nkuyamya muti wake, nkulala.

<sup>12</sup> Yakobo nkulota indoto, na muindoto aneyo, áiwene ingasi iimijjwè nchilambo na chisweswe chake chihwikilè kumahunde, na malaika va Nnungu uvakwela na kusulupuka muingasi aneyo.

<sup>13</sup> Ámmwene na Yahwe aimdilè kuchisweswe ingasi aneyo, nkunnyaulila Yakobo kuchidoni, “Nangu nni Yahwe, Nnungu wanga Iblahimu anakululo, na Nnungu wanga Isaka. Chilambo achino chulele, nimbekwing'a wako na vanu va nnukolo lwako.

<sup>14</sup> Vanu va nnukolo lwako vambekuva vohe muchi litutunga lya pachil-ambo, na kuyanjala kila mpata, mpata wa mangalibi na mashaliki na kaskazini na kusini. Na kupitila wako na vanu va nnukolo lwako, vanu vammalele va pachilambo vambabalikiwa.

<sup>15</sup> Nangu ngúvele pamo na wako, nguchinikuchunge kila pachinu paum-behwena na nguchinikuuhe nchilambo achino. Nangu nikambekuleka mwiko, na nguchinikutendele anelo lanikuahidite.

<sup>16</sup> Yakobo patakatwike nnuwono nkutangola chimunda-munda kuchi-doni, “Muhiu Yahwe àvele apano, na nangu nikanamaite!”

<sup>17</sup> Yakobo nkuyopa namene, nkuchidoni, “Apano pachinu pànayoha namene! Muhiu pachinu apano nni paing'ande ya Nnungu na nnango wa kulihunde.”

<sup>18</sup> Bahi ulyamba na mambumbu, Yakobo nkutakatuka, nkutwala alila liyanga liyanayamije muti wake, nkuliimija uchinga líve ukumbuso, nkulitenda kuva liyanga Nnungu kwa kulimiminila mahuta.

<sup>19</sup> Yakobo nkupachema pachinu anepo “Beseli,” mana lake, “ing'ande ya Nnungu.” Henga lina litandi lya pachinu anepo lívele Luzu.

<sup>20</sup> Bahi Yakobo nkuvika nasili wachidoni, “Ikàva wako Nnungu, ùmbekuva pamo na nangu na kunguchunga mmwanda wangu, uning'à chakulya na dingwo,

<sup>21</sup> uchinga nguuye kukaya kwa atatangu salama, bahi wako Yahwe ùmbekuva Nnungu wangu.

<sup>22</sup> Na pachinu apano panguimijije liyanga alino lya ukumbuso pàmbekuva pachinu pakukuabudu wako Nnungu, na nangu nguchinikwing'e wako asilimiya kumi ya vitukutuku vyammalele vyumbening'a.”



<sup>1</sup> Bahi Yakobo nkuhweneha na mwanda wake, nkunahwika nchilambo cha vanu vaikála mpata wa kumashaliki wa chilambo cha Kanaani.

<sup>2</sup> Pahwikile aneko, liduva limo nkuchona chihima aneko kulilanga, na matunji matatu la angandolo lapumulidilè pepi na chihima anecho. Angandolo vákumbijwa medi la chihima anecho chinahinikwije liyanga likulungwa.

<sup>3</sup> Kwa kawaida, makuwa lammalele la angandolo lakàkojana anepo, vachunga vánakumilana kulihingiliha alila liyanga lya pachihima na kuvakumbija angandolo medi. Na vakàmalila kuvakumbija, nkuchihinika kavila kwa liyanga anelyo.

<sup>4</sup> Yakobo nkuvauja vachunga anevo kuchidoni, “Mmalangavangu, mwenu kwenu kwachi?” Nkunyang'ula kuchidoni, “Hwetu kwetu ku Halani.”

<sup>5</sup> Nang'e nkuvauja kuchidoni, “Dachi, mùnimmala Labani n'dukuluwe Naholi?” Nkunyang'ula kuchidoni, “Elo tùnimmala.”

<sup>6</sup> Nkuhweneha kuvauja kuchidoni, “Dachi, mumi?” Vanang'o nkunyang'ula kuchidoni, “Nang'e mumi, na Laheli mwali wake ayula apala, àvenkwi na angandolo vake.”

<sup>7</sup> Bahi Yakobo nkuvahaulila kuchidoni, “Lola, vino nni muhi namene, na auno ukee uhiku wa kuvapelekeja anyama unalala. Vakumbijange anyama medi koka muhwene mukavachunge.”

<sup>8</sup> Henga vanang'o nkunnyaulila kuchidoni, “Tukáhulula kutenda uchocho mpaka makuwa lammalele laide, na liyanga lihingilihwe, koka tuvakumbije medi angandolo.”

<sup>9</sup> Bahi Yakobo pachitangola na anevo vachunga, nkukamola Laheli na angandolo va atatake, kwa kuva nang'e njo achivachunga.

<sup>10</sup> Yakobo pammwene Laheli, mwali wanga Labani anang'alavake na angandolo vake, nkuhwena unalihingiliha alila liyanga pachihima, nkuvakumbija angandolo va anang'alavake.

<sup>11</sup> Bahi Yakobo nkusalimila Laheli kwa kum'busu, na kukuta chitangelo kwa kuhangalala.

<sup>12</sup> Yakobo nkunnyaulila Laheli kuva, atatake Laheli nang'e ànchema nnang'alavake, na kuva, nang'e ni mwana wanga Labeka amatiye Laheli. Laheli nkutukuta chimbamba kuhwena kukaya unannyaulila atatake.

<sup>13</sup> Labani papilikene chihi habali dya Yakobo mwipwave, nkutukuta upehi uhwena unanchingamila. Pammwene, nkunkumbatila na kum'busu, nkunkalibisha kukaya kwake. Yakobo nkunnyaulila Labani mambo lammalele lahumidile.

<sup>14</sup> Labani nkuchidoni, “Muhiu, wako ni nnangawangu, na myadi yangu!” Yakobo nkuikala kwanga Labani mwedi umo.

### *Yakobo àvalomba vali vanga Labani*

<sup>15</sup> Paumalilike mwedi anewo umo, Labani nkunnyaulila Yakobo kuchidoni, “Wako kuva unnangawangu ikee na mana kuva ùlembelewa ungutumikile bila kukwing'a chinu chohecho. Bahi nguhaulila, ùlembela nikulipe chamani.”

<sup>16</sup> Hambi Labani ávele na vana vavili vachimahe, ntandi vánchema Leya na n'joko vánchema Laheli.

<sup>17</sup> Leya ávele na meho lakukakula,\* henga Laheli ávele na liumbo lyambone na kumeho kwake kúnikatapala namene.

\* 29:17 Apano kwa Chieblaniya pálembwije kuva “meho laini.” Vatalamu vanji vátenda kuva inahululika kuva mana yake ívele, meho lake lánikatapala na vanji váhaua kuva meho lake lávele na ihonjela na vanji váhaua kuva nanga pachitula.

18 Yakobo nkuntamwa namene Laheli, bahi nkunnyaulila Labani kuchi-doni, “Nangu nguchinikutumikile kwa vyaka saba uchinga uning’e Laheli, mwali wako n’joko.”

19 Labani nkunnyaulila kuchidoni, “Wasa nikwing’e wako Laheli kuliko umwing’a munu yunji. Bahi hweneha kuikala na nangu.”

20 Bahi Yakobo nkuntumikila Labani vyaka saba kwajili yanga Laheli, henga Yakobo áwene chihi maduva anelo kuva kadiki, kwa kuva ánantamwa namene Laheli.

21 Anepo Yakobo nkunnyaulila Labani kuchidoni, “Maduva langu lánitimila, bahi ning’e n’jangu, ngwende nawe ulombi.”

22 Bahi Labani nkwandaa ing’ole na kuvakumbula vanu vammalele va pachinu anepo.

23 Henga pachikamwele chinalyulo, Labani nkuntwala Leya mwanawe nkulungwa, nkumpelekeja kwanga Yakobo, na Yakobo nkulala nawe.

24 Na Labani nkunhumya ntumwa wake wa pachimahe uvanchema Zilipa, ààve ntumwa wanga Leya.

25 Ulyamba wake, Yakobo nkumala kuva vâmwing’ile Leya! Bahi Yakobo nkummuja Labani kuchidoni, “Üngutendeledile chinu ntwani? Dachi, tenda ñikutumikidile kwajili yanga Laheli? Ing’anya ntwani ùningulambila?”

26 Labani nkunyang’ula kuchidoni, “Nchilambo chetu nanga patutenda uchocho. Akee nnyambo wetu kulongolela kulombwa mwali n’joko kabla ya nkulungwa.

27 Bahi malila lijuma limo lya kuhangalalila ing’ole ya ulombi, koka tukwing’e Laheli utumikile vyaka vinji saba.”

28 Yakobo nkukubali. Bahi Yakobo pamalidile anelyo lijuma limo, Labani nkunhumya Laheli, mwali wake n’joko ààve n’jawe Yakobo.

29 Labani nkunhumya ntumwa wake wa pachimahe uvanchema Biliha, uchinga ààve ntumwa wanga Laheli.

30 Uchocho, Yakobo nkulala na Laheli. Yakobo nkuntamwa namene Laheli kupunda Leya. Nkuntumikila Labani vyaka vinji saba.

### *Vana vanga Yakobo*

31 Yahwe pawene kuva Yakobo nanga pantamwa namene Leya, bahi nkun’jalila Leya kupata vana, henga Laheli nkuva ntonga.

32 Leya nkupata chitumbo, nkummeleka mwana wachilume, nkunchema Lubeni,<sup>†</sup> kwa kuva áhawile kuchidoni, “Yahwe ànikwona kubanika kwangu, muhiu kuva ntwangu vino achiangutamwe.”

33 Leya nkupata chitumbo kavila, nkummeleka mwana wachilume, nkunchema lina Simeoni,<sup>‡</sup> kwa kuva áhawile kuchidoni, “Yahwe àning’á mwana yunji wachilume, kwa kuva ànipilikana namuna chakangutamwa.”

34 Leya nkupata chitumbo chinji, nkummeleka mwana wachilume, nkunchema lina Lawi,<sup>§</sup> kwa kuva áhawile kuchidoni, “Vino ntwangu achialundane na nangu, kwa kuva ñimmelekedile vana vatatu wachilume.”

35 Leya nkupata chitumbo kavila, nkummeleka mwana wachilume, nkunchema lina Yuda,<sup>\*\*</sup> kwa kuva áhawile kuchidoni, “Mwanda auno ñimbenbolela Yahwe.” Bahi Leya nkuimija kuvaleka kwa vyaka fulani.

<sup>†</sup> 29:32 Lidi lya lina Lubeni lipilianika muchi lilove lya Chieblaniya livêle na mana ya “ànikwona kubanika kwangu.” <sup>‡</sup> 29:33 Lina Simeoni, ñnahululika kuva na mana ya “ayula apilikána.” § 29:34

Lidi lya lina Lawi lipilianika muchi lilove lya Chieblaniya livêle na mana ya “kulundana.” \*\* 29:35

Lidi lya lina Yuda lipilianika muchi lilove lya Chieblaniya livêle na mana ya “kulombolela.”

## 30

1 Laheli pawene kuva nanga pammelekedile Yakobo vavana, nkummikila wiu adadaye, nkunnyaulila Yakobo kuchidoni, “Nguvelekele vana. Ikà nave uchocho, bahi nìmbekuhwa.”

2 Yakobo nkunsunalila Laheli, nkunnyaulila kuchidoni, “Kwani nangu ngùjukile kuva Nnungu akutendìle unààve na vana?”

3 Laheli nkunnyang'ula kuchidoni, “Biliha ntumwa wangu wachimahe ànipwawa. Bahi lala nawe uchinga unguvelekele vana, nanangu ngupate vana kupitila nang'e.”

4 Bahi Laheli nkumwing'a Yakobo Biliha ntumwa wake, uchinga ààve n'jawe, na Yakobo nkulala nawe.

5 Biliha nkupata chitumbo, nkummelekela Yakobo mwana wachilume.

6 Laheli nkuchema lina Dani,\* kwa kuva áhawile kuchidoni, “Nnungu àning'a haki yangu, ànipilikana kuyuwa kwangu na kuning'a mwana wachilume.”

7 Biliha ntumwa wanga Laheli, nkupata kavila chitumbo, nkummelekela Yakobo mwana wavili wachilume.

8 Laheli nkunchema lina Nafutali,† kwa kuva áhawile kuchidoni, “Ngùpanyene ing'ondo ing'ulungwa na nkulwangu, nanangu ñinnema.”

9 Bahi Leya pawene kuva lutumbo lwake lùnyalalika kuveleka, nkuntwala Zilipa ntumwa wake, nkumwing'a Yakobo uchinga ààve n'jawe.

10 Zilipa nkummelekela Yakobo mwana wachilume.

11 Leya nkunchema lina Gadi,‡ kwa kuva áhawile kuchidoni, “Ñnibahatika.”

12 Zilipa, ntumwa wanga Leya, nkummelekela Yakobo mwana wavili wachilume.

13 Leya nkunchema lina Asheli,§ kwa kuva áhawile kuchidoni, “Ñnihangalala! Vino vakongwe vàmbuguchema ihangaladi.”

14 Bahi mahiku la lichela lya ngano, Lubeni nkuhwena kumawelu, na aneko nkuyona mimeya fulani innyululíha munu kupata chitumbo, nang'e nkuitwala nkunamwing'a Leya, anyokwe. Laheli nkunnyaulila Leya kuchidoni, “Chonde ngùyuwa ungumayele kadiki mimeya yakupele mwanalo!”

15 Henga Leya nkunkalipila wachidoni, “Wako útenda chinu chijoko ungupakanyola ntwangu? Dachì, na vino ùlebela uitwale mimeya yaning'ile mwanangu?” Laheli nkunnyang'ula kuchidoni, “Ukàning'a mimeya yak-wing'ile mwanalo, bahi nelo Yakobo achialale kwakuwe.”

16 Bahi chinalyulo Yakobo pachiuya kumawelu, Leya nkuhwena unanchingamila, nkunnyaulila kuchidoni, “Nelo ùlembelewa ulale kwang'une, kwa kuva ñnikusuma kwa mimeya yaning'ile mwanangu.” Bahi chilo anecho Yakobo nkulala kwanga Leya.

17 Nnungu nkupilikana kuyuwa kwanga Leya, na Leya nkupata chitumbo, nkummelekela Yakobo mwana wa nnyano wachilume.

18 Leya nkunchema lina Isakali,\*\* kwa kuva áhawile kuchidoni, “Nnungu àning'ile inudyo, ing'anya nìmwing'ile ntwangu ntumwa wangu wachimahe.”

19 Leya nkupata kavila chitumbo, nkummelekela Yakobo mwana wa sita wa chilume.

\* 30:6 Lidi lya lina Dani, lipilikanika muchì lilove lya Chieblaniya livèle na mana ya “àamwile kwa haki.”

† 30:8 Lidi lya lina Nafutali lipilikanika muchì lilove lya Chieblaniya livèle na mana ya “kupanyana.”

‡ 30:11 Lina Gadi, livele na mana ya “bahati.” § 30:13 Lina Asheli, livele na mana ya “ihangaladi.”

\*\* 30:18 Lidi lya lina Isakali lipilikanika muchì lilove lya Chieblaniya livèle na mana ya “inudyo.”

<sup>20</sup> Leya nkunchema lina Zabuloni,†† kwa kuva áhawile kuchidoni, “Nnungu àning’ile inudyo yambone. Vino ntwangu achiangutumbyange, kwa kuva nímmelekedile vana sita vachilume.”

<sup>21</sup> Mmyaka ipapête, Leya nkummaleka mwana wachimahe, nkunchema lina Dina.

<sup>22</sup> Bahi Nnungu nanga panannuvalidile Laheli, nkupilikana kuyuwa kwanga Laheli, nkunnyungula litumbo lyake.

<sup>23</sup> Laheli nkupata chitumbo, nkummaleka mwana wachilume. Laheli nkuchidoni, “Nnungu àninguusija dihoni dyangu.”

<sup>24</sup> Bahi mwana aneyo nkunchema lina Yusufu,‡‡ kwa kuva áhawile kuchidoni, “Yahwe anguyenjeje mwana yunji wachilume.”

### *Yakobo àvenkutajilika*

<sup>25</sup> Bahi Laheli pammaleke Yusufu, Yakobo nkunnyaulila Labani kuchidoni, “Ndeke vino nguuye kukaya, kuchilambo changu.

<sup>26</sup> Uning’e ajavangu na anavangu, unguvapete kwa kukutumikila wako, uchinga nguhwene navo. Kwa kuva ùnimala namuna chinikutumikidile saana.”

<sup>27</sup> Henga Labani nkunnyaulila kuchidoni, “Ikàva ùnikatapaliwa na nangu, ngúyuwa uikale upano. Nangu ùnipata kumala kwa indila ya kulauja kuva, ing’anya yakuwe, Yahwe àningubaliki namene.

<sup>28</sup> Bahi tambulanga nshahala ulambêla nikulipe, nanangu nguchinikulipe.”

<sup>29</sup> Yakobo nkunnyaulila kuchidoni, “Wako umwene ùnimala namuna chinikutumikidile saana, na namuna anyama vako chivahalijije kuva vohe.

<sup>30</sup> Kabla nikànambikwida, wako wavele chihi na dimali kadiki, henga kutandikila panguidile nangu, dimali dyako ðiniyenjeje ka namene, na Yahwe ànikubaliki kwa lammalele langulatendile. Henga vino ngùlebela nguvakambikabile vanu va nng’ande mwangu nimwene.”

<sup>31</sup> Labani nkummuja Yakobo kuchidoni, “Vino ùlambela nikulipe chinu nt-wani?” Yakobo nkunnyang’ula kuchidoni, “Wala unaning’e chinu chohecho. Nangu nguchinguhwenehe kuvachunga anyama vako,

<sup>32</sup> ikàva nelo uchiunguluhusu ngupite mmaturunji la anyama vako vamalele, na kila litunji nivatwale angandolo na ambudi vavêle na madolidoli au malemba, na kila ungangdolo wanapi. Anevo njo vambekúva nshahala wangu.

<sup>33</sup> Paumbeida unalola nshahala wangu mmaduva laída, anepo njo paimbekwonekana ikulupiki yangu. Umbudi woheyo akávele na madolidoli au malemba, au ungangdolo woheyo akávele wa langi-langi au wanapi akàonekana nnitunji lyangu, aneyo àmbekuva ùnimwiva.”

<sup>34</sup> Labani nkuchidoni, “Sawa! Bahi iive muchi chuhawile.”

<sup>35</sup> Henga nniduva ulyolyo, Labani nkuhwena unalatlwala magogoma lammalele la ambudi vavêle na misitali na madolidoli, na makolo lammalele la ambudi vavêle na madolidoli au malemba lanahe, na kila ungangdolo wa langi-langi, nkuvakamuja vana vake uchinga vavalolihije.

<sup>36</sup> Labani na vana vake nkuhapukana na Yakobo, nkuvapelekeja anyama anevo ulehu wa mwanda wa maduva matatu, henga Yakobo nkwisalila wavachunga anyama vanji vanga Labani vaisalidile.

†† **30:20** Lidi lya lina Zabuloni, lipilikanika muchi lilove lya Chieblaniya livêle na mana ya “kutumbyanga.” ‡‡ **30:24** Lidi lya lina Yusufu, lipilikanika muchi lilove lya Chieblaniya livêle na mana ya “ayenjeje.”

<sup>37</sup> Bahi Yakobo nkutwala dinavi dimbihi dya milandi fulani, nkudiwaula vipande-vipande uchinga yonekane misitali yanahe n'dinavi anedyo.

<sup>38</sup> Yakobo nkuva wadiimija dinavi anedyo dyadiwawile, muvyombo vi-vavakumbijija anyama medi. Na kwa kuva anyama anevo pavachiida unakumbila medi vánakwelana,

<sup>39</sup> bahi nkupata vitumbo muyo dinavi anedyo, bahi nkuvaveleka anyama vavêle na misitali na malemba na madolidoli.

<sup>40</sup> Bahi Yakobo nkuvahapula anevo angandolo vajoko vavelekwejje, kuva vake. Na angandolo vanji vanga Labani pavachikwelana, Yakobo nku-valodya meho kuvavele anyama vanji vanga Labani. Bahi kwa kutenda uchocho, Yakobo nkupata kuvayenjeja anyama nnitunji lyake mwene, na wala nanga panalikundanije na alila lyanga Labani.

<sup>41</sup> Na kila palachikamola mahiku la anyama vanyetîle kuhamula, Yakobo nkuva waimija adila dinavi muvyombo anevo vya kuvakumbijija anyama uchinga vapate vitumbo muyo mwa dinavi anedyo.

<sup>42</sup> Henga Yakobo nanga panadivikile dinavi anedyo muyo mwa vanyama vayandîle pavachipata vitumbo. Bahi anyama vanyetîle nkuva vanga Yakobo na vayandîle nkuva vanga Labani.

<sup>43</sup> Bahi Yakobo nkutajilika namene, nkuva na matunji makulungwa la anyama na vatumwa vachimahe na vachilume na angamila na punda.

## 31

### *Yakobo àntaloka Labani*

<sup>1</sup> Bahi Yakobo nkupilikana kuva vana vachilume vanga Labani vánatangola kuva, “Yakobo ànitwala kila chinu cha atatawetu, na ànipata utajili kupitila dimali dya atatawetu.”

<sup>2</sup> Uchocho, Yakobo ànimala kuva Labani vino akán'jali muchi chachin'jali patandi.

<sup>3</sup> Bahi Yahwe nkunnyaulila Yakobo kuchidoni, “Uya nchilambo cha vasele vako na alangavako, nanangu nguchinguve pamo na wako.”

<sup>4</sup> Bahi Yakobo nkuvatuma vanu vakancheme Laheli na Leya uchinga vaide kumawelu kwachivachunga angandolo na ambudi vake.

<sup>5</sup> Pavakamwele, Yakobo nkuvahaulila kuchidoni, “Nangu ngwòna kuva atatawenu vino nanga pangujali muchi patandi. Henga Nnungu wa atatangu àvele pamo na nangu.

<sup>6</sup> Mwene mmene mùnimala kuva nìntumikidile atatawenu kwa dimongo dyangu dyammalele.

<sup>7</sup> Pamo na anelo, atatawenu àningulambila kwa kupindikulanya nshahala wangu myanda yohe,\* henga Nnungu nanga pannampele wasa wa kungutenda mabaya.

<sup>8</sup> Atatawenu kila pahawile kuva, ‘Anyama vavêle na malemba njo vam-bekûva nshahala wako,’ bahi litunji lyammalele nkuveleka anyama vavêle na malemba. Na kila pahawile kuva, ‘Anyama vavêle na misitali njo vam-bekûva nshahala wako,’ bahi litunji lyammalele nkuveleka anyama vavêle na misitali.

<sup>9</sup> Bahi uvila njo Nnungu chavatwete anyama va atatawenu, nkuning'a nangu.”

\* **31:7** Kwa Chieblaniya apano vâlembile myanda kumi, henga aneyo yâvele chihi namuna ya kuhaulisa, kulanguja kuva àtendile myanda yohe.

10 Mmahiku la anyama kuhamula, nangu ñnilota, na muindoto aneyo ngúlawene magogoma lanavakwedile makolo. Na magogoma anelo lammalele lávele na misitali na madolidoli na malemba.

11 Malaika wanga Nnungu nkulonjela na nangu muindoto aneyo, nkunguchema wachidoni, 'Yakobo,' nangu nkwitika, 'Nangu apano!'

12 Nang'e nkunguhaulila kuchidoni, 'Lola magogoma lammalele lavakwêla makolo lávele na misitali na madolidoli na malemba. Ìvele uchocho ing'anya ñnilona àlálá lakutendeledile Labani.

13 Nangu njo Nnungu nnakuhumidile ku Beseli, pachinu apala paunalimiminidile mahuta liyanga alila lya ukumbuso lyunaimijije, na kunguvikila nasili. Vino uka nchilambo achino uuye nchilambo chuvelekwejije.'

14 Laheli na Leya nkunnyang'ula Yakobo kuchidoni, "Hwetu nanga patuvele na chinu wala mapala lohelo kwa atatawetu!

15 Na hwetu vino átwona chihi muchi tuvamidi, kwa kuva ànitusumisa, na dimali dyapete kwa kutusumisa hwetu àniditumila tayali.

16 Dimali dyammalele dyaditwete Nnungu kuhaloka kwa atatawetu, anedyo njo dimali dyetu chalumo na vavana vetu. Bahi wako tenda chihi chinu chohecho chakulajijije Nnungu!"

17 Bahi Yakobo nkupanganika kuuka, nkuvakweja vana vake na ajavake muangamila.

18 Nkuvatwala anyama vake vammalele na dimali dyake dyammalele dyadipete aneko ku Padani-Alamu, nkutandilika mwanda wa kuuya nchilambo cha ku Kanaani, kwa Isaka atatake.

19 Uhiku anewo Labani ápite unavahenga maleha angandolo vake, bahi Laheli nkupata wasa wa kwiva disanamu dya milungu ya atatake.

20 Pamo na anelo, Yakobo nanang'e nkunnambila Labani, Mwalamu kwa kuuka bila kunnaila.

21 Bahi Yakobo nkutwala dimali dyake dyammalele, nkutaloka. Nkuyamboka muto wa Efulati, nkulodya ya ku Gileadi, chilambo cha machinga-machinga.

### *Labani àn nondola Yakobo*

22 Liduva lya tatu, vanu vanji nkunnyaaulila Labani kuva Yakobo ànitaloka.

23 Bahi Labani nkuvatwala alangavake, nkunnondola Yakobo kwa maduva saba, nkunkoja ku Gileadi, chilambo cha machinga-machinga.

24 Henga chilo, Nnungu nkunhumila Labani, Mwalamu muindoto, nkunnyaaulila kuchidoni, "Lichunge! Unannyohe Yakobo kwa namuna yoheyo."

25 Labani ánk ojijije Yakobo adengilè n'gongwe aneko ku Gileadi, nchilambo cha machinga-machinga. Labani pamo na alangavake, nanang'e nkudenga n'gongwe upopo.

26 Labani nkummuja Yakobo kuchidoni, "Wako ùtendile chamani? Mwadachi ùningulambila, nkuvatwala vali vangu muchi matwala la kuing'ondo?"

27 Mwadachi ùningutaloka na kungulambila? Mwadachi ukanangulaidile uchinga ngupate kukulaila kwa ihangaladi akuno ungwimba dihimu na ungwomba likungwa na libangu?"

28 Mwadachi ukaning'ile wasa wa kuvabusu anavangu na adukuluvangu? Muhivu ùtendile uvelu!"

29 Nangu ngúvele na dimongo dya kukutendela chinu chibaya, henga chilo cha kwimukila nelo, Nnungu wa atatako áninguhumila, nkunguhaulila kuchidoni, 'Lichunge! Unannyohe Yakobo kwa namuna yoheyo.'

<sup>30</sup> Nangu ñnimala kuva ùnitaloka ing'anya ya kuva na hamu ing'ulungwa ya kuuya kukaya kwa atatako. Henga ing'anya ntwani ùvite disanamu dya milungu yangu?"

<sup>31</sup> Yakobo nkunyang'ula kuchidoni, "Nangu nnayopa, ing'anya ngútenda kuva uchiungupakanyole vali vako.

<sup>32</sup> Henga ukàkoja munu woheyo avèle na disanamu dya milungu yako muhwetu, bahi analame. Muyo mwa alangavetu avano, chilanguje chinu chako chohecho, na ikàva chìnipwawa, bahi chitwale." Yakobo átangwele uchocho ing'anya nanga panamaite kuva Laheli njo adiivite disanamu dya milungu yanga Labani.

<sup>33</sup> Bahi Labani nkwinjila mun'gongwe wanga Yakobo, na mun'gongwe wa Leya, na mmigongwe ya avala vatumwa vavili vanavajuhije Yakobo kuva ajavake, wataha disanamu dyake dya milungu, henga nanga panadipete. Kuntululilo nkunainjila mun'gongwe wa Laheli.

<sup>34</sup> Na Laheli átwele adila disanamu nkudivika nnitandiko livavavika angamila pamongo, nang'e nkuliikalila. Labani nkutaha mun'gongwe wammalele, henga nanga panadipete.

<sup>35</sup> Laheli nkunnyaullila atatake kuchidoni, "Chonde atatangu unasunale, kwa kuva níkáhulula kwimila muyo mwako kwa kuva ngúvele mmaduva langu." Bahi Labani ánitaha namene disanamu dya milungu yake, henga nanga panadipete.

<sup>36</sup> Bahi Yakobo nkusunala, nkupwatana na Labani nkummuja wachidoni, "Nangu ngútendile likosa ntwani? Nangu ngútendile sambi ntwani mpaka ungupapatilile uvila?"

<sup>37</sup> Dachi, ùwene chinu ntwani chako pupalahanyije vitukutuku vyangu? Ikàva chìnipwawa, bahi chivike muyo mwa alangavangu na alangavako, uchinga vanang'o vatwamulile cha kutenda hwetu tuvavili!

<sup>38</sup> Nangu ngúikele na wako kwa vyaka ishilini vino. Na uhiku anewo wammalele, angandolo vako na ambudi vako vakánambiwahi kwondonganga vitumbo, wala níkámbiwahi kutang'una ligogoma lya ungandolo wa nnikuwa lyako.

<sup>39</sup> Nangu wala níkámbiwahi kukupelekejija nnyama wako awalélwe na anyama va kunnyitu, henga aneyo asala yavele chihi yangu nimwene. Wako úningudayi nnyama aivíjwe chilo au muhi.

<sup>40</sup> Na aino njo inavele hali yangu, muhi ñnipililila liduva likalipa namene na chilo imepo ñnanguputa. Na wala nanga panichipata luwono kananga kadiki.

<sup>41</sup> Anelo njo maisha languikele kwa uhiku wa vyaka ishilini, panichiikala na wako. Vyaka kumi na nne ñnikutumikila uchinga nivapate vali vako vavili, na vyaka sita ñnikutumikila uchinga nivapate anyama vambekúva vangu. Henga wako nkupindikulanya nshahala wangu myanda yohe.

<sup>42</sup> Na kwikavele Nnungu wa anakulwangu Iblahimu, Nnungu wa kuyoha namene wa atatangu Isaka, akàáva mpata wangu, muhiu ukaninguleka nguuke chihi makono weka. Henga Nnungu ànikwona kubanika kwangu na madengo langukodile kwa makono langu, nkukuduma chilo cha kuyumukila nelo."

<sup>43</sup> Labani nkunyang'ula Yakobo kuchidoni, "Ava vali vang'une, na ava vana nni vadukuluwangu, na ava anyama vang'une, na vyammalele vyuvyona apano vyang'une. Henga nangu ñmbetenda chani nelo kwamba ava vali vangu na vana vao uvaveleke?"

<sup>44</sup> Bahi tutende lilailano nangu na wako uchinga liève ushahidi kati yangu nangu na wako."



45 Bahi Yakobo nkwatwala liyanga nkuliimija uchinga liëve ukumbuso.

46 Nkuvahaulila alangavake kuchidoni, “Kunganya mayanga.” Na vanang’o nkukunganya, nkuvika chisulu. Bahi nkulyanga chakulya pepi na chisulu anecho cha mayanga.

47 Labani nkuchichema chisulu anecho cha mayanga kwa Chialamu, Yegali-Sahaduta, mana lake “chisulu cha ushahidi.” Henga Yakobo nkuchichema chisulu anecho kwa Chieblaniya Galedi, mana lake “chisulu cha ushahidi.”

48 Labani nkuchidoni, “Chisulu achino ni ushahidi kati yako na nangu nelo.” Njo mana chisulu anecho chíchemwa Galedi.

49 Anecho chisulu nkuchichema Mizipa,<sup>†</sup> kwa kuva áhawile kuchidoni, “Yahwe atulolihije nangu na wako kwa uhiku aula utumbelekana na kuva kulehu uchinga áàve shahidi wa lilailano lyetu.

50 Ukávabaniha vali vangu au ukávátwala amahe vanji tafauti na avano, na ata kama munu yunji anamale, ila umale kuva Nnungu njo shahidi kati yangu na wako.

51 Lola chisulu achino cha mayanga na alino liyanga lya ukumbuso liguimijije kati yako na nangu.

52 Chisulu achino na liyanga alino nni ushahidi kuva, nangu nikambepulung’anya chisulu achino kwida kwakuwe unakutendela mabaya, na wako ukambepulung’anya chisulu achino na liyanga alino kwida kwang’une unangutendela mabaya.

53 Nangu niyüwa milungu ya anyakala vetu, yani milungu ya anakululo Iblahimu na anakulwangu Naholi, watuamulile nangu na wako.” Bahi Yakobo nkwapila kwa kuntambulanga Nnungu ayóha, Nnungu wanga Isaka, atatake Yakobo.

54 Bahi Yakobo nkhumya sadaka aneko kuchilambo cha machinga-machinga, na nkuvakumbula alangavake valye chakulya. Pavamalidile kulya, nkwalilala ukoko chilo chammalele.

55 Ulyamba na mambumbu, Labani nkuvabusu adukulu vake na vali vake, nkuvabaliki. Anepo Labani nkuuka, nkuuya kukaya kwake.

## 32

### *Yakobo àlipanganiha ukojana na Esau*

1 Yakobo nkuuka nkuhwena mwanda wake, na malaika va Nnungu nkukojana nawe.

2 Yakobo pavonite, nkuhula kuchidoni, “Alino nni likambi lya jeshi lya Nnungu!” Apala pachinu nkupachema Mahanaimu.\*

3 Bahi Yakobo nkuvatuma vajumbe vannongolele kuhwena kwanga Esau nkuluwe aneko ku Seili nchilambo cha Edomu.

4 Nkuvalaija wachidoni, “Nnyaulile nkulwangu Esau kuchidoni, ‘Ntumishi wako Yakobo atedoni, ‘Nangu ngúikala kumidi kwanga Labani mpaka vino.

5 Na vino ngúevele na ding’ombe na punda na angandolo na ambudi na vatumwa vachilume na vachimahe. Na vino ngútuma ujumbe auno kwa nkulwangu, uchinga ngupate kuyambukilwa muyo mwako.’”

6 Anevo vajumbe nkuhwena, pavauite kwanga Yakobo nkunnyaulila kuchidoni, “Túnihwika kwa nkululo Esau, na nang’e vino àvenkwida unakuchingamila, na àlongene na valume myanne.”

<sup>†</sup> 31:49 Mizipa, mana lake “nnala wa kuchungila.”

\* 32:2 Mahanaimu, mana lake “makambi mavili.”



7 Bahi Yakobo nkuyopa namene na kulipwalela. Nkuvayavanya vanu vanalongene navo matunji mavili, uchocho nkuvayavanya angandolo na ambudi, na ang'ombe na angamila.

8 Yakobo nkulitangolela chimunda-munda wachidoni, “Esau akàida nku-lyondonganga litunji limo, bahi litunji limbeisalila, lichililame.”

9 Bahi Yakobo nkunyuwa Nnungu wachidoni, “Wako Nnungu wa anakulwangu Iblahimu na wa atatangu Isaka! Wako Yahwe unguhaulidile nguuye nchilambo changu kwa alangavangu, na kunguahidi kungutendela lam-bone,

10 nangu wala nikáfala kananga kadiki kupwechela uwambone ungutendedile na ikulupiki yundangujije nangu ntumishi wako. Panguyombweke muto wa Yoludani, nangu ngúvele chihi nanga chinu ila isimbo weka, henga vino ngúvele na matunji mavili la vanu vohe na anyama.

11 Vino ngúyuwa unguopohe kuhaloka mmakono la nkulwangu Esau, kwa kuva, ngúyopa kuva achiaide unanguwalala nangu na ajavangu pamo na anavangu.

12 Wako úninguahidi kuva uchiungutendele lambone, na kuvatenda vanu va nnukolo lwangu kuva vohe namene muchi nnyangi wa kubahali, ukáhululika kusalangika!”

13 Bahi chilo anecho Yakobo nkulala pachinu anepo. Bahi nkutwala dimali dyake fulani uchinga diive dinudyo kwa Esau nkuluwe.

14 Yakobo álatwete magogoma la dimbudi ishilini na makolo myambili, na angandolo ishilini anamilume na makolo myambili,

15 angamila salasini vayong'êja chalumo na anavao, na makolo la ding'ombe alubaini na maluchi la ding'ombe kumi, na makolo ishilini la panda na anamilume kumi.

16 Nkuvakamuja vatumishi vake, kila munu na litunji lyake, nkuvahaulila kuchidoni, “Ngulongolele, na mulekane kadiki kati ya litunji limo na linji.”

17 Nkunnaija ayula alongoledile kuchidoni, “Nkulwangu Esau pambekojana na wako na kukuuja kuva, ‘Wako ntumishi wanga nnani? Uhwena kwachi? Na vanyama ava vammalele vanga nnani?’

18 Wako nnyang'ule kuchidoni, ‘Adino nni dimali dya ntumishi wako Yakobo. Na dyammalele adino ni dinudyo kwajili yako wako nkulu. Na Yakobo mwene àvenkwida nnyuma mwetu.’ ”

19 Na ntumishi wa litunji lya vili na lya tatu na vanji vammalele nkuvalaija uchocho, wavahaulila kuchidoni, “Pamumbekojana na Esau nnyaulile mal-ove ulolo.

20 Pamo na anelo, munaluvalile kunnyaulila kuva, ‘Ntumishi wako Yakobo àvenkwida nnyuma mwetu.’ ” Yakobo átendile uchocho kwa kuva álitangoledile chimunda-munda kuva, “Nímbentungamaniha kwa dinudyo adino dingúlongolèjà, na panimbekojana nawe, panjika achiangup-wachele.”

21 Bahi nkulongoledya dinudyo dyake, henga mwene nkulala upopo pali-panda chilo achila.

### *Yakobo àyalahana na Nnungu*

22 Chilo uchocho Yakobo nkutakatuka, nkuntwala Leya na Laheli na avala ajavake vanji vavili vatumwa, na vana vake kumi na moja, nkuyamboka muto wa Yaboki.

23 Pávayombohijè avala vanalongene navo na dimali dyake dyammalele,

<sup>24</sup> Yakobo nkwisalila chihi weka. Bahi nkwiida munu yumo, nkuyalahana na Yakobo mpaka kulyamba.

<sup>25</sup> Ayula munu pawene kuva nanga pahulula kunnema Yakobo, bahi pavachiyalahana ayula munu nkukwaha inyonga yanga Yakobo, na aneyo inyonga nkuteneng'uka.

<sup>26</sup> Anepo ayula munu nkunnyaaulila Yakobo kuchidoni, “Ndeka nguuke, kwa kuva uhiku ùvenkucha.” Henga Yakobo nkunnyang'ula kuchidoni, “Nikambekuleka mwiko, mpaka ungubaliki.”

<sup>27</sup> Ayula munu nkummuja Yakobo kuchidoni, “Wako lina lyako nnani?” Yakobo nkunnyang'ula kuchidoni, “Yakobo.”

<sup>28</sup> Ayula munu nkunnyaaulila Yakobo kuchidoni, “Wako ukambechemwa kavila Yakobo,<sup>†</sup> ila ùmbechemwa Isilaeli,<sup>‡</sup> kwa kuva ùnishindana na Nnungu na vanu, na wako ùnivalema.”

<sup>29</sup> Bahi Yakobo nkuchidoni, “Chonde ngùyuwa unguhaulile lina lyako.” Henga nang'e nkummuja kuchidoni, “Ing'anya ntwani ùnguuja lina lyangu?” Bahi nkum'baliki Yakobo.

<sup>30</sup> Yakobo nkupachema pachinu anepo “Penueli,”<sup>§</sup> kwa kuva áhawile kuchidoni, “Nangu nimmwene Nnungu meho kwa meho, henga umi wangu nanga pautwaliwije.”

<sup>31</sup> Yakobo nkuuka ku Penueli liduva lihumilè akuno wahumbaila ing'anya ya kupwateka inyonga.

<sup>32</sup> Njo mana mpaka nelo Vaisilaeli nanga pavalya nnanga wa muinyonga, kwa kuva, ayula munu ánkwahije Yakobo pamalundilo la chiya, munnanga wa inyonga yake.

## 33

### *Kukojana kwanga Yakobo na Esau*

<sup>1</sup> Bahi Yakobo nkulola meho lake muyo, nkumwona Esau waيدا na vanu vake, valume myanne. Anepo Yakobo nkuvayavanya vana vake, kila mwana nkumpelekeja kwa anyokwe, vana va Leya nkumwing'a Leya, na va Laheli nkumwing'a Laheli, na vana va avala ajavake vavili vatumwa navanang'o nkuvapelekeja kwa ayuvao.

<sup>2</sup> Yakobo nkuvalongoleja muyo avala ajavake vatumwa na vanavao, nkupapatila Leya na vana vake, na kuntululilo nkwiida Laheli na Yusufu, mwanawe.

<sup>3</sup> Yakobo mwene nkuvalongolela muyo, na pachinnyengelekela Esau nku-luwe, nkuva wannyunamila kwa eshima mpaka pahi myanda saba, mpaka pammwikidile.

<sup>4</sup> Henga Esau nkutukuta uhwená unanchingamila Yakobo nnung'une. Pahwikile nkunkumbatila na kum'busu. Vammalele vavili nkukuta.

<sup>5</sup> Esau palolite meho lake muyo nkuvona avala vamahe na vavana, nkuija kuchidoni, “Ava vanu vupapatene navo vanga nnani?” Yakobo nkunnyang'ula kuchidoni, “Ava nni vavana vángujalidilè Nnungu kwa inema yake, nangu nintumishi wako.”

<sup>6</sup> Bahi avala ajavake Yakobo vatumwa na vana vao nkuhengelekela, nkuhunama muyo mwanga Esau kwa eshima mpaka pahi.

<sup>7</sup> Leya nanang'e nkwiida chalumo na anavake, navanang'o nkuhunama muyo mwanga Esau kwa eshima mpaka pahi. Kuntululilo, nkwiida Laheli

<sup>†</sup> 32:28 Mana ya lina Yakobo lola, Ntandiliko 25:26. <sup>‡</sup> 32:28 Lidi lya lina Isilaeli, lipilikanika muchi lilove lya Chieblaniya livèle na mana ya “ashindana na Nnungu.” <sup>§</sup> 32:30 Penueli, mana lake “kumeho kwanga Nnungu.”

chalumo na Yusufu, navanang'o nkuhunama muyo mwanga Esau kwa eshima mpaka pahi.

<sup>8</sup> Bahi Esau nkuuja kuchidoni, “Matunji la anyama lanilawene nndila lachani?” Yakobo nkunyang'ula kuchidoni, “Nangu ngùlebela njambukilwe na wako, nang'olo wangu.”

<sup>9</sup> Henga Esau nkuchidoni, “Nangu ngùvele na dimali dyohe nnung'unwangu, dimali dyako diive chihi dyako umwene.”

<sup>10</sup> Yakobo nkunnyaulila kuchidoni, “Nanga! Ikàva muhiu ùninguyambukila, bahi nakuyuwa upwechelele dinudyo dyangu. Kwa kuva, kukwona kumeho kwako ìvele muchi nikuwene kumeho kwanga Nnungu, ing'anya ùngupwechedile saana.

<sup>11</sup> Chonde nakuyuwa udipwechele dinujo dinikupelekejije, kwa kuva nanani Nnungu àningwing'a dinema, ngùvele na dimali dyohe.” Bahi uvila njo Yakobo chanankolokohije Esau, na Esau nkupwechelele dinudyo dyake.

<sup>12</sup> Bahi Esau nkuhula kuchidoni, “Panganika mwanda tuhweneng'ane. Na nangu nguchingulongolele muyo.”

<sup>13</sup> Henga Yakobo nkunnyaulila kuchidoni, “Nang'olo wangu, wako ùnimala kuva ava vavana ni vajoko. Uchocho, ùnimala kuva ava anyama vànayong'eja, nanangu ngùlebelewa nivaongolele. Avano anyama vakàtukutihwa kwa liduva limo, vammalele vachivahwe.

<sup>14</sup> Bahi nang'olo wangu, nangu nikuyuwa ungunongolele nangu nintumishi wako, akuno ungwida kadiki-kadiki kupapatana na mwanda wa anyama na vavana vangu, mpaka panimbekukoja aneko ku Seili.”

<sup>15</sup> Esau nkunnyaulila Yakobo kuchidoni, “Nangu ngwòna kuva wasa nikulekele vanu vangu kadiki uchinga vakuchunge na kukulodya.” Henga Yakobo nkuchidoni, “Mwadachi utende uchocho? Nang'olo wangu, nangu kuyambukilwa na wako inatosha.”

<sup>16</sup> Bahi liduva ulila Esau nkutandilika mwanda wa kuuya ku Seili.

<sup>17</sup> Henga Yakobo nkuhwena ya ku Sukosi, na aneko nkulidengela ing'ande na vitundu kwajili ya anyama vake. Njo mana pachinu anepo pàchemwa Sukosi.\*

<sup>18</sup> Na bada ya kupita mahiku fulani, Yakobo nkuhwena ku Shekemu, nchilambo cha ku Kanaani. Bahi anepo njo panamalilidile mwanda wake wa kuhaloka ku Padani-Alamu, na kuhwika salama nchilambo cha ku Kanaani, nkuvika lipanda pepi na imanga aneyo ya Shekemu.

<sup>19</sup> Na pachinu anepo panaikele, Yakobo ànipasuma kuhaloka kwa vanu va nnukolo lwa Hamoli, atatake Shekemu, kwa vipande myamoja vya madini la dihela.

<sup>20</sup> Bahi Yakobo nkudenga chitala pachinu anepo nkupachema, “Eli-Elohe-Isilaeli,” mana lake “Nnungu ni Nnungu wa Isilaeli.”

## 34

### *Kupindikula kwa Simoni na Lawi kwajili ya nnumbwa*

<sup>1</sup> Liduva limo, Dina, mwali wanga Yakobo wammelekedile Leya, nkuhwena unavaongela vamahe va chilambo anecho cha Vahivi.

<sup>2</sup> Na Hamoli njo anavele nkulungwa wa chilambo anecho. Bahi Shekemu mwana wanga Hamoli pammwene Dina, nkunkamula nkuntula na kunala.

\* 33:17 Sukosi, mana lake “vitundu.”

<sup>3</sup> Henga Shekemu nkunowelwa namene na ayula mwali, nkuntamwa namene na kutandilika kulonjela nawe saana uchinga antamwe.

<sup>4</sup> Bahi Shekemu nkunnyaulila Hamoli atatake kuchidoni, “Chonde atata, ngüyuwa uning'e ayu mwali ààve n'jangu.”

<sup>5</sup> Yakobo nkupilikana kuva Dina mwali wake àtajwe dihoni na Shekemu, henga kwa kuva vana vake vávele kumachungani, nang'e nkunyalalila chihi mpaka pavauite kukaya.

<sup>6</sup> Bahi Hamoli, atatake Shekemu, nkuhwena kwanga Yakobo unalonjela nawe.

<sup>7</sup> Na vana vachilume vanga Yakobo pavapilikene chihi habali anedyo, nkuuyang'ana kusaloka kumachungani. Vijana anevo dínivapwateka namene disungu, na kutunuuka namene, kwa kuva kwa kulala na mwali wanga Yakobo, Shekemu átendile chitendo chivachona Vaisilaeli kuva chitendo cha dihoni namene, chitendo chikáchilembelewa kutendwa.

<sup>8</sup> Henga Hamoli nkuvahaulila kuchidoni, “Mwanangu Shekemu ànantamwa namene mwali wenu. Chonde ngüyuwa munnuhusu aende nawe ulombi.

<sup>9</sup> Leka tulombane, mwenu mutulombese vali venu na hwetu tunnombe-sange vali vetu.

<sup>10</sup> Na mwenu muchimuikale pamo na hwetu, na kuva hulu nchilambo achino. Ikalanga nchilambo achino na kuchuusa na kupata dimali.”

<sup>11</sup> Uchocho, Shekemu nkunnyaulila atatake Dina na alangavake Dina kuchidoni, “Chonde, ngüyuwa ngukubaliwe pameho penu, nanangu nguchinwing'ange chinu chohecho chimumbehaula.

<sup>12</sup> Mwenu nguhaulile chihi nkaka umulembela na dinudyo, ata kudiva dyohe namuna ntwani, nangu nguchinguhumye kupapatana na namuna chimumbenguhaulila. Mwenu ning'e chihi ayu mwali ààve n'jangu.”

<sup>13</sup> Bahi vana vachilume vanga Yakobo nkunnyang'ula Shekemu na Hamoli atatake kwa hila, kwa kuva nnumbwao Dina àtajwe dihoni.

<sup>14</sup> Nkuvahaulila kuchidoni, “Hwetu tukáhulula kuntwala nnumbwetu nkumwing'a munu akáyalwike. Kutenda uchocho ni dihoni kwetuhwe.

<sup>15</sup> Hwetu tuchitukubaliane na mwenu mukátenda chinu chimu. Chinu anecho nni mwenu kuva muchi chituvele hwetu, kwa kunnyalula kila nnume mmwenu.

<sup>16</sup> Anepo njo pamumbevalomba vali vetu na hwetu kuvalomba vali venu. Tuchtuitkale pamo na kuva utuvamo.

<sup>17</sup> Henga mukáhita kukubaliana na hwetu na kuyalulwa, bahi hwetu tumbentwala nnumbwetu na kuuka nawe.”

<sup>18</sup> Malove anelo nkuva lambone pameho panga Hamoli na Shekemu mwanawe.

<sup>19</sup> Bahi Shekemu, kijana achieshimika namene kupunda vanu vammalele vachiikala nng'ande mwa atatake, nang'e nanga panatimile kuhwena unalatenda àlalá lavavahaulidile, kwa kuva ánintamwa namene mwali wanga Yakobo.

<sup>20</sup> Bahi Hamoli na Shekemu mwanawe, nkuhwena pannango wa kuinjilila muimanga yavo, pachinu pavakojana vanu, nkulonjela na vanu vao,

<sup>21</sup> uvachidoni, “Ava vanu nni ayanjavetu. Bahi tuvakalibishe vaikale nchilambo chetu na kuchuusa, kwa kuva túvele na chilambo cha kututosha hwetu na vanang'o, koka hwetu tualombe vali vao na vanang'o vavalombe vali vetu.

<sup>22</sup> Henga vanang'o vàmbe kubali kuikala na hwetu na kuva utuvamo tukátenda chinu chimo. Kila nnume muhwetu àlembelewa ayalulwe muchi chivayalwike vanang'o.

<sup>23</sup> Dachi, mwenu nanga pamwona kuva anyama vao vammalele na dimali dyao òmbekuva dyetu? Bahi tukubaliane navo uchinga vaikale pamo na hwetu."

<sup>24</sup> Bahi alume vammalele vanakojène pannango wa kuinjilila muimanga nkuyambukilana na Hamoli na Shekemu mwanawe. Bahi alume vammalele va imanga aneyo nkuyalulwa.

<sup>25</sup> Nniduva lya tatu lya kuyalulwa kwavo, wakati vammalele vilonda vivenkuukùtà namene, vana vavili vanga Yakobo, yani Simeoni na Lawi, alumbuvake Dina, nkutwala mapanga lavo, nkuhwena unaihavila aila imanga bila vene kumala na kuvawalala alume vammalele.

<sup>26</sup> Nkummwatala kwa upanga Hamoli na Shekemu mwanawe, nkunhumya Dina nng'ande mwanga Shekemu, nkuukananga.

<sup>27</sup> Anevo vana vanji vachilume vanga Yakobo nkuinjila muimanga aneyo nkutwala litwala dimali dyammalele ing'anya nnumbwao Dina átajjwe di-honi.

<sup>28</sup> Vátwete dingandolo na dimbudi na ding'ombe na punda na kila chinu chinavele muimanga na kumawelu,

<sup>29</sup> na kuvatwala litwala vavana na amahe vammalele na dimali dyavo dyammalele dinavele n'ding'ande dyavo.

<sup>30</sup> Bahi Yakobo nkunnyaulila Simeoni na Lawi kuchidoni, "Mwenu mungupelekejijije ibaniki kwa kungutenda ngunung'e kwa venedi va chilambo achino cha Vakanaani na Vapelizi. Nangu nikávele na vanu vohe, na kama vakálundana na kwida unanguhavila, vachivanguwalale nangu chalumo na alangavetu."

<sup>31</sup> Anevo vana vavili nkuchidoni, "Dachi, wako úlebela tunneke nnumbwetu wantendela muchi malaya?"

## 35

### *Yakobo àhamila ku Beseli*

<sup>1</sup> Liduva limo Nnungu nkunnyaulila Yakobo kuchidoni, "Panganika mwanda uhwene ukaikale ku Beseli na ukangudengele chitala. Nangu njo Nnungu nnakuhumidile puchintukuta nkululo Esau."

<sup>2</sup> Bahi Yakobo nkuvahaulila alangavake na vanu vammalele vanavenavo kuchidoni, "Yahilangila kulehu disanamu dya milungu dimuvenadyo, li-hahulange na muwalange dinguwo dinji kulanguja kuva mùnilihahula muyo mwanga Nnungu,

<sup>3</sup> koka tuhwene ku Beseli uchinga nikan'dengele Nnungu chitala, Nnungu ayula anayang'wile maombi langu muuhiku wa kubanika kwangu na kuva pamo na nangu kila pachinu panichihwena."

<sup>4</sup> Bahi anevo vanu nkumwing'anga Yakobo disanamu dyammalele dya milungu divanavenadyo pamo na diheleni divanawete mmakutu lavo. Yakobo nkudihuhulila pahi nnandi wa mwaloni navele pepi na ku Shekemu.

<sup>5</sup> Yakobo na vana vake pavanavele mmwanda, Nnungu nkuvayopeha namene venedi va dimanga dyammalele dichivadinguka, na wala nanga pavanalingile kuvapapatilila.

<sup>6</sup> Bahi Yakobo pamo na vanu vammalele vanalongene navo nkuhwika ku Luzu, yani ku Beseli, nchilambo cha ku Kanaani.

<sup>7</sup> Yakobo nkudenga chitala pachinu anepo, nkupachema “El-Beseli,”\* kwa kuva, pachinu anepo njo panalilangujije Nnungu kwanga Yakobo uhiku wachintukuta Esau, nkuluwe.

<sup>8</sup> Bahi Debola, anavele yaya wanga Labeka, nkuhila, nkunansika panandi wa mwaloni anavele mpata wa kusini wa imanga ya Beseli. Bahi Yakobo nkupachema pachinu anepo Aloni-Bakusi, mana lake “Mwaloni wa Maomboleso.”

<sup>9</sup> Yakobo pauyite kuhaloka ku Padani-Alamu, Nnungu nkunhumila kavila na kum’baliki.

<sup>10</sup> Nnungu nkunnyaulila kuchidoni, “Wako lina lyako Yakobo, henga ukambechemwa kavila lina anelyo, vino lina lyako limbekuva Isilaeli.”† Bahi anepo njo Nnungu panchemile Yakobo‡ lina, Isilaeli.

<sup>11</sup> Nnungu nkunnyaulila Yakobo kuchidoni, “Nangu ni Nnungu Nguvêle Na Dimongo Dyammalele. § Veleka, na vanu wa nnukolo lwako vayenjejeke. Vanu wa nnukolo lwako vâmbekuva chilambo chikulungwa, na vâmbekuva vilambo vyohe na vanji vâmbekuva vafalume.

<sup>12</sup> Chilambo chinnamwing’ile Iblahimu na Isaka, nimbekwing’a na wako na vanu wa nnukolo lwako.”

<sup>13</sup> Bahi Nnungu pamalidile kulonjela na Yakobo, nkunneka.

<sup>14</sup> Na pachinu anepo Nnungu pachitangola na Yakobo, Yakobo nkuliimija liyanga uchinga liive ukumbuso, nkulijuha kuva liyanga Nnungu kwa kuliminila mahuta na sadaka ya chikimbilo.

<sup>15</sup> Bahi Yakobo nkupachema anepo pachinu panalonjedile na Nnungu, Beseli.

### *Kuvelekwa kwanga Benjamini na kuhwa kwanga Laheli*

<sup>16</sup> Bahi Yakobo pamo na alangavake vammalele nkuuka pa Beseli, nku-lodya ku Efulata. Henga pavanavele nndila, kulehu kadiki na ku Efulata, Laheli nkulindamuka uchungu wa kuveleka, na áibanika namene pachiveleka.

<sup>17</sup> Laheli bada ya kuveleka kwa ibaniki ing’ulu, nkunga nkunnyaulila kuchidoni, “Unayope, kwa kuva ùmpete mwana yunji wachilume.”

<sup>18</sup> Laheli panavele pepi na kuhwa, nkunchema aneyo mwana lina, Ben-Oni, mana lake “mwana wa ibaniki yangu.” Henga atatake nkunchema lina, Benjamini, mana lake “mwana wa kunkono kwangu.”

<sup>19</sup> Bahi Laheli nkuhila, nkunansika nnyenje indila iloja ya ku Efulata, yani Beselehemu.

<sup>20</sup> Yakobo nkuliimija liyanga lya ukumbuso muha nsati wa Laheli, na liyanga anelyo linipwawa mpaka nelo.\*\*

<sup>21</sup> Bahi Isilaeli, yani Yakobo nkuuka anepo chalumo na alangavake nkuh-wena unadenga n’gongwe wake mpata wavili wa nnala wa valinzi aneko ku Edeli.

<sup>22</sup> Isilaeli pachiikala nchilambo anecho, Lubeni mwanawe, nkulala na Biliha, ntumwa anavele n’jawe atatake, Isilaeli nkupilikana habali aneyo.

### *Vana vanga Yakobo (1 Mahiku 2:1-2)*

\* 35:7 El-Beseli, mana lake “Nnungu wa ku Beseli” au “Nnungu wa ing’ande ya Nnungu.” Kwa kuva, Beseli ivele na mana ya “Ing’ande ya Nnungu.” † 35:10 Mana ya lina Isilaeli, lola Ntandiliko 32:28.

‡ 35:10 Mana ya lina Yakobo, lola Ntandiliko 25:26. § 35:11 Apano pâlembwije “El-Shadai.” Mana la El-Shadai lola chitabu cha Ntandiliko 17:1. \*\* 35:20 Musa pâlembilê kuva “mpaka nelo,” ávele na mana kuva mpaka uhiku aula wachilemba chitabu achino.

Yakobo ávele na vana kumi na mbili vachilume.

<sup>23</sup> Vana vachilume vammelekedile Leya ni avano, Lubeni mwana ntandi wanga Yakobo na Simeoni na Lawi na Yuda na Isakali na Zabuloni.

<sup>24</sup> Na vana vachilume vammelekedile Laheli ni avano, Yusufu na Benjamini.

<sup>25</sup> Na vana vachilume vammelekedile Biliha, ntumwa wanga Laheli ni avano, Dani na Nafutali.

<sup>26</sup> Na vana vachilume vammelekedile Zilipa, ntumwa wanga Leya ni avano, Gadi na Asheli. Anevo njo vana vachilume vanga Yakobo, vanavelekweje aneko ku Padani-Alamu.

### *Kuhwa kwanga Isaka*

<sup>27</sup> Bahi Yakobo nkuuka anepo, nkunahwika kukaya kwa Isaka atatake aneko ku Mamle, pepi na Kiliasi-Alba, yani Hebloni, pachinu pavachiikala Iblahimu na Isaka muchi amidi.

<sup>28-29</sup> Isaka áhidile akongopèlè namene, avèlè na vyaka vyohe namene, vyaka myamoja samanini. Na bada ya kuhwa nkuhwena unaikala pamo na anyakala vake, vanahidile kala. Bahi vana vake, yani Esau na Yakobo, nkunsika.

## 36

### *Vanu va nnukolo lwanga Esau*

<sup>1</sup> Aino njo histoliya yanga Esau, yani Edomu.

<sup>2</sup> Esau ávalombile amahe vavili va Chikanaani, yani Ada mwali wanga Eloni, Mhiti na Oholibama mwali wanga Anaani, n'dukuluwe Zibeoni, Mhivi.

<sup>3</sup> Uchocho, nkunnomba na Basemasi mwali wanga Isumaili, nnumbuwe Nebayosi.

<sup>4</sup> Ada nkummelekela Esau mwana uvananchemile lina Elifazi, na Basemasi nkummelekela Esau mwana uvananchemile lina Leuweli.

<sup>5</sup> Na Oholibama nanang'e nkummaleka Esau vana vatatu, yani Yeushi na Yalamu na Kola. Anevo njo vana vanga Esau vanavelekwejije nchilambo cha ku Kanaani.

<sup>6</sup> Bahi Esau nkuvatwala ajavake na vana vake vachilume na vachimahe na vanu vammalele va nng'ande mwake na ang'ombe vake na anyama vake vanji vammalele pamo na dimali dyake dyammalele dyanapete nchilambo cha Kanaani, nkuhamila pachinu panji, kulehu na Yakobo nnung'une.

<sup>7</sup> Esau átendile uchocho ing'anya dimali dyao dívele dyohe namene mpaka nanga kuhululika kuikala pamo. Chilambo chivachiikala muchi amidi chikáchivatoshá ing'anya vávele na anyama vohe namene.

<sup>8</sup> Bahi Esau, yani Edomu nkuhwena unaikala nchilambo cha machinga-machinga cha ku Seili.

<sup>9</sup> Aino njo histoliya ya vanu va nnukolo lwanga Esau, anakulwao Vaedomu vaikála nchilambo cha machinga-machinga cha ku Seili.

<sup>10</sup> Vana vachilume vanga Esau nni, Elifazi wanammelekedile Ada n'jawe, na Leuweli wanammelekedile Basemasi n'jawe yunji.

<sup>11</sup> Na vana vachilume vanga Elifazi nni, Temani na Omali na Sefo na Gatamu na Kenazi.

<sup>12</sup> Elifazi mwana wanga Esau ávele na ntumwa wanan'juhije kuva n'jawe, uvachinchema Timna. Mmahe aneyo ámmlekedile Elifazi mwana uvachinchema Amaleki. Bahi anevo njo vanavele adukuluvake Ada, n'jawe Esau.

<sup>13</sup> Na vana vachilume vanga Leuweli nni Nahasi na Zela na Shama na Miza. Bahi anevo njo vanavele adukuluvake Basemasi n'jawe Esau.

- 14 Na Oholibama mmahe yunji wanga Esau, mwali wanga Anahi, n'dukuluwe Zibeoni, ámmelekedile Esau vana vatatu vachilume, yani Yeushi na Yalamu na Kola.
- 15 Avano njo vanu va nnukolo lwanga Esau, vanajukile kuva vakulu va ding'olo.
- Vana vachilume vanga Elifazi, mwana ntandi wanga Esau vanajukile kuva vakulu va ding'olo nni Temani na Omali na Sefo na Kenazi,
- 16 na Kola na Gatamu na Amaleki. Anevo njo vakulu va ding'olo vanahalokene na Elifazi, nchilambo cha Edomu. Na anevo vammalele njo vanavele adukuluvake Ada, n'jawe Esau.
- 17 Vana va chilume vanga Leuweli, mwana wanga Esau, vanajukile kuva vakulu va ding'olo nni Nahasi na Zela na Shama na Miza. Anevo njo vakulu va ding'olo vanahalokene na Leuweli, nchilambo cha Edomu. Na anevo vammalele njo vanavele adukuluvake Basemasi, n'jawe Esau.
- 18 Vana vachilume vanga Oholibama n'jawe Esau vanajukile kuva vakulu va ding'olo nni Yeushi na Yalamu na Kola. Anevo njo vanavele vakulu va ding'olo vanahalokene na Oholibama, n'jawe Esau, mwali wanga Anahi.
- 19 Bahi anevo njo vanavele vanu va nnukolo lwanga Esau, yani Edomu, na kila munu muanevo ávele nkulu wa lukolo lwake.

*Vanu va nnukolo lwa Seili  
(1 Mahiku 1:38-42)*

- 20 Vana vachilume vanga Seili, Muholi, vachiikala nchilambo cha Edomu nni Lotani na Shobali na Zibeoni na Anahi,
- 21 na Dishoni na Eseli na Dishani. Anevo njo vanajukile kuva vakulu va ding'olo dya Vaholi nchilambo cha Edomu.
- 22 Vana va chilume vanga Lotani nni Holi na Hemamu, na nnumbuwe Lotani vánchema Timna.
- 23 Vana vachilume vanga Shobali nni Aluvani na Manahasi na Ebali na Shefo na Onamu.
- 24 Vana vachilume vanga Zibeoni nni Aiya na Anahi. Anahi njo anaviwene vimbwimbwi vya medi la moto aneko kulilanga pachivachunga punda va Zibeoni atatake.
- 25 Vana vanga Anahi nni Dishoni na Oholibama nnumbuwe Dishoni.
- 26 Vana vachilume vanga Dishoni nni Hemdani na Eshibani na Isilani na Kelani.
- 27 Vana vachilume vanga Eseli nni Biluhani na Zawani na Akani.
- 28 Na vana vachilume vanga Dishani nni Uzi na Alani.
- 29 Bahi vakulu va ding'olo dya Vaholi nni Lotani na Shobali na Zibeoni na Anahi,
- 30 na Dishoni na Eseli na Dishani. Ding'olo dya Vaholi dichemwije malina kupapatana na malina la vakulu anevo, vachiikala nchilambo cha Seili.

*Vafalume va chilambo cha Edomu  
(1 Mahiku 1:43-54)*

- 31-32 Malina la vafalume vanatawalite chilambo cha Edomu nni Bela, mwana wanga Beoli, anajuhije imanga ya Dinihaba kuva imanga yake ing'ulu.
- 33 Bada ya kuhila Bela, nkutawala Yobabu mwana wanga Zela kuhaloka ku Bosila.
- 34 Na bada ya kuhila Yobabu, nkutawala Hushamu wa chilambo cha Vatemani.



- 35 Na pahidile Hushamu, nkutawala Hadadi mwana wanga Bedadi anajuhije imanga ya Avisi kuva imanga yake ing'ulu. Nfalume aneyo njo anavapanyile na kuvalema Vamidiani nchilambo cha ku Moabu.
- 36 Bada ya kuhila Hadadi, nkutawala Samula kuhaloka ku Masileka.
- 37 Samula pahidile, nkutawala Shauli kuhaloka imanga ya ku Lehobosi, imanga ivèle pepi na muto.\*
- 38 Bada ya kuhila Shauli, nkutawala Baali-Hanani, mwana wanga Akiboli.
- 39 Na bada ya kuhila Baali-Hanani mwana wanga Akiboli, nkutawala Hadadi anajuhije imanga ya Pau kuva imanga yake ing'ulu. N'jawe Hadadi vâncema Mehetabeli, mwali wanga Matiledi, n'dukuluwe Meza-habu.

40-43 Malina la vakulu va ding'olo dihalokène na Esau nni Timna na Aluva na Yasesi na Oholibama na Ela na Pinoni, na Kenazi na Temani na Mibisali na Magidieli na Ilamu. Anevo vammalele váikalanga nchilambo cha Edomu. Na kila pachinu pavachiikala vanu va lukolo fulani, páchemwije lina lya nkulu wa lukolo anelwo.

## 37

### *Yusufu na akuluvake*

<sup>1</sup> Yakobo nkuhweneha kuikala nchilambo cha ku Kanaani, chilambo chachiikala atatake muchi mmidi.

<sup>2</sup> Aino njo histoliya ya Yakobo na vanu va nnukolo lwake.

Yusufu mwana wanga Yakobo panavele na vyaka kumi na saba, nang'e ávachunga angandolo na ambudi chalumo na akuluvake va ayuvake vanji. Anevo akuluvake nni vana va atatake vavavelekedile kwa avala ajavake vatumwa, yani Biliha na Zilipa. Na Yusufu nkua wannyaulila atatake habali dikee dyambone kwamba anevo akuluvake.

<sup>3</sup> Bahi Isilaeli, yani Yakobo nkuntamwa namene Yusufu kupunda vana vake vanji vammalele ing'anya ávele mwana wanammeleke muusele wake. Yakobo nkulaija vantotele Yusufu lijoho likatapele namene.

<sup>4</sup> Henga avala akuluvake pavawene kuva atatawao àntamwa namene Yusufu kupunda vavana vanji vammalele, vanang'o nkunsunalila Yusufu na nanga pavanalonedile nawe kwa amani.

### *Indoto yanga Yusufu*

<sup>5</sup> Liduva limo Yusufu nkulota indoto. Nang'e nkuvahaulila akuluvake kwamba aneyo indoto, vanang'o nkulhalija kunsunalila.

<sup>6</sup> Yusufu ávahaulidile kuchidoni, "Pilikanila indoto ingulotile.

<sup>7</sup> Ngúlotile tuvammalele tuvèle kumawelu utuhunganga visa vya ngano. Upala chisa changu nkuimila, na visa vyenu nkuchidinguka chisa changu na kuchihunamila mpaka pahi kwa eshima."

<sup>8</sup> Akuluvake nkummuja kuchidoni, "Dachi, wako ùlembela ututawale hwetu? Dachi, muhiu kuva wako uchiututawale hwetu?" Bahi vanang'o nkulhalija kunsunalila ing'anya ya indoto na malove lake lavahaulidile.

<sup>9</sup> Bahi Yusufu nkulota kavila indoto inji, nkuvasimulila akuluvake wachidoni, "Mwenu pilikanila! Ngúlotile indoto inji. Muindoto aneyo ngúliwene liduva na mwedi na dinondwa kumi na moja udinguhunamila mpaka pahi kwa eshima."

\* 36:37 Apano kwa Chieblaniya pâlembwije "Lehobosi ya muto," henga vanu vanji vâtenda kuva muto anewo ni Efulati.

<sup>10</sup> Na pachivasimulila akuluvake indoto aneyo, atatake nanang'e ánipwawa. Henga atatake nkunkalipila wachidoni, "Indoto ntwani aneyo yulotile? Ìmbehululika dachi nangu na anyoko na akuluvako tukuhunamile wako mpaka pahi kwa eshima?"

<sup>11</sup> Akuluvake nkummikila wiu, henga atatake nkulavika munda malove anelo.

### *Kusumiswa kwanga Yusufu*

<sup>12</sup> Bahi liduva limo akuluvake Yusufu vápite unavachunga anyama va atatawao pepi na ku Shekemu.

<sup>13</sup> Ìsilaeli nkunnyaulila Yusufu kuchidoni, "Akuluvako vávachunga anyama aneko ku Shekemu. Bahi nangu ngùembela nikutume ukavalole." Yusufu nkuyang'ula kuchidoni, "Nangu ngùvele chihi tayali."

<sup>14</sup> Atatake nkunnyaulila kuchidoni, "Hwena ukavalole akuluvako na anyama kama vèvele salama, koka uuye unguhaulile." Bahi Yakobo nkuntuma Yusufu kuuka anepo paluhunde lwa Hebloni, pachinu pavachiikala, ahwene ku Shekemu. Yusufu panavele pepi kuhwika ku Shekemu,

<sup>15</sup> wanachidumba-dumba mwilanga, nkukojana na munu yumo. Aneyo munu nkummuja Yusufu kuchidoni, "Utaha chamani?"

<sup>16</sup> Yusufu nkunyang'ula kuchidoni, "Ngùvataha akuluvangu. Chonde nguhaulile pachinu pavavachungila anyama."

<sup>17</sup> Ayula munu nkunyang'ula kuchidoni, "Anevo vanu apano váníuka, kwa kuva nívapilikene uvahaula kuva váhwenwa ku Dosani." Bahi Yusufu nkualondola akuluvake, nkuvakojana aneko ku Dosani.

<sup>18</sup> Bahi akuluvake pavammwene avèlè kwa kulehu, kabla akànambihwika, vanang'o nkutenda ntemelo wa kummwalala.

<sup>19</sup> Nkuhulanila kuchidoni, "Lola, nkúlota àvenkwida.

<sup>20</sup> Bahi tummwalale na kuntaya nchihima chimo muavi, koka tukahaule kuva àliwije na nnyama wa kuyoha wa munnyitu, koka tulole anedyo dindoto dyake dímbekuva dachi."

<sup>21</sup> Henga Lubeni papilikene anelo malove, nkulembela ampohe mmakono mwavo wachidoni, "Chonde, tunammwalale.

<sup>22</sup> Ing'anya ntwani tumwadile myadi kwa makono letu? Tuntaye chihi nchihima achino cha apano palilanga koka tunneke ahwe chihi mwene." Lubeni áhawile uchocho uchinga ampohe Yusufu mmakono mwavo, koka ammuhihe kukaya kwa atatake.

<sup>23</sup> Yusufu pahwikile kwa akuluvake, vanang'o nkunkudumbula alila lijoho likatapéle lyanawete.

<sup>24</sup> Bahi nkunkamula na kuntaya nchihima chikavele na medi.

<sup>25</sup> Akuluvake Yusufu pavachilya chakulya, nkuvona Vaisumaili vavèle mmwanda uvahaloka ku Gileadi uvahwenwa ku Misili. Na angamila vao ványakuhijwe misigo ya samani ing'ulu, yani ubani na manemane na aina dinji dya ulimbo wa kunung'ila.

<sup>26</sup> Anepo Yuda nkuvahaulila anung'unuvake kuchidoni, "Tùmbezata chamani tukàmmwalala nnung'unwetu na kupiha chitendo anecho?"

<sup>27</sup> Kwa kuva, ayu ni nnung'unwetu, na nni myadi imo na hwetu, bahi tunammwalale, wasa tunsumise chihi kwa ava Vaisumaili." Bahi akuluvake na anung'unuvake nkukubali.

<sup>28</sup> Bahi Vaisumaili, \* yani vakúchuusa va Chimidiani pavakamwele pachinu apala, akuluvake Yusufu nkunhumya Yusufu nchihima, nkunsumisa kwa vipande ishilini vya madini la dihela. Na anevo vakúchuusa nkunnyakula Yusufu mpaka ku Misili.

<sup>29</sup> Bahi Lubeni pauyite apala pachihima, nanga panammwene kavila Yusufu, nang'e nkupapula dinguwo dyake, ing'anya ánihinginika namene,

<sup>30</sup> nkuvahwenela anung'unuvake nkuvahaulila kuchidoni, "Nnung'unwetu akapali nchihima! Vino nangu nimbetenda dachi?"

<sup>31</sup> Bahi vanang'o nkunsinja umbudi, nkulitwala alila lijoho lyanga Yusufu, nkulichuvika mmyadi ya umbudi.

<sup>32</sup> Nkulitwala alila lijoho nkumpelekejija atatawao, nkunnyaulila kuchidoni, "Alino lijoho túnirilakota. Lilole ikáva lya mwanalo au nanga."

<sup>33</sup> Atatawao palilolite nkulimala, nkuchidoni, "Alino lijoho lya mwanangu! Muhiu nnyama wa kuyoha àninkamula na kuntang'una. Muhiu Yusufu ànihalangwa vipande-vipande."

<sup>34</sup> Bahi Yakobo nkupapulanga dinguwo dyake ing'anya ánihinginika namene, nkuwala inguwo ya ligunila nchikundu, nkunkutangila mwanawe kwa maduva lohe.

<sup>35</sup> Vana vake vachilume na vachimahe nkwiða unantuja ntima, henga nang'e nkuhita kutujwa ntima wachidoni, "Ngulekange. Nangu nguchinguhwenehe kunkutangila mwanangu mpaka panimbekuhwa." Bahi atatake nkuhweneha kunkutangila.

<sup>36</sup> Mmahiku ulolo, Vaisumaili nkunsumisa Yusufu aneko ku Misili kwa munu yumo uvanchema Potifa, afisa yumo wa Falao, nfalume wa ku Misili. Potifa ávele nkulu wa valinzi va paing'ande ya nfalume.

## 38

### *Yuda na Tamali*

<sup>1</sup> Mmahiku ulolo, Yuda nkuhapukana na akuluvake na anung'unuvake, nkuhwena kuimanga ya ku Adulami unaikala na munu yumo uvanchema Hila.

<sup>2</sup> Yuda panavele aneko nkumwona mwali yumo wa Chikanaani, nang'e nkunnomba. Mwali aneyo atatake vanchema Shuwa.

<sup>3</sup> Aneyo mwali nkwikuta chitumbo, nkummaleka mwana wachilume nkunchema lina Eli.

<sup>4</sup> Nkwikuta kavila chitumbo, nkummaleka mwana wa chilume nkunchema lina Onani.

<sup>5</sup> Nkwikuta kavila chitumbo nkummaleka mwana yunji wachilume nkunchema lina Shela. Pavelekwejije Shela, mahiku anelo Yuda áikala ku Kezibu.

<sup>6</sup> Yuda nkuntwalila Eli, mwanawe ntandi, mmahe uvanchema Tamali.

<sup>7</sup> Henga Eli, ávele munu aténda lahakalenge pameho panga Yahwe, bahi Yahwe nkummwalala.

<sup>8</sup> Bahi Yuda nkunnyaulila Onani kuchidoni, "Ntwale mmahe wa nkululo ahidile, kwa kuva nni chulembelewa kutenda uchinga ummalekele nkululo vana."

<sup>9</sup> Henga Onani, ánimala kuva anevo vana vakambekuva vake, bahi Onani kila pachilala na aneyo mmahe, nkuva wahumula uchinga anammelekela nkuluwe vana.

\* 37:28 Apano pàlembwije Vamidiani. Vaisumaili njo Vamidiani.

<sup>10</sup> Yahwe nkwona kuva chitendo anecho chinihakalanga pameho pake, bahi nanang'e nkummwalala.

<sup>11</sup> Bahi Yuda nkunnyaulila Tamali, mmahe wa mwanawe kuchidoni, "Uya kukaya kwa atataka, ukahwenehe kuva nannidi mpaka pambekulumuka mwanangu Shela." Yuda atangwele uchocho wayopa Shela nanang'e anahwa muchi akuluvake. Bahi Tamali nkuuya kukaya kwa atataka.

<sup>12</sup> Bada ya kupita vyaka fulani, n'jawe Yuda, mwali wanga Shuwa, nkuhila. Yuda pamalidile kunkutangila nkuuka chalumo na nnyanjawake uvanchema Hila, Mmwadulami, nkuhwena ku Timna kwa vanu vachivacheketa angandolo vake maleha.

<sup>13</sup> Tamali papilikene kuva nkawake avele nndila kuhwena ku Timna unavacheketa angandolo vake maleha,

<sup>14</sup> nang'e nkuula dinguwo dyake dya unannidi, nkulivimba inguwo kumeho uchinga anamaikane. Nkuikala pannango wa kuinjilila nchijiji cha Enaimu, chijiji chivele nndila ihwena ku Timna. Tamali atendile uchocho ing'anya awene kuva Shela anakulumuka, henga nanga pavanantwalidile uchinga aave ntwave.

<sup>15</sup> Yuda pammwene Tamali, nang'e antenda kahaba, ing'anya Tamali alivimbile inguwo kumeho kwake.

<sup>16</sup> Bila kummala, Yuda nkumwenela Tamali apala panyenje indila panavele, nkunnyaulila kuchidoni, "Nangu ngulembela ngulale na wako." Tamali nkummuja kuchidoni, "Umbening'a chamani nikalala na wako?"

<sup>17</sup> Yuda nkunnyaulila kuchidoni, "Nguchinikwing'e umbudi yumo wamwana kuhaloka nnikuwa lyangu." Tamali nkuchidoni, "Nguvikile chinu chimbemaha kuva uchiuning'e aneyo umbudi."

<sup>18</sup> Yuda nkummuja kuchidoni, "Wako ulembela nikuvikile chinu nt-wani?" Nang'e nkunyang'ula kuchidoni, "Ning'e pete ivela na inembo yako na luvo lwake lwa kuwalila pang'ulo na isimbo yunyakwile." Bahi Yuda nkumwing'a anevyo vitukutuku vyammalele, nkulala nawe. Tamali nkwikuta chitumbo cha Yuda.

<sup>19</sup> Anepo Tamali nkuuya kukaya kwake, nkuula aila inguwo yanalivimbile kumeho, nkuwala kavila dinguwo dyake dya unannidi.

<sup>20</sup> Mmahiku ulolo, Yuda nkuntuma ayula nnyanjawake, Mmwadulami ampelekeje umbudi uchinga agambole vitukutuku vyanannekedile ayula kahaba, henga Hila nnyanjawake nanga panankojije ayula mmahe.

<sup>21</sup> Hila nkuvauja venedi va ku Enaimu kuchidoni, "Ayula kahaba wa pachinu pakuabudila milungu achiikala pannango wa kuinjilila nchijiji, nnyenje indila avele kwachi?" Nkunyang'ula kuchidoni, "Apano akanambiwahi kupwawa kahaba malinga aneyo."

<sup>22</sup> Bahi ayula nnyanjawake nkuuya kwanga Yuda, nkunnyaulila kuchidoni, "Nanga panimmwene! Na venedi va apala vanguhailidile kuva, pachinu apala pakanambiwahi kupwawa kahaba wa pachinu pakuabudila milungu.

<sup>23</sup> Yuda nkuchidoni, "Nneke aikale navyo uyopa tunahekwa. Nangu nimpelkejijije umbudi, henga wako nanga paunkojije."

<sup>24</sup> Bada ya myedi mitatu, munu fulani nkunnyaulila Yuda kuchidoni, "Nkawako Tamali vino ajukile kuva kahaba, na aikwite chitumbo kupitila anewo ukahaba." Yuda nkuchidoni, "Nnyumye panda munnyoche moto mpaka ahwe!"

<sup>25</sup> Bahi pavachinnyumya panda, Tamali nkuntuma munu kwa nkawake wachidoni, “Mwene vitukutuku avino njo aning’ile chitumbo. Vino nikuyuwa ummale mwene pete aino na luvoi lwake na isimbo aino.”

<sup>26</sup> Yuda nkuvimala avila vitukutuku, nkuchidoni, “Tamali njo avêle na haki upunda nangu, kwa kuva nikanampele Shela ààve ntwave.” Bahi kutandikila liduva anelyo Yuda nanga panalele kavila na Tamali.

<sup>27</sup> Palakamwele mahiku la Tamali kuveleka, nkumaikana kuva nntumbo lyake mùvele vana mavila.

<sup>28</sup> Bahi papete uchungu wa kuvaleka, mwana yumo nkuhumya nkono pawelu, nkunga nkuuhunga uzi wanahuvi anewo nkono wachidoni, “Ayuno njo ambekûva ntandi kuvelekwa.”

<sup>29</sup> Henga ayula mwana pauhije nkono wake nkati, nnyake nkuva ntandi kuvelekwa. Nkunga nkuchidoni, “Mmaa! Uvila njo chuhumile kwa dimongo!” Bahi aneyo mwana nkuchemwa lina Pelesi.\*

<sup>30</sup> Lukoto nkuvelekwa ayula anahungwije uzi wanahuvi munkono, nang’e nkuchemwa lina Zela.†

## 39

### *N’jawe Potifa na Yusufu*

<sup>1</sup> Bahi Yusufu patwaliwije kupelekejwa ku Misili, Mmisili yumo uvanchema Potifa anavele afisa nkulu wa valinzi va paing’ande ya Falao, nfalume wa Misili, nkunsuma Yusufu kuhaloka kwa Vaisumaili vanampelekejije Yusufu ku Misili.

<sup>2</sup> Na Yahwe ávele pamo na Yusufu, na kun’jalila namene. Na Yusufu nkuva waikala nng’ande mwa Potifa, nang’olo wake Mmisili.

<sup>3</sup> Nang’olo wake nkumala kuva Yahwe ávele pamo na Yusufu, na kumala kuva Yahwe njo achijalila kila chinu cháchitenda Yusufu.

<sup>4</sup> Bahi Potifa nkukatapaliwa namene nawi Yusufu, mpaka kuva ntumishi wake mwene Potifa. Potifa nkun’juha Yusufu kuva nkwmilila wa ing’ande yake na dimali dyake dyammalele.

<sup>5</sup> Bahi kutandikila uhiku aula Potifa wanantendile Yusufu kuva nkwmilila wa ing’ande yake na dimali dyake dyammalele, Yahwe nkuibaliki ing’ande ya aneyo Mmisili ing’anya yanga Yusufu. Yahwe nkuchibaliki kila chinu chanavenacho Potifa, nng’ande na kumawelu.

<sup>6</sup> Bahi ing’anya ya anelyo, Potifa nkumwing’a Yusufu mamulaka la kwimilila mambo lake lammalele, na mwene Potifa nkuva chihi walyamulila chakulya chambekulya.

Yusufu ávele kijana avêle na mmili wambone na ánikatapala namene.

<sup>7</sup> Bahi bada ya muda fulani, n’jawe Potifa nkummilangila mata Yusufu, nkunnyaulila kuchidoni, “Lala na nangu!”

<sup>8</sup> Henga Yusufu nkuhita, nkunnyaulila kuchidoni, “Pilikanila! Nang’olo wangu áning’ile mamulaka la kwimilila kila chinu amuno nng’ande, na mwene vino nanga pakambikambila kavila chinu chohecho.

<sup>9</sup> Na amuno nng’ande, nang’olo wangu ángupele mamulaka lammalele. Nang’e nanga pangulimbijije kuchikamula chinu chohecho, ikà nave chihi wako bahi, ing’anya wako n’jawe. Vino nangu nimbefulula dachi kutenda chinu chihakalenge malinga achi na kunkosela Nnungu?”

\* 38:29 Pelesi, mana lake “kuhuma kwa dimongo.” † 38:30 Zela, inahululika kuva na mana la “yanahuvi.”

<sup>10</sup> Ayula mmahe nkuhweneha kunkumba Yusufu kila liduva, henga Yusufu nanga panampilikanidile na wala panayambukidile kulala nawe.

<sup>11</sup> Liduva limo Yusufu nkwinjila nng'ande unakola madengo lake malinga cháchitenda, na amadengo vanji nanga pavanapwawije anemwo nng'ande.

<sup>12</sup> N'jawe Potifa nkukamula inguwo ya Yusufu, nkunnyaaulila kuchidoni, "Lala na nangu!" Henga Yusufu nkunnekela aneyo inguwo nkutukutila pawelu.

<sup>13</sup> Bahi ayula mmahe pawene kuva Yusufu àilekile inguwo yake mmakono mwake na kutukutila pawelu,

<sup>14</sup> nang'e nkuvachema vatumishi va nng'ande mwake nkuvahaulila kuchidoni, "Lola! Ayu Mweblaniya ntumwa waidile nawe ntwangu àidile unatutaya dihoni. Nang'e àidile kwang'une walembela angutule, henga nangu nkukuta ding'uto.

<sup>15</sup> Papilikene ungukuta ding'uto, nkuleka inguwo yake, nkutukutila pawelu."

<sup>16</sup> Bahi ayula mmahe nkuiungula aila inguwo mpaka pauite ntwave.

<sup>17</sup> Nkunnyaaulila ntwave habali aneyo wachidoni, "Ayula ntumwa Mweblaniya uwidile nawe apano pakaya ámbengutula.

<sup>18</sup> Henga pangukutule chihi ding'uto, nang'e nkuileka inguwo yake nkutukutila pawelu."

<sup>19</sup> Bahi Potifa papilikene malove lannyaulidile n'jawe kwamba chatendile Yusufu, nkuvisa namene.

<sup>20</sup> Potifa nkuntwala Yusufu nkunantaya nnilungu, pachinu pavachihungwa vafungwa vanga nfalume. Henga Yusufu panavele nnilungu,

<sup>21</sup> Yahwe ávele pamo na Yusufu na kuntendela lambone na kuntenda akatapaliwe na nkulu wa lilungu.

<sup>22</sup> Bahi ayula nkulu wa lilungu nkun'juha Yusufu kuva nkulu wa vafungwa, na kila chinu chichitendéka nnilungu chítendeka kwa mamulaka la Yusufu.

<sup>23</sup> Ayula nkulu wa lilungu nanga pachikambikambila chinu chohecho chachiimilila Yusufu, kwa kuva Yahwe ávele pamo na Yusufu na kun'jalila kila chinu cháchitenda.

## 40

### *Yusufu àhaua mana la indoto*

<sup>1</sup> Mahiku fulani bada ya mambo anelo, maafisa vavili vachintumikila Falao, nfalume wa Misili, nkunkosela Falao, nang'olo wao. Maafisa anevo yumo ávele nkwiimilila nkulu wa vikimbilo vya nfalume na yunji ávele nkútalesa nkulu wa mikate ya nfalume.

<sup>2</sup> Falao nkuvavisija anevo maafisa,

<sup>3</sup> nkuvahungila muing'ande ya chitawala yanga Potifa, nkulu wa valinzi va paing'ande ya Falao, pachinu panahungwije Yusufu.

<sup>4</sup> Ayula nkulu wa valinzi nkuntandola Yusufu uchinga avatumikile anevo maafisa. Na anevo vanu nkuhungwa nnilungu kwa mahiku fulani.

<sup>5</sup> Bahi liduva limo chilo, ayula nkwiimilila nkulu wa vikimbilo vya nfalume na ayula nkútalesa nkulu wa mikate ya nfalume, nkulota dindoto anemwo nnilungu, na kila munu álotile indoto yake ivèle na mana tofauti na ya nnyake.

<sup>6</sup> Yusufu papite ulyamba unavalola, ávakojije vammalele vavili vavèlè nnihindambi.

7 Yusufu nkuvauja anevo maafisa vanahungwîje pamo nanang'e mung'ande ya chitawala ya nang'olo wake kuchidoni, "Mwadachi nelo mùikele nnihindambi?"

8 Vanang'o nkunyang'ula kuchidoni, "Tùvele na lipamba ing'anya tùlotile dindoto na nanga munu ahulûla kutuhaulila mana lake." Yusufu nkuva-haulila kuchidoni, "Kuhaula mana la indoto tenda madengo la Nnungu? Bahi njaulile nangu dindoto dyenu."

9 Bahi ayula nkwiimilila nkulu wa vikimbilo vya nfalume nkunsimulila Yusufu indoto yake wachidoni, "Muindoto yangu ngúuwene nzabibu muyo mwangu,

10 unavele na dinavi dinatu. Kwa mwanda umo, anewo nzabibu nkuhipuka mahamba, na dinduva dyake nkulikusumbula na kuhumila zabibu, na anedyo zabibu nkuula upala.

11 Munkono mwangu ngúnyakwile chikombe changa nfalume, bahi nangu nkuditwala adila zabibu, nkudiminyila nchikombe anecho, nkumwing'a nfalume."

12 Yusufu nkunyalila kuchidoni, "Mana la indoto yako nni aino, anedyo dinavi dinatu ni maduva matatu.

13 Nniduva lyatatu, Falao achiakuhumye nnilungu na kukuuija kavila mmadengo lako. Uchiumwing'e kavila Falao chikombe chake muchi chúchitenda anepo patandi.

14 Henga paumbejaliwa mmambo lako, chonde ngúyuwa unangulualile. Ungutendele lambone na kungulonjelela kwanga nfalume uchinga ngupate kuhuma nnilungu amuno.

15 Kwa kuva, nangu ngútaliwije kwa dimongo kuhaloka nchilambo cha Vaebhaniya, na apano pa Misili nanga chinu chohecho chingútendilè chakungutenda nguhungwe nnilungu."

16 Ayula nkútaleka nkulu wa mikate pawene kuva mana la indoto yahu-mije Yusufu ni ya mambo lambone nkunyalila Yusufu kuchidoni, "Ata nanangu ngùlotile indoto! Muindoto yangu ngùlotile ngunyakwìlè vikapu vitatu vya mikate mmuti mwangu.

17 Nchikapu cha muha, múvele aina dyohe dya mikate kwajili ya Falao. Henga vyuni nkuva uvadadola mikate inavele nchikapu cha muha chingúnyakwìlè pamuti pangu!"

18 Yusufu nkunyalila kuchidoni, "Mana la indoto yako nni aino, anevyo vikapu vitatu nni maduva matatu.

19 Nniduva lyatatu, Falao achiakuhumye nnilungu, koka auchekete muti wako na kuapatika mmili wako munnandi, na vyuni vambekulya inyama ya mmili wako."

20 Liduva lyatatu, lívele liduva lya ukumbuso wa kuvelekwa kwa Falao, bahi Falao nkuvatendela ing'ole maafisa vake vammalele. Nkunhumya nnilungu ayula nkwiimilila nkulu wa vikimbilo vya nfalume na nkútaleka nkulu wa mikate, nkuvavika muyo mwa maafisa vake.

21 Bahi ayula nkwiimilila nkulu wa vikimbilo vya nfalume nkumuija mmadengo lake, uchinga apate kumwing'a kavila Falao chikombe chake cha chikimbilo.

22 Henga ayula nkútaleka nkulu wa mikate nkumpatika munnandi, muchi Yusufu chanavahaulidile mana la dindoto dyao.

23 Henga ayula nkwiimilila nkulu wa vikimbilo vya nfalume áninnavalila Yusufu, nanga panankumbukidile.

## 41

*Yusufu muyo mwanga Falao, nfalume wa Misili*

1 Bada ya myaka mivili, Falao nkulota indoto. Muindoto aneyo álotile aimidilè nnyenje muto wa Naili,

2 nkuvona ang'ombe saba vakatapêle na vanyetile uvahuma mmuto na uvalya wahi.

3 Henga bada ya avala ang'ombe saba, nkuhumila ang'ombe vanji saba vahakalenge na vayandile namene mmuto wa Naili, nkuimila nnyenje, pepi na avala vanyetile.

4 Avala ang'ombe vayandile namene nkuvalya avala ang'ombe saba vakatapêle na vanyetile. Anepo Falao nkwiwuka nnuwono.

5 Falao palalite kavila, nkulota mwanda wavili. Nkulona mahahi saba makulungwa na lakatapêle ulahipuka nnapambahi lumu.

6 Alafu nkuhipuka na mahahi lanji saba lachapakêle, layumîjwe na lipungo livêle na chitukuta namene.

7 Alalá mahahi saba lachapakêle nkulamila àlalá mahahi saba maku-lungwa laumbalidile ngano. Bahi Falao payumwike, nkumala kuva yavele indoto.

8 Ulyamba wake, Falao nkuva na lipamba namene, nkuvachema vahavi vammalele va ku Misili, pamo na vanu vavêle na lúnda, nkuvahaulila dindoto dyake, henga walá nanga munu kananga yumo anahulwile kunyaulila mana lake.

9 Bahi ayula nkwiimilila nkulu wa vikimbilo vya nfalume nkunnyaulila Falao kuchidoni, "Nelo ngùlakumbukila makosa langu.

10 Maduva àlalá lunatuvisisije hwetu tuvatumishi vako, nangu chalumo na nkútaleka nkulu wa mikate, nkutuhungila nng'ande ya chitawala yanga Potifa, nkulu wa valinzi vako,

11 liduva limo chilo twalotile dindoto, kila munu na indoto yake ivêle na mana tofauti na ya nnyake.

12 Kijana yumo wa Chieblaniya, ntumishi wanga nkulu wa valinzi vako ávele pamo na hwetu nnilungu. Patunsimulidile dindoto dyetu, nang'e ánihulula kutuhaulila mana la dindoto anedyo, kila munu na indoto yake.

13 Chanatuhaulidile njo chiihumidile, nangu nkuuujwa mmadengo langu, na ayula nkútaleka nkulu wa mikate nkupatikwa munnandi."

14 Bahi Falao nkulajia Yusufu achemwe, bahi Yusufu nkuhumywa nnilungu upehi. Bada ya kumowa ulindo wake na kubadili dinguwo dyake, nkuhwena muyo mwanga Falao.

15 Falao nkunnyaulila Yusufu kuchidoni, "Nangu ngùlotile indoto, henga nanga munu ahulwile kunguhaulila mana lake. Henga ñnipilikana imbili yako kuva wako ukásimuliwa indoto unahulula kuhaulanga mana lake."

16 Yusufu nkunnyang'ula Falao kuchidoni, "Nangu nikábulula, henga Nnungu achiakwing'e lijibu limbekûva na faida kwakuwe."

17 Bahi Falao nkunnyaulila Yusufu kuchidoni, "Muindoto yangu ngùlotile nguimidilè nnyenje muto wa Naili,

18 nkuvona ang'ombe saba vakatapêle na vanyetile uvahuma mmuto na kulya wahi.

19 Bada ya anevo, nkuhumila na ang'ombe vanji saba vadabadênge, vahakalênge na vayandile namene. Nangu nikánambiwahi kuvona ang'ombe vavêle na hali ibaya namuna aneyo nchilambo achino cha Misili.



<sup>20</sup> Bahi avala ang'ombe vahakalenge na vayandile namene nkuvalya avala ang'ombe saba vanyetile.

<sup>21</sup> Henga pamo na kuvalya avala ang'ombe vanyetile, wala nanga munu achichiamale kuva vavalile avao, kwa kuva vayandile chihi uchila muchi chivanavele patandi. Anepo nangu nkwiwika nnuwono.

<sup>22</sup> Anepo nangu nkulota indoto inji, na muindoto aneyo ngulawene mahahi saba lakatapêle, laumbalidile ngano ulahipuka nupambahi lumo.

<sup>23</sup> Bada ya anelo nkuhipuka mahahi lanji saba lakavele na ngano nkati mwake, lachapakêle, layumijwe na lipungo livêle na chitukuta namene.

<sup>24</sup> Alalá mahahi saba lachapakêle nkulamila alalá mahahi saba lakatapêle. Bahi nangu nkuvasimulila ahavi dindoto anedyo, henga nanga munu ahulwile kunguhaulila mana lake.”

<sup>25</sup> Anepo Yusufu nkunnyaulila Falao kuchidoni, “Dindoto dyako dyamalele divele chihi na mana imo bahi. Nnungu akuhunukulidile mambo lambelatenda mmaduva ulola laida.

<sup>26</sup> Avala ang'ombe saba vakatapêle ni vyaka saba, na alalá mahahi saba lakatapêle nni vyaka saba. Dindoto anedyo divele chihi na mana imo.

<sup>27</sup> Avala ang'ombe saba vayandile namene vanahumidile bada ya avala vanyetile, na alalá mahahi saba lakavele na chinu, layumijwe na lipungo livêle na chitukuta namene, mana lake ni myaka saba ya indala.

<sup>28</sup> Nfalume, malinga chinikuhaulidile kuva, Nnungu akuhunukulidile mambo lambelatenda mmaduva ulola laida.

<sup>29</sup> Pambekuva na vyaka saba vya indimbu ya vilyo nchilambo chammalele cha ku Misili.

<sup>30</sup> Henga bada ya anepo, vimbekwida vyaka vinji saba vya indala, mpaka aneyo indimbu imbeluvalika mwalehu. Indala aneyo imbechondonganga chilambo achino.

<sup>31</sup> Indimbu aneyo imbeluvalika mwalehu ing'anya indala imbekwida imbeyoha namene.

<sup>32</sup> Indoto yako iliyuidile myanda mivili kwa mifano ilandana kumaiha kuva, Nnungu anakudungila, na ambetenda chinu anecho mmaduva ulola.

<sup>33</sup> Bahi vino wako nfalume, ùlembelwa untandole munu avêle na ding'ano na lunda uchinga un'juhe kuva nkwiwilila wa chilambo chammalele cha ku Misili.

<sup>34</sup> Uchocho, ùlembelwa uvatandole vakwiwilila nchilambo achino koka uvalaije valapole asilimiya ishilini ya vilyo vyammalele vya Misili muvyaka avino saba ya indimbu ya vilyo.

<sup>35</sup> Uvalaije vakwiwilila aneyo valapole vilyo anevyo vyammalele muvyaka saba viida vya indimbu ya vilyo. Na vavichunge vilyo anevyo n'dimanga dyammalele kwa amuli yako nfalume uchinga vanu va dimanga anedyo vaave na akiba ya vilyo.

<sup>36</sup> Vilyo anevyo vimbekuva akiba kwajili ya chilambo cha Misili uchinga chinaondongwe ing'anya ya myaka saba iida ya indala.”

### *Yusufu àjuhwa kuva nkulu*

<sup>37</sup> Ushauli anewo wauhumije Yusufu nkwonkana kuva wambone muyo mwanga Falao na kwa maafisa vake vammalele.

<sup>38</sup> Bahi Falao nkuvauja maafisa vake kuchidoni, “Ayu munu avele na Umumu wa Nnungu. Dachi, tuchituhulule kumpata munu yunji malinga ayu?”

39 Anepo Falao nkunnyaulila Yusufu kuchidoni, “Kwa kuva, Nnungu ànikuhunukulila mambo alano lammalele, nanga munu yunji avêle na ding’ano na lúnda muchi wako.

40 Wako njo umbechiimilila chilambo changu, na vanu vangu vammalele vàmbekuva mumamulaka lako. Nangu weka njo nkulu ukupunda wako, kwa kuva nangu njo nfalume.

41 Bahi vino nikutandola kuva nkulungwa wa chilambo chammalele cha Misili!”

42 Anepo Falao nkuula pete yake ivêle na muhuli wake nkummwaja Yusufu. Nkummwaja na ding’uwo dya kung’anyima namene na nkufu wa zahabu pang’ulo.

43 Falao nkunkweja Yusufu munkokoteni uutângwa na falasi ukatapajijwe kwajili ya kuikala munu wa nafasi yavili muufalume wake, na valinzi nku-longolela muyo mwanga Yusufu uvanonoha lidi uvachidoni, “Tindivalanga malundi!” Bahi namuna aneyo njo Falao champele Yusufu mamulaka makulu nchilambo chammalele cha Misili.

44 Pamo na anelo, Falao nkunnyaulila Yusufu kuchidoni, “Nangu njo nfalume wa Misili! Ngùhaua kuva, munu woheyo wa nchilambo chammalele cha Misili anatende chinu chohecho bila luhusa lwako.”

45 Falao nkumwing’a Yusufu lina lya Chimisili, Safenasi-Panea.\* Uchocho, nkumwing’a Yusufu mwali wanga Potifela, uvanchema Asenasi uchinga àave n’jawe. Potifela ávele kuhani wa milungu yao wa imanga ya Oni. Bahi Yusufu nkutandilika kuongela chilambo chammalele cha ku Misili.

46 Yusufu ávele na vyaka salasini patandilike kuntumikila Falao, nfalume wa ku Misili. Yusufu nkuuka paing’ande ya nfalume, nkwonga nchilambo chammalele cha Misili.

47 Na muvyaka avila saba vya indimbu ya vilyo, mawelu la ku Misili nkuva na vilyo vyohe namene.

48 Bahi Yusufu nkulapola vilyo anevyo vyammalele, nkuvikondya n’dimanga dya ku Misili. N’dimanga dyammalele nkukondya akiba ya vilyo vichihaloka mmawelu lavêle pepi na dimanga anedyo.

49 Yusufu nkukondya akiba ya vilyo vyohe namene. Na vilyo anevyo vyavele vyohe namene muchi ulongo wa kubahali, nkuleka kusalanga kwa kuva vikáchivalangika.

50 Kabla vikànambitandilika vyaka saba vya indala, Yusufu ávele na vana vavili vanammelekedile Asenasi n’jawe, mwali wanga Potifela kuhani wa imanga ya Oni.

51 Yusufu nkunchema mwanawe wachilume, chihungula mikova lina lyake Manase† wachidoni, “Nnungu àngutendile nguluvalile ibaniki yangu yammalele na nivaluvalile vanu vammalele va muing’ande ya atatangu.”

52 Mwanawe wavili wachilume nkunchema lina Efulaimu‡ wachidoni, “Nnungu àning’ile vana nchilambo cha ibaniki yangu.”

53 Aila myaka saba ya indimbu ya vilyo nchilambo cha Misili nkupita.

54 Nkutandilika myaka saba ya indala malinga chanahawile Yusufu anepo patandi. Vilambo vyammalele nkuva na indala, henga chilambo chammalele cha ku Misili chívele na vilyo.

\* 41:45 Safenasi-Panea, inahululika kuva na mana la “Nnungu ànatangola.” † 41:51 Lidi lya lina Manase, lipilikanika muchi lilove lya Chieblaniya livêle na mana ya “kuluvalila.” ‡ 41:52 Lidi lya lina Efulaimu, lipilikanika muchi lilove lya Chieblaniya livêle na mana ya “kupa vihepo myanda mivili.”

<sup>55</sup> Vanu vammalele va nchilambo chammalele cha ku Misili pavatandilike kuyona indala, nkunkutila Falao aveng'e vilyo. Nang'e nkuvahaulila Vamisili vammalele kuchidoni, "Hweneng'ana kwanga Yusufu, koka mutende achila chambennyaulilanga."

<sup>56</sup> Kwa kuva indala ívele ing'ali na ínyanjala nchilambo chammalele, bahi Yusufu nkuchimula magala lammalele, nkuvasumisa Vamisili vilyo.

<sup>57</sup> Pamo na anelo, vanu kuhaloka kila pachinu pachilambo chammalele nkwiya ku Misili kwanga Yusufu unasuma vilyo, ing'anya indala ínyoha namene pachilambo chammalele.

## 42

### *Akuluvake Yusufu vâhwena ku Misili*

<sup>1</sup> Isilaeli, yani Yakobo papilikene kuva aneko ku Misili kùvele vilyo, nkuvahaulila vana vake kuchidoni, "Mwadachi mùikalenge chihi apano umulolana?"

<sup>2</sup> Nangu ngùpilikene kuva, aneko ku Misili kùvele vilyo. Hweneng'ana aneko mùkasume vilyo, uchinga tunahwe na indala."

<sup>3</sup> Bahi avala akuluvake Yusufu kumi, nkuhwena aneko ku Misili unasuma vilyo.

<sup>4</sup> Henga Yakobo nanga panannekile Benjamini, nnung'une Yusufu alan-gane navo, kwa kuva áyopa lanankoja mambo mabaya.

<sup>5</sup> Bahi vana vanga Isilaeli nkuhwika ku Misili na nkuva kati ya vanu avala vapite ku Misili unasuma vilyo, kwa kuva ata chilambo cha ku Kanaani nachinang'o chívele na indala.

<sup>6</sup> Mahiku anelo Yusufu njo anavele nkulu wa chilambo anecho cha ku Misili. Na nang'e njo achivasumisa vanu vilyo. Bahi akuluvake nkuhwena unanhumamila Yusufu kwa eshima mpaka pahi.

<sup>7</sup> Yusufu pavawene akuluvake nkuvamala, henga nkulitenda muchi akávamaite, nkulonjela navo kwa kukalipa. Nkuvauja kuchidoni, "Mwenu mùhaloka kwachi?" Vanang'o nkunyang'ula kuchidoni, "Hwetu tühaleke nchilambo cha ku Kanaani, tuidile unasuma vilyo."

<sup>8</sup> Pamo na kuva Yusufu ánivamala akuluvake, henga vanang'o nanga panammaite.

<sup>9</sup> Nkuhimukila dindoto dyake dya tangu kwamba akuluvake, nkuvahaulila kuchidoni, "Mwenu mmapelelesi. Mùidile unapelelesa nchilambo chetu uchinga mupate kumala idabadangi yetu."

<sup>10</sup> Vanang'o nkunyang'ula kuchidoni, "Nanga nang'olo wetu. Hwetu tuvatumishi vako tuidile unasuma vilyo.

<sup>11</sup> Hwetu tuvammalele nni tuvana tûva atata yumo. Hwetu nni tuvano tûvá kukulupika, akee tuvapelelesi."

<sup>12</sup> Henga Yusufu nkuhimya wachidoni, "Nanga! Mwenu mùidile unapelelesa nchilambo chetu uchinga mupate kumala idabadangi yetu."

<sup>13</sup> Henga vanang'o nkunyang'ula kuchidoni, "Hwetu tuvatumishi vako, tûvele tuvana kumi na mbili tûvá atata yumo, mwenedi wa chilambo cha ku Kanaani. Nnung'unwetu àisalidile kukaya na atata wetu, na nnung'unwetu yunji ànihila."

<sup>14</sup> Henga Yusufu nkuvahaulila kuchidoni, "Nni uchocho chinguhawile kuva mwenu nni mmapelelesi.

<sup>15</sup> Uvila njo chimumbelingwa. Nangu mbènkwapila kwanga Falao\* kuva, apano nanga pamumbeuka mpaka pambeida nnung'unwenu.

<sup>16</sup> Nnaije munu yumo mmwenu akantwale aneyo nnung'unwenu akuno mmanji mutaijwè nnilungu. Anepo njo paumbemaikana uhiu wa malove lenu. Na akànaide na nnung'unwenu, bahi ngwàpila kwanga Falao kuva, muhiu mwenu mmapelelesi.”

<sup>17</sup> Bahi nkuvataya vammalele nnilungu kwa maduva matatu.

<sup>18</sup> Liduva lya tatu Yusufu nkuvahaulila kuchidoni, “Bahi tendanga uvila uchinga mupate kulama, kwa kuva nangu namweshimu Nnungu.

<sup>19</sup> Ikàva muhiu mwenu ni mmanu mukulupika, bahi yumo mmwenu àisalile nnilungu, na mwenu mmanji muvapelekejije vilyo alangavenu vavèle na indala,

<sup>20</sup> koka mukahaloke na nnung'unwenu n'joko apano. Anelyo njo limbe-maîha uhiu wa malove lenu, na mwenu mukambewalalwa.” Bahi vanang'o nkukubali kutenda uchocho.

<sup>21</sup> Vanang'o nkuva uvahaulanila vene kwa vene kwa luga yavo uvachidoni, “Muhiu hwetu twaninkosela nnung'unwetu. Ikànavu twanimwona chanavele na uchungu pachitupembeja tuupohe umi wake, henga hwetu nanga patunampilikanidile. Aneyo njo ing'anya ya ibaniki aino itaipata vino.”

<sup>22</sup> Lubeni nkuvahaulila kuchidoni, “Dachi, nangu tenda ñninnyaulilanga kuva tunantendele mabaya nnung'unwetu? Henga mwenu nanga pamunangupilikanidile! Hambu tûvenkwasiwiwa ing'anya ya kuhwa kwake.”

<sup>23</sup> Vanang'o nanga pavanamaite kuva àlalá lavachitangola Yusufu ànalapilikana, kwa kuva àlonjela navo kwa indila ya nkalimani.

<sup>24</sup> Yusufu nkuhwena kunyenje, nkutandilika ukuta. Panyalele, nkuuya unalonjela navo kavila. Yusufu nkulaija Simeoni akamulwe na kuhungwa mididi akuno anung'unuvake uvalola.

### *Akuluvake Yusufu vauya kwavo*

<sup>25</sup> Yusufu nkuvalaija vatumishi vake vavataile vilyo mmagunila lao na kila munu vammuihije madini lake la dihela nngunila lyake, na vaveng'e chakulya cha nndila. Vanang'o nkuvatendela muchi chalaijije.

<sup>26</sup> Bahi avala akuluvake nkuvanyakujia punda vao misigo yavo ya vilyo, nkuuka.

<sup>27</sup> Pavanavele nndila, nkuhwika pachinu pakulala, munu yumo muanevo nkuhungula ligunila lyake uchinga annihe punda wake chakulya, nkukan-gana namene palawene madini lake la dihela pannima ligunila lyake.

<sup>28</sup> Nkuvahaulila anung'unuvake kuchidoni, “Madini langu la dihela vanginguyihija. Alano apano pannima ligunila lyangu!” Pavapilikene anelo, mitima yao nkutenguka. Nkulolana akuno uvatetemela, nkuijana kuchidoni, “Chinu ntwani achino chatutendeledile Nnungu?”

<sup>29</sup> Pavahwikile nchilambo cha ku Kanaani kwa Yakobo atatawao, vanang'o nkunnyaulila lammalele lavakojije uvachidoni,

<sup>30</sup> “Nkulungwa wa chilambo achila àtangola na hwetu kwa kukalipa, na kutwona hwetu kuva tuvapelelesi nchilambo chake.

<sup>31</sup> Henga hwetu nkunnyaulila kuva, hwetu ni tuvanu tuvakukulupika, na wala akee tuvapelelesi.

\* 42:15 Falao akee lina lya munu, henga nni cheo cha nfalume wa Misili.

<sup>32</sup> Hwetu nkunnyaaulila kuva, hwetu twavele tuvana kumi na mbili tùvá atata yumo, na kuva, nnung'unwetu ànihila na nnung'unwetu wa chih-wangwa àvele kukaya, nchilambo cha ku Kanaani pamo na atata wetu.

<sup>33</sup> Anepo ayula nkulungwa wa chilambo achila nkutuhaulila kuchidoni, 'Uvila njo chinimbemala kuva muhiu mwenu ni mmanu mukulupika. Nneke apano munu yumo mmwenu, koka mwenu mupelekeje vilyo kwa alangavenu vavèle na indala.

<sup>34</sup> Bahi pamumbeuya aneko mulangane na nnung'unwenu wa chih-wangwa, na anepo njo panimbemala kuva mwenu mukée mmapelelesi ila ni mmanu mukulupika. Mukàtenda uchocho, nangu nguchininchimulile nnilungu nkulwenu, na muchimuluhusiwe kusuma na kusumisa nchil-ambo achino.' "

<sup>35</sup> Pavachikuchula vilyo mmagunila lao, nkukangana pavawene kila munu vammuihijjè chihwitiki chake cha madini la dihela nnigunila lyake. Pavalawene anelo, vammalele pamo na atata wao nkuyopa.

<sup>36</sup> Yakobo atata wao nkuvahaulila kuchidoni, "Mwenu mungupakanywele vana vangu! Yusufu akapali, na Simeoni akapali, na vino mùlembela munt-wale na Benjamini. Anelo lammalele làngukoja chihi unene!"

<sup>37</sup> Anepo Lubeni nkunnyaaulila atatake kuchidoni, "Nikànauye na Ben-jamini, bahi vawalale anavangu vavili. Nneke Benjamini mmakono langu, nanangu nguchininchunge na kuuya nawe apano."

<sup>38</sup> Henga atatake nkunnyang'ula kuchidoni, "Mwanangu nanga pambe-langana na mwenu. Nkuluwe ànihila, nang'e weka njo aisalidile. Na nangu vino nni nsele nguvèle na dihulisi. Na lakànkvoja mambo mabaya mmwanda umuhwena, nguchinguhwe na lihindambi."

## 43

### *Akuluvake Yusufu vàhwena ku Misili chalumo na Benjamini*

<sup>1</sup> Bahi indala nkuhalija kuva ing'ali nchilambo cha ku Kanaani.

<sup>2</sup> Pavihidile avila vilyo vivanasumile ku Misili, Isilaeli, yani Yakobo nku-vahaulila vana vake kuchidoni, "Hweneng'ana kavila ku Misili mukasume vilyo vinji."

<sup>3</sup> Henga Yuda nkunnyaaulila atatake kuchidoni, "Ayula munu ànituhimya wachidoni, 'Mukànaide na nnung'unwenu, nangu nanga pamumbengwona, wala kadiki.'

<sup>4</sup> Wako ukàkubali nnung'unwetu kulongana na hwetu, bahi tuchituhwene tukasume vilyo.

<sup>5</sup> Henga ukànannuhusu kulongana na hwetu, bahi hwetu nanga patumbe-hwena unasuma vilyo, kwa kuva ayula munu átuhaulidile kuva, 'Mukànaide na nnung'unwenu, nangu nanga pamumbengwona, wala kadiki.' "

<sup>6</sup> Isilaeli nkuuja kuchidoni, "Mwadachi mungupelekejijije ibaniki kwa kun-nyaaulila aneyo munu kuva mùvele na nnung'unwenu yunji?"

<sup>7</sup> Nkunnyang'ula kuchidoni, "Ayula munu ànituujiha namene kwamba habali dyetu na alangavetu wachidoni, 'Dachi, atata wenu àvechinkulama? Dachi, muniva na nnung'unwenu yunji?' Na hwetu nkunnyang'ula kupa-patana na chatuujije. Hwetu túmbemala dachi kuva achiatuhailile tuhwene na nnung'unwenu?"

<sup>8</sup> Bahi Yuda nkunnyaaulila Isilaeli atatake kuchidoni, "Nnuhusu alongane na nangu uchinga tuuke uvino tuhwene tukasume vilyo ili hwetu na wako na vana vetu tunahwe na indala.

<sup>9</sup> Nangu nguchinilivikile nimwene poni kwakuwe. Wako uchiungudai nangu. Na nikànammuihe umwone kwa meho lako, likosa anelyo liive lyang'une maisha langu lammalele.

<sup>10</sup> Kwikavele tukatima uvila, tukavele tupite myanda mivili vino."

<sup>11</sup> Anepo Isilaeli atata wao nkuvahaulila kuchidoni, "Ikàva ni lasima liive uchocho, bahi tendanga uvila, tayanga mmagunila lenu dinujo dya vitukutuku vyambone namene vya nchilambo chetu koka mumpetelekejije aneyo nkulu. Nnyakulile uchi kadiki na ubani kadiki na manemane na vitukutuku vinji vya kunung'ila na vilyo vya samani, malinga kungumanga na lozi.

<sup>12</sup> Uchocho, mpetelekejije na madini lanji la dihela, myanda mivili ya àlálá matandi lavanammikidile mmagunila lenu, kwa kuva lasima muuihe, panjika láuihijwe kwa makosa.

<sup>13</sup> Ntwalange na nnung'unwenu, muhwene kwa aneyo munu upehi.

<sup>14</sup> Na Nnungu Avêle Na Dimongo Dyammalele\* an'jalilange mwenu, aneyo munu ammikilange chididi uchinga aneke Simeoni na Benjamini uchinga vauye pamo na mwenu. Ikàva lasima nangu kuvakoha anavangu, bahi nanga chinu!"

<sup>15</sup> Bahi nkuditwalanga adila dinudyo na àlálá madini la dihela chalumo na Benjamini, nkuhwena ku Misili. Pavahwikile, nkuhwena unalilanguja kwanga Yusufu.

<sup>16</sup> Yusufu pammwene Benjamini alongènè navo, nkunnyaulila nkwímilila ing'ande yake kuchidoni, "Vapelekeje ava vanu kukaya kwangu, unsinje nyama yumo na unkatapaje saana, kwa kuva ava vanu vambekulya na nangu chakulya cha muhi."

<sup>17</sup> Ayula nkwímilila nkutenda muchi chalaijijwe. Nkuvapelekeje avala vayeni kukaya kwanga Yusufu.

<sup>18</sup> Avala vanu pavawene kuva vâpelekwejije kukaya kwanga Yusufu, nkuyopa namene, nkuva uvatangola vene kwa vene kuchidoni, "Tûpetelekejije akuno ing'anya ya àlálá madini la dihela lavanatuvikidile mmagunila letu patunaidile mwanda ntandi. Âtendile uchocho uchinga apate kutulambilila kuva tûivite madini la dihela, koka atukamule na kututenda kuva tuvatumwa vake na kutupakanyola punda vetu."

<sup>19</sup> Bahi nkummwanela ayula nkwímilila wa ing'ande ya Yusufu nkulonjela nawe vavèlè pannango,

<sup>20</sup> nkunnyaulila kuchidoni, "Nkulu, mwanda ntandi hwetu twaniida apano unasuma vilyo.

<sup>21</sup> Patuchiuya kukaya, nkuhwika pachinu pakulala, hwetu nkuhungulanga magunila letu, nkukangana namene patulakojije madini la dihela la kila munu lavèlè chihi uchila nnigunila lyake. Hambi tûniduiha dihela anedyo.

<sup>22</sup> Na tûidile na dihela dinji dya kusumila vilyo, na nanga patummaite munu advikile dihela dyetu mmagunila letu."

<sup>23</sup> Ayula nkwímilila nkuvahaulila kuchidoni, "Munave na lipamba, wala munayope. Muhiu, Nnungu wenu, Nnungu wa atata wenu, njo ammuhihijje mwenu dihela mmagunila lenu. Nangu nanipwachela madini lenu la dihela." Bahi nang'e nkuvapelekejija Simeoni, nnung'unwao.

<sup>24</sup> Ayula nkwímilila nkuvapelekeje aneyo vanu muing'ande yanga Yusufu, nkuveng'a medi la kupalava mmadodo lao, na kuvaliha punda vao.

\* 43:14 Apano pâlembwije "El-Shadai." Mana la El-Shadai lola chitabu cha Ntandiliko 17:1.

25 Na vanang'o nkwanndaa dinudyo dyao dya kumwing'a Yusufu, kwa kuva vánimala kuva vâmbekulya nawe chakulya cha muhi.

26 Yusufu pakamwele pakaya, vanang'o nkumpelekejija adila dinudyo divananyakwile, nkuhunama mpaka pahi.

27 Yusufu nkuvasalimila na kuvauja habali dyavo wachidoni, "Mwenu mûnguhaulidile habali dya nsele, atata wenu. Achidachi? Dachi, mwomi?"

28 Vanang'o nkunyang'ula kuchidoni, "Ntumishi wako, atata wetu, mwomi, âvele chihi nkwiwuka." Anepo nkuhunama muyo mwake.

29 Yusufu palolite meho lake muyo nkumwona Benjamini, nnung'une, mwana wa anyokwe, nkuchidoni, "Dachi, ayu njo nnung'unwenu wachih-wangwa umunanguhaulidile habali dyake?" Anepo nkuchidoni, "Nnungu akujalile mwanangu!"

30 Yusufu nkuuka pachinu anepo upehi, ing'anya pammwene nnung'une ntima wake wanimeta ing'anya ya kuntamwa namene. Yusufu nkuinjila kuchumba kwake nkutandilika kukuta.

31 Pamalidile ukuta, nkukalava medi kumeho, nkulikamya, nkuhuma, nkulajja chakulya.

32 Yusufu nkumikila paweka, na akuluvake navanang'o nkuvavikila paweka. Na Vamisili vanalile pamo na nang'e navanang'o nkuvavikila paweka, kwa kuva Vamisili vâona kuva, kulya chakulya pamo na Vaebhaniya nni najisi.

33 Akuluvake Yusufu pavawene vapangwijè kupapatana na vyaka vyao, kutandikila ntandi mpaka wa chihwangwa, nkulolana akuno uvakangana.

34 Chakulya chitwaliwa pameza yanga Yusufu na kupelekejwa kwa akuluvake, henga Benjamini âpewije myanda nnyano kupunda achila chivapewije akuluvake. Bahi nkukumbila na kuhangalala pamo nanang'e.

## 44

### *Chikombe chionekana kwanga Benjamini*

1 Bahi Yusufu nkunnaija ayula nkwiwimilila ing'ande kuchidoni, "Umbaja vilyo mmagunila la anevo vanu kupapatana na chivahulula kunyakula, koka uvike madini la dihela la kila munu pannima ligunila lyake,

2 na uvike na chikombe changu chikatapajijwe kwa madini la dihela, nnigunila lya ayula n'joko namene pamo na madini lake la dihela lachichi-asumile vilyo lyake." Bahi ayula nkwiwimilila nkutenda muchi chalajijwe na Yusufu.

3 Uhiku paचेले, akuluvake Yusufu na nnung'une, nkulekelewa uchinga vahweneng'ane chalumo na punda vao.

4 Pavaukile chihi pamanga, kabla vakâmbihwika kulehu, Yusufu nkunnaija nkwiwimilila wa ing'ande yake kuchidoni, "Vapapate avala vanu upehi! Pumbevakoja vauje uvila, 'Ing'anya ntwani mûtendile lahakalenge akuno mutendewijè lambone?"

5 Ing'anya ntwani mûivite chikombe changa nkulu wangu chakumbilila na kulaujija? Chimutendile choo, chinihakalanga."

6 Bahi ayula nkwiwimilila pavakojije nkuvahaulila malove anelo.

7 Henga vanang'o nkummuja kuchidoni, "Nkulu, mwadachi ûtangola malove malinga anelo? Hwetu tuvatumishi vako, tukâhulula kutenda chinu malinga anecho!"

<sup>8</sup> Madini àlala lá dihela latunalakojije mmagunila letu tûnilauiha kihaloka nchilambo cha ku Kanaani. Ìmbehululika dachi tuive madini la dihela au zahabu muing'ande ya nkulu wako?

<sup>9</sup> Bahi chikombe anecho chikàonekana kwa munu yumo muhwetu, bahi awalalwe, na hwetu tuvanji tuvammalele tuchituve tuvatumwa vako.”

<sup>10</sup> Ayula nkwímilila nkuchidoni, “Sawa, ìive uchocho muchi chimuhawile. Munu woheyo ambekôjwa na chikombe anecho àmbekukuva ntumwa wangu, henga mwenu mmanji mukambekukuva na likosa.”

<sup>11</sup> Bahi kila munu nkupiyanya kusulupuha ligunila lyake pahi na kulihungula.

<sup>12</sup> Ayula nkwímilila nkukusumbulanga magunila lammalele. Átandilike ligunila lya nkulungwa wao, nkumalilila lya n'joko wao. Na anecho chikombe nkwoonekana nnigunila lyanga Benjamini.

<sup>13</sup> Bahi ing'anya ya anelyo, anevo vanu nkupapulanga dinguvo dyavo kwa kuhinginika. Kila munu nkunnyakuha punda wake nsigo wake, nkuuyang'ana kumanga.

<sup>14</sup> Yuda pamo na anung'unuvake nkuhwika kuing'ande yanga Yusufu, na Yusufu ávele chihi pakaya. Bahi vammalele nkulimatohija pahi kwa kulisulupuha namene muyo mwake.

<sup>15</sup> Yusufu nkuvauja kuchidoni, “Ing'anya ntwani mùtendile uchocho? Dachi, mwenu mukámaite kuva munu malinga nangu anahulula kumala mambo kwa kulauja?”

<sup>16</sup> Yuda nkunnyang'ula kuchidoni, “Tukuhaulile chamani nkulu? Tûmbetangola chamani kulanguja kuva tukávele na makosa? Nnangu àvenkutuasibu ing'anya ya makosa letu. Hambi hwetu tuvammalele nni tuvatumwa vako, hwetu pamo na ayula akojijwe na chikombe chako.”

<sup>17</sup> Henga Yusufu nkuchidoni, “Nanga! Nangu nikambetenda uchocho! Ayula akojijwe na chikombe changu njo ambekúva ntumwa wangu. Mwenu mmanji mmammalele uyang'ana chihi kwa amani kwa atata wenu.”

### *Yuda ànnyuwa namene Yusufu annekelele Benjamini*

<sup>18</sup> Bahi Yuda nkunnyengelekelá Yusufu, nkunnyaulila kuchidoni, “Chonde nkulu wangu, wako úvele na mamulaka muchi mwene Falao, na nangu nintumishi wako chihi. Chonde ngúyuwa unanguvisije, henga unguluhusu ngutangole kadiki muyo mwako.

<sup>19</sup> Nkulu, wako wanituuja ikáva tùvele na atata au anung'unuветu vanji.

<sup>20</sup> Hwetu nkukuyang'ula kuva tùvele na atata, na ànikongopala namene, na kuva, tùvele na nnung'unwetu yunji n'joko wammeleke atata wetu muusele wake. Na nkuluwe aneyo nnung'unwetu ànihila, na ayula wachihwangwa njo mwana aisalidíle nnitumbo lya anyokwe, na atata wetu ànantamwa namene.

<sup>21</sup> Nkulu, wako úitulaija hwetu tuvatumishi vako twide na nnung'unwetu uchinga upate kumwona.

<sup>22</sup> Na hwetu nkukuhaulila kuva, aneyo kijana nanga pahulula kulekana na atatake, kwa kuva akànneka chihi atatake, atata wetu achiahwe.

<sup>23</sup> Henga wako nkulu nkutuhaulila kuva, ‘Mukànaide na nnung'unwenu mukambengwona, wala kadiki.’

<sup>24</sup> Patuuite kukaya kwa atata wetu, ntumishi wako, hwetu nkunnyaulila muchi chutulaijije.

<sup>25</sup> Na nang'e patuhaulidile kuva twide kavila akuno unasuma vilyo,



26 hwetu nkunnyaulila kuchidoni, 'Hwetu tukambewena mpaka nnung'unwetu alongane na hwetu. Akànalongane na hwetu, ayula munu tukambemwona, wala kadiki.'

27 Bahi atata wetu, ntumishi wako, nkutuhaila kuchidoni, 'Mwenu münimala kuva n'jangu Laheli ánguvededile chihi vana vavili vachilume.

28 Yumo ányahika, na nangu nkwona kuva muhiu ànihalangwa vipandevipande na nnyama wa kuyoha, kwa kuva nikánamwona kavila.

29 Na mukántwala na ayu, koka nkunkoja mambo mabaya mmwanda umuhwena, nguchinguhwe na lihindambi.'

30 Bahi nkulu, nangu nikambehulula kuuya kwa atatangu, ntumishi wako, bila ayu kijana. Umi wa atata úlisingila umi wa ayu kijana,

31 na pambekwona tukálongene nawe, achiahwe! Na ikáva uchocho, hwetu tuvatumishi wako, imbekuva túmmwalele atata wetu kwa lihindambi.

32 Pamo na anelo, nangu ngúlivikidile nimwene poni kwa atatangu ya kunchunga ayu kijana unguchidoni, 'Nikánauye nawe Benjamini kwakuwe, likosa anelyo líive lyang'une maisha langu lammalele!'

33 Hambi nkulu, ngúyuwa nangu nintumishi wako, ngwisalile apano ngúúve ntumwa wako badala ya ayu kijana. Nneke ayu kijana auye kukaya pamo na akuluvake.

34 Nangu nímbehulula dachi kuuya kwa atatangu bila ayu kijana? Nangu nikambehulula kupililila kuyona ibaniki yambebanika atatangu."

## 45

### *Yusufu álitambuliha kwa akuluvake*

1 Anepo Yusufu nanga panahulwile kulikamulanga muyo mwa vatumishi vake vammalele vanavele pamo na nang'e, nkunonoha lidi wavahaulila vatumishi anevo kuchidoni, "Mmanu mmammalele humananga pawelu!" Pavahumanenge pawelu, nanga munu woheyo anapwawije nng'ande uhiku aula wachilitambuliha Yusufu kwa akuluvake.

2 Yusufu nkunonoha lidi wakuta, na Vamisili vánímpilikana pachikuta. Na vanu va mwing'ande yanga Falao navanang'o vánípilikana habali anedyo.

3 Yusufu nkuvahaulila akuluvake kuchidoni, "Nangu njo Yusufu! Dachi, atatanga ávele chihi nkulama?" Henga akuluvake nkuhemwa namene kumwona Yusufu muyo mwavo, mpaka nanga pavanahulwile kuyang'ula.

4 Yusufu nkuvahaulila akuluvake kuchidoni, "Chonde, hengelekela pepi na nangu." Pavahengelekedile, nkuvahaulila kuchidoni, "Nangu njo nnung'unwenu Yusufu, umunansumisije kwa vanu vachihwena ku Misili!

5 Henga vino munayuvale na wala munalyambe kwa kungusumisa akuno. Nnungu njo angupelekejije ninnongolelange mwenu uchinga nguupohe umi wa vanu.

6 Achino nni chaka chihi chavili cha indala nchilambo, henga pàvele vyaka vinji nnyano víida, vanu vakambehulula kulima wala kufuna.

7 Nnungu áningulongoleja akuno uchinga kwa namuna ikee ya kawaida ngupate kulapoha maisha lenu na maisha la vanu va n'ding'olo dyetu, na kuvatenda vanu vohe namene vanahwe na indala.

8 Bahi akee mwenu mungupelekejije akuno, íla nni Nnungu. Nang'e njo angutendile nangu kuva nkúhumya ding'ano kwanga Falao, nkwímilila wa ing'ande yake yammalele na ntawala wa chilambo chammalele cha Misili.

<sup>9</sup> Bahi tendanga upehi muhwene kwa atatangu mukannyaulile kuva, 'Yusufu, mwanalo, àhaua kuchidoni, "Nnungu àngutendile kuva nkulu wa chilambo chammalele cha ku Misili. Hambi, unatime kwida kwang'une.

<sup>10</sup> Paumbekwida akuno, wako chalumo na vana vako na adukulu vako na makuwa lako la dingandolo na dimbudi na ding'ombe na vyammalele vyuvenavyo, muchimuikale eneo lya Gosheni, pepi na nangu.

<sup>11</sup> Paumbekuva ku Gosheni, nangu nguchinikuchunge wako na vanu va nng'ande mwako chalumo na anyama vako uchinga munahwe na indala, kwa kuva pàvele vyaka vinji nnyano vya indala vivenkwida.' "

<sup>12</sup> Yusufu nkuvahaulila akuluvake kuchidoni, "Mwenu mmene muningwona kwa meho lenu na ata nnung'unwangu Benjamini nanang'e àningwona kwa meho lake kuva, nangu njo nimwene Yusufu ngulonjêla na mwenu.

<sup>13</sup> Mùlebelewa mukannyaulile atatangu kwamba ukulu wammalele ungupewije akuno ku Misili, na kwamba kila chinu chimuchiwene. Bahi tendanga upehi muide na atatangu akuno."

<sup>14</sup> Bahi Yusufu nkunkumbatila Benjamini nnung'une, nkukuta. Benjamini nanang'e nkukuta, akuno vakumbatilènè na nkuluwe.

<sup>15</sup> Yusufu panavenkukuta, nkuvakumbatila akuluvake na kuvabusu. Anepo njo akuluvake pavahulwile kutangola nawe.

### *Falao ànkumbula Yakobo, yani Isilaeli aide ku Misili*

<sup>16</sup> Bahi anedyo habali padihwikile kuing'ande yanga Falao, kuva akuluvake Yusufu vènikamola, Falao pamo na maafisa vake nkuhangalala namene.

<sup>17</sup> Bahi Falao nkunnyaulila Yusufu kuchidoni, "Vahaulile akuluvako vavanyakuje punda misigo yavo, vauye nchilambo cha ku Kanaani,

<sup>18</sup> vaide na atatawao na alangavao vammalele apano. Nangu ngu-chiniveng'e eneo lyambone namene lya chilambo achino cha Misili, na aneko vachivahangalalile vilyo vyammalele vyambone namene vya chilambo achino.

<sup>19</sup> Uchocho, pavambeuka vahaulile vanyakule na mikokoteni ya kuu-tangwa uchinga vakavapakile vana vao na ajavao na atatawao, koka vaide navo apano.

<sup>20</sup> Vahaulile vanalipwalele kudileka dimali dyavo ukoko, kwa kuva, eneo lyambone kupunda lammalele nchilambo cha Misili limbekuva lyavo."

<sup>21</sup> Bahi vana vanga Isilaeli nkutenda muchi chivalaijijwe. Yusufu nkuveng'a mikokoteni kupapatana na chalaijije Falao, na nkuveng'a na chakulya cha ndila.

<sup>22</sup> Kila munu nkumwing'a dinguwo dyahambi, henga Benjamini nkumwing'a vipande myatatu vya madini la dihela na dinguwo nnyano.

<sup>23</sup> Na dimali dyanahumije Yusufu kumwing'a atatake nni adino, punda kumi vananyakwile vitukutuku vyambone vya ku Misili, na punda kumi makolo vananyakwile ngano na mikate na vyakulya vinji vya mmwanda wa kuida ku Misili.

<sup>24</sup> Bahi Yusufu nkulailana na akuluvake. Na pavachiuka nkuvaduma wachidoni, "Munapwatane ndila!"

<sup>25</sup> Bahi nkuukananga pa Misili, nkuuya kukaya kwa atatawao Yakobo, nchilambo cha ku Kanaani.

<sup>26</sup> Nkunnyaulila atatawao kuchidoni, "Yusufu mwomi! Nang'e njo ntawala wa chilambo chammalele cha ku Misili!" Anepo atatawao nkuhemwa, kwa kuva nanga panalakulupidile malove lavo.

<sup>27</sup> Henga pavansimulidile lammalele lavalaijijwe na Yusufu, na payonite mikokoteni yampelekejijije Yusufu kwajili ya kunnyakula, ntima wake nkuhangelala namene .

<sup>28</sup> Bahi Isilaeli nkuhula kuchidoni, “Vino nankulupilanga! Muhiu mwanangu Yusufu mwomi! Nimbehwena nikamwone kabla nikaambikuhwa.”

## 46

### *Yakobo, yani Isilaeli ahwena ku Misili*

<sup>1</sup> Bahi Isilaeli nkutandilika mwanda akuno anyakwilè dimali dyake dyammalele. Pahwikile ku Beli-Sheba, nkunhumija sadaka Nnungu wa Isaka, atatake.

<sup>2</sup> Chilo uchila, Nnungu nkulonjela na Isilaeli muindoto, nkuchema wachidoni, “Yakobo! Yakobo!” Yakobo nkuyambukila, “Nangu apano!”

<sup>3</sup> Nnungu nkunnyaulila kuchidoni, “Nangu ni Nnungu, Nnungu wa atatako. Unayope kuhwena ku Misili. Paumbekuva aneko, nangu nimbevata vana va nnukolo lwako kuva chilambo chikulungwa.

<sup>4</sup> Nangu nimwene nguchinguhwene pamo na wako aneko ku Misili, na kukuuiha akuno. Na paumbehila, mwanalo Yusufu ambekuva upopo na nkono wake njo umbekuhunika meho lako.”

<sup>5</sup> Bahi Yakobo nkuuka ku Beli-Sheba. Vana vake nkunnyakula atatawao na vana vao na ajavao mmikokoteni yanahumije Falao uchinga vakannyakule Yakobo.

<sup>6</sup> Uchocho, vavanyakulenge anyama vao na dimali dyammalele divanapete nchilambo cha ku Kanaani, nkuhweneng'ana ku Misili, Yakobo chalumo na vanu vammalele va nnukolo lwake,

<sup>7</sup> vana vake na adukulu vake, vammalele nkuhwena navo ku Misili.

<sup>8</sup> Alano njo malina la vanu va nnukolo lwanga Isilaeli, yani Yakobo vanapite ku Misili pamo nanang'e.

Lubeni, mwanawe ntandi kuvelekwa wachilume,

<sup>9</sup> pamo na vana vake vachilume, yani Hanoki na Palu na Heziloni nawi Kalimi.

<sup>10</sup> Simeoni pamo na vana vake vachilume, yani Yemueli na Yamini na Ohadi na Yakini na Sohali na Shauli, anavelekwejiye na mmahe Nkanaani.

<sup>11</sup> Lawi pamo na vana vake vachilume, yani Gelishoni na Kohasi na Melali.

<sup>12</sup> Yuda pamo na vana vake vachilume, yani Eli na Onani na Shela na Pelesi na Zela. (Henga Eli na Onani vahilidile kuchilambo cha ku Kanaani). Na vana vanga Pelesi nni Heziloni na Hamuli.

<sup>13</sup> Isakali pamo na vana vake vachilume, yani Tola na Puva na Yashubu na Shimiloni.

<sup>14</sup> Zabuloni pamo na vana vake vachilume, yani Seledi na Eloni na Yaleli.

<sup>15</sup> Anevo njo vana vachilume vanga Leya vanammelekedile Yakobo aneko ku Padani-Alamu, pamo na Dina mwali wake. Na jumula ya vana vake vachilume na vachikongwe na adukuluvake vavele salasini na tatu.

<sup>16</sup> Gadi pamo na vana vake vachilume, yani Sefoni na Hagi na Shuni na Eziboni na Eli na Alodi na Aleli.

<sup>17</sup> Asheli pamo na vana vake vachilume, yani Imna na Ishiya na Ishivi na Belya na Sela, nnumbwao. Na vana vanga Belya nni Hebeli na Malukieli.

18 Anevo njo vana na adukuluvake Zilipa, vana vanammelekedile Yakobo. Zilipa ávele ntumishi wanga Leya wananhumije Labani kumwing'a Leya, mwali wake. Na jumula ya anevo vanu ívele kumi na sita.

19 Na vana vanga Laheli vachilume, n'jawe Yakobo nni Yusufu na Benjaminini.

20 Na vana vanga Yusufu vachilume vanavelekwejije aneko ku Misili nni, Manase na Efulaimu. Anevo vana, Yusufu ávaveleke na mmahe yumo uvanchema Asenasi mwali wanga Potifela, anavele kuhani wa imanga ya Oni.

21 Benjaminini pamo na vana vake vachilume, yani Bela na Bekeli na Ashibeli na Gela na Naamani na Ehi na Loshi na Mupimu na Hupimu na Alidi.

22 Anevo vanu kumi na nne nni vana na adukuluvake Yakobo vammelekedile Laheli, n'jawe.

23 Dani pamo na mwanawe wachilume uvanchema Hushimu.

24 Nafutali pamo na vana vake vachilume, yani Yaseli na Guni na Yeseli na Shilemu.

25 Anevo vanu saba ni vana vake na adukuluvake Yakobo vammelekedile Biliha, ntumishi wananhumije Labani kumwing'a Laheli, mwali wake.

26 Jumula ya vana na adukuluvake Yakobo vanapite navo ku Misili, bila kuvavallengila amahe va anavake, yavele vanu sitini na sita.

27 Na aneko ku Misili Yusufu ávaveleke vana vavili. Bahi pamo na vana vavili vavaveleke Yusufu aneko ku Misili, jumula ya vanu va nnukolo lwanga Yakobo vanainjidile nchilambo cha Misili vávele vanu sabini.

### *Yakobo áhwika ku Misili*

28 Bahi Yakobo nkuntuma Yuda ahwene kwanga Yusufu uchinga akanyuwe vakojane aneko ku Gosheni. Pavahwikile kueneo lya ku Gosheni,

29 Yusufu nkukwela munkokoteni wake uutángwa na falasi, nkuhwena unampwechela Isilaeli atatake, aneko ku Gosheni. Pammwikidile atatake, nkunkumbatila, nkukuta kwa uhiku nnehu.

30 Isilaeli nkunnyaulila Yusufu kuchidoni, "Ata kunguhwa vino, wala nanga chinu kwa kuva ñnikwona na kumala kuva umwomi!"

31 Yusufu nkuvahaulila akuluvake na vanu vammalele va nng'ande mwa atatake kuchidoni, "Nangu ngúhwena unannyaulila Falao kuchidoni, 'Akuluvangu na vanu va nng'ande mwa atatangu vanavele nchilambo cha ku Kanaani vangingidila.

32 Vanu anevo nni vachunga, na vaidile na angandolo vao na ambudi vao na dimali dyavo dyammalele.'

33 Bahi nfalume pambenchemanga na kummujanga kuva, 'Mwenu mùkola madengo ntwani?'

34 mwenu nnyang'ule kuva, 'Nkulu, hwetu tuvatumishi vako, hwetu nni tuvachunga kutandikila ujoko wetu mpaka nelo, kwa kuva njo chivanavele anakuluvetu.' Tangola uchocho uchinga Falao annuhusu mwenu kuikala eneo lya ku Gosheni." Yusufu átangwele uchocho ing'anya munu woheyo achúnga anyama, Vamisili vàmmalangila kuva najisi."

1 Bahi Yusufu nkuhwena kwanga Falao, nkunnyaaulila kuchidoni, “Atatangu na akuluvangu chalumo na angandolo na ambudi na ang’ombe na dimali dyao dyammalele vānikamola kuhaloka chilambo cha ku Kanaani. Na vino vāvele ku Gosheni.”

2 Na Yusufu āvatandwele akuluvake nnyano, nkuvavika muyo mwanga Falao.

3 Falao nkuvauja kuchidoni, “Mwenu mùkola madengo ntwani?” Vanang’o nkunnyang’ula kuchidoni, “Nkulu, hwetu tuvatumishi vako nni tuvachunga, kwa kuva njo chivanavele anakuluvetu.”

4 Anepo nkunnyaaulila Falao kuchidoni, “Hwetu tuvatumishi vako tūniida uchinga tuikale kwa uhiku kadiki nchilambo achino kwa kuva, indala ni ing’ali namene aneko ku Kanaani, na wala nanga wahi wa kuvaliha anyama vetu. Hambi nkulu, tūnakuyuwa hwetu tuvatumishi vako utuluhusu kuikala eneo lya ku Gosheni.”

5 Falao nkunnyaaulila Yusufu kuchidoni, “Atatako na akuluvako vākwidilidile wako.

6 Wako tandola chihi eneo lyohelyo nchilambo achino cha Misili uchinga vaikale. Mwing’e atatako na akuluvako eneo lya Gosheni, eneo lyambone kupunda maeneo lammalele apano pa Misili. Na ikāva ūnivamala vanu vamaite kuvachunga saana anyama nnikuwa lyao, bahi vatandole vavachunge anyama vangu.”

7 Anepo Yusufu nkuhaloka na Yakobo atatake, nkumwimija muyo mwanga Falao, na Yakobo nkum’baliki Falao.

8 Falao nkummuja Yakobo kuchidoni, “Ūvele na changa cha vyaka vingapi?”

9 Yakobo nkunnyang’ula kuchidoni, “Changa chingujaliwije mmwanda wangu wakupita pachilambo nni vyaka myamoja salasini. Vyaka anevyo vijukile kuva vyaka kadiki namene, na nni vyaka viumbēle ibaniki, tena vyaka anevyo vikānambihwikila isabu ya vyaka vya anakuluvangu vanaikele pachilambo muchi vakūpita.”

10 Anepo Yakobo nkum’baliki Falao, nkuuka.

11 Bahi Yusufu nkumwing’a atatake na akuluvake eneo lya ku Lamesesi, eneo lyambone namene nchilambo cha Misili uchinga vaikale anepo, na vanang’o nkulitwala eneo anelyo malinga chalajijje Falao.

12 Na Yusufu nkuva waveng’a chakulya atatake na akuluvake chalumo na vanu va ng’ande mwa atatake kupapatana na isabu ya vana vao.

### *Kwimilila kwanga Yusufu*

13 Bahi mmahiku anelo vilyo vīnihova mwalehu nchilambo chammalele. Indala yavele ing’ali namene mpaka vanu vammalele va ku Misili na ku Kanaani kuyanda namene.

14 Bahi Yusufu nkukunganya dihela dyammalele dya nchilambo cha ku Misili na dya nchilambo cha ku Kanaani dinapatikene kuhaloka kwa vanu vachisuma ngano kwa Falao. Yusufu nkudipelekeja dihela anedyo muing’ande yanga Falao.

15 Vanu vammalele va chilambo cha ku Misili na chilambo cha ku Kanaani pavamalidile kuditumila dihela dyavo dyammalele, Vamisili vammalele nkumwenela Yusufu nkunnyaaulila kuchidoni, “Tumeyele vilyo! Mwadachi tuhwe muyo mwako? Lola, vino dihela dyetu dyammalele dīnimalilika!”

16 Yusufu nkuvahaulila kuchidoni, “Ikāva dihela dyenu dīnimalilika, bahi ning’e anyama venu koka nanani nimwing’ange vilyo!”

17 Bahi anevo vanu nkumpelekejija Yusufu anyama vao, yani falasi na ang'ombe na angandolo na ambudi na punda, na Yusufu nkuveng'a anevo vanu vilyo. Mmwaka anewo wammalele Yusufu nkuva waveng'a vanu vilyo kwa kubadilana na anyama vao vammalele.

18 Mwaka upapête nkumwidila kavila Yusufu nkunnyaulila kuchidoni, "Nkulu, muhiu dihela dyetu dyammalele ðinimalilika na anyama vetu vâjukile kuva mali yako. Hambi nkulu, hwetu tuvatumishi vako tukâvele na chinu chohecho chakukwing'a, ðisalidile chihi miili yetu na mawelu letu bahi.

19 Mwadachi tuhwe muyo mwako na mawelu letu laondongeke? Tusume hwetu pamo na mawelu letu kwa vilyo uchinga tûûve tuvatumwa tûva Falao. Twing'e vilyo uchinga tunahwe, na utwing'e na dimbeyu kwajili ya mawelu letu."

20 Bahi Yusufu nkuchisuma chilambo chammalele cha Misili uchinga chiive mali yanga Falao. Kila Mmisili nkusumisa mawelu lake, kwa kuva indala ðivele ing'ali namene. Chilambo chammalele nkuva mali yanga Falao,

21 na Yusufu nkuvatenda vanu kuva vatumwa, kutandikila mpata umo wa chilambo cha Misili mpaka mpata unji.

22 Neo lyakanasumile Yusufu nni alila livachiikala makuhani. Anevo makuhani nanga pavanasumisije mawelu lavo kwa kuva vâpata vilyo kuhaloka kwanga Falao.

23 Bahi Yusufu nkuvahaulila vanu kuchidoni, "Lola, nangu ðinsumanga mwenu mmammalele pamo na mawelu lenu kuva mali yanga Falao. Bahi nangu nguchinimwing'ange dimbeyu uchinga mupande mmawelu lenu.

24 Henga pamumbefuna, mwing'ange Falao asilimiya ishilini ya mafuno, na asilimiya samanini dimbeisalila, anedyo ðimbekuva mpanidani na chakulya chenu na cha vanu va n'ding'ande dyenu na cha vana venu."

25 Vanang'o nkunyang'ula kuchidoni, "Nkulu, wako ðuniupoha umi wetu! Na kwa kuva ðitulanguja uwambone wako, hwetu tûmbekuva tuvatumwa tûva Falao."

26 Bahi kwa namuna aneyo njo Yusufu chanavikile sheliya itumika mpaka nelo nchilambo cha ku Misili kuva, kila munu âlembelewa ahumye asilimiya ishilini ya mafuno lake kwa nfalume. Chilambo cha makuhani weka njo chikanasumwije na kujuhwa kuva mali yanga Falao.

### *Malaijo langa Yakobo kwamba kuhwa kwake*

27 Vaisilaeli vâikele eneo lya ku Gosheni nchilambo cha ku Misili. Na pavanavele aneko, nkupata ðimali dyohe na vânivelekana namene na kuyenjejeke namene.

28 Yakobo nkuikala nchilambo cha ku Misili kwa uhiku wa vyaka kumi na saba, mpaka pahwikihije vyaka myamoja alubaini na saba.

29 Uhiku wa kuhwa kwake paunavele pepi, Yakobo\* nkunchema Yusufu mwanawe nkunnyaulila kuchidoni, "Hambi, ikâva wako ðinikatapaliwa na nangu, bahi nguahidi kwa kutaya nkono wako munnyonga wangu kuva, uchiungutendele uwambone na uchiukulupike. Unangusike akuno ku Misili,

30 ðila panimbehila na kuhwena unaikala pamo na anakuluvangu vahidîle tangu, ungutwale apano pa Misili koka ukangusike munsati wavo." Yusufu nkuchidoni, "Nguchingutende muchi chunguhaulidile."

\* 47:29 Apano pâlembwije Isilaeli, kwamba lina linji lyanga Yakobo.

<sup>31</sup> Yakobo nkunnyaaulila kuchidoni, “Ngwapilile!” Yusufu nkumwapilila. Bahi Isilaeli, yani Yakobo nkutepehija muti wake mpata wa kumuti wa chinanda chake, nkumwabudu Nnungu.

## 48

### *Yakobo àm'baliki Efulaimu na Manase*

<sup>1</sup> Bahi bada ya mambo anelo Yusufu nkupilikana kuva atatake ànaula. Yusufu nkuvatwala vana vake vavili, yani Manase na Efulaimu, nkulangavo kwa atatake.

<sup>2</sup> Yakobo papilikene kuva Yusufu mwanawe àniida unannola, nkulikamya kutakatuka, nkuikala nchinanda.

<sup>3</sup> Yakobo nkunnyaaulila Yusufu kuchidoni, “Nnungu Avèle Na Dimongo Dyammalele\* àninguhumila pannavele akula ku Luzu, nchilambo cha ku Kanaani, nkungubaliki.

<sup>4</sup> Nkunguhaulila kuchidoni, ‘Nimbekutenda ùùve na vanu vohe nnukolo lwako na kuyenjejeke. Nimbekutenda wako kuva nnyakala wa ding'olo ding'ulu dya vanu. Na chilambo achino nimbéveng'a vanu va nnukolo lwako vyaka na vyaka.

<sup>5</sup> Na vana vako vavili vuvapete apano pa Misili kabla nikànambikamola vàmbevalangiwa kuva vangu. Efulaimu na Manase vàmbekuva vana vangu malinga chavele Lubeni na Simeoni.

<sup>6</sup> Henga vana umbevapâta lukoto anevo njo vambekûva vako umwene, henga mapala lavo làmbehalokana na Efulaimu nawi Manase.

<sup>7</sup> Ngwàmwile kutenda uchocho ing'anya ya àlálá lananhumidile anyoko, Laheli. Panichiuya kuhaloka ku Padani, Laheli ànihila nchilambo cha ku Kanaani, patunavele pepi kuhwika ku Efulata, yani ku Beselehemu nkungulekela uchiva. Bahi nangu nkunsika upala, nnyenje indila ihwèna ku Efulata.’ ”

<sup>8</sup> Isilaeli, yani Yakobo pavawene vana vanga Yusufu, nkummuja Yusufu kuchidoni, “Ava vana vannani?”

<sup>9</sup> Yusufu nkunnyang'ula kuchidoni, “Ava ni vana vangu vangujalidile Nnungu kuvapata nguvèlè akuno ku Misili.” Isilaeli nkuchidoni, “Chonde ngùyuwa uvahengeleje pepi uchinga ngupate kuvabaliki.”

<sup>10</sup> Na meho langa Isilaeli lakáchilola saana ing'anya ya kukongopala. Bahi Yusufu nkuvahengeleja vana vake pepi na atatake, Isilaeli nkuvabusi na kuvakumbatila.

<sup>11</sup> Anepo Isilaeli nkunnyaaulila Yusufu kuchidoni, “Nangu nikáchilolela ukwona kumeho kwako kavila, henga Nnungu àningujalila kuvona na vana vako!”

<sup>12</sup> Bahi Yusufu nkuvausa vana vake mmalundi la atatake, nkuhunama mpaka pahi.

<sup>13</sup> Yusufu nkuvakamula avala vana vake vavili. Efulaimu ànkamwile kwa nkono wake wa kunkono nkunnodya mpata wa kunchinda wa nkono wa atatake, na Manase ànkamwile kwa nkono wake wa kunchinda nkunnodya mpata wa kunkono wa nkono wa atatake, nkuvahengeleja kwa anakulwao.

<sup>14</sup> Henga Isilaeli nkulatindanya makono lake, nkono wake wa kunkono nkuvika mmuti wanga Efulaimu, ikànava ávele n'joko, na nkono wake wa kunchinda nkuvika mmuti wanga Manase, anavele ntandi kuvelekwa.

\* **48:3** Apano pàlembwije “El-Shadai.” Mana la El-Shadai lola chitabu cha Ntandiliko 17:1.

<sup>15</sup> Bahi Isilaeli nkum'baliki Yusufu wachidoni,  
 “Nnungu uvanantumikidile anakuluvangu, Iblahimu na Isaka mmaisha  
 lavo kwa ikulupiki yavo yammalele,

Nnungu anguchungile mmaisha langu mpaka nelo,  
<sup>16</sup> N'jumbe† ayula angupohije mmambo mabaya lammalele,  
 avabaliki avano vanemba!

Vana avano vâave ukumbuso wa lina lyangu,  
 na malina la anakuluvangu, Iblahimu na Isaka,  
 na vahaliye kuyenjejeke namene pachilambo.”

<sup>17</sup> Yusufu pawene kuva atatake âuvikile nkono wake wa kunkono mmuti  
 wanga Efulaimu, nanga panakatapaliwije. Bahi nang'e nkuukamula nkono  
 wa atatake uchinga auuse mmuti mwa Efulaimu na kuuvika mmuti  
 mwanga Manase.

<sup>18</sup> Yusufu nkunnyaulila atatake kuchidoni, “Akee uchocho atata! Ayuno  
 njo ntandi kuvelekwa. Uvike nkono wako wa kunkono mmuti mwake.”

<sup>19</sup> Henga atatake nkuhita wachidoni, “Nnimala mwanangu, ñnimala. Man-  
 ase âmbekuva nkulu, na vanu va nnukolo lwake vâmbekuva chilambo chiku-  
 lungwa. Pamo na anelo, nnung'une âmbekuva nkulu kumpunda nang'e, na  
 vanu va nnukolo lwake vâmbekuva vilambo vyohe.”

<sup>20</sup> Bahi liduva anelyo Yakobo nkuvabaliki wachidoni,  
 “Vaisilaeli vâmbelatumila malina lenu kwa kuvabaliki vanu,  
 uvachidoni, Nnungu akubaliki muchi chanam'balikite Efulaimu na Man-  
 ase!”

Bahi uvila njo Yakobo chanantendile Efulaimu kuva nkulu kumpunda Man-  
 ase nkuluwe.

<sup>21</sup> Bahi Isilaeli nkunnyaulila Yusufu kuchidoni, “Nangu ngûvele pepi  
 kuhwa, henga Nnungu achieve pamo na mwenu na achiammuihange nchil-  
 ambo cha anakuluvenu.

<sup>22</sup> Pamo na anelo, eneo fulani lya kumachinga linivapakanywele Vaamoli  
 kwa upanga na upinde wangu, nikwing'ile wako, na akee akuluvako.”

## 49

### *Yakobo âvabaliki vana vake*

<sup>1</sup> Bahi Yakobo nkuvachema vana vake nkuvahaulila kuchidoni,  
 “Idang'ana apano ninnyaullilange mambo lambenkojanga mmaduva laida.

<sup>2</sup> “Idang'ana mupilikanile, mwenu mmana mma Yakobo,  
 mungupilikanile nangu Isilaeli atata wenu.

<sup>3</sup> Wako Lubeni mwanangu ntandi kuvelekwa,  
 mwana wa ujana wangu, na chihepo cha ujana wangu.  
 Wako ûnivapunda anung'unuvako kwa ukulu na dimongo.

<sup>4</sup> Henga ûvele muchi medi lakâdivilika la livambwe.  
 Wako nanga paumbekuva kavila mwanangu ntandi,  
 kwa kuva, ûlele na n'jangu ntumwa, nkuutaya najisi ulombi wangu.

<sup>5</sup> Simeoni na Lawi ni munu na nnung'une,  
 vanang'o vâtumila vikomanilo vyao kuvalagiha vanu chikalalihi,

<sup>6</sup> henga nangu nanga panimbekumila njama dyao dibaya.

† **48:16** Apano kwa Chieblaniya vâlembile “malaika,” na lilove lyene limwamba Nnungu mwene. Na lilove malaika livele na mana la n'jumbe.



Nangu nanga panimbekumila makojano lao,  
kwa kuva, kwa kuvisa kwavo vávawalele vanu,  
na kwa kutanwa kwavo vene váchekete minanga ya ang'ombe.

<sup>7</sup> Ivisi yavo ilaniwe, kwa kuva nni ing'ali namene,  
na gasabu yavo nni ya chikalalihi.

Nnangu avamwadilihanye vanu va ding'olo dyavo muvanu va ding'olo  
dyangu dinji.

Na avamwadilihanye nchilambo cha Isilaeli.

<sup>8</sup> Wako Yuda\* chalumo na vanu va nnukolo lwako, vanu va n'ding'olo dya  
anung'unuvako vàmennombolelanga.

Vanu va n'ding'olo dya anung'unuvako vàmbenhunamila mwenu,  
kwa kuva, mùmbevalema amongo venu.

<sup>9</sup> Yuda mwanangu, wako na vanu va nnukolo lwako mùvele muchi uhimba,  
amalidile kuntang'una nnyama wammwalele.

Uhimba aneyo àhwena unalinyoloja na kulala,  
na nanga munu alinga kuntakatuha.

<sup>10</sup> Isimbo ya chifalume nanga paimbeuka kwa vanu va nnukolo lwanga  
Yuda,

wala isimbo ya utawala nanga paimbeuka mmakono<sup>†</sup> lavo,  
mpaka pambeida ayula mwene isimbo,  
uvambempilikana vanu va vilambo.

<sup>11</sup> Vanu va nnukolo lwako vàmbebalikiwa namene.

Kupapatana na anelyo, vanu anevo vàmbevahungangila punda vao mmiz-  
abibu yambone namene.

Vàmbechapa dinguwo dyavo n'divayi,  
na majoho lavo n'divayi dyanahuvi.

<sup>12</sup> Meho lavo làmbekunduvala ing'anya ya divayi kuva dyohe namene,  
na meno lavo làmbeswelela ing'anya ya mavele kuva lohe namene.

<sup>13</sup> Zabuloni, vanu va nnukolo lwako vàmbeikala nnyenje bahali,  
na pwani yavo imbekuva pachinu pakuyamija dingalava.  
Na chilambo chavo chìmbedambaluka mpaka ku Sidoni.

<sup>14</sup> Isakali, vanu va nnukolo lwako vàmbeukuva muchi punda avèle na dimongo,  
alilája ching'ati misigo yake.

<sup>15</sup> Kwa kuva, vàmbepona pachinu pao pakuikala kuva pambone namene,  
na vàmbechona chilambo chao kuva chìnikipapala namene.

Bahi vàmbeitepya myongo yavo uchinga vanyakule misigo iidôpa namene,  
na kukolokohwa kukola madengo lakamajànga namene.

<sup>16</sup> Dani, ikànavá lukolo lwako lujoko, henga vakulu vake vàmbevatawala vanu  
vao,

muchi vakulu va ding'olo dinji dya Isilaeli chivavatawala vanu vao.

<sup>17</sup> Vanu va nnukolo lwako vàmbeukuva muchi nnyongo nndila,  
nnyongo avèle na sumu nnyenje indila,

alúma vikotwa vya falasi,

\* 49:8 Lidi lya lina Yuda, lipilikanika muchi lilove lya Chieblaniya livèle na mana ya “kulombolela.”

† 49:10 Kwa Chieblaniya apano pàlembwije “isimbo ya utawala nanga paimbeuka mmadodo langa Yuda,” yani utawala ùmbekuva chíhi wa vanu va nnukolo lwanga Yuda.

na munu ankwedîle nkumotoka luwali.

<sup>18</sup> Yahwe, nangu ngûlindilila unguopohe kuhaloka kwa amongo vangu!

<sup>19</sup> Gadi, vanu va nnukolo lwako vâmbhevilwa na vakûpakanyola, henga vanang'o vâmbevapapatilila anevo vanu kwa nnyuma na kuvahavila.

<sup>20</sup> Chilambo cha Asheli chîmbehumya vilyo vyambone namene, na vilyo anevyo vimbefala kumwing'a nfalume.

<sup>21</sup> Nafutali, vanu va nnukolo lwako vâvele muchi umbavala avêle hulu, avavelêka vana vakatapêle namene.‡

<sup>22</sup> Yusufu âvele muchi nzabibu ûpa vihepo pepi na chimbwimbwi, na dinavi dyake dinakulumuka mpaka kuhulula kuhavila na kuyomboka lingongo.

<sup>23</sup> Amongo vake, vatalamu va kuyela myumba, vârintunduwilila namene, nkunnyelangila myumba na kunhavila kwa ukatili.

<sup>24</sup> Henga upinde wake ûnihwînga, na makono lake nkutaywa dimongo,

kwa kuhululihwa na Nnungu wa Yakobo, Nnungu Avêle Na Dimongo Dyammalele,

Nnungu avêle muchi Nchunga, na Mwamba<sup>§</sup> wa Isilaeli.

<sup>25</sup> Nnungu wa atatako achiakuyangate,

Nnungu Avêle Na Dimongo Dyammalele\*\* achiakubaliki, uchinga upate balaka dya kuhaloka muha kulihunde na balaka dya medi la vimbwimbwi vivêle pahi, na balaka dya kuvelekana kwa vanu na anyama.

<sup>26</sup> Balaka dyang'une atatako nni ding'ulu namene kupunda adila dihalôka mmachinga la kala.††

Na balaka anedyo dinnyidilile Yusufu, kwa kuva, nang'e njo nkulu wa akuluvake na nnung'une.

<sup>27</sup> Benjamini, vanu va nnukolo lwako vâvele muchi lihoha ayôha namene, ulyamba âvalya anyama vavalumbête, na lyulo âyavanya vitukutuku vyake vyavitwete litwala.”

<sup>28</sup> Anelo njo matawa kumi na mbili la Isilaeli. Na anelo njo malove lanatangwele atatawao pachim'baliki kila mwana kupapatana na namuna chachilembelewa.

### *Kuhwa kwanga Yakobo*

<sup>29</sup> Bahi Isilaeli nkuvalaija vana vake wachidoni, “Nangu ngûvele pepi na kuhwa na kuhwena unaikala na anyakala vangu vahidile kala. Nikâhwa, ngusike pachinu pavasikwije anakuluvangu, nnipanga livêle mmwelu mwa Efuloni Mhiti,

‡ 49:21 Malove la apano lakâvele mwandu. † Inahululika kuva lâvele na mana la “Âhumya malove lakatapâla.” § 49:24 Kuhaula kuva “mwamba wa Isilaeli,” inahululika kuva na mana ya Nnungu nni nlinzi wa Isilaeli au Nnungu nni wa kulisingila. \*\* 49:25 Apano pâlembwije “El-Shadai.” Mana la El-Shadai lola chitabu cha Ntandiliko 17:1. †† 49:26 Apano âvele na mana kuva, balaka dya Yusufu dimbekuwa ding'ulu kupunda balaka dya akuluvake na nnung'une.

<sup>30</sup> aneko ku Makipela, pepi na ku Mamle, nchilambo cha ku Kanaani. Iblahimu ásumile lipanga na welu anewo kuhaloka kwa Efuloni, Mhiti, uchinga pààve pachinu pake pakusikila.

<sup>31</sup> Aneko njo kwasikwiye Iblahimu na Sala n'jawe, na njo kwasikwiye Isaka na Labeka n'jawe, na njo kuninsikile Leya.

<sup>32</sup> Welu anewo pamo na lipanga livêle mmwelu anewo, vísumwiye kwa Vahiti.”

<sup>33</sup> Yakobo pamalidile kuveng'a vana vake malaijo, nkuuiha madodo lake nchinanda, nkuhila. Nkuhwena unaikala pamo na anyakala vake vahidile kala.

## 50

<sup>1</sup> Bahi Yusufu nkunkumbatila atatake akuno wakuta na kum'busu.

<sup>2</sup> Anepo Yusufu nkuvalaija vatumishi vake vaganga, vampake ntela Isi-laeli atatake uchinga anakandike, navanang'o nkutenda uchocho.

<sup>3</sup> Anevo vaganga vátumidile maduva alubaini kukola madengo anelo, kwa kuva njo maduva lachilembelewa. Na Vamisili navanang'o nkunkutangila Yakobo kwa maduva sabini.

<sup>4</sup> Palamalilike maduva la kunkutangila, Yusufu nkuvahaulila vashauli vanga Falao kuchidoni, “Ikàva mwenu mùnikatapaliwa na nangu, chonde ngüyuwa mulonjele na Falao kwajili yangu kuva,

<sup>5</sup> atatangu áningwapisa wachidoni, 'Nangu ngüvele pepi na kuhwa. Ûlembelewa ukangusike munsati unguvedile kwajili yangu nchilambo cha ku Kanaani.' Hambi ngüyuwa anguluhusu nguhwene nikansike atatangu, koka nguuye.”

<sup>6</sup> Falao nkunnyang'ula kuchidoni, “Hwena ukansike atatako malinga chakuapisije.”

<sup>7</sup> Bahi Yusufu nkuuka, nkuhwena unansika atatake akuno apapatènè na maafisa vohe vanga Falao na vashauli va lukumbi lwanga Falao, pamo na vashauli vammalele va nchilambo cha ku Misili.

<sup>8</sup> Uchocho, Yusufu álongene na vanu vammalele va nng'ande mwake na akuluvake vammalele na nnung'une na vanu vammalele va nng'ande mwa Yakobo atatake. Mueneo lya ku Gosheni váisalidile chihi anavao pamo na angandolo na ambudi na ang'ombe vao bahi.

<sup>9</sup> Uchocho, álongene na vakúkwela falasi na mikokoteni iutângwa na falasi, nkuva likuwa likulungwa namene.

<sup>10</sup> Pavahwikile paluungo lwanga Atadi luvahulila ngano, luvêle mpata wa mashaliki wa muto wa Yoludani, nkulikutangila kwa uchungu namene, na Yusufu nkunnalila atatake matanga kwa uhiku wa maduva saba.

<sup>11</sup> Vakanaani, yani venedi va chilambo anecho, pavalawene maomboleso latendewije paluungo luvahulila ngano lwanga Atadi, nkuchidoni, “Maom-boleso ala la Vamisili ni makulungwa namene!” Bahi pachinu anepo pavêle ng'ambo yavili ya muto wa Yoludani nkuchemwa Abeli-Misili.\*

<sup>12</sup> Bahi vana vanga Yakobo nkuntendela atatawao muchi chavalaijije.

<sup>13</sup> Váninnyakula mpaka nchilambo cha ku Kanaani, nkunsika nnipanga livêle mmwelu aneko ku Makipela, pepi na ku Mamle. Lipanga anelyo na welu anewo Iblahimu ánisuma kuhaloka kwanga Efuloni, Mhiti uchinga pààve pachinu pake pakusikila.

\* **50:11** Abeli-Misili mana lake “maomboleso la Vamisili.”

<sup>14</sup> Bada ya kunsika atatake, Yusufu nkuuya ku Misili chalumo na akuluvake na nnung'une na vanu vammalele vanampelekedile unansika atatake.

*Yusufu àvsausija akuluvake lipamba*

<sup>15</sup> Bada ya kuhila atatawao, akuluvake Yusufu nkuhulanila kuchidoni, “Mbwasa vino Yusufu àmbetuvenga na kutupindikulila mabaya lammalele latutendeledile.”

<sup>16</sup> Bahi vanang'o nkumpelekejija ujumbe uvachidoni, “Atatako kabla akànambikuhwa àlaijije uvila,

<sup>17</sup> ‘Nnyaulile Yusufu kwa niaba yangu kuva, ‘Chonde ngùyuwa uvasamehe akuluvako makosa lavo na mabaya lammalele lavakutendeledile.’ Hambi tùyuwa utusamehe mabaya lammalele latukutendeledile hwetu tuvatumishi tùvá Nnungu wa atatako.” Yusufu papilikene ujumbe anewo, nkukuta.

<sup>18</sup> Anepo akuluvake nkumwidilila, nkunhunamila mpaka pahi uvachidoni, “Lola, hwetu ni tuvatumwa vako.”

<sup>19</sup> Henga Yusufu nkuvahaulila kuchidoni, “Munayope! Dach, kwani nangu Nnungu mpaka ninnyukumu mwenu?”

<sup>20</sup> Mwenu múlembela mungutendele mabaya, henga Nnungu ángukudungidile lambone uchinga vanu vohe vapate kuva vomi malinga chimwona nelo.

<sup>21</sup> Bahi munayope. Nangu nguchinimwing'ange vilyo, mwenu pamo na vana venu.” Bahi Yusufu nkuvatuja mitima na kutangola navo saana.

*Kuhwa kwanga Yusufu*

<sup>22</sup> Yusufu nkuhweneha kuikala nchilambo cha Misili, nang'e pamo na vanu vammalele va nng'ande mwa atatake. Yusufu nkulama kwa uhiku wa vyaka myamoja na kumi.

<sup>23</sup> Yusufu ánjialiwa kuvona vavana na vadukulu va mwanawe Efulaimu. Uchocho, vana vanga Makili mwana wanga Manase, ánivapwechela kuva vana vake.

<sup>24</sup> Anepo Yusufu nkuvahaulila akuluvake kuchidoni, “Nangu vino ngùvele pepi na kuhwa. Henga muhiu Nnungu achiannyangatange na kummu-sanga nchilambo achino na kumpelekejanga nchilambo chanamwahidite Iblahimu na Isaka na Yakobo.”

<sup>25</sup> Bahi Yusufu nkuvaapisa vana vanga Isilaeli wachidoni, “Muhiu Nnungu achiaide unannyangatanga mwenu kuuka nchilambo achino, na mwenu muchimunyakule mawangwa langu.”

<sup>26</sup> Bahi Yusufu nkuhila aneko ku Misili akuno avèlè na vyaka myamoja na kumi. Na vanang'o nkuupakala mmili wake ntela uchinga unakandike upehi, nkuuvika nnisanduku aneko ku Misili.

## **Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto lalembwîje na Matayo Ulongoledi**

Chitabu achino cha Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto lalembwîje na Matayo, nni chitabu chimo mmitabu ncheche vya Lilailano Iya Hambi vitânga maisha langa Yesu Kilisto. Kila chitabu mmitabu anevyo ncheche chîchemwa “Injili,” mana lake, “Malove Lambone lamwâmba Yesu.” Vitabu anevyo vîlembwije bada ya kuhwa kwanga Yesu. Vanalembile vitabu anevyo nni Matayo na Mako na Luka na Yohana. Vatalamu va Bibiliya nanga pavamaite uhiku ulembwîje chitabu cha Matayo, henga înahululika kuva chîlembwije mmwaka fulani, kutandikila mmwaka wa 50 mpaka wa 90 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Valoma vândongenge imanga ya Yelusalemu na Ing’ande ya Nnungu mmwaka wa 70, na vanu vanji vâtenda kuva Matayo âlembile chitabu achino bada ya kwondongwa kwa imanga na Ing’ande ya Nnungu, na vanji vâtenda kuva âlembile kabla vikânambikwondongwa. Na pachinu panavele Matayo walemba Malove alano Lambone pakâmaikana saana, henga vanu vohe vâtenda kuva lâlembwije nchilambo cha Isilaeli, na înahululika kuva chîlembwije muimanga ya Yelusalemu.

Alembîle chitabu achino nni Matayo. Matayo kabla akânambichemwa kuva nkuhundwa wanga Yesu, Matayo âvele nkûtuala kodi na ânimaikana namene kwa lina Iya Lawi. Matayo âvele yumo wa mitume kumi na mbili, na âlembile malove lake wavalonda akúsoma va Chiyahudi. Anelyo linamaikana ing’anya âtumidile namene malemba la manabii vao, yani malemba la Nnilailano Iya Kala. Matayo âtumidile malemba anelo malinga myanda 60 nchitabu achino uchinga alanguje kuva Yesu njo Masiya, yani Kilisto uvachinnolela kuva âmbekwida. Vayahudi vâlolela kumpwechela mpohi kuhaloka kwa Nnungu. Mpohi aneyo kwa Chieblaniya vânchema “Masiya,” na kwa Chigiliki vânchema “Kilisto,” mana lake “atandolwejîje na Nnungu.” Uchocho, Matayo âlembile vitukutuku vyohe viyâmba Ufalume wanga Kulihunde. Vayahudi vâtenda kuva aneyo Masiya âmbekuva nfalume wa utawala wa kisiasa. Bahi Matayo kwa kulyongolela namene, ânitindana na achila chivachilolela Vayahudi kwa kuuelesija saana Ufalume wanga Kulihunde, yani Ufalume wa Nnungu.

Bahi kwa kuva Vayahudi vâlolela kumwona Masiya wa utawala wa kisiasa, Yesu nkamwala aulonjelele Ufalume wa Nnungu na makudungilo la Nnungu kwa aneyo Masiya kwa namuna ya sili. Kwa kuva, kuikave wava-haulila chihi mwandu kuva nang’e njo Masiya, yani Kilisto, Vayahudi avala vanatandilike kunkulupila na kupilikanila mahundo lake vakanitamwa namene van’juhe kuva nfalume wavo apano pachilambo uchinga avapohe muutawala wa Valoma. Njo mana palonjeledile kwamba Kilisto au Mwana wa Munu alonjeledile muchi âmwamba chihi munu yunji, kumbe âlyamba mwene. Âtendile uchocho uchinga apate wasa wa kuvahunda vanu kwamba makudungilo la uhiu la Nnungu. Kwa kuva, Yesu nanga panaidile apano pachilambo uchinga ajuhwe kuva nfalume, henga âniida uchinga ahwe na kufufuka kwajili ya vanu vammalele.

Malemba Lambone lalembwije na Matayo ni chitabu chifala kuva ntandiliko wa Lilailano lya Hambu ing'anya ya kutumila malove lake lohe kuhaloka Nnilailano lya Kala. Chitabu cha Matayo ni chilundilo chikatapele kati ya Lilailano lya Kala na lya Hambu. Vatalamu va Bibiliya vaonite kuva, panjika Matayo álinga kuuyeja nfumo wa vitabu vya Musa, vitabu nnyano vitandi vya Lilailano lya Kala. Hutuba yanga Yesu panavele nningingha (Matayo 5-7) inahululika kulandanywa na chitendo cha Nnungu kumwing'a Musa Sheliya panavele kulichingha (Makumbuso 19:3-23:33).

### **Uinjipihhi wa chitabu cha Matayo**

1. Sula ya 1-4, Matayo árandilika Malemba Lambone kwa kutanga habali dya kuvelekwa kwanga Yesu Kilisto na ntandiliko wa madengo langa Yesu.
2. Sula ya 5-25, Matayo áтана kwamba madengo langa Yesu na kwamba mahundo lake lohe.
3. Sula ya 26-28, Nnitunji alino lya ntululilo Matayo átanga kwamba ukamilifu wa madengo langa Yesu wonekâna kukuhwa kwake na kufufuka kwake.

### *Litawa lyavelekwejije Yesu Kilisto (Luka 3:23-38)*

<sup>1</sup> Auno njo n'dododo wa malina la vanu va nnitawa lyavelekwejije Yesu Kilisto\*, n'dukuluwe Nfalume Daudi, n'dukuluwe Iblahimu.

<sup>2</sup> Iblahimu ámmaleke Isaka,  
Isaka nkummaleka Yakobo,  
Yakobo nkummaleka Yuda chalumo na akuluvake na anung'unuvake.

<sup>3</sup> Yuda nkummaleka Pelesi na Sela, na amamayavo ávele Tamali,  
Pelesi nkummaleka Esiloni,  
Esiloni nkummaleka Alamu.

<sup>4</sup> Alamu nkummaleka Aminadabu,  
Aminadabu nkummaleka Nashoni,  
Nashoni nkummaleka Salumoni,

<sup>5</sup> Salumoni nkummaleka Boasi, na anyokwe Boasi ávele Lahabu.  
Boasi nkummaleka Obedi, na anyokwe Obedi ávele Lutu.  
Obedi nkummaleka Yese.

<sup>6</sup> Yese nkummaleka Nfalume Daudi.  
Daudi nkummaleka Selemani, na anyokwe Selemani njo ánavele n'jawe Uliya  
kablá akánambimmaleka Selemani.

<sup>7</sup> Selemani nkummaleka Lehoboamu,  
Lehoboamu nkummaleka Abiya,  
Abiya nkummaleka Asa,

<sup>8</sup> Asa nkummaleka Yehoshafati,  
Yehoshafati nkummaleka Yolamu,  
Yolamu nkummaleka Usiya.

<sup>9</sup> Usiya nkummaleka Yosamu,  
Yosamu nkummaleka Ahasi,  
Ahasi nkummaleka Ezekiya,

<sup>10</sup> Ezekiya nkummaleka Manase,  
Manase nkummaleka Amoni,  
Amoni nkummaleka Yosiyá,

---

\* **1:1** Kilisto mana lake, "atandolwejije na Nnungu." Na Nnungu ániáhidi myanda yohe kwa indila ya manabii vake kuva achiavapohe vanu vake kupitila aneyo Kilisto.

<sup>11</sup> Yosiya nkummaleka Yekoniya chalumo na anung'unuvake, mmaduva àlálá lavachitwaliwa Vayahudi kupelekejwa kumidi, aneko ku Babeli.

<sup>12</sup> Vayahudi pavapelekejijwe kumidi, aneko ku Babeli, Yekoniya nkummaleka Shealitieli, Shealitieli nkummaleka Selubabeli,

<sup>13</sup> Selubabeli nkummaleka Abiudi, Abiudi nkummaleka Eliakimu, Eliakimu nkummaleka Asoli,

<sup>14</sup> Asoli nkummaleka Sadoki, Sadoki nkummaleka Akimu, Akimu nkummaleka Eliudi,

<sup>15</sup> Eliudi nkummaleka Eleasali, Eleasali nkummaleka Matani, Matani nkummaleka Yakobo,

<sup>16</sup> Yakobo nkummaleka Yusufu ntwave Maliya, na Maliya njo ammalêke Yesu, uvanchema Kilisto.

<sup>17</sup> Bahi kutandikila Iblahimu mpaka Nfalume Daudi, pávele na vivélekwa kumi na ncheche, na vivélekwa kumi na ncheche kutandikila Nfalume Daudi mpaka pavachitwaliwa Vayahudi kupelekejwa kumidi aneko ku Babeli, na vivélekwa vinji kumi na ncheche kutandikila kutwaliwa kwa Vayahudi mpaka kuvelekwa kwanga Kilisto.

*Kuvelekwa kwanga Yesu  
(Luka 2:1-7)*

<sup>18</sup> Aino njo habali ya kuvelekwa kwanga Yesu Kilisto. Maliya anyokwe Yesu áposwa na munu yumo uvanchema Yusufu. Henga kabla vakânambikwikalana, na Maliya kabla akânambikummalala nnume, áonekene ávele na chitumbo kwa dimongo dya Umumu Wanaswe.

<sup>19</sup> Na Yusufu kwa kuva ávele munu wambone pameho pa Nnungu na akanatamwije untaya dihoni Maliya, bahi nkukudungila anneke kwa sili bila vanu vanji kumala.

<sup>20</sup> Bahi pachikumbukilanya anelo, malaika wa Nang'olo nkumwidila muindoto nkunnyaulila kuchidoni, “Wako Yusufu n'dukuluwe Nfalume Daudi, unayope kuntwala Maliya áàve n'jalo, kwa kuva, chitumbo chake chihalokene na dimongo dya Umumu Wanaswe.

<sup>21</sup> Nang'e àmbemmaleka mwana wa chilume, koka uncheme lina lyake Yesu,<sup>†</sup> kwa kuva, nang'e njo ambevapôha vanu vake n'disambi dyavo.”

<sup>22</sup> Anelo lammalele lánitendeka uchinga latimile malove lanatangwele Nang'olo Nnungu kupitila kwanga nabii wake kuva,

<sup>23</sup> “Nkongwe akámmaite nnume àmbekuva na chitumbo, na àmbemmaleka mwana wa chilume,

na vâmbenchema Imanueli,”<sup>‡</sup> mana lake, Nnungu ávele pamo na hwetu.

<sup>24</sup> Bahi Yusufu patakatiwe, nkuhwena unatenda muchi malaika wa Nang'olo channalijije, nang'e nkuntwala Maliya kuva n'jawe.

<sup>25</sup> Henga nanga panalele nawe mpaka pammaleke mwana wa chilume, na Yusufu nkunchema lina Yesu.

<sup>†</sup> **1:21** Yesu nni lina lya Chigiliki, na kwa Chieblaniya lina anelyo nni Yoshuwa, mana lake nni “Nang'olo àpoha.” <sup>‡</sup> **1:23** Isaya 7:14

## 2

*Vanu kuhaloka m'bali wa mashaliki*

<sup>1</sup> Yesu ávelekwejiye muimanga ya Beselehemu, nchilambo cha Yudeya, mmaduva álalá Helode lánavele nfalume. Bahi Yesu pavelekwejiye, nkuhalokanga vanu kuhaloka m'bali wa mashaliki, vanu vavêle na elimu ya kumala lambelumîla kwa kuloleha dinondwa, nkuhwika ku Yelusalemu.

<sup>2</sup> Vanu anevo nkuuja kuchidoni, “Ávele kwachi Nfalume wa Vayahudi avelekwejiye? Tùnyona inondwa yake patunavele m'bali wa mashaliki, na hwetu tùiðile unamwabudu.”

<sup>3</sup> Nfalume Helode papilikene anelo, nang'e pamo na vanu vammalele va pa Yelusalemu nkuva na lipamba.

<sup>4</sup> Bahi Helode nkuvachema makuhani vakulu vammalele na vakúhunda Sheliya yanga Musa, nkuvauja kuchidoni, “Kilisto ámbevelekwa kwachi?”

<sup>5</sup> Vanang'o nkunyang'ula kuchidoni, “Ámbevelekwa ku Beselehemu, nchilambo cha Yudeya, kwa kuva njo chalembile nabii kuva,

<sup>6</sup> Henga wako Beselehemu, uvêle chilambo cha ku Yudeya, wako nanga puvele n'joko n'dimanga ding'ulu dya ku Yudeya, kwa kuva, kwakuwe ámbahaloka nkútawala ambevatawála vanu vangu Vaisilaeli.”\*

<sup>7</sup> Bahi Helode nkuvachema chitinya-tinya avala vanu vavêle na elimu ya kumala lambelumîla kwa kuloleha dinondwa, uchinga avauje aila inondwa íhumidile duvani.

<sup>8</sup> Anepo Helode nkuvatuma vahwene aneko ku Beselehemu wahaula kuchidoni, “Hweneng'ana mukatumbame kuntaha aneyo mwana. Mukámwona, uyang'ana munguhaulile, uchinga nanani nguhwene níkámwabudu.”

<sup>9</sup> Pavampilikanidile nfalume, vanang'o nkuhweneng'ana. Na aila inondwa ivaiwene pavanavele m'bali wa mashaliki nkuvalodya, na vanang'o nkulondola mpaka paiimidile pachinu apala pavele ayula mwana.

<sup>10</sup> Pavaiwene aneyo inondwa nkuhangalala namene.

<sup>11</sup> Anevo vanu nkuijila nng'ande, nkumwona mwana chalumo na Maliya anyokwe, nkutindivala malundi nkumwabudu ayula mwana. Anepo nkuhungula vihapu vyao nkumwing'a ayula mwana dinujo dya zahabu na ubani na mahuta lagalika la manemane.

<sup>12</sup> Anevo vanu nkuuyang'ana kukaya kwavo kwa kupitila chihi indila inji ing'anya Nnungu ánivakalipila muindoto vanauyile kavila kwanga Helode.

*Kutukutula ku Misili*

<sup>13</sup> Avala vanu pavaukile, malaika wa Nang'olo nkunyumila Yusufu muindoto nkunnyaulila kuchidoni, “Takatuka, ntwale mwanalo pamo na anyokwe, mutukutile ku Misili. Ikalanga aneko mpaka panimbekuhaulila uuye, kwa kuva, Helode ántaha mwana uchinga ammwalale.”

<sup>14</sup> Bahi chilo anecho Yusufu nkutakatuka, nkuntwala mwana pamo na anyokwe mwana, nkuhwena ya ku Misili.

<sup>15</sup> Nkuikala aneko mpaka Helode pahwile. Chinu anecho chínitendeka uchinga litimile lilove lyanatangwele Nang'olo Nnungu kupitila kwanga nabii wake kuva, “Nínchemile Mwanangu, auye kuhaloka ku Misili.”†

*Kuwalalwa kwa vavana*

\* 2:6 Mika 5:2 † 2:15 Oseyia 11:1



16 Helode pamaite kuva avala vanu vavêle na elimu ya kumala lam-behumîla kwa kuloleha dinondwa vânnambila, nkutunduwila namene. Nkulaija vavana vammalele va chilume va ku Beselehemu na vannyenje, kutandikila vakanunu mpaka vavêle na myaka mivili, vawalalwe. Helode ávatondwele vavana va changa anecho kupapatana na uhiku aula uvanaïwene inondwa avala vanu vavêle na elimu ya kumala lam-behumîla kwa kuloleha dinondwa.

17 Anepo njo palatimidile malove lanatangwele nabii Yelemiya kuva,  
18 “Lidi línipilikanika aneko ku Lama, kukuta na kulikutangila. Laheli wavakutíla vana vake, wala anatamwe kutujwa ntima, ing’anya vammalele vânihwa.”‡

### *Kuuya kuhaloka ku Misili*

19 Pahwile Helode, malaika wanga Nang’olo Nnungu nkunnyumila Yusufu muindoto akula ku Misili.

20 Nkunnyaulila kuchidoni, “Takatuka, ntwale mwana pamo na anyokwe, uuye navo ku chilambo cha Isilaeli, kwa kuva, avala vachilambela kummwalala mwana, vânihwa.”

21 Bahi Yusufu nkutakatuka, nkuntwala mwana pamo na anyokwe mwana, nkuuya ku chilambo cha ku Isilaeli.

22 Henga Yusufu papilikene kuva Alikelao, mwanawe Helode, àjukile kuva nfulume wa chilambo cha Yudeya, pachinu pachitawala atatake, ániyopa kuhlwena aneko. Henga Yusufu padumwije muindoto, nkuhwena kuchilambo cha ku Galilaya,

23 nkunaikala kuimanga ya ku Nasaleti, uchinga latimile malove la-vanatangwele manabii kumwamba Kilisto kuva, “Vâmbenchema Nnasaleti.”

## 3

### *Yohana Nkúbatisa àvahubilila vanu*

(Mako 1:1-8, Luka 3:1-18, Yohana 1:19-28)

1 Mmahiku anelo, Yohana Nkúbatisa áhumilidile kulilanga lya ku Yudeya, nkutandilika kuvahubilila vanu,

2 wachidoni, “Lekanga kutenda masambi, kwa kuva, Ufalume wa Nnungu úvele pepi.”

3 Aneyo Yohana njo wachimwamba nabii Isaya pachihaula kuchidoni, “Munu ànonoha lidi kulilanga, wachidoni, ‘Nkatapajije Nang’olo indila yake, nyoshanga dihengo dyambepita.’”\*

4 Yohana áwete inguwo ikatapajîwe kwa maleha la ungamila na nchikundu mwake áhungile nkanda wa limbende. Chakulya chake chívele chihi mahiya na uchi wa munnyitu.

5 Vanu vohe kuhaloka imanga ya ku Yelusalemu na chilambo chammalele cha ku Yudeya na va vilambo vyammalele vivêle nnyenje muto wa Yoludani, vânimmwena.

6 Nkulitangolanga masambi lavo, na Yohana nkuvabatisa mmuto wa Yoludani.

‡ 2:18 Yelemiya 31:15 \* 3:3 Isaya 40:3

<sup>7</sup> Yohana pavawene Mafalisayo na Masadukayo vohe uvammwenela uchinga avabatise, nang'e nkuvahaulila kuchidoni, "Mwenu nni mmana mma nachihungo! Nnani an'dumênge mwenu muitile gasabu ya Nnungu îda?"

<sup>8</sup> Tendanga matendo lalanguja kuva munilekanga masambi lenu.

<sup>9</sup> Munatende kuva mûnahulula kulisingila kuva Iblahimu nni anakulwenu! Lola, nangu nînyaulilanga kuva, Nnungu ànahulula kulapindikulanya mayanga alano lààve udukulu wanga Iblahimu.

<sup>10</sup> Bahi vino imbedo inivikwa tayali kucheketa mahina la milandi. Kila nnandi ukápa vihepo vikatapêle umbechetwa na kuyahwa mmoto.

<sup>11</sup> Nangu nîm'batisa mwenu kwa medi kulanguja kuva mûnileka masambi lenu. Henga aîda nnyuma mwangu àvele na dimongo ungupunda nangu, na nangu nikáfala kuntumikila kananga kwa kuhungula mididi ya vilatu vyake. Nang'e àmbem'batisa mwenu kwa Umumu Wanaswe na kwa moto.

<sup>12</sup> Nang'e ànyakwile chihelo cha kupembulila mmakono mwake uchinga apetelele ngano yake. Àmbeilapola ngano na kuivika nnikangala, henga makadakada àmbelayocha mmoto ukádimika."

### *Kubatiswa kwanga Yesu*

*(Mako 1:9-11, Luka 3:21-22)*

<sup>13</sup> Anepo Yesu nkuuka ku Galilaya, nkuhwena kumuto wa Yoludani, uchinga Yohana am'batise.

<sup>14</sup> Henga Yohana nkulinga unnimbija Yesu wachidoni, "Nangu ngùlembelwa ngubatiswe na wako, mwadachi wako ùida kwang'une?"

<sup>15</sup> Yesu nkunyang'ula kuchidoni, "Kwa vino, leka îive chihi uchocho, kwa kuva njo chiilembelwa uchinga tulatimise lammalele lalalembela Nnungu." Bahi Yohana nkukubali.

<sup>16</sup> Yesu pamalidile kubatiswa, nkuhuma mmedi, upala kulihunde nkuhunukuka, nkumwona Umumu wa Nnungu achionekâna muchi umunda, wasulupuka na kutulila muha mwake.

<sup>17</sup> Lidi nkupilikanika kuhaloka kulihunde ulichidoni, "Ayuno njo Mwanangu unguntamwa, ñnikatapaliwa nawe."

## 4

### *Kulingwa kwanga Yesu*

*(Mako 1:12-13, Luka 4:1-13)*

<sup>1</sup> Bahi Yesu nkulojwa na Umumu Wanaswe mpaka kulilanga uchinga akalingwe na Ibilisi.

<sup>2</sup> Yesu nkufunga maduva alubaini chilo na muhi, pamalidile maduva anelo nkwna indala.

<sup>3</sup> Bahi Ibilisi, ayula avalînga vanu nkumwidila Yesu nkunnyaulila kuchidoni, "Ikâva wako Mwana wanga Nnungu lahaulile mayanga alano lààve mikate."

<sup>4</sup> Yesu nkunnyaulila kuchidoni, "Înilembwa Mmalemba Lanaswe kuva, 'Munu akambelama, kwa kulya chihi nkate, îla kwa kulikamula kila lilove lyatangola Nnungu.' ".\*

<sup>5</sup> Ibilisi nkuntwala Yesu mpaka ku Yelusalemu, imanga yanaswe, nkunamika kuchisweswe cha muha namene cha Ing'ande ya Nnungu,

<sup>6</sup> nkunnyaulila kuchidoni, "Ikâva wako Mwana wa Nnungu, liyahe pahi, kwa kuva, înilembwa Mmalemba Lanaswe kuva,

\* 4:4 Makumbuso 8:3

'Nnungu àmbevalaija malaika vake kwajili yako. Vanang'o vàmbe kunyakula mmakono lavo, uchinga unalihumbule kananga madodo lako mmayanga.' †

<sup>7</sup> Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, "Inilembwa kavila Mmalemba Lanaswe kuva, 'Unanninge Nang'olo, Nnungu wako.' ‡

<sup>8</sup> Anepo Ibilisi nkuntwala kavila Yesu mpaka kudedu lichinga lilehu, nkunnanguja ufalume wa kila chilambo na ukulu wake.

<sup>9</sup> Ibilisi nkunnya ulila Yesu kuchidoni, "Ukatindivala malundi na kungwabudu, nakwing'a anevyo vyammalele."

<sup>10</sup> Henga Yesu nkunnya ulila kuchidoni, "Uka, Nanchindenga! Kwa kuva, inilembwa Mmalemba Lanaswe kuva, 'Mwabudu Nang'olo Nnungu wako, na kuntumikila chihi nang'e weka.' §

<sup>11</sup> Anepo Ibilisi nkunneka Yesu, nkuhaloka malaika nkunnyudumila.

*Yesu àtandilika kuvahubilila vanu ku Galilaya  
(Mako 1:14-15, Luka 4:14-15)*

<sup>12</sup> Bahi Yesu papilikene kuva Yohana vantadile nnilungu, nkuhwena chijiji cha ku Nasaleti, chilambo cha ku Galilaya.

<sup>13</sup> Yesu nkuuka kuimanga ya Nasaleti, nkuhwena unaikala imanga ya ku Kapelinaumu, imanga ivèle pepi na Litanda lya ku Galilaya, vilambo vya vanu va litawa lya Sabuloni na litawa lya Nafutali.

<sup>14</sup> Yatendeke uchocho uchinga latimile malove lanatangwele nabii Isaya kuva,

<sup>15</sup> "Vilambo vya vanu va litawa lya Sabuloni na litawa lya Nafutali, nni vilambo vivèle nndila ilôdya kubahali na m'bali wavili wa muto wa Yoludani.

Anevyo njo vilambo vya ku Galilaya, vivaikala vanu vohe vakávele Vayahudi.

<sup>16</sup> Vanu anevo vaikála nnupi, vâniwona nng'anje nkulu.

Na anevo vaikála nchilambo chihinikwije kwa chimbwehedi cha kuhwa, nng'anje univahimbukila!"\*\*

<sup>17</sup> Na kutandikila mahiku ulolo, Yesu nkutandilika kuvahubilila vanu ujumbe wake wachidoni, "Lekanga kutenda masambi, kwa kuva, Ufalume wa Nnungu úvele pepi!"

*Yesu àvachema akúupa dihomba ncheche vâàve vakuhundwa vake  
(Mako 1:16-20, Luka 5:1-11)*

<sup>18</sup> Bahi Yesu pánavele nkwinga nnyenje Litanda lya ku Galilaya, nkuvona akúupa dihomba vavili uvayela dinjau dyavo nnitanda, Simoni uvanchema Petulo chalumo na nnung'une uvanchema Anduleya.

<sup>19</sup> Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Ngupapate, nangu nguchinintende mwenu kuva mmanu mma kuvaupila vanu kwa Nnungu."

<sup>20</sup> Upala, nkudilekanga dinjau dyavo, nkumpapata Yesu.

<sup>21</sup> Papite muyo kadiki, nkuvona vanu vanji vavili, munu na nnung'une, Yakobo na Yohana vana vanga Sebedayo. Vanang'o vávelenge muingalava pamo na atatawavo Sebedayo uvakatapaja dinjau dyavo. Yesu nkuvachema,

<sup>22</sup> upala, nkuileka ingalava pamo na atatawavo, nkumpapata Yesu.

*Makuwa lohe la vanu làmpapata Yesu*

*(Luka 6:17-19)*

<sup>23</sup> Bahi Yesu nkwinga chilambo chammalele cha ku Galilaya, wavahunda vanu n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu na kuvahubilila vanu Malove Lambone layâmba Ufalume wanga Nnungu na kulamy kila namuna ya ugonjo na kila namuna ya kuhuvanga.

<sup>24</sup> Imbili yake nkupilikanika nchilambo chammalele cha ku Siliya. Bahi vanu nkumpelekejija Yesu vanu vammalele vâna vele na magonjo la kila namuna na vachihuvanga na vabanîhwa na anamindenga, na vâna vele na chihundahunda, na vadidimenge miili, nang'e nkuvalamy vammalele.

<sup>25</sup> Makuwa lohe la vanu kihaloka kudimanga kumi dichemwa Dikapoli, na kihaloka ku Yelusalemu na chilambo cha ku Galilaya na ku Yudeya na kung'ambo muto wa Yoludani, lammalele lânimpapata.

## 5

*Yesu àvahubilila vanu kwamba kuhangalala*

*(Luka 6:20-23)*

<sup>1</sup> Bahi Yesu pauwene mmuluku wa vanu, nkukwela nnichinga, nku-naikala. Vakuhundwa vake nkummwenela,

<sup>2</sup> nang'e nkutandilika kuvahunda wachidoni,

<sup>3</sup> “Wasa vanu avala valisingîla chihi Nnungu weka, kwa kuva, Ufalume wa Nnungu nni wavo.

<sup>4</sup> Wasa vanu avala valikutangîla, kwa kuva, Nnungu achiavatuje ntima.

<sup>5</sup> Wasa vanu avala valisulupûha, kwa kuva, chilambo chimbekuva mapala lavo.

<sup>6</sup> Wasa vanu avala vavêle na indala na inyota ya kutenda lalalembela Nnungu,

kwa kuva, Nnungu àmbevasibiha.

<sup>7</sup> Wasa vanu avala vavêle na chididi, kwa kuva, Nnungu achiavavikile chididi.

<sup>8</sup> Wasa vanu avala vavêle na disungu dihahwîke, kwa kuva, vâmbemwona Nnungu.

<sup>9</sup> Wasa vanu avala vavapatanîsa vanu, kwa kuva, vâmbevalangiwa kuva vana va Nnungu.

<sup>10</sup> Wasa vanu avala vabanîhwa ing'anya ya kutenda lalalembela Nnungu, kwa kuva, Ufalume wa Nnungu nni wavo.

<sup>11</sup> Wasa mwenu, vanu vakântangoleta malove lahakalenge na kum'baniha na kunnambilila lahakalenge, kwajili yangu.

<sup>12</sup> Hangalala na kululutila, kwa kuva, inujo yenu ing'ulu ìnivikwa kuli-hunde. Úvila njo chivanananihijwe manabii vanapwawije, kabla mwenu mukânambipwawa.”

*Munyu na nng'anje*

*(Mako 9:50, Luka 14:34-35)*

<sup>13</sup> “Mwenu mùvele muchi munyu kwa vanu vammalele. Henga inowi ya munyu ikâhang'uka, dachi, ùmbetaywa chamani uchinga inowi yake iuyile kavila? Ukâlembelwa kwa chinu chohecho, ila uuyaha chihi pawelu na kuluvatwa na vanu.

14 Mwenu mùvele muchi nng'anje kwa vanu vammalele, nng'anje ukáhululika kupihika, malinga chuukapihika nng'anje wa imanga idengwije muha lichinga.

15 Nanga munu achâcha chibatali koka nkuchihinika lidebe, ila vâchivika muha chipanda, uchinga chivamulikile vanu vammalele vâvele nng'ande.

16 Uchocho, na mwenu nng'anje wenu ulangaje muyo mwa vanu, uchinga valone àlálá lambone lamutenda, koka vannombolele Atata wenu wa kuli-hunde.”

### *Mahundo layâmba Sheliya ya Musa*

17 “Munatende kuva nangu ngùidile unaipukutanga Sheliya ya Musa au mahundo la manabii. Nangu nikáidile unaipukutanga, henga ngùidile unitimilisa.

18 Nangu nînyaulilanga uhiu kuva, mpaka anepo chilambo na lihunde pavimbepita, wala nanga pachinu kananga pajoko pa lilove mu Sheliya yanga Musa pambeûka mpaka lammelele latimile.

19 Munu woheyo akambeiyonela mana kananga amuli inyoko mu Sheliya adino na kuvahunda vanu vanji vatende uchocho, aneyo àmbevalangiwa kuva n'joko mu Ufalume wa Nnungu. Henga ayula ambekamûla Sheliya na kuvahunda vanu vatende uchocho, aneyo àmbevalangiwa kuva nkulu mu Ufalume wa Nnungu.

20 Nangu nînyaulilanga uhiu kuva, ikâva nanga pamutenda àlálá lalalem-bela Nnungu kupunda chivatenda Mafalisayo na vakúhunda Sheliya yanga Musa, mukámbeinjila mu Ufalume wa Nnungu.”

### *Kuwalala (Luka 12:57-59)*

21 “Mwenu mùnipilikana amuli ihaûla kuva, ‘Unawalale, na munu woheyo ambewalâla àlembelewa ahukumiwe asabu.’\*  
22 Henga nangu nînyaulilanga uhiu kuva, munu woheyo amvisîja nnyake, àlembelewa ahukumiwe asabu. Na munu antangolêla nnyake malove lahakalenge, nang'e àmbehukumiwa asabu ku Lukumbi Lukulu Iwa Vayahudi. Na munu annyaulîla nnyake kuva, ‘Ukávele na ding'ano’ nang'e àlembelewa ayahwe mmoto wa Jihannamu.

23 Ikâva úhwena unannyumija Nnungu sadaka pachitala, upala nkukumbukila kuva nnyako àvele na lituku na wako,  
24 bahi ileke sadaka yako pachitala, uhwene ukapatane na nnyako hoti, koka uuye unnyumije Nnungu sadaka yako.

25 Piyanyija kupatana na munu akusitéke, tenda uchocho kabla mukânambihwika kulukumbi. Ukanatende uchocho, munu akusitéke àmbekupelekeje kwa nkúhukumu, koka nkúhukumu akupelekeje kwa litiyala, koka litiyala akuchimile nnilungu.

26 Nangu níkuhaulila uhiu kuva, anemwo ukambehuma mpaka paumbemalilila ulipa senti ya ntululilo.”

### *Kulala ugoni*

27 “Mwenu mùnipilikana amuli ihaûla kuva, ‘Unalale ugoni.’†

28 Hambani nangu nînyaulilanga kuva, ambennôla mmahe kwa kunng'unukila, aneyo ànilala nawe ugoni mwisungu mwake.

\* 5:21 Kuuka 20:13, Makumbuso 5:17 † 5:27 Kuuka 20:14

<sup>29</sup> Ikàva liso lyako lya kunkono likutenda utende sambi, lidabole uliyahe kulehu na wako! Wasa unààve na imbande imo, kuliko mmili wako wammalele kuyahwa mmoto wa Jihannamu.

<sup>30</sup> Na ikàva nkono wako wa kunkono ùkutenda utende sambi, uchequete uyayahe kulehu na wako! Wasa unààve na imbande imo, kuliko mmili wako wammalele kuyahwa mmoto wa Jihannamu.”

### *Kulekana*

*(Matayo 19:9, Mako 10:11-12, Luka 16:18)*

<sup>31</sup> “Vanu vanji vâhâula kuva Sheliya ihâula kuva, ‘Munu woheyo annêka n’jawe, àlembelewa amwing’e talaka.’<sup>‡</sup>

<sup>32</sup> Henga nangu nînnyaulilanga kuva, munu woheyo annêka n’jawe, ikànavé chihî kwa ing’anya ya kulala ugoni, àntenda mmahe aneyo kuva n’goni, na nnume ambennômba mmahe aneyo, nanang’e àlàlà ugoni.”

### *Kuapila*

<sup>33</sup> “Uchocho, mûnipilikana chivanavahaulidile vanyakala kuva, ‘Munavike nasili ya kulambila, henga ùlembelewa utimise nasili yunavikile kwanga Nang’olo Nnungu.’

<sup>34</sup> Henga nangu nînnyaulilanga kuva, wala munaapile kwa kutambulanga kulihunde, kwa kuva, aneko njo kwaikala Nnungu nchiteng’u chake cha chifalume.

<sup>35</sup> Na wala munaapile kwa kutambulanga chilambo, kwa kuva, anepo njo pachinu pakuvika madodo lake, na wala munaapile kwa kutambulanga Yelusalemu, kwa kuva, aneyo njo imanga ya Nnungu, Nfalume Nkulu.

<sup>36</sup> Na wala unaapile kwa kutambulanga muti wako, kwa kuva, nanga pauhulula kananga k uutenda ulindo wako umo ùtve wanaswe au wanapi.

<sup>37</sup> Mwenu mukâhâula, ‘Elo,’ muhiu ìve elo, na mukâhâula, ‘Nanga,’ muhiu ìve nanga, kwa kuva, malove latongolêwa kupunda anepo làhaloka kwa Nanchindenga.”

### *Kupindikula*

*(Luka 6:29-30)*

<sup>38</sup> “Mûnipilikana kuva ìnihaulwa kuva, ‘Antumbûla nnyake liso nanang’e atumbulwe liso, na an’gong’ôla nnyake lino nanang’e agong’olwe lino.’<sup>§</sup>

<sup>39</sup> Hambî nangu nînnyaulilanga kuva, munu akutendedile lahakalenge unampindikule. Na munu akâkusalau kwa kukupanya likofi nnibuda lya kunkono, nnekele akupindikulile na lya kunchinda.

<sup>40</sup> Na ikàva munu àlebela akusitaki kulukumbi uchinga atwale nkogo wako, bahi nnekele atwale na likoti lyako mwalehu.

<sup>41</sup> Munu akâkunamatija unyakula chihapo chake kilometa imo, wako nnyakulile kilometa dimbili.

<sup>42</sup> Munu akâkuyuwa mwing’e, na munu ambekuyadîka chinu unamwime.”

### *Kuvatamwa amongo*

*(Luka 6:27-28,32-36)*

<sup>43</sup> “Mwenu mûnipilikana chiinahaulike kuva, ‘Ntamwe nnyako, na umenge mmongo mwalo.’<sup>\*\*</sup>

<sup>44</sup> Henga nangu nînnyaulilanga kuva, vatamwange amongo mwenu na kuvayuwila avala vam’baniha mwenu,

<sup>‡</sup> 5:31 Makumbuso 24:1

§ 5:38 Kuuka 21:24, Valawi 24:20, Makumbuso 19:21

\*\* 5:43 Valawi

<sup>45</sup> kwa kutenda uchocho mùùva mmana mmahiu mma Atata wenu wa kulihunde. Kwa kuva, nang'e àvalangajija liduva vanu vatènda lahakalenge na vanu vambone, na kuvatonyela imbula vanu vatènda lalalembela Nnungu na vanu vakátenda lalalembela Nnungu.

<sup>46</sup> Ikàva mùvatamwa chihi vanu vantamwânga mwenu, dachi, mùmbepata inujo ntwani kwa Nnungu? Kwa kuva, ata vakútwala kodi na vanang'o vâtendanga uchocho!

<sup>47</sup> Ikàva mùvasalimila chihi vakúkulupila avenu, dachi chinu ntwani chinji chimuchitenda kupunda vanu vanji? Ata vanu vakâmmaite Nnungu vâtenda uchocho.

<sup>48</sup> Bahi mùlebelewa mùùve mmanu mmakukamilika malinga Atata wenu wa kulihunde chakamilike.”

## 6

### *Kuvayangata amahuvani*

<sup>1</sup> “Lyongolelange uyopa munatenda lambone pameho pa vanu uchinga vannolange. Mukâtenda uchocho, Atata wenu wa kulihunde nanga pambe-mwing'a dinujo.

<sup>2</sup> Bahi paunnyangata mmahuvani, unalihaulange kwa vanu kwa kwombela lipenga muchi vakulilambilila chivatenda n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu na mmadila uchinga valombolewe na vanu. Nangu nînnyaulilanga uhiu kuva, vanang'o tayali vânipata inujo yavo.

<sup>3</sup> Henga wako paunnyangata mmahuvani, ìlebelewa kananga nkono wako wa kunchinda unamale chitenda nkono wako wa kunkono.

<sup>4</sup> Paunnyangata mmahuvani, nnyangate kwa sili, na Atatako alôna àlalâ laulatenda kwa sili achiakwing'e dinujo.”

### *Kuyuwa*

*(Luka 11:2-4)*

<sup>5</sup> “Pamuyuwa munatende muchi vakulilambilila chivatenda. Vanang'o vananowelwa kwimila na kuyuwa n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu na nnyenje dindila uchinga vanu vavone. Nangu nînnyaulilanga uhiu kuva, vanang'o tayali vânipata inujo yavo.

<sup>6</sup> Henga wako puyuwa, injila nchumba chako, uchime nnango, koka unnyuwe Atatako akâonekana. Na Atatako, achôna anecho chutenda kwa sili achiakwing'e inujo yako.

<sup>7</sup> Pamuyuwa, munatangole malove lohe lâkuuila-uila muchi vanu vakâmmaite Nnungu chivatenda. Vanang'o vâtenda kuva Nnungu achiavapilikane ing'anya ya malove lavo lohe.

<sup>8</sup> Munatende muchi vanang'o, kwa kuva, Atata wenu ànilamala lamusikikidile kabla mwenu mukânambinnyuwa.

<sup>9</sup> Bahi mwenu yuwanga uvila,  
‘Atata wetu uvêle kulihunde,  
lina lyako litumbyangwe.

<sup>10</sup> Ufalume wako uide.

Na apano pachilambo, latendeke àlalâ lulalembela wako, malinga chilatende-  
deka aneko kulihunde.

<sup>11</sup> Utwing'e nelo chakulya chimbetutoleja kwa nelo.

<sup>12</sup> Utusamehe makosa letu,  
muchu hwetu chituvasamehe vanu vatukosêla.

<sup>13</sup> Na patulingwa, unatuleke ututenda masambi,

henga utupohe mmakono mwanga Nanchindenga. [Kwa kuva, Ufalume na dimongo na ukulu nni vyako, vyaka na vyaka. Amina.]\*

14 Mukàvasamehe vanu vankosêla mwenu, uchocho na Atata wenu wa kulihunde achiansamehe mwenu makosa lenu.

15 Henga mukánavasamehe vanu vankosêla mwenu, na Atata wenu wa kulihunde akambensamehe mwenu makosa lenu.”

### *Mahundo layâmba kufunga*

16 “Pamufunga, munayundale muchi vakulilambilila chivatenda. Vanang'o vakungunyaja kumeho kwavo uchinga vapate kwonekana na vanu kuva vanafunga. Nangu ninnyaulilanga uhiu kuva, vanang'o tayali vânipata inujo yavo.

17 Henga wako paufunga, kalava medi kumeho na ulipakale mahuta mmuti,

18 uchinga vanu vanamale kuva wako unifunga, ila umaikane chihi na Atatako akâoneka. Na Atatako alôna anelo laulatenda kwa sili achiakwing'e inujo yako.”

### *Tandilika kuukambi-kambila Ufalume wanga Nnungu nahoti (Luka 12:22-36, Luka 16:13)*

19 “Munalikondeje dimali dyohe apano pachilambo. Apano pachilambo vakoko vânaondonganga na ing'ange înaondonganga, na vakwiva vanatutumula nkwiva.

20 Mwenu likondeje dimali dyenu kulihunde, aneko vakoko vakâondonganga na ing'ange ikâondonganga, na wala vakwiva vakâhulula kututumula, nkwiva.

21 Kwa kuva, apala padivele dimali dyako njo padimbeloleha ding'ano dyako.

22 Meho njo chibatali cha mmili. Bahi meho lako lakâva lumi, mmili wako wammalele ûmbeumbala nng'anje.

23 Henga meho lako lakâondongeka, mmili wako wammalele ûmbekuva nnupi. Bahi ikâva nng'anje uvêle nkati mwako ûnipindikuka kuva lupi, bahi anelwo nni lupi lwa kuyoha!

24 Nanga munu ahulûla kuvatumikila anang'olo vavili. Kwa kuva, akâtenda uchocho âmbenchima yumo na kuntamwa yunji, au âmbekamulana na yumo na kummenga yunji. Mwenu mukambehulula kuntumikila Nnungu akuno umuditumikila na dimali.

25 Bahi nangu ninnyaulilanga kuva, munâave na lipamba ing'anya ya maisha lenu, kuva mûmbekulya chani au mûmbekumbila chani, au kuyamba miili yenu, kuva mûmbewala chani. Kwa kuva, maisha lenu nni la mana namene, akee chihi kwajili ya chakulya weka. Na miili yenu nni ya mana namene, akee chihi kwajili ya dinguwu weka.

26 Valolange vyuni. Vanang'o nanga pavapanda wala nanga pavafuna, na wala nanga pavakondya chinu chohecho nnichehe. Pamo na anelo, Atata wenu wa kulihunde ânavalisa. Dachî, mwenu mukee mmamana namene kupunda vyuni?

27 Alida mmwenu kwa kulikambya-kambya namene ânahulula kuyenjeja kananga lisaa limo mmaisha lake?

\* 6:13 Mmalemba lanji matandi-matandi, malove alano lakâpali, “Kwa kuva, Ufalume na dimongo na ukulu nni wako, vyaka na vyaka. Amina.”



<sup>28</sup> Mwadachi mùuva na lipamba ing'anya ya dinguwo? Lolanga mauwa la kunnyitu chilakulumuka. Wala nanga palakola madengo na wala nanga palalitotela lene dinguwo.

<sup>29</sup> Henga nangu ninyaulilanga kuva, ata Nfalume Selemani pamo na ukulu wake wanavele nawo, henga nanga panawahite kuwajwa saana muchi liuwa limo mmauwa anelo.

<sup>30</sup> Mwenu mmanu muvèle na ing'ulupa inyoko, ikàva Nnangu àlawaja uchocho mauwa la kumawelu, lapwàwa chihi nelo, nundu nkuyahwa mmoto, dachi Nnangu akambepunda kummwajanga mwenu saana?

<sup>31</sup> Bahi munàave na lipamba, umuchidoni, 'Tùmbekulya chani,' au 'Tùmbekumbila chani,' au 'Tùmbewala chani!'

<sup>32</sup> Kwa kuva, anelo lammalele njo lavátàhà vanu vakámmaite Nnangu. Henga Atata wenu wa kulihunde ànimala kuva mùnisikikila anevyo vyamalele.

<sup>33</sup> Henga tandilika kuukambi-kambila Ufalume wanga Nnangu na àlalà lalalembela Nnangu hoti, nanang'e achiamwing'ange anelo lammalele.

<sup>34</sup> Bahi munàave na lipamba kwajili ya liduva lya nundu, kwa kuva, mambo la nundu nni la nundu, na la nelo nni la nelo. Kulikambya-kambya na mambo la nelo kunatosa kwa nelo."

## 7

### *Kuvahukumu vanu vanji*

*(Luka 6:37-38,41-42)*

<sup>1</sup> "Munavahukumu vanu vanji ili Nnangu anannyukumu mwenu.

<sup>2</sup> Malinga chimuvahukumu vanu vanji, nni uchocho Nnangu chambenyukumu mwenu, na chipimo chimutumila kuvahukumila vanu vanji njo uchocho chambetumila Nnangu kunnyukumu mwenu.

<sup>3</sup> Mwadachi ùuloleha nswani uvèle nniso lya nnung'uno, akuno lukongolo luvèle nniso lyako ukàlwònà?

<sup>4</sup> Ìmbehulula dachi kunnyaulila nnung'uno kuchi, 'Nnung'unwangu, nahoti nikuuse chipatu chivèle nniso lyako,' akuno umwene uvèle na lukongolo nniso lyako?

<sup>5</sup> Nkùlilambilila wako! Tandilika kuluusa lukongolo luvèle nniso lyako nahoti, na anepo njo pumbelola saana na kuchiusa chipatu chivèle nniso lya nnung'uno.

<sup>6</sup> Munaveng'e vitukutuku vyanaswe vanu vakávele vanaswe, uyopa vanampindikukila na kunnnumanga muchi chivaluma ang'avanga. Na wala munavayelegele vitukutuku vyambone vanu vakávele vambone, uyopa vānavikadamba kwa madodo lavo muchi anguluve chivakadamba vitukutuku."

### *Yuwa, taha, hodika*

*(Luka 11:9-13)*

<sup>7</sup> "Yuwanga, na Nnangu achiamwing'ange, tahanga na mwenu muchimupate, hodikanga na mwenu muchimuchimuliwe.

<sup>8</sup> Kwa kuva, kila munu ayūwa ànapewa, na atàha ànapata, na ahodika ànachimuliwa.

<sup>9</sup> Alida mmwenu, mwanawe akànyuwa nkate, nang'e àmwing'a liyanga?

<sup>10</sup> Au akànyuwa uhomba, nang'e àmwing'a nnyongo?

<sup>11</sup> Ikàva mwenu mmakutenda masambi, mùnimala kuveng'a vavana venu vitukutuku vikatapele, dachi Atata wenu wa kulihunde akambepunda namene kuveng'a vitukutuku vikatapele avala vannyūwa?

<sup>12</sup>Chimulembela vanu vantendele mwenu, na mwenu vatendele vanang' o uchocho, kwa kuva, aino njo mana ya mahundo la Sheliya ya Musa na manabii.”

*Nnango uhonene na nnango udambalwike*

*(Luka 13:24)*

<sup>13</sup>“Injilanga kwa kupitila nnango uhonene, kwa kuva, nnango na indila iloŷa kukuondongwa inidambuka na vanu vapiŷila indila aneyo, nni vohe.

<sup>14</sup>Henga nnango wa kwinjilila kuumi ūnihonana na indila iloŷa aneko inihonana, na vanu vayoŷa indila aneyo vavele chihi kadiki.”

*Nnandi na vihepo vyake*

*(Luka 6:43-44, 13:25-27)*

<sup>15</sup>“Lyongolelange na manabii va kulambila. Vamwidila akuno uvaonekana muchi angandolo kwa pawelu, henga nkati mwavo nni mahoha lakalipa.

<sup>16</sup>Bahi muchimuvamale kwa vihepo vyavo. Dachi, vanu vāhepa zabibu n'diheya au vāhepa tini mmbigili?

<sup>17</sup>Bahi kila nnandi wambone ūpa vihepo vyambone, na kila nnandi ukee wambone ūpa vihepo vikee vyambone.

<sup>18</sup>Nnandi wambone ukāpa vihepo vikee vyambone, na nnandi ukee wambone nanga paupa vihepo vyambone.

<sup>19</sup>Kila nnandi ukāpa vihepo vyambone umbechetwa na kuyahwa mmoto.

<sup>20</sup>Bahi muchimuvamale manabii va kulambila kwa ālalā lāvattendānga.

<sup>21</sup>Akee kila munu anguchēma nangu, ‘Nang'olo, Nang'olo,’ ambekwinjila mu Ufalume wa Nnungu, henga vambekwinjila nni avala vatēnda ālalā lalalembela Atatangu avēle kulihunde bahi.

<sup>22</sup>Nniduva anelyo lya hukumu, vanu vohe vāmbenguhaulila kuchidoni, ‘Nang'olo, Nang'olo! Kwa lina lyako twanimumya unabii, na kwa lina lyako twanivahumya vanu anamindenga na kutenda masaibu!’

<sup>23</sup>Anepo njo panimbeva haulila kuchidoni, ‘Mwiko nangu nikānkamekenge mwenu! Ukananga apano pang' une, mwenu mmanu mutēnda lahakalenge!’”

*Vakūdenga vavili*

*(Luka 6:47-49)*

<sup>24</sup>“Bahi kila munu apilikanila mahundo langu na kutenda muchi chahundwije, aneyo ālandana na munu avēle na ding' ano adengile ing' ande yake nniyanga likulungwa.

<sup>25</sup>Imbula nkutonya, livambwe nkuida, lipungo nkupunga nkuiguma ing' ande aneyo. Henga nanga painayangwike kwa kuva nsingi wake ūdengwije muha liyanga likulungwa.

<sup>26</sup>Henga kila munu apilikāna mahundo langu, koka anatende muchi chahundwije, aneyo ālandana na munu walivelu, adengile ing' ande yake pannima ulongo.

<sup>27</sup>Imbula nkutonya, livambwe nkuida, lipungo nkupunga na kuiguma aila ing' ande, nkuyanguka na kubamoka mwalehu.”

*Mamulaka langa Yesu*

<sup>28</sup>Bahi Yesu pamalidile kutangola anelo lammalele, makuwa la vanu nkukangana namene namuna chachivahunda,

<sup>29</sup> kwa kuva, ávahunda muchi munu avêle na mamulaka, na akee muchi vakúhunda vao va Sheliya.

## 8

### *Yesu ànnamya munu avêle na mangundula (Mako 1:40-45, Luka 5:12-16)*

<sup>1</sup> Yesu pasulupwike nnichinga, makuwa makulungwa la vanu lánimpapata.

<sup>2</sup> Nkuida munu yumo avêle na mangundula, nkutindivala malundi muyo mwanga Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Nang’olo, ukàlebela ùnahulula chihi unguhahulanga kwa kungulama.”

<sup>3</sup> Yesu nkunyoloja nkono wake, nkun’gusa aneyo munu, nkuhula kuchidoni, “Elo nalembela, lama.” Upala ayula munu, nkulama mangundula lake.

<sup>4</sup> Bahi Yesu nkunnyaulila ayula munu kuchidoni, “Kaleha, unannyaulile munu woheyo, henga wako hwena ukalilanguje kwanga kuhani, na ukahumye sadaka muchi chalajije Musa, uchinga vanu vamale kuva ùnihahulwa.”

### *Yesu ànnamya ntumishi wa nkulu wa matiyala myamoja (Luka 7:1-10)*

<sup>5</sup> Yesu painjidile muimanga ya Kapelinaumu, nkulu wa matiyala myamoja la Valoma nkummwenela Yesu, nkunnyaumu anyangate.

<sup>6</sup> Nkunnyaulila kuchidoni, “Nang’olo, ntumishi wangu ànilala kukaya, ànididimanga na ànauula namene.”

<sup>7</sup> Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Nguchinguide nikannamye.”

<sup>8</sup> Nkulu aneyo nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nang’olo, kwa kuva wako ni nkulu, nangu nikáfala wala kadiki kukupwechelela wako nng’ande mwangu. Henga wako tangola chihi lilove, na ntumishi wangu achialame.

<sup>9</sup> Kwa kuva, ata nangu nimwene nni munu nguvêle pahi pa mamulaka la vakulu, na pàvele na matiyala vavêle pahi pangu. Nikànnyaulila yumo kuchi, ‘Hwena!’ ànahwena, na nikànnyaulila yunji kuchi, ‘Ida!’ ànaida, na nikànnyaulila ntumishi wangu kuchi, ‘Tenda achino!’ ànatenda.”

<sup>10</sup> Yesu papilikene anelo nkukangana namene, nkuvahaulila avala vachinondola kuchidoni, “Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, nikánambimwona munu muvanu va Isilaeli avêle na ing’ulupa ing’ulungwa malinga ayi.

<sup>11</sup> Nangu nìnnyaulilanga kuva, vanu vohe vakee Vayahudi vàmbeida kuhaloka mashaliki na mangalibi, vambeikala na kulya paing’ole chalumo na Iblahimu na Isaka na Yakobo mu Ufalume wa Nnungu.

<sup>12</sup> Henga Vayahudi vohe, avala vachilembelewa vavè mu Ufalume wa Nnungu vàmbeiyawa pawelu, nnupi, aneko vàmbeikuta na kuhaya meno.”

<sup>13</sup> Bahi Yesu nkunnyaulila ayula nkulu wa matiyala kuchidoni, “Hwena kukaya, na itendeke kwakuwe muchi chukulupidile.” Upala ntumishi wake nkulama.

### *Yesu àvalamya vanu vohe (Mako 1:29-34, Luka 4:38-41)*

<sup>14</sup> Yesu painjidile nng’ande mwa Petulo, nkumwona nkawake Petulo àlelé pachinanda, wauula chidumba.

<sup>15</sup> Yesu nkun’gusa munkono wake na chidumba nkunneka, nanang’e nkuimila nkutandilika kunnyudumila Yesu.

16 Palihiwikile lyulo, vanu nkumpelekejije Yesu vanu vohe vavêle na anamindenga, nang'e nkuvausa anamindenga kwa kutangola chihi lilove na kuvalamya vagonjo vammalele.

17 Anelo lânitendeka uchinga latimile malove lanatangwele nabii Isaya kuva,

“Mwene átwete idabadangi yetu na kulitika magonjo letu lammalele.”\*

*Galama ya kunnondola Yesu*

*(Luka 9:57-62)*

18 Yesu paliwene likuwa likulungwa lya vanu lin'dingwikè, nkuvaamulisa vakuhundwa vake ahwene navo m'bali wavili wa litanda.

19 Bahi nkúhundwa yumo wa Sheliya ya Musa, nkumwenela Yesu, nkunnyaulila kuchidoni, “Nkúhunda, nimbekulondola kwoheko kumbehwena.”

20 Yesu nkunyang'ula kuchidoni, “Macheta làvele na vivava na vyuni vîvele na vitehi, henga Mwana wa Munu, akávele na pachinu pakuyewelega.”

21 Nkúhundwa wake yumo nkuchidoni, “Nang'olo, nguleke hoti nguhwene nikansike atatangu.”

22 Henga Yesu nkunnyaulila kwa nfano wachidoni, “Ngupapate, valeke vanu vavêle muchi vânihwa vavasike vahwile avao.”

*Yesu ànyalaja chibunga*

*(Mako 4:35-41, Luka 8:22-25)*

23 Anepo Yesu nkwenenda muingalava, nkupapatana na vakuhundwa vake.

24 Upala nkulindamuka chibunga chikulungwa amula nnitanda, medi nkulindamuka kwinjila muingalava, na Yesu ávele alèlè luwono.

25 Vakuhundwa vake nkumwenela, nkumwimula, uvachidoni, “Nang'olo, tupohe, tûvenkuhwa!”

26 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Mwenu mmanu muvêle na ing'ulupa inyoko, mwadachi mùnayopa?” Bahi Yesu nkutakatuka, nkuliamulisa lipungo na mawimbi vitungamane, navinang'o nkutungamana na kunyalalika nduu.

27 Vanu vammalele nkukangana, uvachidoni, “Dachi, ayu munu wa namuna ntwan? Ata lipungo na mawimbi lànampilikana!”

*Yesu àvausa anamindenga*

*(Mako 5:1-20, Luka 8:26-39)*

28 Yesu pahwikile m'bali wavili wa litanda, nchilambo cha Vagadala,† nkukojana na vanu wavili vavêle na anamindenga, uvahaloka ya kumisati. Vanu anevo vânyapowa namene, na nanga munu analingile kupita indila aneyo.

29 Upala, nkulindamuka unonoha malidi uvachidoni, “Ûndambela chani wako Mwana wa Nnungu? Dachi, wako widîle unatubaniha kabla lakânambihwika maduva letu?”

30 Pepi na pachinu anepo, pávele na likuwa likulungwa lya dinguluve dichilitahija vilyo.

31 Anevo anamindenga nkunyuwa namene Yesu uvachidoni, “Ukâtuhumya, tuhaulile tukadyende dinguluve.”

32 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Hweneng'ana!” Bahi nkuvauka, nku-nadyenda dinguluve, na dinguluve dyammalele nkuhelelekela kumakobikobi makulungwa, nkutubukila nnitanda na vammalele nkuhwa mmedi.

\* 8:17 Isaya 53:4 † 8:28 Malemba lanji la kala vanji vâlembile Vagadala na vanji vâlembile Vagelasi na vanji vâlembile Vagelagesi.

<sup>33</sup> Bahi vachúnga va dinguluve nkutukuta mpaka kumanga, nkuvahaulila vanu àlalá lammalele, na kila chinu chivakojije avala vanu vavêle na anamindenga.

<sup>34</sup> Bahi vanu vammalele nkuhwena uchinga vakakojane na Yesu. Na pavakojene nawe, nkunnyuwa namene auke nchilambo chavo.

## 9

*Yesu ànnamya munu adidimenge*

*(Mako 2:1-12, Luka 5:17-26)*

<sup>1</sup> Yesu nkwenza muingalava, nkuyomboka litanda, nkuhwika kuimanga yachiikala.

<sup>2</sup> Aneko vanu nkumpelekejija munu yumo adidimênge, akuno alajijwê nchinanda. Yesu paiwene ing'ulupa yavo, nkunnyaulila ayula munu adidimênge kuchidoni, "Likamye ntima mwanangu! Ünisamehewa masambi lako."

<sup>3</sup> Upala, vakúhunda vanji va Sheliya ya Musa nkutandilika kutangola chimundamunda uvachidoni, "Ayu munu ànkufulu Nnungu!"

<sup>4</sup> Yesu ánilamala lavachiliuja, nkuhaua kuchidoni, "Mwadachi mùliuja lahakalenge mmitima mwenu?"

<sup>5</sup> Lilida lipeyapeya namene, kuhaua kuva, 'Ünisamehewa masambi lako,' au kuhaua kuva, 'Imila uhwene?'

<sup>6</sup> Henga kwa kunnamya munu ayuno, nangu ngùembela ngùmaihe kuva, Mwana wa Munu àvele na mamulaka la kuvasamehe vanu masambi lavo apano pachilambo." Bahi nkunnyaulila ayula munu adidimênge kuchidoni, "Imila utwale chinanda chako, uhwene kukaya kwako."

<sup>7</sup> Anepo ayula munu nkuimila, nkuhwena kukaya kwake.

<sup>8</sup> Likuwa lya vanu pavalawene latendeke, nkukangana na kuyopa, nkun-nombolela Nnungu avapêle vanu mamulaka anelo.

*Yesu ànchema Matayo*

*(Mako 2:13-17, Luka 5:27-32)*

<sup>9</sup> Yesu nkuuka anepo, na pánavele nkuhwena, nkumwona nkútwala kodi yumo uvanchema Matayo, aikèlè paing'ande ya kulipila kodi. Yesu nkunnyaulila kuchidoni, "Ngupapate." Matayo nkutakatuka, nkumpapata Yesu.

<sup>10</sup> Yesu pánavele nkulya kuing'ande yanga Matayo, vakútwala kodi vohe na vanu vanji vahaulika kuva nni vanu vavêle na masambi, váníida nkulya pamo na Yesu na vakuhundwa vake.

<sup>11</sup> Mafalisayo pavalawene anelo, nkuvauja vakuhundwa vake kuchidoni, "Mwadachi nkúhunda wenu àlya pamo na vakútwala kodi na vanu vavêle na masambi?"

<sup>12</sup> Yesu papilikene uchocho, nkuvahaulila kuchidoni, "Vanu vakáuula nanga pavannembela n'ganga, ila vanu vauúla njo vannembêla n'ganga.

<sup>13</sup> Henga hweneng'ana mukalihunde mana la Malemba Lanaswe lahaúla kuva, 'Ngùembela muvalanguje vanji chididi, akee unghumija chihi sadaka.\*' Nangu níkáidile unavachema vanu vaténda àlalá lalalembela Nnungu, ila ngúidile unavachema vanu vavêle na masambi."

*Kufunga*

*(Mako 2:18-22, Luka 5:33-39)*

\* 9:13 Oseyá 6:6

14 Anepo vakuhundwa vanga Yohana Nkúbatisa nkuhwena unamuja Yesu kuchidoni, “Mwadachi, hwetu na Mafalisayo tūnafunga, henga vakuhundwa vako vakáfunga?”

15 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Vanu vakúmbuliwije kuing'ole ya ulombi vambeyundala dachi, mwene nnombi avèlè pamo na vanang'o? Ikáhalulika! Henga uhiku uchiukamole nnombi pambetwaliwa muvanang'o, anepo njo pavambefunga.

16 Nanga munu atotéla chilaka cha inguwo yahambi nnipindi. Kwa kuva, chilaka anecho chahambi chimbekungunyala na kahalija kupamola anelyo lipindi, na pachinu panapomweke pambeyenjeja.

17 Uchocho, wala nanga munu atáya divayi dyahambi mmipatila ya tangu ya limbende. Akátenda uchocho, aila mipatila inapwapuka ing'anya ya kuhaha kwa divayi, na divayi dinamwadilika, na mipatila nkwendongeka. Henga vanu vátaya divayi dyahambi mmipatila yahambi, na vyammalele vivili vinachungika.”

*Yesu ànnamya mmahe yumo na kunfufula nahaku wanga nkulu yumo  
(Mako 5:21-43, Luka 8:40-56)*

18 Yesu pachitangola malove anelo, nkuhaloka nkulu yumo wa ing'ande ya kunnyuwila Nnungu, nkutindivala malundi muyo mwanga Yesu, nkuhaua kuchidoni, “Nahaku wangu ànihila uvino. Vino tuhwene ukammikile nkono wako, nanang'e achifufuke.”

19 Yesu pamo na vakuhundwa vake nkutakatuka, nkupapatana nawe.

20 Mmahe yumo ánavele na ugonjo wa kuhuma myadi kwa vyaka kumi na mbili, nkunnyidila Yesu kwa kumongo, nkugusa lupepe lwa lijoho lyawete Yesu.

21 Aneyo mmahe nkulitangolela chimundamunda kuva, “Nikàgusa chihili lijoho lyake nguchingulame.”

22 Yesu nkupindikuka, nkummwona aneyo mmahe, nkunnyaulila kuchidoni, “Mwanangu, likamye ntima! Ing'ulupa yako inikulamya.” Upala, ayula mmahe nkulama.

23 Yesu painjidile nng'ande mwa ayula nkulu, nkuvona vakwómbe vimbeta vya kulikutangila, pamo na likuwa lya vanu uvalikutangila.

24 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Humang'ana! Mwana akáhidile, àlèlé chihili luwono.” Vanang'o nkunnyeka.

25 Henga likuwa lya vanu palihumanenge, Yesu nkwinjila kuchumba kwavele nahaku, nkunkamula nkono, ayula nahaku nkuimila.

26 Habali aneyo nkuyanjala nchilambo anecho chammalele.

*Yesu àvalamya vanu vavili vaputéle meho*

27 Bahi Yesu nkuuka anepo, na pánavele nndila, vanu vavili vaputéle meho nkumpapata uvanonoha lidi, uvachidoni, “N'dukuluwe Nfalume Daudi, tükvikile chididi!”

28 Yesu painjidile nng'ande, vanu vavili vaputéle meho nkummwenela, Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, múnakulupila kuva nangu nàhulula kunamya?” Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Elo, Nang'olo.”

29 Anepo Yesu nkuvagusa meho lavo, nkuhaua kuchidoni, “Itendeke muchi chimukulupila.”

30 Meho lavo nkukusumbuka. Yesu nkuvaduma wachidoni, “Lyongolelange munannyaulile munu woheyo.”

<sup>31</sup> Henga vanang'o nkuukananga, nkuhwena unayanjaja habali dya Yesu nchilambo achila chammalele.

*Yesu àmmusa nanndenga mmunu anavele bubu*

<sup>32</sup> Vanu avala vavili pavachiukananga, bahi vanu vanji nkumpelekejija Yesu munu bubu avêle na nanndenga.

<sup>33</sup> Bahi Yesu pammusije ayula nanndenga, ayula munu ánavele bubu nku-tandilika kutangola. Makuwa la vanu nkukangana, nkuhaua kuchidoni, "Chitendo malinga achi chikánambikwoneka nchilambo achino cha Isilaeli!"

<sup>34</sup> Henga Mafalisayo nkuhaua kuchidoni, "Nanchindenga†, nkuu wa anamindenga njo annyululíha nang'e kuvausa anamindenga."

*Vakúkola madengo vâvele kadiki*

<sup>35</sup> Bahi Yesu nkudinguka n'dimanga dyammalele na mmijiji, wavahunda vanu n'ding'ande dyavo dya kunnyuwila Nnungu na kuvahubilila Malove Lambone layâmba Ufalume wanga Nnungu, na kulamya kila namuna ya ugonjo na kila namuna ya kuhuvanga.

<sup>36</sup> Yesu palawene makuwa la vanu, nkuvavikila chididi ing'anya vânibanika namene na kuyuvala muchi angandolo vakâvele na nchunga.

<sup>37</sup> Anepo Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, "Mafuno làvele lohe, henga vakúfuna vâvele kadiki.

<sup>38</sup> Bahi nnyuwange Nang'olo wa mafuno avatume vakúkola madengo vanji, mmwelu wake."

## 10

*Mitume kumi na mbili*

*(Mako 3:13-19, Luka 6:12-16)*

<sup>1</sup> Bahi Yesu nkuvachema vakuhundwa vake kumi na mbili, nkuveng'a mamulaka la kuvausa anamindenga na kulamya magonjo la kila namuna na ihuvangi ya kila namuna.

<sup>2</sup> Alano nni malina la vakuhundwa kumi na mbili vanga Yesu, vanava-chemile Yesu kuva mitume, ntandi Simoni uvanchema Petulo, na nnung'une uvanchema Anduleya, na Yakobo mwana wanga Sebedayo pamo na nnung'une uvanchema Yohana,

<sup>3</sup> na Filipo, na Batolomayo, na Tomaso, na Matayo ánavele nkútwa kodi, na Yakobo mwana wanga Alufayo, na Sadayo,

<sup>4</sup> na Simoni ánavele nnikuwa Iya Vaselote,\* pamo na Yuda Isikalote ánantengeleke Yesu.

*Yesu àvatuma mitume kumi na mbili*

*(Mako 6:7-13, Luka 9:1-6)*

<sup>5</sup> Yesu nkuvatuma anevo mitume kumi na mbili wavahaulila kuchidoni, "Munahwene kwa vanu vakâvele Vayahudi, na wala munainjile n'dimanga dya chilambo cha Samaliya.

<sup>6</sup> Henga mwenu hweneng'ana kwa vanu va Isilaeli, anevo vavêle muchi angandolo vayahike.

<sup>7</sup> Pamuhwena vahubilile uvila, 'Ufalume wa Nnungu ùvele pepi.'

† **9:34** Matayo àmbile Belisabuli, lina litumike kumwamba Nanchindenga. \* **10:4** Vaselote ìvele likuwa Iya Vayahudi vachichitamwa namene chilambo chavo na vakáchitamwa kutawaliwa na Valoma.

<sup>8</sup> Valamyange vagonjo na kuvafufula vanu vahwile na valamyange vavele na mangundula na kuvasa anamindenga. Mupewije bule, bahi humyanga bule.

<sup>9</sup> Munanyakule hela yoheyo mmitondo mwenu.

<sup>10</sup> Munanyakule mpatila wa mwanda, wala nkogo wa akiba, wala vilatu wala isimbo. Kwa kuva, akola madengo alembelewa apate alala lalasilikidile.

<sup>11</sup> Imanga yoheyo na chijiji chohecho chimumbeinjila, ntahange munu avèle tayali kumpwechelanga, muikale kwanga nang'e mpaka pamumbeukananga.

<sup>12</sup> Pamumbeinjila muing'ande aneyo, vayuwile vanu va kaya aneyo Nnungu avabaliki.

<sup>13</sup> Na vanu va kaya aneyo vakampwechelela saana, bahi vapwechelele balaka dya amani dimuvayuwidile, henga vakanampwechelele saana, balaka anedyo dya amani dimmuile mwenu mmene.

<sup>14</sup> Na munu akahita umpwechelela wala upilikanila malove lenu, pamumbeuka pakaya anepo au paimanga aneyo, vakanange vanu aneyo kwa kulipumunanga litutunga lya mmadodo lenu ilangule kuva, vene vanitandola kulahita malove la Nnungu.<sup>†</sup>

<sup>15</sup> Nangu ninyaulilanga uhiu kuva, liduva lya hukumu, vanu va imanga aneyo vambepata asabu ing'ulu namene kupunda vanu va ku Sodoma na ku Gomola.

### *Kubanika kwa Mitume*

*(Mako 13:9-13, Luka 21:12-17)*

<sup>16</sup> Lola, nangu nintumanga mwenu muchi angandolo ching'ati vanu vayoha muchi mahoha. Bahi mulembelewa mukalamuke muchi mihongo, na mu-naambike ching'ati vanu aneyo.

<sup>17</sup> Lyongolelange na vanu. Kwa kuva, vanang'o vambenkamulanga mwenu na kumpelekejanga kulukumbi na kunsulubulanga n'ding'ande dya kunyuwila Nnungu.

<sup>18</sup> Mumbepelkejwa kwa vatawala na kwa vafalume ing'anya yang'une, uchinga mupate kuva mmashahidi vangu kwa vanang'o na kwa vanu vakavele Vayahudi.

<sup>19</sup> Henga pavambempelekeja kulukumbi, munave na lipamba namuna chimumbenatangola au chinu chimumbenatangola, kwa kuva, upala, muchimupewe chinu chakutangola.

<sup>20</sup> Kwa kuva, mukambetangola mwenu, ila Umumu wa Atata wenu Nnungu njo ambetangola kupitila mwenu.

<sup>21</sup> Munu ambentengeleka nnung'une awalalwe, na atata ambentengeleka mwanawe awalalwe, na vavana navanang'o vambepapindikuka vavavaleke na kuvatenda vawalalwe.

<sup>22</sup> Na vanu vammalele vambemenganga mwenu ing'anya yang'une. Henga ambepililila mpaka kuntululilo, aneyo njo ambepohwa.

<sup>23</sup> Pamumbebanihwa muimanga imo, tukutila imanga inji. Nangu ninyaulilanga uhiu kuva, mukambemalila kupita n'dimanga dyammalele dya Isilaeli, kabla Mwana wa Munu akanambikwida.

<sup>24</sup> Nkúhundwa akava nkulu kumpunda nkúhunda wake, wala ntumishi akava nkulu kumpunda nang'olo wake.

<sup>†</sup> **10:14** Chitendo achino cha Vayahudi kulipumunanga litutunga mmadodo, chilandana na nnyambo wa Vamakonde pavahaula kuva, nangu nnikalava mwalehu.



25 Henga ìnatosa nkúhundwa kuva muchi nkúhunda wake, na ntumishi kuva muchi nang'olo wake. Ikàva vanu vanji vânguchemile nangu nkulu wa ing'ande kuva Nanchindenga,‡ dachi vanu va nng'ande mwangu vakambelija kuchemwa malina lahakalenge namene?”

*Alembeléwa kuyopwa*

(Luka 12:2-9)

26 “Bahi munavayope vanu anevo, kwa kuva, kila chinu chihinikwije chimbehunukulíwa na kila chinu chipihíjwe chimbepisulíwa.

27 Chininnyaulila mwenu nnupi, mwenu chihaulange panng'anje, na achila chimupilikana kwa manyinyi, chiyanjajange kwa vanu vammalele.

28 Munavayope avala vahulúla chihi kuuwalala mmili, henga vakáhulula uiwalala isungu. Henga nnyopange ayula aondongânga mmili pamo na isungu, mmoto wa Jihannamu.

29 Dachi, vyuni vivili vijoko vikásumiswa chihi kwa dihela kadiki? Henga wala nanga chuni chimo chíhwa bila Atata wenu Nnungu kutamwa.

30 Henga mwenu ata isabu ya ulindo wa myuti yenu Nnungu àniimala.

31 Bahi munayope, kwa kuva, mwenu nni mma maana namene kupunda vyuni vyohe.

32 Munu woheyo anguyambukíla nangu muyo mwa vanu kuva, nang'e nni wang'une, na nangu nguchininnyambukile muyo mwa Atatangu avéle kulihunde.

33 Henga munu woheyo ambengukâna nangu muyo mwa vanu, na nangu nguchininkane muyo mwa Atatangu avéle kulihunde.”

*Yesu àida na kuhapukana*

(Luka 12:51-53, 14:26-27)

34 “Munatende kuva nangu ngùdile unapelekeja amani pachilambo. Nanga, nangu níkáidile unapelekeja amani ila ihapukani.

35 Kwa kuva, nangu ngùdile unavatenda vanu vahapukane.

'Mwana wa chilume àmbhapukana na atatake, mwana wa chimahe àmbhapukana na anyokwe, na nkangalombwa àmbhapukana na nkawake.

36 Na amongo va munu vâmbekuva avala va nng'ande mwake.†§

37 Munu woheyo antâmbwa atatake au anyokwe kupunda changutamwa nangu, aneyo akálembelwa kuva nkúhundwa wangu. Na munu woheyo antâmbwa mwanawe kupunda changutamwa nangu, aneyo akálembelwa kuva nkúhundwa wangu.

38 Na munu woheyo akátamwa kuunyakula nsalaba wake na kuva tayali kuhwa ing'anya yang'une, aneyo akáfala kuva munu wangu.

39 Na munu woheyo autâmbwa namene umi wake kupunda changutamwa nangu, akambekuva na umi ukee na ntululilo, henga munu akubâli kuhwa ing'anya yang'une, achiave na umi ukee na ntululilo.”

*Dinujo*

(Mako 9:41)

40 “Ampwechelânga mwenu, àngupwechelela nangu, na ayula angupwechelêla nangu, àmpwechelela ayula ángutumîle.

‡ 10:25 Matayo àlembile Belisebuli, lina litumíke kumwamba Nanchindenga. Nchitabu cha Matayo 12:24 na Mako 3:22 na Luka 11:15, yònekana kuva vanu vanji váhawile kuva Yesu àtumila dimongo dyanga Belisebuli. § 10:36 Mika 7:6

<sup>41</sup> Munu ampwechelêla nabii, ing'anya ya kuva nang'e nni nabii, àmbepata dinujo dilandâna na dya nabii ayula, na munu ampwechêla munu atênda lalalembela Nnungu, ing'anya ya kuva nang'e nni munu atênda lalalembela Nnungu, àmbepata dinujo dilandâna na dya munu atênda lalalembela Nnungu.

<sup>42</sup> Nangu nînyaulilanga uhiu kuva, munu woheyo ambemwîng'a yumo wa ava vajoko, chikombe cha medi ladidimîla, ing'anya ya kuva nang'e nni nkúhundwa wangu, munu aneyo àmbepata dinujo dyake.”

## 11

### *Yesu na Yohana Nkúbatisa (Luka 7:18-35)*

<sup>1</sup> Yesu pamalidile uvalaija vakuhundwa vake kumi na mbili, nkuuka anepo nkuhwena unahunda na kuvahubilila vanu kudimanga dya chilambo cha ku Galilaya.

<sup>2</sup> Yohana Nkúbatisa pánavele nnilungu, nkupilikana lachitendanga Yesu Kilisto, bahi Yohana nkuvatuma vakuhundwa vake kwanga Yesu,

<sup>3</sup> vakammuje kuchidoni, “Dachi, wako njo ayula Mpohi ahaulika kuva àvenkwida au tunnolele yunji?”

<sup>4</sup> Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Uyang'ana, hwena mukannyaulile Yohana àlalá lamupilikene na kulona,

<sup>5</sup> vanu vaputêle meho vâvenkulola na vikwavi vîvenkuhwena na vavêle na mangundula vânalama na mimwidi vâvenkupilikana na vanu vahwîle vânafufuka na amahuvani vânahubiliwa Malove Lambone.

<sup>6</sup> Wasa munu ayula akáleka kungukulupila nangu ing'anya ya àlalá langu-latenda.”

<sup>7</sup> Vakuhundwa vanga Yohana pavachiuka, Yesu nkutandilika kulahaulila makuwa la vanu habali dyanga Yohana wachidoni, “Dachi, pamupite kulilanga unannola Yohana, múlolela muchone chani? Dachi, mútenda àmbekuva muchi imbalu itikînywa na mpapa? Nanga!

<sup>8</sup> Bahi ikânave uchocho, vino mwapite unalola chani? Munu awête dinguvo dikatapele? Nanga, akee uchocho! Vanu vawâla dinguvo dikatapele vaikâla n'ding'ande dya chifalume.

<sup>9</sup> Bahi nguhaulile, mwapite unalola chani? Dachi, mwapite unannola nabii? Elo! Henga nangu nînyaulilanga kuva, umummwene ni nkulu kumpunda nabii.

<sup>10</sup> Yohana njo n'jumbe achiyambwa Mmalemba Lanaswe, Nnungu pachihaula kuchidoni,

‘Nangu nîmbentuma n'jumbe wangu akulongolele,  
aneyo njo ambekukatapajîja indila yako.\*”

<sup>11</sup> Nangu nînyaulilanga uhiu kuva, muvanu vavelekwejîje na mmahe, nanga munu nkulu kumpunda Yohana Nkúbatisa. Henga ayula avalangîwa kuva n'joko kupunda vammalele mu Ufalume wa Nnungu, aneyo njo nkulu kumpunda Yohana Nkúbatisa.

<sup>12</sup> Kutandikila maduva lachihubili Yohana Nkúbatisa mpaka hambu, vanu vânautahuka namene Ufalume wa Nnungu, na vanu vakálee isungu vânalanga kuuhavila kwa dimongo.

<sup>13</sup> Kwa kuva, kabla Yohana Nkúbatisa akânambikamola, Sheliya ya Musa na manabii vânilauja kuyamba mahiku alano.

\* 11:10 Malaki 3:1

14 Na ikáva múnahulula kukulupila, bahi Yohana njo Eliya uvachinnyaula manabii kuva àmbeida.

15 Avèle na makutu la kupilikana, apilikane!

16 Dachi, nivalandanye na chani vanu va chívelèkwà achino? Vàlandene na vavana vaikalénge kusakoni uvavahaulila vavana avao kuva,

17 Twanimwombelanga vimbeta, henga nanga pamunavinite!

Twaniimba dihimu dya kulikutangila, henga nanga pamunakutile!

18 Kwa kuva, Yohana Nkúbatisa àniida, nang'e àjukile chihi munu wa kufunga-funga na wala akákumbila divayi, henga vanu vàhaua kuva, 'Yohana àvele na nanndenga.'

19 Henga Mwana wa Munu àniida, walya na kukumbila, henga vanu vàhaua kuva, 'Ayu munu nni nkúlya uwamba na nkúkalewa, nnyanjawavo vakútuala kodi na vanu vavèle na masambi!' Henga lúnda lwa Nnungu lùmaiha kuva lwambone kupitila vitendo vya vanu vavèle na lúnda anelwo."

### *Dimanga dya vanu vakákulupila*

*(Luka 10:13-15)*

20 Anepo Yesu nkutandilika kuvaduma vanu va dimanga dyanatendile masaibu lohe, ing'anya nanga pavanalekile kutenda masambi wachidoni,

21 "Ole wenu mwenu mmanu mma kuimanga ya Kolasini! Ole wenu mwenu mmanu mma imanga ya Betisaida! Kwa kuva, ikáchiva masaibu latendéke kwenu mwenu, ulatendeka kuimanga ya Tilo na ku Sidoni, vanu vake vakaniwala magunila na kulipakalanga liu, kulanguja kuva vànileka kutenda masambi.

22 Henga nangu nìnnyaulila kuva, liduva lya hukumu, mwenu mùmbepata asabu ing'ulu namene kupunda vanu va ku Tilo na ku Sidoni.

23 Na mwenu mmanu mma imanga ya Kapelinaumu, dachi mùtenda kuva mùmbekwejwa mpaka muha kulihunde? Nanga, mùmbesulupuhwa mpaka pachinu pavanu vahwìle! Kwa kuva, kuikave masaibu latendéke kwenu mwenu, lakàchitendeka ku Sodoma, vanu va imanga aneyo vakàvechinkupwawa mpaka nelo.

24 Henga nìnnyaulila kuva, liduva lya hukumu, mwenu mùmbepata asabu ing'ulu namene kupunda vanu va imanga ya ku Sodoma."

### *Idang'ana kwang'une nguchinnyeweje*

*(Luka 10:21-22)*

25 Upala Yesu nkutangola kuchidoni, "Atata, Nang'olo wa kulihunde na pachilambo, nakulombolela kwa kuva, vitukutuku anevyo ùvapihite vanu vavèle na lúnda na vavèle na elimu, nkuvahunukulila vanu vavèle na mitima ivèle muchi vana vajoko.

26 Elo Atata, kwa kuva njo chukatapaliwije wako."

27 Yesu nkuvahaulila vanu kuchidoni, "Atatangu àngupele vitukutuku vyammalele. Nanga munu ammaite Mwana ikànave chihi Atata, na wala nanga munu ammaite Atata ikànave chihi Mwana chalumo na munu woheyo wantandwele Mwana kunnyunukulila.

28 Idang'ana kwang'une mmanu mmammalele muhopedile namene na kutemwa na misigo iidopa, nangu nguchinnyeweje.

29 Mukubali kulojwa na nangu malinga chalojwa ung'ombe akàhungwa likongwa, na mulapapate mahundo langu kwa kuva nangu nni mpole na ngùvele na ntima wa kulisulupuha, na mwenu muchimuyewejeje mmitima yenu.

<sup>30</sup> Kwa kuva, likongwa lyangu likápwateka, na nsigo wangu unapeyapeya.”

## 12

*Yesu njo Nang'olo avêle na mamulaka ata Nniduva lya Kuyewelega*

*(Mako 2:23-3:6, Luka 6:1-11)*

<sup>1</sup> Liduva limo lya Kuyewelega, Yesu ápita n'dindila dya mmawelu la ngano. Na vakuhundwa vake vávele na indala, nkutandilika kupulula ngano na kutang'una.

<sup>2</sup> Mafalisayo pavalawene anelo, nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Lola, vakuhundwa vako vátenda àlálá lakáluhusiwije na Sheliya ya Musa kutendwa Nniduva lya Kuyewelega.”

<sup>3</sup> Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Dachi, mwenu nanga pamusomile chanatendile Nfalume Daudi, nang'e pamo na vavake pavanavele na indala?”

<sup>4</sup> Nang'e áingidile pa Ing'ande yanga Nnungu. Nang'e na vavake nkulya mikate ihumijwe kwanga Nnungu, ikanava nanga painaluhusiwiye na Sheliya ya Musa kuliwa na munu yunji ila makuhani weka.

<sup>5</sup> Dachi, mukánambisoma mu Sheliya yanga Musa kuva Liduva lya Kuyewelega makuhani vånailumula Sheliya kwa kukola madengo mu Ing'ande yanga Nnungu? Henga nanga munu avasitáki kuva vailumwile sheliya ya Liduva lya Kuyewelega.

<sup>6</sup> Hambi ninnyaulila kuva, apano pávele munu nkulu kupunda Ing'ande yanga Nnungu.

<sup>7</sup> Malemba Lanaswe làhaua kuva, ‘Ngùlembela muvalanguje vanji chididi, akee unghumija chihi sadaka.\* Mukàchimala mana la malove anelo, mukánavahukumu vanu vakávele na makosa.

<sup>8</sup> Kwa kuva, Mwana wa Munu njo Nang'olo avêle na mamulaka ata Nniduva lya Kuyewelega.”

<sup>9</sup> Yesu nkuuka anepo, nkuinjila muing'ande yavo ya kunnyuwila Nnungu,

<sup>10</sup> anemwo múvele na munu yumo ánavele na nkono udidimenge. Vanu nkummuja Yesu kuchidoni, “Dachi, Sheliya ya Musa inaluhusu unnanya munu Liduva lya Kuyewelega?” Vanu vâmmujije uchocho uchinga vapate ing'anya ya kunsitaki.

<sup>11</sup> Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Munu ntwani mmwenu akámbenkamula na kunnyumya ungangdolo wake, akàinjila nnipondo, Nniduva lya Kuyewelega?”

<sup>12</sup> Bahi munu njo wa mana namene kupunda ungangdolo! Na Sheliya yetu ìnatuluhusu tutende lambone Nniduva lya Kuyewelega.

<sup>13</sup> Anepo nkunnyaulila ayula munu kuchidoni, “Nyoloja nkono wako.” Nang'e nkuunyoloja, naunang'o nkulama, nkuva umi muchi unji.

<sup>14</sup> Henga avala Mafalisayo nkuhuma pawelu, nkuva uvaujana namuna chivambemwalala Yesu.

*Ntumishi atandolwejje na Nnungu*

<sup>15</sup> Akuno Yesu amaite anelyo livakudungidile, nkuuka anepo pachinu, na vanu vohe nkumpapata. Na nang'e nkuvalamya vagonjo vammalele.

<sup>16</sup> Nkuvalimbija vanannyaulile munu woheyo habali dyake.

<sup>17</sup> Átendile uchocho uchinga latimile malove lanatangwele Nnungu kupitila kwanga nabii Isaya kuva,

<sup>18</sup> “Ayuno njo ntumishi wangu unintondwele,

\* 12:7 Oseyá 6:6

unguntamwa, na ntima wangu unikatapaliwa nawe. Nimbemika Umumu wangu nkati mwake, nanang'e àmbevayanjijja hukumu yangu vanu va vilambo vyammalele.

<sup>19</sup> Akámbebwatana na munu, na wala akámbenyokonya, na nanga munu ambepilikâna lidi lyake mmadila.

<sup>20</sup> Akámbevabaniha avala vadabadânga, na wala kuvapweteha avala vakávele na dimongo, àmbeitenda uchocho mpaka pámbeitenda haki itawale.

<sup>21</sup> Na vanu va vilambo vyammalele vàmbelisingila nang'e.”†

*Yesu na Nanchindenga*  
(Mako 3:20-30, Luka 11:14-23)

<sup>22</sup> Anepo vanu nkumpelekejija Yesu munu anavele na nanndenga anantendile aputale meho na kuva bubu. Yesu nkummusa nanndenga kwanga ayula munu, nkuhulula kutangola na kulola.

<sup>23</sup> Makuwa lammalele la vanu nkukangana uvachidoni, “Dachi, ìnahululika kuva ayu nni N'dukuluwe Nfalume Daudi, utuchinnolela?”

<sup>24</sup> Henga Mafalisayo pavapilikene anelo, nkuhula kuchidoni, “Munu ayu àvausa anamindenga kwa kuhululihwa na Nanchindenga,‡ nkulu wa anamindenga.”

<sup>25</sup> Akuno Yesu alamaite lavachiliuja mmitima yavo, nkuvahaulila kuchidoni, “Ufalume wohewo ulumbâna wene kwa wene, ùmbematoka, na imanga yoheyo au kaya yoheyo ililumbânya yene ikambekwimila.

<sup>26</sup> Ikàva Nanchindenga àmmusa nanndenga, bahi nang'e àlilumbanya mwene. Dachi, ufalume wake ùmbekwimila dachi?

<sup>27</sup> Mwenu mùhula kuva nangu ngùvausa anamindenga kwa kuhululihwa na Nanchindenga§, dachi, nnani avèng'a vanu venu dimongo dya kuvauisa anamindenga? Bahi vanu venu mmene njo vambennyukûmu mwenu ing'anya ya malove lamutangwele.

<sup>28</sup> Henga ikàva nangu nìvausa anamindenga kwa dimongo dya Umumu wa Nnungu, bahi mumale kuva Ufalume wa Nnungu ùnimwidilanga.

<sup>29</sup> Nanga munu ahulûla kuinjila muing'ande ya munu avêle na dimongo nkumpakanyola vitukutuku vyake, mpaka àtandilike kunnyunga mididi hoti. Anepo njo pambehulula kumpakanyola vitukutuku vyake.

<sup>30</sup> Munu woheyo akávele pamo na nangu, aneyo àngutahuka, na munu woheyo akákunganya pamo na nangu, aneyo ànamwadilihanya.

<sup>31</sup> Bahi nangu nìnyaulilanga kuva, vanu vachivasamehewe masambi lavo na kufulu dyavo dinji, henga munu ambenkufûlu Umumu Wanaswe, akambesamehewa.

<sup>32</sup> Munu woheyo ambentangolêla malove lahakalenge Mwana wa Munu achiasamehewe, henga ambenkufûlu Umumu Wanaswe akambesamehewa, mmaduva alano na laida.”

*Nnandi na vihepo vyake*  
(Luka 6:43-45)

† **12:21** Apano Matayo àlembile “vàmbelisingila mulina lyake.” Kwa vanu va mahiku anelo aneyo yavele itangodi ya kawaida kuhula kuva, munu àtenda chinu mulina lya nkulu fulani. Na ìvele na mana kuva ànilundana na aneyo nkulu na àtenda mambo kwa niaba yake na kwa mamulaka lake. Bahi kulisingila mulina lyake ìvele na mana ya kulisingila mwene, na akee chihhi kulisingila lina. ‡ **12:24** Mana la Belisabuli, lola Matayo 10:25. § **12:27** Mana la Belisabuli, lola Matayo 10:25.

<sup>33</sup> “Nnandi ùmaikana kwa vihepo vyake. Kwa kuva, nnandi wambone ùpa vihepo vyambone, na nnandi ukee wambone ùpa vihepo vikee vyambone.

<sup>34</sup> Mweni nni mmana mma nachihungo! Mùhulula dachi kutangola malove lambone akuno mitima yenu ikávele yambone? Kwa kuva, munu àtongola àlalá laumbèle muntima mwake.

<sup>35</sup> Munu avèle na ntima wambone àhumya vitukutuku vyambone kuhaloka muvyambone vyakondije muntima wake wambone, na munu akávele wambone àhumya vitukutuku vikee vyambone kuhaloka muvitukutuku vikee vyambone vyakondije muntima wake ukee wambone.

<sup>36</sup> Henga nangu ninnyaulila kuva, liduva lya hukumu, vanu vàmbeyang'ula ing'anya ya kila lilove likávele lyambone livatangwele.

<sup>37</sup> Kwa kuva, kila munu àmbevalangiwa kuva wambone au kuhukumiwa asabu kupapatana na malove lake.”

*Mafalisayo na vakúhunda Sheliya yanga Musa vàmebela valangujwe chimaiho*

*(Mako 8:11-12, Luka 11:29-32)*

<sup>38</sup> Anepo Mafalisayo na vakúhunda Sheliya yanga Musa nkunnyaaulila Yesu kuchidoni, “Nkúhunda, hwetu tùmebela utulanguje chimaiho cha lisaibu.”

<sup>39</sup> Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Mweni nni mmanu mma chívelèkwà cha vanu vakákulupika kwa Nnangu na cha vanu vakútenda masambi, njo mana mùlebela ninnangujange chimaiho, henga nanga pamumbelangujwa chimaiho chohecho ikànave chihi achila cha nabii Yona.

<sup>40</sup> Malinga nabii Yona chanaikela maduva matatu chilo na muhi nnitumbo lya uhomba nkulungwa, nni chiilembekuva kwanga Mwana wa Munu, àmbeikala maduva matatu chilo na muhi, pahi chilambo.

<sup>41</sup> Nniduva anelyo lya hukumu, vanu va ku Ninawi vàmbeimila na kuvasitaki vanu va chívelèkwà achino kuva vànikosela. Kwa kuva, vanu va ku Ninawi vánílekanga kutenda masambi ing'anya ya mahubili la nabii Yona, na apano pàvele munu yumo nkulungwa kumpunda nabii Yona!

<sup>42</sup> Na liduva lya hukumu, malukiya wa kusini, wa chilambo cha Sheba àmbeimila na kuvasitaki vanu va chívelèkwà achino kuva vànikosela. Kwa kuva, nang'e àniida kuhaloka chilambo cha kulehu kwida unapilikanila malove la lúnda la Nfalume Selemani, na apano pàvele munu yumo nkulungwa kumpunda Nfalume Selemani.”

*Kuuya kwa nanndenga*

*(Luka 11:24-26)*

<sup>43</sup> “Nanndenga pammuka munu, àpita wadinguka-dinguka pachinu pakávele medi wataha pachinu pakuyewelega, henga nanga papata.

<sup>44</sup> Anepo àlihaulila mwene muntima kuva, ‘Nimbeuya kuing'ande yangu inguilekile.’ Na páúyà, àikoja ikaikalíwà, ipyailiwijè na kila chinu chivikwijè saana.

<sup>45</sup> Anepo ànauka nkunavatwala anamindenga avake saba vabaya kumpunda nang'e, na vammalele vànahwena nkumwenda aneyo munu. Na hali ya kuntululilo ya munu aneyo iiva ibaya kupunda hali yake inandi. Uvila njo chiimbekuva kwa vanu vachívelèkwà achino chihakalenge.”

*Ayuvake na vanung'unuvake Yesu*

*(Mako 3:31-35, Luka 8:19-21)*

<sup>46</sup> Yesu pachitangola na likuwa lya vanu, anyokwe pamo na vanung'unuvake vaimidile pawelu uvanninda valonjele nawe.

<sup>47</sup> Munu yumo nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Anyoko pamo na vanung'unuvako vaimidile pawelu, valembele valonjele na wako.”

<sup>48</sup> Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Kwani mama nangu ni nnani na anung'unuvangu ni vanani?”

<sup>49</sup> Anepo Yesu nkuaolotela nkono vakuhundwa vake, nkuhaua kuchidoni, “Avano apano njo ayuvangu na vanung'unuvangu!”

<sup>50</sup> Kwa kuva, munu atênda lalalembele Atatangu avêle kulihunde, aneyo njo nnung'unwangu na nnumbwangu na nnyuwangu.”

## 13

### *Nfano wa nkúpanda*

*(Mako 4:1-9, Luka 8:4-8)*

<sup>1</sup> Liduva ulyolyo Yesu pahumidile pawelu, nkuuka nkuhwena unaikala kunyenje litanda.

<sup>2</sup> Makuwa makulu la vanu nkumwombalanila, bahi Yesu nkubidi akwele muingalava ínavele nnitanda, nkuikala. Na vanu nkuva vaimidile kunyangi.

<sup>3</sup> Anepo Yesu nkuvahaulila vitukutuku vyohe kwa mifano wachidoni, “Pilikanila! Nkúpanda ápite unapanda dimbeyu.

<sup>4</sup> Pánavele nkumyaya dimbeyu, dinji nkumatokela nndila, vyuni nkualoka nkudidadola.

<sup>5</sup> Na dimbeyu dinji nkumatokela pachinu pavêle na mayanga-mayanga, pakávele na ulongo wohe. Anedyo dimbeyu nkupiyanya kumela kwa kuva ulongo úvele kadiki.

<sup>6</sup> Liduva palivadile, aneyo mitipu nkunyala, na kwa kuva dinyiya dikanatadile pahi namene, bahi nkuyumanga.

<sup>7</sup> Dimbeyu dinji nkumatokela pachinu pavêle miva, nkumela, miva nkukulumuka na kuidingila aila mitipu.

<sup>8</sup> Na dimbeyu dinji nkumatokela paulongo wa matapata, na ulongo anewo nkupundya kuhumya mafuno myanda myamoja au sitini au salasini, kupunda dimbeyu adila dipandwije.

<sup>9</sup> Avêle na makutu la kupilikana, apilikane!”

### *Ing'anya ya kutumila mifano*

*(Mako 4:10-12, Luka 8:9-10)*

<sup>10</sup> Vakuhundwa vake nkummwenela Yesu, nkummuja kuchidoni, “Mwadachi ùlonjela na vanu kwa kutumila mifano?”

<sup>11</sup> Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Mwenu mùnjijaliwa kudimala disili dya Ufalume wa Nnungu, henga vanang'o nanga pavanajaliwije.

<sup>12</sup> Kwa kuva, munu avêle na chinu àmbeyenjejwa àave na vyohe, henga ayula akávele na chinu, ata achila kadiki chavenacho àmbepokonyolwa.

<sup>13</sup> Njo mana ngùtangola navo kwa mifano, kwa kuva kulola vānalola, henga nanga chivachona, na kupilikanila vanapilikanila, henga nanga pavapilikanila na wala kwelewa.

<sup>14</sup> Kwa vanang'o, kuva uchocho nni kutimisa malove lanatangwele nabii Isaya kuva,

‘Kupilikana mùmbepilikana, henga mukambekwelewa.

Na kulola mùmbelola, henga mukambekameka.

<sup>15</sup> Kwa kuva, mitima ya ava vanu ìninonopa,

na makutu lavo lānaidopa kupilikana,

na meho lavo vānionija.

Kuikavele ikàva uchocho, vakanihola kwa meho lavo,  
na vakanihilikana kwa makutu lavo,  
na vakanihameka kwa mitima yavo,  
na vakanihulaula,  
nanani nikanivalama.’

<sup>16</sup> Henga wasa mwenu, kwa kuva meho lenu lanaloleha saana, na makutu lenu lanapilikaniha saana.

<sup>17</sup> Nangu ninyaulilanga uhiu kuva, manabii vohe na vanu vachitèndà lalalembela Nnungu, vānilembela kulona lamulona mwenu, henga nanga pavanalawene, na vānilembela kulapilikana alano lamupilikana mwenu, henga nanga pavanalapilikene.”

*Yesu àtana chiulanda nfano wa nkúpanda  
(Mako 4:13-20, Luka 8:11-15)*

<sup>18</sup> Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu pilikanila chiulanda nfano wa nkúpanda.

<sup>19</sup> Vanu vapilikāna lilove liyāmba Ufalume wa Nnungu bila kwelewa, avano vālandanywa na amula nndila mudimatokedile adila dimbeyu. Nanchindenga ānaida na kuchiusa achila chipandwije mmitima yavo.

<sup>20</sup> Na pachinu pavēle mayanga-mayanga padimatokedile adila dimbeyu, anepo pālandanywa na vanu valipwechelēla lilove kwa kulihangalala,

<sup>21</sup> henga kwa kuva anelyo lilove nanga palyenda mmitima yavo muchi chidikatita dinyiya pachinu pavēle mayanga, vanu anevo vālikamulila chihi kwa uhiku kadiki alila lilove liyāmba Ufalume wa Nnungu, na kukāida kulaga au kubanika ing'anya ya alila lilove, upala vānahochejwa.

<sup>22</sup> Na pachinu pavēle miva, apala padimatokedile adila dimbeyu, anepo pālandanywa na vanu valipilikāna anelyo lilove, henga lipamba lya pachilambo na kukumbika na dimali, anevyo vinalidingila anelyo lilove lipandwije mmitima yavo, nkuva chihi nanga kuhumya mafuno.

<sup>23</sup> Na pachinu pavēle ulongo wa matapata, apala padimatokedile adila dimbeyu, anepo pālandanywa na vanu valipilikāna lilove anelyo na kulyelewa, vanu anevo vānapundya kuhumya mafuno, yumo myanda myamoja na yunji myanda sitini na yunji myanda salasini, kupunda dimbeyu adila dipandwije.”

*Nfano wa lukwekwe*

<sup>24</sup> Yesu nkuvahaulila vanu kavila nfano unji wachidoni, “Ufalume wa Nnungu ulandana na munu apandile dimbeyu dyambone mmwelu mwake.

<sup>25</sup> Henga vanu pavanalele luwono, nkuida mmongo wake nkúpanda lukwekwe ching'ati ngano, nkuuka.

<sup>26</sup> Ngano paitandilike umela na kutumbuka dinumbu, nkwonekana na lukwekwe amula mmwelu.

<sup>27</sup> Bahi vatumishi va mwene welu nkummwenela mwene welu, nkunnyaulila kuchidoni, ‘Nang’olo, tenda upandile dimbeyu dyambone mmwelu wako? Hambu lukwekwe luhaleke kwachi?’

<sup>28</sup> Nang’e nkuvayang’ula kuchidoni, ‘Mmongo wangu njo atendile uchocho.’ Vatumishi vake nkummuja kuchidoni, ‘Dachi, unalembela tuhwene tukaludabole?’

<sup>29</sup> Nang’e nkuvayang’ula kuchidoni, ‘Nanga, munadabole, uyopa munadabola kumo na ngano.’



30 Vilekange vyammalele vikulumuke pamo mpaka lichela. Anepo njo panimbevahaulila vakúfuna kuva, tandilika kudabolanga lukwekwe na kuluhunga matunji na mulutaye mmoto, koka muilokotanye ngano na kuivika nnikangala lyangu.’ ”

*Nfano wa imbeyu ya haladali na nfano wa hamila*

*(Mako 4:30-34, Luka 13:18-21)*

31 Yesu nkuvahaulila kavila nfano unji wachidoni, “Ufalume wa Nnungu ùlandana na imbeyu ya haladali yanatwete munu yumo, nkuipanda mmwelu mwake.

32 Imbeyu yêne, nni inyoko upunda dimbeyu dyammalele, henga nnandi wake paukulumuka ùùva nkulungwa kupunda milandi yammalele ya imbowa ya mmwelu wa bustani, ata vyuni vânahulula chihi kudenga vitehi n'dinavi dyake.”

33 Yesu nkuvahaulila nfano unji kavila wachidoni, “Ufalume wa Nnungu ùlandana na hamila yanatwete mmahe yumo, nkuikundanya na uhu wohe wa ngano, na lidonji lyammalele nkuumuka.”

34 Alano lammalele, Yesu ânilahaulila makuwa la vanu kwa mifano. Na nanga chinu chanavahaulidile bila kutumila nfano,

35 uchinga litimile lilove lyanatangele nabii kuva,

“Nîmbetangola navo kwa mifano,

na nîmbevahaulila mambo lapihîke, kutandikila kuumbwa kwa chilambo.”

*Yesu àtana chiulanda nfano wa lukwekwe*

36 Anepo Yesu nkulaleka makuwa la vanu, nkuinjila nng'ande. Vakuhundwa vake nkummwenela, nkunnyaaulila kuchidoni, “Tuhaulile chiulanda aula nfano wa lukwekwe mmwelu.”

37 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Ayula apandîle adila dimbeyu dyambone nni Mwana wa Munu.

38 Aula welu ni chilambo, na adila dimbeyu dyambone ni vanu va mu Ufalume wa Nnungu, na alula lukwekwe ni vanu vanga Ibilisi, ayula nkútenda lahakalenge.

39 Na mmongo apandîle alula lukwekwe ni Ibilisi, na lichela ni ntululilo wa chilambo, na vakúfuna ni malaika.

40 Bahi malinga chiludobolewa lukwekwe na kuyochwa mmoto, nni chiimbekuva ntululilo wa chilambo.

41 Mwana wa Munu àmbevatuma malaika vake vause kuhaloka mu Ufalume wake kila chinu chitênda vanu vatende sambi, pamo na vanu vammalele vatendânga lahakalenge,

42 na kuvayaha nnitungulu lya moto, aneko nni kuvambekuta na kuhaya meno.

43 Anepo njo vanu vâchitenda lalalembela Nnungu pavambeng'anyima muchi liduva mu Ufalume wa Atatawavo. Avêle na makutu la kupilikana, apilikane!”

*Nfano wa dimali dipihîjwe na nfano wa lulu*

44 “Ufalume wa Nnungu ùlandana na lichehe lya dimali dya isabu ing'ulu linapihîjwe mmwelu. Munu yumo paliwene, nkulipiha kavila. Nkuuka anepo wahangalala, nkuhwena unasumisa vitukutuku vyammalele vyave-navo, nkunausuma aula welu.

45 Kavila, Ufalume wa Nnungu ùlandana na nkúchusa yumo, atâha lulu dyambone.

<sup>46</sup> Payonite lulu ya samani ing'ulu, nkuhwena unasumisa vitukutuku vyammalele vyavenavyo, nkunaisuma aila lulu.”

### *Nfano wa lwau*

<sup>47</sup> “Kavila, Ufalume wa Nnungu ùlandana na lwau luvatadile m'bahali, nkuupa dihomba dya kila namuna.

<sup>48</sup> Dihomba padyombe nzwau, vanu nkuutangila lwau kunnyangi, nkuikalanga, nkuditanolelela dihomba dikatapele mmakalala, na adila dihakalenge nkudiyaha.

<sup>49</sup> Uvila njo chiimbekuva ntululilo wa chilambo. Vàmbehaloka malaika na kuvahapula vanu vâchitèndà lahakalenge kuhaloka kwa vanu vâchitèndà lalalembela Nnungu.

<sup>50</sup> Anepo anevo vanu vâchitèndà lahakalenge vâmbeyahwa nnitungulu lya moto, aneko njo kuvambekuta na kuhaya meno.”

### *Vitukutuku vyahambi na vyakala*

<sup>51</sup> Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, mùnivimala vitukutuku anevyo vyammalele?” Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Elo.”

<sup>52</sup> Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Bahi kila nkùhunda Sheliya ya Musa ààva nkuhundwa mu Ufalume wa Nnungu, aneyo àlandana na munu, mwene ing'ande ahûmya vitukutuku vyahambi na vyakala kuhaloka nnichehe lyake lya kukondidya dimali dya isabu ing'ulu.”

### *Vanu va ku Nasaleti vânyita Yesu*

*(Mako 6:1-6, Luka 4:16-30)*

<sup>53</sup> Yesu pamalidile kuhaula mifano aneyo, nkuuka pachinu anepo,

<sup>54</sup> nkuhwena ku Nasaleti chijiji cha kwave. Nkutandilika kuvahunda vanu muing'ande yavo ya kunnyuwila Nnungu, na vanu nkukangana uvachidoni, “Ayu munu apête kwachi lúnda alu na dimongo dya kutenda masaibu?”

<sup>55</sup> Kwani ayu akee ayula mwana wanga fundi selemala? Na anyokwe akee ayula uvanchema Maliya na anung'unuvake akee anga Yakobo na Yusufu na Simoni na Yuda?

<sup>56</sup> Dachi, na alumbuvake vammalele akee vatuikanavo apano petu? Dachi, àlapete kwachi alano lammalele?”

<sup>57</sup> Bahi vanang'o nkunsunalila. Henga Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nabii nanga kwakapata eshima ikànavé chihi nkaya yake na kwa alan-gavake.”

<sup>58</sup> Bahi Yesu nanga panatendile masaibu lohe, ing'anya nanga pavanankulupidile.

## 14

### *Kuhwa kwanga Yohana Nkúbatisa*

*(Mako 6:14-29, Luka 9:7-9)*

<sup>1</sup> Mmaduva anelo, Nfalume Helode ánipilikana habali dyanga Yesu.

<sup>2</sup> Nkuvahaulila vatumishi vake kuva, “Munu ayu nni Yohana Nkúbatisa, ànifufuka kuhaloka kwa vanu vahwile, njo mana dimongo dya masaibu dikola madengo nkati mwake.”

<sup>3</sup> Helode njo analaijje Yohana akamulwe na kutaywa nnilungu, ing'anya yanga Helodiya, n'jawe Filipino, nnung'une wake mwene.

<sup>4</sup> Kwa kuva, Yohana ányaulidile Helode kuchidoni, “Ikáluhusiwa wako kwikalana na mmahe aneyo!”

<sup>5</sup> Helode álembela ammwalale Yohana, henga ávayopile vanu, kwa kuva, kwa vanang'o Yohana ávele nabii.

<sup>6</sup> Paikamwele sikukuu ya kuvelekwa kwanga Helode, mwali wanga Helodiya ánivina muyo mwa vayeni nkunhangalaja Helode.

<sup>7</sup> Bahi Helode nkumwahidi ayula mwali kuva achiamwing'e chohecho chambeyuwa.

<sup>8</sup> Anyokwe ayula mwali nkunnyaulila chinu chakuyuwa. Ayula mwali nkunnyaulila Nfalume Helode kuchidoni, "Idanawo nsahani muti wanga Yohana Nkúbatisa."

<sup>9</sup> Nfalume nkuva nnihindambi, henga kwa kuva ániahidi na ing'anya ya avala vayeni apala paing'ole, nkulaija vamwing'e.

<sup>10</sup> Bahi Nfalume Helode nkulaija Yohana acheketwe muti nnilungu.

<sup>11</sup> Nkuida na muti wanga Yohana nsahani, nkumwing'a ayula mwali, nang'e nkumpelekejija anyokwe.

<sup>12</sup> Vakuhundwa vanga Yohana nkuida, nkuutwala mmili wake, nkuusika. Anepo, nkuhwena unannyaulila habali aneyo Yesu.

*Yesu àveng'a chakulya vanu vapundile alufu nnyano*

*(Mako 6:30-44, Luka 9:10-17, Yohana 6:1-14)*

<sup>13</sup> Yesu papilikene habali dyanga Yohana, ániuka apala, nkukwela muingalava, nkuhwena weka pachinu pakávele na vanu. Na vanu pavapilikene, nkummwenela kwa madodo uholoka kudimanga.

<sup>14</sup> Yesu pasulupwike muingalava, nkulyona likuwa likulungwa lya vanu, nkuvavikila chididi, nkuvalamya vagonjo vavo.

<sup>15</sup> Pachikamwele chinalyulo, vakuhundwa vake nkummwenela, nkunnyaulila, "Apano patuvele ni palilanga na hambi liduva liniswa. Bahi valaile vanu uchinga vahweneng'ane kuvijiji vakalisumile chakulya."

<sup>16</sup> Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Vanang'o vakálembelewa vahweneng'ane. Veng'e mwenu chakulya."

<sup>17</sup> Vanang'o nkunnyaulila kuchidoni, "Hwetu túvele chihi na mikate nnyano na ahomba vavili."

<sup>18</sup> Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Idanavyo apano."

<sup>19</sup> Nkuvahaulila vanu vaikalange muukoka. Nkútuala aila mikate nnyano na avala ahomba vavili, nkulola muha kulihunde, nkunshukulu Nnungu. Nkuimeyanya aila mikate, nkuveng'a vakuhundwa vake, vakuhundwa nkuvavanyija vanu.

<sup>20</sup> Vanu vammalele nkulyanga na kusiba. Vakuhundwa nkulokotanga maisalilo, nkwombaja makalala kumi na mbili.

<sup>21</sup> Vanu vanalile vávele valume alufu nnyano, bila kuvavalangila vamahe na vavana.

*Yesu àonga muha medi*

*(Mako 6:45-52, Yohana 6:15-21)*

<sup>22</sup> Upala, Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake vakwelange muingalava, valongolele kung'ambo litanda, akuno nang'e walalaila makuwa la vanu.

<sup>23</sup> Pávalaidile vanu, nkukwela nnichinga weka unayuwa. Chinalyulo, nang'e ávele chihi weka aneko,

<sup>24</sup> na uhiku anewo ingalava ívele ihwikilè ching'ati litanda, akuno mawimbi ulaipanya aila ingalava, ing'anya lipungo linapunga kuholokela muyo mwavo.

<sup>25</sup> Kulyamba, Yesu nkuvahwenela vakuhundwa vake akuno waonga muha medi.

<sup>26</sup> Vakuhundwa vake pavammwene waonga muha medi, váníyopa namene, nkuhaura kuchidoni, “Ali lindelya!” Nkukuta ding'uto kwa kuyopa.

<sup>27</sup> Upala, Yesu nkuhaura, “Likamye ntima, munayope nni nangu!”

<sup>28</sup> Petulo nkunnyaulila Yesu, “Nang'olo, ukava njo wako, nguhaulile ngwonge muha medi nguide ukwokwo.”

<sup>29</sup> Yesu nkunnyaulila, “Ida.” Bahi Petulo nkuhuma muingalava, nkwonga muha medi, nkummwenela Yesu.

<sup>30</sup> Henga palyonite alila lipungo ulipunga namene nkuyopa, nkutandilika kutitimila, nkukuta ding'uto wachidoni, “Nang'olo, ngupohel!”

<sup>31</sup> Upala, Yesu nkunyoloja nkono wake, nkunkamula nkunnyaulila kuchidoni, “Wako ìvele na ing'ulupa inyoko. Mwadachi ukákulupila kuva nahulula ukutenda wonge muha medi?”

<sup>32</sup> Apala, nkukwelanga muingalava na lipungo nkunyalala.

<sup>33</sup> Na vammalele vánívèlè muingalava nkuntindivalila malundi, nkuhaura kuchidoni, “Muhiu wako nni Mwana wanga Nnungu.”

*Yesu àvalamya vagonjo ku Genesaleti*

*(Mako 6:53-56)*

<sup>34</sup> Yesu na vakuhundwa vake pavayombweke litanda, nkuhwika chilambo cha ku Genesaleti.

<sup>35</sup> Vanu va pachinu anepo pavammaite kuva ayu nni Yesu, nkuyanjaja habali nchilambo chammalele cha ku Genesaleti. Vanu nkumpelekejija Yesu vagonjo vammalele,

<sup>36</sup> nkunnyuwa namene van'guse kananga lupepe lwa lijoho lyake. Na vammalele vanan'gusije vánílama mwalehu.

## 15

*Mambo lantênda munu ààve najisi*

*(Mako 7:1-23)*

<sup>1</sup> Bahi Mafalisayo vanji na vakúhunda Sheliya ya Musa uholoka ku Yelusalemu, nkummwenela Yesu nkummuja kuchidoni,

<sup>2</sup> “Mwadachi vakuhundwa vako vakálakamula mahundo la mihambo ivatulekedile anyakala vetu? Kwa kuva, nanga pavakalava medi mmakono kabla ya kulya!”

<sup>3</sup> Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Mwadachi na mwenu muleka kudikamula amuli dya Nnungu ing'anya ya mahundo la mihambo yenu mmene?”

<sup>4</sup> Kwa kuva, Nnungu átele kuchidoni, ‘Mweshimu atatako na anyoko,’ na ‘Munu antongolêla atatake au anyokwe malove lahakalenge àlembelewa awalawe’.

<sup>5</sup> Henga mwenu mùhaura kuva akee lasima munu kumweshimu atatake, na mùhunda kuva munu ànahulula chihi kunnyaulila atatake au anyokwe kuva ‘Chinu chichichi chikwing'e faida, ngúchihumije sadaka kwa Nnungu.’

<sup>6</sup> Anecho nni chimuleka lilove lyanga Nnungu ing'anya ya kupapata mahundo la mihambo yenu mmene.

<sup>7</sup> Mmakulilambilila mwenu! Nabii Isaya álaujije saana kumwamba mwenu, panalembile malove la Nnungu lahaùla kuva,

<sup>8</sup> ‘Ava vanu vângweshimu chihi pakanya, henga mitima yavo ìvele kulehu na nangu.

<sup>9</sup> Kungwabudu kwavo kukee mana, kwa kuva, mahundo lavo nni malaijo chihi la vanu.’ ”

10 Bahi Yesu nkulichema alila likuwa lya vanu nkuvahaulila kuchidoni, “Pilikaniha saana, mumale!

11 Chinu chintênda munu kuva najisi muyo mwa Nnungu chikávele achila chênda pakanya, ila malove làhuma nkati mwanga munu njo lantênda kuva najisi.”

12 Vakuhundwa vake nkummwenela, nkummuja kuchidoni, “Dachi, ivi unimala kuva Mafalisayo vânivisa pavapilikene malove anelo?”

13 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Kila nnandi wakaupandile Atatangu wa kulihunde, umbedobolewa.

14 Valekange! Vanang'o nni vakúlodya vapatêle meho, vavalôdya vakúputala avao. Munu apatêle meho akânnodya wakuputala nnyake, vammalele vavili vâmatokela nnipondo.”

15 Petulo nkuhula kuchidoni, “Tuhailile mana la nfano anewo.”

16 Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, mpaka hambu na mwenu nkâmaite?

17 Dachi, mukâmaite kuva kila chinu chênda nkanya, chihwena nnitumbo na lukoto nkunachiyapuka?

18 Henga malove lahûma nkanya, làhaloka muntima, na anelo njo lantâya munu unajisi.

19 Kwa kuva, muntima mwanga munu mùhuma mawaso lahakalenge na kuwalala na kulala ugoni na usalati na kwiva na ushahidi wa kulambila na kuntongolela munu lahakalenge.

20 Anelo njo lantênda munu ààve najisi. Henga kulya chakulya bila kukalava makono kukântenda munu ààve najisi.”

### *Ing'ulupa yanga mmahe wa ku Kanaani*

*(Mako 7:24-30)*

21 Bahi Yesu nkuuka pachinu anepo, nkuhwena kuchilambo chivêle pepi na dimanga dya ku Tilo na ku Sidoni.

22 Bahi nkuhaloka mmahe yumo Nkanaani achiikala chilambo anecho, nkukuta, akuno wachidoni, “Nang'olo, N'dukuluwe Nfalume Daudi, ngùvikile chididi! Kwa kuva, nanndenga ànannagiha namene mwali wangu.”

23 Henga Yesu nanga panayang'wile chinu. Bahi vakuhundwa vake nkummwenela Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Nnyaulile ahwene, mana anyakonya chihi watupapata hwetu.”

24 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Nangu ngùtumwije chihi kwa vanu va Isilaeli vavêle muchi angandolo vayahike!”

25 Bahi ayula mmahe nkuida, nkuntindivalila Yesu malundi, nkuchidoni, “Nang'olo, nguyangate.”

26 Yesu nkunnyang'ula kuva, “Ikâkatapala kutwala chakulya cha vavana nkuvayelega ang'avanga.”

27 Ayula mmahe nkuchidoni, “Elo Nang'olo, henga ata ang'avanga vânyalya makombo lamatwêke pameza ya nang'olo wavo.”

28 Apala Yesu nkunnyaulila ayula nkongwe kuchidoni, “Mama, ing'ulupa yako nni ing'ulu! Bahi utendewe muchi chulembela.” Udisaa udila nanndenga nkummuka ayula mwali, nkulama.

### *Yesu àvalama vanu vohe*

29 Bahi Yesu nkuuka anepo nkuhwena kunyenje Litanda lya ku Galilaya, nkukwela nnichinga, nkuikala aneko.

30 Makuwa makulungwa la vanu nkummwenela uvampelekejija vanu valamêle na vapatêle meho na vikwavi na mabubu na vanu vanji vohe, nkuvavika muyo mwanga Yesu, nanang'e nkualama.

<sup>31</sup> Vanu nkukangana namene pavavawene mabubu uvatangola na vikwavi uvilama na valamele uvahwena na vaputêle meho uvalola, vanu nkunnombolela Nnungu wa Vaisilaeli.

*Yesu àveng'a chakulya vanu vapûnda alufu ncheche  
(Mako 8:1-10)*

<sup>32</sup> Anepo Yesu nkuvachema vakuhundwa vake, nkuvahaulila kuchidoni, “Nangu nîvavikila chididi ava vanu ing'anya vâikele na nangu maduva matatu vino, na hambî chakulya chînivahilila. Nanga paikatapala nivaleke vahweng'ane akuno vadobilè, uyopa vanadilika nndila.”

<sup>33</sup> Vakuhundwa nkunnyaulila kuchidoni, “Apano patuvele palilanga. Dachi, tûmbepata kwachi mikate ya kuvatoleja vanu ava vammalele?”

<sup>34</sup> Yesu nkuvauja kuchidoni, “Mûvele na mikate mingapi?” Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Saba na ahomba kadiki vadikidiki.”

<sup>35</sup> Yesu nkuvahaulila vanu vaikalange pahi.

<sup>36</sup> Anepo nkuitwala aila mikate saba na avala ahomba, nkunshukulu Nnungu, nkuvimeyanya, nkuveng'a vakuhundwa vake vavayavile vanu.

<sup>37</sup> Vammalele nkulyanga na kusiba, vakuhundwa nkulokotanya maisalilo, nkwombaja makalala saba makulungwa.

<sup>38</sup> Na vanalile vâvele vanu valume alufu ncheche, bila kuvavalangila akongwe na vavana.

<sup>39</sup> Anepo Yesu nkuvalaila vanu, nkuinjila muingalava, nkuhwena kuchilambo cha ku Magadani.

## 16

*Mafalisayo na Masadukayo vâlembela valangujwe chimaiho cha lisaibu  
(Mako 8:11-13, Luka 12:54-56)*

<sup>1</sup> Mafalisayo na Masadukayo nkummwênela Yesu nkunninga avalanguje chimaiho cha lisaibu chimaiha kuva dimongo dyake dihaloka muha kulihunde.

<sup>2</sup> Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Pachikamola chinalyulo, mûhauila kuva, ‘Uhiku wa nundu ûlembekuva wambone, kwa kuva kumahunde kwanahuvi.’

<sup>3</sup> Na ulyamba paucha mûhauila kuva, ‘Nelo ìmbetonya imbula ing'ulungwa ya lipungo kwa kuva kumahunde kûnikunduvala na mahunde lânidimbya.’ Mwenu mûnahulula kulauja hali ya hewa kwa kuloleha kumahunde, henga nanga pamuhulula kumala vimaiho vya mahiku alano.

<sup>4</sup> Mwenu nni mmanu mma chivèlèkwâ cha vanu vakâkulupika kwa Nnungu na cha vakûtenda masambi, njo mana mûlembela ninnangujange chimaiho, henga nanga pamumbelangujwa chimaiho chohecho cha lisaibu ikânave chihî achila cha nabii Yona.” Anepo Yesu nkuvaleka, nkulihwênela.

*Hamila ya Mafalisayo na Masadukayo  
(Mako 8:14-21)*

<sup>5</sup> Vakuhundwa pavayombweke litanda, nkuhimukila kuva, vâniluvalila unyakula mikate.

<sup>6</sup> Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Lyongolelange na mulinyemye na hamila ya Mafalisayo na Masadukayo.”

<sup>7</sup> Vanang'o nkuva uvahaulanila kuchidoni, “Àtangola uchocho ing'anya itukanyakwile mikate.”

<sup>8</sup> Yesu ánimala chivachiliuja, nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu mmanu muvèle na ing’ulupa inyoko, mwadachi mùujana ing’anya imukavele na mikate?”

<sup>9</sup> Mpaka hambu mùkanamala? Dachì, mukákumbukila aila mikate nnyano innavayavidile vanu vapûnda alufu nnyano? Dachì, mwómbajije makalala mangapi la maisalilo?

<sup>10</sup> Na aila mikate saba innavayavidile vanu vapûnda alufu ncheche, dachi, múlokotanyije makalala mangapi la maisalilo?

<sup>11</sup> Mwadachi mwenu mukámaite kuva nangu níkáchiyamba mikate? Henga lyongolelange na hamila ya Mafalisayo na Masadukayo!”

<sup>12</sup> Anepo vakuhundwa nkumala kuva Yesu nanga pachivahaulila valyongolele na hamila ya mikate, ila valyongolele na mahundo la Mafalisayo na Masadukayo.

*Yesu njo Kilisto, na nni lasima abanihwe na kuhwa  
(Mako 8:27-9:1, Luka 9:18-27)*

<sup>13</sup> Yesu pakamwele pepi na imanga ya Kaisaliya Filipi, nkuvauja vakuhundwa vake kuchidoni, “Dachi, vanu vachidachi, Mwana wa Munu nni nnani?”

<sup>14</sup> Vanang’o nkunyang’ula kuchidoni, “Vanu vanji vâhaua kuva wako nni Yohana Nkúbatisa, na vanji Eliya, na vanji Yelemiya au yumo wa manabii.”

<sup>15</sup> Yesu nkuvauja kuva, “Dachi, na mwenu muchidachi, nangu nnani?”

<sup>16</sup> Simoni uvanchema Petulo nkuyang’ula kuchidoni, “Wako nni Kilisto, Mwana wanga Nnungu mumi.”

<sup>17</sup> Yesu nkunyang’ula kuva, “Wasa wako Simoni mwana wanga Yona, kwa kuva akee munu akuhunukulidíle, ila mwene Atatangu avéle kulihunde.”

<sup>18</sup> Wako Petulo, wako nni liyanga likulungwa na muha liyanga alino nîmbetandilaha na kuhwenaha likuwa lya vanu vangukulupîla, na kuhwa kukambelilema likuwa anelyo.\*

<sup>19</sup> Nîmbekwing’a wako mitukulo ya Ufalume wa Nnungu, na lyohelyo lyumbelihunga pachilambo, limbehungwa na kulihunde, na lyohelyo lyumbelihungula pachilambo, limbehunguliwa na kulihunde.”

<sup>20</sup> Anepo Yesu nkualimbija vakuhundwa vake vanannyaulile munu woheyo kuva nang’e njo Kilisto.

<sup>21</sup> Bahi kutandilika anepo, Yesu nkutandilika uvahaulila vakuhundwa vake kuva, âlembelewa ahwene ku Yelusalemu, na aneko vasele va Vayahudi na makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya ya Musa vâmbem’baniha namene, vâmbemmwalala na liduva lya tatu lya kuhwa kwake âmbefufuka.

<sup>22</sup> Anepo Petulo nkuntwala Yesu kunyenje, nkutandilika kuntahuka wachidoni, “Mwiko Nang’olo, anelyo wala likambekukoja wako!”

<sup>23</sup> Yesu nkulauka nkunnyaaulila Petulo kuchidoni, “Uka muyo mwangu, Nanchindenga! Wako nni lutambo kwang’une, kwa kuva, mawaso lako lakee la chinnungu ila la chimunu chihî.”

<sup>24</sup> Bahi Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Munu woheyo akâlebela kungupapata nangu, lasima alishukulu mwene, alitike nsalaba wake koka angupapate.

\* **16:18** Munsitali auno Matayo âlebile kuva “milango ya Hades.” Vanu va maduva anelo vâkulupîla kuva, Hades pávele pachinu pavachihwena vanu vahwîle, bahi nsitali auno úvele na mana kuva, ata kuhwa kukambelulula kulilema likuwa lya vanu vankulupîla Yesu. Likuwa anelyo limbehwenaha chihî kupwawa, vyaka na vyaka.

<sup>25</sup> Na munu woheyo autâmwa namene umi wake upunda changutamwa nangu, akambekuva na umi ukee na ntululilo, henga munu akubâli kuhwa ing'anya yang'une achiave na umi ukee na ntululilo.

<sup>26</sup> Dachi, munu âmbepata faida ntwani akâpata kila chinu cha pachilambo, akuno auyahitê umi ukee na ntululilo? Au pàvele chinu ntwani apano pachilambo munu chambebadilana uchinga apate umi ukee na ntululilo?

<sup>27</sup> Kwa kuva, Mwana wa Munu âmbekwida muukulu wa Atatake pamo na malaika, na anepo nni pambennipa kila munu kupapatana na vifendo vyatendile.

<sup>28</sup> Nangu nînyaulilanga uhiu kuva, vanu vanji vaimidîle apano vakambekuhwa mpaka pavambemwona Mwana wa Munu waida mu Ufalume wake.”

## 17

### *Kubadilika kwanga Yesu aneko kulichinga (Mako 9:2-13, Luka 9:28-36)*

<sup>1</sup> Bada ya maduva sita, Yesu nkuntwala Petulo na Yakobo na Yohana nnung'une Yakobo, nkuhwenana navo weka muha lichinga lilehu namene.

<sup>2</sup> Aneko Yesu nkubadilika muyo mwavo, lyenye lyake nkuchenga muchi liduva na dinguwo dyake nkung'anyima muchi nng'anje wa ing'uva.

<sup>3</sup> Anepo nkuhumila Musa na nabii Eliya nkuva uvatangola na Yesu.

<sup>4</sup> Petulo nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nang'olo, nni chinu chambone hwetu kupwawa apano! Ukâlembela, nguchingudenge migongwe mitatu, umo wako na umo wa Musa na umo wa Eliya.”

<sup>5</sup> Petulo pachitangola anelo, lihunde lyakuchenga namene nkuvahinika, na lidi nkupilikanika kuhaloka mualila lihunde ulichidoni, “Ayuno nni Mwanangu unintamwa, ungukatapaliwa nawe, mpilikanile nang'e.”

<sup>6</sup> Avala vakuhundwa pavalipilikene anelyo lidi, nkuhunama na kuyopa namene.

<sup>7</sup> Henga Yesu nkuhwenana, nkuvagusa, nkuhaua kuchidoni, “Imilanga, munayope!”

<sup>8</sup> Na pavakusumbwile meho nanga pavanamwonite munu yunji, nkumwona chihi Yesu weka.

<sup>9</sup> Bahi pavachisulupuka nnichinga, Yesu nkuvaamulisa wachidoni, “Munannyaulile munu woheyo achila chimuchiwenene, mpaka Mwana wa Munu pâmbefufûkâ kuhaloka kwa vanu vahwîle.”

<sup>10</sup> Vakuhundwa vake nkummuja uvachidoni, “Mwadachi, vakûhunda Sheliya yanga Musa vahaua kuva nabii Eliya lasima alongolele kwida kavila hoti?”

<sup>11</sup> Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Muhiu, Eliya âmbekwida hoti unakata-paja lammalele,

<sup>12</sup> henga nangu nînyaulilanga kuva, Eliya tayali âniida kavila, na wala vanammale, nkuntendela chihi chivalembedile vene. Uvila njo chivambem'baniha Mwana wa Munu.”

<sup>13</sup> Bahi vakuhundwa nkumala kuva âmwamba Yohana Nkûbatisa.

### *Yesu ànnamya nmemba avêle na nanndenga (Mako 9:14-29, Luka 9:37-43)*

<sup>14</sup> Pavakamwele kulikuwa lya vanu, munu yumo nkumwenela Yesu nkutindivala malundi muyo mwa Yesu,



<sup>15</sup> nkuchidoni, “Nang’olo, mmikile chididi mwanangu. Nang’e àvele na chihundahunda, na ànabanika namene, kwa kuva, myanda yohe àmatokela pamoto na myanda inji mmedi.

<sup>16</sup> Ñnimpelekeja kwa vakuhundwa vako, henga nanga pavahulwile kum-musa aneyo nanndenga.”

<sup>17</sup> Yesu nkuyang’ula kuchidoni, “Mwenu mmanu mma chívelèkwà chikákulupila na chihochedile! Dachí, ñimbeikala na mwenu mpaka chakani na ñimbempililila mpaka chakani? Idanawe apano mwanalo.”

<sup>18</sup> Bahi Yesu nkunkalipila ayula nanndenga, na nanndenga nkummuka, na ayula nnemba nkulama upala.

<sup>19</sup> Anepo vakuhundwa nkummwenela Yesu paweka, nkummuja kuchidoni, “Mwadachi, hwetu nanga patunahulwile kummusa ayula nanndenga?”

<sup>20</sup> Yesu nkuvayang’ula kuchidoni, “Ing’anya ing’ulupa yenu inyoko. Nangu ñinnyaulilanga uhiu kuva, mukàva na ing’ulupa inyoko malinga imbeyu ya haladali, muchimuhulule kulihaulila lichinga alino, ‘Uka apano uh-wene apala,’ na linang’o lichiliuke. Nanga chinu chohecho chikachichichihululike kwenu mwenu. [

<sup>21</sup> Henga nanndenga malinga ayu ikáhululika kummusa ikànavé chihi kwa kuyuwa na kufunga.]\*”

*Yesu àtangola kavila kwamba kuhwa na kufufuka kwake  
(Mako 9:30-32, Luka 9:43b-45)*

<sup>22</sup> Pavanavele pamo aneko ku Galilaya, Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Mwana wa Munu àvele pepi uhwená unakamujwa mmakono la vanu.

<sup>23</sup> Vàmbe mmwalala na liduva lya tatu lya kuhwa kwake àmbefufulwa.” Bahi vakuhundwa vake nkuva ñnihindambi.

*Kulipa kodi ya Ing’ande yanga Nnungu*

<sup>24</sup> Yesu na vakuhundwa vake pavahwikile ku Kapelinaumu, vakút-wala kodi ya Ing’ande ya Nnungu nkummwenela Petulo, nkummuja kuchidoni, “Dachi, nkúhunda wenu ànalipa kodi ya Ing’ande ya Nnungu?”

<sup>25</sup> Petulo nkuyang’ula kuchidoni, “Elo, ànalipa.” Bahi Petulo painjidile nng’ande, Yesu nkuva ntandi ummuja Petulo kuchidoni, “Petulo, wako wona dachi? Vafalume va pachilambo vátwala ushulu au kodi kwa vanu ntwani? Kuhaloka kwa vanu vao au kwa vayeni?”

<sup>26</sup> Petulo nkuyang’ula kuchidoni, “Kuhaloka kwa vayeni.” Yesu nkuchidoni, “Ikàva uchocho, bahi vanu vao vakálembelewa kulipa.

<sup>27</sup> Henga uchinga tunavasunaje, hwena kulitanda ukaye le indowana mmedi, na uhomba ambekúva ntandi kutanjika, nnyahamule kanya unakoja hela nkati mwake. Wako itwale ukalipe kodi yangu na yako.”

## 18

*Alida nkulu?*

*(Mako 9:33-37, 42-48, Luka 9:46-48, 17:1-2)*

<sup>1</sup> Upala vakuhundwa nkummwenela Yesu, nkummuja kuchidoni, “Alida nkulu mu Ufalume wa Nnungu?”

<sup>2</sup> Yesu nkunchema mwana n’joko nkumwimija paching’ati pavo,

\* **17:21** Mmalemba lanjii la kala malove lalembwije nsitali wa 21 lakapali.

<sup>3</sup> nkuchidoni, “Nangu nĩnyaulilanga uhiu kuva, mukanapindikuke nkuva muchi vavana vajoko, mwiko mukambeinjila mu Ufalume wa Nnungu.

<sup>4</sup> Bahi munu woheyo alisulupũsa nkuva muchi mwana ayuno, aneyo nni nkulu mu Ufalume wa Nnungu.

<sup>5</sup> Na munu woheyo ampwechelēla mwana n'joko muchi ayuno ing'anya yang'one, aneyo angupwechelēla nangu.”

<sup>6</sup> “Henga munu woheyo ambentēnda yumo wa avano vajoko vangukulupĩla nangu alikuvale kwa kutenda masambi, ikàvele wasa munu aneyo ahungiwe liyanga likulungwa lya kuhayila muukoti na kutitimijwa ching'ati medi lohe la m'bahali.

<sup>7</sup> Ole wavo vanu wa pachilambo ing'anya ya mambo lavakuvāja vanu kutenda masambi! Mambo lavakuvāja vanu kutenda masambi lasima laide, henga ole wake munu ambetendiha laide!”

<sup>8</sup> “Ikàva nkono au ludodo lwako lunakukuvaja kutenda masambi, luchekete uluyahe kulehu. Wasa wingile muumi ukee na ntululilo akuno ukavèlè na nkono umo au ludodo lumo, kuliko kwenda mmoto ukàdimika akuno uvèlè na makono mavili na madodo mavili.

<sup>9</sup> Na ikàva liso lyako linakukuvaja kutenda masambi, bahi lidabole uliyahe kulehu! Wasa uinjile muumi ukee na ntululilo akuno uvèlè na liso limo kuliko kuyahwa mmoto wa Jihannamu akuno uvèlè na meho mavili.”

### *Nfano wa ungangolo ayahĩke*

*(Luka 15:3-7)*

<sup>10-11</sup> “Lyongolelange munansalau yumo wa avano vajoko. Nangu nĩnyaulilanga kuva, aneko kulihunde malaika vao vāvava muyo mwa Atatangu wa kulihunde maduva lammalele.\*

<sup>12</sup> Ikàva munu àvele na angandolo myamoja, na yumo nkuhochela, dachi àmbetenda dachi? Àmbevaleka avala tisini na tisa kumachinga nkuhwena unannembela ayula ahochedĩle.

<sup>13</sup> Nangu nĩnyaulilanga uhiu kuva, akàmwona, àmbennyangalalila kupita avala tisini na tisa vakàhochedile.

<sup>14</sup> Uchocho, Atata wenu avèle kulihunde akátamwa kananga yumo wa avano vajoko ahochele.”

### *Kun'duma munu atendile sambi*

<sup>15</sup> “Nkukulupĩla nnyako akàkutendela lahakalenge, hwena ukan'dume, wako na nang'e weka. Akàkupilikana ìmbekuva ùnimpata kavila nnyako.

<sup>16</sup> Henga akànakupilikane, ntwale munu yumo au vavili uhwene navo, uchinga ìve muchi Malemba Lanaswe chilahaula kuva, kila lilove limaihwe kwa mashahidi vavili au vatatu.

<sup>17</sup> Akàlema kuvapilikana vanang'o, bahi lihaulile likuwa lya vanu vangukulupĩla, na akàlema kulipilikanila likuwa lya vanu vangukulupĩla, lekana nawe malinga chimutenda kwa munu akàmmaite Nnungu au nkútuala kodi.

<sup>18</sup> Nangu nĩnyaulilanga kavila kuva, lyohelyo limumbelihunga pachilambo ìmbehungwa na kulihunde, na lyohelyo limumbelihungula pachilambo ìmbehunguliwa na kulihunde.

<sup>19</sup> Nangu nĩnyaulilanga uhiu kavila kuva, vanu vavili mmwenu vakàyambukilana pachilambo kuyuwa chinu chohecho, Atatangu wa kulihunde achiavatendele.

\* **18:10-11** Mmalemba lanji matandi-matandi làlembwije malove alano, “Kwa kuva, Mwana wa Munu àidile ùnavapoha avala vayahĩke.”

<sup>20</sup> Kwa kuva, pachinu pohepo pavakojana vanu vavili au vatatu ing'anya yang'une, nangu mbèpamo na vanang'o."

*Nfano wa ntumishi akánsamehe nnyake*

<sup>21</sup> Bahi Petulo nkummwenela Yesu, nkummuja kuchidoni, "Nang'olo, nnung'unwangu akàngutendela lahakalenge, ninsamehe myanda mingapi? Dachì mpaka myanda saba?"

<sup>22</sup> Yesu nkunyang'ula kuchidoni, "Nikáhaua chihi myanda saba bahi, henga ata saba mala sabini.

<sup>23</sup> Kwa kuva, Ufalume wa Nnungu ùlandana na nfalume anakudungidile kutenda isabu ya dihela dyachivalonga vatumishi vake.

<sup>24</sup> Patandilike kutenda isabu ya madeni lachilonga, vanu vanji nkuida na munu yumo wachinnonga dihela dyohe namene.

<sup>25</sup> Nang'e kwa kuva nanga pánavèlè na cha kulipa, nfalume nkwanula asumiswe, nang'e pamo na n'jawe na vanavake na kila chinu chavenacho, uchinga valipe lideni.

<sup>26</sup> Bahi ntumishi aneyo nkutindivala malundi muyo mwake, nkunnyaulila kuchidoni, 'Ngupililile, nguchinikulipe lideni lyako lyammalele.'

<sup>27</sup> Bahi nfalume wake nkummikila chididi, nkunsamehe alila lideni, nkunneka auke.

<sup>28</sup> Henga munu aneyo nkukojana na ntumishi nnyake wachinnonga sendi kadiki. Nkunkamula, nkunnihi pang'ulo, wachidoni, 'Ngulipe dihela dyangu!'

<sup>29</sup> Ntumishi nnyake nkutindivala malundi nkunnyaulila namene wachidoni, 'Ngupililile, nguchinikulipe.'

<sup>30</sup> Henga nang'e nkuhita, nkunnyaunga nnyake nnilungu, mpaka anepo pámbelipá alila lideni.

<sup>31</sup> Vatumishi vanji pavachonite achila chitendeke, nkuhinginika namene, nkuhwena unannyaulila nfalume wavo kila chinu chitendéke.

<sup>32</sup> Bahi nfalume wavo nkunchema ayula ntumishi, nkunnyaulila kuchidoni, 'Wako nni ntumishi uténda lahakalenge. Nnikusamehe lideni lyammalele kwa kuva uninguyuwa ngutende uchocho.

<sup>33</sup> Dachì, ukáchilembelewa ummikile chididi ntumishi nnyako muchi nangu chinikuvikidile wako chididi?"

<sup>34</sup> Bahi nfalume nkutunduwila namene, nkunnyaunga nnilungu abanike mpaka alipe lideni lyammalele.

<sup>35</sup> Uvila njo chambentendela mwenu Atatangu wa kulihunde, ikáva wako nanga paunsamehe nkúkulupila nnyako kuhaloka muntima."

## 19

*Kulekana*

*(Mako 10:1-12)*

<sup>1</sup> Yesu pamalidile kutangola habali anedyo, nkuuka chilambo cha ku Galilaya nkuhwena nchilambo cha ku Yudeya, kung'ambo muto wa Yuludani.

<sup>2</sup> Makuwa makulu la vanu nkumpapata, aneko nkuvalamya avala vánavele vagonjo.

<sup>3</sup> Mafalisayo vanji nkummwenela Yesu uchinga vanninge, nkummuja kuchidoni, "Dachì Sheliya ya Musa ìnaluhusu nnume unneka n'jawe kwa ing'anya yoheyo?"

<sup>4</sup> Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Dachi, nanga pamusomile Mmalemba Lanaswe kutandikila patandi kuva, ‘Nnungu Nkúumba, ámmumbile munu nnume na mmahe?’”

<sup>5</sup> Bahi Nnungu nkutangola kuchidoni, ‘Ing’anya ya anelyo, nnume ámbeneka atatake na anyokwe, koka alundane na n’jawe, na anevo vavili vâmbekuva mmili umo?’

<sup>6</sup> Kupapatana na anelyo, vanang’o akee vavili kavila, henga nni mmili umo. Bahi vavalundanyije Nnungu, munu anavahapulânye.”

<sup>7</sup> Anepo Mafalisayo nkummuja Yesu kuchidoni, “Mwadachi Musa ániamulisa kuva nnume àlembelwa amwing’e n’jawe talaka na kunneka?”

<sup>8</sup> Yesu nkuvayang’ula kuchidoni, “Musa ánninnuhusu muvaleke vamahe venu ing’anya ya kukamajanga kwa mitima yenu. Henga kutandikila anepo patandi ikánavele uchocho.

<sup>9</sup> Nangu ninnyaullilanga kuva, munu woheyo annêka n’jawe ikánave chihi kwa ing’anya ya kulala ugoni, nkunannomba mmahe yunji, aneyo àlalâ ugoni.”\*

<sup>10</sup> Vakuhundwa vake nkunnyaullila kuchidoni, “Ikáva uvila njo chiiva kwa nnume na n’jawe, wasa kuikala chihi bila kulomba.”

<sup>11</sup> Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Akee kila munu ahulûla kuikala chihi bila kulomba, ila avala vahululîhwa na Nnungu.

<sup>12</sup> Kwa kuva, pâvele vanu vanji vakáhulula kulomba ing’anya vávelekwejije chihi akuno vavèlè mikuda, na vanji vâtendwije na vanu kuva mikuda, na vanji vâniamula chihi vanalombe ing’anya ya kuutumikila Ufalume wa Nnungu. Henga munu ahulûla kuikala chihi bila kulomba, analombe.”

*Yesu àvabaliki vavana vajoko  
(Mako 10:13-16, Luka 18:15-17)*

<sup>13</sup> Anepo vanu nkumpelekejija Yesu vavana vajoko uchinga avavikile makono na kuvayuwila, henga vakuhundwa vake nkuvakalipila avala vanu.

<sup>14</sup> Yesu nkuhula kuchidoni, “Valekange vana vajoko vaidang’ane kwang’une, wala munavadvile, kwa kuva, Ufalume wa Nnungu nni wa vanu vavèle muchi vavana ava.”

<sup>15</sup> Bahi Yesu pamalidile kuvavikila makono na kuvabaliki, nkuuka apala pachinu.

*Kijana nkúpata  
(Mako 10:17-31, Luka 18:18-30)*

<sup>16</sup> Lola, munu yumo nkumwidila Yesu, nkummuja kuchidoni, “Nkúhunda, dachi, ngútende lilida lyambone, uchinga ngupate umi ukee na ntululilo?”

<sup>17</sup> Yesu nkunnyang’ula kuchidoni, “Mwadachi ûnguujya kuyamba lyambone? Nnungu weka njo wambone bahi. Na ukàlembela kuupata umi ukee na ntululilo, dikamule amuli dya Nnungu.”

<sup>18</sup> Ayula munu nkuuja kuchidoni, “Amuli ntwani?” Yesu nkuyang’ula kuchidoni, “Unawalale, unalale ugoni, unaive, unahumye ushahidi wa kulambila,

<sup>19</sup> mweshimu atatako na anyoko, na ntamwe nnyako malinga chiulita-mwa umwene.”

<sup>20</sup> Ayula kijana nkunnyaullila Yesu kuchidoni, “Anedyo amuli dyammalele nangu ñnidikamula. Dachi, ngûisalijiwije na lilida kavila?”

\* **19:9** Malove alano lahaûla kuva, “Na ayula annômba ayula alekwije nanang’e àlalâ ugoni,” lakapali Mmalemba lanji la kala.

<sup>21</sup> Yesu nkunyang'ula kuchidoni, “Wako ukàlembela ukamilike, hwena ukasumise vitukutuku vyako koka dihela uveng'e amahuvani. Na wako uchiuve na dimali kulihunde, koka uuye ungupapate.”

<sup>22</sup> Ayula kijana papilikene uchocho, nkuuka akuno apoywèkè ing'anya ávele na dimali dyohe namene.

<sup>23</sup> Anepo Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Nangu ninyaulilanga uhiu kuva, ñikamajanga namene nkúpata kuinjila mu Ufalume wa Nnungu.”

<sup>24</sup> Ninyaulilanga kavila kuva, ñipeyapeya namene nnyama uvanchema ungamila kupita nchitonono cha isindano kuliko nkúpata kuinjila mu Ufalume wa Nnungu.”

<sup>25</sup> Vakuhundwa vake pavapilikene malove anelo nkukangana namene, nkummuja Yesu kuchidoni, “Nnani bahi ambetulúla kupohwa?”

<sup>26</sup> Yesu nkuvapalambahija meho, nkuvahaulila kuchidoni, “Kwa dimongo dya chimunu ikáhululika, henga Nnungu ànahulula kulatenda lammalele.”

<sup>27</sup> Anepo Petulo nkummuja Yesu kuchidoni, “Lola, hwetu tükile vitukutuku vyammalele nkukupapata wako! Dachì, tùmbejata chamani?”

<sup>28</sup> Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Nangu ninyaulilanga uhiu kuva, nchilambo chíida, Mwana wa Munu pambeikala nchiteng'u chake cha Ufalume, na mwenu mungupapete nangu mùmbeikala mmiteng'u kumi na mbili vya chifalume umuvahukumu vanu va matawa kumi na mbili la Isilaeli.

<sup>29</sup> Na kila munu ailekile ing'ande yake au alumbuvake au akuluvake au atatake au anyokwe au vavana au mawelu ing'anya yang'une, nang'e àmbepunda kupata anelo lammalele na kuyenjejwa myanda myamoja na kupata umi ukee na ntululilo.

<sup>30</sup> Henga vanu vohe vaonekàna hambì kuva vakulu, vàmbekuva va pahi, na vanu vohe vaonekàna hambì kuva va pahi, vàmbekuva vakulu.”

## 20

### *Nfano wa amadengo va mmwelu wa mizabibu*

<sup>1</sup> “Bahi Ufalume wa Nnungu ùlandana na munu ànavele na welu wa mizabibu, anaukile ulyamba na mambumbu, uhwena unavataha vanu vakakole madengo mmwelu mwake.

<sup>2</sup> Nkupatana navo avalipe nshahala wa kawaida wa malipo la liduva limo, anepo nkuvapelekeja mmwelu wake wa mizabibu.

<sup>3</sup> Malinga satatu ya ulyamba nkuuka kavila, nkuvona vanu vanji vakávele na madengo vaimidilè kusakoni.

<sup>4</sup> Nang'e nkuvahaulila kuchidoni, ‘Hweneng'ana mmwelu wangu wa mizabibu mukakole madengo, nanani nguchinimwing'ange haki yenu.’

<sup>5</sup> Vanang'o nkuhweneng'ana. Ayula mwene welu nkuuka kavila sasita na satsa, nkutenda uchila.

<sup>6</sup> Sakumi na moja ya lyulo nkuuka kavila, nkuvona vanu vanji vaimidilè pasakoni, nkuvauja kuchidoni, ‘Mwadachi mwimidile chihi apano waulyaamba mukavèlè na madengo?’

<sup>7</sup> Avala vanu nkunyang'ula kuchidoni, ‘Ing'anya nanga munu atupèle madengo la kukola.’ Nang'e nkuvahaulila, ‘Hweneng'ana mukakole madengo mmwelu wangu wa mizabibu.’

<sup>8</sup> Liduva palichiswa, mwene welu nkunyahaulila ayula nkúwímilila wake kuchidoni, ‘Vacheme vakúkola madengo vammalele uveng'e nshahala wavo, tandilika na wantululilo mpaka ntandi.’

<sup>9</sup> Pavakamwele avala va sakumi na moja, navanang'o nkupwechela nshahala wa kawaida wa malipo la liduva limo.

<sup>10</sup> Paikamwele samu ya avala vatandi, vanang'o vátenda muchi vàmbepeata dihela dyohe kuvapunda avao, henga navanang'o nkupwechela chihi kila munu nshahala wa kawaida wa malipo la liduva limo.

<sup>11</sup> Avala vanu vatandi kukola madengo pavapwechedile, nkutandilika kuntongodika mwene welu,

<sup>12</sup> uvahaula kuchidoni, 'Ava vanu va kuntululilo vàkodile chihi madengo kwa lisaa limo, hambi mwadachi ùtupele chihi uchimo navanang'o, wakati hwetu tùnipililila kukola madengo lakamajije wauliyamba mpaka chinalyulo, na kutuvalila liduva?'

<sup>13</sup> Mwene welu nkunyang'ula yumo wa avala vanu kuchidoni, 'Nnyanjawangu, nangu nanga panikukumbile. Dachi, tukanapatene nshahala uula wa kawaida wa malipo la liduva limo?'

<sup>14</sup> Twala chivêle chako uuke. Nangu ngùlebela nimwing'e wa kuntululilo chinu uchimo na wako.

<sup>15</sup> Dachi, nangu nikáluhusiwa kutumila dimali dyangu malinga chingulembèla nimwene? Au wako ùvele na wiu ing'anya nangu nni munu wambone? "

<sup>16</sup> Yesu nkuhweneha kutangola kuchidoni, "Bahi vanu vaonekàna hambi kuva va pahi, vàmbekuva vakulu, na vanu vaonekàna hambi kuva vakulu, vàmbekuva va pahi."

*Yesu àtangola kavila kuyamba kuhwa na kufufuka kwake*

*(Mako 10:32-34, Luka 18:31-34)*

<sup>17</sup> Yesu pachiyomboka kuhwena ya ku Yelusalemu, ávatwete avala vakuhundwa kumi na mbili paweka, nkuvahaulila kuchidoni,

<sup>18</sup> "Lola, tùvenkuyomboka kuhwena ku Yelusalemu, aneko Mwana wa Munu àmbekamujwa kwa makuhani vakulu na kwa vakùhunda Sheliya yanga Musa. Na vanang'o vàmbenyukumu kuhwa,

<sup>19</sup> na kunkamuja mmakono la vanu vakávele Vayahudi. Vanang'o vàmbeentendela mang'wanyu na kunsulubula na kummamba munsalaba. Henga liduva lya tatu lya kuhwa kwake, àmbefulwa."

*Kuyuya kwanga anyokwe Yakobo na Yohana*

*(Mako 10:35-45)*

<sup>20</sup> Anepo ayuvao vana vanga Sebedayo nkummwenela Yesu akuno apapatene na vana vake, Yakobo na Yohana. Ayula mmahe nkutindivala malundi muyo mwanga Yesu kwa kunnyuwa chinu.

<sup>21</sup> Yesu nkummuja kuchidoni, "Ùlebela chamani?" Nang'e nkuyang'ula kuchidoni, "Paumbekuva mu Ufalume wako, ngùyuwa uvaluhusu avano anavangu vavili vaikale, yumo m'bali wako wa kunkono na yunji m'bali wako wa kunchinda."

<sup>22</sup> Yesu nkunnyaulila Yakobo na Yohana kuchidoni, "Mwenu mukámaite chinu chimuyuwa. Dachi, muchimuhulule kupililila ibaniki inimbebanika nangu?" Vanang'o nkunyang'ula kuchidoni, "Elo, tùnahulula."

<sup>23</sup> Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Muhiu, ibaniki inimbebanika nangu lasima mupitile, henga kwa habali ya kuikala m'bali wangu wa kunkono au wa kunchinda anelo lakee madengo langu. Ila nafasi anedyo vàmbeikala vanu avala vátatandwèlè Atatangu."

<sup>24</sup> Bahi avala vakuhundwa vanji kumi pavapilikene malove anelo nkuvasunalila avala vakuhundwa vavili, Yakobo na Yohana.

<sup>25</sup> Yesu nkuvachema vakuhundwa vammalele, nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu m̀nimala kuva, vakulu va vanu vakávele Vayahudi vávatawala vanu vao kwa dimongo na kuvatumikisa.

<sup>26</sup> Henga kwenu mwenu ináàve uchocho. Alembéla kuva nkulu mmwenu, àlembelwa ààve ntumishi wenu.

<sup>27</sup> Na munu woheyo mmwenu alembéla ààve ntandi, àlembelwa ààve ntumwa wenu.

<sup>28</sup> Kwa kuva, Mwana wa Munu akáidile unatumikiwa, henga àidile unatumikila na kuuhumya umi wake uchinga ùùve fidiya ya kukombolewa kwa vanu vohe.”

*Yesu àvalamya vanu vavili vaputéle meho  
(Mako 10:46-52, Luka 18:35-43)*

<sup>29</sup> Yesu na vakuhundwa vake pavachiuka pa Yeliko, likuwa likulu lya vanu nkumpapata.

<sup>30</sup> Bahi pávele na vanu vavili vaputéle meho vachiikála nnyenje indila. Pavapilikene kuva Yesu àvenkupita, nkunonoha lidi lyavo uvachidoni, “Nang’olo, N’dukuluwe Nfalume Daudi, t̀vikile chididi!”

<sup>31</sup> Likuwa lya vanu nkuvakalipila na kuvahaulila vanyalale, henga vanang’o nkuhalija chihi kunonoha lidi uvachidoni, “Nang’olo, N’dukuluwe Nfalume Daudi, t̀vikile chididi!”

<sup>32</sup> Yesu nkuimila, nkuvachema, nkuvauja kuchidoni, “M̀lembela nintendele chani?”

<sup>33</sup> Vanang’o nkunyang’ula kuchidoni, “Nang’olo, t̀yuwa ulatende meho letu lalole.”

<sup>34</sup> Yesu nkuvavikila chididi, nkulagusa meho lavo, upala nkulola, vanang’o nkunnondola Yesu.

## 21

*Yesu àinjila muimanga ya ku Yelusalemu  
(Mako 11:1-11, Luka 19:28-40, Yohana 12:12-19)*

<sup>1</sup> Yesu na vakuhundwa vake pavanavele pepi kuhwika ku Yelusalemu, nkuhwika chijiji cha Betifage, pepi na Lichinga lya Miseituni. Anepo Yesu nkuvatuma vakuhundwa vake vavili,

<sup>2</sup> wavahaulila kuchidoni, “Hweneng’ana mpaka chijiji chivéle muyo mwenu. Pamumbekamola aneko, muchimumwone punda vannyungile, na mwanaawe ávele upopo. Vahungulange koka muide navo.

<sup>3</sup> Na munu akámmuja kuva mwadachi m̀nannyungula nnyaulile kuva, ‘Nang’olo ànavalembela,’ na upopo aneyo munu achiannuusa muide navo.”

<sup>4</sup> Alano lammalele lánihumila, uchinga latimile malove lánatangwele nabii wachidoni,

<sup>5</sup> “Vahaulile venedi va imanga ya Yelusalemu,\*

‘Lola, Nfalume wenu àvenkwida kwenu mwenu.

Nang’e nni munu wa kulisulupuha, ànkwedile punda tena mwana wanga punda.’”

<sup>6</sup> Bahi avala vakuhundwa vavili nkuhweneng’ana, vanang’o nkutenda muchi Yesu chavalaijije.

\* **21:5** Auno nsitali ùlembwije “Sayuni.” Paimanga ya Yelusalemu pávele na lichinga lichichemwa Sayuni, linadengwije Ing’ande ya Nnungu. Bahi Vayahudi vápona pa Yelusalemu kuva nni pakaya panga Nnungu na vanu vake. Na myanda inji pavachiilonjelela Yelusalemu, váhaua Sayuni, kwa kuva ínnavakumbusa kuva Nnungu ávele pamo na vanu vake.

<sup>7</sup> Nkuida nawe punda na mwana wanga punda, nkulaja dinguwo muha mwavo, na Yesu nkuikala muha mwanga mwana wanga punda.

<sup>8</sup> Likuwa likulungwa lya vanu nkulaja dinguwo dyavo nndila, na vanji nkulumulanga dinavi dya milandi nkudilaja nndila.

<sup>9</sup> Likuwa lya vanu vanannogledile Yesu na avala vachinnondola pachikundu, nkutandilika kunonoha malidi lavo uvahaula kuchidoni, “Ulombolewe wako N'dukuluwe Nfalume Daudi! Ubalikiwe wako uida kwa lina lya Nang'olo! Atumbyangwe Nnungu avêle muha kulihunde!”

<sup>10</sup> Bahi Yesu painjidile muimanga ya Yelusalemu, imanga yammalele nkulindima. Vanu nkuujana kuchidoni, “Ayu nnani?”

<sup>11</sup> Likuwa lya vanu nkuyang'ula kuchidoni, “Ayu njo ayula nabii, Yesu wa ku Nasaleti chilambo cha ku Galilaya.”

*Yesu àvavinganga vakúsumisa, nnuwani lwa Ing'ande yanga Nnungu  
(Mako 11:15-19, Luka 19:45-48, Yohana 2:13-22)*

<sup>12</sup> Yesu nkuinjila nnuwani lwa Ing'ande yanga Nnungu, nkutandilika kuvavinganga pawelu vanu vammalele vachisumisa na kusuma vitukutuku, anemwo. Nkudibinula dimeza dya vanu vachibadili dihela, na viteng'u vya vanu vâchisumisa dimunda.

<sup>13</sup> Nkuvahaulila kuchidoni, “Ïnilembwa Mmalemba Lanaswe kuva, 'Ing'ande yangu ïmbechemwa ing'ande ya kunnyuwila Nnungu.' Henga mwenu mũniipindikulanya nkuijuha kuva muchi lipanga lya kulipiha vakúpalaula!”

<sup>14</sup> Vanu vapatêle meho na vikwavi nkummwena Yesu umula nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu, nanang'e nkuvalamya.

<sup>15</sup> Henga makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya yanga Musa nkusunala namene pavawene masaibu lalatendile na vavana vachinonoha malidi lavo nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu uvahaula kuchidoni, “Ulombolewe wako, N'dukuluwe Nfalume Daudi!”

<sup>16</sup> Bahi nkummuja Yesu kuchidoni, “Dachi, ùnapilikana malove lavatongolanga avano vavana?” Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Elo. Dachi, mukánambisoma Malemba Lanaswe lahaula kuva, ‘Kwa kanya dya vana vajoko na dya vakanunu wako Nnungu ùnitangasa ïmbili yako.’”

<sup>17</sup> Anepo nkuvaleka, nkuhuma muimanga ya Yelusalemu, nkuhwena Besaniya, nkulala aneko.

*Kuyuma kwa nnandi wa vihepo vya tini  
(Mako 11:12-14,20-24)*

<sup>18</sup> Ulyamba wake Yesu pachihwena kavila ku Yelusalemu, nkwona indala.

<sup>19</sup> Nkuwona nnandi wa vihepo vya tini kunyenje indila, nkuuhengelekela, henga nanga panadiwene tini munnandi aula ìla mahamba weka. Anepo Yesu nkuulani aula nnandi wachidoni, “Wako nnandi, unape kavila vihepo, kutandikila nelo na maduva lammalele!” Upala aula nnandi nkuyuma.

<sup>20</sup> Vakuhundwa vake pavawene uchocho, nkukangana namene na kuliuja kuva, “Auno nnandi upiyanyije dachi kuyuma?”

<sup>21</sup> Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Nangu nĩnnyaulilanga uhiu kuva, mukàva na ing'ulupa bila kuva na lipamba, mũnahulula chihi kutenda muchi chiniutendedile nnandi auno, na uchocho muchimuhulule kulihaulila lichinga alino kuva, ‘Uka apano ukaliyahe m'bahali,’ na ichiitendeke uchocho.



<sup>22</sup> Na mukàkulupila kuva muchimupwechelele, bahi chinu chohecho chimumbennyuwa Nnungu muchimupwechelele.”

*Yesu àujwa kuyamba mamulaka lake  
(Mako 11:27-33, Luka 20:1-8)*

<sup>23</sup> Yesu nkuinjila nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu. Pánavele nkùhunda, makuhani vakulu na vasele va Vayahudi nkummwenela Yesu nkummuja kuchidoni, “Wako ùlatenda alano kwa mamulaka ntwani? Na nnani akupéle wako mamulaka la kulatenda anelo?”

<sup>24</sup> Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Nanani uchocho nimbemmuja chinu chimo. Mukànguyang'ula, nguchinnyaulile ngùlatenda alano kwa mamulaka ntwani.

<sup>25</sup> Dachi, Yohana Nkúbatisa ápete mamulaka la kubatisa kuhaloka kwachi? Kuhaloka kulihunde au kwa vanu?” Vanang'o nkutandilika kuujana vene kwa vene, uvachidoni, “Tukàyang'ula kuva làhaleke kulihunde, nang'e àmbetuoja kuva, ‘Hambi mwadachi mukánankulupidile?”

<sup>26</sup> Henga tukàhaua kuva làhaleke kwa vanu, tùvayopa ava vanu, kwa kuva vammalele vānakulupila kuva Yohana Nkúbatisa ávele nabii.”

<sup>27</sup> Bahi vanang'o nkunyang'ula Yesu kuchidoni, “Hwetu nanga patumaite!” Yesu nanang'e nkuvahaulila kuchidoni, “Nanani uchocho nikambennyaulila kuva, ngùlatenda alano kwa mamulaka ntwani.”

*Nfano wa vana vavili*

<sup>28</sup> Yesu nkutangola kuchidoni, “Mwenu mwònadachi kuyamba habali aino? Pávele na munu yumo ánavele na vana vavili. Nang'e nkunnyaaulila mwana ntandi kuvelekwa kuchidoni, ‘Mwanangu, nelo hwena ukakole madengo mmwelu wangu wa mizabibu.’

<sup>29</sup> Nang'e nkunyang'ula kuchidoni, ‘Nikátamwa.’ Henga lukoto nkupindikuka isungu yake nkuhwena kumawelu.

<sup>30</sup> Anepo nkummwenela mwana wavili, nkunnyaaulila muchi channyaulidile ntandi. Nang'e nkuyang'ula kuchidoni, ‘Nguchinguhwene atata, henga wala nanga panapite.’

<sup>31</sup> Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, muavano vavili, alida atendile chanalembidile atatake?” Vanang'o nkuyang'ula kuchidoni, “Nni ayula ntandi.”

Bahi Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nangu ninnyaullilanga uhiu kuva, vakútwala kodi na makahaba vāvenkunnongolelela kuinjila mu Ufalume wa Nnungu.

<sup>32</sup> Kwa kuva, Yohana ániida kwenu mwenu unannanguja namuna chimulembelewa kuikalanga malinga chalembele Nnungu, henga mwenu nanga pamunankulupidile. Henga vakútwala kodi na makahaba vāninkulupila. Na mwenu pamo na kulona anelo lammalele, nanga pamunalekile masambi lenu na kunkulupila nang'e.”

*Nfano wa vakúlima vahakalenge mitima  
(Mako 12:1-12, Luka 20:9-19)*

<sup>33</sup> “Pilikanila nfano unji. Pávele na munu yumo ánavele na welu, na welu anewo nkùpanda mizabibu, nkuudinguhija lingongo na nkùhimba lipondo lya kuminyila vihepo vya zabibu, nkùdenga na nnala wa kuikala valinzi wa welu. Anepo nkuukodisa aula welu kwa vakúlima vanji, mwene nkuuka nkuhwena mwanda wa kulehu.

<sup>34</sup> Mahiku la lichela palakamwele, nkuvatuma vatumishi vake kwa avala vakúlima uchinga vakatwale sehemu ya vihepo vya mmwelu wake.

<sup>35</sup> Henga avala vakúlima nkuvakamula avala vatumishi. Yumo nkumpanya na yunji nkummwalala na yunji watatu nkumpanya mayanga mpaka kummwalala.

<sup>36</sup> Anepo mwene welu nkuvatuma kavila vatumishi vanji vohe kupunda vatandi, henga avala vakúlima nkuvatendela muchi chivavatendeledile avala vatandi.

<sup>37</sup> Kuntululilo, nkunnaija mwanawe, wahaula kuchidoni, 'Ñnimala kuva mwanangu vachivamweshimu.'

<sup>38</sup> Henga avala vakúlima pavammwene ayula mwana, nkuhulanila kuchidoni, 'Ayu njo mwene mapala la auno welu. Bahi leka tummwalale, koka welu auno ùúve mapala letu!'

<sup>39</sup> Bahi nkunkamula, nkunnyumya pawelu aula welu wa mizabibu, aneko nkummwalala."

<sup>40</sup> Anepo Yesu nkuuja kuchidoni, "Dachi, mwene welu pámbèidà, àmbevatenda dachi avala vakúlima?"

<sup>41</sup> Vanang'o nkunyang'ula kuchidoni, "Àmbevawalala anevo vakúlima vahakalenge mitima bila chididi, koka welu àvavikile vakúlima vanji vambemwíng'a chivêle chake kwa mahiku la lichela."

<sup>42</sup> Yesu nkuvauja kuchidoni, "Dachi, mukásomile alano Mmalemba Lanaswe?

'Liyanga lihítwíje na vakúdenga, hambí lijukile kuva liyanga likulu lya paindumba, lya muhimu kupunda lammalele.

Na Nang'olo njo atendíle chinu anecho, na iyonekana kuva lisaibu pameho petu.'

<sup>43</sup> Bahi ñinnyaulilanga kuchidoni, Ufalume wa Nnungu ùmbeuswa kwenu mwenu na kuveng'a vanu vanji vambetênda àlalá lalalembela Nnungu.

<sup>44</sup> Munu woheyo ambeyangukíla nniyanga anelyo àmbelumukana, na munu woheyo ulimbemmatokela, àmbetingindika mwalehu."

<sup>45</sup> Makuhani vakulu na Mafalisayo pavapilikene mifano yanga Yesu, vánimala kuva àvayamba vanang'o.

<sup>46</sup> Bahi nkutaha namuna ya kunkamula Yesu, henga nkuyopa makuwa la vanu kwa kuva, vanang'o vánikulupila kuva nang'e nni nabii.

## 22

### *Nfano wa ing'ole ya ulombi* (Luka 14:15-24)

<sup>1</sup> Bahi Yesu nkuhweneha kutangola na alila likuwa lya vanu kwa mifano. Nkuvahaulila kuchidoni,

<sup>2</sup> "Ufalume wa Nnungu ùlandana na nfalume yumo antendeledíle mwanawe ing'ole ya ulombi.

<sup>3</sup> Bahi nkuvatuma vatumishi vake unavachema avala vakumbuliwíje kuing'ole, henga vanang'o nanga pavanatamwíje kwída.

<sup>4</sup> Anepo nkuvalaija vatumishi vanji, nkuvahaulila kuchidoni, 'Hweng'ana mukavahaulile vakumbuliwíje kuva, ing'ole yangu hambí ìvele tayali. Ñnisinja maluchi langu la ang'ombe na ang'ombe vanji vanuníle, vitukutuku vyammalele vívele tayali. Vahaulile vaide kuing'ole!'

<sup>5</sup> Henga avala vakumbuliwíje nanga pavanajalite aneko kukumbulwa, nkulihwenela chihi kuvalembedile vene, yumo nkuhwena kumawelu kwake na yunji nkuhwena kumadengo lake la kuchuusa.

<sup>6</sup> Na vanji nkuvakamula avala vatumishi nkuvalagihana na kuvawalala.

<sup>7</sup> Bahi nfalume nkusunala. Nkuvatuma matiyala lake unavawalala avala vakūwalala na kuyocha imanga yavo moto.

<sup>8</sup> Anepo nkuvahaulila vatumishi vake kuchidoni, 'Ing'ole ya ulombi ìvele tayali, henga avala vakumbuliwije nanga pavachilembelewa kwida.

<sup>9</sup> Bahi hweneng'ana mmadila, na vanu vammalele umumbevona vakumbule vaide kuing'ole.'

<sup>10</sup> Bahi avala vatumishi nkuhweneng'ana n'dindila, nkuvalapola vanu vammalele uvachivona, vanu vambone na vatēnda lahakalenge, na nnukumbi lwammalele lwa ing'ole nkuombala yayeni.

<sup>11</sup> Henga painjidile nfalume unavalola yayeni vake, nkumwona munu yumo akanawete inguwo ya ing'ole ya ulombi.

<sup>12</sup> Nkummuja kuchidoni, 'Nnyanjawangu, uinjidile dachi apano akuno ukawètè dinguwo dya ing'ole ya ulombi?' Ayula munu nkunyalala chihinduu.

<sup>13</sup> Anepo nfalume nkuvahaulila vatumishi vake kuchidoni, 'Nnyungange ayuno munu makono na madodo, koka munnyahe pawelu pavēle lupi. Aneko àmbekuta na kuhaya meno.'

<sup>14</sup> Anepo Yesu nkutangola kuchidoni, "Kwa kuva, vanu vohe vānakumbulwa, henga vatandōlwa vavēle kadiki."

*Yesu àujwa kuyamba kulipa kodi  
(Mako 12:13-17, Luka 20:20-26)*

<sup>15</sup> Anepo Mafalisayo nkuukananga apala nkunavika ntemelo wa kunteya Yesu uchinga vankamule umomo mmalove lake.

<sup>16</sup> Mafalisayo nkuvatuma vakuhundwa vao pamo na vanu va likuwa lya Helode\*, nkunammuja Yesu kuchidoni, "Nkúhunda, tūnimala kuva wako nni munu wa uhiu na uhunda chihikwa uhiu kuyamba indila ya Nnungu. Na wala nanga pauyopa ukulu wanga munu, kwa kuva, nanga paulola kumeho kwanga munu.

<sup>17</sup> Bahi tuhaulile, chuwona wako, dachi Sheliya ya Musa ìnatuluhusu kuhumya kodi kwa Nfalume wa Loma† au ikátuluhusu?"

<sup>18</sup> Henga Yesu kwa kuva ánilamala lahakalenge lavakudungidile, nkuvayang'ula kuchidoni, "Mwenu mmakulilambilila, ing'anya ntwani mūnangulinga?"

<sup>19</sup> Ndanguje hela ihūmywa kodi kwa Nfalume wa Loma." Vanang'o nkumpelekejeja.

<sup>20</sup> Yesu nkuvauja kuchidoni, "Dachi, ing'ope aino na lina lilembwije apano lyanga nnani?"

<sup>21</sup> Vanang'o nkunyang'ula kuchidoni, "Vyanga Nfalume wa Loma." Anepo Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Bahi la Nfalume wa Loma mwing'e Nfalume wa Loma na la Nnungu mwing'e Nnungu."

<sup>22</sup> Bahi vanang'o pavapilikene mayang'udi lake, nkukangana namene, nkunneka Yesu, vanang'o nkulihwenela.

*Yesu àujwa kuyamba kufufuka  
(Mako 12:18-27, Luka 20:27-40)*

\* **22:16** Vanu va likuwa lya Helode nni vanu vachikubali kutawaliwa na familia ya Helode Nkulu na Helode Antipasi mwanawe. † **22:17** Nsitali auno ùlembwije Kaisali, kuyamba lina lya cheo cha Nfalume nkulu wa Loma.

<sup>23</sup> Liduva ulyolyo Masadukayo vanji vakulupila kuva, vanu vahwile vakáfufuka, nkumwenela Yesu nkummuja kuchidoni,

<sup>24</sup> “Nkúhunda, Musa átuhaulidile uvila, ‘Nnume akáhila nkunneka n’jawe bila kummelekela vana, nnung’une álemelewa annombe aneyo mmahe uchinga ammelekele nkuluwe vana.’

<sup>25</sup> Pávele na vana saba va chilume va litumbo limo. Ayula ntandi ánnombile mmahe, nkuhila bila kummeleka mwana, na ayula nannidi nkutwaliwa na nnamuwe.

<sup>26</sup> Nanang’e nkuhila bila kummelekela mwana, na nnamuwe watatu nanang’e nkwenenda makande, nanang’e nkuhila, bahi vammalele saba nkuhilanga bila kummelekela mwana.

<sup>27</sup> Kuntululilo ayula mmahe nanang’e nkuhila.

<sup>28</sup> Dachì, liduva livambefufuliwa vanu vahwile ayula nkongwe ámbekuva wanga nnani? Kwa kuva, valume vammalele saba vániikalana nawe.”

<sup>29</sup> Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu mùnakumbika ing’anya nanga pamulamaite Malemba Lanaswe wala dimongo dyanga Nnungu.

<sup>30</sup> Kwa kuva, vanu vahwile pavambefufuka, nanga pavambelomba wala kulombwa, ila vambekuva muchi malaika va kulihunde.

<sup>31</sup> Henga kwa habali ya kufufulwa kwa vanu vahwile, dachì mukánambisoma chanannyaulidile Nnungu?

<sup>32</sup> Nnungu áhawile kuchidoni, ‘Nangu njo Nnungu wa Iblahimu, Nnungu wa Isaka, na Nnungu wa Yakobo.’<sup>‡</sup>” Yesu nkuhweneha kuvahaulila kuchidoni, “Nnungu akávele Nnungu wa vanu vahwile, henga nang’e nni Nnungu wa vanu vumi.”

<sup>33</sup> Makuwa la vanu pavapilikene malove anelo, nkukangana namene ing’anya ya mahundo lake.

### *Amuli ing’ulu*

*(Mako 12:28-34, Luka 10:25-28)*

<sup>34</sup> Mafalisayo pavapilikene kuva Yesu ánivanyalaja Masadukayo, nkukojana pamo nkumwenela.

<sup>35</sup> Munu yumo muanevo ánaimaite namene Sheliya yanga Musa nkumwenela Yesu nkummuja kwa kunninga,

<sup>36</sup> wachidoni, “Nkúhunda, amuli ntwani ing’ulu kupunda dyammalele mu Sheliya yanga Musa?”

<sup>37</sup> Yesu nkunyang’ula kuchidoni, “ ‘Ntamwe Nang’olo Nnungu wako kwa ntima wako wammalele na kwa isungu yako yammalele na kwa ding’ano dyako dyammalele.’<sup>§</sup>

<sup>38</sup> Aino njo amuli ing’ulu na njo inandi.

<sup>39</sup> Na yavili ilandána na ai nni aino, ‘Ntamwe nnyako malinga chiulitamwa umwene.’

<sup>40</sup> Sheliya yammalele yanga Musa na mahundo la manabii, vyammalele vilisingila amuli adino dimbili.”

### *Kilisto nni n’dukulu wanga nani?*

*(Mako 12:35-37, Luka 20:41-44)*

<sup>41</sup> Yesu pavawene Mafalisayo vakojènè pamo, nkuvauja kuchidoni,

<sup>42</sup> “Dachì mwenu mùtenda kuva Kilisto ni nnani? Dachì, nang’e nni n’dukuluwe nnani?” Vanang’o nkunyang’ula kuchidoni, “N’dukuluwe Nfalume Daudi.”

<sup>‡</sup> 22:32 Kuuka 3:6 Nnungu álatangwele anelo akuno Iblahimu na Isaka na Yakobo váhídífífé § 22:37 Makumbuso 6:5

<sup>43</sup> Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Ihululika dachi, Nfalume Daudi mwene kwa kulojwa na Umumu Wanaswe ancheme Kilisto, Nang’olo? Kwa kuva, àhaua kuchidoni,

<sup>44</sup> ‘Nnungu Nang’olo ányaulidile Nang’olo wangu kuchidoni, Ikala mumamulaka langu, m’bali wangu wa kunkono, mpaka panimbevavika amongo vako pahi makumbatu lako.’\*\*

<sup>45</sup> Bahi ikàva Nfalume Daudi ànchema Kilisto ‘Nang’olo,’ imbehululika dachi Kilisto ààve n’dukuluwe?”

<sup>46</sup> Nanga munu analingile kunnyang’ula lilove, na kutandikila liduva anelyo nanga analingile kummuja kavila.

## 23

*Yesu àvaamba vakúhunda Sheliya ya Musa na Mafalisayo*

*(Mako 12:38-39, Luka 11:43,46, 20:45-46)*

<sup>1</sup> Anepo Yesu nkulahaulila makuwa la vanu na vakuhundwa vake kuchidoni,

<sup>2</sup> “Vakúhunda Sheliya ya Musa na Mafalisayo vatwête nafasi yanga Musa.

<sup>3</sup> Bahi mùlembelawa kuvapilikana na kukamula malove lammalele lavanyaulila, henga munapapate àlálá látatendàngà, kwa kuva malove lava-haulanga akee látatendàngà.

<sup>4</sup> Vanang’o vàhunga misigo iidôpa na kuvatika vanu mmavala, henga vene vakálinga kananga kunyoloja chala kuvapwechela.

<sup>5</sup> Kila chinu chivachitenda vachitenda chihi uchinga vanu vavalole. Vànatumbuja dibadili divahûnga mmalyenye lavo na mmakono, mmêle Malemba Lanaswe la Sheliya ya Musa nkati mwake, na vànalepyanga misuwana ya mmapepe la majoho lavo.

<sup>6</sup> Vànatawma namene kuikala mmiteng’u vya muyo n’ding’ole na kuikala nafasi dya kweshimika n’ding’ande dya kunnyuwila Nnungu.

<sup>7</sup> Vànatawma namene kusalimiwa kwa eshima kusakoni na kuchemwa na vanu, ‘Nkúhunda.’

<sup>8</sup> Henga mwenu mùnakubali kuchemwa ‘Nkúhunda,’ kwa kuva mwenu mmammalele nni ummamo, na mùvele chihi na nkúhunda yumo.

<sup>9</sup> Uchocho, apano pachilambo munancheme munu woheyo ‘Atata’ kwa kuva mùvele chihi na Atata yumo, avêle kulihunde.

<sup>10</sup> Wala munakubali kuchemwa ‘Mmakulu,’ kwa kuva mùvele chihi na nkulu yumo, nanang’e njo Kilisto atandolwejiye na Nnungu.

<sup>11</sup> Henga nkulungwa mmwenu, àlembelawa ààve ntumishi wenu.

<sup>12</sup> Munu woheyo alitumbyànga mwene, àmbesulupuswa, henga munu al-isulupûha, àmbetumbyangwa.”

*Kulilambilila kwa vakúhunda Sheliya ya Musa na Mafalisayo*

*(Mako 12:40, Luka 11:39-42,44,52, 20:47)*

<sup>13-14</sup> “Ole wenu mwenu mmakuhunda Sheliya ya Musa na Mafalisayo, mmakulilambilila mwenu! Kwa kuva, mwenu mùvachimila vanu nnango wa mu Ufalume wa Nnungu, na mwenu mmene mukáinjila, na avala valembelele kuinjila mùnivadivila vanainjile.\*

\*\* **22:44** Sabuli 110 \* **23:13-14** Mmalemba lanji matandimatandi lálémbwíjwe malove alano, Mumbepambala mwenu mmakuhunda Sheliya ya Musa na Mafalisayo, mmakulilambilila mwenu! Muvapakanyola dimali anannidi, na kulitenda kuva mmambone kwa kuyuwa namene. Kwa ing’anya aneyo liduva lya hukumu mumbepata asabu ing’ulu namene!

15 Ole wenu mwenu mmakuhunda Sheliya ya Musa na Mafalisayo, mmakulilambilila mwenu! Kwa kuva, mûhwena myanda ya kupita m'bahali na mukée m'bahali uchinga mumpindikulanye kananga munu yumo kuva nkúhunda wenu. Pamumpindikulanya, mûntenda ààve munu wa Jihanamu myanda mivili kumpunda mwenu mmene.

16 Ole wenu mwenu mmakulodya muputéle meho! Kwa kuva, mwenu mûhaua kuva munu akàapila kwa kuitambulanga Ing'ande ya Nnungu, anecho chikee chinu, henga akàapila kwa kutambulanga zahabu ivèle mu Ing'ande ya Nnungu, àlembelewa atimise achila chaapidile.

17 Mwenu mmamavelu na mmanu muputéle meho! Dachì, chikulungwa namene chilida, zahabu au Ing'ande yanga Nnungu iitènda aila zahabu ivalangiwe kuva yanaswe?

18 Uchocho mûhaua kuva, 'Munu akàapila kwa kutambulanga chitala, anecho chikee chinu, henga munu akàapila kwa kutambulanga sadaka ivèle pachitala, àlembelewa atimise achila chaapidile.'

19 Mwenu nni mmanu muputéle meho! Dachì, chilida chikulungwa namene, sadaka au chitala chiitènda sadaka aila kuva yanaswe?

20 Bahi munu aapila kwa kutambulanga chitala, àapila kwa chitala anecho na kwa vitukutuku vyammalele vivelènge pachitala.

21 Uchocho, munu aapila kwa kutambulanga Ing'ande ya Nnungu, àapila kwa ing'ande aneyo na kwa Nnungu avèle nkati mwake.

22 Na munu aapila kwa kutambulanga kulihunde, àapila kwa chiteng'u cha Nnungu na kwa Nnungu aikâla pachiteng'u anecho.

23 Ole wenu mwenu mmakuhunda Sheliya ya Musa na Mafalisayo, mmakulilambilila mwenu! Kwa kuva, mwenu mûnajali namene kuhumya asilimiya kumi ata kwa vitukutuku vijoko malinga vitakilo vya kukoleja muimbowa, akuno umulekanga vitukutuku vya muhimu vya Sheliya, yani kuvatendela vanu vanji haki na kuvavikila chididi vanu vanji, na kukulupika. Anelo njo lamulembelewa kulakamula bila kuleka kulatenda na anelo lanji.

24 Mwenu nni mmakulodya muputéle meho! Pamukumbila, mwenu mûnajali namene kuhamata dinjenjema nkummila ungamila.

25 Ole wenu mwenu mmakuhunda Sheliya ya Musa na Mafalisayo, mmakulilambilila mwenu! Kwa kuva, mwenu mûvele muchi munu àhahula mwawo na nkungu pannima, henga nkati mwòmbele chihhi kung'unuka na kupakanyola.

26 Wako Nfalisayo uputéle meho! Tandilika kuhahula nkati chikombe nahoti, uchinga pawelu napanang'o patakate.

27 Ole wenu mwenu mmakuhunda Sheliya ya Musa na Mafalisayo, mmakulilambilila mwenu! Kwa kuva, mùlandene na misati ipambwije kwa pawelu, henga nkati mwòmbele chihhi mawangwa la vanu vahwile na kila namuna ya uhakwa.

28 Uchocho na mwenu njo chimuva, kwa pawelu mwònekana kuva mmambone pameho pavanu, henga nkati mwenu mwòmbele chihhi ulamba na vitendo vihakalenge."

### *Asabu ya vakúhunda Sheliya na Mafalisayo*

*(Luka 11:47-51)*

29 "Ole wenu mwenu mmakuhunda Sheliya ya Musa na Mafalisayo, mmakulilambilila mwenu! Kwa kuva, mùdengela misati ya manabii na kulemba misati ya vanu vánavele vambone,

<sup>30</sup> na mùhaua kuva, ‘Hwetu tukachiva utupwawa machedo mmaduva lanapanawwije anyakala vetu, tukanalundane navanang’o kuvawalala manabii.’

<sup>31</sup> Bahi mwenu mùlimaiha mmene kuva mwenu nni mmadukulu mma vanu vavawaléle manabii.

<sup>32</sup> Bahi malilila anelo lavatandihije anyakalavenu!

<sup>33</sup> Mwenu nni mihongo, mmana mma nachihungo! Nnembehulula dachi kuitila hukumu ya Jihannamu?

<sup>34</sup> Kwa kuva, nimpelkejija mwenu manabii na vanu vavéle na lúnda na vakúhunda. Henga vanji mùmbewalala na vanji mùmbewavamba mmisalaba na vanji mùmbewasulubula n’ding’ande dyenu dya kunnyuwila Nnungu na kuvavinganga muimanga imo mpaka inji.

<sup>35</sup> Mwenu mùmbepata asabu ing’anya ya vanu vambone pameho pa Nnungu vawalaliwije, kutandikila kuwalalwa kwanga Habilu ánavele wambone pameho panga Nnungu, mpaka kuwalalwa kwanga Sakaliya mwana wanga Balakiya, umummwalalidile nnuwani lwa Ing’ande ya Nnungu ching’ati Ing’ande ya Nnungu na chitala cha kuumija sadaka.

<sup>36</sup> Nangu nínnyaulilanga uhiu kuva, vanu va chívelèkwà achino vàmbehukumiwa asabu ing’anya ya kuwalalwa kwa vanu anevo vammalele.”

*Yesu àihinginikila imanga ya Yelusalemu*

*(Luka 13:34-35)*

<sup>37</sup> Yesu nkuhweneha kutangola wachidoni, “Mwenu mmanu mma ku Yelusalemu, mmanu mma ku Yelusalemu! Mwenu mùvawalala manabii na kuvapanya mayanga avala vatumwije kwenu mwenu. Myanda yohe ñnilinga kualopolela pamo vana venu muchi ung’uku chavautamila vana vake paliungu dimapa dyake, henga mwenu nanga pamutamwije.

<sup>38</sup> Lola, Ing’ande yenu ya Nnungu ìmbekuva lihame.†

<sup>39</sup> Na nangu nínnyaulilanga kuva, mukambengwona kavila mpaka pamumbehaua kuva, ‘Ubalikiwe wako uida kwa lina lya Nang’olo.’”

## 24

*Yesu àhaua namuna chiimbekwondongwa Ing’ande yanga Nnungu*

*(Mako 13:1-31, Luka 21:5-33)*

<sup>1</sup> Yesu nkuuka pa Ing’ande ya Nnungu, pánavele nkuhwena vakuhundwa vake nkummwenela nkunnanguja ding’ande dya pa Ing’ande ya Nnungu.

<sup>2</sup> Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, mùvenkulona anelo lammalele? Nangu nínnyaulilanga uhiu kuva, nanga liyanga limbeisalila muha liyanga linji, kila liyanga limbematohijwa pahi.”

<sup>3</sup> Bahi Yesu panaikele muha Lichinga lya Miseituni, vakuhundwa vake nkummwenela paweka, nkummuja kuchidoni, “Tuhaulile, vitukutuku anevyo vimbhumila chakani? Na chimaiho ntwan chimbelangúja kwida kwako, na ntululilo wa mahiku alano?”

<sup>4</sup> Yesu nkuvayang’ula kuchidoni, “Lyongolelange uchinga munahochejwe.

<sup>5</sup> Kwa kuva, vanu vohe vàmbeida uvalitenda kuva vanang’o njo nangu, uvachidoni, ‘Nangu njo Kilisto!’ Vanu anevo vàmbevahochēja vanu vohe.

<sup>6</sup> Mùmbepilikana habali dya ing’ondo na habali dya ing’ondo, henga munayo. Kwa kuva, anelo lasima laide, henga aula ntululilo ukánambikamola.

† 23:38 Munsitali auno Matayo àlèmbile “ing’ande yenu,” ñahululika àyamba Ing’ande ya Nnungu au imanga ya Yelusalemu.

<sup>7</sup> Kwa kuwa, chilambo chimo chimbepanyana na chilambo chinji, na ufalume umo ùmbepanyana na ufalume unji. Kùmbekuwa na indala ing'ulu na sehemu dyohe dya pachilambo dimbendengenda.

<sup>8</sup> Anelo lammalele làvele muchi kulindamuka kwa uchungu wa kuveleka.

<sup>9</sup> Anepo nnembekamujwa mmakono la vanu vanji uchinga m'banihwe na kuwalalwa, na vanu va vilambo vyammalele vàmbe mmenga mwenu ing'anya kang'une.

<sup>10</sup> Chipindi anecho nni chivambelekanga vanu vohe ing'ulupa yavo, vàmbetengelekana vene kwa vene na kuvengana.

<sup>11</sup> Vàmbehumila manabii vohe va kulambila na kuvahocheja vanu vohe.

<sup>12</sup> Ing'anya ya kuyenjejeka kwa lahakalenge, kutamwana kwa vanu vohe kumbhang'uka.

<sup>13</sup> Henga ambepililila mpaka kuntululilo, aneyo njo ambepôhwa.

<sup>14</sup> Na kabla ya kuhwika anewo ntululilo, Malove Lambone la Ufalume wa Nnangu làmbehubiliwa pachilambo chammalele kuwa ushahidi kwa vanu va vilambo vyammalele."

<sup>15</sup> Bahi munu ambesôma chitabu achino, àlembelewa apilikanihe saana mana ya malove làida. Anepo Yesu nkuhweneha kutangola wachidoni, "Bahi anepo mùmbechona chinu chanahawile nabii Danieli, chinu chiitênda Ing'ande ya Nnangu kuwa najisi chiimijjwè pa Ing'ande ya Nnangu.

<sup>16</sup> Anepo vavelênge kuchilambo cha ku Yudeya vatukutile kumachinga.

<sup>17</sup> Na munu avêle muha ing'ande analitinike kwa kutukutula nng'ande unatwala vitukutuku vyake.

<sup>18</sup> Na avêle kumawelu nanang'e uchocho, anauye kukaya únatwala lijoho lyake.

<sup>19</sup> Ole wavo amahe vavêle na vitumbo na vayong'êja mmahiku anelo.

<sup>20</sup> Nnyuwange Nnangu uchinga kutila kwenu kunave mmahiku la chipwepwe au Liduva lya Kuyewelega.

<sup>21</sup> Kwa kuwa, mmahiku anelo kùmbekuwa na ibaniki ing'ulu ikánambipwawa kutandikila Nnangu pachiumbile chilambo mpaka vino, na ibaniki malinga aneyo ikámbehumila kavila.

<sup>22</sup> Kuikave Nnangu akàinjipihia isabu ya mahiku àlalá la ibaniki akánapwawe munu kananga yumo achichiapohwe. Henga ing'anya ya vanu vake vátatondwêlè, àiinjipihia mahiku anelo.

<sup>23</sup> Anepo munu akánnyaulila kuwa, 'Lola, Kilisto àvele apano,' au 'Àvele apala,' munakulupile.

<sup>24</sup> Kwa kuwa, vàmbeida vanu vambelilambilila kuwa vanang'o njo Kilisto, uchocho vàmbeida manabii va kulambila. Vanu anevo vàmbe tenda vi-maiho vikulu na masaibu, uchinga ikàhululika vapate kuvahocheja ata vanu vátatondwêlè Nnangu.

<sup>25</sup> Lola, nangu ñninnyaulilanga kabla anelo lammalele lakánambihumila.

<sup>26</sup> Bahi vanu vakannyaulila kuwa, 'Lola, Kilisto àvele kulilanga!' Mu-nahwene aneko. Au vakannyaulila kuwa, 'Lola, àlipihite nng'ande!' Mu-navakulupile.

<sup>27</sup> Kwa kuwa, kwida kwanga Mwana wa Munu kùmbekuwa muchi nng'anje wa ing'ua chihumila gafula kumahunde na kulangaja kumahunde kwammalele.

<sup>28</sup> Bahi pohepo pauvele ntuhi njo pavambekojana vipungo."

<sup>29</sup> Yesu nkuhweneha kutangola wachidoni, "Upopo, palalembemalilika maduva la kubanika, 'Liduva limbekuwa na lupi na mwedi ukambelangaja na



dinondwa dimbematoka kihaloka kumahunde na vitukutuku vyammalele vya kumahunde vivèle na dimongo, vimbetikinyika.’

<sup>30</sup> Anepo njo pachimbekwonekana chimaiho changa Mwana wa Munu kumahunde. Vanu vammalele va pachilambo vambekutanga, na vambemwona Mwana wa Munu avèle mmahunde waida, akuno avèle na dimongo na ukulu nkulu.

<sup>31</sup> Anepo àmbevatuma malaika vake kwa lidi litumbwile lya lipenga na vàmbevalopola vanu vake vátatandwèlè kihaloka nchilambo chammalele.

<sup>32</sup> Bahi kwa nnandi wa ntini lihundange nfano auno. Dinavi dyake padhipuka na kulikwasula mahamba, mwenu múnamala kuva chihuku chèvele pepi.

<sup>33</sup> Na mwenu uchocho, pamumbelona ulahumila anelo lammalele laninyaulidile, bahi mumale kuva uhiku wa kwida kwake ùvele pepi kukamola, tena ùvele chihi pannango.

<sup>34</sup> Nangu nínnyaulilanga uhiu kuva, vanu va chívelèkwà achino vakambepita mpaka palambetimila anelo lammalele.

<sup>35</sup> Kumahunde na chilambo vimbepita, henga malove langu lakambepita mwiko.”

*Atata Nnungu bahi njo amaite liduva lyene*

*(Mako 13:32-37, Luka 17:26-30,34-36)*

<sup>36</sup> “Henga kuyamba liduva na uhiku wene anewo, nanga munu amaite, ata malaika va kulihunde nanga pavamaite, wala Mwana nanga pamaite, henga Atata weka njo amaite.

<sup>37</sup> Malinga chilanavele mahiku langa Nuhu, nni uchocho chiimbekuva pambekwida Mwana wa Munu.

<sup>38</sup> Kwa kuva, mmahiku àlalà livambwe kabla likànambikwida, vanu vánalya na kukumbila, vánalomba na kulombwa mpaka liduva alila lyainjidile Nuhu nsafina.

<sup>39</sup> Vanang’o nanga pavanamaite chinu chohecho mpaka livambwe pali-haleke nkuvayola vammalele. Uvila nni chiimbekuva pambekwida Mwana wa Munu.

<sup>40</sup> Uhiku anewo vanu vavili vambekuva kumawelu, yumo àmbetwaliwa na yunji ambelekwa.

<sup>41</sup> Vamahe vavili vambekuva pamo uvahaya ntama nniyanga, yumo àmbetwaliwa na yunji àmbelekwa.

<sup>42</sup> Bahi lyongolelange kwa kuva nanga pamumaite liduva lyambekwida Nang’olo wenu.

<sup>43</sup> Mwenu múnimala kuva, kuikave mwene ing’ande waumala uhiku wambekwida nkwiwa unaiva, akaniva meho uchinga ing’ande yake inatumulwe.

<sup>44</sup> Bahi na mwenu uchocho, lipanganihange, kwa kuva Mwana wa Munu àmbekwida uhiku umukalolela mwenu.”

*Ntumishi akúlupika na ntumishi akákulupika*

*(Luka 12:41-48)*

<sup>45</sup> Yesu nkuhweneha kutangola wachidoni, “Dachi, ntumishi alida akulupika na avèle na ding’ano? Nni ayula wammikile nang’olo wake kuvaimilila vatumishi vanji na kunnaija aveng’e chakulya kwa uhiku ulembeléwa.

<sup>46</sup> Wasa ntumishi aneyo ikàva pambeida nang’olo wake àmbenkoja watenda chalajijjwe.

<sup>47</sup> Nangu nĩnyaulilanga uhiu kuva, nang'olo aneyo àmbemika ntumishi aneyo kuva nkwiĩmĩlĩla wa dimali dyake dyammalele.

<sup>48</sup> Dachi, imbekuwa dachi ikàva ntumishi aneyo nni munu atēnda lahakalenge, nkulihaulila muntima wake kuva, 'Nang'olo wangu ànatima kuuya.'

<sup>49</sup> nkutandilika kuvapanya vatumishi avake, akuno walya na kukumbila na kukalewa?

<sup>50</sup> Nang'olo wa aneyo ntumishi àmbeuya nniduva lyakalolela na uhiku wakaumaite.

<sup>51</sup> Ambencheketanya vibeduli vivili ntumishi aneyo na kummika pachinu pavikwiye kwajili ya vakulilambilila, aneko vambekuta na kuhaya meno."

## 25

### *Nfano wa vali kumi*

<sup>1</sup> Yesu nkuhwenaha kutangola wachidoni, "Uhiku anewo Ufalume wa kulihunde nni paumbelandana na vali kumi vanatwete vibatali vyavo nkuhwena unampwechela nnombi.

<sup>2</sup> Vali nnyano muanevo vávele mavelu na nnyano vanji vánílimuka.

<sup>3</sup> Avala mavelu vátwetenge chihi vibatali vyavo wala vananyakule na mahuta la akiba.

<sup>4</sup> Henga avala valimwĩke ványakwile vibatali na kukondya mahuta lanji.

<sup>5</sup> Bahi nnombi patimĩle kuhwika, vammalele nkuhindila na kulala luwono.

<sup>6</sup> Ching'ati chilo nkupilikanika lidi lya munu ulichidoni, 'Pilikanila, nnombi àvenkwida! Humang'ana mukanchingamile!'

<sup>7</sup> Bahi vali vammalele nkutakatukanga, nkutayalisha vibatali vyavo.

<sup>8</sup> Avala mavelu nkuvahaulila avala valimwĩke kuchidoni, 'Tumeyele mahuta lenu kadiki kwa kuva vibatali vyetu vitandilika kudimika.'

<sup>9</sup> Avala valimwĩke nkuyang'ula kuchidoni, 'Ikambehululika, mahuta latuvenalo lakambetosa kuyavana hwetu na mwenu. Mwenu hwena kwa vanu vachuũsa mukalisumile lenu.'

<sup>10</sup> Avala mavelu pavapite unasuma mahuta, nnombi nkukamola. Avala vali nnyano vanavēle tayali, nkuĩngila pamo na nnombi nnukumbi lwa ing'ole ya ulombi na nnango nkuchimwa.

<sup>11</sup> Lukoto kadiki avala vali vanji nkukamolanga, nkutandilika kutangola kuchidoni, 'Nang'olo, nang'olo, tuchimulile!'

<sup>12</sup> Henga nnombi nkuvayang'ula kuchidoni, 'Nangu nĩnyaulilanga uhiu kuva, nangu nikámmaite mwenu.' "

<sup>13</sup> Anepo Yesu nkuhaua kuchidoni, "Bahi mũũve meho, kwa kuva nanga pamulimaite liduva aneyo wala uhiku wambekwida Mwana wa Munu."

### *Nfano wa vatumishi vatatu*

*(Luka 19:11-27)*

<sup>14</sup> Yesu nkuhwenaha kutangola wachidoni, "Ufalume wa Nnungu ùlandana na munu ànalembedĩle kuhwena mwanda. Nang'e ávachemile vatumishi vake, nkuvakamuja dihela dyake. <sup>15</sup> Yumo nkumwing'a mipatila nnyano ya dihela dya zahabu na yunji nkumwing'a mipatila mivili na yunji nkumwing'a mipatila umo kupapatana na uweso wanga munu. Anepo nkuhwena mwanda.

<sup>16</sup> Upala ayula apēte mipatila nnyano ya dihela dya zahabu nkutandilika kutenda uchuusi, nkuyenjejeka mipatila inji nnyano.

17 Uchocho na ayula apête mipatila mivili, nkuyenjejeke mipatila inji mivili.

18 Henga ayula apête mpatila umo, nkuhimba lipondo, nkupiha dihela dya nang'olo wake.

19 Bada ya maduva lohe, nang'olo wa avala vatumishi nkuuya, nkutenda navo isabu ya dihela dyanavakamujije.

20 Bahi nkuhaloka ayula ntumishi anapete mipatila nnyano ya dihela dya zahabu, nang'e nkuhumya na inji nnyano, nkuhaua kuchidoni, 'Nang'olo, úngukamujidye mipatila nnyano, lola vino ñyenjejeke inji nnyano.'

21 Nang'olo wake nkunnyaulila kuchidoni, 'Útendile saana, wako nni ntumishi wambone, na ùnakulupika. Únikulupika kwa dimali kadiki, bahi vino ñimbekukamuja dimali dyohe. Ida uhangalale pamo na nangu!'

22 Nkuhaloka ayula ntumishi wavili anapete mipatila mivili ya dihela, nanang'e, nkuchidoni, 'Nang'olo, úngupele mipatila mivili, lola, vino ñyenjejeke mipatila inji mivili.'

23 Nang'olo wake nkunnyaulila kuchidoni, 'Útendile saana, wako nni ntumishi wambone, na ùnakulupika. Únikulupika kwa dimali kadiki, bahi vino ñimbekukamuja dimali dyohe. Ida uhangelale pamo nangu!'

24 Anepo nkuhaloka ayula ntumishi yunji watatu anapete mpatila umo wa dihela, nkuhaua kuchidoni, 'Nang'olo, nangu ñnikumala wako kuva, nni umunu ukee na chididi, wako úvele muchi munu ahôla chihi na pachinu pakapandile nang'e.

25 Nangu ñniyopa, nkuhwena unapiha dihela dyako nnipondo. Bahi hela yako aino, itwale.'

26 Nang'olo wake nkunnya'ula kuchidoni, 'Wako nni ntumishi nkútenda lahakalenge, na unnemwa! Wako wanimala kuva, nangu nni munu ngufúna chihi pachinu panikapandile nangu.

27 Elo, henga wako úlembelewa udivike dihela dyangu benki, uchinga liduva linimbeuya ngudipate dihela dyangu na dinji diyenjejeke.

28 Bahi mpakanyolange aneyo, dihela anedyo, mumwing'e ayula avêle na mipatila kumi ya dihela.

29 Kwa kuva, kila munu avêle na chinu àmbeyenjeja ààve na vyohe, henga munu akávele na chinu ata achila kadiki chavenacho àmbepokonyolwa.

30 Bahi ntwale ayu ntumishi akáfala, munnyahange pawelu pavêle lupi. Aneko njo kuvambekuta na kuhaya meno.' "

### *Angandolo na ambudi*

31 "Pámbeidà Mwana wa Munu akuno avèlè na ukulu wake pamo na malaika vammalele, anepo njo pámbeikalà nchiteng'u chake cha chifalume.

32 Vanu va vilambo vyammalele vâmbelopokela muyo mwake, nanang'e àmbevahapulanya anevo vanu muchi nchunga chavahapula angandolo n'dimbudi.

33 Àmbevavika angandolo m'bali wake wa kunkono na ambudi m'bali wake wa kunchinda.

34 Anepo Nfalume àmbevahaulila avala vavêle m'bali wake wa kunkono, 'Idang'ana, mwenu mubalikiwiye na Atatangu, pwachelanga Ufalume umunguliwiye kutandikila kuumbwa kwa chilambo.

35 Kwa kuva ngúvele na indala mwenu nkuning'a chakulya, na ngúvele na inyota mwenu nkuning'a medi, na ngúvele ninnyeni mwenu nkungup-wechela,

<sup>36</sup> na ngúvele lukundumwandu, mwenu nkuning'a inguwo yuwala, na nnauula mwenu nkunanguuja, na ngúvele nnilungu mwenu nkuidang'ana unangulola.'

<sup>37</sup> Anepo avala vatênda lalalembela Nnungu njo pavambeyang'ula kuchidoni, 'Nang'olo, chakani patukuwene uvèlè na indala hwetu nkukwing'a chakulya, au púnavele na inyota hwetu nkukwing'a medi lukumbila?

<sup>38</sup> Chakani patunakuwene uvèlè nnyeni, hwetu nkukupwechela, au chakani púnavele lukundumwandu, hwetu nkukwing'a dinguwu?

<sup>39</sup> Na chakani patukwene ubwahela au uvèlè nnilungu, hwetu nkuida unakulola?'

<sup>40</sup> Nfalume àmbevayang'ula kuchidoni, 'Nangu nínnyaulilanga uhiu kuva, kila chinu chimuntendedile munu avalangíwa kuva akee chinu, múngutendedile nangu.'

<sup>41</sup> Anepo Nfalume àmbevahaulila avala vavêle m'bali wake wa kunchinda kuchidoni, 'Ukananga apano, mwenu mulaniwije! Muhwene mmoto ukee na ntululilo, moto waunguliwije Ibilisi na malaika vake!

<sup>42</sup> Kwa kuva, pangunavele na indala, mwenu nkananing'ile chakulya na pangunavele na inyota, mwenu nkananing'ile medi lukumbila

<sup>43</sup> na pangunavele nínnyeni, mwenu nkanangupwechedile na pangunavele na uhou, mwenu nkananing'ile dinguwu dyuwala na panichi-ula, mwenu nkanaidile unangulola na pangunavele nnilungu mwenu nkanaidile unangulola.'

<sup>44</sup> Anepo vanang'o vàmbenyang'ula kuchidoni, 'Nang'olo, chakani patunakuwene uvèlè na indala au inyota au uvèlè unnyeni au uvèlè na uhou au uuùla au uvèlè nnilungu, na hwetu tunaide unakuhudumila?'

<sup>45</sup> Nang'e àmbevayang'ula kuchidoni, 'Nangu nínnyaulilanga uhiu kuva, kila chinu chimusindwije kuntendela munu avalangíwa kuva akee chinu, músingwije kungutendela nanangu.'

<sup>46</sup> Anepo anevo vanu vambewhena muasabu ikee na ntululilo, henga avala vatênda lalalembela Nnungu, vàmbeingila muumi ukee na ntululilo."

## 26

### *Ntemelo wa kummwalala Yesu*

*(Mako 14:1-2, Luka 22:1-2, Yohana 11:45-53)*

<sup>1</sup> Yesu pamalidile kutangola malove anelo, nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni,

<sup>2</sup> "Mwenu múnimala kuva bada ya maduva mavili pàmbekuva na sikukuu ya Pasaka, na Mwana wa Munu àmbetengele kwa uchinga avambwe munsalaba."

<sup>3</sup> Anepo makuhani vakulu pamo na vasele va Vayahudi nkukojana paing'ande ya Kuhani Nkulu, uvanchema Kayafa.

<sup>4</sup> Nkutenda ntemelo namuna chivambenkamula na kummwalala Yesu.

<sup>5</sup> Nkuhula kuchidoni, "Henga tunankamule pasikukuu, uyopa vanu vanataya timbwili."

### *Yesu àmiminiwa mahuta la kunung'ila*

*(Mako 14:3-9, Luka 7:36-50, Yohana 12:1-8)*

<sup>6</sup> Yesu ávele ku Besaniya muing'ande yanga Simoni analamijwe mangundula.

<sup>7</sup> Pánavele nkulya, nkuhaloka mmahe ananyakwile chupa chikatapele namene chikatapajjwe kwa mayanga la alabasta. Chupa anecho chíumbele mahuta lanung'ila la kugalika namene, nkummiminila Yesu mmuti.

<sup>8</sup> Vakuhundwa vanga Yesu pavalawene anelo latendêke nkusunala, nkuhula kuchidoni, “Mwadachi kwondonganga uvila mahuta?”

<sup>9</sup> Alano mahuta lakanisumiswa kwa dihela dyohe namene nkuveng'a amahuvani!”

<sup>10</sup> Henga Yesu nkumala lavachiliuja, bahi nkuvahaulila kuchidoni, “Mwadachi munankambyakambya ayuno mmahe? Nang'e àngutendedile lyambone.

<sup>11</sup> Kwa kuva, maduva lammalele mumbekuva na amahuvani, henga nanga pamumbekuva na nangu maduva lammalele.

<sup>12</sup> Nang'e àmwadilidile mahuta mummili wangu, uchinga angutayalishe kwa kungusika.

<sup>13</sup> Nangu ninyaulilanga uhiu kuva, kila pachinu pámbehubilwa Malove Lambone nchilambo chammalele, alino lyatendile ayuno mmahe limbetambulanga kwa kunhimukila nang'e.”

*Yuda àkubali kuntengeleka Yesu  
(Mako 14:10-11, Luka 22:3-6)*

<sup>14</sup> Anepo, yumo wa vakuhundwa kumi na mbili, lina lyake Yuda Isikaliote, nkuhwena kwa makuhani vakulu,

<sup>15</sup> nkuvahaulila kuchidoni, “Mumbening'a chamani nikantengeleka Yesu kwenu mwenu?” Bahi nkumwing'a dihela dya nnyoyo salasini.

<sup>16</sup> Kutandikila anepo Yuda nkuva wataha wasa wa kuntengeleka Yesu.

*Yesu na vakuhundwa vake vâlya chakulya cha Pasaka  
(Mako 14:12-21, Luka 22:7-13, 21-23, Yohana 13:21-30)*

<sup>17</sup> Liduva litandi lya Sikukuu ya Mikate Ikátaijwe Hamila, vakuhundwa vake nkummwenela Yesu nkummuja kuchidoni, “Ülembela tukakwandalile kwachi chakulya cha Sikukuu ya Pasaka?”

<sup>18</sup> Yesu nkuvahaulila vahweneng'ane kumanga, kwanga munu yumo vakannyaulile kuchidoni, “Nkúhunda àhawile kuchidoni, ‘Uhiku waitondwele Nnungu kwajili yangu ùvele pepi, vakuhundwa vangu pamo na nangu nimwene tumbhangalalila muing'ande yako Sikukuu ya Pasaka.’”

<sup>19</sup> Bahi vakuhundwa nkutenda muchi Yesu chavalaijije, nkuandaa chakulya cha Sikukuu ya Pasaka.

<sup>20</sup> Pachikamwele chinalyulo, Yesu nkulya chakulya pamo na vakuhundwa vake kumi na mbili.

<sup>21</sup> Pavanavele nkulya, Yesu nkuhula kuchidoni, “Nangu ninyaulilanga uhiu kuva, munu yumo mmwenu àmbengutengeleka.”

<sup>22</sup> Vakuhundwa vake nkuva nnihindambi likulu, nkutandilika yumo-yumo kunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nang'olo, nikee nangu!”

<sup>23</sup> Yesu nkuyang'ula kuchidoni, “Achahwijije nkate wake munkungu pamo na nangu njo ambengutengelêka.

<sup>24</sup> Mwana wa Munu àmbekuhwa malinga chiilembwije Mmalemba Lanaswe kumwamba nang'e. Henga ole wake munu aneyo antengelêka Mwana wa Munu! Ikàvele wasa kwa munu aneyo kuikave akavelekwa.”

<sup>25</sup> Anepo Yuda, ayula nkútengeleka, nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nkúhunda, nikee nangu!” Yesu nkunyang'ula kuchidoni, “Ümbekuva uwewe.”

*Chakulya cha Nang'olo  
(Mako 14:22-26, Luka 22:14-20, 1 Yakolinso 11:23-25)*

<sup>26</sup> Bahi pavanavele nkulya, Yesu nkwutwala nkate, nkunshukulu Nnungu, nkuumeya, nkuveng'a vakuhundwa vake. Nkuhaua kuchidoni, "Twalanga mulye, auno njo mmili wangu."

<sup>27</sup> Anepo, nkwutwala chikombe chivèle divayi, nkunshukulu Nnungu, nkuveng'a vakumbile, nkuhaua kuchidoni, "Kumbilanga mmammalele,

<sup>28</sup> kwa kuva, aino njo myadi yangu imaiha lilailano lya Nnungu na vanu vake, imwadilika kwajili ya vanu vohe uchinga vasamehewe masambi lavo.

<sup>29</sup> Nangu ninnyaulilanga mwenu kuva, nikambekumbila kavila divayi, mpaka liduva linimbekumbila divayi dyahambi pamo na mwenu mu Ufalume wa Atatangu."

<sup>30</sup> Bahi pavamalidile kwimba luhimu, nkuhumananga pawelu, nkuhweng'ana ku Lichinga lya Miseituni.

*Yesu àlauja kuva Petulo àmbenkana*

*(Mako 14:27-31, Luka 22:31-34, Yohana 13:36-38)*

<sup>31</sup> Anepo Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Ing'anya ya àlalá lamben-guhumila nangu, mwenu mmammalele chilo cha nelo ñnembeleka kungukulupila, malinga chahawile Nnungu Mmalemba Lanaswe kuva, 'Nimbempanya nchunga,

na angandolo vàmbebwadilikana.\*"

<sup>32</sup> Henga panimbefufuka, nimbennongolela kuhwena ku Galilaya."

<sup>33</sup> Petulo nkunyang'ula Yesu kuchidoni, "Ata kuiva vammalele uvava na lipamba na wako nkukuleka, henga nangu nikambekuleka mwiko."

<sup>34</sup> Yesu nkunnyaulila Petulo kuchidoni, "Nangu nikuhaulila uhiu kuva, chilo uchino cha nelo, kabla ung'uku akànambikongovela, wako ùmbekuva un-gukanile myanda mitatu."

<sup>35</sup> Petulo nkuyang'ula kuchidoni, "Ata kungulembelewa kuhwa chalumo na wako, nangu nikambekukana ng'o!" Vakuhundwa vammalele nkwutangola uchocho.

*Kuyuwa kwanga Yesu kuwelu wa Getisemane*

*(Mako 14:32-42, Luka 22:39-46)*

<sup>36</sup> Anepo Yesu nkuhwena pamo na vakuhundwa vake kuwelu uvachema, Getisemane, nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, "Ikalanga apano, nangu nguhwena akula unayuwa."

<sup>37</sup> Nkwutwala Petulo pamo na vana vavili vanga Sebedayo. Bahi Yesu nkutandilika kuva na lihindambi na kukambakamba muntima,

<sup>38</sup> nkuhaua kuchidoni, "Ntima wangu ùvele na lihindambi likulu, pepi na kuhwa. Bahi ikalanga apano, mùùve meho pamo na nangu."

<sup>39</sup> Nkuhwena muyo kadiki, nkuhunama mpaka pahi, nkuyuwa wahaua kuchidoni, "Atatangu, ikàhululika ngunyemye na ibaniki iîda! Henga unatende muchi chingulembela nangu, ila tènda muchi chulembela wako umwene."

<sup>40</sup> Bahi Yesu nkuvahwenela avala vakuhundwa vatatu, nkuvakoja valèlè, nkunnyaulila Petulo kuchidoni, "Dachi, nanga pamuhulwile kuva meho pamo na nangu kananga lisaa limo?"

<sup>41</sup> Bahi mùùve meho na muyuwe uchinga pamumbelingwa munatende masambi. Isungu inalembela, henga mmili unadabadanga."

<sup>42</sup> Yesu nkuhwena mwanda wavili unayuwa, wahaua kuchidoni, "Atatangu, ikànahululike kungunyemija ibaniki aneyo iîda, bahi itendeke muchi chulembela wako."

\* 26:31 Sakaliya 13:7

43 Bahi Yesu nkuhwena kavila kwa vakuhundwa vake, nkuvakoja valelèngè luwono, kwa kuva meho lavo láumbele chihi luwono.

44 Yesu nkuvaleyeka kavila, nkuhwena unayuwu mwanda watatu watangola chihi malove ulala.

45 Bahi Yesu nkuvahwenela vakuhundwa, nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu mmechinkwona na kupumulila. Lola uhiku úníkamola wambekamujwa Mwana wa Munu mmakono la vanu vavèle na masambi.

46 Na ayula angutengelêka àvele pepi, bahi takatukanga tuhweneng'ane!”

*Kukamulwa kwanga Yesu*

*(Mako 14:43-50, Luka 22:47-53, Yohana 18:3-12)*

47 Yesu pánavele nkutangola malove anelo, nkuhaloka Yuda, yumo wa avala vakuhundwa kumi na mbili, pamo na likuwa likulu lya vanu vanyakwile mapanga na dindonga. Vanu anevo vammalele vátumwije na makuhani vakulu na vasele va Vayahudi.

48 Ayula nkútengeleka ávapele avala vanu chimaiho wachidoni, “Munu ayula unimbem'busu njo nang'e, mwenu nkamule!”

49 Yuda nkummwenela Yesu nkuchidoni, “Nkúhunda, umumi?” Bahi nkum'busu.

50 Yesu nkunnyaulila Yuda kuchidoni, “Nnyanjawangu, tènda lyuwidi-lidile.” Bahi avala vanu vanapapatene na Yuda nkuhengelekela, nkunkamula Yesu.

51 Nkuhundwa yumo muavala vakuhundwa vanga Yesu nkuhalamola upanga, nkuncheketa likutu ntumwa wanga Kuhani Nkulu.

52 Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Ludisha upanga wako m'benda yake. Kwa kuva, vammalele vatumila upanga wa kukomanila, vambekuhwa kwa upanga uwowo wa kukomanila.

53 Dachì, útenda kuva níkáhulula unnyuwa Atatangu angupelekejije matunji kumi na mbili la maelufu la malaika vakunguchunga?

54 Henga níkatènda uchocho lámбетimila dachi Malemba Lanaswe lahaúla kuva, alano lasima lahumile?”

55 Anepo Yesu nkulihaulila likuwa lya vanu kuchidoni, “Mwadachi mùidile unangukamula akuno munyakulèngè mapanga na dindonga muchi nangu nkúpalaula? Maduva lammalele nangu ngúikala nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu unguhúndà, henga nanga pamunangukamwile.

56 Henga alano lammalele lànihumila, uchinga latimile àlálá lavanalembile manabii Mmalemba Lanaswe.” Anepo vakuhundwa vammalele nkunneka, nkutukuta.

*Yesu muyo Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi*

*(Mako 14:53-65, Luka 22:54-55, 63-71, Yohana 18:13-14, 19-24)*

57 Bahi avala vankamwile Yesu, nkumpelekeja Yesu kwa Kayafa, Kuhani Nkulu. Anepo njo pachinu pavanakojene vakúhunda Sheliya ya Musa na vasele va Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi.

58 Petulo nkuva wannondola Yesu kwa kulehu mpaka paluwani lwa lukumbi lwa Kuhani Nkulu. Nkuingila nkati, nkuikala pamo na valinzi uchinga alalole lambehumila.

59 Makuhani vakulu na vajumbe vammalele va Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi nkutaha ushahidi wa kulambila kunnyamba Yesu, uchinga vammwalale.

60 Henga nanga pavanapete, ikànavu vanu vohe vánihaloka unahumya ushahidi wa kulambila. Kuntululilo, nkuhaloka vanu vavili,

<sup>61</sup> nkuhula kuchidoni, “Ayu munu áhawile kuva, ‘Nangu nahulula kuibamola Ing’ande yanga Nnungu na kuidenga kavila mmaduva matatu.’”

<sup>62</sup> Anepo Kuhani Nkulu nkuimila, nkummuja Yesu kuchidoni, “Dachi, wako ukee na lilove lya kuyang’ula kwamba anelo lavakusitaki ava vanu?”

<sup>63</sup> Henga Yesu nkunyalala chihi. Kuhani Nkulu nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nnungu nni mumi, hambi nakuapisa kwa lina lyake, bahi tuhailile ikáva wako nni Kilisto, Mwana wanga Nnungu.”

<sup>64</sup> Yesu nkunnyang’ula kuchidoni, “Elo, umomo muhailidile wako. Henga nangu ninnyaulilanga mwenu kuva, kutandikila hambi muchimumwone Mwana wa Munu aikèle m’bali wa kunkono wa Nnungu Avêle na Dimongo, uchocho muchimumwone avèle mmahunde waida.”

<sup>65</sup> Anepo Kuhani Nkulu nkupapulanga dingwo dyake, nkuhula kuchidoni, “Ayu munu ànkufwile Nnungu! Dachi, pàvele ing’anya ntwani kavila ya kuvataha mashahidi? Lola, tènda mùnipilikana chankufwile Nnungu?”

<sup>66</sup> Mwenu mwona dachi?” Vanang’o nkuyang’ula kuchidoni, “Alebelewa ahwe.”

<sup>67</sup> Anepo vanu vanji nkunsunila mata kumeho na kumpanya ding’ondi. Na vanji nkumpanya makofi,

<sup>68</sup> uvahula kuchidoni, “Wako Kilisto, tùlaujije, nnani akupanyile!”

### *Petulo ànkana Yesu*

*(Mako 14:66-72, Luka 22:56-62, Yohana 18:15-18,25-27)*

<sup>69</sup> Uhiku anepo Petulo áikele nnuwani lwa lukumbi lwa Kuhani Nkulu. Ntumishi yumo mmahe, nkummwenela Petulo nkunnyaulila kuchidoni, “Na wako úvele pamo na Yesu wa ku Galilaya.”

<sup>70</sup> Henga Petulo nkukana muyo mwa vanu vammalele vánavele apala, wahaula kuchidoni, “Nikámaite malove lutangola.”

<sup>71</sup> Anepo Petulo nkuuka apala nkuhwená pannango wa luwani lwa lukumbi, bahi mmahe yunji nkumwona, nkuvahaulila vanu vánavele apala kuchidoni, “Ayuno munu ávele pamo na Yesu wa ku Nasaleti.”

<sup>72</sup> Henga Petulo nkukana kavila, nkuapila wachidoni, “Nikámmaite munu aneyo!”

<sup>73</sup> Lukoto kadiki avala vanu vanaimidile apala, nkummwenela Petulo nkunnyaulila kuchidoni, “Muhiu wako nni yumo munkumbo wavo, ing’anya ata itangodi yako ñakumaiha.”

<sup>74</sup> Anepo Petulo nkutandilika kwapila wachidoni, “Ngulanike ikáva nalambila! Nangu nikámmaite munu aneyo!” Upala ung’uku nkukongovela.

<sup>75</sup> Petulo nkuhumukila malove langa Yesu lanannyaulidile kuva, “Kabla ung’uku akànambikongovela, wako ùmbekuva ungukanilè myanda mitatu.” Bahi nkuhuma pawelu, nkunatumbula chitangelo.

## 27

### *Yesu àpelekejwa kwa Pilato*

*(Mako 15:1, Luka 23:1-2, Yohana 18:28-32)*

<sup>1</sup> Pauchele, makuhani vakulu vammalele na vasele va Vayahudi nkukojana, nkutenda ntemelo uchinga vapate kummwalala Yesu.

<sup>2</sup> Nkunnyaungu Yesu, nkumpelekeja na kunkumuja kwanga Pilato, nkulu wa Chiloma wa chilambo achila.

### *Kuhwa kwanga Yuda*

*(Matendo 1:18-19)*



<sup>3</sup> Bahi Yuda, ayula antengelêke Yesu pawene kuva Yesu ànihukumiwa kuhwa, nkulyamba, nkuvauhija makuhani vakulu na vasele va Vayahudi adila dihela salasini dya nnyoyo.

<sup>4</sup> Nkuvahaulila kuchidoni, “Natendile masambi kuntengeleka munu ayuno akávele na likosa, uchinga awalwalwe.” Vanang’o nkunnyaaulila kuchidoni, “Yetuhwe ilida? Anelo unamala umwene!”

<sup>5</sup> Bahi Yuda nkudiyaha adila dihela dya nnyoyo mu Ing’ande ya Nnungu, nkuhwena unalipambilila.

<sup>6</sup> Makuhani vakulu nkudilokotanya adila dihela dya nnyoyo, nkuhula kuchidoni, “Kupapatana na sheliya yetu, ikáluhusiwa kudivika nnisanduku lya sadaka, kwá kuva nni dihela dipatikene kwa kumwadila myadi.”

<sup>7</sup> Adila dihela nkwa muna vasume welu wa munu amunyanga ulongo, uchinga páave pachinu pa kuvasikila vayeni.

<sup>8</sup> Njo mana aula welu vachema, “Welu wa Myadi,” mpaka nelo\*.

<sup>9</sup> Anepo nni palatimidile malove lanatangwe nabii Yelemiya kuchidoni, “Nkuditwala dihela dya nnyoyo salasini, divanawene Vaisilaeli kuva dilingilana na kuhwa kwanga munu,

<sup>10</sup> nkutumila dihela anedyo kusuma welu wa munu amunyanga ulongo, muchi Nang’olo changulaijije.”

### *Yesu muyo mwanga Pilato*

*(Mako 15:2-5, Luka 23:3-5, Yohana 18:33-38)*

<sup>11</sup> Anepo Yesu nkupelekejwa muyo mwanga Pilato nkulu wa Chiloma wa chilambo achila. Pilato nkummuja Yesu kuchidoni, “Dachi, wako nni Nfalume wa Vayahudi?” Yesu nkuyang’ula kuchidoni, “Wako ùnihaula.”

<sup>12</sup> Bahi makuhani vakulu na vasele va Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi pavansiteke Yesu, nang’e nanga panayang’wile lilove.

<sup>13</sup> Anepo Pilato nkummuja kavila Yesu kuchidoni, “Dachi, uvenkulapilika ana anelo lammalele lavakusitaki?”

<sup>14</sup> Yesu nkunyalala chihini na akanayang’wile kananga lilove limo, Pilato nkukangana namene.

### *Yesu àhukumiwa kuhwa*

*(Mako 15:6-15, Luka 23:13-25, Yohana 18:39-19:16)*

<sup>15</sup> Kila Sikukuu ya Pasaka Pilato ávele na nnyambo wa kuvahungulila Vayahudi nfungwa yumo uvachinnembela.

<sup>16</sup> Na maduva àlalá pávele na nfungwa yumo anamaikene namene ing’anya ya kutenda lahakalenge, lina lyake Balaba.

<sup>17</sup> Bahi vanu pavanakojene pamo, Pilato nkuvauja kuchidoni, “Mulembela ninchimulile alida, Balaba au Yesu uvanchema Kilisto?”

<sup>18</sup> Pilato átangwele uchocho kwa kuva ánimala kuva, Yesu ákamujijwe kwanga nang’e kwa wiu.

<sup>19</sup> Pilato panaikele nchiteng’u cha hukumu, n’jawe nkumpelekejije ujumbe uchidoni, “Unantende chinu chohecho aneyo munu akávele na likosa, kwa kuva chilo ñnibanika namene muindoto ing’anya yanga nang’e.”

<sup>20</sup> Henga makuhani vakulu pamo na vasele va Vayahudi nkuvachonjela vanu vánavele apala kuva vayuwe alekelewe Balaba, na Yesu awalwalwe.

<sup>21</sup> Pilato nkuvauja kuchidoni, “Muvanu avano vavili mùlembela ñnyungulile alida?” Vanang’o nkunyang’ula kuchidoni, “Nnyungulile Balaba.”

\* **27:8** Matayo palembi kuva mpaka nelo, àyamba maduva àlalá nang’e lachilemba chitabu achino.

<sup>22</sup> Pilato nkuvauja kavila kuchidoni, “Mùlembela nintende dachi ayuno Yesu uvanchema Kilisto?” Vammalele nkuyang’ula kuchidoni, “Avambwe munsalaba!”

<sup>23</sup> Pilato nkuvauja kavila kuchidoni, “Ing’anya ntwani? Kwani àtendile lida lihakalenge?” Henga vanang’o nkuhalija chihi kutaya lwasu uvachidoni, “Avambwe munsalaba!”

<sup>24</sup> Bahi Pilato pawene kuva nanga chambehulula kutenda, na lwasu luhaliya chihi, nkutwala medi nkukalava mmakono muyo mwa vanu vammalele, wahaula kuchidoni, “Kuhwa kwa munu aneyo, nangu nikávele na makosa! Anelo lenu mmene.”

<sup>25</sup> Vanu vammalele nkuyang’ula kuchidoni, “Asabu ya kuwalalwa kwanga munu aneyo kutukoje hwetu pamo na niveléko vyetu!”

<sup>26</sup> Anepo Pilato nkuvahungulila Balaba, henga nkulajia Yesu asulubulwe na kunkamuja kwa matiyala va Chiloma uchinga avambwe munsalaba.

*Matiyala vântendela Yesu mang’wanyu  
(Mako 15:16-20, Yohana 19:2-3)*

<sup>27</sup> Anepo matiyala la Pilato nkuntwala Yesu nkumpelekeja nnuwani lwa nkati lwa ing’ande yanga Pilato, na likuwa lyammaléle lya matiyala nkunteng’eneja.

<sup>28</sup> Nkummulanga dinguvo dyake, nkummwaja likoti lya langi ya chifalume.

<sup>29</sup> Nkudinga lutavi lwa miva muchi kofiya ya chifalume, nkummwaja mmuti. Nkunkamudya isimbo ya imbalu munkono wake wa kunkono, nkutindivala malundi muyo mwake, nkutandilika unnombolela kwa mang’wanyu uvachidoni, “Utumbyangwe, Nfalume wa Vayahudi!”

<sup>30</sup> Nkunsunila mata, nkutwala aila imbalu nkumpanya mmuti.

<sup>31</sup> Pavamalidile kuntendela mang’wanyu, nkummula alila likoti, nkummwaja dinguvo dyake. Anepo nkuntwala, nkuhwena unammamba munsalaba.

*Kuvambwa kwanga Yesu  
(Mako 15:21-32, Luka 23:26-43, Yohana 19:17-27)*

<sup>32</sup> Pavachihwena, nkukojana na mwenedi wa imanga ya ku Kilene, lina lyake Simoni, nkunnamatija aunyakule aula nsalaba wanga Yesu.

<sup>33</sup> Pavakamwele pachinu pavachema Goligota, mana lake, “Pachinu pa Libadang’a.”

<sup>34</sup> Nkumwing’a divayi divakundayije na chinu chikalala namene. Henga payejije, nkuhita kukumbila.

<sup>35</sup> Pavamalidile kummamba munsalaba, nkuyavana dinguvo dyake kwa kuyela indingi.

<sup>36</sup> Nkuikalanga pahi upala uvannolihija.

<sup>37</sup> Munsalaba wake muha pamuti pake vákomedile chibau chílembwije malove layamba lisitaka lyake, “AYUNO NJO YESU, NFALUME WA VAYAHUDI.”

<sup>38</sup> Uhiku uula, nkuvambwa na vakúpalaula vavili, yumo m’bali wake wa kunkono na yunji m’bali wa kunchinda.

<sup>39</sup> Bahi vanu vachipita anepo nkuva uvapukunya myuti yavo na kunchamba,

<sup>40</sup> uvachidoni, “Wako akee unahawile kuva ùmbebamola Ing’ande yanga Nnungu na kuidenga kavila mmaduva matatu, hambu lipophe umwene! Ikáva wako Umwana wa Nnungu, lisulupuse munsalaba!”

41 Uchocho, makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya ya Musa pamo na vasele va Vayahudi navanang'o nkuntendela mang'wanyu, uvahaula kuchidoni,

42 “Ávapohije chihi vanu vanji, henga hambí akáhulula kulipoha mwene! Ati nang'e nni Nfalume wa Vaisilaeli! Hambí alisulupuhe mwene munsalaba, uchinga na hwetu tunkulupile.

43 Nang'e àlisingila Nnungu na áhawile kuva nang'e nni Mwana wanga Nnungu. Ikáva Nnungu ànakatapaliwa nawe, bahi ampohe hambí!”

44 Na avala vakúpalaula vanavambwije pamo na nang'e, navanang'o uchocho vántangoledile malove lahakalenge.

### *Kuhila kwanga Yesu*

*(Mako 15:33-41, Luka 23:44-49, Yohana 19:28-30)*

45 Bahi kutandikila sasita muhi mpaka satisa, chilambo chammalele nkua chihi lupi.

46 Paihwikile malinga satisa, Yesu nkunonoha lidi lyake, nkuhaua kuchidoni, “Eloyi, Eloyi, lama sabakitani?” Mana lake nni, “Nnungu wangu, Nnungu wangu, mwadachi ùninguleka?”

47 Vanu vanji vanaimidile apala pavapilikene uchocho nkuhaua kuchidoni, “Ànchema Eliya.”

48 Upala, munu yumo nkutukuta nkutwala siponji, nkuchuvika n'divayi dihamama. Nkuipatika nnufito, nkunnyanyulila Yesu uchinga ahonde.

49 Henga vanu vanji nkuhaua kuchidoni, “Nneke, tulole ikáva Eliya achi-aide unampoha!”

50 Bahi Yesu nkunonoha kavila lidi likulu, koka nkuhila.

51 Upala lipanzia linahungwije paching'ati mu Ing'ande ya Nnungu nkudaluka vipande vivili, kutandikila muha mpaka pahi, chilambo nkundangenda na mayanga makulungwa nkutumbuka.

52 Misati nkuhunukuka, na vanu vohe va Nnungu vanahidile nkufufuliwa.

53 Nkuhuma mmisati yavo, na Yesu páfufwike, anevo vanu nkuingila muimanga yanaswe Yelusalemu, nkwonwa na vanu vohe.

54 Nkulu yumo wa matiyala la Chiloma na avala vánavele pamo nanang'e uvannolihiya Yesu, pavachiwene chilambo uchindengenda na lammalele lahumidile, nkuyopa namene, nkuhaua kuchidoni, “Muhii ayu munu ávele Mwana wanga Nnungu.”

55 Pachinu anepo pávele na vamahe vohe vachimpenekela Yesu kwa kulehu, anevo nni avala vachinnondola Yesu kutandikila ku Galilaya na kuntumikila.

56 Muanevo vamahe, múvele na Maliya wa imanga ya Magidala na Maliya ayuvao Yakobo na Yusufu, pamo na ayuvao vana vanga Sebedayo.

### *Kusikwa kwanga Yesu*

*(Mako 15:42-47, Luka 23:50-56, Yohana 19:38-42)*

57 Liduva palichiswa, nkuhaloka munu yumo nkúpata, uvanchema Yusufu, mwendi wa ku Alimataya. Munu aneyo nanang'e ávele nkúhundwa wanga Yesu.

58 Nang'e nkuhwena kwanga Pilato, nkuuyuwa mmili wanga Yesu, bahi Pilato nkwaumu vamwing'e.

59 Anepo Yusufu nkuutwala aula mmili, nkuudingilija sanda itakete,

60 nkunausika munsati wake wahambi unavedwije nniyanga likulungwa namene. Anepo nkuhingilihiya liyanga likulu pannango wa nsati, nkuuka.

<sup>61</sup> Maliya wa imanga ya Magidala pamo na ayula Maliya yunji váikalenge upala, kuloja pansati.

*Matiyala lálolihija nsati*

<sup>62</sup> Liduva lipapete, lívele Liduva lya Kuyewelega, makuhani vakulu na Mafalisayo nkumwenela Pilato,

<sup>63</sup> nkunnyaulila kuchidoni, “Nang’olo, tûnakumbukila kuva ayula nkúlambila pánavele mumi átele kuchidoni, ‘Liduva lya tatu lya kuhwa kwangu nimbefufuka kuhaloka kwa vahwíle.’

<sup>64</sup> Bahi vanang’o nkuhwena unaulolihije mpaka liduva lya tatu, uyopa vakuhundwa vake vanauiwa mmili wake na kuvahaulila vanu kuva ànifufuka. Kwa kuva, kulambila kwa vino kumbemamoja kupunda kutandi.”

<sup>65</sup> Pilato nkuvayang’ula kuchidoni, “Vatwale matiyala, muhwene mukauchunge málinga chimuhulula.”

<sup>66</sup> Bahi vanang’o nkuhwena unaulolihija aula nsati kwa kuvavika valinzi vaulolihije, na kwa kuvika alama muha liyanga lya pannango uchinga ilanguje, ikáva pàvele munu anachimwile, na ìive kuvadivila vanu vanause anelyo liyanga.

## 28

*Kufufuka kwa Yesu*

*(Mako 16:1-10, Luka 24:1-12, Yohana 20:1-10)*

<sup>1</sup> Palipitile Liduva lya Kuyewelega, ulyamba na mambumbu liduva lya Jumapili, Maliya wa imanga ya Magidala na Maliya yunji vápite unaulola nsati.

<sup>2</sup> Upala, nkuhumila nndengendo nkulu wa chilambo, kwa kuva malaika wa Nang’olo ánisulupuka kuhaloka kulihunde, nkuhwena kunsati, nkulihingilijija alila liyanga kunyenje, nkuliikalila.

<sup>3</sup> Aneyo malaika ànang’anyima muchi nng’anje wa ing’uva, na dinguwo dyake dívele dyanaha mbee!

<sup>4</sup> Avala valinzi vachichûnga nsati wa Yesu nkuyopa na kutetemela, nkuva muchi váníhwa.

<sup>5</sup> Henga ayula malaika nkuvahaulila avala amahe kuchidoni, “Munayope, nangu ñnimala kuva mùntaha Yesu avambwíje munsalaba.

<sup>6</sup> Apano nang’e akapali, kwa kuva ànifufulwa muchi chahawile. Idananga mupalole pachinu panalajijwe.

<sup>7</sup> Bahi hweneng’ana upehi mukavahaulile vakuhundwa vake kuva, nang’e ànifufulwa uholoka kwa vanu vahwíle, na àninnongolela kuhwena ku Galilaya, aneko muchimumwone. Lola, nangu ñninnyaulilanga tayali.”

<sup>8</sup> Bahi avala vamahe nkupiyanya kuuka pansati, kwa kuyopa na kuhangalala namene nkutukuta uhwena unavahaulila vakuhundwa vake.

<sup>9</sup> Upala, Yesu nkuvahumila avala vamahe, nkuchidoni, “Mmumi mwenu?” Avala vamahe nkumwenela, nkuhunama muyo mwake, nkukamula madodo lake.

<sup>10</sup> Anepo Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Munayope. Hweneng’ana mukavahaulile vakuhundwa vangu vavêle muchi anung’unuvangu vahwene ku Galilaya, aneko nni kuvambengwona.”

*Valinzi vâhaua mambo lahumidíle*

<sup>11</sup> Avala vamahe pavanavele nndila, matiyala vanji vachiulolihija nsati nkuhwena kumanga unavahaulila makuhani vakulungwa kila chinu chihumidíle.

<sup>12</sup> Anepo makuhani vakulu nkukojana pamo na vasele va Vayahudi, nkutenda ntamelo, nkuveng'a dihela dyohe avala matiyala va nsati.

<sup>13</sup> Anepo vanang'o nkuvahaulila matiyala kuchidoni, "Vahaulile vanu kuva, pamunavele nkwona, vakuhundwa vake Yesu váníida nachilo, nkumwiva.

<sup>14</sup> Na Pilato akâpilikana habali aino, hwetu tunatangola nawe, mwenu nkalembeingila mukulaga."

<sup>15</sup> Bahi avala matiyala nkupwechelela adila dihela nkutenda muchi chivalaijijwe. Habali aneyo ínihweneha kuyanjala kwa Vayahudi mpaka nelo.

*Yesu ávatuma vakuhundwa vake*

*(Mako 16:14-18, Luka 24:36-49, Yohana 20:19-23, Matendo 1:6-8)*

<sup>16</sup> Anepo avala vakuhundwa kumi na moja nkuhwena ku Galilaya mpaka kulichinga alila lyanavahaulidile Yesu vahwene.

<sup>17</sup> Vanang'o pavammwene, nkutindivala malundi muyo mwake uvamwabudu, henga vanji nkuva na lipamba.

<sup>18</sup> Anepo Yesu nkuvahengelekela nkuvahaulila kuchidoni, "Nangu ngûpewije mamulaka lammalele, kulihunde na pachilambo.

<sup>19</sup> Bahi hweneng'ana kwa vanu va vilambo vyammalele mukavajuhe kuva vakuhundwa vangu, umuvabatisa kwa lina lya Nnungu Atata na lya Mwana na lya Umumu Wanaswe.

<sup>20</sup> Muvahunde kulakamula lammalele laninnaijije. Na mumale kuva nangu ngûvele pamo na mwenu maduva lammalele mpaka ntululilo wa chilambo."

## Malove lambone lamwâmba Yesu Kilisto lalembwîje na Mako Ulongledi

Chitabu achino cha Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto lalembwîje na Mako, nni chitabu chimo mmitabu ncheche vya Lilailano Iya Hambi vitânga maisha langa Yesu Kilisto. Kila chitabu mmitabu anevyo ncheche chîchemwa “Injili” mana lake, “Malove Lambone lamwâmba Yesu.” Vitabu anevyo vîlembwije bada ya kuhwa kwanga Yesu. Vanalembile vitabu anevyo nni Matayo na Mako na Luka na Yohana. Mmitabu anevyo ncheche, chitabu cha Mako njo chananjipi namene kupunda vitabu vinji. Na ikulupika kuva, chitabu achino cha Mako njo chinavele chitandi kulembwa kupunda anevyo vinji, na ñahululika kuva chîlembwije mmwaka fulani, kutandikila mmwaka wa 50 mpaka wa 70 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Na vatalamu va Bibiliya vâkulupila kuva chitabu achino chîlembwije muimanga ya Loma kwa makudungilo la kuvakamya mitima vakûkulupila va aneko.

Mako ayu njo anamaikene kwa lina Iya Yohana Mako, achipapatana na Banaba na Ntume Paolo. Imbili yanga Mako ñihakajangwa apala panaamwile kulihapula mmwanda wao wa madengo la chitume (Matendo 13:13). Mmwanda unji Mako nkupapatana kavila nawi Banaba (Matendo 15:37-39). Mako âmaikene namene kuva nnyanjawake Petulo wa pepi namene (1 Petulo 5:13). Na vatalamu va Bibilia vânakulupila kuva Mako anilemba malove lohe la shuhuda dyanga Petulo, na shuhuda anedyo njo nsingi wa Malove Lambone lalembwîje na Mako. Mmalove alano Lambone, Mako âhimya namene mambo layâmba namuna ya kuva nkuhundwa wanga Yesu, na mahundo langa Yesu layâmba mahiku la ntululilo.

### Uinjipihî wa chitabu cha Mako

1. Sula ya 1:1-13, Mako âchimaiha chitabu.
2. Sula ya 1:14-8:21, Mako âtana kwamba madengo la Yesu mmahiku lanave ku Galilaya.
3. Sula ya 8:22-10:52, Mako âtana kwamba mwanda wanga Yesu kuhwena ku Yelusalemu.
4. Sula ya 11:1-16:8, Mako âmalilila chitabu chake kwa kutana habali dyanga Yesu panavele ku Yelusalemu, na habali dya kuhila na kufufuka kwanga Yesu.

*Yohana Nkûbatisa âvahubilila vanu*

*(Matayo 3:1-12, Luka 3:1-18, Yohana 1:19-28)*

<sup>1</sup> Alano nni Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto, Mwana wa Nnungu.  
<sup>2</sup> Lâtandilike muchi chilalembwije nchitabu changa nabii Isaya, Nnungu pahaula kuchidoni,

“Nangu nîmbentuma n’jumbe wangu akulongolelee,

anevo njo ambekukatapajîja indila yako.”\*

<sup>3</sup> “Munu ànonoha lidi kulilanga wachidoni,  
‘Nkatapajije Nang’olo indila yake,  
nyoshanga dihengo dyambepita.’ ”†

\* 1:2 Malaki 3:1 † 1:3 Isaya 40:3

4 Bahi Yohana Nkúbatisa áhumilidile kulilanga, wavahubilila vanu valeke masambi lavo na vabatiswe uchinga Nnungu avasamehe masambi lavo.

5 Vanu vohe kuhaloka chilambo cha ku Yudeya na imanga ya ku Yelusalemu váníhwena unampilikanila Yohana, nkulitangolanga masambi lavo, nang'e nkuvabatisa mmuto wa Yoludani.

6 Yohana áwete inguwo ikatapajjwe kwa maleha la ungamila, na nchikundu mwake áhungile nkanda wa limbende. Na chakulya chake chívele chihi mahiya na uchi wa munnyitu.

7 Yohana nkuva wavahaulila vanu kuchidoni, “Nnyuma mwangu àvenkwida avéle na dimongo dyohe namene ungupunda nangu. Nangu wala níkáfala kuntumikila kananga kwa kutepa na kuihungula mididi ya vilatu vyake.

8 Nangu ním'batisa mwenu kwa medi, henga aneyo ànbem'batisa mwenu kwa Umumu Wanaswe.”

*Kubatiswa na kulingwa kwanga Yesu  
(Matayo 3:13, 4:11, Luka 3:21-22, 4:1-13)*

9 Maduva anelo, Yesu nkukamola kuhaloka imanga ya ku Nasaleti, chilambo cha ku Galilaya, Yohana nkum'batisa Yesu mmuto wa Yoludani.

10 Upala, Yesu pahumile chihi mmedi, nkukwona kulihunde kuhunuk-wike, na Umumu Wanaswe achionekâna muchi umunda wansulupukila.

11 Lidi nkupilikanika kuhaloka muha kulihunde ulichidoni, “Wako njo Mwanangu unikutamwa, ñnikatapaliwa na wako.”

12 Upala, Umumu Wanaswe nkunnodya Yesu kuhwena ya kulilanga,

13 nkuikala aneko maduva alubaini walingwa na Nanchindenga. Aneko, ávele pamo na anyama va munnyitu, na malaika nkuva uvantumikila.

*Yesu àvachema vakuhundwa vatandi  
(Matayo 4:12-22, Luka 4:14-15, 5:1-11)*

14 Bada ya Yohana kutaywa nnilungu, Yesu nkuhwena chilambo cha ku Galilaya unavahubilila vanu Malove Lambone la Nnungu,

15 wachidoni, “Mahiku lànihwika na Ufalume wa Nnungu úvele pepi na mwenu. Lekanga masambi lenu na mulakulupile Malove Lambone!”

16 Yesu pachipita nnyenje Litanda lya ku Galilaya, nkuvona akúpa di-homba vavili uvayela dinjau dyavo nnitanda, Simoni uvanchema Petulo chalumo na nnung'une uvanchema Anduleya.

17 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Ngupapate, nangu nguchinintendange mwenu kuva mmanu mma kuvaupila vanu kwa Nnungu.”

18 Upala, nkudilekanga dinjau dyavo, nkumpapata Yesu.

19 Papite muyo kadiki, nkumwona Yakobo na nnung'une wake uvanchema Yohana, chalumo na Sebedayo atatawavo pamo na amadengo vanji, vavèlè muingalava yavo uvakatapaja dinjau dyavo.

20 Upala, Yesu nkunchema Yakobo na Yohana, na vanang'o nkunneka atatawavo pamo na amadengo vanji muingalava, vanang'o nkumpapata Yesu.

*Yesu àmmusa nanndenga  
(Luka 4:31-37)*

21 Yesu pamo na vakuhundwa vake nkuhwika imanga ya ku Kapelinaumu, na palikamwele Liduva lya Kuyewelega, Yesu nkuinjila muing'ande ya kunnyuwila Nnungu, nkutandilika kuvahunda vanu.

<sup>22</sup> Vanu vanampilikene nkukangana mahundo lake, kwa kuva, ávahunda muchi munu avêle na mamulaka, na akee muchi vakúhunda va Sheliya yanga Musa.

<sup>23</sup> Uhiku uwowo, munu yumo ánavele muing'ande ya kunnyuwila Nnungu, ánavele na nanndenga, nkulindamuka ukuta ding'uto wachidoni,

<sup>24</sup> “Útulebelela chani hwetu, wako Yesu wa ku Nasaleti? Dachi úidile unatwondonganga? Ñnimala kuva wako nni Wanaswe, utumwije na Nnungu!”

<sup>25</sup> Yesu nkunkalipila ayula nanndenga wachidoni, “Nyalala! Mmuke ayu munu.”

<sup>26</sup> Bahi ayula nanndenga nkunkunyang'unya namene ayula munu akuno wakuta kwa lidi likulungwa, nkummuka.

<sup>27</sup> Vanu vammalele nkukangana, nkuva uvaujana kuva, “Ala nni lalida? Ala nni mahundo lahambi lavêle na mamulaka! Ayu munu ávele na dimongo dya kuvaamulisa anamindenga, na vanang'o vånampilikana!”

<sup>28</sup> Anepo habali dyanga Yesu nkupiyanya kuyanjala nchilambo chamalele cha ku Galilaya.

*Yesu àvalamya vanu vohe*

*(Matayo 8:14-17, Luka 4:38-41)*

<sup>29</sup> Yesu na vakuhundwa vake, pamo na Yakobo na Yohana nkuhumang'ana muing'ande ya kunnyuwila Nnungu, nkuhwena mwalehu mpaka kukaya kwanga Simoni na Anduleya.

<sup>30</sup> Nkawake Simoni álele pachinanda ing'anya ápweteka chidumba. Yesu pakamwele, vanu vanji nkunnyaulila habali dya aneyo mmahe.

<sup>31</sup> Yesu nkummwendela ayula mmahe, nkunkamula nkono, nkuntakatuha. Chidumba nkummuka, nkutandilika kuvahudumila.

<sup>32</sup> Pachikamwele chinalyulo liduva lititilè, vanu nkumpelekejija Yesu vagonjo vammalele na vanu vånavele na anamindenga.

<sup>33</sup> Na vanu vammalele va imanga aila nkunaimila muyo luungo lwa ing'ande.

<sup>34</sup> Yesu nkuvalamya vanu vohe vachiuula, na kuvausa anamindenga vohe. Na wala nanga panavalekile anevo anamindenga vatangole chinu chohecho kwa kuva vånimmala.

*Yesu àvahubila vanu aneko ku Galilaya*

*(Luka 4:42-44)*

<sup>35</sup> Ulyamba na mambumbu, kabla liduva likånambihuma, Yesu ánitakatuka, nkuuka anepo pakaya nkuhwena kunyenje imanga, pachinu pakávele na vanu, nkunnyuwa Nnungu aneko.

<sup>36</sup> Simoni na avake nkuhwena unantaha.

<sup>37</sup> Pavammwene, nkunnyaulila kuchidoni, “Vanu vammalele vånakutaha!”

<sup>38</sup> Henga Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Tuhweneng'ane vijiji vinji vya pepi uchinga nikáhubili na kunang'o, kwa kuva, njo chinguidilidile.”

<sup>39</sup> Bahi Yesu nkuhwena kila pachinu aneko ku Galilaya, wahubili n'ding'ande dyavo dya kunnyuwila Nnungu akuno wavausa vanu anamindenga.

*Yesu ànnamya munu avêle na mangundula*

*(Matayo 8:1-4, Luka 5:12-16)*

<sup>40</sup> Munu yumo achiuula mangundula nkummwendela Yesu, nkutindivala malundi, nkunnyuwa Yesu wachidoni, “Ukálebelela únahulula chihi unguhahulanga kwa kungulamya.”



41 Yesu nkummikila chididi aneyo munu, nkunyoloja nkono wake, nkun'gusa, nkunnyaulila kuchidoni, "Elo nalembela, lama!"

42 Upala, ugonjo nkummuka, nkulama.

43 Anepo Yesu nkunnyaulila ahwene, nkun'duma wachidoni,

44 "Kaleha, unannyaulile munu woheyo lanikutendeledile, henga wako hwena ukalilanguje kwa kuhani na kuhumya sadaka muchi chalaijije Musa uchinga vanu vamale kuva ùnihahulwa."

45 Henga ayula munu papite, nkutandilika kuyanajaja aneyo habali kila pachinu. Bahi ing'anya ya anelyo, Yesu nanga panahulwile kuhwena muimanga yoheyo kwa kulilanguja. Nkuntenda aikale kunyenje imanga pachinu paweka pakávele na vanu. Henga vanu nkummwenela kuhaloka kila m'bali.

## 2

### *Yesu ànnamya munu adidimênge (Matayo 9:1-8, Luka 5:17-26)*

1 Palapitile maduva kadiki, Yesu nkuhwena kavila ku Kapelinaumu, vanu nkupilikana kuva àvele pakaya.

2 Vanu vohe namene nkuumbala nng'ande mpaka pannango. Bahi Yesu pachivahubilila vanu,

3 nkuhaloka vanu ncheche akuno vannyakwilè munu adidimênge, nkumpelekeja kwanga Yesu.

4 Bahi kwa kuva vanu váníumbala namene, nanga pavanahulwile kumpelekeja pachinu pávèlè Yesu. Bahi avala vanu nkuvimbula muha palikangala, kuloja pachinu pánavele Yesu. Pavapete chitonono, nkunsulupuha aneyo munu akuno alèlè nchinanda.

5 Yesu paiwene ing'ulupa yavo, nkunnyaulila ayula munu adidimênge kuchidoni, "Mwanangu, ùnisamehewa masambi lako."

6 Vakúhunda vanji va Sheliya ya Musa vanaikele anepo nkuva uvaliuja mmitima yavo kuva,

7 "Ayu munu mwadachi àtangola uvila? Ànkufulu Nnungu! Nnani ahulúla kunsamehe munu masambi ikànavé chihi Nnungu weka?"

8 Upala, Yesu nkumala chivaliuja mmitima yavo, nkuvauja kuchidoni, "Ing'anya ntwani mùtangodikanga uchocho mmitima yenu?"

9 Lilida lipeyapêya namene, kunnyaulila ayu munu adidimênge kuchi, 'Ùnisamehewa masambi lako,' au kunnyaulila, 'Imila, twala chinanda chako uhwene?'

10 Bahi nangu ngùlebela ngumaihe kuva, Mwana wa Munu, àvele na mamulaka la kuvasamehe vanu masambi lavo apano pachilambo." Anepo Yesu nkunnyaulila ayula munu adidimênge kuchidoni,

11 "Nikuhailila, imila, utwale chinanda chako uhwene kukaya!"

12 Upala, ayula munu nkutakatuka, nkutwala chinanda chake, nkuuka. Vanu vammalele nkukangana na kunnombolela Nnungu uvachidoni, "Tukanachona chinu malinga achi."

### *Yesu ànchema Lawi uvanchema lina linji Matayo (Matayo 9:9-13, Luka 5:27-32)*

13 Yesu nkuhwena kavila kunyenje Litanda lya Galilaya. Likuwa lya vanu nkummwenela, nang'e nkutandilika kuvahunda.

<sup>14</sup> Yesu pánavele nkupita, nkumwona Lawi mwana wanga Alufayo, aikèlè paing'ande ya kulipila kodi. Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Ngupapate!” Lawi nkuimila, nkumpapata.

<sup>15</sup> Lukoto, Yesu nkuva walya chakulya muing'ande yanga Lawi. Vakútwa kodi vohe na vanu vanji vahaulika kuva nni vanu vavèle na masambi, váníida nkulya pamo na Yesu na vakuhundwa vake, ing'anya vanu vohe vánampapata.

<sup>16</sup> Bahi vakúhunda vanji va Sheliya ya Musa vánavele Mafalisayo, pavammwene Yesu walya pamo na vanu vahaulika kuva vavèle na masambi na vakútwa kodi, nkuvauja vakuhundwa vake kuchidoni, “Mwadachi àlya pamo na vakútwa kodi na vanu vavèle na masambi?”

<sup>17</sup> Yesu papilikene anelo nkuvahaulika kuchidoni, “Vanu vakáuula nanga pavannembela n'ganga, henga vauúla njo vannembèla n'ganga. Nangu nikáidile unavachema vanu vatènda àlalá lalalembela Nnungu, henga ngúidile unavachema vanu vavèle na masambi.”

*Yesu àujwa chivambefunga  
(Matayo 9:14-17, Luka 5:33-39)*

<sup>18</sup> Vakuhundwa va Yohana Nkúbatisa na vakuhundwa va Mafalisayo vánafunga. Bahi vanu nkuhwena unammuja Yesu kuchidoni, “Ing'anya ntwani vakuhundwa va Yohana Nkúbatisa na vakuhundwa va Mafalisayo vánafunga, henga vakuhundwa vako vakáfunga?”

<sup>19</sup> Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Dachi, vanu vakumbuliwíje kuing'ole ya ulombi vánahulula kufunga wakati vavèle pamo na mwene nnombi? Ikáhululika kufunga wakati nnombi àvele pamo na vanang'o.”

<sup>20</sup> Henga uhiku uchiukamole, nnombi pambetwaliwa muvanang'o, anepo njo pavambefunga.

<sup>21</sup> Nanga munu atoséla chilaka cha inguwo yahambi nnipindi. Kwa kuva, akátenda uchocho, chilaka anecho chahambi chimbekungunyala na kuhalija kupamola anelyo lipindi, na pachinu panapomweke pambeyenjejeka.

<sup>22</sup> Na wala nanga munu atáya divayi dyahambi mmipatila ya tangu. Akátenda uchocho, aila mipatila inapwapuka ing'anya ya kuhaha kwa divayi, na divayi dinamwadilika na mipatila nkwendongeka. Henga divayi dyahambi dilembelewa ditaywe mmipatila yahambi!”

*Yesu njo Nang'olo avèle na mamulaka ata Nniduva lya Kuyewelega  
(Matayo 12:1-14, Luka 6:1-11)*

<sup>23</sup> Liduva limo lya Kuyewelega, Yesu nkuva wapita n'dindila dya mmawelu la ngano chalumo na vakuhundwa vake. Pavachipita, vakuhundwa vake nkutandilika kupulula ngano na kutang'una.

<sup>24</sup> Mafalisayo nkummuja Yesu kuchidoni, “Lola! Mwadachi vátenda vitukutuku vikáluhusiwije na Sheliya ya Musa kutendwa Nniduva lya Kuyewelega?”

<sup>25</sup> Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Dachi, mukásomile chanatendite Nfalume Daudi panalembedile chakulya, nang'e pamo na avake pavanavele na indala?”

<sup>26</sup> Maduva langa Kuhani Nkulu Abiasali, Daudi áinjidile pa Ing'ande ya Nnungu, nkulya mikate ihumíjwe kwa Nnungu, nkuveng'a na avake nanvanang'o nkulya, wakati Sheliya ya Musa iluhusu chihi mikate aneyo kuliwa chihi na makuhani weka.

<sup>27</sup> Bahi Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Liduva lya Kuyewelega lînivikwa kwajili ya munu, na akee munu kwajili ya Liduva lya Kuyewelega.

<sup>28</sup> Bahi Mwana wa Munu njo Nang'olo avêle na mamulaka ata Nniduva lya Kuyewelega.”

### 3

<sup>1</sup> Anepo Yesu nkuinjila kavila muing'ande ya kunnyuwila Nnungu, na amula nkati múvele na munu adidimênge nkono.

<sup>2</sup> Na múvele na vanu vanji vachitâha ing'anya ya kunsitaki Yesu, bahi nkua uvannoleha uchinga vamale ikâva âmbennamya munu Nniduva lya Kuyewelega.

<sup>3</sup> Yesu nkunnyaaulila ayula munu avêle na nkono adidimênge kuchidoni, “Ida muyo amuno.”

<sup>4</sup> Yesu nkuvauja vanu kuchidoni, “Dachi, Sheliya yetu inatuluhusu kutenda lambone au lahakalenge Nniduva lya Kuyewelega? Kuupoha umi au ku-uwalala?” Henga vanang'o nkunyalala chihi.

<sup>5</sup> Anepo Yesu nkulaukila mipata yammalele wavalola vanu akuno avisijê na kuvasikitikila ing'anya ya kunanopa kwa mitima yavo. Nkunyaaulila ayula munu kuchidoni, “Nyoloja nkono wako!” Nang'e nkunyojoja, nkono nkua umi kavila.

<sup>6</sup> Upala, Mafalisayo nkuhumang'ana pawelu nkunakojana na vanu va likuwa lya Helode\* uchinga vatahe indila ya kummwalala Yesu.

#### *Likuwa lya vanu limpapata Yesu*

<sup>7</sup> Yesu nkuuka anepo pamo na vakuhundwa vake, nkuhwena mpaka kunyenje Litanda lya Galilaya. Likuwa likulu lya vanu nkumpapata. Vanu anevo vâhaleke ku Galilaya na ku Yudeya,

<sup>8</sup> na ku Yelusalemu na ku Idumeya na vilambo vya m'bali wavili wa muto wa Yoludani na vilambo vidingûka dimanga dya Tilo na Sidoni. Likuwa anelyo lya vanu vâmmwenedile Yesu ing'anya vânipilikana àlâlâ lanatendile Yesu.

<sup>9</sup> Bahi ing'anya ya vanu kuva vohe, Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake vakamwandalile ingalava, uchinga vanu vanan'gong'ole.

<sup>10</sup> Yesu ânivalamya vanu vohe, na vagonjo vammalele vachipwateka nkua uvagong'olana uchinga vannyengelekele pepi uchinga van'guse.

<sup>11</sup> Na anamindenga pavammwene Yesu, nkuvamatohija pahi vanu anevo vavêle na anamindenga akuno uvakuta ding'uto uvachidoni, “Wako njo Mwana wanga Nnungu!”

<sup>12</sup> Henga Yesu nkuvakalipila anamindenga vanammaihe kwa vanu.

#### *Yesu âvatandola vakuhundwa kumi na mbili (Matayo 10:1-4, Luka 6:12-16)*

<sup>13</sup> Anepo Yesu nkukwela nnichinga, nkuvachema vanu vavalembedile, na vanang'ô nkuhwena.

<sup>14</sup> Nang'e nkuvatandola vanu kumi na mbili vanavachemile mitume, uchinga vaikale pamo nanang'e na kuvatuma vakayanjaje lilove lya Nnungu,

<sup>15</sup> nkuveng'a na mamulaka la kuvasa anamindenga.

<sup>16</sup> Vanu kumi na mbili vanavatondwele nni avano, Simoni wanavachemile Yesu lina linji Petulo,

\* 3:6 Vanu va likuwa lya Helode nni vanu vâchitamwa namene utawala wa familia ya Helode Nkulu na Helode Antipasi mwanawe.

17 na Yakobo na Yohana vana vanga Sebedayo wanavachemile Yesu, Boanege, mana lake, “Vana va ing'uva,”

18 na Anduleya na Filipo na Batolomayo na Matayo na Tomaso na Yakobo mwana wa Alufayo, na Sadayo na Simoni ánavele nnikuwa lya Vaselote<sup>†</sup>,

19 na Yuda Isikaliote, ánantengeleke Yesu.

### *Yesu na Belisebuli*

*(Matayo 12:22-32, Luka 11:14-23, 12:10)*

20 Anepo Yesu nkuhwena kavila kukaya. Likuwa lya vanu nkumwombalila kavila, Yesu na vakuhundwa vake nkuva nanga pavanapete wasa wa kulya chakulya.

21 Valangavake pavapilikene anelo, nkuhwena unantwala, kwa kuva, vanu váhaua kuva, “Àvele na ding'apedi.”

22 Na vakúhunda Sheliya yanga Musa vanahaleke ku Yelusalemu, nkuhaua kuchidoni, “Àvele na Nanchindenga,<sup>‡</sup> nkulu wa anamindenga. Aneyo njo annyululíha nang'e kuvausa anamindenga.”

23 Bahi Yesu nkuvachema, nkuvahaulila kwa mifano kuchidoni, “Ìmbehululika dachi Nanchindenga aliuse mwene?”

24 Ikáva vanu va ufalume umo vânalumbana, ufalume anewo nanga paumbekwimila.

25 Na ikáva vanu va ing'ande imo vânalumbana, ing'ande aneyo ikambekwimila.

26 Na ikáva Nanchindenga àlitahuka mwene, na ufalume wake ukálumbanyika, bahi ufalume anewo ukambekwimila, ila ùmbeyanguka.

27 Nanga munu ahulúla kwenda muing'ande yanga munu avéle na dimongo nkumpakanyola vitukutuku vyake, mpaka atandilike kunnyunga munu aneyo hoti, anepo njo pambehulula kumpakanyola vitukutuku vyake.

28 Nangu ninnyaulilanga uhiu kuva, vanu vachivasamehewe masambi lavo lammalele na kufulu dyavo dinji.

29 Henga munu ambenkufûlu Umumu Wanaswe, mwiko aneyo nanga pambesamehewa, kwa kuva, átendile sambi ikásamehewa vyaka na vyaka.”

30 Yesu átangwele uchocho kwa kuva, vanu váhaua kuva, “Àvele na nandenga.”

### *Anyokwe na anung'unuvake Yesu*

*(Matayo 12:46-50, Luka 8:19-21)*

31 Anepo anyokwe Yesu pamo na anung'unuvake nkukamola. Nkuimila pawelu, nkunnaija munu nkati akancheme Yesu.

32 Anemwo nng'ande, likuwa lya vanu líniikala akuno lin'dingwikè Yesu. Vanang'o nkunnyaulila kuchidoni, “Anyoko na anung'unuvako vâvele pawelu, vânakutaha.”

33 Yesu nkuvauja kuchidoni, “Kwani nnyuwangu njo nnani na anung'unuvangu nni vanani?”

34 Anepo Yesu nkuvalola vanu vanan'digwike nkuhaua kuchidoni, “Lola! Avano apano njo ayuvangu na anung'unuvangu.

35 Munu woheyo atênda lalalembela Nnungu, aneyo njo nkulwangu na nnumbwangu na nnyuwangu.”

<sup>†</sup> 3:18 Vaselote lívele likuwa lya Vayahudi vachichitamwa namene chilambo chavo na vakáchitamwa kutawaliwa na Valoma. <sup>‡</sup> 3:22 Mako àlembile Belisebuli kwamba lina litumíke kumwamba Nanchindenga.

## 4

*Nfano wa munu apânda dimbeyu  
(Matayo 13:1-9, Luka 8:4-8)*

<sup>1</sup> Yesu nkutandilika kavila kuvahunda vanu, akuno avèlè nnyenje Litanda lya Galilaya. Likuwa lya vanu nkumwombalanila, bahi Yesu nkubidi akwele muingalava ínavele nnitanda, nkuikala. Vanu vammalele nkuva vaimilèngè munnyangi nnyenje litanda.

<sup>2</sup> Yesu nkuvahunda vitukutuku vyohe kwa mifano, na pachivahunda nkuvahaulila kuchidoni,

<sup>3</sup> “Pilikanila! Nkúpanda ápite únapanda dimbeyu.

<sup>4</sup> Pánavèlè nkumyaya dimbeyu, dinji nkumatokela nndila, vyuni nkuhaloka nkudidadola.

<sup>5</sup> Na dimbeyu dinji nkumatokela pachinu pavèle na mayanga-mayanga, pakávele na ulongo wohe. Anedyo dimbeyu nkupiyanya kumela kwa kuva ulongo úvele kadiki.

<sup>6</sup> Liduva palivadile, aneyo mitipu nkunyala, na kwa kuva dinyiya dikanatadile pahi namene, bahi nkuyumanga.

<sup>7</sup> Dimbeyu dinji nkumatokela pachinu pavèle miva, nkumela, miva nkukulumuka na kuidingila aila mitipu, nkuva nanga paipele.

<sup>8</sup> Dimbeyu dinji nkumatokela paulongo wa matapata. Mitipu nkumela, nkukulumuka, na ulongo anewo nkupundya kuhumya mafuno, myanda salasini au sitini au myamoja, kupunda dimbeyu adila dipandwîje.”

<sup>9</sup> Anepo nkuvahaulila kuchidoni, “Munu avèle na makutu la kupilikana, apilikane!”

*Ing'anya ya kutangola kwa nfano  
(Matayo 13:10-17, Luka 8:9-10)*

<sup>10</sup> Yesu pánavele weka, vakuhundwa vake kumi na mbili, pamo na vanu vanji, nkunammuja Yesu chiichilanda aila mifano.

<sup>11</sup> Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Mmanganya mùnjaliwa kuimala sili ya Ufalume wanga Nnungu. Henga vanu vanji vakávele nnikuwa lyenu kila chinu vâpilikana kwa mifano,

<sup>12</sup> uchinga,

‘Vakâloleha, vanachone chinu, vapilikane, henga vanamale.

Ing'anya vakámala, vâmbemmuila Nnungu, nanang'e achivasamehele masambi lavo.’ ”

*Yesu àhaua chiulanda nfano wa nkúpanda  
(Matayo 13:18-23, Luka 8:11-15)*

<sup>13</sup> Anepo Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, na mwenu mukámaite nfano auno? Hambi mùmbebulula dachi kumala mifano inji?

<sup>14</sup> Nkúpanda, àpanda Lilove lyanga Nnungu.

<sup>15</sup> Vanu vanji vâlandanywa na hali ya nndila, amula mudimatokedile adila dimbeyu. Pavapilikana lilove lya Nnungu, Nanchindenga ànaida nkunalitwala lilove lipandwîje mmitima yavo.

<sup>16</sup> Na vanu vanji vâlandanywa na hali ya pachinu pavèle mayanga-mayanga, apala padimatokedile adila dimbeyu. Pavalipilikana lilove vânalipwechelela kwa kulihangalalila.

17 Henga likávenda mmitima yavo muchi dinyiya chidikahulula kutita mmayanga, bahi vâlikamula chihi kwa uhiku kadiki. Pavalaga ing'anya ya alila lilove, upopo vânalileka.

18 Vanu vanji vâlandanywa na hali ya pachinu pavêle na miva, apala padimatokedile adila dimbeyu. Vanu anevo vânalipilikana anelyo lilove,

19 Henga madengo la chilambo achino na kulembela kwa dimali na tama dya vitukutuku vinji dînavenda mmitima yavo na kulitimbanga alila lilove lya Nnungu, nkuva chihi nanga kupa.

20 Henga vanu vanji vâlandanywa na hali ya ulongo wa matapata, apala padimatokedile adila dimbeyu. Avano vânalipilikana lilove lya Nnungu na kulikulupila, vanu anevo vânapundya kuhumya mafuno, yumo myanda salasini na yunji sitini na yunji myamoja, kupunda dimbeyu adila dipandwije."

### *Chibatali chihinikwije*

*(Luka 8:16-18)*

21 Yesu nkuhwenaha uvahaulila kuchidoni, "Dachi, munu ntwani achâcha chibatali nng'ande, nkuchihinika lidebe au unachivika nniungu chinanda? Dachi, akâchivika muha chipanda?"

22 Bahi kila chinu chipihije chimbepihuliwa, na chinu chihinikwije chimbahunukuliwa.

23 Avêle na makutu la kupilikana, apilikane!"

24 Yesu nkuvahaulila kavila kuchidoni, "Pilikaniha saana malove lamupilikana! Chipimo chimutumila kuvahukumila vanu vanji, na Nnungu âmbennyukumila kwa chipimo uchocho na ñnembenyenjejwa.

25 Munu avêle na chinu âmbeyenjejwa, na munu akâvele na chinu, ata achila kadiki chavenacho âmbepokonyolwa."

### *Nfano wa imbeyu imêla*

26 Yesu nkuhwenaha kutangola kuchidoni, "Ufalume wa Nnungu ùlandana na munu yumo achimiyaya dimbeyu mmwelu mwake.

27 Kila liduva ânalala na kutakatuka, akuno dimbeyu udimela na kukulumuka. Henga nang'e nanga panamaite chidichimela.

28 Ulongo wene njo utenda mitipu ikulumuke na kupa. Itandilika uhipuka mahamba matete, nkwidia mahahi na nkumalilikila dyene dimbeyu mmahahi.

29 Ngano ikâtendeka, mwene welu âpita wahenga kwa chipula, kwa kuva nchela ùnikamola."

### *Nfano wa imbeyu ya haladali*

*(Matayo 13:31-32,34, Luka 13:18-19)*

30 Yesu nkuhauka kavila kuchidoni, "Dachi Ufalume wa Nnungu tuulandanye na chani? Dachi, tuuwelesee kwa nfano ntwani?"

31 ùlandana na imbeyu ya haladali, imbeyu inyoko namene kupunda dimbeyu dyammalele dya pachilambo.

32 Henga ikâpandwa, inamela, nkukulumuka nkuva nnandi nkulungwa wa imbowa kupunda milandi yammalele ya mmwelu wa bustani. Ûpaika dinavi ding'ulu dya mmbweha, ata vyuni vânahulula chihi kudenga vitehi n'dinavi dyake na kupata mmbweha."

33 Yesu ânivahubilila vanu ujumbe wake kwa mifano yohe ilandâna na aneyo kupapatana na namuna chivanahulwile kupilikana.

34 Yesu nanga panalonjedile navo chohecho bila mifano, henga pânavele pamo na vakuhundwa vake weka ânavafananulila kila chinu.

*Yesu àchikalipila chibungu*  
(Matayo 8:23-27, Luka 8:22-25)

<sup>35</sup> Liduva ulyolyo chinalyulo, Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Tuyomboke litanda, tuhwene m'bali wavili.”

<sup>36</sup> Bahi vanang'o nkulilaila likuwa lya vanu, nkujijila muingalava uila yanaikela Yesu, nkuuka pamo nanang'e. Na dingalava dinji nkumpelekela.

<sup>37</sup> Chibungu nkupunga, na mawimbi nkuiputa aila ingalava, na medi nkutandilika uumbala muingalava.

<sup>38</sup> Yesu ávele kunyuma muingalava, alèlè luwono akuno ayamitè muti wake munsagamiya. Bahi vakuhundwa vake nkumwimula uvachidoni, “Nkúhunda, dachi, wako ukávele na lipamba kuva tūvenkutitimila?”

<sup>39</sup> Yesu nkutakatuka, nkulikalipila alila lipungo na nkulahaulila mawimbi kuva, “Nyalala!” “Tungamana!” Bahi chibungu nkunyalala, nkutungamana.

<sup>40</sup> Anepo Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Ing'anya nt-wani múnayopa? Dachi, mpaka hambu mukánakuva na ing'ulupa?”

<sup>41</sup> Vanang'o nkyuopa namene, nkuva uvaujana kuva, “Ayu munu wa namuna ntwani? Ata lipungo na mawimbi lànampilikana!”

## 5

*Yesu àvausa anamindenga*  
(Matayo 8:28-34, Luka 8:26-39)

<sup>1</sup> Yesu na vakuhundwa vake nkuhwika m'bali wavili wa Litanda lya Galilaya, kuchilambo cha Vagelasi.\*

<sup>2</sup> Yesu pasulupwike muingalava, upala nkukojana na munu yumo ánavele na nanndenga, munu aneyo áhaleke ya kumisati.

<sup>3</sup> Maduva lammalele munu aneyo áikala chihi kumisati na wala nanga munu anahulwile kuntava kavila mididi ya chitale.

<sup>4</sup> Myanda yohe vánintava mididi ya chitale na dipingu, henga nang'e nkukadulanga aila mididi ya chitale na kulumulanga adila dipingu, na wala nanga munu anahulwile unkamula.

<sup>5</sup> Chilo na muhi áikala kumisati na myanda inji áva kumachinga wakuta ding'uto akuno walicheketanga mayanga.

<sup>6</sup> Pammwene Yesu kwa kulehu, nkuntukutila nkutindivala malundi.

<sup>7</sup> Nkunonoha lidi wachidoni, “Yesu Mwana wa Nnungu Nkulu, ùndambela chani? Nakuyuwa uapile kwa Nnungu kuva ukambengubaniha!”

<sup>8</sup> Átangwele uchocho kwa kuva, Yesu ányaulidile kuva, “Wako nanndenga, mmuke ayu munu!”

<sup>9</sup> Bahi Yesu nkummuja kuchidoni, “Wako lina lyako nnani?”

Nang'e nkunyang'ula kuchidoni, “Lina lyangu Likuwa, kwa kuva hwetu tūvele tuvohe.”

<sup>10</sup> Avala anamindenga nkunyuwa Yesu kavila uchinga anavayamile nchilambo achila.

<sup>11</sup> Pepi na anepo pávele na likuwa likulu lya dinguluve dichisosanya chakulya nnyenje lichinga.

<sup>12</sup> Bahi avala anamindenga nkumpembeja Yesu uvachidoni, “Tuamulise tuhwene padinguluve adila, útuluhusu tuvende.”

\* 5:1 Malemba lanji la kala vanji valemble Vagadala va vanji valemble Vagelasi na vanji valemble Vagelagesi.

13 Yesu nkuvaluhusu. Anepo anevo anamindenga nkummuka ayula munu, nkunavenda avala anguluve. Alila likuwa lyammalele lya dinguluve dínavele malinga alufu mbili, nkuhelelekela kumakobikobi, nkutubukila nnitanda na vammalele nkuhwa mmedi.

14 Vachúnga va adila dinguluve nkutukuta, nkunavahaulila vanu vavêle kumanga na kumawelu kwamba mambo lammalele lavahumidíle. Vanu nkuhwena unalola lahumidíle.

15 Pavahwikile kwanga Yesu, nkumwona ayula munu ánavele na likuwa lya anamindenga aikèlè pahi, awètè dinguvo dyake na ding'ano dyake dimmuidíle, vanu vammalele nkuyopa.

16 Vanu valawêne àlalá latendêke na lavapête anguluve, nkuhwena unava-haulila vanu vanji.

17 Bahi nkutandilika kunnyuwa Yesu auke nchilambo chavo.

18 Yesu pánavele nkukwela muingalava, ayula munu ánavele na anamin-denga nkunnyuwa Yesu apapatane nawe.

19 Henga Yesu nkunnyitila. Nkunnyaulila kuchidoni, “Wako hwena kukaya kwa alangavako ukavahaulile lammalele lakutendedíle Nang'olo na namuna chakuvikidile chididi.”

20 Bahi ayula munu nkuhwena n'dimanga kumi dichêmwa Dikapoli, wayanjaja habali dya mambo àlalá lammalele lántendedilè Yesu. Na vanu vammalele vanapilikene, nkukangana.

*Kufufulwa kwanga piti Yailo na kulamywa kwa mmahe yumo  
(Matayo 9:18-26, Luka 8:40-56)*

21 Yesu nkuyombokela kavila m'bali wavili wa litanda. Pánavele nnyenje litanda, vanu vohe nkun'dinguka.

22 Anepo nkwiada munu yumo ánavele nkulu wa ing'ande ya kunnyuwila Nnungu, uvanchema Yailo. Pammwene Yesu nkulimatohija mmadodo mwanga Yesu,

23 nkunnyuwa wachidoni, “Nahaku wangu ànabwahela namene na àvele pepi na kuhwa. Nakuyuwa uide, ukammikile makono lako, apate kulama na kuva mumi.”

24 Bahi Yesu nkulongana nawe. Na vanu vohe nkumpapata, akuno uvan'gumaguma kila m'bali.

25 Umula nnikuwa múvele na mmahe yumo achiuula ugonjo wa kuhuma myadi vyaka kumi na mbili.

26 Mmahe aneyo ánibanika namene wavahwenela vaganga. Ánimalila dihela dyake dyammalele waliuujja, henga wala nanga panapete wasa, nkualija chihi kupwateka.

27 Mmahe aneyo papilikene habali dyanga Yesu, nkuvapunda vanu vam-malele va nnikuwa alila, nkummwanela Yesu kwa nnyuma, nkunagusa lijoho lyawete Yesu.

28 Átendile uchocho kwa kuva ánilitongolela mwene kuva, “Nikàgusa chihi lijoho lyake nguchingulame.”

29 Pagusije chihi inguvo ya Yesu, upala myadi nkuleka kuhuma, mwene nkulyona mummili mwake kuva ànilama.

30 Upala Yesu nkumala kuva dimongo dyake dinimmuka. Nkulilaukila alila likuwa lya vanu, nkuuja kuchidoni, “Nnani angugusije inguvo yangu?”

31 Vakuhundwa vake nkunnyang'ula kuchidoni, “Ùvenkulola vanu chivakuguma-guma, mwadachi uuja kuva nnani akugusije?”



<sup>32</sup> Henga Yesu nkuhalija kulola mipata yammalele uchinga amwone ayula atendile uchocho.

<sup>33</sup> Ayula mmahe nkuyopa na nkutandilika kutetemela, ing'anya ánimala lammalele lannyumidile. Nkuhwena unalياهو mmadodo langa Yesu, nkunnyaulila lammalele.

<sup>34</sup> Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Mwanangu, ing'ulupa yako ñikulamya. Hwena kwa amani, na ulame mwelehu ugonjo wako.”

<sup>35</sup> Yesu pánavele nkutongola anelo, nkwida vanu kuhaloka kukaya kwanga Yailo nkulu wa ing'ande ya kunnyuwila Nnungu, nkunnyaulila ayula nkulu kuchidoni, “Nahaku wako ànihwa. Chamani chuhaliya chihi unkambyakambya Nkúhunda?”

<sup>36</sup> Henga Yesu nanga panapilikanidile malove lavo, nkunnyaulila Yailo kuchidoni, “Unayope, wako kulupila chihi.”

<sup>37</sup> Yesu nanga panalembidile apelekelwe na munu yunji, henga nkuhwena chihi na Petulo na Yakobo na Yohana nnung'une Yakobo.

<sup>38</sup> Pavahwikile pakaya pa Yailo, Yesu nkupilikana vanu uvakuta na kulikutangila.

<sup>39</sup> Yesu nkuinjila nng'ande, nkuvahaulila vanu kuchidoni, “Mwadachi múnanyakonya na kukutanga? Mwana nanga pahwile, àlele chihi luwono.”

<sup>40</sup> Henga vanang'o nkunnyeeka. Bahi Yesu nkuvahumya vanu vammalele panda, nkuntwala chihi atatake na anyokwe mwali na avala vakuhundwa vake vatatu vanalangene navo, nkuinjila nchumba chanalele aneyo mwali.

<sup>41</sup> Yesu nkunkamula nkono ayula nahaku, nkunnyaulila kuchidoni, “Talita kumi!” Mana lake, “Nahaku ñikuhaulila imila!”

<sup>42</sup> Upala, ayula mwali nkuimila, nkutandilika uhwena. Ayula mwali ávele na vyaka kumi na mbili. Anepo vanu pavalawene anelo latendêke, nkukangana namene.

<sup>43</sup> Yesu nkuvaduma vananyaulile munu woheyo kwamba àlalá latendêke. Anepo nkuvahaulila vamwing'e ayula mwali chakulya alye.

## 6

### *Kuhitwa kwanga Yesu aneko ku Nasaleti (Matayo 13:53-58, Luka 4:16-30)*

<sup>1</sup> Yesu nkuuka anepo nkuhwena kuchijiji chavelekwije, akuno apapatènè na vakuhunda vake.

<sup>2</sup> Liduva lya Kuyewelega, nkutandilika kuvahunda vanu muing'ande ya kunnyuwila Nnungu. Vanu vohe vampilikène nkukangana, nkuhula kuchidoni, “Dachi, àlamaite dachi mahundo anelo lammalele? Lúnda lwa namuna ntwani alu lwapete ayu munu? Lola masaibu lalatenda kwa makono lake!

<sup>3</sup> Kwani ayu akee ayula fundi selemala mwana wa Maliya, nkuluwe Yakobo na Yose na Yuda na Simoni? Dachi, alumbuvake tenda tuikanavo upano petu?” Bahi vanang'o nkusunala namene kwajili yanga nang'e, nkuhita kunkulupila.

<sup>4</sup> Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nabii nanga kwakapata eshima ikànave chihi nkaya yake na kwa alangavake na nng'ande mwake.”

<sup>5</sup> Yesu nanga panatendile masaibu aneko, henga ávavikidile chihi makono vagonjo kadiki na kuvalamya.

<sup>6</sup> Yesu ánikangana ing'anya vanu nanga pavachikulupila.

### *Yesu àvatuma vakuhundwa kumi na mbili (Matayo 10:5-15, Luka 9:1-6)*

Anepo Yesu nkuhwena kuvijiji vya pepi, wavahunda vanu.

<sup>7</sup> Yesu nkuvachema avala vakuhundwa kumi na mbili, nkuvatuma vavili-vavili. Nkuveng'a mamulaka la kuvausa anamindenga.

<sup>8</sup> Nkuvalaija wachidoni, "Munanyakule chinu chohecho kwajili ya mwanda, ila nyakula chihi isimbo. Munanyakule nkate wala mpatila wala dihela pachitondo.

<sup>9</sup> Walanga vilatu, henga nnanyakule nkogo wa akiba."

<sup>10</sup> Nkuvahaulila kavila kuchidoni, "Paing'ande ivambempwechelela, ikalanga anemo mpaka pamumbeuka paimanga aneyo.

<sup>11</sup> Na pachinu pohepo pavambehita kumpwechelela na kumpilikanila, ukananga anepo na muvakane kwa kulipumunanga litutunga lya mmadodo lenu ilanguje kuva, vene v'antandola kulahita malove la Nnungu."

<sup>12</sup> Anepo vakuhundwa nkuukananga, nkuhwena unavahubilila vanu valeke masambi lavo.

<sup>13</sup> Nkuvausa anamindenga vohe, nkuvapaka mahuta la seituni vagonjo vohe, na kuvalama.

*Kuhwa kwanga Yohana Nkúbatisa  
(Matayo 14:1-12, Luka 9:7-9)*

<sup>14</sup> Nfalume Helode ánipilikana habali dyanga Yesu, kwa kuva lina lyanga Yesu líniimana kila pachinu. Vanu vanji nkuhaua kuchidoni, "Yohana Nkúbatisa ániifulwa, njo mana ávele na dimongo dya masaibu dikôla madengo nkati mwake."

<sup>15</sup> Vanji nkuhaua kuchidoni, "Nang'e nni Eliya."

Na vanji nkuchidoni, "Nang'e nni nabii malinga yumo wa manabii va machedo."

<sup>16</sup> Henga Helode papilikene uchocho, nkuchidoni, "Aneyo ámbekuva Yohana Nkúbatisa ungunanchekeke muti, henga ániifulwa!"

<sup>17</sup> Mwene Helode njo ánalajije Yohana akumulwe na kutaywa nnilungu. Átendile uchocho ing'anya Helode ánnombile Helodiya, ánave n'jawe Filipino, nnung'une wake mwene.

<sup>18</sup> Yohana ányaulidile Helode kuchidoni, "Ikáluhusiwa wako kwikalana na nkongwe wa nnung'uno."

<sup>19</sup> Bahi Helodiya nkuva wanchima Yohana, nkulambela ammwalale, henga nanga panahulwile ing'anya yanga Helode.

<sup>20</sup> Helode áninnyopa namene Yohana kwa kuva ánimala kuva Yohana nni munu wanaswe átenda lalalembela Nnungu, bahi nkuva wanchunga. Helode ánanowelwa namene kumpilikanila Yohana, henga kila pachimalila kumpilikanila, ánahinginika namene muntima mwake.

<sup>21</sup> Liduva limo Helodiya nkupata wasa wa kummwalala Yohana. Liduva anelyo lyávele liduva lya sikukuu ya kuveleka kwa Nfalume Helode. Helode ávatendedile ing'ole vakulu vake na vakulu va matiyala na vakulu va chilambo cha ku Galilaya.

<sup>22</sup> Bahi mwali wanga Helodiya ániinjila nkuvina saana, nkunhangalaja Helode na vayeni vake. Nfalume nkunnyaulila ayula mwali kuchidoni, "Nguyuwe chinu chohecho chulambela, nangu nguchinikwing'e."

<sup>23</sup> Nkunnyaulila kavila kuchidoni, "Chinu chohecho chumbenguyyuwa, nguchinikwing'e ata kuiva nusu ya ufalume wangu."

<sup>24</sup> Anepo ayula mwali nkuuka, nkunammuja anyokwe kuchidoni, "Ninnyuwe chamani?"

Anyokwe nkunyang'ula kuchidoni, "Yuwa muti wanga Yohana Nkúbatisa."

<sup>25</sup> Ayula mwali nkutukuta mpaka kwanga nfalume nkunnyaulila kuchidoni, “Ngùlembela uning’e uvino nsahani muti wanga Yohana Nkùbatisa.”

<sup>26</sup> Nfalume nkuva nnihindambi likulu, henga nanga panahulwile kunnyi-tila ing’anya ya vayeni vanavakumbwile na kwapila kwanaapidile.

<sup>27</sup> Upala, nfalume nkuntuma litiyala, nkunnaija aide na muti wanga Yohana Nkùbatisa. Ayula litiyala nkuhwena nnilungu, nkunanchekeeta Yohana muti.

<sup>28</sup> Anepo nkuida na muti nsahani, nkumwing’a ayula mwali, nanang’e nkunamwing’a anyokwe.

<sup>29</sup> Vakuhundwa vanga Yohana pavapilikene anelo, nkuhwena unautwala mmili wanga Yohana, nkuusika.

*Yesu àveng’a chakulya vanu vapûnda alufu nnyano  
(Matayo 14:13-21, Luka 9:10-17, Yohana 6:1-14)*

<sup>30</sup> Bahi avala vakuhundwa vanga Yesu nkuuyang’ana kwanga Yesu, nkunnyaulila lammalele lãvatendilè na lãvahundilè.

<sup>31</sup> Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Tuhweneng’ane mpaka pachinu pakávele na vanu uchinga mukayewelege kadiki.” Átangwele uchocho kwa kuva apala pachinu pávele na vanu vohe namene vachikamola na kuuka. Yesu na vakuhundwa vake nanga pavanapete wasa wa kulya chakulya.

<sup>32</sup> Nkukwelanga muingalava weka nkuukananga, nkuhwena pachinu pakávele na vanu.

<sup>33</sup> Henga vanu nkuvona pavachiukananga, nkumala kuvachihwena. Vanu vohe vachihaloka kila imanga, nkutukutika kwa madodo ukula kwapite Yesu na vakuhundwa vake, nkulitandya kuhwika.

<sup>34</sup> Yesu pasulupwike muingalava, nkulyona likuwa lya vanu vohe, nkuvavikila chididi, kwa kuva vávele muchi dingandolo dikávele na nchunga. Bahi nkutandilika kuvahunda vitukutuku vyohe.

<sup>35</sup> Pachikamwele chinalyulo, vakuhundwa vake nkummwenela Yesu, nkunnyaulila kuchidoni, “Apano patuvele nni palilanga na hambu liduva liniswa.

<sup>36</sup> Bahi valaile vanu vahwene mmawelu na n’dimanga dya pepi uchinga vakalisumile chakulya.”

<sup>37</sup> Henga Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Veng’e mwenu chakulya.”

Vanang’o nkunyang’ula kuchidoni, “Wako wamba dachi, tuhwene tukasume mikate kwa dihela malinga dya nshahala wa kawaida wa malipo la maduva myambili uchinga tuveng’e valye?”

<sup>38</sup> Yesu nkuvauja kuchidoni, “Múvele na mikate mingapi? Hwena nahoti mukalole.”

Pavapite unalola nkuchidoni, “Kúvele mikate nnyano na ahomba vavili.”

<sup>39</sup> Bahi Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake vavahaulile vanu vammalele vaikalange matunji-matunji, muwahi mmihi.

<sup>40</sup> Nkuikala matunji-matunji la vanu mia-mia na matunji la vanu amsini-amsini.

<sup>41</sup> Anepo Yesu nkuitwala aila mikate nnyano na avala ahomba vavili, nkulola muha kulihunde, nkunshukulu Nnungu. Nkuimeyanya aila mikate pamo na ahomba vavili, nkuveng’a vakuhundwa vake vavayavile vanu.

<sup>42</sup> Vanu vammalele nkulya na kusiba.

<sup>43</sup> Vakuhundwa vake nkulokotanga vibeduli vya mikate iisalidile na vibeduli vya ahomba, nkuumbaja makalala kumi na mbili.

44 Na vanu vanalile aila mikate vávele malinga valume alufu nnyano ukáleka vavana na akongwe.

*Yesu àonga muha medi*

*(Matayo 14:22-33, Yohana 6:15-21)*

45 Upala Yesu nkuvakulumisa vakuhundwa vake vakwele muingalava, vannongolele kuhwena ku Betisaida, ng'ambo ya litanda, akuno nang'e avenkulilailà likuwa lya vanu.

46 Pamalidile kuvalaila vanu, nkuhwena kulichinga unayuwa.

47 Pachikamwele chinalyulo, ingalava nkuba ching'ati litanda, Yesu nanang'e ávele chihi weka pachinu pakávele medi.

48 Bahi nkuvona vakuhundwa vake chivachilaga amula muingalava, kwa kuva, lipungo línavapungila namene. Kulyamba, Yesu nkuvakoja vakuhundwa vake akuno waonga muha medi, nkùlembela kuvapunda.

49 Vanang'o pavammwene avenkwòngà muha medi, vátenda lindelya, nkuba uvakuta ding'uto,

50 kwa kuva, vammalele pavammwene ványiopa namene.

Henga upala Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Likamyange ntima, nni nangu! Munayope!"

51 Anepo Yesu nkukwela muingalava muvanavele vakuhundwa, lipungo nkunyalála. Vakuhundwa vake nkukangana namene,

52 ing'anya nanga pavanakameke mana ya alila lisaibu lya kuyenjeja mikate, kwa kuva, mitima yavo ínìkamajanga kumala.

*Yesu àvalamya vagonjo ku Genesaleti*

*(Matayo 14:34-36)*

53 Yesu na vakuhundwa vake pavayombweke litanda, nkuhwika chilambo cha ku Genesaleti, anepo nkuimija ingalava yavo.

54 Pavahumite chihi muingalava, upala vanu nkummala mwelehu Yesu.

55 Anepo vanu nkupita uvatukuta nchilambo chammalele uvavanyakula vagonjo mminanda, na kuvapelekeja kila pachinu pavanapilikene kuva Yesu ávele anepo.

56 Na kila pachinu Yesu panapite, mmijiji na n'dimanga na mmawelu, vanu nkuvavika vagonjo mmakojano. Nkunyuwa avaluhusu van'guse kananga lupepe lwa lijoho lyake. Na vammalele vanan'gusije vánìlama mwalehu.

## 7

*Mambo lantênda munu ààve najisi*

*(Matayo 15:1-20)*

1 Mafalisayo na vakúhunda vanji va Sheliya yanga Musa vanahaleke ku Yelusalemu vánìkojana muyo mwanga Yesu.

2 Nkuvona vakuhundwa vanji vanga Yesu uvalya chakulya kwa makono lakákalavijwe kupapatana na nnyambo wa dini ya Chiyahudi.

3 Mafalisayo na Vayahudi vammalele vákamulila mihambo ya anyakala vao, vanang'o nanga pavalya chakulya bila kulihahula kwa kukalava medi mmakono malinga chiilembelewa.

4 Na pavahaloka kusakoni nanga pavalya chinu chohecho bila kuchi-hahula. Uchocho, vákamulila mihambo inji yohe malinga, kuhahula myawo na vilongo na vyombo vya vitale.

<sup>5</sup> Bahi Mafalisayo na vakúhunda va Sheliya ya Musa nkummuja Yesu kuchidoni, “Ing’anya ntwani vakuhundwa vako nanga pavalakamula mahundo la mihambo ivatulekedile anyakala vetu, henga vanang’o vâya chihi kwa makono ivêle najisi?”

<sup>6</sup> Yesu nkuvayang’ula kuchidoni, “Mmakulilambilila mwenu! Nabii Isaya álaujije saana kumwamba mwenu, panalembile malove la Nnungu lahaúla kuva,

‘Ava vanu vângweshimu chihi pakanya, henga mitima yavo ivele kulehu na nangu.

<sup>7</sup> Kungwabudu kwavo kukee mana, kwa kuva, mahundo lavo nni malaijo chihi la vanu.’

<sup>8</sup> Mwenu mùleka amuli dya Nnungu nkupapata malaijo la vanu.”

<sup>9</sup> Yesu nkuhweneha kuvahaulila kuchidoni, “Mwenu mùnimala kuditila amuli dya Nnungu kwa ulamba uchinga mulakamule mahundo la mihambo yenu mmene!

<sup>10</sup> Kwa kuva, Musa ánihaula kuva, ‘Mweshimu atatako na anyoko,’ na ‘Munu woheyo antongolêla atatake au anyokwe malove lahakalenge àlembelewa awalalwe.’

<sup>11</sup> Henga mwenu mùvahunda vanu kuva, akee lasima munu kumweshimu atatake au anyokwe, na mùhunda kuva munu ànahulula chihi kunnyaulila atatake au anyokwe kuva ‘Chinu chichichikwing’e faida, ngùchihumije sadaka kwa Nnungu,’

<sup>12</sup> bahi munu aneyo akálembelewa kavila kunnyangata atatake au anyokwe.

<sup>13</sup> Uvila njo chimulileka lilove lyanga Nnungu kwajili ya mihambo yenu imupwechedile. Na mùtendanga vitukutuku vyohe vilandêne na anevyo.”

<sup>14</sup> Anepo Yesu nkulichema kavila likuwa lya vanu, nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu mmammalele ngupilikanihe saana mumale kuva,

<sup>15</sup> nanga chinu chalya munu nkuntenda munu aneyo kuva najisi. Henga achila chihalôka nkati mwanga munu anecho njo chintênda munu kuva najisi.

<sup>16</sup> Bahi munu avêle na makutu la kupilikana na apilikane!”

<sup>17</sup> Yesu nkulileka likuwa lya vanu nkuinjila nng’ande, vakuhundwa vake nkunammuja chuuchilanda aula nfano.

<sup>18</sup> Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, ata na mwenu mukámaite chuulanda nfano? Dachi, mwenu mukámaite kuva chakulya chalya munu nanga pachintenda munu aneyo kuva najisi?”

<sup>19</sup> Kwa kuva, nanga pachimwenda muntima, ila chênda chihi nnitumbo na lukoto nyunachiyapuka.” Na kwa kuhaula uchocho, Yesu ánilanguja kuva vyakulya vyammalele vinaluhusiwa kuliwa.

<sup>20</sup> Yesu nkuhweneha kutangola kuchidoni, “Chinu chinnyúma munu anecho njo chintênda munu kuva najisi.

<sup>21</sup> Kwa kuva, muntima mwanga munu mùhaloka mawaso lahakalenge na usalati na kwiva na kuwalala,

<sup>22</sup> na kulala ugoni na kwima na ditama dibaya na kulambila na kulavalava na wiu na kuntongolela munu malove lahakalenge na kulyona na uvelu.

<sup>23</sup> Anelo lahakalenge lammalele làhuma nkati mwanga munu, na anelo njo lantênda munu ààve najisi.”

*Kukulupila kwa mmahe wa Chigiliki  
(Matayo 15:21-28)*

24 Bahi Yesu nkuuka apala nkuhwena chilambo chivêle pepi na imanga ya ku Tilo. Pahwikile aneko nkuinjila muing'ande imo kwa kuva, nanga panalembedile munu woheyo amale. Henga nanga panahulwile kulipiha.

25 Bahi mmahe yumo ánafele na mwali n'joko ánafele na nanndenga, ánipilikana habali dyanga Yesu. Bahi nkummwenela Yesu nkutindivala malundi muyo mwake.

26 Mmahe aneyo nanga panavele Nnyahudi, henga ávele mwenedi wa ku Foinike, chilambo cha ku Siliya. Nkunnyuwa Yesu ammuse nanndenga mmwanawe.

27 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Valeke hoti vavana vasibe, kwa kuva, ikákatapala utwala chakulya cha vavana nkuvayelega ang'avanga.”

28 Henga ayula mmahe nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, “Elo Nang'olo, henga ata ang'avanga vavêle pahi meza vâya makombo la chakulya cha vavana.”

29 Yesu nkunnyaulila ayula mmahe kuchidoni, “Ing'anya ya iyang'udi yunguyang'wile, hwena kukaya, nanndenga ànimmuka mwanalol!”

30 Anepo ayula mmahe nkuhwena kukaya kwake, nkunankoja mwanawe alèlè pachinanda, nanndenga ammukilè.

*Yesu ànnamya munu avêle na chitata, mmwidi*

31 Anepo Yesu nkuuka kudimanga dya chilambo cha ku Tilo, nkupita ching'ati imanga ya ku Sidoni na dimanga kumi dichêmwá Dikapoli, nkuhwena ku Litanda Iya ku Galilaya.

32 Vanu vanji nkumpelekejija munu ánafele na chitata na mmwidi, nkunnyuwa Yesu ammikile makono.

33 Yesu nkummusa ayula munu palikuwa Iya vanu, nkumpelekeja kunyenje, nkumwinjija vyala mmakutu lake, Yesu nkusuna mata, nkun'gusa nnulimi na àlalá mata.

34 Anepo Yesu nkulola muha kulihunde, nkuyaha ntima, nkunnyaulila ayula munu kuchidoni, “Efata,” mana lake “Hunguka.”

35 Upala makutu la ayula munu nkudiuka na lulimi lwake nkupeyapeya, nkutandilika kutangola saana.

36 Yesu nkuvalaia vanannyaulile munu woheyo àlalá lalatendile apala. Henga malinga chavalimbijije, nni chivahalijije kuyanaja habali aneyo.

37 Vanu nkuhalija kukangana namene, nkuva uvatangola kuchidoni, “Lammalele lalatenda lànikatapala. Àvatenda vanu vânafele mimwidi vapiликane na bubu vapate kutangola!”

## 8

*Yesu àveng'a chakulya vanu alufu ncheche  
(Matayo 15:32-39)*

1 Mmaduva àlalá likuwa likulu Iya vanu nkummwenela Yesu kavila. Bahi pachivahilidile chakulya, Yesu nkuvachema vakuhundwa vake nkuva-haulila kuchidoni,

2 “Nangu nivavikila chididi ava vanu ing'anya vâikele na nangu maduva matatu vino, na hambu chakulya chînivahilila.

3 Nikâvahaulila vahwene kukaya kwavo akuno vavèlè na indala vachivadi-like nndila, kwa kuva vanji vâhaleke kulehu.”

4 Vakuhundwa vake nkummuja Yesu kuchidoni, “Apano patuvele palilanga, tûmbepata kwachi mikate ya kuvatoleja vanu ava vammalele?”

5 Yesu nkuvauja kuchidoni, “Mûvele na mikate mingapi?”

Vanang'o nkunyang'ula kuchidoni, "Saba."

<sup>6</sup> Yesu nkuvahaulila vanu vaikalange pahi. Nkuitwala aila mikate saba, nkunshukulu Nnungu, nkuimeya, nkuveng'a vakuhundwa vake vavayavile vanu, na vakuhundwa nkutenda uchocho.

<sup>7</sup> Uchocho, pávele na ahomba vajoko, Yesu nkuvatwala avala ahomba nkunshukulu Nnungu, nkuvahaulila vakuhundwa vake vavayavile vanu.

<sup>8</sup> Vanu nkulya na kusiba, vakuhundwa nkulokotanga vibeduli vya mikate na ahomba, nkuumbaja makalala saba.

<sup>9</sup> Na vanu vanalile vávele malinga alufu ncheche. Anepo Yesu nkuvalaila vahwene kukaya,

<sup>10</sup> upala nkwenenda muingalava chalumo na vakuhundwa vake, nkuhwena kuchilambo cha ku Dalumanuta.

*Mafalisayo vâlembela valangujwe chimaiho cha lisaibu  
(Matayo 12:38-42, 16:1-4)*

<sup>11</sup> Mafalisayo nkummwenela Yesu, nkutandilika kutahukana nawe. Nkuva uvanninga uvalembela alanguje chimaiho cha lisaibu chimaiha kuva dimongo dyake dihaloka muha kulihunde.

<sup>12</sup> Yesu nkuyaha ntima, nkuhaua kuchidoni, "Mwadachi mmanu mma chívelèkwà achino mùlembela mulangujwe chimaiho? Nangu ninyaulilanga uhiu kuva, nikambennanguja chimaiho chohecho cha lisaibu."

<sup>13</sup> Anepo Yesu nkuvaleka, nkukwela muingalava, nkuyamboka kuhwena kung'ambo litanda.

*Hamila ya Mafalisayo na ya Helode  
(Matayo 16:5-12)*

<sup>14</sup> Vakuhundwa vanga Yesu vánilualila kunyakula mikate, na vávele chihi na nkate umo amula muingalava.

<sup>15</sup> Yesu nkuvaduma vakuhundwa vake wachidoni, "Lyongolelange na hamila ya Mafalisayo na ya Helode."

<sup>16</sup> Vakuhundwa nkutandilika kutongojana vene kwa vene uvachidoni, "Àtangola uchocho ing'anya itukavele na mikate."

<sup>17</sup> Yesu nkumala lavachiujana, nkuvauja kuchidoni, "Mwadachi mùnaujana ing'anya imukavele na mikate? Dachì, mpaka hambì mukánamala wala kwelewa? Dachì, mitima yenu ìvechinkunonopa?"

<sup>18</sup> Dachì, mùvele na meho henga mukálola? Dachì, mùvele na makutu henga mukápilikana?

<sup>19</sup> Dachì, mukákumbukila apala pangunaimeite aila mikate nnyano nkuvayavila valume alufu nnyano chalumo na vavana na akongwe? Dachì, múlokotenge makalala mangapi la vibeduli vya maisalilo la mikate?"

Nkunyang'ula kuchidoni, "Kumi na mbili."

<sup>20</sup> Yesu nkuvauja kavila kuchidoni, "Dachì, pangunaimeite aila mikate saba nkuveng'a vanu alufu ncheche, múlokotenge makalala mangapi la vibeduli?"

Vakuhundwa nkunyang'ula kuchidoni, "Saba."

<sup>21</sup> Yesu nkuvauja kuchidoni, "Dachì, mpaka hambì mukánakwelewa?"

*Yesu ànnamya munu aputêle meho aneko ku Betisaida*

<sup>22</sup> Yesu nkuhwika ku Betisaida chalumo na vakuhundwa vake. Aneko vanu vanji nkumpelekejija munu yumo akáchilola, nkunnyuwa Yesu an'guse.

23 Yesu nkunkamula nkono ayula munu aputêle meho, nkumpelekeja pawelu chijiji. Nkunsunila mata mmeho, nkummikila makono, nkummuja kuchidoni, “Dachi, ùnachona chinu chohecho?”

24 Ayula munu akáchilola, nkuyang’uka kuchidoni, “Nivona vanu vaonekâna muchi milandi ihwenahwena.”

25 Yesu nkuvika kavila makono mmeho mwa ayula munu aputêle meho. Anepo meho la ayula munu nkupata kulola, nkuchona kila chinu saana.

26 Yesu nkunnyaulila ayula munu ahwene kukaya kwake, nkunnaija wachidoni, “Unauile kavila kuchijiji!”

*Yesu njo Kilisto, na nni lasima abanihwe na kuhwa  
(Matayo 16:13-28, Luka 9:18-27)*

27 Yesu na vakuhundwa vake nkuuka, nkuhwena kuvijiji vivêle pepi na imanga ya ku Kaisaliya Filipi. Pâvanavele nndila, Yesu nkuvauja vakuhundwa vake kuchidoni, “Dachi, vanu vâhauila kuva nangu nnani?”

28 Vakuhundwa nkunyang’ula kuchidoni, “Vanji vâhauila kuva wako Yohana Nkúbatisa, na vanji vâhauila kuva wako Eliya na vanji vâhauila kuva wako nni yumo wa manabii.”

29 Anepo Yesu nkuvauja kuchidoni, “Na mwenu muchidachi, nangu nnani?” Petulo nkuyang’ula kuchidoni, “Wako njo Kilisto.”

30 Yesu nkuvaduma vanannyaulile munu woheyo habali dyake.

31 Yesu nkutandilika kuvahunda vakuhundwa vake wachidoni, “Mwana wa Munu âmbebanika namene na kuhitwa na vasele va Vayahudi na makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya ya Musa. Vâmbemwalala, henga liduva lya tatu lya kuhwa kwake âmbefufuka.”

32 Yesu ávahaulidile habali aneyo bila kuvapiha. Bahi Petulo nkuntwala Yesu kunyenje, nkutandilika kuntahuka.

33 Henga Yesu papindikwike nkuvalola vakuhundwa vake, nkunkalipila Petulo wachidoni, “Uka muyo mwangu Nanchindenga! Kwa kuva, mawaso lako lakee la chinnungu ila la chimunu chihi.”

34 Anepo Yesu nkulichema likuwa lya vanu pamo na vakuhundwa vake, nkuvahaulila kuchidoni, “Munu woheyo akâlebela ungupapata nangu, lasima alishukulu mwene, alitike nsalaba wake,\* koka angupapate.

35 Na munu woheyo autâmwa namene umi wake kupunda changutamwa nangu, akâmbekuva na umi, henga munu akubâli kuhwa ing’anya yang’une na ing’anya ya Malove Lambone achiave na umi.

36 Dachi, munu âmbepata faida ntwani akâpata kila chinu cha pachilambo, akuno auyahîtê umi ukee na ntululilo?

37 Au pâvele chinu ntwani apano pachilambo munu chambebadilana uchinga apate umi ukee na ntululilo?

38 Munu woheyo wa nchívelèkwâ achino chivêle na masambi, akàngwonela nangu dihoni na malove langu, Mwana wa Munu achiamwonele dihoni munu aneyo, pambeida muukulu wa Atatake pamo na malaiika vanaswe.”†

## 9

1 Yesu nkuhweneha kuvahaulila kuchidoni, “Nangu nînnyaulilanga uhiu kuva, vanu vanji vaimidîle apano vakambekuhwa mpaka vawone Ufalume wanga Nnungu uidâ kwa dimongo.”

\* 8:34 Kulitika nsalaba, mana lake nni kuva tayali kubanika au kuhwa kwajili ya Yesu. † 8:38 Yesu pahaula kuva, Mwana wa Munu, anepo âlyamba mwene.



*Kubadilika kwanga Yesu  
(Matayo 17:1-13, Luka 9:28-36)*

<sup>2</sup> Bada ya maduva sita, Yesu nkuntwala Petulo na Yohana na Yakobo nkuhwena navo muha lichinga lilehu pachinu pakávele vanu. Aneko Yesu nkubadilika muyo mwavo,

<sup>3</sup> dinguvo dyake nkung'anyima, nkuva dyanaha mbee namuna yakahulula munu kudichapa nkuva dyanaha malinga dinguvo anedyo.

<sup>4</sup> Bahi nabii Eliya na Musa nkuhumila muyo mwavo nkuva uvalonjela na Yesu.

<sup>5</sup> Petulo nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nkúhunda, nni chinu chambone hwetu kupwawa apano, bahi tudenge migongwe mitatu, umo wako na umo wanga Musa na unji wanga Eliya.”

<sup>6</sup> Petulo akanamaite lya kutangola, kwa kuva, nang'e na avake vániyopa namene.

<sup>7</sup> Anepo nkuhumila lihunde nkuvahinika na lidi nkupilikanika kuhaloka nihunde alila ulichidoni, “Ayuno njo Mwanangu unguntamwa, mpi-likanile nang'e.”

<sup>8</sup> Upala, pavang'anyang'anyije nnyenje nanga pavanammwene munu woheyo pamo na vanang'o ila Yesu weka.

<sup>9</sup> Pavachisulupuka nnichinga, Yesu nkualimbija vanannyaulile munu woheyo vitukutuku vivaviwene, mpaka Mwana wa Munu pambefufuka kuhaloka kwa vanu vahwile.

<sup>10</sup> Vakuhundwa nkutenda muchi chavahaulidile, henga nkuva uvaujana mana la kufufuka kuhaloka kwa vanu vahwile.

<sup>11</sup> Vakuhundwa nkummuja Yesu kuchidoni, “Mwadachi vakúhunda Sheliya yanga Musa vâhaua kuva nabii Eliya lasima alongolele kwida kavila hoti?”

<sup>12</sup> Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Elo, Eliya àmbekwida hoti unakata-paja lammalele. Henga pamo na anelo, mwadachi Mmalemba Lanaswe inilembwa kuva, Mwana wa Munu àlembelewa alagihwe na kuhitwa na vanu?”

<sup>13</sup> Henga nangu ninnyaulilanga kuva, Eliya tayali àniida kavila, vanang'o nkuntendela kila chivalembedile muchi chilembwije Mmalemba Lanaswe kumwamba nang'e.”

*Yesu ànnamya nnemba avêle na nanndenga  
(Matayo 17:14-21, Luka 9:37-43)*

<sup>14</sup> Pavakamwele pachinu pávanavele vakuhundwa vanji, nkulyona likuwa likulu lya vanu vavadingwikè. Na vakúhunda wa Sheliya yanga Musa uvatahukana na avala vakuhundwa.

<sup>15</sup> Upala likuwa lya vanu pavammwene Yesu, vammalele nkukangana namene, nkuntukutula, nkunammuja habali.

<sup>16</sup> Yesu nkuvauja vakuhundwa vake kuchidoni, “Mùtahukana navo chamani?”

<sup>17</sup> Munu yumo nnikuwa alila lya vanu nkunnyaung'ula kuchidoni, “Nkúhunda, nangu nikupelekejije mwanangu avêle na nanndenga antendile ààve bubu.

<sup>18</sup> Kila pam'bebeluha àmmatoha pahi na kuntenda ahume chihulu nkanya na kulitang'unanya meno, na mmili nkuyuma chihwa. Nnivayuwa vakuhundwa vako vammuse aneyo nanndenga, henga nanga pavahulwile.”

<sup>19</sup> Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Mwenu mmanu mma chivèlekwa chikákulupila! Dachi, nimbekala na mwenu mpaka chakani? Na nimbepililila mpaka chakani? Idanawe apano.”

<sup>20</sup> Bahi nkumpelekejija. Upala ayula nanndenga pammwene Yesu, nkuntaya chihundahunda ayula nnemba na nkummatoha pahi, nkuyalata pahi na kuhuma chihulu nkanya.

<sup>21</sup> Yesu nkummuja atatake ayula nnemba nkuchidoni, “Mambo alano länkojije chakani?”

Nang'e nkunyang'ula kuchidoni, “Kutandikila ujoko wake.

<sup>22</sup> Na myanda yohe àmmatohija mmoto na mmedi, walambela ammwalale. Henga ukàhulula kutenda chinu, tünakuyuwa utuvikile chididi na kutuyan-gata!”

<sup>23</sup> Yesu nkunyang'ula kuchidoni, “Mwadachi ùhaua kuva ukàhulula? Lammalele länahululika kwa munu akulupîla.”

<sup>24</sup> Upala atatake mwana nkunonoha lidi nkuchidoni, “Nangu nakulupîla! Henga nguyangate ngukulupile namene.”

<sup>25</sup> Yesu paliwene likuwa lya vanu ulihalija kuyenjejeka muyo mwake, nkunkalipîla ayula nanndenga, nkunnyaaulila kuchidoni, “Wako nanndenga bubu na mmwîdi, nîkuhaulila, mmuke mwana ayuno na unamwende kavîla!”

<sup>26</sup> Anepo anepo nanndenga nkukuta ding'uto, nkuntaya chihundahunda ayula mwana, nkummuka. Ayula mwana nkwonekana muchi ànihwa, vanu vohe nkuhaua kuva, “Ànihwa!”

<sup>27</sup> Henga Yesu nkunkamula ayula mwana nkono nkuntakatuha, mwana nkuiimila.

<sup>28</sup> Yesu painjidile nng'ande, vakuhundwa vake nkummuja pachinu paweka kuchidoni, “Ing'anya ntwani hwetu nanga patuhulwile kummusa ayula nanndenga?”

<sup>29</sup> Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nanndenga wa namuna ai nanga pahu-lulika kuuka, ikà nave chihi kwa kuyuwa.”

*Yesu àhaua kavîla kwamba kuhwa kwake  
(Matayo 17:22-23, Luka 9:43b-45)*

<sup>30</sup> Bahi Yesu na vakuhundwa vake nkuuka anepo, nkupitîla chilambo cha ku Galilaya. Yesu nanga panalembedile vanu vamale pàvèlè,

<sup>31</sup> ing'anya àvahunda vakuhundwa vake. Nkuvahaulila kuchidoni, “Mwana wa Munu àvele pepi uhwenà unakamujwa mmakono la vanu, vanang'o vàmbe mmwalala, na liduva lya tatu lya kuhwa kwake àmbefufuka.”

<sup>32</sup> Vakuhundwa vake nanga pavanamaite mana la mahundo anelo. Henga vanang'o nkuyopa kummuja.

*Alida nkulu?  
(Matayo 18:1-5, Luka 9:46-48)*

<sup>33</sup> Pavakamwele Kapelinaumu, nkwenda nng'ande, Yesu nkuvauja vakuhundwa vake kuchidoni, “Mùtahukana ya chani nndîla?”

<sup>34</sup> Henga vanang'o nkunyalalanga chihi, ing'anya pàvanavele nndîla vátahukana ya ukulu, kuva nnikuwa lyavo nkulu alida.

<sup>35</sup> Yesu nkuikalà pahi, nkuvachema avala kumi na mbili, nkuvahaulila kuchidoni, “Munu woheyo alembêla kuva nkulu, àlemelewa alisulupuhe kuvapunda vammalele na ààve ntumishi wa vammalele.”

<sup>36</sup> Anepo Yesu nkùntwala mwana n'joko, nkumwimîja paching'ati pavo nkunkumbatîla, nkuvahaulila kuchidoni,

<sup>37</sup> “Munu woheyo ampwechelêla mwana malinga ayu ing'anya yang'une, àngupwechelela nangu. Na munu angupwechelêla nangu, akàngupwechelela chihi nangu, henga àmpwechelela na ayula angutumîle.”

*Munu akátahukana na hwetu àvele m'bali wetu*  
(Luka 9:49-50)

<sup>38</sup> Yohana nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nkúhunda, tummwene munu wavausa anamindenga kwa lina lyako, hwetu túninnimbija kwa kuva akávele wa nnikuwa lyetu.”

<sup>39</sup> Henga Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Munannimbije, kwa kuva nanga munu ahulúla kutenda vitukutuku vya masaibu kwa lina lyangu, upopo nkungutongolela malove lahakalenge.

<sup>40</sup> Kwa kuva munu akátahukana na hwetu, aneyo àvele m'bali wetu.

<sup>41</sup> Nangu nínnyaulilanga uhiu kuva, munu woheyo ambemwíng'a mwenu mwawo wa medi, ing'anya ya kuva mmanganya nni mmanu vake Kilisto, munu aneyo àmbepata dinujo dyake.”

*Kutenda munu atende sambi*  
(Matayo 18:6-9, Luka 17:1-2)

<sup>42</sup> “Henga munu woheyo ambenténda yumo wa avano vajoko van-gukulupíla nangu atende sambi, ikávele wasa munu aneyo ahungiwe liyanga likulungwa lya kuhayila muukoti wake na kuyahwa m'bahali.

<sup>43</sup> Ikáva nkono wako úkutenda utende sambi, uchekete! Wasa kuinjila muumi akuno ukavèlè na nkono umo, kuliko kuinjila Jihannamu, mmoto ukádimika akuno uvèlè na makono mavili. [

<sup>44</sup> Anemwo ahong'o vake nanga pavahwa, na moto wake nanga pauidimika.]\*

<sup>45</sup> Ikáva ludodo lwako lúkutenda utende sambi, luchakete! Wasa kuinjila muumi akuno ukavèlè na ludodo lumo, kuliko kuva na madodo mavili na kuyahwa Jihannamu. [

<sup>46</sup> Anemwo ahong'o vake nanga pavahwa, na moto wake nanga pauidimika.]†

<sup>47</sup> Ikáva liso lyako línakukuvaja kutenda masambi, bahi lidabole! Wasa uinjile mu Ufalume wanga Nnungu akuno uvèlè na liso limo, kuliko kuva na meho mavili na kuyahwa Jihannamu.

<sup>48</sup> Anemwo ahong'o vake nanga pavahwa, na moto wake nanga pauidimika.

<sup>49</sup> Kwa kuva, kila munu àmbetaywa munyu kwa moto.

<sup>50</sup> Munyu nni chinu chambone. Henga inowi yake ikàhang'uka, dachi, úmbetaywa chamani uchinga inowi yake iuyile kavila?

Bahi mùtve na munyu nkati mwenu na kila munu aikale na nnyake kwa amani.”

## 10

*Mahundo layâmba kulekana*  
(Matayo 19:1-12, Luka 16:18)

<sup>1</sup> Yesu nkuuka anepo, nkuyamboka muto wa Yoludani, nkuhwena chil-ambo cha Yudeya. Likuwa lya vanu nkummwenela kavila, nang'e nku-vahunda muchi chiunavele nnyambo wake.

<sup>2</sup> Bahi Mafalisayo vanji nkummwenela Yesu, nkummuja kwa kunninga uvachidoni, “Dachi, Sheliya ya Musa ìnaluhusu nnume unneka n'jawe?”

<sup>3</sup> Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Dachi, Musa ánnajije chamani?”

\* **9:44** Nsitali auno Mmalemba lanji la kala ukapali. † **9:46** Nsitali auno Mmalemba lanji la kala ukapali.

<sup>4</sup> Vanang'o nkuhaua kuchidoni, "Musa ániluhusu nnume umwing'a n'jawe talaka na kunneka."

<sup>5</sup> Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Musa ánilimba amuli aneyo ing'anya ya kukamajanga kwa mitima yenu.

<sup>6</sup> Henga Nnungu pachiumbile chilambo, Nnungu ámmumbile munu nnume na mmahe.

<sup>7</sup> Bahi ing'anya ya aneyo, nnume ámbenneka atatake na anyokwe, koka alundane na n'jawe,

<sup>8</sup> na anevo vavili vambekuva mmili umo. Bahi anevo akee vavili kavila, henga nni mmili umo.

<sup>9</sup> Bahi vavalundanyije Nnungu, munu anavahapulanaye."

<sup>10</sup> Pavainjidile kavila nng'ande, vakuhundwa vake nkummuja kuyamba alila lilove.

<sup>11</sup> Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Munu woheyo annéka n'jawe, nkunan-nomba mmahe yunji, aneyo àlálá ugoni.

<sup>12</sup> Uchocho, mmahe annéka nng'andomwe nkulombwa na nnume yunji, aneyo àlálá ugoni."

*Yesu àvabaliki vavana vajoko  
(Matayo 19:13-15, Luka 18:15-17)*

<sup>13</sup> Vanu nkumpelekejija Yesu vavana vajoko uchinga avabaliki kwa kuvavikila makono, henga vakuhundwa vake nkuvakalipila avala vanu.

<sup>14</sup> Yesu pawene uchocho nkusunala, nkuvahaulila kuchidoni, "Valekange vavana vajoko vaide kwang'une, wala munavadvile, kwa kuva, Ufalume wa Nnungu nni wa vanu vavéle muchi vavana ava.

<sup>15</sup> Nangu nínnyaulilanga uhiu kuva, munu woheyo akáupwechela Ufalume wa Nnungu malinga mwana n'joko, nanga pambeinjila anemwo."

<sup>16</sup> Anepo nkuvakumbatila avala vavana, nkuvavikila makono na kuvabaliiki.

*Munu nkúpata  
(Matayo 19:16-30, Luka 18:18-30)*

<sup>17</sup> Yesu pánavele wauka, munu yumo nkuntukutila nkutindivala malundi, nkummuja kuchidoni, "Nkúhunda wambone, ngútende dachi uchinga niupate umi ukee na ntululilo?"

<sup>18</sup> Yesu nkunyang'ula kuchidoni, "Ing'anya ntwani ùnguchema wambone? Nanga munu wambone ila Nnungu weka.

<sup>19</sup> Ùnidimala diamuli dya Nnungu dihaúla, 'Unalale ugoni na unaive na unawalale na unahumye ushahidi wa kulambila na unatindinganyange na mweshimu atatako na anyoko.' "

<sup>20</sup> Munu aneyo nkunyang'ula Yesu kuchidoni, "Nkúhunda, anelo lamalele ñnilakamula kutandilikila ujoko wangu."

<sup>21</sup> Yesu nkunnola, nkuntamwa, nkunnyaaulila kuchidoni, "Wako ùisaliwije na chinu chimo chukanambitenda. Hwena ukasumise vyammalele vyuvenavyo, koka dihela uveng'e amahuvani, anepo uchiuve na dimali kulihunde. Ukàmalila kutenda uchocho koka uide ungupapate."

<sup>22</sup> Ayula munu papilikene anelo nkukunyata kumeho, nkuuka akuno apoywèkè, ing'anya ávele na dimali dyohe namene.

<sup>23</sup> Yesu nkulola mipata yammalele, nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, "Ínikamajanga namene vakúpata kuinjila mu Ufalume wanga Nnungu!"

<sup>24</sup> Vakuhundwa vake nkukangana malove lake. Yesu nkuvahaulila kavila kuchidoni, “Anavangu, inikamajanga namene kuinjila mu Ufalume wanga Nnungu!

<sup>25</sup> Inipeyapeya namene nnyama uvanchema ungamila kupita nchitonono cha chitotelo, kuliko nkúpata uinjila mu Ufalume wanga Nnungu.”

<sup>26</sup> Vakuhundwa vake nkukangana namene, nkuujana, uvachidoni, “Nnani bahi ambehulúla kupohwa?”

<sup>27</sup> Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Kwa dimongo dya chimunu ikáhululika, henga kwanga Nnungu ikávele uchocho, kwa kuva, Nnungu ànahulula kulatenda lammalele.”

<sup>28</sup> Petulo nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Lola, hwetu tùlekile vitukutuku vyammalele nkukupapata wako!”

<sup>29</sup> Yesu nkuhaua kuchidoni, “Nangu nìnnyautilanga uhiu kuva, mmaisha alano la vino munu ailekìle kaya au anung’unuvake au alumbuvake au anyokwe au atata au vavana au mawelu ing’anya yang’une na Malove Lambone,

<sup>30</sup> munu aneyo àmbepunda kupata anelo lammalele myanda myamoja kupunda patandi chalumo na kubanihwa. Na mmahiku laida àmbepata umi ukee na ntululilo.

<sup>31</sup> Henga vanu vohe vaonekàna hambì kuva vakulu, vàmbekuva va pahi, na vanu vohe vaonekàna hambì kuva va pahi, vàmbekuva vakulu.”

*Yesu àhaua mwanda watatu kuyamba kuhwa na kufufuka kwake  
(Matayo 20:17-19, Luka 18:31-34)*

<sup>32</sup> Yesu na vakuhundwa vake pávanavele nndila uvayomboka kuhwena ku Yelusalemu nang’e ánalongolela. Vakuhundwa nkukangana na vanu vachivapapata nkuyopa. Yesu nkuvatwala kavila avala vakuhundwa kumi na mbili panyenje nkutandilika kuvahaulila habali dya mambo lámbenkòjà.

<sup>33</sup> Nkuvahaulila kuchidoni, “Pilikananga! Tùvenkuyomboka kuhwena ku Yelusalemu, aneko Mwana wa Munu, àmbekamujwa mmakono la makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya ya Musa. Vanang’o vàmbennyukumu kuhwa na kukamujwa mmakono la vanu vakávele Vayahudi.

<sup>34</sup> Na vanang’o vàm bentendela mang’wanyu na kunsunila mata na kunsulubula na kummwalala. Henga liduva lya tatu lya kuhwa kwake àmbefufuka.”

*Kuyuwa kwanga Yakobo nawi Yohana  
(Matayo 20:20-28)*

<sup>35</sup> Anepo Yakobo na Yohana vana vanga Sebedayo, nkummwenela Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Nkúhunda, tùlebela ututendele chinu chitumbekuyuwa.”

<sup>36</sup> Yesu nkuvauja kuchidoni, “Mùlebela nintendelange chamani?”

<sup>37</sup> Nkunnyang’ula kuchidoni, “Paumbeikala nchiteng’u chako cha Ufalume muukulu wako, tuyuwa utuluhusu tuikale pamo na wako, yumo m’bali wa kunkono na yunji m’bali wa kunchinda.”

<sup>38</sup> Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu mukámaite chinu chimuyuwa! Dachì, muchimuhulule kupililila ibaniki inimbebanika nangu? Au kubatiswa ubatiso wa ibaniki muchi unimbebatiswa nangu?”

<sup>39</sup> Vanang’o nkunnyang’ula kuchidoni, “Elo, tùnahulula.” Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Ibaniki inimbebanika nangu, lasima mupitile, na muchimubatiswe muchi chinimbebatiswa nangu.

40 Henga kwa habali ya kuikala m'bali wangu wa kunkono au wa kunchinda anelo lakee madengo langu. Ila nafasi anedyo vàmbeikala vanu avala vátatandwèlè Atatangu.”

41 Vakuhundwa vanji kumi pavapilikene anelo, nkutandilika uvasunalila Yakobo na Yohana.

42 Yesu nkuvachema vakuhundwa vake, nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu münimla kuva avala vavalangiwa kuva vakulu va vanu vakávele Vayahudi, vátawala vanu vao kwa dimongo na kuvatumikisa.

43 Henga kwenu mwenu inave uchocho. Alembêla kuva nkulu mmwenu, àlembelewa ààve ntumishi wenu.

44 Na munu woheyo mmwenu alembêla ààve ntandi, àlembelewa ààve ntumwa wa vammalele.

45 Kwa kuva, Mwana wa Munu akáidile unatumikiwa, henga àidile unatumikila na kuuhumya umi wake uchinga ùùve fidiya ya kukombolewa kwa vanu vohe.”

*Yesu ànnama Batolomayo, munu aputéle meho  
(Matayo 20:29-34, Luka 18:35-43)*

46 Yesu na vakuhundwa vake nkuhwika kuimanga ya Yeliko. Pavachiuka muimanga aneyo pamo na likuwa likulu lya vanu, munu yumo aputéle meho uvanchema Batolomayo mwana wanga Timayo áikele nnyenje indila wayuwa.

47 Papolikene kuva Yesu wa ku Nasaleti àpita pachinu anepo nkutandilika kunonoha lidi wachidoni, “Yesu n'dukuluwe Nfalume Daudi,\* nguvikile chididi!”

48 Vanu vohe nkunkalipila uchinga anyalale, henga nang'e nkuhalija chihi kunonoha lidi wachidoni, “N'dukuluwe Nfalume Daudi, nguvikile chididi!”

49 Yesu nkuimila, nkuhaua kuchidoni, “Ncheme.”

Bahi nkunchema ayula munu aputéle meho, nkunnyaulila kuchidoni, “Likamye ntima! Imila, anakuchema.”

50 Batolomayo nkuyaha likoti lyake, nkuuluka, nkummmwena Yesu.

51 Yesu nkummuja kuchidoni, “Ùlembela nikutendele chamani?”

Ayula munu aputéle meho nkunnyaulila kuchidoni, “Nkúhunda, ngùlembela ngupate kulola.”

52 Yesu nkunyaulila kuchidoni, “Hwena, ing'ulupa yako ìnikulamya.”

Upala ayula munu aputéle meho, nkuhulula kulola, nkumpapata Yesu nndila.

## 11

*Yesu àingila ku Yelusalemu kwa kuhangalala  
(Matayo 21:1-11, Luka 19:28-40, Yohana 12:12-19)*

1 Yesu na vakuhundwa vake pàvanavele pepi na ku Yelusalemu, nkuva vavèlè pepi na chijiji cha Betifage na Besaniya, pepi na Lichinga lya Mis-eituni. Anepo Yesu nkuvatuma vakuhundwa vake vavili,

2 nkuvahaulila kuchidoni, “Hwena chijiji chivèle muyo mwenu. Pamumbekuva umuinjila nchijiji anecho, munankoja mwana wa punda vampambilidilè, akánambiikalwa na munu. Nnyungulange muide nawe apano.

3 Na munu akàmmuja kuva, ‘Mwadachi mùtenda uchocho?’ Nnyaulile kuva, ‘Nang'olo ànannembela na achiannudise upano lukoto.’ ”

\* 10:47 Vayahudi vánnolela Masiya kuhlaka nnitawa lya Nfalume Daudi, njomana vànchemu Yesu kuva n'dukuluwe Daudi.

4 Bahi nkuhwena, nkunkoja mwana wanga punda vannyungilè nnyenje indila pepi na pannango. Pavachinnyungula,

5 vanu vanji vanaimidile upopo nkuvauja kuchidoni, “Ing’anya ntwani múnnyungula aneyo mwana wanga punda?”

6 Vakuhundwa nkuvayang’ula muchi chanavahaulidile Yesu na vanang’o nkuvaleka vakuhundwa vahwene nawe.

7 Nkumpelekejija Yesu aneyo mwana wanga punda. Nkulaja dinguwo dyavo muha mwa ayula mwana wanga punda na Yesu nkuikala muha mwake.

8 Vanu vohe nkulaja dinguwo dyavo nndila, na vanji dinavi dya milandi divanalumwile mmawelu.

9 Vanu vanalongoledile na avala váchipapàtà nnyuma, nkuva uvanonoha malidi uvachidoni, “Atumbyangwe Nnungu! Ubalikiwe wako uída kwa lina lya Nang’olo!

10 Ubalikiwe ufalume uída wanga anakulwetu Daudi. Atumbyangwe Nnungu avêle muha kulihunde!”

11 Yesu nkuinjila muimanga ya Yelusalemu nkuhwena ku Ing’ande yanga Nnungu, nkulola saana kila chinu. Henga kwa kuva liduva livenkuswa, nkuuya kavila ku Besaniya chalumo na avala vakuhundwa vake kumi na mbili.

*Yesu àulani nnandi wa vihepo vya tini  
(Matayo 21:18-19)*

12 Ulyamba wake, pávanavele nkuuka ku Besaniya, Yesu nkuva na indala.

13 Nkuwona nnandi wa ntini kulehu kadiki úvele na mahamba lohe. Nkuhwena unaulola panjika úvele na chihepo chohecho. Pahwikile pepi, nkuukoja uvèlè chihi nanga chihepo, úumbele chihi mahamba weka, kwa kuva lakánavele mahiku la kupa vihepo vya tini.

14 Bahi Yesu nkuuhaulila nnandi kuchidoni, “Kutandikila nelo na maduva lammalele munu anapate chihepo kuhaloka kwakuwe.” Na vakuhundwa vake vánipilikana àlalá malove latangwele.

*Yesu àvavinganga vakúsumisa nnuwani lwa Ing’ande yanga Nnungu  
(Matayo 21:12-17, Luka 19:45-48, Yohana 2:13-22)*

15 Pavakamwele pa Yelusalemu, Yesu nkuinjila nnuwani lwa Ing’ande yanga Nnungu, nkutandilika kuvavingangila pawelu vanu vammalele váchisumisà na kusuma vitukutuku, anemwo. Nkudibinula dimeza dya vanu váchibadilì dihela, na viteng’u vya vanu váchisumisà amunda.

16 Uchocho, ánivelimbija vanu vanainjije wala kuhumya vitukutuku nnuwani lwa Ing’ande ya Nnungu.

17 Bahi nkuvahunda wachidoni, “Inilembwa Mmalemba Lanaswe kuva, Ing’ande yangu imbechemwa ing’ande ya kunnyuwila Nnungu ya vanu vammalele va pachilambo! Henga mwenu mùniipindikulanya nkuijuha kuva muchi lipanga lya kulipiha vakúpalaula!”

18 Makuhani vakulungwa na vakúhunda Sheliya ya Musa pavapilikene anelo, nkutandilika kutaha indila ya kummwalala Yesu. Henga váninnyopa kwa kuva likuwa lyammalele lya vanu vánikanganwa na mahundo lake.

19 Pachikamwele chinalyulo, Yesu pamo na vakuhundwa vake nkuuka paimanga aneyo.

*Lihundo liyâmba nnandi wa ntini uyumîle  
(Matayo 21:20-22)*

<sup>20</sup> Ulyamba na mambumbu, pávanavele nkuhwena, nkuwona ntini wammalele uyumîle, kutandikila kulikolo.

<sup>21</sup> Petulo nkuukumbukila, nkunnyaaulila Yesu kuchidoni, “Nkúhunda, lola aula ntini uulaníte ùnyuma!”

<sup>22</sup> Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Nkulupilange Nnungu.

<sup>23</sup> Nangu nínnyaaulilanga uhiu kuva, munu akàlihaulila lichinga alino, ‘Uka apano ukaliyahe m’bahali,’ na ikàva àtangola malove anelo bila kuva na lipamba muntima mwake, na nkùkulupila kuva lammalele látangwèlè lachilatendeke, muhiu lachilatendeke.

<sup>24</sup> Bahi ing’anya ya anelo, nangu nínnyaaulilanga kuva, pamuyuwa kwajili ya chinu fulani chimulembela, kulupilanga kuva múnipwechela, na kwa kutenda uchocho bahi lachilatendeke muchi chimuyuwite.

<sup>25</sup> Na mwenu pamunyuwa Nnungu, ikàva mùvele na lituku na munu fulani, bahi nsamehe uchinga Atata wenu avèle kulihunde ansamehe na mwenu makosa lenu.

<sup>26</sup> Henga mwenu mukanavasamehe vanu vanji, uchocho na Atata wenu avèle kulihunde akambensamehe mwenu makosa lenu.”

*Mamulaka langa Yesu làhaloka kwachi  
(Matayo 21:23-27, Luka 20:1-8)*

<sup>27</sup> Yesu pamo na vakuhundwa vake nkukamola kavila ku Yelusalemu. Bahi Yesu pánavele nkwinga nnuwani Iwa Ing’ande ya Nnungu, makuhani vakulungwa na vakúhunda Sheliya ya Musa na vasele va Vayahudi, nkumwenela.

<sup>28</sup> Nkummuja kuchidoni, “Úlatenda alano kwa mamulaka ntwani? Na nnani akupèle mamulaka la kulatenda?”

<sup>29</sup> Henga Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nanani uchocho nimbemujanga chinu chimo. Mukànguyang’ula nguchininyaulile, ngùlatenda alano kwa mamulaka ntwani.

<sup>30</sup> Dachì, mamulaka langa Yohana Nkúbatisa la kubatisa làhaleke kulihunde au kwa vanu? Nguhaulile.”

<sup>31</sup> Vanang’o nkutandilika kuujana vene kwa vene uvachidoni, “Tukàhaua kuva, làhaleke kulihunde, àmbetuujá kuva, ‘Hambi, mwadachi mukánankulupidile?”

<sup>32</sup> Na tukàhulula kuhaua kuva làhaleke kwa vanu.” Vátangwele uchocho kwa kuliyopa likuwa lya vanu, kwa kuva, vanu vammalele vánakulupila kuva Yohana Nkúbatisa ni nabii wa Nnungu.

<sup>33</sup> Bahi nkunyang’ula Yesu kuchidoni, “Hwetu nanga patumaite.” Na Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nanani uchocho nikambennyaulila kuva ngùlatenda alano kwa mamulaka ntwani.”

## 12

*Nfano wa vakúlima va welu wa mizabibu  
(Matayo 21:33-46, Luka 20:9-19)*

<sup>1</sup> Yesu nkutandilika kutangola navo kwa mifano, “Munu yumo álimile welu wa mizabibu. Nkuudinguhija lingongo, na ching’ati welu nkuhimba lipondo lya kuminyila zabibu, nkudenga nnala wa kuikala valinzi va welu. Nkuukodisa kwa vakúlima, nkuhwena mwanda wa kulehu.



<sup>2</sup> Paukamwele nchela wa zabibu, nkuntuma ntumishi wake yumo kwa avala vakúlima, uchinga akatwale sehemu ya vihepo vya mmwelu wake.

<sup>3</sup> Avala vakúlima nkunkamula, nkumpanya, nkumminganga chihi makono weka.

<sup>4</sup> Bahi mwene welu nkuntuma kavila ntumishi yunji, aneyo nkumpanya mmuti na kuntendela vya kuhakalanga.

<sup>5</sup> Mwene welu nkuntuma ntumishi yunji kavila, aneyo nanang'e nkummwalala. Nkuvatuma vatumishi vanji vohe, vanji vánivapanya na vanji nkuvawalala.

<sup>6</sup> Mwene welu nkuisaliwa chihi na munu yumo wakuntuma, na aneyo ávele mwanawe, wantamwa. Kuntululilo nkuntuma aneyo wachidoni, 'Ñnimala kuva mwanangu vachivamweshimu.'

<sup>7</sup> Henga avala vakúlima nkuhulanila kuchidoni, 'Ayu njo mwene mapala la welu auno. Bahi leka tummwalale koka auno welu ùùve mapala letu!'

<sup>8</sup> Bahi nkunkamula, nkummwalala, nkunnyaha pawelu aula welu wa mizabibu."

<sup>9</sup> Bahi Yesu nkuuja kuchidoni, "Dachi, mwene welu pambeida àmbevatenda dachi avala vakúlima? Àmbeida koka awalalale aneyo vakúlima na aneyo welu awakodise vanu vanji.

<sup>10</sup> Dachi, mukásomile Malemba alano?  
'Liyanga lihitiwije na vakúdenga,  
hambi lijukile kuva liyanga likulu lya paindumba,  
lya muhimu kupunda lammalele.

<sup>11</sup> Na Nang'olo njo atendile chinu anecho,  
na iyonekana kuva lisaibu pameho petu.' "

<sup>12</sup> Makuhani vakulu, na vakúhunda Sheliya yanga Musa na vasele vánimala kuva aneyo nfano ùvamba vanang'o. Nkulembela unkamula, henga nkuyopa likuwa lya vanu. Nkunneka, nkuukananga.

*Yesu àujwa kuyamba kulipa kodi  
(Matayo 22:15-22, Luka 20:20-26)*

<sup>13</sup> Bahi Mafalisayo fulani na vanu vanji va nnikuwa lya Helode\* nkutumwa kwanga Yesu uchinga vakanteye kwa malove lake.

<sup>14</sup> Nkummwenela, nkunnyaulila kuchidoni, "Nkúhunda, tùnimala kuva wako nni munu wa uhiu, na wala nanga pauyopa ukulu wanga munu, kwa kuva, nanga paulola kumeho kwanga munu, henga ùhunda chihi kwa uhiu kuyamba indila yanga Nnungu. Tuhaulile, dachi, Sheliya ya Musa ìnatuluhusu uhumya kodi kwa Nfalume wa Loma† au ikátuluhusu?"

<sup>15</sup> Henga Yesu ániimala ulamba wavo, nkuvahaulila kuchidoni, "Mwadachi munangulinga? Idanayo hela niilole."

<sup>16</sup> Nkumpelekejija hela. Yesu nkuvauja kuchidoni, "Dachi, ing'ope aino na lina alino lilembwije apano lyanga nnani?"

Nkunyang'ula kuchidoni, "Vya Nfalume wa Loma."

<sup>17</sup> Bahi Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Bahi la Nfalume wa Loma mwing'e Nfalume wa Loma na la Nnungu mwing'e Nnungu." Vanang'o nkunkangana namene.

\* **12:13** Vanu va likuwa lya Helode nni vanu váchitamwa namene utawala wa familiya yanga Helode Nkulu na Helode Antipasi mwanawe. † **12:14** Nsitali auno ùlembwije Kaisali, kuyamba lina lya cheo cha Nfalume nkulu wa Loma.

*Yesu àujwa kuyamba kufufuka  
(Matayo 22:23-33, Luka 20:27-40)*

18 Bahi Masadukayo, vanu vahaùla kuva nanga ufufulo wa vanu vahwìle, nkumwenela Yesu, nkummuja kuchidoni,

19 “Nkùhunda, Musa átulajije uvila, ‘Nnume akàhila nkunneka n'jawe bila kummelekela mwana, nnung'une wake àembelewa annombe aneyo mmahe wannekile nkuluwe, uchinga ammelekele nkuluwe vavana.’

20 Bahi pávele na vana saba va chilume va litumbo limo, ntandi nkunomba mmahe, henga nkuhila chihi bila kummelekela mwana.

21 Na mwana wavili nkwenza makande kwanga ayula mmahe wannekile nkuluwe, nanang'e nkuhila bila kummelekela mwana. Na mwana watatu nanang'e nkuva uchocho.

22 Vammalele saba vanannombile nkuhila bila kummelekela mwana ayula mmahe. Kuntululilo ayula mmahe nanang'e nkuhila.

23 Dachi, liduva livambefufuliwa vanu vahwìle ayula nkongwe àmbekuwa wanga nani? Kwa kuva, vammalele saba váníikalana nawe.”

24 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu mùnakumbika ing'anya nanga pamulamaite Malemba Lanaswe wala dimongo dyanga Nnungu.

25 Kwa kuva, vanu vahwìle pavambefufuka, nanga pavambelomba wala kulombwa, ila vàmbekuva muchi malaika va kulihunde.

26 Na kwa habali ya kufufulwa kwa vanu vahwìle, dachi mukásomile nchitabu cha Sheliya yanga Musa, àlalá malemba latàna kuyamba chihole chichiyaka moto? Nnungu ànnyaulidile Musa kuva, ‘Nangu njo Nnungu wanga Iblahimu, Nnungu wanga Isaka na Nnungu wanga Yakobo.’

27 Nang'e akávele Nnungu wa vanu vahwìle, henga nang'e nni Nnungu wa vanu vumi. Mwenu mùnikosela namene.”

*Amuli ing'ulu  
(Matayo 22:34-40, Luka 10:25-28)*

28 Nkukamola munu yumo nkùhunda Sheliya yanga Musa, nkupilikana chivayang'ulana Yesu na Masadukayo. Ayula munu ànimala kuva Yesu àvayang'wile saana, nkuhumila, nkummuja kuchidoni, “N'diamuli dyammalele, ing'ulu ilida?”

29 Yesu nkunyang'ula kuchidoni, “Amuli ing'ulu nni aino, ‘Pilikana wako chilambo cha Isilaeli! Nang'olo Nnungu wetu njo Nang'olo weka.

30 Ntamwe Nang'olo Nnungu wako kwa ntima wako wammalele na kwa isungu yako yammalele na kwa ding'ano dyako dyammalele na dimongo dyako dyammalele.’‡

31 Na amuli yavili nni aino, ‘Ntamwe nnyako malinga chiulitamwa umwene.’§ Nanga amuli inji ing'ulu namene kupunda adino.”

32 Bahi ayula nkùhunda wa Sheliya yanga Musa nkunnyaullila Yesu kuchidoni, “Elo, Nkùhunda! Útangwele muhiu kuva Nnungu nni yumo bahi, wala nanga yunji ila nang'e weka.

33 Kuntamwa Nnungu kwa ntima wako wammalele na kwa ding'ano dyako dyammalele na kwa dimongo dyako dyammalele na kuntamwa nnyako malinga chiulitamwa umwene, kùnafala namene kupunda kunhu-mija Nnungu sadaka dya kupija inyama na sadaka dinji dyammalele.”

34 Yesu pawene kuva àyang'wile saana, nkunnyaullila kuchidoni, “Wako ukávele kulehu na Ufalume wanga Nnungu.”

‡ 12:30 Makumbuso 6:4-5. § 12:31 Valawi 19:18.

Na kutandikila anepo nanga munu yunji analingile kummuja kavila chinu chinji.

*Kilisto ni nnani?*

*(Matayo 22:41-46, Luka 20:41-44)*

<sup>35</sup> Yesu pachihunda nnuwani lwa Ing'ande yanga Nnungu nkuuja kuchidoni, “Mwadachi vakúhunda Sheliya yanga Musa vâhaua kuva Kilisto nni N'dukuluwe Nfalume Daudi?”

<sup>36</sup> Umumu Wanaswe ánimwongosa Daudi kutangola kuchidoni, ‘Nang'olo ányaulidile Nang'olo wangu, Ikala m'bali wangu wa kunkono, mpaka panimbevavika amongo vako pahi makumbatu lako.’

<sup>37</sup> Nfalume Daudi mwene ánchema Kilisto, ‘Nang'olo.’ Hambi ímbehululika dachi Kilisto ààve n'dukuluwe?”

Na likuwa lya vanu vâmpilikanila Yesu kwa kuhangalala.

*Yesu àvaduma vanu valyongolele na vakúhunda Sheliya*

*(Matayo 23:1-36, Luka 20:45-47)*

<sup>38</sup> Yesu panavenkuhunda, nkuhaua kuchidoni, “Lyongolelange na vakúhunda Sheliya yanga Musa, vanang'o vânatamwa namene kwonga akuno vawètè ding'ole na kusalimiwa kwa eshima kusakoni,

<sup>39</sup> na kuikalanga nafasi dya kweshimika n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu na mmiteng'u vya muyo n'ding'ole.

<sup>40</sup> Vâvapakanyola dimali dyavo anannidi na kulitenda kuva vambone kwa kuyuwa namene! Bahi ing'anya ya anelyo, liduva lya hukumu vâmbepata asabu ing'ulu namene kupunda vanu vanji.”

*Sadaka yahumije mmahe nannidi*

*(Luka 21:1-4)*

<sup>41</sup> Yesu áikele pepi na lisanduku lya sadaka. Nkuvona vanu vohe uvahumya dihela na kuditaya nnisanduku lya kutaya sadaka. Na akúpata vohe vâhumije dihela dyohe.

<sup>42</sup> Bahi nkwiwa mmahe yumo nannidi, mmahuvani, nkuhumya disendi dimbili.

<sup>43</sup> Apala Yesu nkuvachema vakuhundwa vake nkuvahaulila kuchidoni, “Nangu nînyaulilanga uhiu kuva, nannidi ayuno mmahuvani àhumije sadaka ing'ulu namene kupunda vanu vammalele vatâya dihela nnisanduku lya sadaka.

<sup>44</sup> Kwa kuva, vanu vanji vammalele vâhumije chihi avila viyenjejêke n'dimali dyavo, henga ayu mmahe pamo na umahuvani wake, àhumije vyammalele vyavenavyo.”

## 13

*Yesu àhaua namuna chíimbeondongwa Ing'ande ya Nnungu*

*(Matayo 24:1-21,29-35, Luka 21:5-33)*

<sup>1</sup> Yesu pachiuka nnuwani lwa Ing'ande yanga Nnungu, yumo wa avala vakuhundwa vake nkunnyaaulila kuchidoni, “Nkúhunda, lola mayanga alano na ding'ande adino chidikatapele!”

<sup>2</sup> Yesu nkunnyaaulila kuchidoni, “Dachi, ùvenkudyona adi ding'ande ding'ulungwa? Wala nanga liyanga limbeisalíla muha liyanga linji, kila liyanga limbemato hijwa pahi.”

<sup>3</sup> Bahi Yesu panaikela muha Lichinga Iya Miseituni kuloja ku Ing'ande yanga Nnungu, Petulo na Yakobo na Yohana na Anduleya nkummuja paweka kuchidoni,

<sup>4</sup> “Tuhaulile, vitukutuku anevyo vimbhumila chakani? Na chimaiho nt-wani chimbelaŋg’u kuva vitukutuku anevyo vivele pepi kuhumila?”

<sup>5</sup> Yesu nkutandilika uvahaulila kuchidoni, “Lyongolelange uchinga muna-hochejwe.

<sup>6</sup> Kwa kuva, vanu vohe vambaida uvalitenda kuva vanang’o njo nangu, uvahaula kuva, ‘Nangu njo Kilisto.’ Vanu anevo vambevahocheja vanu vohe.

<sup>7</sup> Pàmumbepilikana habali dya ing’ondo na manyinyi la ing’ondo, henga munayope. Anelo lasima laide, henga aula ntululilo ukánambikamola.

<sup>8</sup> Chilambo chimo chimbepanyana na chilambo chinji, ufalume umo ùmbepanyana na ufalume unji. Sehemu dyohe dya chilambo dimbekuva na nddengendo wa chilambo, uchocho pambekuva na indala ing’ulu. Na anelo lammalele làvele muchi kulindamuka kwa uchungu wa kuveleka.

<sup>9</sup> Henga mwenu lyongolelange. Kwa kuva, vanu vambenkamulanga mwenu na kumpelekejanga n’ding’umbi, na kunsulubulanga n’ding’ande dya kun-nyuwila Nnungu. Mùmbeimila muyo mwa vakulu vao na vafalume ing’anya yang’une uchinga mupate kuva mmashahidi vangu kwa vanang’o.

<sup>10</sup> Henga Malove Lambone lasima layanjawe nahoti mmilambo vyam-malele kabla ukánambikamola aula ntululilo.

<sup>11</sup> Pamumbekamulwa na kupelekejwa unasitakiwa n’ding’umbi dyavo, munave na lipamba namuna chimumbehwena unatangola. Henga mwenu tangola chihí alila limumbepewa upala, kwa kuva, akee mwenu mumbet-angola, ila nni Umumu Wanaswe.

<sup>12</sup> Munu achiantengeleke nnung’une awalalwe, na atata achiantengeleke mwanawe awalalwe. Na vana vambevapindikuka vávavelèkè na kuvatenda vawalalwe.

<sup>13</sup> Vanu vammalele vambemmenganga mwenu ing’anya yang’une. Henga ambepililila mpaka kuntululilo aneyo njo ambepôhwa.”

<sup>14</sup> Bahi munu ambesóma chitabu achino, àlembelewa apilikanihe saana mana ya malove laída. Anepo Yesu nkuhweneha kutangola wachidoni, “Mùmbechona chinu chanahawile nabii Danieli, chinu chiitênda Ing’ande ya Nnungu kuva najisi chiimijjwè pachinu pakálembelewa, yani pa Ing’ande ya Nnungu. Anepo vaveléŋe kuchilambo cha ku Yudeya vatukutile ku-machinga.

<sup>15</sup> Na munu avèle muha ing’ande analitinike kwa kutukutula nng’ande unatwala vitukutuku vyake.

<sup>16</sup> Na munu avèle kumawelu anaue kukaya unatwala lijoho lyake.

<sup>17</sup> Ole wavo amahe vavèle na vitumbo na vayong’êja mmahiku anelo!

<sup>18</sup> Nnyuwange Nnungu uchinga anelo lànahumile mmahiku la chipwepwe.

<sup>19</sup> Kwa kuva, mmahiku anelo kumbekuva na ibaniki ing’ulu ikánambipwawa kutandikila Nnungu pachiumbile chilambo mpaka vino, na ibaniki malinga aneyo ikámbehumila kavila.

<sup>20</sup> Kuikave Nang’olo akàinjipihia isabu ya mahiku àlalá la ibaniki, akánapwawe munu kananga yumo achichiapohwe. Henga ing’anya ya vanu vake vávatondwèlè, Nnungu àniinjipihia mahiku anelo.

<sup>21</sup> Anepo munu akànyaulila kuva, ‘Lola, Kilisto àvele apano,’ au ‘Àvele apala,’ munakulupile.

<sup>22</sup> Kwa kuva, vàmbeida vanu vambelilambilila kuva vanang'o njo Kilisto, uchocho vàmbeida manabii va kulambila. Vanu anevo vàmбетenda vimaiho na masaibu, uchinga ikàhululika vapate kuvahocheja ata vanu vávatondwèlè Nnungu.

<sup>23</sup> Henga mwenu lyongolele. Nangu ñninnyaulilanga kabla anelo lammalele lakàmambihumila.

<sup>24</sup> Henga lakàmalilika maduva la kubanika, liduva limbekuva chihi na lupi na mwedi nanga paumbelangaja

<sup>25</sup> na dinondwa dimbematoka kuhaloka kumahunde na vitukutuku vyam-malele vya kumahunde vivèle na dimongo, vimbetikinyika.

<sup>26</sup> Anepo njo vanu pavambemwona Mwana wa Munu avèlè mmahunde waida, akuno avèlè na dimongo ding'ulu na ukulu.

<sup>27</sup> Anepo àmbevatuma malaika vake mmibali ncheche ya chilambo un-avalapola vanu vake vávatondwèlè kuhaloka nchilambo chammalele.

<sup>28</sup> Bahi kwa nandi wa vihepo vya tini lihundange nfano auno. Dinavi dyake padhipuka na kulikwasula mahamba, mwenu mùnamala kuva chihuku chivele pepi.

<sup>29</sup> Na mwenu uchocho, pamumbelona ulahumila anelo laninnyaulidile, bahi mumale kuva uhiku wa kwida kwake ùvele pepi kukamola, tena ùvele chihi pannango.

<sup>30</sup> Nangu ñninnyaulilanga uhiu kuva, vanu va chívelèkwà achino vakambepita, mpaka palambetimila anelo lammalele.

<sup>31</sup> Kumahunde na chilambo vimbepita, henga malove langu lakambepita mwiko."

*Atata Nnungu bahi njo amaite liduva lyene  
(Matayo 24:36-44)*

<sup>32</sup> "Henga kuyamba liduva au uhiku wene anewo, nanga munu amaite, ata malaika va kulihunde nanga pavamaite, wala Mwana nanga pamaite, henga Atata weka njo amaite.

<sup>33</sup> Lyongolelange, na muve meho, kwa kuva, nanga pamukameke uhiku ulambèhumila anelo.

<sup>34</sup> Imbekuva muchi munu aúka pakaya yake nkuhwena mwanda na kuvalekela vatumishi vake mamulaka lake, kila yumo na madengo lake, na nkunnyaulilila nlinzi wa pannango àave meho.

<sup>35</sup> Bahi mùùve meho, kwa kuva, mukákameke nang'olo mwene kaya àmbeuya chakani, panji imbekuva chinalyulo, au ching'ati chilo, au mam-bumbu na panji ulyamba.

<sup>36</sup> Bahi mùùve meho uchinga akàida akuno akannaidilè anankoje mulèlè luwono.

<sup>37</sup> Laninnyaulilanga mwenu, nivahaulila na vammalele, mùùve meho!"

## 14

*Ntemelo wa kummwalala Yesu  
(Matayo 26:1-5, Luka 22:1-2, Yohana 11:45-53)*

<sup>1</sup> Láisalidile maduva mavili kuhwikila Sikukuu ya Pasaka na ya Mikate Ikátaijwe Hamila. Makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya yanga Musa vátaha indila ya kunkamula Yesu kwa ulamba, uchinga vammwalale.

<sup>2</sup> Kwa kuva, váhaua kuva, "Tunankamule pasikukuu uyopa vanu vànataya timbwili."

*Yesu àmiminiwa mahuta la kunung'ila aneko ku Besaniya  
(Matayo 26:6-13, Luka 7:36-50, Yohana 12:1-8)*

<sup>3</sup> Yesu pánavèlè ku Besaniya, muing'ande yanga Simoni ána vele mmangundula walya, nkuida mmahe yumo ananyakwile chupa chikatapele namene chikatapajijwe kwa mayanga la alabasta chivèle na mahuta la kunung'ila namene la kugalika. Nkumbandula chisibo cha anecho chupa, nkumiminila mahuta mmuti mwa Yesu.

<sup>4</sup> Vanu vanji vánavele apala nkutunduwila mmitima yavo, nkuva uvapwahikanga uvachidoni, “Mwadachi kwondonganga uvila mahuta?”

<sup>5</sup> Kwa kuva, alano mahuta ikanihululika kusumiswa kwa dihela dyohe namene, nkuveng'a amahuvani.\* Bahi nkunkalipila namene ayula mmahe.

<sup>6</sup> Henga Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nnekange, mwadachi mùnankambyakambya? Nang'e àngutendedile lyambone.

<sup>7</sup> Amahuvani mùmbekuva navo maduva lammalele, bahi mùnahulula chihi kuvayangata kila pamulembela, henga nangu nikambekuva na mwenu maduva lammalele.

<sup>8</sup> Nang'e àtendile chahulwile, ànilongolela kuupaka mmili wangu mahuta uchinga autayalishe kwajili ya kuusika.

<sup>9</sup> Nangu nìnyaulilanga uhiu kuva, kila pachinu pámbehubiliwà Malove Lambone nchilambo chammalele, na alino lyatendile ayuno mmahe lìmbetambulanga kwa kunyimukila nang'e.”

*Yuda àkubali kuntengeleka Yesu  
(Matayo 26:14-16, Luka 22:3-6)*

<sup>10</sup> Anepo Yuda Isikaliote, ayula yumo wa avala vakuhundwa kumi na mbili, nkuhwena kwa makuhani vakulu, uchinga antengeleke Yesu.

<sup>11</sup> Makuhani vakulungwa pavapilikene habali aneyo nkuhangalala namene, nkuahidi kuva vambewing'a dihela. Bahi Yuda nkutandilika kutaha wasa wa kuntengeleka Yesu.

*Yesu àlauja pachakulya cha Pasaka kuva Yuda achiantengeleke  
(Matayo 26:17-25, Luka 22:7-14, 21-23, Yohana 13:21-30)*

<sup>12</sup> Liduva litandi lya Sikukuu ya Mikate Ikátajjwe Hamila, liduva lyasinjwa ungangolo wamwana wa Pasaka, vakuhundwa vake nkummuja kuchidoni, “Ùlembela tukakwandalile kwachi chakulya cha Sikukuu ya Pasaka?”

<sup>13</sup> Bahi Yesu nkuvatuma vakuhundwa vake vavili, nkuvahaulila kuchidoni, “Hweneng'ana kumanga, aneko muchimukojane na nnume yumo ananyakwile chilongo cha medi. Mpatatange aneyo munu,

<sup>14</sup> mpaka muing'ande yambeinjila, koka munnyaulele mwene ing'ande kuva, 'Nkúhunda ànauja kuva, chivèle kwachi chumba chinimbelila chakulya cha Sikukuu ya Pasaka chalumo na vakuhundwa vangu?”

<sup>15</sup> Nanang'e achiannanguje chumba chikulungwa cha muha, chiandaliwije tayali, chivèle na kila chinu. Twandalile anemwo chakulya.”

<sup>16</sup> Vakuhundwa vake nkuuka, nkuhwena kumanga, nkunakoja kila chinu chivèle muchi chavahaulidile Yesu, nkwandalila chakulya cha Sikukuu ya Pasaka.

<sup>17</sup> Pachikamwele chinalyulo, Yesu pamo na vakuhundwa vake kumi na mbili nkukamola.

\* **14:5** Munsitali auno Mako àlembile “dinali 300.” Munu álipwa dinali imo kwa madengo la kawaida la liduva limo. Hambi dinali 300 nni sawa na nshahala wa kawaida wa malipo la maduva 300.

18 Pávanavèlè nkulya, Yesu nkuhauula kuchidoni, “Nangu nínnyaulilanga uhiu kuva, munu yumo mmwenu álya pamo na nangu, àmbengutengeleka.”

19 Vakuhundwa vake nkuva na nnihindambi, nkutandilika yumo-yumo kummuja kuchidoni, “Dachi, nikee nangu?”

20 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nni yumo mmwenu kumi na mbili, achahwija nkate munkungu pamo na nangu.

21 Mwana wa Munu àmbekuhwa malinga chiilembwije Mmalemba Lanaswe kumwamba nang'e, henga ole wake munu ayula antengelêka Mwana wa Munu! Ikàvele wasa kwa munu aneyo kuikave akavelekwa.”

### *Chakulya cha Nang'olo*

*(Matayo 26:26-30, Luka 22:14-20, 1 Vakolinso 11:23-25)*

22 Yesu na vakuhundwa vake pavanavele nkulya, Yesu nkutwala nkate, nkunshukulu Nnungu, nkuumeya, nkuveng'a vakuhundwa vake, wachidoni, “Twalanga, auno njo mmili wangu.”

23 Nkutwala chikombe chivèle divayi, nkunshukulu Nnungu, nkuveng'a, na vammalele nkukumbila nchikombe anecho.

24 Nkuvahaulila kuchidoni, “Aino njo myadi yangu imaîha lilailano lya Nnungu na vanu vake, imwadilika kwajili ya vanu vohe.

25 Nangu nínnyaulilanga uhiu kuva, nikambekumbila kavila divayi mpaka liduva alila linimbekumbila divayi dyahambi mu Ufalume wa Nnungu.”

26 Bahi pavamalidile kwimba luhimu, nkuhumananga pawelu, nkuhweneng'ana ku Lichinga lya Miseituni.

### *Yesu àlauja kuva Petulo achiankane*

*(Matayo 26:31-35, Luka 22:31-34, Yohana 13:36-38)*

27 Bahi Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Mwenu mmamalele nmembeleka kungukulupila, malinga chahawile Nnungu Mmalemba Lanaswe kuva,

‘Nimbempanya nchungu, na angandolo vàmberwadilikana.’

28 Henga panimbefufuka, nimbennongolela uhwena ku Galilaya.”

29 Petulo nkunnyaaulila Yesu kuchidoni, “Ata kuiwa vammalele uvava na lipamba na wako nkukuleka, henga nangu nikambekuleka!”

30 Yesu nkunnyaaulila Petulo kuchidoni, “Nangu nikuhaulila uhiu kuva, chilo uchino cha nelo, kabla ung'uku akànambikongovela myanda mivili, wako ùmbekuva ungukanilè myanda mitatu.”

31 Henga Petulo kuhimya kwa dimongo wachidoni, “Ata kungulembelewa kuhwa chalumo na wako, nangu nikambekukana ng'o.” Na vakuhundwa vammalele nkutangola uchocho.

### *Kuyuwa kwanga Yesu mmwelu wa Getisemane*

*(Matayo 26:36-46, Luka 22:39-46)*

32 Yesu na vakuhundwa vake nkuhwika pawelu uvauchema Getisemane. Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Ikalanga upano nangu panimbewena unayuwa.”

33 Anepo Yesu nkutwala Petulo na Yakobo na Yohana. Yesu nkutandilika kuyuvala na kukambakamba muntima.

34 Nkuvahaulila kuchidoni, “Ntima wangu ùvele na nnihindambi likulu, pepi na kuhwa. Bahi ikalanga apano, mùùve meho.”

35 Yesu nkuhwena muyo kadiki, nkumatoka kwa kuhunama, wayuwa kuva ikàhululika uhiku aula wa kubanika untapuke.

36 Yesu nkutangola kuchidoni, “Atata, kwakuwe lammalele lànahululika, bahi ngüyuwa ungunyemye na ibaniki iîda! Henga unatende muchi chin-gulembela nangu, îla tînda muchi chulembela wako umwene.”

37 Bahi Yesu nkuvahwenela avala vakuhundwa vake vatatu, nkuvakoja valèlè luwono. Yesu nkummuja Petulo kuchidoni, “Simoni, dachi ùnilala? Nanga pauhulwile kucheja kananga lisaa limo?”

38 Bahi chejanga na kuyuwa uchinga pamumbelingwa munatende masambi, isungu înalembela henga mmili unadabadanga.”

39 Yesu nkuhwena kavila unayuwa, watangola chihi malove ulâla.

40 Bahi Yesu nkuhwena kavila kwa vakuhundwa vake nkuvakoja valèlè luwono, kwa kuva meho lavo lâumbele luwono, na wala nanga pavanamaite lya kunnyang'ula.

41 Bahi Yesu nkuvahwenela vakuhundwa vake mwanda wa tatu nkuvahaulila kuchidoni, “Dachi, mmechinkwona na kupumulila? Bahi hambu uhiku ùnikamola! Lola, Mwana wa Munu, àhwena unakamujwa mmakono la vanu vavêle na masambi.

42 Na ayula angutengelêka àvele pepi, bahi takatukanga tuhweneng'ane.”

### *Kukamulwa kwanga Yesu*

*(Matayo 26:47-56, Luka 22:47-53, Yohana 18:3-12)*

43 Bahi Yesu kabla akânamalila kutangola, upala nkukamola Yuda, yumo wa vakuhundwa vake kumi na mbili pamo na likuwa lya vanu vânyakwilè mapanga na dindonga. Vanu anevo vâtumwije na makuhani vakulu na vakûhunda Sheliya yanga Musa na vasele va Vayahudi.

44 Ayula nkûtengeleka ávapele avala vanu chimaiho wachidoni, “Munu ayula unimbem'busu, njo nang'e, nkamule na munchunge saana.”

45 Bahi Yuda pakamwele, nkummwenela mwalehu Yesu, nkuchidoni, “Nkûhunda!” Bahi nkum'busu.

46 Bahi anevo vanu nkunkamula Yesu na kunnyunga.

47 Henga nkuhundwa yumo muavala vânavele apala nkuhulamola upanga wake nkunchekeka likutu ntumwa wanga Kuhani Nkulu.

48 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Mwadachi mùidile unangukamula akuno munyakulèngè mapanga na dindonga muchi nangu nkûpalaula?”

49 Maduva lammalele nangu ngúvele pamo na mwenu nnuwani lwa Ing'ande yanga Nnungu unguhùndà na wala nanga pamunangukamwile. Henga alano lâvenkutendeka uchinga Malemba Lanawe latimile.”

50 Anepo vakuhundwa vake vammalele nkunneka, nkutukuta.

51 Henga kijana yumo anawete chihi shuka áhweneha chihi kunnondola Yesu. Pavalingile kunkamula,

52 nang'e nkuileka shuka, nkutukuta chihi lukundumwandu.

### *Yesu muyo Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi*

*(Matayo 26:57-68, Luka 22:54-55,63-71, Yohana 18:13-14, 19-24)*

53 Bahi vanang'o nkumpelekeja Yesu kwa Kuhani Nkulu. Anepo nkukojana makuhani vakulu na vasele va Vayahudi pamo na vakûhunda Sheliya yanga Musa.

54 Petulo nkuvu wannondola Yesu kwa kulehu, nkwenenda nnuwani lwa lukumbi lwa Kuhani Nkulu, nkui kala pamo na valinzi wayota moto.

55 Bahi makuhani vakulu na vajumbe vammalele va Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi nkutaha ushahidi wa kunsitaki Yesu uchinga vammwalale, henga nanga pavanapete.



<sup>56</sup> Vanu vohe nkulumya ushahidi wa kulambila kumwamba Yesu, henga ushahidi wavo únitindana.

<sup>57</sup> Ata vanu vanji nkuimila, nkulumya ushahidi wa kulambila kumwamba Yesu, uvachidoni,

<sup>58</sup> “Hwetu túnimpilikana wahaula kuva, ‘Nangu nímbebamola Ing’ande aino ya Nnungu idengwíje na vanu, na mmaduva matatu nímbeidenga inji ikádengwíje na vanu.’ ”

<sup>59</sup> Henga pamo na anelo, ushahidi wavo únitindana.

<sup>60</sup> Anepo Kuhani Nkulu nkuimila paching’ati pavo nkummuja Yesu kuchidoni, “Dachi, wako ukee na lilove lya kuyang’ula kwamba anelo lavakusitaki ava vanu?”

<sup>61</sup> Henga Yesu nkunyalala chihi nanga kuyang’ula lilove. Kuhani Nkulu nkummuja kavila kuchidoni, “Dachi, wako njo Kilisto, Mwana wa Nnungu, Nnungu Atumbyang’ika?”

<sup>62</sup> Yesu nkuyang’ula kuchidoni, “Nangu njo nang’e! Mwenu muchimumwone Mwana wa Munu aikèlè m’bali wa kunkono wa Nnungu Avèle na Dimongo, uchocho muchimumwone avèlè mmahunde waida.”

<sup>63</sup> Anepo Kuhani Nkulu nkupapula dinguvo dyake, nkuhaua kuchidoni, “Dachi, pàvele ing’anya ntwani kavila ya kuvataha mashahidi?”

<sup>64</sup> Mwenu mmene mùnipilikana chankufwile Nnungu! Hambi mwòna dachi?” Vammalele nkunnyukumu kuva, àlembelewa ahwe.

<sup>65</sup> Vanu vanji nnikuwa alila nkutandilika kunsunila Yesu mata, nkun’diva kumeho na kumpanya ding’ondi, uvannyaaulila kuchidoni, “Lauja, nnani akupanyile!” Na valinzi navanang’o nkuntwala Yesu nkumpanya makofi.

### *Petulo ànkana Yesu*

*(Matayo 26:69-75, Luka 22:56-62, Yohana 18:15-18,25-27)*

<sup>66</sup> Bahi Petulo pánavele pahi, nnuwani lwa lukumbi, nkuida ntumishi yumo mmahe, ntumishi wanga Kuhani Nkulu.

<sup>67</sup> Pammwene Petulo wayota moto, nkumpalambahija meho, nkuchidoni, “Na wako uchocho úvele pamo na Yesu wa ku Nasaleti.”

<sup>68</sup> Henga Petulo nkukana wachidoni, “Nangu wala níkámaite wala kwelewa anelyo lyuwamba wako!” Anepo Petulo nkuhuma pawelu nkunaimila pannango wa kuinjilila, ung’uku nkukongovela.

<sup>69</sup> Ayula ntumishi mmahe nkumwona kavila, nkutandilika kuvahaulila avala vanu vanaimidile anepo kuchidoni, “Ayu munu àvele nkumbo umo na Yesu.”

<sup>70</sup> Henga Petulo nkukana kavila.

Lukoto kadiki, avala vanu vanaimidile anepo nkunnyaaulila Petulo kuchidoni, “Muhiu wako nni yumo munkumbo wavo, kwa kuva, ata na wako N’galilaya.” <sup>71</sup> Bahi Petulo nkutandilika kwapila wachidoni, “Ikàva nalambila, bahi ngulaniwe! Nangu níkámmaite munu aneyo umunnyaula.”

<sup>72</sup> Upala ung’uku nkukongovela kavila. Bahi Petulo nkulihimukila alila lilove livanannyaaulidile na Yesu kuva, “Kabla ung’uku akànambikongovela myanda mivili, wako ùmbekuva ungukanilè myanda mitatu.” Petulo pahimukidile anelo nkutandilika kukuta.

## 15

### *Yesu àpelekejwa kwanga Pilato*

*(Matayo 27:1-2, 11-14, Luka 23:1-5, Yohana 18:28-38)*

1 Uhiku pauchele, makuhani vakulu nkuva uvaujana pamo na vasele va Vayahudi na vakuhunda Sheliya yanga Musa na vanu vammalele va Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi. Nkunnyunga Yesu, nkuntwala na kunkamuja kwanga Pilato.

2 Pilato nkummuja Yesu kuchidoni, “Dachi, wako nni Nfalume wa Vayahudi?” Yesu nkuyang'ula, “Wako ùnihaula.”

3 Makuhani vakulu nkunsitaki Yesu masitaka lohe.

4 Pilato nkummuja kavila Yesu kuchidoni, “Dachi, nanga pauyang'ula? Lola masitaka ala lammalele lavakusitaki!”

5 Henga Yesu nanga panayang'wile lilove, Pilato nkukangana.

*Yesu àhukumiwa kuhwa*

*(Matayo 27:15-26, Luka 23:13-25, Yohana 18:39-19:16)*

6 Bahi kila Sikukuu ya Pasaka Pilato ávele na nnyambo wa kuvahungulila Vayahudi nfungwa yumo uvachinnembela.

7 Bahi pávele na munu yumo uvanchema Balaba, uvanantadile nnilungu pamo na avake ing'anya ya kuvawalala vanu pachivachonjela vanu kuu-tahuka utawala wa Chiloma.

8 Vanu vohe nkumwenela Pilato nkunnyuwa avatendele muchi chiuvele nnyambo wake.

9 Pilato nkuvauja kuchidoni, “Dachi, mùlembela ninchimulile Nfalume wa Vayahudi?”

10 Avaujije uchocho kwa kuva, ánimala kuva makuhani vakulu vánkamujije Yesu kwanga nang'e kwa wiu.

11 Henga makuhani vakulu nkuvachonjela vanu vannyuwe Pilato avahungulile Balaba.

12 Pilato nkuvauja kavila kuchidoni, “Nintende dachi ayuno munu umunnyaula kuva Nfalume wa Vayahudi?”

13 Vanu vammalele nkutaya lwasu kavila uvachidoni, “Mmambe munsalaba!”

14 Henga Pilato nkuvauja kuchidoni, “Ing'anya ntwani? Kwani àtendile lilita lihakalenge?” Henga vanang'o nkuhalija chihhi kutaya lwasu uvachidoni, “Mmambe munsalaba!”

15 Bahi kwa kuva Pilato álembedile atende muchi chilichilembela likuwa lya vanu, bahi nkunnyungulila Balaba auke. Nkulaija Yesu asulubulwe, koka nkunhumya uchinga vammambe.

*Matiyala vântendela Yesu mang'wanyu*

*(Matayo 27:27-31, Yohana 19:2-3)*

16 Matiyala nkuntwala Yesu nkumpelekeja nnuwani lwa nkati lwa ing'ande yanga Pilato, nkulichema likuwa lyammalele lya matiyala.

17 Nkummwaja likoti lya langi ya chifalume, nkudinga lutavi lwa miva muchi kofiya ya chifalume nkummwaja mmuti.

18 Nkutandilika kunnombolela kwa mang'wanyu uvachidoni, “Utumbyangwe wako Nfalume wa Vayahudi!”

19 Nkumpanyapanya imbalu mmuti, nkunsunila mata, nkutindivala malundi muyo mwake, na kunnyunamila kwa mang'wanyu.

20 Pavamalidile kuntendela mang'wanyu, nkummula alila likoti lya langi ya chifalume, nkummwaja dinguwu dyake mwene, nkumpelekeja pawelu imanga uchinga vakammambe.

*Kuvambwa kwanga Yesu*

*(Matayo 27:32-44, Luka 23:26-43, Yohana 19:17-27)*

21 Pávanavele nndila, nkukojana na munu yumo uvanchema Simoni, mwenedi wa imanga ya ku Kilene, atatawavo Isikanda na Lufo, wahaloka kumawelu. Matiyala nkunnamatija aunyakule nsalaba wanga Yesu.

22 Nkumpelekeja Yesu mpaka pachinu pavachema Goligota, mana lake, “Pachinu pa Libadang'a.”

23 Nkumwing'a divayi divakundanyije na mahuta lachêmwá manemane, latumíka kupungusa ipwateki, henga nang'e nkuhita kukumbila.

24 Nkummamba munsalaba, nkuyavana dinguvo dyake kwa kuyela indingi, uchinga kila munu apate dinguvo dyalembelwa kutwala.

25 Ívele malinga satatu ulyamba pavanammambile.

26 Na malembe la lishitaka lyake válembile kuva, “NFALUME WA VAYAHUDI.”

27 Vámmambile pamo na vakúpalaula vavili, yumo m'bali wake wa kunkono na yumo m'bali wa kunchinda. [

28 Anepo nkutimila Malemba Lanaswe lahaúla, “Ávalangiwije pamo na vatênda lahakalenge.”]\*

29 Bahi vanu vachipíta anepo nkuva uvapukunya myuti yavo na kunchamba, uvachidoni, “Haa! Wako akee unahawile kuva úmbebamola Ing'ande yanga Nnungu na kuidenga kavila mmaduva matatu!

30 Hambi lipophe umwene nano kwa kulisulupuha munsalaba!”

31 Makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya yanga Musa uchocho na vanang'o nkunnyeka uvahaulanila kuchidoni, “Avapohije chihi vanu vanji, henga hambí akábulula kulipoha mwene!

32 Ati nang'e nni Kilisto, Nfalume wa Vaisilaeli! Hambi alisulupuhe mwene munsalaba uchinga tulole na kukulupila.” Na avala vakúpalaula vanavambwije pamo na nang'e navanang'o uchocho vântangedile malove lahakalenge.

### *Kuhila kwanga Yesu*

*(Matayo 27:45-56, Luka 23:44-49, Yohana 19:28-30)*

33 Kutandikila sasita ya muhi mpaka satisa, chilambo chammalele nkuva chihi lupi.

34 Satisa Yesu nkunonoha lidi, wachidoni, “Eloyi, Eloyi, lama sabakitani?” Mana lake, “Nnungu wangu, Nnungu wangu, mwadachi úninguleka?”

35 Vanu vanji vanaimidile apala pavapilikene uchocho, nkuhula kuchidoni, “Pilikana! Ànchema nabii Eliya.”

36 Munu yumo nkutukuta, nkunachuvika siponji n'divayi diháhâma nkuipatika nnufito, nkunnyanyulila Yesu uchinga ahonde, wachidoni, “Leka, tulole ikáva Eliya àmbeida unansulupuha munsalaba!”

37 Yesu nkunonoha lidi likulu, nkuhila.

38 Bahi lipanzia linahungwije paching'ati, mu Ing'ande ya Nnungu nkudaluka vipande vivili kutandikila muha mpaka pahi.

39 Nkulu yumo wa matiyala la Chiloma anaimidile muyo mwake pammwene Yesu namuna chahidile, nkuchidoni, “Muhiu ayu munu ávele Mwana wa Nnungu.”

40 Pávele na amahe vachilôla kwa kulehu. Nnikuwa lya amahe anevo ápwawije Maliya wa imanga ya Magidala na Salome na Maliya ayuvao Yakobo n'joko na Yose.

\* 15:28 Mmalemba lanji la kala, auno nsitali ukapali.

<sup>41</sup> Amahe anevo njo vachinnondola Yesu pánavele aneko ku Galilaya na kuntumikila. Pamo na anevo, pávele na amahe vanji vohe vanaidile ku Yelusalemu pamo na nang'e.

*Kusikwa kwanga Yesu*

*(Matayo 27:57-61, Luka 23:50-56, Yohana 19:38-42)*

<sup>42</sup> Pachikamwele chinalyulo, nniduva lya kulipanganiha kabla likánambikamola Liduva lya Kuyewelega,

<sup>43</sup> nkwiwa Yusufu munu wa ku Alimataya, ánaevele n'jumbe wa Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi, munu achieshimika namene. Nang'e mwene álolela kwida kwa Ufalume wa Nnangu. Bahi nkummwenela Pilato bila kuyopa, nkuyuwa akautwale mmili wanga Yesu.

<sup>44</sup> Henga Pilato nkukangana papilikene kuva Yesu ànipiyanya kuhila. Bahi nkunchema ayula nkulu wa matiyala, nkummuja, uchinga amale ikáva Yesu áhidile kanandi.

<sup>45</sup> Pilato papilikene kwanga ayula nkulu wa matiyala kuva áhidile kanandi, nkunnyaulila Yusufu akautwale mmili wanga Yesu.

<sup>46</sup> Anepo Yusufu nkusuma sanda, nkuusulupuha mmili munsalaba, nku-udingilija aila sanda, nkuusika munsati uvedwije nniyanga likulu namene, koka nkuhingilihija liyanga likulu pannango wa nsati.

<sup>47</sup> Maliya wa imanga ya ku Magidala na Maliya anyokwe Yose navanang'o nkupona pachinu apala paulajijwe mmili wanga Yesu.

## 16

*Kufufuka kwanga Yesu*

*(Matayo 28:1-8, Luka 24:1-12, Yohana 20:1-10)*

<sup>1</sup> Palipitile Liduva lya Kuyewelega, Maliya wa imanga ya Magidala na Salome pamo na Maliya anyokwe Yakobo, nkusuma mahuta la kunung'ila uchinga vakaupake mmili wanga Yesu.\*

<sup>2</sup> Liduva lya Jumapili, ulyamba na mambumbu, liduva pachilihimbuka, nkuhwena kunsati.

<sup>3</sup> Nkuva uvaujana vene kwa vene uvachidoni, “Nnani ambetuúsja alila liyanga likulu namene pannango wa nsati?”

<sup>4</sup> Henga pavalolite, nkulyona alila liyanga lihingiliwijiwè kunyenje nnango.

<sup>5</sup> Pavainjidile munsati, nkumwona malaika achiloleka muchi kijana, akono awètè inguwo yanahe ing'anyíma namene, aikèlè m'bali wa kunkono, vanang'o nkukangana namene.

<sup>6</sup> Ayula malaika nkuvahaulila kuchidoni, “Munayope. Nangu ñnimala kuva mùntaha Yesu wa ku Nasaleti avambwije munsalaba. Nang'e ànifufuka, apano akapali. Lola pachinu pavanannajije.

<sup>7</sup> Hweneng'ana mukavahaulile vakuhundwa vake pamo na Petulo kuva, àninngolelanga kuhwena ku Galilaya. Aneko muchimumwone malinga chanannyaulidile.”

<sup>8</sup> Vanang'o nkukangana na kuyopa, bahi nkuhuma amula munsati uvatukuta. Na wala nanga pavanannyaulidile munu chinu, kwa kuva, váníyopa namene.†

\* **16:1** Maeleso layámba Liduva lya Kuyewelega, lola Misamiati ya malove lakamajanga la Nnilailano lya Hambi lavèle kunyuma chitabu achino. † **16:8** Malemba matandi-matandi nsitali wa 9-20 ikapali.

*Yesu ànhumila Maliya wa imanga ya ku Magidala  
(Matayo 28:9-10, Yohana 20:11-18)*

<sup>9</sup> Yesu pafufwike ulyamba na mambumbu liduva lya Jumapili, nkutandilika ulilanguja kwa Maliya wa imanga ya Magidala, wanammusije anamin-denga saba.

<sup>10</sup> Maliya nkunavahaulila lammalele avala vakuhundwa vanavenkukuta na kulikutangila.

<sup>11</sup> Henga pavapilikene kuva Yesu mumi, na Maliya wa imanga ya ku Magidala ànimwona, vanang'o nanga pavanakulupidile.

*Yesu àvahumila vakuhundwa vavili  
(Luka 24:13-35)*

<sup>12</sup> Bada ya anelo, Yesu nkuvahumila vakuhundwa vake vavili vachihwêna ya kuchijiji, akuno waloleka chihi chinji.

<sup>13</sup> Vakuhundwa anevo nkuhwena unavahaulila vakuhundwa vanji. Henga navanang'o nanga pavanakulupidile.

*Kutumwa kwa vakuhundwa  
(Matayo 28:16-20, Luka 24:36-49, Yohana 20:19-23, Matendo 1:6-8)*

<sup>14</sup> Kuntululilo, Yesu nkuvahumila vakuhundwa kumi na moja pavanavele pameza uvalya. Nkuvakalipila ing'anya nanga pavanakulupidile, na ing'anya ya itahuki yavo, kwa kuva, nanga pavanakulupidile avala vammwêne Yesu bada ya kufufuka.

<sup>15</sup> Nkuvahaulila kuchidoni, "Hweneng'ana mmilambo vyammalele mukàvayanjajije vanu vammalele Malove Lambone.

<sup>16</sup> Akulupila na kubatiswa achiapohwe, akambekulupila àmbehukumiwa asabu.

<sup>17</sup> Na vimaiho avino vya masaibu vimbepapatana na avala vakulupila, kwa lina lyangu vàmbevausa anamindenga na vàmбетangola kwa luga dyahambi, divakanalihunda.

<sup>18</sup> Ata kuvakamula mihongo na kukumbila chinu chohecho chivêle na sumu, vikambevavenga. Vàmbevavikila vagonjo makono, na vanang'o vachivalame."

*Kutwaliwa kwanga Yesu kuhwena muha kulihunde  
(Luka 24:50-53, Matendo 1:9-11)*

<sup>19</sup> Bahi Nang'olo Yesu pamalidile kutangola navo malove anelo, Nnungu nkuntwala Yesu kuhwena muha kulihunde kwa Nnungu, nkuikala m'bali wa kunkono wa Nnungu.

<sup>20</sup> Vakuhundwa nkuuka nkunayanjaja Malove Lambone kila pachinu. Nang'olo nkukola madengo pamo navanang'o, na kumaiha uhiu wà malove lake kwa vimaiho vya masaibu vichipapatàna na malove lavo.

## **Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto lalembwîje na Luka Luka Ulongoledi**

Chitabu achino cha Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto lalembwîje na Mako, nni chitabu chimo mmitabu ncheche vya Lilailano Iya Hambi vitânga maisha langa Yesu Kilisto. Kila chitabu mmitabu anevyo ncheche chîchemwa “Injili” mana lake, “Malove Lambone lamwâmba Yesu.” Vitabu anevyo vîlembwije bada ya kuhwa kwanga Yesu. Vanalembile vitabu anevyo nni Matayo na Mako na Luka na Yohana. Luka nanga palembile chihî kwamba maisha langa Yesu bahi, henga nchitabu cha Matendo la Mitume, Luka âlembile na vitukutuku vivavitendile vakuhundwa va Yesu bada ya kuhila na kufufuka kwa Yesu. Na nanga munu aumaite uhiku walembile Luka chitabu achino, na wala nanga munu apamaite pachinu pachilembwije chitabu achino. Vatalamu vohe va Bibiliya vâtenda kuva chitabu achino chîlembwije mmwaka fulani, pepi na mmwaka wa 70 kutandikila mwaka wavelekejije Yesu Kilisto.

Luka njo alembile chitabu achino, na âvele n'ganga. Namuna yake ya ilembi na luga yatumidile vînamaiha kuva nang'e âvele munu avêle na elimu. Luka âkudungidile alembe saana uhiu wa maisha langa Yesu kwa kutanga saana namuna chilanavele uchinga vanu vanji vapate faida (Luka 1:1-3). Luka akanavele Nnyahudi (Vakolosayi 4:10-14), na âlembile kwa namuna ya kunnyululiha munu akâvele Nnyahudi kumala. Chinu anecho chimaikana mwalehu apala patanga kwamba mihambo ya Chiyahudi (Luka 1:8).

Chitabu cha Luka chilandana na chitabu cha Matayo na Mako, kwa kuva vitabu anevyo vitana vitukutuku uvila kwa namuna ilandana. Mmitabu anevyo vitatu, chitabu cha Luka njo chitabu weka chitâna namene habali dya kuvelekwa kwanga Yohana Nkûbatisa. Na Luka âlonjelela namene habali dya kusamehewa masambi (Luka 3:3, 11:4, 17:3-4, 23:34, 24:47) na habali ya kunnyuwa Nnungu (Luka 3:21, 5:16, 6:12, 11:1-12, 22:32).

### **Uinjipihî wa chitabu cha Luka**

1. Sula ya 1:1-4, Luka âtandiliha chitabu chake kwa kunnyaulila Teofili, nkulu wa Chiloma ing'anya intendile nang'e alembe chitabu achino.
2. Sula ya 1:5-4:13, Luka âtana habali dya kuvelekwa kwanga Yesu na namuna chaandaliwije kwajili ya utumishi wake.
3. Sula ya 4:14-21:38, Luka âtana habali dya madengo lalakodile Yesu, asa-asa masaibu lalatendile na mahundo lahundile.
4. Sula ya 22-24, Luka âtana namuna Yesu chahidile na chasikwije na chafufwike.

<sup>1</sup> Nkulu Teofili,

Vanu vohe vânitumbama kulemba saana habali dya vitukutuku avila vitimiswije kwetuhwe.

<sup>2</sup> Na vâlembile uchila muchi chivatusimulidile vanu avala vaviwêne vitukutuku anevyo kutandikila anepo patandi, na vanu uvovo nkujuka kuva vatumishi va Lilove Iya Nnungu.

<sup>3</sup> Hambi Nkulu, kwa kuva nangu nimwene ñnilitahija uhiu wa vitukutuku anevyo kutandikila anepo patandi, ngũwene kuva ñnikatapala nikulembile uhiu wa vitukutuku vyene chivinavele.

<sup>4</sup> Ngũtendile uchocho uchinga na wako uumale uhiu wammalele wa vitukutuku vyuhundwije.

*Malaika àlauja kuyamba kuvelekwa kwanga Yohana Nkúbatisa*

<sup>5</sup> Mahiku anelo Helode pánavele nfalume wa chilambo cha ku Yudeya, pávele na kuhani yumo lina lyake Sakaliya, wa nnikuwa lya makuhani va litawa lya Abiya. Na Elisabeti n'jawe nanang'e ávele wa nnitawa lya kuhani uvanchema Haluni.

<sup>6</sup> Vammalele vavili vátenda àlalá lalalembela Nnungu, na váikala kwa kudikamula amuli na malaijo la Nang'olo bila kwambika.

<sup>7</sup> Henga nanga pavanavele na mwana ing'anya Elisabeti ávele ntonga, na vammalele vavili vánikongopala namene.

<sup>8</sup> Liduva limo, Sakaliya ávele pa Ing'ande ya Nnungu wakola madengo lake la chikuhani muyo mwanga Nnungu, kwa kuva, ívele samu ya likuwa lyake.

<sup>9</sup> Na kupapatana na namuna chunavele nnyambo wa chikuhani, nang'e ánitandolwa kwa indila ya kuyela indingi uchinga ainjile mu Ing'ande ya Nang'olo Nnungu akatutumye ubani.

<sup>10</sup> Sakaliya panavele nkututumya ubani, likuwa lya vanu vanaidile unayuwa, lívele nkuyuwa pawelu.

<sup>11</sup> Bahi malaika nkunnyumila, nkuimila m'bali wa kunkono wa chitala cha kututumija ubani.

<sup>12</sup> Sakaliya pammwene ayula malaika nkukambakamba muntima mwake na kuyopa.

<sup>13</sup> Henga ayula malaika nkunnyaaulila kuchidoni,

“Sakaliya, unayope, kwa kuva Nnungu ànipilikana kuyuwa kwako. N'jalo Elisabeti àmbekunyakulila mwana wa chilume, na wako ncheme lina Yohana.

<sup>14</sup> Na wako ùmbehangelala na kulihekela namene, na vanu vohe vàmbehangelala ing'anya ya kuvelekwa kwake.

<sup>15</sup> Kwa kuva, àmbekuva nkulungwa pameho pa Nang'olo na wala nanga pambekumbila divayi wala wâla, na àmbeumbajwa Umumu Wanaswe kutandikila nnitumbo lya anyokwe.

<sup>16</sup> Nang'e àmbevatenda Vaisilaeli vohe vammuyile Nang'olo Nnungu wavo.

<sup>17</sup> Na àmbelongolela muyo mwa Nang'olo kwa dimongo na isungu muchi mwanavelelee Eliya uchinga avatayalise vanu kwajili ya kwida kwake. Àmbevapatanisa anga atata na vanavao, na kuvapindikulanya vanu vakápilikana uchinga vâàve na lúnda lwa kumpilikana Nnungu.”

<sup>18</sup> Sakaliya nkummuja ayula malaika kuchidoni, “Chinu ntواني chimbe-máiha kuva anelo malove lunguhaulila nni la uhiu? Nangu ñnikongopala, na n'jangu uchocho nanang'e ànikongopala.”

<sup>19</sup> Ayula malaika nkuyang'ula kuchidoni, “Nangu njo Gabulieli, nguimila muyo mwanga Nnungu. Ñnitumwa unalonjela na wako na kukuhaulila malove alano lambone.

<sup>20</sup> Lola, kwa kuva wako nanga paulakulupidile malove langu lanikuhaulidile, lambetimila kwa uhiku wake, bahi kutandikila vino wako ùmbekuva bubu na ukambehulula kutangola mpaka liduva alila palambetimila malove anelo.”

21 Na vanu vanavele pawelu uvanninda Sakaliya, nkuva uvakangana pāvawene watima kuhuma mu Ing'ande ya Nnungu.

22 Pahumile pawelu, nanga panahulwile kutangonavo. Anepo vanu nku-mala kuva álawene maono mu Ing'ande ya Nnungu. Bahi kwa kuva ávele bubu, nkuva watangola navo kwa kuvaolotela kwa makono.

23 Sakaliya pamalidile maduva lake la kukola madengo la chikuhani, nkuuya kukaya kwake.

24 Bada ya maduva anelo, Elisabeti n'jawe nkuva na chitumbo, nkuikala pakaya pake myedi nnyano, nkutangola kuchidoni,

25 “Hambi Nang'olo àngutendeledile lambone kwa kunguusija dihoni dya kuva ntonga, dinnavenadyo pameho pavanu.”

### *Malaika àmwongela Maliya*

26 Mmwedi wa sita wa chitumbo changa Elisabeti, Nnungu nkunnaija malaika lina lyake Gabulieli, ahwene mpaka imanga ichémwa Nasaleti chilambo cha ku Galilaya,

27 kwanga mwali yumo, akànambimmala nnume. Aneyo mwali áchemwa Maliya, anaposwije na munu yumo lina lyake Yusufu, wa nnitawa lyanga Daudi.

28 Malaika nkumwenela, nkunnyaulila kuchidoni, “Disalamu dyako, wako ujaliwíje na Nnungu! Nang'olo ávele pamo na wako.”

29 Maliya papilikene malove anelo muntima mwake nkukambakamba, nkuva waliuja kuva, “Disalamu anedyo divele na mana ntwani?”

30 Ayula malaika nkunyaulila kuchidoni, “Maliya unayope, kwa kuva, Nnungu ànikatapaliwa na wako.

31 Lola, ùmbekuva na chitumbo, na ùmbemmeleka mwana wa chilume, na lina lyake ùmbenchema Yesu.

32 Nang'e àmbekuva nkulu na àmbechemwa Mwana wa Nnungu Nkulu. Na Nang'olo Nnungu àmbewing'a chiteng'u cha chifalume changa Daudi, anakuluwe.

33 Àmbevatawala Vaisilaeli vyaka na vyaka, na ufalume wake nanga paumbekuva na ntululilo.”

34 Maliya nkummuja malaika kuchidoni, “Anelo mambo làmbehululika dachi, na nangu nikàmmitè nnume?”

35 Malaika nkunnyang'ula kuchidoni, “Umumu Wanaswe àmbekuidila, na dimongo dya Nnungu Nkulu òmbekuhunika muchi mmbweha. Bahi ing'anya ya anelyo, Mwana ambevelékwa àmbekuva Wanaswe na àmbechemwa Mwana wanga Nnungu.

36 Lola, ata nnanga wako Elisabeti ávele na chitumbo na àmbemmeleka mwana wa chilume ikànavá ànikongopala. Vanu vàmmitè kuva nang'e ntonga, henga vino ávele na chitumbo cha mwedi wa sita.

37 Kwa kuva, nanga chinu chikáhululika kwanga Nnungu.”

38 Maliya nkuchidoni, “Nangu ni ntumishi wanga Nang'olo, bahi nguten-dewe muchi chuhawile.” Anepo aneyo malaika nkuuka.

### *Maliya àmwongela Elisabeti*

39 Mmaduva ulolo Maliya nkupanganika, nkupiyanya kuhwena kuimanga imo ivèle kumachinga la chilambo cha ku Yudeya.

40 Pakamwele aneko, Maliya nkuhwena kukaya kwanga Sakaliya, nkuin-jila nng'ande, nkunsalimila Elisabeti.



41 Bahi Elisabeti papilikene chihi disalamu dya Maliya, nkanunu avêle nni-tumbo mwanga Elisabeti, nkupikitanga namene kwa kuhangalala. Anepo Elisabeti nkuumbajwa Umumu Wanaswe,

42 nkunonoha lidi wachidoni, “Ûnijaliwa kupunda amahe vammalele, na mwana umbemmelêka ànjaliwa!

43 Henga nangu ni nani mpaka anyokwe Nang'olo wangu aide kwang'une?

44 Lola, pangupilikene chihi disalamu dyako, mwana nkanunu nkupikitanga namene kwa kuhangalala nnitumbo lyangu.

45 Henga wasa wako ukulupidile kuva, àlalá lákuhaulidilè Nang'olo lachilatiswe!”

### *Maliya ànnombolela Nnungu*

46 Maliya nkuchidoni,

“Ntima wangu ùnnombolela Nang'olo,

47 na isungu yangu innyangalalila Nnungu Mpohi wangu.

48 Kwa kuva, ànguvikidile chididi nangu nintumishi wake ngulisulupûha.

Na kutandikila vino mpaka vyaka na vyaka, vívelêkwa vyammalele vimbenguchema ngujaliwije,

49 kwa kuva, Nnungu Avêle na Dimongo àngutendedile mambo makulu, na lina lyake nni wanaswe.

50 Nang'e àvavikila chididi vanu vamwesîmu va vívelêkwa vyammalele.

51 Àtendile mambo makulungwa kwa dimongo dyake, na ànivapalang'anya vanu avala valyôna mmitima yavo.

52 Àvasulupusije vafalume mmiteng'u vyavo vya chifalume, na kuvatumbyanga vanu vaonekâna kuva vakee va mana.

53 Àvasibihije amahuvani vavêle na indala kwa vitukutuku vyambone, henga vakûpata àvavingenge chihi makono weka.

54 Àvayangete vanu va Isilaeli vatumishi vake, kwa kukumbukila ahadi yake ya kuvavikila chididi,

55 malinga chanavaahidite anyakala vetu, Iblahimu na lukolo lwake, vyaka na vyaka!”

56 Bahi Maliya nkuikala na Elisabeti malinga myedi mitatu, anepo nkuuya kukaya kwake.

### *Kuvelekwa kwanga Yohana Nkûbatisa*

57 Palahwikile mahiku la Elisabeti kunyakula, bahi nkummeleka mwana wa chilume.

58 Avandikani mwave chalumo na alangavake pavapilikene kuva Nang'olo àmmikilidile chididi chikulungwa, vammalele nkuhangalala nawe pamo.

59 Mwana pahwikihije maduva nane, vanu nkwidang'ana unannyalula, nkulembela vamwing'e lina Sakaliya, lina lya atatake.

60 Henga anyokwe nkuchidoni, “Nanga! Akee uchocho, lina lyake àmbechemwa Yohana.”

61 Anevo vanu nkuchidoni, “Mbona nnitawa lyenu nanga munu avêle na lina anelyo!”

62 Anepo vanu nkummuja atatake mwana kwa kumwolotela uchinga vamale àlembenchema lina ntwani.

63 Sakaliya nkuyuwa chibao cha kulemba, nkulemba uvila, “Lina lyake Yohana.” Vanu vammalele nkukangana!

<sup>64</sup> Bahi upala lulimi na kanya ya Sakaliya nkuhunguliwa, nkutandilika kavila kutangola akuno wannombolela Nnungu.

<sup>65</sup> Avandikani mwave vammalele nkuyopa, na vanu vammalele nkuva uvatangola habali anedyo kila pachinu nchilambo cha machinga-machinga cha ku Yudeya.

<sup>66</sup> Vanu vammalele vapilikêne habali anedyo, nkudivika mmitima yavo akuno uvaliua kuchidoni, “Ayu mwana àmbekuva munu wa namuna nt-wani?” Kwa kuva, dimongo dyanga Nang’olo òinanchunga.

### *Sakaliya àhumya unabii*

<sup>67</sup> Sakaliya, atatake Yohana, nkuumbajwa Umumu Wanaswe, nkutandilika kuhumya unabii wachidoni,

<sup>68</sup> “Alombolewe Nang’olo, Nnungu wa Isilaeli, kwa kuva, àdile unavayangata vanu vake na kuvakombola.

<sup>69</sup> Nang’e àtwing’ile Mpohi avèle na dimongo, avelekwejije nnitawa lyanga Daudi, ntumishi wake,

<sup>70</sup> malinga chanatangwele anepo kala, kupitila manabii vake vanaswe.

<sup>71</sup> Na vino tumbepohwa mmakono la amongo vetu, yani vanu avala vatuvênga.

<sup>72</sup> Nnungu àvavikidile chididi anyakala vetu, kwa kulikumbukila lilailano lyake lyanaswe,

<sup>73</sup> lyanamwapilidile anakulwetu Iblahimu.

<sup>74</sup> Tunipohwa mmakono la amongo vetu,

bahi tunahulula kuntumikila bila kuyopa,

<sup>75</sup> kwa hali ya uwanaswe na haki pameho pake, mmaduva lammalele la umi vetu.

<sup>76</sup> Na wako mwanangu, ùmbechemwa nabii wa Nnungu Nkulu, kwa kuva, ùbennongolelela Nang’olo,

uchinga unkatapajije indila yake,

<sup>77</sup> kwa kuvamaiha vanu vake upohi wa kusamehewa masambi lavo.

<sup>78</sup> Bahi ing’anya ya chididi chikulu changa Nnungu wetu, nng’anje wa upohi kihaloka kulihunde ùvele pepi kutulangajija,

<sup>79</sup> hwetu tuikâla nnupi na mummbweha wa kuhwa, uchinga atulodye tupate kuipapata indila ya amani.”

<sup>80</sup> Aneyo mwana nkuhwenaha kukulumuka na kuyenjejeka dimongo muisungu yake. Nkuhwena unaikala kulilanga mpaka palihwikile liduva alila lyatandilike utumishi wake pameho pa vanu va Isilaeli.

## 2

### *Kuvelekwa kwanga Yesu (Matayo 1:18-25)*

<sup>1</sup> Mmaduva anelo, Nfalume Agosto, ànavele nfalume nkulu wa Loma\*, àlajije vanu vammalele va vilambo vichitawaliwa na ufalume wa Loma, valembwe malina lavo mmitabu.

<sup>2</sup> Na auno wávele mwanda ntandi wa kusalangwa kwa vanu mmahiku àlalá Kuleniyo panavele nkulu wa chilambo cha ku Siliya.

<sup>3</sup> Kila munu nkuhwena kuimanga yavelekwejije unalembwa lina lyake.

\* 2:1 Nsitali auno ùlembwije Kaisali, kuyamba lina lya cheo cha Nfalume nkulu wa Loma.

4 Yusufu nanang'e nkuuka kuimanga ya ku Nasaleti chilambo cha ku Galilaya, nkuhwena kuimanga ya ku Beselehemu ivèle nchilambo cha ku Yudeya, imanga yanavelekwejiye Nfalume Daudi. Yusufu ápite aneko kwa kuva, ávelekwejiye nnitawa lyanga Daudi.

5 Yusufu ápite unalembwa pamo na Maliya mmahe wachimposa, ánavele na chitumbo.

6 Pavanavele aneko ku Beselehemu, uhiku wa Maliya kunyakula nkukamola,

7 nkummaleka mwana wa chilume, chihungumikova. Nkun'dingilija dinguvo dya chikanunu, nkunannaja nchombo cha kuvalisija ang'ombe, kwa kuva, nanga pavanapete nafasi muing'ande ya vayeni.

### *Malaika àvahumila vachunga*

8 Chilo uchocho, pepi na imanga aneyo pávele na vachúnga vachicheja kulilanga chilo uvalolihija angandolo vao.

9 Upala malaika wanga Nang'olo nkuvahumila, na nng'anje wa ukulu wa Nang'olo nkuvalangajija kila m'bali, vachúnga nkuyopa namene.

10 Malaika nkuvahaulila kuchidoni, “Munayope, kwa kuva, nangu nímpelekejijije mwenu malove lambone lambevahangalája namene vanu vammalele.

11 Kwa kuva, nelo muimanga yavelekwejiye Nfalume Daudi, ávelekwejiye Mpohi kwajili yenu, aneyo njo Kilisto† na Nang'olo.

12 Na achino njo chimbekúva chimaiho kwenu mwenu kuva, pamumbewena mũmbenkoja nkanunu adingilijjwè dinguvo dya chikanunu akuno alajjwè nchombo cha kuvalisija ang'ombe.”

13 Upala nkuhumila likuwa likulungwa lya malaika, nkulundana na aneyo malaika, nkuva uvannombolela Nnungu uvachidoni,

14 “Atumbyangwe Nnungu avèle muha kulihunde, na apano pachilambo páave na amani kwa vanu vákatapaliwjà navo!”

15 Anevo malaika pavaukile kuhwena kulihunde, vachúnga nkuhulanila kuchidoni, “Tuhweneng'ane ku Beselehemu tukulole chinu chihumidile, chatuhaulidile Nang'olo.”

16 Bahi vanang'o nkutumanuma kuhwena, nkunkoja Maliya na Yusufu na ayula nkanunu, alajjwè nchombo cha kuvalisija ang'ombe.

17 Avala vachúnga pavammwene ayula nkanunu, nkuhwena unava-haulila‡ vanu vammalele malove lanavahaulidile ayula malaika kunyamba aneyo mwana.

18 Vanu vammalele vanapilikene anelo, nkukangana namene habali anedyo divachitanga anevo vachúnga.

19 Henga Maliya nkulavika anelo lammalele muntima mwake akuno walahimukila.

20 Bahi avala vachúnga nkuuyananga, akuno uvantumbyanga na kunnom-bolela Nnungu kwajili ya mambo lammalele lavalapilikene na kulona, kwa kuva, lammalele lámhumidile muchi chanavahaulidile ayula malaika.

### *Mwana àchemwa lina*

† 2:11 Kilisto mana lake, “atondwelejiye na Nnungu.” Na Nnungu ániahidi myanda yohe kwa indila ya manabii vake kuva achiawapohe vanu vake kupitila aneyo Kilisto. ‡ 2:17 Apano Luka àlembele, “vánihaula,” bila kuhaula kuva, vávahaulidile vanani. Kwa kuva, Chigiliki chake nanga pachimaikana sana kama anevo vachúnga vávahaulidile vammalêke Yesu au vanu vanji.

<sup>21</sup> Palikamwele liduva lya nane, liduva lya kunnyalula ayula mwana, nkunchema lina Yesu. Lina anelyo áhumije malaika kabla Maliya akànambikuva na chitumbo.

*Yesu ákamujwa kwa Nang'olo*

<sup>22</sup> Palamalilike maduva la luhuko kupapatana na Sheliya ya Musa chiinalaijije, Yusufu na Maliya nkuntwala mwana nkumpelekeja ku Yelusalemu, unankamuja kwanga Nang'olo uchinga antumikile.

<sup>23</sup> Vápite unatenda uchocho kupapatana na Sheliya yanga Nang'olo ihaûla kuva, “Kila chihungumikova wa chilume, àmbekamujwa kwanga Nang'olo ààve wake.”§

<sup>24</sup> Na vápite unahumya na sadaka malinga chiilaijije Sheliya ya Nang'olo kuva, “madeya mavili au makanda mavili la dimunda.”\*\*

<sup>25</sup> Na pa Yelusalemu pávele na munu yumo lina lyake Simeoni. Munu aneyo átenda àlalá lalalembela Nnungu na kumweshimu. Simeoni álolela kwa hamu ing'ulu kuida kwa upohi wa vanu va Isilaeli, na Umumu Wanaswe ávele pamo nanang'e.

<sup>26</sup> Umumu Wanaswe ánimmaiha kuva, akambekuhwa mpaka amwone Kilisto†† wa Nang'olo Nnungu.

<sup>27</sup> Anepo Umumu Wanaswe nkunnodya Simeoni kuinjila pa Ing'ande ya Nnungu. Vammeléke Yesu pavampelekejije mwana pa Ing'ande yanga Nnungu uchinga atendewe muchi chiilaijije Sheliya ya Musa,

<sup>28</sup> Simeoni nkumpwechelela aneyo mwana mmakono lake na kunnombolela Nnungu, wachidoni,

<sup>29</sup> “Nang'olo Nkulu, nangu ni ntumishi wako, vino nguluhusu nguhwe kwa amani, kwa kuva, ùniitimisa ahadi yako.

<sup>30</sup> Kwa kuva, kwa meho langu ñniyona indila yako yumbepapohija vanu.

<sup>31</sup> Na indila aneyo ùniitayalisha uchinga vanu vammalele vayone.

<sup>32</sup> Indila aneyo njo imbevalangajija vanu vakávele Vayahudi, na kuida na ukulu kwa vanu vako Vaisilaeli.”

<sup>33</sup> Atatake Yesu pamo na anyokwe nkukangana namene pavapilikene malove lachitangola Simeoni kumwamba Yesu.

<sup>34</sup> Simeoni nkuvabaliki, nkunnyaulila Maliya anyokwe Yesu kuchidoni, “Ayu mwana ànivelekwa kuva ing'anya ya kuyahika na kupohwa kwa Vaisilaeli vohe. Na nang'e àmbekuva chimaiho kihaloka kwanga Nnungu, henga vanu vohe vàm bentahuka,

<sup>35</sup> uchinga mitima ya vanu vohe imaikane. Na wako Maliya ntima wako ùmbepwateka muchi ùhomwije upanga ukôla akuno na akuno.”

<sup>36</sup> Anepo pa Ing'ande yanga Nnungu pávele na nabii yumo wa chikongwe anakongopele namene. Mmahe aneyo lina lyake vánchemba Ana, mwana wanga Fanuweli, wa nnitawa lwa Asheli. Ana pánavele mwali áikalene na ntwave myaka saba, anepo ntwave nkuhila.

<sup>37</sup> Pahiliwijiye na ntwave nkuva chihi waikala weka mpaka kuhwikila kuva na myaka samanini na ncheche. Maduva anelo lammalele akáchiuka pa Ing'ande ya Nnungu wantumikila Nnungu chilo na muhi, wafunga na kunnyuwa Nnungu.

<sup>38</sup> Aneyo mmahe nkuhaloka, nkutandilika kunnombolela Nnungu na kutanga habali dya aneyo mwana kwa vanu vammalele vachilolêla kupohwa kwa imanga ya Yelusalemu.

§ 2:23 Kuuka 13:2,12    \*\* 2:24 Valawi 12:8    †† 2:26 Mana la Kilisto, lola Luka 2:11.

<sup>39</sup> Yusufu pamo na Maliya, pavamalidile kutenda mambo lammalele lalaijijwe mu Sheliya yanga Nang'olo, nkuukananga pa Yeluselemu nkuh-wena kuchijiji chavo cha ku Nasaleti, chilambo cha ku Galilaya.

<sup>40</sup> Aneyo mwana nkukulumuka na kuyenjejeke dimongo na kuumbalwa na lúnda, na inema ya Nnungu ívele pamo nanang'e.

### *Yesu pa Ing'ande yanga Nnungu*

<sup>41</sup> Kila mwaka atatake na anyokwe Yesu vánayomboka kuhwena ku Yeluselemu kusikukuu ya Vayahudi ya Pasaka.

<sup>42</sup> Yesu pahwikihije changa cha myaka kumi na mbili, nkuyomboka navo kuhwena kusikukuu kupapatana na nnyambo wa sikukuu aneyo.

<sup>43</sup> Na paimalilike sikukuu, nkutandilika mwanda wa kuuya kwavo, henga Yesu nkuisalila ku Yeluselemu. Anyokwe na atatake vakáchimala kuva àniisalila,

<sup>44</sup> vanang'o vátenda kuva àvele nnikuwa lya amwanda. Anepo nkuhwena mwanda wa liduva limo, nkutandilika kuntaha mmakuwa la alangavao na ayanjavao.

<sup>45</sup> Bahi kwa kuva nanga pavanammwene, nkuuyananga ku Yeluselemu unantaha.

<sup>46</sup> Nniduva lya tatu lya kuntaha, nkunankoja nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu aikèlè ching'ati vakúhunda Sheliya ya Musa, wavapilikanila na kuvauja maswali.

<sup>47</sup> Vanu vammalele vachimpilikanîla vánikangana namene ing'anya ya ding'ano dyake na mayang'udi lake.

<sup>48</sup> Vammaléke pavammwene nkukangana namene. Anyokwe nkummuja kuchidoni, “Mwanangu, ing'anya ntwani útutendedile uchocho? Nangu na atatako twavele na lipamba patuchikutaha.”

<sup>49</sup> Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Mwadachi mungutahe? Dachi, mukámayite kuva ngúlembelwa ngúúve mu Ing'ande ya Atatangu?”

<sup>50</sup> Henga vammaléke, nanga pavanakameke chilachiyamba malove lava-haulidile.

<sup>51</sup> Bahi Yesu nkuuya ku Nasaleti chalumo na anyokwe na atatake, nkuva wavapilikana. Anyokwe nkulavika anelo lammalele muntima mwake akuno walahimukila.

<sup>52</sup> Yesu nkuhweneha kuyenjejeke lúnda na changa, na kuhalija kunkata-palila Nnungu pamo na vanu.

## 3

### *Yohana Nkúbatisa àvahunda vanu*

*(Matayo 3:1-12, Mako 1:1-8, Yohana 1:19-28)*

<sup>1</sup> Bahi mmwaka wa kumi na nnyano wa utawala wanga Tibeliyo Nfalume wa Loma, Pontio Pilato ávele nkulu wa chilambo cha ku Yudeya. Na Helode ávele nkulu wa chilambo cha ku Galilaya na Filipo nkuluwe Helode ávele nkulu wa chilambo cha ku Ituleya na ku Talakoniti, na Lusaniya ávele nkulu wa chilambo cha ku Abilene,

<sup>2</sup> Anasi na Kayafa vávele Makuhani Vakulu. Bahi mmahiku anelo Yohana mwana wanga Sakaliya nkupwechelela ujumbe wa lilove lya Nnungu pánavele aneko kulilanga.

<sup>3</sup> Anepo Yohana nkupita waonga mmilambo vyammalele vivèle pepi na mutó wa Yoludani wavahubilila vanu valeke masambi na kubatiswa uchinga Nnungu avasamehe masambi lavo.

4 Bahi anepo njo palatimidile malove alano lalembwîje nchitabu changa nabii Isaya kuchidoni,

“Munu ànonoha lidi aneko kulilanga wachidoni,  
‘Nkatapajije Nang’olo indila yake,  
nyoshanga dihengo dyambepita.

5 Kila luhunde lùmbehuhuliwa,  
na kila lichinga na kila chisulu vimbetingilivanywa,  
na sehemu dingongomêne òimbenyoshwa,  
na dindila divêle na mapondo òimbehang’anijwa.

6 Na kila munu achiawone upohi uhalôka kwa Nnungu!’ ”\*

7 Bahi Yohana nkuva wavahaulila vanu vammalele vachiîda unabatiswa kuchidoni, “Mwenu nni mmama nna nachihungo! Nnani an’dumênge mwenu muitile gasabu yanga Nnungu îida?”

8 Bahi tendanga matendo lalangûja kuva mùnilaleka masambi lenu. Mùnatandilike chihi kulihaulila mmene kwa mmene kuva, ‘Iblahimu nni anakulwetu.’ Nangu ninnyaulilanga kuva, Nnungu ànahulula kulapindikulanya mayanga alano lààve udukulu vanga Iblahimu.

9 Bahi vino imbedo ònivikwa tayali kucheketa mahina la milandi. Kila nnandi ukápa vihepo vikatapele umbechetwa na kuyahwa mmoto.”

10 Likuwa lya vanu nkummuja Yohana kuchidoni, “Vino tutende dachi?”

11 Yohana nkuvayang’ula kuchidoni, “Kila munu avêle na mikogo mivili, atwale umo annyavile nnyake akávenawo, na avêle na chakulya nanang’e avayavile vakávenacho.”

12 Na vakútuala kodi navanang’o nkummwenela uchinga vabatiswe, nkummuja Yohana kuchidoni, “Nkúhunda, nkee hwetu tutende dachi?”

13 Nang’e nkuvayang’ula kuchidoni, “Nnatwale kodi kupunda chimulajijwe.”

14 Matiyala navanang’o nkummuja Yohana kuchidoni, “Nkee hwetu tutende dachi?” Yohana nkuvayang’ula kuchidoni, “Mwenu munansulumu munu chinu chohecho, na wala munansitaki munu kulukumbi kwa kunambilila. Mwenu tolejwa chihi na misahala yenu.”

15 Vanu vammalele vachilolêla kuida kwa Kilisto, nkuva uvaliujja mmitima yavo kuva, panjika Yohana njo Kilisto.

16 Bahi Yohana nkuvahaulila vanu vammalele kuchidoni, “Nangu òim’batisa mwenu kwa medi, henga ànipwawa áîda, avêle na dimongo ding’ulu kungupunda nangu, na nangu wala nikáfala kuntumikila kananga kwa kuhungula mididi ya vilatu vyake. Nang’e àmbem’batisa mwenu kwa Umumu Wanaswe na kwa moto.

17 Nang’e ànyakwile chihelo cha kupembulila mmakono mwake uchinga apetelele ngano yake. Àmbeilapola ngano na kuivika nnikangala, henga makadakada àmbelayocha mmoto ukádimika.”

18 Yohana ànivahubilila avala vanu Malove Lambone akuno wavahaulila malove lohe la kila namuna la kuvaduma.

19 Uchocho, Yohana ànin’duma Nfalume Helode ing’anya ya kunnomba Helodiya, n’jawe Filipino nnung’une mwene Helode, na ing’anya ya mambo lanjji mabaya lanatendile.

20 Anepo Helode nkuhalija kutenda lahakalenge kwa kuntaya Yohana nnilungu.

\* 3:6 Isaya 40:3-5

*Kubatiswa kwanga Yesu  
(Matayo 3:13-17, Mako 1:9-11)*

<sup>21</sup> Vanu vammalele pavachibatiswa, Yesu nanang'e nkubatiswa. Yesu pachinnyuwa Nnungu, kulihunde nkuhunukuka,

<sup>22</sup> na Umumu Wanaswe ánevele muchi umunda nkunsulupukila. Anepo nkupilikanika lidi kahaloka kulihunde ulichidoni, “Wako njo mwanangu unikutamwa, ñnikatapaliwa na wako.”

*Litawa lyavelekwejiye Yesu  
(Matayo 1:1-17)*

<sup>23</sup> Yesu patandilike kukola madengo lake ávele na myaka malinga salasini, na vanu vátenda kuva nang'e ni mwana wanga Yusufu. Yusufu ávele mwana wanga Heli.

<sup>24</sup> Heli ávele mwana wanga Masati, na Masati ávele mwana wanga Lawi, na Lawi ávele mwana wanga Meliki, na Meliki ávele mwana wanga Yanayi, na Yanayi ávele mwana wanga Yusufu,

<sup>25</sup> na Yusufu ávele mwana wanga Matatiya, na Matatiya ávele mwana wanga Amosi, na Amosi ávele mwana wanga Nahumu, na Nahumu ávele mwana wanga Hesili, na Hesili ávele mwana wanga Nagayi,

<sup>26</sup> na Nagayi ávele mwana wanga Maasi, na Maasi ávele mwana wanga Matatiya, na Matatiya ávele mwana wanga Semeyi, na Semeyi ávele mwana wanga Yoseki, na Yoseki ávele mwana wanga Yuda,

<sup>27</sup> na Yuda ávele mwana wanga Yohanani, na Yohanani ávele mwana wanga Lesa, na Lesa ávele mwana wanga Selubabeli, na Selubabeli ávele mwana wanga Shealiteli, na Shealiteli ávele mwana wanga Neli,

<sup>28</sup> na Neli ávele mwana wanga Meliki, na Meliki ávele mwana wanga Adi, na Adi ávele mwana wanga Kosamu, na Kosamu ávele mwana wanga Elimadamu, na Elimadamu ávele mwana wanga Eli,

<sup>29</sup> na Eli ávele mwana wanga Yoshuwa, Yoshuwa ávele mwana wanga Eliaseli, na Eliaseli ávele mwana wanga Yalimu, na Yalimu ávele mwana wa Masati, Masati ávele mwana wanga Lawi,

<sup>30</sup> na Lawi ávele mwana wanga Simeoni, na Simeoni ávele mwana wanga Yuda, na Yuda ávele mwana wanga Yusufu, na Yusufu ávele mwana wanga Yonamu, na Yonamu ávele mwana wanga Eliakimu,

<sup>31</sup> Eliakimu ávele mwana wanga Meleya, na Meleya ávele mwana wanga Mena, na Mena ávele mwana wanga Matasa, na Matasa ávele mwa wa Nasani, na Nasani ávele mwana wanga Daudi,

<sup>32</sup> na Daudi ávele mwana wanga Yese, na Yese ávele mwana wanga Obedi, na Obedi ávele mwana wanga Boasi, na Boasi ávele mwana wanga Salumoni, na Salumoni ávele mwana wanga Nashoni,

<sup>33</sup> na Nashoni ávele mwana wanga Aminadabu, na Aminadabu ávele mwana wanga Adimini, na Adimini ávele mwana wanga Alini, na Alini ávele mwana wanga Hesiloni, na Hesiloni ávele mwana wanga Pelesi, na Pelesi ávele mwana wanga Yuda,

<sup>34</sup> na Yuda ávele mwana wanga Yakobo, na Yakobo ávele mwana wanga Isaka, na Isaka ávele mwana wanga Iblahimu, na Iblahimu ávele mwana wanga Tela, na Tela ávele mwana wanga Naholi,

<sup>35</sup> na Naholi ávele mwana wanga Selugi, na Selugi ávele mwana wanga Lewu, Lewu ávele mwana wanga Pelegi, na Pelegi ávele mwana wanga Ebeli, na Ebeli ávele mwana wanga Sela,

<sup>36</sup> na Sela ávele mwana wanga Kenani, na Kenani ávele mwana wanga Alifakisadi, na Alifakisadi ávele mwana wa Shemu, na Shemu ávele mwana wanga Nuhu, na Nuhu ávele mwana wanga Lameki,

<sup>37</sup> na Lameki ávele mwana wanga Mesusela, na Mesusela ávele mwana wanga Henoko, na Henoko ávele mwana wanga Yaledi, na Yaledi ávele mwana wanga Mahalaleli, na Mahalaleli ávele mwana wanga Kenani,

<sup>38</sup> na Kenani ávele mwana wanga Enoshi, na Enoshi ávele mwana wanga Seti, na Seti ávele mwana wanga Adamu, na Adamu ávele mwana wanga Nnungu.

## 4

### *Kulingwa kwanga Yesu (Matayo 4:1-11, Mako 1:12-13)*

<sup>1</sup> Anepo Yesu nkuuya kuhaloka kumuto wa Yoludani akuno aumbajjwè Umumu Wanaswe. Aneyo Umumu nkunnodya Yesu kuhwena kulilanga.

<sup>2</sup> Aneko kulilanga Yesu nkulingwa na Ibilisi kwa maduva alubaini. Mmaduva anelo, Yesu nanga panalile chinu chohecho, na palamalidile maduva anelo, nkuva na indala.

<sup>3</sup> Ibilisi nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Ikàva wako Mwana wanga Nnungu, lihaulile alino liyanga liive nkate.”

<sup>4</sup> Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Inilembwa Mmalemba Lanaswe kuva, ‘Munu akambelama chihi kwa kulya nkate.’\*”

<sup>5</sup> Anepo Ibilisi nkumpelekeja Yesu kudedu lichinga lilehu, nkunnanguja kwa pamo ufalume wa kila chilambo.

<sup>6</sup> Ibilisi nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nangu nguchinikwing'e mamulaka la kutawala ufalume anewo wammalele na ukulu wake, kwa kuva, vyam-malele vivele mmakono mwangu, na nangu nahulula kumwing'a munu woheyo unintamwa.

<sup>7</sup> Bahi ukàngwabudu nangu nguchinikwing'e anevyo vyammalele.”

<sup>8</sup> Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Inilembwa Mmalemba Lanaswe kuva, ‘Mwabudu Nang'olo Nnungu wako, na kuntumikila chihi nang'e weka.’†”

<sup>9</sup> Bahi Ibilisi nkumpelekeja Yesu ku Yelusalemu, nkunammika kuchisweswe cha muha namene cha Ing'ande ya Nnungu, nkunyaulila kuchidoni, “Ikàva wako Mwana wa Nnungu, liyahe pahi,

<sup>10</sup> kwa kuva, inilembwa Mmalemba Lanaswe kuva, ‘Nnungu àmbekulajijja malaika vakuchunge,

<sup>11</sup> na vanang'o vàmbe kunyakula mmakono lavo, uchinga unalihumbule kananga madodo lako mmayanga.’‡”

<sup>12</sup> Henga Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Inilembwa, ‘Unanninge Nang'olo, Nnungu wako.’§”

<sup>13</sup> Bahi Ibilisi pamalidile kunninga Yesu kwa kila namuna, nkunneka kadiki mpaka pánapàtà wasa unji wa kunninga.

### *Yesu àtandilika madengo lake nchilambo cha ku Galilaya (Matayo 4:12-17, Mako 1:14-15)*

\* 4:4 Makumbuso 8:3 † 4:8 Makumbuso 6:13 ‡ 4:11 Sabuli 91:11-12 § 4:12 Makumbuso 6:16



14 Anepo Yesu nkuuka kulilanga, nkuhwena kwave ku Galilaya akuno aumbajijwè dimongo dya Umumu Wanaswe, habali dyake nkuyanjala kila pachinu nchilambo anecho.

15 Yesu nkuva wavahunda vanu n'ding'ande dyavo dya kunnyuwila Nnungu, na vanu vammalele nkuva uvannombolela.

*Kuhitwa kwanga Yesu aneko ku Nasaleti  
(Matayo 13:53-58, Mako 6:1-6)*

16 Anepo Yesu nkuhwena ku Nasaleti, chijiji chavelekwejije. Palihwikile Liduva Iya Kuyewelega, Yesu nkuinjila muing'ande ya kunnyuwila Nnungu, malinga chiunavele nnyambo wake. Nkuimila uchinga avasomele vanu Malemba Lanaswe.

17 Nkupewa chitabu changa nabii Isaya. Nkuchihunukula, nkutaha pachinu palembwije uvila,

18 “Umumu wa Nang'olo àvele pamo na nangu.

Kwa kuva, àningutandola nivahubilile amahuvani Malove Lambone.

Na àningutuma nivahaulile vafungwa kuva vàmbekombolewa,  
na vanu vaputèle meho kuva vachivalole.

Àningutuma unaveng'a uhulu vanu vabanîhwa,

19 na kuvahaulila vanu kuva mahiku la Nang'olo kulanguja uwambone kwa vanu lànikamola.”\*\*

20 Anepo Yesu nkuchihinika achila chitabu, nkumwing'a ntumishi wa muing'ande aneyo, nang'e nkuikala. Vanu vammalele vanavele muing'ande ya kunnyuwila Nnungu nkumpalambahija meho.

21 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Alano Malemba, nelo lànitimila pamuchipilikanila.”

22 Anepo vanu vammalele nkunnombolela na kukangana ing'anya ya malove la inema lachilatangola, nkuva uvachidoni, “Kwani ayu akee mwana wanga Yusufu?”

23 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nangu nikee na lipamba kuva muchimunguhaulile nlii auno, 'N'ganga lîlanye umwene!' Uchocho muchimunguhaulile kuva, 'Lammalele latupilikene kuva ùnilatenda ku Kapelinaumu, latende na apano penu.' ”

24 Yesu nkuhweneha kutangola wachidoni, “Nangu nînyaulila uhiu kuva, nanga nabii akubalîka nkaya yake.

25 Nangu nînyaulilanga uhiu kuva, mmahiku langa Eliya, nchilambo cha Isilaeli kúvele na anannidi vohe. Na mmahiku anelo imbula ínihungwa uchinga inatonye kwa uhiku wa vyaka vitatu na myedi sita, bahi nkuva na indala nchilambo chammalele.

26 Pamo na anelo, Eliya nanga panatumwije kwa anannidi anevo va nchilambo cha Isilaeli. Henga átumwije chihi kwa nannidi wa ku Salepta, nchilambo cha ku Sidoni.

27 Na mmahiku langa nabii Elisha, nchilambo cha Isilaeli kúvele na amangundula vohe. Henga álamijwe chihi mmangundula yumo uvanchema Namani wa nchilambo cha ku Siliya.”

28 Vanu vammalele vanavele muing'ande ya kunnyuwila Nnungu, nku-visa namene pavapilikene malove anelo.

29 Nkuimilanga, nkunnyumya Yesu pawelu imanga yavo inadengwije muha lichinga. Nkumpelekeja mpaka nnyenje likobikobi uchinga vammotohije.

\*\* 4:19 Isaya 61:1-2, Isaya 58:6

<sup>30</sup> Henga Yesu nkupita ching'ati likuwa, nkuhwena.

*Yesu àmmusa nanndenga  
(Mako 1:21-28)*

<sup>31</sup> Bahi Yesu nkuhelela mpaka kuimanga ya ku Kapelinaumu, chilambo cha ku Galilaya. Aneko Yesu nkuva wavahunda vanu kila Liduva lya Kuyewelela.

<sup>32</sup> Vanu vammalele nkukangana namene namuna chachivahunda, kwa kuva, ávahunda muchi munu avêle na mamulaka.

<sup>33</sup> Na amula muing'ande ya kunnyuwila Nnungu múvele na munu anavele na nanndenga, nkukuta ing'uto wachidoni,

<sup>34</sup> “Aaa! Wako Yesu wa ku Nasaleti útulembela chani hwetu? Dachi, úidile unatuwalala? Nangu ñnikumala wako. Wako nni Wanaswe wanga Nnungu!”

<sup>35</sup> Yesu nkunkalipila ayula nanndenga wachidoni, “Nyalala! Mmuke munu ayuno!” Bahi nanndenga nkummatohija ayula munu pahi, muyo mwa vanu, nkummuka bila kummumisa.

<sup>36</sup> Vanu vammalele nkukangana namene, nkuva uvahaulanila kuchidoni, “Malove alano la namuna ntwani? Kwa kuva, kwa dimongo na mamulaka ávaamulisa anamindenga vauke, na vanang'o vanauka!”

<sup>37</sup> Bahi habali dyanga Yesu nkupilikanika kila pachinu nchilambo cha ku Galilaya.

*Yesu àvalamya vanu vohe  
(Matayo 8:14-17, Mako 1:29-34)*

<sup>38</sup> Yesu nkuhuma amula muing'ande ya kunnyuwila Nnungu, nkuhwena kukaya kwanga Simoni uvanchema Petulo. Nkawake Simoni ánaaula namene chidumba, bahi nkunnyuwa Yesu annamye mmahe aneyo.

<sup>39</sup> Yesu nkunyenyelekelela ayula mmahe, nkuchiamulisa chidumba chimuke, na chidumba nkummuka. Upala ayula mmahe nkuimila, nkutandilika kuvahudumila.

<sup>40</sup> Liduva palichiswa, vanu vammalele vánavele na alangavao vánavele na magonjo la kila namuna, nkumpelekejija Yesu anevo vagonjo. Na Yesu nkuvavikila makono lake vagonjo vammalele, nkuvalamya.

<sup>41</sup> Anamindenga vánivauka vanu vohe akuno uvataya lwasu uvachidoni, “Wako nni Mwana wanga Nnungu!”

Henga Yesu nkuvakalipila anevo anamindenga, na kuvadivila vanatangole kwa kuva, vánimmala kuva nang'e njo Kilisto††.

*Yesu àvayanjajija Malove Lambone vanu va ku Yudeya  
(Mako 1:35-39)*

<sup>42</sup> Liduva lipapete ulyamba na mambumbu, Yesu nkuuka paimanga nkuhwena pachinu pakávele na vanu. Likuwa likulungwa lya vanu nkutandilika untaha. Pavammwene nkulinga kun'divila uchinga anaue.

<sup>43</sup> Henga Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Ngùlembelwa nguhwene na n'dimanga dinji nikavahubilile vanu Malove Lambone la Ufalume wa Nnungu, kwa kuva, ñnitumwa kwajili ya aneyo.”

<sup>44</sup> Bahi Yesu nkuva wawayanjajija vanu Malove Lambone n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu, nchilambo cha ku Yudeya.

## 5

*Yesu àvatandola vakuhundwa vatandi  
(Matayo 4:18-22, Mako 1:16-20)*

†† 4:41 Mana la Kilisto lola Luka 2:11.

1 Liduva limo, Yesu áimidile nnyenje Litanda lya Galilaya, akuno likuwa lya vanu lin'dingwike uvagumanagumana uchinga vapilikanile lilove lya Nnungu.\*

2 Yesu nkudyona dingalava dimbili divèlè nnyenje litanda. Dingalava anedyo dílekwiye na akúupa dihomba vachiúsa miswani n'dinjawu dyavo.

3 Yesu nkujinjala muingalava imo ínavele yanga Simoni uvanchema Petulo, nkunnyaulila Simoni aítukuhije mmedi, kulehu kadiki na kunnyangi. Yesu nkuikala, nkuva wahunda likuwa lya vanu akuno aikèlè mwingalava.

4 Pamalidile kuvahunda vanu, nkunnyaulila Simoni kuchidoni, “Then-geleje ingalava mpaka pachinu pavèle medi lohe, mukataye dinjawu dyenu, muupe dihomba.”

5 Simoni nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, “Nang'olo, tùnitumbama kuupa chilo chammalele ila nanga patupete chinu. Henga kwa kuva ùhawile wako, bahi nguchingutaye dinjawu.”

6 Pavatadile dinjawu, nkuupa dihomba dyohe namene, mpaka dinjawu dyavo kutandilika kukaduka.

7 Bahi nkuvakapila avao vanavele muingalava inji uchinga vaide vakavayangate. Vanang'o nkuidananga, nkuumbajanga dihomba n'dingalava dyammalele dimbili, mpaka dingalava kutandilika kutitimila.

8 Bahi Simoni uvanchema Petulo palawene anelo lahumidile, nkuhunama muyo mwa Yesu nkuchidoni, “Nang'olo, linyemye na nangu! Kwa kuva, nangu nni munu nguvèle na masambi!”

9 Simoni átangwele uchocho ing'anya nang'e na avake vammalele vánikangana namene ing'anya ya kuupa dihomba dyohe.

10 Yakobo na Yohana vana vanga Sebedayo, vanavele vakúupa avake Simoni, na vanang'o vánikangana. Yesu nkunnyaulila Simoni kuchidoni, “Un-ayope, kwa kuva kutandikila vino wako ùmbekuva uvaupilà vanu kwanga Nnungu.”

11 Anepo nkuutangila dingalava dyavo mpaka kunyenje litanda, nkulekanga kila chinu, nkumpapata Yesu.

*Yesu ànnamya mmangundula*  
(Matayo 8:1-4, Mako 1:40-45)

12 Yesu pánavèlè muimanga imo ya chilambo cha ku Galilaya, nkuida munu yumo anavele na mangundula mmili wammalele. Pammwene Yesu, nkuhunama pamadodo langa Yesu nkunnyuwa wachidoni, “Nang'olo, wako ukàlebela unahulula chihi unguhahulanga kwa kungulamya.”

13 Yesu nkunyoloja nkono wake nkun'gusa, nkunnyaulila kuchidoni, “Elo nalembela, lama. Hahuka mwalehu!” Upala mangundula nkummuka.

14 Bahi Yesu nkumwamulisa ayula munu kuchidoni, “Unannyaulile munu woheyo, henga hwena ukalilanguje kwa kuhani na uhumye sadaka ya kuhahulwa kwako malinga chalajije Musa, uchinga vanu vamale kuva ùnihahulwa.”

15 Henga habali dyanga Yesu nkuhaliya kuyanjala kila pachinu. Makuwa lohe la vanu nkuidang'ana unampilikanila na kulamywa magonjo lavo.

16 Henga myanda yohe Yesu ánalinyemya na anevo vanu wahwena pachinu pakavele vanu, wayuwa.

*Yesu ànnamya munu adidimènge na kunsamehe*  
(Matayo 9:1-8, Mako 2:1-12)

\* 5:1 Munsitali auno Luka àlebile “Litanda lya Genesaleti” kwamba Litanda lya Galilaya.

17 Liduva limo Yesu ávenkuhunda. Mafalisayo na vakúhunda Sheliya vánahaleke mmijiji vyammalele vya nchilambo cha ku Galilaya na ku Yudeya na imanga ya Yelusalemu, vammalele vávele upala. Na Yesu ávalamyá vagonjo kwa dimongo dya Nang'olo.

18 Upala nkwiða vanu vanyakwilè munu adidimènge, akuno alèlè nchinanda. Nkulinga kutaha nafasi ya kumwingija uchinga vakammike pachinu pávèlè Yesu.

19 Bahi ing'anya vanu vávele vohe, nanga pavanapete nafasi ya kumwingija nkati. Vanu anevo nkukwela nawe muha ing'ande, nkuvimbula pachinu, nkunsulupusa nchinanda mpaka ching'ati likuwa lya vanu, pachinu pávèlè Yesu.

20 Yesu paiwene ing'ulupa yavo, nkunyaulila ayula munu adidimènge kuchidoni, “Nnyanjawangu, ùnisamehewa masambi lako.”

21 Vakúhunda Sheliya na Mafalisayo nkutandilika kuujana vene kwa vene uvachidoni, “Ayu ni munu wa namuna ntwani ankufúlu Nnungu? Nnani ahulúla kunsamehe munu masambi ikànavé chihi Nnungu weka?”

22 Henga Yesu ánilamala lavachitangodikanga, nkuvauja kuchidoni, “Ing'anya ntwani mùtangodikanga uchocho mmitima yenu?”

23 Lilida lipeyapeya namene, kuhaula kuva, “Ùnisamehewa masambi lako,” au kuhaula, “Imila uhwene?”

24 Bahi nangu ngùlumbela ngumaihe kuva, Mwana wa Munu ávele na mamulaka la kuvasamehe vanu masambi lavo apano pachilambo.” Anepo nkunyaulila ayula adidimènge kuchidoni, “Nikuhaulila, imila, utwale chinanda chako, uhwene kukaya!”

25 Upala ayula munu adidimènge nkuimila muyo mwavo, nkutwala chinanda chake, nkuhwena kukaya kwake, akuno wannombolela Nnungu.

26 Vanu vammalele nkukangana namene! Nkuyopa na kunnombolela Nnungu uvachidoni, “Nelo tùviwene vitukutuku vya kukanganya.”

*Yesu ànchema Lawi, uvanchema lina linji Matayo  
(Matayo 9:9-13, Mako 2:13-17)*

27 Palamalilike anelo, Yesu nkuhuma pawelu nkumwona nkútwa kodi yumo lina lyake Lawi aikèlè paing'ande ya kulipila kodi. Yesu nkunyaulila kuchidoni, “Ngupapate!”

28 Lawi nkuimila, nkuleka kila chinu, nkumpapata.

29 Bahi Lawi nkuntendela Yesu ing'ole ing'ulu kuing'ande yake. Na likuwa likulu lya vakútwa kodi pamo na vanu vanji nkuikala pamo na Yesu uvalya nawe.

30 Henga Mafalisayo na vakúhunda vao va Sheliya, nkuva uvavatongodika vakuhundwa vanga Yesu uvachidoni, “Ing'anya ntwani mùnalya na kukumbila pamo na vakútwa kodi na vanu vavèle na masambi?”

31 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Vanu vakáuula nanga pavannembela n'ganga, ila vanu vauúla njo vannembèla n'ganga.

32 Nangu nikáidile unavachema vanu vatènda àlálà lalalembela Nnungu, henga ngúidile unavachema vanu vavèle na masambi uchinga vapate kulaleka masambi lavo.”

*Vanu fulani vàmмуja Yesu habali dya kufunga  
(Matayo 9:14-17, Mako 2:18-22)*

<sup>33</sup> Vanu fulani nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Vakuhundwa vanga Yohana Nkúbatisa myanda yohe vânafunga na kuyuwa, ata vakuhundwa va Mafalisayo navanang'o vâtenda uchocho, henga vakuhundwa vako, vâlya chihi na kukumbila!”

<sup>34</sup> Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Dachi, ìnahululika kuvatenda vanu vakumbuliwîjwe kuing'ole ya ulombi vafunge wakati mwene nnombi avenavo pamo? Ikâhululika.

<sup>35</sup> Henga mahiku lachilakamole nnombi pambetwaliwa muvanang'o, anepo njo pavambefunga.”

<sup>36</sup> Yesu nkuvahaulila nfano kuchidoni, “Nanga munu apapûla chilaka muinguwo yahambi nkutotela muinguwo yatangu. Akâtenda uchocho, âmbeyondonga inguwo yahambi, na chilaka cha inguwo yahambi chikambekwendana na inguwo aneyo yatangu.

<sup>37</sup> Uchocho, wala nanga munu atâya divayi dyahambi mmipatila ya tangu ya limbende. Akâtenda uchocho, anedyo divayi dyahambi ðimbeipapula aneyo mipatila, na divayi ðimbemwadilika, na mipatila ðimbekwondongeka.

<sup>38</sup> Henga divayi dyahambi ðilembelewa ditaywe mmipatila yahambi.

<sup>39</sup> Na wala nanga munu akumbîla divayi dya tangu koka nkulambela kavila divayi dyahambi. Kwa kuva, âhaua kuva, adila dya tangu nni dyambone namene.”

## 6

### *Yesu njo Nang'olo avêle na mamulaka ata Nniduva lya Kuyewelela (Matayo 12:1-14, Mako 2:23-3:6)*

<sup>1</sup> Liduva limo lya Kuyewelela, Yesu nkuva wapita n'dindila dya mmawelu la ngano chalumo na vakuhundwa vake. Vakuhundwa vake nkutandilika kupulula ngano, uvaitinginda na makono lavo na kutang'una.

<sup>2</sup> Henga Mafalisayo vanji nkuvauja kuchidoni, “Mwadachi mùtenda vitukutuku vikâluhusiwa na Sheliya ya Musa kutendwa Nniduva lya Kuyewelela?”

<sup>3</sup> Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Dachi, mwenu nanga pamusomile chanatendile Nfalume Daudi na vavake pavanavele na indala?”

<sup>4</sup> Daudi âingidile pa Ing'ande ya Nnugu, nkutwala mikate ihumîjwe kwa Nnugu nkulya, nkuveng'a na avake navanang'o nkulya, wakati Sheliya ya Musa ðluhusu chihi mikate aneyo kuliwa chihi na makuhani weka.”

<sup>5</sup> Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Mwana wa Munu njo Nang'olo avêle na mamulaka ata Nniduva lya Kuyewelela.”

<sup>6</sup> Liduva linji lya Kuyewelela, Yesu nkuhwena muing'ande ya kunnyuwila Nnugu, nkuva wahunda. Na amula nkati mùvele na munu anadidimenge nkono wa kunkono.

<sup>7</sup> Vakûhunda Sheliya pamo na Mafalisayo vâtaha ing'anya ya kunsitaki Yesu. Bahi nkuva uvannoleha uchinga vamale ikâva âmbennamya munu Nniduva lya Kuyewelela.

<sup>8</sup> Henga kwa kuva Yesu ânimala lavachiliuja avala vanu, nkunnyaulila ayula munu avêle na nkono udidimênge kuchidoni, “Takatuka, ida uimile muyo.” Ayula munu nkutakatuka, nkunaimila muyo mwa vanu.

<sup>9</sup> Anepo Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nangu nîmmujanga mwenu kuva, dachi Sheliya yetu ðatuluhusu kutenda lambone au lahakalenge Nniduva lya Kuyewelela? Dachi, ðatuluhusu kumpoha munu au kummwalala?”

10 Yesu nkuvapalambahija meho vanu vammalele vanapwawije apala, koka nkunnyaaulila ayula munu kuchidoni, “Nyoloja nkono wako.” Nang’e nkunyoloja, na nkono wake nkuva umi.

11 Henga vanu nkusunala namene, nkuujana ding’ano namuna chivambentendela Yesu.

*Yesu àvatandola mitume kumi na mbili  
(Matayo 10:1-4, Mako 3:13-19)*

12 Mmaduva ulolo, Yesu nkuhwena kulichinga unayuwa, aneko nkucheja wannyuwa Nnungu.

13 Ulyamba wake, Yesu nkuvachema vakuhundwa vake, nkuvatandola vanu kumi na mbili kuhaloka nnikuwa lya vakuhundwa, nkuvachema kuva mitume.

14 Vanu anevo vanavatandwele Yesu nni Simoni wananchemile Petulo, na Anduleya nnung’une Simoni na Yakobo na Yohana na Filipo na Batolomayo,

15 na Matayo na Tomaso na Yakobo mwana wanga Alufayo na Simoni achichemwa Nselote\*,

16 na Yuda mwana wanga Yakobo chalumo na Yuda Isikaliote, anantengeleke Yesu.

*Yesu àvahunda vanu na kuvalamya vagonjo  
(Matayo 4:23-25)*

17 Bahi Yesu nkusulupuka nnichinga chalumo na mitume vake, nkunaimila pachinu pavêle tambalale. Na pachinu anepo pávele na likuwa likulungwa lya vakuhundwa vake pamo na mmuluku wa vanu vanahaleke nchilambo chammalele cha ku Yudeya na kuimanga ya Yelusalemu, na kuhaloka nchilambo cha Tilo na Sidoni, chilambo chivêle nnyenje bahali.

18 Vanu anevo váidile unampilikanila Yesu na kulamywa magonjo lavo. Na vanu vachibanîhwa na anamindenga, navanang’o vániida nkulamya.

19 Na kila munu ánatumbama uchinga an’guse Yesu, ing’anya dimongo dya Nnungu dínnanyuma na kuvalamya vanu vammalele.

*Wasa na ole  
(Matayo 5:1-12)*

20 Yesu nkualola vakuhundwa vake, nkuchidoni,  
“Wasa mwenu mmamahuvani,  
kwa kuva, Ufalume wanga Nnungu ni wenu!

21 Wasa mwenu muvêle na indala hambi,  
kwa kuva, muchimusibe!

Wasa mwenu mukûta hambi,  
kwa kuva, muchimuheke kwa kuhangalala.

22 Wasa mwenu, vanu pavambemmenganga na kulinyemya na mwenu, pavambentangolelanga malove lahakalenge na kuhakajanga malina lenu ing’anya yanga Mwana wa Munu.

23 Mambo anelo palambhumila, hangalala na kuvina, ing’anya inujo yenu ing’ulungwa ñivikwa kulihunde. Kwa kuva, uvila nni anyakala vao chivanavatendile manabii.

24 Henga ole wenu mwenu mmakupata,  
kwa kuva, tayali mûnitujwa mitima yenu!

25 Ole wenu mwenu musibîle hambi,  
kwa kuva, mûmbekuva na indala.

\* 6:15 Vaselote lîvele likuwa lya Vayahudi vachichitamwa namene chilambo chavo, na vakáchitamwa kutawaliwa na Valoma.

Ole wenu mwenu muhêka hambu,  
kwa kuva, mumbekuta na kulikutangila.

<sup>26</sup> Ole wenu vanu vammalele vakànnombolelanga!  
Kwa kuva, uvila njo anyakala vao chivanavatendedile manabii va kulambila!”

*Kuvatamwa amongo mwenu  
(Matayo 5:38-48, 7:12a)*

<sup>27</sup> “Henga nangu nìnnyaulilanga mwenu mungupilikanîla kuva, vatamwange amongo mwenu. Na muvatendele lambone vanu vammengânga.

<sup>28</sup> Vayuwile lambone avala vanlâni mwenu, na muvayuwile avala vantendelânga lahakalenge.

<sup>29</sup> Munu akâkupanya likofi nnibuda limo, uchocho nneke akupindikulile na libuda lya vili. Na munu akâkupakanyola likoti lyako, uchocho nneke atwale na nkogo wako mwalehu.

<sup>30</sup> Munu woheyo akâkuyuwa chinu mwing'e, na munu akâkupakanyola vitukutuku vyako, unayuwe akuuyihije.

<sup>31</sup> Chimulembela vanu vantendele mwenu, na mwenu vatendele vanang'o uchocho.

<sup>32</sup> Ikâva mùvatamwa chihi vanu vantamwânga mwenu, dachi, mumbepata inujo ntwani kwa Nnungu? Kwa kuva, ata vanu vavêle na masambi vâvatamwa vanu vavatâmwâ vanang'o.

<sup>33</sup> Na mwenu mukâvatendela chihi lambone vanu avala vantendêla mwenu lambone, dachi mumbepata inujo ntwani kwa Nnungu? Kwa kuva, ata vanu vavêle na masambi navanang'o vâtenda uchocho avao.

<sup>34</sup> Na ikâva mùvakopesa chihi avala vamuvalolela kuva vachivannipange, dachi mumbepata inujo ntwani kwa Nnungu? Kwa kuva, ata vanu vavêle na masambi navanang'o vâvakopesa avao akuno uvalolela kuuyihijwa achila chivavakopesije.

<sup>35</sup> Henga mwenu vatamwange amongo mwenu, vatendele lambone, na mukâvakopesa munalolele kuuyihijwa achila chimuvakopesije. Anepo njo inujo yenu paimbekuva ing'ulu kwa Nnungu, na njo pamumbekuva mmana mma Nnungu Nkulu, kwa kuva, nang'e nni wambone kwa vanu vakâvele na shukulani na vatênda lahakalenge.

<sup>36</sup> Bahi mùve na chididi muchi Atata wenu chavele na chididi.”

*Munavahukùmù vanji  
(Matayo 7:1-5)*

<sup>37</sup> “Munavahukùmù vanu vanji na Nnungu akambennyukumu mwenu. Munavaambe vanu vanji, na Nnungu akambemwamba mwenu. Muvasamehe vanu vanji, na Nnungu achiansamehe mwenu.

<sup>38</sup> Veng'ange vanu vanji vitukutuku vivasikikidile, na Nnungu achi-amwing'ange mwenu. Muchimupwechele chipimo chambone namene, chichinyiwiye na kutikwa, chiombêle mpaka kupakatika. Kwa kuva, chipimo uchila chimupimila kuveng'a vanu vanji, njo uchocho chambetumila Nnungu kumpimila mwenu.”

<sup>39</sup> Anepo Yesu nkuvahaulila nfano auno kuchidoni, “Dachi, munu aputêle meho ânahulula kunnodya nnyake aputêle meho? Dachi, vammalele vavili vakambematokela nnipondo?”

<sup>40</sup> Nkúhundwa akâva nkulu kumpunda nkúhunda wake, henga kila nkúhundwa akâmalila kulihunda kwake, âava muchi nkúhunda wake.

<sup>41</sup> Mwadachi ùluleha nswani uvèle nniso lya nnung'uno, akuno lukongolo luvèle nniso lyako ukalwònà?

<sup>42</sup> Au ùmbehulula dachi kunnyaulila nnung'uno kuchi, 'Nnung'unwangu, nahoti nikuuse chipatu nniso lyako,' akuno umwene ukálwònà lukongolo luvèle nniso lyako? Nkúlilambilila wako! Tandilika kuluusa lukongolo luvèle nniso lyako nahoti, na anepo njo pumbelola saana na kuchiusa chipatu chivèle nniso lya nnung'uno."

*Nnandi ùmaikana kwa vihepo vyake  
(Matayo 7:16-20, 12:33-35)*

<sup>43</sup> "Wala nanga nnandi wambone ùpa vihepo vikee vyambone, na wala nanga nnandi ukee wambone ùpa vihepo vyambone.

<sup>44</sup> Na kila nnandi ùmaikana kwa vihepo vyake. Vanu nanga pavahepa tini n'diheya, na wala nanga pavahepa zabibu mmbigili.

<sup>45</sup> Munu wambone àhumya vitukutuku vyambone kuhaloka muvyambone vyakondije muntima wake wambone, na munu akávele wambone àhumya vitukutuku vikee vyambone kuhaloka muvitukutuku vikee vyambone vyakondije muntima wake ukee wambone. Kwa kuva, munu àtangola àlalá laombèle muntima wake."

*Nfano wa vakúdena vavili va ing'ande  
(Matayo 7:24-27)*

<sup>46</sup> "Mwadachi mùnguchema nangu, 'Nang'olo, Nang'olo,' akuno mukatèndà àlalá laninnyaulila mulatende?

<sup>47</sup> Munu woheyo áida kwang'une, nkupilikanila mahundo langu na kutenda chalembelewa atende,

<sup>48</sup> munu aneyo àlandana na munu adengile ing'ande yake saana. Áhimbile lipondo lilehu lya nsingi mpaka nniyanga likulungwa, nkudenga nsingi wa ing'ande aneyo nniyanga aneyo. Paliidile livambwe, medi nkuiguma namene aneyo ing'ande henga nanga palanahulwile kananga kuitikinya ing'anya ínitandeka.

<sup>49</sup> Henga munu apilikána mahundo langu koka anatende chalembelewa atende, aneyo àlandana na munu akádengile saana ing'ande yake. Nang'e nanga panahimbile lipondo lya nsingi, ila ádengile chihi muha ulongo. Livambwe paliidile, medi nkuiguma aneyo ing'ande, upala nkulinduka na kwondongeka mwalehu!"

## 7

*Yesu ànnamya ntumishi wanga nkulu wa matiyala  
(Matayo 8:5-13)*

<sup>1</sup> Yesu pamalidile kutangola anelo kwa vanu, nkuhwena ku Kapelinaumu.

<sup>2</sup> Aneko kúvele na nkulu yumo wa matiyala myamoja la Valoma, ánavele na ntumishi wake wachimweshimu namene, na aneyo ntumishi ánapwateka namene pepi na kuhwa.

<sup>3</sup> Ayula nkulu wa matiyala papilikene habali dyanga Yesu, nkuvalaia vasele va Vayahudi vakannyuwe Yesu aide akannamye ntumishi wake.

<sup>4</sup> Pavakamwele kwanga Yesu, nkunyuwa namene uvachidoni, "Ayu munu ànavaikila wako unnyangate,

<sup>5</sup> ing'anya ànavatamwa namene vanu vetu na njo atudengedile ing'ande ya kunnyuwila Nnungu."



<sup>6</sup> Bahi Yesu nkuuka chalumo na anevo vanu. Henga pánavele pepi na ing'ande yanga nkulu wa matiyala, ayula nkulu nkuvalaija ayanjavake vakannyaulile Yesu kuchidoni, “Nang'olo unalihopeje kwida akuno. Nangu wala nikáfala kukupwechelela wako nng'ande mwangu,

<sup>7</sup> Na ngúlyona kuva nikáfala kukwidila wako. Henga wako tangola chihi lilove na ntumishi wangu achialame.

<sup>8</sup> Kwa kuva, ata nangu nimwene nni munu nguvéle pahi pa mamulaka la vakulu, na pàvele na matiyala vavéle pahi pangu. Nikánnyaulila yumo kuchi, ‘Hwena!’, ànahwena. Na nikánnyaulila yunji kuchi, ‘Ida!’, ànaida. Na nikánnyaulila ntumishi wangu kuchi, ‘Tenda achino!’, ànatenda.”

<sup>9</sup> Bahi Yesu papilikene anelo malove, nkunkangana namene ayula munu, nkupindikuka nkulilola likuwa lya vanu lichinnondola nkuvahaulila kuchidoni, “Nangu nínnyaulilanga uhiu kuva, nikánambimwona munu muvanu va Isilaeli avéle na ing'ulupa ing'ulungwa malinga ayi!”

<sup>10</sup> Bahi avala vanu vanatumwiye kwanga Yesu, pavauyite kukaya kwanga nkulu wa matiyala, nkunkoja ayula ntumishi avèlè mumi.

### *Yesu ànfulula mwana wanga nannidi*

<sup>11</sup> Bada ya anelo, Yesu nkuhwena imanga imo ivachema Naini, vakuhundwa vake na likuwa lya vanu nkunnondola.

<sup>12</sup> Pánavele pepi na nnango wa kuinjilila muimanga aneyo, nkuhaloka vanu vanyakwilè ntuhi wa kijana ánavele mwana wa weka wa nannidi. Na likuwa lya vanu vohe va imanga aneyo vavéle chalumo na mmahe aneyo.

<sup>13</sup> Nang'olo Yesu pammwene ayula nannidi nkummikila chididi, nkunnyaulila kuchidoni, “Unakute.”

<sup>14</sup> Anepo Yesu nkuchengelekela, nkuchigusa chinanda chivanyakulidile ntuhi, na avala vanachinyakwile nkuimila. Yesu nkuchidoni, “Kijana, nikuhaulila takatuka!”

<sup>15</sup> Bahi ayula kijana anahwile nkutakatuka, nkuikala na kutandilika kutangola. Anepo Yesu nkunkamuja ayula kijana kwa anyokwe.

<sup>16</sup> Vanu vammalele nkuyopa, nkunnombolela Nnungu, uvachidoni, “Nabii nkulu wanga Nnungu àidile kwetuhwe. Nnungu àidile unavayangata vanu vake.”

<sup>17</sup> Habali dya kijana aneyo nkupilikanika nchilambo chammalele cha ku Yudeya, na vilambo vyammalele vya pepi.

### *Vatumishi kahaloka kwanga Yohana Nkúbatisa (Matayo 11:2-19)*

<sup>18</sup> Vakuhundwa vanga Yohana Nkúbatisa nkunnyaaulila Yohana habali dya vitukutuku vyammalele vyachitenda Yesu. Anepo Yohana nkuvachema vakuhundwa vake vavili,

<sup>19</sup> nkuvalaija vahwene kwanga Nang'olo Yesu vakammuje kuchidoni, “Dachi, wako njo ayula Mpohi ahaulika kuva àvenkwida au tunnolele yunji?”

<sup>20</sup> Avala vanu pavahwikile kwanga Yesu nkunnyaaulila kuchidoni, “Yohana Nkúbatisa ànitulaija tukakuje kuva, ‘Dachi, wako njo ayula Mpohi ahaulika kuva àvenkwida au tunnolele yunji?’ ”

<sup>21</sup> Uhiku uwowo, Yesu àvenkuvalamya vanu vohe vánavele na magonjo na vachihuvanga na vachibanihwa na anamindenga, na kuvalamya vanu vaputéle meho.

<sup>22</sup> Bahi Yesu nkuvayang'ula vakuhundwa vanga Yohana kuchidoni, “Hwena mukannyaulile Yohana lammalele lamulawene na kulapilikanana, vanu vaputéle meho vàvenkulola na vikwavi vivenkuhwena na amangundula

vànalama na anammwidi hambu vâvenkupilikana na vanu vahwîle vânafufuka na amahuvani vânahubiliwa Malove Lambone.

<sup>23</sup> Wasa munu ayula akâleka kungukulupila nangu ing'anya ya àlalâ langu-latenda!"

<sup>24</sup> Vakuhundwa vanga Yohana pavaukile, Yesu nkutandilika kuhaulila makuwa la vanu habali dyanga Yohana wachidoni, "Dachi, pamupite kulilanga unannola Yohana, múlolela muchone chani? Dachi, mútenda àmbekuva muchi imbalu itikînywa na mpapa? Nanga!

<sup>25</sup> Bahi ikânave uchocho, vîno mwapite unalola chani? Dachi, mwapite unannola munu awête dinguvo dikatapêle? Nanga akee uchocho! Vanu vawâla dinguvo dikatapêle na kupoka, vâikala n'ding'ande dya chifalume.

<sup>26</sup> Bahi nguhaulile, mwapite unalola chani? Dachi, mwapite unannola nabii? Elo! Henga nangu ninnyaulilanga kuva, umummwene ni nkulu kumpunda nabii.

<sup>27</sup> Yohana njo n'jumbe achiyambwa Mmalemba Lanaswe, Nnungu pachihaula kuchidoni, 'Nangu nîmbentuma n'jumbe wangu akulongolelee, aneyo njo ambekukatapajîja indila yako.\*"

<sup>28</sup> Yesu nkuyenjeja kutangola kuchidoni, "Muvanu vavelekwejîje na mmahe, nanga munu nkulu kumpunda Yohana Nkúbatisa. Henga ayula avalangîwa kuva n'joko kupunda vammalele mu Ufalume wanga Nnungu, aneyo njo nkulu kumpunda Yohana Nkúbatisa."

<sup>29</sup> Vanu vammalele na ata vakútwa kodi papavilikene malove la Yesu, nkukubali kuva, makudungilo la Nnungu nni lambone kwa kubatiswa na Yohana.

<sup>30</sup> Henga Mafalisayo na vakúhunda Sheliya vânilahita makudungilo la Nnungu kwamba vanang'o kwa kuhita kubatiswa na Yohana.

<sup>31</sup> Yesu nkuhwenaha kutangola kuchidoni, "Nivalandanye na chani vanu va chívelèkwâ achino? Vanu ava vâvele muchi chinu ntwanî?"

<sup>32</sup> Vâlandene na vavana vaikalênge kusakoni uvahaulanila vene kwa vene kuva, "Twanimwombelanga vimbeta, henga nanga pamunavinite! Twanimba dihimu dya kulikutangila, henga nanga pamunakutile!"

<sup>33</sup> Kwa kuva, Yohana Nkúbatisa àniida, nang'e àjukile chihi munu wa kufunga-funga na wala akákumbila divayi, henga mwenu mùhaua kuva, 'Yohana àvele na nanndenga!'

<sup>34</sup> Henga Mwana wa Munu àniida, analya na kukumbila, henga mwenu mùhaua kuva, 'Ayu munu nni nkúlya uwamba na nkúkalewa, nnyanjawavo vakútwa kodi na vanu vavêle na masambi!'

<sup>35</sup> Henga lúnda lwa Nnungu lúmaiwa kuva lwambone kupitila vitendo vya vanu vammalele vavêle na lúnda anelwo."

*Mmahe avêle na masambi àmpaka Yesu mahuta  
(Matayo 26:6-13, Mako 14:3-9, Yohana 12:1-8)*

<sup>36</sup> Munu yumo Nfalisayo nkunkumbula Yesu kukaya kwake akalye chakulya cha lyulo chalumo nanang'e. Bahi Yesu nkuhwena kuing'ande kwanga ayula Nfalisayo, nkuikala na kulya chakulya.

<sup>37</sup> Muimanga aneyo múvele na mmahe yumo nkútenda masambi. Mmahe aneyo papilikene kuva Yesu àvenkulya muing'ande yanga ayula Nfalisayo, àniida akuno anyakwîlè chupa chikatapele namene chikatapajîjwe kwa mayanga la alabasta cha mahuta lanung'ila namene.

\* 7:27 Malaki 3:1

<sup>38</sup> Nkuhwena unahunamila mmadodo langa Yesu wakuta, akuno mihodi yake uimatokela mmadodo langa Yesu, na kulapukutanga madodo langa Yesu kwa ulindo wake na kulabusu na kulapaka mahuta lanung'ila namene.

<sup>39</sup> Ayula Nfalisayo ankumbwile Yesu palawene anelo latendeka, nkuva watangola chimunda-munda kuva, “Ayu munu akachiva nabii wa Nnungu akanimwala ayu mmahe ankwaha kuva nni munu wa namuna ntwan. Akanimwala kuva nni munu avêle na masambi.”

<sup>40</sup> Yesu nkunnyaulila aneyo Nfalisayo kuchidoni, “Simoni, ngûvele na chinu cha kukuhaulila.” Simoni nkuyang'ula kuchidoni, “Aya nkûhunda, nguhaulile.”

<sup>41</sup> Yesu nkutandilika kutangola wachidoni, “Pavele na vanu vavili vanayadike dihela kwanga munu ayadikisa dihela. Munu yumo ayadike dihela dihwikila nshahala wa mwaka umo na myedi sita, na munu yunji ayadike dihela dihwikila nshahala wa mwedi umo na majuma matatu.†

<sup>42</sup> Vammalele vavili wala yumo anahulwile kulipa dihela dyanayadike, nang'e nkuvasamehe. Dachi, kati ya anevo vanu vavili, alida ambentamwa namene ayula munu anavayadikisije dihela?”

<sup>43</sup> Simoni nkuyang'ula kuchidoni, “Nangu ngwona kuva, ayula uvansamehite dihela dyohe njo ambentamwa namene.”

Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Elo, ûniyang'ula saana.”

<sup>44</sup> Anepo Yesu nkunnaukila ayula mmahe, nkunnyaulila Simoni kuchidoni, “Ûvenkumwona ayu mmahe? Nangu nguidile nng'ande mwako, henga ukaning'ile medi la kukalava mmadodo langu, ila ayu mmahe anilakalavya madodo langu kwa mihodi yake na kulayumya kwa ulindo wake.

<sup>45</sup> Wako ukangupwechedile kwa kungubusu nnibuda, henga ayu mmahe, kutandikila panguingidile, akánaleka kulabusu madodo langu.

<sup>46</sup> Wako nanga paungupakile mahuta mmuti mwangu, henga ayuno mmahe aningupaka mahuta la kunung'ila mmadodo langu.

<sup>47</sup> Bahi ing'anya ya anelyo, nangu nkuhaulila kuva, itamwi ing'ulu yalangujije ayu mmahe imaiha kuva Nnungu aninsamehe masambi lake lohe. Henga munu ayula uvansamehite mambo kadiki, atamwa chihi kadiki.”

<sup>48</sup> Anepo Yesu nkunnyaulila ayula mmahe kuchidoni, “Masambi lako lanisamehewa.”

<sup>49</sup> Bahi vanu vanji vanavele pachakulya chalumo na Yesu nkutandilika kuujana vene kwa vene uvachidoni, “Ayu munu ntwan mpaka ahulule kusamehe masambi?”

<sup>50</sup> Yesu nkunnyaulila ayula mmahe kuchidoni, “Ing'ulupa yako inikupoha. Hwena kwa amani.”

## 8

### *Amahe vachipapatana na Yesu*

<sup>1</sup> Bahi palamalilike anelo, Yesu nkuhwena n'dimanga na mmijiji wayanjaja Malove Lambone layamba Ufalume wa Nnungu. Na vakuhundwa vake kumi na mbili vanipapatana nawe.

<sup>2</sup> Na amahe vanji vanausijwe anamindenga na Yesu na kulamywa magonjo navanang'o vanipapatana nawe. Amahe anevo nni chalumo na Maliya wa imanga ya ku Magidala anausijwe anamindenga saba,

† 7:41 Mmalemba la nsitali auno lembwije, dinali 500 na dinali 50. Dinali imo yavele sawa na nshahala wa kawaida wa liduva limo.

<sup>3</sup> na Susana na Yoana na n'jawe Kusa, Kusa ánavela nk'wímilila dimali dyanga Helode, na amahe vanji vohe. Amahe anevo vánnyudumila Yesu na vakuhundwa vake kwa dimali dyavo.

*Nfano wanga nkúpanda*  
(Matayo 13:1-9, Mako 4:1-9)

<sup>4</sup> Vanu vohe kuhaloka kila imanga nkummwenela Yesu. Likuwa lya vanu palikojene pamo, Yesu nkuvahaulila nfano auno wachidoni,

<sup>5</sup> “Nkúpanda ápite unapanda dimbeyu. Pánavèlè nkumyaya dimbeyu mmwelu, dinji nkumatokela nndila. Vanu nkudilivata, na vyuni nkudidadola.

<sup>6</sup> Dimbeyu dinji nkumatokela mmayanga muvèle ulongo kadiki, padimedile mitipu nkuyuma ing'anya muulongo mukanavele medi.

<sup>7</sup> Dinji nkumatokela ching'ati miva. Mitipu nkukulumuka chalumo na miva. Miva nkuidingila aila mitipu na kuiwalala.

<sup>8</sup> Dimbeyu dinji nkumatokela pavèle ulongo wa matapata, mitipu nkumela na kukulumuka, nkupundiha kupa, myanda myamoja kupunda adila dipandwije.”

Bahi Yesu pamalidile kuvahaulila anelo lammalele, nkunonoha lidi wachidoni, “Munu avèle na makutu la kupilikana, apilikane!”

*Chiuchilanda nfano*  
(Matayo 13:10-23, Mako 4:10-20)

<sup>9</sup> Vakuhundwa vake nkummuja Yesu mana la aula nfano.

<sup>10</sup> Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, “Mwenu múnijaliwa kudimala disili dya Ufalume wa Nnungu. Henga kwa vanu vanji ngútangola kwa mifano uchinga, 'Ikánava vànalola, vanachone chinu, na ikánava vànapilikana, vana-male chinu.\*”

<sup>11</sup> Bahi aino njo mana ya anewo nfano. Adila dimbeyu dipandwa dilandanywa na lilove lya Nnungu.

<sup>12</sup> Vanu vanji valandanywa na hali ya nndila, amula mudimatokedile adila dimbeyu. Vanu anevo vànalipilikana lilove lya Nnungu, henga Ibilisi ànaida nkuliusa anelyo lilove mmitima yavo, wachinga vanakulupile nkupohwa.

<sup>13</sup> Na vanu vanji valandanywa na hali ya pachinu pavèle mayanga-mayanga, apala padimatokedile adila dimbeyu. Vanu anevo vànalipilikana lilove lya Nnungu na kulipwechelela kwa kuhangalala, henga nanga palitita mmitima yavo muchi chiditita dinyiya muulongo. Vàlikulupila chihi kwa uhiku kadiki lilove anelyo, henga pavalingwa, vànalileka.

<sup>14</sup> Na vanu vanji valandanywa na hali ya mmiva, amula mudimatokedile adila dimbeyu. Anevo vanu vanalipilikana lilove lya Nnungu, henga ing'anya ya kukambikambila namené mambo la maisha na kupoka na dimali dya pachilambo, mambo anelo lánavabana na nanga pavapa vihepo vitandéke.

<sup>15</sup> Na vanu vanji valandanywa na hali ya pachinu pavèle ulongo wa matapata. Vanu anevo vavele na ntima wambone na wa kupilikana. Vànalipilikana na kulikamulila anelyo lilove na kupa vihepo kwa kupililila.”

*Chibatali chihinikwije*  
(Mako 4:21-25)

---

\* 8:10 Isaya 6:9

16 “Nanga munu achâcha chibatali nkuchihinika na chombo fulani au kuchivika paliungu chinanda. Henga achivika muha chipanda uchinga vanu vainjila nng'ande vawone nng'anje.

17 Kwa kuva, chinu chohecho chipihijwe chimbepihuliwa, na chinu chohecho chihinikwije chimbahunukulwa na kuvikwa palangele.

18 Bahi lyongolelange saana namuna chimupilikanila lilove lya Nnungu. Kwa kuva, munu avêle na chinu ambeyenjeja vinji, henga munu akâvele na chinu ata achila châtendâ kuva ânivanacho ambepokonyolwa.”

*Anyokwe Yesu pamo na vanung'unuvake Yesu  
(Matayo 12:46-50, Mako 3:31-35)*

19 Anyokwe Yesu chalumo na anung'unuvake vâniida unannola, henga nanga pavanahulwile kuhwika pepi nanang'e ing'anya ya likuwa lya vanu.

20 Munu yumo nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Anyoko chalumo na anung'unuvako vâimidile pawelu, vâlembela vakwone.”

21 Henga Yesu nkuvahaulila vanu vammalele kuchidoni, “Ayuvangu nangu na anung'unuvangu nni vanu vammalele vapilikâna lilove lyanga Nnungu na kutenda chililembela.”

*Yesu ânyalaja chimbunga  
(Matayo 8:23-27, Mako 4:35-41)*

22 Bahi liduva limo Yesu âvahaulidile vakuhundwa vake kuchidoni, “Tuyomboke litanda, tuhwene m'bali wavili.” Nkukwelanga muingalava, nku-tandilika mwanda.

23 Pavanavele mmwanda, Yesu nkulala luwono. Upala chimbunga nkulin-damuka kupunga, medi nkwenda muingalava, vammalele nkuva vavêle muhatali ing'ulungwa.

24 Bahi vakuhundwa vake nkumwenela Yesu nkumwimula uvachidoni, “Nang'olo, Nang'olo! Tûvenkuhwa!”

Yesu nkuimuka, nkuliamulisa lipungo na mawimbi vinyalale. Vyam-malele nkunyalala, litanda nkutungamana.

25 Anepo Yesu nkuvauja vakuhundwa vake kuchidoni, “Ing'ulupa yenu ivele kwachi?”

Henga vanang'o nkukangana, nkuyopa akuno uvaujana kuva, “Ayu munu wa namuna ntwani? Âliamulisa mpaka lipungo na mawimbi, na vyammalele vinampilikanal!”

*Yesu âmmusa munu nanndenga nchilambo cha ku Gelasi  
(Matayo 8:28-34, Mako 5:1-20)*

26 Yesu na vakuhundwa vake nkuhwena na mwanda wavo, nkunahwika chilambo cha Vagelasi† chivêle kung'ambo Litanda lya Galilaya.

27 Yesu pasulupwike kunyangi, munu yumo ânavele na anamindenga nkumwidila. Aneyo munu kwa maduva lohe nanga pachiwala dinguvo na wala akâchiikala nng'ande, henga âikala chihi kumisati.

28 Aneyo munu pammwene Yesu, nkukuta, nkunamatokela muyo madodo langa Yesu akuno watangola kwa lidi likulu wachidoni, “Yesu Mwana wanga Nnungu Nkulu! Dachi, ûndambela chani nangu? Nakuyuwa unangubanihe!”

29 Munu aneyo âtangwele uchocho ing'anya Yesu âmwamulisije nanndenga ammuke. Myanda yohe aneyo nanndenga ânambebelua. Pamo na kuva

† 8:26 Malemba lanji la kala vanji vâlembile Vagadala va vanji vâlembile Vagelasi na vanji vâlembile Vagelagesi.

vanu vánintava makono na madodo kwa mididi ya chitale, henga ánihulula kuikadulanga, na nanndenga nkuntukutihija kulilanga.

<sup>30</sup> Yesu nkummuja ayula munu kuchidoni, “Lina lyako nnani?” Nang’e nkuyang’ula kuchidoni, “Lina lyangu Jesi.” Aneyo munu átangwele uchocho ing’anya vámwingidile anamindenga vohe.

<sup>31</sup> Anevo anamindenga nkunnyuwa Yesu anavapelekeje nnipondo livêle na ulehu ukee na ntululilo.

<sup>32</sup> Pepi na pachinu apala pávele na likuwa likulu lya anguluve vanavele nkulya nnichinga. Avala anamindenga nkumpembeja Yesu avaluhusu vakavaingile avala anguluve. Yesu nkuvaluhusu vahwene vakavaingile.

<sup>33</sup> Anamindenga nkummuka ayula munu, nkunavaingila anguluve. Likuwa lyammalele lya anguluve nkuhelelekela kumakobikobi, nkutubukila nnitanda na vammalele nkuhwa mmedi.

<sup>34</sup> Vachúngà va anguluve pavalawene anelo lahumidíle, nkutukuta, nkuh-wena kumanga na mmawelu unavahaulila vanu kuyamba àlálá lavakojije.

<sup>35</sup> Vanu nkuhweneng’ana unalola lahumidíle. Pavahwikile kwanga Yesu, nkumwona munu ausijwe anamindenga aikèlè pamadodo langa Yesu, akuno awètè dinguvo, na ding’ano dyake dimmuyidilè. Bahi vanu vammalele nkuyopa.

<sup>36</sup> Vanu vammalele valawêne anelo, nkuvahaulila vanu vanji habali dyanga ayula munu ánavele na nanndenga namuna chalamijwe.

<sup>37</sup> Bahi vanu vammalele va chilambo cha Vagelasi, nkunnyuwa Yesu auke, ing’anya vánayopa namene. Anepo Yesu nkukwela ingalava nkuuka.

<sup>38</sup> Ayula munu anausijwe anamindenga nkunnyuwa namene Yesu apapatane navo.

Henga Yesu nkuhita kupapatana nawe, nkunyaulila kuchidoni,

<sup>39</sup> “Uya uhwene kukaya ukavahaulile vanu vitukutuku vyammalele vyakutendeledile Nnungu.” Ayula munu nkuuka nkuhwenwa imanga yammalele, wavahaulila vanu habali dya vitukutuku vyammalele vyatendewije na Yesu.

*Kulamywa kwa mmahe yumo na kufufulwa kwa piti Yailo  
(Matayo 9:18-26, Mako 5:21-43)*

<sup>40</sup> Yesu pauyite kuhaloka m’bali unji wa litanda, likuwa lya vanu nkump-wechelela kwa kuhangalala, kwa kuva, vanu vammalele vávele nkun-nindilila.

<sup>41</sup> Upala nkuida munu yumo lina lyake Yailo, nkulungwa wa ing’ande ya kunnyuwila Nnungu. Nkulimatoha pamadodo langa Yesu, nkunnyuwa Yesu apapatane nawe ahwene kukaya kwake,

<sup>42</sup> ing’anya nahaku wake ánavele na vyaka malinga kumi na mbili ánaaula na ávele pepi na kuhwa.

Yesu pachihwena, likuwa lya vanu nkuva uvan’gumaguma kila m’bali.

<sup>43</sup> Nnikuwa anelyo múvele na mmahe ánavele na ugonjo wa kuhuma myadi vyaka kumi na mbili. Mmahe aneyo ánisumisa vitukutuku vyake vyammalele na kuveng’a vaganga, henga nanga anahulwile kunnama.

<sup>44</sup> Ayula mmahe nkumwidila Yesu nnyuma mwake nkugusa lupepe lwa lijoho lyawete Yesu. Upala myadi nkunyalala kuhuma.

<sup>45</sup> Yesu nkuuja kuchidoni, “Nnani angugusije?” Vanu vammalele nkukana. Petulo nkuchidoni, “Nang’olo, lola mmuluku wa vanu ukudingwike na kukubana-bana.”

<sup>46</sup> Henga Yesu nkuchidoni, “Pávele munu angugusije, kwa kuva, ngwòna dimongo dyangu dinitumika.”

<sup>47</sup> Ayula mmahe pawene kuva ànimaikana, nkulihumija akuno watetemela, nkulimatohija pamadodo langa Yesu, nkulihaulanga muyo mwa vanu vammalele ing'anya intendile nang'e an'guse Yesu na kuva, nkulamywa upala.

<sup>48</sup> Yesu nkunnyaulila ayula mmahe kuchidoni, “Mwanangu, ing'ulupa yako ìnikulama, hwena kwa amani.”

<sup>49</sup> Yesu pánavele nkupwahika, nkwiida munu yumo kuhaloka kukaya kwanga Yailo. Nkunnyaulila Yailo kuchidoni, “Nahaku wako ànihila, unamkambye-kambye nkùhunda.”

<sup>50</sup> Yesu papilikene anelo nkunnyaulila Yailo kuchidoni, “Unayo,pe, wako kulupila chihi na mwanalo achialamywe.”

<sup>51</sup> Yesu pahwikile kukaya kwanga Yailo, nkuvalimbija vanu vanji vanaingile nng'ande pamo na nang'e, henga áingidile chihi na Petulo na Yohana na Yakobo pamo na atatake na anyokwe mwana ahidile.

<sup>52</sup> Vanu vammalele vánakuta na kunkutangila ayula mwana. Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nyalala, munakute, kwa kuva, ayu mwana nanga pahidile ila àlele chihi luwono!”

<sup>53</sup> Anevo vanu nkunnya Yesu ing'anya vánimala kuva mwana ànihila.

<sup>54</sup> Yesu nkukamula nkono wanga ayula mwana ahwíle nkunonoha lidi wachidoni, “Mwanangu, imuka!”

<sup>55</sup> Upala dimumu dyake nkummuila, nkutakatuka. Anepo Yesu nkuvahaulila vamwing'e chakulya.

<sup>56</sup> Bahi atatake na anyokwe ayula mwana nkukangana namene, Yesu nkuvahaulila vanannyaulile munu woheyo kwamba achila chihumidile.

## 9

### *Yesu àvatuma mitume kumi na mbili (Matayo 10:5-15, Mako 6:7-13)*

<sup>1</sup> Yesu nkuvachema pamo vakuhundwa vake kumi na mbili, nkuveng'a dimongo na mamulaka la kuvasa anamindenga vammalele na kuvalama yagonjo.

<sup>2</sup> Bahi nkuvatuma vakavayanjajije vanu habali dya Ufalume wanga Nnugu na kuvalama yagonjo.

<sup>3</sup> Nkuvahaulila kuchidoni, “Munanyakule chinu chohecho mmwanda, ata kuiva isimbo au mpatila au chakulya au dihela au nkogo wa akiba.

<sup>4</sup> Ing'ande yoheyo imumbepwechelewa, ikalanga anemwo mpaka pamumbeukananga muimanga aneyo.

<sup>5</sup> Na vanu va imanga fulani vakàhita kumpwechelanga, pamumbeuka paimanga aneyo vakanange vanu anevo kwa kulipumunanga litutunga mmadodo lenu ilangule kuva vene vànitanbola kulahita malove langa Nnugu.”

<sup>6</sup> Bahi vakuhundwa nkutandilika mwanda, nkuhwena ya kuvijiji uvayanjaja Malove Lambone na kuvalama yagonjo kila pachinu.

### *Kupuwanyika kwa Helode ing'anya yanga Yesu (Matayo 14:1-12, Mako 6:14-29)*

<sup>7</sup> Nfalume Helode ànipilikana habali dya vitukutuku vyammalele vyachitenda Yesu. Bahi nkupuwanyika ding'ano ing'anya vanu vanji váhaua kuva, “Yohana ànifufuka kuhaloka kwa vanu vahwíle!”

<sup>8</sup> Na vanu vanji váhaua kuva, Eliya àniida, na vanu vanji váhaua kuva, yumo wa manabii va machedo ànifufuka.

9 Henga Helode nkuhaua kuchidoni, “Yohana n̄nchekete muti, hambani aneyo nnani ungumpilikana habali dyake?” Bahi Helode nkutaha namene kumwona Yesu.

*Yesu àveng'a chakulya vanu vohe  
(Matayo 14:13-21, Mako 6:30-44, Yohana 6:1-14)*

10 Bahi mitume pavauyite, nkunnyaaulila Yesu kuyamba mambo lamalele lavatendile. Yesu nkuvatwala nkuhwena navo pachinu pakávele na vanu kuimanga ya ku Betisaida.

11 Henga likuwa lyammalele lya vanu pavamayite kwapite Yesu, nkumpapata. Yesu nkuvapwechelanga, nkuvahaulila habali dya Ufalume wanga Nnungu na nkuvafama vammalele vachilembela kulamywa.

12 Liduva palichiswa, avala vakuhundwa kumi na mbili nkumwenela Yesu nkunnyaaulila kuchidoni, “Valaile vanu vahweneng'ane ya kuvijiji na kumawelu vakalitahije chakulya na pachinu pakulala, kwa kuva, apano patuvele palilanga.”

13 Henga Yesu nkuyang'ula kuchidoni, “Veng'e mwenu chakulya.”

Vanang'o nkuchidoni, “Tùvele chihi na mikate nnyano na ahomba vavili bahi. Dachi, wako ùlembela hwetu tukavasumile chakulya vanu ava vammalele?”

14 Na pachinu anepo pávele na valume vahwikila malinga alufu nnyano.

Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Vahaulile vanu vaikale matunji la vanu malinga amsini-amsini.”

15 Vakuhundwa nkutenda uchocho, na vanu vammalele nkuikala pahi.

16 Yesu nkuitwala aila mikate nnyano na avala ahomba vavili, nkulola muha kulihunde, nkuvibaliki na kuvimeyanya, nkuveng'a vakuhundwa vavayavanyije vanu.

17 Vanu vammalele nkulya nkusiba, nkulokotanya vibeduli vya maisalilo la mikate na ahomba nkuumbajanga makalala kumi na mbili.

*Yesu njo Kilisto, na nni lasima abanihwe na kuhwa  
(Matayo 16:13-28, Mako 8:27-9:1)*

18 Liduva limo Yesu pánavele nkuyuwa weka, vakuhundwa vake vávele pamo nanang'e. Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, vanu vâhaua kuva nangu nnani?”

19 Vakuhundwa nkunyang'ula kuchidoni, “Vanu vanji vâhaua kuva wako nni Yohana Nkúbatisa, na vanji vâhaua kuva wako nni Eliya na vanji vâhaua kuva wako nni yumo wa manabii va machedo afufwike.”

20 Henga Yesu nkuvauja kuchidoni, “Na mwenu muchidachi, nangu nnani?”

Petulo nkuyang'ula kuchidoni, “Wako njo Kilisto\* uhalêke kwanga Nnungu.”

21 Yesu nkuvaduma vakuhundwa vake vanannyaaulile munu woheyo habali aneyo.

22 Nkuvahaulila kuchidoni, “Mwana wa Munu àmbebanika namene na kuhitwa na vesele va Vayahudi na makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya. Vàmbe mmwalala, na liduva lya tatu lya kuhwa kwake àmbefufuka.”

23 Anepo nkuvahaulila vanu vammalele kuchidoni, “Munu woheyo akàlembela kungupapata nangu, lasima alishukulu mwene, koka alitike nsalaba wake kila liduva, angupapate.”

\* 9:20 Mana la Kilisto lola Luka 2:11



<sup>24</sup> Kwa kuva, munu alembêla kuupoha umi wake àmbeuyaha, henga munu ambeuyâha umi wake ing'anya yang'une, àmbeupoha.

<sup>25</sup> Dachi, munu àmbepata faida ntwani akâpata kila chinu cha pachilambo akuno auyahitè au awondongèngè mwalehu umi ukee na ntululilo?

<sup>26</sup> Kwa kuva, munu woheyo angwonêla nangu dihoni na mahundo langu, Mwana wa Munu àmbemwonela dihoni munu aneyo pambeida, akuno avèlè na ukulu wake na ukulu wa Atatake na ukulu wa malaika vake.

<sup>27</sup> Nangu ninnyaulilanga uhiu kuva, vanu vanji vaimidile apano vakambekuhwa mpaka vawone Ufalume wanga Nnungu.”

*Kubadilika kwanga Yesu  
(Matayo 17:1-8, Mako 9:2-8)*

<sup>28</sup> Bada ya maduva nane kutandikila liduva lyanatangwele malove anelo, Yesu nkutwala Petulo na Yohana na Yakobo, nkuhwena navo kulichinga unayuwa.

<sup>29</sup> Yesu pánavele nkuyuwa, kumeho kwake nkubadilika, na inguwo yake nkung'anyima namene muchi nng'anje wa ing'uva.

<sup>30</sup> Upala, nkuhumila vanu vavili, Musa na nabii Eliya.

<sup>31</sup> Vanu aneyo váonekene muukulu wa kulihunde uvalonjela na Yesu kuyamba kuhwa kwake kwambekutimisa aneko ku Yelusalemu mmaduva kadiki laïda.

<sup>32</sup> Muuhiku anewo Petulo na vavake vávele nnuwono, pavatakatwike, nkuwona ukulu wanga Yesu, na vanu vavili vaimidilè nawe.

<sup>33</sup> Anevo vanu pavachilekana na Yesu, Petulo nkunnyaulila Yesu kuchi-doni, “Nang'olo, nni chinu chambone namene hwetu tupwawe apano. Leka tudenge migongwe mitatu, umo wako na umo wanga Musa na umo wanga Eliya.” Henga Petulo akáchimala chachitangola.

<sup>34</sup> Petulo pánavele nkutangola, nkuhaloka lihunde nkuvahinika. Vakuhundwa nkuyopa namene palichivahinika lihunde anelyo.

<sup>35</sup> Nkupilikanika lidi kusaloka nnihunde ulichidoni, “Ayuno njo Mwanangu unintandwele.† Mpilikanile nang'e.”

<sup>36</sup> Palinyalalike anelyo lidi, Yesu nkwonekana avèlè chihi weka. Vakuhundwa vake nkulavika chihi munda anelo lavalawene na nanga pavanannyaulidile munu woheyo mmaduva anelo.

*Yesu ànnamya nnemba avèle na nanndenga  
(Matayo 17:14-18, Mako 9:14-27)*

<sup>37</sup> Ulyamba wake, Yesu na avala vakuhundwa vake vatatu pavasulupwike nnichinga, nkulikoja likuwa likulungwa lya vanu.

<sup>38</sup> Munu yumo nnikuwa alila lya vanu nkunonoha lidi wachidoni, “Nkúhunda, chonde ndolele mwanangu, kwa kuva nang'e nni mwanangu wa weka!

<sup>39</sup> Myanda yohe nanndenga ànam'bebelua. Upala pam'bebelua, àntenda akute ding'uto na kukwijula na kuhuma chihulu nkanya. Aneyo nanndenga ànam'baniha namene na ànatima kunneka.

<sup>40</sup> Nnivayuwa vakuhundwa vako vammuse nanndenga, henga nanga pavahulwile.”

<sup>41</sup> Yesu nkuyang'ula kuchidoni, “Mwenu mmanu mma chívelèkwà chikákulupila na chihochedile! Dachi, nìmbeikala pamo na mwenu

† 9:35 Unintandwele ìvele na mana kuva, vanu vánnolela Kilisto, na vino Nnungu àvenkumaiha kuva, Yesu njo Kilisto atondwelejewe na Nnungu.

ungumpililila mpaka chakani?” Anepo nkunnyaulila ayula munu kuchidoni, “Idanawe apano mwanalo.”

<sup>42</sup> Ayula nnemba pachihwena pávèlè Yesu, nanndenga nkummatoha nnemba na kuntenda akwijule. Yesu nkunkalipila ayula nanndenga, nkunnamya vanu nnemba, nkummuyiha kwa atatake.

<sup>43</sup> Na vanu vammalele nkukangana namene kwa kudyona dimongo ding'ulu dya Nnungu.

*Yesu àlonjelela kavila kuyamba kuhwa kwake*

*(Matayo 17:22-23, Mako 9:30-32)*

Vanu pavanavele nkukangana vitukutuku vyatendile Yesu, Yesu nkuva-haulila vakuhundwa vake kuchidoni,

<sup>44</sup> “Pilikanila sana alano malove lanimbennyaulila kuva, Mwana wa Munu àvele pepi uhwena unakamujwa mmakono la vanu.”

<sup>45</sup> Henga vakuhundwa vake nanga pavanamayite chilachiyamba malove latangwele, kwa kuva lánipihwa kwa vanang'o uchinga vanalamale. Vanang'o nkuypa kummuja Yesu mana lake.

*Alida nkulu?*

*(Matayo 18:1-5, Mako 9:33-37)*

<sup>46</sup> Bahi vakuhundwa nkutandilika kutahukana vene kwa vene kuva, alida nkulu nnikuwa lyavo.

<sup>47</sup> Yesu palamaite àlalá lavachiliuja mmitima yavo, nkuntwala mwana n'joko nkummika pepi nanang'e.

<sup>48</sup> Anepo nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Munu woheyo ampwechelèla mwana n'joko malinga ayuno ing'anya yang'une, aneyo àngupwechelela nangu, na munu woheyo angupwechelèla nangu, aneyo àmpwechelela ayula angutumîle. Kwa kuva, munu woheyo n'joko kupunda vammalele, aneyo njo nkulu kupunda vammalele.”

*Munu akátahukana na mwenu aneyo àvele m'bali wenu*

*(Mako 9:38-40)*

<sup>49</sup> Yohana nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nang'olo, tummwene munu yumo wavausa anamindenga kwa lina lyako, hwetu nkunnimbija, kwa kuva nang'e akávele wa nnikuwa lyetu lya vakuhundwa.”

<sup>50</sup> Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Munannimbije, kwa kuva, munu woheyo akátahukana na mwenu, aneyo àvele m'bali wenu.”

*Vasamaliya vâhita kumpwechelela Yesu*

<sup>51</sup> Maduva la kutwaliwa kwa Yesu kuhwena kulihunde palanavele pepi kukamola, Yesu nkukudungila namene kuhwena ku Yelusalemu.

<sup>52</sup> Bahi nkuvatuma vajumbe vannongolelee. Avala vajumbe nkuukananga, nkuhwena kuchijiji chimo cha Vasamaliya uchinga vamwandalile kila chinu nchijiji anecho.

<sup>53</sup> Henga vanu va chijiji anecho nanga pavanampwacheledile ing'anya vânimala kuva Yesu àkudungidile kuhwena kuimanga ya ku Yelusalemu.

<sup>54</sup> Henga Yohana na Yakobo vakuhundwa vanga Yesu, pavalawene anelo, nkummuja Yesu kuchidoni, “Nang'olo, dachi ûnalembela tuuchemehije moto kuhaloka kulihunde uvapije vammalele?”

<sup>55</sup> Yesu nkuvalaukila vakuhundwa vake, nkuvakalipila.‡

<sup>56</sup> Bahi nkuukananga nkuhwena kuchijiji chinji.

‡ 9:55 Malemba lanji la kala lániyenjeja kutangola kuva, “Mukámayite isungu imuvenayo, kwa kuva, Mwana wa Munu akáidile unaondonganga umi wa vanu, henga unaupoha.”

*Galama ya kunnondola Yesu  
(Matayo 8:19-22)*

<sup>57</sup> Pavanavele mmwanda, munu yumo nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nimbekulondola kwoheko kumbehwena.”

<sup>58</sup> Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Macheta làvele na vivava, na vyuni vîvele na vîthi, henga Mwana wa Munu akâvele na pachinu pakuyeweleva.”

<sup>59</sup> Yesu nkunnyaulila munu yunji kuchidoni, “Ngupapate.” Henga aneyo munu nkuhaua kuchidoni, “Nang’olo, nguleke hoti nguhwene kukaya nikansike atatangu.”

<sup>60</sup> Henga Yesu nkunnyang’ula kuchidoni, “Valeke vanu vavêle muchi vânihwa vavasike vahwîle vao, henga wako hwena ukauyanjaje Ufalume wanga Nnungu.”

<sup>61</sup> Munu yunji nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nang’olo, nangu nguchinikupapate, henga nguleke nahoti nikavalaile vanu va nng’ande mwangu.”

<sup>62</sup> Henga Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Munu woheyo atandilîka kulima koka nkulola kunyuma, aneyo akâlemelewa mu Ufalume wa Nnungu.”

## 10

*Yesu àvatuma vakuhundwa sabini na mbili*

<sup>1</sup> Bada ya anelo, Nang’olo Yesu nkuvatandola vanu vanji sabini na mbili\* nkuvatuma vavili-vavili vannongolele kila imanga na kila pachinu pachilambela ahwene.

<sup>2</sup> Nkuvahaulila kuchidoni, “Mafuno làvele lohe, henga vakûfuna vâvele kadiki. Hambi, nnyuwange Nang’olo wa mafuno avatume vakûfuna mmwelu wake.

<sup>3</sup> Bahi hweneng’ana! Lola, nangu nîntumanga mwenu muchi angandolo ching’ati vanu vayôha muchi mahoha.

<sup>4</sup> Munanyakule dihela wala mpatila wala vilatu. Na nndila munalitinike umuvasalimila vanu.

<sup>5</sup> Pamuinjila muing’ande yoheyo ivambempwechelela, tandilika kuvabali kwa kuhaua kuchidoni, ‘Mmanu mma ing’ande aino mùùve na amani!’

<sup>6</sup> Akâpwawa munu wa amani, bahi amani yenu ichiive pamo nanang’e, henga akânawawe, amani yenu ìmbemmulanga mwenu mmene.

<sup>7</sup> Ikalanga muing’ande aneyo, umulya na kukumbila chohecho chivambemwing’a, kwa kuva, kila munu akôla madengo âlemelewa apwechele nshahala wake. Ikalanga muing’ande imukamolele, na munahame-hame kuuka ing’ande imo kuhwena ing’ande inji.

<sup>8</sup> Imanga yoheyo imumbeinjila na vanu nkumpwachelela, mwenu ilya chakulya chohecho chivambemwing’a.

<sup>9</sup> Valamye vagonjo vavelênge muimanga aneyo na muvahaulile kuchidoni, ‘Ufalume wa Nnungu ûvele pepi na mwenu.’

<sup>10</sup> Na imanga yoheyo imumbeinjila alafu vanu vake vanampwachelele, mwenu hweneng’ana n’dindila dya imanga aneyo mukahaule kuchidoni,

<sup>11</sup> ‘Litutunga lya imanga yenu livêle mmadodo letu tuvenkulipumunanga uchinga livê chimaiho kuva, mukâvele na chinu mu Ufalume wa Nnungu. Henga mùlemelewa mumale kuva, Ufalume wa Nnungu ûvele pepi na mwenu!’

\* 10:1 Malemba lanji la kala vâlebile kuva, vakuhundwa vâvele sabini.

12 Nangu nĩnnyaulila kuchidoni, liduva anelyo lya hukumu, vanu va imanga aneyo vambepata asabu ing'ulungwa namene kupunda vanu va imanga ya ku Sodoma."

*Dimanga dihitile Malove Lambone  
(Matayo 11:20-24)*

13 Yesu nkuhweneha kutangola kuchidoni, "Ole wenu mwenu mmanu mma imanga ya Kolasini! Ole wenu mwenu mmanu mma imanga ya Betisaida! Kwa kuva, ikachiva masaibu latendêke kwenu mwenu ulatendeka kuimanga ya Tilo na ku Sidoni, vanu vake vakaniikala pahi na kuwala magunila na kulipakalanga liu, kulanguja kuva vanileka kutenda masambi.

14 Bahi nniduva lya hukumu, mwenu mumbepata asabu ing'ulungwa namene kupunda vanu va ku Tilo na ku Sidoni.

15 Na mwenu mmanu mma imanga ya Kapelinaumu, dachi mûtenda kuva mumbekwejwa mpaka muha kulihunde? Nanga! Mumbesulupuhwa mpaka pachinu pavanu vahwile!"

16 Anepo Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, "Munu ampilikanila mwenu, angupilikanila nangu, na munu annyita mwenu, anguhita nangu. Na munu anguhita nangu, munu aneyo annyita ayula angutumile nangu."

*Kuuya kwa vanu sabini na mbili*

17 Bahi avala vakuhundwa sabini na mbili nkuuya akuno uvahangalala, uvahaula kuchidoni, "Nang'olo, ata anamindenga vanatupilikana patuvaa mulisa kwa lina lyako."

18 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Nimmwene Nanchindenga wamatoka kuhaloka kulihunde muchi nng'anje wa ing'uva.

19 Lola, nangu nĩmpele mwenu mamulaka la kulivata mihongo na vivalavala na kudilema dimongo dya mmongo wenu Nanchindenga, na nanga chinu chohecho chimbemenga.

20 Bahi munahangalale ing'anya anamindenga vanampilikana, henga hangalala kwa kuva, malina lenu lanilembwa kulihunde."

*Kuhangalala kwa Yesu  
(Matayo 11:25-27, 13:16-17)*

21 Upala, Yesu nkuumbajwa ihangaladi kwa dimongo dya Umumu Wanaswe, nkuhaua kuchidoni, "Atata, Nang'olo wa kulihunde na pachilambo, nakulombolela kwa kuva vitukutuku anevyo uvapihite vanu vavêle na lunda na vavêle na elimu, nkuvahunukulila vanu vavêle na mitima ivêle muchi vana vajoko. Elo Atata, kwa kuva, njo chiukatapaliwije wako."

22 Yesu nkuhweneha kuvahaulila vanu kuchidoni, "Atatangu angupele nangu vitukutuku vyammalele. Nanga munu ammaite Mwana ikanave chihi Atata, na wala nanga munu ammaite Atata ikanave chihi Mwana chalumo na munu woheyo wanatandwele Mwana kunnyunukulila."

23 Anepo Yesu nkuvaulukila vakuhundwa vake akuno vavêle chihi vanang'o weka nkuvahaulila kuchidoni, "Wasa mwenu muvyona vitukutuku vimuvyona.

24 Kwa kuva, nangu nĩnnyaulilanga kuva, manabii na vafalume vohe vanilembela kulona lamulona mwenu, henga nanga pavanalawene, na vanilembela kulapilikana alano lamupilikana mwenu, henga nanga pavanalapilikene."

*Nfano wanga Nsamaliya wambone*

25 Bahi nkúhunda yumo wa Sheliya nkuimila nkummuja Yesu wachinga anninge, nkuchidoni, “Nkúhunda, ngutende dachi uchinga ngupate umi ukee na ntululilo?”

26 Yesu nkummuja kuchidoni, “Dachi, Sheliya yanga Musa ichidachi? Dachi, wako úiyelewa dachi?”

27 Ayula munu nkuyang'ula kuchidoni, “Ntamwe Nang'olo Nnungu wako kwa ntima wako wammalele, na kwa isungu yako yammalele, na kwa dimongo dyako dyammalele, na kwa ding'ano dyako dyammalele. Na ntamwe nnyako malinga chulitamwa umwene.”

28 Yesu nkuyang'ula kuchidoni, “Únyang'ula saana, bahi tènda uchocho nawako uchiuve na umi ukávele na ntululilo.”

29 Henga ayula nkúhunda Sheliya álebela aliyavile haki, bahi nkummuja Yesu kuchidoni, “Dachi, nnyangu njo nnani?”

30 Yesu nkuyang'ula kuchidoni, “Pávele na munu yumo achihelela kuhaloka ku Yelusalemu wahwena ku Yeliko. Pánavèlè nndila, vakúpalaula nkunkamula, nkummulanga ding'ano dyake na kumpanya, nkunneka avèlè pepi na kuhwa.

31 Kwa bahati nkuhumila kuhani yumo achihelela muindila uila, henga pammwene ayula munu uvampanyile, nang'e nkupita kunyenje.

32 Uchocho nkuida na Mlawi yumo, pahwikile apala nkumwona ayula munu, uchocho nanang'e nkupita kunyenje.

33 Henga Nsamaliya yumo ánavele mmwanda, nkuhwika pachinu anepo, pammwene ayula munu nkummikila chididi.

34 Nkunyenyelekela, nkuhahulanga vilonda kwa mahuta na divayi, nkuvihunga. Nkunkweja munnyama wake, nkumpelekeja kuing'ande ya kulala vayeni, nkummuja.

35 Liduva lya vili, ayula Nsamaliya nkutwala dihela malinga dya nshahala wa maduva mavili nkumwing'a nkúwimilila ing'ande ya vayeni. Nkunnyaulila kuchidoni, ‘Mmuuje ayuno munu, na chohecho chumbeyenjeja muha, nakuuihija panimbeuya.’”

36 Bahi Yesu nkummuja ayula nkúhunda Sheliya kuchidoni, “Wako wona dachi, muanevo vanu vatatu, alida ánavele nnyake ayula munu uvampanyile vakúpalaula?”

37 Ayula nkúhunda Sheliya nkuyang'ula kuchidoni, “Ayula ammikidile chididi na kunyangata njo nnyake.”

Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Na wako hwena ukatende uchocho.”

### *Yesu àvaongela Masa na Maliya*

38 Yesu na vakuhundwa vake pavanavele mmwanda wa ku Yelusalemu, nkuhwika pachijiji chimo. Nchijiji anecho nkupwechelewa na mmahe yumo uvanchema Masa.

39 Masa ávele na nnung'one uvanchema Maliya, anaikele pamadodo langa Nang'olo walapilikanila mahundo lake.

40 Henga Masa ávenkudumba-dumba na madengo lohe. Bahi nkummwenele Yesu nkummuja kuchidoni, “Nang'olo, wako ukona kuva nnung'unwangu àndekedile madengo lohe ungutenda weka? Nnyaulele anguyangate.”

41 Nang'olo nkunyang'ula kuchidoni, “Masa, Masa, wako únadumba-dumba na kuva na lipamba ing'anya ya vitukutuku vyohe.

42 Henga chilembelewa chihi chitukutuku chimo bahi. Na Maliya àtandwele chitukutuku chambone namene chakambepakanyolwa.”

# 11

*Yesu àvahunda vakuhundwa vake kuyuwa  
(Matayo 6:9-13, 7:7-11)*

<sup>1</sup> Liduva limo Yesu ávele pachinu fulani àvenkuyuwa. Pamalidile kuyuwa nkuhundwa yumo nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nang’olo, tùkuyuwa utuhunde kuyuwa muchi Yohana Nkúbatisa chavahundile vakuhundwa vake.”

<sup>2</sup> Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Pamuyuwa tangola uvila, ‘Atata wetu wa kulihunde, lina lyako litumbyangwe, Ufalume wako uide.

<sup>3</sup> Kila liduva utwing’e chakulya chimbetutoleja.

<sup>4</sup> Utusamehe masambi letu, kwa kuva, na hwetu tûnavasamehe vanu vatukosêla, na patulingwa, unatuleke ututenda masambi.\*”

<sup>5</sup> Anepo Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Ikàva munu yumo nnikuwa lyenu àvele na nnyanjawake, nkumwenela kukaya kwake ching’ati chilo nkunnyaulila kuchidoni, ‘Nnyanjawangu, chonde njadike mikate mitatu nakuihija,

<sup>6</sup> kwa kuva, nnyanjawangu ánavele mmwanda ànikamola kukaya kwangu na nangu níkávele na chakulya cha kumwing’a.’

<sup>7</sup> Bahi ikàva anepo nnyanjawake àmbeyang’ula chihi avèlè chihi nng’ande kuchi, ‘Unangukambye-kambye! Nnango ùnichimwa, nangu na vanavangu tûnilala, níkachinguhule kutakatuka níkwing’e chakulya.’

<sup>8</sup> Nangu nînnyaulilanga uhiu kuva, pamo na kuva akambetakatuka ing’anya ya kuva nang’e nnyanjawake, henga àmbetakatuka na kumwing’a vyam-malele vyasikikidile kwa kuva, ànitumbama kunnyuwa.

<sup>9</sup> Bahi nangu nînnyaulilanga kuva, yuwanga na Nnungu achi-amwing’ange, tahanga na mwenu muchimupate, hodikanga na mwenu muchimuchimuliwe.

<sup>10</sup> Kwa kuva, kila munu ayûwa ànapewa, na atâha ànapata, na ahodîka ànachimuliwa.

<sup>11</sup> Na mwenu anga atata, alida mmwenu mwanawe akànnyuwa ihomba àmbemwing’a nnyongo?

<sup>12</sup> Au akànnyuwa liye, àmbemwing’a chivalavala?

<sup>13</sup> Ikàva mwenu mmakutenda masambi, mùnimala kuveng’a vana venu vitukutuku vikatapele, dachi, Atata wenu wa kulihunde akambepunda namene kuveng’a Òmumu Wanaswe vanu vannýûwa?”

*Yesu na Nanchindenga  
(Matayo 12:22-30, Mako 3:20-27)*

<sup>14</sup> Liduva limo Yesu ámmusa nanndenga anantendile munu ààve bubu. Nanndenga pammukile ayula munu nkutandilika kutangola, likuwa lya vanu nkukangana.

<sup>15</sup> Henga vanu vanji nkuchidoni, “Nanchindenga†, nkulu wa anamin-denga njo annyululiha nang’e kuvausa anamin-denga.”

<sup>16</sup> Vanu vanji nkunnya Yesu kwa kunnyuwa alanguje chimaiho cha lisaibu chilangúja kuva dimongo dyake dihaloka muha kulihunde.

\* **11:4** Pàvele Malemba lanji làhaua kuva, “henga utupohe mmakono mwanga ayula nkútenda lahakalenge.” † **11:15** Luka àlebibile Belisabuli, lina litumíke kumwamba Nanchindenga.

17 Akuno Yesu alamaîtè lavachiliuja mmitima yavo, nkuvahaulila kuchi-doni, “Kila ufalume ulumbâna wene kwa wene ùmbematoka, na vanu va ing’ande imo vakâlumbana, ing’ande aneyo ìmbeondongeka.

18 Dachi, ikâva Nanchindenga àlilumbanya mwene, ufalume wake ùmbekwimila dachi? Nangu ngùtangola uchocho ing’anya mwenu mùhauila kuva ngùusa anamindenga kwa dimongo dya Nanchindenga‡.

19 Mwenu mùhauila kuva nangu ngùvausa anamindenga kwa kuhululihwa na Nanchindenga, dachi, nnani avéng’a vanu venu dimongo dya kuvausa anamindenga? Bahi vanu venu mmene njo vambennyukúmu mwenu ing’anya ya malove lamutangwele.

20 Henga ikâva nangu ngùvausa anamindenga kwa dimongo dyanga Nnungu, bahi mumale kuva Ufalume wanga Nnungu ùnimwidilanga.

21 Munu avéle na dimongo pailolihija ing’ande yake kwa vikomanilo, vitukutuku vyake vikátwaliwa.

22 Henga akâida munu avéle na dimongo kumpunda nang’e nkupanyana nawe ing’ondo na kunnema, àmbempakanyola vikomanilo vyake vyachilisingila na kutwala litwala vitukutuku vyake.

23 Munu woheyo akávele pamo na nangu, aneyo ànangutahuka, na munu woheyo akákunganya pamo na nangu, aneyo ànamwadilihanya.”

### *Kuuya kwa nanndenga kwa munu*

*(Matayo 12:43-45)*

24 “Nanndenga pammuka munu, àpita wadinguka-dinguka pachinu pakávele medi wataha pachinu pakuyewelega, henga nanga papata. Anepo àlihaulila mwene muntima kuva, ‘Nimbeuya kavila kuing’ande yangu inguilekile.’

25 Páùyà, àikoja aila ing’ande ipyailiwijè na kila chinu chivikwijè saana.

26 Anepo ànauka, nkunavatwala anamindenga avake saba vabaya kumpunda nang’e, na vammalele vànahwena nkumwenda aneyo munu. Na hali ya kuntululilo ya munu aneyo ìiva ibaya kupunda hali yake inandi.”

### *Wasa vanu valikamulîha lilove lya Nnungu*

27 Yesu pachitangola uchocho, mmahe yumo nnikuwa alila lya vanu, nkunonoha lidi wachidoni, “Wasa mmahe ayala akuvalêke na kukuyong’aja!”

28 Henga Yesu nkuyang’ula kuchidoni, “Wasa vanu avala vapilikâna lilove lyanga Nnungu na kulikamulîha.”

### *Chimaiho cha Yona*

*(Matayo 12:38-42)*

29 Likuwa lya vanu palichihalija kuyenjejeke, Yesu nkuvahaulila kuchi-doni, “Mwenu nni mmanu mma chívelèkwà cha vanu vakútenda masambi, njo mana mùlebela ninnangujange chimaiho cha lisaibu, henga nanga pamumbelangujwa chimaiho chohecho ikànave chihi achila cha nabii Yona.

30 Malinga nabii Yona chanavele chimaiho kwa vanu va ku Ninawi, njo uchocho Mwana wa Munu chambekuva chimaiho kwa vanu va chívelèkwà achino.

31 Na liduva lya hukumu malukiya wa kusini, wa chilambo cha Sheba àmbeimila na kuvasitaki vanu va chívelèkwà achino kuva vânikosela. Kwa

‡ 11:18 Mana la Belisabuli lola Luka 11:15.

kuva, nang'e ániida kihaloka chilambo cha kulehu kwida unapilikanila malove la lúnda la Nfalume Selemani, na apano pàvele munu yumo nkulungwa kumpunda Nfalume Selemani.

<sup>32</sup> Nniduva anelyo Iya hukumu vanu va ku Ninawi vàmbeimila na kuvasitaki vanu va chivèlèkwà achino kuva vānikosela. Kwa kuva, vanu va ku Ninawi vānikosela kutenda masambi ing'anya ya mahubili la nabii Yona, na apano pàvele munu yumo nkulungwa kumpunda nabii Yona!"

*Meho njo chibatali cha mmili*  
(Matayo 5:15, 6:22-23)

<sup>33</sup> Yesu nkuhweneha kutangola wachidoni, "Nanga munu achācha chibatali nkuchivika pachinu palipihite, au nkuchihinika lidebe, henga àchivika muha chipanda wachinga vanu vainjila nng'ande vawone nng'anje.

<sup>34</sup> Meho lako njo chibatali cha mmili. Meho lako lakāva lumi, mmili wako wammalele ùmbeumbala nng'anje. Henga meho lako lakāondongeka, mmili wako wammalele ùmbeumbala lupi.

<sup>35</sup> Bahi lyongolele, uchinga nng'anje uvèle nkati mwako unapindikuke kuva lupi.

<sup>36</sup> Ikāva wako ùmbelwe na nng'anje nkati mwako bila kupwawa pachinu pohepo pavèle na lupi, anepo wako ùmbelola saana malinga pachikulangajija chibatali."

*Yesu āvasitaki Mafalisayo na Vakúhunda Sheliya*  
(Matayo 23, 1-36, Mako 12:38-40)

<sup>37</sup> Yesu pamalidile kutangola, Nfalisayo yumo nkunkumbula Yesu kukaya kwake akalye chakulya. Yesu nkuhwena, nkuikala kulya chakulya.

<sup>38</sup> Nfalisayo aneyo ánikangana namene kumwona Yesu walya bila kukalava.

<sup>39</sup> Bahi Nang'olo nkunnyaulila kuchidoni, "Mwenu Mafalisayo mūhahula chihi mwawo na nkungu pannima, henga nkati mwenu mwòmbele chihi kupakanyola na kutenda lahakalenge.

<sup>40</sup> Mavelu mwenu! Dachi, Nnungu akatapajije pawelu akee njo uyoyo akatapajije nkati?

<sup>41</sup> Bahi hahulanga nkati mwenu kwa kuvayangata amahuvani, na mwenu muchimuhahuke mwalehu.

<sup>42</sup> Ole wenu mwenu Mafalisayo! Kwa kuva, mwenu mūnajali namene kuhumya aslimiya kumi ata kwa vitukutuku vijoko malinga vitakilo vya kukoleja muimbowa, akuno umulekanga vitukutuku vya muhimu vya Sheliya, yani kuvatendela vanji haki na kuntamwa Nnungu. Anelo njo lamulembelewa kulakamula bila kuleka kulatenda na anelo lanji.

<sup>43</sup> Ole wenu mwenu Mafalisayo! Kwa kuva, mūnatamwa namene kuikala nafasi dya kweshimika n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu na kusalimiwa kwa eshima kusakoni.

<sup>44</sup> Ole wenu! Kwa kuva, mùlandene na misati ikávele na alama, iluvātwa na vanu bila kumala kuva chinu chivèle nkati nni chibaya."

<sup>45</sup> Nkúhunda yumo wa Sheliya nkunnyaulila Yesu kuchidoni, "Nkúhunda, pautangola uchocho, ututangolela na hwetu lahakalenge."

<sup>46</sup> Yesu nkunyang'ula kuchidoni, "Ole wenu mwenu mmakuhunda Sheliya! Kwa kuva, mūvatika vanu misigo iidōpa, akuno mmene mukáhulula kuinyakula. Mwenu mmene mukányoloja kananga chala kuvayangata.

<sup>47</sup> Ole wenu! Kwa kuva, mwenu mùdengela misati ya manabii uvanavawalele anyakala venu.



<sup>48</sup> Mwenu mmene nni mmashahidi mma àlálá lavanatendenge anyakala venu na mùnakubaliana navo, kwa kuva vanang'o vánivawalala manabii na mwenu mùvadengela misati yavo.

<sup>49</sup> Bahi ing'anya ya anelyo, Nnungu kwa lúnda lwake átangwele kuchidoni, 'Nimbevapelekeja manabii na mitume, henga vanji vàmbevawalala na vanji vàmbevabaniha.'

<sup>50</sup> Bahi vanu va chívelèkwà achino vàlembelewa vahukumiwe asabu ing'anya ya kuwalalwa kwa manabii vammalele kutandikila pachiumbwije chilambo,

<sup>51</sup> kutandikila kuwalalwa kwa Habilu mpaka kuwalalwa kwa Sakaliya anawalelwe nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu, ching'ati Ing'ande ya Nnungu na chitala cha kuhumija sadaka. Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, vanu va chívelèkwà achino vàmbehukumiwa asabu ing'anya ya kuwalalwa kwa vanu anevo vammalele.

<sup>52</sup> Ole wenu mwenu Mmakuhunda Sheliya! Kwa kuva, mùvapakanywele vanu ntukulo wa pachinu pakulihunda elimu. Na mwenu mmene mukáinjidile, na avala vachiinjila mùnivadivila vanainjile."

<sup>53</sup> Yesu paukile apala, Mafalisayo na Vakúhunda Sheliya nkulindamuka kunnyongahonga kwa kumuja vitukutuku vyohe,

<sup>54</sup> uvachinga vapate kunkamula kwa lilove lyohelyo libaya lyambetan-gola.

## 12

### *Alembelêwa kuyopwa* (Matayo 10:26-33, 12:32, 10:19-20)

<sup>1</sup> Muuhiku uwowo mmuluku wa maelufu la vanu vákojene pamo mpaka kutandilika kukadambana. Yesu nkutandilika kutangola na vakuhundwa vake nahoti wachidoni, "Lyongolelange na hamila ya Mafalisayo, yani ulamba wavo.

<sup>2</sup> Kila chinu chihinikwêje chímbehunukuliwa, na kila chinu chipihêwe chímbebihuliwa.

<sup>3</sup> Bahi malove lamutangwele nnupi, vanu vàmbelapilikana chihi panng'anje, na achila chimunyinyite nng'ande, chímbeyanjajwa chihi palangele.

<sup>4</sup> Nangu nìnnyaulilanga mwenu mmayanjavangu kuva, munavayope avala vahulúla chihi kuuwalala mmili na lukoto nanga chinji chívahulúlà kuchi-tenda.

<sup>5</sup> Henga nguchininnanguje ayula alembelêwa kuyopwa, nnyopange Nnungu avêle na dimongo dya kummwalala munu, na akámalila kummwalala ànahulula kunnyaha munu mmoto wa Jihannamu. Nangu nìnnyaulilanga kuva, nnyopange nang'e.

<sup>6</sup> Dachì, vyuni vijoko nnyano vikásumiswa chihi kwa dihela kadiki? Henga wala nanga chuni kananga chimo chilivaliwa na Nnungu.

<sup>7</sup> Henga mwenu ata isabu ya ulindo wa myuti yenu Nnungu àniimala. Bahi munayope, kwa kuva, mwenu nni mma maana namene kupunda vyuni vyohe!

<sup>8</sup> Nangu nìnnyaulilanga mwenu kuva, munu woheyo anguyambukíla nangu muyo mwa vanu kuva nang'e nni wang'une, Mwana wa Munu achiannyambukile munu aneyo muyo mwa malaika vanga Nnungu.

<sup>9</sup> Henga munu angukâna nangu muyo mwa vanu, Mwana wa Munu achiankane munu aneyo muyo mwa malaika vanga Nnungu.

<sup>10</sup> Na munu woheyo antangolêla malove lahakalenge Mwana wa Munu, aneyo achiasamehewe. Henga munu ambenkufûlu Umumu Wanaswe, aneyo akambesamehewa.

<sup>11</sup> Pavambenkamulanga na kumpelekejanga unansitaki n'ding'umbi dya ing'ande ya kunnyuwila Nnungu na muyo mwa vajumbe na akûtawala, munave na lipamba namuna chimumbehwena unayang'ula au chimumbetangola.

<sup>12</sup> Kwa kuva, uhiku uwowo Umumu Wanaswe achiannyunde chimulem-belewa kutangola.”

### *Nfano wa nkúpata livelu*

<sup>13</sup> Munu yumo nnikuwa alila lya vanu, nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nkúhunda, nnyaulile nkulwangu tuyavane mapala latulekedile atata wetu.”

<sup>14</sup> Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Nnyanjawangu, nnani anguvikile nangu kuva nkúhukumu au kuva munu wa kunnyavanyija vitukutuku vyenu?”

<sup>15</sup> Yesu nkuhwenaha kuvahaulila vanu vammalele kuchidoni, “Lyongole-lange na mulinyemye na tama ya dimali, kwa kuva, umi wanga munu ukáhalokana na dimali dyohe dyavenadyo.”

<sup>16</sup> Anepo Yesu nkuvahaulila nfano auno wachidoni, “Pávele na munu yumo nkúpata ánaevele na welu uvêle vilyo vyohe.

<sup>17</sup> Aneyo nkúpata nkuva waliuja chimundamunda kuchidoni, ‘Vino ngutende dachi na nangu nikávele na pachinu pakuvika vilyo vyangu vyammalele?’

<sup>18</sup> Anepo aneyo munu nkulihaulila kuchidoni, ‘Nimbetenda uvila, nimbhadulanga makangala langu, koka ngudenge lanji makulungwa namene, koka anemwo ngutaye vilyo vyangu na vitukutuku vyangu vyammalele.

<sup>19</sup> Koka anepo niuhaulile ntima wangu kuva, hambu úvele na vitukutuku vyohe vyulivikidile akiba kwa vyaka vyohe, vino yewelega, ilya, kumbila na uhangelale.’

<sup>20</sup> Henga Nnungu nkuchidoni, ‘Livelu wako, chilo chanelo umi wako úmbetwaliwa. Dachi, vitukutuku anevyo vyulivikidile akiba vimbekuva vyanga nnani?’ ”

<sup>21</sup> Yesu nkumalilila kwa kutangola kuchidoni, “Uvila njo chava munu alivikila akiba ya vitukutuku vyohe, henga pameho panga Nnungu akávalangiwa kuva nkúpata.”

### *Tandilika kuukambi-kambila Ufalume wa Nnungu nahoti*

*(Matayo 6:19-21,25-34)*

<sup>22</sup> Anepo Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Bahi ing'anya ya aneyo, nangu ninyaulilanga kuva, munàave na lipamba ing'anya ya maisha lenu, kuva mumbekulya chani au mumbewala chani.

<sup>23</sup> Kwa kuva, maisha lenu nni la mana namene, akee chihi kwajili ya chakulya weka. Na miili yenu nni ya mana namene akee chihi kwajili ya dinguwu weka.

<sup>24</sup> Valolange anamikonda, nanga pavapanda wala nanga pavafuna na wala nanga pavavele na lichehe wala likangala. Henga Nnungu ánavalisa. Mwenu ni mma mana namene kupunda vyuni!

<sup>25</sup> Alida mmwenu kwa kulikambya-kambya namene ànahulula kuyenjeja kananga lisaa limo mmaisha lake?

<sup>26</sup> Na ikàva mukáhulula kutenda chinu chijoko malinga anecho, mwadachi mùnalikambyakambya ing'anya ya vitukutuku vinji?

<sup>27</sup> Lalolange namuna mauwa chilakulumuka. Wala nanga palakola madengo na wala nanga palalitotela lene dinguwu. Henga nangu nìnyaulilanga kuva, ata Nfalume Selemani pamo na ukulu wake wanavele nawo, henga nanga panawahite kuwajwa saana muchi liuwa limo mmauwa anelo.

<sup>28</sup> Mwenu mmanu muvèle na ing'ulupa inyoko, ikàva Nnungu àlawaja uchocho mauwa la kumawelu lapwàwa chihi nelo, nundu nkuyahwa mmoto, dachi, Nnungu akambepunda kummwajanga mwenu saana?

<sup>29</sup> Bahi munalikambyekambye namene kutaha chakulya au chikumbilo.

<sup>30</sup> Kwa kuva, anevyo vyammalele njo vivátàhà namene vanu va pachilambo. Henga Atata wenu Nnungu ànimala kuva mùnisikikila anevyo.

<sup>31</sup> Bahi tandilika kuukambi-kambila Ufalume wa Nnungu nahoti, na anelo lammalele Nnungu achiamwing'ange.

<sup>32</sup> Mwenu likuwa lijoko, munayope! Kwa kuva, Atata wenu ànikatapaliwa kumwing'a mwenu Ufalume wake.

<sup>33</sup> Sumisanga vimuvenavyo koka dihela muveng'e amahuvani. Likatapajije mipatila ya dihela ikákandika, na kulikondidya dimali kulihunde, kudikambemalilika. Aneko nkwiva akáingila na wala nanga vakoko vaondongânga.

<sup>34</sup> Kwa kuva, apala padivele dimali dyako njo padimbeloleha ding'ano dyako."

### *Vatumishi vannolêla nang'olo wavo*

<sup>35</sup> "Lihungange nkanda mmikundu vyenu uchinga mùùve tayali kutumika, na vibatali vyenu viive uviyaka.

<sup>36</sup> Mùùve muchi vanu vannolêla nang'olo wavo auye kuhaloka kuing'ole ya ulombi koka palambehodika, upopo vanchimulile.

<sup>37</sup> Wasa vatumishi avala Nang'olo wavo pambekamola nkuvakoya vavèlè meho! Nangu nìnyaulilanga uhiu kuva, nang'olo aneyo àmbelihunga nkanda nchikundu na kuvahaulila vaikalange uchinga valye, koka aide avatumikile.

<sup>38</sup> Wasa vatumishi anevo, nang'olo wavo akàvakoja vapanganikè ata kwauya ching'ati chilo au kulyamba!

<sup>39</sup> Henga mwenu mùnimala kuva, kuikave mwene ing'ande waumala uhiku wambekwida nkwiva unaiva, akánanneke nkwiva watutumula ing'ande yake.

<sup>40</sup> Na mwenu uchocho, lipanganihange kwa kuva, Mwana wanga Munu àmbekwida uhiku umukalolela mwenu."

### *Ntumishi akulupika na akákulupika (Matayo 24:45-51)*

<sup>41</sup> Petulo nkummuja Yesu kuchidoni, "Nang'olo, nfano anewo ùtwamba chihi hwetu au ùvamba na vanu vanji vammalele?"

<sup>42</sup> Yesu nkuyang'ula kuchidoni, "Dachi, ntumishi alida akulupika na avèle na ding'ano? Nni ayula wammikile nang'olo wake kuvaimilila vatumishi vanji na kunnaija aveng'e chakulya kwa uhiku ulembelêwa.

43 Wasa ntumishi aneyo ikàva pambeida nang'olo wake àmbenkoja watenda chalaijijwe.

44 Nangu nĩnyaulilanga uhiu kuva, nang'olo aneyo àmbemmika ntumishi aneyo kuva nkwĩmilila wa dimali dyake dyammalele.

45 Dachì, ìmbekuwa dachì kwa ntumishi aneyo akàlihaulila kuva, 'Nang'olo wangu ànatima kuuya,' nkutandilika kuvapanya vatumishi avake akuno walya na kukumbila na kukalewa?

46 Nang'olo wa aneyo ntumishi àmbeuya nniduva lyakalolela na uhiku wakaumaite. Àmbencheketanya vibeduli vivili ntumishi aneyo na kummika pachinu pavikwĩje kwajili ya vanu vakákulupila.

47 Bahi ntumishi amaĩte chalembela nang'olo wake, henga analipan-ganihe, na anatende chalembela nang'olo wake, aneyo ntumishi àmbeasibiwa namene.

48 Henga ntumishi ayula akámaite saana chalembela nang'olo wake, henga nkutenda mambo lalembelêwa kuasibiwa, aneyo ntumishi àmbeasibiwa chihi kadiki. Kwa kuva, munu apewĩje vitukutuku vyohe àmbelongwa vyohe, na munu akamujijwe vitukutuku vyohe, àmbelongwa vyohe."

*Yesu àvatenda vanu vahapukane  
(Matayo 10:34-36)*

49 "Nangu ngũidile unakumbanya moto pachilambo, na nangu nikanita-mwa namene niwone uyakile tayali!

50 Henga ngũvele na ubatiso wa ibanihwi ungulembelewa ngubatiswe, na nangu nauhimukila namene mpaka panimbeutimisa.

51 Dachì, mwenu mütenda kuva nangu ñniida uchinga nguide na amani pachilambo? Nangu nĩnyaulilanga mwenu kuva, akee amani, henga ñniida uchinga nivatende vanu vayavanyike.

52 Kwa kuva, kutandikila vino, vanu nnyano va ing'ande imo vàmbehapukana, vatatu vàmbehapukana na vavili na vavili vàmbehapukana na vatatu.

53 Atata àmbehapukana na mwanawe wa chilume, na mwana wa chilume àmbehapukana na atatake na mama àmbehapukana na mwanawe wa chimahe na mwana wa chimahe àmbehapukana na anyokwe, na mukwe àmbehapukana na nkawake na mmahe àmbehapukana na mukwe."

*Kulamala mahiku  
(Matayo 16:2-3)*

54 Yesu nkuvahaulila vanu kuchidoni, "Pamulona mahunde ulahaloka m'bali wa mangalibi, mùhauila kuva, 'Imbula ìmbetonya,' na ìnatonya.

55 Na pamulyona lipungo lya kusini ulipunga, mùhauila kuva, 'Kùmbekuwa na chitukuta,' na njo chiiva.

56 Mwenu mmakulilambilila! Mwenu múnahulula kulauja hali ya hewa kwa kuchiloleha chilambo na kumahunde, vino mwadachi mukáhulula kulamala mahiku alano la vino?"

*Patana na mmongo mwalo  
(Matayo 5:25-26)*

57 "Mwadachi mwenu múnalemwa kuchimala chitukutuku chambone cha kuchitenda?

58 Kwa kuva, ikáva mmongo mwalo àkuppelejeja kulukumbi unakusitaki, tumbama kupatana nawe kabla mukànambihwika, ukanatende uchocho nkùhukumu àmbekuppelejeja kwa litiyala, na litiyala nkunakuchimila nnilungu.

59 Nangu nìkuhaulila kuva, anemwo ukambehuma mpaka paumbemalilila ulipa senti ya ntululilo.”

## 13

### *Lekanga kutenda masambi munahwa*

1 Mahiku anelo pávele na vanu vanannyaulidile Yesu habali dya vanu va Galilaya vanavawalele Pilato pavachinnyumija Nnungu sadaka.

2 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Dachi, mwenu mùtenda anevo Vagalilaya vávalelwe namuna aneyo ing’anya vátenda lahakalenge namene kupunda Vagalilaya vanji vammalele?”

3 Nanga, akee uchocho! Henga nangu nìnnyaulilanga mwenu kuva, mukanaleske masambi, uchocho na mwenu muchimwondongwe.

4 Dachi, vanu kumi na nane vanamatokewije na nnala wa vakúlolihiya aneko ku Siloamu, nkuhwanga, mùtenda kuva vanang’o vátenda lahakalenge kupunda vanu vanji vachiikala ku Yelusalemu?

5 Nanga, akee uchocho! Henga nangu nìnnyaulilanga mwenu kuva, mukanaleske masambi, uchocho na mwenu muchimwondongwe.”

### *Nfano wa nnandi wa ntini ukápa vihepo*

6 Anepo Yesu nkuvahaulila auno nfano wachidoni, “Pávele na munu yumo ánavele na nnandi wa ntini mmwelu wake wa mizabibu. Munu aneyo nkuhwena unahepa vihepo munnandi anewo, henga nanga panachikojije chihepo kananga chimo.

7 Bahi aneyo munu nkunnyaulila nkúlolihiya welu kuchidoni, ‘Lola, achino chaka cha tatu unguida ungulembela nguhepe vihepo munnandi auno, henga nikápata chihepo. Vino uchekele! Mwadachi uhwenehe chihi kuutumila ulongo bule?’

8 Henga nkúlolihiya welu nkunnyang’ula kuchidoni, ‘Nang’olo, namwaka uleke nahoti, niulimile na kuutaila mbolea.

9 Na ukápa vihepo mwaka uída, ichiikatapale, na ukanape unaucheketa.’ ”

### *Yesu ánnamya mmahe Liduva lya Kuyewelega*

10 Liduva limo lya Kuyewelega, Yesu ávenkuhunda muing’ande ya kunyuwila Nnungu.

11 Upala, nkuhaloka mmahe anavele na nanndenga anantendile ahuvange kwa vyaka kumi na nane. Mmahe aneyo álamele mongo na ikáchihululika kuudula wala kadiki.

12 Yesu pammwene aneyo mmahe, nkunchema, nkunnyaulila uvila, “Mama, ùnihunguliwa kuhaloka muhuvangi yako!”

13 Yesu nkummikila makono aneyo mmahe, upala mmili wake nkuudukanga kavila, nkutandilika kunnombolela Nnungu.

14 Nkulungwa wa ing’ande ya kunyuwila Nnungu nkutunduwila ing’anya Yesu ánnamije aneyo mmahe Nniduva lya Kuyewelega. Bahi nkuvahaulila vanu kuchidoni, “Mwenu mùvele na maduva sita la kukola madengo. Bahi kamolanga mmaduva anelo mukalamywe, henga munaide unalamywa Nniduva lya Kuyewelega.”

15 Anepo Nang'olo nkunyang'ula aneyo nkulu kuchidoni, “Mwenu mmakulilambilila! Dachi, alida mmwenu akánchimulila ung'ombe wake au punda wake nchitundu Nniduva lya Kuyewelega nkumpelekeja unankumbija medi?”

16 Ayuno mmahe achibaníhwa na nanndenga kwa myaka kumi na nane nni munu wa nnitawa lya Iblahimu, dachi ikáchilembelewa alamywe ikànavá Liduva lya Kuyewelega?”

17 Yesu patangwele anelo, vanu vammalele vachintahuka nkwonanga dihoni, henga vanu vanji nkuhangelala ing'anya ya vitukutuku vyambone vya kukanganya vyatendile Yesu.

*Nfano wa imbeyu inyoko ya haladali*  
(Matayo 13:31, Mako 4:30-32)

18 Anepo Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, Ufalume wanga Nnungu ùlandana na chani? Dachi, niulandanye na chamani?”

19 Ùvele muchi imbeyu ya haladali yanatwete munu yumo nkuipanda mmwelu wake, nkumela na kukulumuka nkuva nnandi nkulungwa. Vyuni nkudenganga vitehi vyavo n'dinavi dyake.”

*Nfano wa hamila*  
(Matayo 13:33)

20 Yesu nkuuja kavila kuchidoni, “Dachi, Ufalume wanga Nnungu niulandanye na chamani?”

21 Ùlandana na hamila yanatwete mmahe yumo, nkuikundanya na uhu wohe wa ngano, na lidonji lyammalele nkuumuka.”

*Nnango uhonene*  
(Matayo 7:13-14, 21-23)

22 Yesu nkuhwenaha mwanda wake kuhwena ya ku Yelusalemu wapitila n'dimanga na mmijiji, wavahunda vanu.

23 Munu yumo nkummuja Yesu kuchidoni, “Nang'olo, dachi vanu vam-bepôhwa vâmbekuva chihi kadiki?”

Yesu nkuyang'ula kuchidoni,

24 “Tumbama namene, muinjilile kwa kupitila nnango uhonène, ing'anya vanu vohe vâmbekumbela kwinjila, henga nanga pavambehulula.

25 Mwene ing'ande palembeimila nkunachima nnango, mwenu mûmbeimila chihi pawelu na kutandilika kuhodikanga, umuchidoni, ‘Nang'olo, tuchimulile nnango.’ Henga nang'e àmbennyang'ula kuchidoni, ‘Nikánkamekenge mwenu wala kumuhalokanga!’

26 Anepo njo pamumbennyaulila kuchidoni, ‘Hwetu njo tuvanu tuchilya na kukumbila chalumo na wako, na wako wanihunda n'dindila dya mmijiji vyetu.’

27 Henga nang'e àmbekuchidoni, ‘Nikánkamekenge mwenu wala kumuhalokanga! Ukananga apano pang'une, mwenu mmammalele mmakutenda lahakalenge!’

28 Mwenu mûmbekuta na kuhaya meno, kwa kuva, mûmbemwona Iblahimu na Isaka na Yakobo na manabii vammalele vavèlè mu Ufalume wa Nnungu, akuno mwenu muyahijwè pawelu!

29 Vanu vâmbekuda kuhaloka mmipata yammalele ya chilambo, nkuikala na kulya paing'ole mu Ufalume wanga Nnungu.

30 Anepo vanu vaonekâna hambu kuva vakulu, vâmbekuva va pahi, na vanu vohe vaonekâna hambu kuva va pahi, vâmbekuva vakulu.”

*Yesu chavathamwa vanu va imanga ya Yelusalemu  
(Matayo 23:37-39)*

<sup>31</sup> Upala, Mafalisayo vanji nkummwenela Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Apano uka uhwene pachinu panji, kwa kuva Nfalume Helode àlebela akuwalale.”

<sup>32</sup> Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Hwena mukannyaulile Helode, akalamwike muchi nancheta kuva, ‘Nelo na nundu nìvause anamindenga na kuvalama vagonjo, na palyamba nimbemalila madengo langu.’

<sup>33</sup> Nelo na nundu na palyamba, nangu ngùlebelewa nguhwenehe na mwanda wangu wa ku Yelusalemu, kwa kuva, ikáhululika nabii vammwalalile pachinu panji ikà nave chihi ku Yelusalemu.

<sup>34</sup> Mwenu mmanu mma ku Yelusalemu, mmanu mma ku Yelusalemu! Mwenu mùvawalala manabii na kuvapanya mayanga avala vatumwije kwenu mwenu. Myanda yohe ñnilinga kivalopolela pamo vana venu muchi ung'uku chavautamila vana vake paliungu dimapa dyake, henga mwenu nanga pamutamwije.

<sup>35</sup> Lola, Ing'ande yenu ya Nnungu ìmbekuva lihame.\* Na nangu nìnyaulilanga kuva, mukambengwona kavila mpaka pamumbehaula kuva, ‘Ubalikiwe wako uída kwa lina lya Nang'olo.’ ”

## 14

*Yesu ànnamya munu áchiuula ugonjo wa kuvimbanga*

<sup>1</sup> Liduva limo lya Kuyewelega, Yesu ápite unalya chakulya kukaya kwanga nkulungwa yumo wa Mafalisayo, vanu nkuva uvannoleha namene Yesu.

<sup>2</sup> Muyo mwanga Yesu, múvele na munu á navele na ugonjo wa kuvimbanga mmili.

<sup>3</sup> Yesu nkuvauja vakúhunda Sheliya ya Musa na Mafalisayo kuchidoni, “Dachi, ñaluhusiwa au ikáluhusiwa kunnamya munu Nniduva lya Kuyewelega?”

<sup>4</sup> Henga vanang'o nkunyalala chihi. Yesu nkunkamula ayula n'gonjo, nkunnamya, nkunnuhusu ahwene.

<sup>5</sup> Anepo nkuvauja avala vanu kuchidoni, “Ikáva munu yumo mmwenu, mwanawe au ung'ombe wake àmatokedile nchihima Nniduva lya Kuyewelega, dachi akambemmusa nniduva anelyo?”

<sup>6</sup> Henga vanang'o nanga pavanahulwile kunyang'ula.

*Yesu àvahunda vanu kuyamba kulisulupuha*

<sup>7</sup> Yesu pavawene yayeni vakumbuliwije uvalitandolela viteng'u vya muyo, nkuvahaulila kuchidoni,

<sup>8</sup> “Munu akàkukumbula kuing'ole ya ulombi, unaikale chiteng'u cha muyo, uyopa ànahaloka munu wa kwesimika namene kukupunda wako.

<sup>9</sup> Mukànatende uchocho, àmbeida ayula ankumbwile mmammalele mmavili nkukuhaulila kuchidoni, ‘Mpishe ayu aikale.’ Anepo ùlembekwona dihoni paumbekwa uhwena unaikala chiteng'u cha nnyuma.

<sup>10</sup> Wako ukàkukumbulwa kuing'ole, ikala chiteng'u cha nnyuma, uchinga ayula ankumbwile pambehaloka akuhaulile kuchidoni, ‘Nnyanjawangu, ida uikale mmiteng'u vya muyo.’ Anepo njo paumbetumbyangika pameho pavanu vammalele vavêle anepo.

\* **13:35** Munsitali auno Luka àlebile “ing'ande yenu,” ñahululika àyamba Ing'ande ya Nnungu au imanga ya Yelusalemu.

11 Kwa kuwa, kila muntu alitumbyânga mwene àmbesulupuswa, na muntu alisulupûha, àmbetumbyangwa.”

12 Anepo Yesu nkunnyaulila ayula muntu ankumbwîle kuchidoni, “Pauteleka chakulya cha muhi au nalyulo, unavakumbule ayanjavako wala anung'unuvako wala alangavako wala avandikani mwalo vakûpata, kwa kuwa, ukâtenda uchocho navanang'o vâmbekukumbula wako kumakande lavo na kukulipa malinga chunavatendedile vanang'o.

13 Henga wako pauteleka chakulya cha ing'ole, vakumbule amahuvani na vanu valamele na vikwavi na vapatêle meho.

14 Ukâtenda uchocho, uchiubalikiwe, ing'anya vanang'o vakambehulula kukuuihija. Kwa kuwa, Nnungu achiakuuihije nniduva alila livambefufuliwa vanu vambone pameho panga Nnungu.”

*Nfano wa ing'ole ing'ulungwa  
(Matayo 22:1-10)*

15 Muntu yumo anaikete pachakulya pamo na Yesu papilikene malove anelo nkuhaua kuchidoni, “Wasa muntu ayula ambekûlya chakulya cha ing'ole mu Ufalume wa Nnungu.”

16 Yesu nkunyang'ula kuchidoni, “Muntu yumo âteleke chakulya cha ing'ole ing'ulungwa nkuvakumbula vanu vohe.

17 Pauhwikile uhiku wa kulya chakulya cha ing'ole, ayula muntu nkuntuma ntumishi wake akavahaulile vakumbuliwije kuwa, ‘Idang'ana, kila chinu chivele tayali.’

18 Henga vammalele nkuhitang'ana ing'anya kila muntu âvele na madengo lake. Muntu ntandi nkunnyaulila ayula ntumishi kuchidoni, ‘Nangu nikambeida, ing'anya ngûsumile welu, na ngûlembewa nguhwene nikaulole, chonde ngûyuwa ungasamehe.’

19 Muntu wavili nkuchidoni, ‘Nangu nikambeida ing'anya nivasumile ang'ombe kumi va kulimila, vino ngûvele nndila ngûhwena unavalinga, chonde ngûyuwa ungasamehe.’

20 Na muntu yunji watatu nang'e nkuhaua kuchidoni, ‘Nangu nikambeida, ing'anya ngûlombile uvino.’

21 Ayula ntumishi nkuuya nkunannyaulila nang'olo wake àlalâ malove. Ayula nang'olo papilikene uchocho nkuvisa, nkunnyaulila ntumishi wake kuchidoni, ‘Piyanya kuhwena n'dibalabala na n'dindila dya imanga ukaide na amahuvani na vanu valamele na vapatêle meho na vikwavi.’

22 Ayula ntumishi nkuchidoni, ‘Nang'olo, lammalele lungulaijije ñnilatenda, henga mpaka vino nafasi ya kuikala ñvechinkupwawa.’

23 Ayula nang'olo nkunnyaulila ntumishi wake kuchidoni, ‘Hwena n'dibalabala na n'dindila divêle pawelu imanga ukavakolokohe vanu vaide vainjile, uchinga ing'ande yangu iumbale.

24 Nangu nînyaulilanga kuwa, muvanu avala vanakumbuliwije patandi, wala nanga muntu kananga yumo ambeyêja chakulya cha ing'ole yangu.”

*Galama ya kumpapata Yesu  
(Matayo 10:37-38)*

25 Anepo makuwa makulungwa la vanu nkuva uvalondojana na Yesu. Yesu nkupindikuka, nkuvahaulila kuchidoni,

26 “Muntu woheyo alembêla kuwa nkuhundwa wangu, henga akâvele tayali kuhapukana na atatake na anyokwe na mmahe wake na anavake na



anung'unuvake na alumbuvake na ata maisha lake, aneyo akáahulula kuva nkuhundwa wangu.

<sup>27</sup> Yani munu woheyo akánatamwe kuunyakula nsalaba wake na kungupapata, aneyo akáahulula kuva nkuhundwa wangu.

<sup>28</sup> Dachi, munu ntواني mmwenu alembêla kudenga nnala wa vakúlolihiya, akámbeikala pahi nahoti nkutenda isabu ya galama ya nnala wammalele, uchinga amale ikáva achiave na dihela dya kumalilila?

<sup>29</sup> Kwa kuva, akátandilika chihi kuudenga nsingi koka anahulule kumalilila nnala anewo, vanu vammalele valôla vambennyeka,

<sup>30</sup> uvachidoni, 'Munu ayu àtandilike kuudenga nnala, henga nanga pahulwile kumalilila.'

<sup>31</sup> Dachi, nfalume alida ahwêna unapanyana ing'ondo na nfalume yunji, akáikala pahi hoti nkukumbukilanya, ikáva matiyala lake alufu kumi lânahulula kupanyana na ayula nfalume annyidîla avèlè na matiyala alufu ishilini?

<sup>32</sup> Bahi akàona kuva akambehulula, àmbevatuma vajumbe vake vahwene kwanga ayula nfalume yunji avèlè chihi kulehu, vakannyuwe pàave na amani.

<sup>33</sup> Uchocho, nanga munu mmwenu ambehulûla kuva nkuhundwa wangu, akànaleke kila chinu chavenacho."

*Munyu wondongêke*

(Matayo 5:13, Mako 9:50)

<sup>34</sup> "Munyu nni chinu chambone. Henga inowi yake ikàhang'uka, dachi, ùmbetaywa chamani uchinga inowi yake iuyile kavila?

<sup>35</sup> Ukáfala kavila kananga kuutaya muulongo wala kuukundanya na mbolea. Henga ùyahwa chihi kulehu.

Avèle na makutu la kupilikana, apilikane!"

## 15

*Nfano wa ungangdolo ayahike*

(Matayo 18:12-14)

<sup>1</sup> Liduva limo akútuala kodi vohe na vanu vohe vahaulika kuva nni vakútenda masambi, vámmwenedile Yesu uchinga vampilikanile.

<sup>2</sup> Henga Mafalisayo na vakúhunda Sheliya yanga Musa nkulindamuka kuhinginika uvachidoni, "Nnolange munu ayu àvapwechelela vakútenda masambi na kulya navo!"

<sup>3</sup> Yesu nkuvahaulila auno nfano wachidoni,

<sup>4</sup> "Dachi, alida mmwenu akáva na angandolo myamoja, nkumala kuva ungangdolo yumo ànyahika, akambevaleka avala tisini na tisa kulilanga uvalya, nkuhwena unantaha ayula ayahike mpaka amwone?

<sup>5</sup> Na akámwona àmbennyakula mmavala, akuno wahangalala.

<sup>6</sup> Akáhwika kukaya, àmbevachema ayanjavake pamo na avandikani mwave, avahaulile kuchidoni, 'Hangalala pamo na nangu, ing'anya ñnimwona ungangdolo wangu anayahike.'

<sup>7</sup> Uchocho, na mwenu ñnnyaulilanga kuva, uvila njo chivambhangalala aneko kulihunde ing'anya ya nkútenda masambi yumo alekile kutenda masambi. Vambennyangalalila namene aneyo munu kupunda vanu tisini na tisa valyôna kuva vambone, na vakálembelewa kuleka masambi."

*Hela ya nnyoyo iyahike*

<sup>8</sup> “Dachi, ikàva mmahe yumo ávele na dihela kumi dya nnyoyo, nkunyahika imo, àmbetenda dachi? Àmbechacha chibatali, apyaile ing'ande yammalele waitaha mpaka ayone.

<sup>9</sup> Akàyona aneyo hela, àmbevachema ayanjavake na avandikani mwave na kuvahaulila kuchidoni, ‘Hangalala pamo na nangu ing'anya hela yangu inayahike ñniyona!’

<sup>10</sup> Uchocho na mwenu ñnnyaulilanga kuva, uvila njo chivahangalala malaika va Nnungu ing'anya ya munu yumo alekile masambi.”

### *Nfano wa mwana ayahike*

<sup>11</sup> Yesu nkuhweneha kuvahaulila kuchidoni, “Pávele na munu yumo ánaavele na vana vavili vachilume.

<sup>12</sup> Ayula mwana n'joko nkunnyaulila atatake kuchidoni, ‘Atata, ning’e mapala langu.’ Bahi atata wavo nkuvayavanyija.

<sup>13</sup> Palapite maduva kadiki, ayula n'joko nkusumisanga mapala lake lamalele nkuuka kuhwena chilambo cha kulehu, aneko nkudyondonga dihela dyake kwa maisha la uwaamba.

<sup>14</sup> Palalidile kila chinu chanavenacho, nkuhaloka indala ing'ulungwa nchilambo achila chammalele, nanang'e nkulindamuka kubanika.

<sup>15</sup> Bahi nkuhwena kwanga mwenedi yumo wa aneko unayuwa chibaluwa, nanang'e nkumpelekeja kumawelu kwake unavachunga anguluve.

<sup>16</sup> Aneyo mwana ánitamwa namene kulya makahi lavachilya anguluve, henga nanga munu anamwing'ile.

<sup>17</sup> Bahi nkutandilika kulihimukila mwene, nkulihaulila kuchidoni, ‘Amadengo vangapi va atatangu vâlya, nkutolejwa na kulekelela, na nangu apano unguhwa na indala?’

<sup>18</sup> Nimbeuka, nguhwene kwa atatangu nikannyaulile kuva, atata, nangu ñnkosedile Nnungu na wako mwalehu.

<sup>19</sup> Nangu ñikálebelewa kavila kuchemwa nimwanalo. Ngütende muchi yumo wa vatumishi vako.’

<sup>20</sup> Bahi nkutakatuka, nkuhwena kwa atatake.

Pánavele kulehu, atatake nkumwona, nkummikila chididi, nkuntukutila nkunkumbatila na kum'busu.

<sup>21</sup> Ayula mwana nkunnyaulila atatake kuchidoni, ‘Atata, nangu ñnkosedile Nnungu na wako mwalehu. Nangu ñikálebelewa kavila kuchemwa nimwanalo.’

<sup>22</sup> Henga atatake nkuvahaulila vatumishi vake kuchidoni, ‘Piyanya kwida na inguwo ikatapêle na pete na vilatu mummwajange!’

<sup>23</sup> Koka muntwale ung'ombe anunîle munsinje, uchinga tulye na kuhangalala!

<sup>24</sup> Kwa kuva, kwang'une mwanangu ávele muchi ànihila, henga vino mumi, na ávele muchi ànyahika, henga vino ànioneka.’ Bahi nkutandilika kuhangalalila.

<sup>25</sup> Palachitendeka anelo, mwanawe nkulungwa ávele kumawelu. Pahwikile pepi na ing'ande, nkupilikana dihimu na vanu uvavina.

<sup>26</sup> Nang'e nkunchema ntumishi yumo nkummuja kuchidoni, ‘Pàvele chinu chihumidile?’

<sup>27</sup> Ayula ntumishi nkunyang'ula kuchidoni, ‘Nnung'uno àniyua, na atatako ànsinjidile ung'ombe anunîle kwa kuva, mwanawe ànimmuila akuno avèlè mumi.’

<sup>28</sup> Ayula mwana nkulungwa nkuvisa, nkuhita kwingila nng'ande. Bahi atatake nkuhuma pawelu nkunnyuwa aingile nng'ande.

<sup>29</sup> Nang'e nkunyang'ula atatake kuchidoni, 'Lola, nangu ñnikutumikila muchi ntumwa kwa vyaka vyammalele, na ñnidikamula amuli dyako dyammalele. Henga ukánaning'a kananga imbudi yamwana nguhangalale chalumo na ayanjavangu!

<sup>30</sup> Henga páidilè ayu mwanalo aondongênge dihela dyako kwa makahaba, ùnsinjidile ung'ombe anunîle.'

<sup>31</sup> Atatake nkunyang'ula kuchidoni, 'Mwanangu, wako ùvele pamo na nangu maduva lammalele, na kila chinu chinguvele nacho, nni chàko.

<sup>32</sup> Hwetu tùlebelewa tuhangelale na kushangilila kwa kuva, nnung'uno ávele muchi ànihwa, henga vino mumi na ávele muchi ànyahika, henga vino ànioneka.' "

## 16

### *Nfano wa nkwímilila akalamwíke*

<sup>1</sup> Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, "Pávele na nkúpata yumo ánevele na nkwímilila wake. Aneyo nkúpata ványaulidile kuva nkwímilila wake àondonganga dimali dyake.

<sup>2</sup> Aneyo nkúpata nkunchema nkwímilila wake nng'ande, nkummuja kuchidoni, 'Malove ntwani ala langupilikana kukwamba wako? Humya isabu ya dimali dyangu dyammalele, kwa kuva, wako ukambekuva nkwímilila wangu kavila.'

<sup>3</sup> Ayula nkwímilila nkuliuja kuva, 'Vino ngutende dachi? Kwa kuva, nang'olo wangu àmbenguinganga madengo, na dimongo dya kulima níkávenajo, na kuyuwa-yuwa nangu ngwóna dihoni.

<sup>4</sup> Vino ñnimala chakutenda uchinga panimbevingangwa madengo vanu vângupwechelele mmakande lavo.'

<sup>5</sup> Anepo nkuvachema yumo-yumo vanu vammalele vachivalonga nang'olo wake. Nkutandilika kummuja ntandi kuchidoni, 'Nguhaulile, nang'olo wangu àkulonga chinu ntwani?'

<sup>6</sup> Nang'e nkuyang'ula kuchidoni, 'Milengelo myamoja ya mahuta la seituni.' Ayula nkwímilila nkunnyaulila kuchidoni, 'Ikala pahi utwale baluwa yako ya mapatano la lideni, uleembe kuva ùlongwa milengelo am-sini.'

<sup>7</sup> Nkummuja wavili kuchidoni, 'Wako ùlongwa chinu ntwani?' Nang'e nkuyang'ula kuchidoni, 'Magunila myamoja la ngano.' Ayula nkwímilila nkunnyaulila kuchidoni, 'Ikala pahi utwale baluwa yako ya mapatano la lideni, uleembe kuva ùlongwa magunila samanini.'

<sup>8</sup> Bahi ayula nang'olo nkunnombolela namene ayula nkwímilila akákulupika, ing'anya ya lúnda lwake. Kwa kuva, vanu va chilambo achino vátumila namene lúnda pavakola madengo na avao, kupunda vanu va Ufalume wa Nnungu\*.'

<sup>9</sup> Bahi Yesu nkuhweneha kutangola kuchidoni, "Nangu ñnnyaulilanga kuva, tùmilanga dimali dya pachilambo kwa kuvatenda vanu kuva ayanjavenu, uchinga padimbehila, vanang'o vampwechelange mmakao lakávele na ntululilo.

\* **16:8** Munsitali auno kwa Chigiliki Luka àlembile, vana va uhiku auno, na vana va nng'anje. Anepo Luka àvayamba vanu vakávele va Nnungu, na vanu va Ufalume wa Nnungu.

10 Munu woheyo akulupika kwa lijoko namene, ànahulula kukulupika na kwa likulungwa mwalehu. Na munu woheyo akákulupika kwa lijoko namene, akáhulula kukulupika na kwa likulungwa.

11 Mukànakulupike kwa dimali dya pachilambo, dachi, nnani ambehulûla kunkulupilanga mwenu, nkumwing'anga mali ya uhiu ya kulihunde?

12 Na ikáva mukáhulula kukulupika n'dimali dya munu yunji, dachi, nnani ambemwing'ânga mali yenu mmene?

13 Nanga ntumishi ahulûla kuvatumikila anang'olo vavili. Kwa kuva, akátenda uchocho, àmbemenga yumo na kuntamwa yunji au àmbekamulana na yumo na kunsalau yunji. Mwenu mukambehulula kuntumikila Nnungu akuno umuditumikila na dimali."

14 Bahi Mafalisayo pavapilikene malove anelo nkuntendela Yesu mang'wanyu kwa kuva, vanang'o nni vanu vaditâmwa namene dimali.

15 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Mwenu mùlilanguja kwa vanu kuva mmambone pameho pa Nnungu, henga Nnungu àniimala mitima yenu, kwa kuva, chinu chionekâna kuva chambone pameho pavanu, pameho panga Nnungu nni chinu chichîmwa namene."

### *Sheliya na Ufalume wa Nnungu*

*(Matayo 11:12-13, 5:31-32, Mako 10:11-12)*

16 "Sheliya yanga Musa na malemba la manabii lánihubiliwa mpaka mmahiku langa Yohana Nkúbatisa. Bahi kutandikila mahiku anelo langa Yohana, Malove Lambone la Ufalume wanga Nnungu lánahubiliwa, na kila munu ànatumbama kuinjila muufalume anewo.

17 Henga ñipeyapeya namene chilambo na lihunde kupita kuliko kuuka sehemu inyoko ya lilove mu Sheliya ya Musa.

18 Nnume woheyo annêka n'jawe, nkunannomba mmahe yunji, aneyo àlalá ugoni, na kila nnume annômba mmahe alekwîje, nanang'e àlalá ugoni."

### *Nfano nkúpata na Lasalo*

19 "Pávele na munu yumo nkúpata, achiwala dinguwo digalika namene na kupoka maduva lammalele.

20 Na pávele na munu yunji mmahuvani lina lyake Lasalo. Munu aneyo ávele na vilonda mmili wammalele, na álala chihi pannango wanga ayula nkúpata.

21 Aneyo munu ánatamwa namene kulya makombo lamatwêke pameza yanga ayula nkúpata. Ata ang'avanga vánaida uvannamba vilonda vyake.

22 Bahi ayula mmahuvani nkuhila, malaika nkuntwala nkunammika pachinu pávèlè Iblahimu. Na ayula nkúpata nanang'e nkuhila, nkunsika.

23 Ayula nkúpata pánavele nkubanihwa namene pachinu pavanu vahwîle, nkukusumbula meho, nkumwona Iblahimu kwa kulehu, akuno Lasalo avèlè pamo na Iblahimu.

24 Bahi ayula nkúpata nkunonoha lidi wachidoni, 'Atata Iblahimu, ngúvikile chididi, ntùme Lasalo àchuvike chala chake mmedi, alupoje lulimi lwangu, kwa kuva, mbènkubanihwa namene mmoto auno.'

25 Henga Iblahimu nkunyang'ula kuchidoni, 'Mwanangu, kumbukila kuva, wako punavele mumi pachilambo úpete mambo lambone, henga Lasalo ápete mambo lakávele lambone, henga vino àvenkutujwa ntima wake apano na wako ùvenkubanihwa namene.

26 Pamo na anelo, aneko kumuvele mwenu na akuno kutuvely hwetu paching'ati pávikwije lipondo likulungwa namene, uchinga vanu valembêla

kuuka akuno kwida aneko vanahulule, na valembele kwida akuno kuhaloka aneko vanahulule.’

<sup>27</sup> Ayula nkúpata nkuchidoni, ‘Hambi Iblahimu atatangu, nakuyuwa namene untumé Lasalo ahwene kukaya kwa atatangu,

<sup>28</sup> aneko kúvele anung’unuvangu nnyano, nnuhusu ahwene akavadume uyopa vånaida pachinu apano pakubanihwa!’

<sup>29</sup> Henga Iblahimu nkuchidoni, ‘Anung’unuvako vavele na malemba langa Musa na manabii la kuvaduma, valeke valapilikanile anelo.’

<sup>30</sup> Ayula nkúpata nkuchidoni, ‘Iblahimu atatangu, anelo weka lakátosa. Henga akàhwena munu kuhaloka akuno kukuha vachivaleke masambi lavo.’

<sup>31</sup> Iblahimu nkunnyaaulila kuchidoni, ‘Vakanalapilikane malemba langa Musa na manabii, ata kwahwena munu kuhaloka kwa vanu vahwile, vakambepilikana.’”

## 17

### *Yesu àvahunda vanu kusamehe masambi (Matayo 18:6-7, 21-22, Mako 9:42)*

<sup>1</sup> Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Mambo lavakuvâja vanu kutenda masambi lasima laide, henga ole wake munu ambetendîha laide.

<sup>2</sup> Ikàvele wasa munu aneyo ahungwe liyanga likulungwa lya kuhayila muukoti na kuyahwa m’bahali, kuliko kuntenda yumo wa avano vajoko alikuvale kwa kutenda masambi.

<sup>3</sup> Bahi ing’anya ya anelyo, lichungange!

Ikàva nnung’uno ànikukosela, n’dume, na akàleka kutenda makosa lake, nsamehe.

<sup>4</sup> Ata kuiva àkukosedile myanda saba nniduva limo, nkukuidila kwa myanda saba wakuhaulila kuva, ‘Ngusamehe,’ wako nsamehe.”

### *Mahundo layâmba ing’ulupa*

<sup>5</sup> Mitume nkunnyaaulila Nang’olo Yesu kuchidoni, “Tuyenjeje ing’ulupa.”

<sup>6</sup> Nang’olo nkuvayang’ula kuchidoni, “Kuikavele umuva na ing’ulupa inyoko malinga imbeyu ya haladali, mukaniuhaulila nsulufaji auno kuva, ‘Daboka ukalipandikije m’bahali,’ na unang’o ukanimpilikana.”

### *Madengo la ntumwa*

<sup>7</sup> “Ikàva munu yumo mmwenu àvele na ntumwa wake alîma mmwelu au achûnga dingandolo, dachi, pauya kuhaloka kumawelu ànnyaaulila kuva, ‘Ida chihi ukale ulye chakulya?’

<sup>8</sup> Nanga! Henga àmbennyaulila kuva, “Tandilika kungutalakela chakulya nahoti, koka ulipanganihe uchinga ungutumikile panimbekuva ungulya na kukumbila, nikàmâlila kulya koka ulye wako.”

<sup>9</sup> Dachi, wako útenda aneyo nang’olo achianshukulu ntumwa aneyo ing’anya ya kuva ànilatenda àlalá lannyauidile alatende?

<sup>10</sup> Bahi namwenu uchocho, mukàmâlila kukola madengo lamutumwije kulatenda kachidoni, ‘Hwetu nni tuvatumishi chihi tukálembelewa kutumbyangwa, tûtendile chihi madengo latulembelewa kulatenda bahi.’”

### *Yesu àvalamya amangundula kumi*

<sup>11</sup> Yesu pánavele nndila kuhwena ku Yelusalemu nkupita ching’ati chilambo cha ku Samaliya na chilambo cha Galilaya.

12 Pánavele nkuinjila pachijiji fulani, nkunnyidila vanu kumi vánavele na mangundula, nkuimilanga kulehu kadiki na pávèle nang'e,

13 nkunonohanga lidi uvachidoni, “Yesu, Nang'olo, tùvikile chididi!”

14 Yesu pavawene nkuvahaulila kuchidoni, “Hweneng'ana mukalilanguje kwa makuhani.”

Pavanavele nkuhwena, nkulamyangwa.

15 Munu yumo muavala kumi pawene kuva ànilama, nkuuya kwanga Yesu wanonoha lidi wannombolela Nnungu.

16 Nkuhunama muyo pamadodo langa Yesu akuno wanshukulu. Na munu aneyo ávele Nsamaliya.

17 Yesu nkuuja kuchidoni, “Dachi, vakanalamijwe vammalele kumi? Hambi vanji tisa vèvele kwachi?”

18 Dachi, nanga vanu vanji vauyite unanshukulu Nnungu ila uyoyu mmidi bahi?”

19 Yesu nkunnyaulila ayula munu kuchidoni, “Imila uhwene, ing'ulupa yako ñikulamya.”

*Kuida kwa Ufalume wa Nnungu  
(Matayo 24:23-28,37-41)*

20 Mafalisayo fulani nkummuja Yesu kuchidoni, “Ufalume wa Nnungu ùmbeida chakani?” Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Ufalume wa Nnungu ukáida kwa namuna yonekana kwa meho.

21 Nanga munu ambehaùla kuva, ‘Ùvele apano!’ au, ‘Ùvele apala!’ Kwa kuva, Ufalume wa Nnungu ùvele nkati mwenu\*.”

22 Bahi Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Mahiku làvenkwida lamumbelambela namene mumwone kavila Mwana wa Munu, henga mukambemwona mmahiku anelo.

23 Vanu vanji vàmbenyaullilanga kuva, ‘Àvele apala!’ au, ‘Àvele apano!’ Henga mwenu munauke na wala munavapapate.

24 Kwa kuva, kwida kwanga Mwana wa Munu kùmbekuva muchi nng'anje wa ing'uva chuhumila gafula kumahunde na kulangaja kuhaloka m'bali umo mpaka unji.

25 Henga àlembelewa atandilike kubanika namene hoti, na kuhitwa na vanu va chívelèkwà achino.

26 Malinga chiinavele mmahiku langa Nuhu, njo chiimbekuva mmahiku la kwida kwanga Mwana wa Munu.

27 Mahiku anelo vanu vánalya na kukumbila, vánalomba na kulombwa mpaka uhiku aula wanaingidile Nuhu musafina†, livambwe nkuida nkuvaondonganga mwalehu vanu vammalele.

28 Mahiku anelo làmbekuva muchi chilanavele mahiku langa Lutu. Vanu vánalya na kukumbila, vánasuma na kusumisa, vánapanda dimbeyu na kudenya.

29 Henga liduva alila lyanaukile Lutu ku Sodoma, moto na baluti iyâka vínisulupuka muchi imbula kuhaloka kulihunde nkuvaondonganga mwalehu vanu vammalele.

30 Bahi uvila njo chiimbekuva nniduva anelyo lyambahunukuliwa Mwana wa Munu.

\* **17:21** Kwa Chigiliki, “Ufalume wa Nnungu ùvele nkati mwenu,” ñahululika kuva na mana kuva, tayali ùvele mmwenu. † **17:27** Kumala lohe namene kuyamba safina ya Nuhu, soma Ntandiliko 6:7

<sup>31</sup> Liduva anelyo munu avêle muha ing'ande analitinike kwa kutukutula nng'ande unatwala vitukutuku vyake. Na avêle kumawelu nanang'e uchocho, anaube kukaya.

<sup>32</sup> Kumbukilanga àlálá lanankojije n'jawe Lutu!

<sup>33</sup> Munu woheyo alembêla kuupoha umi wake, aneyo achiauyahe, na munu woheyo ambeuyâha umi wake, aneyo achiaupohe.

<sup>34</sup> Nangu nînyaulilanga kuva, chilo anecho vanu vavili vâmbekuva valèlè chinanda chimo, yumo àmbetwaliwa na yunji àmbelekwa.

<sup>35</sup> Vamahe vavili vâmbekuva pamo uvahaya ntama nniyanga, yumo àmbetwaliwa na yunji àmbelekwa. [

<sup>36</sup> Vanu vavili vâmbekuva mmwelu, yumo àmbetwaliwa na yunji àmbelekwa.]‡”

<sup>37</sup> Vakuhundwa nkummuja Yesu kuchidoni, “Kwachi Nang'olo?” Nanang'e nkuvayang'ula kuchidoni, “Pauvele ntuhi, njo pavambekojana vipungo.”

## 18

### *Nfano wa nkúhukumu na nannidi*

<sup>1</sup> Anepo Yesu nkutumila nfano kuvahunda vakuhundwa vake kuvalanguja kuva vâlembelwa vannyuwe Nnungu uhiku wammalele bila kukata tama.

<sup>2</sup> Nkuvahaulila kuchidoni, “Muimanga fulani múvele na nkúhukumu yumo akáchinnyopa Nnungu wala kuvatamwa vanu.

<sup>3</sup> Na muimanga uyoyo múvele na mmahe nannidi. Mmahe aneyo áhwena-hwena kwanga ayula nkúhukumu bila kukata tama wannyuwa kuchidoni, ‘Chonde nangu nikuyuwa utende haki kati yangu na mmongo mwangu.’

<sup>4</sup> Kwa maduva lohe ayula nkúhukumu nkuva wahita kunyangata ayula mmahe, henga kuntululilo nkulitangolela mwene chimunda-munda wachidoni, ‘Pamo na kuva nangu nikánnypa Nnungu na wala kuntamwa munu woheyo,

<sup>5</sup> henga kwa kuva ayu mmahe ànanguhopeja, nguchinimwing'e chivêle chake, uchinga anaide apano wanguhopeja!’ ”

<sup>6</sup> Nang'olo Yesu nkuhweneha kutangola kuchidoni, “Lola namuna chana-hawile ayula nkúhukumu akátenda haki.

<sup>7</sup> Dachì, Nnungu akambeveng'a haki yavo vanu vake vavatandwêle, vankutíla chilo na muhi? Dachì, achiatime kuvayangata?

<sup>8</sup> Nangu nînyaulilanga kuva, achiapiyanye kuveng'a haki yavo. Henga dachi, Mwana wa Munu pambeida achiaikoje ing'ulupa pachilambo?”

### *Nfano wa Nfalisayo na nkútwala kodi*

<sup>9</sup> Yesu nkuvahaulila nfano auno vanu valyôna kuva vambone na kuvasalau vanu vanji,

<sup>10</sup> wachidoni, “Vanu vavili vâniyomboka kuhwena ku Ing'ande ya Nnungu unayuwa, yumo ávele Nfalisayo na yunji ávele nkútwala kodi.

<sup>11</sup> Ayula Nfalisayo nkumila, nkuyuwa chimundamunda wachidoni, ‘Wako Nnungu, nakushukulu kwa kuva nangu nikávele muchi vanu vanji, malinga vakwiva, vatênda lahakalenge na valâla ugoni, na wala nikávele muchi ayu nkútwala kodi.

‡ 17:36 Malemba lanji la kala lakávele nsitali wa 36.

<sup>12</sup> Nangu ngùfunga maduva mavili kwa lijuma, na nahumya asilimiya kumi ya vitukutuku vyangu vyammalele vîngupâtà.

<sup>13</sup> Henga ayula nkútwala kodi nkuimila kulehu, na wala nanga panalingile kananga kulola meho lake kulihunde, henga alipanyile-panyile chihi pachihuva kwa kulihinginikila wachidoni, ‘Nnungu, ngùvikile chididi nangu nguvêle na masambi!’ ”

<sup>14</sup> Yesu nkuchidoni, “Nangu nînyaulilanga kuva, ayula nkútwala kodi ápite kukaya kwake akuno Nnungu wamwona kuva wambone, henga akee ayula Nfalisayo. Kwa kuva, kila munu alitumbyânga mwene, âmbesulupuswa, na munu alisulupûha, âmbetumbyangwa.”

*Yesu àvabaliki vana vajoko  
(Matayo 19:13-15, Mako 10:13-16)*

<sup>15</sup> Vanu vanji nkuvapelekeja vana vajoko kwanga Yesu uchinga avabaliki kwa kuvavikila makono. Vakuhundwa vake pavalawene anelo nkuvakalipila avala vanu.

<sup>16</sup> Henga Yesu nkuvachema vana vajoko vammwenele, nkuhaua kuchidoni, “Valekange anevo vana vajoko vaide kwang’une, wala munavadvile, kwa kuva, Ufalume wanga Nnungu nni wa vanu vavêle muchi vavana ava.

<sup>17</sup> Nangu nînyaulilanga uhiu kuva, munu woheyo akáupwechela Ufalume wanga Nnungu muchi mwana n’joko, nanga pambeinjila mu Ufalume anewo.”

*Kijana nkúpata  
(Matayo 19:16-30, Mako 10:17-31)*

<sup>18</sup> Nkulu yumo wa Chiyahudi nkummuja Yesu kuchidoni, “Nkúhunda wambone, ngutende chamani uchinga niupate umi ukee na ntululilo?”

<sup>19</sup> Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Ing’anya ntwani ùnguchema wambone? Nanga munu wambone ila Nnungu weka.

<sup>20</sup> Wako ùnidimala amuli dya Nnungu dihaûla kuva, ‘Unalale ugoni, unawalale, unaive, unahumye ushahidi wa kulambila na mweshimu atatako na anyoko.’ ”

<sup>21</sup> Nang’e nkuyang’ula kuchidoni, “Amuli anedyo dyammalele ñnidikamula kutandikila ujoko wangu.”

<sup>22</sup> Yesu papilikene anelo nkunnyaulila kuchidoni, “Wako ùsaliwije na chinu chimo chukanambitenda. Hwena ukasumise kila chinu chuyenacho, koka dihela uvayavile amahuvani, anepo unava na dimali kulihunde, koka uide ungupapate.”

<sup>23</sup> Henga ayula munu papilikene anelo, nkupoyoka namene ing’anya ávele na dimali dyohe.

<sup>24</sup> Yesu pammwene ayula munu apoyweke nkuchidoni, “Înikamajanga namene vakúpata kuinjila mu Ufalume wanga Nnungu!

<sup>25</sup> Kwa kuva, inipeyapeya namene kwa nnyama uvanchema ungamila kupita nchitonono cha chitotelo kuliko nkúpata kuinjila mu Ufalume wa Nnungu.”

<sup>26</sup> Vanu vammalele pavapilikene anelo nkuuja kuchidoni, “Ikàva uchocho, nnani bahi ambehulûla kupohwa?”

<sup>27</sup> Yesu nkuyayang’ula kuchidoni, “Lakáhululika kutendeka kwa dimongo dya chimunu, Nnungu ànahulula kulatenda lammalele.”

<sup>28</sup> Anepo Petulo nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Lola, hwetu tùlekile vitukutuku vyetu vyammalele nkukupapata!”



29 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nangu nĩnnyaulilanga uhiu kuva, munu woheyo ailekĩle ing’ande yake au mmahe wake au anung’unuvake au vamalēke au vavana ing’anya ya Ufalume wa Nnungu,

30 āmbepata vyohe namene mmaisha alano la vino, na mahiku laĩda āmbepata umi ukee na ntululilo.”

*Yesu ātangola mwanda watatu kuyamba kuhwa na kufufuka kwake  
(Matayo 19:17-20, Mako 10:32-34)*

31 Yesu nkuvatwala vakuhundwa vake kumi na mbili nkuhwena navo pannyenje, nkuvahaulila kuchidoni, “Pilikananga! Tuvenkuyomboka kuhwena ku Yelusalemu, aneko kila chinu chilembwĩje na manabii kumwamba Mwana wa Munu chimbenatimiswa.

32 Ambekamujwa kwa vanu vakávele Vayahudi koka vantendele mang’wanyu na kuntangolela lahakalenge na kunsunila mata,

33 na kunsulubula koka vammwalale, henga liduva lya tatu lya kuhwa kwake ambefufuka.”

34 Henga vakuhundwa vake nanga pavanamaite chinu chohecho, kwa kuva, vānipihwa mana lake na nanga pavanamayite Yesu amba chamani.

*Yesu ānnamya munu aputēle meho  
(Matayo 20:29-34, Mako 10:46-52)*

35 Yesu pánavele pepi na imanga ya ku Yeliko, munu yumo anaputēle meho āikele nnyenje indila wayuwa nsada.

36 Papilikene likuwa lya vanu ulipita nkuuja kuchidoni, “Kūvele chamani?”

37 Nkunyang’ula, kuchidoni, “Yesu wa ku Nasaleti āvenkupita.”

38 Nang’e nkunonoha lidi wachidoni, “Yesu, n’dukuluwe Nfalume Daudi, ngūvikile chididi!”

39 Vanu vannongoledĩle Yesu nkunkalipila uvannyaulila anyalale, henga nang’e nkunanoha namene lidi wachidoni, “N’dukuluwe Nfalume Daudi, ngūvikile chididi!”

40 Yesu nkuimila, nkuvalaija vanu vaidenawe. Ayula munu pahwikile pepi, Yesu nkummuja kuchidoni,

41 “Ūlembela nikutendele chamani?”

Nang’e nkuyang’ula kuchidoni, “Nang’olo, ngūlembela ngupate kulola.”

42 Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Bahi uloole! Ing’ulupa yako ĩnikulamya.”

43 Upala ayula munu anaputele meho nkupata kulola, nkuva wannondola Yesu akuno wantumbyanga Nnungu. Na vanu vammalele pavalawene anelo, navanang’o nkunombolela Nnungu.

## 19

*Yesu na Sakayo*

1 Yesu painjidile muimanga ya Yeliko, nkuva walumulanya imanga aneyo.  
2 Muimanga aneyo múvele na munu yumo lina lyake Sakayo, nkulungwa wa vakútwa kodi, na ávele nkúpata.

3 Munu aneyo ānitumbama namene uchinga amwone Yesu kuva nni munu wa namuna ntواني, henga nanga panahulwile kumwona ing’anya ya likuwa likulungwa lya vanu na āniinjipala namene.

4 Sakayo nkutukutila muyo, nkunakwela munnandi nkulungwa uchinga amwone Yesu, kwa kuva, njo indila yambepita Yesu.

<sup>5</sup> Yesu pahwikile apala nkulola muha, nkunnyaulila kuchidoni, “Sakayo, sulupuka upehi, kwa kuva, nelo ngùlebelewa nguyewelege nng'ande mwako.”

<sup>6</sup> Sakayo nkupiyanya kusulupuka, nkunkalibisa Yesu kukaya kwake kwa kuhangalala.

<sup>7</sup> Vanu pavalawene anelo, nkutandilika kutangodikanga uvachidoni, “Àpíte unakamolela kwa nkútenda masambi.”

<sup>8</sup> Henga Sakayo nkwmila nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nang'olo, pilikanila! Nusu ya dimali dyangu nimbeng'a amahuvani, na ikáva ngútwele chinu changa munu kwa ulamba, nimbemmhija myanda ncheche.”

<sup>9</sup> Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Nelo upohi ùnivakamolela vanu va ing'ande aino, kwa kuva, ayuno nanang'e nni n'dukuluwe lblahimu.”

<sup>10</sup> Kwa kuva, Mwana wa Munu àidile unavataha na kuvapoha vanu vayahike.”

*Nfano wa dihela kumi  
(Matayo 25:14-30)*

<sup>11</sup> Vanu pavachipilikanila malove anelo, Yesu nkuvahaulila nfano unji kwa kuva ávele pepi na imanga ya ku Yelusalemu, na anevo vanu vátenda kwa Ufalume wa Nnungu úvele pepi na kukamola.

<sup>12</sup> Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Pávele na munu yumo wa nnitawa lya chifalume ánapite chilambo cha kulehu uchinga akatandolwe na nfalume nkulu kuva nfalume wa chilambo chake, koka auye.

<sup>13</sup> Bahi kabla akánambiuka, nkuvachema vatumishi vake kumi, nkuvaya-vanyija dihela kumi dya samani ing'ulungwa namene, nkuvahaulila kuchidoni, ‘Dihela adino tendelanga uchuusi mpaka panimbeuya.’

<sup>14</sup> Henga laiya avake vánammenga. Bahi anevo vanu nkuvatuma vanu vakahaulile kuchidoni, ‘Ayu munu tukántamwa ààve nfalume wetu.’

<sup>15</sup> Pamo na anelo, ayula munu ániuya akuno atandolwejiye kuva nfalume. Pakamwele kukaya, nkuvatuma vanu vakavacheme avala vatumishi vake vanavayavidile dihela uchinga amale kila munu àpete faida ntwani.

<sup>16</sup> Nkuhaloka ntumishi ntandi nkuchidoni, ‘Nang'olo, hela imo yunan-ing'ile diyenjejeke dihela dinji mpaka kuhwikila dihela kumi.’

<sup>17</sup> Nang'olo nkunnyaulila kuchidoni, ‘Útendile sana, wako nni ntumishi wambone. Bahi kwa kuva ùnikulupika kwa vitukutuku vijoko, nimbekuvika kuva nkútawala wa dimanga kumi!’

<sup>18</sup> Nkuhaloka ntumishi wavili nkuchidoni, ‘Nang'olo, hela imo yunan-ing'ile diyenjejeke dihela dinji mpaka kuhwikila dihela nnyano.’

<sup>19</sup> Nang'olo nkunnyaulila kuchidoni, ‘Na wako nimbekuvika kuva nkútawala wa dimanga nnyano.’

<sup>20</sup> Nkuhaloka ntumishi yunji nkuchidoni, ‘Nang'olo, hela yako yunan-ing'ile aino. Nangu ùniihutika saana nchitambala na kuikondya,

<sup>21</sup> kwa kuva, ùnikuyopa ing'anya wako nni umunu ukalipa, utwâla lakávele lako na ufûna chukapandile.’

<sup>22</sup> Nang'olo wake nkunnyaulila kuchidoni, ‘Wako ntumishi nkútenda la-hakalenge, nimbekuhukumu ing'anya ya malove lako umwene! Kumbe wani-mala kuva nangu nni munu ngukalipa, ngutwâla vikávele vyangu na kufuna vinikapandile.’

<sup>23</sup> Ing'anya ntwani ukanaivikile hela yangu benki uchinga panimbeuya nguipate hela yangu na inji iyenjejeke?’

24 Anepo ayula nang'olo nkuvahaulila vanu vanaimilenge apala kuchi-doni, 'Mpakanyolange aneyo hela, mukamwing'e ayula avêle na dihela kumi.'

25 Vanang'o nkuchidoni, 'Nang'olo, aneyo tayali àvele na dihela kumi!'

26 Aneyo nang'olo nkuvayang'ula kuchidoni, 'Nangu nĩnnyaulilanga kuva, kila munu avêle na chinu àmbeyenjejwa. Henga munu akávele na chinu ata achila kadiki chavenacho àmbepokonyolwa.

27 Na vino avala amongo vangu vakáchitamwa nangu ngùúve nfalume wavo, idanavo apano, muvawalale pameho pang'u.' "

*Yesu àinjila pa Yelusalemu kwa kuhangalala  
(Matayo 21:1-11, Mako 11:1-11, Yohana 12:12-19)*

28 Yesu pamalidile kutangola anelo, nkutandilika kuyomboka kuhwena ku Yelusalemu.

29 Panavele pepi na kuhwika chijiji cha ku Betifage na ku Besaniya, palichinga lichêmwa Lichinga Iya Miseituni, nkuvatuma vakuhundwa vake vavili,

30 nkuvahaulila kuchidoni, "Hwena mpaka chijiji chivêle muyo mwenu. Pamumbekamola, muchimumwone mwana wa punda akánambiikalwa na munu woheyo vampambidilè. Nnyungulange muide nawe apano.

31 Munu woheyo ambemmúja kuva ing'anya ntwani m̀nannyungula, nnyaulile kuva, 'Nang'olo ànannembela.' "

32 Avala vakuhundwa vatumwíje nkuhweneng'ana, nkunakoja muchi chavahaulidile Yesu.

33 Pavanavele nkunnyungula ayula punda, vene nkuvauja nkuchidoni, "Ing'anya ntwani m̀nannyungula?"

34 Vanang'o nkuyang'ula kuchidoni, "Nang'olo ànannembela."

35 Vakuhundwa nkuntwala, nkumpelekeja kwanga Yesu, nkulaja dinguwo dyavo muha mwa aneyo punda nkunnyikaja Yesu.

36 Yesu panavele nkuhwena mwanda, vanu nkulaja dinguwo dyavo ndila.

37 Yesu panavele pepi na ku Yelusalemu, pantelemuko wa Lichinga Iya Miseituni, likuwa Iyammalele Iya vakuhundwa vake nkutandilika kuhangalalila na kunnombolela Nnungu kwa kunonoha lidi, ing'anya ya masaibu lavalawene,

38 uvachidoni, "Ubalikiwe wako Nfalume, uída kwa lina Iya Nang'olo. Amani iive kulihunde na atumbyangwe Nnungu avêle muha kulihunde!"

39 Mafalisayo vanji vanavele nnikuwa alila Iya vanu nkunnyaulila Yesu kuchidoni, "Nkúhunda, vadume vakuhundwa vako!"

40 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Nangu nĩnnyaulilanga mwenu kuva, 'Ava vanu vakànyalala, mayanga alano lachilanonohe malidi.' "

*Yesu àvahinginikila vanu va imanga ya Yelusalemu*

41 Yesu panavele pepi namene na ku Yelusalemu, na kuyona imanga muyo aneyo mwake nkutandilika kuvahinginikila vanu va pa Yelusalemu akuno wakuta,

42 wachidoni, "Nangu nikanitamwa namene mwenu mmammalele liduva Iya nelu mulamale mambo lambeida na amani! Henga mambo anelo lànipihwa pameho penu.

43 Kwa kuva, maduva làvenkwida amongo mwenu pavamben'dinguhija lingongo, na kun'dingukanga na kum'bananga kila m'bali.

<sup>44</sup> Vambenkadambanga mwenu chalumo na vana venu nningongo lyenu, na wala nanga pavambeisaliya kananga ing'ande imo ikambebamolwa, ing'anya nanga pamunamaite uhiku wanaidile Nnungu unampohanga.”

*Yesu àvavinganga vakúsumisa, nnuwani lwa Ing'ande yanga Nnungu  
(Matayo 21:12-17, Mako 11:15-19, Yohana 2:13-22)*

<sup>45</sup> Yesu nkuhwena ku Ing'ande yanga Nnungu, nkutandilika kuvavinganga vanu vachisumisa vitukutuku,

<sup>46</sup> wavahaulila kuchidoni, “Inilembwa Mmalemba Lanaswe kuva, ‘Ing'ande yangu ìmbekuva ing'ande ya kunnyuwila Nnungu.’ Henga mwenu mùniipindikulanya nkuijuha kuva muchi lipanga lya kulipiha vakúpalaula.”

<sup>47</sup> Kila liduva Yesu nkuva wahunda mu Ing'ande yanga Nnungu. Henga makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya yanga Musa pamo na vakulu va vanu nkuva uvataha indila ya kummwalala Yesu,

<sup>48</sup> henga nanga pavanapete wasa wa kutenda uchocho, ing'anya vanu vammalele vávenkumpilikanaha.

## 20

*Mamulaka langa Yesu làhaloka kwachi?  
(Matayo 21:23-27, Mako 11:27-33)*

<sup>1</sup> Liduva limo Yesu panavele nkuvahunda vanu ku Ing'ande yanga Nnungu na kuvahubilila Malove Lambone, makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya ya Musa pamo na vasele va Vayahudi vānimwenela,

<sup>2</sup> nkummuja kuchidoni, “Tuhaulile! Wako ùlatenda alano kwa mamulaka ntwani? Na nnani akupêle mamulaka la kulatenda?”

<sup>3</sup> Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, “Nanani nimbemujanga mwenu chinu chimo. Nguhaulile,

<sup>4</sup> dachi, mamulaka langa Yohana Nkúbatisa la kubatisa làhaleke kulihunde au kwa vanu?”

<sup>5</sup> Vanang'o nkutandilika kuujana vene kwa vene uvachidoni, “Tukàyang'ula kuva làhaleke kulihunde, nang'e àmbetuuja kuva, ‘Hambi mwadachi mukánankulupidile?”

<sup>6</sup> Na tukàyang'ula kuva làhaleke kwa vanu, vanu vammalele vāmbetuwalala kwa mayanga, ing'anya vanu vammalele vānakulupila kuva Yohana Nkúbatisa ávele nabii wa Nnungu.”

<sup>7</sup> Bahi nkunnyang'ula kuchidoni, “Tukámaite kulahaleke.”

<sup>8</sup> Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nanani nikambennyaulila kuva ngùlatenda alano kwa mamulaka ntwani.”

*Nfano wa vakúlima vabaya  
(Matayo 21:33-46, Mako 12:1-12)*

<sup>9</sup> Yesu nkuhweneha kuvahaulila vanu nfano unji wachidoni, “Munu yumo álimite welu wake wa mizabibu, nkuuyadikisa kwa vakúlima, mwene nkuhwena mwanda wa kulehu, aneko nkúkala vyaka vyohe.

<sup>10</sup> Paukamwele nchela wa zabibu nkuntuma ntumishi wake ahwene kwa avala vakúlima uchinga akatwale sehemu ya vihepo vya mmwelu wake. Henga avala vakúlima nkumpanya ayula ntumishi, nkumminganga chihi makono weka.

<sup>11</sup> Mwene welu nkuntuma ntumishi yunji wavili, aneyo nanang'e nkumpanya na kuntendela lahakalenge na kumminganga chihi makono weka.

<sup>12</sup> Nkuntuma kavila ntumishi yunji watatu, aneyo nanang'e, nkummika vilonda na kumminganga.

<sup>13</sup> Bahi ayula mwene welu nkuchidoni, 'Hambi ngutende dachi? Nimbentuma mwanangu unintamwa namene, panjika vachivamweshimu.'

<sup>14</sup> Avala vakúlima pavammwene ayula mwana, nkuhulanila kuchidoni, 'Ayu njo mwene mapala la auno welu. Bahi leka tummmwalale koka welu auno ùùve mapala letu.'

<sup>15</sup> Bahi avala vakúlima nkunnyahila kunyenje welu wa mizabibu, nkummwalala."

Anepo Yesu nkuvauja kuchidoni, "Dachi, ayula mwene welu pambeida àmbevatenda dachi avala vakúlima?"

<sup>16</sup> Àmbeida koka avawalale anepo vakúlima, na anepo welu avayadikise vanu vanji." Bahi vanu pavapilikene anelo malove nkuchidoni, "Chonde inààve uchocho!"

<sup>17</sup> Henga Yesu nkuvapalambahija meho, nkuchidoni, "Dachi, Malemba alano Lanaswe làvele na mana ntwani?"

'Liyanga lihitwije na vakúdenga, hambi lijukile kuva liyanga likulu lya paindumba, lya muhimu kupunda lammalele!'

<sup>18</sup> Kila munu ambeyangukíla nniyanga aneyo àmbelumukana, na munu woheyo ulimbematokela, àmbetingindika mwalehu."

*Yesu àujwa kuyamba kulipa kodi  
(Matayo 22:15-22, Mako 12:13-17)*

<sup>19</sup> Vakúhunda Sheliya yanga Musa na makuhani vakulu nkuva uvataha namuna ya kunkamula Yesu upala, kwa kuva, vánimala kuva aula nfano ùvamba vanang'o, henga nkuva uvavayopa vanu.

<sup>20</sup> Bahi vanang'o nkuva uvannoleha saana na kuvatuma vanu vanali-tendile kuva vambone uchinga vankamule Yesu kwa malove lake koka vankamuje muutawala na mamulaka la nkulu wa Chiloma.

<sup>21</sup> Avala vanu nkunnyaulila Yesu kuchidoni, "Nkúhunda, tùnimala kuva wako ùnatangola na kuhunda vitukutuku vya uhiu, na wala nanga paulola kumeho kwanga munu, henga wako ùhunda chihi kwa uhiu kuyamba indila yanga Nnungu.

<sup>22</sup> Hambi tuhaulile, dachi Sheliya ya Musa inatuluhusu au ikátuluhusu hwetu kulipa kodi kwa Nfalume wa Loma?\*"

<sup>23</sup> Henga Yesu ánilamala lavachikudungila, nkuvahaulila kuchidoni,

<sup>24</sup> "Ngulangujange hela." Anepo Yesu nkuvauja kuchidoni, "Dachi, ing'ope aino na lina alino lilembwije apano lyanga nnani?"

Vanang'o nkunyang'ula kuchidoni, "Vyanga Nfalume wa Loma."

<sup>25</sup> Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Bahi la Nfalume wa Loma mwing'e Nfalume wa Loma na la Nnungu mwing'e Nnungu."

<sup>26</sup> Bahi anepo vanu nanga pavanahulwile kunkamula kananga kwa lilove lyake limo pameho pavanu, henga nkukangana chihi chavayang'wile, nkunyalalanga.

*Yesu àujwa kuyamba kufufuka  
(Matayo 22:23-33, Mako 12:18-27)*

<sup>27</sup> Masadukayo vanji vahaúla kuva vahwíle vakáfufuka, nkummwenela Yesu nkummuja kuchidoni,

\* **20:22** Nsitali auno ùlembwije Kaisali, kuyamba lina lya cheo cha Nfalume nkulu wa Loma.

28 “Nkúhunda, Musa átulembidile hwetu uvila, ‘Nnume akàhila nkunneka mmahe wake bila kummelekela vana, nnung’une àlebelewa annombe aneyo mmahe, uchinga ammelekele nkuluwe vana.’

29 Bahi pávele na vana saba va chilume va litumbo limo. Mwana ntandi ánnombile mmahe, henga nkuhila chihi bila kummelekela mwana.

30 Na mwana wavili nkwenenda makande, nanang’e nkuhila bila kummelekela mwana,

31 na watatu nanang’e nkwenenda makande nanang’e nkuhila, vammalele saba nkuhilanga bila kummelekela ayula mmahe mwana.

32 Kuntululilo ayula mmahe nanang’e nkuhila.

33 Dachì, liduva livambefufuliwa vanu vahwíle ayula nkongwe àmbekuva wanga nnani? Kwa kuva, valume vammalele saba váníikalana nawe.”

34 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Vanu va mahiku alano vànalomba na kulombwa,

35 henga vanu avala vambevalangíwa kuva vànafala kufufulwa na kuva na umi mmahiku laída, anevo vakambelomba wala kulombwa.

36 Kwa kuva, vanu anevo vakambekuhwa kavila, ing’anya vàmbekuva muchi malaika. Vanu anevo vàmbekuva vana vanga Nnungu, ing’anya vánífufulwa kuhaloka kwa vanu vahwíle.

37 Ata Musa ánimaiha kuva vanu vahwíle vàmbeufufuka. Na mmalemba lake latànga kuyamba chihole chichiyàka moto, Musa àntambulanga Nang’olo kuva nni, ‘Nnungu wa Iblahimu, Nnungu wa Isaka, na Nnungu wa Yakobo.’†

38 Nang’e akávele Nnungu wa vanu vahwíle, henga nang’e ni Nnungu wa vanu vumi, kwa kuva, kwanga nang’e vanu vammalele váva vumi.”

39 Vakúhunda fulani va Sheliya yanga Musa nkuchidoni, “Anepo nkúhunda ùnyang’ula sana.”

40 Anepo nkuva nanga munu analingile kummuja kavila.

### *Kilisto ni nnani?*

*(Matayo 22:41-46, Mako 12:35-37)*

41 Yesu nkuvauja vakuhundwa vake kuchidoni, “Ing’anya ntwani vanu vàhauila kuva Kilisto nni n’dukuluwe Nfalume Daudi?

42 Nfalume Daudi mwene ànitangola nchitabu cha Sabuli kuva,

‘Nang’olo Nnungu áninnyaulila Nang’olo wangu kuva,

“Ikala mumamulaka langu, m’bali wangu wa kunkono,

43 mpaka panimbevatenda amongo vako kuva muchi viteng’u vya kuvika makumbu lako.”

44 Hambì ikáva Nfalume Daudi ànchema Kilisto ‘Nang’olo,’ ìmbehululika dachì Kilisto ààve n’dukuluwe?”

### *Yesu àvaduma vanu kuyamba vakúhunda Sheliya yanga Musa*

*(Matayo 23:1-36, Mako 12:38-40)*

45 Vanu vammalele pavachimpilikanila Yesu, Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni,

46 “Lyongolelange na vakúhunda Sheliya yanga Musa, vanang’o vànatawma namene kwonga akuno vawètè dinguwo dindehu na kusalimiwa kwa eshima kusakoni na kuikalanga nafasi dya kwesimika n’ding’ande dya kunyuwila Nnungu na nmmiteng’u vya muyo n’ding’ole.

47 Vávapakanyola dimali dyavo anannidi na kulitenda kuva vambone kwa kuyuwa namene! Bahi ing’anya ya anelyo, liduva lya hukumu vàmbeputa asabu ing’ulu namene kupunda vanu vanji!”

† 20:37 Kuuka 3:6

## 21

### *Sadaka yanga mmahe nannidi (Mako 12:41-44)*

1 Yesu panavele mu Ing'ande ya Nnungu nkuvona vakúpata uvataya sadaka dyavo nnisanduku Iya sadaka.

2 Uchocho nkumwona nannidi yumo mmahuvani wataya disendi dimbili.

3 Yesu nkutangola kuchidoni, “Nangu nínnyaulilanga uhiu kuva, ayuno nan-nidi mmahuvani àhumije sadaka ing'ulu namene kupunda vanu vammalele.

4 Kwa kuva, vanu vanji vammalele vàhumije chihvi avila viyenjejêke n'dimali dyavo, henga ayu mmahe pamo na umahuvani wake, àhumije vyammalele vyavenavyo.”

### *Yesu àhauila namuna chiimbekwondongwa Ing'ande yanga Nnungu (Matayo 24:1-21,29-35, Mako 13:1-19,24-31)*

5 Vakuhundwa vanji nkuva uvalonjelela habali dya Ing'ande yanga Nnungu, namuna chiidengwiye kwa mayanga lakatapêle na kuipamba kwa dinujo dihumijwe kwa Nnungu. Henga Yesu nkuvahaulila kuchidoni,

6 “Maduva lachilahwike, palambemato hijwa pahi mayanga anelo lammalele lamulona, kwa kuva nanga liyanga limbeisalila muha liyanga linji.”

7 Anepo vakuhundwa nkummuja Yesu kuchidoni, “Nkúhunda, vitukutuku anevyo vimbehumila chakani? Na chimaiho ntwani chimbela ngúja kuva vitukutuku anevyo vîvele pepi kuhumila?”

8 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Lyongolelange uchinga munahochejwe. Kwa kuva, vanu vohe vàmbeida uvalitenda kuva vanang'o njo nangu, uvachidoni, 'Nangu njo Kilisto,' na kuhaulila kuva, 'Mahiku làvele pepi.' Mwenu wala munavapapate vanu anevo.

9 Pamumbepilikana habali dya ing'ondo na kulumbana, munayope, kwa kuva, anelo lasima laide hoti, henga ntululilo ukambepiyanya kwida.”

10 Yesu nkuhweneha kutangola wachidoni, “Chilambo chimo chimbepanyana na chilambo chinji, na ufalume umo ùmbepanyana na ufalume unji.

11 Sehemu dyohe dya chilambo òmbekuva na nndengendo nkulu, na indala ing'ulu na magonjo la kuwalala vanu vohe, na aneko kumahunde kùmbekwonekana vitukutuku vya kuyoha na vimaiho vikulu.

12 Henga anelo lammalele kabla lakànambihumila, mùmbekamulwa na kubanihwa. Mùmbekamujwa mmakono mwa vakulu va ding'ande dya kunyuwila Nnungu na kuntayanga mmalungu. Uchocho, mùmbepelekejwa unasitakiwa kwa vafalume na kwa vakulu ing'anya yang'une,

13 na uhiku anevo ùmbekuva wasa kwenu mwenu kuva mmashahidi vangu muyo mwavo.

14 Henga mwenu kudungilanga mmitima yenu kuva, mukambekambikambila namuna chimumbehwena unavayang'ula,

15 kwa kuva, nangu nguchinimwing'ange malove la kutangola na lúnda luvakambehulula amongo venu kutahukana nalwo wala kuluhita.

16 Mùmbetengelekwa na atata venu na ayuvu na akuluvu na alan-gavenu na ayanjavenu, na vanu vanji mmwenu vàmbe walalwa.

17 Vanu vammalele vàmbe menganga ing'anya yang'une.

18 Henga nanga ulindo kananga umo wa myuti yenu umbeyahika.

19 Kwa kuva, kwa kupililila kwenu muchimuupohe umi wenu.

<sup>20</sup> Henga pamumbeyona imanga ya Yelusalemu uidingukwa na makuwa la matiyala, bahi mumale kuva kwondongeka kwake kùvele pepi.

<sup>21</sup> Anepo vavêle nchilambo cha ku Yudeya vatukutile kumachinga na avala vambekûva muimanga ya Yelusalemu vauke, na avala vambekûva kumawelu vanauye muimanga aneyo.

<sup>22</sup> Kwa kuva, mahiku anelo nni mahiku la Nnungu kuvahukumu asabu vanu vake Isilaeli uchinga vitukutuku vyammalele vilembwîje Mmalemba Lanaswe vitimiswe.

<sup>23</sup> Ole wavo amahe vavêle na vitumbo na vayong'êja mmahiku anelo! Kwa kuva, kùmbekuva na ibaniki ing'ulu pachilambo na asabu ing'ulu kwa vanu va chilambo achino cha Vayahudi.

<sup>24</sup> Vanu aneyo vâmbewalwa kwa upanga, na vanji vâmbetwaliwa litwala na kumwadilihanywa mmilambo vyammalele, na imanga ya Yelusalemu ãmbetawaliwa kwa dimongo na vanu vakávele Vayahudi, mpaka palambe-malilika mahiku lávapèlè Nnungu kuitawala imanga aneyo.

<sup>25</sup> Kùmbekuva na vimaiho nniduva na mmwedi na n'dinondwa. Na vanu va pachilambo vâmbekuva na lipamba ing'anya ya iungulumi na nkuchukuchu wa m'bahali.

<sup>26</sup> Vanu vâmbedilikanga ing'anya ya kuyopa namene, pavambekuva uval-olela kulona álalá lambehumíla pachilambo, kwa kuva, vitukutuku vyam-malele vya kumahunde vivêle na dimongo, vîmbetikinyika.

<sup>27</sup> Anepo njo pavambemwona Mwana wa Munu avèlè mmahunde waida, akuno avèlè na dimongo na ukulu nkulu.

<sup>28</sup> Pavimbetandilika kutendeka vitukutuku aneyo, changamukanga na munyanyanulange myuti yenu, kwa kuva, upohi wenu ùvele pepi.”

<sup>29</sup> Anepo Yesu nkuvahaulila nfano auno wachidoni, “Lola nnandi wa ntini na milandi inji yammalele.

<sup>30</sup> Pamulona mahamba lake ulahipuka, mùnamala kuva chihuku chìvele pepi.

<sup>31</sup> Na mwenu uchocho, pamumbelona ulahumila anelo laninnyaulidile, bahi mumale kuva Ufalume wanga Nnungu ùvele pepi.

<sup>32</sup> Nangu nînnyaulilanga uhiu kuva, vanu va chívelèkwà achino vakambepita mpaka palambetimila anelo lammalele.

<sup>33</sup> Kumahunde na chilambo vîmbepita, henga malove langu lakambepita mwiko.”

<sup>34</sup> “Bahi lyongolelange uyopa mitima yenu ìnatemwa na maisha la uwamba na kukalewa na kukambikambila maisha la apano pachilambo, na anelyo liduva nkunnyiðilanga kwa gafula muchi lutambo chiluhatuka.

<sup>35</sup> Kwa kuva, liduva anelyo limbevoidila kwa gafula vanu vammalele vaikâla pachilambo.

<sup>36</sup> Bahi mùùve meho maduva lammalele akuno umuyuwa, uchinga mu-pate dimongo dya kulinyemya na vitukutuku vyammalele vimbehumíla, na kuimila muyo mwanga Mwana wa Munu.”

<sup>37</sup> Kila liduva Yesu ávahunda vanu ku Ing'ande yanga Nnungu, henga chilo áhwena kulichinga Iya Miseituni unalala.

<sup>38</sup> Vanu vammalele váyumuka ulyamba na mambumbu uhweni ku Ing'ande ya Nnungu unampilikanila Yesu.



## 22

*Ntemelo wa kummwalala Yesu**(Matayo 26:1-5, 14-16, Mako 14:1-2, 10-11, Yohana 11:45-53)*

<sup>1</sup> Sikukuu ya Mikate Ikátaijwe Hamila, ichémwa Pasaka yavele pepi.

<sup>2</sup> Bahi makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya yanga Musa nkuva uvataha indila ya kummwalala Yesu, henga nkuva uvavayopa vanu.

<sup>3</sup> Nanchindenga nkumwingila Yuda uvanchema Isikaliote, yumo wa vakuhundwa vake kumi na mbili.

<sup>4</sup> Anepo Yuda nkuuka, nkuhwena unatangola na makuhani vakulu na vakulu va vakúlolihija Ing'ande ya Nnungu, namuna chambentengeleka Yesu.

<sup>5</sup> Vanang'o nkuhangalala namene, nkuyambukilana kuva vàmbebwing'a dihela.

<sup>6</sup> Yuda nkukubali, nkutandilika kutaha wasa wa kuntengeleka Yesu pachinu pakávele vanu.

*Yesu na vakuhundwa vake vátayalisha chakulya cha Pasaka**(Matayo 26:17-25, Mako 14:12-21, Yohana 13:21-30)*

<sup>7</sup> Bahi liduva lya Sikukuu ya Mikate Ikátaijwe Hamila nkukamola, liduva lya sinjwa ungandolo wamwana wa Pasaka.

<sup>8</sup> Yesu nkuntuma Petulo na Yohana, nkuvahaulila kuchidoni, “Hweng'ana mukatwandalile chakulya cha Sikukuu ya Pasaka tupate kulya.”

<sup>9</sup> Vanang'o nkummuja kuchidoni, “Dachi, ùlembela tukakwandalile kwachi?”

<sup>10</sup> Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Pilikanila! Pamumbekuva umuinjila muimanga, muchimukojane na munu yumo anyakwíle chilongo cha medi. Mpatatange munu aneyo mpaka paing'ande yambeinjila.

<sup>11</sup> Nnyaulile mwene ing'ande kuva, 'Nkúhunda ànauja kuva, chivele kwachi chumba chinimbelila chakulya cha Sikukuu ya Pasaka chalumo na vakuhundwa wangu?’

<sup>12</sup> Nanang'e achiannangujange chumba chikulu cha muha na anecho chivele na kila chinu, na mwenu andalila anemwo chakulya.”

<sup>13</sup> Bahi avala vakuhundwa nkuhwena, nkunakoja kila chinu chivèlè muchi chavahaulidile Yesu, na vanang'o nkwandaa chakulya cha Sikukuu ya Pasaka anemwo.

*Chakulya cha Nang'olo**(Matayo 26:26-30, Mako 14:22-26, 1 Vakolinso 11:23-25)*

<sup>14</sup> Uhiku pauhwikile, Yesu nkuikala pachakulya chalumo na avala mitume vake.

<sup>15</sup> Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Kutandikila tangu nangu nnalem-bela namene kulya chakulya cha Pasaka aino pamo na mwenu kabla nikànambibanihwa.

<sup>16</sup> Nangu ninnyaulilanga kuva, nikambekulya kavila chakulya cha Pasaka mpaka mana ya Pasaka paimbetimiswa mu Ufalume wa Nnungu.”

<sup>17</sup> Yesu nkutwala chikombe, nkunshukulu Nnungu, nkuchidoni, “Twalanga chikombe achino mulemejane mmammalele.

<sup>18</sup> Nangu ninnyaulilanga kuva, kutandikila hambi, nikambekumbila kavila divayi mpaka Ufalume wanga Nnungu paumbida.”

<sup>19</sup> Uchocho, nkutwala nkate, nkunshukulu Nnungu, nkuumeya nkuveng'a wachidoni, “Auno njo mmili wangu uhúmywa kuva sadaka kwajili yenu mwenu. Bahi tendanga uvila kwa kunguhimukila nangu.”

20 Pavamalidile kulya, Yesu nkutwala chikombe chivêle divayi nkuhula kuchidoni, “Chikombe achino nni lilailano lyahambi lya Nnungu, limaihwa kwa myadi yangu imwadilika kwajili yenu.

21 Henga ayula ambengutengelêka àvenkulya upano pameza pamo na nangu.

22 Kwa kuva, Mwana wa Munu àhwena unahwa malinga chapangile mwene Nnungu, henga ole wake munu ayula antengelêka!”

23 Vakuhundwa vake nkutandilika kuujana vene kwa vene kuva alida nnikuwa lyavo ambentengelêka.

### *Vakuhundwa vânatahukana kuva alida nkulu*

24 Uchocho vakuhundwa nkutandilika kutahukana vene kwa vene kuva alida nkulu nnikuwa lyavo.

25 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Vafalume va vanu vakâvele Vayahudi vâvatawala vanu kwa dimongo, na vanu vavêle na mamulaka navanang’o vâlichema kuva, ‘Vanu vavayangâta vanu vao.’

26 Henga kwenu mwenu inave uchocho. Ila nkulungwa mmwenu àlembelewa ààve muchi n’joko kupunda mmammalele, na nkûtawala àlembelewa ààve muchi ntumishi.

27 Dachi, alida nkulu? Ayula aikêle pameza walya chakulya au ayula annyudumîla ayula âlya? Nkulu nni ayula aikêle pameza. Henga nangu ngûvele nnikuwa lyenu malinga ntumishi.

28 Na mwenu njo muhwenehîje kuva chalumo na nangu muuhiku ungul-ingwa.

29 Bahi malinga Atata chaning’ile nangu mamulaka la kutawala, nanani uchocho nîmwîng’anga mwenu,

30 uchinga mupate kulya na kukimbila chalumo na nangu mu Ufalume wangu. Uchocho, mûmbeikala mmiteng’u vya chifalume umuvahukumu vanu va matawa kumi na mbili la Isilaeli.”

### *Yesu àlauja namuna chambekanwa na Petulo*

*(Matayo 26:31-35, Mako 14:27-31, Yohana 13:36-38)*

31 Yesu nkuchidoni, “Simoni, Simoni, ngupilikanile! Nanchindenga àyuwite wasa wa kunninganga mwenu uchinga annyapulanyange mwenu na Nnungu malinga munu chapembula ngano na makadakada.

32 Henga nangu ñnikuyuwila wako Simoni uchinga unaleke kunkulupila Nnungu. Na wako paumbenguuyila kavila nangu, uvahwingihe anung’unuvako.”

33 Petulo nkuchidoni, “Nang’olo, nangu ngûvele chihi tayali kuhwena na wako kulilungu au ata kuhwa pamo na wako.”

34 Yesu nkuyang’ula kuchidoni, “Petulo nangu ñkuhaulila kuva, chilo uchino cha nelo,\* kabla ung’uku akânambikongovela, wako ùmbekuva ungukanîlè myanda mitatu kuva ukáng’ameka.”

### *Mpatila wa dihela*

35 Yesu nkuvauja kuchidoni, “Pangunantumenge bila kunyakula dihela wala mpatila wala vilatu, dachi músikikidile chinu ntwani?”

Vanang’o nkuyang’ula kuchidoni, “Tukanasikikidile chinu chohecho.”

\* 22:34 Kwa Vayahudi, liduva lyahambi litandilika paliswa liduva.

36 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Henga hambi, munu avêle na dihela aditwale na munu avêle na mpatila nanang’e aunyakule, na munu akávele na upanga asumise lijoho lyake akasume.

37 Kwa kuva, nangu ninnyaulilanga kuva, Malemba Lanaswe lalembwije kungwamba nangu lasima latimiswe, na làvele pepi kutimiswa. Malemba anelo làhaua kuva, ‘Ávalangiwiye kuva nnitunji limo chalumo na vakútenda lahakalenge.’”

38 Vakuhundwa nkuchidoni, “Nang’olo, lola apano tùvele na mapanga mavili.”

Nang’e nkuchidoni, “Bahi!”

*Yesu ànayuwa aneko ku Lichinga Iya Miseituni  
(Matayo 26:36-46, Mako 14:32-42)*

39 Anepo Yesu nkuuka, nkuhwena ku Lichinga Iya Miseituni muchi chiu- navele nnyambo wake, na vakuhundwa vake nkupapatana nawe.

40 Pahlwikile aneko nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Yuwanga, uchinga pamumbelngwa munatende masambi.”

41 Anepo Yesu nkuvaleka, nkuhwena ulehu wa kuyela liyanga, nkutindi- vala malundi, nkuyuwa wachidoni,

42 “Atata, ukàlambela ngunyemye na ibaniki iida! Henga unatende muchi chingulembela nangu, ila tènda muchi chulembela wako umwene.”

43 Bahi nkuhaloka malaika wa kulihunde, nkuntaya dimongo.

44 Panavele muuchungu, nkutumbama namene kuyuwa, nkuwiduka namene na mandondo la medi lánavele muchi myadi nkuva ulasululila pahi.†

45 Pamalidile kuyuwa, nkuimila, nkuhwena pavavele vakuhundwa vake, nkuvakvoja valemèngè luwono kwa kuva, vavele na nnihindambi likulu.

46 Yesu nkuvauja kuchidoni, “Mbona mùlalenge luwono? Imukanga muyuwe, uchinga pamumbelngwa munatende masambi.”

*Kukamulwa kwanga Yesu  
(Matayo 26:47-56, Mako 14:43-50, Yohana 18:3-11)*

47 Yesu panavele nkutangola, nkuida likuwa Iya vanu ulilojwa na Yuda, yumo wa vakuhundwa vake kumi na mbili. Yuda nkunyenengelekela Yesu uchinga àm'busu.

48 Henga Yesu nkummuja kuchidoni, “Yuda, dachi, wako ùntengeleka Mwana wa Munu kwa kum'busu?”

49 Vakuhundwa vake pavalawene anelo nkuchidoni, “Nang’olo, dachi tuvachekete mapanga?”

50 Yumo wa vakuhundwa, nkutwala upanga nkuncheketa likutu Iya kunkono ntumwa wanga Kuhani Nkulu.

51 Henga Yesu nkuchidoni, “Bahi leka.” Nkuligusa likutu Iyanga ayula ntumishi, nkunnama.

52 Anepo Yesu nkuvauja makuhani vakulu na vakulu va valinzi va Ing’ande ya Nnungu na vasele va Vayahudi vanaidile unankamula kuchi- doni, “Mwadachi mùidile unangukamula akuno munyakulèngè mapanga na dindonga muchi nangu nkúpalaula?”

53 Maduva lammalele nangu ngúvele pamo na mwenu nnuwani Iwa Ing’ande ya Nnungu unguhùnda, henga nanga pamunangukamwile. Henga auno nni uhiku wenu, uhiku wa nkútawala wa lupi.”

† 22:44 Malemba lanji la kala lakávele na nsitali wa 43 na 44.

*Petulo ànkana Yesu**(Matayo 26:57-58, Mako 14:53-54,66-72, Yohana 18:12-18,25-27)*

<sup>54</sup> Bahi anevo vanu nkunkamula Yesu nkumpelekeja kuing'ande yanga Kuhani Nkulu. Henga Petulo nkuva wannondola Yesu kwa kulehu.

<sup>55</sup> Valinzi nkukumbanya moto ching'ati luwani lwa lukumbi lwa kuhani nkulu, nkuva uvayota moto, Petulo nanang'e nkuhwena unaikala upala.

<sup>56</sup> Bahi ntumishi yumo mmahe nkumwona Petulo aikèlè pepi na aula moto, nkumpalambahija meho, nkuhaua kuchidoni, "Ayu munu nanang'e ávele pamo na Yesu."

<sup>57</sup> Henga Petulo nkukana wachidoni, "Wako mmahe, nangu nikámmaite munu aneyo!"

<sup>58</sup> Lukoto kadiki, munu yunji nkumwona Petulo, nanang'e nkuchidoni, "Na wako uchocho ùvele nkumbo umo na Yesu."

Petulo nkuyang'ula kuchidoni, "Wako munu, nangu nikee nkumbo umo nanang'e!"

<sup>59</sup> Palipitile lisaa limo, munu yunji nkuhimya wachidoni, "Muhiu ayu munu ávele nkumbo umo na Yesu, kwa kuva, nanang'e N'galilaya."

<sup>60</sup> Henga Petulo nkuchidoni, "Wako munu, nangu nikálamaite anelo lutan-gola!"

Upopo panavele nkutangola, ung'uku nkukongovela.

<sup>61</sup> Nang'olo nkulauka, nkunnola Petulo. Anepo Petulo nkulahimukila malove lanahawile Nang'olo kuva, "Chilo uchino cha nelo, kabla ung'uku akànambikongovela, wako ùmbekuva ungukanilè myanda mitatu."

<sup>62</sup> Bahi Petulo nkuhuma nnuwani, nkuhwena pawelu unatumbula chitan-gelo kwa uchungu.

*Yesu àtendewa mang'wanyu na kupanywa**(Matayo 26:67-68, Mako 14:65)*

<sup>63</sup> Vanu vachinchûnga Yesu nkutandilika kumpanya na kuntendela mang'wanyu Yesu.

<sup>64</sup> Nkun'diva chitambala kumeho, nkummuja kuchidoni, "Lauja, nnani akupanyîle!"

<sup>65</sup> Vanu anevo nkuntongolela Yesu malove lanji lohe lahakalenge.

*Yesu muyo Lukumbi Lukulu lwa Chiyahudi**(Matayo 26:59-66, Mako 14:55-64, Yohana 18:19-24)*

<sup>66</sup> Uhiku pauchele, vasele va Vayahudi pamo na makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya yanga Musa nkukojana pamo. Nkumpelekeja Yesu ku Lukumbi lwao Lukulu.

<sup>67</sup> Nkummuja kuchidoni, "Tuhaulile, dachi, wako njo Kilisto?"

Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Ata kuninnyaulilanga, mukamben-kukulupila,

<sup>68</sup> na nikámmujanga mukambenguyang'ula.

<sup>69</sup> Henga kutandikila hambi, Mwana wa Munu àmbekuva aikèlè m'bali wa kunkono wanga Nnungu Avèle na Dimongo."

<sup>70</sup> Vanu vammalele nkummuja kuchidoni, "Vino wako wamba dachi, wako njo Mwana wa Nnungu?"

Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, "Mwenu mùnihaula kuva nangu njo nang'e."

<sup>71</sup> Vanang'o nkuchidoni, "Mpaka anepo hwetu tuvene tùnimpilikana watan-gola kwa kanya yake. Dachi, tùvele na ing'anya ntwani ya kutaha ushahidi unji?"

## 23

*Yesu àpelekejwa kwanga Pilato, nkulu wa Chiloma  
(Matayo 27:1-2, 11-14, Mako 15:1-5, Yohana 18:28-38)*

<sup>1</sup> Bahi vanu vammalele va Lukumbi Lukulu vanakojene apala, nkuimila, nkumpelekeja Yesu kwanga Pilato.

<sup>2</sup> Nkutandilika kunsitaki uvachidoni, “Ayuno munu tûninkojija wava-hocheja vanu vetu, wavahaulila vanu vanahumye kodi kwanga Nfalume nkulu wa Loma, na kulichema kuva Kilisto, Nfalume.”

<sup>3</sup> Pilato nkummuja Yesu kuchidoni, “Dachi, wako nni Nfalume wa Vayahudi?”

Yesu nkuyang'ula kuchidoni, “Wako ùnihaula.”

<sup>4</sup> Anepo Pilato nkuvahaulila makuhani vakulu pamo na likuwa lya vanu kuchidoni, “Nangu nikáchona chinu chakosedile ayu munu.”

<sup>5</sup> Henga vanang'o nkuhalija kuhimya uvachidoni, “Nang'e àvachonjela vanu vammalele va nchilambo cha Yudeya kwa mahundo lake uchinga vautahuke atawala wa Chiloma. Àtandikidile chilambo cha ku Galilaya na hambi àvele apano pa Yelusalemu.”

*Yesu àpelekejwa kwanga Helode*

<sup>6</sup> Pilato papilikene anelo, nkuuja kuchidoni, “Dachi, kwani ayuno munu N'galilaya?”

<sup>7</sup> Pilato pakameke kuva Yesu nni munu wa chilambo chatawala Helode, bahi nkumpelekeja kwanga Helode, kwa kuva, maduva anelo Helode àvele upopo pa Yelusalemu.

<sup>8</sup> Helode pamwene Yesu nkuhangalala namene, kwa kuva, kwa maduva lohe Helode àlebela amwone Yesu ing'anya ànipilikana habali dyake, na àlebela amwone Yesu watenda lisaibu.

<sup>9</sup> Helode nkummuja Yesu malove lohe, henga Yesu nanga panayangw'ile lilove lyohelyo.

<sup>10</sup> Makuhani vakulu pamo na vakúhunda Sheliya yanga Musa nkuimila, nkunsitaki Yesu kwa dimongo.

<sup>11</sup> Anepo Helode pamo na matiyala lake nkunhebula Yesu na kuntendela mang'wanyu. Nkummwaja inguwo ya chifalume, nkumpelekeja kavila kwanga Pilato.

<sup>12</sup> Liduva ulyolyo, Helode na Pilato nkupatana kuva munu na nnyanjawake, kwa kuva, anepo patandi vávele amongo.

*Yesu àhukumiwa kuhwa  
(Matayo 27:15-26, Mako 15:6-15, Yohana 18:39-19:16)*

<sup>13</sup> Bahi Pilato nkuvachema pamo makuhani vakulu na vakulu vanji na vanu,

<sup>14</sup> nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu mùidile na munu ayuno kwang'une umuhaula kuva àvachonjela vanu uchinga vautahuke ufalume wa Loma. Nangu ñnimujija muyo mwenu kwamba mambo anelo, henga nikámmwene kuva àvele na likosa lya kusitakiwa,

<sup>15</sup> na ata Helode nanang'e nanga paliwene likosa lyohelyo lyakosedile, njo mana ammuiye kwetuhwe. Lola, ayu munu nanga patendile likosa lyohelyo lyalembelwa kuhukumiswa kuhwa.

<sup>16</sup> Bahi nangu ñmbeamulisa chihi asulubulwe mijeledi, koka ninneke ahwene.”

17 Pilato ávele na nnyambo wa kuvahungulilila vanu nfungwa yumo kila sikukuu ya Pasaka.\*

18 Anepo vanu vammalele nkutaya lwasu uvachidoni, “Mmwalale aneyo munu, utuhungulile Balaba!”

19 Balaba áhungwije nnilungu ing'anya ya kuvachonjela vanu kuutahuka utawala wa Chiloma na ing'anya ya kuwalala.

20 Kwa kuva Pilato álebela aneke Yesu ahwene, bahi nkutangola na vanu kavila,

21 henga vanang'o nkutaya lwasu uvachidoni, “Mmambe munsalaba, mmambe munsalaba!”

22 Pilato nkuvauja mwanda watatu kuchidoni, “Kwani ayu munu àtendile lilida lihakalenge? Nangu nikályona likosa lyohelyo lyatendile lyalembelwa ahukumiwe kuhwa. Nimbeamulisa chihi asulubulwe mijeledi, koka ninneke ahwene.”

23 Henga vanang'o nkuhalija kutaya lwasu uvalembela Yesu avambwe munsalaba. Bahi anelwo lwasu nkuntenda Pilato avayambukilile.

24 Anepo Pilato nkwanula atende muchi chivachilonga vanang'o.

25 Bahi nkunnyungulila ayula uvachinnembela, munu anahungwije nnilungu ing'anya ya kuvachonjela vanu vautahuke utawala wa Chiloma na ing'anya ya kuwalala. Henga nkunkamuja Yesu kwa matiyala uchinga atendewe muchi chivalembela Vayahudi.

### *Yesu àvambwa munsalaba*

*(Matayo 27:31-44, Mako 15:21-32, Yohana 19:17-27)*

26 Bahi pavachimpelekeja Yesu unavambwa, nndila nkukojana na munu yumo achihaloka kumawelu, lina lyake Simoni, mwenedi wa imanga ya ku Kilene. Nkunkamula, nkunnyakuja nsalaba na kunnamatija annondole Yesu pachikundu.

27 Likuwa likulungwa lya vanu nkuva ulinnondola Yesu. Nnikuwa anelyo múvele na vamahe vachinhinginikila Yesu na kunkutangila.

28 Yesu nkulauka nkuvalola, nkuchidoni, “Mwenu mmamahe mma pa Yelusalemu, munangukutile nangu, henga likutile mwenu mmene na vavana venu.

29 Kwa kuva, mahiku làvenkwida lavambetangola vanu kuchidoni, ‘Wasa amahe mitonga, vakávaleke na kuyong'eja!’

30 Mahiku anelo vanu vâmbelaulilila machinga kuchidoni, ‘Tuyanguki-lange na kutubulikija!’

31 Kwa kuva, ikáva vanu vâutendela uvila nnandi mmihi, ìmbekuva dachi kwa nnandi uyumíle?”

32 Uchocho, pávele na vanu vanji vavili, vakútenda lahakalenge, nanang'o nkupelekejwa chalumo na Yesu uchinga vakavambwe.

33 Pavahwikile pachinu pavachema, “Libadang'a,” anepo nkummamba Yesu chalumo na avala vanu vanji vavili, yumo m'bali wa kunkono na yunji m'bali wa kunchinda.

34 Anepo Yesu nkuchidoni, “Atata, vasamehe kwa kuva, vakálimaite livalitenda.”† Vanu nkuyavana dinguwu dyake kwa kuyela indingi.

35 Bahi vanu nkuva vaimilèngè uvalola. Vakulu va Vayahudi nkuva uvantendela Yesu mang'wanyu uvachidoni, “Ávapohije vanu vanji, hambu alipohe mwene ikáva nang'e njo Kilisto, atandolwejije na Nnungu!”

\* **23:17** Malemba lanji la kala lakávele na nsitali wa 17. † **23:34** Mmalemba lanji la kala, malove anelo látangwèlè Yesu munsitali auno lakapali.

<sup>36</sup> Na matiyala navanang'o nkuntendela Yesu mang'wanyu, vánimmwenela nkumwing'a divayi dihahâma,

<sup>37</sup> uvachidoni, "Ikáva wako njo Nfalume wa Vayahudi, lipohe umwene."

<sup>38</sup> Na pachanya muti wake vâkomedile chibao chinalembwije kuva, "AYUNO NJO NFALUME WA VAYAHUDI."

<sup>39</sup> Yumo wa avala vakútenda lahakalenge vanavambwije mmisalaba nkuntongolela Yesu malove lahakalenge wachidoni, "Dachi, kwani wako tenda Kilisto? Bahi lipohe umwene na utupohe na hwetu!"

<sup>40</sup> Henga ayula wavili nkunkalipila nnyake wachidoni, "Kwani wako ukánnyopa Nnungu kananga kadiki ikánava na wako ùvenkupata asabu malinga yanga nang'e?"

<sup>41</sup> Nangu na wako tûhukumiwa chihi kwa haki, kwa kuva, kupapatana na matendo letu lahakalenge, hwetu ìnituvaikila kuhwa. Henga ayu munu nanga likosa lyohelyo lyatendile."

<sup>42</sup> Ayula munu nkuhweneha kutangola wachidoni, "Chonde Yesu, ngùyuwa ungukumbukile paumbeinjila mu Ufalume wako."

<sup>43</sup> Yesu nkunyang'ula kuchidoni, "Nangu nikuhaulila uhiu kuva, unelo wako ùmbekuva pamo na nangu ku Paladiso."

### *Kuhila kwanga Yesu*

*(Matayo 27:45-56, Mako 15:33-41, Yohana 19:28-30)*

<sup>44</sup> Yavele malinga sasita ya muhi, chilambo chammalele nkuva na lupi mpaka satisa,

<sup>45</sup> ing'anya liduva línileka kuvala. Lipasiya linahungwije paching'ati mu Ing'ande ya Nnungu nkudaluka vipande vivili.

<sup>46</sup> Yesu nkunonoha lidi wachidoni, "Atata, nangu ngùvika isungu yangu mmakono lako," Pamalidile kutangola anelo, nkuhila.

<sup>47</sup> Nkulu yumo wa matiyala la Chiloma palawene anelo lahumidile, nkunombolela Nnungu wachidoni, "Muhiu ayu munu akanavele na likosa."

<sup>48</sup> Vanu vammalele vanapwawije apala uvalola mambo anelo, pavalawene anelo lahumidile, nkuhweneng'ana kukaya kwavo uvahinginika.

<sup>49</sup> Ayanjavake vammalele chalumo na avala amahe vanapapatene nawe kuhaloka ku Galilaya, nkuva vaimilenge kulehu uvalola mambo anelo.

### *Kusikwa kwanga Yesu*

*(Matayo 27:57-61, Mako 15:42-47, Yohana 19:38-42)*

<sup>50-51</sup> Pávele na munu yumo uvanchema Yusufu, mwenedi wa ku Alimataya, chilambo cha ku Yudeya. Munu aneyo ávele wambone na átenda àlalá lalalembela Nnungu, na álolela kwida kwa Ufalume wa Nnungu. Nang'e ávele n'jumbe wa Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi, henga nanga panakubaliene na àlalá lanakudungiwije na avake palukumbi.

<sup>52</sup> Bahi Yusufu nkuhwena kwanga Pilato, nkunyuwa autwale mmili wanga Yesu.

<sup>53</sup> Na pausulupusije mmili wa Yesu munsalaba, nkuudingilija sanda, nkunausika munsati unavedwije nniyanga likulungwa namene, uvakanambikunsika munu.

<sup>54</sup> Na liduva anelyo lívele liduva lya kulipanganiha kwajili ya Liduva lya Kuyewelega, na uhiku wa kutandilika kwa Liduva lya Kuyewelega wavele pepi.

<sup>55</sup> Avala amahe vanalongene na Yesu kuhaloka ku Galilaya nkuva uvanondola Yusufu, nkuwona anewo nsati na namuna mmili wanga Yesu chiusikwiye.

<sup>56</sup> Bahi nkuuyang'ana kukaya, nkunaandaa manukato na malashi la kuu-paka mmili wanga Yesu.

Henga Liduva Iya Kuyewelega navanang'o nkuyewelega malinga chiilaijije Sheliya yanga Musa.

## 24

### *Kufufuka kwa Yesu*

*(Matayo 28:1-10, Mako 16:1-8, Yohana 20:1-10)*

<sup>1</sup> Liduva Iya Jumapili, ulyamba na mambumbu, avala amahe nkuhwena kunsati akuno vanyakwile manukato lavanaandee.

<sup>2</sup> Pavahwikile pansati, nkukoja liyanga livanavikile pannango wa nsati lihingiliwijijwe kunyenje nnango.

<sup>3</sup> Pavainjidile nkati nanga pavanaukojije mmili wa Nang'olo Yesu.

<sup>4</sup> Na pavanavele nkukangana chinu anecho, upala nkuhumila vanu vavili vawete dinguwo dya kung'anyima namene nkuimilanga pepi na vanang'o.

<sup>5</sup> Bahi ing'anya ya kuyopa, avala amahe nkuhunama mpaka pahi. Henga avala vanu nkuchidoni, "Ing'anya ntwani muntaha munu mumi pachinu pavanu vahwile?"

<sup>6</sup> Yesu akapali apano, anifufuliwa. Himukilanga malove lanannyaulidile panavele ku Galilaya kuva,

<sup>7</sup> 'Mwana wa Munu alebelewa akamujwe mmakono la vanu vavete na masambi uchinga avambwe munsalaba, henga liduva Iya tatu Iya kuhwa kwake ambefufuliwa.' "

<sup>8</sup> Anepo avala amahe nkuhimukila alala malove lanatangwele Yesu.

<sup>9</sup> Nkuukananga pansati, nkuhwena kukaya, nkunavahaulila mambo anelo avala mitume kumi na moja pamo na vakuhundwa vanji vammalele.

<sup>10</sup> Amahe vanahawile habali anedyo kwa mitume nni, Maliya wa imanga ya ku Magidala na Yoana na Maliya anyokwe Yakobo pamo na vakongwe vanji uvanapapatene navo.

<sup>11</sup> Henga avala mitume nanga pavanalakulupidile malove la amahe anevo, kwa kuva, valawene chihi kuva lakee mana.

<sup>12</sup> Henga Petulo nkuuka watukuta kuhwena ya kunsati. Pakamwele nkutepa uchinga alole nkati, palolite nkuyona chihi sanda. Anepo Petulo nkuuka akuno wakangana na kuliuja muntima mwake ing'anya ya mambo lahumidile.

### *Yesu avahumila vakuhundwa vavili*

*(Mako 16:12-13)*

<sup>13</sup> Liduva ulyolyo, vakuhundwa vavili va Yesu vavele nndila uvahwena chijiji chimo chivachema Emau, chinavele malinga ulehu wa kilometa kumi na moja kuuka pa Yelusalemu.

<sup>14</sup> Vakuhundwa anevo vavele nkulonjela kuyamba mambo lammalele lahumidile pa Yelusalemu.

<sup>15</sup> Bahi pavanavele nkulonjela na kuujana, Yesu mwene nkuvaidila, nku-londojana navo.

<sup>16</sup> Henga Nnungu anivapumbaja uchinga vanammalele.

<sup>17</sup> Yesu nkuvauja kuchidoni, "Mulongelela chani amuno nndila akuno mmenkuhwena?"



Vanang'o nkuimilanga, akuno vayundèlè.

<sup>18</sup> Bahi nkuhundwa yumo, uvanchema Kileopa nkuyang'ula kuchidoni, “Kwani wako unnyeni pa Yelusalemu mpaka unalamale mambo lahumidile mmaduva alano matatu?”

<sup>19</sup> Nang'e nkuvauja kuchidoni, “Mambo ntwani?”

Vanang'o nkunnyaaulila kuchidoni, “Mambo lankojije Yesu wa ku Nasaleti. Nang'e ànimaihwa na Nnungu na vanu vammalele kuva ávele nabii avêle na dimongo kwa mambo lachilatenda na kulatangola.

<sup>20</sup> Makuhani vakulu na vakulu vetu vâninnyumya uchinga ahukumawe kuhwa, na vanang'o nkummamba munsalaba.

<sup>21</sup> Hwetu túvele na lilolelo kuva nang'e njo ambevakombôla Vaisilaeli. Henga nelo nni liduva lya tatu kutandikila mambo anelo palatendeke.

<sup>22</sup> Pamo na anelo, amahe fulani va nnikuwa lyetu nelo vânitusususa. Amahe anevo nelo vâpite kunsati wake ulyamba na mambumbu,

<sup>23</sup> henga nanga pavanaukojije mmili wake. Bahi nkuuyang'ana nku-natuhaulila hwetu kuva, malaika vânivahumila nkuvahaulila kuva, Yesu mumi.

<sup>24</sup> Anepo vanu vanji va nnikuwa lyetu nkuhwena kunsati. Na vanang'o uchocho nanga pavanauwene mmili wanga Yesu, malinga chivanahawile avala amahe.”

<sup>25</sup> Bahi Yesu nkuvahaulila avala vakuhundwa vavili kuchidoni, “Mwenu ni mmanu mukávele na lúnda na mitima yenu ìninonopa kulakulupila mambo lammalele lavanatangwele manabii!

<sup>26</sup> Dachì, ikáchilembelewa Kilisto abanihwe namuna aneyo na kuinjila muukulu wake?”

<sup>27</sup> Bahi Yesu nkuvafafanulila saana mambo lammalele lamwâmba mwene, lalemwîje Mmalemba Lanaswe, kutandikila vitabu vya Musa mpaka vitabu vya manabii vammalele.

<sup>28</sup> Pavanavele pepi na chijiji chivachihwena, Yesu nkulitenda kuva muchi àmbehweneha na mwanda.

<sup>29</sup> Henga vanang'o nkunyuwa namene uvachidoni, “Ikala chalumo na hwetu apano kwa kuva, vino nni chinalyulo na liduva liniswa.” Bahi Yesu nkuinjila nng'ande, nkuikala navo.

<sup>30</sup> Yesu panaikele kulya chakulya pamo na anevo vakuhundwa, nkuut-wala nkate, nkunshukulu Nnungu, nkuumeya, nkuvayavila.

<sup>31</sup> Upala, ding'ano dyavo nkuvauila, nkupata kummala Yesu, henga Yesu nkuwalawala pameho pavo.

<sup>32</sup> Bahi anevo vakuhundwa nkuva uvahaulanila kuva, “Dachi, tenda mitima yetu ìnahangalala apala pachitangola na hwetu nndila na kutufafanulila Malemba Lanaswe?”

<sup>33</sup> Uhiku uula anevo vakuhundwa nkuukananga, nkuhwena ku Yelusalemu. Aneko nkuvakoja avala vakuhundwa kumi na moja vanga Yesu chalumo na vanu vanji vanavelenge pamo na vanang'o.

<sup>34</sup> Anepo vanu nkuvahaulila avala vakuhundwa vavili kuchidoni, “Muhiu Nang'olo ànifufuka, na ànnyumidile Simoni.”

<sup>35</sup> Na avala vakuhundwa vavili navanang'o nkuvahaulila anevo vanu mambo lammalele lanahumidile nndila na namuna chivanapete kummala Yesu panaumeite nkate.

*Yesu àvahumila vakuhundwa vake*

*(Matayo 28:16-20, Mako 16:14-18, Yohana 20:19-23, Matendo 1:6-8)*

<sup>36</sup> Bahi pavachilonjelela mambo anelo, upala Yesu mwene nkuimila paching'ati pavo, nkuvahaulila kuchidoni, "Amani ìive pamo na mwenu."

<sup>37</sup> Vammalele nkususuka na kuyopa namene kwa kuva, vátenda kuva vâliwene lihoka lyake.

<sup>38</sup> Henga Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Ing'anya ntwani mùnayopa na kuva na lipamba mmitima yenu?"

<sup>39</sup> Lolanga makono na madodo langu, mumale kuva nangu njo nimwene. Ngupamepame mulole, kwa kuva, lihoka nanga paliva na mmili wala mawangwa muchi chimungwona nangu."

<sup>40</sup> Patangwele malove anelo, nkuvalanguja makono na madodo lake.

<sup>41</sup> Pavanavele bado vakånambikukulupila ing'anya ya ihangaladi na ikan-gani ivanavenayo, Yesu nkuvauja kuchidoni, "Mùniwa na chakulya chohecho apano?"

<sup>42</sup> Vanang'o nkumwing'a chipande cha uhomba anayanikwije pamoto.

<sup>43</sup> Yesu nkuchitwala, nkuchilya, akuno vammalele vavenkunnòlà.

<sup>44</sup> Anepo Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Pannavele pamo na mwenu naninnyaulilanga kuva, mambo lammalele langwamba nangu lalembwije mmitabu vya Sheliya yanga Musa na mmitabu vya manabii na mu Sabuli, lasima latimiswe."

<sup>45</sup> Bahi Yesu nkudilangajija ding'ano dyavo uchinga vapate kulamala Malemba Lanaswe.

<sup>46</sup> Nkuvahaulila kuchidoni, "Ìnilembwa Mmalemba Lanaswe kuva, Kilisto àmbebanihwa mpaka kuhwa, na liduva lya tatu lya kuhwa kwake àmbefufuliwa.

<sup>47</sup> Uchocho, ìnilembwa kuva, kutandikila pa Yelusalemu, vanu va vilambo vyammalele vàmbehubiliwa kuyamba kuleka masambi na kusamehewa masambi kwa mamulaka la lina lyake.

<sup>48</sup> Na mwenu njo mumbehûmya ushahidi wa mambo anelo lammalele.

<sup>49</sup> Na nangu nimwene nguchinimpelekejije mwenu ahadi aila yaahidite Atatangu kwenu mwenu. Henga ikalanga upano pa Yelusalemu mpaka pamumbepwechelela dimongo dihalôka muha kulihunde."

*Kutwaliwa kwanga Yesu kuhwena muha kulihunde*

*(Mako 16:19-20, Matendo 1:9-11)*

<sup>50</sup> Bahi Yesu nkuvalodya vakuhundwa vake kuhwena pepi na chijiji cha ku Besaniya, aneko nkunyoloja makono lake muha, nkuvabaliki.

<sup>51</sup> Panavele nkuvabaliki nkuhapukana navo, Nnungu nkuntwala Yesu kuhwena muha kulihunde.

<sup>52</sup> Vanang'o nkumwabudu, anepo nkuuyang'ana ku Yelusalemu akuno uvahangalala namene.

<sup>53</sup> Bahi anevo vakuhundwa maduva lammalele nkuva uvatimba pa Ing'ande ya Nnungu uvannombolela Nnungu.

## **Malove lambone lamwâmba Yesu Kilisto lalembwîje na Yohana Ulongoledi**

Chitabu achino cha Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto lalembwîje na Yohana, nni chitabu chimo mmitabu ncheche vya Lilailano lya Hambi vitânga maisha langa Yesu Kilisto. Kila chitabu mmitabu anevyo ncheche chichemwa “Injili” mana lake, “Malove Lambone lamwâmba Yesu.” Vitabu anevyo vîlembwije bada ya kuhwa kwanga Yesu. Vanalembile vitabu anevyo nni Matayo na Mako na Luka na Yohana. Chitabu cha Yohana chîlembwije mmwaka fulani, pepi na mmwaka wa 90 kutandikila mwaka wavelekwejiye Yesu Kilisto. Ikânava chitabu achino chikâhaua kuva Yohana njo achilembîle, henga namuna ya ilembi yake îlandana namene na ilembi aila ilembwîje m’baluwa inandi ya Yohana na baluwa yavili ya Yohana na baluwa yatafu ya Yohana. Vakûlemba vanji va kala vânnyaula Yohana kuva, mmahiku anelo áikala muimanga ya ku Efeso. Bahi ing’anya ya anelyo, înahululika kuva chitabu achino chilembwije muimanga ya Efeso.

Yohana 20:31, Yohana àhaua chihi mwandu kuva, makudungilo la chitabu achino nni kuvayangata vanu vapate kukulupila kuva, Yesu njo Kilisto, Mwana wa Nnungu, na kwa kukulupila vapate umi kupitila kulundana nawe. Chitabu achino chîlembwije kwajili ya vakúsoma va Chiyahudi na avala vakávele Vayahudi. Chitabu cha Yohana chikálandana namene na vitabu vinji vya Injili. Yohana ànihimya namene kuyamba àlalá masaibu lalatendîle Yesu, na akálembile namene kuyamba mifano yanahumije Yesu. Na habali dinji dya muhimu, diyâmba kubatiswa na kulingwa kwake akula kulilanga, nalanang’o nanga palalembwije nchitabu achino chilembwije na Yohana.

### **Uinjipihî wa chitabu cha Yohana**

1. Sula ya 1:1-18, Yohana àtandiliha chitabu chake kwa kulonjelela kuva, Yesu nni lilove lya Nnungu.
2. Sula ya 1:19-12:50, Yohana àlemba kuyamba masaibu fulani lalatendîle Yesu.
3. Sula ya 13:1-20:31, Yohana àtana kuyamba mambo lohe lanahumidile mmaisha langa Yesu, panavele mmwanda wa kukuhwa na kufufuka kwake. Na Yohana 20:31, Yohana àmalilila kwa kutanga likudungilo lyake lya kulemba chitabu achino.
4. Sula ya 21, Yohana àmalilila chitabu kwa kutanga kuyamba uhiku aula Yesu wanavahumidile vanu bada ya kufufuka kwake.

### *Lilove nkujuka munu*

<sup>1</sup> Anepo patandi, chilambo kabla chikànambiumbwa, Lilove ávele apwawîije, na Lilove ávele pamo na Nnungu. Malinga chanavele Nnungu na Lilove ávele uchocho.

<sup>2</sup> Kutandikila anepo patandi aneyo Lilove ávele pamo na Nnungu.

<sup>3</sup> Vitukutuku vyammalele víumbwije kupitila nang’e, na wala nanga chinu chimo chinaumbwije bila nang’e.

<sup>4</sup> Nang’e ávele chitandikilo cha umi na umi anewo úvele nng’anje kwa vanu.

<sup>5</sup> Nng'anje anewo ùlangaja nnupi, na lupi nanga palunahulwile kuudi-manga nng'anje.

<sup>6</sup> Pávele na munu yumo anatumwije na Nnungu, lina lyake Yohana.

<sup>7</sup> Nang'e áidile unavahaulila vanu kuyamba aneyo nng'anje, uchinga kwa malove lake, vanu vammalele vapate kukulupila.

<sup>8</sup> Yohana mwene akánavele aneyo nng'anje, henga áidile chihi unavahaulila vanu uhiu wa habali dya aneyo ánavele nng'anje.

<sup>9</sup> Ayuno njo nng'anje uhiu uída apano pachilambo, uvalangajija vanu vammalele.

<sup>10</sup> Aneyo nng'anje ánipwawa pachilambo, na kupitila nang'e chilambo chíniumbwa, henga vanu va pachilambo nanga pavanammaite kuva nang'e ni nnani.

<sup>11</sup> Nang'e áidile kwa vanu vake, henga vanu vake nanga pavanamp-wecheledile.

<sup>12</sup> Henga avala vammalele vampwecheledile na kunkulupila, ávatendile vajuke kuva vana vanga Nnungu.\*

<sup>13</sup> Vana aneyo vakávele vana vanga Nnungu kwa kuvelekwa muchi chivavelekwa vanu, na wala nanga pavavelekwejiye malinga chutamwa mmili, na wala akee malinga chatamwa munu, henga kwa kutamwa kwa mwene Nnungu.

<sup>14</sup> Lilove nkujuka munu, nkuikala pamo na hwetu, akuno aombèèle inema na uhiu. Na hwetu tùniwona ukulu wake, ukulu wanga Mwana wa weka ahalêke kwa Atata Nnungu.

<sup>15</sup> Yohana Nkúbatisa pammwene Yesu, nkuvahaulila vanu habali dyanga munu aneyo, wanonoha lidi wachidoni, "Ayuno njo unichimwamba panichihaula kuva, 'Áída nnyuma mwangu nni nkulu kungupunda nangu kwa kuva, nang'e ánipwawa kabla nangu nikánambivelekwa.' "

<sup>16</sup> Ing'anya ya ukulungwa wa chididi chake ánitubaliki na kutubaliki.

<sup>17</sup> Nnungu áhumije Sheliya yake kupitila Musa, henga Yesu Kilisto áidile na chididi na kuuhunukula uhiu.

<sup>18</sup> Nanga munu awahíte kumwona Nnungu. Henga Mwana wa weka wa Nnungu, nang'e njo Nnungu muhiu, avêle pamo na Atata Nnungu, aneyo njo atumaihije chavele Atata Nnungu.

*Kuyang'ula kwanga Yohana Nkúbatisa kuva nang'e akee Kilisto (Matayo 3:1-12, Mako 1:1-8, Luka 3:1-18)*

<sup>19</sup> Auno njo ushahidi wanga Yohana Nkúbatisa wakati Vakulu va Vayahudi va ku Yelusalemu pavanavatumile makuhani na Valawi vahwene vakamuje Yohana kuva nang'e nni nnani.

<sup>20</sup> Yohana akanahitile kuvayang'ula, nkuvahaulila chihi bila kuvapiha kuchidoni, "Nangu nikávele Kilisto alolêwa kwida."

<sup>21</sup> Vanang'o nkummuja kavila kuchidoni, "Hambi wako nnani? Dachi, wako njo Eliya?" Yohana nkuvayang'ula kuchidoni, "Nangu nikávele Eliya." Nkummuja kavila kuchidoni, "Dachi, wako njo ayula nabii?" Yohana nkuvayang'ula kuchidoni, "Nanga."

\* **1:12** Apano Yohana álembile "vakulupila mulina lyake." Kwa vanu va mahiku anelo aneyo yavele itangodi ya kawaida kuhaula kuva, munu átanda chinu mulina lya nkulu fulani. Na ívele na mana kuva ánilundana na aneyo nkulu na átanda mambo kwa niaba yake na kwa mamulaka lake. Bahi kukulupila mulina lyake ivele na mana ya kunkulupila mwene, na akee chihi kulikulupila lina.

22 Vanang'o nkummuja kavila kuchidoni, "Vino wako nnani? Tuhaulile, wako umwene ùlitanga dachi uchinga tukavahaulile avala vatulaijije tukaku-uje?"

23 Yohana nkuvayang'ula kwa malove langa nabii Isaya wachidoni, "Nangu njo mwene lidi lipilikanika kulilanga ulichidoni, 'Nyoshanga indila ya Nang'olo.'"

24 Anevo vanu vanalajijwe na Mafalisayo,

25 nkummuja kavila Yohana kuchidoni, "Ikáva wako ùhaua kuva ukávele Kilisto, na ukávele Eliya, na wala ukávele ayula nabii, hambu mwadachi ùnabatisa?"

26 Yohana nkuvayang'ula kuchidoni, "Lola, nangu ñim'batisa mwenu kwa medi, henga pávele munu yumo mmwenu umukammaite.

27 Nang'e njo ayula ungunannyawile kuva, àvenkwida nnyuma mwangu, na nangu wala níkáfala kuntumikila kananga kwa kuhungula mididi ya vilatu vyake."

28 Vitukutuku anevyo vítendeke aneko ku Besaniya†, kung'ambo muto wa Yoludani, pachinu pachivabatisa vanu Yohana.

### *Ungandolo wamwana wa Nnungu*

29 Liduva lipapête Yohana nkumwona Yesu wahaloka, Yohana nkuva-haulila vanu kuchidoni, "Nnole ungandolo wamwana wa Nnungu avausija masambi vanu va pachilambo!

30 Ayu njo unichimwamba panichihaula kuchidoni, 'Nnyuma mwangu àvenkwida munu nkulu ungupunda nangu, kwa kuva nang'e ánipwawa kabla nangu níkánambivelekwa!'

31 Nangu ñimwene nikanammaite kuva nnani, henga ngùidile unabatisa vanu kwa medi uchinga amaikane kwa vanu va Isilaeli."

32 Anepo Yohana nkuhumya ushahidi wachidoni, "Ñimwene Umumu Wanaswe achionekána muchi umunda wasulupuka kuhaloka kulihunde, nkutulila muha mwake.

33 Nangu níkánammale kuva nang'e nnani, bila ayula angutumile unabatisa vanu kwa medi unguhaulila anepo patandi kuva, 'Aneyo umbemwôna Umumu Wanaswe wansulupukila, na kutulila muha mwake, aneyo njo abatisa kwa Umumu Wanaswe.'

34 Nangu ñimwene ñnivyona vitukutuku anevyo, na mbènkushuhudila kuva, ayu ñni Mwana wa Nnungu."

### *Vakuhundwa vatandi vanga Yesu*

35 Liduva lipapête, Yohana ávele pamo na vakuhundwa vake vavili.

36 Yohana pammwene Yesu wapita, nkuhaulila kuchidoni, "Nnolange ungandolo wamwana wa Nnungu."

37 Avala vakuhundwa vavili vanga Yohana pavapilikene malove anelo, nkumpapata Yesu.

38 Yesu nkulauka, nkuvona vakuhundwa uvampapata, Yesu nkuvauja kuchidoni, "Mùtaha chamani?" Vanang'o nkuyang'ula kuchidoni, "Labi ùikala kwachi?" Labi mana lake Nkúhunda.

39 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Idang'ana mupone." Bahi avala vakuhundwa nkumpapata, nkupona pachinu páikála, nkuikala nawe liduva alila lyammalele. Na uhiku anewo wávele malinga sakumi chinalyulo.

† 1:28 Besaniya Chijiji achino cha Besaniya chitambulengwe apano akee achila chivachiikala vanga Lasalo na Maliya.

<sup>40</sup> Anduleya nnung'une Simoni Petulo ávele yumo wa avala vakuhundwa vavili vanampilikene Yohana pachitangola malove àlalá, nkunnondola Yesu.

<sup>41</sup> Chinu chitandi chatendile Anduleya, ni kuntaha Simoni nkuluwe n-hoti, nkunnyaulila kuchidoni, “Tùnimwona Masiya,” yani Kilisto.‡

<sup>42</sup> Anepo Anduleya nkumpelekeja Simoni kwanga Yesu. Yesu nkunnola Simoni, nkuchidoni, “Wako nni Simoni mwana wanga Yohana, henga hambì ùmbechemwa Kefa.” Kefa nni lina linji lyanga Petulo, Petulo mana lake, “liyanga.”

### *Yesu ànchema Filipino na Nasanieli*

<sup>43</sup> Liduva lipapête, Yesu ákudungidile kuhwena ku Galilaya. Bahi nkumwona Filipino, nkunnyaulila kuchidoni, “Ngupapate.”

<sup>44</sup> Filipino áhaleke ku Betisaida, imanga yachiikala Anduleya na Petulo.

<sup>45</sup> Filipino nanang'e nkukojana na Nasanieli, nkunnyaulila kuchidoni, “Tùnimwona ayula uvannembile mmitabu vya Sheliya yanga Musa na mmitabu vya manabii, Yesu wa ku Nasaleti, mwana wanga Yusufu.”

<sup>46</sup> Nasanieli nkummuja Filipino kuchidoni, “Ìmbehululika dachi chinu chambone chihaloke ku Nasaleti?” Filipino nkunnyaulila kuchidoni, “Ida ulilolee umwene.”

<sup>47</sup> Yesu pammwene Nasanieli wahaloka, nkuhula kuchidoni, “Lolanga! Ayu nni Mwisilaeli muhiu, wala kulambila kukapali nkati mwake.”

<sup>48</sup> Nasanieli nkummuja Yesu kuchidoni, “Wako ùngumaite dachi nangu?” Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Apala punavele pahi nnandi wa vihepo vya tini, Filipino akànakuchema, nangu nanikwona.”

<sup>49</sup> Anepo Nasanieli nkuchidoni, “Nkúhunda, wako nni Mwana wanga Nnungu, wako njo Nfalume wa Isilaeli.”

<sup>50</sup> Yesu nkunnyaulila Filipino kuchidoni, “Dachi, wako ùningukulupila ing'anya níkuhaulidile kuva nanikwona uikèlè pannandi? Nikuhaulila kuva, uchiuvyone vitukutuku vikulu kupunda avi.”

<sup>51</sup> Yesu nkunnyaulila kavila Nasanieli kuchidoni, “Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, muchimukwone kulihunde ukuhunukuka na malaika uvakwela na kusulupuka muha mwana Mwana wa Munu.”

## 2

### *Yesu kuing'ole ya ulombi aneko Kana*

<sup>1</sup> Bada ya maduva mavili, nkuva na ing'ole ya ulombi aneko kuimanga ya Kana, chilambo cha ku Galilaya, na anyokwe Yesu ávele ukoko.

<sup>2</sup> Yesu pamo na vakuhundwa vake navanang'o váníkumbulwa kuing'ole aneyo.

<sup>3</sup> Padimalilike divayi divanaandee paing'ole, anyokwe Yesu nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Divayi dìnivahilila.”

<sup>4</sup> Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Mama, yetuhwe ilida? Uhiku wangu bado ukánambikamola.”

<sup>5</sup> Anyokwe Yesu nkuvahaulila vatumishi kuchidoni, “Lyohelyo lyambenyaulila mukole, mwenu likole.”

‡ 1:41 Vayahudi válolela kumpwechela mpohi kuhaloka kwa Nnungu. Mpohi aneyo kwa Chieblaniya vánchema “Masiya,” na kwa Chigiliki vánchema “Kilisto,” mana lake, atandolwejije na Nnungu.

6 Na pachinu anepo pávele na vilongo vikulu sita vikatapajjwe kwa mayanga, kila chilongo chénda milengelo mivili au mitatu ya medi. Vilongo anevyo vívele apala kupapatana na nnyambo wa Vayahudi wa kulihahula.

7 Yesu nkuvahaulila avala vatumishi kuchidoni, “Umbajanga medi vilongo vyammalele.” Vanang’o nkwombajanga, toopu.

8 Anepo Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Hambi tekanga mukamwing’e nkwímilila ing’ole.” Vanang’o nkuteka, nkumpelekejija.

9 Nkwímilila ing’ole nkuyeja adila divayi dínavele medi anepo patandi. Nang’e nanga panamaite kudihaleke adila divayi, henga avala vatumishi vanatekile medi vánimala. Nkwímilila ing’ole nkunchema nnombi,

10 nkunnyaaulila kuchidoni, “Vanu vammalele vátandilika kuveng’a vakumbuliwije divayi dinôwa nahoti, na vakákalewa nkwidana na divayi dikánowa. Henga wako mpaka vino uvechinkukondya divayi dinôwa namene kupunda dyammalele.”

11 Achino nni chimaiho chitandi cha lisaibu, chanatendile Yesu kuimanga ya Kana, chilambo cha ku Galilaya. Bahi Yesu nkulanguja ukulu wake na vakuhundwa vake nkunkulupila.

12 Pavaukile apala, Yesu na anyokwe na anung’unuvake pamo na vakuhundwa vake nkuhelela kuhweneng’ana ku Kapelinaumu, aneko nkuikala maduva kadiki.

### *Yesu pa Ing’ande ya Nnungu*

*(Matayo 21:12-13, Mako 11:15-17, Luka 19:45-46)*

13 Sikukuu ya Vayahudi ichémwa Pasaka\* painavele pepi, Yesu nkuyamboka kuhwena ku Yelusalemu.

14 Painjidile nnuwani lwa Ing’ande ya Nnungu, nkuvakoja vanu vohe uvasumisa ding’ombe, na vanji uvasumisa dingandolo na vanji uvasumisa dimunda. Na vanu vanji vachibadilana dihela navanang’o vávele umwomwo vaikalèngè n’dimeza dyavo.

15 Bahi Yesu nkupota n’didi, nkujuha isimbo nkuvavingangila pawelu vanu vammalele pamo na dingandolo na ang’ombe vao. Anepo nkudibinula dimeza dya akúbadili dihela na dihela dyavo dya nnyoyo nkumwadilikana.

16 Nkuvahaulila avala vachisumisa dimunda kuchidoni, “Usang’anya vitukutuku vyenu apano. Ing’ande ya Atatangu munaijuhe kuva ing’ande ya kusumisija vitukutuku!”

17 Vakuhundwa vake nkulahimukila malove lalembwije Mmalemba Lanaswe làhaua kuva, “Itamwi iniitamwa ing’ande yako imbengutenda nguwalalwe.”

18 Bahi vakulu va Vayahudi nkummuja Yesu kuchidoni, “Ûmbetenda chimaiho ntwani cha lisaibu kumaiha kuva ùnilembelewa utenda vitukutuku avino?”

19 Yesu nkuvayang’ula kuchidoni, “Iyondongange Ing’ande aino ya Nnungu, nanani nguchiniidenge mmaduva matatu.”

20 Vayahudi nkunnyaaulila kuchidoni, “Ing’ande aino ya Nnungu ídengwile kwa vyaka alubaini na sita. Wako ùmbehulula dachi kuidenga mmaduva matatu?”

21 Henga Ing’ande ya Nnungu yachiiyamba Yesu úvele mmili wake.

\* 2:13 Pasaka yavele Sikukuu ya Chiyahudi kukumbukila uhiku aula Nnungu pavapohije Vaisilaeli kuhaloka muutumwa nchilambo cha Misili, mmahiku àlalá langa Musa. Nnungu ántumile Malaika Nkúwalala uchinga akahukúùmù n’ding’ande dyammalele dya ku Misili, na kila ing’ande inapakwíjwe myadi ya ungangolo munnango, vánípohwa kuhaloka muhukumu ya Nnungu.

<sup>22</sup> Bahi Yesu pafufuliwije, vakuhundwa vake nkuhimukila kuva ántangola anelo. Nkulakulupila Malemba Lanaswe na malove álalá lanatangwele Yesu.

*Yesu ànimala chiivele mitima ya vanu vammalele*

<sup>23</sup> Uhiku aula Yesu pánavele ku Yelusalemu kusikukuu ya Pasaka,<sup>†</sup> vanu vohe vánívyona vimaiho vya masaibu vyatendile, bahi nkunkulupila.

<sup>24</sup> Henga Yesu nanga panalilekeledile kwa vanu anevo ing'anya ániimala mitima yavo.

<sup>25</sup> Nang'e nanga panalembedile vanu vannyaulile chinu chohecho chimwâmba munu yunji, kwa kuva mwene ánimala lavêle mmitima ya vanu vammalele.

### 3

*Yesu nawi Nikodemo*

<sup>1</sup> Pávele na munu yumo lina lyake Nikodemo, wa nnikuwa lya vakulu va lukumbi lwa Vayahudi, ánavele nnikuwa lya chidini lya chiyahudi lichichêmwa Mafalisayo.

<sup>2</sup> Aneyo munu nkummwenela Yesu nachilo, nkunnyaulila kuchidoni, “Nkúhunda, hwetu tûnimala kuva wako ùlajijwe na Nnungu, kwa kuva nanga munu ahulúla kutenda chimaiho cha lisaibu malinga chutenda wako, ikà nave chihi Nnungu ávele pamo na wako.”

<sup>3</sup> Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Nangu nikuhaulila uhiu kuva, nanga munu ambehulúla kuinjila mu Ufalume wa Nnungu akànavelekwe mwanda wavili.”

<sup>4</sup> Nikodemo nkummuja Yesu kuchidoni, “Ìmbehululika dachi munu nku- lungwa avelekwe mwanda wavili? Àmbehulula dachi kwenda nnitumbo lya anyokwe nkuvelekwa mwanda wavili?”

<sup>5</sup> Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Nangu nikuhaulila uhiu kuva, munu akànavelekwe kwa medi na kwa Umumu Wanaswe, akambeinjila mu Ufalume wa Nnungu.

<sup>6</sup> Munu ávelekwa chimmili kuhaloka kwa atatake na anyokwe, henga imumu ìvelekwa kuhaloka kwa Umumu Wanaswe.

<sup>7</sup> Bahi unakangane ing'anya inguhawile kuva mùlebelewa muvelekwe mwanda wavili.

<sup>8</sup> Mpapa ùnapunga kuhwena kuulembela, na unaupilikana lidi lyake, henga ukámala kuuhaloka wala kuuhwena. Uvila nni chiikamajanga kuhaulila namuna chavelekwa munu kwa Umumu Wanaswe.”

<sup>9</sup> Nikodemo nkummuja Yesu kuchidoni, “Vitukutuku avino vîhululika dachi?”

<sup>10</sup> Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Wako nni nkúhunda wa Vaisilaeli, ìvadachi unalamale alano?”

<sup>11</sup> Nangu nikuhaulila uhiu kuva, hwetu tûhaua malove latulamaite na kushuhudila álalá latulawene, henga mwenu nkatamwanga kupwechelela ushahidi wetu.

<sup>12</sup> Nangu nîmnyaulidile vitukutuku vya pachilambo, henga nkángukulupidile, mùmbengukulupila dachi panimbennyaulila vitukutuku vya kulihunde?

<sup>13</sup> Nanga munu woheyo apîte kulihunde, ikà nave chihi Mwana wa Munu ahalêke kulihunde.

<sup>†</sup> 2:23 Maeleso layâmba Pasaka, lola Yohana 2:13.



<sup>14</sup> Malinga Musa chanannyanywile nnyongo anakatapajijwe kwa shaba, nkumpatika muha luhichi akula kulilanga, nni uchocho chalembelewa Mwana wa Munu kunyanyuliwa muha,

<sup>15</sup> uchinga munu woheyo ambenkulupîla ààve na umi ukee na ntululilo.

<sup>16</sup> Kwa kuva, Nnungu ánívatamwa namene vanu va pachilambo, nkunyumya Mwanawe wa weka uchinga kila munu ambenkulupîla anahwe, henga ààve na umi ukee na ntululilo.

<sup>17</sup> Nnungu akanantumile Mwanawe pachilambo uchinga avahukumu vanu, henga áníntuma uchinga avapohe.

<sup>18</sup> Munu woheyo ankulupîla Mwana wa Nnungu akambehukumiwa, henga ayula akánkulpîla, tayali ánihukumiwa, ing'anya akánkulpîdile Mwana wa weka wa Nnungu.\*

<sup>19</sup> Na hukumu aneyo íhalokana na alano, nng'anje úniida pachilambo, henga vanu nkulutamwa namene lupi kupunda nng'anje, kwa kuva, látatendàngà lánihakalanga.

<sup>20</sup> Kila munu aténda lakáncatapalila Nnungu ánauchima nng'anje, na akátamwa kwida kunng'anje, wayopa lánapihuliwa àlálá lakáncatapalila Nnungu laténda.

<sup>21</sup> Na munu aténda lalalembela Nnungu, nang'e àida kunng'anje, uchinga àlálá laténda lamaike kuva Nnungu nni antendíle alatende anelo."

*Malove langa Yohana Nkúbatisa lamwâmba Yesu*

<sup>22</sup> Bada ya anelo, Yesu pamo na vakuhundwa vake nkuhwena chilambo cha ku Yudeya. Nkuikala aneko akuno wavabatisa vanu.

<sup>23</sup> Yohana nanang'e ávele aneko ku Ainoni pepi na ku Salemu, wabatisa vanu, ing'anya aneko kúvele medi lohe, na vanu nkummwenela, nanang'e nkuvabatisa.

<sup>24</sup> Na maduva anelo Yohana ávele bado akánambitaywa nnilungu.

<sup>25</sup> Bahi vakuhundwa vanga Yohana na Nnyahudi yumo vánatahukana kuyamba mihambo yavo ya kulihahula.

<sup>26</sup> Bahi avala vakuhundwa nkummwenela Yohana nkunnyaulila kuchidoni, "Nkúhunda, ayula munu únavenawe pamo kung'ambo muto wa Yoludani na kutanga habali dyake, hambí nanang'e ávenkubatisa, na vanu vohe namene vánammwenela."

<sup>27</sup> Yohana nkuvahaulila kuchidoni, "Munu akáhulula kuva na chinu chohecho ikánave chihi achila chahumije Nnungu kuhaloka muha kulihunde.

<sup>28</sup> Mwenu mmene múnahulula chihi kushuhudila kuva naninnyaulila kuva, 'Nangu nikee Kilisto, henga ñnilaijwa uchinga ninnongolelee!'

<sup>29</sup> Nang'e nni malinga nnombi na nangu nni malinga nnyanjawake nnombi. Nnyanjawake nnombi ánaímila wanninda nnombi akamole, nang'e ánahangalala akápilekana lídi lya nnombi pakamola. Uchocho nni nangu chinguhangalala namene kupilikana anelo lamunguhaulidile.

<sup>30</sup> Ílembelewa nang'e ààve nkulu, na nangu ngúlembelewa ngúúve nin'joko.

<sup>31</sup> Aneyo ahalôka kulihunde nni nkulu kupunda vitukutuku vyammalele, na munu wa pachilambo asili yake nni pachilambo na àtangola chihi vitukutuku vya pachilambo. Henga aneyo ahalôka kulihunde nni nkulu kupunda vitukutuku vyammalele.

<sup>32</sup> Na àtangola àlálá lalawene na kulapilikana, henga nanga munu alakulupîla malove lake.

\* **3:18** Maeleso layâmba lina lola Yohana 1:12.

<sup>33</sup> Na kila munu apwechelêla malove lake, nang'e ànamaiha kuva Nnungu nni uhiu.

<sup>34</sup> Ayula atumwîjwe na Nnungu, àtangola malove la Nnungu, ing'anya Nnungu àmwing'ile Umumu wake bila chipimo.

<sup>35</sup> Atata Nnungu ànantamwa Mwanawe, bahi àvikile vitukutuku vyam-malele mmakono lake.

<sup>36</sup> Munu woheyo ankulupîla Mwanawe, nang'e ààva na umi ukee na ntululilo. Na ayula akánkulpîla Mwanawe, akambekuwa na umi ukee na ntululilo, na gasabu ya Nnungu ìmbemwikalila.”

## 4

### *Yesu na mmahe wa Chisamaliya*

<sup>1</sup> Mafalisayo nkupilikana kuva Yesu àvatenda vanu vohe namene kuva vakuhundwa na kuvabatisa, kumpunda Yohana Nkúbatisa.

<sup>2</sup> Yesu mwene nanga panam'batisije munu, henga vakuhundwa vake nni vachibatisa.

<sup>3</sup> Bahi Yesu pamaite anelo, nkuuka chilambo cha ku Yudeya nkuhwena kavila chilambo cha ku Galilaya,

<sup>4</sup> na mwanda anewo àembelewa apitiîle chilambo cha ku Samaliya.

<sup>5</sup> Anepo Yesu nkuhwika imanga imo ya chilambo cha ku Samaliya ichêmwa Sikali, imanga ínavele pepi na welu wanga Yusufu wanauhumiye atatake uvanchema Yakobo anepo kala.

<sup>6</sup> Pachinu apala pávele na chihima cha Yakobo. Yávele malinga uhiku wa sasita ya muhi. Kwa kuva, Yesu ánihopela na mwanda, nkuikala nnyenje chihima.

<sup>7</sup> Anepo nkuida mmahe yumo Nsamaliya unateka medi. Yesu nkun-nyaulila kuchidoni, “Mbayele medi la kukumbila.”

<sup>8</sup> Uhiku anewo vakuhundwa vake vápite kumanga unasùmà chakulya.

<sup>9</sup> Henga ayula mmahe nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Wako Unnyahudi na nangu Nsamaliya! Òmbenguyuwa dachi medi na nangu ngúvele Nsamaliya?” Àtangwele uchocho ing'anya Vasamaliya na Vayahudi vakáchikundanika.

<sup>10</sup> Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Kuikavele umàlà inujo yahumya Nnungu, na nnani akuhaulila kuva mbayele medi la kukumbila, wako ukaninnyuwa nang'e, nanang'e akanikwing'a medi lahúmya umi.”

<sup>11</sup> Ayula mmahe nkuchidoni, “Nang'olo, wako ukee na mpowola, na chihima chinilepa, dachi ùmbepata kwachi medi lahúmya umi?”

<sup>12</sup> Anakulwetu Yakobo nni atwing'ile hwetu chihima achino, ata mwene Yakobo pamo na vana vake na vannyama vake vammalele vákumbila medi la chihima uchino. Dachi, wako ùlilambilila kuva nkulu kumpunda anakulwetu Yakobo?”

<sup>13</sup> Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Kila munu akumbîla medi la chihima achino, àmbekuwa na inyota kavila.

<sup>14</sup> Henga munu woheyo ambekumbîla medi lanimbemwing'a nangu, akambekuwa na inyota kavila. Medi lanimbemwing'a nangu làmbekuwa muchi chimbwimbwi chikulûla medi lahúmya umi ukee na ntululilo nkati mwake.”

<sup>15</sup> Ayula mmahe nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nang'olo, mbayele nangu anelo medi uchinga nnavé na inyota kavila na wala nnaide kavila apano unateka medi.”

16 Yesu nkunnyaaulila kuchidoni, “Hwena ukancheme ntvalo koka uide nawe apano.”

17 Ayula mmahe nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, “Nangu nikee na nt-wangu.” Yesu nkunnyaaulila kuchidoni, “Üyangw'ile saana, kuva ukee na ntvalo.

18 Kwa kuva, úlombwije na valume nnyano na aneyo uikalâna nawe vino akee ntvalo halali, anepo útangwele uhiu.”

19 Ayula mmahe nkunnyaaulila Yesu kuchidoni, “Nang'olo, nangu ngwòna wako nni nabii.

20 Anakuluvetu Vachisamaliya vánnyuwa Nnungu nnichinga alino, henga mwenu Mmayahudi mùhauila kuva, pa Yelusalemu nni pachinu pakun-nyuwila Nnungu.”

21 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Mama, ngukulupile, kùmbekuva na mahiku lamukambennyuwa Atata nnichinga alino wala kananga aneko ku Yelusalemu.

22 Mwenu Mmasamaliya, mukámmaite umunnyuwa, henga hwetu tu-vayahudi tùnnyuwa utummaite, kwa kuva upohi wa Nnungu ùmbekwida kupitila kwa Vayahudi.

23 Henga mahiku làvenkwida, na hambi lànikamola, avala vamwabûdu Nnungu kwa uhiu, pavambemwabudu Atata kwa kulojwa na Umumu Wanaswe na uhiu. Kwa kuva, Atata àvalembela vanu vamwabûdu namuna aneyo.

24 Nnungu nni imumu, na avala vamwabûdu vâlembelwa vamwabùudu kwa kulojwa na Umumu Wanaswe na uhiu.”

25 Ayula mmahe nkunnyaaulila Yesu kuchidoni, “Nangu ñnimala kuva, àvenkwida Masiya, yani Kilisto. \* Na pambekwida àmbetuhaulila kila chinu.”

26 Yesu nkunnyaaulila kuchidoni, “Nangu ngulonjêla na wako, ‘Nangu nni Unene.’†”

27 Anepo vakuhundwa vake nkuuyananga, pavammwene Yesu walonjela na ayula mmahe nkukangana namene. Henga nanga munu anammujije kuva, “Ülembela chamani kwanga aneyo mmahe?” au, “Mwadachi ùlonjela na ayu mmahe?”

28 Bahi ayula mmahe nkuleka nnengelo wake wa medi, nkuhwena ku-manga na kuvahaulila vanu kuchidoni,

29 “Tuhweneng'ane mukannole munu anguhaulidîle nangu lammalele langútendîle! Dachî, ñnahululika kuva nang'e njo Kilisto?”

30 Bahi vanu va imanga aila nkuukananga, nkummwenela Yesu.

31 Uhiku uwowo vakuhundwa vake nkuva uvannyuwa Yesu uvachidoni, “Chonde Nkúhunda, ñlya chakulya.”

32 Henga Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Nangu ngùvele na chakulya chimukamaite mwenu.”

33 Bahi vakuhundwa vake nkuva uvaujana kuchidoni, “Dachi, pàvele munu ampelekejîje chakulya?”

34 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Chakulya changu nni kulatenda àlalá lalalembela ayula angutumîle na kulamalila madengo lake.

\* 4:25 Maeleso layâmba Masiya na Kilisto lola Yohana 1:41. † 4:26 Kwa kutangola malove alano “Nangu nni Unene,” Yesu ànalitambulanga kwa kutumila lina lyanatumidile Nnungu kulitambulanga nchitabu cha Kuuka 3:14.

<sup>35</sup> Mwenu m̀nìjevelela kuhaula kuchidoni, ‘Ìsalidile chihi myedi ncheche ukamole nchela!’ Henga nangu nìnnnyaulila kuva, valorange ava vanu, v̀vele muchi vilyo mmwelu, vilyo vilembel̀ewa vifunwe hambì.

<sup>36</sup> Nk̀funa àpwechelela nshahala wake, na vilyo vyafuna nni vanu vaidanavo muumi ukee na ntululilo, uchinga ayula ap̀nda na ayula af̀na vammalele vahangalale pamo.

<sup>37</sup> Kwa kuva, itangodi aino nni ihìu kuva, ‘Munu yumo ànapanda na munu yunji ànafuna.’

<sup>38</sup> Nangu nìntumile mwenu mukafune vilyo vimukatendedile madengo la kulima, vanji nni vatendile madengo la kukamajanga, henga mwenu mùpita chihi mmadengo lavatendile avenu.”

<sup>39</sup> Vasamaliya vohe va imanga aila nkunkulupila Yesu ing'anya ya malove lanatongwele ayula mmahe kuva, “Àninguhaulila lammalele langutendenge.”

<sup>40</sup> Vasamaliya v̀nimmwenela Yesu nkunnyuwa aikale navo, nkwikala aneko kumanga maduva mavili.

<sup>41</sup> Na vanu vohe namene v̀ninkulupila Yesu ing'anya ya malove lake mwene.

<sup>42</sup> Vanang'o nkunnyaulila ayula mmahe kuchidoni, “Hambi t̀nikulupila akee chihi ing'anya ya malove lako, henga hwetu tuvene t̀nipilikana na kumala kuva muhiu ayu nni Mpohi wa vanu va pachilambo.”

### *Yesu ànnamya mwana wanga nkulu yumo*

<sup>43</sup> Bada ya maduva mavili, Yesu nkuuka anepo nkuhwena chilambo cha ku Galilaya, chilambo chavelekwejije.

<sup>44</sup> Yesu mwene àhawile kuchidoni, “Nabii nanga paesimika nkaya yake.”

<sup>45</sup> Henga pakamwele ku Galilaya, vanu vohe va aneko, nkumpwechelela, ing'anya vanang'o v̀nilona lammalele lanatendile Yesu chipindi cha sikukuu ya Vayahudi ich̀mwa Pasaka aneko ku Yelusalemu, kwa kuva na vanang'o v̀velenge ukokwo.

<sup>46</sup> Bahi Yesu pachipita nchilambo cha Galilaya, nkuhwika kavila muimanga ya Kana, pachinu panapindikulanyije medi kuva divayi. Na aneko ku Kapelinaumu k̀vele na nkulu yumo wa ufalume wa Loma ànavele na mwana achiuula.

<sup>47</sup> Ayula nkulu papilikene kuva Yesu ànikamola aneko ku Galilaya kuhaloka ya kuchilambo cha ku Yudeya, nkumwenela nkunnyuwa ahwene ku Kapelinaumu akannamye mwanawe achiuula namene, kwa kuva àvele pepi na kuhwa.

<sup>48</sup> Yesu nkunnyaulila ayula nkulu kuchidoni, “Mwenu mmanu muk̀navyone vimaiho vya masaibu na lakukanganya, mwiko nkambehulula kukulupila!”

<sup>49</sup> Ayula nkulu nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nang'olo, nakuyuwa, tuh-wene kukaya kabla mwanangu ak̀nambikuhwa.”

<sup>50</sup> Yesu nkunnyaulila ayula nkulu kuchidoni, “Wako hwena chihi mwanalo mumi.” Ayula munu nk̀kulupila malove lavannyaulidile na Yesu, nkupindikuka uhwena ya kwavo.

<sup>51</sup> P̀navele ndila wahwena ya kwavo, nkukojana na vatumishi vake, nkunnyaulila kuva, mwanawe mumi.

<sup>52</sup> Anepo ayula nkulu nkuvauja disaa dyalamile mwanawe. Vanang'o nkunnyaulila kuchidoni, “Nang'e àlamile lido sasaba ya muhi.”

<sup>53</sup> Ayula nkulu nkuhimukila kuva, dívele disaa udila dyanannyaulidile Yesu kuva, “Mwanalo mumi.” Bahi nang’e pamo na vanu vammalele va nng’ande mwake nkunkulupila Yesu.

<sup>54</sup> Auno wávele mwanda wavili, Yesu kuhaloka ku Yudeya nkuhwena ku Galilaya, na kutenda chimaiho cha lisaibu.

## 5

### *Yesu ánnamya munu palitanda lya medi*

<sup>1</sup> Bada ya anelo, Yesu nkuhwena ku Yelusalemu kusikukuu ya Vayahudi.

<sup>2</sup> Aneko ku Yelusalemu, pepi na nnango wa imanga uchêmwá, “Nnango wa Angandolo,” pávele na litanda lijoko lya medi lichêmwá kwa Chieblaniya “Betisata,” na litanda anelyo lívele na dimenu nnyano.

<sup>3-4</sup> N’dimenu anedyo múvele na vagonjo vohe vachilalanga, vaputéle meho na vikwavi na vadidimênge.\*

<sup>5</sup> Pachinu anepo pávele munu yumo achihuvanga kwa chipindi cha myaka salasini na nane.

<sup>6</sup> Yesu pammwene ayula munu aléle apala na kumala kuva álele apala kwa mahiku lohe, nkummuja kuchidoni, “Dachi, únalembela kulama?”

<sup>7</sup> Ayula munu nkunyang’ula Yesu kuchidoni, “Nang’olo, nangu nikee na munu wa kunguinjija nnitanda palatibuliwa medi. Na kila pangulinga kwenda mmedi, munu yunji ánanulongolelela.”

<sup>8</sup> Yesu nkunnyaulila ayula munu kuchidoni, “Imila, utwale chinanda chako, uhwene.”

<sup>9</sup> Upala ayula munu nkulama, nkutwala chinanda chake, nkutandilika kuhwena. Na liduva anelyo lívele Liduva lya Kuyewelega.

<sup>10</sup> Bahi Vayahudi nkunnyaulila ayula munu alamíjwe kuchidoni, “Nelo nni Liduva lya Kuyewelega, wako ukáluhusiwa kunyakula nkeka wako.”

<sup>11</sup> Nang’e nkuvayang’ula kuchidoni, “Ayula munu angulamíje nni anghaulidíle kuva, ‘Twala nkeka wako uhwene.’”

<sup>12</sup> Vanang’o nkummuja kuchidoni, “Aneyo munu akuhaulidíle kuva, ‘Twala nkeka wako uhwene,’ nnani?”

<sup>13</sup> Ayula munu nanga pannammaite munu annamíje, kwa kuva, Yesu ávele atividíle nnikuwa likulu lya vanu.

<sup>14</sup> Anepo Yesu nkunkoja ayula munu alamíjwe avèlè nnuwani lwa Ing’ande ya Nnangu, nkunnyaulila kuchidoni, “Lola, wako vino únilama. Bahi unauyíle kavila kutenda masambi, uchinga lanakukoje la kuhakalanga namene kupunda alano.”

<sup>15</sup> Ayula munu nkuhwena kwa vakulu va Vayahudi, nkuvahaulila kuva, Yesu nni annamíje.

<sup>16</sup> Kwa kuva, Yesu ánnamíje ayula munu Liduva lya Kuyewelega, bahi Vayahudi nkulindamuka kunkambyakambya Yesu.

<sup>17</sup> Henga Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Atatangu ávele chihi nkukola madengo mpaka nelo, nanani uchocho mbènkukola madengo.”

<sup>18</sup> Malove anelo lanatangwele Yesu lavatendile Vayahudi kukudungila namene kummwalala Yesu, akee chihi ing’anya ya kutenda lakáluhusiwa

\* **5:3-4** Mmalemba matandi-matandi, malove la ntululilo la nsitali wa 3 na malove lammalele la nsitali wa 4, lakapali. Henga mmalemba lanji lakávele matandi-matandi làlembwije malove lahaúla kuva, “Vanu anevo váindilila medi latibuliwe. Kwa kuva, myanda yohé malaika ánakamola nnitanda anelyo watibulanya medi. Na n’gonjo woheyo áchiva ntandi kwenda nnitanda anelyo, medi palatibuliwa ánalama ugonjo wake.”

Nniduva lya Kuyewelega, ila na kwa kunchema Nnungu kuva Atatake, nang'e àlilinganyanga na Nnungu.

*Mamulaka langa Yesu, Mwana wa Nnungu*

19 Bahi Yesu nkuhweneha kuvahaulila Vayahudi kuchidoni, “Nangu nìnyaulilanga uhiu kuva, Mwana wa Nnungu akábulula kutenda chitukutuku chohecho kwa ding'ano dyake mwene, henga àtenda chihi achila chamwona Atatake watenda. Ing'anya, achila chàchitenda Atatake nanang'e àchitenda uchila.

20 Kwa kuva, Atata ànantamwa Mwanawe, na àninnanguja kila chinu chachitènda mwene. Na achiannanguje mambo makulu kupunda alano uchinga mwenu mukangane.

21 Kwa kuva, malinga Atata chavafufula vanu vahwìle na kuveng'a umi, nni uchocho Mwanawe chaveng'a umi avala vávalembele.

22 Atata akánnnyukumu munu woheyo, henga hukumu yammalele ànkamujije Mwanawe,

23 uchinga vanu vammalele vamwesimù Mwanawe, malinga chivamweshimu Atata. Na munu akámweshimu Mwanawe, akámweshimu na Atata antumile.

24 Nangu nìnyaulilanga uhiu kuva, ayula apilikàna lilove lyangu na kunkulupila ayula angutumile, ànipata umi ukee na ntululilo. Nang'e akambehukumiwa asabu, kwa kuva, imbekuwa ànihama mukuhwa, nkwenda mumi.

25 Nangu nìnyaulilanga uhiu kuva, pàmbekuwa na uhiku, na uhiku anewo ànikamola, vanu vahwìle uvambelipilikana lidi lya Mwana wa Nnungu, na vanu vambelipilikàna, vambekuwa vumi.

26 Malinga Atata chavele na umi nkati mwake, nni uchocho chantendile Mwanawe kuva chitandikilo cha umi.

27 Na àmpele mamulaka la kuhukumu, ing'anya nang'e nni Mwana wanga Munu.

28 Mwenu munakangane malove anelo, ing'anya pàmbekuwa na liduva, vanu vammalele vahwìle livambelipilikana lidi lyake,

29 na vanang'o vàmbehuma mmisati yavo. Avala vatendile lambone vàmbeufuka na kupata umi, henga avala vatendile lahakalenge vàmbeufuka uchinga vahukumiwe asabu.”

*Ushahidi unnyamba Yesu*

30 “Nangu nikábulula kutenda chinu chohecho kwa ding'ano dyangu nimwene. Nangu ngúhukumu chihi malinga chingupilikana kuhaloka kwa Atata, na hukumu yangu ni ya haki, kwa kuva nangu nikákudungila chihi kutenda chingulembela nangu nimwene, henga kutenda chalembele ayula angutumile.

31 Nangu nikàlishuhudila nimwene, ushahidi anewo ukambekubaliwa kuva wa uhiu.

32 Henga pàvele na munu yunji angushuhudila nangu, na aneyo nni Yohana, na nangu nìmalala kuva ushahidi wake kwamba nangu ni wauhiu.

33 Mwenu mwavatumile vanu kwa Yohana Nkúbatisa, nang'e nku-ushuhudila chihi uhiu kungwamba nangu.

34 Nangu nikálingila ushahidi wa vanu, henga ngùtangola malove alano uchinga mupate kupohwa.

35 Yohana ávele muchi chibatali chichiyaka na kulangaja, na mwenu múnitandola kuuhangalalila nng'anje wake kwa chipindi.

36 Henga nangu ngúvele na ushahidi nkulu namene kupunda aula wahu-mije Yohana Nkúbatisa. Kwa kuva, mambo langútëndà vino njo lángushaulidilè Atata nilatende, nalanang'o nni langushuhudíla na kulanguja kuva nang'e àningutumá.

37 Atata angutumíle nanang'e uchocho ànangushuhudíla. Mwenu mukanawahi kupilikana lidi lyake wala kumwona chavele.

38 Na malove lake lakáikala mmitima mwenu, kwa kuva nanga pamungukulupila nangu wangutumíle.

39 Mwenu mùloleha Malemba Lanaswe umutenda kuva nkati mwake mùmbepata umi ukee na ntululilo. Malemba anelo njo lángushuhudíla nangu, 40 henga mwenu nkátamwanga kwida kwang'une uchinga mupate umi.

41 Nangu níákudungidile kupata imbili kuhaloka kwa vanu.

42 Nangu ñnimmala kuva mwenu nanga pamuntamwa Nnungu.

43 Lola! Nangu ñniida kwa mamulaka la Atatangu, henga nkángupwecheledile, íla munu yunji akáida kwa mamulaka lake mwene, mwenu muchimumpwechele.†

44 Bahi ikáva mwenu mùtaha kupwechela imbili kuhaloka kwenu mmene na akee kuhaloka kwanga Nnungu wa weka, hambí mùmbehulula dachi kukulupila?

45 Mwenu munatende kuva nangu ñimbensitaki kwa Atatangu. Ambensítáki mwenu nni Musa umunolela kuva àmbekuva m'bali wenu.

46 Mukáchinkulupila Musa, nkaningukulupila na nangu mwalehu, kwa kuva Musa ánílemba habali dinguyámba nangu.

47 Henga ikáva nanga pamulakulupila àlalá lalémbíle Musa, mùmbehulula dachi kukulupila malove lángutangólá?"

## 6

*Yesu àveng'a chakulya vanu alufu nnyano*

*(Matayo 14:13-21, Mako 6:30-44, Luka 9:10-17)*

1 Bada ya anelo, Yesu nkuyamboka Litanda Iya Galilaya, yani Litanda Iya Tibeliya.

2 Likuwa likulu Iya vanu nkumpapata Yesu, ing'anya vanu anevo váviwene vimaiho vya masáibu vyachivitendá kwa kuvalamya vagonjo.

3 Yesu nkukwela nnichinga, nkuikala aneko pamo na vakuhundwa vake.

4 Na Sikukuu ya Vayahudi ichémwa Pasaka\* ívele pepi kukamola.

5 Bahi Yesu palolite na kulyona likuwa likulu Iya vanu ulihaloka, nkumu-muja Filipino kuchidoni, "Tukasume kwachi mikate uchinga ava vanu valye?"

6 Yesu átangwele uchocho wanninga chihi Filipino, kwa kuva mwene ánimála Iyambelitenda.

7 Filipino nkunyang'ula Yesu kuchidoni, "Ata kututumila dihela malinga dya nshahala wa malipo la maduva myambili kusuma mikate, ikambeoneleja kananga kumúpa kila munu chipande chijoko!"

8 Nkúhundwa yumo wa Yesu uvannchema Anduleya, nnung'une Simoni uvanchema Petulo, nkunnyaulila Yesu kuchidoni,

9 "Apano pàvele kijana yumo avéle na mikate nnyano ya shayilí† na

† 5:43 Maeleso layámba lina, lola Yohana 1:12. \* 6:4 Maeleso layámba Pasaka, lola Yohana 2:13.

† 6:9 Shayilí ni dimbeyu dilandána na utani, na nkate ukatapajjwe na shayilí nanga pauchigalika.

dihomba dimbili. Dachi, vitukutuku avino vimbetoleja chani kwa vanu vohe malinga ava?"

<sup>10</sup> Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Vahaulile vanu vaikalange pahi." Pachinu anepo pávele na wahi wohe, bahi vanu nkuikalanga, na isabu ya valume weka vánavele anepo yávele malinga alufu nnyano.

<sup>11</sup> Yesu nkuitwala aila mikate, nkunshukulu Nnungu na kuvayavanyija vanu vammalele vanaikalenge apala, na dihomba na dinang'o nkutenda uchocho. Na kila munu nkúpata malinga chanalembedile.

<sup>12</sup> Vammalele pavasibile, Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, "Lokotanga vibeduli vyammalele viisalidile vya mikate, uchinga vitu-mike kavila."

<sup>13</sup> Bahi vakuhundwa nkulokotanya maisalilo la vibeduli vya mikate, nkwombaja makalala kumi na mbili.

<sup>14</sup> Vanu pavachiwene achila chimaiho cha lisaibu chatendile Yesu, nkuchidoni, "Muhiu ayu munu nni ayula nabii utuchinolela kwida pachilambo."

<sup>15</sup> Yesu pamaite kuva vámbeida unantwala kwa dimongo uchinga vankan'juhe kuva nfalume, nang'e nkuuka nkuhwena kavila kulichinga weka.

### *Yesu àonga muha medi*

*(Matayo 14:22-33, Mako 6:45-52)*

<sup>16</sup> Pachikamwele chinalyulo, vakuhundwa va Yesu nkuhelelekelwa ya kuli-tanda.

<sup>17</sup> Nkukwelanga muingalava, nkutandilika kuyomboka litanda kuhwena kuimanga ya Kapelinaumu. Chipindi anecho lupi lúvele lwendilè, na Yesu ávele bado akànambivakoja.

<sup>18</sup> Lipungo likulu nkutandilika kupunga namene na litanda nkutibuka mawimbi.

<sup>19</sup> Bahi pavapite mwanda wa kilometa malinga nnyano au sita, nkumwona Yesu avèlè pepi na ingalava, waonga muha medi, vakuhundwa vake nkuyopa namene.

<sup>20</sup> Henga Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, "Ni nangu, munayope!"

<sup>21</sup> Bahi vakuhundwa vake kwa kuhangalala, nkumpwechelela Yesu muin-galava, upala ingalava nkuhwika kunyangi, pachinu pavachihwena.

### *Vanu vântaha Yesu*

<sup>22</sup> Ulyamba wake, likuwa lya vanu vanaisalidile m'bali wavili wa litanda, vánikameka kuva pachinu anepo ípwawije chihi ingalava imo bahi. Na vánimala kuva Yesu akanainjidile muingalava aila pamo na vakuhundwa vake, ila vakuhundwa vake vápite chihi vanang'o weka.

<sup>23</sup> Na dingalava dinji nkukamola kuhaloka kuimanga ya Tibeliya, nkuh-wika pachinu apala pavanalile vanu aila mikate, bada ya Nang'olo Yesu kunshukulu Nnungu.

<sup>24</sup> Bahi avala vanu pavamaite kuva Yesu na vakuhundwa vake vakapali pachinu apala, nkukwelanga n'dingalava dyavo nkuhwena kuimanga ya Kapelinaumu unantaha Yesu.

### *Yesu njo nkate úvatèndà vanu v'ààve na umi*

<sup>25</sup> Avala vanu pavankojije Yesu ng'ambo ya vili ya litanda, nkummuja kuchidoni, "Nkúhunda, wako úkamwele chakani apano?"



26 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Nangu ñinnyaulilanga uhiu kuva, mwenu mũngutaha nangu ing'anya ya aila mikate imunalile na kusiba, henga akee ing'anya ya kwelewa mana ya avila vimaiho vya masaibu vingunatendile.

27 Munatumbamile kupata chakulya chondongeka, ila tumbamila kupata chakulya chikóndongeka na chíida na umi ukee na ntululilo. Na Mwana wa Munu njo ambemwíng'a mwenu chakulya anecho, kwa kuva nang'e njo walimaihijije Atata Nnungu.”

28 Vanang'o nkummuja kuchidoni, “Hwetu tutende dachi uchinga tukole madengo lalalembela Nnungu?”

29 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Madengo lalalembela Nnungu mula-tende nni alano, munkulupile chihí ayula wantumile.”

30 Avala vanu nkummuja Yesu kuchidoni, “Dachi, wako ùmbelanguja chimaiho ntwani cha lisaibu, uchinga tuchone na tupate kukukulupila? Dachi, ùmbetenda chinu ntwani?”

31 Aneko kulilanga akuluvetu vólile chakulya chichémwa ‘Mana,’ chakulya chilandéne na nkate, malinga chiilembwije Mmalemba Lanaswe kuva, ‘Ávalisije nkate uhaléke kulihunde.’ ”

32 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nangu ñinnyaulilanga uhiu kuva, Musa nanga panampele mwenu nkate uhalóka kulihunde, henga Atatangu nni amwíng'a mwenu nkate uhiu uhalóka kulihunde.

33 Kwa kuva, nkate wauhuma Nnungu nni ayula asulupúka kuhaloka kulihunde, na nni avéng'a vanu va pachilambo umi.”

34 Avala vanu nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nang'olo, hwetu tùnakuyuwa utwing'e nkate anewo maduva lammalele.”

35 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nangu njo nkate wene uvaténda vanu váva na umi. Áida kwang'une akambekuva na indala mwiko, na angukulupíla nangu akambekuva na inyota mwiko.

36 Henga nangu naninnyaulilanga mwenu kuva, ikànavá mũningwona, wala nanga pamungukulupila.

37 Vanu vammalele váníng'à Atata vàmbeida kwang'une, na ayula áida kwang'une mwiko nikambemginganga.

38 Kwa kuva, nangu ñnisulupuka kuhaloka kulihunde uchinga ngutende àlálá lalalembela ayula angutumíle, akee unatenda langúlembèlá nangu nimwene.

39 Lalalembela ngulatende ayula angutumíle nni alano, avala vanu vángupèlè nnannyahe kananga yumo, henga nivafufule vammalele nniduva lya ntululilo wa chilambo.

40 Kwa kuva, chalembela Atatangu nni achino, kila munu ambemwóna Mwana wa Nnungu na kunkulupila áave na umi ukee na ntululilo, na nangu nguchininfufule munu aneyo nniduva lya ntululilo wa chilambo.”

41 Bahi Vayahudi pavapilikene uchocho nkutandilika kuhinginika ing'anya Yesu áhawile kuva, “Nangu njo nkate usulupwíke kuhaloka kulihunde.”

42 Vanang'o nkuva uvatangola kuchidoni, “Kwani ayu tenda Yesu mwana wa Yusufu? Atatake na anyokwe hwetu tūnivamala! Vĩno nang'e áhulula dachi kuhaulila kuva, ‘Ñnisulupuka kuhaloka kulihunde?’ ”

43 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Lekanga kuhinginikilanila mmene kwa mmene.

44 Nanga munu àhulula kwida kwang'une akanachemwe na Atatangu angutumile, na nangu nguchininfufule munu aneyo liduva lya ntululilo wa chilambo.

45 Mmalemba la manabii ìlembwije kuva, 'Vanu vammalele vàmbehundwa na Nnungu.' Kila munu ampilikàna Atatangu na kulihunda kuhaloka kwanga nang'e, aneyo àida kwang'une.

46 Aino ikee na mana kuva ànipwawa munu awahîte kumwona Atata, ikànavé chihi nangu nguhalêke kwa Nnungu, nangu njo nimmwène Atata.

47 Nangu nìnyaulilanga uhiu kuva, munu woheyo akulupila àpata umi ukee na ntululilo.

48 Nangu njo nkate uvatênda vanu vâave na umi.

49 Aneko kulilanga anakuluvenu vânilya nkate<sup>‡</sup> uhalêke kulihunde, henga vânihwa.

50 Henga nangu njo nkate usulupûka kuhaloka kulihunde, uchinga munu woheyo ambeûlya anahwe.

51 Nangu njo nkate uvatênda vanu vâave na umi, nkate usulupwîke kuhaloka kulihunde. Munu woheyo akâulya nkate auno, àmbekuva na umi ukee na ntululilo. Na nkate auno ni mmili wangu, unimbeuhumya kwajili ya vanu va pachilambo uchinga vapate umi."

52 Bahi Vayahudi pavapilikene uchocho nkutandilika kutahukana vene kwa vene uvachidoni, "Munu ayu àmbehulula dachi kutwing'a mmili wake tuulye?"

53 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Nangu nìnyaulilanga uhiu kuva, mwenu nkanaulye mmili wanga Mwana wa Munu na kukumbila myadi yake, bahi nkambekuva na umi nkati mwenu.

54 Na munu woheyo aûlya mmili wangu na kukumbila myadi yangu, àava na umi ukee na ntululilo, na nangu nguchininfufule munu aneyo nniduva lya ntululilo wa chilambo.

55 Kwa kuva, mmili wangu nni chakulya cha uhiu, na myadi yangu nni chikumbilo cha uhiu.

56 Munu woheyo aûlya mmili wangu na kukumbila myadi yangu, aneyo ànakumilana na nangu na nangu nakumilana na aneyo munu.

57 Malinga Atata angutumile chavéle na umi, na nangu ngùuva na umi ing'anya yanga nang'e, uchocho munu woheyo angûlya nangu àmbekuva na umi ing'anya yang'une.

58 Bahi auno nni nkate usulupwîke kuhaloka kulihunde, henga ukee muchi chakulya chichêmwa 'Mana' inasulupwike kuhaloka kulihunde, ivachilya anakuluvenu akula kulilanga. Pamo na kulya Mana aneyo, vammalele vânihwanga, henga munu ambeûlya nkate auno àmbekuva na umi ukee na ntululilo."

59 Yesu àtangwele malove anelo pánavele nkùhunda muing'ande ya kunyuwila Nnungu, aneko ku Kapelinaumu.

### *Malove lavêle na umi ukee na ntululilo*

60 Bahi vanu vohe muavala vakuhundwa vake pavapilikene uchocho, nkuhaua kuchidoni, "Malove ala lànikamajanga! Munu ntwani ambehulûla kulapwechela?"

‡ 6:49 Apano Yohana àlembile Mana, na aneyo mana yalandene na nkate, njo mana Yesu àlilonjeledile mwene kuva nang'e nni nkate usulupwîke kuhaloka kulihunde.

<sup>61</sup> Yesu nkumala kuva vakuhundwa vake vānahinginika ing'anya ya malove anelo, nkuvauja kuchidoni, “Dachi, malove alano lānanchima?”

<sup>62</sup> Bahi imbekuva dachi pamumbemwona Mwana wa Munu wakwela kavila kulihunde, pachinu panavele mwanda ntandi?

<sup>63</sup> Umumu Wanaswe nni avēng'a vanu umi, vanu nanga pavahulula kutenda uchocho. Na malove laninnyaulidile mwenu nni la Umumu Wanaswe, na lāvele na umi.

<sup>64</sup> Henga pāvele vanu vanji mmwenu vakākulupila.” Na Yesu ātangwele uchocho kwa kuva ānivamala chītandilikē vanu avala vakambenkulupila na ayula ambentengelēka.

<sup>65</sup> Yesu nkuhwenaha kuvahaulila kuchidoni, “Njo mana nangu nīnnyaulidile kuva, wako nni uvēle na malove lavēng'a vanu umi ukee na ntululilo. na Atatangu.”

<sup>66</sup> Ing'anya ya malove anelo, vanu vohe vachinkulupila nkunnekanga, na nanga pavanannondwele kavila Yesu.

<sup>67</sup> Anepo Yesu nkuvauja avala vakuhundwa kumi na mbili kuchidoni, “Dachi, na mwenu uchocho ñnembeukananga?”

<sup>68</sup> Petulo nkunyang'ula Yesu kuchidoni, “Nang'olo, hwetu tūmbehwena kwakinani? Wako nni uvēle na malove lavēng'a vanu umi ukee na ntululilo.

<sup>69</sup> Hwetu tūnimala na kukulupila kuva wako nni ayula Wanaswe ahalēke kwa Nnungu.”

<sup>70</sup> Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Dachi, nangu nikee nintandwēle mwenu kumi na mbili? Henga yumo mmwenu ālojwa na Ibilisi!”

<sup>71</sup> Yesu ātangwele malove anelo wamwamba Yuda mwana wanga Simoni Isikaliote, kwa kuva nang'e nni ambentengelēka ikānava āvele yumo wa avala kumi na mbili.

## 7

### *Yesu na anung'unuvake*

<sup>1</sup> Bada ya anelo, Yesu nkupita waonga nchilambo cha ku Galilaya. Akanatamwije kwonga chilambo cha ku Yudeya, ing'anya vakulu va Vayahudi vākudungidile kummwalala.

<sup>2</sup> Bahi Sikukuu ya Vayahudi ichēmwa, Sikukuu ya Migongwe, yāvele pepi kukamola,

<sup>3</sup> bahi anung'unuvake Yesu nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Uka apano uhwene ya ku Yudeya, uchinga vakuhundwa vako vakalone lutenda.

<sup>4</sup> Munu alembēla amaikane, akātenda vitukutuku vyake kwa sili. Bahi ikāva ūtenda vitukutuku avi, bahi lilanguje kwa vanu va pachilambo.”

<sup>5</sup> Ata anung'unuvake Yesu navanang'o nanga pavanankulupidile.

<sup>6</sup> Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Uhiku wangu ulembelēwa, ukānambikamola. Henga kwenu mwenu kila uhiku ūnafala.

<sup>7</sup> Vanu va pachilambo vakāhulula kummenga mwenu, henga vānguvenga nangu ing'anya nangu nashuhudila kuva, lavatendanga lānihakalanga.

<sup>8</sup> Mwenu hweneng'ana kusikukuu aneyo. Henga nangu nikambekwida kusikukuu aneyo, kwa kuva uhiku ukatapēle kwang'une ukānambikamola.”

<sup>9</sup> Yesu patangwele malove anelo, nkuisalila chihi nchilambo uchila cha ku Galilaya.

*Yesu āhwena ku Yelusalemu ku Sikukuu ya Migongwe*

10 Anung'unuvake pavaukile uhwena ya kusikukuu, Yesu nanang'e nkuh-wena, henga ápite chihi kwa sili bila kulilanguja kwa vanu.

11 Aneko kusikukuu, vakulu va Vayahudi nkuba uvantaha Yesu akuno uvaujana kuchidoni, "Kwani ayu munu ávele kwachi?"

12 Mmakuwa álalá la vanu múvele na manyinyi lachinnyamba Yesu. Vanu vanji váhaua kuchidoni, "Yesu nni munu wambone." Na vanu vanji váhaua kuva, "Yesu akávele munu wambone! Nang'e ávalambila chihi vanu."

13 Henga nanga munu analingile kutangola habali dyanga Yesu palangele, kwa kuva vávayopa vakulu va Vayahudi.

14 Bahi paihwikile ching'ati sikukuu, Yesu nkuinjila nnuwani lwa Ing'ande yanga Nnungu nkutandilika kuhunda.

15 Anepo Vayahudi pavapilikene mahundo lake, nkukangana namene uvachidoni, "Munu ayu ápete dachi elimu malinga ayi akuno akasomìlè?"

16 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Mahundo lánguhûnda nangu lakávele langu, ila ni la ayula angutumìle.

17 Munu woheyo akálembela kutenda lalalembela Nnungu, achiamale kuva mahundo langu láhaleke kwanga Nnungu, au ngútangola chihi kwa ding'ano dyangu nimwene.

18 Munu atangôla chihi kwa ding'ano dyake mwene, aneyo àtaha chihi imbili yake mwene. Henga munu ayula atáha imbili ya ayula antumìle, aneyo nni wa kukulupika, na wala nanga palambila.

19 Dachi, Musa akanampele mwenu Sheliya? Henga wala nanga munu yumo mmwenu aikamûla Sheliya aneyo. Ing'anya ntwani mùlembela munguwalale?"

20 Bahi avala vanu nkunyang'ula kuchidoni, "Wako úvele na nanndenga! Nnani akudungidíle ukuwalala?"

21 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Nangu ngútendile lisaibu limo, na mwenu mmammalele mmenkuhemwa.

22 Mwenu mùvayalula vanu ata Liduva lya Kuyewelega ing'anya Musa ápele mwenu amuli ya kuyalula. Nangu ninnyautilanga uhiu kuva, amuli aneyo ikanahaleke kwanga Musa, ila íhaleke kwa anakuluvenu.

23 Bahi ikáva mùnahulula kunnyalula munu Liduva lya Kuyewelega uchinga Sheliya yanga Musa inalumulwe, mwadachi mùnguvisija nangu ing'anya ya kunnama munu Liduva lya Kuyewelega?

24 Lekanga kuhukumu kwa kupamipamila, henga ílembelwa muhukumu kwa haki."

### *Dachi, Yesu njo Kilisto?\**

25 Bahi vanu vanji va ku Yelusalemu nkuhaua kuchidoni, "Dachi, ayu munu akee uvantaha uchinga vammwalale?"

26 Hambi lola, àtangola chihi palikuwa lya vanu na wala nanga munu an-nyaulíla lilove lyohelyo! Dachi, ínahululika kuva vakulu navanang'o vànimala kuva, muhiu ayuno njo Kilisto?

27 Henga kwahaloka ayu munu hwetu tûnikumala. Na Kilisto pambeida nanga munu ambemâla pachinu páhalèkè!"

28 Bahi Yesu pánavela nnuwani lwa Ing'ande yanga Nnungu wahunda, nkunonoha lidi nkuhaua kuchidoni, "Mwenu mùningumala, na kunguhaleke mùnikumala! Nangu nìkaidile kwa mamulaka langu nimwene, henga ayula angutumìle nni wauhiu, na mwenu nanga pamummaite.

\* 7:24 Maeleso layámba Kilisto, lola Yohana 1:41.

29 Henga nangu ñnimmala, kwa kuva ngùhaleke kwanga nang'e, nanang'e nni angutumîle nangu."

30 Anepo vanu nkulembela vankamule Yesu, henga nanga munu analingile kunkamula, kwa kuva uhiku wake wa kukamulwa wávele ukànambikamola.

31 Vanu vohe nnikuwa lya vanu vánavele apala, nkunkulupila Yesu, nkuva uvahaula kuchidoni, "Pámbeidà Kilisto tuchitummale, kwa kuva àmbetenda masaibu lohe. Na ayu munu àtenda masaibu lohe, bahi ìnahululika kuva ayu njo Kilisto."

32 Mafalisayo nkupilikana malove lavachitangola vanu kumwamba Yesu. Bahi makuhani vakulu na Mafalisayo nkuvatuma valinzi vakankamule Yesu.

33 Yesu nkuhula kuchidoni, "Nangu ñimbekuva pamo na mwenu kwa mahiku kadiki, koka nguhwene kwanga ayula angutumîle.

34 Mùmbengutaha, henga nkambengwona, kwa kuva pachinu panimbekuva mwenu nkambehulula kuhwika."

35 Vakulu va Vayahudi nkutandilika kuujana vene kwa vene, uvachidoni, "Ayu munu àmbehwena kwachi kutukambehulula kumwona? Dachi, àmbehwena kwa Vayahudi vamwadilikène mmilambo vya vanu vakávele Vayahudi, akavahunde vanu vakávele Vayahudi?"

36 Àvele na mana ntwani páhaùla kuva, 'Mùmbengutaha, henga nanga pamumbengwona, na pachinu panimbekuva nangu, mwenu nanga pamumbehulula kuhwika? "

37 Liduva lya ntululilo lya sikukuu aneyo, liduva líva likulu namene musikukuu aneyo, Yesu nkuimila nkunonoha lidi wachidoni, "Munu woheyo avêle na inyota aide kwang'une akumbile.

38 Malinga Malemba Lanaswe chilahaula kuva, munu woheyo angukulupila nangu, myuto ya medi lavèng'a vanu umi ñimbekulula kuhaloka muntima mwake!"

39 Yesu átangwele malove anelo wamwamba Umumu Wanaswe kuva, avala vankulupidîle nang'e vachivampwechelele. Mahiku anelo, Umumu Wanaswe ávele akànambikamola, kwa kuva Yesu ávele akànambikwinjila muukulu wake.

40 Vanu vanji nnikuwa alila pavapilikene malove anelo nkuhula kuchidoni, "Muhiu, ayuno munu nni nabii achilolêwa kwida!"

41 Vanu vanji nkuhula kuchidoni, "Ayuno nni Kilisto!" Henga vanu vanji nkuhula kuchidoni, "Nanga, ñmbehululika dachi Kilisto ahaloke ku Galilaya?"

42 Dachi, Malemba Lanaswe lakáhawile kuva, Kilisto àmbevele kwa muudukulu wa Nfalume Daudi, muimanga ya Beselehemu, imanga yavelekweweje Daudi?"

43 Bahi vanu vánavele apala palikuwa nkutandilika kuyavanyika ing'anya ya Yesu.

44 Vanu vanji nkulembela vankamule Yesu, henga nanga analingile kunkamula.

### *Vakulu va Vayahudi vakánkulupila Yesu*

45 Bahi avala valinzi pavauyang'ene, makuhani vakulu na Mafalisayo, nkuvauja kuchidoni, "Ing'anya ntwani mukáidinawe?"

46 Valinzi nkuyang'ula kuchidoni, "Hwetu tukànambimwona munu atangôla muchi chatangola ayula munu!"

47 Bahi Mafalisayo nkuvauja kuchidoni, “Dachi, na mwenu uchocho mùnikumbika?

48 Dachi, alida muvakulu vetu au Mmafalisayo ankulupidile nang'e?

49 Henga likuwa alino lya vanu vakaimaite Sheliya ya Musa vānilaniwa na Nnungu!”

50 Nfalisayo yumo uvanchema Nikodemo, anammwenedile Yesu nachilo, nkuvahaulila kuchidoni,

51 “Dachi, Sheliya yetu ìnatuluhusu kunnyukumu munu kabla tukānambimpilikanila hoti na kumala chatendile?”

52 Vanang'o nkunyang'ula kuchidoni, “Dachi, na wako uchocho ùhaleke ku Galilaya? Bahi hwena ukatahe Mmalemba Lanaswe, uchiulole kuva nabii akambahaloka ku Galilaya!”

53 Bahi nkuukananga, kila munu nkuhwena kukaya kwake.

## 8

### *Mmahe uvankamwile ugoni\**

1 Yesu nkuhwena ku Lichinga lya Miseituni.

2 Bahi liduva lipapete, ulyamba na mambumbu Yesu nkuhwena kavila nnuwani lwa Ing'ande yanga Nnungu. Vanu vammalele nkumwenedile, nang'e nkuikala, nkutandilika kuvahunda.

3 Vakuhunda Sheliya yanga Musa na Mafalisayo, nkumpelekejija Yesu mmahe yumo uvankamwile ugoni, nkumwimija muyo mwa vanu vammalele.

4 Bahi nkunnyaaulila Yesu kuchidoni, “Nkühunda, ayuno mmahe vānkamwile ugoni.

5 Mu Sheliya yetu, Musa ánituumulisa kuva, nkongwe malinga ayu apanywe mayanga, mpaka ahwe. Hambi wako wamba dachi?”

6 Avala vanu vātangwele malove anelo uvanninga chihi Yesu, uchinga vapate ing'anya ya kunsitaki. Henga Yesu nkutepa na kulemba muulongo kwa chala chake.

7 Pavahalijije kummuja, Yesu nkuhinamuka, nkuvahaulila kuchidoni, “Munu woheyo akávele na sambi nnikuwa lyenu, bahi ààve ntandi kunnye-langila mmahe ayu liyanga.”

8 Anepo Yesu nkutepa kavila nkuva walemba muulongo.

9 Pavapilikene malove anelo, vanu vammalele nkutandilika kuukananga yumo-yumo, na vasele nni vānavele vatandi kuukananga. Vammalele nkuukananga nkuisalila chihi Yesu na ayula mmahe anaimidile muyo mwake.

10 Yesu painamwike nkummuja ayula mmahe kuchidoni, “Vanu vanaimilenge apa vāvelenge kwachi? Dachi, nanga munu ahawile kuva ùlembelewa uhwe?”

11 Ayula mmahe nkuyang'ula kuchidoni, “Wala nanga munu, Nang'olo!” Bahi Yesu nkunnyaaulila ayula mmahe kuchidoni, “Na nangu uchocho nikákuhukumu. Wako hwena chihi, henga unauyile kavila kutenda sambi.”

### *Yesu njo nng'anje wa chilambo*

12 Yesu nkuvahaulila kavila vanu kuchidoni, “Nangu nni Unene† nguhūmya nng'anje kwa vanu va pachilambo. Ambengupapāta nangu akambekwonga nnupi, ìla àmbekuva na nng'anje uhūmya umi.”

\* 8: Mmalemba la kala namene, misitali ya 7:53-8:11 ikapali. † 8:12 Maeleso layāmba Nangu nni Unene, lola Yohana 4:26.

13 Bahi Mafalisayo nkunnyaaulila Yesu kuchidoni, “Ushahidi wako ukákulupilwa kuwa wa uhiu, kwa kuwa wako ulishuhudila chihi umwene.”

14 Yesu nkuvayang’ula kuchidoni, “Ata kungulishuhudila nimwene, henga ushahidi wangu nni wauhiu, kwa kuwa, nangu ñnipamala pachinu panguhaleke na panguhwena. Henga mwenu mukámaite pachinu panguhaleke wala panguhwena.

15 Mwenu mùhukumu chihi kwa ding’ano dya chimunu, henga nangu nanga paninnyukumu munu.

16 Ata nikáhukumu, hukumu yangu ni ya uhiu, kwa kuwa, nangu nikáhukumu weka, ìla Atata angutumìle àvele pamo na nangu.

17 Na mu Sheliya yenu ìnilembwa kuwa, ushahidi wa vanu vavili ùnakulupilwa kuwa nni wa uhiu.

18 Nangu ngùlishuhudila nimwene, na Atata angutumìle nanang’e uchocho ànangushuhudila.”

19 Bahi vanang’o nkummuja kuchidoni, “Atatako wako àvele kwachi?” Yesu nkuvayang’ula kuchidoni, “Mwenu nanga pamungumaite nangu, na wala nanga pamummaite Atatangu. Henga kuikavele umungumala nangu, bahi mukanimmala na Atatangu.”

20 Yesu átangwele malove anelo pachihunda nnuwani lwa Ing’ande ya Nnungu pepi na pachinu palavele masanduku la sadaka. Na wala nanga munu anahulwile kunkamula, ing’anya uhiku wake wa kukamulwa wávele bado ukànbikamola.

### *Kunguhwena nangu mwenu nkáhulula kuhwika*

21 Bahi Yesu nkuvahaulila kavila kuchidoni, “Nangu mbènkuhwena, na mwenu mùmbengutaha, henga mwenu mùmbekuhwa ing’anya ya masambi lenu. Na kunguhwena nangu, mwenu mukáhulula kuhwika.”

22 Bahi vakulu va Vayahudi pavapilikene malove anelo nkuchidoni, “Patangola kuwa, ‘Kunguhwena nangu mwenu mukáhulula kuhwika.’ Dachi, àlèmbela aliwalale mwene?”

23 Bahi Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu mùhaleke upano pahi, henga nangu ngùhaleke muha. Mwenu ni mmanu mmapachilambo achino, henga nangu nikávele wa pachilambo achino.

24 Njo mana nínnyauidile kuwa, mùmbekuhwa ing’anya ya masambi lenu. Na ikáva nanga pamumbekulupila kuwa, ‘Nangu nni Unene,’<sup>‡</sup> muhiu mùmbekuhwa ing’anya ya masambi lenu.”

25 Bahi vanang’o nkummuja kuchidoni, “Kwani wako nnani?” Yesu nkuvayang’ula kuchidoni, “Nangu njo ayula uninannyaulidile kutandiki patandi.

26 Nangu ngùvele na malove lohe la kutangola kumwamba mwenu na la kunnyukumu mwenu. Henga ayula angutumìle nangu nni wauhiu, na nangu ñvahaulila vanu va pachilambo àlálá langupilikene kuhaloka kwanga nang’e.”

27 Henga avala vanu wala nanga pavanaelewije kuwa Yesu àtangonavo kumwamba Atatake wa kulihunde.

28 Bahi Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Pamumbennyanyula Mwana wa Munu muha munsalaba, anepo njo pamumbemala kuwa, ‘Nangu nni Unene,’<sup>§</sup> na nni pamumbemala kuwa, nanga chinu chingútènda kwa ding’ano

<sup>‡</sup> 8:24 Kwa kutangola malove alano “Nangu nni Unene,” Yesu ànalitambulanga kwa kutumila lina lyanatumidile Nnungu kulitambulanga nchitabu cha Kuuka 3:14. <sup>§</sup> 8:28 Maeleso layámba Nangu nni Unene, lola Yohana 4:26.

dyangu nimwene, ila ngùtangola chihi àlálá langúhundíle Atata.

<sup>29</sup> Na ayula angutumíle àvele pamo na nangu, wala akángulekile weka, ing'anya maduva lammalele ngútenda lankatapaíla.”

<sup>30</sup> Bahi pachitangola malove anelo, vanu vohe váninkulupila.

### *Vana vanga Nanchindenga*

<sup>31</sup> Bahi Yesu nkuvahaulila avala Vayahudi vankulupidíle kuchidoni, “Mwenu mukàlakamula mahundo langu, muhiu mùmbekuva mmakuhundwa vangu.

<sup>32</sup> Anepo njo pamumbeumala uhiu, na anewo uhiu ùmbentenda mukombolewe.”

<sup>33</sup> Bahi avala vanu nkunyang'ula Yesu kuchidoni, “Hwetu nni tuvanu tùvá lukolo lwanga Iblahimu, na tukánambikuva tuvatumwa tùvá munu woheyo. Hambi wako ùvele na mana ntwani pauhaua kuva, tuchitukombolewe?”

<sup>34</sup> Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Nangu nìnyaulilanga uhiu kuva, kila munu atènda sambi ni ntumwa wa sambi.

<sup>35</sup> Ntumwa nanga pavalangiwa kuva mwanafamiliya maduva lammalele, henga mwana ànavalangiwa kuva mwanafamiliya maduva lammalele.

<sup>36</sup> Mwana wa Nnungu akànkombola mwenu, bahi muchimukombolewe mwalehu.

<sup>37</sup> Nangu ònimala kuva, mwenu ni mmanu mma lukolo lwa Iblahimu. Henga mùkudungila munguwalale ing'anya mwenu nkàlatamwanga mahundo langu laikale mmitima yenu.

<sup>38</sup> Nangu ngùlatangola chihi àlálá lanilawene kwa Atatangu, henga mwenu mùlatenda àlálá lamulapilikene kwa atatawenu.”

<sup>39</sup> Bahi avala vanu nkunyang'ula Yesu kuchidoni, “Hwetu nni tuvanu tùvá lukolo lwanga Iblahimu.” Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Mwenu mukàchiva mmanu mma lukolo lwanga Iblahimu, mukaniatenda àlálá lachitenda Iblahimu.

<sup>40</sup> Hambi nangu nìnyaulidile uhiu unguupilikene kwa Nnungu, pamo na anelo mwenu mùkudungila mumbwalale. Henga Iblahimu nanga panatendile uchocho!

<sup>41</sup> Mwenu mùlatenda àlálá lalatenda atatawenu.” Vanang'o nkunyang'ula Yesu kuchidoni, “Hwetu tukee tuvana tuva halamu! Hwetu tùvele chihi na atata yumo bahi, yani Nnungu.”

<sup>42</sup> Bahi Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Kwikavele Nnungu wava Atatawenu, mukaningutamwa nangu, kwa kuva, nangu ngùhaleke kwa Nnungu, na hambì ngùvele apano. Nangu nanga panguidile kwa mamulaka langu nimwene, ila kwa mamulaka la ayula angutumíle.

<sup>43</sup> Mwadachi mwenu makàlaelewa malove lángutangòla? Mwenu mukàlaelewa malove langu ing'anya mukàhulula kulapwechela mahundo langu.

<sup>44</sup> Mwenu njo mmana mma atata wenu Ibilisi na mùlembela chihi kutenda àlálá lalalembela atatawenu. Nang'e nni nkúwalala maduva lammalele kutandikila patandi, nang'e nanga paendána na uhiu, kwa kuva uhiu ukapali nkati mwake. Palambila, àtangola chihi itangodi yavelekwejije nayo, kwa kuva, nang'e ni nkúlambila na nni atata wa aneko kulambila.

<sup>45</sup> Henga nangu ngùtangola chihi uhiu, na njo mana mwenu nkángukulupila!

<sup>46</sup> Alida mmwenu ahulúla kumaiha kuva nangu ngùvele na sambì? Na ikáva ngùtangola uhiu, mwadachi nkángukulupila?



47 Munu wanga Nnungu ànalapilikanila malove langa Nnungu. Henga mwenu nanga pamupilikanila ing'anya mwenu mukee mmanu mma Nnungu.”

*Iblahimu kabla akànambivelekwa Yesu ànipwawa*

48 Vayahudi nkunyang'ula Yesu kuchidoni, “Dachi, hwetu tukáhawile uhiu kuva wako ni Nsamaliya na kuva wako ùvele na nanndenga?”

49 Bahi Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Nangu nikávele na nanndenga, ila nímweshimu Atatangu, henga mwenu ñnanguvenga.

50 Nangu nikálitahija ukulu wangu nimwene, ila ànipwawa yumo autáha ukulu anewo kwajili yangu, nanang'e nni nkúhukumu.

51 Nangu nínnyaulilanga uhiu kuva, munu woheyo akàlakumulila malove langu, aneyo munu akámbekehwa.”

52 Bahi Vayahudi nkuhaua kuchidoni, “Hambi hwetu tùnimala kuva wako ùvele na anamindenga! Iblahimu ánihwa, na manabii na vanang'o váníhwa, na wako ùhaua kuva, ‘Munu woheyo akàlakumulila malove langu, aneyo akámbekehwa mwiko!’

53 Dachi, wako ni nkulu kumpunda anakulwetu Iblahimu? Nang'e na manabii váníhwa. Dachi, wako ùlitenda kuva nnani?”

54 Bahi Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Nangu nikálitumbyanga nimwene, ukulu wangu ukee na mana. Henga Atatangu umumwamba mwenu kuva Nnungu wenu, aneyo nni angutumbyánga nangu.

55 Mwenu nanga pamummaite, henga nangu ñnimmala. Na nikáhaua kuva, nanga pangummaite, nímbelambila muchi mwenu. Henga nangu ñnimmala na nalakamula malove lake.

56 Anakulwenu Iblahimu ánilulutila namene, akuno walolela kulyona liduva linimbekwida nangu, na paliwene liduva anelyo, ánihangalala.”

57 Bahi Vayahudi nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Wako wala ukánambikuva na vyaka amsini, hambi ùhaudachi kuva ùnimwona Iblahimu?”

58 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nangu nínnyaulilanga uhiu kuva, Iblahimu kabla akànambivelekwa nangu nanipwawa, kwa kuva, ‘Nangu nni Unene.’\*\* ”

59 Bahi Vayahudi nkulokotanga mayanga uchinga vammwalale Yesu kwa kunnyalangila mayanga, henga Yesu nkupihwa, nkuhuma nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu.††

## 9

*Yesu ànnamya munu aputéle meho*

1 Bahi Yesu pachipita, nkumwona munu yumo aputéle meho kutandikila pavelekwejije.

2 Vakuhundwa vake nkummuja kuchidoni, “Nkúhunda, alida atendíle sambi, nni ayuno aputéle meho au vammaléke, mpaka avelekwe aputélè meho?”

3 Bahi Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Ayu munu akávelekwejije aputélè meho ing'anya ya sambi yake au sambi ya vammaléke. Henga àvele uchocho uchinga matenda Nnungu laonekane kupitila nang'e.

\*\* 8:58 Maeleso layámba Nangu nni Unene, lola Yohana 4:26. †† 8:59 Vayahudi vambénnyalangila Yesu mayanga ing'anya ya kulitambulanga nang'e kuva Nnungu, apala patangwele kuva, “Nangu nni Unene.” Lola nchitabu cha Kuuka 3:14.

4 Kwa kuva, muhi ùvechinkuhweneha, bahi tùmbelewa tulakole madengo la ayula angutumîle, kwa kuva, chilo chivenkwida, uhiku wakahulula munu kukola madengo.

5 Pangupwawije pachilambo, nangu nni nng'anje wa pachilambo.”

6 Bahi Yesu pamalidile kutangola malove anelo, nkusuna mata pahi, nkulamunyanga na ulongo kuva litope, nkumpakala ayula munu aputêle, mmeho.

7 Pamalidile kumpakala, nkunnyaulila kuchidoni, “Hwena ukakalave medi nnitanda lya Siloamu,” mana ya lina alino ni “Atumwîje.” Bahi ayula munu aputêle, nkuhwena kulitanda unakalava medi, nkuuya aneko akuno walola.

8 Bahi avandikani mwave na avala vachimwôna anepo patandi wayuwayuwa, nkuva uvatangola kuchidoni, “Kwani ayu munu akee ayula achiikâla pahi wayuwayuwa?”

9 Vanji nkuchidoni, “Nni nang'e.” Na vanji nkuchidoni, “Valandene chihi akee nang'e.” Henga mwene nkuchidoni, “Nni nangu!”

10 Bahi vanu nkummuja kuchidoni, “Hambi ùpete dachi kulola?”

11 Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, “Ayula munu uvanchema Yesu, âmunyenge litope, nkungupaka mmeho, nkunguhaulila kuchidoni, ‘Hwena ukakalave medi kulitanda lya Siloamu.’ Nangu nkuhwena unakalava, na pangakaleve àlalâ medi, nkùpata kulola.”

12 Bahi avala vanu nkummuja kavila kuchidoni, “Munu wene àvele kwachi?” Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, “Nangu nikâmaite kwavele!”

*Mafalisayo vâuja namuna chalamile ayula munu anaputele meho*

13 Bahi vanang'o nkumpelekeja kwa Mafalisayo ayula munu anaputele meho.

14 Na anelyo liduva lyanamunyenge Yesu litope nkunnama ayula munu anaputele meho, lîvele Liduva lya Kuyewelega.

15 Mafalisayo navanang'o nkutandilika kummuja ayula munu anaputele meho namuna chapete kulola. Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, “Ángupakele litope mmeho, nangu nkunakalava medi, na hambî mbênkulola.”

16 Bahi Mafalisayo vanji nkuhaua kuchidoni, “Aneyo munu nanga pahalèkè kwa Nnungu, kwa kuva, nanga paikamula sheliya ya Liduva lya Kuyewelega.” Na vanji nkuva uvachidoni, “Ìhululika dachi munu avêle na masambi kutenda vimaiho vya masaibu malinga ala?” Nkutandilika uyavanyika.

17 Bahi Mafalisayo nkummuja kavila ayula munu kuchidoni, “Kwa kuva nang'e nni akutendîle ulole, hambî wako uchidachi kwamba aneyo munu?” Nang'e nkuvahaulila kuchidoni, “Nang'e ni nabii!”

18 Henga vakulu va Vayahudi vanang'o nanga pavanakulupidile kuva munu aneyo áputele meho na hambî ànalola, bahi nkubidi vavacheme vamalêke ayula munu apête kulola.

19 Pavakamwele, nkuvauja kuchidoni, “Dachi, ayuno nni mwanawenu umunnyaula kuva ávelekwijje akuno aputèlè meho? Hambî, àpete dachi kulola?”

20 Bahi avala vammalêke nkuyang'ula kuchidoni, “Hwetu tûnimala kuva ayuno nni mwanawetu anavelekwijje aputèlè meho.

21 Henga hwetu nanga patumaite namuna chapete kulola, na wala nanga patummaite aneyo munu antendîle alole. Na kwa kuva nang'e nkulungwa, bahi mmujange achiayang'ule mwene.”

22 Avala vammalêke, vátangwele uchocho ing'anya ya kuvayopa vakulu va Vayahudi, kwa kuva, vakulu va Vayahudi vánípatana kuva, munu woheyo ambennyambukíla Yesu kuva njo Kilisto\*, àmbevingangwa muing'ande ya kunnyuwila Nnungu.

23 Njo mana avala vammalêke, vâhawile kuva, “Nang'e nni munu nku-lungwa, mmujange mwene.”

24 Bahi vanang'o nkunchema kavila ayula munu anaputele meho, nkun-nyaulila kuchidoni, “Hambi tangola uhiu kwa kunnyopa Nnungu. Hwetu tûnimala kuva ayuno munu àvele na masambi.”

25 Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, “Nangu nikákameke kuva nang'e nni munu avêle na masambi. Henga nangu ngûmaite chihi chinu chimo, kuva ngúputele meho, na hambi mbènkulola.”

26 Bahi vanang'o nkummuja kavila kuchidoni, “Àkutendeledile chamani? Àkulamije dachi meho lako?”

27 Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, “Nangu tayali ñninnyaulilanga, henga mwenu nkanatamwije kungupilikanila. Hambi mwadachi mùlembela nin-nyaulile kavila? Dachi, na mwenu mùlembela mùùve mmakuhundwa vake?”

28 Bahi vanang'o nkuntangolela malove lahakalenge na nkuchidoni, “Wako nni nkuhundwa wake, henga hwetu nni tuvakuhundwa vanga Musa!

29 Hwetu tûnimala kuva Nnungu átangwele na Musa, henga ayuno munu tukámaite kwahaleke!”

30 Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, “Achino nni chinu cha kukanganya! Mwenu mùhaua kuva mukámaite kwahaleke, henga nang'e nni angutendíle nangu ngulole!

31 Hwetu tûnimala kuva Nnungu akávapilikanila vanu vavêle na masambi, henga àvapilikanila vanu vammalele vamweshímu Nnungu na kutenda lalalembela.

32 Kutandikila pachiumbwije chilambo tukánambipilikanana kuva, ànipwawa munu awahíte kuntenda munu avelekwejíje aputèlè meho, alole.

33 Kwikavele ayuno munu akáhaloka kwanga Nnungu, akanahulule ku-tenda chinu chohecho!”

34 Bahi vanang'o nkunyang'ula kuchidoni, “Wako nni umunu wa masambi kutandikila kuvelekwa kwako, hambi ùmbetuhunda dachi hwetu?” Bahi nkumminganga muing'ande ya kunnyuwila Nnungu.

### *Munu anaputéle meho ànkulupila Yesu*

35 Yesu nkupilikanana kuva ayula munu anaputele meho ànivingangwa mu-ing'ande ya kunnyuwila Nnungu. Bahi Yesu pakojene nawe nkummuja kuchidoni, “Dachi, wako ùnankulupila Mwana wanga Munu?”

36 Ayula munu nkunyang'ula Yesu kuchidoni, “Nang'olo, wako nguhaulile chihi, nang'e ni nnani uchinga ngupate kunkulupila.”

37 Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Wako ùnimwona, na aneyo alonjêla na wako vino nni nang'e.”

38 Ayula munu nkuchidoni, “Nang'olo, nangu nakulupila!” Bahi ayula munu nkunnyunamila Yesu, nkumwabudu.

39 Bahi Yesu nkuchidoni, “Nangu ngúidile apano pachilambo unahukumu, uchinga vanu vaputéle meho valole, na valôla vaputale meho.”

\* 9:22 Maeleso layâmba Kilisto, lola Yohana 1:41.

40 Mafalisayo vanji vánavele pamo na nang'e vánípilikana malove anelo, nkummuja Yesu kuchidoni, “Mwadachi wako ùhaua kuva hwetu tùputele meho?”

41 Bahi Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Mwenu mukàchiva mmanu muputèle meho, mukánave na masambi. Henga kwa kuva mùlyona kuva mùnalola, bahi masambi lenu làvechinkupwawa.”

## 10

### *Yesu àhumya nfano wa nchunga wambone*

1 Yesu nkuhaua kuchidoni, “Nangu nínnyaulilanga uhiu kuva, munu woheyo akáinjila nchitundu cha dingandolo kwa kupitila pannango, ila àchitikila chihi kwa kukwela nchitundu, nang'e nni nkúwíva na nkúpalaula.

2 Henga ayula ainjila kwa kupitila pannango wa chitundu, aneyo nni nchunga wa angandolo.

3 Nlinzi wa chitundu ànanchimulila nnango nchunga, na angandolo vánípilikana lidi lya nchunga. Nchunga ànavachema angandolo vake kila ungandolo kwa lina lyake, na kusalodya pawelu.

4 Pávahùmyà pawelu, ànavalongolelela, na angandolo vánampapata ing'anya vánílimala lidi lyake.

5 Anevo angandolo mwiko vakambempapata nnyeni, ila vánantukuta kwa kuva nanga pavalimaite lidi lya nnyeni.”

6 Yesu ávahaulidile nfano anewo, henga vanang'o nanga pavanamaite mana lake.

### *Yesu njo nnango wa kuinjilila na nni nchunga wambone*

7 Bahi Yesu nkuhweneha kavila kutangola wachidoni, “Nangu nínnyaulilanga uhiu kuva, nangu ngùvele muchi nnango wa chitundu cha angandolo.

8 Vammalele vangulongoledile nni vakwíva na vakúpalaula, henga angandolo nanga pavanavapilikanidile.

9 Nangu nni nnango wa angandolo. Munu woheyo ainjila kwa kupitila kwang'une, àmbepohwa. Àmbeinjila nchitundu na kuhuma, na àmbepata vilyo.

10 Nkwíva páidà, àida chihi unaiva na kuwalala na kwondonganga. Henga nangu ùniida uchinga vanu vápate umi, umi wa uhiu mwalehu.

11 Nangu ngùvele muchi nchunga wambone. Nchunga wambone ààva tayali kuhwa ing'anya ya angandolo vake.

12 Munu wa chibaluwa, nang'e akee nchunga na wala akee mwene angandolo. Bahi palyona lihoha ulihaloka, ànavaleka angandolo, mwene nkutukuta. Anepo lihoha ànavabwilangila angandolo na kuvatenda vanji vahangalavane.

13 Anevo munu ànatukuta kwa kuva, nang'e nni munu chihi wa chibaluwa na wala nanga pavajali angandolo.

14 Nangu njo nchunga wambone. Ñnivamala angandolo vangu, na vanang'o váníngumala,

15 malinga Atata changummaite nangu, na nangu chingummaite Atatangu. Uchocho nangu ngùvele tayali kuhwa ing'anya ya angandolo vangu.

16 Nangu ngùvele na angandolo vanji vakávele va chitundu achino, na ngùlemelewa nguidenavo, na vanang'o vàmbeplikana lidi lyangu, na kùmbekuva na likuwa limo lya angandolo na nchunga yumo.

<sup>17</sup> Atatangu ànangutamwa, kwa kuva ngùvele tayali kuhwa uchinga nguut-wale umi wangu kavila.

<sup>18</sup> Nanga munu àhulula ungupakanyola umi wangu, nangu ngùhumya umi wangu kwa kulembela chihi nimwene. Na ngùvele na mamulaka la kuuhumya umi wangu na kuutwala kavila. Uvila nni changulajijje Atatangu ngutende.”

<sup>19</sup> Bahi ing'anya ya malove anelo, Vayahudi nkuyavanyika kavila.

<sup>20</sup> Vanu vohe muanevo nkuchidoni, “Muhiu ayu munu àvele na nanndenga na nni n'ding'apedi! Mwadachi mmenkupilikanila?”

<sup>21</sup> Henga vanu vanji nkuchidoni, “Malove latángôla ayu munu lakávele la munu avêle na nanndenga. Dachi, nanndenga ànahulula kulakusumbula meho la vanu vaputêle meho?”

### *Vayahudi vannyita Yesu*

<sup>22</sup> Bahi aneko ku Yelusalemu kúvele na Sikukuu ya Kuhimukila Kulim-buliwa kwa Ing'ande ya Nnungu. Na maduva anelo lávele maduva la chipwepwe.

<sup>23</sup> Bahi Yesu nkuva waonga nnupenu lwa Ing'ande ya Nnungu, luvachema Lupenu lwa Selemani.

<sup>24</sup> Bahi Vayahudi nkun'dinguka Yesu, nkummuja kuchidoni, “Dachi, hwetu tumbekuva utukwaliha mpaka chakani? Ikàva wako njo Kilisto, bahi tuhaulile unatupihe.”

<sup>25</sup> Bahi Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Nangu naninnyaulilanga mwenu, henga nkákulupila. Vitendo vya masaibu vingútênda nangu kwa mamulaka la Atatangu nni uvyoovy vinguhumîja nangu ushahidi.\*

<sup>26</sup> Henga mwenu nanga pamungukulupila ing'anya nanga pamuvele mmangandolo vangu.

<sup>27</sup> Angandolo vangu vânalipilikana lidi lyangu, na nangu ñnivamala, na vanang'o vâ nangupapata.

<sup>28</sup> Nangu ñiveng'a angandolo anevo umi ukee na ntululilo, na vanang'o mwiko vakambeyahika maduva lammalele, na nanga munu ambehulûla ungupakanyola mmakono mwangu.

<sup>29</sup> Atatangu angupêle anevo angandolo nni nkulu kupunda vammalele, na nanga munu ahulûla kuvapakanyola mmakono mwa Atatangu.

<sup>30</sup> Nangu na Atata nni chinu chimo.”

<sup>31</sup> Bahi Vayahudi pavapilikene malove anelo nkulokotanga kavila mayanga uchinga vammwalale Yesu kwa kumpanya mayanga.

<sup>32</sup> Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nangu ñinnangujije mwenu masaibu lohe lambone kuhaloka kwa Atatangu. Bahi nguhaulile, lisaibu ntwani limumbengupanyila nangu mayanga?”

<sup>33</sup> Vayahudi nkunyang'ula kuchidoni, “Hwetu tukákupanya mayanga ing'anya ya masaibu lambone lutendile, ila ing'anya ya kunkufulu Nnungu! Wako nni munu chihi, henga ùlitenda kuva Nnungu.”

<sup>34</sup> Bahi Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Ïnilembwa Mmalemba lenu kuva, Nnungu àhawile kuva, 'Mwenu ni milungu.’

<sup>35</sup> Bahi Malemba Lanaswe lakábululika kupukutangwa. Ikàva Nnungu ávachemile milungu vanu avala vânapete lilove lyake,

\* 10:25 Maeleso layâmba lina, lola Yohana 1:12.

<sup>36</sup> hambu mwadachi mûhaua kuva nangu nînkufulu Nnungu panguhaua kuva nangu nni Mwana wa Nnungu? Atata àningutandola nangu kuva niwake na kungutuma pachilambo.

<sup>37</sup> Bahi ikàva nangu nanga pangukola madengo la Atatangu, bahi nnanukulupile.

<sup>38</sup> Henga ikàva ngùkola madengo la Nnungu, na mukátamwanga kungukulupila, bahi lakulupilange anelo masaibu uchinga mupate kumala na muhwenehe kumala kuva, Atata àvele nkati mwangu na nangu ngùvele nkati mwake.”

<sup>39</sup> Bahi Vayahudi nkulinga kavila kunkamula Yesu, henga Yesu nkuvapolonyoka mmakono lavo.

<sup>40</sup> Bahi Yesu nkuhwena kavila kung'ambo muto wa Yoludani, pachinu pachivabatisija vanu Yohana Nkúbatisa, nkuikala aneko.

<sup>41</sup> Vanu vohe nkummwenela Yesu, nkuva uvahaua kuchidoni, “Yohana Nkúbatisa nanga panatendile lisaibu lyohelyo, henga malove lammalele lánatangwele Yohana kumwamba ayu munu nni muhiu.”

<sup>42</sup> Na vanu vohe vánavele pachinu apala, nkunkulupila Yesu.

## 11

### *Kuhwa kwanga Lasalo*

<sup>1</sup> Bahi pávele na munu yumo achiuûla, lina lyake Lasalo. Munu aneyo áikala chijiji cha ku Besaniya, chijiji chivachiikala anga Maliya na Masa alumbuvake Lasalo.

<sup>2</sup> Maliya ayuno njo anampakele Nang'olo Yesu mahuta na kumpukutanga mmadodo kwa ulindo wake. Na Lasalo nkuluwe Maliya nni ánavele n'gonjo.

<sup>3</sup> Bahi alumbuvake Lasalo nkutuma ujumbe kwanga Yesu kunnyaulila kuchidoni, “Nang'olo, nnyanja wako ayula untamwa namene, ànauula!”

<sup>4</sup> Bahi Yesu papilikene uchocho, nkuhaua kuchidoni, “Ntululilo wa ugonjo anewo ikambekuwa chihi kuhwa, henga anewo ugonjo ùnimpata uchinga wonekane ukulu wanga Nnungu na kwa kupitila ugonjo anewo, Mwana wa Nnungu atumbyangwe.”

<sup>5</sup> Yesu ánantamwa namene Masa na Maliya na Lasalo.

<sup>6</sup> Henga Yesu papilikene kuva Lasalo ànauula, nkuhweneha kwikala maduva lanji mavili pachinu anepo.

<sup>7</sup> Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Tuhweneng'ane kavila chilambo cha ku Yudeya!”

<sup>8</sup> Vakuhundwa vake nkunnyaulila kuchidoni, “Nkúhunda, hambihambi Vayahudi vákudungidile vakupanye mayanga, vino mwadachi úhaua tuhwene kavila ukwokwo?”

<sup>9</sup> Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Dachi, liduva limo tenda livele na masaa kumi na mbili? Bahi munu akàonga muhi akambelikuvala. Munu aneyo àmbelola ing'anya pávele na nng'anje wa chilambo achino.

<sup>10</sup> Henga munu akàonga chilo àmbelikuvala kwa kuva pakávele na nng'anje.”

<sup>11</sup> Yesu pamalidile kutangola malove anelo, nkuvahaulila kuchidoni, “Nnyanja wetu Lasalo ànilala, henga nangu ngúhwena ùnamwimula.”

<sup>12</sup> Vakuhundwa vake nkunnyaulila kuchidoni, “Nang'olo, ikàva ànilala, bahi achialame?”

<sup>13</sup> Vanang'o vátenda kuva kulala luwono, kumbe nang'e áyamba kuhwa kwa Lasalo.

14 Bahi Yesu nanga panavapihite, nkuvahaulila chihi mwandu kuva, "Lasalo ànihila,

15 henga nangu nahangalala kwajili yenu kuva, nangu nikanapwawije aneko, uchinga mwenu mupate kukulupila. Hambi tuhweneng'ane kukaya kwake."

16 Bahi Tomaso, uvanchema Didimasi, nkuvahaulila vakuhundwa avake kuchidoni, "Na hwetu tuhweneng'ane tukahwe pamo na nang'e!"

### *Yesu njo Ufufulo na Umi*

17 Bahi Yesu pahwikile aneko, nkukoja Lasalo avèle munsati, na anelyo lívele liduva lya ncheche kutandikila liduva livansikile.

18 Chijiji cha ku Besaniya chívele pepi na ku Yelusalemu, mwanda wa kilometa dinatu.

19 Na Vayahudi vohe vánikamola kukaya kwanga Maliya na Masa unavatuja ntima kwa nsiba wa Lasalo, nnumbwao.

20 Bahi Masa papilikene kuva Yesu àvenkwida, nang'e nkuhwena unachingamila, henga Maliya áisalidile chihi kukaya.

21 Masa nkunnyaulila Yesu kuchidoni, "Nang'olo, kwikavele ùùva upano, nnumbwangu akanahile.

22 Henga ñnimala kuva, ata vino chinu chohecho chumbennyuwa Nnungu, achiakwing'e."

23 Yesu nkunnyaulila Masa kuchidoni, "Nnumbulo achiafufuke."

24 Masa nkuyang'ula kuchidoni, "Ñnimala kuva, àmbefufuka liduva lya ntululilo, pavambefufuliwa vanu vammalele."

25 Yesu nkunnyaulila kuchidoni, "Nangu njo ufufulo na umi. Munu woheyo angukulupila nangu, ata kwahwa, achiave mumi.

26 Kila munu aikála nkati mwangu na kungukulupila, mwiko akambekuhwa. Dachí, ùnalakulupila alano?"

27 Masa nkunnyaulila Yesu kuchidoni, "Elo Nang'olo, nangu nakulupila kuva wako njo Kilisto, Mwana wanga Nnungu, ayula achilolewa kwida pachilambo."

### *Yesu ànfufula Lasalo*

28 Masa pamalidile kutangola malove anelo, nkuhwena unanchema Maliya adadaye, nkunnyaulila paweka kuchidoni, "Nkúhunda ànikamola, na anakuchema."

29 Maliya papilikene uchocho, nkupiyanya kutakatuka, nkummwenela Yesu.

30 Na Yesu ávele bado akànambikamola pachijiji, ávele chihi upala panapite Masa unachingamila.

31 Avala Vayahudi vánavele kukaya pamo na Maliya uvantuja ntima, pavammwene Maliya wapiyanya kutakatuka na kuhuma pawelu, nkunnon-dola. Vanang'o vátenda kuva áhwena kunsati unakuta.

32 Bahi Maliya pakamwele apala pávèle Yesu, nkutindivala malundi muyo mwanga Yesu, nkunnyaulila kuchidoni, "Nang'olo, kwikavele uuva upano nnumbwangu akanahile!"

33 Bahi Yesu pammwene Maliya na avala Vayahudi vánapapatene navo uvakuta, isungu nkumpwateka na kuhinginika muntima mwake.

34 Yesu nkuvauja kuchidoni, "Mùmmikile kwachi?" Vanang'o nkunnyaulila, "Nang'olo, ida upalole."

35 Yesu nkukuta wahumya mihodi.

36 Bahi Vayahudi vánalongene na Maliya nkuhauula kuchidoni, “Lolanga namuna chantamwije!”

37 Henga vanji nkuhauula kuchidoni, “Ayu munu ánnamije ayula munu anaputele meho. Dachí, akanahulwile kuntenda na Lasalo anahwe?”

38 Bahi Yesu nkuhwika kunsati akuno isungu yake uimpwatèkà. Na anewo nsati wávele lipanga, linahinikwije na liyanga likulungwa.

39 Yesu nkuhauula kuchidoni, “Liusang’anye anelyo liyanga!” Masa, nnumbuwe aneyo ahidíle, nkuhauula kuchidoni, “Nang’olo, hambí ànanung’a, kwa kuva nelo nni liduva lyancheche kutandikila pahidile!”

40 Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Dachí, níkákuhaulidile kuva ukàkulupila uchiuwone ukulu wanga Nnungu?”

41 Bahi vanang’o nkuliusa alila liyanga. Yesu nkulola muha kulihunde, nkuhauula kuchidoni, “Atata, nakushukulu kwa kuva wako ùnangupilikana.

42 Ònimala kuva ùnangupilikana maduva lammalele. Henga ngùtangwele malove anelo kwajili ya àáva vanu vavèle apano, uchinga vapate kukulupila kuva wako nni ungulaijije.”

43 Pamalidile kutangola malove anelo, Yesu nkunonoha lidi wachidoni, “Lasalo, huma pawelu!”

44 Bahi ayula munu anahwile, nkuhuma pawelu, akuno adingilijjwè sanda mmadodo na mmakono, na kumeho kwake kuhinikwije chitambala. Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “N’dingulange, munneke alihwenele.”

### *Ntemelo wa kummwalala Yesu*

*(Matayo 26:1-5, Mako 14:1-2, Luka 22:1-2)*

45 Bahi Vayahudi vohe vánapite kwanga Maliya, pavachiwene chitendo anecho chatendile Yesu, nkunkulupila.

46 Henga vanu vanji nkuhwena kwa Mafalisayo unavahaulila kuyamba achila chachitendile Yesu.

47 Bahi makuhani vakulu pamo na Mafalisayo nkutenda lilonji lya Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi, nkuhauula kuchidoni, “Tutende dachí? Lola ayuno munu chatenda vímaiho vyohe namene vya masaibu.

48 Tukànneka chihi wahweneha, vanu vammalele vàmbenkulupila, na Valoma navanang’o vàmbekwida unaondonganga Ing’ande yetu ya Nnungu na vanu vetu!”

49 Bahi munu yumo nnikuwa anelyo uvanchema Kayafa, ánavele Kuhani Nkulu wa mwaka anecho, nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu nanga pamumaite chinu chochecho!”

50 Dachí, mwenu mukóna kuva nni wasa munu yumo ahwe kwajili ya vanu vammalele, kuliko kuhwa vanu vammalele va chilambo achino?”

51 Nang’e nanga panatangwele malove anelo kwa ding’ano dyake mwene, íla kwa kuva mwaka anewo nang’e ávele Kuhani Nkulu, ánilauja kuva, Yesu àmbekuhwa kwajili ya Vayahudi,

52 na akee chihi kwajili ya Vayahudi weka, henga pamo na vana va Nnungu vammalele vamwadilikène pachilambo, uchinga avahimananye pamo na kuva chinu chimo.

53 Bahi kutandikila liduva anelyo, vakulu va Vayahudi nkuba uvatenda mitemelo ya kummwalala Yesu.

54 Bahi ing’anya ya anelyo, Yesu nanga panaongile kavila kwa kulilanguja kwa Vayahudi, íla ániuka anepo pamo na vakuhundwa vake nkuhwena pachinu pánavele pepi na lilanga, chijiji chimo chichémwa Efulaimu. Nkuikala aneko pamo na vakuhundwa vake.



<sup>55</sup> Na kwa kuva Sikukuu ya Vayahudi ichêmwa Pasaka\* yávele pepi, bahi vanu vohe kuhaloka mmijiji, nkuhwena ku Yelusalemu uchinga valihahule, kabla ikànambikamola sikukuu.

<sup>56</sup> Bahi vanu nkua uvantaha Yesu. Na pávanavele pamo nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu, nkua uvaujana kuchidoni, “Mwenu mwòna dachi? Dachi, nni muhiu kuva nanga pambeida kusikukuu aino?”

<sup>57</sup> Makuhani vakulu pamo na Mafalisayo váhumije amuli kuva, munu woheyo ambepamâla pachinu pavéle Yesu, avahaulile uchinga vankamule.

## 12

### *Yesu àpakwa mahuta*

*(Matayo 26:6-13, Mako 14:3-9, Luka 7:36-50)*

<sup>1</sup> Palanaisalidile maduva sita kuhwika Sikukuu ya Vayahudi ichêmwa Pasaka\*, Yesu nkuhwena ku Besaniya, chijiji chachiikala Lasalo, ayula wananfufwile Yesu kuhaloka kukuhwa.

<sup>2</sup> Aneko nkwandaliwa chakulya cha lyulo kwa eshima yanga Yesu. Masa nkua wawahudumila, na Lasalo ávele yumo wa vanu vachilya pamo na Yesu.

<sup>3</sup> Bahi Maliya nkutwala nusu lita ya mahuta lakunung'ila, lagalika namene, nkulapaka mmadodo langa Yesu na kulapukutanga madodo kwa ulindo wake. Na ing'ande yammalele nkunung'ila chihi mahuta anelo.

<sup>4</sup> Bahi nkuhundwa yumo wanga Yesu uvanchema Yuda Isikaliote, ayula anantengeleke Yesu lukoto, nkuhaua kuchidoni,

<sup>5</sup> “Mwadachi mahuta ala lakásumisijwe kwa dihela dyohe namene, nkuveng'a amahuvani dihela anedyo?”†

<sup>6</sup> Yuda átangwele uchocho akee kuchi ávavikila chididi amahuvani, henga ing'anya ávele nkwiwa. Na nang'e njo achichunga mpatila wa dihela, akuno wadakola dihela dichivikwa mumpatila anewo.

<sup>7</sup> Henga Yesu nkuhaua kuchidoni, “Nnekange, kwa kuva àtendile uchocho kwajili ya kuutayalisha mmili wangu kwa kungusika.

<sup>8</sup> Anevo amahuvani mùmbekuvanavo maduva lammalele, henga mukámbekuva na nangu maduva lammalele.”

### *Ntemelo wa kummwalala Lasalo*

<sup>9</sup> Vayahudi vohe vánípilikana kuva Yesu ávele ku Besaniya. Bahi nkuhwe-neng'ana ukwokwo, akee chihi ing'anya ya Yesu, henga pamo na kunannola na Lasalo anafufuliwije na Yesu kuhaloka kukuhwa.

<sup>10</sup> Bahi makuhani vakulu nkutenda ntemelo wa kummwalala na Lasalo,

<sup>11</sup> kwa kuva, ing'anya ya Lasalo, Vayahudi vohe vánílinyemya na vakulu vao, nkunkulupila Yesu.

### *Yesu àinjila muimanga ya Yelusalemu kwa kuhangalala*

*(Matayo 21:1-11, Mako 11:1-11, Luka 19:28-40)*

<sup>12</sup> Liduva lipapete, ichuwa likulu lya vanu vanaidile ku Yelusalemu kusikukuu ya Vayahudi ichêmwa Pasaka‡ vánípilikana kuva, Yesu ávele nndila kwida ya ku Yelusalemu.

<sup>13</sup> Bahi nkutwalanga dinavi dya mitende, nkuhwena unanchingamila, akuno uvanonoha lidi uvachidoni,

\* **11:55** Maeleso layâmba Pasaka, lola Yohana 2:13. \* **12:1** Maeleso layâmba Pasaka, lola Yohana 2:13. † **12:5** Munsitali auno Yohana àlembile “dinali 300.” Munu álipwa dinali imo kwa madengo la kawaida la liduva limo. Hambi dinali 300 nni sawa na nshahala wa kawaida wa malipo la maduva 300. ‡ **12:12** Maeleso layamba Pasaka, lola Yohana 2:13.

“Atumbyangwe Nnungu! Ubalikiwe wako uida kwa lina lya Nang'olo! Ubalikiwe wako Nfalume wa Isiraeli!”

<sup>14</sup> Yesu ankoyije mwana wa punda, nkumwikala, malinga chiilembwije Mmalemba Lanawe kuva,

<sup>15</sup> “Munayope, mwenu mwenedi mma imanga ya ku Yelusalemu! Lola, Nfalume wenu avenkwida, ankwedile mwana wa punda.”

<sup>16</sup> Anepo patandi vakuhundwa vake nanga pavanamaite mana la mambo anelo, henga Yesu patumbyengwe kwa kuhwa kwake nni pvakumbukidile kuva malove anelo lanilembwa Mmalemba Lanawe kumwamba nang'e, na njo vanu chivantendedile.

<sup>17</sup> Vanu vammalele vanafele pamo na Yesu wakati pananchemile Lasalo kuhaloka munsati na kunfufula kuhaloka kukuhwa, vanishuhudila anelo lanatendile Yesu.

<sup>18</sup> Bahi ing'anya ya anelyo, vanu vohe namene vanihwena unanchingamila Yesu, kwa kuva vanipilikana kuva Yesu njo atendile chimaiho cha lisaibu anelyo.

<sup>19</sup> Bahi Mafalisayo pavalawene anelo, nkuhulanila kuchidoni, “Wala nanga chinu chitumbehulula kutenda. Lola, vanu vammalele vanituleka nkumpapata nang'e.”

*Yesu alauja kuyamba kuhwa kwake*

<sup>20</sup> Pavele na Vagiliki fulani vanaidile ku Yelusalemu unnannyuwa Nnungu mahiku la Sikukuu ya Vayahudi ya Pasaka \*\*.

<sup>21</sup> Bahi vanu anepo nkumwenela Filipo anavele mwenedi wa ku Betisaida chilambo cha ku Galilaya, nkunnyaulila kuchidoni, “Nang'olo, hwetu tulembela tumwone Yesu.”

<sup>22</sup> Filipo nkuhwena unannyaulila Anduleya, bahi vammalele vavili nkuukananga nkuhwena unannyaulila Yesu.

<sup>23</sup> Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Uhiku wa kutumbyangwa kwa Mwana wa Munu tayali unikamola.

<sup>24</sup> Nangu ninnyaulilanga uhiu kuva, imbeyu ya ngano ikanamatokele muulongo nkuhwa, lisalila chihi uchocho kuva imbeyu imo. Henga ikamatokela muulongo nkuhwa, inamela na kuhumya vihepo vyohe.

<sup>25</sup> Munu woheyo autamwa namene umi wake nchilambo achino kupunda chantamwa Nnungu, anepo akambekuva na umi ukee na ntululilo, na munu woheyo akautamwa namene umi wake nchilambo achino, anepo ambekuva na umi ukee na ntululilo.

<sup>26</sup> Munu woheyo akalembela ungutumikila nangu alembelwa angupapate nangu, na pachinu pohepo panimbekuva nangu njo upopo pambekuva ntumishi wangu. Na munu akangutumikila nangu, bahi Atata achiamweshimu munu anepo.

<sup>27</sup> Hambu isungu yangu inakambakamba. Dachi, ngutangole chinu ntwani? Dachi, ninnyuwe Atata angupohe muuhiku auno wa kubanika? Nanga, nangu nniida kwajili ya alala lambetendeka muuhiku auno.

<sup>28</sup> Atata, litumbyange lina lyako!” Bahi nkupilikanika lidi kuhaloka kulihunde ulichidoni, “Nnilitumbyanga, na nguchinilitumbyange kavila.”

§ **12:15** Auno nsitali ilembwije “Sayuni” na Vayahudi vatumilila lina anelyo uvamba imanga ya Yelusalemu. Na maeleso layamba Sayuni, lola Matayo 21:5. \*\* **12:20** Maeleso layamba Pasaka, lola Yohana 2:13.

<sup>29</sup> Likuwa lya vanu vanaimidile pachinu apala pavapilikene lidi anelyo nkuchidoni, “Anelyo nni lidi lya ing'uva!” Vanji nkuchidoni, “Malaika ànitangonawe!”

<sup>30</sup> Henga Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Lidi alino likápilikanike ing'anya yang'une, henga kwajili yenu mwenu.

<sup>31</sup> Uhiku wa kuhukumiwa kwa chilambo achino ùnikamola. Hambi Nanchindenga ntawala wa chilambo achino àmbeyahwa.

<sup>32</sup> Henga nangu panimbenyanyuliwa muha chilambo, nìmbevatenda vanu vammalele vaide kwang'une.”

<sup>33</sup> Yesu átangwele uchocho kulanguja namuna chambekuhwa muha nsalaba.

<sup>34</sup> Bahi likuwa lya vanu nkunyang'ula Yesu kuchidoni, “Hwetu tùnipilikana Mmalemba Lanaswe kuva, Kilisto àmbekuva na umi ukee na ntululilo. Hambi wako ùhaua dachi kuva Mwana wa Munu àlembelewa anyanyuliwe muha? Na aneyo Mwana wa Munu ni nnani?”

<sup>35</sup> Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nng'anje bado ùvele pamo na mwenu kwa uhiku kadiki. Bahi onganga upopa pamuvele na nng'anje, uchinga lupi lunannyunike, kwa kuva, aōnga nnupi akápamaite pachinu pahwena.

<sup>36</sup> Bahi upopa paupwawije nng'anje, ukulupilange anewo nng'anje, uchinga mùùve mmana mma nng'anje.” Yesu pamalidile kutangola malove anelo, nkuuka, nkuhwena unalipiha kulehu na alila likuwa.

### *Vayahudi vakákulupila*

<sup>37</sup> Ikànavá Yesu átendile vimaiho vya masaibu anelo lammalele pameho pavo, henga nanga pavanankulupidile.

<sup>38</sup> Anelo lánitendeka uchinga latimile malove lanatangwele nabii Isaya kuva,

“Nang'olo, nnani akulupidile habali ituyanajijje?

Nnani ahunukuliwije matendo la dimongo dyanga Nang'olo?”

<sup>39</sup> Na uchocho, vakanahulule kukulupila kupapatana na malove la Isaya kuva,

<sup>40</sup> “Nnungu ànilaputaja meho lavo, na kudiidyopya ding'ano dyavo, uchinga vanahulule kulola kwa meho lavo, au kumala kwa ding'ano dyavo, uyopa vànannaukila Nnungu, nanang'e nkuvalamya.”

<sup>41</sup> Isaya átangwele malove anelo kwa kuva ániwona ukulu wa Yesu na kuhaula habali dyake.

<sup>42</sup> Anepo vakulu vohe va Vayahudi váninkulupila Yesu. Henga ing'anya ya kuvayopa Mafalisayo, nanga pavanahawile kuva vànikulupila uvayopa vànavingangwa n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu.

<sup>43</sup> Vanang'o vánitamwa namene kulombolewa na vanu kuliko kulombolewa na Nnungu.

### *Munu ankulupila Yesu, ànkulupila na ayula antumile*

<sup>44</sup> Yesu nkunonoha lidi nkuchidoni, “Munu woheyo angukulupila nangu, akángukulupila chihi nangu, henga ànkulupila na ayula angutumile.

<sup>45</sup> Na munu woheyo angwōna nangu, uchocho àmwona na ayula angutumile.

<sup>46</sup> Nangu ngùidile pachilambo uchinga ngùùve muchi nng'anje, uchinga ayula angukulupila anaikale nnupi.

<sup>47</sup> Munu akàlapilikana malove langu koka anakamule, anepo nike nangu nimbennyukumu. Kwa kuva, nangu nikáidile unavahukumu vanu va pachilambo, henga ngúidile unavapoha.

<sup>48</sup> Munu anguhíta nangu na malove langu, malove àlalá langutangwele nni lambennyukumu munu aneyo liduva lya ntululilo.

<sup>49</sup> Kwa kuva, nangu nikanatangwele kwa mamulaka langu nimwene, henga Atata angutumile nni angulaijije malove lammalele langutangola.

<sup>50</sup> Nangu ñnimala kuva, amuli dyake njo divatênda vanu vâave na umi ukee na ntululilo. Bahi uchila changuhaulidile Atata njo uchila chingutangola nangu.”

## 13

### *Yesu àvakalavya vakuhundwa vake madodo pachakulya cha Pasaka*

<sup>1</sup> Bahi uhiku wa Sikukuu ya Vayahudi ichêmwa Pasaka\* wevele pepi kuhwika. Na Yesu ánimala kuva uhiku wake wa kuuka pachilambo na kuhwena kwa Atatake ùnikamola. Na ánavatamwa namene vanu vake vavêle pachilambo, na ánavatamwa mpaka kuntululilo.

<sup>2</sup> Yesu pamo na vakuhundwa vake pavanavenkulya chakulya chalyulo, Ibilisi ávele antadilè Yuda mwana wanga Simoni Isikalote makudungilo la kuntengeleka Yesu.

<sup>3</sup> Na Yesu ánimala kuva Atatake ànkamujije vitukutuku vyammalele, na ánimala kuva áhaleke kwanga Nnungu na àuya kwanga Nnungu.

<sup>4</sup> Bahi Yesu, nkutakatuka pameza, nkuula likoti lyake, nkutwala litaulo nkulihunga nchikundu.

<sup>5</sup> Anepo nkutaya medi nchikalango, nkutandilika kuvakalavya vakuhundwa vake madodo na kuvapukutanga kwa alila litaulo lyanahungile nchikundu.

<sup>6</sup> Paikamwele samu yanga Petulo,† nang'e nkummuja Yesu kuchidoni, “Nang'olo, muhiu wako ùmbengukalavya nangu madodo?”

<sup>7</sup> Yesu nkuhaua kuchidoni, “Chíngutênda wako ukambechimala hambi, henga uchiuchimale lukoto.”

<sup>8</sup> Petulo nkunnyaaulila Yesu kuchidoni, “Mwiko wako ukambengukalavya nangu madodo!” Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Nikanakukalavye, wako ukee chinu chimo na nangu.”

<sup>9</sup> Petulo nkuhaua kuchidoni, “Nang'olo ngukalavye, henga akee chihi madodo weka, ila ngukalavye makono na mmuti mwalehu.”

<sup>10</sup> Yesu nkunnyaaulila Petulo kuchidoni, “Munu alihingile àlembelewa chihi akalave mmadodo bahi, kwa kuva mmili wake wammalele ùnihahuka. Na mwenu mùnihahuka, henga akee mwenu mmammalele muhahwíke.”

<sup>11</sup> Yesu ánimmalá ayula ambentengelêka, njo mana áhawile kuva, “ake mwenu mmammalele muhahwíke.”

<sup>12</sup> Yesu pamalidile kuvakalavya madodo, nkuwala kavila likoti lyake, nku-naikala pachinu panaikele kanandi, nkuvauja kuchidoni, “Dachi, mùnimala mana la alino lingulitendile?”

<sup>13</sup> Mwenu mùnguchema nangu kuva, ‘Nkúhunda’ na ‘Nang'olo,’ na mwenu mùtangola uhiu, kwa kuva nni chinguvele.

\* **13:1** Maeleso layâmba Pasaka, lola Yohana 2:13. † **13:6** Mmisitali aino ìlembwije “Simoni Petulo,” malina anelo mavili lávele la munu yumo, yani Petulo. Simoni lyávele lina linji lyanga Petulo.

14 Bahi ikàva nangu ngujukîle Nang'olo na Nkúhunda wenu, nìnkalavije mwenu madodo lenu, bahi na mwenu uchocho mùlembelwa mukalavyane madodo mmene kwa mmene.

15 Nangu nìmpele mwenu nfano, uchinga na mwenu mutende malinga nangu chinintendeledile mwenu.

16 Nangu nìnyaulilanga uhiu kuva, ntumwa nanga pávâ nkulu kumpunda nang'olo wake, wala n'jumbe nanga pávâ nkulu kumpunda ayula antumîle.

17 Bahi ikàva mùnilamala anelo, mùmbekuva na wasa mukàlatenda."

*Yesu àlauja kuva Yuda àmbentengeleka*

*(Matayo 26:20-25, Mako 14:17-21, Luka 22:21-23)*

18 "Alano làngutangola lakánnyamba mwenu mmammalele. Nangu nìnivamala avala univatandwele. Henga lasima latimile Malemba Lanawe lahaûla kuva, 'Ayula alîle chakulya pamo na nangu, àningupindikuka kuva mmongo wangu.'

19 Nangu nìnyaulila mwenu vino, kabla anelo lammalele lakànambihumila, uchinga palambhumila, mukulupile kuva, 'Nangu nni Unene.'

20 Nangu nìnyaulilanga uhiu kuva, ampwechelêla ayula unguntumîle, àngupwechelela na nangu, na munu angupwechelêla nangu, àmpwechelela na ayula angutumîle."

21 Yesu patangwele malove anelo isungu yake nkukambakamba, nkuchidoni, "Nangu nìnyaulilanga uhiu kuva, munu yumo mmwenu àmbengutengeleka."

22 Vakuhundwa nkulolana, kwa kuva nanga pavachimmala ayula wachimmmwamba.

23 Na nkúhundwa yumo muavala vakuhundwa vake, anatamwíjwe namene na Yesu, áyamene na Yesu pavanavele nkulya.

24 Bahi Petulo nkunkapila ayula nkuhundwa, nkunnyaulila kuchidoni, "Mmuje àmwamba nnani."

25 Bahi ayula nkuhundwa nkuntepela Yesu, nkummuja kuchidoni, "Nang'olo, ùmwamba nnani?"

26 Yesu nkuyang'ula kuchidoni, "Ayula unimbemwing'a chibeduli cha nkate chinimbechuvika m'bakuli, nni uyoyo." Bahi Yesu nkuchuvika chibeduli cha nkate m'bakuli nkumwing'a Yuda mwana wanga Simoni Isikaliote.

27 Yuda papwecheledile chihi achila chibeduli, Nanchindenga nkumwenda. Bahi Yesu nkunnyaulila kuchidoni, "Anecho chumbetenda, piyanya kuchitenda!"

28 Henga wala munu yumo muavala vanaikele pachakulya anamaite ing'anya ntwani annyaulidile uchocho.

29 Yuda kwa kuva ávele nkúkondya dihela, vakuhundwa vanji vátenda kuva Yesu ànyaulidile akasume vitukutuku vilembelêwa kwajili ya sikukuu, au akaveng'e amahuvani chinu chohecho.

30 Bahi Yuda papwechedile achila chibeduli cha nkate, upala nkuhuma pawelu. Na uhiku wene anewo, wávele chilo.

*Amuli yahambi*

31 Yuda paukile, Yesu nkuchidoni, "Hambi Mwana wa Munu ànitumbyangwa, na Nnungu ànitumbyangwa kupitila Mwana wa Munu.

32 Na ikàva Nnungu ànitumbyangwa kupitila nang'e, bahi na Nnungu mwene àmbentumbyanga nang'e, na akambetima kuntumbyanga.

<sup>33</sup> Mmanavangu, nangu ngùvele pamo na mwenu kwa mahiku kadiki. Mùmbengutaha, henga malinga chinivahaulidile vakulu va Vayahudi, hambì nìnyaulilanga na mwenu kuva, kunguhwena nangu, mwenu mukambehulula kwida.

<sup>34</sup> Nangu nìmwing'anga amuli yahambi kuva, tamwana. Malinga nangu chinintamwiye mwenu, na mwenu tàmwana uchocho.

<sup>35</sup> Mwenu mukàtamwana, vanu vammalele vachivamale kuva mwenu nni mmakuhundwa vangu.”

*Yesu àlauja kuva Petulo àmbenkana*

*(Matayo 26:31-35, Mako 14:27-31, Luka 22:31-34)*

<sup>36</sup> Petulo nkummuja Yesu kuchidoni, “Nang'olo, ùhwena kwachi?” Yesu nkunyang'ula kuchidoni, “Kunguhwena nangu, kwa hambì ukambehulula kungupapata, henga uchiungupapate paida.”

<sup>37</sup> Petulo nkummuja Yesu kuchidoni, “Nang'olo, ing'anya ntwani nikàhulula kukupapata hambì? Nangu ngùvele chihi tayali kuhwa ing'anya yakuwe.”

<sup>38</sup> Yesu nkunyang'ula kuchidoni, “Dachi, muhiu kuva ùvele tayali kuhwa ing'anya yang'une? Nangu nikuhaulila uhiu kuva, ung'uku nannume kabla akànambikongovela, wako ùmbekuva ungukanile myanda mitatu.”

## 14

*Yesu njo indila ya kuhwena kwa Atata*

<sup>1</sup> Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Mwenu wala mu-nakambekambe mmitima mwenu. Nkulupilange Nnungu, na ngukulupilange na nangu mwalehu.

<sup>2</sup> Nng'ande mwa Atatangu mùvele nafasi yohe, kwikavele ikàva uchocho nikàvele nìnyaulidile. Na hambì ngùhwena unamwandalila anepo pachinu.

<sup>3</sup> Nikàmalila kumwandalila mwenu pachinu, nguchinguuye nikantwalange, uchinga apala panimbekuva nangu na mwenu mùùve upopo.

<sup>4</sup> Na mwenu mùnimala indila ìhwena aneko kunguhwena nangu.”

<sup>5</sup> Tomaso nkummuja Yesu kuchidoni, “Nang'olo, hwetu tukàmaite kuuhwena, hambì tùmbehulula dachi kuimala aneyo indila?”

<sup>6</sup> Yesu nkunyang'ula kuchidoni, “Nangu njo Indila, na Uhiu na Umi. Nanga munu ahulùla uhwena kwa Atata Nnungu bila kupitila kwang'une.

<sup>7</sup> Ikàvele umungumala nangu, mukanimmala na Atatangu mwalehu. Na kutandikila hambì mùnimimala, na tayali mùnimwona.”

<sup>8</sup> Filipo nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nang'olo, tulanguje Atata Nnungu, na hwetu tuchitutolele.”

<sup>9</sup> Yesu nkunnyaulila Filipo nkuchidoni, “Filipo, ngùtandilike machedo kwikala na mwenu mpaka hambì, dachi kuva ukànangumala? Anguwène nangu, àmmwene na Atata Nnungu. Hambì wako ùhulula dachi kuhwala kuva, “Tulanguje Atata Nnungu”

<sup>10</sup> Dachi, wako ukàkulupila kuva nangu ngùvele nkati mwa Atata Nnungu na Atata Nnungu àvele nkati mwangu? Malove laninnyaulila mwenu lakàhaloka chihi kwang'une, ìla Atata Nnungu àvele nkati mwangu nni akòla madengo lake kupitila nangu.

11 Ngukulupilange nangu, panguhaula kuva, nangu ngùvele nkati mwa Atata Nnungu na Atata Nnungu àvele nkati mwangu. Ikàva nkátamwanga kukulupila uchocho, bahi kulupilanga ing'anya ya masaibu langulatenda.

12 Nangu nìnyaulilanga uhiu kuva, angukulupila nangu, nang'e achialatende àlálá langulatenda nangu, na achiahaliye kutenda makulu kupunda ala, ing'anya nangu ngùhwena kwa Atata Nnungu.

13 Na chinu chohecho chimumbeyuwa kwa lina lyangu, nguchinguchitende, uchinga Atata Nnungu apate kutumbyangwa kupitila Mwanawe.

14 Na nkànguyuwa chinu chohecho kwa lina lyangu, nguchinguchitende.”

### *Umumu Wanaswe*

15 “Mukàngutamwa nangu, muchimudikamule amuli dyangu.

16 Na nangu nguchininyuwe Atata Nnungu, nanang'e achiamwing'e mwenu Nkúyangata yunji, aikale na mwenu bila ntululilo.

17 Nang'e nni Umumu wa uhiu. Vanu va pachilambo vakáhulula kumpwechela, kwa kuva vakámwona na wala vakámmaite. Henga mwenu múnimmala kwa kuva àikala pamo na mwenu na àmbekuva nkati mwenu.

18 Nikambenekanga mwenu mùùve muchi mmana vachiva, henga ngu-chinimwidile mwenu.

19 Uisalidile chihii uhiku kadiki, vanu va pachilambo vakambengwona, henga mwenu muchimungwone. Kwa kuva nangu nimumi, na mwenu uchocho mùmbekuva mmumi.

20 Na palimbekamola anelyo liduva muchimumale kuva nangu ngùvele nkati mwa Atatangu, na mwenu mùvele nkati mwangu na nangu ngùvele nkati mwenu.

21 Munu woheyo adipwechêla amuli dyangu na kudikamula, nang'e nni angutámwa. Na munu angutámwa nangu, Atatangu achiantamwe munu aneyo, na nangu nguchinguntamwe na kulilanguja kwa munu aneyo.”

22 Bahi Yuda, akee ayula Yuda Isikaliote, nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nang'olo, imbehululika dachi ulimaihe kwetu hwetu na akee kwa vanu va pachilambo?”

23 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Munu akàngutamwa nangu achialakamule mahundo langu, na Atatangu achiantamwe munu aneyo, na hwetu tuchituide kwanga nang'e na kwikala nawe.

24 Munu akàngutamwa nangu, nang'e akálakamula malove langu. Na mahundo lamupilikene lakávele langu, ila ni la Atata Nnungu angutumile.

25 Nangu nìnyaulidile alano vino, panguvele pamo na mwenu.

26 Henga Atata Nnungu àmbentuma Nkúyangata kwa niaba yangu, yani Umumu Wanaswe. Na aneyo Umumu achiannyunde kila chinu na kunkumbusanga lammalele laninnyaulidile.\*

27 Nangu nìnnekelanga amani. Amani yangu nìmwing'anga mwenu. Nangu níkámwing'a mwenu amani aino muchi chilambo chichihumya. Munakambekambe mmitima yenu na wala munayope.

28 Múningupilikana panichinnyaulila kuva, ‘Nangu nguvenkuhwena, na nguchinguuye kavila kwenu mwenu.’ Na mwenu mukàchiva umungutamwa nangu, bahi nkanihangalala ing'anya ngùhwena kwa Atata Nnungu, kwa kuva, nang'e njo nkulu upunda nangu.

\* 14:26 Nsitali auno ùlembwiye “àmbentuma mulina lyangu.” Kuntuma munu mulina, mana lake, ahwene kwa niaba ya munu mwene lina anelyo.

<sup>29</sup> Nangu nĩnnyaulidile malove alano hambu kabla lakànambihumila, uchinga palambehumila mupate kukulupila.

<sup>30</sup> Nangu nikambetangola kavila malove lohe na mwenu, kwa kuva, Nanchindenga ntawala wa chilambo achino àvenkwida. Na nang'e akee na dimongo kwang'une,

<sup>31</sup> henga vanu va pachilambo vàmbelewa vamale kuva nangu nàntamwa Atata Nnungu, na njo mana ngùtenda kila chinu malinga changulaijije. Hambu imilanga, tuukanange apano!"

## 15

### *Yesu njo nzabibu uhiu*

<sup>1</sup> Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, "Nangu njo nzabibu uhiu, na Atatangu njo nkùlima.

<sup>2</sup> Na kila lutavi lulundène na nangu lukànape vihepo, nang'e analucheketa, na kila lutavi lùpa vihepo, nang'e analuhunila uchinga luhaliye kupa namene.

<sup>3</sup> Mwenu tayali munihunwa na kuhahulwa kupitila mahundo laninnyaulidile.

<sup>4</sup> Hweneha kulundana na nangu, na nangu nguchinguhwenehe kulundana na mwenu. Malinga lutavi chilukahulula weka kupa vihepo lukanalundane na nzabibu, uchocho na mwenu nkàhulula weka kupa vihepo mukanahwenehe kulundana na nangu.

<sup>5</sup> Nangu njo nzabibu na mwenu njo dinavi. Munu woheyo ahwenèha kulundana na nangu, na nangu nikàhweneha kulundana nawe, munu aneyo àpa vihepo vyohe, kwa kuva, bila nangu mwenu nanga chimumbehulula kuchitenda.

<sup>6</sup> Munu woheyo akàhweneha kulundana na nangu, aneyo àvele muchi lutavi luyàhwa pawelu, nkuyuma. Dinavi malinga anedyo, dinalokotanywa na kuyahwa mmoto, nkupya.

<sup>7</sup> Mukàhweneha kulundana na nangu na malove langu lakàikala nkati mwenu, yuwanga chinu chohecho chimulembela, na muchimutendewe.

<sup>8</sup> Mwenu mukàpa vihepo vyohe, mùva mmakuhundwa vangu mma uhiu, na mukàva uchocho Atatangu achiatumbyangwe.

<sup>9</sup> Malinga Atata changutamwije nangu, uchocho na nangu nni chingutamwije mwenu. Bahi hweneha kuikalanga muitamwi yangu.

<sup>10</sup> Mukàdikamula amuli dyangu muchimuhwenehe kuikala muitamwi yangu, malinga nangu chinidikamwile amuli dya Atatangu na kuhweneha kuikala muitamwi yake.

<sup>11</sup> Nangu nĩnnyaulidile mwenu malove alano uchinga muhanganalale malinga chinguhanganalala nangu, na ihanganaladi yenu ìive ing'ulu.

<sup>12</sup> Aino njo amuli yangu inimwing'anga mwenu, Tamwana, malinga nangu chinintamwanga mwenu.

<sup>13</sup> Nanga munu avèle na itamwi ing'ulu kupunda aino ya munu kukubali kuhwa kwajili ya ayanjavake.

<sup>14</sup> Mwenu nni mmayanjavangu, mukàtenda àlalá laninnaija.

<sup>15</sup> Nangu nikànchema mwenu kuva mmatumwa, kwa kuva, ntumwa nanga pamaite lalatenda nang'olo wake. Henga nangu nĩnchema mwenu kuva ayanjavangu kwa kuva ñnĩnnyaulilanga lammalele langupilikene kwa Atatangu.

<sup>16</sup> Akee mwenu mungutandwèle nangu, henga nangu njo nintandwèle mwenu na kuntuma muhwene mukape vihepo na vihepo vyenu vihwenehe



kupwawa, uchinga Atata Nnungu amwing'e mwenu chinu chohecho chimumbennyuwa kwa lina lyangu.

<sup>17</sup> Bahi amuli inimwing'anga mwenu nni aino, Tamwana.”

*Vanu va pachilambo vammenga Yesu na vakuhundwa vake*

<sup>18</sup> Bahi Yesu nkuhweneha kutangola kuchidoni, “Vanu va pachilambo vakammenga mwenu, mumale kuva vâtandilike unguvenga nangu kabla vakâambimmenga mwenu.

<sup>19</sup> Kuikavele umuva mmanu mmapano pachilambo, vanu va pachilambo vakanintamwa malinga chivavatamwa vanu vake. Henga nangu nîntandilelele mwenu kuhaloka nchilambo achino, na mwenu mukee mmanu mmachilambo achino kavila, njo mana vanu va pachilambo vâammenga.

<sup>20</sup> Himukila malove laninnyaulidile kuva, ntumwa nanga pává nkulu kumpunda nang'olo wake. Ikâva vângulagihije nangu, na mwenu uchocho muchimulagihwe. Na ikâva vânilakamula mahundo langu, bahi vachivalakamule na mahundo lenu.

<sup>21</sup> Henga anelo lammalele vâmbentendela mwenu, ing'anya yang'une, kwa kuva, nanga pavammaite ayula angutumîle.

<sup>22</sup> Ikâchiva nikâida ûnatangonavo, wala vakânave na masambi, henga hambivakee na mwakukanila masambi lavo.

<sup>23</sup> Muni anguvênga nangu, aneyo âmmenga na Atatangu mwalehu.

<sup>24</sup> Kuikavele nikâtenda kwavo mambo lakâambitendwa na muni woheyo vakânave na masambi. Henga hambivânilona mambo anelo, na vâvechinkutuvenga, nangu pamo na Atatangu mwalehu.

<sup>25</sup> Henga vâtendile uchocho uchinga latimile Malemba Lanaswe lalembwîjwe mu Sheliya yavo kuva, 'Vânguvengile chihi bila ing'anya!'

<sup>26</sup> Na pámbeidâ aneyo Nkúyangata unimbentuma kwenu mwenu kuhaloka kwa Atata Nnungu, nang'e âmbengushuhudila nangu. Nang'e nni Umumu wa uhiu ahalôka kwa Atata Nnungu.

<sup>27</sup> Na mwenu uchocho, muchimungushuhudile nangu, kwa kuva mùvele pamo na nangu kutandikila patandi.”

## 16

<sup>1</sup> Yesu nkuhweneha kutangola kuchidoni, “Nangu nînnyaulidile malove anelo lammalelele uchinga munaleke kukulupila.

<sup>2</sup> Mûmbevingangwa n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu. Na ûmbehwika uhiku, muni woheyo akâmmwalala mwenu âmbetenda kuva ântumikila Nnungu.

<sup>3</sup> Vâmbetendanga mambo anelo ing'anya nanga pavammaite Atata Nnungu na wala nanga pavangukameke nangu.

<sup>4</sup> Nînnyaulidile anelo, uchinga paumbewhika uhiku anewo muhimukile kuva, nangu naninnyaulila.”

*Madengo la Nkúyangata, yani Umumu Wanaswe*

“Nangu, nikanannyaaulidile malove alano patandi ing'anya nangu ngúvele pamo na mwenu.

<sup>5</sup> Henga hambingûhwena kwanga ayula angutumîle na wala nanga muni angûja kuva, 'Ûhwena kwachi?'

<sup>6</sup> Henga ing'anya nînnyaulidile malove anelo, mitima yenu ìvele nnihindambi likulu.

<sup>7</sup> Nangu nĩnyaulilanga uhiu kuva, wasa kwenu mwenu nangu nikáhwená, kwa kuva, nangu nikánahwene, aneyo Nkúyangata, yani Umumu Wanaswe akambekwida kwenu mwenu. Henga nangu nikáhwená nguchinguntume aide kwenu.

<sup>8</sup> Nang'e pámbèidà àmbavamaihija vanu va apano pachilambo kuva nanga pavaelewije kuyamba masambi na haki yangu na hukumu yanga Nnungu.

<sup>9</sup> Vanang'o nanga pavaelewije kuyamba sambu ing'anya nanga pavan-gukulupila nangu.

<sup>10</sup> Na àmbavamaihija kuyamba haki yangu ing'anya ngùhwena kwanga Atata Nnungu, na mwenu nkambengwona kavila.

<sup>11</sup> Na àmbavamaihija kuva vānikosela kuyamba hukumu, ing'anya Nanchin-denga, ntawala wa chilambo achino ànihukumiwa tayali.

<sup>12</sup> Nangu ngùvele na malove lohe lakunnyaulila mwenu, henga kwa vino nkambehulula kulapililila.

<sup>13</sup> Henga pámbekamòlà aneyo Umumu wa uhiu, nang'e àmbennodya mwenu kupapata uhiu wammalele. Nang'e akambetangola kwa mamulaka lake mwene, henga àmbetangola chihi àlálá lámbeplikànà, nanang'e àmbentangila mwenu habali dya mambo lámbekwidà.

<sup>14</sup> Nang'e àmbengutumbyanga nangu kwa kunnyaulila mwenu malove àlálá lápwechedilè kuhaloka kwang'une.

<sup>15</sup> Vyammalele vyavele navyo Atata nni vyang'une, na njo mana ngùhawile kuva malove lambennyaulila aneyo Umumu làhaloka kwang'une."

### *Lihindambi limbepindikuka kuva ihangaladi*

<sup>16</sup> Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, "Ùisalidile chihi uhiku kadiki nkambengwona, na bada ya uhiku kadiki muchimungwone kavila!"

<sup>17</sup> Bahi vakuhundwa vake vanji nkutandilika kuujana kuva, "Àvele na mana ntwani patuhaulila kuva, 'Ùisalidile chihi uhiku kadiki nkambeng-wona, na bada ya uhiku kadiki muchimungwone kavila?' Na àvele na mana ntwani pahaula kuva, 'Ngùhwena kwanga Atata Nnungu?' "

<sup>18</sup> Bahi nkuvu uvaujana kavila kuchidoni, "Àvele na mana ntwani pahaula kuva, 'uhiku kadiki?' Tukámaite àyamba chamani."

<sup>19</sup> Yesu ánimala kuva vachivamuje, bahi nkuvahaulila kuchidoni, "Dachi, mwenu mùujana kuyamba àlálá langútangwèlè kuva, 'Ùisalidile chihi uhiku kadiki nkambengwona, na bada ya uhiku kadiki muchimungwone kavila?'

<sup>20</sup> Nangu nĩnyaulilanga uhiu kuva, mwenu mùmbekuta na kulikutangila, henga vanu va chilambo achino vāmbehangalala. Na mwenu mùmbekuva nñihindambi, henga lihindambi lyenu limbepindikuka kuva ihangaladi.

<sup>21</sup> Nkongwe pávā na uchungu wa kuveleka, àona kupwateka kwa kuva uhiku wake ùnihwika. Henga akàmmaleka mwana, akáhimukila kavila ip-weteki yammalele ing'anya ya ihangaladi ya kuveleka kwa mwana pachil-ambo.

<sup>22</sup> Na mwenu uchocho hambu múnayuvála, henga nguchinimwonange kavila, na mùmbehangalala mmitima yenu, na ihangaladi yenu nanga munu ambemmusija.

<sup>23</sup> Na kutandikila nñiduva aneyo nanga chinu chimumbenguuja. Nangu nĩnyaulilanga uhiu kuva, chinu chohecho chimumbennyuwa Atata Nnungu kwa lina lyangu, nang'e achiamwing'ange.

24 Mpaka hambi mukánambiyuwa chinu chohecho kwa lina lyangu. Mweni yuwa chihi, na muchimupate, uchinga ihangaladi yenu itimilike.”

### *Nangu ñnichilema chilambo*

25 “Ninnyaulidile malove anelo kwa mifano. Henga uchiukamole uhiku unikambetangola na mwenu kavila kwa mifano, henga ñimbennyaulila chihi bila kumpiha chinu chohecho kunnyamba Atata Nnungu.

26 Na kutandikila nniduva anelyo, mumbeyuwa kwa lina lyangu, na nangu nikánnyaulila kuva ñimbennyuwa Atata Nnungu kwajili yenu mwenu.

27 Kwa kuva, Atata Nnungu mwene ànantamwanga mwenu. Ànantamwanga mwenu ing’anya mungutamwije nangu na kukulupila kuva ngùhaleke kwa Nnungu.

28 Nangu ngùhaleke kwa Atata Nnungu, nkuida pachilambo, na hambi ngùchileka chilambo, ngùuya kwa Atata Nnungu.”

29 Vakuhundwa vake nkunnyaulila kuchidoni, “Enhee! Hambi ùhaua chihi mwandu wala nanga pautangola kwa mifano.

30 Hambi hwetu tùnimala kuva wako ùnimala kila chinu, na wala ukánindilila munu akuuje chinu. Bahi ing’anya ya anelyo, tùnakulupila kuva ùhaleke kwa Nnungu.”

31 Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, hambi mùnakulupila?”

32 Uhiku ùvenkwida, na uhiku wene ùnikamola, uhiku anewo nni umumbemwadilihanywa, kila munu walihwenela kukaya kwake, na mwenu mumbenguleka chihi weka. Henga nangu nikávele weka, kwa kuva Atata Nnungu ávele pamo na nangu.

33 Nangu ñinnyaulidile malove alano uchinga mùùve na amani kwa kulundanywa na nangu. Mweni mumbebanihwa apano pachilambo, henga likamyange mitima, kwa kuva nangu ñnichilema chilambo.”

## 17

### *Yesu àvayuwila vakuhundwa vake*

1 Yesu pamalidile kutangola malove anelo, nkulola muha kulihunde nkuchidoni, “Atata, hambi uhiku ùnikamola. Ntumbyange Mwanalo uchinga nanang’e akutumbyange wako.

2 Kwa kuva, ùmpele mamulaka pachanya pavanu vammalele, uchinga vanu vammalele vumpele aveng’e ùmi ukee na ntululilo.

3 Na umi ukee na ntululilo nni auno, vakumale wako Nnungu wa uhui wa weka, na vammale na Yesu Kilisto untumile.

4 Nangu ñnikutumbyanga wako apano pachilambo, kwa kuva, madengo lungupele kulatenda ñnilamalila.

5 Hambi Atata, ngutumbyange pameho pako, kwa aula ukulu unnavele nawo pannavele kwakuwe, kabla chilambo chikánambiumbwa.

6 Nangu ñnikumaiha\* kwa vanu vungupele namuna chuvele, vanu avala vuvatandwele kuhaloka pachilambo. Vanang’o vávele vanu vako, na wako nkuning’a váva vangu, na vanang’o vànìlakamula mahundo lako.

7 Na hambi vànimala kuva, vyammalele vyungupele vihaloka kwakuwe.

\* 17:6 Munsitali auno Yohana àlèmbile, “ñnilimaiha lina lyako.” Na vanu va chipindi achila vâlítambulanga lina kwa kumwamba munu mwene na mamulaka lake, bahi apano Yesu ámmahije Nnungu mwene akee chihi lina.

<sup>8</sup> Kwa kuva, malove lúngupèlè nìvapele vanang'o, na vànìlapwechela na kumala kuva muhiu ngùhaleke kwakuwe na kukulupila kuva wako njo ungutumìle.

<sup>9</sup> Nangu nìvayuwila vanang'o. Wala nanga panguvayuwila vanu va chilambo, henga nìvayuwila avala vungupele, kwa kuva vanang'o nni vako.

<sup>10</sup> Vammalele vavèle vanu nni vako, na vavèle vako nni vangu, na nangu ñnitumbyangwa kupitila vanang'o.

<sup>11</sup> Nangu nikambeisalila chihi pachilambo, henga vanang'o vavèle upano pachilambo na nangu ngwida kwakuwe. Atata Wanaswe, uvachunge mumamulaka la lina lyako lyungupele, uchinga vavèle chinu chimo muchi hwetu chituvele chinu chimo.<sup>†</sup>

<sup>12</sup> Nangu ñniva pamo na vanang'o, ñnivachunga, nkuva salama mumamulaka la lina lyako lyungupele. Na wala nanga ayahike, ikànavè chihi ayula alembelèwa kuyahika, uchinga Malemba Lanaswe làtimile.

<sup>13</sup> Henga hambì ngwida kwakuwe, na ngulatangola malove alano akuno ngùvele upano pachilambo, uchinga mitima yavo iumbajwe na ihangaladi yangu.

<sup>14</sup> Nangu nìvayanajijije lilove lyako, na vanu va pachilambo vànivavenga kwa kuva, vanang'o nanga pavavele va pachilambo achino, malinga nangu chinikavele wa pachilambo achino.

<sup>15</sup> Nangu nikákuyuwa uvause pachilambo, ila ngùyuwa uvachunge na Nanchindenga, Nkútenda lahakalenge.

<sup>16</sup> Vanang'o nanga pavavele va pachilambo achino, malinga nangu chinikavele wa pachilambo achino.

<sup>17</sup> Uvahahule vavèle vanu vako kwa indila ya uhiu, na lilove lyako nni uhiu.

<sup>18</sup> Malinga wako chungutumile pachilambo, nanani uchocho, nìvatuma vanang'o.

<sup>19</sup> Nangu ngùlhumya nimwene kwakuwe kwajili ya vanang'o, uchinga na vanang'o vahahulwe kuva vanu vako kwa indila ya uhiu.”

*Yesu àvayuwila vanu vammalele vambenkulupìla*

<sup>20</sup> “Nangu nikávayuwila chihi vanang'o, henga nìvayuwila na vanu vammalele vambengukulupìla kupitila mahundo lavo.

<sup>21</sup> Nangu mbènkuyuwa uchinga vammalele vavèle chinu chimo malinga wako Atata chuve nkati mwangu na nangu chinguvele nkati mwako. Na vanang'o vavèle nkati mwetu, uchinga vanu va pachilambo vakulupile kuva wako nni ungutumìle.

<sup>22</sup> Aula ukulu ungupèle, nìvapele vanang'o, uchinga vavèle chinu chimo malinga hwetu chituvele chinu chimo.

<sup>23</sup> Nangu ngùve nkati mwavo na wako ùve nkati mwangu, uchinga vavèle chinu chimo mwalehu, na vanu va pachilambo vamàle kuva wako njo ungutumìle, na vamale kuva ùnavatamwa malinga chungutamwa nangu.

<sup>24</sup> Atata, nangu ngùlembela avala vungupele vavèle pamo na nangu pachinu panimbekuva, uchinga vawone ukulu wangu, aula úngupèlè, kwa kuva, ùningutamwa ata kabla chilambo chikànambiumbwa.

<sup>25</sup> Atata Umwene Haki, vanu va pachilambo nanga pavakumaite, henga nangu ñnikumala, na avano vakuhundwa vànimala kuva wako njo ungutumìle.

<sup>†</sup> 17:11 Maeleso layamba lina lyako, lola Yohana 17:6.

26 Nangu ñnikumaiha<sup>‡</sup> kwa avano vakuhundwa namuna chuvele, na nguchinguhwenehe kukumaiha, uchinga itamwi aila yungutamwije nangu ñve nkati mwavo na nangu ngùve nkati mwavo.”

## 18

### *Kutengelekwa kwanga Yesu*

(Matayo 26:47-56, Mako 14:43-50, Luka 22:47-53)

1 Bahi Yesu pamalidile kuyuwa, nkuuka pamo na vakuhundwa vake nkuyomboka Luhunde lwa Kediloni. M'bali wavili wa luhunde anelwo, kúvele na welu wa miseituni, bahi Yesu pamo na vakuhundwa vake nkujilanga anemwo mmwelu.

2 Na Yuda ayula antengelêke Yesu, ánipamala pachinu anepo kwa kuva myanda yohe Yesu ánakojana na vakuhundwa vake pachinu anepo.

3 Bahi Yuda nkulitwala likuwa lya matiyala va Chiloma na valinzi fulani vanatumwije na makuhani vakulu na Mafalisayo. Nkuhwena navo kuwelu akuno vanyakwilê vibatali na myenje na vikomanilo.

4 Akuno Yesu amaitê lammalele lambempâta, nkulihumija muyo mwavo, nkuvauja kuchidoni, “Mùntaha nnani?”

5 Vanang'o nkunyang'ula kuchidoni, “Yesu wa ku Nasaleti!” Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nangu nni Unene.” Na Yuda ayula nkútengeleka, áimidile pamo na vanang'o.

6 Bahi Yesu pavahaulidile kuva, “Nangu nni Unene,” vanang'o nkuyang'ana nnyuma nkumatoka pahi.

7 Yesu nkuvauja kavila kuchidoni, “Mùntaha nnani?” Nkunyang'ula kuchidoni, “Yesu wa ku Nasaleti!”

8 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nangu ñninnyaulila kuva, ‘Nangu nni Unene.’ Na ikáva mungutaha nangu, bahi valekange ava vahweneng'ane.”

9 Yesu átangwele malove anelo uchinga làtimile malove àlalá lanatangwele kuva, “Avala vungupele nikanannyahite wala yumo.”

10 Petulo ávele na upanga, nkuuhalamola, nkuncheketa likutu lya kunkono Mako, ntumwa wanga Kuhani Nkulu.

11 Bahi Yesu nkunnyaulila Petulo kuchidoni, “Ludisha upanga m'benda yake. Dachi, nangu níkálembelewa ngupitile ibaniki yangutayalishijije Atata Nnungu?”

### *Yesu ápelekejwa kwanga Anasi*

12 Bahi alila likuwa lya matiyala va Chiloma na nkulu wavo na avala valinzi va Chiyahudi va Ing'ande ya Nnungu nkunkamula Yesu, nkunnyunga.

13 Nkutandilika kumpelekeja Yesu kwanga Anasi hoti, nkawake Kayafa, Kayafa ánavele Kuhani Nkulu mwaka anewo.

14 Kayafa njo anavahaulidile Vayahudi kuva, wasa munu yumo ahwe kwajili ya vanu vammalele.

### *Petulo ànkana Yesu*

(Matayo 26:69-70, Mako 14:66-68, Luka 22:55-57)

15 Bahi Petulo pamo na nkuhundwa yunji, vanang'o nkunondola Yesu. Aneyo nkuhundwa yunji kwa kuva ánamaikana kwanga Kuhani Nkulu, bahi nkujila pamo na Yesu nnuwani lwa lukumbi lwa Kuhani Nkulu.

‡ 17:26 Maeleso layâmba lina lyako, lola Yohana 17:6.

<sup>16</sup> Henga Petulo áimidile chihi pawelu pepi na nnango. Ayula nkuhundwa yunji achimaikana kwanga Kuhani Nkulu, nkuhuma pawelu, nkutangola na mwali achilolihija pannango, nanang'e nkunnuhusu Petulo kwenda nkati.

<sup>17</sup> Bahi ayula mwali nkummuja Petulo kuchidoni, "Kwani na wako ukee yumo wa avala vakuhundwa va ayula munu?" Petulo nkunnyaulila kuchidoni, "Wala nikee nangu!"

<sup>18</sup> Bahi kwa kuva pávele na imepo, vatumishi na valinzi nkukumbanya moto uchinga vayote. Petulo nanang'e áimidile pamo na vanang'o wayota moto.

### *Anasi ámmuja Yesu*

*(Matayo 26:59-66, Mako 14:55-64, Luka 22:66-71)*

<sup>19</sup> Bahi Anasi, ánavele Kuhani Nkulu anepo machedo, nkummuja Yesu kwamba vakuhundwa vake pamo na mahundo lake.

<sup>20</sup> Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, "Maduva lammalele, nangu ngútangola na kila munu bila kulipiha, na myanda yohe ngúhunda n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu na nnuwani lwá Ing'ande ya Nnungu, pachinu pavakojana Vayahudi vammalele. Na wala nanga chinu chingutangwele kwa sili.

<sup>21</sup> Ing'anya ntwani únguuja nangu? Kavauje avala vapilikene lanichitangola, vanang'o vánimala sana álalá lanichitangola."

<sup>22</sup> Bahi Yesu pamalidile kutangola malove anelo, nlinzi yumo anaimidile apala nkumpanyaula Yesu likofi, wahaula kuchidoni, "Mwadachi wako únnyang'ula uchocho Kuhani Nkulu?"

<sup>23</sup> Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, "Ikáva ñnihakajanga kutangola, bahi shuhudila anelo lañguhakajje. Henga ikáva ngútangwele lambone, mwadachi unangupanya?"

<sup>24</sup> Bahi Anasi nkumpelekeja Yesu kwanga Kayafa, Kuhani Nkulu, akuno ahungwijè.

### *Petulo ànkana Yesu kavila*

*(Matayo 26:71-75, Mako 14:69-72, Luka 22:58-62)*

<sup>25</sup> Uhiku anewo Petulo áimidile chihi upala wayota moto. Bahi vanu vanji vánavele anepo nkummuja kuchidoni, "Kwani na wako ukee yumo wa vakuhundwa vake?" Nang'e nkukana wachidoni, "Wala nikee nangu!"

<sup>26</sup> Ntumwa yumo wa Kuhani Nkulu, nnung'une ayula ánacheketwe likutu na Petulo, nkummuja Petulo kuchidoni, "Kwani nangu nikanakuwene wako akula kuwelu úvele pamo na Yesu?"

<sup>27</sup> Bahi Petulo nkukana kavila, upopo ung'uku nkukongovela.

### *Yesu muyo mwanga Pilato*

*(Matayo 27:1-2, 11-31, Mako 15:1-20, Luka 23:1-5, 13-25)*

<sup>28</sup> Bahi ulyamba na mambumbu Vayahudi nkuntwala Yesu kwanga Kayafa nkumpelekeja kuing'ande ya Pilato, nkulu wa Chiloma wa chilambo achila. Henga Vayahudi vene nanga pavanainjidile nng'ande ya chifalume ing'anya ya sheliya dya Chiyahudi, kwa kuva vakàchiingila anemwo vakani-valangiwa kuva najisi ing'anya ya kuinjila nng'ande mwaka munu akávele Nnyahudi na vakanaluhusiwe kuchilya chakulya cha Sikukuu ya Pasaka.\*

<sup>29</sup> Bahi Pilato ayula nkulu wa Chiloma, nkuvahwenela upala pawelu nkuvauja kuchidoni, "Múvele na mashitaka ntwani kunnyamba ayu munu?"

\* 18:28 Maeleso layámba Pasaka, lola Yohana 2:13.

<sup>30</sup> Vanang'o nkunyang'ula kuchidoni, "Ayu munu kwikavele akàtenda lahakalenge, hwetu tukanankamuje kwakuwe."

<sup>31</sup> Pilato nkuvahaulila kuchidoni, "Ntwale mmene mukánnyukumu kupapatana na sheliya yenu." Vayahudi nkunyang'ula kuchidoni, "Hwetu tukee na mamulaka la kummwalala munu woheyo."

<sup>32</sup> Anelo lánitendeka uchinga latimile malove lánatangwele Yesu kwamba namuna chambekuhwa.

<sup>33</sup> Bahi Pilato nkuinjila kavila nnuwani lwa nkati lwa ing'ande ya chifalume, nkunchema Yesu nkummuja kuchidoni, "Ati wako nni Nfalume wa Vayahudi?"

<sup>34</sup> Yesu nkunyang'ula kuchidoni, "Malove anelo ùtangola umwene au ànipwawa munu akuhaulidile habali dyangu?"

<sup>35</sup> Pilato nkunyang'ula kuchidoni, "Kwani nangu Nnyahudi? Vanu vako na makuhani vakulu njo vakupelekejje kwang'une. Kwani ùtendilechi?"

<sup>36</sup> Yesu nkunyang'ula kuchidoni, "Ufalume wangu ukee wa apano pachilambo. Ufalume wangu ukàchiva wa apano pachilambo, valinzi vangu vakaningupanyanila uchinga Vayahudi vanangukamule. Henga hambi, Ufalume wangu ukee wa apano pachilambo."

<sup>37</sup> Bahi Pilato nkunyahaulila Yesu kuchidoni, "Dachi, wamba wako nfalume?" Yesu nkuyang'ula kuchidoni, "Wako ùnihaula kuva nangu nfalume. Nangu ùnivelekwa na ngùidile pachilambo uchinga nivashuhudile vanu kwamba uhiu. Na kila munu autámwa uhiu ànangupilikanila."

<sup>38</sup> Pilato nkummuja Yesu kuchidoni, "Uhiu njo chamani?"

Pilato pamalidile kutangola malove anelo, nkuvahwenela kavila Vayahudi pawelu, nkuvahaulila kuchidoni, "Nangu nikályona likosa lya kunnyukumu munu ayu.

<sup>39</sup> Henga mwenu mùvele na nnyambo wakuchimuliwa nfungwa yumo mahiku la Sikukuu ya Pasaka. Dachi, mùnalembela ninchimulile Nfalume wa Vayahudi?"

<sup>40</sup> Anepo nkutayanga lwasu uvachidoni, "Tukántamwa munu aneyo! Hwetu tùlembela utuchimulile Balaba!" Na aneyo Balaba ávele muasi achilinga kuutahuka utawala wa Chiloma.

## 19

### *Yesu àhukumiwa kuhwa*

<sup>1</sup> Bahi Pilato nkuvaamulisa matiyala vantwale Yesu na kunsulubula.

<sup>2</sup> Kwa mang'wanyu, matiyala nkudinga lutavi lwa miva malinga kofiya ya chifalume, nkummwaja mmuti. Nkummwaja na likoti lya langi ya chifalume.

<sup>3</sup> Nkuva uvahwena muyo mwake uvachidoni, "Utumbyangwe, Nfalume wa Vayahudi," akuno uvampanya makofi.

<sup>4</sup> Pilato nkuhuma kavila pawelu nkuvahaulila Vayahudi kuchidoni, "Lola, nangu nìmbeida nawe pawelu, uchinga mumale kuva nangu nikályona likosa lya kunnyukumu."

<sup>5</sup> Bahi Yesu nkuhuma pawelu, akuno awètè kofiya ya miva na alila likoti lya langi ya chifalume. Pilato nkuvahaulila kuchidoni, "Munu wene nni ayuno!"

<sup>6</sup> Bahi makuhani vakulu na valinzi va Ing'ande yanga Nnungu pavammwene Yesu, nkutaya lwasu uvachidoni, "Mmambe munsalaba!

Mmambe munsalaba!” Pilato nkuvahaulila kuchidoni, “Ntwalange mmene mukammambe, kwa kuva nangu nikályona likosa lya kunnyukumu.”

<sup>7</sup> Vayahudi nkunyang'ula kuchidoni, “Hwetu tüvele na sheliya yetu, na kupapatana na sheliya aneyo, ayu munu àlembelewa kuhwa, kwa kuva álichemile Mwana wanga Nnungu.”

<sup>8</sup> Pilato papilikene malove anelo, nkuhalija kuyopa.

<sup>9</sup> Pilato nkuinjila kavila nnuwani lwa nkati lwa ing'ande ya chifalume, nkummuja Yesu kuchidoni, “Kwani wako kwenu kwachi?” Henga Yesu nkunyalala chihi.

<sup>10</sup> Bahi Pilato nkunnyaulila kuchidoni, “Dachi, ukátamwa kutangola na nangu? Dachi, wako ukámaite kuva nangu ngüvele na mamulaka la kukuhungula au kukuvamba munsala?”

<sup>11</sup> Yesu nkunyang'ula kuchidoni, “Wako ukee na mamulaka lohelo kwang'une, ikà nave chihi àlálá lakupêle Nnungu. Bahi ing'anya ya aneyo, ayula angukamujije kwakuwe àtendile sambu ing'ulu namene kupunda yakuwe.”

<sup>12</sup> Bahi kutandikila anepo, Pilato nkuva wataha indila ya kunnyungula Yesu. Henga Vayahudi nkutaya lwasu, uvachidoni, “Ukànyungula munu ayu, wako ukákumilana na Nfalume wa Loma\* . Kwa kuva, kila munu alitènda kuva nfalume, àntahuka Nfalume wa Loma!”

<sup>13</sup> Pilato papilikene malove anelo nkunnyumya kavila Yesu pawelu, nkuikala pachiteng'u chake cha hukumu, pachinu pachémwa, “Sakafu ya Mayanga,” na Vaebhaniya vachema, “Gabata.”

<sup>14</sup> Yávele malinga sasita muhi, nniduva lya kulipanganiha kwajili ya Sikukuu ya Vayahudi ichémwa Pasaka,† Pilato nkuvahaulila Vayahudi kuchidoni, “Nnolange nfalume wenu!”

<sup>15</sup> Henga vanang'o nkutayanga lwasu uvachidoni, “Mmwalale! Mmwalale! Mmambe munsalaba!” Pilato nkuvauja kuchidoni, “Dachi, mùlembela nimmambe nfalume wenu?” Makuhani vakulu nkuyang'ula kuchidoni, “Hwetu tukávele na nfalume yunji ikà nave chihi Nfalume wa Loma.”

<sup>16</sup> Bahi Pilato nkuvakumuja Yesu, uchinga vakammambe munsalaba, anepo matiyala nkuntwala Yesu.

### *Yesu àvambwa munsalaba*

*(Matayo 27:32-44, Mako 15:21-32, Luka 23:26-43)*

<sup>17</sup> Yesu nkuuka paimanga akuno anyakwilè nsalaba wake mpaka pachinu pachémwa, “Pachinu pa Libadang'a,” kwa Chieblaniya pàchemwa, “Goligota.”

<sup>18</sup> Matiyala nkummamba Yesu munsalaba. Nkuvambwa na vanu vanji vavili, yumo m'bali wake wa kunkono na yunji m'bali wa kunchinda, na Yesu paching'ati.

<sup>19</sup> Pilato nkulajija lalembwe malove koka lavikwe munsalaba. Anelo malove lálembwije uvila, “YESU WA NASALETI, NFALUME WA VAYAHUDI.”

<sup>20</sup> Bahi Vayahudi vohe vánilasoma malove anelo kwa kuva, pachinu apala panavambwije Yesu pávele pepi na imanga na malove anelo lálembwije kwa Chieblaniya na Chilatini na Chigiliki.

\* **19:12** Nsitali auno ùlembwije Kaisali, kuyamba lina lya cheo cha Nfalume nkulu wa Loma. † **19:14** Maeleso layâmba Pasaka, lola Yohana 2:13.



<sup>21</sup> Bahi makuhani vakulu va Vayahudi nkunnyaulila Pilato kuchidoni, “Unalembe, ‘Nfalume wa Vayahudi,’ ila lemba uvila, ‘Ayuno munu áhawile kuva, nangu njo Nfalume wa Vayahudi!’ ”

<sup>22</sup> Pilato nkuyang’ula kuchidoni, “Langulembile, ñnilalemba!”

<sup>23</sup> Matiyala pavamalidile kummamba Yesu, nkuditwala dinguwo dyake, nkuyavanya matunji ncheche, kila litiyala litunji lyake. Nkupatana vanaipapule kanzu yake kwa kuva ikánavele na pachinu patotwije ila ifumwije chihi kutandikila muha mpaka pahi.

<sup>24</sup> Avala matiyala nkuhaulanila kuchidoni, “Tunaipapule kanzu aino, henga tuyele indingi uchinga tumale kuva imbekuva yanga nnani.” Anelo lánitendeka uchinga latimile Malemba Lanaswe lahaûla kuva, “Ványavana dinguwo dyangu, na inguwo yangu nkuiyelela indingi.” Bahi anelo njo lavanatendile anevo matiyala.

<sup>25</sup> Pepi na nsalaba wanga Yesu áimidile anyokwe Yesu, na anyokwe nkulu na Maliya n’jawe Kileopa na Maliya wa imanga ya ku Magidala.

<sup>26</sup> Bahi Yesu pammwene anyokwe aimidilè pepi na ayula nkuhundwa wanantamwije namene Yesu, nkunnyaulila anyokwe kuchidoni, “Mama! Aneyo vino njo mwanalo.”

<sup>27</sup> Anepo nkunnyaulila ayula nkuhundwa kuchidoni, “Aneyo vino njo anyoko.” Na kutandikila liduva anelyo, ayula nkuhundwa nkuntwala Maliya, nkunaikala nawe kukaya kwake.

### *Kuhwa kwanga Yesu*

*(Matayo 27:45-56, Mako 15:33-41, Luka 23:44-49)*

<sup>28</sup> Bada ya anelo, akuno Yesu wamala kuva lammalele lánitimila na uchinga Malemba Lanaswe latimile, nkuchidoni, “Ngùvele na inyota.”‡

<sup>29</sup> Pachinu anepo pávele na chombo chinavele na divayi dihahâma. Bahi matiyala nkuchuvika siponji n’divayi adila, nkupatika nnufito lwa nnandi wa hisopo, nkummika Yesu pakanya pake uchinga ahonde.

<sup>30</sup> Yesu pamidile adila divayi nkuchidoni, “Lammalele lánitimila!” Anepo nkutepya muti wake, nkuhila.

### *Yesu áhomekwa nkuchi nnuvau*

<sup>31</sup> Liduva alila lívele lya kulipanganiha kwajili ya Liduva lya Kuyewelela, na liduva anelyo lya Kuyewelela lívele likulu kwa kuva lívele liduva lya Sikukuu ya Vayahudi ya Pasaka.§ Ing’anya ya anelyo, Vayahudi vakanalembedile miili ya avala vavambwije mmisalaba iisalile chihi umula muha. Bahi nkunnyaulila Pilato avaluhùsù kovalumula madodo vanu avala vanavambwije mmisalaba uchinga vapiyanye kuhwa na miili yavo iuswe.

<sup>32</sup> Bahi matiyala nkuhwena unalumula madodo la avala vanu vanavambwije pamo na Yesu munsalaba, nkunnumula ntandi na wavili.

<sup>33</sup> Henga pavakamwele kwanga Yesu nkunkoja ahidilè, bahi nanga pavanannumwile madodo.

<sup>34</sup> Henga litiyala yumo nkunnyaulila nkuchi nnuvau, upala nkuhuma myadi na medi.

<sup>35</sup> Munu alawêne mambo anelo nni ahûmya ushahidi, na ushahidi wake nni wauhiu. Na animâla kuva átangola uhiu, uchinga na mwenu mupate kukulupila.

‡ 19:28 Sabuli 69:21. § 19:31 Maeleso layâmba Pasaka, lola Yohana 2:13.

36 Alano lánitendeka uchinga latimile Malemba Lanaswe lahaûla kuva, “Wala nanga liwangwa lyake limo limbelumûlwa.”\*\*

37 Na Malemba Lanaswe lanji làhaua kuva, “Vàmbennola ayula uvannyomile nkuchi.”††

*Kusikwa kwanga Yesu*

(Matayo 27:57-61, Mako 15:42-47, Luka 23:50-56)

38 Anepo Yusufu mwenedi wa ku Alimataya, nkunnyuwa Pilato luhusa lwa kuusa mmili wanga Yesu. Na aneyo Yusufu ávele nkuhundwa wa sili wanga Yesu, ing'anya ávayopa vakulu va Vayahudi. Bahi Pilato nkunnuusu, na Yusufu nkuhwena unauusa mmili wanga Yesu.

39 Nikodemo, ayula anamwenedile Yesu nachilo nanang'e ániida. Nang'e ányakwile malinga kilo salasini dya mahuta la manemane lakundanyike na ubani.

40 Bahi vammalele vavili nkuutwala mmili wanga Yesu, nkuudingilija sanda ivapakile mahuta lakunung'ila. Vátendile uchocho kupapatana na mihambo ya Vayahudi ya kuuandaa mmili kwajili ya kuusika.

41 Pepi na pachinu apala pávambwije Yesu, pávele na welu, na mmwelu anewo múvele na nsati wahambi, uvakanambi kunsika munu.

42 Na kwa kuva lívele liduva lya kulipanganiha kwajili ya Liduva lya Kuyewelega lya Vayahudi, na kwa kuva nsati úvele pepi, bahi nkunansika Yesu anemwo.

## 20

*Nsati ukávele chinu*

(Matayo 28:1-8, Mako 16:1-8, Luka 24:1-12)

1 Liduva lya Jumapili, ulyamba na mambumbu akuno kuvèlè na lupi, Maliya wa imanga ya Magidala ápite kunsati, aneko nkulyona liyanga livanadivite pannango wa nsati liuswije.

2 Bahi nkutukuta nkuhwena kwanga Petulo na kwanga ayula nkuhundwa yunji wanantamwije namene na Yesu, nkuvahaulila kuchidoni, “Nang'olo vånimmusa munsati na wala nanga patumaite kuvammikile.”

3 Bahi Petulo pamo na ayula nkuhundwa yunji nkuuka nkuhwena kunsati.

4 Vammalele vavili nkutukuta, henga ayula nkuhundwa yunji nkutukuta namene kumpunda Petulo, nkulongolela kuhwika pansati.

5 Pakamwele, nkutepa nkupenekela nkati munsati, nkuyona sanda, henga nanga panainjidile.

6 Anepo Petulo nkukamola pachikundu pake, nkuinjila mwalehu munsati. Nkuyona sanda ivele panyenje,

7 pamo na chitambala chivanavimbile mmuti wanga Yesu. Anecho chitambala nanga pachinavikwije pamo na vinji, ila chínipindanywa na kuvikwa pachinu panji paweka.

8 Bahi ayula nkuhundwa yunji analongoledile kukamola pansati nanang'e nkuinjila nkati. Nkulilolela mwene, nkukulupila.

9 Kwa kuva, vávele bado vakånambikwelewa álalá Malemba Lanaswe lahaûla kuva, lasima Yesu afufuke kuhaloka kwa vahwile.

10 Bahi anevo vakuhundwa nkuuka, nkuuya kukaya.

*Yesu ánhumila Maliya wa ku Magidala*

(Matayo 28:9-10, Mako 16:9-11)

\*\* 19:36 Kuuka 12:46, Isabu 9:12, Sabuli 34:20. †† 19:37 Sakaliya 12:10.

11 Henga Maliya wa imanga ya ku Magidala áimidile pawelu nsati wakuta. Pánavele nkukuta, nkutepa kupenekela munsati,

12 nkuvona malaika vavili vanawete dyanawe, vaikalèngè apala paunalajijwe mmili wanga Yesu, yumo m'bali wa kumuti na yunji m'bali wa kumadodo.

13 Anevo malaika nkummuja Maliya kuchidoni, “Mama, ùkuta chani?” Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, “Nakuta ing'anya vànimmusa Nang'olo wangu na nangu nikámaite pachinu pavammikile.”

14 Pamalidile kutangola malove anelo, nkulauka kunyuma, nkumwona Yesu aimidilè, henga nanga panammaite kuva nni Yesu.

15 Yesu nkummuja kuchidoni, “Mama, mwardachi unakùtà? Ùntaha nnani?” Maliya nkutenda kuva walongjela nawe nni nkúlima wa aula welu, bahi nkunnyaulila kuchidoni, “Nang'olo, ikáva wako njo ummusíje, ngùhaulile kuummikile, nguhwene nikantwale.”

16 Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Maliya!” Maliya nkulauka, nkutangola kwa Chieblaniya, kuchidoni, “Laboni!” Mana lake, Nkúhunda.

17 Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Unangukamule, kwa kuva nikanah-wena kwa Atatangu. Henga hwena kwa anung'unuvangu ukavahaulile kuchidoni, 'Ngùhwena muha kwa Atatangu, nanang'e nni Atatawenu, Nnungu wangu na nni Nnungu wenu.' ”

18 Bahi Maliya wa imanga ya ku Magidala nkuhwena unavahaulila vakuhundwa vanga Yesu wachidoni, “Ñnimwona Nang'olo!” Na nkuvahaulila lammalele lannyaulidile Yesu.

*Yesu àvahumila vakuhundwa vake*

*(Matayo 28:16-20, Mako 16:14-18, Luka 24:36-49)*

19 Yávele chinalyulo cha liduva ulila lya Jumapili, vakuhundwa Yesu vávele pamo nng'ande na milango ínichimwa ing'anya vávayopa vakulu va Vayahudi. Bahi upala Yesu nkuvahumila, nkuimila paching'ati, nkuvahaulila kuchidoni, “Amani ìive pamo na mwenu!”

20 Patangwele malove anelo, nkualanguja makono lake na nnuvau. Bahi anevo vakuhundwa nkuhangalala namene pavammwene Nang'olo.

21 Yesu nkuvahaulila kavila kuchidoni, “Amani ìive pamo na mwenu! Malinga Atata Nnungu changutumile nangu, nanangu uchocho nintuma mwenu.”

22 Pamalidile kutangola malove anelo, nkuvavehija dimumu, nkuvahaulila kuchidoni, “Mpwechelange Umumu Wanaswe.

23 Munu woheyo umumbensamehe masambi lake, achiasamehewe, na munu woheyo umukambensamehe masambi lake, akambesamehewa.”

*Yesu ànnyumila Tomaso*

24 Henga Tomaso, uvanchema Didimasi, mana lake nnyapule, nkuhundwa yumo muavala kumi na mbili, akánavele pamo na avake panaidile Yesu.

25 Bahi avala vakuhundwa vanji nkunnyaulila kuchidoni, “Tùnimmwona Nang'olo.” Tomaso nkuvahaulila kuchidoni, “Nikánadyone alama dya misumali mmakono lake na kutaya chala changu n'dyalama anedyo na kutaya nkono wangu nnuvau lwake, mwiko nikambekulupila kuva mùnimwona.”

26 Bahi nniduva lya nane, vakuhundwa vanga Yesu vávele kavila pamo nng'ande, Tomaso nanang'e ávele pamo na vanang'o. Bahi Yesu nkuvaidila, akuno milango ichimijwè, nkuimila paching'ati, nkuhauila kuchidoni, “Amani ìive pamo na mwenu!”

<sup>27</sup> Anepo nkunnyaaulila Tomaso kuchidoni, “Vika chala chako apano, na ulalole makono langu, na unyoloje nkono wako uutaye nnuvau lwangu. Unave umunu ukákulupila, henga kulupila.”

<sup>28</sup> Tomaso nkunnyaaulila Yesu kuchidoni, “Nang'olo wangu na Nnungu wangu.”

<sup>29</sup> Yesu nkunnyaaulila kuchidoni, “Wako ùnikulupila kwa kuva ùningwona, henga wasa avala vakulupila bila ungwona.”

### *Chinu chin'tendile Yohana alembe chitabu achino*

<sup>30</sup> Yesu átendile vimaiho vya masaibu vinji vyohe muyo mwa vakuhundwa vake vikálembwijwe nchitabu chino.

<sup>31</sup> Henga alano lánilembwa uchinga mupate kukulupila kuva Yesu njo Kilisto, Mwana wanga Nnungu, na kwa kukulupila mupate umi kwa kulundana nawe.\*

## 21

### *Yesu àvahumila vakuhundwa vake saba*

<sup>1</sup> Bahi palapitile anelo, Yesu nkuvahumila kavila vakuhundwa vake kunyenje Litanda Iya Tibeliya, yani Litanda Iya Galilaya. Kuvahumila kwake kwávele uvila,

<sup>2</sup> liduva limo, Petulo na Tomaso uvanchema Didimasi, mana lake nnyapule, na Nasanieli mwenedi wa Kana ya chilambo cha ku Galilaya na vana vavili va Sebedayo pamo na vakuhundwa vanji vavili, vávelenge pamo.

<sup>3</sup> Petulo nkuvahaulila avake kuchidoni, “Nangu ngùhwena unaupa dihomba.” Vanang'o nkunnyaaulila kuchidoni, “Na hwetu tumbelongana na wako.” Bahi nkukananga, nkunakwelanga ingalava, henga chilo anecho nanga pavanapete chinu chohecho.

<sup>4</sup> Na uhiku pauchicha, Yesu nkuimila nnyenje litanda, henga vakuhundwa nanga pavachimmala kama nni nang'e.

<sup>5</sup> Bahi Yesu nkuvauja kuchidoni, “Mmanavangu, dachi mùnipata dihomba?” Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Waalá.”

<sup>6</sup> Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Tayanga dinjawu m'bali wa kunkono wa ingalava na muchimupate dihomba.” Bahi nkuyahanga dinjawu, nachihambi nkupata dihomba dyohe namene mpaka nkuvalema kuutangila nkati ingalava, adila dinjawu díumbele dihomba.

<sup>7</sup> Anepo ayula nkuhundwa wanantamwiye namene Yesu nkunnyaaulila Petulo kuchidoni, “Ayu nni Nang'olo!” Bahi Petulo papilikene kuva nni Nang'olo, nkuwala inguwo yake ya pannima kwa kuva nanga panaiwete, nkuliyela mmedi.

<sup>8</sup> Na avala vakuhundwa vanji nkuva uvaida kunnyangi na ingalava, akuno uvutangana lwau luombêle dihomba, kwa kuva nanga pávanavele kulehu na kunnyangi ila vávele chihi malinga mita myamoja uvila.

<sup>9</sup> Na pavahwikile kunnyangi, nkuwona nkate na uhomba ayanikwîje pamakala la moto.

<sup>10</sup> Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Idanadyo apano dihomba dinji dimuupile.”

\* **20:31** Apano Yohana àlembile “mulina lyake,” na mmahiku anelo vanu vátumila malove “lina lyake” kumwamba munu mwene. Bahi kuva mulina lyake ìvele na mana kuva, wako unilundana nawe. Maeleso layâmba lina, lola Yohana 1:12.

11 Bahi Petulo nkuinjila muingalava, nkuutangila kunnyangi lwau alula luombêle dihomba ding'ulungwa myamoja amsini na tatu. Pamo na dihomba kuva dyohe, henga lwau nanga palunakadwike.

12 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Idang'ana mulye." Na wala nanga nkuhundwa analingile umuja kuva, "Wako nnani?" Kwa kuva, vânimala kuva nni Nang'olo.

13 Yesu nkwiwa, nkutwala nkate, nkuveng'a, nkutenda uchocho na adila dihomba.

14 Auno wávele mwanda watatu Yesu kuvahumila vakuhundwa vake bada ya kufufuka.

### *Yesu nawi Petulo*

15 Bahi pavamalidile kulya, Yesu nkummuja Petulo kuchidoni, "Petulo,\* mwana wanga Yohana! Dachì, muhiu ùnangutamwa kupunda ava?" Nang'e nkunyang'ula kuchidoni, "Elo, Nang'olo, wako ùnimala kuva nangu nakutamwa." Yesu nkunnyaulila kuchidoni, "Valise vanu vangu unguvalandenyè na angandolo."

16 Nkumuja kavila mwanda wavili kuchidoni, "Petulo, mwana wanga Yohana, dachì ùnangutamwa?" Petulo nkunyang'ula kuchidoni, "Elo, Nang'olo, wako ùnimala kuva nangu nakutamwa." Yesu nkunnyaulila kavila kuchidoni, "Vachunge vanu vangu unguvalandenyè na angandolo."

17 Anepo Yesu nkummuja mwanda watatu kuchidoni, "Petulo mwana wanga Yohana, dachì ùnangutamwa?" Bahi Petulo nkutandilika kuyuvála ing'anya áujijwe mwanda watatu kuva, "Dachì, ùnangutamwa?" Petulo nkunyang'ula Yesu kuchidoni, "Nang'olo, wako ùnimala lammalele, na ùnimala kuva nangu nakutamwa." Yesu nkunnyaulila kuchidoni, "Valise vanu vangu unguvalandenyè na angandolo vangu!"

18 Nangu níkuhaulila uhiu kuva, púnavele kijana úliwaja chihi umwene na kuhwena chihi kwoheko kulembela. Henga paumbekongopala ùmbenyoloja chihi makono lako, na munu yunji akuwaje na kukupelekeja pachinu pukutamwa."

19 Yesu átangwele malove anelo ùlanguja namuna Petulo chambekuhwa na kuntumbyanga Nnungu. Pámalidile kutangola uchocho, Yesu nkunnyaulila Petulo kuchidoni, "Ngupapate."

### *Yesu nawi Yohana*

20 Anepo Petulo nkulauka, nkumwona ayula nkuhundwa atamwíjwe namene na Yesu wavalandola. Nkuhundwa aneyo nni ayula anayamene na Yesu pavachilya chakulya cha lyulo, na nkummuja kuchidoni, "Nang'olo, nnani ambekutengelêka?"

21 Bahi Petulo pammwene aneyo nkuhundwa, nkummuja Yesu kuchidoni, "Nang'olo, na ayu dachì?"

22 Yesu nkunyang'ula kuchidoni, "Ikáva ngùlembela ààve chihi mumi mpaka panimbeida kavila yakuwe ilida? Wako ngupapate chihi nangu."

23 Bahi aila habali nkupilikanika kwa vakúlupila vanji va Yesu kuva ayula nkuhundwa nanga pambekuhwa. Henga Yesu nanga panahawile kuva aneyo nkuhundwa nanga pambekuhwa, ila áhawile kuva, "Ikáva ngùlembela ààve chihi mumi mpaka panimbeida kavila yakuwe ilida?"

24 Nkuhundwa aneyo njo ayula ahûmya ushahidi wa mambo alano, na nni uyoyo alembìle habali adino. Na hwetu tùnimala kuva ushahidi wake nni muhiu.

\* 21:15 Mmalemba ilembwíjwe Simoni, lina lyake linji Petulo

*Ntululilo*

<sup>25</sup> Na pàvele na mambo lanji lohe lalatendile Yesu. Henga kwikavele uchilembwa kila chinu chachitendile Yesu, ngwòna ata chilambo cham-malele chikánaoneleje kuvika vitabu vichichivilembwe.

## **Chitabu cha Matendo la Mitume Ulongoledi**

Chitabu cha Matendo la Mitume chitana namuna likuwa lya vanu vankulupila Yesu chilitandilike aneko ku Yelusalemu na namuna chilyenyele aneko ku Yudeya na ku Samaliya na kuvilambo vya kulehu, kupapatana na malaijo langa Yesu kwa vakuhundwa vake kabla ya kutwaliwa kuhwena kulihunde (Matendo 1:8). Chitabu achino cha Matendo la Mitume chilembwije na Luka, ayula alembile chitabu cha Luka. Luka ávele n'ganga, na ákungidile alembe saana uhiu wa maisha langa Yesu kwa kutana saana namuna chilanavele. Munu wachinnembila vitabu avino vivili, yani chitabu cha Luka na chitabu cha Matendo la Mitume nni nkulu yumo wa Chiloma uvanchema Teofili. Henga pamo na anelo, inahululika kuva vitabu avino vilembwije kwajili ya vakukulupila va Chiyahudi na Chigiliki (Matendo 1:1).

Chitabu cha Matendo la Mitume chilembwije mmwaka fulani, kutandikila mmwaka wa 60 mpaka wa 64 kutandikila mwaka wavelekwejiye Yesu Kilisto. Anelyo linamaikana ing'anya chitabu achino chímalilike kulembwa kabla Paolo akánambihuma nnilungu aneko Loma. Uchocho, Luka ápapatana na Ntume Paolo mmyanda yake, na myanda aneyo, myanda yohe itandikila aneko ku Antiyokiya. Njo mana vanu vanji vátenda kuva chitabu achino chilembwije ku Antiyokiya na vanji vátenda kuva chilembwije aneko ku Loma. Chitabu cha Matendo la Mitume nni mwendeleso wa chitabu cha Luka. Chitabu achino chitandilika kwa kutana habali ya kutwaliwa kwanga Yesu kuhwena kulihunde malinga chamalilidile nchitabu cha Luka. Makudungilo la Luka la kulemba chitabu achino lávele ulala lanavenalo pachilemba chitabu cha Luka. Luka ákungidile Teofili na vakukulupila vachihalija kuyenjejeke vapate kumala saana namuna chiutandilike ukilisto na namuna chiuyenjele. Kwa kuva, Luka ánitana saana kwamba maisha langa Yesu nchitabu cha Luka, na ánitana saana habali dya kuyanjala kwa ukilisto, nchitabu cha Matendo la Mitume.

Chitabu cha Matendo la Mitume chitwing'a hwetu nfano wa vakukulupila vatandi namuna chivachiikala kwa ing'ulupa na kulisingila Yesu. Maisha la mitume látuhunda hwetu namuna ya kulisingila uweso wa Umumu Wanaswe patuyanjaja Malove Lambone lamwamba Yesu Kilisto kwa vanu vanji.

### **Uinjipihwa wa chitabu cha Matendo la Mitume**

1. Sula ya 1:1-8:1, Luka átana bahali dya kuida kwa Umumu Wanaswe kwa vakuhundwa na kuyenjejeke kwa vakukulupila.
2. Sula ya 8:2-12:23, Luka átana habali dya kulagihwa na kubanihwa kwa vakukulupila, kunavatendile vauke pa Yeluselemu na kuhwena unayanjaja Malove Lambone ata kwa vanu vakávele Vayahudi.
3. Sula ya 12:24-14:28, Luka átana habali dya mwanda ntandi wanga Paolo kuhwena unayanjaja Malove Lambone.
4. Sula ya 15:1-35, Luka átana habali dya kukojana kwa vajumbe va lukumbi lwa vakulu va vanu vankulupila Yesu kwajili ya kwamula mambo muhimu lavalembewa kutenda vakukulupila vahambi.

5. Sula ya 15:36-18:22, Luka àtana kwamba mwanda wavili wa Paolo wa kunahubili Malove Lambone lamwâmba Yesu.
6. Sula ya 18:23-20:38, Luka àtana habali dya mwanda watatu wanga Paolo wa kunahubili Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto.
7. Sula ya 21-26, Luka àtana habali dya kukamulwa kwanga Paolo aneko ku Yelusalemu.
8. Sula ya 27-28, Luka àtana habali dya kupelekejwa kwanga Paolo aneko ku Loma.

<sup>1</sup> Somo Teofili,

Nchitabu changu chitandi, ñnikulembila vitukutuku vyammalele vyatendile Yesu na kuvihunda kutandilika patandilike kukola madengo lake,

<sup>2</sup> mpaka liduva alila lyatwaliwije na Nnungu kuhwena kulihunde. Kabla akânambitwaliwa, Yesu áñivalajja kupitila Umumu Wanaswe, mitume vake vavatandwêle.

<sup>3</sup> Bada ya kuhwa kwake, Yesu áñililanguja kwa mitume vake kwa namuna dyohe kumaiha kuva nang'e áñifufuka. Mmaduva alubaini Yesu ánavahumila na kulonjenavo kuyamba Ufalume wa Nnungu.

<sup>4</sup> Panavenkulya navo nkuvalajja kuchidoni, “Munauke pa Yelusalemu, ikalanga upano mulindilile aila ahadi yaahidite Nnungu Atata, imunan-gupilikene nangu ungunjelela.

<sup>5</sup> Kwa kuva, Yohana ávabatisije vanu kwa medi, henga mwenu mùmbebatiswa kwa Umumu Wanaswe mmaduva kadiki laïda.”

*Kutwaliwa kwanga Yesu kuhwena kulihunde  
(Mako 16:19-20, Luka 24:50-53)*

<sup>6</sup> Bahi mitume pavakojene pamo na Yesu, nkummuja kuchidoni, “Nang'olo, dachi auno njo uhiku úmbevauhijà Vaisilaeli ufalume wavo?”

<sup>7</sup> Anepo Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Aneyo ikee kasi yenu kumala mahiku na maduva lalatandwele Atata kwa mamulaka lake mwene.

<sup>8</sup> Henga mùmbepwechela dimongo, pambennyidila Umumu Wanaswe, na mwenu mùmbekuva mmashahidi vangu kutandikila apano pa Yelusalemu na chilambo chammalele cha Yudeya pamo na Samaliya, mpaka mmilambo vyammalele vya pachilambo.”

<sup>9</sup> Pamalidile kutangola anelo, Nnungu nkuntwala Yesu kuhwena kulihunde, na pavachihwenaha kunnola, nkutitimila mmahunde.

<sup>10</sup> Pavanavele nkupalambahija meho kumahunde akuno Yesu avenkuhwènà, gafula nkuhumila malaika va Nnungu vavili vavêle muchi valume, vawête dinguwo dyanaha, nkuimila pamo na vanang'o,

<sup>11</sup> nkuchidoni, “Amanganya mmanu mma pa Galilaya, mwadachi mùniimila umulola kumahunde? Ayu Yesu atwaliwije kwenu mwenu kuhwena kulihunde, àmbeida kavila malinga chimummwene wahwena kulihunde.”

*Kutandolwa kwanga Matiya*

<sup>12</sup> Anepo mitume nkuuya ku Yelusalemu kuhaloka ya kulichinga lichêmwa Lichinga Iya Miseituni livêle pepi na pa Yelusalemu, malinga ulehu uluhusiwiye kwonga Nniduva Iya Kuyewelega.

<sup>13</sup> Pavahwikile kumanga, nkukwela n'galofa, nkunaingila nchumba chivachiikala. Vanu vânavela anepo nni Petulo na Yohana na Yakobo na Anduleya na Filipino na Tomaso na Batolomayo na Matayo na Yakobo mwana wanga Alufayo na Simoni ánavela nnikuwa Iya Vaselote, pamo na Yuda mwana wanga Yakobo.



<sup>14</sup> Vanu anevo vammalele chalumo na anyokwe Yesu na anung'unuvake Yesu vachilume pamo na vakongwe vanji vánakojana pamo uvannyuwa Nnungu kwa ntima umo.

<sup>15</sup> Mmaduva anelo, liduva limo Petulo nkuimila ching'ati pa avake vankulupila Yesu, vánavele malinga myamoja na ishilini, Petulo nkuchidoni,

<sup>16</sup> “Mmalangavangu, ñilembelewa Malemba Lanaswe latimile, álalá lanalaujije Umumu Wanaswe kala kupitila malove lanatangwele Daudi, kuyamba habali dyanga Yuda, anavalodyije vanu vanankamwile Yesu.

<sup>17</sup> Yuda ávele nnikuwa lyetu, na ánitandolwa uchinga akole madengo pamo na hwetu.”

<sup>18</sup> Dihela dyanapwecheledile Yuda kwa kutenda lahakalenge la kuntegeleka Yesu, vanu vanji nkunasumila luhundu. Pachinu anepo nni panalipambilidile Yuda muha, pakandike nkumatoka pahi nkutumbukana, utumbo wake nkuhuma pawelu.

<sup>19</sup> Vanu vammalele va pa Yelusalemu nkupilikana habali dya kuhwa kwanga Yuda. Bahi apala pachinu nkupachema, Akelidama, mana lake, “Luhundu lwa myadi.”

<sup>20</sup> Petulo nkuhwenaha kutangola wachidoni, “Kwa kuva, ñilembwa nchitabu cha Sabuli kuva,

‘Nafasi yake ñive uchiva,  
Wala anapawe munu wa kuikala nafasi yake.’

Ñilembwa kavila kuva,  
‘Munu yunji akole madengo lachikola nang'e.’

<sup>21</sup> Bahi tñlembelewa tuntandole munu yumo muavala vachipapatana na hwetu mahiku lammalele latuchionga na Nang'olo Yesu.

<sup>22</sup> Munu aneyo ñlembelewa áave munu anapawije kutandikila liduva alila Yohana lyam'batisije Yesu mpaka liduva lyatwaliwije Nang'olo Yesu kuhwena kulihunde. ñlembelewa munu yumo muanevo áave shahidi pamo na hwetu wa kufufuka kwanga Yesu.”

<sup>23</sup> Bahi nkutambulanga malina la vanu vavili, Yusufu uvanchema Balisaba, lina linji vánchema Yusto, na yunji wavili lina lyake Matiya.

<sup>24</sup> Anepo nkuyuwa uvachidoni, “Nang'olo, wako ñimala mitima ya vanu vammalele. Tulanguje muavano vanu vavili, alida untandwele,

<sup>25</sup> uchinga akole madengo la chitume lalalekile Yuda nkuhwena pachinu palembelewa.”

<sup>26</sup> Anepo nkuyela indingi, indingi nkummatokela Matiya, nang'e nkuyen-jejwa nnikuwa lya mitume kumi na moja.

## 2

### *Umumu Wanaswe ángila mmitima ya vakúkulupila*

<sup>1</sup> Palihwikile liduva lya Sikukuu ya Lichela, ivachema Pentekoste, vakuhundwa vammalele vávelenge pamo.

<sup>2</sup> Upala nkupilikanika lidi kuhaloka kulihunde, lidi livéle muchi lidi lya lipungo likulu, na alila lidi nkuumbala muing'ande yammalele muvanakele.

<sup>3</sup> Nkuhumila dindimi dinayavanyike, dinavele muchi dya moto, nku-natulilila mmuti mwa kila munu.

<sup>4</sup> Bahi vammalele nkuumbajwa Umumu Wanaswe, nkutandilika kutangola kwa luga dinji malinga Umumu Wanaswe chanavahululihije.

<sup>5</sup> Mmaduva anelo, pa Yelusalemu páikala Vayahudi vachikamula amuli dya Chiyahudi vachihaloka mmilambo vyammalele.

<sup>6</sup> Pavapilikene anelyo lidi, likuwa likulu namene lya vanu nkuhimana pamo. Vanu vammalele nkuhemwa, ing'anya kila munu avapilikana vanu vankulupila Yesu uvatangola kwa luga ya kila munu.

<sup>7</sup> Pavanavele nkuhemwa na kukangana, nkuva uvatangola kuchidoni, “Dachi, ava vanu utuvapilikana uvatangola uvila, akee venedi va ku Galilaya?”

<sup>8</sup> Mwadachi kila munu muhwetu avapilikana uvatangola kwa luga yake yavelekwejiye nayo?

<sup>9</sup> Muhwetu muève vanu vahalôka mmilambo vya ku Pati na ku Mede na ku Elamu na vanji venedi va ku Mesopotamiya na ku Yudeya na ku Kapadokiya na ku Ponto na ku Asiya,

<sup>10</sup> na ku Filigiya na ku Pamfiliya na ku Misili na vanji vahaleke mipata ya ku Libiya pepi na ku Kilene, na vayeni vanji vahaleke ku Loma.

<sup>11</sup> Uchocho, pávele Vayahudi na vanu vanji vapapête dini ya Chiyahudi na vanji vahaleke ya ku Kilete na ku Alabiya. Tuvenkuvapilikana vanu ava uvatangola kwa luga dyetu tuvene kuyamba matenda Nnungu makulu.”

<sup>12</sup> Vanu vammalele nkukangana na kuhwang'anyika ding'ano akuno uvaujana kuchidoni, “Vitukutuku avino mana lake chamani?”

<sup>13</sup> Henga vanu vanji nkuva uvavatendela mang'wanyu uvachidoni, “Ava vanu vakelewije wala!”

### *Petulo àpwahika na vanu*

<sup>14</sup> Anepo Petulo nkuimila pamo na avala mitume kumi na moja nku-tandilika kupwahika na vanu, Petulo nkunonoha lidi wachidoni, “Mmalan-gavangu Mmayahudi pamo na mmanu mmammalele muikalanga pa Yelusalemu, pilikanila sana alano lanimbennyaulila.

<sup>15</sup> Ava vanu nanga pavakelewije muchi chimuhaula mwenu, kwa kuva, aino nni satatu chihii ya ulyamba.

<sup>16</sup> Henga alino nni alila lyangatangwele nabii Yoweli wachidoni,

<sup>17</sup> Nnungu àhauha kuchidoni, mmaduva la kuntululilo nìmbeveng'a Umumu Wanaswe vanu vammalele. Nnungu àmbevahululiha vana venu vachilume na vachimahe kuhumya un-abii,

na Nnungu àmbevalanguja vijana venu maono, na àmbevatenda vasele venu valote.

<sup>18</sup> Mmaduva anelo, nìmbeveng'a vatumishi vangu, valume na vamahe Umumu Wanaswe, na vanang'o vachivahumye unabii.

<sup>19</sup> Nìmbetenda masaibu kumahunde, na vimaiho apano pachilambo, kùmbekuva na myadi na moto na lyohi lya kwidopa.

<sup>20</sup> Liduva lìmbekuva na lupi, na mwedi ùmbekuva wanahuvi muchi myadi, kabla likànambikamola liduva alila likulu lyanga Nang'olo, liduva lya kukan-ganya.

<sup>21</sup> Na kila munu ambennyûwa Nang'olo, achiapohwe.\*

<sup>22</sup> Mwenu Mmaisilaeli avangu, pilikanila malove alano! Yesu wa ku Nasaleti ávele munu anamaihiwe na Nnungu kwenu mwenu kwa masaibu

\* **2:21** Apano Yohana alembite kulichema lina lyanga Nang'olo wayamba kunnyuwa Nang'olo nsada. Na maeleso layâmba lina, lola Yohana 1:12.

na lakukanganya na vimaiho vyanatendile Nnungu kwenu kupitila kwanga Yesu, malinga mwenu mmene chimumaite.

<sup>23</sup> Kutandikila patandi Nnungu mwene ánimala na ánikudungila kuva Yesu àlembelewa ataywe mmakono la vanu vakápapata Sheliya ya Nnungu, na mwenu münimmwalala kwa kummamba munsalaba kupitila kwa vanang'o.

<sup>24</sup> Henga Nnungu ánimfulula, wammusija ihwi, ing'anya nanga painahulu-like kuhwa kunnyunge.

<sup>25</sup> Kwa kuva, Nfalume Daudi ánitangola kunnyamba Yesu pachihaula kuchidoni,

'Nnimwona Nang'olo pameho pangu maduva lammalele.

Ing'anya àvele m'bali wangu wa kunkono, bahi nimbewhinga.

<sup>26</sup> Bahi ntima wangu unahangalala,

na lulimi lwangu lunalulutila.

Kavila, nimbekuva na lilolelo kuyamba mmili wangu.

<sup>27</sup> Kwa kuva, Nnungu ukambenguleka pachinu pavanu vahwile, wala kunneka ntumishi wako wanaswe akandike.

<sup>28</sup> Úningulanguja indila ya umi uhiu,

na kwa kupwawa kwako nimbumbajwa ihangaladi!

<sup>29</sup> Mmalangavangu Mmaisilaeli, nangu nahulula kutangola kwa uhiu habali dya anakulwetu Daudi. Nang'e ánihwa nkunsika, na nsati wake úvele upano petu mpaka nelo.

<sup>30</sup> Henga Daudi ávele nabii na ánimala kuva Nnungu ánimwapilila liapilo lya kuva, nnukolo lwake àmbentandola munu yumo uchinga atwale mapala la ufalume.

<sup>31</sup> Na ánilona àlalá lambelumila paida, njo mana átangwele malove kuyamba kufufuka kwanga Kilisto kuva, 'Nnungu nanga panannekile pachinu pavanu vahwile na mmili wake nanga paunakandike.'

<sup>32</sup> Bahi Nnungu ánimfulula Yesu, na hwetu tuvammalele nni tumashahidi tuva chinu anecho.

<sup>33</sup> Nnungu árintumbyanga Yesu pankwejije nkummika m'bali wake wa kunkono. Anepo Yesu nkumpwachelela Umumu Wanaswe kuhaloka kwa Nnungu Atatake muchi chanamwahidite. Na nang'e ánitwing'a aneyo Umumu malinga chimwona na kupilikana.

<sup>34</sup> Kwa kuva, mwene Daudi nanga panakwedile mpaka kulihunde, henga nang'e mwene áhawile kuchidoni,

'Nang'olo ànnyaulidile Nang'olo wangu kuva,

"Ikala m'bali wangu wa kunkono,

<sup>35</sup> mpaka panimbevatenda amongo vako kuva muchi viteng'u vya kuvika makumbatu lako."

<sup>36</sup> Bahi vanu vammalele va Isilaeli valembelewa vamale kwa uhiu kuva Nnungu ántendile Yesu umunammambile kuva Nang'olo na Kilisto."

<sup>37</sup> Bahi vanu pavapilikene anelo, mitima yavo nkuhukumika, nkummuja Petulo na mitume vanji kuchidoni, "Hambi, mmalangavetu tutende dachi?"

<sup>38</sup> Petulo nkuvahaulila kuchidoni, "Lekanga masambi na kila munu abatiswe kwa lina lyanga Yesu Kilisto, uchinga Nnungu ansamehe masambi lenu. Na mwenu mumbepwechelela inujo ya Umumu Wanaswe.

<sup>39</sup> Kwa kuva, ahadi aino nni yenu mwenu na vana venu pamo na vanu vammalele vavele kulehu, yani vammalele vambchemwa na Nang'olo Nnungu wetu."

<sup>40</sup> Petulo nkuhweneha kuvaduma kwa malove lanji lohe na kuvayuwa namene wachidoni, “Lipohange kuhaloka kwa vanu va chívelèkwà achino chitênda lahakalenge.”

<sup>41</sup> Avala vakulupidile malove lake vâ nibatiswa, nniduva alila vanu malinga alufu tatu vâniyenjejeka nnikuwa lya vakúkulupila.

<sup>42</sup> Vammalele vâniluhumya mwalehu, kulihunda kuhaloka kwa mitume na kukumilana kwa itamwi na kulya chakulya cha pamo kwa kukumbukila sadaka ya Nang'olo Yesu na kuyuwa pamo.

### *Chivachiikala vanu vankulupîla Yesu*

<sup>43</sup> Vanu vammalele nkunnyopa Nnungu, na mitume nkutenda masaibu na vimaiho vyohe.

<sup>44</sup> Vakúkulupila vammalele vávele chinu chimo na kila chinu chivanavena-cho chiva chavaiwohe.

<sup>45</sup> Vânasumisa vitukutuku vyao na dimali dyao na kunnyavila kila munu malinga chachisikikila.

<sup>46</sup> Maduva lammalele vânakojana nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu, na válya chakulya pamo mmakande lao kwa ihangaladi na kwa ntima helele.

<sup>47</sup> Vânnombolela Nnungu, na vanu vanji vâvona vakúkulupila kuva vambone. Kila liduva Nang'olo nkuva wavayenjeje vanu vachipohwa, nnikuwa lya vanu vankulupîla Yesu.

## 3

### *Petulo ànnamya munu nkwwa*

<sup>1</sup> Liduva limo Petulo na Yohana vânayomboka kuhwena ku Ing'ande ya Nnungu malinga satisa muhi, vanu pavahwena unayuwa.

<sup>2</sup> Bahi pávele na munu yumo analamele kutandikila nnitumbo lya anyokwe. Kila liduva vanu vanannyakula uvammika pannango wa kuingilila mu Ing'ande ya Nnungu uvauchema, “Nnango Ukatapele,” uchinga ayuwe dihela kwa vanu vachiingila mu Ing'ande ya Nnungu.

<sup>3</sup> Pammwene Petulo na Yohana vâvele pepi kuingila nng'ande, nkuvayuwa vawing'e chinu chohecho.

<sup>4</sup> Vanang'o nkumpalambahija meho, Petulo nkuchidoni, “Tulole hwetu!”

<sup>5</sup> Ayula nkwwa nkulauka nkuvalola, walolela kupwechelela chinu kuhaloka kwa vanang'o.

<sup>6</sup> Henga Petulo nkunnyaulila uvila, “Nangu níkávele na hela yoheyo, henga chimbenacho njo chinikwing'a. Kwa lina lya Yesu Kilisto wa ku Nasaleti, nikuhaulila imila uhwene!”

<sup>7</sup> Petulo nkunkamula nkono wa kunkono nkuntakatuha, upala madodo na makumbatu lake nkupata dimongo.

<sup>8</sup> Nkupiyanya kutakatuka, nkuimila, nkutandilika kwonga, nkunaingila mu Ing'ande ya Nnungu pamo na vanang'o, waonga na kuchitikachitika akuno wannombolela Nnungu.

<sup>9</sup> Vanu vammalele vanapawije anepo vânimwona waonga na wannombolela Nnungu.

<sup>10</sup> Pavankameke kuva ayu nni ayula achiikala pannango wa Ing'ande ya Nnungu uvauchema, “Nnango Ukatapele,” wayuwayuwa nkukangana namene na wala nanga pavanamaite lankojje.

### *Mahubili langa Petulo*

<sup>11</sup> Bahi ayula munu pachipapatana na Petulo na Yohana, vanu vammalele nkuvatukutula mpaka palupenu lwa Ing'ande yanga Nnungu luvachema, "Lupenu lwa Selemani," akuno uvakangana namene.

<sup>12</sup> Bahi Petulo palawene anelo nkuvahaulila avala vanu kuchidoni, "Mwenu mmanu mma pa Isilaeli, mwadachi mùlakangana alano? Ing'anya ntwani mùtupalambahija meho hwetu, kuva muchi ayu munu àpete kuhwena kwa dimongo dyetu tuvene au kwa uwanaswe wetu pameho pa Nnungu?"

<sup>13</sup> Nnungu wa anakulwetu Iblahimu, Isaka na Yakobo, ànintumbyanga Yesu ntumishi wake umunankamujije kwanga Pilato, na kunnyita muyo mwa Pilato pamo na kuva Pilato álembedile anneke mwalehu.

<sup>14</sup> Henga mwenu nkunnyita aneyo wanaswe na wambone pameho pa Nnungu, umunkolokohija Pilato anchimulile ayula nkúwalala.

<sup>15</sup> Mwenu nkummwalala ayu anavele chitandikilo cha umi. Henga Nnungu áninfulula, na hwetu njo mashahidi va kufufuka kwake.

<sup>16</sup> Ayu munu umummayite na kumwona, àpete dimongo kwa ing'ulupa ihalokâna na kunkulupila Yesu. Na ing'ulupa aneyo ininnamya mwalehu malinga mwenu mmammalele chimulyonela vino.\*

<sup>17</sup> Hambi mmalangavangu, nangu ñnimala kuva mwenu pamo na vakulu venu mùntendeledile Yesu anelo lammalele kwa kuva nkanamaite limuchilitenda.

<sup>18</sup> Henga uvila njo Nnungu chatimisije malove lanalaujije machedo kupitila manabii vake kuva, Kilisto wake àmbebanika.

<sup>19</sup> Bahi lekanga kutenda masambi, na munnaukile Nnungu uchinga amusije masambi lenu.

<sup>20</sup> Tendanga uchocho uchinga Nang'olo Nnungu ampelekejije mahiku la kutujwa mitima na kuntuma kavila Kilisto wantandwele kutandiki patandi kwajili yenu, na aneyo njo Yesu.

<sup>21</sup> Yesu álembelawa aikale kulihunde mpaka palambehwika mahiku lambedeta Nnungu vitukutuku vyammalele kuva vyahambi, muchi Nnungu chanatangwele kupitila kwa manabii vake vanaswe kutandikila patandi.

<sup>22</sup> Kwa kuva, Musa áhawile kuchidoni, 'Nang'olo Nnungu wenu àmben'juha munu yumo kuva nabii muchi nangu kuhaloka nnitawa lyenu mmene. Mpilikanile nang'e kwa kila chinu chambennyaulila.

<sup>23</sup> Na uvila nni chiimbekuva, munu woheyo akambempilikanila nabii aneyo, Nnungu àmbemmusa mwalehu nnikuwa lya alangavake.'

<sup>24</sup> Na manabii vammalele kutandiki Samwili, vammalele válaujanga habali dya vitukutuku vihumîla maduvano.

<sup>25</sup> Mwenu nni mmavana mma manabii, na nni mmavana mma lilailano lyanatendile Nnungu na atata venu. Kwa kuva, Nnungu ányaulidile Iblahimu kuchidoni, 'Kupitila lukolo lwako, ding'olo dyammalele dya pachilambo ðimbebalikiwa.'

<sup>26</sup> Bahi Nnungu panfufwile ntumishi wake, nkuntuma kwenu hoti uchinga ámb'aliki kwa kunnyemya kila munu mmwenu anatende lahakalenge."

## 4

### *Petulo na Yohana vâpelekejwa ku Lukumbi Lukulu*

\* 3:16 Maeleso layâmba "mulina lya Yesu," lola Yohana 1:12.

<sup>1</sup> Petulo na Yohana pavanavele nkutangola na avala vanu, nkukamola makuhani na nkulu wa valinzi va Ing'ande ya Nnungu pamo na Masadukayo.\*

<sup>2</sup> Anevo vanu vánisunala namene ing'anya Petulo na Yohana vávahunda vanu na kuvahaulila kuva, Yesu ànifufuka na anelyo límairi kuva vanu vahwile vàmbeufuka.

<sup>3</sup> Anepo Petulo na Yohana nkukamulwa, bahi kwa kuva ívele chinalyulo, nkunavataya nnilungu mpaka ulyamba.

<sup>4</sup> Henga vanu vohe muvanu vanapilikene mahundo langa Petulo na Yohana nkukulupila, na isabu ya valume nkuyenjejeke kuhwikila malinga vanu alufu nnyano.

<sup>5</sup> Liduva lipapête ulyamba, vakulu va Vayahudi na vasele va Vayahudi pamo na vakúhunda Sheliya ya Musa, nkukojana ku Yelusalemu.

<sup>6</sup> Uchocho, pávele na Anasi Kuhani Nkulu na Kayafa na Yohana na Isikanda pamo na vanu vanji vohe va nnukolo lwa Kuhani Nkulu.

<sup>7</sup> Nkuvaimija Petulo na Yohana muyo mwavo nkuvauja kuchidoni, “Mwenu mùlatendile alano kwa dimongo ntwani au kwa mamulaka nt-wani?”†

<sup>8</sup> Anepo Petulo akuno aumbajijwè Umumu Wanaswe nkuvayang'ula kuchidoni, “Mwenu mmakulu na mmasele mma vanu vetu,

<sup>9</sup> ikáva nelo mùnatulinga kwa kutuuja kwamba habali yambone yaten-dewije ayu munu alamêle na namuna chapete kulama,

<sup>10</sup> bahi, mwenu na Vaisilaeli vammalele mùlembelewa mumale kuva, ayu munu aimidile muyo mwenu àpete umi kwa mamulaka langa Yesu Kilisto wa ku Nasaleti umunammabile, henga Nnungu nkunfufula.‡

<sup>11</sup> Ayu Yesu njo ulamwamba Malemba Lanaswe kuva, ‘Liyanga limunahitile mwenu mmakudenga, hambi lijukile kuva liyanga lya paindumba, lya muhimu kupunda lam-malele.’

<sup>12</sup> Upohi nanga paupatikana kupitila kwa munu yunji woheyo. Kwa kuva, pachilambo chammalele vanu nanga pavapewije lina lya munu woheyo ahulûla kutupoha, ila Yesu weka.”

<sup>13</sup> Bahi anevo vakulu na vasele va lukumbi vánikangana namene kumwona Petulo na Yohana uvatangola bila kuyopa na vánivamala kuva, ava vanu vakávele na elimu ing'ulu na vakanalihundile elimu ya Malemba Lanaswe. Nkuhimukila kuva vávele pamo na Yesu.

<sup>14</sup> Henga kwa kuva vávankumwona ayula munu alamíjwe aimidilè pamo na vanang'o, bahi vakanavele na lilove lyohelyo lya kuvatahuka.

<sup>15</sup> Bahi nkumwamulu Petulo na Yohana vahume Nnukumbi Lukulu lwa Vayahudi vahwene pawelu, vene nkuisalila nnukumbi uvaujana lúnda vene kwa vene,

<sup>16</sup> uvahaula kuchidoni, “Ava vanu tuvatende dachi? Kwa kuva, vanu vammalele va pa Yelusalemu vánimala kuva, lisaiibu ali likulu vátendile vanang'o, na hwetu kuchikana chinu achi ikáhululika.

<sup>17</sup> Henga uchinga alino linayanjale kwa vanu, bahi tuvadume ava vanu vanalonjele kavila na munu woheyo kwamba mamulaka la Yesu.”

<sup>18</sup> Bahi nkuvachema kavila nnukumbi, nkuvaduma vanalonjele, na wala vanahunde kwamba mamulaka la Yesu.

\* **4:1** Masadukayo lívele likuwa lya vanu vakákulupila kuva vanu vahwile vánafufuka. † **4:7** Maeleso layámba lina, lola Yohana 1:12. ‡ **4:10** Maeleso layámba lina, lola Yohana 1:12.

<sup>19</sup> Henga Petulo na Yohana nkuvayang'ula kuchidoni, “Hukumu mwenu mmene ikàva ìnavaila pameho panga Nnungu kumpilikanila mwenu au kumpilikanila Nnungu.

<sup>20</sup> Kwa kuva, hwetu tukambehulula kuleka kutanga mambo latulawene na kulapilikanana.”

<sup>21</sup> Pavamalidile kuvayoha kwa kuvakalipila, nkuvaleka vahwene. Nanga pavanapete indila yoheyo ya kuvaasibu, ing'anya vanu vammalele vånombolela Nnungu ing'anya ya chinu anecho chihumidile.

<sup>22</sup> Ayula munu analamijwe kwa alila lisaibu ávele na vyaka vipundile alubaini.

### *Vakúkulupila vånnyuwa Nnungu avakamyange mitima*

<sup>23</sup> Petulo na Yohana pavachimuliwije, nkuhweneng'ana kwa avao, nkuvahulula malove lammalele lavatangwele makuhani vakulu na vasele va Vayahudi.

<sup>24</sup> Pavalapilikene anelo, vammalele nkunnyuwa Nnungu kwa ntima umo uvachidoni, “Nang'olo Nkulu, wako njo Nnungu uumbile chilambo na kuli-hunde na bahali na vyammalele vipawije anemwo.

<sup>25</sup> Wako njo unatangwele kwa indila ya Umumu Wanaswe kupitila kwa ntumishi wako, atata wetu Daudi, wachidoni, 'Mwadachi vanu va vilambo vátenda ntemelo wa kuntendela Nnungu la-hakalenge?

Na ing'anya ntwani vátenda njama ikee na faida?

<sup>26</sup> Vafalume na vakulu va pachilambo vånilipanganaha na vakojene pamo uchinga vapanyane ing'ondo na Nang'olo Nnungu pamo na Kilisto wake wantandwele.’

<sup>27</sup> Kwa kuva, nni muhiu Helode na Pontio Pilato pamo na vanu vakávele Vayahudi na va Isilaeli vånikojana muimanga aino, nkukudungila kuntenda lahakalenge Yesu ntumishi wako wanaswe untandwele.

<sup>28</sup> Uvila njo chivatimisije lammalele lunakudungidile kutandikila kala kwa dimongo dyako na kwa kutamwa kwako.

<sup>29</sup> Hambi Nang'olo Nnungu, lola chivatuyoha. Bahi tuhululihe hwetu tuvatumishi vako tutange malove lako bila kuyopa chinu chohecho.

<sup>30</sup> Nyoloja nkono wako vanu valame na vitendeke vimaiho na masaibu kwa mamulaka la Yesu ntumishi wako wanaswe.”<sup>§</sup>

<sup>31</sup> Bahi pavamalidile kunnyuwa Nnungu, apala pachinu pavanavele nku-tikinywa. Vammalele nkuumbajwa Umumu Wanaswe, nkuhweneha ku-tanga lilove lya Nnungu bila kuyopa.

### *Kukumilana kwa vakúkulupila*

<sup>32</sup> Vakúkulupila vammalele vávele na ntima umo na kukudungila chinu chimo. Wala pakanavele na munu woheyo achilikweta chitukutuku chohecho weka, henga kila chitukutuku chíva chavammalele.

<sup>33</sup> Mitume nkuhweneha kuhumya ushuhuda wavo kwa dimongo ding'ulu kwamba vitukutuku vivaviwene na kuvipilikanana kuyamba kufufuka kwanga Nang'olo Yesu, na Nnungu nkuvabaliki namene vammalele.

<sup>34</sup> Wala nanga munu woheyo nnikuwa lyavo achisikikila chinu chohecho, kwa kuva, vanu vanavele na mawelu au ding'ande vånasumisa,

<sup>35</sup> dihela nkunaveng'a mitume, na mitume nkuyava kulingana na chasikike munu.

<sup>36</sup> Pávele na munu yumo wa nnitawa lya Lawi, mwenedi wa chisiwa cha ku Kiplo, lina lyake Yusufu, mitume vanchemile lina Banaba, lina anelyo mana lake, “Mwana wa kutuja ntima.”

<sup>37</sup> Munu aneyo ávele na welu wake nkuusumisa, nkuida na dihela, nkuveng'a mitume.

## 5

### *Kulambila kwa Ananiya na Safila*

<sup>1</sup> Pávele na munu yumo uvanchema Ananiya pamo na n'jawe uvanchema Safila, vanu anevo vásumisije welu wavo.

<sup>2</sup> Ananiya nkupatana na n'jawe, nkudiavanya adila dihela, dinji nkuisalinadyo na dinji nkuveng'a mitume.

<sup>3</sup> Bahi Petulo nkummuja Ananiya kuchidoni, “Mwadachi Nanchindenga ákuingidile uvila muntima mwako mpaka unnambile Umumu Wanaswe na kuisalinadyo dihela dinji dyupete pusumisije welu?”

<sup>4</sup> Kwani kabla ukanausumisa aula welu tenda úvele wako? Na pauusumisije, dihela dyupete tenda ukanitendela chihi chinu chulembela umwene? Hambi chinu ntwani chikutendile utende uvila? Bahi ukánnambidile munu, wako ùnnambidile Nnungu!”

<sup>5</sup> Ananiya palapilikene malove anelo, upala nkuhwa, nkumatoka pahi. Na vanu vammalele vanapilikene mambo anelo lahumidile, nkuyopa namene.

<sup>6</sup> Vijana nkuida, nkuudingilija sanda mmili wake, nkunhumya pawelu, nkunansika.

<sup>7</sup> Bada ya kupita masaa malinga matatu, nkukamola n'jawe Ananiya, akuno akamaitè chinu chihumidile, nkuingila amula nng'ande.

<sup>8</sup> Petulo nkummuja Safila kuchidoni, “Nguhaulile! Dachì, adino njo dihela dyammalele dimupete pamusumisije welu wenu, wako na n'jalo Ananiya?” Nang'e nkuyang'ula kuchidoni, “Elo, njo udyodyo.”

<sup>9</sup> Bahi Petulo nkuchidoni, “Yavele dachi mupatane wako na n'jalo kunninga Umumu wa Nang'olo? Hambi pilikanila, vanu uvala vanapite unansika n'jalo, hambì vavele upano pannango na wako uchocho vambekunyakula.”

<sup>10</sup> Upala Safila nkuhwa, nkumatokela pahi muyo mwa Petulo. Avala vijana pavaingidile, nkunkoja Safila ahwilè, nkunhumya pawelu, nkunnyakula, nkunansika pepi na pachinu pavansikile ntwave.

<sup>11</sup> Likuwa lyammalele lya vanu vankulupila Yesu pamo na vanu vanji vanapilikene mambo anelo nkuyopa namene.

### *Nnungu àtenda masaibu na vimaiho vyohe kupitila kwa mitume*

<sup>12</sup> Anepo Nnungu nkutenda vimaiho na masaibu lohe pameho pavanu kupitila kwa mitume. Na vakúkulupila vavele na nnyambo wa kukojana pa Lupenu lwa Selemani lunavele mu Ing'ande ya Nnungu.

<sup>13</sup> Na nanga munu woheyo akanavele wa nnikuwa lyavo analingile kuli-tenda kuva nkúkulupila, ikànavà vanu vanaivalombolela.

<sup>14</sup> Henga valume na vamahe vohe nkunkulupila Nang'olo, na likuwa nkuyenjejeke namene.

<sup>15</sup> Kupapatana na mambo lammalele lahumidile, bahi vanu nkuva uvavapekejeja vagonjo n'dindila, uvavalaja mmikeka na mminanda uvachinga Petulo pambekuva wapita, uvahwikile kananga mmbweha wake.



16 Nkuidang'ana vanu vohe khaloka dimanga divêle pepi na pa Yelusalemu, uvaida na vagonjo vao pamo na vanu vabanîhwa na anamindenga, vammalele nkulamya.

### *Kubanihwa kwa mitume*

17 Henga Kuhani Nkulu na vavake vâna vele nnikuwa lya dini ya Chiyahudi lichêmwa Masadukayo, nkuvavikila wiu namene.

18 Nkuvakamula mitume, nkunavataya nnilungu likulu.

19 Henga chilo, malaika wa Nang'olo nkuchimula milango ya lilungu, nkuvahumya pawelu, nkuvahaulila kuchidoni,

20 “Hweneng'ana mukaimile pa Ing'ande ya Nnungu mukavahaulile vanu malove lammalele layâmba umi auno wahambi”

21 Bahi ulyamba na mambumbu mitume nkuhweneng'ana ku Ing'ande ya Nnungu nkutandilika kuvahunda vanu, malinga chivatumwije.

Pakamwele Kuhani Nkulu na avake, nkuchemeheja nkojano wa Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi pamo na vasele vammalele va Vaisilaeli, nkuvahaulila vanu vahwene kulilungu vakavatwale mitume vaidenavo.

22 Henga avala matiyala valaijîwe, pavahwikile aneko nanga pavanavakojije mitume nnilungu. Bahi vanang'o nkuuya, nkunavahaulila vanu vavêle palukumbi habali aneyo,

23 uvachidoni, “Tulikojije lilungu lichimwîjê kila m'bali, na valinzi vaimidîlê mmilango uvalindilila. Henga patuchimwile nanga patunkojije munu woheyo nkati.”

24 Nkulu wa valinzi va Ing'ande ya Nnungu pamo na makuhani vakulu pavapilikene anelo nkuhemwa, uvakangana kuva imbekuva dachi.

25 Nkukamola munu yumo nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu, pilikanila! Avala vanu amunavachimidile nnilungu, hambî vavêle mu Ing'ande ya Nnungu vâenkuvahunda vanu.”

26 Anepo nkulu wa valinzi va Ing'ande ya Nnungu pamo na matiyala vanji nkuhwena ku Ing'ande ya Nnungu, nkunavatwala mitume, nkuidanavo. Henga nanga pavanavakamwile kwa dimongo, kwa kuva vavayopa vanu vanavayalangila vene mayanga nkuvawalala.

27 Bahi pavaidinavo, nkuvaimija muyo Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi, Kuhani Nkulu nkuvauja kuchidoni,

28 “Dachi, mwenu tukanan'dumile kuva munavahunde vanu kwa mamulaka la munu ayuno? Hambî lola, mûmbajije mahundo lenu Yelusalemu yammalele na mûmbetutenda twambike kwamba kuhwa kwa munu aneyo.”

29 Anepo Petulo pamo na mitume avake nkuyang'ula kuchidoni, “Hwetu tûlebelewa tutende chatamwa Nnungu akee chivatamwa vanu.

30 Nnungu wa atata vetu âninfufula Yesu umunammwalele mwenu kwa kummamba munsalaba.

31 Nnungu ânintumbyanga munu aneyo kwa kummika m'bali wa kunkono mumamulaka lake na kun'juha kuva Nkulodya na Mpohi uchinga avatende Vaisilaeli vadileke disambi dyavo na kuvasamehe masambi lavo.

32 Na hwetu njo mashahidi tuva mambo anelo pamo na Umumu Wanaswe wanhumije Nnungu kwa vanu vatênda chatamwa Nnungu.”

33 Alukumbi vammalele vanapawije apala pavapilikene anelo, nkusunala namene, nkvamula vavawalale avala mitume.

34 Henga Nfalisayo yumo uvanchema Gamalieli anavele nkûhunda wa Sheliya ya Musa, uvachimwesimu namene vanu vammalele, nkuimila

pa Lukumbi Lukulu, nkuamulisa avala mitume vapelekejwe pawelu hoti vakalindilile kadiki.

<sup>35</sup> Anepo nkuvahaulila vajumbe va Lukumbi kuchidoni, “Mwenu mmanu mma Isilaeli, lyongolelange saana kwamba chinu chimumbevatenda anevo vanu!

<sup>36</sup> Lola, vyaka vipitfile pahumudile munu yumo uvanchema Teuda, analil-ambilibidile kuva munu nkulu. Malinga vanu mamiya ncheche vānililunda kwanga nang'e kupanyana na Valoma. Henga kuntululilo āniwalalwa, na vanu vammalele vanalilundile kwanga nan'ge nkumwadilikana na vakanapilikanike kavila.

<sup>37</sup> Bada ya kupita vyaka fulani, mmahiku ālalā la kuvalangwa kwa vanu, nkuhumila munu wa ku Galilaya lina lyake Yuda. Anepo nanang'e nku-pata vanu vachivalodya kupanyana na Valoma. Henga nanang'e uchocho āniwalalwa, na vammalele vanampapete nkumwadilikana.

<sup>38</sup> Hambu nangu nīnnyaulila uvila, mwenu linyemyange na vanu anevo na valekange vahwene. Kwa kuva, ikāva lavakudungila na lavalatenda lāhaloka kwa vanu lachilahwe.

<sup>39</sup> Henga ikāva lāhaleke kwa Nnungu, mwenu mukambehulula kuvadivila, uyopa munaonekana dahu kuva mūtahukana na Nnungu.”

<sup>40</sup> Bahi vajumbe vammalele va lukumbi nkukubaliana na Gamalieli. Anepo nkuvachema mitume nkati, nkuvasulubula, nkuvaamulisa vanahwene unavahunda vanu kavila kwa mamulaka la Yesu, nkuvaleka vahwenneng'ane.\*

<sup>41</sup> Bahi avala mitume nkuhumananga nnukumbi akuno uvahangalala namene, kwa kuva, Nnungu ānivatumbyangā kwa kupata dihoni kwa kubanika ing'anya ya Yesu.

<sup>42</sup> Bahi kutandikila anepo nanga pavanalekile kuhunda na kutanga malove lambone mu Ing'andē ya Nnungu na n'ding'ande dinji uvahaula kuva Yesu njo Kilisto, mmaduva lammalele.

## 6

### *Vakūvayangata mitume*

<sup>1</sup> Bahi mmaduva anelo vakuhundwa pavachipunda kuyenjejeke, pávele na mahinginiko. Vayahudi vankulupīla Yesu vachitangola Chigiliki vāvahinginika Vayahudi vankulupīla Yesu vatangōla Chieblaniya. Kwa kuva, Vayahudi vatangōla Chigiliki vānahinginika ing'anya vanannidi vao vānilivaliwa pavayava vilyo na vitukutuku vya kila liduva.

<sup>2</sup> Bahi avala mitume kumi na mbili nkuvachema vakuhundwa vammalele nkuchidoni, “Ikāvaila hwetu tuleke kutanga lilove lya Nnungu koka tuve utuyava vitukutuku na vilyo.

<sup>3</sup> Hambu mmalangavetu, vatandole vanu saba mmwenu vakulupīka kuva vambone na vaumbajijwe Umumu Wanaswe na vavēle na lūnda koka hwetu tuveng'e madengo anelo.

<sup>4</sup> Tūtendile uvila uchinga hwetu tulihumye mwalehu kunnyuwa Nnungu na kutanga Lilove lya Nnungu.”

<sup>5</sup> Anelwo lūnda nkuvakatapalila vanu vammalele. Nkuntandola Stefano munu avēle na ing'ulupa ing'ulu anaumbajijwe Umumu Wanaswe, uchocho nkuntandola na Filipō na Anokolo na Nikanoli na Timoni na Pama na Nikolao wa ku Antiyokiya anaingidile dīni ya Chiyahudi machedo.

\* 5:40 Maeleso layāmba lina, lola Yohana 1:12.

<sup>6</sup> Bahi nkuvavika muyo mwa mitume, na mitume nkuvayuwila akuno vavavikidile makono.

<sup>7</sup> Bahi Lilove Iya Nnungu nkupunda kuyanjala pa Yelusalemu na likuwa Iya vakuhundwa nkuhalija kuyenjejeke namene, na makuhani vohe nkunkulupila Yesu.

### *Kukamulwa kwa Stefano*

<sup>8</sup> Bahi Nnungu nkum'baliki namene Stefano, na Stefano nkuva na dimongo dya Nnungu, nkutenda masaibu na vimaiho vikulu ching'ati vanu.

<sup>9</sup> Henga nkuhumila vanu fulani vachitahukana na Stefano, vanu va ing'ande ya kunnyuwila Nnungu ichêmwa, "Ing'ande ya vanu vavêle na uhulu." Vanu anevo vávele Vayahudi vahalôka imanga ya ku Kilene na ku Alekisandiliya na vanji kuhaloka chilambo cha ku Kilikiya na chilambo cha ku Asiya.

<sup>10</sup> Henga vakanahulwile kunnema ing'anya ya lúnda lwake na Umumu Wanaswe achimwongôsa kutangola.

<sup>11</sup> Bahi nkuvakumba vanu fulani vahaule kuva, "Hwetu tûnimpilikana Stefano watangola malove la kunkufulu Musa na Nnungu."

<sup>12</sup> Pavatangwele uchocho, anelo malove nkuvachonjela vasele va Vayahudi na vakúhunda Sheliya ya Musa. Bahi nkuhwena unankamula Stefano nkumpelekeja ku Lukumbi Lukulu.

<sup>13</sup> Nkwidanavo mashahidi vakúlambila nkunavaimija uvatangola malove lakúlambila uvachidoni, "Ayu munu akáleka kuikufulu Ing'ande ai yanaswe ya Nnungu na Sheliya dya Musa.

<sup>14</sup> Kwa kuva, hwetu tûnimpilikana watangola kuva, aneyo Yesu wa ku Nasaleti àmbeyondonganga Ing'ande ya Nnungu pamo na kuipindikulanya mihambo yanatwing'ile Musa."

<sup>15</sup> Anepo, vanu vammalele vanaikalenge palukumbi nkumpalambahija meho Stefano, nkukwona kumeho kwa Stefano ukung'anyima muchi kumeho kwa malaika.

## 7

### *Hutuba ya Stefano*

<sup>1</sup> Anepo Kuhani Nkulu nkummuja Stefano kuchidoni, "Dachi malove alano lavakusitaki muhiu?"

<sup>2</sup> Stefano nkuyang'ula kuchidoni, "Mwenu mmakuluvangu pamo na atata-vangu, ngupilikanile! Nnungu wa ukulu ányumidile atata wetu Iblahimu panavele akula ku Mesopotamiya mahiku anelo kabla akànambihwena unaikala ku Halani.

<sup>3</sup> Nnungu nkunyaulila kuchidoni, 'Uka nchilambo chuwikala, valeke alan-gavako, uhwene chilambo chinimbekulanguja.'

<sup>4</sup> Bahi Iblahimu nkuhama chilambo cha va Kaludayo nkunaikala imanga ya Halani. Atatake Iblahimu pahwile, Nnungu nkumpelekeja Iblahimu nchilambo achino chimuikala vino.

<sup>5</sup> Nnungu nanga panamwing'ile Iblahimu kananga chipande chijoko cha chilambo achino kuva mapala lake. Henga Nnungu ánimwahidi kuva àmbemwing'a chilambo achino kuva mapala lake, nang'e chalumo na vanu va nnukolo lwake, ikànavá mmaduva anelo Iblahimu nanga panavele na mwana.

<sup>6</sup> Nnungu nkutangola nawe wahaula kuchidoni, 'Vanu va nnukolo lwako vambekuva vayeni nchilambo cha vanu vanji na aneko vambekuva vatumwa na vambetendewa lahakalenge kwa uhiku wa vyaka mamiya ncheche.

<sup>7</sup> Henga nangu nimbekiasibu chilambo chimbentênda kuva mmatumwa. Anepo vanu vangu vambekua nchilambo anecho vaide vakangwabudu apano pachinu.'

<sup>8</sup> Anepo Nnungu nkutenda lilailano na Iblahimu. Kwa m'bali wake Iblahimu, valume vammalele nnitawa lyake îlebelewa vacheketwe mam-bende la chilume. Bahi Iblahimu nkunyalula Isaka mwanawe nniduva lya nane lya kuvelekwa kwake. Isaka nanang'e uchocho nkunyalula Yakobo mwanawe. Yakobo nanang'e nkuvayalula vana vake kumi na mbili, anevo njo anakuluvetu.

<sup>9</sup> Avala anakuluvetu nkummikila wiwu Yusufu nnung'unwao, nkunsum-isa uchinga akave ntumwa kuchilambo cha Misili. Henga Nnungu nkuva pamo na Yusufu,

<sup>10</sup> nkumpoha na ibaniki yammalele. Nkumwing'a lúnda na kuntenda akubalike pameho panga Falao, Nfalume wa Misili.\* Bahi Falao nkutenda Yusufu kuva nkulu wa chilambo chammalele cha Misili pamo na ing'ande yake ya chifalume.

<sup>11</sup> Bahi nkukamola indala ing'ulu nchilambo chammalele cha Misili na chilambo cha Kanaani, nkuva na siki ing'ulu. Na anakuluvetu vakanavele na chakulya.

<sup>12</sup> Yakobo papilikene kuva ku Misili kúvele vilyo, nkuvatuma anakuluvetu kwa mwanda ntandi.

<sup>13</sup> Mmwanda wavo wavili Yusufu nkulitambulanga kwa akuluvake, ku-tandikila anepo Nfalume wa Misili nkuvamala alangavake Yusufu.

<sup>14</sup> Bahi Yusufu nkualaija vanu vakantwale Yakobo atatake na alangavake vammalele vaide ku Misili. Na isabu ya vanu vammalele yavele sabini na nnyano.

<sup>15</sup> Bahi Yakobo nkuhwena ku Misili, nkuikala aneko nang'e na anakulu-vetu mpaka kuhwa kwavo.

<sup>16</sup> Miili yavo nkunyakulwa, nkupelekejwa ku Shekemu, aneko nkunaisika munsati unavedwije nniyanga, wanausumile Iblahimu kihaloka kwa vana vanga Hamoli.

<sup>17</sup> Bahi mahiku la Nnungu la kuitimisa aila ahadi yanamwahidite Iblahimu palanavele pepi, isabu ya vanu vetu vavêle ku Misili îvele iyen-jejèkè namene.

<sup>18</sup> Aneko ku Misili nkutawala Nfalume yunji akanammaite Yusufu.

<sup>19</sup> Anepo Nfalume nkuvakumba anakuluvetu na kuvatendela lahakalenge namene kwa kovalasimisa vavayahe vakanunu vao uchinga vahwe.

<sup>20</sup> Mmaduva anelo njo lanavelekwije Musa. Na Nnungu ánikatapaliwa na Musa, na Musa álelewije chihi kwa myedi mitatu bahi nng'ande mwa atatake.

<sup>21</sup> Bahi payahijwe pawelu, mwana wa chikongwe wanga Nfalume wa Misili nkunnakota, nkunnela muchi mwanawe.

<sup>22</sup> Musa nkuhundwa mihambo yammalele ya lúnda lwa va Misili, nkuva munu wa kupwahika saana na kutenda saana.

<sup>23</sup> Bahi Musa panavele na vyaka alubaini, nkukudungila uhwene un-avaongela alangavake Vaisilaeli na kumala hali dyavo.

\* **7:10** Lina Falao, lyavele lina lya cheo cha nfalume wa Misili.

24 Aneko nkumwona Mmisili yumo wantendela lahakalenge nnan-gawake Musa, nang'e nkuhwena unannyunila ayula atendêwa lahakalenge, nkumpindikula kwa kummwalala ayula Mmisili.

25 Musa átenda kuva alangavake Vaisilaeli vachivamale kuva Nnungu âmbevapoha kupitila nang'e, henga alangavake vakanamaite anelyo.

26 Liduva Iya vili nkuvakoya Vaisilaeli vavili uvapanyana, nkulinga ku-vahapulanya wachidoni, 'Amanganya, mwenu ummamo. Ing'anya ntواني mütendelana lahakalenge mmene kwa mmene?'

27 Henga ayula achimmenga nnyake nkun'gong'olela Musa kunnyenje wachidoni, 'Nnani akuvikile wako kuva nkulu na nkúhukumu wetu?'

28 Dachi, ùlebela umbwalale muchi chummwalele ayula Mmisili lido?'

29 Musa palapilikene malove anelo nkutukuta, nkutukutula chilambo cha ku Midiani, nkuikala aneko muchi mmidi, nkuvaveleka vana vavili vachilume.

30 Bahi pavipitile vyaka alubaini, malaika wa Nnungu nkunyumila Musa nchihole chichiyaka muchi moto aneko kulilanga pepi na Lichinga Iya Sinayi.

31 Musa palawene anelo nkukangana namene, nkuhengelekela pepi uchinga alove saana, nkupilikana lidi Iya Nang'olo Nnungu ulichidoni,

32 'Nangu njo Nnungu wa anakulwenu Iblahimu na Isaka na Yakobo!' Musa nkutetemela kwa kuyopa na wala nanga panalingile kuhweneha kulola.

33 Nang'olo Nnungu nkunnyaulila Musa kuchidoni, 'Ulanga vilatu vyako kwa kuva anepo puwimidile nni pachinu panaswe.

34 Nni muhiu kuva, ñniyona ibaniki ya vanu vangu vavêle ku Misili. Na ñnipilikana chitengelo chavo, nanani ngúidile unavapoha. Bahi hambu, hwena kwa kuva nikutuma ku Misili.'

35 Aneyo Musa njo ayula uvanannyitile uvachidoni, 'Nnani akuvikile wako kuva nkulu na nkúhukumu wetu?' Nnungu ántuma uchinga ave nkulu na mpohi, kwa kupitila kwa malaika wa Nang'olo Nnungu anannyumidile kuhaloka nchihole chichiyaka muchi moto.

36 Patendile masaibu na vimaiho, aneyo Musa nkuvalodya Vaisilaeli kuuka nchilambo cha Misili na kuvalodya kuyamboka Bahali ya Shamu na kupita nnilanga kwa uhiku wa vyaka alubaini.

37 Uyoyo Musa njo anavahaulidile Vaisilaeli kuchidoni, 'Nnungu âmber'juha munu yumo kuva nabii muchi nangu kuhaloka nnitawa lyenu.'

38 Aneyo Musa njo anavele pamo na likuwa Iya vanu va Nnungu akula kulilanga pamo na ayula malaika wa Nnungu achitangôla na Musa ku Lichinga Iya Sinayi. Na nni nang'e anapwechedile malove latwíng'a umi uchinga atwing'e hwetu.

39 Henga anakuluvetu nanga pavanatamwije kumpilikanila Musa, nkun-nyita na kulembela vauyile kavila ku Misili.

40 Nkunnyaulila Haluni kuchidoni, 'Tukatapajije disanamu ditumbedyabudu, ditumbeditenda kuva milungu imbetulôdya, kwa kuva tukalimaite linkojije Musa, munu achitulodya kutandikila patuukile ku Misili!'

41 Anepo njo pavalikatapajijije sanamu ya kuyabudu ilandêne na ung'ombe wa mwana, nkuva uvaihumija sadaka na kuitendela ing'ole sanamu ivaikatapajije vene kwa makono lavo.

42 Bahi Nnungu nkulinyemya navo, nkuvaleka vaabudu dinondwa na liduva na mwedi kuva milungu, malinga chiilembwije nchitabu cha man-abii kuva,

‘Mwenu mmanu mma Isilaeli,  
dachi, nangu njo umuchinguhumija sadaka  
kwa vyaka alubaini akula kulilanga?’

43 Nanga, mwenu múnyakwile n'gongwe wa Moleki, nnungu wenu akave muhiu,

na sanamu ya inondwa ya Lefani, nnungu wenu akave muhiu.

Múlikatapajije sanamu aneyo uchinga muyabudu aneyo milungu.

Bahi ing'anya ya anelyo, nangu nimbempelekeja kuutumwa kulehu, kupunda ku Babeli.’

44 Akula kulilanga anakuluvetu vávele na N'gongwe wa Nnungu uchimaiha kuva Nnungu ávele pamo na vanang'ó. N'gongwe anewo ukatapajijwe malinga Nnungu chanannaidile Musa na ulandene na aula wauwene.

45 Bahi anakuluvetu pamo na Yoshuwa nkuupwechelela anewo N'gongwe na kuingila nawo mmilambo vya vanu vakávele Vayahudi, vanu vanavavin-geenge Nnungu muyo mwa anakuluvetu pavachitwala chilambo chavo. Aneko, anewo N'gongwe nkuuchunga mpaka mmaduva langa Daudi.

46 Bahi Nnungu nkumpendelela namene Daudi, Daudi nkunnyuwa Nnungu wa Yakobo ankubalile kun'dengela Ing'ande.

47 Ikánava Selemani njo anan'dengedile Nnungu Ing'ande.

48 Henga Nnungu Nkulu akáikala n'ding'ande didengwíje na makono la vanu, malinga chanatangwele nabii kuva,

49 ‘Nang'olo Nnungu àhaua kuchidoni,

“Kulihunde njo chiteng'u changu cha Ufalume,  
na pachilambo njo pachinu pakuvika madodo langu.

Hambi ñnembengudengela ing'ande ivedachi?

Na pachinu ntwani panimbeyewelela?

50 Dachi, nikee nangu nguumbile vitukutuku vyammalele kwa makono langu?’

51 Mwenu mmakutahuka, mitima na makutu lenu làvele muchi la vanu vanji vakánkulupila Nnungu. Maduva lammalele mũntahuka Umumu Wanaswe malinga chivanatendile anakuluvenu.

52 Dachi, pàvele nabii woheyo akanalagihijwe na anakuluvenu? Vánivawalala avala vanalaujije kwamba habali ya kwida kwanga ayula Mwene Haki. Na mwenu hambu mũnintengeleka na kummwalala.

53 Mwenu múpwechedile Sheliya ya Nnungu kupitila malaika va Nnungu, henga nanga pamunaikamwile!”

### *Stefano àpanywa mayanga*

54 Bahi avala vajumbe va Lukumbi Lukulu pavapilikene malove anelo langa Stefano, nkusunala namene, nkun'gegedulila meno.

55 Henga Stefano akuno aombèlè Umumu Wanaswe, nkupalambahija meho kulihunde, nkuwona ukulu wa Nnungu na Yesu aimidilè m'bali wa kunkono mumamulaka la Nnungu.

56 Stefano nkuchidoni, “Lola, nikwona kulihunde kuhunukwike na Yesu aimidilè m'bali wa kunkono mumamulaka la Nnungu.”

57 Bahi vajumbe vammalele va lukumbi nkutaya lwasu na kudiva makutu lavo. Vammalele nkunnyapatana kwa pamo.

<sup>58</sup> Nkunkwekwelehija panda imanga, aneko nkumpanya mayanga. Na avala mashahidi nkuulanga makoti lavo nkunavika kwanga kijana yumo uvanchema Sauli.

<sup>59</sup> Pavachimpanya mayanga Stefano, Stefano nkuva wayuwa wachidoni, “Nang’olo Yesu, ipwachele isungu yangu.”

<sup>60</sup> Anepo nkutindivala malundi, nkunonoha lidi wachidoni, “Nang’olo, unavavalangile sambi aino ivaitenda.” Patangwele malove anelo nkuhila.

## 8

### *Sauli àlibaniha likuwa lya vanu vankulupila Yesu*

<sup>1</sup> Bahi Stefano pawalelwe, Sauli ánipwawa nanang’e nkwona kuva kuwalalwa kwanga Stefano nni chinu chambone.

Liduva ulyolyo likuwa lya vanu vankulupila Yesu lya ku Yelusalemu nku-tandilika kubanihwa namene. Vakúkulupila vammalele nkumwadilikana, nkutukutula chilambo cha ku Yudeya na ku Samaliya. Henga mitume nanga pavanamwadilikene.

<sup>2</sup> Vanu vamweshímu Nnungu nkunsika Stefano na kunkutangila namene.

<sup>3</sup> Henga Sauli nkutandilika kulyondonganga likuwa lya vanu vankulupila Yesu, wáingila kila ing’ande wavakamula valume na vamahe na kuvataya nnilungu.

### *Filipo aneko ku Samaliya*

<sup>4</sup> Henga avala vakúkulupila pavamwadilikene, kila pachinu pavachihwika nkuva uvahubili Malove Lambone.

<sup>5</sup> Bahi Filippo nkuhelelekela imanga fulani ya chilambo cha Samaliya, na aneko nkuvahubili vanu habali dya Kilisto.

<sup>6</sup> Makuwa la vanu pavachipilikana malove lachitangola Filippo na kuyona vimaiho vya masaibu vyachitenda, vammalele nkupilikaniha kwa bidi namene.

<sup>7</sup> Kwa kuva, vanu vanaukwa na anamindenga na anevo anamindenga vávauka uvanyakonya, na vanu vadidiménge na vikwavi nkupata kulama.

<sup>8</sup> Bahi nkuva na ihangaladi ing’ulu namene muimanga aneyo.

<sup>9</sup> Bahi paimanga aneyo pávele na munu yumo uvanchema Simoni. Munu aneyo ávele nyavi kwa vyaka vyohe na átenda vitukutuku vyakukanganya na kuvahaulila vanu va Samaliya kuva nang’e nni munu nkulu, amaikána namene.

<sup>10</sup> Vanu vammalele, vakulu na vakávele vakulu, nkuva uvampilikanila saana uvachidoni, “Ayu munu nni aila imongo ya chinnungu ichémwa, ‘Imongo Ing’ulu.’”

<sup>11</sup> Vanu nkumpapata kwa kuva, kwa vyaka vyohe ánivakanganya kwa uhavi wake.

<sup>12</sup> Henga vanu pavakulupidile Malove Lambone lachihubili Filippo, lachiyamba Ufalume wa Nnungu na mamulaka la Yesu Kilisto, vamahe na valume nkubatiswa.

<sup>13</sup> Anepo Simoni nanang’e nkukulupila na kubatiswa, nkuva wampapata Filippo, wakangana pachilona masaibu na vimaiho vikulu vyachitenda Filipo.

<sup>14</sup> Bahi mitume vanavele ku Yelusalemu pavapilikene kuva venedi va ku Samaliya vānilikulupila Lilove lya Nnungu, nkuntuma Petulo na Yohana.

<sup>15</sup> Pavakamwele ku Samaliya nkuvayuwila vanu vakúkulupila uchinga vampwechelele Umumu Wanaswe.

16 Kwa kuva, uhiku anewo Umumu Wanaswe ávele bado akànambiinjila mmitima yavo, ila vábatisijwe chihi kwa lina lyanga Nang'olo Yesu.

17 Bahi Petulo na Yohana nkuvavikila makono avala vakúkulupila, nanang'o nkumpwechela Umumu Wanaswe.

18 Simoni nkuva avenkuvalola vanu pavachimpwechelela Umumu Wanaswe kupitila mitume kuvavikila makono. Bahi nang'e nkulinga kuhumya dihela amwing'e Petulo na Yohana wachidoni,

19 "Nanani uchocho ning'e anedyo dimongo uchinga kila munu unimbemikila makono langu apate kumpwechelela Umumu Wanaswe."

20 Henga Petulo nkunyang'ula wachidoni, "Dihela dyako dyondongeke pamo na wako umwene, kwa kuva útenda kuva unahulula kusuma dimongo dya Nnungu!

21 Wako ukávele na sehemu mmadengo alano, kwa kuva, ntima wako ukávele wambone pameho pa Nnungu.

22 Bahi pindikuka kuuka mmawaso lako lahakalenge na unnyuwe Nang'olo Nnungu, panjika achiakusamehe kwa anelo mawaso luvنالو.

23 Kwa kuva, ngwòna kuva wiu unikuumbala namene na sambini kukamula."

24 Anepo Simoni nkuchidoni, "Chonde, nguyuwile mwenu mmene kwa Nang'olo Nnungu uchinga linang'oje lilove lyohelyo mmalove anelo lamutangwele."

25 Pavamalidile kushuhudila na kutanga Lilove Iya Nang'olo Nnungu, Petulo na Yohana nkuuya ku Yelusalemu. Pavanavenkuuya nkuva uvatanga Malove Lambone mmijiji vyohe vya ku Samaliya.

### *Filipo na Nkulu yumo wa chilambo cha Isyopiya*

26 Malaika wa Nang'olo Nnungu nkunyautila Filippo kuchidoni, "Hwena m'bali wa kusini uilondole indila iúka ku Yelusalemu uhwena ku Gaza." Aneyo indila ipita nnilanga.

27 Bahi Filippo nkuuka. Panavele nndila, nkukojana na towashi yumo wa chilambo ku Isyopiya. Munu aneyo áimilila dímalí dyammalele dya Kandake,\* malukiya wa chilambo chammalele cha Isyopiya. Towashi aneyo ápite ku Yelusalemu unamwabudu Nnungu.

28 Aneyo munu panavele nndila wahwena ku Isyopiya áikele munkokoteni wake uchiutangwa na vanyama akuno wasoma chifabu changa nabii Isaya.

29 Bahi Umumu Wanaswe nkunnyautila Filippo, "Hengelekela pepi na nkokoteni aula na ulondoJane nawo."

30 Filippo nkuutukutila aula nkokoteni, nkumpilikana aneyo munu wasoma chitabu cha nabii Isaya. Anepo Filippo nkummuja kuchidoni, "Dachi, unalaelewa anelo lulasoma?"

31 Nang'e nkuyang'ula kuchidoni, "Nimbekwelewa dachi akànápawawe munu wa kungwelekesa?" Nkunkalibisa Filippo akwele munkokoteni akaikale nawe.

32 Malemba Lanaswe lachisoma nni alano, "Ávele muchi ungandolo apelekêjwa kumasinjilo. Na malinga chanyalala ungandolo wa mwana muyo mwa nkúcheketa maleha,

uchocho nanang'e nanga panatangwele chinu chohecho.

33 Átajjwe dihoni na kuimwa haki.

Nnani ambehulûla kulonjelela kwamba vavana vake?

\* 8:27 Kandake, nni lina Iya cheo cha malukiya.



Kwa kuwa, umi wake uniuswa apano pachilambo.”

<sup>34</sup> Aneyo towashi nkummuja Filipino kuchidoni, “Nguhaulile, ayu nabii àlonjelela kwamba chani? Àlonjelela habali dyake mwene au habali dyanga munu yunji?”

<sup>35</sup> Bahi Filipino nkunyununda kwa kutandikila Malemba ulala Lanaswe, nkunnyubilila Malove Lambone lamwâmba Yesu.

<sup>36</sup> Pavanavele mmwanda, nkuhwika pachinu pavêle medi, ayula towashi nkuchidoni, “Lola, apano pâvele litanda lya medi. Dachi, chinu ntwan chimbenenda nangu nnabatiswe?” [

<sup>37</sup> Anepo Filipino nkuchidoni, “Ikâva unakulupila kwa ntima wako wammalele, inahululika.” Nang'e nkuyang'ula kuchidoni, “Nangu nakulupila kuva Yesu Kilisto njo Mwana wa Nnungu.”]†

<sup>38</sup> Anepo nkuimija nkokoteni nkusulupukanga. Filipino na ayula towashi nkuhelelekele mmedi, na Filipino nkum'batisa ayula towashi.

<sup>39</sup> Pavahumile mmedi, upala Umumu wa Nang'olo Nnungu nkuntwala Filipino, anepo ayula towashi nkuva nanga pammwene Filipino kavila. Henga ayula towashi nkuhwena na mwanda wake akuno wahangalala.

<sup>40</sup> Filipino nkulikoja avèlè kuimanga ya Asoto. Anepo nkuva wapita dimanga dyanmalele watanga Malove Lambone, mpaka pahwikile imanga ya Kaisaliya.

## 9

### *Kupindikuka kwa Sauli (Matendo 22:6-16, 26:12-18)*

<sup>1</sup> Mmaduva ulala Sauli nkuhweneha uvayoha namene kuvawalala vakuhundwa vanga Nang'olo. Nkummwenela Kuhani Nkulu,

<sup>2</sup> nkunnyuwa ahumye dibaluwa dya kummaiha Sauli n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu dya ku Dameski, uchinga akankoja munu woheyo wa nnikuwa lya vanu vankulupila Yesu lichêmwa, “Indila Aila,”\* akâva nnume au mmahe ankamule na kumpelekeja ku Yelusalemu.

<sup>3</sup> Henga panavele mmwanda pepi na kuhwika ku Dameski, upala nng'anje kuhaloka muha kulihunde nkunnangajija kila m'bali.

<sup>4</sup> Paolo nkuhunamila pahi, nkupilikana lidi ulinnyaulila kuchidoni, “Sauli, Sauli! Mwadachi ûnangubaniha?”

<sup>5</sup> Sauli nkuuja kuchidoni, “Nkulu, wako nnani?” Nang'e nkuyang'ula kuchidoni, “Nangu nni Yesu ûngubaniha.”

<sup>6</sup> Henga hambi, imila uingile muimanga, na aneko uchiuhauliwe lyulem-belewa kulitenda.”

<sup>7</sup> Avala vanu vanavele mmwanda pamo na Sauli nkuimila akuno vanyalalike uvakangana kwa kuva, vânalipilikana alila lidi, henga vakachimwona munu achitangôla.

<sup>8</sup> Sauli nkuimila, pahunukwile meho lake nanga kuchona chinu chohecho, avala vanu nkunkamula nkono nkunnodya mpaka kuimanga ya ku Dameski.

<sup>9</sup> Sauli áikele maduva matatu kabla akânambilola, na maduva anelo nanga pachilya wala kukumbila chinu chohecho.

† 8:37 Malove la nsitali wa 37 lakapali mmalemba lanji matandi-matandi. \* 9:2 “Indila aila,” aneyo yâvele namuna ya kuvatambuliha vanu vachimpapata Yesu.

10 Bahi akula ku Dameski kúvele na munu yumo ankulupîla Yesu lina lyake Ananiya. Nang'olo Yesu nkunnyaulila mmaono kuchidoni, “Ananiya!” Ananiya nkuyambukila kuchidoni, “Nang'olo, nangu apano.”

11 Nang'olo nkunnyaulila kuchidoni, “Uka uhwene indila ichêmwa, Indila Inyokile, muing'ande yanga Yuda ukammuje munu yumo uvanchema Sauli wa imanga ya ku Taso. Aneyo Sauli vino àvenkunyuwa Nnungu.

12 Nang'e àmmwene munu yumo uvanchema Ananiya mmaono waida kwake na kummikila makono uchinga apate kulola kavila.”

13 Henga Ananiya nkuyang'ula kuchidoni, “Nang'olo Yesu, nangu ñnipilikana kwa vanu vohe kwamba mambo lohe lahakalenge lavatendile vakúkulupila vako va ku Yelusalemu.

14 Na apano pa Dameski ànikamola akuno avèlè na mamulaka lahalôka kwa makuhani vakulu uchinga avakamule vanu vammalele vakuyûwa kwa lina lyako.”

15 Henga Nang'olo Yesu nkunnyaulila Ananiya kuchidoni, “Wako hwena chihi, kwa kuva ayuno munu ñnintandola uchinga angutumikile, akaliyanjaje lina lyangu kwa vanu vakávele Vayahudi na kwa vafalume vao na kwa va Isilaeli.

16 Nangu nimwene nguchininnanguje namuna chalembelewa kubanika ing'anya yang'une.”

17 Bahi Ananiya nkuhwena. Pakamwele n'ng'ande yanavele Sauli, nkummikila makono Sauli, nkuchidoni, “Nkulwangu Sauli, Nang'olo Yesu anakuhumidile paunavele n'ndila uida apano, àningutuma uchinga upate kulole kavila na kuumbajwa Umumu Wanaswe.”

18 Upala vitukutuku vivêle muchi makakamba nkuhuma mmeho mwa Sauli, nkupata kulola kavila. Anepo Sauli nkuimila, nkuhwena unabatiswa.

19 Bahi nkulya chakulya, nkupata dimongo kavila. Aneko ku Dameski, Sauli nkuikala maduva kadiki pamo na vakuhundwa.

### *Kuhubili kwanga Sauli aneko ku Dameski*

20 Sauli nanga panatimile kutandilika kuhubili n'ding'ande dya kunyuwila Nnungu dya pa Dameski wachidoni, “Yesu nni Mwana wa Nnungu.”

21 Vanu vammalele vanampilikene vânikangana uvachidoni, “Dachi, ayu munu akee ayula achivabaniha vanu va ku Yelusalemu vayûwa kwa lina lya Yesu? Dachi, na apano pa Dameski akákamwele uchinga avakamule anevo vanu na kuvapelekeja ku Yelusalemu kwa makuhani vakulu?”

22 Sauli nkuhalija kuva na dimongo dya kuhubili na kuvatahuka Vayahudi vachiikala ku Dameski wamaiha kuva Yesu njo Kilisto atandolweji je na Nnungu.

23 Bada ya kupita maduva lohe, Vayahudi nkutenda ntamelo uchinga vammwalale Sauli.

24 Henga lammalele lavanakudungidile pantemelo nkummwikila mwene Sauli. Bahi chilo na muhi Vayahudi nkuva uvaikalanga mmilango ya kuingilila muimanga uvavetela kummwalala Sauli.

25 Henga liduva limo vakuhundwa va Sauli nkuntwala Sauli ching'ati chilo nkummika nnikalala nkumpelehija pachitonono cha lingongo lya imanga, nkumsulupuhija pawelu imanga.

### *Sauli aneko ku Yelusalemu*

26 Sauli pahwikile ku Yelusalemu nkulinga kulikundanya pamo na vakuhundwa va Yesu. Henga vammalele nkunnyaulila kwa kuva vakanakulupidile kuva muhiu Sauli ànkulupila Yesu.

<sup>27</sup> Henga Banaba nkuntwala nkumpelekeja kwa mitume. Nkuvahaulila namuna Sauli chammwene Nang'olo Yesu panavele nndila na namuna Nang'olo Yesu chatangwele na Sauli. Uchocho, nkuvahaulila namuna Sauli chahubilita aneko ku Dameski kwa mamulaka la Yesu bila kuyopa.

<sup>28</sup> Bahi Sauli nkuikala pamo na mitume akuno wahubili kwa mamulaka la Nang'olo Yesu kila pachinu aneko ku Yelusalemu bila kuyopa.

<sup>29</sup> Pamo na anelo, Sauli nkuva walonjela na kutahukana na Vayahudi vatangôla Chigiliki, henga vanang'o nkulembela vammwalale.

<sup>30</sup> Bahi vakukulupila avake pavapilikene habali aneyo, nkuntwala Sauli, nkuhwenawe ku Kaisaliya, aneko nkunnyaulila ahwene kuimanga ya Taso.

<sup>31</sup> Mahiku anelo vanu vammalele vankulupila Yesu va ku Yudeya na va ku Galilaya na va ku Samaliya nkuva na amani. Uchocho, vânihaliya kuhwina disungu na kuhweneha kumweshimu Nang'olo na kutujwa mitima na Umumu Wanaswe, bahi ing'anya ya anelo vanu nkupunda kuyenjejeke.

### *Petulo ànamya Ineya*

<sup>32</sup> Petulo pânavele wadingukadinguka n'dimanga, liduva limo nkuvaongela vakukulupila vachiikala ku Lida.

<sup>33</sup> Aneko nkunjoja munu yumo lina lyake Ineya anelele kwa vyaka nane pachinanda kwa kuva ânididimanga.

<sup>34</sup> Bahi Petulo nkunnyaulila Ineya kuchidoni, "Ineya, Yesu Kilisto avenkukulumya. Takatuka ulitike nkeka wako." Upala Ineya nkuimila.

<sup>35</sup> Vanu vammalele va ku Lida na ku Saloni pavammwene Ineya waonga, nkunkulupila Nang'olo.

### *Petulo ànfufula Dokasi*

<sup>36</sup> Paimanga ya Yafa pávele na nkukulupila yumo mmahe avanchema Tabisa, kwa Chigiliki Dokasi. Mmahe aneyo átenda lambone pamo na kuvayangata amahuvani.

<sup>37</sup> Bahi mmaduva anelo, aneyo mmahe nkuuula, nkuhila. Vanu nkuuhinga mmili wake, nkunaulaja nchumba chivêle n'galofa.

<sup>38</sup> Imanga ya Yafa ívele pepi na ku Lida. Vakukulupila nkupilikana kuva Petulo ávele aneko ku Lida, bahi nkuvatuma vanu vavili vahwene kwanga Petulo vakannyaulile kuchidoni, "Chonde, piyanya kwida."

<sup>39</sup> Upala Petulo nkuuka nkupapatana navo. Pakamwele, nkupelekejwa kuchumba cha n'galofa chivannajije Dokasi. Anannidi vohe vanavele nchumba anecho nkuimilanga akuno van'dingwike Petulo uvakuta na kunanguya makanzu na dinguwo dyanavatotedile Dokasi panavele mumi.

<sup>40</sup> Petulo nkuvahaulila vanu vammalele vahume pawelu, nkutindivala malundi, nkuyuwa. Anepo nkuupindikukila aula ntuhi, nkuchidoni, "Tabisa, takatuka." Tabisa nkukusumbula meho lake, pammwene Petulo, nkutakatuka, nkuikala.

<sup>41</sup> Petulo nkunkamula nkono nkumwimija, anepo nkuvachema avala vakukulupila chalumo na anannidi, nkumpelekeja ayula mmahe muyo mwavo akuno avêlè mumi.

<sup>42</sup> Habali aino nkuyanjala muimanga yammalele ya Yafa, na vanu vohe nkunkulupila Nang'olo Yesu.

<sup>43</sup> Bahi Petulo nkuikala maduva lohe aneko ku Yafa kwanga munu yumo uvanchema Simoni akatapâja mambende la kukatapajija vitukutuku.

<sup>1</sup> Aneko ku Kaisaliya kúvele Mloma yumo uvanchema Konoliyo. Nang'e ávele nkulu wa likuwa lya matiyala va Chiloma myamoja lichichêmwa, "Likuwa lya Chiitaliya."

<sup>2</sup> Munu aneyo pamo na vanu vammalele va nng'ande mwake vánalimumya kwanga Nnungu na kumweshimu namene. Nang'e ánaveng'a sadaka amahuvani vohe na kunnyuwa Nnungu maduva lammalele.

<sup>3</sup> Liduva limo, malinga satisa muhi nkulona maono. Mmaono anelo ámmwene malaika wa Nnungu wamwidila na kunnyaulila kuchidoni, "Konoliyo!"

<sup>4</sup> Konoliyo nkumpalambahija meho ayula malaika wanga Nnungu kwa kuyopa, nkunnyaulila kuchidoni, "Nang'olo, nangu apano uchidachi?" Malaika wa Nnungu nkunnyaulila kuchidoni, "Maombi lako na sadaka dyako dyuchiveng'a amahuvani Nnungu ánidipwechelela na akambedilivalila.

<sup>5</sup> Hambi vino, vatume vanu ku Yafa vakancheme munu yumo uvanchema Simoni, lina lyake linji Petulo.

<sup>6</sup> Nang'e ákala muing'ande yanga Simoni nkúkatapaja vitukutuku vya mambende, na ing'ande aneyo ivele pepi na bahali."

<sup>7</sup> Ayula malaika wa Nnungu achitangôla nawe paukile, Konoliyo nkuvachema vatumishi vake vavili pamo na litiyala yumo muavala vachintumikila, analimumije namene kwa Nnungu.

<sup>8</sup> Nkuvahaulila mambo lammalele lahumidile na kuvatuma kuhwena ku Yafa.

<sup>9</sup> Liduva lya vili muhi malinga sasita, aneyo vanu vatatu pavanavele pepi kuhwika ku Yafa, Petulo nkukwela muha ing'ande unannyuwa Nnungu.

<sup>10</sup> Panavele nkuyuwa nkwnona indala, nkulembela apate chakulya. Henga pavachintelekela, nkulona maono.

<sup>11</sup> Ákuwene kulihunde kuhunukwike na chinu chinavele muchi inguwo ing'ulu uchisulupuhwa pahi akuno chikamwîlwè n'dindumba dyake ncheche.

<sup>12</sup> Nkati múvele na kila namuna ya anyama vavêle na madodo ncheche, na vakwava na vyuni.

<sup>13</sup> Anepo nkupilikana lidi ulinnyaulila kuchidoni, "Petulo, imila, usinje koka utang'une."

<sup>14</sup> Henga Petulo nkuyang'ula kuchidoni, "Wala, Nang'olo! Nangu nikanalinga kulya chinu chohecho chikáluhusiwa kuliwa, wala kulya chinu chohecho chivalangîwa kuva najisi."

<sup>15</sup> Henga alila lidi nkuvangulila mwanda va vili, ulinnyaulila kuchidoni, "Vitukutuku vyaviahwile Nnungu, wako unavicheme najisi."

<sup>16</sup> Álalá malove nkupilikanika myanda mitatu, upala aila inguwo nkuuyihwa muha kulihunde.

<sup>17</sup> Petulo panavele nkuliuja mana la maono anelo, avala vanu vatumwîje na Konoliyo nkuhwika paing'ande yanga Simoni akatapâja vitukutuku vya limbende kwa kuva, vánilangujwa paivele ing'ande aneyo.

<sup>18</sup> Nkuimila pannango wa lingongo nkuhodika, nkuuja kuchidoni, "Dachi, amuno njo mwaikala nnyeni yumo uvanchema Simoni, lina linji Petulo?"

<sup>19</sup> Nnungu panavele chihi nkuliuja mana la maono álalá, Umumu Wanaswe nkunnyaulila kuchidoni, "Simoni, apano pâvele vanu vatatu vânakutaha.

<sup>20</sup> Bahi imila, usulupuke koka upapatane navo wala unalipwalele kwa kuva nivatumile nangu."

21 Petulo nkusulupuka, nkuvahaulila avala vanu kuchidoni, “Nangu njo aneyo munu umuntaha. Chinu ntwani chintendile muide apano?”

22 Vanang'o nkunyang'ula kuchidoni, “Hwetu tütumwije na Konoliyo, nkulu wa matiyala la Chiloma. Nang'e nni munu wambone na ànamweshimu Nnungu, na ànalombolewa na Vayahudi vammalele. Malaika wa Nnungu àninnyumila nkunnaija akucheme wako kukaya kwake uchinga apilikane malove lumbennyaulila.”

23 Petulo nkuvakalibisa nng'ande, nkuvalanguja pachinu pakulala. Liduva lya vili, Petulo na avala vanu vatatu nkutandilika mwanda. Nkupapatana na vanu vanji vankulupila Yesu vaikâla ku Yafa.

24 Liduva lipapête nkuhwika imanga ya ku Kaisaliya. Na aneko Konoliyo ávele nkuvalinda pamo na alangavake na ayanjavake vanavakumbwile.

25 Petulo panavele nkuinjila nng'ande, Konoliyo nkuhwena unanchingamila, nkutindivala malundi muyo mwake, nkunyunamila.

26 Henga Petulo nkuntakatuha nkunnyaaulila kuchidoni, “Imila, kwa kuva, nangu nni munu chihi muchi wako.”

27 Petulo nkuingila nng'ande akuno watangola na Konoliyo, anemwo nkuvakoja vanu vohe vavelèngè pamo.

28 Petulo nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu mmene mùnimala kuva Sheliya ya dini yetu ikáluhusu Nnyahudi kukumilana na munu akávele Nnyahudi, kananga kumwongela. Henga Nnungu àningulanguja kuva ikálembelwa kummalangila munu woheyo kuva akáfala kwa Nnungu au kuva najisi kwa Nnungu.

29 Njo mana puvatumile vanu unanguchema nikánatahwike kwida. Hambi vino, ngúyuwa munguhaulile chimunguchemedile.”

30 Konoliyo nkuchidoni, “Maduva matatu lapitile malinga disadino, satisa ya muhi, nangu navele nng'ande unguyuwa. Úpala, nkumwona malaika wa Nnungu anawete dinguwo ding'anyima namene aimidilè muyo mwangu.

31 Nkunguhaulila kuchidoni, ‘Konoliyo, Nnungu ànipilikana maombi lako na sadaka dyuveng'a amahuvani dijuka ukumbuso pameho pake.

32 Bahi vatume vanu vahwene ku Yafa vakancheme Simoni, lina linji Petulo. Aneyo Petulo àpangile muing'ande yanga Simoni nkúkatapaja vitukutuku vya mambende. Ing'ande yake ivele pepi na bahali.’

33 Bahi upala nangu nkuvatuma vanu kwakuwe na wako ùtendile saana kuida. Hambi, hwetu tuvéle apano muyo mwa Nnungu kupilikanila lam-malele lakulaijje Nang'olo Nnungu unatuhaulila hwetu.”

### *Hutubaya Petulo*

34 Bahi Petulo nkutandilika kutangola wachidoni, “Hambi nangu ñnimala kuva Nnungu nanga pannola munu kumeho.

35 Henga mmilambo vyammalele, munu woheyo amweshimu Nnungu na kutenda lalalembela Nnungu, Nnungu ànampwechelela.

36 Na mwenu mmene ñnimala aula ujumbe wanautumile Nnungu kwa Vaisilaeli, uchitanga Malove Lambone la amani ipatikâna kupitila kwa Yesu Kilisto. Na ayu Yesu njo Nang'olo wa vanu vammalele.

37 Mwenu mùnilamala lanahumidile kutandikila ku Galilaya nkuyanjala chilambo chammalele cha Yudeya bada ya ubatiso wachiuhubili Yohana.

38 Kwa kuva, Nnungu àntandwele Yesu wa ku Nasaleti na kumwomb-baja Umumu Wanaswe na kumwing'a dimongo uchinga akole madengo la Nnungu. Yesu nkuhwena kila pachinu wawatendela vanu lambone na

kuvalamya vanu vammalele vanavele mumamulaka langa Ibilisi. Yesu átendile uchocho kwa kuva, Nnungu ávele pamo nanang'e.

<sup>39</sup> Hwetu njo mashahidi tuva vitukutuku vyammalele vyavitendile Yesu nchilambo cha Vayahudi na pa Yelusalemu. Vánimmwalala kwa kummamba munsalaba.

<sup>40</sup> Henga Nnungu nkunfufula nniduva lya tatu lya kuhwa kwake, nkuntenda aoneke kwa vanu.

<sup>41</sup> Vakanammwene vanu vammalele, henga hwetu tutandolweji na Nnungu kuva mashahidi vake nni tunammwene. Hwetu njo tunalile na kukumbila pamo nanang'e bada ya kufufuka kwake.

<sup>42</sup> Nkutulaija kulahubili Malove Lambone kwa vanu vammalele na kushuhudila kuva Yesu njo avikwi na Nnungu kuva Nkúhukumu wa vanu vumi na vahwile.

<sup>43</sup> Na njo uvachinwamba manabii vammalele kuva kila munu ambenkulupila àmbesamehewa masambi lake kwa mamulaka lake.\*

### *Vanu vakávele Vayahudi vâmpwechelela Umumu Wanaswe*

<sup>44</sup> Petulo panavele nkutangola malove anelo, Umumu Wanaswe nkuingila mmitima ya vammalele vanavele nkupilikanila malove anelo.

<sup>45</sup> Na avala Vayahudi vankulupila Yesu vanaidile pamo na Petulo kuhaloka ku Yafa nkukangana namene pavawene kuva Nnungu àvapele inujo ya Umumu Wanaswe vanu vakávele Vayahudi.

<sup>46</sup> Kwa kuva, vânvapilikana uvalonjela kwa luga dya kukanganya uvan-nombolela Nnungu. Anepo Petulo nkuchidoni,

<sup>47</sup> “Ava vanu vâmpwechedile Umumu Wanaswe malinga hwetu chitumpwechedile. Dachi, pâvele munu woheyo ambehulûla kuvadivila vanabatiswe kwa medi?”

<sup>48</sup> Bahi anepo Petulo nkwanulu vabatiswe kwa mamulaka la lina lya Yesu Kilisto. Anevô vanu nkunnyuwa Petulo aikale navo kwa maduva kadiki.

## 11

### *Maeleso langa Petulo kwa likuwa lya vanu vankulupila Yesu lya ku Yelusalemu*

<sup>1</sup> Bahi mitume pamo na vanu vanji vankulupila Yesu va aneko ku Yudeya vânvipilikana kuva, vanu vakávele Vayahudi vânilipwechela Lilove lya Nnungu.

<sup>2</sup> Bahi Petulo payombweke kuhwena ku Yelusalemu, avala Vayahudi vankulupila Yesu vachilembela vanu vakávele Vayahudi vayaluke nkutandilika kutahukana na Petulo uvachidoni,

<sup>3</sup> “Wako úpite unaikala kwa vanu vakáyalwike na kulya navo!”

<sup>4</sup> Anepo Petulo nkutandilika kuvahaulila saana kila chinu chihumidile wachidoni,

<sup>5</sup> “Liduva limo ngúvele paimanga ya ku Yafa unguyuwa. Anepo nkulona maono. Ngúchiwene chinu muchi inguwo ing'ulu uisulupuka kuhaloka kulihunde akuno ikâmwilwe n'dindumba dyake ncheche, nkusulupukila upala pannavele.

<sup>6</sup> Pangupenekedile nkati, nkuvona anyama vavêle na madodo ncheche na anyama va munnyitu na vakwava na vyuni.

<sup>7</sup> Nangu nkupilikana lidi ulinguhaulila kuchidoni, ‘Petulo, imila usinje koka utang'une.’

\* **10:43** Munsitali auno vâlembile “kusamehewa kwa lina lyake.” Henga maeleso layâmba lina, lola Yohana 1:12.

<sup>8</sup> Nangu nkuchidoni, 'Wala Nang'olo! Nangu nikanalinga kulya chinu chohecho chikaluhusiwa kuliwa, wala kulya chinu chohecho chivalang'wa kuva najisi.'

<sup>9</sup> Henga nangu nkupilikana kavila alila lidi kuhaloka kulihunde ulichidoni, 'Vyavifahwile Nnungu, unavicheme kuva najisi.'

<sup>10</sup> Alalá malove nkupilikana myanda mitatu, anepo aila inguwo pamo na vitukutuku vyammalele vinavele muinguwo nkuutwa kuhwena muha kulihunde.

<sup>11</sup> Bahi upala, vanu vatatu vanatumwije kwang'une kuhaloka ku Kaisaliya nkukamolá paing'ande inichiikala.

<sup>12</sup> Umumu Wanaswe nkunguhaulila ngupapatane navo bila kulipwelela. Na vakúkulupila avangu avano sita va ku Yafa nkupapatana na nangu, na patukamwele ku Kaisaliya, hwetu tuvammalele nkuingilanga nng'ande mwanga Konoliyo.

<sup>13</sup> Konoliyo nkutuhaulila namuna malaika chanannyumidile nng'ande mwake na kunyaulila kuva, 'Vatume vanu ku Yafa vakancheme munu yumo uvanchema Simoni, uvanchema Petulo.

<sup>14</sup> Nang'e achiakuhaulile malove lambekupoha wako pamo na vanu va nng'ande mwako.'

<sup>15</sup> Pangutandilike kulonjela, Umumu Wanaswe nkuingila mmitima yavo muchi chanaingidile mmitima yetu anepo patandi.

<sup>16</sup> Bahi nangu nkukumbukila alalá malove lanatangwele Nang'olo kuva, 'Yohana abatisa kwa medi, henga mwenu mumbebatiswa kwa Umumu Wanaswe.'

<sup>17</sup> Hambi ikáva Nnungu aveng'ile vanu avano uila inujo yanatwing'ile hwetu tunkulupila Nang'olo Yesu Kilisto, dachi, nangu nni nnani mpaka nintahuke Nnungu?"

<sup>18</sup> Pavalapilikene anelo nkuva nanga pavanavele na lilove lya kutahuka, anepo nkunnombolela Nnungu uvachidoni, "Bahi Nnungu anivajalila vanu vakávele Vayahudi wasa wa kulaleka masambi lavo uchinga vapate umi ukávele na ntululilo!"

### *Vanu va ku Antiokiya vankulupila Yesu*

<sup>19</sup> Bahi kupapatana na ibaniki inahumidile ing'anya ya kuwalalwa kwa Stefano, vakúkulupila nkumwadilikana. Vanji nkuhwena ku Foinike na ku Kiplo na ku Antiyokiya uvayanjaja aula ujumbe wa Nnungu kwa Vayahudi weka.

<sup>20</sup> Henga vakúkulupila vanji muanavo vanahaleke ku Kiplo na ku Kilene nkuhwena ku Antiyokiya nkuva uvalonjela na vanu vakávele Vayahudi kuyamba Malove Lambone lamwamba Nang'olo Yesu.

<sup>21</sup> Dimongo dya Nnungu dívele pamo na vanang'o, vanu vohe namene nkukulupila na kumpindikukila Nang'olo.

<sup>22</sup> Habali anedyo dya vanu anevo nkupilikanika kwa vanu va ku Yelusalemu vankulupila Yesu, nkuntuma Banaba ahwene ku Antiyokiya.

<sup>23</sup> Banaba pahwikile anekalo nkwna namuna vanu chivabalikiwije na Nnungu, nang'e nkuhangelala na kuvakamya mitima wavahaulila vahaliye kukulupika kwanga Nang'olo kwa mitima yavo yammalele.

<sup>24</sup> Banaba ávele munu wambone na aumbajj'we Umumu Wanaswe na ing'ulupa, na likuwa likulu lya vanu nkuyenjejeke kwanga Nang'olo.

<sup>25</sup> Bahi Banaba nkuhwena ku Taso unantaha Sauli,

<sup>26</sup> na pammwene nkuidanawe ku Antiyokiya. Kwa chaka chammalele, Banaba na Sauli nkuikala na avala vakukulupila na uvalihunda alila likuwa likulu lya vanu vankulupila Yesu. Kwa mwanda ntandi aneko ku Antiyokiya njo kuvanachemijwe vakuhundwa va Yesu kuva Vakilisto.

<sup>27</sup> Mmaduva ulolo manabii nkuhwika ku Antiyokiya kuhaloka ya ku Yelusalemu.

<sup>28</sup> Bahi patukojene, nabii yumo muavala uvanchema Agabo nkuimila, na kwa kuhululihwa na Umumu Wanaswe nkulauja kuva, imbekamola indala ing'ulu nchilambo chammalele. Indala aneyo ihumidile mmaduva la utawala wanga Kilaudiyo.

<sup>29</sup> Avala vakuhundwa nkukudungila kila munu kwa chalihululila apelekeje chinu chohecho chambekuva nacho uchinga vavayangate vakukulupila avao va Chiyahudi vaikála ku Yudeya.

<sup>30</sup> Bahi vanang'o nkumwing'a Banaba na Sauli anewo nchango uchinga vaupelekeje kwa vasele va likuwa lya vanu vankulupila Yesu lya aneko ku Yelusalemu.

## 12

### *Petulo àpohwa mmakono langa Nfalume Helode Agilipa*

<sup>1</sup> Mmaduva ulala, Nfalume Helode Agilipa nkutandilika kuvatendela lahakalenge vanu vanji vankulupila Yesu.

<sup>2</sup> Nkulaija awalalwe kwa upanga Ntume Yakobo anavele nkuluwe Yohana.

<sup>3</sup> Pawene kuva anelyo lyalitendile linivakatapalila Vayahudi, nkuhweneha, nkunkamula na Petulo. Anelyo lítendeke nniduva lya Sikukuu ya Mikate Ikátaijwe Hamila.

<sup>4</sup> Pavankamwile Petulo, nkunantaya nnilungu akuno walolihijwa na matunji ncheche la matiyala lávéle na matiyala ncheche kila litunji. Helode ákudungidile ikámalilika sikukuu ya Vayahudi ichémwa Pasaka, ansitaki Petulo muyo mwa vanu.

<sup>5</sup> Bahi Petulo ávele nnilungu, henga likuwa lya vanu vankulupila Yesu nkuva uvatumbama kunnyuwila kwa Nnungu.

<sup>6</sup> Kabla likánambihwika liduva lyanakudungidile Helode kunnyumya Petulo pawelu uchinga ansitaki, nachilo Petulo nkuva avenkwona luwono ching'ati matiyala vavili akuno atavijwé mididi mivili ya chitale, na matiyala vanji vavili uvalolihija pannango wa lilungu.

<sup>7</sup> Upala, malaika wa Nang'olo Nnungu nkunnyaulila Petulo kuchidoni, "Li-hunge nkaka na uwale vilatu vyako." Petulo nkutenda uchocho. Malaika wa Nnungu nkunnyaulila Petulo kuchidoni, "Wala likoti lyako, koka umapate." Upala aila mididi ya chitale nkuhunguka.

<sup>8</sup> Anepo ayula malaika wa Nnungu nkunnyaulila Petulo kuchidoni, "Li-hunge nkaka na uwale vilatu vyako." Petulo nkutenda uchocho. Malaika wa Nnungu nkunnyaulila Petulo kuchidoni, "Wala likoti lyako, koka umapate."

<sup>9</sup> Petulo nkumpapata mpaka pawelu, henga akanamaite kuva anelo lachitenda malaika lávele muhiu, nang'e átenda kuva àlona chihi maono.

<sup>10</sup> Nkulipunda likuwa litandi lya matiyala na likuwa lya vili, nkuhwika pannango wa chitale wa kuingilila muimanga. Nnango anewo nkuchimuka wene, navanang'o nkuhumila pawelu. Nkuva uvaonga pamo m'balabala, upala ayula malaika nkunneka Petulo weka.

<sup>11</sup> Anepo njo Petulo pamaite kuva lammalele lankojje lávele muhiu, nkuchidoni, "Hambi ñnimala kuva muhiu Nang'olo ántumile malaika wake



na àningupoha munkono wanga Helode na àningupoha na vitukutuku vyamalele vivachilolela Vayahudi.”

<sup>12</sup> Petulo palamayite àlálá lannyumidile, nkuhwena kukaya kwanga Maliya anyokwe Yohana. Aneyo Yohana lina linji vànchemama Mako. Anemwo nng'ande múvele na vanu vohe vanakojene uvannyuwa Nnungu.

<sup>13</sup> Petulo nkuhodika pannango wa pawelu, na ntumishi yumo mmahe uvanchema Loda, nkuhwena pannango unapilikanila.

<sup>14</sup> Pamaite kuva anelyo lidi lyalipilikene lyanga Petulo, nkuhangelala namene, nkuleka kuchimula nnango nkutukutula nng'ande nkunavahaulila avake kuva, “Petulo àvele pawelu.”

<sup>15</sup> Avake nkunnyaulila kuchidoni, “Wako ùvele na ding'apedi!” Henga nang'e nkukamikila kuva nni muhiu. Vanang'o nkuchidoni, “Aneyo nni malaika wake.”

<sup>16</sup> Henga Petulo nkuhweneha kuhodika. Pavachimwile nnango, nkumwona, vammalele nkukangana.

<sup>17</sup> Petulo nkuvapungila nkono vanyalale, nkuvahaulila namuna Nang'olo channyumije nnilungu. Nkuvahaulila vakannyaulile Yakobo na vakúkulupila avetu vanji. Anepo Petulo nkuuka nkuhwena pachinu panji.

<sup>18</sup> Uhiku pauchele, avala matiyala vachinnolihiya Petulo nkuhwang'anyika ding'ano na kuyopa, nkutandilika kuujana kuva, chinu ntwani chihumidile kwa Petulo.

<sup>19</sup> Bahi Helode pantahije-tahije Petulo anamwone, nkuvaujauja avala matiyala vachinnolihiya, Helode nkuamulisa vawalalwe. Anepo Helode nkuuka pa Yudeya nkuhelelekelala ku Kaisaliya, nkunaikala aneko.

### *Kuhwa kwanga Nfalume Helode Agilipa*

<sup>20</sup> Helode Agilipa átahukana na vanu va ku Tilo na ku Sidoni. Bahi avala vanu va dimanga adila dimbili nkulundana pamo kwa ntima umo uchinga vahwene vakakojane na Helode. Nkutandilika kuvika chinemba hoti na Blasto anavele ntumishi wa pepi achikulupika wanga Helode. Nkuyuwa mapatano la amani kwa Nfalume Helode kwa kuva, dimanga dyavo dílingila kupata vilyo kuhaloka nchilambo changa Nfalume Helode.

<sup>21</sup> Bahi liduva limo lyanatandwele Helode nkukamola, áwete dinguo dyake dya chifalume nkuikala pachiteng'u chake cha chifalume nkuva wawahutubila vanu.

<sup>22</sup> Avala vanu vanapawije apala nkukuta ding'uto uvantumbuja muti uvachidoni, “Ali lidi nni lya nnungu, likee lidi lyanga munu.”

<sup>23</sup> Upala malaika wa Nang'olo nkummwalala Helode kwa kuntenda aliwe na maledo kwa kuva, nanga panantumbenge Nnungu.

<sup>24</sup> Henga Lilove lya Nnungu nkuhalija kuyanjala na vanu vohe nkúkulupila.

<sup>25</sup> Banaba na Sauli pavamalidile kukola madengo lanavapelekejije ku Yelusalemu, nkuuka akuno vapapatènè na Yohana uvachinchemama Mako.

## 13

### *Kutumwa kwa Banaba na Sauli uvanchema Paolo*

<sup>1</sup> Nnikuwa lya vanu vankulupila Yesu lya ku Antiyokiya múvele na vanu vanji vanavele manabii na vakúhunda, anevo nni Banaba na Sauli na Simeoni uvachinchemama wanapi, na Lukio wa ku Kilene pamo na Manaeni analelewije pamo na Nfalume Helode.

<sup>2</sup> Bahi liduva limo pavanavele uvamwabudu Nang'olo na kufunga, Umumu Wanaswe nkuchidoni, “Nguhapulile Banaba na Sauli vakakole madengo lanivachemedile.”

<sup>3</sup> Bahi pavamalidile kufunga na kuyuwa, nkuvavikila makono uvavabali, nkuvatuma vakakole madengo anelo.

*Sauli nawi Banaba vānahubili aneko ku Kiplo*

<sup>4</sup> Bahi Banaba na Sauli pavatumwije na Umumu Wanaswe, nkuhelela kuhwena ku Seleukiya. Aneko nkukwela mmeli, nkuhwena chisiwa cha ku Kiplo.

<sup>5</sup> Pavakamwele imanga ya Salami, nkuvahubilila vanu Lilove Iya Nnungu n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu dya Chiyahudi. Aneko vāpapatene na Yohana uvanchema Mako anavele ntumishi wavo.

<sup>6</sup> Pavapitile nchisiwa chammalele nkuhwika ku Pafu, aneko nkunkoja Nnyahudi yumo anavele nnyavi, lina lyake Bali-Yesu, lina linji Elima, achililambilila kuva nabii.

<sup>7</sup> Munu aneyo ávele na chinemba na Segiyo Paolo, nkulu wa chisiwa achila, munu anavele na ding'ano namene. Aneyo Segiyo Paolo nkunchema Banaba na Sauli ing'anya álebela apilikane Lilove Iya Nnungu.

<sup>8</sup> Henga aneyo nnyavi, uvanchema kwa Chigiliki, Elima, nkulinga kutahukana na Banaba na Sauli wachinga ankumbe ayula nkulu wa chisiwa anakulupile.

<sup>9</sup> Bahi Sauli uvachinchemba Paolo, akuno aumbajijwè Umumu Wanaswe nkumpalambahija meho ayula nnyavi.

<sup>10</sup> Nkuchidoni, “Wako nni mwana wanga Ibilisi, ùmbele ulamba wa kila namuna na lahakalenge lammalele! Wako nni mmongo wa kila chinu Chambone! Indila ya Nang'olo nni muhiu, henga wako ukáleka kulinga kuitimbanga!

<sup>11</sup> Hambi pilikanila, Nang'olo àmbekuhukumu, ùmbeputala meho na ukambehulula kuwona nng'anje kwa mahiku fulani.” Upala meho la Elima nkwenenda litambwe na lupi, nkutandilika kupamipamila wantaha munu wa kunnodya.

<sup>12</sup> Ayula nkulu wa chisiwa palawene anelo, nkùkulupila kwa kuva, ánilakangana mahundo lalapilikene lamwāmba Nang'olo.

*Paolo nawi Banaba aneko ku Antiyokiya ya ku Pisidiya*

<sup>13</sup> Bahi Paolo na avake nkuuka pa Pafu nkukwela mmeli nkuhwena mpaka kuimanga ya Pega ivèle nchilambo cha ku Pamfiliya, aneko Yohana uvanchema Mako nkuvaleka nkuhwena ku Yelusalemu.

<sup>14</sup> Henga vanang'o nkuhweneha mwanda wavo kuuka ku Pega mpaka ku Antiyokiya ya ku Pisidiya. Liduva Iya Kuyewelega nkunainjila muing'ande ya kunnyuwila Nnungu, nkuikala.

<sup>15</sup> Pavamalidile kusoma nchitabu cha Sheliya ya Musa na Malemba la manabii, vakulu wa aila ing'ande ya kunnyuwila Nnungu nkuntuma munu yumo kwavo avahaulile kuchidoni, “Mmalangavetu, ikáva mùvele na lilove lyohelyo Iya kuvahaulila vanu kwajili ya kuvakamya mitima, vahaulile.”

<sup>16</sup> Bahi anepo Paolo nkuimila, nkuvapungila nkono, nkutandilika kulonjela, “Mwenu mmanu mma pa Isilaeli na mmanu mukávele Mmayahudi, mumweshĩmu Nnungu, pilikanila!

<sup>17</sup> Nnungu wa Vaisilaeli ávatandwele anakuluvetu, nkuvatenda vasitawi pavanavele kuyeni nchilambo cha ku Misili. Aneko Nnungu nkuvalodya kuuka, kwa dimongo dyake ding'ulu.

<sup>18</sup> Pavanavele aneko kulilanga, Nnungu ánivapililila kwa vyaka alubaini.

19 Nnungu pavaondongenge vanu va matawa saba la ku Kanaani, nkuveng'a Vaisilaeli anecho chilambo kuva mapala lavo.

20 Anelo lammalele látendeke kwa uhiku wa vyaka myanne na amsini. Bada ya anelo, Nnungu nkuvavika vaamusi vanavalodidye Vaisilaeli mpaka mmahiku la nabii Samwili.

21 Anepo Vaisilaeli nkunnyuwa Nnungu aveng'e nfalume, na Nnungu nkuveng'a Sauli mwanawe Kisi, wa litawa lya Benjamini, aneyo Sauli nkuva nfalume wavo kwa vyaka alubaini.

22 Nnungu pammusije Sauli, nkun'juha Daudi kuva nfalume wavo. Nnungu mwene ánihumya ushahidi wachidoni, 'Nangu nimmwene Daudi mwanawe Yese kuva nni munu auvaíla ntima wangu, munu ambelaténdá lammalele langulambela latendeke.'

23 Kuhaloka nnukolo lwa munu aneyo, Nnungu ánvapelekejija Vaisilaeli Mpohi malinga chanavaahidite, na aneyo njo Yesu.

24 Yesu kabla akánambitandilika madengo, Yohana ánilongolela hoti unavahubilila vanu vammalele va Isilaeli valeke masambi na vabatiswe.

25 Yohana pachimalilila madengo lake nkuvahaulila vanu kuchidoni, 'Mwenu mùtenda kuva nangu nnani? Nangu nikee aneyo umunolela. Henga pilikanila, ayula áida nnyuma mwangu, nangu wala níkáfala kuntumikila kananga kwa kuhungula mididi ya vilatu vyake.'

26 Mwenu mmalangavangu, mmanu mma lukolo lwa Iblahimu, na mwenu mmammalele mukávele Mmayahudi mumweshimu Nnungu! Auno ujumbe wa upohi úpelekejijwe kwetu hwetu.

27 Kwa kuva, vanu vaikála pa Yelusalemu na vakulu vao nanga pavanamaite Yesu na wala nanga pavanamaite malove la Manabii lachihundwa kila Liduva lya Kuyewelega. Henga vánilatimisa malemba la manabii kwa kunnyukumu Yesu ahwe.

28 Pamo na kuva vakanapete ing'anya ya kunnyukumu kuhwa, nkunnyuwa Pilato annyukumu kuhwa.

29 Pavamalidile kutenda lammalele lalembwije kumwamba Yesu, nkunzulupuha munsalaba, nkunsika munsati uvedwije nniyanga.

30 Henga Nnungu nkunfufula kuhaloka kwa vanu vahwile.

31 Kwa maduva lohe nang'e nkuva wavahumila avala vanapatene navo kuhaloka ku Galilaya mpaka ku Yelusalemu. Na aneyo vanu hambu njo mashahidi vake kwa vanu va Isilaeli.

32 Na hwetu túnyubilila Malove Lambone kuyamba aila ahadi yanavaahidite Nnungu anakuluvetu.

33 Hambu ániitimisa kwetu hwe tuvadukuluvavo, kwa kunfufula Yesu, malinga chiilembwije nchitabu cha Sabuli yavili kuva, 'Wako ni Mwanangu,

nangu nelo ngújukile kuva Atatako.'

34 Na kuyamba kufufuka kwanga Yesu uchinga anahwe kavila, Nnungu átangwele kuchidoni,

'Nimbemwing'a mwenu dibalaka dyanaswe dya kulisingila, dinnamwahidite Daudi.'

35 Inilembwa kavila musabuli inji kuva, 'Ukambenneka Wanaswe wako akandike munsati.'

36 Bahi Daudi pamalidile kutenda lalalembela Nnungu mmahiku lake, nkuhwa, nkunansika munsati unavedwije nniyanga, uvanavasikile anakuluvake na mmili wake nkukandika.

37 Henga ayula wananfufwile Nnungu, nanga panakandike.

38 Bahi mmalangavangu, hwetu tùvele apano tunnyubilile kuva kupitila ayuno Yesu pàvele kusamehewa masambi lenu.

39 Kila munu ankulupila Yesu àvalangiwa kuva wambone pameho pa Nnungu, chinu chikáchihululika kutendeka kwa Sheliya ya Musa.

40 Bahi lyongolelange uchinga lanankojange àlalà lavanatangwele manabii kuva,

41 ‘Pilikanila mwenu mutendânga mang'wanyu. Kangana na kuhwa, kwa kuva, nìmbetenda chinu mmaduva lenu, chinu chimukambechikulupila, ata kwapwawa munu ambennyaulila.’ ”

42 Paolo na Banaba pavanavele nkuhuma muing'ande ya kunnyuwila Nnungu, vanu nkuvayua vaide kavila Liduva lya Kuyewelega lichipapâta vakahunde ujumbe uula.

43 Bahi pavamwadilikene, vanu vanavele muing'ande ya kunnyuwila Nnungu Vayahudi vohe pamo na vanu vakávele Vayahudi vanasilimukidile dini ya Chiyahudi nkuva uvampapata Paolo na Banaba. Paolo na Banaba nkupwahika na anevo vanu na kuvakanya mitima uchinga vahwenehe kulolela inema yanga Nnungu.

44 Liduva lya Kuyewelega lipapête, vanu malinga vammalele va imanga aila vâniida uchinga vakapilikanile Lilove lya Nnungu.

45 Henga Vayahudi pavaliwene alila likuwa likulu lya vanu nkuva na wiu, anepo nkutandilika kulatahuka na kulahebula malove lalatangwele Paolo.

46 Paolo na Banaba nkuvayang'ula Vayahudi bila kuyopa, uvachidoni, “Tùlebelewa tunnyanjajije Lilove lya Nnungu mwenu hoti. Henga kwa kuva mùnilihita na kulivalangila mmene kuva mwenu mukáfala muumi ukee na ntululilo, bahi hwetu tùvahwenela vanu vakávele Vayahudi.

47 Kwa kuva uvila nni chatuhaulidile Nang'olo, ‘Nìntendile mwenu kuva nng'anje wa vanu vakávele Vayahudi, uchinga muvapelekejije vanu upohi nchilambo chammalele.’ ”

48 Vanu vakávele Vayahudi pavalapilikene anelo malove nkuhagalala na kuhaula kuva Lilove lya Nang'olo nni lyambone. Na vammalele vanatandolewije vapate umi ukee na ntululilo, nkunkulupila Yesu.

49 Lilove lya Nang'olo nkuyanjala nchilambo achila chammalele.

50 Henga Vayahudi nkuvachonjela kwa vakulu va imanga na kwa vamahe vachieshimika na vachimweshimu Nnungu. Bahi Vayahudi nkuchonjela kubanihwa kwa Paolo na Banaba, nkuvavinganga vauke nchilambo chavo.

51 Bahi Paolo nawi Banaba nkuvakana kwa kupumuna litutunga mmadodo lavo, anepo nkuukananga nkuhwena ku Ikoniyo.

52 Vakuhundwa va ku Antiyokia nkuumbalwa na ihangaladi na Umumu Wanaswe.

## 14

### *Paolo na Banaba aneko ku Ikoniyo*

1 Bahi akula ku Ikoniyo vátendile muchi chivanatendile ku Antiyokiya. Paolo na Banaba nkuingila muing'ande ya kunnyuwila Nnungu ya Chiyahudi. Anemwo nkuhubili saana na likuwa likulu lya Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi nkukulupila.

2 Henga Vayahudi vanahitile kukulupila nkuva uvavachonjela vanu vakávele Vayahudi uchinga vavasunalile alangavao vankulupila Yesu, Paolo na Banaba.

<sup>3</sup> Bahi Paolo na Banaba nkuikala aneko kwa mahiku lohe uvahubili kwajili ya Nang'olo bila kuyopa. Na Nang'olo nkuveng'a dimongo dya kutenda vimaio na masaibu. Na kwa indila aneyo Nang'olo ánimaiha kuva ujumbe wake uvachitanga kuyamba inema yake úvele muhiu.

<sup>4</sup> Vanu va imanga aneyo nkuyavanyika, vanji nkuyambukilana na Vayahudi, na vanji nkuva m'bali wa mitume.

<sup>5</sup> Vanu vakávele Vayahudi na Vayahudi pamo na vakulu vao nkutaha indila ya kuvatendela mitume lahakalenge na kuvawalala kwa kuvayalangila mayanga.

<sup>6</sup> Paolo na Banaba pavamaite aneyo nkutukutila chilambo cha Likoniya muimanga ya Lista na Debe na sehemu dinji dya nnyenje.

<sup>7</sup> Aneko nkuva uvahwenaha uhubili Malove Lambone.

### *Paolo na Banaba aneko ku Lista na ku Debe*

<sup>8</sup> Aneko ku Lista kúvele munu yumo analamele madodo kutandikila nni-tumbo lya anyokwe. Na wala nanga pachihulula kuhwena.

<sup>9</sup> Munu aneyo nkuva wampilikanila Paolo pachitanga Malove la Nnungu, Paolo nkumpalambahija meho nkumwona kuva ávele na ing'ulupa ya kulama.

<sup>10</sup> Paolo nkunonoha lidi wachidoni, "Imila kwa madodo lako!" Upala ayula munu nkuimila nkutandilika kuhwena-hwena.

<sup>11</sup> Mmuluku wa vanu pavalawene álalá lalatendile Paolo, nkunonoha lidi kwa luga yavo ya Chilikoniya uvachidoni, "Milungu initusulupukila malinga nfano wa vanu!"

<sup>12</sup> Nkunchema Banaba lina Sewu, lina lya nnungu wavo, na Paolo nkunchema Heme, lina lya nnungu wavo yunji kwa kuva, Paolo njo anavele nkútangola nkulu.

<sup>13</sup> Bahi kuhani wa ing'ande ya nnungu wavo Sewu inavele kunyenje kadiki na imanga, nkuida na magogoma la ding'ombe na mauwa muyo mwa nnango wa kuinjilila. Áidile na vitukutuku anevyo kwa kuva nang'e pamo na likuwa lya vanu válembela vavahumije avala mitume sadaka ya anyama vasinjijwe.

<sup>14</sup> Henga Banaba na Paolo pavalapilikene anelo lavachichivatende nkupwapulanga dinguwo dyavo, kulanguja kulekana na anelo. Nkupiyanja kuhwena ching'ati likuwa lya vanu, nkunonoha lidi uvachidoni,

<sup>15</sup> "Mwenu mmanu, mwadachi mùtenda uchocho? Hwetu nni tuvanu chihhi muchi mwenu, hwetu túnnyubilila mwenu malove lambone kuva meleke kulisingila vitukutuku avino vikáfala na munnaukile Nnungu avéle na umi, Nnungu aumbíle kulihunde na chilambo na bahali na vyammalele vipwawije nkati mwake.

<sup>16</sup> Mmaduva lapitíle Nnungu ánivaleka vanu va vilambo vyammalele vateende chivachilembela.

<sup>17</sup> Henga Nnungu akanalekile kulilanguja kwa kuvatendela vitukutuku vyambone, wavatonyela imbula kuhaloka muha na kumwing'a mwenu mavuno kwa mahiku lake na kuveng'a chakulya chohe na kuiumbaja mitima yenu ihangaladi."

<sup>18</sup> Pamo na malove anelo la mitume, henga ínikamajanga namene kuvadivila avala vanu vanavahumije sadaka.

<sup>19</sup> Henga pávele Vayahudi vanji vanakamwele kuhaloka ku Antiyokiya na ku Ikoniyo, nkuvakumba vanu valilunde m'bali wavo, nkumpanya Paolo mayanga na kunkwekweleha mpaka pawelu imanga uvatenda kuva ánihila.

<sup>20</sup> Henga vakuhundwa va Yesu pavakojene na kun'dinguka Paolo, nang'e nkutakatuka nkuhwena kumanga. Liduva lipapête, nang'e pamo na Banaba nkuhwena ku Debe.

*Paolo na Banaba vâuya ku Antiyokiya ya Siliya*

<sup>21</sup> Bahi Paolo na Banaba nkuyanajaja Malove Lambone paimanga ya ku Debe na kuvapata vakuhundwa vohe. Anepo nkutenda mwanda wa kuuya mpaka ku Lista na ku Ikoniyo na ku Antiyokiya ya ku Pisidiya.

<sup>22</sup> Aneko nkuva uvavadenga vakuhundwa na kuvakamya mitima uchinga vahwenehe kuikamulila ing'ulupa yavo. Uvavahaulila kuchidoni, "Tûlembelwa tuingile mu Ufalume wa Nnungu kwa kupitila tabu dyohe."

<sup>23</sup> Paolo na Banaba nkuvatandola vasele kwa kila likuwa lya vanu vankulupila Yesu, na kwa kuyuwa pamo na kufunga, nkuvavika kwanga Nang'olo uvachilisingila, uchinga avalolihije.

<sup>24</sup> Bada ya kupita nchilambo cha ku Pisidiya, nkuhwika chilambo cha ku Pamfiliya.

<sup>25</sup> Pavamalidile kutanga Malove la Nnungu aneko ku Pega, nkuhelelekelela ku Ataliya.

<sup>26</sup> Pavaukile ku Ataliya nkukwela mmeli nkuhwena ku Antiyokiya ya ku Siliya, aneko njo kuvanavavikile kwanga Nnungu uchinga valolihijwe kwa inema yake ing'anya ya madengo lavamalidile hambi kukola.

<sup>27</sup> Pavahwikile aneko ku Antiyokiya, nkulichema likuwa lya vanu vankulupila Yesu, nkuvahaulila habali dya vitukutuku vyammalele vyatendile Nnungu kupitila vanang'o na namuna Nnungu chavachimulidile nnango vanu vakávele Vayahudi uchinga navanang'o vapate kukulupila.

<sup>28</sup> Na aneko ku Antiyokiya nkuikalanga maduva lohe pamo na avala vakúkulupila.

## 15

*Lukumbi aneko ku Yelusalemu*

<sup>1</sup> Bahi vanu vanji va ku Yudeya nkuhwena ku Antiyokiya, nkutandilika kuvahunda avala vakúkulupila uvachidoni, "Mwenu mukânayaluke malinga chilaijije Sheliya yanga Musa mukambepohwa."

<sup>2</sup> Bahi Paolo na Banaba nkuhukana na anevo vanu kuyamba chinu anecho. Anepo vakúkulupila vanji nkuntandola Paolo na Banaba pamo na vanu vanji vahwene ku Yelusalemu vakalonjele na mitume na vasele va alila likuwa lya vakúkulupila, kwamba malove anelo.

<sup>3</sup> Bahi likuwa lya vanu vankulupila Yesu lya ku Antiyokiya nkumpan-ganiha Paolo na Banaba, na vanang'o pavachipita chilambo cha Foínike na Samaliya nkuva uvavahaulila vanu vanji namuna vanu vakávele Vayahudi chivannaukidile Nnungu. Habali aneyo nkuvahangaladya namene vakúkulupila vammalele.

<sup>4</sup> Pavakamwele ku Yelusalemu, likuwa lya vanu vankulupila Yesu na mitume na vasele va likuwa lya vakúkulupila nkuvakalibisa, na vanang'o nkuvahaulila lammalele lalatendile Nnungu kupitila vanang'o.

<sup>5</sup> Henga vakúkulupila vanji va nchama cha Mafalisayo vâniimila nkuchidoni, "Vanu vakávele Vayahudi lasima vyaluke na kuikamula Sheliya yanga Musa."

<sup>6</sup> Anepo mitume na vasele va likuwa lya vakúkulupila nkukojana pamo uchinga valonjelele habali aneyo.

<sup>7</sup> Bada ya kutenda mwaha nkulu, Petulo nkuimila nkuchidoni, “Anung’unuvangu, mwenu münimala kuva, anepo patandi Nnungu áningutandola mmwenu uchinga nguhubili Malove Lambone kwa vanu vakávele Vayahudi uchinga vapate kupilikana na kukulupila.

<sup>8</sup> Nnungu aimaíte mitima ya vanu ánimaiha kuva ánivakubali vanu vakávele Vayahudi kwa kuveng’a Umumu Wanaswe muchi chatwng’ile hwetu.

<sup>9</sup> Nnungu nanga panabagwile kati yetu na vanang’o, nang’e ániiahula mitima yavo kwa kuva váninkulupila.

<sup>10</sup> Hambi mwadachi münninga Nnungu kwa kuvatika vakúkulupila misigo ivakanahulwile kuinyakula anakuluvetu kananga hwetu tuvene?

<sup>11</sup> Ínave uchocho, kwa kuva, hwetu pamo na vanang’o tuvammalele túnakulupila kuva túpohwa kwa inema yanga Nang’olo Yesu.”

<sup>12</sup> Likuwa lyammalele nkunyalalika akuno uvavapilikanila Banaba na Paolo pavachivahaulila kuyamba vimaiho na masaiibu lalatendile Nnungu kupitila vanang’o muvanu vakávele Vayahudi.

<sup>13</sup> Pavamalidile kulonjela, Yakobo nkuchidoni, “Alangavangu, ngupilikanile!

<sup>14</sup> Petulo ánituhailila namuna Nnungu chahusike kwa mwanda ntandi kwa kulitandolela vanu kuhaloka muvanu vakávele Vayahudi uchinga vààve vanu vake.

<sup>15</sup> Na chinu anecho chílandana na malove alano la manabii lalembwíje Mmalemba Lanaswe kuva,

<sup>16</sup> ‘Bada ya kupita mambo alano nímbeuya, na nangu nímbeuimija kavila ufalume wanga Daudi uyangwíke. Nímbeudenga na kuuimija kavila aula uyangwíke,

<sup>17</sup> uchinga vanu vanji vammalele vantahe Nnungu Nang’olo chalumo na vanu vammalele vakávele Vayahudi univachemile vààve vang’une.

Anelo njo lalatangwele Nang’olo Nnungu, avitènda vitukutuku anevyo,

<sup>18</sup> vímaikane kutandikila kala.’

<sup>19</sup> Nangu ngwóna kuva tunavakambyekambye vanu vakávele Vayahudi vannaukila Nnungu.

<sup>20</sup> Henga tülembelewa tuvalemBILE kwa kuvahaulila kuva valinyemye na vilyo vivalangíwa kuva najisi ing’anya ya kuhumywa sadaka kudisanamu na valinyemye na umalaya na vanavalye anyama vadilíhíjwe na wala vanalye myadi.

<sup>21</sup> Kwa kuva, kutandikila machedo Sheliya yanga Musa ínahubiliwa kila imanga na ínasomwa kila Liduva lya Kuyewelega n’ding’ande dyammalele dya kunnyuwila Nnungu.”

### *Baluwa itumwíje kwa vakúkulupila vakávele Vayahudi*

<sup>22</sup> Mitume na vasele va likuwa lyammalele lya vanu vankulupila Yesu lya ku Yelusalemu nkwaamula kuvatandola vanu nnikuwa lyavo, nkuvatuma ku Antiyokiya pamo na Paolo na Banaba. Bahi nkuntandola Yuda uvanchema Balisaba na Sila. Vanu anevo vavili vávele vakúlodya nnikuwa lya vanu vankulupila Yesu.

<sup>23</sup> Nkuveng’a baluwa ilembwíje uvila, “Baluwa aino íhaloka kwetuhwe mitume pamo na vasele va likuwa lyetu apano pa Yelusalemu, hwetu tujukíle kuva tvakukulupila avenu. Hwetu túsalmilanga mwenu mmakukulupila avetu mukávele Mmayahudi, muvéle muimanga ya ku Antiyokiya na nchilambo cha ku Siliya na cha ku Kilikiya.

24 Tùnipilikana kuva vanu fulani vaukîle akuno kwetu bila ulaijwa na hwetu, vânkambyakambya kwa malove na kuntayanga lipamba.

25 Hambî, tuvammalele tûnipatana kuvatandola vanu na kuvatuma kwenu mwenu pamo na nnung'unwetu Banaba na Paolo,

26 vauhumiye umi wavo kwajili ya kuntumikila Nang'olo wetu Yesu Kilisto.

27 Bahi tûntuma Yuda na Sila kwenu mwenu, na anevo vachivamaihe kwa malove lavo kuyamba alano latulembile.

28 Bahi ñinkatapalila Umumu Wanaswe pamo na hwetu kuva tunantikange nsigo unji nkulu ikânave chihi mambo alano la muhimu,

29 munalye vyakulya vihumîjwe sadaka kudisanamu na wala munalye myadi na wala munalye anyama vadilihîjwe na mulinyemye na umalaya. Mûmbetenda saana mukâlinyemya na mambo anelo. Tûnnebelela kila lyam-bone!"

30 Bahi anevo vajumbe nkuhweneng'ana ku Antiyokiya. Aneko nkuvachema vakûkulupila vammalele nkuveng'a aila baluwa.

31 Pavasomile aila baluwa, nkuhangalala ing'anya ya malove la kuvakamya mitima lalembwîje m'baluwa aneyo.

32 Bahi kwa kuva Yuda na Sila vávele manabîi, nkulonjela na vakûkulupila avao kwa kuvakamya mitima na kuvadenga muing'ulupa.

33-34 Pavaikele aneko ku Antiyokiya kwa maduva fulani, vakûkulupila avao va aneko nkuvalaîla na kuvalembelala amani uchinga vahwene kwa avala vanavatumile.\*

35 Paolo na Banaba pamo na vanu vanji vohe nkuisalila ukoko ku Antiyokiya kwa maduva fulani, uvahûndâ na kuyanjaja lilove lyanga Nang'olo.

### *Kuhapukana kwa Paolo na Banaba*

36 Bada ya maduva fulani, Paolo nkunnyaulila Banaba kuchidoni, "Tuuyile kila imanga ituyanajije Lilove lyanga Nang'olo, tukavalole vakûkulupila avetu chivaendelela."

37 Banaba álebela vapapatane na Yohana uvanchema Mako.

38 Henga Paolo nanga panalembedile kupapatana na Mako ing'anya Mako ánivaleka alumi Paolo na Banaba akula ku Pamfiliya na kuhita uhweneha unakola navo madengo.

39 Bahi nkutahukana namene mpaka kuhapukana. Banaba nkuntwala Mako nkukwela meli nkuhwena ku Kiplo.

40 Henga Paolo nkutandola kupapatana na Sila, na vakûkulupila avake nkunkabisi Paolo kwa Nang'olo uchinga anchunge.

41 Nkupitila nchilambo cha ku Siliya na cha ku Kilikiya walakamya mitima makuwa la vanu vankulupila Yesu.

## 16

### *Timoseo álundana pamo nawi Paolo na Sila*

1 Bahi Paolo nkuhwena ku Debe, na paukile aneko nkunahwika ku Lista aneko kúvele nkuhundwa yumo uvachinchemba Timoseo. Anyokwe ávele Nnyahudi ankulupila Yesu, henga atatake ávele N'giliki, vanu vakáyaluka.

2 Vakûkulupila avake va ku Lista na ku Ikoniyo vânnombolela lambone Timoseo.

\* 15:33-34 Mmalemba lanji la kala lakulupika namene, malove alano lahaûla kuva, "Henga Sila áamwile kuisalila ukwoko," lakapali.



<sup>3</sup> Paolo álembedile apapatane na Timoseo mmwanda wake, bahi nkunyalula. Áninnyalula kwa kuva, Vayahudi vachiikála apala vánimala kuva atatake Timoseo ávele N'giliki.

<sup>4</sup> Pavachipita n'dimanga dyammalele nkuva uvavahaulila vakúkukupila malaijo lavahumije mitume na vasele va likuwa lya vanu vankulupíla Yesu va ku Yelusalemu, na kuvahimya valakamulihe.

<sup>5</sup> Bahi makuwa la vanu vankulupíla Yesu nkuhalija kuhwinga mung'ulupa na vanu nkuyenjejeka kila liduva.

### *Paolo àlona maono la kuchemwa kuhwena ku Makedoniya*

<sup>6</sup> Kwa kuva Umumu Wanaswe nanga panavahululihije kutanga Lilove lya Nnungu nchilambo cha Asiya, bahi Paolo na avake nkupita nnipalu lya ku Filigiya na ku Galatiya.

<sup>7</sup> Pavahwikile nnipalu lya ku Misiya na ku Bisiniya, nkulinga kuingila ku Bisiniya, henga Umumu wanga Yesu nanga panavahululihije.

<sup>8</sup> Bahi nkupita ku Misiya nkunahwika kuimanga ya Tolowa.

<sup>9</sup> Chilo, Paolo nkulona maono, ámmwene munu yumo wa ku Makedoniya aimidilè muyo mwake wannyuwa namene wachidoni, “Yomboka uide akuno ku Makedoniya ukatuyangate.”

<sup>10</sup> Bahi Paolo palawene anelo maono, hwetu nkupiyanya kulipanganiha, nkuuka kuhwena ya ku Makedoniya, kwa kuva túnimala kuva Nnungu ánituchema tukavahubilile Malove Lambone.

### *Lidiya ànkulupila Nang'olo*

<sup>11</sup> Bahi hwetu nkukwelanga mmeli, nkuuka pa Tolowa, nkuhwena mwalehu mpaka ku Samotalake, na liduva lipapête nkuhwika ku Neapoli.

<sup>12</sup> Patuukile aneko, nkuhwena ku Filipi, imanga ing'ulu nchilambo cha ku Makedoniya, imanga ivachiikala laiya va Chiloma. Hwetu nkuikalanga muimanga aneyo kwa maduva kadiki.

<sup>13</sup> Liduva lya Kuyewelega túnihuma muimanga aneyo nkuhwena pepi na muto fulani, pachinu patunaloledile kuva tuchitupate wacha wa kunnyuwa Nnungu. Túniikala, nkulonjela na vamahe vanakojene pachinu anepo.

<sup>14</sup> Nnikuwa lya avala vanu vachitupilikanila, ápwawije mmahe yumo uvanchema Lidiya wa imanga ya Tiyatila. Mmahe aneyo ásumisa dinguwo dya zambalau digalíka namene na ánamweshimu namene Nnungu. Nang'olo ánihungula ntima wanga Lidiya uchinga apwechele malove lachitangola Paolo.

<sup>15</sup> Anepo nang'e pamo na vanu va nng'ande mwake nkubatiswa. Nang'e nkutuyuwa namene wachidoni, “Ikàva mùnakubali kuva, muhiu nangu ñninkulupila Nang'olo, bahi idang'ana muikalange nng'ande mwangu.” Nkuuyuwa namene tukubali.

### *Paolo na Sila nnilungu*

<sup>16</sup> Liduva limo, patuchihwena pachinu pakunnyuwila Nnungu, tukojele na mwali yumo ntumwa, anavele na nanndenga achinnyululíha kulauja. Mwali aneyo áveng'a anang'olo vake dihela dyohe kwa dihango dyake.

<sup>17</sup> Bahi mwali aneyo nkuva wannondola Paolo na hwetu, wataya lwasu wachidoni, “Vanu avano nni vatumishi vanga Nnungu Nkulu. Vannyubilila mwenu indila ya upohi.”

<sup>18</sup> Aneyo mwali nkuva watenda uchocho kwa maduva lohe. Kuntululilo, Paolo nkutunuuka, nkulauka na kunnyaulila ayula nanndenga kuchidoni,

“Nikuamulisa kwa mamulaka la lina lya Yesu Kilisto, mmuke ayuno munu!” Upala ayula nanndenga nkummuka.

<sup>19</sup> Anang'olo va ayula mwali ntumwa pavawene kuva lilolelo lyavo lya kuhweneha kupata dihela lilihila, nkuvakamula Paolo na Sila, nkuvakulu-luha mpaka muyo mwa vakulu, nnukumbi luvèle kusakoni.

<sup>20</sup> Pavavahwikihije kwa vakulu va Chiloma, nkuvasitaki uvachidoni, “Vanu ava nni Vayahudi na vātenda timbwili muimanga yetu.

<sup>21</sup> Na vāhunda mihambo itukaluhusiwa hwetu laiya tuva Chiloma kuikubali na kuitenda.”

<sup>22</sup> Bahi likuwa lya vanu vanavele apala nkuvahapatanila Paolo na Sila, na avala vakulu nkuamulisa vavaulange dinguwo Paolo na Sila na kuvasu-lubula.

<sup>23</sup> Pavamalidile kuvasulubula namene nkuvataya nnilungu, nkunnaija nkulu wa lilungu avalolihije saana.

<sup>24</sup> Palaijijwe uchocho, ayula nkulu wa lilungu nkuvataya nchumba cha nkati na kuvahunga madodo lavo kwa mbaao ya kuvahungila vanu.

<sup>25</sup> Ching'ati chilo, Paolo na Sila nkuva uvannyuwa Nnungu na kwimba dihimu dya kunnombolela Nnungu akuno vafungwa vanji uvavapilikanila.

<sup>26</sup> Upala, nkuhumila ndengendo nkulu wa chilambo mpaka nsingi wa lilungu nkutikinyika. Upala, milango ya lilungu nkuchimuka na vihungo vivanahungwije vafungwa vammalele nkuhunguka.

<sup>27</sup> Ayula nkulu wa lilungu nkutakatuka, pawene milango ivèle mwandu, nkuhulamola upanga wake uchinga aliwalale kwa kuva átenda kuva vafungwa vānitaloka.

<sup>28</sup> Henga Paolo nkunonoha lidi wachidoni, “Unaliwalale kwa kuva hwetu tuvammalele tūvele apano!”

<sup>29</sup> Ayula nkulu wa lilungu nkuyuwa vampelekejije chibatali, nkupiyanya kuingila nchumba cha lilungu, nkutindivala malundi muyo mwa Paolo na Sila akuno watetemela.

<sup>30</sup> Anepo nkuvahumya pawelu, nkuvauja kuchidoni, “Anang'olo vangu, ngutendē dachi uchinga ngupohwe?”

<sup>31</sup> Nkunnyang'ula kuchidoni, “Nkulupile Nang'olo Yesu uchiupohwe, wako pamo na vanu vammalele va nng'ande mwako.”

<sup>32</sup> Anepo nkunnyubilila Lilove lya Nang'olo pamo na vanu vammalele va nng'ande mwake.

<sup>33</sup> Uhiku uula nkulu wa lilungu nkuvatwala, nkuvahahula vilonda vyavo, anepo nang'e pamo na vanu vammalele va nng'ande mwake nkubatiswa.

<sup>34</sup> Anepo nkumpelekeja Paolo na Sila nng'ande mwake na kuveng'a chakulya. Nang'e nkuhangalala namene ing'anya nang'e pamo na vanu vammalele va nng'ande mwake vankulupidile Nnungu.

<sup>35</sup> Ulyamba wake, avala vakulu nkuvatuma vakulu va matiyala vao kwa ayula nkulu wa lilungu vakannyaulile kuchidoni, “Vachimulile avala vanu.”

<sup>36</sup> Ayula nkulu wa lilungu nkunnyaulila Paolo aila habali wachidoni, “Vakulu vālaijije kuva nikuchimulile wako pamo na Sila. Hambi mūnahulula kuukananga. Bahi hweneng'ana chihi kwa amani.”

<sup>37</sup> Henga Paolo nkuvayang'ula avala vakulu va matiyala kuchidoni, “Ati chani? Vānitupanya muyo mwa vanu bila kutusitaki na kutuhoji, nkututaya nnilungu ikānava hwetu nni laiya va Loma. Mwadachi hambī vāmbetuhumya nnilungu kwa sili? Ikāhululika! Vaidang'ane vene vakatuchimulile!”

<sup>38</sup> Avala vakulu va matiyala nkuuyang'ana, nkunavahaulila vakulu malove anelo. Vanang'o pavapilikene kuva Paolo na Sila nni laiya va Loma nkuuyopa namene.

<sup>39</sup> Bahi avala vakulu nkuhwena unavayuya Paolo na Sila vavasamehe, nkuvahumya nnilungu na kuvayuya vauke paimanga aneyo.

<sup>40</sup> Paolo na Sila pavahumile nnilungu, nkuhwena kukaya kwanga Lidiya. Aneko nkukojana na vakúkulupila avao, nkuvakamya mitima, anepo nkuukananga.

## 17

### *Paolo na Sila aneko ku Sesalonike*

<sup>1</sup> Pavapitile ya ku Amfipoli na ku Apoloniya, nkunahwika ku Sesalonike kunavele ing'ande ya kunnyuwila Nnungu ya Vayahudi.

<sup>2</sup> Malinga chiunavele nnyambo wake, Paolo nkuingila amula muing'ande ya kunnyuwila Nnungu na kwa Maduva matatu la Kuyewelega nkuva waujana navo kuyamba Malemba Lanaswe.

<sup>3</sup> Ánivaelesa na kumaiha kuva Kilisto ánilembelewa abanihwe na kufufuka. Nkuvahaulila kuchidoni, “Ayu Yesu uninnyaulila mwenu habali dyake njo Kilisto atandolwejiye na Nnungu.”

<sup>4</sup> Bahi Vayahudi vanji na likuwa likulu lya Vagiliki vachimweshimu Nnungu pamo na vamahe vohe vachiheshimika paimanga aneyo, vammalele nkunkulupila Yesu na kulundana pamo na Paolo na Sila.

<sup>5</sup> Henga Vayahudi vanji nkuva na wiu, nkuhwena kusakoni nkuvatwala vanu vamaavelu vatênda lahakalenge, nkuva likuwa. Anepo nkutaya timbwili paimanga. Nkuhaviya ing'ande yanga Yasoni uvantaha Paolo na Sila uchinga vavapelekeje pawelu pavêle likuwa lya vanu.

<sup>6</sup> Henga pavavakohije, nkunkukuluha Yasoni pamo na vakúkulupila avake muyo mwa vakulu va imanga, nkutaya lwasu uvachidoni, “Avano vanu vatendile timbwili pachilambo pammalele na hambi vâvele apano.

<sup>7</sup> Yasoni ànivakalibisa nng'ande mwake. Vanu anevo vammalele vâtindana na amuli ya Nfalume wa Loma,\* vâhaua kuva pâvele nfalume yunji uvanchema Yesu.”

<sup>8</sup> Pavapilikene malove anelo, likuwa lyammalele lya vanu pamo na vakulu va imanga nkuchonjewa kutaya timbwili.

<sup>9</sup> Vakulu va imanga pavannipisije dihela Yasoni pamo na avake, nkuvaleka vahwene.

### *Paolo na Sila aneko ku Beloya*

<sup>10</sup> Chilo uchila, vakúkulupila avao nkumpelekela Paolo na Sila ku Beloya. Pavahwikile aneko, nkuhwena kuing'ande ya kunnyuwila Nnungu ya Vayahudi.

<sup>11</sup> Vanu va ku Beloya vâvele vakúpilikaniha saana kupunda avala va ku Sesalonike. Vânipwechela aula ujumbe kwa hamu ing'ulu. Nkuva uvaloleha saana Malemba Lanaswe kila liduva, uchinga vamale kuva àlalá lavatangola anga Paolo na Sila nni muhiu.

<sup>12</sup> Bahi Vayahudi vohe na vamahe va Chigiliki vachiheshimika apala paimanga pamo na valume vohe va Chigiliki, vammalele vânikulupila.

\* 17:7 Nsitali auno ùlembwije Kaisali, kuyamba lina lya cheo cha Nfalume nkulu wa Loma.

<sup>13</sup> Henga avala Vayahudi va ku Sesalonike pavapilikene kuva Paolo àtanga Lilove lyanga Nnungu aneko ku Beloya, nkuhwena ku Beloya, nkuvakumba vanu na kuvachonjela makuwa la vanu kutaya timbwili.

<sup>14</sup> Anepo vakúkulupila avake nkumpelekela Paolo pwani, henga Sila na Timoseo váisalidlile ku Beloya.

<sup>15</sup> Avala vanu vanampelekedile Paolo vápíte pamo na nang'e mpaka ku Asene. Aneko nkuuya na malaijo kuhaloka kwanga Paolo kuva, Sila na Timoseo vatende kila lihululika vapiyanye kunnondola.

### *Paolo aneko ku Asene*

<sup>16</sup> Bahi Paolo panavele nkuvalinda alumi Sila na Timoseo aneko ku Asene, nkunchima namene muisungu pawene namuna aila imanga chiiombebele disanamu dya milungu.

<sup>17</sup> Bahi nkuva wajadiliana na Vayahudi muing'ande ya kunnyuwila Nnungu pamo na vanu vakávele Vayahudi vamweshímu Nnungu. Na kila liduva ájadiliana na vanu vachikojána navo kusakoni.

<sup>18</sup> Vakúhunda vanji va mahundo la Vaepikuleo na mahundo la Vastoiko vánitahukana na Paolo. Vanji nkuva uvachidoni, “Ayu munu wa liloko àlinga kutangola chinu ntwani?” Vanji nkuchidoni, “Aonekana kuva àhubili habali dya milungu ya chiyeni.” Vátangwele malove anelo ing'anya Paolo àhubili habali dyambone kunnyamba Yesu na kuyamba ufululo.

<sup>19</sup> Bahi nkuntwala Paolo, nkumpelekeja ku lukumbi lukulu lwa aila imanga luvachema Aleopago, nkunnyaulila kuchidoni, “Hwetu tùlembela tumale mana la mahundo alano lahambi luhunda.

<sup>20</sup> Wako ùida na mambo mayeni mmakutu letu. Hambi hwetu tùlembela tumale alano mambo làyamba chani.”

<sup>21</sup> Kwa kuva, vanu va pa Asene na vanu vanji vayeni vachiikála anepo vakanatamwije kutenda chinu chohecho, ila kutanga mambo anelo na kupilikanila mawaso lahambi.

<sup>22</sup> Bahi Paolo nkuimila muyo lukumbi lwa Aleopago, nkuchidoni, “Mwenu mmanu mma pa Asene! Kwa namuna yoheyo aneyo, nangu ngwòna kuva mwenu nni mmanu muditámwa namene habali dya dini.

<sup>23</sup> Kwa kuva, panichiongaonga paimanga yenu, unguloleha saana, níwiwene vitukutuku vyenu vimuviabudu, na níchiwene chitala chenu chimo valemblè kuva, ‘KWA NNUNGU AKÁMAIKANA.’ Bahi aneyo Nnungu umunnyuwa manganya bila kummala njo ungunnyaulila mwenu habali dyake.

<sup>24</sup> Nnungu achiumbile chilambo na vyammalele vipawíje, nang'e njo Nang'olo wa kulihunde na pachilambo, nanang'e akáikala n'ding'ande dya Nnungu didengwíje na makono la vanu.

<sup>25</sup> Wala nanga patumikiwa kwa makono la vanu kuva muchi nang'e chìnipwawa chalembela, kwa kuva, nang'e njo avéng'a vanu umi, na kuvahululiha kupumula pamo na kuveng'a kila chinu.

<sup>26</sup> Kutandilika na munu yumo, Nnungu ávaumbile vanu va vilambo vyammalele uchinga vaikale pachilambo chammalele. Na kabla akànambiumba, Nnungu ániamula mahiku na pachinu pavambeikala.

<sup>27</sup> Átendile uchocho uchinga vanu vantahe Nnungu ikànavá kwa kupamapama, henga vapate kumwona. Na nni muhiu kuva, Nnungu nanga pava kulehu na munu woheyo muhwetu.

<sup>28</sup> Malinga chatangwele munu yumo kuchidoni,

'Kwa kulundana nawi nang'e tuva na umi,  
tùnalihululila na tùvachinkupwawa!  
Malinga chivatangwele adihimu vanji kuva,  
'Hwetu tuvammalele nni tuvana vake.'

<sup>29</sup> Bahi kwa kuva hwetu nni tuvana tuva Nnungu, tukálembelewa tutende kuva Nnungu àvele muchi sanamu ikatapajjwe kwa zahabu au dimiya au liyanga, vitukutuku vikatapajjwe kwa ufundi na ding'ano dya vanu.

<sup>30</sup> Bahi mahiku àlálá la ungamala, Nnungu ánalapililila masambi la vanu, henga vino àvalajja vanu vammalele va kila pachinu valekange masambi.

<sup>31</sup> Kwa kuva, ànilivika liduva lyambevahukumu vanu va pachilambo chammalele kwa haki kupitila kwanga munu yumo wantandwele uchinga ahukumu. Nnungu ànivamaiha vanu vammalele chinu achino kwa kunfufula munu aneyo kuhaloka kwa vanu vahwíle!"

<sup>32</sup> Bahi pavampilikene Paolo watangola kwamba kufufuka kwa vanu vahwíle, vanu vanji nkuntendele mang'wanyu, henga vanji nkuchidoni, "Tùlebela tukupilikane kavila utangòlà kuyamba chinu achino."

<sup>33</sup> Anepo Paolo nkuuka, nkuvaleka.

<sup>34</sup> Henga vanu vanji nkulundana pamo na Paolo na kukulupila. Na vanu vanapwawije nnikuwa anelyo lya vanu vanakulupidile nni Diyoniysiyo anavele n'jumbe wa Lukumbi Lukulu luvachema Aleopago, na mmahe yumo uvanchema Damali pamo na vanu vanji vohe.

## 18

### *Paolo aneko ku Kolinso*

<sup>1</sup> Bada ya anelo, Paolo nkuuka pa Asene nkuhwena ya ku Kolinso.

<sup>2</sup> Aneko nkunankoja Nnyahudi yumo lina lyake Akila, mwenedi wa ku Ponto. Aneyo Akila pamo na n'jawe uvanchema Pilisila, vákamwele mmaduva uloló kuhaloka ku Italiya, ing'anya Nfalume wa Loma uvanchema Kilaudiyo ávalajije Vayahudi vammalele vauke muimanga ya Loma. Na Paolo ápite unavalola,

<sup>3</sup> na kwa kuva vanang'o vávele akútota dihema muchi nang'e, Paolo nkuva waikala kwavo akuno uvakola madengo.

<sup>4</sup> Kila Liduva lya Kuyewelega, Paolo nkuva watenda navo lilonji muing'ande ya kunnyuwila Nnungu walinga kuvauta Vayahudi na Vagiliki.

<sup>5</sup> Bahi pakamwele Sila na Timoseo kuhaloka ku Makedoniya, Paolo nku-tandilika kuutumila uhiku wake wammalele kwa kuhubili, wavamaiha Vayahudi kuva, muhiu Yesu njo Kilisto.

<sup>6</sup> Henga Vayahudi pavantahwike na kutandilika kuntangolela malove la-hakalenge, nang'e nkuliula kwa kupumunanga litutunga n'dinguwo dyake muyo mwavo wachidoni, "Hukumu ya asabu yenu iive kwenu mmene! Nangu nikambekwambika ing'anya yenu mwenu, na kutandilika hambi nimbewena kwa vanu vakávele Vayahudi."

<sup>7</sup> Bahi Paolo nkuhuma, nkuhwena unaikala kuing'ande ya munu yumo akanavele Nnyahudi achimweshímu Nnungu, lina lyake Tito Yusto, na ing'ande yake ívele pepi na aila ing'ande ya kunnyuwila Nnungu.

<sup>8</sup> Kilisipo, nkulu wa aila ing'ande ya kunnyuwila Nnungu, nang'e nkunkulupila Nang'olo pamo na vanu vammalele va nng'ande mwake. Vakolinso vohe pavapilikene malove la Paolo, nkukulupila na kubatiswa.

<sup>9</sup> Liduva limo nachilo, Nang'olo nkunnyaulila Paolo mmaono kuchidoni, "Unayope, wako hweneha chihi kutangola wala unanyalale,

<sup>10</sup> kwa kuva, nangu nimwene ngùvele pamo na wako. Na wala nanga munu woheyo ambehulùla ukuhavila na kukutendela lahakalenge, kwa kuva, apano pamanga pàvele vanu vohe vavèle m'bali wangu.”

<sup>11</sup> Bahi Paolo nkuikala aneko wavahunda Lilove Iya Nnungu kwa chaka chimo na myedi sita.

<sup>12</sup> Henga Galiyo panavele nkulu wa chilambo cha Akaya, Vayahudi vánílundana na kunnyapatani Paolo, nkunkamula na kumpelekeja kulukumbi.

<sup>13</sup> Nkunsitaki uvachidoni, “Munu ayuno àvakumba vanu vâmwabùdù Nnungu kwa indila itindâna na sheliya.”

<sup>14</sup> Bahi Paolo pachichiatandilike kutangola, Galiyo nkuvahaulila Vayahudi kuchidoni, “Kuiikavele umunsitaki ing'anya ya kutenda likosa au kutenda lahakalenge, mukaniva na ing'anya ya kupilikanwa.

<sup>15</sup> Henga kwa kuva nni matahukano chihi kuyamba malove na malina na sheliya yenu, bahi malilana mwenu mmene. Nangu nikátamwa kuva nkúhumu wa vitukutuku anevyo!”

<sup>16</sup> Bahi Galiyo nkuvavinganga nnukumbi.

<sup>17</sup> Anepo Vayahudi vammalele nkunkamula Sosisene anavele nkulu wa ing'ande ya kunnyuwila Nnungu, nkumpanya upala palukumbi. Henga Galiyo nanga panajalite mambo anelo.

#### *Paolo àya ku Antiyokiya ya Siliya*

<sup>18</sup> Paolo nkuikala aneko ku Kolinso kwa maduva lohe. Anepo nkulailana na avake vankulupîla Yesu, nkuhwena ku Kenkileya, aneko Paolo nkumowa linolo ing'anya ánitimisa nasili yanavikile muyo mwa Nnungu. Anepo nkukwela mmeli ihwêna nchilambo cha ku Siliya akuno apapatènè na Pilisila na Akila.

<sup>19</sup> Pavahwikile ku Efeso, Paolo na avake nkusulupuka, Paolo nkuvaleka avake Pilisila na Akila. Nang'e nkuhwena kuing'ande ya kunnyuwila Nnungu, nkuva watenda lilonji na Vayahudi.

<sup>20</sup> Pavannyuwite aikale navo kwa maduva lohe namene, nang'e nanga panalembedile.

<sup>21</sup> Henga panavele nkuuka, nkuvahaulila kuchidoni, “Nnungu akátamwa, nguchinguide kavila.” Anepo nkukwela mmeli nkuuka pa Efeso.

<sup>22</sup> Pahwikile ku Kaisaliya, nkuhwena ku Yelusalemu unalisalimila likuwa Iya vanu vankulupîla Yesu. Paukile anepo nkuheleleke ku Antiyokiya.

<sup>23</sup> Nkuikala aneko kwa maduva kadiki, paukile anepo nkuva wapita n'dimanga dya chilambo cha Galatiya mpaka chilambo cha ku Filigiya, wavakamyanga mitima vakuhundwa.

#### *Apolo aneko ku Efeso na ku Kolinso*

<sup>24</sup> Bahi Nnyahudi yumo lina Iyake Apolo, mwenedi wa ku Alekisandiliya, nkukamola pa Efeso. Aneyo ávele munu amaíte kulonjela saana na alamaíte saana Malemba Lanaswe.

<sup>25</sup> Munu aneyo ánihundwa indila ya Nang'olo, bahi nang'e nkutanga habali dyanga Yesu kwa bidi na kwa uhiu, henga áumaite chihi ubatiso wanga Yohana.

<sup>26</sup> Apolo nkutandilika kutangola bila kuyepo muing'ande ya kunnyuwila Nnungu, Pilisila nawi Akila pavampilikene chachitangola nkuntwala nkuhwena nawe kwavo nkunhululiha kuyelewa saana indila ya Nnungu.

<sup>27</sup> Apolo pachichiahwene ku Akaya, vakúkulupila avake nkunkamya ntima kwa kuvalembila baluwa vakuhundwa va ku Akaya uchinga vampwechele.

Apolo pakamwele aneko ánivayangata namene avala vanu vakulupidíle kwa inema ya Nnungu.

<sup>28</sup> Kwa kuva, ánitahukana na Vayahudi muyo mwa vanu na kuvalema, wavamaihija kwa Malemba Lanaswe kuva Yesu njo Kilisto atandolweji na Nnungu.

## 19

### *Paolo aneko ku Efeso*

<sup>1</sup> Bahi Apolo panavele ku Kolinso, Paolo nanga panapitile mmilambo vivéle nnyenje bahali, henga ápitile waonga mmilambo vya nkati-nkati nkunahwika ku Efeso. Aneko nkukojana na vanu fulani vankulupíla Yesu,

<sup>2</sup> Paolo nkuvauja kuchidoni, “Dachi, múnimpwechela Umumu Wanaswe pamukulupidile?” Vanang’o nkunyang’ula kuchidoni, “Nanga, kananga kupilikana kuva pávele Umumu Wanaswe tukánapilikana.”

<sup>3</sup> Nang’e nkuchidoni, “Hambi mwenu múbatiswiye ubatiso ntwani?” Vanang’o nkunyang’ula kuchidoni, “Ubatiso wa Yohana.”

<sup>4</sup> Paolo nkuchidoni, “Ubatiso wanga Yohana únitendeka uchinga vanu valeke kutenda masambi. Yohana ávahaulila vanu vankulupile ayula anavele nkwiya nnyuma mwake, yani Yesu.”

<sup>5</sup> Pavapilikene anelo, vammalele nkubatiswa kwa mamulaka la lina lya Nang’olo Yesu.

<sup>6</sup> Bahi Paolo nkuvavikila makono, na Umumu Wanaswe nkuingila mmitima yavo, nkutandilikanga kutangola kwa luga dya kukanganya na kuhumya unabii.

<sup>7</sup> Vanu anevo vammalele vávele malinga valume kumi na mbili.

<sup>8</sup> Kwa myedi mitatu Paolo áva wahwena muing’ande ya kunnyuwila Nnungu, wavahubilila vanu bila kuyopa. Nkuva watenda lilonji na kuvakumba vanu uchinga vadikulupile habali dya Ufalume wa Nnungu.

<sup>9</sup> Henga vanji nkuva na mitima ya kunonopa, nkuhita kukulupila, nkutandilika kutangola malove lahakalenge kwamba Indila Aila muyo mwa mmuluku wa vanu. Bahi Paolo nkuvanyema, nkuvatwala panyenje avala vakuhundwa vake, nkuva walonjela na vanu kila liduva nnukumbi lwa kulihundila lwa Tilano.

<sup>10</sup> Ánihwenaha kutenda uchocho kwa vyaka vivili mpaka vanu vammalele vachiikála ku Asiya kulipilikana lilove lya Nang’olo, Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi.

### *Vana vanga Sikewa valinga kuvausa anamindenga*

<sup>11</sup> Nnungu nkutenda masaibu la kuyoha kwa makono langa Paolo.

<sup>12</sup> Vanu nkuva uvatwala vitambala na dinguvo dinagusije mummili mwa Paolo, nkudipelekeja kwa vagonjo, vagonjo nkulama na vanavele na anamindenga nkuvauka.

<sup>13</sup> Bahi pávele na Vayahudi vanji vachionga-ônga uvavausa anamindenga, vanu anevo nkulinga kuvausa anamindenga kwa kulitambulanga lina lya Nang’olo Yesu, uvachidoni, “Nimwamulisa muuke kwa lina lya Yesu ayula ahubilíwa na Paolo.”

<sup>14</sup> Vanatendile uchocho vávele vana saba vanga Skewa, yumo wa makuhani vakulu wa Chiyahudi.

<sup>15</sup> Henga aneyo nanndenga nkuvayang’ula kuchidoni, “Yesu nangu ñnimmala na Paolo ñnimmala, henga mwenu mmanani?”

<sup>16</sup> Anepo ayula munu anavele na nanndenga nkuvaulukila vammalele, nkuvalema dimongo. Anevo vanu nkuhuma nng'ande uvatukuta akuno vavèlè lukundumwandu na vabwang'wikenge.

<sup>17</sup> Vanu vammalele va ku Efeso, Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi nkumala habali aneyo. Vammalele nkukumulwa na lipamba, na lina lya Nang'olo Yesu nkutumbyangwa.

<sup>18</sup> Vanu vohe vankulupîla Yesu vániida, uvalitangolanga masambi lavo bila kupiha.

<sup>19</sup> Vanu vohe vachitendanga mambo la chihavi vániida na vitabu vyavo vya chihavi nkuviyocha moto muyo mwa vanu. Pavatendile isabu ya galama ya avila vitabu, isabu yake ívele ing'ulu namene, íhwikila vipande alufu amsini vya madini la dihela.

<sup>20</sup> Uvila njo Lilove lya Nang'olo chinalihalijije kuyanjala namene na kuva na dimongo.

### *Timbwili aneko ku Efeso*

<sup>21</sup> Bada ya anelo, Paolo ákudungidile kuhwena ku Yelusalemu kwa kupitila ku Makedoniya na ku Akaya. Nkuchidoni, “Nikàhwika aneko, ngùlembelewa ngwòngele na ku Loma.”

<sup>22</sup> Anepo nkuvatuma vanu vake vavili muavala vantumikîla, Timoseo na Elasto, valongolele kuhwena ku Makedoniya, nang'e mwene nkuisalila ku Asiya kwa maduva kadiki.

<sup>23</sup> Mmahiku ulolo nkuhumila timbwili ing'ulu aneko ku Efeso ing'anya ya Indila ya Nang'olo.

<sup>24</sup> Pávele na munu yumo nkúhana madini la dihela, lina lyake Demetiliyo. Munu aneyo ávele na madengo la kukatapaja disanamu dya madini la dihela dilandána na aila ing'ande ya nnungu fulani uvanchema Atemi. Anelo madengo láveng'a faida ing'ulungwa akúhana.

<sup>25</sup> Bahi Demetiliyo nkuvakunganya anevo akúhana na vanu vanji vachikôla madengo malinga anelo, nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu mmalume, mùnimala kuva kupata kwetu kuhalokana na madengo alano latukôla.

<sup>26</sup> Hambi mwenu mmene mmenkupilikana na kulyonela vitukutuku vyatenda Paolo, akee chihi apano pa Efeso weka, henga kila pachinu nchilambo chammalele cha Asiya. Nang'e ànivakumba vanu vohe na àhaura kuva milungu aila ívedwíje na vanu ikávele milungu mihiu wala kadiki.

<sup>27</sup> Hambi pàvele hatali, akee chihi kuhebuliwa kwa madengo letu, henga mpaka ing'ande ya nnungu wetu Atemi imbevalangiwa kuva ikee mana. Na ukulu wake nnungu wetu aabudíwa na vanu vammalele va chilambo cha Asiya na chilambo chammalele, ukambepwawa.”

<sup>28</sup> Pavapilikene anelo, nkuvisa namene, nkutandilika kutaya lwasu uvachidoni, “Atemi nnungu wa Vaefeso nni nkulu!”

<sup>29</sup> Upala imanga yammalele nkuumbala timbwili. Avala vanu nkunkamula Gayo na Alistaliko vanu va ku Makedoniya vachipapatána na Paolo. Vammalele nkupiyanya kutukutila kuchiwanja cha makojano.

<sup>30</sup> Paolo nkulembela kulilanguja muyo mwa mmuluku wa vanu, henga vakuhundwa nkun'divila.

<sup>31</sup> Vakulu vanji wa chilambo anecho cha Asiya, vanavele ayanjavake Paolo, nkupelekejija Paolo ujumbe uvampembeja namene anainjile nchiwanja cha makojano.



<sup>32</sup> Likuwa lyammalele lya vanu nkuhwang'anyika ding'ano, vanji nkuva uvahinginika uvila na vanji uvila, na vanji vakanamaite chivaidilidile apala.

<sup>33</sup> Vayahudi nkun'gong'olela Alekisanda muyo mwa vanu, na vanu vanji nnikuwa alila lya vanu nkumwing'a maeleso. Bahi Alekisanda nkuva-pungila makono vanyalale uchinga alitetele muyo mwa vanu.

<sup>34</sup> Henga pavamaite kuva nang'e nni Nnyahudi, vammalele kwa pamo nkutaya lwasu kwa masaa mavili uvachidoni, "Atemi nnungu wa Vaefeso nni nkulu!"

<sup>35</sup> Kuntululilo, kalani wa imanga nkuvanyalaja vanu wachidoni, "Mwenu mmanu mma pa Efeso kila munu nchilambo chammalele ànimala kuva imanga aino ya Efeso njo ichûnga ing'ande ya nnungu Atemi na njo ichûnga alila liyanga lyake lyanaswe limatwêke kuhaloka kulihunde.

<sup>36</sup> Kwa kuva, nanga munu ambehulûla kukana malove alano, bahi mwenu nyalala, munatende chinu chohecho kwa halaka.

<sup>37</sup> Mwenu mùidile na avano vanu apano pamo na kuva nanga pavaivite vitukutuku vya muing'ande ya nnungu wetu na wala nanga pavankufwile nnungu wetu Atemi.

<sup>38</sup> Bahi ikàva Demetiliyo pamo na akúhana avake vavele na lilove lya kuvasitaki avano vanu, lukumbi lùnipwawa na vakulu va chilambo vànipwawa, vanahulûla chihi unavasitaki aneko.

<sup>39</sup> Ikàva mùvele na lilove linji, bahi ìlebelewa lipelekejwe pamakojano palembelewa chisheliya.

<sup>40</sup> Kwa kuva, kupapatana na vitukutuku vihumidile nelo, selekali ya Chiloma inahulula kutusitaki kuva tûtendile timbwili. Na wala tukambehulula kuvayang'ula, ing'anya itutendile hwetu tutende timbwili."

<sup>41</sup> Pamilidile kutangola anelo, nkuulaila nkojano uchinga vamwadi-likane.

## 20

### *Paolo àpita ku Makedoniya na ku Giliki*

<sup>1</sup> Paimalilike aila timbwili ya pa Efeso, Paolo nkuvachema pamo avala vakuhundwa, nkuvakamya mitima. Anepo nkuvalaila, nkuhwena ya ku Makedoniya.

<sup>2</sup> Nkupitila nchilambo achila watangola na vanu kwa malove lohe la kuvakamya mitima. Nkuhwena ku Giliki,

<sup>3</sup> nkuikala aneko myedi mitatu. Panavele pepi kuuka kuhwena chilambo cha ku Siliya, nkupilikana kuva Vayahudi vâkudungidile vantendela lahakalenge. Bahi nang'e nkwa mula kuuya kwa kupitila chilambo cha ku Makedoniya.

<sup>4</sup> Vanu vanapapatene na Paolo nni Sapateli mwanawe Pilo wa ku Beloya na Alistaliko na Sekundo venedi va ku Sesalonike na Gayo mwenedi wa ku Debe na Timoseo na Tikiko na Tilofimo venedi va chilambo cha ku Asiya.

<sup>5</sup> Vanu anevo vânitulongolela nkunatulinda kuimanga ya ku Tolowa.

<sup>6</sup> Paimalilike Sikukuu ya Mikate Ikátaijwe Hamila, hwetu nkukwela meli kuuka paimanga ya Filipi. Nkuonga kwa maduva nnyano, nkunavakoja akula ku Tolowa, aneko nkuikala kwa maduva saba.

### *Paolo ànfula Eutiko*

<sup>7</sup> Liduva litandi lya lijuma túnikojana uchinga tulye chakulya cha pamo. Paolo nkulonjela na vanu mpaka ching'ati chilo, kwa kuva, ákudungidile auke ulyamba wake.

<sup>8</sup> Nchumba cha n'galofa chitunavele, múvele na vibatali vyohe vichiyáka.

<sup>9</sup> Nnemba yumo lina lyake Eutiko ávele aikèlè palidilisha akuno Paolo avenkuhweneha kupwahika. Ayula kijana nkutandilika kuhindila na kuntululilo luwono nkuntwala mwalehu, nkumatokela pahi kuhaloka kugalofa ya tatu, vanu nkunannokota ahwilè.

<sup>10</sup> Paolo nkusulupuka pahi, nkunanhunamila ayula kijana, nkunkumbatila nkuchidoni, “Munave na lipamba, momi.”

<sup>11</sup> Paolo nkukwela kavila n'galofa, nkumeya nkate nkulya pamo na vanu vankulupíla Yesu. Nkuhweneha kupwahika na vanu kwa muda nnehu mpaka kulyamba, anepo nkuuka.

<sup>12</sup> Avala vanu nkuntwala ayula kijana nkumpelekeja kukaya akuno avèlè mumi, akuno vatujìwè mwalehu mitima.

*Paolo áhwena ku Mileto*

<sup>13</sup> Hwetu nkukwela mmeli nkulongolela nkuhwena ya ku Aso. Aneko túlebelewa tuntwale Paolo malinga chanatulaijije, kwa kuva, ákudungidile uhwena aneko kwa madodo.

<sup>14</sup> Bahi patukojene na Paolo aneko ku Aso, nkunkweja mmeli, nkuhwena nawe ku Mitilene.

<sup>15</sup> Liduva lipapète, nkuuka pa Mitilene nkuhwika ku chisiwa cha Kiyu, na liduva lya vili nkunahwika chisiwa cha ku Samo, na liduva lya tatu nkunahwika ku Mileto.

<sup>16</sup> Paolo álembedile tupulung'anye chihi pa Efeso uchinga tunatime namene nchilambo cha Asiya. Kwa kuva, kuikave uihululika Paolo ápiyanyanga ahwike ku Yelusalemu kabla ikànahwika Ing'ole ya Pentekoste.

*Paolo álailana na vasele va likuwa lya vanu vankulupíla Yesu lya ku Efeso*

<sup>17</sup> Paolo panavele ku Mileto nkuvatuma vanu vahwene vakavacheme vasele va likuwa lya vanu vankulupíla Yesu lya ku Efeso uchinga akojane navo.

<sup>18</sup> Pavakamwele, Paolo nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu mmene mùnimala namuna chinguikele na mwenu maduva lammalele kutandikila nniduva litandi lingukamwele apano pa Asiya.

<sup>19</sup> Níntumikidile Nang'olo kwa kulisulupuha namene na kwa kukuta mihodi ungupilililá ibaniki na itahukwi íngupètè ing'anya ya hila ya Vayahudi.

<sup>20</sup> Mwenu mùnimala kuva nikanampihite kananga lilove limo lya kunfala mwenu, henga ñnivahubilila na kuvahunda muyo mwa vanu na n'ding'ande dyenu.

<sup>21</sup> Ñnivaduma Vayahudi na Vagiliki kuva ñlebelewa vannaukile Nnungu kwa kuleka masambi na kunkulupila Nang'olo wetu Yesu Kilisto.

<sup>22</sup> Hambi pilikanila! Kwa kuva ñnikolokohwa na Umumu Wanaswe, bahi nguchinguhwene ku Yelusalemu bila kumala lámbengupàtà aneko.

<sup>23</sup> Henga chingumaite nangu nni kuva, kila imanga Umumu Wanaswe ànangumaiha kuva vihungo na kubanika vivenkungulinda.

<sup>24</sup> Henga nangu nikáuvalangila umi wangu kuva chinu chamana namene, henga ngùlebela chihi ngumalile madengo langu na utumishi waning'ile Nang'olo Yesu, yani kushuhudila Malove Lambone la inema yanga Nnungu.

<sup>25</sup> Nangu ñnaongaonga mmwenu mmammalele unguhubilí Ufalume wa Nnungu. Henga hambí, ñnimala kuva wala nanga munu kananga yumo mmwenu ambengwóna kavila.

<sup>26</sup> Bahi ñinnyaulila kuva munu yumo mmwenu akàyahika nangu nikambekwambika.

<sup>27</sup> Kwa kuwa, nangu nikanayopile kananga kadiki kunnyanjajijanga lam-malele lalalembela Nnungu.

<sup>28</sup> Lyongolelange mwenu mmene na mulyongolele alila likuwa lyammik-ile mwenu Umumu Wanaswe kuwa mmakulolihija. Vachunge vanu va Nnungu vavasumile kwa myadi yake mwene.

<sup>29</sup> Nangu ñnimala kuwa nikauka nangu, ñambekwida mahoha nnikuwa lyenu na kum'bwilangilanga, na wala lakambelivikila chididi anelyo likuwa.

<sup>30</sup> Na nnikuwa lyenu mumbelumila vanu vambehũnda mahundo la kulam-bila uchinga vavatindinganye vanu na kuvatenda vavapapate vanang'o.

<sup>31</sup> Bahi lyongolelange! Himukilanga kuwa kwa vyaka vitatu, chilo na muhi nikanahopedile kun'duma kila munu mmwenu kwa mihodi.

<sup>32</sup> Bahi hambi, ñimmikanga mwenu muulinzi wanga Nnungu na wa lilove lyake liyamba inema yake lihulula kun'denga muing'ulupa na kumwing'a mapala pamo na vanaswe vake vammalele.

<sup>33</sup> Nangu nikanavele na tama ya hela yoheyo wala inguwo yanga munu woheyo.

<sup>34</sup> Mwenu mmene mñimala kuwa ngũkola madengo kwa makono langu ñimwene uchinga ngupate vitukutuku vyammalele vinichisikikila, nangu chalumo na avangu.

<sup>35</sup> Kwa vitukutuku vyammalele vingutendile, ñinnangujije nfano kuwa kwa kutenda uchocho tũlebelewa kuvayangata vakalihululila, akuno utu-lahimukila malove lanatangwele mwene Nang'olo Yesu kuchidoni, 'Wasa kuhumya kuliko kupwechela.' "

<sup>36</sup> Paolo patangwele malove anelo, nkutindivala malundi pamo na avala vanu vammalele, nkuyuwa.

<sup>37</sup> Vammalele nkukuta, nkunkumbatila Paolo na kum'busu.

<sup>38</sup> Chinavayundahije namene nni malove lanavahaulidile kuwa vakambe-mwona kavila. Anepo nkumpelekelata mpaka ku meli.

## 21

### *Paolo ahwena ku Yelusalemu*

<sup>1</sup> Patulailene navo, hwetu nkukwela mmeli nkuhwena mwalehu mpaka ku Kosi. Liduva lya vili lyake nkuhwika ku Lodo, na patuukile aneko nkuhwena ku Patala.

<sup>2</sup> Aneko, nkuikoja meli ichihwena ku Foinike, nkukwela nkuhwena na mwanda.

<sup>3</sup> Patukamwele pachinu patuchihulula kuchona chisiwa cha Kiplo, hwetu nkupita m'bali wa kunchinda nkuhwena chilambo cha ku Siliya. Nkunaim-ila imanga ya ku Tilo kwa kuwa aila meli isulupuha nsigo unavele mmeli.

<sup>4</sup> Aneko nkuvakoja vakuhundwa, nkuikala navo kwa maduva saba. Vanang'o kwa kulojwa na Umumu Wanaswe nkunnyaulila Paolo kuchidoni, anahwene ku Yelusalemu.

<sup>5</sup> Henga palamalilike maduva letu, hwetu nkuuka. Vakuhundwa vammalele pamo na vamahe vao na vana vao nkuupelekelata mpaka panda imanga. Patukamwele pwani, tuvammalele nkutindivala malundi, nkuyuwa.

<sup>6</sup> Anepo nkuilailana, hwetu nkukwela mmeli, vanang'o nkuuyang'ana kwavo.

<sup>7</sup> Hwetu nkuhweneha na mwanda wetu, kuuka ku Tilo nkuhwika ku Tolemayi, aneko nkusalimilana na vakũkulupila avetu, nkuikala liduva limo.

<sup>8</sup> Liduva lipapête hwetu nkuhwena ku Kaisaliya. Aneko nkuhwena kuing'ande yanga Filipino Nkúhubili Malove Lambone. Filipino nni yumo wa avala saba vanatandolwejije kuyava chakulya akula ku Yelusalemu.

<sup>9</sup> Munu aneyo ávele na vana va chimahe ncheche vakánambimalla nnume, vachihúmya unabii.

<sup>10</sup> Patuikéle aneko maduva lohe, nkukamola nabii yumo wa Nnungu kuhaloka ku Yudeya lina lyake Agabo.

<sup>11</sup> Pahwikile apala patuvele, nkutwala nkaka wanga Paolo, nkulihunga mmakono na mmadodo lake, nkuchidoni, “Umumu Wanaswe achidoni, ‘Uvila njo Vayahudi chivambennyunga mwene nkaka auno, aneko ku Yelusalemu na kunkamuja mmakono mwa vanu vakávele Vayahudi.’”

<sup>12</sup> Patupilikene anelo, hwetu na vanu vanji vanapwawije apala nkumpembeja namene Paolo anahwene ku Yelusalemu.

<sup>13</sup> Henga nang'e nkuyang'u kuchidoni, “Mwadachi múnakuta na kundumula ntima? Nangu ngúvele tayali, akee chi kutaywa nnilungu aneko ku Yelusalemu, henga ata kuhwa ing'anya ya Nang'olo Yesu.”

<sup>14</sup> Patuwene chihii ànihita chitunnyauidile, hwetu nkuleka kun'duma, nkuchidoni, “Lalalembela Nang'olo latendeke.”

<sup>15</sup> Bada ya anelo, hwetu nkupanganika, nkuhwena ku Yelusalemu.

<sup>16</sup> Vakuhundwa vanji kuhaloka imanga ya ku Kaisaliya nkuupelekela mpaka kukaya kwanga Nnasoni, munu wa ku Kiplo uchinga tukave tuyaveni vake. Munu aneyo ávele yumo wa vakuhundwa vatandi vanga Yesu.

### *Paolo àmwongela Yakobo*

<sup>17</sup> Patuhwikile ku Yelusalemu vakúkulupila avetu vánitupwechela kwa ihangaladi ing'ulu namene.

<sup>18</sup> Ulyamba wake Paolo nkupapatana na hwetu kuhwena unannola Yakobo, na vasele vammalele va likuwa lya vanu vankulupila Yesu nanvang'o vánípwawa.

<sup>19</sup> Paolo pavalimidile, nkuvahaulila kila chinu chatendile Nnungu muvanu vakávele Vayahudi kupitila utumishi wanga Paolo.

<sup>20</sup> Bahi vanang'o pavapilikene malove anelo, nkuntumbyanga Nnungu. Anepo nkunnyauidile Paolo kuchidoni, “Nnung'unwetu, lola namuna maelufu la Vayahudi chivakulupidile, na vammalele vánalihumya kukamula Sheliya.

<sup>21</sup> Vánipilikana habali kukwamba wako kuva, ùvahunda Vayahudi vammalele vaikála mmilambo vya vanu vakávele Vayahudi vanakamule Sheliya ya Musa. Ùnivalimbija vanavayalule vanavao na wala vanapapate mihambo yetu ya Chiyahudi.

<sup>22</sup> Anevo vanu vambepilikana kuva ùnikamola apano pa Yelusalemu. Vino tutende dachi?

<sup>23</sup> Bahi tènda malinga chitumbekuhaulila. Apano pàvele valume ncheche vavikile nasili muyo mwa Nnungu.

<sup>24</sup> Lùndana na valume anevo muibada ya kulihahula na uvalipile galama yavo uchinga vamowe ulindo. Kwa kutenda uchocho vanu vammalele vachivamale kuva habali divapilikene dívele dya kulambila. Pamo na anelo vachivamale kuva unakamula Sheliya yanga Musa.

<sup>25</sup> Henga kuyamba avala vanu vakávele Vayahudi vankulupila Yesu tùnivaulembila kuyamba vitukutuku vituamwile. Tùnivaamulu vanalye vyakulya vihumíjwe sadaka kudisanamu na vanalye myadi na vanyama vapopotwije na valinyemye na umalaya.”

<sup>26</sup> Bahi liduva lipapête Paolo nkuvatwala avala valume nkutenda ibada ya kulihahula pamo na anevo. Anepo nkuingila mu Ing'ande ya Nnungu, nkutambulanga kwamba ntululilo wa maduva la kulihahula na kuvahumija sadaka, kila munu muanevo nchenche.

### *Kuhungwa kwa Paolo*

<sup>27</sup> Àlálá maduva saba palanavele pepi kumalilika, Vayahudi fulani vana-haleke ku Asiya vámmwene Paolo avèle mu Ing'ande ya Nnungu. Nkuvachon-jela vanu vammalele, nkunkamula Paolo.

<sup>28</sup> Nkutayanga lwasu uvachidoni, “Mmaisilaeli avetu, tuyangate! Ayu njo ayula munu avahúnda vanu vammalele kila pachinu kwa kuvatan-golela lahakalenge vanu vetu na Sheliya yanga Musa pamo na Ing'ande aino ya Nnungu wetu. Henga pamo na kulatenda anelo, àvainjijije vanu vakávele Vayahudi mu Ing'ande ya Nnungu na kupahakajanga pachinu apano panaswe.”

<sup>29</sup> Vátangwele uchocho ing'anya vámmwene Paolo kumanga pamo na Tilofimo mwenedi wa ku Efeso, na vanang'o vátenda kuva Paolo àmwingijije Tilofimo mu Ing'ande ya Nnungu.

<sup>30</sup> Imanga yammalele nkwombala chihi timbwili na vanu nkuhaloka mi-pata yammalele uvatukuta chimbamba, nkunkamula Paolo, nkummutanga na kunnyuma mu Ing'ande yanga Nnungu. Na milango ya Ing'ande ya Nnungu nkuchimwa.

<sup>31</sup> Pavachichivammwalale Paolo, nkulu wa matiyala la Valoma nkupi-likana habali aneyo kuva imanga yammalele ya Yelusalemu yòmbele timb-wili.

<sup>32</sup> Upala ayula nkulu wa matiyala nkuvatwala vakulu vanji va matiyala nkupiyanya kuhwena akula kuvèle likuwa lya vanu. Bahi pavammwene ayula nkulu wa matiyala pamo na matiyala vake, nkulekanga kumpanya Paolo.

<sup>33</sup> Bahi ayula nkulu wa matiyala nkummmwenela Paolo, nkunkamula na kwamulo ahungwe mididi mivili ya chitale. Anepo nkujja kuchidoni, “Ayu nnani? Na àtendile chani?”

<sup>34</sup> Vanu vanji palikuwa alila lya vanu vátaya lwasu uvatangola uvila na vanji uvila. Bahi ing'anya ya alula lwasu, nkulu wa matiyala nanga panahulwile kumala uhiu wa habali aneyo. Bahi nkulaija Paolo apelekejwe m'boma lya matiyala.

<sup>35</sup> Paolo pahwikile padingasi, matiyala nkunnyakula ing'anya ya timbwili dya likuwa lya vanu.

<sup>36</sup> Kwa kuva, likuwa lya vanu vammalele vánnonndola pachikundu uvachi-doni, “Mmwalale!”

### *Kulitetela kwanga Paolo*

<sup>37</sup> Matiyala pavachichivamwingije Paolo m'boma lya matiyala, Paolo nkunnya ulila ayula nkulu wa matiyala kuchidoni, “Dachi, ùnguluhusu nikuhaulile lilove limo?” Nkulu wa matiyala nkunnyang'ula kuchidoni, “Ùnimala kutangola Chigiliki?”

<sup>38</sup> Kwani wako ukávele ayula Mmisili anantandilijije ing'ondo mmaduva ulola lapitile na kusalodya vakúwalala alufu ncheche kuhwena kulilanga?”

<sup>39</sup> Paolo nkunnyang'ula kuchidoni, “Nangu ni Nnyahudi, nimunu wa imanga ya ku Taso chilambo cha Kilikiya, imanga ya muhimu namene. Chonde ngúluhusu ngutangole na ava vanu.”

<sup>40</sup> Ayula nkulu wa matiyala nkunnuhusu. Bahi Paolo nkuimila paingasi, nkuvapungila nkono avala vanu uchinga vanyalale. Vammalele pavanyalalike, Paolo nkutangola navo kwa luga yavo ya Chieblaniya.

## 22

<sup>1</sup> Paolo nkuchidoni, “Mmalangavangu pamo na atatavangu, ngupilikanile panilitetela muyo mwenu!”

<sup>2</sup> Pavapilikene watangola navo kwa Chieblaniya, nkuhalija kunyalalika namene kupita patandi. Anepo Paolo nkuchidoni,

<sup>3</sup> “Nangu Ninnyahudi, nguvelekwejiye ku Taso chilambo cha Kilikiya, henga ngulelewije upano pamanga pa Yelusalemu. Nangu ngulelele nkuhundwa wanga Gamalieli, na áninguhunda saana namuna ya kudipapata Sheliya dya atatavetu. Nñiliumya mwalehu kuntumikila Nnungu malinga mwenu mmammalele chimuvele nelu.

<sup>4</sup> Nnivabaniha mpaka kuvawalala vanu vachiipapâta Indila ya Nang'olo. Nnavakamula valume na vamahe na kuvahunga nnilungu.

<sup>5</sup> Kuhani Nkulu pamo na lukumbi lukulu lwa vasele, vammalele vanahulula chihiki kungushuhudila. Ngúwechedile na baluwa kusaloka kwa vananng'o, ilembwiye na alangavetu Vayahudi va ku Dameski. Nangu nkuhwena ku Dameski uchinga nivahunge vanu vankulupîla Yesu va aneko koka nguide navo mpaka pa Yelusalemu uchinga vaasibiwe.

<sup>6</sup> Bahi pannavele nndila pepi na kuhwika ku Dameski, malinga saa sita muhi, upopo nkuhumila nng'anje kusaloka kulihunde, ung'anyîma namene nkungulangajija mipata yammalele.

<sup>7</sup> Anepo nangu nkuhunamila pahi, nkupilikana lidi ulinguhaulila kuchidoni, ‘Sauli, Sauli! Mwadachi únangubaniha?’

<sup>8</sup> Nangu nkuuja kuchidoni, ‘Nang'olo, wako nnani?’ Nang'e nkunguhaulila kuchidoni, ‘Nangu nni Yesu wa ku Nasaleti úngulagihâ.’

<sup>9</sup> Avala vanu vanavele pamo na nangu vâniwona aula nng'anje, henga nanga pavanalielewije lidi lya ayula achilonjêla na nangu.

<sup>10</sup> Bahi nangu nkuuja kuchidoni, ‘Hambi Nang'olo ngutende dachi?’ Nang'olo nkunguhaulila kuchidoni, ‘Imila, uhwene ku Dameski na aneko vachivakuhaulile lammalele lapangwîje ulatende.’

<sup>11</sup> Nangu nikanahulwile kulola ing'anya ya ing'anyimi ya aula nng'anje, bahi avangu nkungukamula nkono nkungulodya mpaka ku Dameski.

<sup>12</sup> Aneko ku Dameski kúvele na munu yumo uvachinchema Ananiya, munu achimweshîmu Nnungu na kukamula Sheliya ya Musa, na kulombolewa lambone na Vayahudi vammalele vachiikâla ku Dameski.

<sup>13</sup> Nang'e nkunguidila, nkuimila pepi nanangu nkuchidoni, ‘Nnangawangu Sauli, ulole kavila!’ Upala nangu nkupata kulola kavila, nkumwona aneyo munu.

<sup>14</sup> Anepo Ananiya nkuchidoni, ‘Nnungu wa anakuluvetu ànikutandola uchinga ulamale lalalembela Nnungu na umwone ayula Wambone pameho pa Nnungu na umpilikane mwene walonjela na wako.

<sup>15</sup> Kwa kuva, úmbekuva shahidi wake kwa vanu vammalele kuyamba àlalá lulawene na kulapilikana.

<sup>16</sup> Hambi úlindilila chani? Imila ubatiswe, uhahulwe masambi lako akuno uyûwâ kwa lina lya Nang'olo.’

<sup>17</sup> Bahi nangu nkuuya ku Yelusalemu, panichiyuwa mu Ing'ande yanga Nnungu, nkulona maono.

<sup>18</sup> Nimmwene Nang'olo Yesu, nkunguhaulila kuchidoni, 'Piyanya! Uka pa Yelusalemu upehi, kwa kuva vanu va apano vakambeukubali ushuhuda wako kungwamba nangu.'

<sup>19</sup> Nangu nkuyang'ula kuchidoni, 'Nang'olo, vanang'ò vanimala kuva ngúpita kila ing'ande ya kunnyuwila Nnungu unguvataya nnilungu na kuvapanya avala vakukulupila wako.

<sup>20</sup> Na vanu pavammwalele shahidi wako Stefano, nangu nimwene ñnipwawa upala, ñnikubaliana navo kuyamba kuwalalwa kwake. Na nangu njo nichilolihija makoti la avala vammwalele.'

<sup>21</sup> Anepo Nang'olo nkunguhaulila kuchidoni, 'Hwena, ñimbekutuma uh-wene kulehu, kwa vanu vakávele Vayahudi.'

<sup>22</sup> Alila likuwa lya vanu nkumpilikanila Paolo mpaka patangwele malove anelo. Anepo nkunonohanga lidi uvachidoni, "Mmwalale aneyo munu, kwa kuva akálembelwa kuva mumi!"

<sup>23</sup> Nkuhweneha kutaya lwasu akuno uvayahanga makoti lavo na kuulu-luha litutunga muha.

### *Paolo àupisula ulaiya wake wa Chiloma*

<sup>24</sup> Nkulu wa matiyala nkuvahaulila matiyala vampelekeje m'boma lyavo. Nkulaija vammujeje kwa kunsulubula mijeledi uchinga vamale ing'anya ivatendile vanu vataye lwasu ing'anya yanga nang'e.

<sup>25</sup> Henga pavannyungile Paolo uchinga vansulubule, nang'e nkummuja nkulu yumo wa matiyala myamoja anavele apala kuchidoni, "Dachi, sheliya ñnannuhusu kunsulubula laiya wa Loma kabla akànambihukumiwa?"

<sup>26</sup> Ayula nkulu palapilikene malove anelo, nkuhwena kwa nkulu wa matiyala, nkunnyaulila kuchidoni, "Ümbetenda chani? Ayu munu nni laiya wa Loma!"

<sup>27</sup> Bahi nkulu wa matiyala nkummmwenela Paolo, nkummuja kuchidoni, "Nguhaulile, wako nni laiya wa Loma?" Paolo nkunnyang'ula kuchidoni, "Elo."

<sup>28</sup> Anepo nkulu wa matiyala nkuchidoni, "Nangu ngùsumile haki ya kuva laiya wa Loma kwa dihela dyohe." Paolo nkuchidoni, "Henga nangu ni laiya wa Loma kwa kuvelekwa."

<sup>29</sup> Bahi avala vachichivamujeje Paolo, nkupiyanya kuukananga. Na ayula nkulu wa matiyala nkuyopa namene pamaite kuva Paolo wan-nyungile kwa mididi ya chitale ni laiya wa Loma.

### *Paolo àimijwa muyo Lukumbi Lukulu*

<sup>30</sup> Liduva lipapête, nkulu wa matiyala álambela amale uhiu wa masitaka lasitakiwije Paolo na Vayahudi. Bahi nkunnyungula, nkuvalaija makuhani vakulu na vajumbe va Lukumbi Lukulu vakoJane. Anepo nkwiða nawe Paolo na kumwimija muyo mwavo.

## 23

<sup>1</sup> Paolo nkuvapalambahija meho avala vajumbe va Lukumbi Lukulu, nkuchidoni, "Mmalangavangu, mpaka nelo ntima wangu ukánguhukumu kwa chinu chohecho kuyamba maisha langu pameho pa Nnungu."

<sup>2</sup> Bahi ing'anya ya kutangola uchocho, Ananiya kuhani nkulu nkuvalaija avala vanaimidile pepi na Paolo vampanye likofi.

<sup>3</sup> Anepo Paolo nkunnyaulila kuchidoni, "Nnungu mwene achiakupanye likofi, wako uvéle muchi libaka lya ing'ande livapakile chokaa! Wako

ùikele anepo unguhukùmù nangu kwa kuipapata sheliya. Henga umwene uilumula sheliya kwa kulaija ngupanywe!”

<sup>4</sup> Avala vanu vanaimidile pepi na Paolo, nkunnyaulila Paolo kuchidoni, “Wako untongolela malove lahakalenge Kuhani Nkulu wa Nnungu!”

<sup>5</sup> Paolo nkuyang’ula kuchidoni, “Mmalangavangu, nangu nikanamaite kuva nang’e nni Kuhani Nkulu. Kwa kuva, Mmalemba Lanaswe ìnilembwa kuva, ‘Unantangolele lahakalenge nkulu wa vanu vako.’ ”

<sup>6</sup> Akuno Paolo wamala kuva vanu vanji vávele Masadukayo na vanji vávele Mafalisayo, nkunonoha lidi muyo lukumbi wachidoni, “Mmalangavangu, nangu nni Nfalisayo mwana wanga Nfalisayo. Nangu ngùhukumiwa ing’anya ya lilolelo limbenalyo kuva vanu vahwìle vàmbeifulwa.”

<sup>7</sup> Pamalidile kutangola malove anelo, Mafalisayo na Masadukayo nkulin-damuka kupwatana namene, anepo vanu va lukumbi nkuyavanyika mipata mivili.

<sup>8</sup> Anelo lánihumila ing’anya Masadukayo vâhula kuva nanga ufufulo wa vanu vahwìle, na wala nanga malaika na wala mahoka, henga Mafalisayo vânalakulupila anelo lammalele.

<sup>9</sup> Bahi pávele na lwasu lukulu namene, vakùhunda va Sheliya va nnikuwa lya Mafalisayo nkuimila nkutahuka kwa dimongo uvachidoni, “Hwetu tukáchona chinu chohecho chihakalenge chachitendile ayu munu. Panjika malaika au mahoka vânipwahika nawe.”

<sup>10</sup> Matahukano palayenjejeke namene, nkulu wa matiyala nkuyopa kuva avala vanu vachivan’dalulange Paolo. Bahi nang’e nkuvaamulisa matiyala vahwene paching’ati pa aula mmuluku wa vanu vakammuse Paolo kwa dimongo koka vampelekeje m’boma.

<sup>11</sup> Chilo, Nang’olo nkuhumila na kwimila pepi na Paolo, nkunnyaulila kuchidoni, “Likamye ntima! Kwa kuva, malinga chushuhudidile habali dyangu apano pa Yelusalemu, ùlembelwa akatende uchocho na ku Loma.”

### *Mitemelo ya kummwalala Paolo*

<sup>12</sup> Uhiku pauchele, Vayahudi nkutenda ntemelo chitinya. Nkulyapilila uvachidoni, “Tukachitulye na wala tukambekumbila mpaka tummwálale Paolo.”

<sup>13</sup> Isabu ya vanu vanatendile ntemelo anewo yanipunda vanu alubaini.

<sup>14</sup> Bahi vanang’o nkuhwena kwa makuhani vakulu na vasele va Vayahudi nkuchidoni, “Hwetu tùniapila kuva tukambeyeja chinu chohecho mpaka tummwálale Paolo.

<sup>15</sup> Hambì, mwenu pamo na vajumbe va Lukumbi Lukulu làija ujumbe kwa nkulu wa matiyala uchinga ampelekeje Paolo kwenu mwenu umu-lambilila kuva mùlembela mumale saana habali dyake. Hwetu tùvele tayali kummwalala kabla akànambihwika pepi na mwenu.”

<sup>16</sup> Henga mwipwawe Paolo ánipilikana habali dya mitemelo ya avala vanu ya kummelata Paolo vammwalale. Bahi nkuhwena, nkunainjila m’boma lya matiyala nkunnyaulila Paolo lammalele lavakudungidile.

<sup>17</sup> Anepo Paolo nkunchema nkulu yumo wa matiyala myamoja nkunnyaulila kuchidoni, “Papatana na ayu kijana uhwene nawe kwanga nkulu wa matiyala kwa kuva ávele na lilove lya kunnyaulila.”

<sup>18</sup> Bahi ayula nkulu wa matiyala myamoja nkumpelekeje mwipwawe Paolo mpaka kwa nkulu wa matiyala, nkuchidoni, “Ayula nfungwa uvanchema Paolo áninguchema nkunguyuwa nikupelekejije ayu kijana kwa kuva ávele na chinu chambekuhaulila.”



19 Bahi ayula nkulu wa matiyala nkunkamula nkono ayula kijana, nkuh-wena nawe panyenje, nkummuja kuchidoni, “Ũbenguhauli chinu ntwani?”

20 Ayula kijana nkuchidoni, “Vayahudi vānipatana vakuyuwe umpelekeje Paolo ku Lukumbi Lukulu nundu uvalilambilila kuva valukumbi vālembela vapate habali dyake kwa uhiu namene.

21 Henga wako unakumbike kwa kuva pāvele vanu vapunda alubaini vammētēla. Na vāniapila kuva vakambekulya wala kukumbila chinu chohecho mpaka vammwalale hoti Paolo. Na vino vāvele tayali, vālindilila chihi chumbekwamula wako.”

22 Bahi nkulu wa matiyala nkunneka ayula kijana ahwene, nkun'duma wachidoni, “Unannyaulile munu woheyo kuva ūninguhaulila habali aino.”

### *Paolo āpelekejwa kwanga Feliki*

23 Nkulu wa matiyala nkuvachema matiyala vavili, vakulu va matiyala myamoja nkuvahauli kuchidoni, “Vavikange tayali matiyala myambili, akūkwela falasi matiyala sabini na matiyala myambili va mikuchi uchinga vahwene ku Kaisaliya, muikale tayali kuuka satatu ya chilo.

24 Vavike tayali falasi vambennyakūla Paolo uchinga akahwike kwanga Feliki, nkulu wa chilambo cha ku Yudeya, avèlè mumi.”

25 Bahi nkulu wa matiyala nkulemba baluwa ya kumpelekejija nkulu Feliki, baluwa yene vālembile uvila,

26 “Nangu Kilaudiyo Lusiya, nikulembila baluwa aino wako Nkulu, Mweshimiwa Feliki.

Pwechelela disalamu dyangu.

27 Nkulu, Vayahudi vāninkamula ayu munu na vāvele pepi na kummwalala, nangu nkuhwena na matunji la matiyala nkumpoha, kwa kuva, vāningumaiha kuva nang'e nni laiya wa Loma.

28 Bahi kwa kuva ngūlembela ngumale chinu ntwani chivātēndā Vayahudi vansitaki, nangu nkunhwikiha ku Lukumbi lwavo Lukulu.

29 Nangu nkumala kuva masitaka lene lāyamba chihi matahukano la she-liya dyavo. Bahi nangu nikawene kuva pāvele chinu chohecho chakosedile chīmbetēndā afungwe nnilungu au kuwalalwa.

30 Pangupilikene kuva Vayahudi vātenda ntemelo uchinga vammwalale, upopo nangu nkumpelekeje kwakuwe, na kuvalaija vanu vansitāki vaide na masitaka lavo kwakuwe.”

31 Bahi avala matiyala nkuntwala Paolo malinga chivalaijijwe, chilo uchila nkumpelekeje Paolo mpaka ku Antipatili.

32 Ūlyamba wake avala matiyala vachiōnga wamadodo nkuuya ku Yelusalemu, m'boma lya matiyala. Nkuvaleka avala matiyala akūkwela falasi vahwenehe na mwanda chalumo na Paolo.

33 Pavakamwele ku Kaisaliya nkumwing'a baluwa nkulu Feliki na kunkamuja Paolo kwanga ayula nkulu.

34 Feliki paisomile aila baluwa, nkuvauja kuchidoni, “Ayu munu āhaloka chilambo ntwani?” Pavannyaulidile kuva āhaloka chilambo cha ku Kilikiya,

35 Feliki nkuchidoni, “Nguchingupilikanile ing'anya yako pavambekamola vanu vakusitāki.” Anepo Feliki nkuamulisa vammike Paolo muing'ande ya chifalume yanga Helode, vanchunge.

## 24

*Vayahudi vânsitaki Paolo muyo mwa Feliki*

1 Bada ya maduva nnyano, Kuhani Nkulu Ananiya nkukamola ku Kaisaliya akuno apapatênê na vasele va Vayahudi pamo na mwanasheliya yumo wa Chiloma lina lyake Tetulo. Vanang'o nkwiida na masitaka lavo lavansitaki Paolo muyo mwa ntawala.

2 Bahi Paolo pachemwije, Tetulo nkutandilika kuhumya masitaka wachidoni, “Mweshimiwa Feliki, kupitila wako tûniikala maduva lohe kwa amani ihu. Na uongosi wako ûidile na mabadiliko lohe lambone kwajili ya chilambo achino.

3 Anelo lammalele tûnilapwechelela kwa shukulani na lakambelualika kila pachinu mmahiku lammalele.

4 Henga kwa kuva nangu nikátamwa nikuhopeje, bahi kwa uwambone wako nikuyuwa utupilikanile kwa alano malove letu lainjipele latumbetan-gola.

5 Tûnimala kuva ayu munu ànyakwile ihonjela. Nang'e àtandiliha timbwili kila pachinu pavêle Vayahudi pachilambo pammalele. Na uyoyo njo nkulu wa lisehebu lya Vanasaleti.

6 Na nang'e ánilinga kuitaya unajisi Ing'ande ya Nnungu, bahi hwetu nkunkamula. [Hwetu túlembela tunnyukumu kupapatana na sheliya dyetu.

7 Henga nkwiida Lusiya, nkulu wa matiyala nkuntwala kwa dimongo mmakono letu.

8 Anepo Lusiya nkuvalaija vanu vânsitâki Paolo vaide kwakuwe.]\* Na wako umwene ukammujauja uchiemale uhiu wa masitaka latunsitaki.”

9 Vayahudi vammalele nkulundana nawe kwa kunhapatanila Paolo uvachidoni, masitaka lammalele nni la uhiu.

*Paolo àlitetela muyo mwanga Feliki*

10 Bahi Feliki nkumpungila nkono Paolo uchinga atangole. Paolo nkuchidoni, “Nahangalala kulitetela muyo mwako akuno ungumâlâ kuva wako ûjukile kuva mwamusi nchilambo achino kwa vyaka vyohe.

11 Wako umwene ûnahulula kumaiha kuva lakanapunda maduva kumi na mbili kutandikila pangupite ku Yelusalemu unannyuwa Nnungu.

12 Ava vanu nanga pavangukojije ungutahukana na munu woheyo mu Ing'ande ya Nnungu wala kuvachonjela vanu n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu au pachinu panji pohepo muimanga aino.

13 Wala nanga pavahulula kumaiha uhiu wa masitaka lavangusitaki nangu.

14 Nangu nakubali muyo mwako kuva, nangu ngûmwabudu Nnungu wa anakuluvetu, na nni nkuhundwa wa Indila aila, ivahaûla vanang'o kuva lisehebu lya kulambila. Nangu nakulupila malove lammalele lalembwîje mmitabu vya Sheliya na mmitabu vya manabii.

15 Nangu ngûvele na lilolelo kwanga Nnungu malinga vanang'o chivalolela kuva, Nnungu àmbevafufula vanu vambone pameho pake na avala vatênda lahakalenge.

16 Bahi ing'anya ya anelyo nangu natumbama kuikala saana maduva lammalele uchinga ntima wangu unanguhukumu kwa chinu chohecho pameho pa Nnungu na pavanu.

\* 24:8 Mmalemba lanji la kala malove anelo lavêle mmabano lakapali.

<sup>17</sup> Bahi bada ya kuikala aneko kulehu kwa vyaka vyohe, nangu nkuida ku Yelusalemu uchinga nivapelekejije alangavangu Vayahudi nsada kwajili ya amahuvani na kuhumya sadaka kwa Nnungu.

<sup>18</sup> Pavangukojije mu Ing'ande ya Nnungu unguulatenda anelo, nangu ngúvele ngumalidilè aila ibada ya kulihahula. Wala nikanavele na likuwa lya vanu na wala pakanavele na timbwili.

<sup>19</sup> Henga apala pávele na Vayahudi vanahaleke kuchilambo cha ku Asiya, anevo njo vachilembelewa vapwawe apano uvahumya masitaka lavo ikáva vavêle na lilove lyohelyo au chinu chohecho chakungusitaki.

<sup>20</sup> Au, ava vanu vavêle apano vahaule chinu ntwani chihakalenge chivachiwene kwang'une pannaimidile pa Lukumbi Lukulu,

<sup>21</sup> ikà nave chihi malove ulala lannatangwele pannaimidile muyo mwavo kuva, 'Munguhukumu nelo ing'anya ya lilolelo linguvenalyo kuva, vanu vahwile vambefufuliwa! "

<sup>22</sup> Anepo Feliki, anaimaite Indila aila saana, nkuiimija aila ing'anya hoti. Nkuvahaulila kuchidoni, "Nahumya hukumu ya ing'anya aino pambeida apano Lusiya nkulu wa matiyala."

<sup>23</sup> Bahi nkumwamulisa nkulu wa matiyala myamoja anchunge Paolo na kumwing'a wasa kadiki, na ayanjavake vanalimbijwe kumwing'a vitukutuku vyasikikila.

### *Feliki na n'jawe vâmpilikanila Paolo*

<sup>24</sup> Bada ya maduva kadiki, Feliki nkukamola na Dulusila n'jawe, anavele Nnyahudi. Nkulaija Paolo achemwe, nkumpilikanila pachitangola kuyamba ing'ulupa ya kunkulupila Yesu Kilisto.

<sup>25</sup> Henga Paolo pachilonjelela kuyamba haki na uweso wa kulikamulanga na kuyamba hukumu ya Nnungu ïda, Feliki nkuyopa, nkunnyauli Paolo kuchidoni, "Vino hwena hoti, nguchinikucheme kavila panimbepata wasa."

<sup>26</sup> Henga pamo na anelo Feliki álolela kuva, Paolo achiamwing'e dihela. Bahi ing'anya ya anelyo, Feliki nkuva wanchemachema Paolo myanda yohe wapwahika nawe.

<sup>27</sup> Bada ya vyaka vivili, Polikiyo Festo nkutwala chiteng'u cha ukulu changa Feliki. Bahi kwa kuva Feliki álebela alipakahe kwa Vayahudi, nkunneka Paolo avèlè nnilungu.

## 25

### *Paolo muyo mwanga Festo*

<sup>1</sup> Bahi Festo pakamwele ku Kaisaliya, nkupita maduva matatu, nkuyomboka kuhwena Ku Yelusalemu.

<sup>2</sup> Aneko makuhani vakulu na vakulu va Vayahudi nkunnyaulila Festo habali dyanga Paolo.

<sup>3</sup> Nkuva uvampembeja Festo uchinga avatendele lyambone kwa kuvapelekejija Paolo ku Yelusalemu, kwa kuva, vâlebela vammetele na kummwalala pambekuva nndila.

<sup>4</sup> Henga Festo nkuvayang'ula kuchidoni, "Paolo àvenkuchungwa nnilungu aneko ku Kaisaliya, na nimwene ngúvele pepi kuhwena ukwoko.

<sup>5</sup> Bahi vakulu venu vapapatane na nangu vakansitaki, ikáva pávele chinu chohecho chihakalenge chächitendile."

<sup>6</sup> Bahi Festo paikete navo malinga maduva nane au kumi uvila, nkuhelelekela ya ku Kaisaliya. Liduva lya vili nkuikala pachiteng'u cha hukumu, nkuamulisa vaidinawe Paolo.

<sup>7</sup> Paolo pakamwele, avala Vayahudi vahalêke ku Yelusalemu nkun'dinguka na kutandilika kunsitaki masitaka lohe la kwidopa lavakanahulwile kananga vene kulamaiha.

<sup>8</sup> Anepo Paolo nkulitela wachidoni, “Nangu nanga chinu chingukosedile kwamba sheliya ya Vayahudi wala kwamba Ing'ande ya Nnungu na wala nikánkosedile Nfalume wa Loma.”

<sup>9</sup> Henga kwa kuva Festo álembela alipakahe kwa Vayahudi, nkummuja Paolo kuchidoni, “Dachi, ùnalembela uhwene ku Yelusalemu ukahukumiwe aneko muyo mwangu kwajili ya masitaka alano lavakusiteke?”

<sup>10</sup> Paolo nkuyang'ula kuchidoni, “Nangu ngùimidile muyo lukumbi luvêle mumamulaka la Nfalume wa Loma, na apano njo pangulembelewa nguhukumiwe. Nikávakosedile Vayahudi chinu chohecho malinga wako umwene chiumaite saana.

<sup>11</sup> Bahi ikáva ngwònekene kuva ngùtendile chinu chihakalenge chilembelêwa nguhukumiwe kuhwa, nangu nikáhita kuhwa. Henga ikáva nanga uhiu wohewo wa masitaka lavangusitaki, bahi nanga munu woheyo ahulûla kungukamuja kwa Vayahudi. Nangu ngùlembela haki yangu ya kunahukumiwa kwa Nfalume wa Loma!”

<sup>12</sup> Bahi Festo pamalidile kutangola na vasauli vake nkuchidoni, “Ûyuwite ukahukumiwe kwa Nfalume wa Loma, bahi uchiuhwene kwa Nfalume wa Loma.”

*Festo àyuwa lúnda kwa Nfalume Agilipa*

<sup>13</sup> Bada ya maduva kadiki, Nfalume Agilipa na Beneke nkuhwika ku Kaisaliya unammuja habali Festo.

<sup>14</sup> Na pavaikele aneko kwa maduva lohe, Festo nkunnyaulila nfalume kwamba ing'anya yanga Paolo wachidoni, “Apano pàvele munu yumo wanekile Feliki ahungwijê nnilungu.

<sup>15</sup> Nangu pannavele ku Yelusalemu, makuhani vakulu na vasele va Vayahudi vánínsitaki na kunguywa ninnyukumu kuhwa.

<sup>16</sup> Nangu nkuvayang'ula kuva, aneyo ikee mihambo ya Chiloma kunnyukumu munu woheyo kuwalalwa kabla akánambikojana meho kwa meho na vanu vantsíteke uchinga nanang'e apate wasa wa kulitetela kwamba masitaka lavansiteke.

<sup>17</sup> Bahi pavakamiwele apano nangu nikanatimile. Liduva lipapête, nangu nkuchemehija lukumbi, nkuikala pachiteng'u cha hukumu nkuamulisa aneyo munu vaide nawe.

<sup>18</sup> Pavaimidile vanu vantsíteke Paolo, nanga pavanahawile lilove lyohelyo lihakalenge lyatendile malinga chinichilolela nangu.

<sup>19</sup> Henga vátahukana nawe kwamba dini yao vene na kuyamba munu yumo uvanchema Yesu anahidile, henga Paolo átumbamila kuva Yesu mumi.

<sup>20</sup> Anepo nangu nikanamaite namuna ya kupata uhiu wa malove anelo. Nangu nkummuja Paolo ikáva achiatamwe kuhwena ku Yelusalemu uchinga ing'anya yake ikahukumiwe aneko.

<sup>21</sup> Henga Paolo palembedile haki yake ya kunahukumiwa kwa Nfalume wa Loma, nangu nkuamulisa vanchunge nnilungu mpaka panimbempelekeja kwa Nfalume wa Loma.”

<sup>22</sup> Anepo Agilipa nkunnyaulila Festo kuchidoni, “Nanani uchocho ngùlambela nimpilikanile ayu munu nimwene.” Festo nkuyang'ula kuchidoni, “Ûnampilikanila nundu.”

*Paolo àpelekejwa muyo mwanga Agilipa*

<sup>23</sup> Bahi liduva lipapête, Agilipa pamo nawi Beneke nkukamola kwa dihinji ding'ulu, nkuingila nnukumbi lwa makojano pamo na vakulu va matiyala na vakulu va imanga. Anepo Festo nkuamulisa vakantwale Paolo vaide nawe.

<sup>24</sup> Anepo Festo nkuchidoni, “Nfalume Agilipa, na mmammalele mmêle apano na hwetu, ayu munu umumwona muyo mwenu, Vayahudi vammalele va apano na va ku Yelusalemu vâningutongodikila akuno uvataya lwasu kuva, ayu munu âlembelewa ahwe.

<sup>25</sup> Nangu ngûwene kuva akâtendile chinu chohecho chimbentenda ahukumiwe kuhwa. Henga kwa kuva Paolo mwene ànyuwa akahukumiwe kwanga Nfalume wa Loma, nangu nkuamula nimpelikeje ku Loma.

<sup>26</sup> Henga nikávele na chinu chimaikâna cha kunnembila nkulu wetu, Nfalume wa Loma kumwamba Paolo. Bahi ngûidile nawe muyo mwenu, asa muyo mwako, wako Nfalume Agilipa uchinga akaujwaujwa ngupate masitaka la kulemba.

<sup>27</sup> Kwa kuva, ngwôna akee chinu chambone nangu kumpelekeja nfungwa bila kulatambulanga masitaka lavansiteke.”

## 26

### *Paolo àlitetela muyo mwa Nfalume Agilipa*

<sup>1</sup> Bahi Agilipa nkunnyaulila Paolo kuchidoni, “Hambi unaluhusiwa kulitetela.” Anepo Paolo nkunyoloja nkono wake nkutandilika kulitetela, wachidoni,

<sup>2</sup> “Nfalume Agilipa, nangu nilyona kuva ngûpete wasa nkulu wa kulitetela muyo mwako kwamba àlala masitaka lammalele lavangusiteke Vayahudi,

<sup>3</sup> asa kwa kuva wako umwene ûnimala namene mihambo ya Vayahudi na matahukano lavo lammalele, bahi nakuyuwa ungupilile kwa kungupilikanila.

<sup>4</sup> Vayahudi vammalele vânimala habali dya maisha langu kutandikila pannavele nin'joko na namuna chinguikele nchilambo changu na aneko ku Yelusalemu.

<sup>5</sup> Vanang'o vâningumala kwa vyaka vyohe na vakâlembela vânahulula chihi kushuhudila kuva nangu ngûvele nimunu wa lisehebu lya Mafalisayo, lisehebu lipapâta namene sheliya dya dini yetu ya Chiyahudi.

<sup>6</sup> Vino ngûvele apano, nguhukumiwe ing'anya ya kuva ngûilolela aila ahadi yanavaahidite Nnungu anakuluvetu.

<sup>7</sup> Ahadi yene nni uila loléwa na matawa letu kumi na mbili la vanu vetu, uvamwabudu Nnungu kwa bidi chilo na muhi. Nfalume Agilipa, ing'anya ya lilolelo anelyo Vayahudi vângusitaki!

<sup>8</sup> Ing'anya ntwani mwenu mûtenda kuva nni chinu chikâkulupika Nnungu kuvafufula vanu vahwîle?

<sup>9</sup> Nangu nimwene ngûtenda kuva ngûlembelwa ngutende lammalele lahulika uchinga ngutahuke habali dya Yesu wa ku Nasaleti.

<sup>10</sup> Anelo njo langulatendile ku Yelusalemu. Ngûpete mamulaka kuhaloka kwa makuhani vakulu, nangu nkuvataya nnilungu vakûkulupila vohe. Na pavachihukumiwa kuwalalwa, nanani ngûtandola vawalalwe.

<sup>11</sup> Myanda yohe ñnahwena n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu univabaniha na kuvakolokoha vaikane ing'ulupa yavo. Ñnivasunalila namene mpaka kunavataha n'dimanga dya chiyeni.”

*Paolo àtana namuna chankulupidile Yesu*

*(Matendo 9:1-19, 22:6-16)*

<sup>12</sup> “Bahi liduva limo ngúvele mmwanda unguhwènà ku Dameski akuno nguvèlè na mamulaka na malaijo lahalòka kwa makuhani vakulu.

<sup>13</sup> Nfalume Agilipa, pannavele nndila malinga sasita ya muhi, nauwene nng'anje ung'anyima kupunda wa liduva uhalòka kulihunde. Nkungulanga-jija nangu na avangu vangupapatene navo.

<sup>14</sup> Tuvammalele nkumatoka pahi, nangu nkulipikana lidi ulitangola na nangu kwa Chieblaniya kuchidoni, ‘Sauli! Sauli! Mwadachi ùnangubaniha? Uliwalala chihi bure malinga ung'ombe apànya litapola isimbo ihongoleke ya nchunga wake.’

<sup>15</sup> Nangu nkuuja kuchidoni, ‘Nang'olo, wako nnani?’ Nang'olo nkuyang'ula kuchidoni, ‘Nangu nni Yesu ungubaniha.

<sup>16</sup> Henga vino takatuka uimile. Ònikuhumila uchinga nikuvike kuva ntumishi wangu na shahidi wangu. Uchiuvamaihe vanu vanji vitukutuku vyuviwene nelo na vinji vinimbekulanguja paida.

<sup>17</sup> Nimbekupoha mmakono mwa Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi. Nikutuma kwa vanu anevo uchinga,

<sup>18</sup> uvakusumbule meho lavo vapate kuuka nnupi vaide kunng'anje na kuuka muutawala wanga Nanchindenga, vannaukile Nnungu uchinga kwa kungukulupila nangu vasamehewe masambi lavo na vapate mapala pamo na vanu vahahuliwije kuva vanu va Nnungu.’ ”

*Paolo àtongola kwamba madengo lake*

<sup>19</sup> “Bahi Nfalume Agilipa, nangu nkutenda malinga chingulaijijwe mmaono àlálà lahalèke kulihunde.

<sup>20</sup> Henga ngútandilike kuvahubilila vanu va ku Dameski hoti koka nkuh-wena kunavahubilila vanu va ku Yelusalemu na chilambo chammalele cha Yudeya na kwa vanu vakávele Vayahudi, unguvahimya vanu valeke kutenda masambi na kunnaukila mwalehu Nnungu na vamaihe kwa vitendo vyavo kuva vāninnaukila Nnungu.

<sup>21</sup> Bahi ing'anya ya malove anelo Vayahudi nkungukamula pannavele mu Ing'ande ya Nnungu nkulambela vambwalale.

<sup>22</sup> Henga kwa kuyangatwa na Nnungu, nangu nimumi mpaka nelo. Nangu ñniimila kuhumya ushahidi kwa vanu vammalele, vakulu na vakávele vakulu. Wala nanga pangutangola malove lanji lalekène na àlálà lavanatang-wele manabii pamo na Musa kuva lāmbelumila.

<sup>23</sup> Vanang'o vátangwele kuva, Kilisto àmbebanihwa, na kuva, nang'e àmbekuva ntandi kufufulwa kuhaloka kwa vanu vahwile uchinga avayanjajije vanu vammalele nng'anje wa upohi, Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi.”

<sup>24</sup> Paolo pachilitetela uchocho, Festo nkunonoha lidi wachidoni, “Paolo úvele na ding'apedi! Kusoma kuusomile namene kukutenda úúve n'ding'apedi!”

<sup>25</sup> Henga Paolo nkuyang'ula kuchidoni, “Mwenye Festo, nangu níkávele n'ding'apedi. Nangu ngútangola malove mahiu na lamana.

<sup>26</sup> Kwa kuva, Nfalume Agilipa ànilamala alano, na nangu nàhulula chihi kutangola muyo mwake bila kulipwelela. Kwa kuva, ñnimala namene kuva wala nanga lilove lyohelyo mualano lyakalimaite kwa kuva chitukutuku chene achino chikátendeke kunamaweka.

<sup>27</sup> Nfalume Agilipa, dachi ùnakulupila malove lavatangwele manabii va kala? Nangu ñnimala kuva ùnalakulupila.”

<sup>28</sup> Anepo Agilipa nkunnyaulila Paolo kuchidoni, “Dachi, wako ùtenda kwa malove lako kadiki ùnahulula kungutenda nangu kuva Nkilisto?”

<sup>29</sup> Paolo nkuyang’ula kuchidoni, “Ikàva kwa malove kadiki au kwa malove lohe, henga nangu nìnyuwa Nnungu uchinga wako na vanu vammalele vangupilikanila nelo vâàve Vakilisto muchi nangu, henga bila uhungwa uvila mididi.”

<sup>30</sup> Anepo Nfalume Agilipa na Festo, nkulu wa chilambo nawi Beneke na avala vammalele vanavele apala pamo na vanang’o, nkuimilanga.

<sup>31</sup> Pavamwadilikene nkuba uvahaulanila kuva, “Ayu munu nanga patendile chinu chohecho chimbentenda ahukumawe kuhwa wala kuhungwa nnilungu.”

<sup>32</sup> Anepo Agilipa nanang’e nkunnyaulila Festo kuchidoni, “Ayu munu akanihunguliwa kuikave akayùwà ing’anya yake ikapilikanawe kwa Nfalume wa Loma.”\*

## 27

### *Paolo àpelekejwa ku Loma*

<sup>1</sup> Bahi paiamuliwije kuva tuhwene ku Italiya kwa indila ya bahali, Paolo na vafungwa vanji nkuvikwa kwa nkulu yumo wa matiyala myamoja lina lyake Yulio uchinga avachunge, nang’e ávele wa nnitunji lya matiyala lichichemwa “Litunji lya Nfalume wa Loma.”

<sup>2</sup> Hwetu nkukwela mmeli ichihalòka imanga ya ku Adilimitiyo inavele pepi kuuka kuhwena kubandali dinji dinavele pwani ya vilambo vya ku Asiya. Hwetu nkuuka anepo akuno tupapatènè na munu yumo wa ku Makedoniya uvachinchema Alistaliko, áchihalòkà imanga ya ku Sesalonike.

<sup>3</sup> Liduva lipapète, hwetu nkuhwika ku Sidoni, bahi Yulio nkuntendela Paolo uwambone nkulu namene, nkunnyaulila avaongele ayanjavake uchinga vamwing’e vitukutuku vyanasikikidile.

<sup>4</sup> Patuukile anepo, nkukwela mmeli kavila, nkupita m’bali ukápunga namene lipungo wa chisiwa cha Kiplo kwa kuva lipungo línatutukuha kwa kuhalokelá muyo mwetu.

<sup>5</sup> Bahi patuyombweke bahali inavele m’bali wa chilambo cha ku Kilikiya na ku Pamfiliya, nkunahwika kuimanga ichêmwa Mila, ívele chilambo cha ku Likiya.

<sup>6</sup> Aneko ayula nkulu wa matiyala nkuikoja meli inji ya ku Alekisandiliya ichihwena ku Italiya, tuvammalele nkukwelanga anemwo.

<sup>7</sup> Tútwete maduva lohe utwonga kadiki-kadiki akuno utubanika, henga kuntululilo nkunakamola pepi na imanga ya ku Nido. Kwa kuva lipungo lívele likulu, nkutudivila tunahulule kuhwena indila ituchilembela tuilon-dole. Anepo hwetu nkupita m’bali ukápunga namene lipungo wa chisiwa cha ku Kilete, pepi na Salimone.

<sup>8</sup> Twóngá kadiki-kadiki utupita nnyenje medi akuno utubanika namene, nkunahwika pachinu pachemwa “Bandali Ikatapele,” pepi na imanga ichêmwa Laseya.

<sup>9</sup> Maduva lohe lánipita, ata liduva lya kufunga nalinang’o línipita, na maduva láchipapàtà láva la hatali kwonga m’bahali. Bahi Paolo nkuvaduma wachidoni,

\* **26:32** Nsitali auno ùlembwije Kaisali, kuyamba lina lya cheo cha Nfalume nkulu wa Loma.

10 “Mmalangavangu, nangu ngwòna kuva auno mwanda ùvele na hatali na asala yohe muyo mwetu, akee chihi meli na misigo bahi, henga pamo na umi wetu mwalehu.”

11 Henga ayula nkulu wa matiyala myamoja nkuleka kupilikanila malove latangwele Paolo, nang'e nkupilikanila malove la mwene meli pamo na nkúlodya meli.

12 Hambi kwa kuva apala pabandali pakanavele pachinu pakatapele kuikala kwa mahiku la imepo, vanu vohe nkuhumya ding'ano kuva vauke pachinu apala vahwenehe na mwanda wavo mpaka kuimanga ya ku Foiniki, koka vaikale aneko mpaka palambepita mahiku la imepo hoti. Foiniki ívele bandali inavele pachisiwa cha ku Kilete chichilola m'bali wa kusini-mangalibi na kaskazini-mangalibi, kwa kuva aneko vakanihulula kuikala kwa mahiku la imepo.

### *Kutibuka kwa bahali*

13 Pautandilike kupunga mpapa ukávele na dimongo namene uchihaloka m'bali wa kusini, vanang'o nkwona kuva mpapa uvachilindilila ùnikamola, bahi nkuiusa naanga nkutandilika mwanda uvaonga mwhitepa chisiwa cha Kilete.

14 Henga bada ya kupita uhiku kadiki nkuhaloka lipungo likulu lichêmwá, “Lipungo lya kaskazini-mashaliki,” kusaloka m'bali wa chisiwa cha Kilete.

15 Anelyo lipungo nkuitukuha meli, na kwa kuva tukanahulwile kwopotana nalyo, hwetu nkuileka meli itukuhwe na lipungo mpaka kumedi lohe kulichilodya anelyo lipungo.

16 Patuchipita m'bali ukápunga namene lipungo mwhitepa chisiwa chijoko chichêmwá Kauda, tûnibanika namene kuinjija mashuwa inyoko mmeli.

17 Bahi avala vanu pavamalidile kuinjija, nkuitava mididi meli uchinga inahaduke. Na kwa kuva váyopa vanaching'amwa muulongu uvéle pepi na pwani ya ku Siliti, bahi nkusulupuha matanga, nkuileka meli itukuhwe na lipungo.

18 Lipungo línihweneha kutwopota namene, na liduva lipapête nkututenda tutandilike kuyahanga misigo inavele mmeli.

19 Liduva lya tatu, nkutandilika kuyahanga mmedi vikolelo vya mmeli kwa makono lavo vene.

20 Nkupita maduva lohe tukànambilyona liduva wala inondwa, na lipungo nkuhalija kupunga namene, kuntululilo lilolelo lya kupohwa nkuyahika mwalehu.

21 Vanu vávele vaikèlè maduva lohe vakànambikulya chinu chohecho. Bahi Paolo nkuimila ching'ati vanu nkutangola kuchidoni, “Mwenu mmanu, kuikavele umungupilikanila na kuyeweja mwanda wa kuuka ku Kilete, ibaniki aino na asala aino ikánatukoje.

22 Henga hambí nínnyuwa mulikamye mitima, kwa kuva, wala nanga munu kananga yumo ambekúhwa, íla meli bahi njo imbehadúka.

23 Kwa kuva, chilo cha nelo malaika wa Nnungu, Nnungu ayula angutendíle nangu kuva wake na nni unguntumíkila, áninguhumila nkuimila muyo mwangu,

24 nkunguhaulila kuchidoni, ‘Paolo, unayope! Kwa kuva, ùlembelewa uimile muyo mwa Nfalume wa Loma, na Nnungu kwa uwambone wake ánivapoha vanu vammalele vaóngá pamo na wako.’

25 Bahi mmalangavangu, likamyange mitima kwa kuva, nangu nankulupila Nnungu na ímbekuva muchi changuhaulidile.

26 Henga lasima meli yetu iching'amwe munnyangi wa chisiwa fulani.”



27 Pachikamwele ching'ati chilo cha liduva lya kumi na ncheche, patu-chitukuhwa akuno na aneko na lipungo lya bahali ya Adiliya, amadengo vammeli nkutenda kuva vavele pepi na kunnyangi.

28 Nkusulupuhija n'didi uvahungile chinu cha kwidopa mmedi, ukuwona ulehu wake uchidika mita alubaini kwenda pahi. Nkuhwena muyo kadiki nkupima kavila nkupata mita salasini.

29 Kwa kuyopa meli inaguma mmayanga, nkusulupuhija mmedi naanga ncheche kwa nnyuma meli uchinga ihwene kadiki-kadiki, nkuyuwa uhiku upiyanye kucha.

30 Amadengo va mmeli nkulembela vatile, nkusulupuhija mashuwa m'bahali, uvalambilila kuva valembele vasulupuhe naanga m'bali wa muyo meli.

31 Paolo nkunnyauli nkulu wa matiyala na matiyala lake kuchidoni, "Ava vanu vakanaisalile umuno mmeli, mwenu mmammalele mukambepohwa."

32 Anepo matiyala nkuicheketa mididi ichikamulila mashuwa, nkuileka imatokele m'bahali.

33 Ulyamba na mambumbu Paolo nkuvakulumisa vanu vammalele valye chakulya, wachidoni, "Nelo nni liduva lya kumi na ncheche muvèle chihi nnipamba na mukatamwije kulya, na mukanakulya chinu chohecho.

34 Bahi ninnyuwa mulye chakulya, kwa kuva mulembelewa mulye uchinga munahwe. Kwa kuva, wala nanga munu mmwenu ambeliwalâla kananga kadiki."

35 Paolo pamalidile kutangola malove anelo nkutwala nkate, nkunshukulu Nnungu muyo mwavo, nkuumeya nkutandilika kuulya.

36 Anepo vammalele nkulikamya mitima, navanang'o uchocho nkutandilika kulya chakulya.

37 Jumula ya tuvanu tûnavele mmeli tûvele myambili sabini na sita.

38 Kila munu palile nkusiba, nkutandilika kuyaha misigo ya ngano m'bahali kupungula iidopi ya meli.

### *Kuhadukanga kwa meli*

39 Uhiku pauchele, vamadengo va mmeli nanga pavanachimaite achila chilambo, henga nkupona pachinu fulani bahali paiyendile kadiki nchisiwa na pachinu panavele nnyangi wohe. Bahi nkukudungila vahwene aneko uchinga ikâchihululika vaiimije meli yao aneko.

40 Nkuhungulanga naanga dyammalele na kudileka dititimile m'bahali akuno uvahungulanga mididi ivanahungile mmilandi ivalodidya meli. Anepo nkukweja inguwo imo muyo uchinga ipapate mpapa na kutukuha meli kuhwena pwani.

41 Henga meli nkuguma nchisulu cha ulongo. M'bali wa muyo wa meli nkuhavikwa mwalehu muulongo na wala nanga kutikinyika, na m'bali wa nnyuma nkulumukana vibeduli kwa dimongo dya mawimbi.

42 Bahi matiyala nkulembela vavawalale vafungwa vammalele kuyopa vanaogelela dahu mpaka kunnyangi na kataloka.

43 Henga kwa kuva ayula nkulu wa matiyala alembele ampohe Paolo, nkuvadivila matiyala vanalatende anelo. Nkuvahauli vanu vahulûla kwogelela valiyahe mmedi vaogelele mpaka kunnyangi.

44 Na vanu vanji vahwene akuno valikamulidile n'dimbao au mmibeduli vya meli ilumukene. Na uvila njo tuvammalele chitunahwikile pwani salama.

## 28

*Paolo kuchisiwa cha Malita*

1 Patuhwikile kunnyangi salama, nni patukameke kuva achila chisiwa chíchemwa Malita.

2 Venedi va anepo vátutendeledile lambone namene. Vákumbanyije moto nkutukalibisa tuvammalele kwa kuva imbula ínatonya na pávele na imepo.

3 Bahi Paolo álokwete nnyunda wa ding'uni, na pachidivika pamoto, nnyongo avèle na sumu nkuhuma n'ding'uni adila ing'anya ya ntukuta, nkuluma munkono wanga Paolo na kuning'inila upala.

4 Venedi va anepo pachisiwa pavammwene nnyongo waning'inila munkono wanga Paolo, nkuva uvahaulanila kuchidoni, "Hakika ayu munu nni nkúwalala, pamo na kuva ànipohwa kuhwa m'bahali, henga nnungu wetu wachimahe utunchema Haki, akambenneka ààve mumi!"

5 Bahi Paolo nkumpatulila pamoto ayula nnyongo na wala nanga paunam-mengile kananga kadiki.

6 Avala vanu válólela vamwone Paolo wavimbanga au wamatoka na kuhwa upala. Henga pavalindilidile kwa uhiku nnehu bila kuchona chinu chohecho uchinkoja Paolo, nkupindikulanya ding'ano dyao nkutandilika kutangola kuva Paolo nni yumo wa milungu.

7 Pepi na pachinu apala pávele na welu nkulungwa wanga nkulu wa achila chisiwa, lina lyake Publiyo. Munu aneyo ánitupwachelela saana kuva tuvayeni vake kwa maduva matatu akuno watutendela lambone.

8 Atatake Publiyo álele pachinanda kwa kuva ávele nchidumba na ádalola myadi. Paolo nkuinji nng'ande uchinga akannole, nkunnyuwila na kumikila makono na nkunnamya.

9 Bahi ng'anya ya anelyo lihumidíle, vanu vammalele vachiuúla va apala pachisiwa nkuida, navanang'o nkulamya.

10 Vanu nkutweshimu namene, na patunavele tayali kuuka mwanda kwa indila ya mmedi, venedi nkutwing'a vitukutukutu vyammalele vitunasikidile, na kutupakilila mmeli.

*Paolo na avake vâhwika ku Loma*

11 Paipitile myedi mitatu, hwetu nkutandilika kavila mwanda wetu mmeli ya ku Alekisandiliya inaimidile pachisiwa anecho uvalindilila lapite mahiku la imepo hoti. Na mmeli aneyo vávedile disanamu dya milungu mavila vachémwa, Kasta na Polukusi.

12 Patuhwikile imanga ya ku Silakusa, nkuikala anepo maduva matatu.

13 Patuukile anepo, nkunahwika imanga ya Legiyo. Liduva lipapête, lipungo nkutandilika kupunga kuhaloka m'bali wa kusini, na liduva lya vili nkunahwika paimanga ya Puteoli.

14 Aneko nkuvakojia avetu vankulupíla Yesu, nkutuyuwa tuikale navo kwa lijuma limo. Anepo nkuhwena ku Loma.

15 Bahi vakúkulupila avetu va ku Loma pavapilikene kuva tuvenkwida, vanji nkuida mpaka Palisoko lya Apiyo na vanji mpaka pachinu pachemwa, "Ding'ande Dinatu dya Vayeni," nkutupwechela. Paolo pavawene nkunshukulu Nnungu, nkutujwa ntima.

*Paolo àvahubila vanu ku Loma*

16 Patukamwele ku Loma, Paolo vâmwing'ile luhusa lwa kunaikala ing'ande ya weka pamo na litiyala yumo achinnolihiya.

17 Bada ya maduva matatu, Paolo nkuvachema vakulu va Vayahudi. Pavakojene, Paolo nkuvahaulila kuchidoni, "Mmalangavangu, pamo na

kuva nanga chinu chohecho chihakalenge chinivatendile Vayahudi avetu au kutahukana na mihambo ya anakuluvetu, henga nangu úníkamulwa aneko ku Yelusalemu na kutaywa mmakono la Valoma.

<sup>18</sup> Henga Valoma pavanguujije-ujije nkungwona nanga chinu chingukosedile chimbengutênda nguhukumiwe kuhwa, nkulembela vanguhungulange.

<sup>19</sup> Henga pavaamwile uchocho, Vayahudi nkuhita, nangu nkuyuwa nikahukumiwe kwa Nfalume wa Loma pamo na kuva nikanavele na lilove lyohelyo lya kuvasitaki Vayahudi avangu.

<sup>20</sup> Bahi ing'anya ya anelyo, nangu nínchemenge apano nelo uchinga tupwahike na ninnyaulile kuva ing'anya ya lilolelo livavenalyo Vaisilaeli, nangu ngútavijwe kwa mididi aino ya chitale.”

<sup>21</sup> Vanang'o nkunnyaulila Paolo kuchidoni, “Hwetu tukanambipwachela baluwa yoheyo ihalôka ku Yudeya ikwâmba wako, na wala nanga munu woheyo akamwêle apano unatuhaulila habali dyako au kutuhaulila chinu chohecho chihakalenge chikwâmba wako.

<sup>22</sup> Henga hwetu tûnatamwa namene tupilikane chiuwona wako umwene, kwa kuva, tûnimala kuva kila pachinu vanu vâtangola malove lahakalenge kuyamba lisehebu anelyo.”

<sup>23</sup> Anepo vanang'ô nkupanga liduva lya kukojana na Paolo. Liduva anelyo nkuida vanu vohe paing'ande yachiikala Paolo. Bahi Paolo, kutandikila uliyamba mpaka chinalyulo nkuva wavalesa vanu mambo lohe pamo na kuhumya ushuhuda kwamba Ufalume wa Nnungu. Nkuva walinga kuvakulupisa vanu habali dya Yesu kwa kutanga malove la mu Sheliya ya Musa na la mmitabu vya manabii.

<sup>24</sup> Bahi vanu vanapawije apala vanji vânilakulupila malove lake, henga vanu vanji nanga pavanakulupidile.

<sup>25</sup> Bahi vanu kabla vakânambiukananga akuno uvatahukana, Paolo nkuyenjeja kutangola wachidoni, “Umumu Wanaswe âtangwele muhiu panatangwele na anakuluvenu kupitila kwanga nabii Isaya kuva,

<sup>26</sup> “Hwena kwa ava vanu ukavahaulile kuva,  
“Kupilikana mûmbepilikana, henga mukambekwelewa,  
na kulola mûmbelola, henga mukambekameka.

<sup>27</sup> Kwa kuva, mitima ya ava vanu ininonopa,  
na makutu lavo lânaidopa kupilikana  
na meho lavo lânionija.

Kuikavele ikâva uchocho,  
vakanihola kwa meho lao,  
na vakanipilikana kwa makutu lao,  
na vakanikameka kwa mitima yao,  
vakaningulaukila,  
nanani nikanivalamya.”

<sup>28</sup> Bahi imaike kwenu mwenu kuva auno upohi wa Nnungu ùpelekejijwe kwa vanu vakâvele Vayahudi na anevo vachivapilikanile.”

<sup>29</sup> Paolo pamalidile kutangola malove anelo, Vayahudi nkuukananga akuno uvatahukana vene kwa vene.

<sup>30</sup> Kwa uhiku wa vyaka vivili Paolo nkuikala kuing'ande yake yanapangile, wawapwechela vanu vammalele vachihwena unamwongela.

<sup>31</sup> Nkuva wavahubilila vanu habali dya Ufalume wa Nnungu pamo na kuvahunda vanu habali dya Nang'olo Yesu Kilisto, bila kuyopa wala kudivilwa na munu woheyo.

## **Baluwa yanga Paolo yavalembidile Valoma Ulongoledi wa baluwa ya Valoma**

Baluwa ya Valoma ilembwije na Ntume Paolo mmwaka fulani, panjika mmwaka wa 54 mpaka wa 58 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Uhiku auno Paolo avele akanambihwika ku Loma, bahi nkwanula atume baluwa aino kwa makudungilo la kuvaelekesa vakukulupila vaikâla ku Loma nsingi wa ing'ulupa yavo kuva, vanu vammalele vatendwa kuva vambone pameho panga Nnungu kwa kupitila chihi Yesu Kilisto, ikâva Vayahudi au vanu vakavele Vayahudi. Alembile baluwa aino akuno avèle muimanga ya ku Kolinso imanga yachiikala mmahiku anelo. Paolo alembile baluwa aino uchinga vanu vakavele Vayahudi vapate kunkulupila na kumpilikana Yesu Kilisto (16:26).

Baluwa ya Valoma nni baluwa muhimu namene kwa mahiku lammalele na kwa Vakilisto va kila pachinu, kwa namuna Paolo chafanula saana kwamba upohi upatikâna chihi kupitila kwa Yesu Kilisto. Kwa kuva vanu vohe vapwechedile baluwa aino ya Valoma akee Vayahudi, bahi Paolo anilinga kueleza saana kwamba ulongo upwawije kati ya Lilailano Iya Kala na Malove Lambone lamwamba Yesu Kilisto. Na vatalamu va Bibiliya vanakulupila kuva, nsitali ulonjelêla ujumbe wa baluwa aino kwa uinjipihini nni aula uhaloka sula 1:16, uhaula kuva, "Nangu wala nikâona dihoni kwamba Malove Lambone lamwamba Yesu Kilisto, kwa kuva nni dimongo dya Nnungu divapôha vanu vammalele vakulupila, kwa Vayahudi hoti koka kwa vanu vakavele Vayahudi." Sehemu inandi ya baluwa ya Valoma (sula ya 1-11) inyakwile mahundo la nsingi layamba namuna chitutendwa kuva tuvambone pameho pa Nnungu kwa kupitila kunkulupila Yesu. Na sehemu yavili ya baluwa aino (sula ya 12-15) inyakwile maeleso lohe layamba namuna ya kuikala maisha la Chikilisto.

### **Uinjipihini wa baluwa ya Valoma**

1. Sula ya 1:1-15, Paolo atandilika baluwa yake kwa hali ya kawaida ya kulitambuliha mwene na kuvatambuliha avala vavalembila baluwa aino.
2. Sula ya 1:16-11:36, Paolo alembile kwamba habali dya kuhochela kwa vanu vammalele, na kuyamba upohi upatikana chihi kwa kunkulupila Yesu Kilisto.
3. Sula ya 12:1-15:13, Paolo aeleso namuna ya kuikala maisha la Chikilisto.
4. Sula ya 16, Paolo amalilila kuilemba baluwa kwa kuvasalimila vanu fulani vavèle nnikuwa Iya vakukulupila va ku Loma.

### *Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo*

<sup>1</sup> Baluwa aino ihaloka kwang'une Paolo, ntumishi wanga Yesu Kilisto, ngutandolwejije na Nnungu kuva ntume na kulaijwa kuyanaja Malove Lambone la Nnungu.

<sup>2</sup> Malove anelo Lambone, Nnungu anilaahidi Mmalemba Lanaswe kutandikila machedo kupitila manabii vake.

<sup>3</sup> Na Malove anelo Lambone làmwamba Mwanawe Nnungu, yani Yesu Kilisto Nang'olo wetu. Nang'e ávelekejije chimmili kuhaloka nnitawa lya Nfalume Daudi,

<sup>4</sup> henga kuyamba isungu yake yanaswe Yesu Kilisto Nang'olo wetu ánimaihwa kwa dimongo ding'ulu kuva Mwana wanga Nnungu kwa kupitila kufufuka kwake kuhaloka kwa vanu vahwile.

<sup>5</sup> Bahi kwa kupitila Yesu, Nnungu átupele inema na áturutendile kuva mitume uchinga tuvalodye vanu vammalele vakávele Vayahudi vapate kunkulupila na kumpilikana, na kwa kutenda uchocho, lina lyake lipate kutumbyangwa.

<sup>6</sup> Na mwenu uchocho nni mmanu muvanu anevo, mùtandolwejije na Nnungu uchinga mùùve mmanu mma Yesu Kilisto.

<sup>7</sup> Bahi nangu ninnembila mwenu mmammalele muvéle ku Loma, mmanu mutámwa na Nnungu, mutandolwejije mùùve mmanu vake. Inema na amani ihalôka kwa Nnungu Atata wetu na kwa Nang'olo Yesu Kilisto ìive pamo na mwenu.

### *Paolo ávele na hamu ya kuvaongela vakúkulupila va ku Loma*

<sup>8</sup> Nándilika kunshukulu Nnungu wangu hoti kupitila Yesu Kilisto kwajili yenu mmammalele, ing'anya habali dya ing'ulupa yenu ðivechinkuyanjawwa pachilambo pammamlele.

<sup>9</sup> Kwa kuva, aneyo Nnungu unintumikila kwa ntima wangu wammalele kwa kupitila kuyanajaja Malove Lambone lamwâmba Mwanawe, nang'e nni shahidi wangu kwamba namuna chininkumbukilanga mwenu maduva lammalele, pangunnyuwa Nnungu.

<sup>10</sup> Nangu ninnyuwa Nnungu uchinga akátamwa, aning'e wasa wa kumwongela mwenu.

<sup>11</sup> Kwa kuva, ngúvele na hamu namene ya kwonana na mwenu uchinga ngupate kuyavana na mwenu inudyo ya chinnungu uchinga mupate kuhwina.

<sup>12</sup> Yani ngwâmba uvila, nangu ngukamywe ntima kupitila ing'ulupa yenu na mwenu mupate kukamywa mitima kupitila ing'ulupa yangu.

<sup>13</sup> Mmakukulupila avangu, nangu ngúlebela mumale kuva, myanda yohe ñnikudungila namene nimwongele, henga mpaka vino mbèchinkudivilwa. Makudungilo langu ni kukola madengo kwenu mwenu na kuvyona vihepo vya chinnungu malinga chiniviwene kwa vanu vanji vakávele Vayahudi.

<sup>14</sup> Nangu ngúlebelewa nivahwenele vanu vammalele, Vagiliki na vakávele Vagiliki, vanu vavêle na lúnda na vakávele na lúnda.

<sup>15</sup> Bahi ing'anya ya aneyo, nalembela namene kutanga Malove Lambone na kwenu mwenu, mmanu mma ku Loma.

### *Dimongo dya Malove Lambone*

<sup>16</sup> Nangu wala níkáona dihoni kwamba Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto, kwa kuva nni dimongo dya Nnungu ðivapôha vanu vammalele vakulupila, kwa Vayahudi hoti koka kwa vanu vakávele Vayahudi.

<sup>17</sup> Kwa kuva, Malove Lambone làlanguja namuna Nnungu chavatenda vanu kuva vambone pameho pake. Chinu anecho chikáhululika kutendeka ikánave chihi kwa kupitila kukulupila, malinga chiilembwije Mmalemba Lanaswe kuva, "Munu wambone pameho pa Nnungu ámbekuva na umi kupitila ing'ulupa."

### *Asila ya Nnungu kwa vanu vâvele na masambi*

<sup>18</sup> Henga kuhalokela kulihunde Nnungu àlanguja asila yake kwa vanu vammalele vakámpapata Nnungu, na vatênda lahakalenge, vavadvila vanu kwa matendo lavo lahakalenge vanaumale uhiu.

<sup>19</sup> Nnungu ànivavisija ing'anya, mambo lammalele lahululika kumaikana kumwamba Nnungu nanga palapihijwe kwa vanang'o, kwa kuva, Nnungu mwene àlatendile lamaikane kwa vanang'o.

<sup>20</sup> Kwa kuva, kutandikila Nnungu pachiumbile chilambo, dimongo dyake dikávele na ntululilo na ulungu wake, pamo na kuva nanga pavionekana kwa meho, ila vivechinkumaikana. Na vanu vannahulula chihi kumala mambo anelo kupapatana na vitukutuku vyaviumbile Nnungu. Bahi ing'anya ya anelo, vanu anevo vakambekuva na mwakukanila.

<sup>21</sup> Ikánava vànimmala Nnungu, henga nanga pavantumikila wala kushukulu malinga chalembelewa. Badala yake, mawaso lavo làlaukidile chihi mambo lahakalenge na mitima yavo ikámaite chinu ivele chihi nnuhi.

<sup>22</sup> Vanang'o vâlihaua vene kuva vanu vavêle na lúnda, kumbe mavelu chihi.

<sup>23</sup> Badala ya kumwabudu Nnungu avêle na umi ukee na ntululilo, vanang'o nkudiabudu disanamu divedijwe, dilandâna na munu áhwa, na vyuni na vanyama na vakoko valikululúha.

<sup>24</sup> Bahi ing'anya ya anelyo, Nnungu ánivaleka vadipapate tama dibaya dya mitima yavo na kutendelana mambo la dihoni mmili yavo, vene kwa vene.

<sup>25</sup> Vanang'o nkuleka kuukulupila uhiu umwâmba Nnungu, nkulakulupila mambo la kulambila, nkuviabudu na kuvitumikila vitukutuku viumbwije kuliko Mwene aviumbile, alembelêwa kutumbyangwa maduva lammalele! Amina.

<sup>26</sup> Bahi ing'anya ya anelo, Nnungu ánivaleka vadipapate tama dyavo dya dihoni. Ata vakongwe vao navanang'o nkuleka kulalana na valume vao, nkulalana vakongwe kwa vakongwe.

<sup>27</sup> Na valume navanang'o uchocho, nkuleka kulalana na vakongwe vao, nkulalana valume kwa valume. Valume nkutendelana matendo la dihoni. Bahi ing'anya ya anelo, vâling'a vene asabu ivalembelewa ing'anya ya vitendo vyao vihakalenge.

<sup>28</sup> Bahi malinga chivawene kuva, kummala Nnungu chikee chinu chamana, bahi Nnungu nkuvaleka vadipapate dingano dyavo dya kuhocheja uchinga valatende mambo lavakalembelewa kulatenda.

<sup>29</sup> Maisha lavo làumbele kila namuna ya kuchinya, na matendo lahakalenge, na kung'unuka, na ubaya. Vâumbele wiu, na kuwalala, na kushonjelana, na ulamba na makudungilo mabaya. Vanang'o nni vanu va kusenganya,

<sup>30</sup> na kulambililana, na nni vanu vanchîma Nnungu, na nni vanu vavêle na jeuli, na nni vanu vavêle na chibuli na nni vanu va kulyona. Vanang'o nni vanu vatandilîha kutenda lahakalenge lahambi, na nni vanu vakávapilikana vavavalêke.

<sup>31</sup> Vanang'o nni vanu va mavelu, na nni vanu vakákulupika, na nni vanu vakátamwana na nni vanu vakávele na chididi.

<sup>32</sup> Pamo na kuva vânimala kuva Sheliya ya Nnungu ihaua kuva, vanu vatendânga vitukutuku malinga anevyo vâlembelewa vahwe, henga vanang'o vavechinkuhweneha, akee chihi kulatenda, ila kuyambukilana na anevo valatênda.

<sup>1</sup> Bahi wako umunu unnyukûmu munu yunji, wako umwene ukee na mwakukanila. Kwa kuva, punnyukumu munu yunji, ùlihukumu wako umwene, ing'anya wako uhukûmu, umwene ùtendanga vitukutuku vvyovyo.

<sup>2</sup> Hwetu tûnimala kuva, Nnungu àvahukumu kwa haki vanu vatendânga vitukutuku malinga anevyo.

<sup>3</sup> Henga wako umunu uvahukûmu avala vatendânga vitukutuku anevyo, akuno wako umwene úlatênda ulolo, dachi, ùtenda kuva uchiuhulule kuitila hukumu ya Nnungu?

<sup>4</sup> Dachi, wako ùnausalau uwambone nkulu wa Nnungu na kupililila kwake na upole wake? Dachi, ukâmaite kuva uwambone wa Nnungu ùnahulula kukulodya uchinga uleke masambi lako?

<sup>5</sup> Henga wako ùninonopa na ùvele na ntima ukâtamwa kuleka masambi. Kwa kutenda uchocho, ùlilundikila asabu ing'ulu nniduva anelyo Nnungu pambelangula asila yake na hukumu yake ya haki.

<sup>6</sup> Kwa kuva, Nnungu àmbennipa kila munu kupapatana na vitendo vyake.

<sup>7</sup> Avala vatênda vitukutuku vyambone bila kuhopela akuno uvautaha ukulu na eshima na umi ukâondongeka kuhaloka kwa Nnungu, Nnungu achiavenge'ê umi ukee na ntululilo.

<sup>8</sup> Henga vanu avala vavêle na mitima ya kulikweta na kuhita kuupapata uhiu, akuno uvapapata chihi matendo lahakalenge, anevo vâmbeyona gasabu na asila ya Nnungu.

<sup>9</sup> Kila munu atendânga lahakalenge àmbelaga na kubanika, kutandikila kwa Vayahudi hoti koka kwa vanu vakávele Vayahudi.

<sup>10</sup> Henga Nnungu àmbemwing'a ukulu na eshima na amani kila munu atendânga lambone, kutandikila kwa Vayahudi hoti koka kwa vanu vakávele Vayahudi.

<sup>11</sup> Kwa kuva, Nnungu nanga pannola munu woheyo kumeho.

<sup>12</sup> Vanu vakávele Vayahudi vakâtenda masambi, vâmbeondongwa, pamo na kuva nanga pavavele na Sheliya ya Musa. Na Vayahudi vatênda masambi akuno vavêlê na Sheliya ya Musa, vâmbehukumiwa kwa kutoipapata Sheliya aneyo.

<sup>13</sup> Kwa kuva, vanu vaipilikanîla chihi Sheliya, akee njo vavalangîwa kuva vambone pameho panga Nnungu, ila avala vaikamûla Sheliya njo vavalangîwa kuva vambone.

<sup>14</sup> Vanu vakávele Vayahudi nanga pavavele na Sheliya yanga Musa. Henga pavatenda malinga chiilembela Sheliya aneyo kupapatana na kuhukumika kwa mmitima mwavo, anevo vanu vââva muchi Sheliya kwajili yavo vene kulanguja àlalá lalalembela Nnungu, pamo na kuva nanga pavavele na Sheliya.

<sup>15</sup> Kwa kuva, vâlanguja kuva malaijo la Sheliya làlembwije mmitima yavo, bahi mitima yavo na mawaso lavo vene lànavasitaki na mwanda unji lànavatetela.

<sup>16</sup> Bahi nniduva lya hukumu, kwa kupitila Yesu Kilsto, Nnungu àmbehukumu mambo la sili la vanu, malinga chilahaula Malove Lambone lánguhubili.

### *Vayahudi na Sheliya*

<sup>17</sup> Mwenu mùlichema Mmayahudi na kulisingila Sheliya ya Musa na kulipata uloongo wenu nawi Nnungu.

18 Mwenu mùlyona kuva mùnilamala lalalembela Nnungu na kukameka mambo lafala namene, ing'anya ya kuva mùnihundwa Sheliya.

19 Mwenu mùlikulupila mmene kuva mmakulodya mma vanu vaputèle meho na nng'anje kwa avala vavêle nnupe.

20 Mwenu mùlyona kuva nni mmakuhunda mma vanu mavelu na mma vana vajoko, kwa kuva, mùvele na uhakika wa mambo lammalele la elimu na la uhiu mu Sheliya ya Musa.

21 Bahi mwenu muvahûnda vanu vanji, ing'anya ntwani mukálihunda mmene? Mwenu muvahubilîla vanu kuva munaive, mwadachi mmene mùnaiva?

22 Mwenu mùhaura kuva munalale ugoni, mwadachi mmene mùlala ugoni? Sanamu dya milungu, mwenu dinanchimanga namene, hambu mwadachi mmene mwiva vitukutuku n'ding'ande dya milungu aneyo?

23 Mwenu mùnalitapa kuva mùniimala Sheliya, henga mùntaya dihoni Nnungu kwa kutenda lalimbijjwe na Sheliya!

24 Kwa kuva, malinga chiilembwije Mmalemba Lanawe kuva, "Vanu vakávele Vayahudi vânilikufulu lina lyanga Nnungu ing'anya yenu mwenu."

25 Kuyaluka kwako kûmbekwa na mana ukâipapata Sheliya. Henga ukânaipapate Sheliya, wako ûvalangiwa chihi kuva muchi munu akáyaluka, yani munu akávele Nnyahudi.

26 Vanu vakávele Vayahudi vakâlakamula malaijo la Sheliya, dachi Nnungu akambevavalangila kuva vanu vake?

27 Wako Nnyahudi, vanu vakávele Vayahudi vaikamûla Sheliya vâmbekuhukumu wako, ing'anya, ikânavava ûvele na malemba la Sheliya na ûniyaluka, henga ukâikamula Sheliya.

28 Kwa kuva, chaloleka Nnyahudi kwa pawelu ikee na mana kuva nang'e ni Nnyahudi muhiu, na munu wala nanga pava Nnyahudi muhiu ing'anya ya kuyaluka.

29 Nnyahudi muhiu nni ayula alimaîha kuva Nnyahudi kwa nkati, yani ayula ayalwike muntima. Na kuyaluka kwa uhiu nni achila chitendo chàchitenda Umumu Wanaswe muntima mwanga munu, wala kukee akula kutendêka kupitila malemba la Sheliya. Munu wa namuna aneyo âpata imbili, akee kuhaloka kwa vanu, ila kuhaloka kwa Nnungu.

### 3

1 Dachi, pàvele na faida ntwani munu kuva Nnyahudi? Au kuyaluka kùvele na mana ntwani?

2 Pàvele na faida ding'ulu dya kila namuna. Kwansa, Vayahudi vânikulupilwa na Nnungu kwa kuveng'a malove lake.

3 Hambu îmbekuva dachi ikâva vanu vanji muanevo nanga pavanakulupidile? Dachi, ungakulupila wavo ûmbetenda kukulupilika kwanga Nnungu kuuswe?

4 Wala kadiki! Ata kuiva kila munu wava nkûlambila, Nnungu âisalila chihi kuva nkûkulupilika maduva lammalele. Malinga Malemba Lanawe chilahaula kumwamba Nnungu kuva,

"Wako ûmbemaiha kuva ûvele na haki, kwa malove lutangola, na pavambekusitaki, wako ûmbeshinda ing'anya yako."

5 Henga hambu ngûtangola chihi chimunu kuva, ikâva kwa kupitila lahakalenge látutendâ, Nnungu âonekana kuva âvele na haki, dachi tûmbehaula kuva Nnungu akávele na haki apala patwing'a asabu?



6 Wala kadiki! Kuikave uchocho, Nnungu ámbevahukumu dachi vanu va pachilambo?

7 Kapanji munu àmbehaula kuva, “Kwa kupitila kulambila kwangu, uhiu wa Nnungu ùnaonekana, na Nnungu ànalombolewa namene, bahi ing'anya ntwni nano nahukumiwa malinga munu avèle na masambi?”

8 Vanu vanji vànatulambilila kuva tûtangwele kuva, “Tutende lahakalenge uchinga laide lambone.” Vanu vatangôla uchocho, vàmbehukumiwa malinga chivalembelewa!

*Wala nanga munu woheyo wambone pameho panga Nnungu*

9 Hambi tuhaule chamani nano? Dachi, hwetu tuvayahudi nni tuvanu tuvamana namene kupunda vanu vakávele Vayahudi? Wala kadiki! Kwa kuva, ñnimaiha kuva, Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi, vammalele vátawaliwa na sambi.

10 Malinga chiilembwije Mmalemba Lanaswe kuva, “Wala nanga munu kananga yumo wambone pameho panga Nnungu!

11 Wala nanga munu akamêka, na wala nanga munu antâha Nnungu.

12 Vammalele vâninneka Nnungu, vammalele vakáfala.

Wala nanga munu kananga yumo, atênda lambone.

13 Malove lavo làvele muchi nsati uvêle mwandu, làtendeha vanu vamatokele mukuhwa.

Na dindimi dyavo diumbele chihi kulambila, na dinjeye dyavo dihuma malove lavêle muchi sumu ya nachihungo.

14 Kanya dyavo diumbele chihi laana na malove lakukalala.

15 Vanang'o vânapeyapeya namene kuwalala.

16 Kila pachinu pavapita vânaondonga na kuvabaniha vanu,

17 na wala nanga pavamaite namuna ya kuidi na amani,

18 na wala nanga pavannyopa Nnungu wala kadiki.”

19 Bahi tûnimala kuva, Sheliya ivayamba avala vatawalíwa na Sheliya, uchinga vanu vammalele vanààve na namuna ya kulitetela kupitila Sheliya, na ichinga ilanguje kuva, vanu vammalele va pachilambo valembelewa vahukumiwe na Nnungu.

20 Bahi nanga munu ambetêndwa kuva wambone pameho panga Nnungu kwa kuikamula Sheliya, kwa kuva, Sheliya ñnyangata chihi munu kumala kwa àtendile masambi.

*Namuna Nnungu chavatenda vanu kuva vambone pameho pake*

21 Henga vino, Nnungu ànilanguja indila ya kuntenda munu kuva wambone pameho pake, ila akee kwa indila ya Sheliya. Na malemba la Sheliya na malemba la manabii lánashuhudila kwamba chinu achino.

22 Nnungu àvatenda vanu kuva vambone pameho pake kwa indila ya kunkulupila Yesu Kilisto, àtenda uchocho kwa vanu vammalele vakulupíla, kwa kuva, Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi vammalele vânalanganana.

23 Vanu vammalele vâtendile masambi na kutuwiliwa na ukulu wa Nnungu.

24 Henga kwa inujo ya inema ya Nnungu, Nnungu àvatenda vanu vammalele kuva vambone pameho pake. Àtenda uchocho kwa kuvakombola kupitila Yesu Kilisto.

<sup>25</sup> Nnungu ánhumije Yesu kuva sadaka ya kusamehewa masambi. Na vanu vátendwa kuva vambone pameho panga Nnungu pavakulupila kuva, Yesu álihumije sadaka kwa kumwadila myadi yake. Sadaka aneyo ilanguja kuva, Nnungu átenda haki pachipililila masambi la vanu vánapwawije kabla Yesu akànambilihuma sadaka,

<sup>26</sup> kwa kuva, Nnungu áchinga lya muyo panavakundanyije anevo vanu musadaka aneyo yaihumije maduvano. Átendile uchocho uchinga alanguje kuva, nang'e ni nkútenda haki, nanang'e nni antênda kila munu ankulupila Yesu kuva wambone pameho pake.

<sup>27</sup> Dachi, hambu tumbelyona ing'anya ntwani? Ikápali! Dachi, ing'anya ya kukamula Sheliya? Nanga! Henga tumbelyona ing'anya ya kukulupila kuva Yesu ánatupoha.

<sup>28</sup> Kwa kuva, Nnungu átenda munu kuva wambone pameho pake kwa kupitila kukulupila Yesu, akee kwa kukamula Sheliya.

<sup>29</sup> Dachi, Nnungu ni Nnungu wa Vayahudi weka? Dachi, nang'e tenda Nnungu na wa vanu vakávele Vayahudi? Elo, nang'e nni Nnungu na wa vanu vakávele Vayahudi,

<sup>30</sup> kwa kuva, pàvele chihi Nnungu yumo weka. Nang'e njo ambevatênda Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi kuva vambone pameho pake kupitila kukulupila kwavo.

<sup>31</sup> Dachi, tùi pukutanga Sheliya ing'anya ya ing'ulupa? Nanga, wala kadiki! Henga badala yake tuitimilisa Sheliya.

## 4

### *Nfano wa Iblahimu*

<sup>1</sup> Vino, tutangole chamani nano kumwamba Iblahimu, anakulwetu wa pammili? Dachi, áng'amwile chinu ntwani kwamba ing'ulupa?

<sup>2</sup> Ikáchiva anakulwetu Iblahimu atendwijè kuva wambone pameho panga Nnungu kupitila matendo lake, bahi akànihilula chihi kulyona, henga akee pameho panga Nnungu.

<sup>3</sup> Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaua kuva, “Iblahimu ánkulupidile Nnungu, na kwa kutenda uchocho Nnungu nkummalangila kuva wambone pameho pake.”

<sup>4</sup> Munu akôla madengo, nshahala wake ukávalangiwa kuva muchi inujo, henga úvalangiwa kuva haki yake.

<sup>5</sup> Henga vanu vávalangiwa kuva vambone pameho panga Nnungu akee ing'anya ya matendo, henga ing'anya ya kukulupila Nnungu avasamêhe vanu masambi lavo.

<sup>6</sup> Daudi nanang'e átangwele uchocho kwamba wasa kwa munu ayula avalangiwa kuva wambone pameho panga Nnungu bila kulolwa matendo lake. Átangwele kuchidoni,

<sup>7</sup> “Wasa vanu avala vasamehewije makosa lavo la kulumula Sheliya, na kupukutiwa masambi lavo.

<sup>8</sup> Wasa munu ayula, wakammalangila Nang'olo Nnungu masambi lake.”

<sup>9</sup> Auno wasa ukee chihi kwa Vayahudi weka, vanu vavalûka, henga chalumo na vanu vakávele Vayahudi, vanu vakáyaluka. Kwa kuva, tayali tûnihaua kuva, Iblahimu ávalangiwiye kuva wambone pameho panga Nnungu kupitila ing'ulupa yake.

10 Dachi, Iblahimu ávalangiwiye kuva wambone pameho panga Nnungu kabla akánayaluka au àyalwike? Ávalangiwiye kuva wambone pameho panga Nnungu kabla akánayaluka na akee bada ya kuyaluka.

11 Iblahimu áyalwike bada ya kuvalangiwa kuva wambone pameho panga Nnungu, na kuyaluka kwake kúvele chimaiho cha kumaiha kuva, Nnungu ámmalangidile Iblahimu kuva wambone pameho panga Nnungu ing'anya ya kukulupila kwake. Bahi kupitila ing'ulupa, Iblahimu nkuva atata wa vanu vammalele vakulupila, ikánava nanga pavayaluka, uchinga na vanang'o uchocho vavalangiwiye kuva wambone pameho panga Nnungu.

12 Uchocho, nang'e nni atata wa avala vayalúka, henga ikee chihi ing'anya ya kuyaluka weka, ila kwa kuva vâipapata indila uila ya ing'ulupa yanaipapete atata wetu Iblahimu pánavele bado akánayaluka.

### *Ahadi ya Nnungu ipwechelewa kwa ing'ulupa*

13 Nnungu ámwahidite Iblahimu chalumo na vanu va nnukolo lwake kuva àmbeveng'a chilambo chíive mapala lavo, akee ing'anya ya kuikamula Sheliya, henga ing'anya Nnungu ámmalangidile kuva wambone pameho pake kupitila ing'ulupa yake.

14 Ikáva vanu vâipwachela ahadi ya Nnungu kwa kupitila Sheliya, bahi, ing'ulupa ikee na mana yoheyo, na ahadi ya Nnungu ikáfala chinu chohecho.

15 Kwa kuva, Sheliya ìida na asabu ya Nnungu. Henga bila kupwawa Sheliya, kulumulwa kwa Sheliya kukánapwawe.

16 Bahi ahadi ya Nnungu ipwechelewa kwa kunkulupila Nnungu uchinga ahadi aneyo ionekane kuva ìhumijwe kwa inema ya Nnungu, na imaihe kuva ahadi aneyo nni kwa vanu vammalele, akee chihi kwa avala vaikamúla Sheliya, henga na kwa vanu avala vavéle na ing'ulupa malinga Iblahimu. Kwa kuva, Iblahimu nni atata wa tuvammalele tukulupila.

17 Malinga chiilembwiye Mmalemba Lanaswe kuva, “Ñnikutandola uchinga ùúve atata wa vilambo vyohe.” Iblahimu áninkulupila Nnungu, bahi nang'e nni atata wetu pameho pa Nnungu. Aneyo Nnungu njo avafufúla vahwíle, na kwa amuli yake átenda vitukutuku vikanapwawije vipate kupwawa.

18 Nnungu ányaulidile Iblahimu kuva, lukolo lwako lumbekuva na vanu vohe namene. Bahi Iblahimu nkuva walolela kulona mambo lakáhululika, akuno wakulupila kuva àmbekuva atata wa vilambo vyohe.

19 Iblahimu ávele nsele achitukutula malinga vyaka myamoja, henga ing'ulupa yake ikanapungwile, ikánava mmili wake únikongopala namene, na Sala nkongwe wake, ávele ntonga.

20 Iblahimu nanga pánavele na lipamba kwamba aila ahadi yanapewije na Nnungu, henga ing'ulupa yake ínintaya dimongo, nkuntumbyanga Nnungu.

21 Átendile uchocho kwa kuva ánimala kuva, muhiu Nnungu ahumíje ahadi aneyo ànahulula kutenda aneyo lyaahidite.

22 Bahi ing'anya ya aneyo, Malemba Lanaswe làhaua kuva, “Ávalangiwiye kuva wambone pameho panga Nnungu.”

23 Henga malemba anelo lakánalembwiye kwajili yanga nang'e weka,

24 henga, pamo na hwetu tuvalangíwa kuva tuvambone pameho panga Nnungu, hwetu tunkulupila Nnungu ánanfufwile Nang'olo wetu Yesu kuhaloka kwa vanu vahwíle.

<sup>25</sup> Nang'e ánihumywa uchinga awalalwe ing'anya ya masambi letu, na kufufuka kuhaloka kwa vanu vahwile uchinga tutendwe kuva tuvambone pameho panga Nnungu.

## 5

### *Kilisto ánitupatanisa nawi Nnungu*

<sup>1</sup> Bahi kwa kuva tûtendwije kuva tuvambone pameho panga Nnungu kupitila ing'ulupa, hambu tûvele na amani na Nnungu kupitila Nang'olo wetu Yesu Kilisto.

<sup>2</sup> Na kwa kukulupila Yesu, Yesu ànituhululiha kuinjila muinema ya Nnungu ituvenayo vino, na hwetu tûnalisingila lilolelo lyetu lya kukumila ukulu wa Nnungu.

<sup>3</sup> Akee chihi anelyo bahi, henga tûnalisingila ata patubanika, akuno utumala kuva kubanika kûida na kupililila,

<sup>4</sup> na kupililila kûida na kukulupika na kukulupika kûida na lilolelo.

<sup>5</sup> Na lilolelo alino likee lya kututaya dihoni, kwa kuva tûnimala kuva Nnungu ànatutamwa, ing'anya àtwing'ile Umumu Wanaswe uchinga aumbaje itamwi yake mmitima yetu.

<sup>6</sup> Kwa kuva, patukachihulula kulipoha, na paukamwele uhiku ukudungiwije, Kilisto ánihila ing'anya yatuhwe tukáchimweshimu Nnungu.

<sup>7</sup> Inakamajanga namene munu kukubali kuhwa kwajili ya munu atênda chilembela Sheliya. Panjika munu ànahulula usubutu kuhwa kwajili ya munu atênda lambone.

<sup>8</sup> Henga Nnungu ànilanguja mwalehu kuva ànatutamwa, kwa kuva patunavele tuvanu tuvamasambi, Kilisto ánihila kwajili yetuhwe.

<sup>9</sup> Vino, kwa kuva tûnivalangiwa kuva tuvambone pameho panga Nnungu kwa indila ya myadi ya Yesu, ilanguja mwalehu kuva achiatupohe uchinga asabu ya Nnungu inatumatokele hwetu.

<sup>10</sup> Kwa kuva, patunavele amongo tûva Nnungu, Nnungu mwene ánitupatanisa hwetu na mwene kwa kuhwa kwa Mwanawe. Na kwa kuva vino tûnipataniswa nawe, ilanguja mwalehu kuva tuchitupohwe, kwa kuva, Yesu Kilisto mumi.

<sup>11</sup> Henga tukálingila chihi anelo weka, ila tûnalisingila kwa kulundana na Nnungu kupitila Nang'olo wetu Yesu Kilisto, kwa kuva, kwa kupitila nang'e, vino tûnipataniswa na Nnungu.

### *Adamu nawi Kilisto*

<sup>12</sup> Bahi Adamu patendile sambu, sambu nkupata kuinjila pachilambo, na aneyo sambu nkuida na kuhwa. Na kwa namuna aneyo, kuhwa nkuvahunika vanu vammalele, ing'anya vanu vammalele vâtendile sambu.

<sup>13</sup> Kwa kuva, Sheliya ya Musa kabla ikànambipwawa, sambu yavele ipwawijê pachilambo, henga sambu ikávalangiwa kuva sambu bila kupwawa Sheliya ya Musa.

<sup>14</sup> Henga pamo na anelo, vanu vanapwawije mmahiku la Adamu mpaka mahiku lapwecheledile Musa Sheliya, vammalele vânihwenaha kuhwa ikànava nanga pavanatendile sambu ya kulumula amuli ya Nnungu malinga Adamu chanalumwile amuli ya Nnungu. Chitendo chimo cha Adamu chítendihije kuhwa kwa vanu vammalele, na chitendo chimo cha kuhwa kwa Kilisto chítendihije umi.

<sup>15</sup> Henga sambi yanga Adamu ikálingananywa na inujo ya inema ya Nnungu. Kwa kuva, sambi yanga munu yumo, yani Adamu, ítendihije kuhwa kwa vanu vohe, henga túnimala kuva inema ya Nnungu nni ing'ulu na inujo yake nni ing'ulu ing'anya ya kuvasamehe vanu vohe masambi lavo kupitila kwa munu yumo, yani Yesu Kilisto.

<sup>16</sup> Kavila, inujo ya inema ya Nnungu ikálingananywa na mambo lanahu-midile ing'anya ya sambi ya ayula munu yumo. Kwa kuva, sambi imo ítendihije hukumu na asabu ya Nnungu, henga inujo ya inema ya Nnungu nkuvatenda vanu vavalangiwe kuva vambone pameho panga Nnungu ikánava masambi lávele lohe.

<sup>17</sup> Ni muhiu kuva, kwa sambi ya munu yumo, kuhwa kúnitandilika kuvatawala vanu. Henga avala vapwechedíle inema ya Nnungu na inujo ya kutendwa kuva vambone pameho pake, vambepunda namene kutawala muumi kwa indila ya munu yumo, yani Yesu Kilisto.

<sup>18</sup> Bahi malinga sambi imo yanaitendile Adamu chiidile na hukumu ya asabu kwa vanu vammalele, nni uchocho kwa chitendo chimo cha haki chachitendile Kilisto, vanu vammalele vavalangiwiye kuva vambone pameho panga Nnungu na kuva na umi.

<sup>19</sup> Na malinga chivele kuva, kwa itahuki ya munu yumo, vanu vohe vajakile kuva vanu va masambi, na njo uchocho, kwa ipilikani ya munu yumo, imbevatenda vanu vohe vavalangiwe kuva vambone pameho pa Nnungu.

<sup>20</sup> Sheliya paiinjidile, masambi nkuyenjejeke, henga masambi palayenjejeke, inema nkupunda kuyenjejeke namene.

<sup>21</sup> Inema ya Nnungu íniyenjejeke uchinga itawale kwa kuvatenda vanu kuva vambone pameho pa Nnungu na kuida na umi ukee na ntululilo kwa kupitila Yesu Kilisto Nang'olo wetu. Inema yanga Nnungu ikánavele muchi sambi inavatawele vanu na kuida na kuhwa.

## 6

### *Sambi inààve na dimongo kavila kwenu mwenu*

<sup>1</sup> Vino tuhaule dachi nano? Tuhwenehe kutenda masambi uchinga inema ya Nnungu ipunde kuyenjejeke?

<sup>2</sup> Nanga, wala kadiki! Kuyamba habali ya kutenda masambi, hwetu tùvele muchi mituhi, yani sambi ikee na dimongo dya kututawala kavila. Bahi ikáva tùvele muchi mituhi kuyamba sambi, tùmbehwenaha dachi kutenda masambi?

<sup>3</sup> Mwenu mùnimala kuva, hwetu tuvammalele túnilundana na Yesu Kilisto patunabatiswiye, bahi kwa kubatiswa, túnihwa pamo na nang'e.

<sup>4</sup> Bahi kwa indila ya ubatiso, túnihwa na kusikwa pamo na nang'e, uchinga malinga Kilisto chafufuliwiye kuhaloka kwa vanu vahwile kwa dimongo ding'ulu dya Atata Nnungu, na hwetu uchocho tupate kuikala kwa namuna yahambi.

<sup>5</sup> Ikáva kwa indila ya ubatiso túnilundanywa na kuhwa kwake, bahi túnimala kuva, tùmbelundanywa na kufufulwa kwake.

<sup>6</sup> Kwa kuva, túnimala kuva unu wetu wa kala únivambwa pamo na Kilisto, uchinga unu wa masambi uhwe na tunave kavila tuvatumwa tuva masambi.

<sup>7</sup> Kwa kuva, munu ahidíle ànitapulwa kuhaloka n'dimongo dya kutawaliwa na sambi.

<sup>8</sup> Bahi ikáva tùhwile pamo na Kilisto, tùnakulupila kuva tùmbeikala pamo nanang'e.

<sup>9</sup> Tùnimala kuva, Kilisto ànifufuliwa na akambekuhwa kavila, kwa kuva kwanga nang'e kuhwa kukee na dimongo kavila.

<sup>10</sup> Bahi Yesu páhwilè, sambi ikànavele na dimongo kavila kwanga nang'e, na átendile uchocho mwanda umo bahi kwajili ya vanu vammalele, henga hambu nang'e mumi, na àikala kwajili ya ukulu wa Nnungu.

<sup>11</sup> Bahi na mwenu uchocho, kwa habali ya masambi, livalangilange kuva múvele muchi mituhi, yani mùnileka mwalehu kutenda masambi, na livalangilange kuva mùikala pamo na Nnungu kwa indila ya kulundana na Yesu Kilisto.

<sup>12</sup> Bahi munaileke kavila sambi uitawala mmiili yenu na kuntendanga mudipapate tama dyake dibaya.

<sup>13</sup> Wala munadilekelele kavila dimbandi dya miili yenu kuva muchi vyombo vya kutendela lahakalenge kwa kuitumikila sambi. Henga lilekelelange mwalehu kwa Nnungu, kwa kuva múvele muchi mùnihwa, henga vino mùpewijwe umi wahambi. Bahi dilekelele dimbandi dyenu dyammalele diive vyombo vya kutenda àlálá lalalembela Nnungu.

<sup>14</sup> Kwa kuva, sambi ikábekuva na dimongo kavila kwenu mwenu, ing'anya mwenu nkátawaliwa na Sheliya, henga mùtawaliwa na inema ya Nnungu.

### *Vatumwa va àlálá lalalembela Nnungu*

<sup>15</sup> Vino tuhaule dachi nano? Dachi, tutende masambi ing'anya nanga patutawaliwa na Sheliya, ila tütawaliwa na inema ya Nnungu? Nanga, wala kadiki!

<sup>16</sup> Mwenu mùnimala kuva mukátandola kumpilikana munu fulani, mùnalilekelele kuva mmatumwa mma munu aneyo. Ikàva nni kwa utumwa wa sambu, ntululilo wake nni kuhwa, na ikàva nni kwa kumpilikana Nnungu, ntululilo wake nni kutendwa kuva mmambone pameho pa Nnungu.

<sup>17</sup> Mwenu mwávele mmatumwa mma sambu. Henga tùnshukulu Nnungu, kwa kuva vino mùnalapilikana kwa mitima yenu yammalele mahundo àlálá lamupwechedile.

<sup>18</sup> Mwenu mùnitapulwa muutumwa wa sambu, na vino mùjukile kuva mmatumwa mma kutenda àlálá lalalembela Nnungu.

<sup>19</sup> Ing'anya ya idabadangi ya asili yenu ya chimmili, apano ngútumila nfano wa utumwa uchinga mulamale mambo alano. Anepo patandi, mwenu mùnililekelele mwalehu kuva mmatumwa mma kutenda mambo la uhakwa na lahakalenge akuno umuleka kutenda àlálá lalalembela Nnungu. Bahi vino, lilekelele mùve mmatumwa mma kutenda àlálá lalalembela Nnungu uchinga mupate kuva mmanaswe.

<sup>20</sup> Kwa kuva, pamunavele mmatumwa mma sambu, mukáchitawaliwa na àlálá lalalembela Nnungu.

<sup>21</sup> Dachi, mùpete faida ntwani kwa kutenda mambo àlálá lantayânga dihoni vino? Kwa kuva, ntululilo wa mambo anelo nni kuhwa!

<sup>22</sup> Henga vino, kwa kuva mùnitapulwa muutumwa wa sambu na mùjukile mmatumwa mma Nnungu, faida imupata vino nni uwanaswe, na ntululilo wake nni umi ukee na ntululilo.

<sup>23</sup> Kwa kuva, nshahala wa sambu nni kuhwa, henga inujo yahumya Nnungu nni umi ukee na ntululilo kwa kulundana kwetu na Yesu Kilisto, Nang'olo wetu.

## 7

*Kuhunguliwa mmihungo vya Sheliya*

<sup>1</sup> Mwenu mmakukulupila avangu muimaite Sheliya ya Musa, dachi mukámaite kuva Sheliya intawala chihi munu pava mumi?

<sup>2</sup> Kwa nfano, mmahe alombwije ànahungwa na sheliya ya ulombi maduva lammalele nng'andomwe pava mumi, henga nng'andomwe akàhila, aneyo sheliya ikánnyunga kavila mmahe aneyo.

<sup>3</sup> Bahi aneyo mmahe akàlombwa na nnume yunji akuno nng'andomwe avèle mumi, àmbevalangiwa kuva àlalá ugoni. Henga nng'andomwe akàhila, aneyo mmahe akàhungwa kavila na sheliya ya ulombi, na akàlombwa na nnume yunji anepo nanga pàlálà ugoni.

<sup>4</sup> Mmakukulupila avangu, uvila nni chiiva kwenu mwenu. Kwa kulundanywa na kuhwa kwanga Kilisto, na mwenu uchocho mùnihwa uchinga Sheliya inantawale kavila. Vino mùva mmanu mma Kilisto, afululiwije, uchinga tupate kuntumikila Nnugu kwa kulatenda lambone.

<sup>5</sup> Kwa kuva, anepo patandi patuchiikala kwa kuipilikanila asili yetu ya chimbili itawaliwa na masambi, tama dya kutenda masambi dichikonyéwa na Sheliya, díkola madengo mmiili yetu na kututenda tuhwe.

<sup>6</sup> Henga vino, tùnihunguliwa kuhaloka mmihungo vya kutawaliwa na Sheliya, kwa kuva, hwetu túvele muchi tùnihwa, na Sheliya ikávele na dimongo dya kututawala kavila. Bahi kupapatana na anelo, tùnahulula kuntumikila Nnugu, akee kwa namuna ya anepo patandi ya kulojwa na malemba la Sheliya, henga kwa indila yahambi ya kulojwa na Umumu wake.

*Sambi imaikana kwa kupitila Sheliya*

<sup>7</sup> Dachi, tuhaule chani nano? Dachi, Sheliya ya Musa nni masambi? Nanga, wala kadiki! Henga, Sheliya nni ingulangujije nangu masambi langu. Kwa nfano, nangu nikánamale kuva kung'unuka nni likosa bila Sheliya kuhaula kuva, "Unang'unuke."

<sup>8</sup> Henga kupitila amuli aneyo ya Sheliya, sambi ípete indila ya kutakatuha kila namuna ya tama nkati mwangu. Henga bila kupwawa Sheliya, sambi ikánave na dimongo dya kutenda uchocho kwa kuva ikávele muchi chinu chihwíle.

<sup>9</sup> Anepo patandi pannavele bado nikànaimala Sheliya, nangu navele ni-mumi. Henga pangúdimaite amuli dya Sheliya, sambi nkutandilika kukola madengo, na nangu nkuhwa.

<sup>10</sup> Bahi adila amuli dya Sheliya dinakudungiwije dining'e umi, hambi dingupelekejijije kuhwa.

<sup>11</sup> Kwa kuva, kwa kupitila amuli anedyo, sambi ípete indila ya kungulam-bila na kumbwalala.

<sup>12</sup> Bahi Sheliya yene nni yanaswe na amuli na dinang'o nni dyanaswe na nni dya haki, tena nni dyambone.

<sup>13</sup> Dachi, alino lyàmba kuva adila amuli dyambone nni dingupelekejijije nangu kuhwa? Wala kadiki! Henga uchinga sambi yonekane muhiu kuva sambi, ípitidile amuli aila yambone kungupelekejija kuhwa. Bahi kwa kupitila amuli anedyo dya Sheliya, sambi inipunda kuva ibaya namene.

*Ing'ondo nkati mwa munu*

<sup>14</sup> Tùnimala kuva Sheliya nni ya chinnungu, henga nangu nni munu wa chimmili, ngùsumisijwe kuva nintumwa wa sambi.

<sup>15</sup> Nni muhiu kuva nangu nikáchimaite chinu chinguchitenda, kwa kuva achila chingulembèlà ngutende, nikáchitenda, henga achila chinikatamwa kuchitenda njo chinguchitenda.

<sup>16</sup> Bahi ikáva nikátamwa kutenda achila chingutenda, aino imaiha kuva nakubali kuva Sheliya nni yambone.

<sup>17</sup> Henga uhiu nni kuva, nikee nangu ngutènda chinu anecho chinikatamwa, ila nni aila sambi iikâla nkati mwangu.

<sup>18</sup> Kwa kuva, ñnimala kuva muntima mwangu nanga chinu chohecho chambone, yani muasili yangu ya chimmili. Kwa kuva, kutenda lyambone nalembela, henga nanga panguhulula kulitenda.

<sup>19</sup> Kutenda lahakalenge nikátamwa, henga mbènkulatenda, na kutenda lambone nalembela, henga nikálatenda.

<sup>20</sup> Bahi ikáva ngùtenda alila linikatamwa kutenda, akee nangu ngutènda, henga nni aila sambi iikâla muntima mwangu.

<sup>21</sup> Bahi ñnikombelega nnyambo auno kuva, pangulembela kutenda lyambone, ngùlikoja ungukwekwehwa kutenda lihakalenge.

<sup>22</sup> Kwa kuva, muntima mwangu naihangalalila Sheliya ya Nnungu,

<sup>23</sup> henga mummili mwangu ngwòna kuva mùvele dimongo dinji dikòla madengo, dimongo dipanyâna ing'ondo na dimongo dya ding'ano dyangu. Dimongo anedyo dingutenda ngutwaliwe litwala na dimongo dya sambi dikòla madengo mummili mwangu.

<sup>24</sup> Ole wangu nangu chonde! Nnani ambengupôha kuhaloka muhali aino ya mmili ingupelekèja kukuhwa?

<sup>25</sup> Ashukuliwe Nnungu kwa kuva, Yesu Kilisto Nang'olo wetu nni ambengupôha!

Bahi nikátayanya anelo lammalele, nangu nimwene ngwòna kuva, kwa ding'ano dyangu ñitumikila Sheliya ya Nnungu, henga kwa asili yangu ya chimmili ngùditumikila dimongo dya sambi.

## 8

### *Kulojwa na Umumu Wanaswe*

<sup>1</sup> Bahi vino nanga hukumu ya asabu kwa avala valundène na Kilisto Yesu.

<sup>2</sup> Kwa kuva, kwa kulundana na Kilisto Yesu, dimongo dya Umumu Wanaswe ahûmya umi, dingingombola kuhaloka n'dimongo dya sambi na dya kuhwa.

<sup>3</sup> Bahi ing'anya ya idabadangi ya asili yetu ya chimmili, Sheliya ya Musa ikanahulwile kutukombola, henga Nnungu ánihulula kutukombola kwa kuntuma Mwanawe avèlè muasili ya chimmili muchi yatuhwe tuvanu tuvèle na masambi, uchinga ààve sadaka ya kusamehewa masambi letu. Na kwa indila aneyo, Nnungu ániuondonganga utawala wa sambi,

<sup>4</sup> uchinga àlálá lammalele lalalembela Nnungu mu Sheliya, lapate kutimiswa nkati mwetu, hwetu tulôjwa na Umumu Wanaswe, na wala akee kwa kuipilikanila chiilembela asili yetu ya chimmili.

<sup>5</sup> Kwa kuva, avala vaikâla kwa kuipilikanila chiilembela asili ya chimmili, anevo vâtawaliwa chihi na mambo la chimmili, henga avala vaikâla kwa kulojwa na Umumu Wanaswe, anevo vâtawaliwa na mambo lalembelêwa na Umumu aneyo.



<sup>6</sup> Kwa kuva, ding'ano dya munu atawaliwa na asili ya chimmili, diida na kuhwa, henga ding'ano dya munu atawaliwa na Umumu wa Nnungu, diida na umi na amani.

<sup>7</sup> Kwa kuva, vanu vavéle na ding'ano ditawaliwa na asili ya chimmili nni amongo va Nnungu, vakáipilikana Sheliya ya Nnungu na wala nanga pavahulula kuipilikana.

<sup>8</sup> Vanu vatawaliwa na asili ya chimmili nanga pavahulula kunkatapalila Nnungu.

<sup>9</sup> Henga ikáva Umumu wa Nnungu àikala mmitima yenu, mwenu nanga pamutawaliwa na asili ya chimmili. Munu woheyo akávele na Umumu wa Kilisto, aneyo akee wa Kilisto.

<sup>10</sup> Mwenu mùmbekuhwa ing'anya ya sambi, henga ikáva Kilisto àikala mmitima yenu, bahi disungu dyenu dyumi, kwa kuva mùtendijwe kuva mmanu mmambone pameho panga Nnungu.

<sup>11</sup> Nnungu ánfufwile Yesu Kilisto, na ikáva Umumu wake àikala mmitima yenu, bahi Nnungu achiaing'e umi miili yenu imbekúhwa, na àmbetenda uchocho kwa indila ya Umumu wake aikála mmitima yenu.

<sup>12</sup> Bahi mmakukulupila avangu, hwetu túvele na chinu chitungwa kuchitenda, henga akee kutenda chiilembela asili yetu ya chimmili.

<sup>13</sup> Kwa kuva, mukáikala kwa kutenda chiilembela asili yetu ya chimmili, mùmbekuhwa, henga mukálawalala matendo mabaya la mmili, kwa kulojwa na Umumu Wanaswe, muchimuve na umi.

<sup>14</sup> Kwa kuva, vammalele valójwa na Umumu wa Nnungu njo vana va Nnungu.

<sup>15</sup> Kwa kuva, Umumu Wanaswe umumpwechedile, nanga pantendanga mwenu kuva mmatumwa na kuntendanga muyope kavila, ila mùmpwechedile Umumu Wanaswe anténda mwenu kuva mmana mma Nnungu. Na kwa kupitila Umumu aneyo, hwetu tûnahulula kunchema Nnungu, "Aba," yani "Atata!"

<sup>16</sup> Na aneyo Umumu mwene, ànashuhudila mmitima yetu kuva hwetu nni tuvana tuva Nnungu.

<sup>17</sup> Bahi ikáva hwetu nni tuvana tuva Nnungu, bahi hwetu njo tuvene mapala. Ni uhiu kuva, hwetu pamo na Kilisto nni tuvene mapala la ukulu wa Nnungu. Henga ikáva tûmbepwechelela ukulu malinga aula wavenawo Kilisto, bahi na hwetu lasima tubanike muchi nang'e.

### *Ukulu uída*

<sup>18</sup> Nangu ngwòna kuva kubanika kwa mahiku alano la vino kukee chinu ukàlandanya na ukulu aula wambeuhunukula Nnungu kwetuhwe.

<sup>19</sup> Kwa kuva, viumbe vyammalele vivenkulolela kwa hamu ing'ulu uhiku anewo Nnungu wambevamaiha vana vake.

<sup>20</sup> Kwa kuva, viumbe vyammalele vîvikwije muhali ikemana, henga akee kwa itamwi yavo. Henga Nnungu àvivikile muhali aneyo akuno walolela kuva,

<sup>21</sup> viumbe vyammalele vîmbekombolewa kuhaloka muhali ya utumwa wa kukandika, na kuvitenda vikumile uhulu wa ukulu wa vana vanga Nnungu.

<sup>22</sup> Kwa kuva, tûnimala kuva, mpaka vino viumbe vyammalele vîvenkuyaha mitima, malinga mmahe avéle na uchungu wa kuveleka.

<sup>23</sup> Akee chihî viumbe anevyo weka vîyâha mitima, ila pamo na hwetu tuyêja ukulu wa Nnungu kwa kupwawa kwake Umumu Wanaswe kwe-tuhwe. Tûyaha mitima kwa kuva, túvele na hamu ing'ulu kuyona miili yetu

uikombolewa kihaloka muhali ya utumwa wa kukandika, na kutendwa mwalehu kuva tuvana tuva Nnungu.

<sup>24</sup> Kwa kuva, hwetu tûnipohwa kupitila lilolelo anelyo. Henga munu akâchona chinu chalolela, anelyo likee lilolelo kavila, kwa kuva nnani ahulûla kuhweneha kulolela chinu chachona?

<sup>25</sup> Henga tukâlolela chinu chitukachona, bahi tûchilolela chinu anecho kwa kupililila.

<sup>26</sup> Uchocho, Umumu wa Nnungu ânaturyangata muhali ya idabadangi yetu, kwa kuva nanga patumaite kuyuwa chiilembelewa. Henga Umumu wa Nnungu mwene ânaturyuwila kwa Nnungu kwa ikuti ikâhaulika.

<sup>27</sup> Na Nnungu alôna mambo lavêle mmitima yetu, ânalamala mawaso la Umumu wa Nnungu, kwa kuva, aneyo Umumu âvayuwila vakûkulupila kupapatana na itamwi ya Nnungu.

<sup>28</sup> Hwetu tûnimala kuva, Nnungu âkola madengo mmambo lammalele uchinga aveng'e lambone vanu vantâmwa, yani vanu vachemwije kupapatana na makudungilo lake.

<sup>29</sup> Kwa kuva, avala vanu vâvamaîtè Nnungu kutandikila anepo patandi, njo vâvatandwêlè Nnungu kutandikila anepo patandi apate kuvalandanya na Mwanawe, uchinga Mwanawe ââve chihungumikova muvana vohe va Nnungu.

<sup>30</sup> Bahi vanu avala wavatondwele Nnungu kutandikila anepo patandi, njo anevo wavachemile, na anevo wavachemile nni uvovo wavatendile kuva vambone pameho pake, na anevo wavatendile kuva vambone pameho pake, âniveng'a ukulu wake.

### *Ukulu wa itamwi ya Nnungu*

<sup>31</sup> Bahi kupapatana na anelo, tutangole chamani kwamba anelo? Ikâva Nnungu âvele m'bali wetu, nnani ambehulûla kulumbana na hwetu?

<sup>32</sup> Nnungu nanga panannyemije Mwanawe wa weka na ibaniki, henga âninnyumya kuva sadaka kwajili yetuhwe tuvammalele. Ikâva âtendile uchocho, dachi âmbelema dachi kutwing'a na vitukutuku vyammalele, hwetu chalumo na Mwanawe?

<sup>33</sup> Nnani ambehulûla kuvasitaki vanu vâlitandoledilè Nnungu? Akapali! Nnungu weka njo avatênda kuva vambone pameho pake.

<sup>34</sup> Nnani ambehulûla kuvahukumu asabu? Akapali! Kwa kuva, Yesu Kilisto njo anahidile na kufufuka, na vino âikala m'bali wa kunkono wa Nnungu, mumamulaka lake Nnungu, nanang'e njo atuyuwîla.

<sup>35</sup> Chinu ntwani chimbehulûla kutuhapulanyanga na itamwi ya Kilisto? Dachi, ni kubanika, au kusikika, au kulaga, au indala, au uhou, au hatali, au kuyohwa na kuhwa?

<sup>36</sup> Malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva, "Kwajili yakuwe tûvenkuwalalwa kila liduva, Tûvalangiwiye kuva muchi angandolo va kusinjwa."

<sup>37</sup> Henga mmambo anelo lammalele hwetu tûnashinda mwalehu kupitila Kilisto atutamwije.

<sup>38</sup> Kwa kuva, ñnimala mwalehu kuva, nanga chinu chohecho chihulûla kutuhapulanyanga na itamwi ya Nnungu. Kuhwa wala kukambehulula kutuhapulanyanga na itamwi ya Nnungu, wala umi, wala malaika, wala vatawâla va kumahunde, wala mambo lahumîla maduvano, wala mambo lambehumîla mmaduva laîda wala dimongo dyohedyo,

<sup>39</sup> wala lavêle muha, wala lavêle pahi, na wala nanga chiumbe chohecho chimbehulûla kutuhapulanyanga na itamwi yanga Nnungu yailangujije kwetu hwetu kupitila Yesu Kilisto Nang'olo wetu.

## 9

### *Nnungu na vanu vake*

<sup>1</sup> Nangu ñnilundana na Kilisto. Umumu Wanaswe na ntima wangu vîngushuhudila kuva, nangu ngûtangola chihi uhiu na wala nanga pangulambila, paninnyaulilanga kuva,

<sup>2</sup> ngûvele ñnihindambi likulu na ngûvele na uchungu ukee na ntululilo muntima mwangu.

<sup>3</sup> Kuikavele kupata lana na kuhapulanywa na Kilisto ukuvapoha akulu-vangu na alumbuvangu Vayahudi, bahi nangu nikaniva tayali kutendwa uchocho kwajili ya alangavangu Vayahudi,

<sup>4</sup> yani vanu va Isilaeli. Vanang'o vânitandolwa na Nnungu kuva vana vake, na ânivalanguja ukulu wake, na kutenda malailano na vanang'o, na kuveng'a Sheliya, na kuvalanguja namuna ya kumwabudu, na kuveng'a ahadi dyake.

<sup>5</sup> Iblahimu na Isaka na Yakobo njo anyakala vao. Na Kilisto nkuvelekwa chimmili kuhaloka nnukolo lwavo. Nnungu atawâla vitukutuku vyam-malele atumbyangwe maduva lammalele! Amina.

<sup>6</sup> Nangu nanga panguhaula kuva ahadi ya Nnungu nanga paitimidile. Kwa kuva, akee vanu vammalele vavelêkwa kuhaloka nnukolo lwa Vaisilaeli njo Vaisilaeli vahiu.

<sup>7</sup> Na wala akee vanu vammalele vavelêkwa kuhaloka nnukolo lwa Iblahimu njo vadukulu vahiu vanga Iblahimu. Kwa kuva, Nnungu ânimwahidi Iblahimu kuva, “Kwa kupitila chihi Isaka, ûmbepata vadukulu vambekûva vako.”

<sup>8</sup> Aino îvele na mana kuva, vavana vavalangîwa kuva vana vanga Nnungu akee avala vavelekwejjje chimmili, henga ñni avala vavelekwejjje kupapatana na ahadi ya Nnungu. Anevo njo vavalangîwa kuva alukolo vahiu vanga Iblahimu.

<sup>9</sup> Kwa kuva, aino njo ahadi yene imwâmba Isaka, “Mwakani mahiku malinga alano nguchinguide kavila, na Sala âmbekuva âmmelèkè mwana nnume.”

<sup>10</sup> Na mwana aneyo wammeleke Sala njo anakulwetu Isaka, Isaka nkun-nomba Labeka.

<sup>11-12</sup> Na Labeka nkuvaveleka vana vavili va mavila, henga anevo vana kabla vakâñambivelekwa au kutenda chinu chohecho, Nnungu ânyaulidile Labeka kuva, “Mwana nkulungwa âmbentumikila n'joko.” Nnungu kutenda uchocho, imaiha kuva, Nnungu akâvachema vanu kupapatana na matendo lavo, ila kupapatana na itandôdi yake mwene uchinga atimise makudungilo lake.

<sup>13</sup> Malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva, “Yakobo ññintamwa, henga Esau ññinnyita.”

<sup>14</sup> Vino tuchidachi nano? Nnungu akâtenda haki? Wala kadiki!

<sup>15</sup> Kwa kuva, Nnungu ânyaulidile Musa kuchidoni, “Ñimbemikila chididi munu ayula unintandwele kummikila chididi, na ñimbemwonela chididi munu ayula unintandwele kumwonela chididi.”

<sup>16</sup> Bahi anelo mambo, lakâlisilingila itamwi ya munu wala kutumbama kwa munu, henga lammalele lâlisilingila chididi cha Nnungu.

17 Kwa kuva, Nnungu ányaulidile Nfalume wa ku Misili Mmalemba Lanaswe kuva, “Nikuvikile wako kuva Nfalume uchinga kwa kupitila wako ngulanguje dimongo dyangu na lina lyangu litumbyangwe pachilambo chammalele.”

18 Bahi ivele uvila, Nnungu àmmikila chididi munu woheyo wannembela kummikila chididi, na ànnonopya ntima munu woheyo wannembela anonope ntima.

19 Kapanji munu àmbenguja kuva, “Ikàva Nnungu àvatenda vanu vààve uchocho, ing'anya ntwani ànavalaumu? Dachi, nnani ahulùla kulatahuka àlalà lalalembela Nnungu?”

20 Wako munu, wako ulyani mpaka utahukane na Nnungu? Dachi, ìnahululika chombo cha ulongo kunnyaulila ayula achiumbìle kuva, “Ing'anya ntwani ùnguumbile uvila?”

21 Nkúumba ànahulula chihi kuutumila ulongo malinga chalembela mwene. Lidonji limo lya ulongo ànahulula kuumba vyombo, chimo kwajili ya matumisi la eshima na chinji kwa matumisi chihi la kawaida.

22 Bahi uvila nni chiinavele kwanga Nnungu. Nnungu àlembedile alanguje asila yake na kumaiha dimongo dyake. Henga ànivapililila namene avala vachilembelèwà vapate asabu yake, yani avala vachilòja unamatokela kukwondongwa.

23 Uchocho, Nnungu àlembedile alanguje ukulu wake nkulu kwa avala wavavikidile chididi, yani avala vanavakudungidile kuvatumbyanga kutandikila anepo patandi.

24 Na hwetu tùvele nnikuwa ulyolyo lya vanu wavavikidile chididi kwa kuvachema kuva vanu vake, akee kuhaloka chihi nnikuwa lya Vayahudi, henga kuhaloka na nnikuwa lya vanu vakávele Vayahudi.

25 Kwamba vanu vakávele Vayahudi Nnungu àntangola kupitila nabii wake Oseya kuva,  
 “Avala vakanavele vanu vangu,  
 vino nìmbevachema kuva, vanu vangu!  
 Na ayula unikachintamwa,  
 vino nìmbentamwa!”

26 Na áhawile kuva, “Pachinu apala pavanavahaulidile kuva,  
 ‘Mwenu mukee mmanu vangu,’

pachinu anepo vàmbechemwa,  
 ‘Vana vanga Nnungu avèle na umi.’ ”

27 Nabii Isaya áninonoha lidi watangola kuvayamba Vaisilaeli wachidoni, “Pamo na Vaisilaeli kuva vohe muchi nnyangi wa kubahali, henga vam-bepôhwa vàmbekuva chihi kadiki.

28 Kwa kuva, Nang'olo àmbepiyanya kuitenda hukumu yake pachilambo bila kutimya.”

29 Isaya ánilauja anepo patandi wachidoni, “Kuikavele Nang'olo wa Majeshi la Kulihunde akátulekela hwetu tùvã Isilaeli kananga vavana kadiki, lakani-tukoja muchi la ku Sodoma na la ku Gomola.”

*Vanu vátendwa kuva vambone pameho panga Nnungu kwa indila ya ing'ulupa*

30 Dachi, anelo lammalele làvele na mana ntwani? Anelo làvele na mana kuva, vanu vakávele Vayahudi, yani avala vakáchilinga kutaha uwambone pameho panga Nnungu, vànivalangiwa kuva vambone pameho panga Nnungu kupitila ing'ulupa.

<sup>31</sup> Henga Vaisilaeli vanatumbeme namene kupata wasa wa kutendwa kuva vambone pameho panga Nnungu kwa kukamula Sheliya, nanga pavanaupete.

<sup>32</sup> Dachi, ing'anya ntwani nanga pavanaupete? Ing'anya vátaha kuva vambone pameho panga Nnungu kwa kupitila matendo lavo na akee kupitila ing'ulupa. Nkulikuvala nniyanga alila, “liyanga lya kukuwaja,”

<sup>33</sup> malinga chiilembwije Mmalemba Lanaswe kuva,  
“Lola, ngúvika pa Yelusalemu\* liyanga limbevakuwâja vanu,  
liyanga limbevatênda vanu vayanguke.  
Henga munu woheyo ambenkulupîla, akambepata dihoni!”

## 10

<sup>1</sup> Mmakukulupila avangu, chinu chingulembela kwa ntima wangu wammalele na chingunyuwa Nnungu kwajili ya Vaisilaeli nni kuva, vapo-hwe.

<sup>2</sup> Kwa kuva, nahulula chihi kushuhudila kuva, vanatamwa namene kuntumikila Nnungu, henga kuntumikila kwavo kukápatana na kuumala uhiu.

<sup>3</sup> Kwa kuva, vanang'o vakánamala namuna Nnungu chavatenda vanu kuva vambone pameho pake, na vanihita kuipapata indila ya Nnungu ya kuvatenda vanu kuva vambone pameho pake, henga valitahijije chihi indila yavo vene kwa kuikamula Sheliya.

<sup>4</sup> Henga Kilisto áitendile Sheliya ya Musa ihwikile ntululilo wake, uchinga kila munu ankulupîla nang'e apate kutendwa kuva wambone pameho panga Nnungu.

### *Upohi nni kwajili ya vanu vammalele*

<sup>5</sup> Alano nni malove lanalembile Musa kwamba kutendwa kuva wambone pameho panga Nnungu kwa indila ya kuikamula Sheliya kuva, “Munu woheyo aikamûla Sheliya, àmbelama kwa kupitila kuikamula Sheliya.”

<sup>6</sup> Henga kuyamba vanu vatêndwa kuva vambone pameho panga Nnungu kwa indila ya ing'ulupa vanaliuje mmitima yavo kuva, “Nnani ambehwêna kulihunde, yani unansulupuha Kilisto kuhaloka muha uchinga atupohe?”

<sup>7</sup> Na wala vanaliuje kuva, “Nnani ambesulupûka kuhwena kwa vanu vahwîle, yani unankweja Kilisto kuhaloka pahi uchinga atupohe?”

<sup>8</sup> Henga Malemba Lanaswe làhaua kuva, “Lilove lya Nnungu livele pepi na wako, livele nkanya mwako na muntima mwako.” Na lilove anelyo njo ujumbe utuuyanajaja kuyamba ing'ulupa.

<sup>9</sup> Kwa kuva, ukàyambukila kwa kanya yako umwene kuva, Yesu njo Nang'olo na kukulupila muntima mwako kuva Nnungu àninfufula kuhaloka kwa vanu vahwîle, uchiupohwe.

<sup>10</sup> Kwa kuva, kwa kukulupila kwa ntima, Nnungu àntenda munu kuva wambone pameho pake, na kwa kuyambukila kwa kanya, Nnungu ànampoha munu.

<sup>11</sup> Malemba Lanaswe làhaua kuva, “Kila munu ankulupîla akambepata dihoni.”

<sup>12</sup> Bahi Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi nanga pavalekanidile, kwa kuva, Nang'olo wa vanu vammalele nni yumo bahi, nanang'e ànavabaliki namene vammalele vannyûwa.

\* 9:33 Auno nsitali ùlembwije “Sayuni.” Na Vayahudi vátumila lina anelyo kuyamba imanga ya Yelusalemu. Na maeleso layâmba Sayuni, lola Matayo 21:5.

<sup>13</sup> Bahi nni malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva, “Kila munu ambennyûwa Nang'olo, achiaophwe.”

<sup>14</sup> Dachì, vâmbennyuwa dachi ayula uvakankulupila? Na vâmbenkulupila dachi ayula uvakanambimpilikana habali dyake? Na vâmbepilikana dachi habali dyake ikâva nanga vanu vayanjâja?

<sup>15</sup> Na vâmbeyanjaja dachi ikâva nanga pavatumwa? Malemba Lanaswe lâhaua kuva, “Nni chinu cha kuhangalaja namene kuida kwa vanu vayanjâja Malove Lambone.”

<sup>16</sup> Henga vammalele nanga pavanalapwecheledile àlâlâ Malove Lambone. Njo mana nabii Isaya áhawile kuva, “Nang'olo, nnani akulupidile habali ituyanajijje?”

<sup>17</sup> Bahi ing'ulupa chitandikilo chake nni kupilikana ujumbe, na ipilikani ya ujumbe anewo ìida kupitila kuyanajjwa kwa habali dyanga Kilisto.

<sup>18</sup> Henga nangu ngùuja kuva, dachi anevo Vaisilaeli nanga pavanaupilikene anewo ujumbe? Nanga, vâniupilikana! Kwa kuva, Malemba Lanaswe lâhaua kuva,

“Lidi lyavo línipilikanika pachilambo pammalele, na malove lavo lánihwika mmipata yammalele ya pachilambo.”

<sup>19</sup> Nangu ngùuja kavila kuva,

Dachi, vanu va Isilaeli nanga pavanaelewije?

Nanga, vânielewa! Kwa kuva, ata mahiku langa Musa Nnungu ávahaulidile Vaisilaeli kuva,

“Nimbentendanga mwenu múvavikile wiu vanu vakávele na chilambo.

Nimbentendanga mwenu muvavisije vanu va chilambo cha vanu vakámaite chinu.”

<sup>20</sup> Na Isaya bila kuyopa àtangola kuva,

“Nnililanguja kwa vanu vakáchingutaha,

na ñnilihunukula kwa vanu vakáchuija habali dyangu.”

<sup>21</sup> Henga kwamba Vaisilaeli achidoni,

“Muhi wammalele ngùnyoloja makono langu kwa kuvachema vanu vatahûka na vakápilikana.”

## 11

### *Nnungu nanga pavayahite Vaisilaeli*

<sup>1</sup> Bahi nangu nauja kuva, dachi Nnungu ànivahita vanu vake Vaisilaeli? Wala kadiki! Nangu nimwene ni Mwisilaeli, munu wa nnukolo lwanga lblahimu kihaloka nnitawa lwa Benjamini.

<sup>2</sup> Nnungu akanavahitile vanu vake vâvatondwèlè kutandikila anepo patandi. Dachì, mùnahimukila chilahaula Malemba Lanaswe kumwamba Eliya namuna chanavahinginike Vaisilaeli pameho panga Nnungu?

<sup>3</sup> Eliya áhawile kuchidoni, “Nang'olo, vânivawalala manabii vako na kwondonganga vitala vyako. Na nangu weka njo nguusalidile, na vânantutaha uchinga vanguwalale.”

<sup>4</sup> Dachì, Nnungu ányang'wile dachi Eliya? Ányang'wile uvila, “Ngùliisalijijje vanu alufu saba vahitile kutindivala malundi kumwabudu Baali, nnungu akávele wauhiu.”

<sup>5</sup> Bahi uchochi nni chiivele kwa mahiku alano la vino, vâsalidile vanu kadiki vâvatondwèlè Nnungu kupapatana na inema yake.

<sup>6</sup> Vâtandolwejjje kwa inema ya Nnungu, akee ing'anya ya matendo lavo. Kuikavele uiva ing'anya ya matendo lavo, bahi inema ikánave inema kavila.

<sup>7</sup> Tuchidachi nano? Chinu achila chívachitumbamila Vaisilaeli kuchitaha, vohe nanga pavachipete. Ila vanu kadiki vátandolwejjje na Nnungu nni vachipête. Henga vanu vanji vaisalidîle, mitima yavo ínionopywa,

<sup>8</sup> malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva, “Nnungu àniipumbaja mitima yavo.

Mpaka nelo ànilahunika meho lavo uchinga vanalole, na àniladiva makutu lavo uchinga vanapilikane.”

<sup>9</sup> Uchocho, Daudi àhaua kuchidoni,

“Ding'ole dyavo dipindikuke kuva dinambo dya kuvatanjika, vamatoke na kupata asabu ivalembelewa.

<sup>10</sup> Meho lavo laputale, uchinga vanahulule kulola.

Na myongo yavo ingongomane ing'anya ya kulaga, maduva lammalele.”

<sup>11</sup> Bahi nangu ngùuja kavila kuva, dachi, Vaisilaeli vànìyanguka na kwon-dongeka mwalehu? Nanga, wala kadiki! Henga kwa kuva, Vaisilaeli vànintahuka Nnungu, bahi Nnungu nkutumila kutahuka kwavo kuutenda upohi upatikane kwa vanu vakávele Vayahudi, uchinga Vayahudi vavonele wiu.

<sup>12</sup> Bahi ikáva Nnungu átumidile itahuki ya Vayahudi kuida na balaka ya upohi kwa vanu vakávele Vayahudi, dachi kupohwa kwa Vaisilaeli vammalele kukambepunda kuida na balaka dyohe namene kwa vanu vammalele va pachilambo?

### *Kupohwa kwa vanu vakávele Vayahudi*

<sup>13</sup> Vino ngùtangola na mwenu mmanu mukávele Mmayahudi. Kwa kuva, nangu ñnitandolwa kuva nintume kwa vanu vakávele Vayahudi, bahi nalatumbyanga madengo langu.

<sup>14</sup> Bahi kwa kulatumbyanga madengo langu, ngùlolela kuvatenda Vayahudi avangu vamwonele mwenu wiu uchinga ngupate kuvapoha vanu vanji muanevo.

<sup>15</sup> Kwa kuva, kuhitwa kwa Vaisilaeli na Nnungu kùtendile vanu va pachilambo vapatane na Nnungu, bahi nni muhiu kuva kuyambukilwa kwavo na Nnungu, kùmbekuva muchi kufufulwa kwa vanu vahwîle.

<sup>16</sup> Alino lìlandanywa na nfino wa nkate wa muing'ande ya Nnungu. Mikate yammalele ihalôka nnidonji limo lya uhu wa ngano ìvalangiwa kuva ya Nnungu ing'anya nkate ntandi ùhumijwe kwa Nnungu. Na ikáva lihina lya nnandi linihumywa kuva lya Nnungu, bahi na dinavi dyake nadinang'o ðivalangiwa kuva dya Nnungu.

<sup>17</sup> Pávele na dinavi fulani dya nseituni dicheketwije mmwelu, na semu dicheketwije nkunyakuja dinavi dya nseituni wa munnyitu. Mwenu mmanu mukávele Mmayahudi, mwenu njo anedyo dinavi dya nseituni wa munnyitu, na vino mwenu mùnakumila dimongo na ulimbo wa nseituni wa mmwelu.

<sup>18</sup> Bahi munadihebele anedyo dinavi dicheketwije. Kwa kuva, mwenu mukávele na chinu cha kulisingila, na akee mwenu mukamulidîle lihina ila lihina njo linkamulidîle mwenu.

<sup>19</sup> Panjika muchimunguhaulile kuva, “Dinavi adila, dinicheketwa uchinga nangu ngunyakujwe pachinu pake.”

<sup>20</sup> Anepo, mùtangola muhiu. Dinavi anedyo, dìnicheketwa ing'anya dìnihita kukulupila, henga mwenu mùvechinkuhweneha kupwawa anepo ing'anya ya ing'ulupa yenu, bahi, munalinowe ila lyongolelange.

<sup>21</sup> Ikáva Nnungu nanga panavavikidile chididi Vayahudi valandánywa na dinavi dya asili dya nseituni aula, dachi mùtenda kuva achiammikile mwenu chididi?

<sup>22</sup> Lola namuna Nnungu chavele wachididi na chavele wakúkalipa. Nang'e ànakalipa kwa avala vanu vahíta kukulupila, henga mwenu mukàhweneha kulisingila chididi chake, nang'e achlave wachididi kwenu mwenu. Henga mukàhweneha kulisingila chididi chake, na mwenu uchocho muchimucheketwe.

<sup>23</sup> Na Vayahudi navanang'o vakàtandilika kukulupila, Nnungu achia-vanyakuje kavila nnihina, kwa kuva Nnungu ànahulula kuvanyakuja kavila nnihina anelyo.

<sup>24</sup> Mwenu mmanu mukávele Mmayahudi, kwa asili mwenu mùvele muchi dinavi dya nseituni wa munnyitu, henga mùtwaliwije aneko nkunanyakujwa munseituni ukánavele wenu kwa asili. Henga Vayahudi vàvele muchi dinavi dya asili dya nseituni wa mmwelu, bahi Nnungu achlave tayali mwalehu kuvanyakuja kavila munseituni wavo vene.

### *Kupohwa kwa Vaisilaeli*

<sup>25</sup> Mmakukulupila avangu, nangu ngùlebela muumale uhiu auno wa sili uchinga munalyone kuva mùvele na ding'ano namene kupunda chimuvele. Kunonopa kwa Vaisilaeli kùvele chihi kwa uhiku kadiki mpaka paimbetimila isabu ya vanu vakávele Vayahudi vambemmwikila Nnungu.

<sup>26</sup> Anepo njo pavambepohwa Vaisilaeli vammalele malinga chilahaula Malembà Lanaswe kuva,

“Mpohi àmbahaloka ku Yelusalemu,\*

nanang'e àmbelaua lahakalenge lammalele kahaloka nnukolo lwanga Yakobo, yani Vaisilaeli.

<sup>27</sup> Na anelyo njo lilailano linimbetenda navo, panimbevausija masambi lavo.”

<sup>28</sup> Vayahudi vohe nni amongo va Nnungu ing'anya ya kulahita Malove Lambone, na chinu chene achino chijukile faida kwenu mwenu mmanu mukávele Mmayahudi. Henga Nnungu àvechinkuhweneha kuvatamwa Vayahudi ing'anya ya anyakala vao vatandi navatondwéle.

<sup>29</sup> Kwa kuva, Nnungu pahumya dinujo kuveng'a vanu na kuvatandola, nanga palihomola kuva ing'anya ntwani àtendile uchocho.

<sup>30</sup> Mwenu mmanu mukávele Mmayahudi, anepo patandi na mwenu mukáchimpilikana Nnungu, henga vino mùpete chididi ing'anya ya uwangapilikana wao.

<sup>31</sup> Uchocho, Vayahudi vino nanga pavampilikana Nnungu njo mana chididi cha Nnungu chinnyidilidile mwenu uchinga Vayahudi navanang'o vapate kuvikilwa chididi muchi mwenu.

<sup>32</sup> Kwa kuva, Nnungu àvatendile vanu vammalele kuva muchi vafungwa ing'anya ya uwangapilikana wavo, uchinga àvavikile chididi vanu vammalele.

### *Nnungu alombolewe*

\* **11:26** Nsitali auno ùlebmbwije “Sayuni.” Na Vayahudi vátumila lina anelyo kuyamba imanga ya Yelusalemu. Na maeleso layàmba Sayuni, lola Matayo 21:5.



<sup>33</sup> Lola ukulu wa Nnungu na lúnda lwake na ding'ano dyake! Nnani ahulúla kuloleha hukumu ya Nnungu na dindila dyake?

<sup>34</sup> Malemba Lanaswe làhaua kuva, “Nnani alamaíte mawaso la Nang'olo? Nnani ahulúla kumwing'a Nnungu lúnda?”

<sup>35</sup> “Nnani ahumíje chinu kumwing'a Nnungu hoti, na Nnungu nkulembelewa annipe?”

<sup>36</sup> Kwa kuva, vitukutuku vyammalele vihaloka kwanga nang'e, na vyammalele vñipwawa kwa uweso wake na kwajili yake. Nnungu atumbyangwe, vyaka na vyaka! Amina.

## 12

### *Kuntumikila Nnungu*

<sup>1</sup> Bahi mmakukulupila avangu, kwa kuva Nnungu àvele na chididi chohe, nangu nìmpembeja mwenu kwa ntima wangu wammalele, lihumyange mwalehu miili yenu kwa Nnungu kuva muchi sadaka ivéle na umi na yanaswe na ya kunkatapalila Nnungu. Na aneyo njo indila ihu ya kumwabudu Nnungu.

<sup>2</sup> Munailondoje kavila mihambo ya chilambo cha maduvano, henga nneke Nnungu ampindikulanye mwenu kwa kudipindikulanya ding'ano dyenu. Anepo njo pámumbehulula kumala lalalembela Nnungu na kukameka lambone na lankatapalila na lààva makamilifu.

<sup>3</sup> Kupapatana na inema yaning'ile Nnungu, nìnnyaulila mwenu mmammalele kuva, munu analyone kuva nkulu kupunda chiilembelewa ààve. Henga lapime saana mawaso lenu kupapatana na chipimo cha ing'ulupa yampele Nnungu.

<sup>4</sup> Mmili úvele na dimbandi dyohe, na dimbandi anedyo dikákola madengo ulamo,

<sup>5</sup> na uvila njo chivele kwetu hwetu, ikàna hwetu ni tuvohe, henga tujukile mmili umo kwa kulundana kwetu na Kilisto, na kila munu nni imbandi kwa nnyake.

<sup>6</sup> Tùvele na dinudyo ditindene-tindéne kupapatana na inema yatwing'ile Nnungu. Apwechedile inujo ya unabii, àlembelewa ahumye unabii kupapatana na ing'ulupa yavenayo.

<sup>7</sup> Apwechedile inudyo ya kuvatumikila vanji, bahi atumike. Na apwechedile inudyo ya kuhunda, ahunde.

<sup>8</sup> Apwechedile inudyo ya kuvatuja vanji mitima, atuje, na apwechedile inudyo ya kuhumya, àlembelewa ahumye kwa ntima helele, na apwechedile inudyo ya kuvalodya vanu, àlembelewa alodye kwa bidi, na apwechedile inudyo ya kuvavikila vanji chididi, àlembelewa atende uchocho akuno wahalalala.

<sup>9</sup> Kutamwana kwenu kunààve kwa kulilambilila. Chivenge chinu chohecho chibaya na muchipapate achila chinu chambone.

<sup>10</sup> Tamwana mmene kwa mmene kwa itamwi malinga ya vana va litumbo limo. Vatumbyange vanji kwa kuvalongoleja.

<sup>11</sup> Munààve mmalemwa mmadengo, ila tumbama kuntumikila Nang'olo kwa mitima yenu yammalele.

<sup>12</sup> Lilolelo lyenu lintende muhangalale maduva lammalele, na mmahuvilo lenu, pililila, akuno umulihumya mwalehu kunnyuwa Nnungu.

<sup>13</sup> Vayangatange vakúkulupila kwa kuveng'a vitukutuku vivasikikidile, na muvapechelele vayeni.

<sup>14</sup> Nnyuwange Nnungu avabaliki avala vanu vam'banîha mwenu, elo, vayuwilange balaka wala munavalani.

<sup>15</sup> Hangalala pamo na vahangalâla. Na kuta pamo na vakûta.

<sup>16</sup> Ikalanga kwa amani mmwenu. Munalyone, henga mùùve tayali kuku-milana na vanu vakâlihululila. Wala munâave mmanu mmakulyona kuva mûnimala kila chinu.

<sup>17</sup> Munapindikule lahakalenge kwa kutenda lahakalenge. Tumbama kutenda vitukutuku vyambone pameho pavanu vammalele.

<sup>18</sup> Bahi ikâhululika, kwa m'bali wenu ikalanga kwa amani na vanu vam-malele.

<sup>19</sup> Mmakukulupila avangu unintamwanga, munapindikule lahakalenge kwa kutenda lahakalenge, ila nnekele Nnungu wasa wa kupindikula, kwa kuva Nang'olo Nnungu ànitangola Mmalemba Lanaswe kuva, "Nangu njo mindikula, nangu nguchingupindikule."

<sup>20</sup> Henga pamo na anelo Malemba Lanaswe làhaua kuva, "Mmongo mwalo akâva na indala, mwing'e chakulya, na akâva na inyota mwing'e medi akimbile. Kwa kuva, ukâtenda uchocho umpalila makala la moto layâka muha muti wake."

<sup>21</sup> Unalemwe na lahakalenge, ila ulaleme lahakalenge kwa kutenda lam-bone.

## 13

### *Kuvapilikana vavêle na mamulaka*

<sup>1</sup> Kila munu âlembelewa avapilikane vavêle na mamulaka, kwa kuva nanga mamulaka ikâhaloka kwa Nnungu, na anevo vavêle na mamulaka vâvikwije na Nnungu.

<sup>2</sup> Bahi aneyo atahukâna na munu mwene mamulaka latawâla àlatahuka malaijo la Nnungu, na anevo vatênda uchocho vâlichemehija vene hukumu.

<sup>3</sup> Kwa kuva, vatawâla nanga pavavayoha vanu valatênda lambone, ila avala valatênda lahakalenge. Dachi, ûnalambela unannyope mwene mamulaka? Tenda lambone nanang'e achiakulombolele.

<sup>4</sup> Kwa kuva, nang'e ântumikila Nnungu kwa faida yakuwe. Henga ukâtenda lahakalenge nnyope, kwa kuva nang'e âvele na uweso wa kukwing'a asabu. Nang'e ântumikila Nnungu kwa kuveng'a asabu vanu vatênda lahakalenge.

<sup>5</sup> Bahi ni lasima kuvapilikana vavêle na mamulaka, akee chihi ing'anya ya kuiyopa asabu bahi, ila na ing'anya ya kuhukumika muntima.

<sup>6</sup> Anecho njo chintenda mwenu nnipe kodi, kwa kuva, vatawâla anevo vântumikila Nnungu akuno uvalihumya kwa madengo anelo.

<sup>7</sup> Mwing'e kila munu haki yake, ikâva ñnongwa kodi bahi lipa kodi, ikâva ñnongwa usulu bahi lipa usulu, na munu alembelêwa kweshimiwa aeshimiwe, na ayula alembelêwa kutumbyangwa na atumbyangwe.

### *Kutamwana chikukulupila*

<sup>8</sup> Munalongwe chinu chohecho na munu woheyo. Chinu chimulembelewa kulongwa ni kutamwana bahi, kwa kuva munu antâmwa nnyake, aneyo àniditimilisa mwalehu Sheliya dyammalele dya Nnungu.

<sup>9</sup> Kwa kuva, amuli adino, "Unalale ugoni," "Unawalale," "Unaive," "Unang'unukile," na amuli dinji dyammalele divele nkati mwa amuli aino imo, "Ntamwe nnyako malinga chiulitamwa umwene."

<sup>10</sup> Kwa kuva, munu antâmwa nnyake akântendela lahakalenge. Bahi kuvatamwa vanu vanji kûtimilisa Sheliya dyammalele.

11 Mwenu tendanga uchocho, akuno umumala mahiku latuvenalo ni mahiku ntwani. Uhiku wa kuyumuka nnuwono lwenu ùnikamola, kwa kuva vino uhiku wetu wa kupohwa ùvele pepi namene kupunda chiinavele mahiku àlàlà patutandilike kukulupila.

12 Chilo chinihwenaha namene, na liduva lyahambi livele pepi namene, bahi tulayahe kulehu matendo lammalele la palupi koka tunyakulange vikomanilo vya kupanyanila munng'anje.

13 Bahi tùùve na mihambo yambone ilembelêwa kutendwa muhi, na wala akee kwa kutenda ding'ole dya matendo lahakalenge, na wala akee kwa kukalewa, wala kutenda usalati, wala kulala ugoni, wala kupwatana, wala kuva na wiu.

14 Henga lilundanyange na Nang'olo Yesu Kilisto, na wala munahimuki-lanye namuna ya kunatimisa tama dya asili yenu ya chimmili.

## 14

### *Únannyukùmù nkúkulupila nnyako*

1 Mpwechelelange munu woheyo aonekâna kuva ànadabadanga mu-ing'ulupa, bila kutahukana nawe wala kupwatana nawe kwamba mawaso lake lakávele na umuhimu namene.

2 Vanu vânatindana, kwa nfanu munu yumo kupapatana na ing'ulupa yake àona kuva ànahululula chihi kulya kila chinu, henga yunji kupapatana na idabadangi ya ing'ulupa yake àlya chihi dimbowa dya mahamba.

3 Bahi ayula àlya vilyo vyammalele anansalau aneyo akálya vilyo vyammalele. Uchocho, kwa aneyo akálya vilyo vyammalele ánannyukùmù aneyo àlya vilyo vyammalele kwa kuva Nnungu àninkubali.

4 Wako ulyani mpaka ulinge kunnyukumu ntumishi wanga munu yunji? Nang'olo Nnungu njo amaite, ikàva àtenda saana au ànalikoha. Na kwa kuhululihwa na Nang'olo, ànayambukilwa.

5 Munu ànahululula kutenda kuva, liduva fulani lya chidini nni lya mana namene kupunda maduva lanji, henga munu yunji ànahululula kulavalanga maduva lammalele kuva lànalinganana. Bahi kila munu atende muchi chalo-jwa na ntima wake.

6 Munu woheyo amwabûdu Nnungu nniduva lyalyona nang'e kuva lya mana kupunda liduva linji, àtenda uchocho uchinga ankatapalile Nang'olo. Na munu àlya kila chakulya, àtenda uchocho uchinga ankatapalile Nang'olo, kwa kuva, ànshukulu Nnungu kwajili ya chakulya chalya. Na munu alekile kulya chakulya fulani, àtenda uchocho uchinga ankatapalile Nang'olo, kwa kuva nanang'e uchocho ànshukulu Nnungu.

7 Kwa kuva, nanga munu woheyo muhwetu alâma kwajili yake mwene, na wala nanga munu àhwa kwajili yake mwene.

8 Ikàva tùnalama, tùlama kwajili ya Nang'olo, na ikàva tùnahwa, tùhwa kwajili ya Nang'olo. Na ikàva tùnalama au ikàva tùnahwa, hwetu tuvammalele nni tuvanu tùvá Nang'olo.

9 Bahi ing'anya ya anelyo, Kilisto ánihwa na kufufuka uchinga apate kuva Nang'olo wa vanu vammalele, yani vomi na vahwile.

10 Hambi ing'anya ntwani nano wako ùnnyukumu nkúkulupila nnyako? Na ing'anya ntwani wako ùnsalau nkúkulupila nnyako? Kwa kuva, hwetu tuvammalele tùmbeimila muyo mwa chiteng'u cha Nnungu cha hukumu.

11 Mmalemba Lanaswe, Nang'olo Nnungu achidoni,

“Muhiu Nangu nni Nnungu nimwene umi, bahi, kila munu àmbetindivala malundi muyo mwangu, na kila munu achiyambukile kuva nangu nni Nnungu.”

<sup>12</sup> Bahi kila munu muhwetu àmbelitetela mwene muyo mwa Nnungu.

*Unankoheje nkúkukupila nnyako*

<sup>13</sup> Bahi tunahwenehe kuhukumilana kavila tuvene kwa tuvene. Henga amulanga kuleka kutenda vitukutuku vimbevakohêja vanu vanji au ku-vayanguha mmasambi.

<sup>14</sup> Kwa kuva ngùlundene na Nang'olo Yesu, nangu ñnimala mwelehu kuva nanga chakulya chohecho chîva najisi kupapatana na asili yake. Henga ikâva munu àchivalangila chakulya fulani kuva najisi, bahi kwanga nang'e chakulya anecho chîiva najisi.

<sup>15</sup> Ikâva wako ùmpwateha ntima nkúkukupila nnyako ing'anya ya chakulya chiulya, bahi wako ukálojwa na itamwi ya Nnungu. Únakubàli kuntenda nkúkukupila nnyako ahochele ing'anya ya chakulya chiuchona wako kuva halali kuliwa, kwa kuva Yesu Kilisto ánihila kwajili yake.

<sup>16</sup> Bahi unavatende vanu vanji vakutongolele lahakalenge ing'anya ya kulya chakulya chiuchona wako kuva halali kuliwa.

<sup>17</sup> Kwa kuva, Ufalume wa Nnungu ukáyamba mambo la kulya na kukimbila, henga ùyamba haki na amani na ihangaladi yahumya Umumu Wanaswe.

<sup>18</sup> Bahi munu woheyo antumikîla Kilisto kwa kuvalongoleja vanji, aneyo ànkatapalila Nnungu na ànakubaliwa na vanu.

<sup>19</sup> Bahi tukalehe namene kutenda vitukutuku víida na amani na kututenda tuhwingihane muing'ulupa.

<sup>20</sup> Unaondonge madengo la Nnungu la kun'denga munu muing'ulupa ing'anya ya chakulya. Vyakulya vyammalele halali kuliwa, henga nni ubaya kwakuwe kulya chakulya chimbentênda nkúkukupila nnyako ayangukile mmasambi.

<sup>21</sup> Nni chinu chambone namene kuleka kulya inyama na kukumbila divayi na kutenda chitukutuku chohecho chimbentênda nkúkukupila nnyako ayangukile mmasambi.

<sup>22</sup> Bahi chikamulihe muntima wako chinu anecho chukukupila kuyamba mambo anelo, umale chihi wako na Nnungu wako. Wasa munu ayula akáhukumika muntima mwake kwa chinu chàchitenda.

<sup>23</sup> Henga munu avêle na lipamba kwa chakulya chalya, Nnungu ànannyukumu kwa kulya, kwa kuva kulya kwalya kukápapatana na ing'ulupa yake. Na munu atênda chinu chohecho bila kupapata chakulupila, aneyo átenda masambi.

## 15

*Namuna ya kuvatendela vanu vanji*

<sup>1</sup> Hwetu tuhwingîle muing'ulupa, tùlembelewa tutwalilane na idabadangi ya avala vakávele na dimongo muing'ulupa. Tunatende chihi vitukutuku vitukatapalila tuvene.

<sup>2</sup> Henga kila munu muhwetu àlembelewa ankatapalile nnyake kwa kuntendela lambone uchinga anhwingihe muing'ulupa.

<sup>3</sup> Kwa kuva, ata Kilisto nanga panatendile vitukutuku vichinkatapalîla chihi mwene, ila ávele muchi chilahaula Malemba Lanaswe kuva, “Kuhebula kwammalele kuvakuhebwile wako Nnungu, kùngumatokedile nangu.”

4 Na lammalele lalembwŵije kala Mmalemba Lanaswe, lànilembwa kwajili ya kutuhunda hwetu, uchinga kwa kupililila kwetu na kukamywa mitima kwa indila ya Malemba Lanaswe, tuhwehehe kuva na lilolelo.

5 Bahi Nnungu avêng'a vanu dimongo dya kupililila na kutujwa ntima, anyululihe mwenu kuva na likudungilo ulimo akuno umutenda chanatendile Yesu Kilisto.

6 Anepo nni mwenu mmammalele pamumbekuva na ntima umo na lidi limo lya kuntumbyanga Nnungu, Atata wa Nang'olo wetu Yesu Kilisto.

#### *Malove Lambone kwa vanu vammalele*

7 Bahi pwechelana mmene kwa mmene malinga Kilisto champwechedile mwenu kuva mmake, uchinga Nnungu apate kutumbyangwa.

8 Kwa kuva, nînyaulilanga kuva, Kilisto ánavatumikila Vayahudi uchinga apate kulanguja ikulupiki ya Nnungu, na adila ahadi divanapewije anyakala va Chiyahudi dipate kutimila,

9 na uchinga na vanu vakávele Vayahudi vapate kuntumbyanga Nnungu kwa chididi chake, malinga chiilembwije Mmalemba Lanaswe kuva, "Ching'ati vanu vakávele Vayahudi nîmbekutumbyanga, na kukuimbila dihimu dya imbili ya lina lyako."

10 Uchocho, Malemba Lanaswe làhaua kuva, "Mwenu mmanu mukávele Mmayahudi, hangalala pamo na vanu vake."

11 Kavila làhaua kuva, "Mwenu mmanu mukávele Mmayahudi, nnombolele Nang'olo, nnombolele nang'e mwenu mmanu mmammalele."

12 Kavila Isaya àhaua kuchidoni, "Nnikolo lya Yese àmbehumila munu, ambevatawâla vanu vakávele Vayahudi, na anevo vanu vâmbekuva na lilolelo ing'anya yanga nang'e."

13 Bahi Nnungu wa lisingilo lyetu, ammumbajange mwenu ihangaladi yammalele na amani kwa kuva mûnankulupila. Anepo njo pamumbeumbalwa mwalehu na lilolelo kupitila dimongo dya Umumu Wanaswe.

#### *Kutumika kwanga Paolo*

14 Mmakukulupila avangu, nangu nimwene ngúvele na uhakika kuva, mwenu mûniumbalwa na uwambone na mûnilamala lammalele lamulembelewa kulatenda, bahi mûnahulula chihi kuhundana mmene kwa mmene.

15 Henga sehemu dyohe m'baluwa aino ñninnembila bila kuyopa uchinga ninkumbusange kavila mambo fulani. Ngûtendile uchocho ing'anya ya inema yaning'ile Nnungu,

16 ya kuva ntumishi wa Yesu Kilisto kwa vanu vakávele Vayahudi. Ngûkola madengo la chikuhani la kuyanajaja Malove Lambone uchinga vanu vakávele Vayahudi vapate kukubaliwa na Nnungu kwa kuhahulwa na Umumu Wanaswe. Na vâmbekuva muchi sadaka ikubaliwa na Nnungu.

17 Bahi kwa kulundana kwangu na Yesu Kilisto, nahulula chihi kulilombolela ing'anya ya madengo alano langunkolela Nnungu.

18 Henga nikambelinga kulilombolela kwamba chinu chohecho, chikà nave chihi achila chachitendile Yesu Kilisto kupitila nangu uchinga vanu vakávele Vayahudi vapate kumpilikana Nnungu. Átendile uchocho kupitila malove langu na matendo langu,

19 yani kupitila dimongo dya vimaiho vya masaibu na lakukanganya, na dimongo dya Umumu wa Wanaswe. Bahi kutandikila ku Yelusalemu mpaka

chilambo cha ku Iluliko, ñnihubili kila pachinu Malove Lambone lamwâmba Kilisto.

<sup>20</sup> Na likudungilo lyangu ni kuyanaja Malove Lambone kila pachinu pavakanambipilikana Malove Lambone lamwâmba Kilisto. Ngükudungidile uchoho uchinga nnadenge munsingi waudengile munu yunji,

<sup>21</sup> malinga chilembwije Mmalemba Lanaswe kuva, “Vanu vakánambiyanjijwa Malove Lambone lamwâmba Yesu, vachivala-male.

Na vanu avala vakánambipilikana, vachivapilikane.”

*Paolo àkudungila kuhwika ku Loma*

<sup>22</sup> Aneyo njo ing'anya inangutendile ngudivilwe kwida kwenu kwa kuvilinganya.

<sup>23</sup> Henga kwa vino ñnimalila madengo langu kwa m'bali auno wa chilambo, na kwa kuva kwa vyaka vyohe ngùvele na hamu ing'ulu ya kwida ku Loma unannolanga.

<sup>24</sup> Ngùlolela kutenda uchocho panimbekuva unguhwena ya ku Isipaniya. Natamwa namene kwonana na mwenu, koka nguhangalale pamo na mwenu kwa maduva kadiki, na natamwa namene kupata nsada wenu kwajili ya mwanda wangu.

<sup>25</sup> Henga vino ngùhwena ya ku Yelusalemu hoti unaveng'a nsada vakúkulupila va aneko.

<sup>26</sup> Kwa kuva, vakúkulupila va ku Makedoniya na va ku Akaya vâniamula kuhumya dimali dyao kwa kuveng'a nsada vakúkulupila vanji va aneko ku Yelusalemu, yani avala amahuvani.

<sup>27</sup> Vanang'o vânikatapaliwa kutenda uchocho, na anecho njo chivalongwa vanang'o, kwa kuva, ikâva vanu vakávele Vayahudi vâpwechedile dinujo dya chinnungu dya Vayahudi, bahi na vanang'o vâlembelewa vavahudumile Vayahudi kwa kuveng'a vitukutuku vya chimmili vivasikikidile.

<sup>28</sup> Bahi nikâmalila madengo anelo na kumala kuva vânipwechela kila chinu chichangwije, nguchingupitile kwenu mwenu panimbekuva ñndila unguhwena ya ku Isipaniya.

<sup>29</sup> Nangu ñnimala kuva panimbekwida kwenu mwenu, ñimbekwida na dinujo dyohe namene dya chinnungu kuhaloka kwa Kilisto.

<sup>30</sup> Mmakukulupila avangu, nangu nannuwanga namene kwajili ya Nang'olo wetu Yesu Kilisto na kwajili ya itamwi ya Umumu Wanaswe, lundana na nangu kwa kunguyuwila kwa Nnungu.

<sup>31</sup> Yuwanga uchinga panimbekwika ku Yelusalemu ñnakumulwe na vanu vakúkulupila va nchilambo anecho cha ku Yudeya, na nsada ungupelekeja upate kupwechelewa na vakúkulupila va aneko.

<sup>32</sup> Anepo Nnungu akâtamwa, nguchinguhulule kwida kwenu akuno unguhangalala na kutujana mitima pamo na mwenu.

<sup>33</sup> Bahi Nnungu wa amani, ààve pamo na mwenu mmammalele! Amina.

## 16

*Paolo àvasalimila vanu*

<sup>1</sup> Nangu ñimmaiha kwenu mwenu, nnumbwetu Foiibe ntumishi wa likuwa lya vanu vankulupila Yesu lya ku Kenkileya.\*

\* **16:1** Apano pâlembwije “ntumishi,” lilove ulila litumike kumwamba shemasi mmalemba lanji la Paolo.

<sup>2</sup> Ngũyuwa mumpwechelele kwajili ya Nang'olo, malinga chivalembelewa kutendewa vakukulupila. Nnyangatange kwa chinu chohecho chambesikikila, kwa kuva, nang'e àvayangete vanu vohe pamo na nangu mwalehu.

<sup>3</sup> Nsalimile Pilisila nawi Akila, amadengo avangu mmadengo langa Yesu Kilisto.

<sup>4</sup> Vanang'o vávele tayali kuhwa kwajili ya kuupoha umi wangu, na wala nikee chihi nangu weka nivashukûlu, ila pamo na makuwa lammalele la vanu vankulupila Yesu, la vanu vakávele Vayahudi.

<sup>5</sup> Vasalimile na vanu vankulupila Yesu, vanu vakojâna nng'ande mwavo. Nsalimile nnyanjawagu Apaineto, munu ntandi kunkulupila Yesu Kilisto nchilambo cha ku Asiya.

<sup>6</sup> Nsalimile na Maliya, munu atumbême namene kukola madengo kwajili yenu.

<sup>7</sup> Nsalimile na Andiloniko nawi Yuniya Vayahudi avangu vanahungwije nnilungu pamo na nangu. Vanang'o vânalombolewa namene ching'ati mitume, vanu anevo vâningulongolela nangu kunkulupila Yesu Kilisto, kabla nangu nikânambi.

<sup>8</sup> Nsalimile na Ampiliato, nnyanjawangu unintamwa namene muilundani yetu na Nang'olo.

<sup>9</sup> Nsalimile na Alubano, mmadengo nnyangu mmadengo la Kilisto, na nsalimile nnyanjawangu Sitakisi.

<sup>10</sup> Nsalimile na Apele munu alangujje ikulupiki yake kwa Kilisto. Vasalimile na vanu vammalele vaikâla muing'ande yanga Alistobulo.

<sup>11</sup> Nsalimile na Helodioni Nnyahudi nnyangu, pamo na vanu vammalele vankulupila Nang'olo, vanu va nng'ande mwanga Nalikiso.

<sup>12</sup> Nsalimile na Tilifaina nawi Tilifosa vamahe vatumbâma namene kuntumikila Nang'olo. Nsalimile na nnyanjawangu Pelisi, mmahe akodile madengo lohe kwajili yanga Nang'olo.

<sup>13</sup> Nsalimile na Lufo, munu atandolwejje na Nang'olo, nsalimile na anyokwe Lufo unimmalangila nangu kuva, nanani nnyuvangu.

<sup>14</sup> Nsalimile na Asinkilito nawi Flegoni nawi Helime nawi Patiloba nawi Helima, pamo na vakukulupila vammalele vavêle pamo na vanang'o.

<sup>15</sup> Nsalimile Filologo nawi Yulia nawi Neleya na nnumbuwe Neleya nawi Olimpa, pamo na vakukulupila avao vammalele vavêle pamo na vanang'o.

<sup>16</sup> Salimilana mmene kwa mmene kwa itamwi yanga Kilisto. Makuwa lammalele la vanu vakulupila lânsalimila.

<sup>17</sup> Mmakukulupila avangu, nangu nînyyuwa mulyongolelange na avala vanu vatandilîha mahapukano na kuvahocheja vanu vanji kwa kulatahuka mahundo lamulihundile. Linyemyange kulehu na anevo vanu.

<sup>18</sup> Kwa kuva, vanu malinga anevo nanga pavantumikila Kilisto Nang'olo wetu, henga anevo vâlatumikila chihi matumbo lavo vene. Tena kwa malove lavo la kuutila na la kukumba, vâvalambila vanu vakâmaite.

<sup>19</sup> Vanu vammalele vânimala namuna chimumpilikana Nang'olo, bahi ing'anya ya anelyo nangu nahangalala kwajili yenu. Nangu nalembela namene mwenu mumale kutenda lambone, henga mulinyemye na mambo lahakalenge.

<sup>20</sup> Nnungu wa amani akambetima kunkadambanga Nanchindenga pahi madodo lenu.

Inema ya Nang'olo wetu Yesu Kilisto ìve pamo na mwenu.

<sup>21</sup> Timoseo, mmadengo nnyangu ànansalimila. Lukio na Yasoni nawi Sosipatilo Vayahudi avangu navanang'o vànansalimilanga.

<sup>22</sup> Nangu Telitiyo ngulembile baluwa aino, nkúkulupila nnyenu kwa kulundana na Nang'olo, nansalimilanga.

<sup>23</sup> Mwenedi wangu Gayo angukalibisije nangu nng'ande mwake, na avakalibisa vakúkulupila vammalele kukojana kwave, nanang'e ànansalimila. Nkúkulupila nnyetu Kwalito pamo na Elasto ayula akôndya dimali dya imanga aino, navanang'o vànansalimila.

<sup>24</sup> [Inema yanga Nang'olo wetu Yesu Kilisto iive pamo na mwenu mmam-malele. Amina.]†

<sup>25</sup> Nnungu alombolewe! Nang'e ànahulula kuntendanga mwenu muh-winge muing'ulupa kwa kupitila Malove Lambone languyanjaja. Na ujumbe auno umwâmba Yesu Kilisto, ùnihunukula makudungilo la Nnungu kwenu mwenu mmanu mukávele Mmayahudi. Makudungilo anelo lánipihika kutandikila anepo patandi,

<sup>26</sup> henga vino lánipihuliwa malinga chivanalaujije manabii na kupapatana na amuli yanga Nnungu akávele na ntululilo. Makudungilo anelo lánipihuliwa uchinga vanu vakávele Vayahudi vapate kunkulupila na kumpilikana Nnungu.

<sup>27</sup> Bahi Nnungu weka avêle na lúnda, atumbyangwe kwa kupitila Yesu Kilisto vyaka na vyaka! Amina.

---

† 16:24 Nsitali auno ukapali Mmalemba lanji la kala.



## **Baluwa inandi yanga Paolo yavalembidile Vakolinso Ulongoledi wa baluwa inandi ya Vakolinso**

Baluwa inandi ya Vakolinso ilembwije na Ntume Paolo mmwaka fulani, pepi na mwaka wa 55 kutandikila mwaka wavelekwejiye Yesu Kilisto (sula ya 1:1). Aino nni baluwa inandi n'dibaluwa dimbili dilembwije na Paolo kwa vakukulupila va imanga ya ku Kolinso. Yonekana kuva, Paolo alembile baluwa aino mmahiku lachiikala ku Efeso. Kwa kuva, m'baluwa aino ahawile kuva, ambeikala pa Efeso mpaka paimbehwika Ing'ole ya Pentekoste koka avangele Vakolinso, bada ya kupitila chilambo cha Makedoniya (sula ya 16:5-9).

Baluwa aino nni majibu la Paolo kupapatana na ujumbe wanaupwechedile kuhaloka kwa vakukulupila fulani kwamba mambo lakafala lachitendeka nnikuwa lyavo, mambo anelo nni pamo na mahapukano na umalaya. Imanga ya ku Kolinso inimaikana namene kwa vitendo vya umalaya utolomedile, bahi nanga paikanganwa kwona kuva likuwa lya vanu vankulupila Yesu lya anepo uliva na tabiya malinga anedyo. Uchocho, baluwa inandi ya Vakolinso ivele na sula imaikana namene ilonjelêla itamwi (sula ya 13).

### *Uinjipihwa wa baluwa inandi ya Vakolinso*

1. Sula ya 1:1-9, Paolo avasalimila Vakolinso na kunshukulu Nnungu kwajili yavo.
2. Sula ya 1:10-4:21, Paolo asugulikila ujumbe waupwechedile wamba mahapukano nnikuwa anelyo la vanu vankulupila Yesu va ku Kolinso.
3. Sula ya 5-6, Paolo asugulikila swala lya mahapukano na vitendo vivatendelanila vya kusitakilana vene kwa vene.
4. Sula ya 7-15, Paolo ahumya maelekeso layamba ulombi na kudihumija sadaka disanamu na namuna ya kutenda ibada pamakojano na dinujo dya Umumu Wanaswe na mambo layamba kufufuliwa.
5. Sula ya 16, Paolo amalilila kwa kuhumya maeleso kwamba mambo fulani lavalembelewa vatende, na mambo lannyamba chihi mwene.

### *Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo*

<sup>1</sup> Baluwa aino ihaloka kwang'une Paolo na kwa nkukulupila nnyetu Sositene. Nangu nnitandolwa kuva ntume wanga Yesu Kilisto kwa kutamwa kwake mwene Nnungu.

<sup>2</sup> Ninnembilanga mwenu, mmanu mma Nnungu munkulupila Yesu mma aneko kuimanga ya ku Kolinso, mmanu muhahuliwiye kwa kulundanywa kwenu na Yesu Kilisto, na mutandolwejiye na Nnungu kuva mmanu vake. Uchocho, baluwa aino nni kwajili ya vanu vammalele va kila pachinu vayûwa kwa lina lya Nang'olo wetu Yesu Kilisto, Nang'olo wa tuvammalele.

<sup>3</sup> Ninnyuwilanga inema na amani kuhaloka kwa Atata wetu Nnungu na kwa Nang'olo wetu Yesu Kilisto diive pamo na mwenu.

### *Sukulani*

<sup>4</sup> Ninshukulu Nnungu maduva lammalele kwajili yenu mwenu ing'anya ya inema yake yampele mwenu kwa indila ya Yesu Kilisto.

<sup>5</sup> Kwa kuwa, kwa kulundanywa kwenu na Yesu Kilisto mwenu m̀nìnjaliwa kwa kila namuna, asa kila namuna ya itangodi na kila namuna ya imadi.

<sup>6</sup> Anelyo limaiha kuwa, achila chitunnyaulidile mwenu kumwamba Kilisto nni muhiu.

<sup>7</sup> Bahi uhiku auno umuhwenaha kulindilila kwa hamu ing'ulu kwonekana kwa Nang'olo wetu Yesu Kilisto, nanga pamusikikila inujo yoheyo ya chinungu.

<sup>8</sup> Nang'e njo ambientenda mwenu muhwinge mpaka kuntululilo uchinga munaonekane na likosa lyohelyo nniduva anelyo lyambekwida Nang'olo wetu Yesu Kilisto.

<sup>9</sup> Nnungu achiatende uchocho kwa kuwa, nang'e ànakulupika, na njo anchemile mwenu uchinga mukumilane na Mwanawe Yesu Kilisto Nang'olo wetu.

### *Kuyavanyika kwa vanu vankulupila Yesu*

<sup>10</sup> Mmakukulupila avangu, chonde mbènkunyuwanga kwa lina lya Nang'olo wetu Yesu Kilisto, mupilikanane uchinga lanapwawe mahapukano kwenu mwenu. Mùùve chinu chimo na kukudungila ulamo.

<sup>11</sup> Kwa kuwa, nangu ñnipilikana habali dyenu kuhaloka kwa vanu vanji va nng'ande mwanga Koloe, kuwa mmakukulupila avangu, munalumbana.

<sup>12</sup> Nangu ngùtangola uchocho kwa kuwa, kila munu mmwenu àhaua chihi chakameke mwene. Yunji àhaua kuwa, "Nangu wanga Paolo," na yunji àhaua kuwa, "Nangu wanga Apolo," na yunji àhaua kuwa, "Nangu wanga Petulo," na yunji àhaua kuwa, "Nangu wanga Yesu Kilisto."

<sup>13</sup> Dachi, mùtenda kuwa Kilisto àniyavanyika? Dachi, Paolo njo avambwije munsalaba kwajili yenu? Dachi, mùbatisfije kwa lina lyanga Paolo?

<sup>14</sup> Nangu nanshukulu Nnungu kwa kuwa nikánam'batisfije kananga munu yumo mmwenu ikànavè chihi Kilispo na Gayo.

<sup>15</sup> Bahi nanga munu woheyo ambehulùla kuhaula kuwa mwenu mùbatisfije kwa lina lyangu.

<sup>16</sup> Nni muhiu kuwa, nangu nívbatisfije vanu va nng'ande mwanga Stefana, henga upunda anepo nikámala kuwa pàvele munu yunji ungum'batisfije.

<sup>17</sup> Kwa kuwa, Kilisto akángutumile unabatisa, henga àngutumile unayanjaja Malove Lambone bila kutumila malove la kukumba la lúnda lwa vanu, uchinga ujembe wámba kuhwa kwanga Yesu Kilisto munsalaba unakohe dimongo dyake.

### *Kilisto nni Lúnda na dimongo ya Nnungu*

<sup>18</sup> Kwa kuwa, ujumbe uyámba kuhwa kwanga Yesu munsalaba, kwa avala vahochèla ùvalangiwa chihi kuwa uvelu, henga kwetu hwetu tupôhwa nni dimongo dya Nnungu.

<sup>19</sup> Kwa kuwa, inilembwa Mmalemba Lanawe kuwa, "Nimbekwondonganga lúnda lwa vanu vavèle na lúnda, na kudiyahila kulehu ding'ano dya vanu vavèle na ding'ano."

<sup>20</sup> Àvele kwachi nano mnu avèle na lúnda? Àvele kwachi nano nkúhunda Sheliya ya Musa? Àvele kwachi ayula amaite namene matahukano mmahiku alano? Nnungu ànilanguja lúnda lwa chilambo achino kuwa nni uvelu chihi!

<sup>21</sup> Kwa kuwa, kupapatana na ukulu wa lúnda lwa Nnungu, vanu nanga pavanahulwile kummala Nnungu kwa indila ya lúnda lwavo vene. Henga

Nnungu ànikatapaliwa kuvapoha avala vankulupîla kupitila ujumbe utuyan-jaja, ujumbe wonekâna kwa vanu vavêle na lúnda kuva nni chinu cha chiveleu.

<sup>22</sup> Ing'anya Vayahudi vâlembela valangujwe vimaiho vya masaibu na Vagiliki vâtaha lúnda,

<sup>23</sup> henga hwetu tûhubili kuva, Yesu Kilisto ànivambwa munsalaba. Ujumbe anewo kwa Vayahudi wonekana kuva chinu cha kusunaja na kwa vanu vakâvele Vayahudi vòna chihi uvelu.

<sup>24</sup> Henga kwa avala vachemwîje na Nnungu, ikâva Vayahudi au Vagiliki, Kilisto nni dimongo na lúnda lwa Nnungu.

<sup>25</sup> Kwa kuva, chinu chivalangîwa kuva uvelu wa Nnungu, chivele na lúnda kupunda lúnda lwa vanu, na chinu chionekâna kuva nni ididimangi ya Nnungu, chivele na dimongo kupunda dimongo dya vanu.

<sup>26</sup> Mmakukulupila avangu, himukilanga chimunavele apala patandi pamunachemwije na Nnungu. Ukâpima kwa chipimo cha chimunu, akee vanu vohe mmwenu vanavele na lúnda, na akee vanu vohe mmwenu vâna vele na dimongo, na akee vanu vohe mmwenu vâna vele na vyeo.

<sup>27</sup> Henga Nnungu àvatondwele vanu va chilambo achino vaonekâna kuva mavelu uchinga avataye dihoni avala vavêle na lúnda. Na àvatondwele vanu va chilambo achino vaonekâna kwa vanang'o kuva vakâvele na dimongo dya kutawala, uchinga avataye dihoni vanu vavêle na dimongo dya kutawala.

<sup>28</sup> Nnungu àvatondwele vanu vaonekâna pameho pavanu kuva vakee vanu va hali-hali, vanu va kusalauliwa, vanu vakee vamaana, uchinga ávasulupuhe vanu vaonekâna kuva vamaana.

<sup>29</sup> Àtendile uchocho uchinga munu woheyo analilombolele muyo mwa Nnungu.

<sup>30</sup> Nnungu mwene njo ánnundanije mwenu na Yesu Kilisto, nanang'e ántendile Yesu Kilisto kuva lúnda lwetu. Kwa kupitila kwanga Yesu Kilisto, Nnungu átuvalangidile hwetu kuva tuvambone pameho pake, na kututenda kuva tuvanawe na kutukombola mmasambi.

<sup>31</sup> Malinga chilahaula Malemba Lanawe kuva,

“Munu alembêla kulyona,  
bahi alyonele Nang'olo.”

## 2

### *Lúnda lwa Nnungu*

<sup>1</sup> Mmakukulupila avangu, nangu pannaidile kwenu mwenu unannyu-bilila habali ya ujumbe wa Nnungu upihike, nangu nanga pannatumidile malove la kukamajanga wala lúnda lwa vanu.

<sup>2</sup> Kwa kuva, pannavele pamo na mwenu ngwámwile ngulekane na lam-malele langulamaite, nkuhubili chihi habali dya Yesu Kilisto avambwîje munsalaba.

<sup>3</sup> Nangu ngúvele pamo na mwenu akuno nguvèlè nimpole, ungunnyopa Nnungu na kutetemela.

<sup>4</sup> Mahubili langu na ujumbe wangu nanga pavinavele na lúnda lwa chimunu wala malove la kuvakumba vanu, henga vímaihoa kwa dimongo dya Umumu Wanaswe.

<sup>5</sup> Ngútendile uchocho uchinga ing'ulupa yenu ilisingilè dimongo dya Nnungu, na akee lúnda lwa chimunu.

6 Pamo na anelo, hwetu tütumila malove la lúnda kwa vanu avala vah-wingíle muing'ulupa, henga lúnda anelwo akee lwa chilambo achino, na wala akee lúnda lwa vatawála va chilambo achino vambekwondóngwa.

7 Hwetu tuyanjaja lúnda lwa Nnungu, lúnda lupihíke pameho pa vanu, lúnda lwanakudungidile Nnungu kwajili ya ukulu wetu kabla chilambo chikanaumbwa.

8 Wala nanga nkulu yumo muvakulu va chilambo achino anakameke lúnda anelwo. Kwa kuva, kuikave uvakameka lúnda anelwo vakanam-mambe munsalaba Nang'olo wa ukulu.

9 Malinga chivalembile Mmalemba Lanaswe kuva,

“Wala nanga munu awahíte kuvyona,

wala kuvipilikana,

kananga kuvihimukila muntima mwake,

vitukutuku avila Nnungu vyavavikidile avala vantámwa.”

10 Henga Nnungu ánitupihulila mambo anelo kupitila Umumu wake Wanaswe. Kwa kuva, Umumu Wanaswe ánaloleha kila chinu, ata makudungilo la Nnungu lapihíke mwalehu.

11 Nnani ahulúla kumala mawaso la munu yunji ikánave chihi isungu ivéle nkati mwake? Uchocho, nanga munu amála mawaso la Nnungu ikánave chihi Umumu wa Nnungu.

12 Umumu Wanaswe utumpwechedile akáhaloka nchilambo achino, ila áhaloka kwanga Nnungu uchinga atuhululihe kumala álalá látwing'íle Nnungu.

13 Bahi patunnyaulila mwenu mambo anelo, nanga patutumila malove la lúnda lwa vanu. Henga tütumila malove latuhundwije na Umumu Wanaswe, utuhaulisa uhiu wa mambo la chinnungu kwa malove la chinnungu.

14 Bahi munu atawaliwa na mambo la pachilambo achino akáahulula kulakubali mambo lahalóka kwa Umumu wa Nnungu kwa kuva, álona kuva lachivelu. Munu aneyo akáahulula kulamala mambo anelo ing'anya lakamekeka chihi chinnungu.

15 Munu wa chinnungu ánahulula kulaloleha mambo lammalele, henga nang'e nanga pahukumiwa na munu woheyo.

16 Kwa kuva, Malemba Lanaswe láhaua kuva, “Nnani aumaíte ntima wa Nang'olo? Nnani ahulúla kunnyunda?” Henga hwetu túnivanawo ntima wanga Yesu Kilisto.

### 3

#### *Kuyavanyika kwa vanu vankulupíla Yesu*

1 Mmakukulupila avangu, pannavele pamo na mwenu, nangu nikanahul-wile kutangola na mwenu muchi mmanu mma chinnungu. Henga ngúlemelewa ngutangole na mwenu muchi vanu vatawaliwa na mambo la pachilambo au malinga mmakanunu mmahundo langa Kilisto.

2 Nínkumbijije mavele, na akee chakulya chikamile, kwa kuva, múvele mukánambichihulula anecho chakulya chikamile. Na ata vino mukáchihulula,

3 ing'anya bado mmechinkutawaliwa na mambo la pachilambo. Kwa kuva, wiu na ing'ondo vívele chihi nkupwawa mmwenu. Dachí, mambo anelo lakánguja kuva mwenu mmechinkutawaliwa na mambo la pachilambo, na maikalanga muchi vanu vatawaliwa na mambo la pachilambo?

4 Kwa kuva, kila munu mmwenu átangola chihi lyake, yunji áhaua kuva, “Nangu wanga Paolo,” na yunji áhaua kuva, “Nangu wanga Apolo.” Dachí,

chinu anecho chikálanguja kuva mwenu ñmechinkutawaliwa na mambo la pachilambo achino?

<sup>5</sup> Dachi, Apolo nnani? Na Paolo nnani? Hwetu nni tuvatumishi chihi tuva Nnungu, tuntendíle mwenu mupate kunkulupila Yesu. Kila munu muhwetu àkodile chihi madengo lapewije na Nang'olo.

<sup>6</sup> Nangu napandile dimbeyu, na Apolo nkumwadilangila medi, henga Nnungu nni aditendíle dimele na kukulumuka.

<sup>7</sup> Bahi apânda dimbeyu na ayula amwadilíla medi, vammalele vakávele mana, wamana nni Nnungu ahululíha dimbeyu dimele na kukulumuka.

<sup>8</sup> Ayula apânda dimbeyu na ayula amwadilíla medi vammalele nni chinu chimo, na Nnungu àmbemwing'a kila munu inudyo yake kupapatana na madengo lakodile.

<sup>9</sup> Kwa kuva, nangu na Apolo nni amadengo tùvá Nnungu, na mwenu mùlandanywa na welu wa Nnungu na ing'ande yake.

<sup>10</sup> Kwa inema yaning'ile Nnungu, nangu ngùvele muchi nkúdenga kwenu mwenu. Ngùdengile nsingi malinga nkúdenga avêle na lúnda, akameke kudenga saana. Na hambí munu yunji àdenga muha mwa nsingi anewo, henga kila munu àlembelwa alolehe saana namuna chadenga.

<sup>11</sup> Kwa kuva, nanga munu ahulúla kudenga nsingi wohewo ikànavé chihi aula udengwíje, na anewo nsingi nni Yesu Kilisto.

<sup>12</sup> Munu woheyo ànahulula kudenga muha nsingi anewo kwa kutumila zahabu au madini la dihela au mayanga lagalika au milandi au mahamba au wahi.

<sup>13</sup> Henga liduva lya hukumu nni limbeténda uwonekane uwambone wa madengo la kila munu. Kwa kuva, liduva anelyo pambehumila moto, na anewo moto njo umbeipíma na kulanguja uwambone wa madengo la kila munu.

<sup>14</sup> Ikáva anecho chadengile munu munsingi anewo chikambekupya moto, bahi munu aneyo àmbepwechela inujo.

<sup>15</sup> Henga ikáva achila chadengile munu chimbekupya, bahi munu aneyo àmbepata asala, henga mwene àmbepohwa muchi munu apôhwa mmoto.

<sup>16</sup> Dachi, nkámaite kuva mwenu nni Ing'ande ya Nnungu, na kuva Umumu wa Nnungu àikala nkati mwenu?

<sup>17</sup> Bahi munu akàyondonganga Ing'ande ya Nnungu, Nnungu nanang'e àmbemwondonganga munu aneyo, kwa kuva, Ing'ande ya Nnungu nni yanaswa, na ing'ande aneyo nni mwenu mmene.

<sup>18</sup> Munalilambilange mmene, ikáva munu woheyo mmwenu àlyona kuva àvele na lúnda lwa chilambo achino, àlembelwa alitende kuva muchi livelu uchinga apate kuva na lúnda luhii.

<sup>19</sup> Kwa kuva, lúnda lwa chilambo achino nni uvelu chihi pameho pa Nnungu. Malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva, "Nnungu àtumila ulamba wa vanu valýôna kuva vâvele na lúnda kuva muchi lutambo lwa kuvatanjiha vene."

<sup>20</sup> Malemba Lanaswe làhaua kavila kuva, "Nang'olo ànimala kuva, mawaso la vanu vavêle na lúnda, lakemana."

<sup>21</sup> Bahi munu woheyo analyone ing'anya ya kuva nang'e nni wa munu fulani! Kwa kuva, vitukutuku vyammalele nni vyenu,

<sup>22</sup> ikàva Paolo au Apolo au Petulo\* au chilambo au umi au kuhwa au vitukutuku vipawîje hambi na viïda, vyammalele nni vyenu.

<sup>23</sup> Na mwenu mma Yesu Kilisto, na Yesu Kilisto nni wa Nnungu.

## 4

### *Utumishi wa Mitume*

<sup>1</sup> Bahi vanu vatuvalangile hwetu kuva tuvatumishi tùva Yesu Kilisto, tukamujîwe disili dyanga Nnungu.

<sup>2</sup> Pamo na anelo, chilembelêwa kwa kila munu akamujîwe madengo anelo nni kukulupika.

<sup>3</sup> Henga kwang'une, nkànguhukumu mwenu au vanu vanji anecho chikee chinu, na ata nangu nimwene nikâlihukumu nimwene.

<sup>4</sup> Muntima mwangu nanga chinu chohecho chinguhukûmu, henga alino likâmaiha kuva nangu nni wambone pameho pa Nnungu. Henga Nang'olo nni anguhukûmu nangu.

<sup>5</sup> Bahi munáhukumu kabla uhiku ukànambikamola, lindilila mpaka Nang'olo pambeida. Nang'e àmbepisulanga lammalele lapihîje nnupi na kulavika palangele makudungilo la mitima ya vanu. Anepo njo kila munu pambepwechelela imbili yalembelwa kuhaloka kwa Nnungu.

<sup>6</sup> Mmakukulupila avangu, ngùtangwele malove anelo kwa kutwalila nfano wa Apolo na nangu nimwene, uchinga lààve mahundo kwenu mwenu. Bahi kupapatana na nfano anewo nangu ngùlebela mulihunde mana la malove alano kuva, “Lapapate chihi àlàlà lalembwîje.” Mukàtenda uchocho mukambelyonela munu fulani na kunhebula yunji.

<sup>7</sup> Nnani akupêle wako haki ya kuvahukumu vanu vanji? Dachi, akee Nnungu akupêle vitukutuku vyammalele vyuvenavyo? Ikàva uchocho, mwadachi unalyôna nkuva muchi ukâpewije?

<sup>8</sup> Hambi mwenu mùlyona kuva tayali mùnipata vyammalele vimulembela! Mwenu mùlyona kuva tayali mùjukile mmakupata! Mwenu mùlyona kuva tayali mùjukile mmafalume, ikànava hwetu tukee tuvafalume! Wasa kuikave muhiu umuva mmakulu uchinga na hwetu uchocho tupate kutawala pamo na mwenu!

<sup>9</sup> Kwa kuva, nangu ngwòna kuva Nnungu àtutendile hwetu mitume kuva tuvanu tuvantululilo mwalehu, muchi vanu vahukumiwa kuhwa muyo mwa vanu. Tùvikwije muchi chinu cha kukanganwa, chilôlwa na vanu vammalele va pachilambo pamo na malaika.

<sup>10</sup> Vanu vâtwona hwetu kuva muchi mavelu ing'anya yanga Kilisto, henga mwenu nni mmanu muvêle na lúnda ing'anya ya kulundanywa kwenu na Kilisto! Hwetu nni tuvanu tùvâ kudabadanga, henga mwenu nni mmanu muvêle na dimongo. Mwenu nni mmanu mmakweshimika, henga hwetu nni tuvanu tùvâ kusauliwa!

<sup>11</sup> Mpaka vino, tùvenkubanika na indala na inyota, tùvele na uhou, tùnapanywa na nanga patuvele na pachinu pakuikala.

<sup>12</sup> Tùkola madengo kwa bidi kwa makono letu tuvene. Pavatutangoleta malove lahakalenge, hwetu tùnavabaliki na patubanihwa tùnapililila,

<sup>13</sup> na pavatulambilila tùyang'ula chihi kwa upole. Mpaka hambi tùvalangiwâ chihi muchi miswani ya pachilambo na kila munu àtulola muchi uchafu.

\* 3:22 Apano pàlembwije Kefa, kwamba lina linji lyanga Petulo.

<sup>14</sup> Nangu nikánsembila mwenu malove alano uchinga nintayange dihoni, henga nin'dumange muchi mmanavangu unintamwanga.

<sup>15</sup> Ikánava mùvele na vakunnela alufu kumi mmaisha lenu la Chikilisto, henga mùvele chihi na atata yumo. Kwa kuva, mmaisha lenu la kuva pamo na Yesu Kilisto nangu nni nimmaléke mwenu kwa kunnyubilila mwenu Malove Lambone.

<sup>16</sup> Chonde, mbènkunyuwanga, munguyejange nangu.

<sup>17</sup> Bahi ing'anya ya anelyo, nangu nintuma Timoseo kwenu mwenu. Nang'e nni mwanangu unintamwa na ànakulupika pameho panga Nang'olo. Nang'e achiankumbusange namuna chinimpapata Yesu Kilisto, malinga chinguwahanda vanu vankulupila Yesu va kila pachinu panguhwena.

<sup>18</sup> Vanu vanji mmwenu vànalyona, uvatenda kuva nikámberwongela kavila mwenu.

<sup>19</sup> Henga Nang'olo akàtamwa, nikambetima kwida kwenu mwenu, na anepo nni panimbelyonela nimwene, akee chihi achila chivatangola anevo vanu valyóna, henga pamo na kumala dimongo dyavo.

<sup>20</sup> Kwa kuva, Ufalume wanga Nnangu ukálangujwa chihi kwa malove weka, ila kwa dimongo dya Nnangu.

<sup>21</sup> Hambi mwenu mùlembela chani? Dachì, nguide kwenu na chiboko au nguide na ntima wa itamwi na upole?

## 5

### *Linyemyange na umalaya*

<sup>1</sup> Nangu nakangana kupilikana kuva, kwenu mwenu kùvele umalaya wa kuyoha, na umalaya anewo kananga vanu vakámmaite Nnangu vakánambiutenda. Vànghaulidile kuva, munu yumo mmwenu àonga na mmahe wa atatake!

<sup>2</sup> Mwenu mùhulula dachi kulyona? Mwenu mùlembelwa mulikutangile, na mummuse mmwenu munu aneyo atendile chitendo anecho.

<sup>3</sup> Ikánava kwa mmili ngùvele kulehu na mwenu, henga isungu yangu ìvele pamo na mwenu. Bahi mumale kuva, ñninnyukumu munu aneyo atendile chitendo anecho cha dihoni muchi ngùvele pamo na mwenu.

<sup>4</sup> Bahi pamumbekojana pamo kwa lina lya Nang'olo wetu Yesu, nanani nimbekuva pamo na mwenu kwa isungu, na dimongo dya Nang'olo wetu Yesu ðimbekuva pamo na mwenu.

<sup>5</sup> Bahi pamumbekojana, mùlembelwa munkamudye munu aneyo kwanga Nanchindenga kwa kummusa nnikuwa lya vanu vankulupila Yesu, uchinga asili yake ya chimmili itawalíwa na sambì iondongwe, na isungu yake ipohwe, nniduva alila lyaambeida Nang'olo Yesu Kilisto.

<sup>6</sup> Kulyona kwenu kukeke chinu chambone! Dachì, mukámaite nfano uhaùla kuva, hamila kadiki ìumuha lidonji lyaammalele lya uhu wa ngano?

<sup>7</sup> Bahi lihahulange kwa kuiusa hamila ya machedo ya sambì uchinga mupate kuva muchi lidonji lyahambi likátaijwe hamila, malinga chimulembelewa mùve. Tendanga uchocho kwa kuva, Kilisto tayali ànihumywa kuva sadaka kwajili yetu malinga ungandolo wa Sikukuu ya Pasaka.

<sup>8</sup> Bahi tuihangalalile ing'ole aneyo bila kutumila mikate ivatadile hamila, yani hamila ya sambì na vitendo vihakalenge malinga chivachihangalalila ing'ole aneyo kwa kulya mikate ikátaijwe hamila, yani kuva na ntima wambone na uhiu.

<sup>9</sup> M'baluwa yangu nínembidilenge mwenu kuva, munakundanyike na amalaya.

<sup>10</sup> Nikámba kuva munakundanyike mwalehu na amalaya vammalele va pachilambo, wala vanu vakúng'unuka, wala vakúpakanyola, wala vakúyuwa disanamu. Kwa kuva, ikàchiva uchocho, mwenu múlembelwa muuke nchilambo achino!

<sup>11</sup> Henga vino nínembila kuva, munakundanyike na munu woheyo alichéma kuva nkúkulpila, akáva mmalaya au akáva nkúng'unuka au nkúyuwa disanamu au munu avatongolêla avake malove lahakalenge au munu akalewa, na munu wa kupakanyola. Munu wa uchocho, ata kulya munalye nawe.

<sup>12</sup> Akee madengo langu kuvahukumu vanu vakávele nnikuwa lya vanu vankulpila Yesu. Nnungu njo ambevahukúmu vanu anevo. Henga mwenu múlembelwa muvahukumu vanu vavêle nnikuwa lyenu.

<sup>13</sup> Malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva, “Mmuse mmwenu munu ayula atênda lahakalenge.”

## 6

### *Kusitakilana kwa vanu vankulpila Yesu*

<sup>1</sup> Ikáva munu woheyo mmwenu àpwatene na nkúkulpila nnyake, ìvadachi akansitaki kwa vanu vakámmaite Nnungu badala ya kuhwena kwa vanu vankulpila Yesu vakalamalile?

<sup>2</sup> Dachi, mwenu mukákameke kuva vanu vankulpila Yesu njo vambevahukúmu vanu va chilambo achino? Na ikáva mwenu mùmbechihukumu chilambo, dachi, mukálembelewa kulamalila mambo anelo majoko?

<sup>3</sup> Dachi, mwenu mukákameke kuva tùmbevahukumu malaika? Bahi mwenu múnahulula chihi namene kulamalila mambo la kawaida la mmaisha alano.

<sup>4</sup> Bahi ikáva pàvele na ipwatani mmwenu ing'anya ya mambo la namuna aneyo, mwadachi nano mùlapelekeja masitaka lenu kwa vanu vakávele na mamulaka nnikuwa lya vanu vankulpila Yesu uchinga vakalamalile?

<sup>5</sup> Ngùlatangola anelo uchinga ngupate kuntayangana dihoni. Dachi, nanga munu kananga yumo mmwenu avêle na lúnda lwa kuhulula kulamalila malove la vakúkulpila avake?

<sup>6</sup> Henga badala yake nkúkulpila ànsitaki nnyake, tena lyene alino litendeka muyo mwa vanu vakákulpila!

<sup>7</sup> Uhiu ni kuva, aneko kusitakilana kwa mmene kwa mmene kùmaiha kuva múnilemwa mwalehu! Wasa mutendewe lahakalenge kuliko anelo! Wasa mupakanyolwe dimali dyenu kuliko kutenda anelyo!

<sup>8</sup> Henga mwenu mmene nni muvatendêla avenu mambo lahakalenge na kuvapakanyola dimali dyavo, na vanu umuvatendela uchocho nni vakúlupila avenu!

<sup>9</sup> Dachi, au mukákameke kuva vanu vatênda lahakalenge vakambeulisi ufalume wa Nnungu? Munahochejwe! Vanu vatênda umalaya na vayúwa disanamu na valâla ugoni, na valume valihúmya vene kulombwa na valume avao na valume vavalômba valume avao,

<sup>10</sup> na vakwíva, na vakúng'unuka, na vakukalewa, na vanu vavatongolêla vanu vanji lahakalenge, na vakúpakanyola, vanu anevo wala nanga pavambeulisi Ufalume wa Nnungu.

<sup>11</sup> Mmanji múvele uchocho, henga vino múnihahulwa mwalehu na kutendwa kuva mma Nnungu na kutendwa kuva mmambone pameho pa



Nnungu kwa kulundanywa na Nang'olo Yesu Kilisto na Umumu wa Nnungu wetu.\*

*Miili ya vanu vankulupila Yesu nni dimbandi dyanga Yesu Kilisto*

12 Munu ànahulula kuhaula kuchidoni, “Vitukutuku vyammalele kwang'une nni halali.” Elo, henga akee vitukutuku vyammalele vivèle na faida. Nangu nàkubali kuva, “Vitukutuku vyammalele kwang'une nni halali,” henga nikambetawaliwa na chinu chohecho.

13 Mwenu muhaua kuchidoni, “Chakulya chìnipwawa kwajili ya litumbo na litumbo linipwawa kwajili ya chakulya.” Elo, henga Nnungu àmbevyondonganga vyammalele vivili. Mmili wanga munu ukávele kwajili ya umalaya, ila ni kwajili ya kuntumikila Nang'olo, na Nang'olo njo aichúnga miili yetu.

14 Nnungu ánufuwile Nang'olo Yesu, uchocho achiatufufule na hwetu kwa dimongo dyake.

15 Dachì, mwenu mukákameke kuva miili yenu nni dimbandi dya mmili wa Yesu Kilisto? Dachì, mùtenda nahulula kutwala dimbandi dya mmili wanga Kilisto nkudilundanya na kahaba? Mwiko ikáhululika!

16 Dachì, mwenu mukákameke kuva ayula alundána na kahaba ààva mmili umo na nang'e? Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaua kuva, “Na anevo vavili vàmbekuva mmili umo.”

17 Henga ayula alundanjwe na Nang'olo ààva isungu imo na nang'e.

18 Vitukute vitendo vya chimalaya! Masambi lanji lammalele lalatenda munu lakáukosela mmili wake, henga ayula atènda umalaya, àukosela mmili wake mwene.

19 Dachì, mukákameke kuva miili yenu nni ing'ande ya Umumu Wanaswe aikála nkati mwenu umumpwechedile kuhaloka kwa Nnungu? Bahi mwenu mukee mali yenu mmene.

20 Kwa kuva, mùkombolewije kwa galama ing'ulungwa namene. Bahi vino, itumile miili yenu kwa kuntumbyanga Nnungu.

## 7

*Mambo layamba ulombi*

1 Bahi kwamba mambo àlàlá lamulembile, wasa nnume analombe.\*

2 Henga kwajili ya kulinyemya na umalaya, bahi wasa kila nnume ààve na mmahe wake mwene, na kila mmahe ààve na ntwave.

3 Nnume amwing'e n'jawe ulombi, na mmahe nanang'e amwing'e ntwave ulombi.

4 Mmili wa mmahe ukávele wake weka, henga chalumo na ntwave, na mmili wa nnume naunang'o ukávele wake weka, henga chalumo na n'jawe.

5 Munaimane miili yenu mmene kwa mmene, ikànavé chihi mùnipatana kutenda uchocho kwa mahiku kadiki uchinga mupate wasa wa kulihumya, kwa kufunga na kuyuwa. Anepo munatime kuhimana kavila uyopa Nanchindenga ànapata wasa wa kunninganga ing'anya ya kudidimanga kwenu.

6 Malove laninnyaulilanga vino nni ushauhi chihi akee amuli.

7 Nangu nikanitamwa namene vanu vammalele vaikale chihi bila kulomba, vâàve chihi muchi chinguvele nangu. Henga kila munu àpwechedile

\* 6:11 Apano Paolo àlembile “mulina lya Nang'olo Yesu Kilisto.” Na maeleso layamba lina, lola 1:12.

\* 7:1 Nsitali auno kwa chigiliki ùlembwijé kuva, “Wasa nnume anan'guse mmahe.”

inujo yake mwene kuhaloka kwa Nnungu, yumo inujo ya namuna ai na yunji inujo ya namuna inji.

<sup>8</sup> Bahi avala vakánambilomba na vanannidi nìvahaulila kuva, wasa vaikale muchi chinguikala nangu.

<sup>9</sup> Henga vakànahulule kulichunga vene, bahi valombe, kwa kuva nni wasa munu kulomba kuliko kuukuta tama muntima mwake.

<sup>10</sup> Kwa avala valombene, nìveng'a amuli ihalòka kwa Nang'olo akee kwang'une kuva, mmahe anahapukane na ntwave.

<sup>11</sup> Henga akàhapukana nawe, analombwe kavila, na ikà nave uchocho, bahi apatane kavila na ntwave. Uchocho, nnume nanang'e ananneke n'jawe.

<sup>12</sup> Henga vanu vanji nìvahaulila nangu akee Nang'olo kuva, ikàva nnume akulupìla àvele na n'jawe akákulupila, na aneyo mmahe akákubali kuikalana nawe, bahi ananneke mmahe aneyo.

<sup>13</sup> Uchocho, ikàva mmahe akulupìla àvele na ntwave akákulupila, na aneyo nnume akákubali kuikalana nawe, bahi aneyo mmahe anahapukane na aneyo nnume.

<sup>14</sup> Kwa kuva, aneyo nnume akákulupila àvalangiwa kuva ànihahulwa kwa kupitila kwa n'jawe akulupìla. Na aneyo mmahe akákulupila àvalangiwa kuva ànihahulwa kupitila ntwave akulupìla. Kuikave ikààva uchocho, vavana vao vákavalangwije kuva najisi pameho pa Nnungu, henga hambu Nnungu àvalangila kuva vànihahulwa.

<sup>15</sup> Bahi ikàva ayula akákulupila àlembela kunneka nnyake akulupìla, bahi aneke chihi. Anepo aneyo mmahe au nnume akulupìla nanga pambehungwa. Kwa kuva, Nnungu ànchemile mwenu uchinga muikale kwa amani.

<sup>16</sup> Wako mmahe unkulupìla Yesu, dachi ukákameke kuva inahululika wako kumpoha ntwaló? Na wako nnume unkulupìla Yesu, dachi ukákameke kuva inahululika wako kumpoha n'jalo?

### *Kuikala malinga chimuchemwije nawi Nang'olo*

<sup>17</sup> Henga kila munu àlembelwa aikale kupapatana na chapangiwiye na Nang'olo, na aikale uchila malinga chanavele pachemwije na Nnungu. Na aneyo njo lilaijo lyangu kwa makuwa lammalele la vanu vankulupìla Yesu.

<sup>18</sup> Ikàva nnume àchemwije akuno ayalwikè uchinga ainjile n'dini ya Chiyahudi, bahi analilambilile kuva nanga payalwike. Na ikàva àchemwije akuno akànambiyaluka, bahi anayaluke uchinga ainjile n'dini ya Chiyahudi.

<sup>19</sup> Kwa kuva, kuyaluka au kutoyaluka anecho chikee chinu, ila chilembelèwa nni kudikamula amuli dya Nnungu.

<sup>20</sup> Bahi kila munu aisalile chihi uchila muchi chanavele pachemwije na Nnungu.

<sup>21</sup> Dachi, wako pauchemwije wavele ntumwa? Bahi unayuvale, henga ukàpata wasa wa kuva hulu, utumile.

<sup>22</sup> Kwa kuva, munu woheyo achemwije na Nang'olo Yesu akuno avèlè ntumwa, aneyo munu ààva hulu kwa Nang'olo Yesu. Na munu woheyo anachemwije akuno avèlè hulu, aneyo munu ààva ntumwa kwa Yesu Kilisto.

<sup>23</sup> Mwenu mùkombolewije na Nnungu kwa galama ing'ulungwa namene, bahi munave mmatumwa mma vanu.

<sup>24</sup> Mmakukulupila avangu, kila munu aisalile na Nnungu malinga chanavele apala panachemwije na Nnungu.

### *Vakàlombile na vakàlombwije*

<sup>25</sup> Hambi, kwamba vanu vakánambiwahi kulomba wala kulombwa, nangu nikávele na amuli ihalôka kwa Nang'olo ila ngúhumya chihi ushauhi malinga nimunu ngulembelêwa kukulupilwa kupapatana na chididi chaning'ile Nang'olo.

<sup>26</sup> Bahi kupapatana na kulaga kupwawije maduva alano, nangu ngwòna kuva inikatapala munu aisalile chihi umwomwo mwavelelee.

<sup>27</sup> Ikàva ùnilomba, bahi unalekane na n'jalo. Na ikàva nanga pulombile, bahi unantahe mmahe.

<sup>28</sup> Henga ukàlomba wala nanga paumbetenda sambi, na mwali akàlombwa wala nanga pambetenda sambi. Na anevo valombàna vàmbejojana na ibaniki nchilambo achino, na nangu ngùlembela nin'dumange uchinga mulinyemye na ibaniki aneyo.

<sup>29</sup> Henga mmakukulupila avangu, nangu ngúhauha uvila, uhiku uisalidile ukee wohe. Bahi kutandikila vino vanu valombile vàmbelewa vantumikile Nnungu malinga chivantumikila vanu vakàlombile.

<sup>30</sup> Na vanu vakùta vàave muchi vakákuta, na vanu vahangalàla vàave muchi vakàhangalala, na vanu vasùma vàave muchi vakàisaliwije na chinu.

<sup>31</sup> Na vanu vatumila dimali dya nchilambo achino, vanatawaliwe na dimali anedyo. Kwa kuva, mambo la chilambo achino lànapita.

<sup>32</sup> Nangu ngùlembela mwenu muikale bila kulikambyakambya na mambo la nchilambo achino. Munu akàlombile àlikambyakambya na mambo la Nang'olo Nnungu wataha namuna chamberkatapalila.

<sup>33</sup> Henga nnume alombile àlikambyakambya na mambo la nchilambo achino wataha namuna chamberkatapalila n'jawe,

<sup>34</sup> bahi munu aneyo àlikambyakambya na mambo mavili. Na mmahe akàlombwije au akánambiwahi kulombwa ànahulula chihi kulikambyakambya na mambo la Nang'olo uchinga apate kulihumya mwalehu kuva wanga Nang'olo, kwa mmili wake na isungu yake. Henga mmahe alombwije, àlikambyakambya na mambo la nchilambo achino, wataha namuna chamberkatapalila ntwave.

<sup>35</sup> Ngùtangola malove anelo kwa faida yenu, na akee kwa kulembela nin'divilange. Nangu ngùlembela ninnangujange namuna ya kuikala malinga chiilembelewa uchinga mupate kuntumikila Nang'olo bila uutangwa na mambo lanji.

<sup>36</sup> Ikàva nnume àona kuva nanga pantendela saana mmahe wake wamposa kwa kunnambela namene alale nawe, na akàona kuva inakamajanga kwanga nang'e kulipililila bila kulalana nawe, bahi apitise chihi ulombi na wala nanga pambekwonekana kuva àtendile sambi.

<sup>37</sup> Henga ikàva nnume àniamula muntima mwake bila kukolokohwa na munu woheyo kuva akambelomba, na ikàva ànahulula kuditawala tama dyake, bahi àtenda saana akanalombe.

<sup>38</sup> Bahi valume vaamùla kulomba vátenda saana, henga valume avala vaamùla vanalombe vátenda saana namene.

<sup>39</sup> Mmahe alombwije ànahungwa na ntwave kwa mahiku lammalele la umi wa ntwave. Henga ntwave akàhwa, mmahe aneyo akàhungwa, na akàlembela ànahulula chihi kulombwa na munu woheyo, nnadi àave chihi munu ankulupila Nang'olo Yesu.

<sup>40</sup> Henga nangu ngwòna kuva, wasa kwanga nang'e kuikala chihi bila kulombwa. Anecho njo chingwona nangu, nanangu ngwòna kuva ngùvele na Umumu wa Nnungu.

## 8

*Chakulya chihumijwe sadaka kudisanamu*

1 Na vino kwamba habali ya chakulya chihumijwe sadaka kudisanamu, tûnimala kuva, hwetu tuvammalele tûvele na elimu, henga elimu aneyo ìvatenda vanu valyone, ìla itamwi ìvatenda vanu vavahwingihe vanu vanji muing'ulupa.

2 Munu alyôna kuva ànimala chinu, muhiu munu aneyo nanga pakameke chinu chohecho malinga chalembelewa amale.

3 Henga munu akântamwa Nnungu, aneyo ànimaikana na Nnungu.

4 Bahi kuyamba chakulya chihumijwe sadaka kudisanamu, tûnimala kuva disanamu akee chinu apano pachilambo, na nanga Nnungu yunji ìla yumo weka bahi.

5 Ikànavà vânipwawa vachêmwa milungu pachilambo au kulihunde, na ikànavà vanu vanji vâona kuva milungu nni yohe na anang'olo ni vohe,

6 Henga hwetu tûnimala kuva Nnungu àvele chihi yumo bahi, nanang'e njo Atata, aviumbile vyammalele, na hwetu tûvele na umi kupitila nang'e. Na pàvele chihi na Nang'olo yumo bahi, nanang'e nni Yesu Kilisto, na kupitila nang'e vyammalele vîniumbwa, na hwetu tûvele na umi kupitila nang'e.

7 Henga, akee vanu vammalele vamaite elimu aino. Kwa kuva, vanu vanji vânijevelela kutenda kuva, disanamu nni chinu muhiu. Bahi pavalya chakulya malinga anecho, vâtenda kuva vâdiabudu disanamu anedyo, na kwa kuva vânahukumiwa mmitima yavo ididimânga, vâlyona kuva vâlîtaya unajisi kwa kulya chakulya anecho.

8 Henga chakulya nanga pachimbetutenda tûûve pamo na Nnungu, na tukanalye wala nanga patupwelelewa na chinu chohecho, na tukàlya wala nanga patuyenjewa chinu chohecho.

9 Henga lyongolelange saana namuna chimuutumila uhulu wenu uyopa munavakoheja avala vadidimânga muing'ulupa.

10 Kwa kuva, ikàva munu adidimânga muing'ulupa akàkwona wako uvêle na elimu ùùlya chakulya muing'ande ya disanamu, dachi, ntima wake ukambentenda alye vyakulya vihumijwe sadaka kudisanamu?

11 Bahi ing'anya ya elimu yako, aneyo munu adidimânga muing'ulupa àmbeyahika, na Kilisto ànihila kwajili yanga nang'e.

12 Pamuvakosela uchocho avenu vankulupîla Yesu kwa kuiondonganga mitima yavo ididimânga, anepo mùnkosela Kilisto mwene.

13 Bahi ikàva achila chingulya nangu chînkohēja nkúkulupîla nnyangu, bahi nangu nikambetang'una kavila inyama, uyopa nankoheja nkúkulupîla nnyangu.

## 9

*Madengo la mitume na mamulaka lavo*

1 Dachi, nangu nîkee nimunu nguvêle hulu? Dachi, nangu nîkee nintume? Dachi, nangu nîkâmmwene Yesu Nang'olo wetu? Dachi, mwenu mukee vihepo vyangu mmadengo langu kwanga Nang'olo?

2 Ikànavà vanu vanji vâhaua kuva nangu nîkee nintume, henga nîkee na lipamba kuva mwenu mùnakubali kuva nangu nni ntume. Na kulundanywa kwenu na Yesu kumaiha kuva nangu nintume wanga Nang'olo Yesu.

3 Aino njo iyang'udi yangu kwa avala vatahûka mamulaka langu.

4 Dachi, hwetu tukee na haki ya kupwechela chakulya na kukumbila ing'anya ya madengo letu latukola?

5 Dachi, tukee na haki ya kunnomba mmahe ankulupila Yesu na kupapatana nawe malinga chivatenda mitume vanji pamo na anung'unuvake Nang'olo Yesu na Petulo?\*

6 Au nangu na Banaba bahi njo tulembelêwa kukola madengo kwa makono letu uchinga tupate vitukutuku vitusikikila?

7 Dachi, litiyala ntwani ahwêna kuing'ondo kwa kulilipila mwene? Na nkúlima ntwani akálya vihepo vya welu wake wa mizabibu? Na nchungu ntwani akákumbila mavele la anyama vake?

8 Dachi, ngútangola malove alano malinga chivatangola chihi vanu? Dachi, Sheliya yanga Musa nainang'o ikáhaulá uchocho?

9 Kwa kuva, inilembwa mu Sheliya yanga Musa kuva, "Unannyunge kanya ung'ombe puntumila kupulula vyakulya." Dachi, anepo Nnungu ànyamba chihi ung'ombe weka?

10 Dachi, akátangwele malove anelo kwa kutuyamba hwetu namene? Muhiu alano malove lànilembwa ing'anya yetuhwe. Kwa kuva, munu alíma na aváya, vammalele vavili vâvele na haki ya kulolela kupata chivechavo kuhaloka mmafuno anelo.

11 Kwa kuva, hwetu tùmpele mwenu mambo la chinnungu, dachi mwenu mwóna kuva chinu chikulungwa namene hwetu kupata vitukutuku vya pachilambo kuhaloka kwenu mwenu?

12 Ikáva vanji vâvele na haki ya kupata vitukutuku kuhaloka kwenu mwenu, dachi, hwetu tukee na haki aneyo na kupunda vanang'o?

Henga hwetu nanga patuchilisingila haki aneyo. Badala yake, hwetu tûnapililila lammalele uyopa tûnadivila Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto lànahwike kwa vanu.

13 Dachi, nkákameke kuva avala vakôla madengo mu Ing'ande ya Nnungu vâpata chakulya chavo mu Ing'ande ya Nnungu, na makuhani vatumika pachitala cha Nnungu kuhumya sadaka vâáva na lifungu lyavo lya vitukutuku vya pachitala?

14 Uchocho, Nang'olo ànilajja kuva avala vahubili Malove Lambone vâlembelewa vapate mahitaji lavo kupitila kutanga kwa Malove Lambone.

15 Henga nangu wala nanga pangutumidile haki yoheyo, na nanga pangulemba baluwa aino uchinga nidipate haki anedyo. Kwa kuva, kwang'une nni wasa kuhwa kuliko kudivilwa na munu woheyo kuyamba kulilombolela kwangu kuva, nguhubili bila malipo.

16 Ikáva ngùlahubili Malove Lambone, anecho chikee chinu cha kulilombolela, kwa kuva, nni lijukumu lyaning'ile Nnungu. Na ole wangu nikánalahubili Malove Lambone!

17 Kwa kuva, kuikave ungukola madengo alano kwa kutamwa kwangu nimwene, nikanilolela kupata inujo. Henga kwa kuva nni madengo laning'ile Nnungu, bahi ngùlembelewa chihi ngulatende.

18 Bahi inujo yang'une nni chamani? Inujo yang'une nni aino, kulahubili Malove Lambone bila malipo, yani kulahubili bila kudai haki dyangu dilembelêwa kwa kuhubili Malove Lambone.

19 Kwa kuva, nangu nikee nintumwa wa munu woheyo, henga ngùlitenda kwa muchi nintumwa wa kila munu uchinga nivatende vanu vohe vankulupile Kilisto.

\* 9:5 Munsitali auno ùlembwije Kefa, kwamba lina linji lyanga Petulo.

<sup>20</sup> Kwa Vayahudi, ngúvele muchi Nnyahudi, uchinga nivatende Vayahudi vankulupile Kilisto. Yani kwa avala valôjwa na Sheliya yanga Musa, ngúlitendile muchi ngúlojwa na Sheliya ya Musa uchinga nivapate avala valôjwa na Sheliya ya Musa. Henga nangu nimwene nikálojwa na Sheliya ya Musa.

<sup>21</sup> Kwa avala vakálojwa na Sheliya, ngúlitendile muchi nikálojwa na Sheliya, uchinga nivatende anevo vakálojwa na Sheliya vankulupile Kilisto. Ikee na mana kuva nangu nikákamula Sheliya ya Nnungu, kwa kuva, nangu ngúlojwa na Sheliya ya Kilisto.

<sup>22</sup> Kwa avala vadidimânga muing'ulupa ngúlitendile muchi wakudidimanga uchinga nivatende avala vadidimânga vankulupile Kilisto. Ngúlitendile munu wa kila namuna kwa vanu vammalele uchinga kwa indila yoheyo ngupate kuvapoha vanu.

<sup>23</sup> Ngútenda alano lammalele ing'anya ya Malove Lambone uchinga ngupate kulakumila pamo na vanji.

<sup>24</sup> Dachi, mwenu mukákameke kuva mmasindano la kutukuta, vakútukuta vammalele vânatukuta, henga apâta inujo nni munu yumo tu bahi? Bahi tukutanga uchocho uchinga mupate inujo.

<sup>25</sup> Na kila munu apwâwa mmasindano àtenda masowesi lakamajanga, vâtendanga uchocho uchinga vapate litaji lyondongeka! Henga hwetu tûtenda uchocho uchinga tupate litaji likáondongeka.

<sup>26</sup> Bahi na nangu ngútukuta uchocho, akee muchi munu atukûta bila likudungilo. Nangu nikee muchi nkúpanyana apânya ing'ondi pachinu pakee chinu.

<sup>27</sup> Nangu ngúulagihwa mmili wangu na kuutumikisa. Ngútenda uchocho uchinga bada ya kuvahubilila vanu vanji, nangu nimwene n nave nimunu nikálembewa kupata inujo.

## 10

### *Kudumwa kwa Vaisilaeli ing'anya ya kudiabudu disanamu*

<sup>1</sup> Mmakukulupila avangu, nangu nikátamwa muluvalile kuyamba àlalá lanavahumidile anakuluvetu machedo aneko kulilanga. Vammalele vâchungwa na alila lihunde lichivalongolelela, na vammalele vâyombweke Bahali ya Shamu kwa madodo.

<sup>2</sup> Chitendo cha kulojwa na lihunde na kuyomboka bahali chívele muchi kubatiswa uchinga vâave vanu vanga Musa.

<sup>3</sup> Vanu vammalele vânyilyanga chakulya uchimo cha chinnungu,

<sup>4</sup> na kukumbila chikumbilo uchimo cha chinnungu. Kwa kuva, vâkumbidile medi lanalatendile Nnungu lahume nniyanga alila likulu lya chinnungu lichivapata, na liyanga anelyo lívele Yesu Kilisto mwene.

<sup>5</sup> Henga vanu vohe nnikuwa lyavo, Nnungu nanga panakatapaliwije navo, bahi nkuvawalala, na miili yavo nkuyanjala chihi nnilanga.

<sup>6</sup> Bahi anelo lammalele ni nfano kwetu hwetu, látuduma hwetu tunalatamwe lahakalenge muchi muvanatendeledile vanang'o.

<sup>7</sup> Munadiyuwe disanamu muchi chivanatendile vanu vanji nnikuwa lyavo, malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva, "Vanu vâniikalanga pahi, nkulya na kukumbila, nkuimila na kudivinila disanamu anedyo."

<sup>8</sup> Wala tunatende umalaya muchi chivanatendile vanu vanji muvanang'o, nniduva limo nkuhwanga vanu alufu ishilini na tatu.

<sup>9</sup> Tunanninge Nang'olo muchi chivatendile vanu vanji muvanang'o, nkuhwanga kwa kulumwa na mihongo.

<sup>10</sup> Wala munahinginike muchi chivanahinginike vanu vanji muvanang'o, nkuwalalwa na malaika nkúwalala!

<sup>11</sup> Anelo mambo lammalele lávapete vanang'o uchinga lààve nfano kwe-tuhwe, na anelo lánilembwa uchinga latudume hwetu tuvêle kuntululilo wa mahiku.

<sup>12</sup> Bahi munu woheyo alyôna kuva àniimila saana, alyongolele uchinga anamatoke.

<sup>13</sup> Kulingwa kumulingwa, njo kuvakojje vanu vanji vammalele. Henga Nnungu nni wakukulupika, nang'e nanga pambeleka mulingwe kupunda dimongo dyenu. Pamo na kulingwa, nang'e àmbemwing'anga mwenu indila ya kuhumila uchinga muhulule kupilila.

### *Meza ya Nang'olo na chakulya chihumywa sadaka kwa disanamu*

<sup>14</sup> Bahi mmayanjavangu unintamwanga, linyemyange kudiyuwa disanamu.

<sup>15</sup> Ngútangola na mwenu mmanu muvêle na ding'ano. Amulanga mwenu mmene kwamba alano languhaua.

<sup>16</sup> Hwetu tûnanshukulu Nnungu kwajili ya chikombe chituchitumila patulya Chakulya cha Nang'olo. Patuchitumila chikombe anecho cha inema, dachi, tukálundanywa na myadi yanga Kilisto? Na patuumeya nkate, dachi, tukálundanywa na mmili wanga Kilisto?

<sup>17</sup> Kwa kuva, nkate nni umo na hwetu tuvammalele tûnakumila anewo nkate umo, bahi hwetu tûvele muchi mmili umo, ikánava hwetu tûvele tuvohe.

<sup>18</sup> Lolanga nfano wa Vaisilaeli vene. Dachi, anevo vanu pavachilya sabihu, vakáchikumilana na chitala?

<sup>19</sup> Ngúchidachi nano? Dachi, kwamba achila chihumijwe sadaka kudisanamu ni chinu chivêle na mana yoheyo? Na kwamba anedyo disanamu, dachi, nni chinu cha mana?

<sup>20</sup> Wala kadiki! Chinguhaua nni kuva, vitukutuku vivavihumya sadaka vanu vakánkameke Nnungu vâvahumija anamindenga, akee Nnungu. Nanani nikátamwa mwenu mukumilane na anamindenga.

<sup>21</sup> Nanga pamuhulula kukumbila chikombe cha Nang'olo pamo na chikombe cha anamindenga, na nanga pamuhulula kukumila meza ya Nang'olo na meza ya anamindenga.

<sup>22</sup> Au tûlembela tuntende Nang'olo ààve na wiu? Mûtenda tûvele na dimongo namene kumpunda nang'e?

### *Tendanga lammalele kwajili ya ukulu wa Nnungu*

<sup>23</sup> Panjika pàvele munu ambehaûla kuva, "Vitukutuku vyammalele nni halali," henga akee vyammalele vifâla. Nni muhiu kuva vitukutuku vyammalele halali, henga akee vyammalele vidênga ing'ulupa.

<sup>24</sup> Bahi munu anatahe faida yake mwene, ila faida ya nnyake.

<sup>25</sup> Kila chinu chivasumisa kusakoni mwenu ilya bila kuujauja ing'anya ya kuhukumika mmitima yenu.

<sup>26</sup> Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaua kuchidoni, "Chilambo na vyammalele vivêle nkati mwake nni mali yanga Nang'olo."

<sup>27</sup> Ikáva munu akákulupila àninkumbulanga mwenu, na mwenu nkukubali kuhwena, bahi ilyanga kila chinu chivambemwing'a bila kuujauja ing'anya ya kuhukumika mmitima yenu.

<sup>28</sup> Henga munu akànyaulila kuchidoni, “Chakulya achino chihumijwe sadaka kudisanamu,” bahi munalye ing'anya ya aneyo annyaulidile uchocho, na ing'anya ya kuhukumika muntima.

<sup>29</sup> Nangu nikáhaua kuyamba kuhukumika kwa mitima yenu, henga ngüyamba kuhukumika kwa ntima wa aneyo munu annyaulidile.

Panjika pàvele munu ambeûja kuva, “Ing'anya ntwani ngudivilwe kutenda vitukutuku kupapatana na uhulu wangu ing'anya ya kuhukumika kwa ntima wanga munu yunji?”

<sup>30</sup> Ikàva nangu ngülya chakulya anecho akuno ungunshukulu Nnungu, ing'anya ntwani ngwambike kwa chakulya chingunshukulite Nnungu?”

<sup>31</sup> Bahi chinu chohecho chimutenda, ikàva kulya au kukimbila, tendanga lammalele kwajili ya ukulu wa Nnungu.

<sup>32</sup> Munavakoheje Vayahudi wala Vagiliki wala vanu va Nnungu vankulupila Yesu.

<sup>33</sup> Mùùve muchi nangu ngulinga kuvakatapalila vanu vammalele kwa kila namuna, bila kutaha faida yangu nimwene ila faida ya vammalele, uchinga vapate kupohwa.

## 11

<sup>1</sup> Nguyejange nangu muchi nangu chingunyeja Kilisto.

### *Kuhunika muti*

<sup>2</sup> Nangu ninnombolelanga mwenu ing'anya mùnanguhimukila na kulakamuliha mahundo langu malinga chininyundile.

<sup>3</sup> Henga ngùlebela mumale kuva, Kilisto àvele na mamulaka kwa valume vammalele, na nnume àvele na mamulaka kwa nkongwe wake, na Nnungu àvele na mamulaka kwanga Kilisto.

<sup>4</sup> Bahi nnume woheyo ahunika muti wake pannyuwa Nnungu au pahumya unabii, aneyo àntaya dihoni ayula avêle na mamulaka kwanga nang'e, yani Kilisto.

<sup>5</sup> Na mmahe woheyo akanahunike muti wake pannyuwa Nnungu au pahumya unabii, aneyo àntaya dihoni ayula avêle na mamulaka kwanga nang'e, yani ntwave. Na chitendo anecho chivalangiwa kuva muchi àmowite ulindo.

<sup>6</sup> Kwa kuva, ikàva nkongwe akáahunika muti wake, àlembelewa amowe ulindo wake. Henga ikàva mwòna dihoni nkongwe kuhengula ulindo wake au kumowa, bahi àlembelewa aahunike muti wake.

<sup>7</sup> Nnume akálembelewa kuuhunika muti wake kwa kuva, nang'e nni nfano wa Nnungu na ukulu wa Nnungu, henga nkongwe nni ukulu wanga nnume.

<sup>8</sup> Kwa kuva, nnume akáumbwije kihaloka mwa mmahe, henga mmahe nni aumbwije kihaloka mwa nnume.

<sup>9</sup> Pamo na anelo, nnume nanga paumbwije kwajili yanga mmahe, henga mmahe àumbwija kwajili yanga nnume.

<sup>10</sup> Bahi ing'anya ya anelyo, na kwa kuva malaika vànalola, bahi mmahe àlembelewa ahunike muti wake kulanguja mamulaka lavêle muha mwake.

<sup>11</sup> Bahi kwa kulundanywa kwetu na Nang'olo, mmahe akálihululila bila nnume na nnume akálihululila bila mmahe.

<sup>12</sup> Kwa kuva, malinga mmahe chaumbwije kihaloka mwa nnume, uchocho njo nnume chaverekwa kihaloka mwa nkongwe. Henga vitukutuku vyammalele vihaloka kwanga Nnungu.



13 Bahi amulanga mwenu mmene lya kutenda, dachi ìnakatapala mmahe annyuwe Nnungu akuno akahunikè muti wake?

14 Ata maumbile lene la nnume làlanguja mwalehu kuva nni dihoni kwa nnume kuva na ulindo nnehu,

15 henga nni eshima kwa mmahe kuva na ulindo nnehu. Kwa kuva, mmahe àpewije ulindo nnehu uchinga ahunike muti wake.

16 Henga ikàva munu àmbetahuka malove anelo, bahi amale kuva, hwetu wala makuwa la vanu vankulupîla Yesu nanga patuvele na mihambo inji.

*Ukumbuso wa chakulya cha Nang'olo  
(Matayo 26:26-29, Mako 14:22-25, Luka 22:14-20)*

17 Henga mmalaijo alano lanimwing'anga mwenu, nikambennombolela, kwa kuva, pamukojana nanga pamuvatendela vanu vanji lambone, henga mùvatendela chihi lahakalenge.

18 Kwanza ngùpilikana kuva pamukojana mmanu munkulupîla Yesu, mùnayavanyika. Nanani nakulupîla kuva malove lanji muhiu,

19 kwa kuva, kutindana lasima kupwawe, uchinga vamaikane avala vakubaliwîje na Nnungu.

20 Bahi pamukojana, anecho chakulya chimulya chikee Chakulya cha Nang'olo.

21 Kwa kuva, pamulya, kila munu mmwenu àlya chihi chakulya chake bila kualindilila vanji, nkutenda vanu vanji mmwenu kuva na indala na vanji kukalewa.

22 Dachi, mukàhulula kulya na kukumbila mmakande lenu? Au mùvasalau vanu va Nnungu vankulupîla Yesu na kuvataya dihoni avala vakee na chinu? Dachi, mùlembela ninnyaulilange chani? Dachi, mùlembela ninnombolelange? Wala nikambennombolelanga ing'anya ya anelo.

23 Kwa kuva, nangu ngùpwechedile kuhaloka kwa Nang'olo àlalá malaijo laninnekeledile mwenu kuva, chilo achila Nang'olo Yesu patengelekwije, àtwele nkate,

24 nkunshukulu Nnungu, nkuumeya nkuchidoni, “Auno njo mmili wangu uhúmywa kuva sadaka kwajili yenu mwenu. Bahi tendanga uvila kwa kunguhimukila nangu.”

25 Uchocho, pavamalidile kulya, nkutwala chikombe chivêle divayi, nkuchidoni, “Chikombe achino nni lilailano lyahambi lya Nnungu, limaîhwa kwa myadi yangu. Bahi tendanga uvila kila pamukumbila kwa kunguhimukila nangu.”

26 Kwa kuva, kila pamulya nkate auno na kukumbila nchikombe achino, mùtangasa kuhwa kwanga Nang'olo mpaka pambeida.

27 Bahi kila munu aúlya nkate auno au kukumbila nchikombe changa Nang'olo kwa namuna intâya Nang'olo dihoni, munu aneyo àmbevalangiwa kuva àvele na sambu kwa kuukosela mmili na myadi yanga Nang'olo.

28 Henga kila munu na alyuje mwene hoti, koka aulye nkate auno na kukumbila nchikombe achino.

29 Kwa kuva, munu aúlya nkate na kukumbila nchikombe bila kueshimu mana la mmili wanga Nang'olo, munu aneyo àliplekejija mwene hukumumu ya asabu kwa kulya na kukumbila.

30 Na anecho njo chivatênda vanu vohe mmwenu vadabadange na vanji kuuula na vanji kuhwa.

31 Henga kuikave utuliuja tuvene hoti, wala Nnungu akánatuhukumu asabu.

<sup>32</sup> Henga ikàva Nang'olo àtuhukumu asabu, anepo tùnadumwa uchinga tunahukumiwe asabu pamo na vanu va chilambo achino.

<sup>33</sup> Bahi mmakukulupila avangu, pamukojana uchinga mulye, mùlembelwa mulindane.

<sup>34</sup> Na ikàva muhiu mùvele na indala, bahi ilyanga kukaya kwenu uchinga pamukojana munakojane kwa kulipelekejija hukumu ya Nnungu. Henga kwamba malove lanji laisalidile nguchininnyaaulilange panimbeida.

## 12

### *Dinujò dya Umumu Wanaswe*

<sup>1</sup> Bahi mmakukulupila avangu, nangu nikátamwa munamale kuyamba uhiu wa dinujò dya Umumu Wanaswe.

<sup>2</sup> Mweni mùnimala kuva pamunavele bado kummala Nnungu, mùnikumbika na kuhochejwa kwa kudyabudu disanamu dikátangola.

<sup>3</sup> Bahi ing'anya ya anelyo, ngùlembela mumale kuva, nanga munu alòjwa na Umumu Wanaswe ahulùla kuhaula kuva, “Yesu alaniwe,” na nanga munu ahulùla kuhaula kuva, “Yesu nni Nang'olo,” akànaløjwe na Umumu Wanaswe.

<sup>4</sup> Pàvele dinujò dya namuna dyohe, henga Umumu wa Nnungu adihùmya dyammalele nni uyumo.

<sup>5</sup> Pàvele na namuna dyohe dya kutumika, henga Nang'olo atumikìwa nni uyumo.

<sup>6</sup> Pàvele madengo la namuna dyohe, henga Nnungu avahululìha vanu kulatenda nni uyumo.

<sup>7</sup> Henga kila munu àpewa inujò imaiha kupwawa kwa Umumu Wanaswe, kwa faida ya vanu vammalele.

<sup>8</sup> Kwa kuva, Umumu uyula Wanaswe nni amwìng'a munu yumo dimongo dya kuhunda malove la lúnda na munu yunji dimongo dya kuhunda malove la elimu.

<sup>9</sup> Umumu uyoyo yumo, munu yunji àmwing'a inujò ya ing'ulupa na yunji àmwing'a inujò ya kuvalamya vagonjo.

<sup>10</sup> Munu yunji àmwing'a dimongo dya kutenda masaibu, na yunji àmwing'a dimongo dya kuhumya unabii na munu yunji àmwing'a dimongo dya kupembula mambo, ikàva àlatenda Umumu Wanaswe au nanga. Munu yunji àmwing'a dimongo dya kutangola luga dya kukanganya na yunji àmwing'a dimongo dya kutana luga anedyo.

<sup>11</sup> Mambo alano lammalele àlatenda Umumu uyoyo yumo, àmwing'a kila munu inujò malinga chatamwa mwene Umumu.

### *Mmili umo, henga ùùva na dimbande dyohe*

<sup>12</sup> Kwa kuva, Kilisto àvela muchi mmili umo uvèle na dimbande dyohe. Ikànavá mmili ùvele na dimbande dyohe, henga ùùva chihi mmili umo.

<sup>13</sup> Na hwetu tuvammalele uchocho, tukàva tuvayahudi au tuvanu tukee tuvayahudi, tukàva tuvatumwa au tuvanu tukee tuvatumwa, henga tuvammalele tùbatisijwe kwa Umumu yumo uchinga tùùve mmili umo na hwetu tuvammalele tùpewije Umumu yumo.

<sup>14</sup> Kwa kuva, mmili ukee chihi na imbande imo, henga ùvele na dimbande dyohe.

<sup>15</sup> Ikàchiva likumbatu ulihaula kuva, “Kwa kuva nangu nikee liyanda, bahi nangu nikee wanga mmili,” henga pamo na anelo, likumbatu likànaleke kuva imbande ya mmili.

16 Na ikàchiva likutu ulihaula kuva, “Kwa kuva nangu nikee liso, bahi nangu nikee wanga mmili,” henga pamo na anelo, likutu likánaleke kuva imbande ya mmili.

17 Ikàchiva mmili wammalele ùva liso, úmbepilikana dachi? Na ikàchiva mmili wammalele ùva likutu, úmbenung'ija dachi?

18 Henga Nnungu àdivikile dimbande mummili na kila imbande àivikile malinga chatamwije.

19 Henga dimbande dyammalele dikàchiva imbande imo, mmili ukanap-wawe!

20 Henga ìvele uvila, dimbande ìvele dyohe, henga mmili ùvele umo.

21 Bahi liso likáhulula kulihaulila liyanda kuva, “Wako nikákutamwa!” Wala muti ukáhulula kulahaulila makumbatu kuva, “Mwenu nikántamwanga!”

22 Pamo na anelo, adila dimbande dya mmili dyonekâna kuva dya kud-abadanga nni udyodyo ìvêle na mana.

23 Na dimbande dya mmili ditudyona kuva dikee dya kutumbyangika njo udyodyo dituditumbyanga namene. Na dimbande ditulembela di-naonekane, njo ditudyongolela namene.

24 Henga adila dimbande dyonekâna kuva dya kutumbyangika, anedyo njo dikálebelewa kwongolewa namene. Henga Nnungu mwene àniulundanya mmili, na kuditumbyanga namene adila dimbande dikátumbyangwa,

25 uchinga panàave na kubagulana n'dimbande dya mmili, ila dimbande dyammalele dichungane kila imbande na iyake.

26 Ikàva imbande imo ìniliwalala, bahi dimbande dyammalele ìiula pamo na inang'o. Imbande imo ikàlombolewa bahi dimbande dyammalele ìhangalala pamo na inang'o.

27 Bahi mwenu nni mmili wanga Kilisto na kila munu yumo mmwenu nni imbande ya mmili anewo.

28 Na nnikuwa lya vanu vankulupîla Yesu, Nnungu àvavikile vanu, vatandi mitume na vapili manabii, na vatatu nni vakúhunda, koka vanu vavêle na dimongo dya kutenda masaibu na vanji vavele na inujo ya kulamya na vanji kuvayangata vanu vanji, na vanji kulodya na vanji kutangola luga dya kukanganya.

29 Dachi, vammalele nni mitume? Dachi, vammalele nni manabii? Dachi, vammalele nni vakúhunda? Dachi, vammalele nni vavêle na dimongo dya kutenda masaibu?

30 Dachi, vammalele nni vavêle na inujo ya kulamya? Dachi, vammalele nni vavêle na dimongo dya kutongola luga dya kukanganya? Dachi, vammalele nni vavêle na dimongo dya kutana luga?

31 Bahi lambela namene kupata dinujo dya mana namene. Na vino nimbennanguja indila yambone namene kupunda dyammalele.

## 13

### *Kutamwa*

1 Ata kunguhulula kutangola luga dya vanu na dya malaika, henga nikánavatamwe vanu, ngùvele chihi muchi kengele iûma au likungwa litâya lwasu.

2 Nikàva na inujo ya unabii na kudimala disili dyammalele na kuimala elimu yammalele, na nikàva na ing'ulupa ing'ulu ihulûla kulausa machinga, henga nikánavatamwe vanu, nangu nikee chinu.

<sup>3</sup> Uchocho, nikàhumya dimali dyangu dyammalele nkuveng'a amahuvani, na kuuhumya mmili wangu uyochwe moto, henga nikànavatamwe vanu, nangu nanga chinu chingupàtà.

<sup>4</sup> Itamwi ìntenda munu avapililile vanu vanji, na itamwi ìntenda munu avatendele vanu vanji lambone. Itamwi ikántenda munu avaoele vanu vanji wiu, na itamwi ikántenda munu alitumbyange kwa vanu vanji na itamwi ikántenda munu alyone.

<sup>5</sup> Itamwi ikántenda munu avatendele vanu vanji vitukutuku vya dihoni, na itamwi ikántenda munu alikwete na itamwi ikántenda munu apiyanye kusunala, na itamwi ikántenda munu alavalange lahakalenge latendewije na munu,

<sup>6</sup> na itamwi ikántenda munu alahangalalile lahakalenge, ila ihangalalila vitukutuku vya uhiu.

<sup>7</sup> Itamwi ìtuhululiha hwetu kuhweneha kupililila munamuna yoheyo, na itamwi ìtuhululiha kuhweneha kukulupila munamuna yoheyo, na itamwi ìtuhululiha kuhweneha kulolela munamuna yoheyo, na itamwi ìtuhululiha kuhweneha kulichikulila munamuna yoheyo.

<sup>8</sup> Itamwi ikee na ntululilo. Henga unabii ùmbekuva na ntululilo, na kutangola luga ya kukanganya kùmbekuva na ntululilo, na kumala elimu na kunang'o kùmbekuva na ntululilo.

<sup>9</sup> Kwa kuva, imadi yetu na dimongo dyetu dya kuhumya unabii, vikákamilike.

<sup>10</sup> Henga paumbewika uhiku wa mambo lammalele kukamilika, àlalá lakákamilike làmbepita.

<sup>11</sup> Nangu pannavele nimwana n'joko ngútangola muchi nimwana n'joko, ng'ámeka muchi nimwana n'joko, na ngúliuja muchi nimwana n'joko. Henga pangukulumwike, ñnilaleka mambo la chijokojoko.

<sup>12</sup> Namuna ìtulòlà hambì, ìvele muchi tülola nchilolo chidiyêle, henga anepo lukoto, tùmbelola chihi mwandu. Vino ngùlamaite chihi mambo kadiki, henga anepo lukoto, ñìmbelamala saana mambo lammalele, malinga Nnungu changumala nangu.

<sup>13</sup> Bahi vino, ing'ulupa na lilolelo na itamwi, anevyo ìvele chihi nkup-wawa, henga likulungwa kupunda lammalele nni itamwi.

## 14

### *Ibada itendeke muchi chiilembelewa na kwa mpangilio*

<sup>1</sup> Tumbama namene kutamwana. Uchocho, lembela namene kupata dinujo dya Umumu Wanaswe na asa-asa inujo ya unabii.

<sup>2</sup> Munu atangôla luga ya kukanganya nanga patangola na vanu ìla àtangola na Nnungu, kwa kuva, nanga amála chatangola. Kwa kuhululihwa na Umumu Wanaswe nang'e àtangola mambo la sili.

<sup>3</sup> Henga munu avêle na inujo ya unabii, nang'e àtangola na vanu kwajili ya kuvadenga muing'ulupa na kuvakamya mitima na kuvatuja mitima.

<sup>4</sup> Munu atangôla luga ya kukanganya àlidenga mwene muing'ulupa. Henga munu ahúmya unabii, aneyo àvadenga muing'ulupa vanu vammalele vankulupila Yesu.

<sup>5</sup> Bahi ngùlembela mwenu mmammalele mutangole luga ya kukanganya, henga nikanitamwa namene mùúve na inujo ya unabii. Kwa kuva, munu avêle na inujo ya unabii nni wamana namene kupunda ayula atangôla luga

ya kukanganya, henga vammalele vàmbelinganana akàpwawa munu ahulùla kutana anelo malove latangôla, uchinga vanu vankulupîla Yesu vapate kudengwa muing'ulupa.

<sup>6</sup> Bahi mmakukulupila avangu, nikàida kwenu mwenu na kutangola luga ya kukanganya, imbenfala chamani? Wala nanga faida inimbemwing'a, henga nimbemwing'anga faida nikàtana kuyamba uhunulo wanga Nnungu au elimu au unabii au mahundo fulani.

<sup>7</sup> Tulole nfano wa vyombo vya musiki, malinga chichivele chimbeta au ching'wenya-ng'wenya. Ikàva iumani ya vyombo anevyo ikâtindana, dachi, munu àmbemala dachi luhimu luwombwa?

<sup>8</sup> Lipenga likànaombwe kwa iumi ya kukumbwa, dachi, nnani ambelipanganîha kwa ing'ondo?

<sup>9</sup> Uvila nni chiivele kwenu mwenu. Mukàtangola malove lakàmaika, nnani ambemâla chinu chimutangola? Malove lenu lâmbehwena chihi na lipungo.

<sup>10</sup> Pachilambo pàvele luga dyohe dya tafauti, na wala nanga luga ikee na mana.

<sup>11</sup> Bahi ikàva nanga pangumala mana ya luga yatangola munu fulani, nangu nimbekuva nimmidi kwanga nang'e nanang'e àmbekuva mmidi kwang'une.

<sup>12</sup> Nni uchocho chiivele kwenu mwenu. Kwa kuva, mùnalembela namene kupata dinujo dya Umumu Wanaswe, bahi tumbama namene kupata dinujo diyangâta kuvadenga muing'ulupa vanu vankulupîla Yesu.

<sup>13</sup> Bahi munu atangôla luga ya kukanganya annyuwe Nnungu uchinga apate dimongo dya kutana malove latangwele.

<sup>14</sup> Kwa kuva, nikàyuwa kwa luga ya kukanganya isungu yangu njo iyûwa, henga ding'ano dyangu nanga paditumika.

<sup>15</sup> Ngutende dachi bahi? Nimbeyuwa kwa isungu yangu, henga nimbeyuwa kwa ding'ano dyangu mwalehu. Nimbekwimba kwa isungu yangu, henga nimbekwimba kwa ding'ano dyangu mwalehu.

<sup>16</sup> Ikàva ùnnyuwa chihi Nnungu kwa isungu yako, na anepo pankojano pàvele munu akákameke chutangwele mmaombi lako la kushukulu, àmbehulula dachi kuyambukila "Amina" akuno akákameke luyuwite?

<sup>17</sup> Nni muhiu kuva, maombi lako la kushukulu nni lambone, henga nanga palan'denga munu yunji muing'ulupa.

<sup>18</sup> Nangu nînshukulu Nnungu kwa kuva ngùtangola kwa luga ya kukanganya kupunda mwenu mmammalele.

<sup>19</sup> Henga palikuwa lya vanu vankulupîla Yesu nikanitamwa namene kutangola malove kananga nnyano la kweleweka uchinga nivahunde vanji, kuliko kutangola malove alufu kumi la luga ya kukanganya.

<sup>20</sup> Mmakukulupila avangu, munave na mawaso muchi mmana mmajoko. Henga mawaso lenu lâlembelwa latandeki malinga mmanu mmakulungwa. Na kuyamba kutenda masambi, mwenu mùlembelwa mùùve muchi mmana mmajoko.

<sup>21</sup> Mmalemba Lanaswe Nang'olo àhawile kuchidoni,

"Nîmbetangola na vanu vangu, kupitila vamidi, vanu vakàvele va luga yavo, henga pamo na anelo nanga pavambengupilikana."

<sup>22</sup> Bahi kutangola kwa luga ya kukanganya nni chimaiho cha dimongo dya Nnungu kwajili ya vanu vakànkulupila Yesu, henga akee kwajili ya

vanu vankulupîla Yesu. Na kuhumya unabii nni chimaiho kwajili ya vanu vankulupîla Yesu, henga akee kwajili ya vanu vakânkulupîla Yesu.

<sup>23</sup> Bahi ikâva vanu vammalele vankulupîla Yesu vânikojana pamo, na vanu vammalele nkutandilika kutangola luga dya kukanganya, koka nkwiya vanu vakâkameke chimutangola au vanu vakânkulupîla Yesu, dachi, vakam-behaua kuva mwenu mùvele na ding'apedi?

<sup>24</sup> Henga vanu vammalele vakâva uvahumya unabii, koka nkwiya munu akâkameke au munu akânkulupîla Yesu, âmbekulupihwa na vammalele kuva nang'e nni munu avêle na sambi. Na lammalele lambelapilikana lâmbennyukumu,

<sup>25</sup> na disili dya muntima mwake ðimbepihuliwa, nanang'e âmbetindivala malundi na kumwabudu Nnungu wachidoni, "Muhiu Nnungu âvele pamo na mwenu."

<sup>26</sup> Bahi mmakukulupîla avangu, tuhaule chamani nano? Pamukojana pamo kumwabudu Nnungu, yumo aimbe luhimu na yunji ahunde na yunji ahumye uhunulo uhalôka kwa Nnungu na yunji atangole kwa luga ya kukanganya na yunji atane àlalâ latangolewa. Lammalele latendeke kwajili ya kuvadenga muing'ulupa vanu vankulupîla Yesu.

<sup>27</sup> Vakâpwawa vanu vatangôla luga ya kukanganya, bahi vatangole vavili au vatatu na wala vanapunde, na tena atangole yumo-yumo, na apwawe na munu yunji wa kutana latangolewa.

<sup>28</sup> Henga akanapwawe munu wa kutana, bahi anevo vanu vatangôla luga ya kukanganya vanyalale pankojano wa vanu vankulupîla Yesu, na vatangole chihi chimundamundâ uvatangola na Nnungu.

<sup>29</sup> Na manabii vatangole chihi vavili au vatatu na vanu vanji valapime anelo malove latangolêwa.

<sup>30</sup> Henga ikâva pâvele munu ahumya unabii, na munu yunji nkuhunukuliwa lilove lya Nnungu, bahi ayula ahumya unabii, anyalale.

<sup>31</sup> Kwa kuva, mwenu mmammalele mùnahulula yumo-yumo kuhumya unabii, uchinga vammalele vapate kuhundwa na kukamywa mitima.

<sup>32</sup> Manabii vâlembelewa vaitawale inujo ya unabii ivapewije.

<sup>33</sup> Kwa kuva, Nnungu akee Nnungu wa timbwili, ila nni Nnungu wa amani. Malinga chuuvele nnyambo mmakuwa lammalele la vanu vankulupîla Yesu,

<sup>34</sup> vakongwe vâlembelewa vanyalale chihi nduu mmakojano la vanu vankulupîla Yesu. Vakâluhusiwa kutangola, ila vâlembelewa valivike pahi mamulaka, malinga chiihaua Sheliya.

<sup>35</sup> Ikâva vâvele na chinu cha kuuja, bahi vavauje valume vao kukaya, kwa kuva, nni dihoni kwanga mmahe kutangola pankojano wa vanu vankulupîla Yesu.

<sup>36</sup> Dachi, mùtenda lilove lya Nnungu litandikidile kwenu mwenu au limwidilidile chihi mwenu weka?

<sup>37</sup> Ikâva munu âlyona kuva nang'e nni nabii au nni munu wa chinnungu, bahi amale kuva alano laninnembidile mwenu nni malaijo langa Nang'olo.

<sup>38</sup> Henga munu akanalapilikane malove alano, bahi nanang'e anapilikanwe.

<sup>39</sup> Bahi mmakukulupîla avangu, lembela namene kuhumya unabii, na munavalimbije vanu kutangola luga dya kukanganya.

<sup>40</sup> Henga lammalele latendeke muchi chiilembelewa na kwa kupangilila.

# 15

## *Kufufuka kwanga Kilisto*

<sup>1</sup> Hambi mmakukulupila avangu, ngùlumbela ninkumbusange àlálá Malove Lambone laninnyubilidile, na mwenu nkulapwechela na kulakulupila mwalehu.

<sup>2</sup> Na kwa kupitila Malove anelo Lambone mwenu mùnapohwa ikàva mùnahweneha kulakamuliha. Henga ikà nave uchocho, bahi múkulupidile chihi bule.

<sup>3</sup> Kwa kuva, nangu nímwing'ile mwenu mahundo la muhimu kupunda lam-malele, lannapwechedile nimwene kuhaloka kwa vanu vanji kuva, Kilisto ánihwa kwajili ya disambi dyetu malinga chilahaula Malemba Lanaswe,

<sup>4</sup> na kuva, ánisikwa, na nniduva lya tatu nkufufuliwa, malinga chilahaula Malemba Lanaswe,

<sup>5</sup> na kuva, ánililanguja kwa Petulo, koka nkunalilanguja kwa avala vakuhundwa kumi na mbili.

<sup>6</sup> Na bada ya anelo, nkunalilanguja kwa vakúkulupila avetu vanapundile myatano kwa mwanda umo. Na vanu vohe muanevo vàvele chihi nkulama, henga vanji kadiki vànihwa.

<sup>7</sup> Na bada ya anelo, nkunalilanguja kwa Yakobo, koka nkunalilanguja kwa mitume vammalele.

<sup>8</sup> Pamalidile kulilanguja kwa vanu anevo, nkunalilanguja kwang'une, nangu ínavele muchi mwana avelekwejje kabla myedi yake ikànambihwika.

<sup>9</sup> Kwa kuva, mitume vammalele nni va muhimu namene kupunda nangu, na wala níkálembelewa kuchemwa ntume, ing'anya ínivalagiha vanu va Nnungu vankulupila Yesu.

<sup>10</sup> Henga kwa inema yanga Nnungu, nangu nni ntume vino, na inema yake kwang'une ikà navele chihi chinu chikee na mana. Nangu ngùkodile madengo kupunda vammalele, na wala níkee nangu, ila nni inema yanga Nnungu ikòla madengo pamo na nangu.

<sup>11</sup> Bahi ikàva ngùhubili nangu au vanang'o, tuvammalele tùhubili chihi ujumbe uumo, na mwenu mùniukulupila.

## *Kufufuliwa kwa vanu vahwìle*

<sup>12</sup> Hambi ikàva tùhubili kuva, Kilisto ánifufuliwa kuhaloka kwa vanu vahwìle, ing'anya ntواني vanu vanji mmwenu vàhaua kuva, nanga ufufulo wa vanu vahwìle?

<sup>13</sup> Bahi ikàva nanga ufufulo wa vanu vahwìle, bahi ata Kilisto nanang'e nanga pafufuliwije,

<sup>14</sup> na ikàva Kilisto nanga pafufuliwije, bahi mahubili letu lakávele na mana na ing'ulupa yetu ikee mana.

<sup>15</sup> Pamo na anelo, hwetu twònekana kuva tumasaidi tuvakulambila kumwamba Nnungu, kwa kuva túnashuhudila kuva Nnungu áninfula Kilisto kuhaloka kwa vanu vahwìle. Henga ikàva muhiu kuva vanu vahwìle vakáfufuliwa, bahi muhiu kuva Nnungu nanga pananfufwile Kilisto.

<sup>16</sup> Kwa kuva, ikàchiva muhiu kuva vanu vahwìle vakáfufuliwa, bahi Kilisto nanang'e nanga pafufuliwije.

<sup>17</sup> Na ikàva Kilisto nanga pafufuliwije, bahi ing'ulupa yenu ikee na mana, na mpaka hambu bado mmechinkuwa na masambi.

<sup>18</sup> Bahi ikàva uchocho, vanu vammalele vahwìle akuno uvankulupila Kilisto, vàniahika mwalehu.

19 Na ikàva tùnnolela Kilisto kwa maisha alano la vino weka, bahi hwetu nni tuvanu tuvakuvikiwa chididi kupunda vanu vammalele va pachilambo.

20 Henga nni muhiu kuva, Kilisto ánífufuka kuhaloka kwa vanu vahwíle, na alino límáiha kuva, avala vahwíle navanang'o vàmbeufufuliwa.

21 Malinga kuhwa kuchinaidile kupitila munu yumo, uchocho ufufulo wa vanu vahwíle ùniida kupitila munu yumo.

22 Kwa kuva, malinga chíivele kuva, kupitila Adamu vanu vammalele vànahwa, uchocho kupitila Kilisto vanu vammalele vàmbekuva na umi.

23 Henga kufufuka aneko kùvele na mpango wake. Kilisto nni ntandi kufufuliwa koka vapapate vanu vake, anepo pambeida.

24 Na bada ya anelo, ntululilo wa vitukutuku vyammalele ùmbehwika. Anepo njo Kilisto pambewondonga utawala wammalele, na mamulaka na dimongo dyammalele, koka amwing'e Nnungu Atata Ufalume.

25 Kwa kuva, Kilisto àlembelewa atawale mpaka Nnungu pambevalema amongo vake vammalele na kuvavika pahi madodo la Kilisto.

26 Na mmongo wa ntululilo ámbeondongwa nni kuhwa.

27 Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaua kuva, “Nnungu àmpele mamulaka la kutawala vitukutuku vyammalele.” Henga Malemba Lanaswe palahaua kuva, “Nnungu àmpele mamulaka la kutawala vitukutuku vyammalele,” malove alano làlanguja kuva Nnungu akávalangiwa mmitukutuku anevyo, kwa kuva nang'e njo amwingíle Yesu mamulaka la kutawala vitukutuku vyammalele.

28 Bahi vitukutuku vyammalele pavimbevikwa pahi mamulaka la Kilisto, anepo njo Mwana pambelivika pahi mamulaka la Nnungu amwing'ile mamulaka la kutawala vitukutuku vyammalele uchinga Nnungu avitawale vitukutuku vyammalele.

29 Ikàva vanu vahwíle vakáfufuliwa, dachi vanu avala vabatíswa kwajili ya vanu vahwíle vâlolela kupata chinu ntwni? Na ikàva vanu vahwíle nanga pavafufuliwa, ing'anya ntwani vanu vånabatiswa kwajili yavo?

30 Na hwetu tuvene, ing'anya ntwani tûlivika muhatali kila lisaa?

31 Mmakukulupila avangu, nni muhiu kuva kila liduva nangu ngùpatwa na hatali ya kuhwa! Na ngùmaiha kuva chinu anecho nni muhiu malinga chingumaiha kuva nalinowela kwajili yenu mwenu kwa kulundanywa kwenu na Yesu Kilisto Nang'olo wetu.

32 Ngùpanyene na anyama vakúyoha, yani vanu va apano pa Efeso. Ikàva ngùpanyene kwa makudungilo la chimunu, dachi ngùpete faida ntwani? Na ikàva vanu vahwíle vakáfufuka, bahi, “Leka tulye na kukimbila, kwa kuva nundu tùmbehila.”

33 Munakumbike, “Kuvika chinemba na vanu vabaya, kùtimbanga tabia yambone.”

34 Hihimukanga muchi chimulembelewa, na lekanga kutenda sambu, kwa kuva vanu vanji mmwenu nanga pavammaite Nnungu kananga kadiki. Ngùtongola uchocho uchinga nintayange dihoni.

### *Kufufuka kwa mmili*

35 Panjika munu yunji ànahulula kuuja kuva, “Vanu vahwíle vàmbeufufuliwa dachi? Vàmbekuva na mmili uvêle dachi?”

36 Aneyo nni iuji ya chivelu! Paupanda imbeyu pahi, aila imbeyu ikáhululika kumela ikànahwe hoti.

37 Achila chiupanda pahi nni imbeyu weka, panjika imbeyu ya ngano au imbeyu chihini inji, na akee ntipu umbehumíla lukoto.



38 Henga Nnungu àing'a aneyo mitipu miili yalembela mwene, na kila aina ya imbeyu àhumija ntipu uvèle na mmili wa weka.

39 Miili ya viumbe vyammalele nanga pailandana. Vanu vavele na miili yavo ya weka, na anyama vavele na miili yavo ya weka, na vyuni vavele na miili yavo ya weka, na ahomba na vanang'o vavele na miili yavo ya weka.

40 Uchocho, pavele na miili ya kulihunde na miili ya pachilambo, na ikatapadi ya miili ya kulihunde ikalandana na ikatapadi ya miili ya pachilambo.

41 Ikatapadi ya liduva ikalandana na ikatapadi ya mwedi au ikatapadi ya dinondwa, na ata ikatapadi ya dinondwa nainang'o inatindana.

42 Uvila njo chiimbekuva pavambefufuliwa vanu vahwile. Malinga chivele imbeyu, mmili usikwa muulongo akuno uvèle na hali ya kukandika, henga paufufuliwa uùva na hali ikákandika.

43 Mmili ùnasikwa akuno uvèle muhali ikákatapele, na ùfufuliwa akuno uvèle muhali ya kukatapala, usikwa akuno uvèle muhali ya kudidimanga, na ùfufuliwa akuno uvèle muhali ya dimongo.

44 Ùsikwa mmili wa chimunu, henga paufufuliwa uùva mmili wa chinnungu. Ikáva pavele mmili wa chimunu, bahi pavele na mmili wa chinnungu.

45 Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaua kuva, "Munu ntandi, Adamu, nkutendeka kuva chiembe chivèle na umi," henga Yesu, Adamu wa ntululilo, nni imumu ivèng'a vanu umi.

46 Henga mmili ulongoledile kwida akee aula wa chinnungu ila nni aula wa chimunu, koka nkwiida aula wa chinnungu.

47 Munu ntandi Adamu, ámbwije kwa ulongo wa chilambo achino, henga Yesu, Adamu wavili, nang'e àhaleke kulihunde.

48 Vanu vammalele va chilambo achino valandana na ayula aumbwije kwa ulongo, na vanu va kulihunde valandana na ayula ahaléke kulihunde.\*

49 Malinga chitulandene na ayula aumbwije kwa ulongo, nni uchocho chitumbeladana na mmili wa ayula ahaléke kulihunde.

50 Mmakukulupila avangu, chinu chingulambèlà kutangola nni achino, miili yetu iumbwije kwa inyama na myadi ikáhulula kutwala mapala la Ufalume wa Nnungu muhali aneyo, yani miili yetu ya kukandika ikáhulula kutwala mapala la Ufalume ukee na ntululilo.

51 Hambi pilikananga, nangu nìnyaulilanga mwenu sili kuva, pambeida Yesu hwetu tunkulupila Yesu, akee tuvammalele tumbekúhwa, henga tuvammalele tumbepindikulanywa.

52 Kupindikulanywa aneko kumbetendeka kwa kupiyanya, malinga chilakapila meho, muuhiku aula ulimbeumana lipenga lya ntululilo. Kwa kuva, lipenga palimbeumana, vanu vahwile vambefufuliwa na kuva na hali ikáhululika kuhwa kavila, na hwetu tuvammalele tumbepindikulanywa.

53 Kwa kuva, lasima mmili wa kukandika upindikulanywe kuva mmili ukákandika, yani mmili wa kuhwa lasima upindikulanywe kuva mmili ukáhwa.

54 Bahi mmili auno ukandika paumbepindikulanywa kuva mmili ukákandika, yani mmili wa kuhwa paumbepindikulanywa kuva mmili ukáhwa, anepo njo palimbetimila alila lilembwije Mmalemba Lanaswe kuva, "Kuhwa kunilemwa na ushindi."

55 "Wako kuhwa, ushindi wako úvele kwachi?"

\* 15:48 Paolo pahaula vanu va kulihunde, àvayambá vanu vánkulupila Yesu.

Wako kuhwa, dimongo dyako dya kuwalala ðivele kwachi?"

<sup>56</sup> Kuhwa kùpata dimongo dya kuwalala ing'anya ya kupwawa kwa sambu, na sambu ipata dimongo dyake ing'anya ya kupwawa kwa Sheliya ya Musa.

<sup>57</sup> Henga ashukuliwe Nnangu atwîng'a ushindi kwa indila yanga Nang'olo wetu Yesu Kilisto!

<sup>58</sup> Bahi mmakukulupila avangu unintamwanga, hwinganga wala mutatikinyike. Hweneha kuntumikila Nang'olo maduva lammalele akuno umumala kuva madengo la kukamajanga lamukola kwajili ya Nang'olo lakambekuva muchi chinu chikee mana.

## 16

### *Nchango kwajili ya vanu vankulupîla Yesu va ku Yelusalemu*

<sup>1</sup> Hambu kuyamba aula nchango kwajili ya vanu vankulupîla Yesu va imanga ya ku Yelusalemu, na mwenu tendanga uchocho malinga chinilalajije makuwa la vanu vankulupîla Yesu la chilambo cha ku Galatiya.

<sup>2</sup> Kila liduva lya Jumapili, kila muni mmwenu àlebelewa ahapule ðihela kadiki kupapatana na chapata koka akondye, uchinga munalebelewe kutenda nchango kwa mwanda umo uhiku aula unimbekuva nangu ng'amwèlè.

<sup>3</sup> Na nangu panimbeida, nîmbeveng'a baluwa dya kuvamaiha vanu vamubevatandola mmwenu, uchinga vapelekeje dinujo dyenu ku Yelusalemu.

<sup>4</sup> Na ikàlebelewa na nangu nguhwene, bahi, vânapapatana na nangu.

### *Makudungilo la Paolo*

<sup>5</sup> Nguchinguide unannolanga mwenu bada ya kupitila chilambo cha ku Makedoniya, kwa kuva ngùkudungila kupitila ku Makedoniya.

<sup>6</sup> Panjika nîmbeikala pamo na mwenu kadiki, na ikàhululika nîmbeikala na mwenu mpaka kumalilika mahiku la chipwepwe, uchinga mupate kunyungata kuhweneha na mwanda wangu kwoheko kunimbehwena.

<sup>7</sup> Kwa kuva, nikátamwa kwonana na mwenu kwa kupita chihî, henga Nang'olo akátamwa, ngùlolela kuikala na mwenu kadiki.

<sup>8</sup> Henga nîmbeikala apano pa Efeso mpaka palimbehwika liduva lya ing'ole ya lichela, ichêmwa Pentekoste.

<sup>9</sup> Kwa kuva, apano ngùpete wasa nkulu wa kukola madengo lavèle na mana, ikànava vanu vangutahûka vavele vohe.

<sup>10</sup> Henga Timoseo akàida kwenu, mpwechelange saana uchinga anayope mmwenu, kwa kuva nang'e àkola madengo la Nang'olo muchi nangu nîmwene.

<sup>11</sup> Bahi anapwawe muni wa kunhebula, henga nnyangatange ahwenehe na mwanda wake kwa amani, uchinga ahulule kuuila kavila kwang'une, kwa kuva mbèn-kunnindilila, nang'e pamo na vakulupîla avetu vanji.

<sup>12</sup> Na kunnyamba nkùkulupila nnyetu Apolo, nangu ñninnyuwa namene aide kwenu mwenu, nang'e pamo na vakulupîla avetu vanji, henga akanatamwije kwida vino, ila àmbeida pambepata wasa.

### *Malove la ntululilo*

<sup>13</sup> Mùùve meho, na imilanga dedede muing'ulupa, mulikamyange na mulihwingihe.

<sup>14</sup> Tendanga mambo lammalele kwa itamwi.

<sup>15</sup> Mmakukulupila avangu, mwenu mùnimimala Stefana pamo na vanu va nng'ande mwake, vanang'o nni vanu vatandi kunkulupila Yesu nchilambo

cha Akaya, anevo v`anilihumya kuvatumikila vanu vankulup`ila Yesu. Bahi nannyuwanga namene,

<sup>16</sup> vapilikanile vanu malinga anevo, na vammalele vatum`ika mmadengo alano kwa kutumbama.

<sup>17</sup> Nanani nahangalala kwa kupwawa kwa Stefana na Folitunato na Akaiko apano, kwa kuva kupwawa kwavo k`ulele muchi kupwawa kwenu.

<sup>18</sup> V`aniuhangalaja ntima wangu na mitima yenu mwalehu. Bahi v`eshimu vanu malinga anevo.

<sup>19</sup> Makuwa lammalele la vanu vankulup`ila Yesu la chilambo cha ku Asiya l`anansalimila. Akila na Pilisila pamo na vanu vankulup`ila Yesu vako`jana nng`ande mwavo, v`anansalimila namene, ing`anya hwetu nni utuvamo kwa kulundana na Nang`olo.

<sup>20</sup> Vak`ukulupila avetu vammalele va apano, v`anansalimilanga. Na mwenu uchocho, pamusalimiana langujanga itamwi ya chinnungu.

<sup>21</sup> Aino nni salamu inguilemba kwa nkono wangu nimwene, nangu Paolo.

<sup>22</sup> Ik`ava munu woheyo ak`antamwa Nang`olo, alanike! Nang`olo wetu, ida!

<sup>23</sup> Inema yanga Yesu Nang`olo `ive pamo na mwenu.

<sup>24</sup> Nantamwanga mwenu mmammalele, ing`anya hwetu nni utuvamo kwa kulundana na Yesu Kilisto.

## **Baluwa yavili yanga Paolo yavalembidile Vakolinso Ulongoledi wa baluwa yavili ya Vakolinso**

Baluwa yavili ya Vakolinso ilembwije na Ntume Paolo mmwaka wa 55 au 56, kutandikila mwaka wavelekwejiye Yesu Kilisto (sula ya 1:1). Aino nni baluwa yavili n'dibaluwa dituvenadyo dilembwije na Paolo kwa likuwa lya vakukulupila va ku Kolinso. Vatalamu va Bibiliya vakulupila kuva, pàvele na baluwa inji ikáonekana kwa kuva Paolo ànilonjelela m'baluwa aino musula ya 2:3-4. Yònekana kuva, baluwa aneyo itumwije ching'ati baluwa inandi ya Vakolinso na baluwa aino yavili ya Vakolinso. Baluwa aneyo yònekana kuva yavele na malove la kukalipa namene, henga nanga patuvele na kumbukumbu yoheyo ya baluwa aneyo yaitambulenge Ntume Paolo musula ya 2:3-4. Baluwa aino yavili ya Vakolinso inahululika kuva àilembile panavele ku Makedoniya (sula ya 2:13).

Baluwa yavili ya Vakolinso nni baluwa ya namuna ya weka kabisa kwa kuva itanga namene kwamba mambo lohe lamwamba Paolo mwene na namuna chalapwechedile mambo anelo. Paolo àtanga kwamba ihangaladi yake ihalokene na habali dyambone dyadipwechedile kuhaloka kwa Tito, habali divayamba vakukulupila va ku Kolinso. M'baluwa aino tũpata mahundo la nkati namene kwamba swala lya kuhumya malinga chiinkat-apalila Nnungu. Musula ya 8 na 9 Paolo àhumya malaijo la kutendeka kwa michango ya dihela uchinga divayangate vakukulupila vavèle ku Yelusalemu. Yònekana kuva mitume fulani vakulambila vakanavele va nnikuwa anelyo lya vakukulupila vátumidile chuki ivanapandikijije nnikuwa lya vakukulupila uchinga Paolo anakulupilike. Anevo vanu vátendile uchocho uchinga vapaté wasa wa kukubalika kwa Vakolinso. Vánilinga kuvatenda vanu kuva na lipamba na mamulaka lachitume langa Paolo, na chinu anecho njo chinantendile Paolo atangole malove lavele na dimongo kuntululilo wa baluwa aino kumaiha mamulaka lake kuva, nang'e nni ntume wanga Yesu Kilisto.

### *Uinjipihwa wa chitabu chavili cha Vakolinso*

1. Sula ya 1:1-7, Paolo àtandilika kulemba baluwa yake kwa kuvasalimila vakukulupila.
2. Sula ya 1:8-7:16, Paolo àlonjelela kwamba mabadiliko la mwanda wake, na kwamba habali dyadipwechedile kwamba Vakolinso, na kwamba namuna Vakolinso chivaipwechedile baluwa aila ya ching'ati.
3. Sula ya 8:1-9:15, Paolo àhumya malaijo kwamba nchango wa dihela dya kuvayangata vakukulupila vavèle ku Yelusalemu.
4. Sula ya 10:1-13:10, Paolo àtetela utume wake, na kuvaduma Vakolinso kwamba mwanda wake unavele pepi.

### *Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo*

<sup>1</sup> Baluwa aino ihaloka kwang'une Paolo na kwa nkukulupila nnyetu Timoseo. Nangu Paolo ngujukile kuva ntume wanga Yesu Kilisto kwa kutamwa kwake mwene Nnungu, ninnembila mwenu mmanu munkulupila Yesu mma aneko kuimanga ya ku Kolinso pamo na vakukulupila vammalele vavèle chilambo chammalele cha ku Akaya.

<sup>2</sup> Nangu nĩnyuwila mwenu inema na amani ihalõka kwa Nnungu Atata wetu na kwa Yesu Kilisto Nang'olo wetu, diĩve pamo na mwenu.

*Paolo ànshukulu Nnungu*

<sup>3</sup> Alombolewe Nnungu, Atata wanga Nang'olo wetu Yesu Kilisto, Atata avêle na chididi. Nang'e nni Nnungu wa kila namuna ya itujwi ya ntima.

<sup>4</sup> Hwetu patulaga, nang'e ànatutuja mitima yetu, uchinga na hwetu tupate kuvatuja mitima vanu vanji pavalaga, kwa itujwi uila itupwechedile kuhaloka kwa Nnungu.

<sup>5</sup> Kwa kuva, malinga chitukumila mmaisha letu ibaniki yanabanike Kilisto, njo uchocho Nnungu chahalija kuituja mitima yetu kupitila kwa Yesu Kilisto.

<sup>6</sup> Ikàva hwetu tùnalaga, bahi nni kwajili ya kutujwa na kupohwa kwenu. Na ikàva tùnatujwa, nni kwajili ya kutujwa kwenu, uchinga mupate dimongo dya kupililila kulaga ukula kutulaga hwetu.

<sup>7</sup> Hwetu tùnimala kuva lilolelo lituvenalyo kwenu mwenu nni lya uhiu, kwa kuva, tùnimala kuva, malinga chimulagihwa muchi chitulagihwa hwetu njo uchocho chimumbetujwa mitima muchi hwetu chitutujwa mitima na Nnungu.

<sup>8</sup> Mmakukulupila avangu, hwetu tùlembela muimale ibaniki itunabanike kuchilambo cha ku Asiya. Ibaniki aneyo ìnitupunda changa, mpaka ukata tama ya kulama.

<sup>9</sup> Nni muhiu kuva, hwetu tuvene túlyona kuva tùhwena unahwa. Bahi aneyo nkututenda hwetu tunalisingile tuvene, ila tulisingile chihi Nnungu àvafufula vanu vahwile.

<sup>10</sup> Nnungu ànitupoha muhatali aneyo ing'ulu ya kuhwa, na achiatupohe kavila. Na hwetu tùnannolela kuva achiatupohe kavila,

<sup>11</sup> akuno mwenu umutuyangata kwa kutuyuwila. Bahi inema itumbepata kupapatana na kuyuwa kwa vanu vohe ìmbekuva ing'anya ya vanu vohe kunshukulu Nnungu kwajili yetu.

*Paolo àhumya ing'anya ya kuyeweja mwanda wake*

<sup>12</sup> Chinu chituhulula kulilombolela nni kuva, hukumu ya mmitima yetu ìnatumaiha kuva tùniikala pachilambo kwa kukulupika na kwa uhiu utujaliwije na Nnungu. Hwetu nanga patunalojijwe na lúnda lwa chimunu, henga kwa inema yanga Nnungu, na tùlatendile anelo lammalele asa kwenu mwenu.

<sup>13</sup> Bahi n'dibaluwa dyetu tùnnembila mwenu vitukutuku vimumbehula kuvisoma na kuvyelewa. Nanani ngùlolela kuva muchimutwelewe mwalehu,

<sup>14</sup> ikànava kwa vino mùtwelewa chihi kadiki. Bahi nniduva alila lyambeuya Nang'olo wetu Yesu muchimulyone kwajili yetu malinga hwetu chitumbelyona kwajili yenu.

<sup>15</sup> Kwa kuva, ñnimala kuva mwenu mùlinowela hwetu, bahi ngúkudungidile kwida kwenu mwenu hoti uchinga mupate faida myanda mivili.

<sup>16</sup> Ngúkudungidile ngùpitile kwenu mwenu mmwanda wangu wa kuhwena kuchilambo cha ku Makedoniya, na panimbekuva unguuya nimpitile kavila, uchinga munguyangate kwajili ya mwanda wangu wa kuhwena kuchilambo cha ku Yudeya.

<sup>17</sup> Dachi, pannayewejije mwanda wangu ngwónekene muchi nimunu wa kudumbadumba? Dachi, pangupanga mipango yangu mùtenda kuva nangu

ngùlojwa na ding'ano dya chimunu mpaka nguhaule “Elo” na “Nanga” kwa mwanda uwowo umo?

<sup>18</sup> Henga malinga Nnungu chakulupika, bahi, àlalá latunnyaulilanga mwenu nni lakukulupika, akee malove lakuhaula “Elo” na “Nanga” kwa mwanda uwowo umo.

<sup>19</sup> Kwa kuva, Yesu Kilisto, Mwana wanga Nnungu, anahubiliwije kwenu mwenu kwa indila yang'une na Sila\* na Timoseo, nang'e akanavele munu wa “Elo” na “Nanga,” ila nang'e maduva lammalele ávele chihi munu wa “Elo” ihalôka kwa Nnungu.

<sup>20</sup> Kwa kuva, nang'e njo atimîsa ahadi dyammalele dya Nnungu. Uchocho, patuyambukila “Amina,” amina yetu inahwika kwa Nnungu kupitila Yesu Kilisto uchinga Nnungu atumbyangwe.

<sup>21</sup> Bahi mwene Nnungu àtutenda tuhwinge pamo na mwenu kwa kulundanywa kwetu na Kilisto, nanang'e mwene njo atutondwêle.

<sup>22</sup> Na àvikile chimaiho kwetuhwe chimaîha kuva hwetu nni tuvanu vake kwa kummika Umumu Wanaswe mmitima yetu kuva malinga chivikilo.

<sup>23</sup> Nnungu njo shahidi wangu, nang'e àniumala ntima wangu! Bahi ing'anya ya kummikilanga chididi, nangu ngúkudungidile nnauyile kavila ku Kolinso uyopa nankalipilanga namene.

<sup>24</sup> Hwetu tukátamwa tutumile dimongo kwamba ing'ulupa yenu, kwa kuva mùnihwanga muing'ulupa. Henga tûlembela tutumike pamo na mwenu uchinga mupate kuhangalala.

## 2

<sup>1</sup> Bahi ngúkudungidile nnapanganike kavila mwanda unji umbentênda mwenu muyuvale.

<sup>2</sup> Kwa kuva, ikàva nangu nìmbennyuvaja mwenu, hambi nnani ambenguhangalâja kavila nangu, ikà nave chihi mwenu uninnyundahije?

<sup>3</sup> Njo mana nìnnembidile baluwa aila kwa kuva nikanatamwije kwida kavila kwenu mwenu koka nguyuvajwe na vanu vachilembelewa vanguhangalaje. Nangu ñnimala kuva panguhangalala, na mwenu mmam-malele mùnahangalala.

<sup>4</sup> Kwa kuva, ninnembidile akuno isungu yangu uipwateka na kuhinginika muntima wangu akuno ungukuta mihodi. Nangu nanga pannakudungidile ninnyuvaje, henga ngúlembela mupate kumala namuna chinintamwanga.

### *Kusamehe*

<sup>5</sup> Pàvele munu atendîle mambo la kuyuvaja, henga aneyo munu nanga panguyundahije nangu namene kupunda channyundahije mwenu mmam-malele, na nangu nikátamwa ngukalipe namene.

<sup>6</sup> Asabu yapete munu aneyo kuhaloka kwa vanu vohe mmwenu, ñantosa.

<sup>7</sup> Bahi vino, wasa kunsamehe na kuntuja ntima uchinga anakate tama mwalehu ing'anya ya kuyuvala namene.

<sup>8</sup> Bahi nannyuwanga namene munnanguje aneyo munu itamwi yenu.

<sup>9</sup> Makudungilo langu la kunnembila baluwa aila ngúlembela ninninge uchinga ngupate kumala ikàva mùvele tayali ungupilikana kwa kila chinu.

<sup>10</sup> Mukànsamehe munu kwa chinu chohecho, nanani uchocho ñninsamehe munu aneyo. Kwa kuva, ikàva pàvele chinu chohecho cha kusamehe, nasamehe muyo mwanga Kilisto kwa faida yenu,

\* 1:19 Nsitali auno ùlembwîjé Silwano, kwamba lina linji lya Sila

<sup>11</sup> uchinga Nanchindenga anapate indila ya kutukumba. Kwa kuva, tũnimala makudungilo lake.

### *Vatumishi va lilailano lyahambi*

<sup>12</sup> Bahi pangukamwele kuimanga ya ku Tolowa unahubili Malove Lambone langa Kilisto, Nang'olo áning'ile wasa ukatapele wa kutumika aneko.

<sup>13</sup> Henga pamo na anelyo, űniyuvala namene ing'anya nanga pannankojije nkúkulupila nnyangu Tito. Bahi aneko nkulailana chihi na vanu va imanga aneyo, nangu nkuhwena chilambo cha ku Makedoniya.

<sup>14</sup> Henga Nnungu ashukuliwe, kwa kuva kwa kulundanywa kwetu na Kilisto nang'e átutendile hwetu kuva matwala vake na kutulongolelela mmaduva lammalele mmaandamano la ushindi wa Kilisto. Na nang'e átutumila hwetu kuyanajaja habali dya kummala Kilisto kila pachinu, na habali anedyo divele muchi liumba lya mahuta la kunung'ila.

<sup>15</sup> Kwa kuva, Nnungu átwona hwetu kuva muchi liumba lya mahuta la kunung'ila livatênda vanu vammale Kilisto. Henga vanu vapôhwa na vanu vayahika, vâpilikana chàake liumba anelyo.

<sup>16</sup> Kwa vanu vayahika hwetu tûvele muchi liumba lya kuhwa liîda na kuhwa, henga kwa vanu avala vapôhwa hwetu tûvele muchi liumba lya umi liîda na umi. Bahi nanga munu ahulûla kutimisa madengo la namuna aneyo kwa dimongo dyake mwene.

<sup>17</sup> Bahi hwetu tukee muchi vanu vanji valisumîsa lilove lyanga Nnungu kwa ulamba kwajili ya faida yao. Henga kwa kuva Nnungu nni atutumile, hwetu tûhubili chihi lilove lya Nnungu kwa ntima wambone na kwa mamulaka la Yesu Kilisto, akuno Nnungu watwona.

## 3

<sup>1</sup> Panjika mwenu mùtenda kuva hwetu tûlilombolela kavila kwenu mwenu, henga akee uchocho. Vanu vanji pavambeida kwenu mwenu vâlembelwa vâave na baluwa ya kulombolewa au kupata baluwa ya kulombolewa kwa vanu vanji kuhaloka kwenu mwenu, henga hwetu tukâlembelwa kuvanadyo.

<sup>2</sup> Mwenu mmene mùvele muchi baluwa yetu ya kulilombolela, ilembwîje mmitima yetu imaikâna na kusomwa na vanu vammalele.

<sup>3</sup> Imaikana mwalehu kuva mwenu nni baluwa ilembwîje na Kilisto, kupapatana na utumishi wetu. Baluwa aino ikâlembwîje kwa wino, henga ilembwîje kwa Umumu wanga Nnungu avêle na umi. Na baluwa aneyo nanga pailembwîje mmibao vya mayanga, henga ilembwîje mmitima ya vanu.

<sup>4</sup> Tûtangola malove anelo ing'anya ya lilolelo lituvenalyo kwa Nnungu kwa indila ya Kilisto.

<sup>5</sup> Na tukâhaua kuva hwetu tûnalihululila tuvene kutenda chinu chohecho, henga dimongo dya kuhulula kwetu dihaloka kwa Nnungu.

<sup>6</sup> Nang'e njo atuhululîha hwetu kuva tuvatumishi tûvâ lilailano lyahambi. Lilailano anelyo likee lya Sheliya ilembwîje, ila nni lilailano lya Umumu Wanaswe. Kwa kuva, Sheliya ilembwîje liida na kuhwa, henga Umumu Wanaswe âida na umi.

<sup>7</sup> Sheliya ya Musa ilembwîje mmibao vya mayanga. Ikânavâ ntululilo wake wâtendihije kuhwa, henga ihwikile kwa Vaisilaeli ivèlè na ukulu nkulu namene. Kwa kuva, Musa pâidile na Sheliya kwa Vaisilaeli, Vaisilaeli nanga pavanahulwile kulola kumeho kwa Musa ing'anya kumeho kwake

kúnang'anyima. Na ing'anyimi aneyo yavele chihi ya uhiku kadiki. Bahi ikáva utumishi wa achila chinatendihije kuhwa kutendeke kwa ukulu nkulu namuna aneyo,

<sup>8</sup> bahi, utumishi wa Umumu Wanaswe ùmbepunda kuva na ukulu nkulu namene.

<sup>9</sup> Bahi ikáva utumishi uvapelekejija vanu hukumu ya asabu úvele na ukulu, dachi utumishi uvatênda vanu vavalangiwe kuva vambone pameho panga Nnungu ukambepunda kuva na ukulu nkulu namene?

<sup>10</sup> Ni muhiu kuva, aula ukulu únang'anyime machedo ukábulula kulin-gananywa na ukulu wa vino úva nkulu namene.

<sup>11</sup> Bahi ikáva Sheliya ínavele chihi ya uhiku kadiki ípete ukulu, bahi àlalá lakávele na ntululilo làvele na ukulu nkulu namene.

<sup>12</sup> Bahi kwa kuva tùvele na lilolelo anelyo, hwetu tùtangola bila kuyopa.

<sup>13</sup> Hwetu tukátenda muchi Musa chachihunika kumeho kwake kwa chita-mbala uchinga Vaisilaeli vanayone idiyali na imaliliki ya aila ing'anyimi.

<sup>14</sup> Henga ding'ano dyavo díniidopywa kumala. Kwa kuva, mpaka nelu Vaisi-laeli pavavisoma vitabu vya Lilailano Iya Kala, ding'ano dyavo dihweneha chihi kuva muchi dihinikwije na chitambala uchila. Na chitambala anecho chímbeuswa chihi kwa munu alundánywa na Kilisto.

<sup>15</sup> Na mpaka nelu, kila pavasoma mmitabu vya Sheliya ya Musa, mitima yavo úva muchi inihinikwa na chitambala.

<sup>16</sup> Henga munu pampindikukila Nang'olo, chitambala anecho chínuswa.

<sup>17</sup> Bahi “Nang'olo” njo Umumu Wanaswe, na pachinu pávèlè Umumu wanga Nang'olo, anepo njo pavèle na uhulu.

<sup>18</sup> Bahi hwetu tuvammalele tuhunukuliwije kumeho, tùanguja ukulu wa Nnungu muchi chilolo chíchilanguja chimbwehedi changa munu mwene. Bahi Nang'olo, yani Umumu Wanaswe ànatupindikulanya hwetu uchinga tulandane nawe, na kutupitisha kuuka muukulu umo mpaka ukulu unji úva nkulu namene.

## 4

### *Hasina ya kulihunde muvyombo vya ulongo*

<sup>1</sup> Bahi Nnungu, kwa chididi chake, àtwing'ile utumishi auno, na ing'anya ya anelyo hwetu tukákata tama.

<sup>2</sup> Tùnilahita mambo la sili la dihoni, na wala nanga patuikala kwa ulamba, wala kulichenjeuha lilove lyanga Nnungu. Ila kwa kùumaiha uhiu palangele, hwetu tùlombolewa muntima mwa kila munu, akuno Nnungu watwona.

<sup>3</sup> Henga ikáva Malove Lambone latuyanajaja lànihinikwa, làhinikwije chihi kwa avala vahochêla.

<sup>4</sup> Nanchindenga, nnungu wa chilambo achino ànidiputaja ding'ano dya vanu vakánkulupila Yesu, uchinga vanapate kuwona nng'anje nkulu wa Malove Lambone, yani ujumbe uyamba ukulu wanga Kilisto. Na Kilisto njo nfano uhiu wanga Nnungu.

<sup>5</sup> Kwa kuva, nanga patuyanajaja habali dyetu hwetu tuvène, ila tùyanajaja kuva, Yesu Kilisto njo Nang'olo, na hwetu tuvène nni tuvatumishi venu kwajili yanga Yesu.

<sup>6</sup> Kwa kuva, Nnungu anatangwele kuva, “Nng'anje ulangaje nnupi,” nang'e njo alangajije mmitima yetu uchinga tuumale ukulu wa Nnungu wonekana kumeho kwanga Yesu Kilisto.



<sup>7</sup> Hwetu tûvele chihi muchi vyombo vya ulongo, vyombo vitaŷjwe nng'anje anewo nkulu, uchinga imaike kuva dimongo anedyo ding'ulu dihaloka kwa Nnungu na wala akee kwetu hwetu tuvene.

<sup>8</sup> Hwetu tûnapambikijwa kwa kila namuna, henga nanga patubobana, na ikânava tukámala Iya kutenda, henga tukákata tama,

<sup>9</sup> tûnalumbatwa, henga Nnungu akátuleka weka, tûnamatohijwa pahi, henga tukáondongeka.

<sup>10</sup> Kupitila kubanika kwetu, kila uhiku miili yetu ihweneha chihi kukumila kuhwa kwanga Yesu uchinga vanu vanji vawone umi wanga Yesu kupitila miili yetu.

<sup>11</sup> Kwa kuva, kila uhiku hwetu tuvêle na umi wa Yesu, tûûva muhatali ya kuhwa kwajili ya Yesu uchinga vanu vanji vawone umi wake kupitila miili yetu ya kuhwa.

<sup>12</sup> Aino ìvele na mana kuva, hwetu tûvele tayali kuhwa uchinga mwenu mupate kuva na umi.

<sup>13</sup> Malemba Lanaswe làhaua kuva, “Ñnikulupila, njo mana ñnitangola.” Na hwetu uchocho, tûûva na ing'ulupa uila, njo mana tûnatangola.

<sup>14</sup> Tûnimala kuva ayula anufufwîle Nang'olo Yesu, àmbetufufula na hwetu uchinga tûûve pamo na Yesu na kutuvika muyo mwake pamo na mwenu.

<sup>15</sup> Anelo lammalele latendêka nni kwajili ya faida yenu. Lânatendeka uchinga inema yanga Nnungu ihaliye kuvahwikila namene vanu vohe. Na vanu vâmbenshukulu namene Nnungu, na Nnungu àmbehalija kutumbyangwa namene.

<sup>16</sup> Bahi ing'anya ya anelo, hwetu tukákata tama. Ikânava miili yetu ñaondongeka, henga disungu dyetu ditendwa kuva dyahambi kila liduva.

<sup>17</sup> Hwetu twòna kuva kubanika kutubanika nni kwajili ya chihi na nni kwa maduva chihi kadiki, ing'anya kubanika anekwo kûmbetwing'a ukulu upîta lammalele látulolêla, ukulu ukávele na ntululilo.

<sup>18</sup> Ing'anya hwetu tukávilolela avila vyonekâna, ìla tûvilolela avila vikáonekana. Kwa kuva, vyonekâna nni vya maduva chihi kadiki, henga avila vikáonekana nni vya vyaka na vyaka.

## 5

<sup>1</sup> Kwa kuva, miili yetu ìlandanywa na migongwe ituikala apano pachilambo kwa uhiku kadiki. Henga migongwe aino paimbekwondongwa, tûnimala kuva, Nnungu achiatwing'e ding'ande dya kuikala aneko kulihunde, yani miili yahambi. Ding'ande anedyo didengwa na Nnungu mwene, akee vanu. Na ding'ande anedyo nni dya vyaka na vyaka.

<sup>2</sup> Na hambi kwa kuva tûikala mmigongwe aino, tûyaha mitima akuno utulindilila kwa hamu ing'ulu kuikajwa n'ding'ande dyetu dya kulihunde.

<sup>3</sup> Kwa kuva, tukáuwala mmili anewo wa kulihunde, tukambekwonekana kuva muchi disungu dikávele na mmili.

<sup>4</sup> Nni muhiu kuva, kwa uhiku auno utuikala mun'gongwe auno wa pachilambo, tûyaha mitima kwa kutemwa. Hwetu tûyaha mitima, akee chihi ing'anya ya kuva tûlembela miili yetu ya pachilambo iuswe, henga tûlembela tuwale miili ya kulihunde, uchinga miili yetu ya kuhwa imilwe na umi ukee na ntululilo.

<sup>5</sup> Nnungu mwene njo atutayalishêje kwa mapindikulanyo anelo, na kumika Umumu Wanaswe nkati mwetu àave chivikilo cha àlalá látuungulidilê.

6 Bahi maduva lammalele hwetu nanga patutikinyika. Tùnimala kuva patuikala mummili auno, nanga patuikala nkaya yanga Nang'olo.

7 Na lammalele látutèndà tùlatenda chihi kwa ing'ulupa akee kwa kulona.

8 Hwetu tukátikinyika, na tukanitamwa namene kuuleka mmili auno na kuhwena unaikala nkaya yanga Nang'olo.

9 Henga makudungilo letu ni kunkatapalila Nang'olo, ikàva tùikala mummili wa pachilambo apano au kulihunde.

10 Kwa kuva, hwetu tuvammalele lasima tuimile muyo mwa chiteng'u cha hukumu changa Kilisto, uchinga kila munu apwechele malipo kupapatana na matendo lake lambone au lahakalenge lalatendile panavele mummili wake.

### *Kupataniswa na Nnugu kwa indila yanga Kilisto*

11 Hwetu tùnimala kuva ni lasima kunnyopa Nang'olo, njo mana tùnatumbama kuvautanga vanu vanji. Nnugu ànitumala mwalehu, nanani ngùlolela kuva na mwenu mmene mùnitumala mwalehu.

12 Hwetu tukàlilombolela kavila kwenu mwenu, ila tùlembela tumwing'ange mwenu ing'anya ya kulyona kwajili yetu. Kwa kutenda uchocho, muchimuhulule kupata malove la kuvayang'ula avala valyòna ing'anya ya mambo laonekàna, na wala akee ing'anya ya àlálà lavèle mmitima yavo.

13 Ikàva twònekana kuva tùvele na ding'apedi, nni kwajili yanga Nnugu, na ikàva tùvele na ding'ano, bahi nni kwa faida yenu mwenu.

14 Kwa kuva, itamwi yanga Kilisto ituloja hwetu tukubàli kuva, munu yumo bahi nni anahwile kwajili ya vanu vammalele, na anelyo livele na mana kuva vammalele vákumila kuhwa kwake.

15 Nang'e ánihwa kwajili ya vanu vammalele, uchinga avala vâva na umi, vanààve na umi kwajili yavo vene, henga kwajili ya ayula ahwile na kufufuka kwajili yavo.

16 Bahi kutandikila vino, hwetu nanga patunnoleha kavila munu woheyo kupapatana na ding'ano dyetu dya chimunu. Na ikànavà tùnnoleha Kilisto kupapatana na ding'ano dyetu dya chimunu, henga kwa vino tukánnoleha kavila kupapatana na hali aneyo.

17 Munu woheyo akàlundanywa na Kilisto ààva chiumbe cha hambu. Mambo la kala lànipita, lola vino làidile lahambu!

18 Anelo lammalele àlatendile Nnugu atupatanisije hwetu na mwene kwa indila yanga Kilisto, na kutwing'a utumishi wa kuvapatanisa vanu na mwene.

19 Chitwamba apano nni kuva, Nnugu nni achivapatanisa vanu va pachilambo na mwene kupitila Kilisto, akuno waleka kuvavangila masambi lavo. Nang'e àtupele ujumbe uyâmba kuvapatanisa vanu na mwene Nnugu.

20 Bahi hwetu nni mabalosi vanga Kilisto, na Nnugu mwene ànchemanga mwenu kupitila hwetu. Hwetu tùtangola badala ya Kilisto akuno utunyuwanga namene mwenu mupataniswe na Nnugu.

21 Kwa kuva, Kilisto nanga pánavele na sambu, henga Nnugu ányyakujije nsigo wa masambi letu, uchinga kwa indila yake tupate kutendwa kuva tuvambone pameho panga Nnugu.

## 6

1 Bahi hwetu tukôla madengo pamo na Nnungu, tûnnyuwanga mûnakubâli kuileka inema imupwechedile kuhaloka kwanga Nnungu uiyahika chihi bule.

2 Kwa kuva, Nnungu àtangola uvila Mmalemba Lanaswe, “Nangu naniyang’ula maombi lako muuhiku aula unavaikidile. Na nniduva alila lya kupohwa, nangu nanikuyangata.”

Bahi auno njo uhiku uvaikidile, na nelo njo liduva lya kupohwa!

3 Hwetu tukátamwa kunkoheja munu woheyo kwa chinu chohecho uchinga utumishi wetu unaambike.

4 Na badala yake, hwetu tûlimaiha kuva tuvatumishi tuvahiu tûvá Nnungu kwa lammalele látupitilâ na kulatenda. Tûnipililila namene muuhiku wa kubanika na kusikika na kulaga.

5 Tûnipanywa na kutaywa nnilungu na kutendewa timbwili na kukola madengo lakamajânga na kupimijwa luwono na kudoba indala.

6 Tûnilanguja kuva tûvele na mitima ihahwîke na elimu ihalôka kwa Nnungu na tûnapililila, na tûvele na unu wambone na Umumu Wanaswe na itamwi ya uhiu.

7 Tûnihubili ujumbe wa uhiu na kulanguja dimongo dya Nnungu. Na mambo la haki nni latulatumba hwetu kuva muchi vikomanilo vya kupanyanila na kulichingila.

8 Tûnatumbyangwa na kuhebuliwa, tûtangolewa malove lahakalenge na kulombolewa. Tûvalangiwa kuva muchi vanu tulambîla, ikànava hwetu tûtangola uhiu,

9 muchi tuvanu tukâmaikana, ikànava tûnamaikana namene. Tûûva muhatali ya kuhwa, henga tuvumi, tûnapanywa henga tukânakuhwa.

10 Tûnayuvajwa henga tûnahangalala maduva lammalele. Twònekana kuva muchi amahuvani, henga tûvatajilisa vanu vohe, twònekana kuva muchi tukâvele na chinu, henga tûvele na vitukutuku vyammalele.

11 Mwenu Mmakolinso, hwetu tûtangwele na mwenu bila kumpihanga, na mitima yetu îvele chihi mwandu kwenu mwenu.

12 Hwetu nanga patulidivila kuntamwanga mwenu, henga mwenu njo mulidivila kututamwa hwetu.

13 Hambî ngûtangola na mwenu malinga anavangu, tutamwange malinga hwetu chituntamwanga mwenu.

### *Kulihapula mulahakalenge*

14 Munalihungananye likongwa pamo na vanu vakâkulupila. Dachî mambo la haki lâmbekumilana dachî na mambo lahakalenge? Dachî, nng’anje ûmbekumilana dachî na lupi?

15 Dachî, pâvele na mapatano ntwani kati ya Kilisto na Nanchindenga?\* Au munu akulupîla âmbepatana dachî na munu akâkulupila?

16 Dachî, pâvele na mapatano ntwani kati ya Ing’ande ya Nnungu na disanamu? Kwa kuva, hwetu nni Ing’ande ya Nnungu avêle na umi, malinga Nnungu mwene chahawile kuva,

“Nimbeikala pamo navanang’o, na kwonga pamo navanang’o.

Nîmbekuva Nnungu wavo,

\* 6:15 Nsitali auno ûlembwije Beliali, lina anelyo kwa Chieblaniya mana lake “lahakalenge,” na litumika kumwamba Nanchindenga.

navanang'o vàmbekuva vanu vangu.”†

<sup>17</sup> Bahi ing'anya ya anelyo, Nang'olo àhaua kuchidoni,  
“Ukananga nnikuwa lya vanu anevo,  
mulinyemye navo.

Munakamule chinu chohecho chivalangiwa kuva najisi,  
na nangu nguchinimpwechelange.”

<sup>18</sup> Nang'olo Avêle na Dimongo Dyammalele, àhaua kuchidoni,  
“Nangu nìmbekuwa Atata wenu,

na mwenu mùmbekuwa mmanavangu, mmachilume na mmachimahe.”

## 7

<sup>1</sup> Bahi mmakukulupila avangu unintamwanga namene, kwa kuva tùpewije ahadi adino dyammalele, bahi tulihahule uhakwa wammalele uhakajànga miili na disungu dyetu, na tutumbame kuva tuvanaswe mwalehu kwa kuikala kwa kunnyópa Nnungu.

### *Ihangaladi ya Paolo*

<sup>2</sup> Hwetu tùnnyuwanga mwenu mutukusumbulile mitima yenu! Kwa kuva, hwetu nanga patunkosedile munu woheyo wala kuntimanga munu woheyo na wala kunkumba munu woheyo.

<sup>3</sup> Nangu nikátangola malove alano kwa kunnyukumu mwenu. Kwa kuva, ñnilongolela kutangola kuva, mwenu nni mmanu utuntamwanga namene. Bahi ing'anya ya anelyo, hwetu tùvele tayali kuikala pamo na mwenu na ata kuhwa pamo na mwenu.

<sup>4</sup> Nangu nankulupilanga namene mwenu, na nalyona kwajili yenu. Muibaniki yetu yammalele, natujwa namene ntima na kuumbajwa ihangaladi.

<sup>5</sup> Kwa kuva, ata patukamwele ku Makedoniya nanga patunapumulidile wala kadiki. Túnibanika kwa kila namuna, kwa pawelu tútahukana na vanu vanji, na mmitima yetu, túnayopa.

<sup>6</sup> Henga Nnungu, avatúja mitima vanu vayundâla, nang'e ánitutuja mitima yetu kwa kukamola kwake Tito.

<sup>7</sup> Na hwetu tukátujijwe chihi mitima yetu kwa kukamola kwake, henga pamo na namuna chimuntujije ntima. Nang'e ánituhaila namuna chimuvele na hamu ing'ulu ya kungwona, na namuna chimuyuvála, na namuna chimulihumya kwajili yangu. Bahi ing'anya ya anelyo, nangu nahangalala namene.

<sup>8</sup> Bahi ikànavá ñninnyuvajanga kwa baluwa yangu, nangu nanga pangulyamba vino. Henga ngúlyambile chihi apala pannamaite kuva baluwa aila ininnyuvajanga ikànavá kwa uhiku chihi kadiki.

<sup>9</sup> Hambi nangu nahangalala, akee ing'anya ya kuva múvele nnihindambi, henga nahangalala ing'anya lihindambi alila lintendile muleke masambi. Kwa kuva, múnnyuvajwa kupapatana na makudungilo la Nnungu. Bahi ing'anya ya anelyo, hwetu nanga patunantendeledile mwenu chinu chohecho chihakalenge.

<sup>10</sup> Kwa kuva, lihindambi lihalokâna na makudungilo la Nnungu llinnyululiha munu kuleka masambi lake. Kuleka masambi kuntenda munu apohwe, na aneko kupohwa kukántenda munu alyambe. Henga lihindambi lihalokâna na chilambo lintenda munu ahwe.

† 6:16 Valawi 26:12, Ezekieli 37:27

<sup>11</sup> Bahi lolanga ntululilo wa lihindambi lihalokâna na makudungilo la Nnungu! Lihindambi anelyo lintendile mwenu mùùve mmanu mma kutumbama, na mùùve mmanu mma kulitetela na mùùve mmanu mma kuisunalila sambi na mùùve mmanu mma kupilikana, na kuva mmanu muvéle na hamu ing'ulu ya kungwona, na mùùve mmanu mma kulihumya kwajili yangu, na mùùve mmanu mma kulembela namene kuuhukumu ubaya. Na mwenu mùnilanguja kwa kila namuna kuva nanga pamunavele na likosa kumwamba munu ayula atendile likosa.

<sup>12</sup> Bahi ikâna va ñnilemba aila baluwa, henga akee kwajili ya ayula atendile likosa au ayula wankosedile. Henga makudungilo langu lávele mupate kumala itumbami imuvenayo pameho panga Nnungu kwajili yetu.

<sup>13</sup> Bahi ing'anya ya anelo, hwetu tûnitujwa namene mitima.

Henga akee chihi kutujwa mitima yetu bahi, ila Tito nanang'e ànituhangalaja kwa ihangaladi yavenayo kupapatana na namuna mwenu mmammalele chimuntujije ntima.

<sup>14</sup> Nangu ñninnombolelanga namene pameho panga Tito, na mwenu nanga pamungumatohije. Na kila chinu chitunannyaulidile mwenu chívele chihi cha uhiu, na akula kunnombolelanga kwetu pameho panga Tito kûnimaihwa kuva kuhiu.

<sup>15</sup> Bahi Tito ànantamwanga namene mwenu mmammalele, asa apala pakumbukila namuna chimunavele tayali kumpilikana na chimumpwechedile kwa kunnyopa Nnungu na kutetemela.

<sup>16</sup> Nangu nahangalala namene ing'anya nankulupilanga kwa kila chinu.

## 8

### *Kuhumya sadaka kwa ntima wambone*

<sup>1</sup> Mmakukulupila avangu, hwetu tûnatamwa namene mumale namuna Nnungu chalajalidile inema makuwa la vanu vankulupila Yesu la aneko ku Makedoniya.

<sup>2</sup> Vakúkulupila va aneko vánílingwa namene kupitila kubanika kwa namene. Henga váníumbalwa namene na ihangaladi, ikâna va véle amahuvani namene, henga vávele na ntima wa kuhumya.

<sup>3</sup> Nâshuhudila kuva, kwa kutamwa kwavo vene, váníhumya kupapatana na chivachilihululila, na ata kupunda chivachilihululila.

<sup>4</sup> Vánituyuwa namene tuveng'e wasa wa kukumilana na hwetu muutumishi wa kuvayangata vakúkulupila va ku Yelusalemu.

<sup>5</sup> Anecho chívele chinu chitukachilolela! Vátandilike ulihumya vene kwajili ya Nang'olo, na kulihumya kwajili yetu hwetu, kupapatana na chalembela mwene Nnungu.

<sup>6</sup> Bahi ing'anya ya anelyo, tûninnyuwa namene Tito amalilile utumishi anewo wa kunnoja mwenu mùùve na ntima wa kuhumya malinga chatandilihije.

<sup>7</sup> Mwenu mùniombalwa kila chinu, ing'ulupa na uweso wa kutangola na uweso wa kumala, na kila namuna ya kutumbama, na itamwi aila itunannyundile mwenu. Bahi kupapatana na anelo, uchocho tûlembela muumbajwe namene inema aino ya kuhumya.

<sup>8</sup> Nangu níkatongola uvila kwa kumwamulu, henga ngùlembela ninningange mwenu kwa indila ya kulingananya itumbami yenu na ya vanu vanji, uchinga itamwi yenu ipate kumaikana kama nni ya uhiu.

<sup>9</sup> Kwa kuva, mwenu m̀nimala namuna chiinavele inema ya Nang'olo wetu Yesu Kilisto, ikànavá ávele na utajili, henga álitendile kuva mmahuvani kwajili yenu uchinga mupate utajili wa chinnungu kupitila umahuvani wake.

<sup>10</sup> Bahi kupapatana na anelyo, nangu n̄mwing'anga ushauhi umbenfála namene mwenu. Mwaka upitile mwenu mwávele mmatandi, akee chihi kuhumya weka, ıla pamo na makudungilo la kutenda uchocho.

<sup>11</sup> Bahi vino, muhwenehe kuhumya na kumalilila. Kupapatana na chimunavele na ntima wambone wa kukudungila kuhumya, bahi mùùve na ntima wambone wa kumalilila kuhumya kupapatana na uweso wa dimali dimuvenadyo.

<sup>12</sup> Kwa kuva, ikàva munu ávele na ntima wa kuhumya, Nnungu ànapwechelela achila chahumya kupapatana na achila chavenacho, akee kupapatana na achila chakavenacho.

<sup>13</sup> Nangu nıkee na mana kuva, mwenu mùlemelewa mubanike kwajili ya kuvayangata vanu vanji, henga chingwamba nangu nni kuva, papwawe na kulinganana.

<sup>14</sup> Bahi kwa kuva mwenu vino mùvele na dimali dipundile, m̀nahulula chihi kuvayangata avala vakávele na chinu, uchinga navanang'o pavambekuva na dimali dipundile vapate kunnyangatanga mwenu mukásikika. Na kutenda uchocho, kumbekuva na kulinganana,

<sup>15</sup> malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva,  
 “Ayula alopwéle vyohe namene nanga panaisaliwije vitukutuku vyohe namene,  
 na ayula alopwéle kadiki nanga panapwelewejije.”

### *Tito na vakúkulupila avake*

<sup>16</sup> Nangu n̄nshukulu Nnungu ampéle Tito ntima wa kutumbama kunnyangatanga mwenu, malinga chituvénawo hwetu.

<sup>17</sup> Patunnyuwite Tito, nang'e ánikubali kumwongelanga mwenu kavila, na ávele na hamu ing'ulu ya kuida unamwongelanga.

<sup>18</sup> Pamo na Tito, t̀ntuma na nkúkulupila nnyetu, munu alomboléwa namene na makuwa lammalele la vanu vankulupila Yesu, ing'anya ya utumishi wake kwajili ya Malove Lambone.

<sup>19</sup> Uchocho, munu aneyo ànitandolwa na makuwa la vanu vankulupila Yesu, uchinga apapatane na hwetu mmwanda wetu wa kupelekeja dinujo dyetu ku Yelusalemu, utumishi utuutenda kwajili ya ukulu wanga Nang'olo na ulangúja hamu yetu ya kuvayangata vanu vanji va aneko.

<sup>20</sup> T̀napapatana uchinga tulinyemye na masitaka la vanu vanji kuyamba dimali adino dyohe dítuchungà.

<sup>21</sup> Kwa kuva, hwetu t̀natumbama namene kutenda lambone, akee chihi pameho panga Nang'olo, henga na pameho pavanu.

<sup>22</sup> Hwetu t̀ntuma kwenu mwenu nkúkulupila nnyetu yunji chalumo na alumi Tito. Nkúkulupila aneyo, hwetu t̀ninninga myanda yohe, na maduva lammalele ànilanguja kuva ànatumbama namene. Na hambı nang'e nni munu wa kutumbama namene kwa kuva ànankulupilanga namene mwenu.

<sup>23</sup> Na kwa habali ya Tito, nang'e nni nnyangu ungukola nawe madengo kwajili yenu. Na kuyamba avala vakúkulupila avetu vanji vaıda pamo nanang'e, aneyo nni vajumbe va makuwa la vanu vankulupila Yesu, vatumika kwajili ya ukulu wanga Kilisto.

24 Bahi muvamaihe itamwi yenu ava vajumbe pamo na Tito, uchinga makuwa la vanu vankulupila Yesu vapate kuimala itamwi yenu, na ing'anya ya hwetu kunnombolelanga mwenu.

## 9

### *Nsada kwa vakukulupila va ku Yelusalemu*

<sup>1</sup> Akee lasima nangu ninnembile kuyamba nsada upelekêjwa kwajili ya vakukulupila vaikâla ku Yelusalemu.

<sup>2</sup> Nangu ñnimala namuna chimuvele na hamu ya kuyangata, na nalyona kwajili yenu muyo mwa vanu va Makedoniya. Ñnivahaulila kuva, mwenu mmakukulupila avetu mma chilambo cha ku Akaya mwávele tayali kuyangata kutandikila mwaka upitîle. Bahi kwa kupitila itumbami yenu ya kuyangata, uchocho müvatendile vanu vohe navanang'o vahumye.

<sup>3</sup> Bahi hambi ñvatuma anevo vakukulupila avetu uchinga kunnombolelanga kwetu kunàave kwa bule. Na nangu ngùlebela müüve tayali malinga chininnyaulidile.

<sup>4</sup> Kwa kuva, ikàva vanu va ku Makedoniya vâida pamo na nangu na tukânankojange müvele tayali, hwetu tûmbepata dihoni namene kupapatana na chininkulupilanga, na nangu nikátangola chinu kuyamba dihoni dimumbepata.

<sup>5</sup> Bahi ngwónite kuva inakatapala kuvayuwa vakukulupila avetu avâ valongolele kuida aneko uchinga vapanganye vitukutuku avila vimuahidite kuhumya kwa kutamwa kwenu. Na kwa kutenda uchocho vimbekuva vivèlè tayali, na imbelanguja kuva müvihumije kwa ntima wa itamwi, akee kwa kukolokohwa.

<sup>6</sup> Bahi kumbukilanga malove lahaûla kuva, "Ayula apânda kadiki àmbefuna kadiki, na ayula apânda vyohe àmbefuna vyohe."

<sup>7</sup> Bahi kila munu ahumye muchi chakudungidile, akee kwa kuhinginika wala akee kwa kukolokohwa. Kwa kuva, Nnungu ànantamwa namene munu ahûmya kwa kuhangalala.

<sup>8</sup> Na Nnungu ànahulula kumwombajanga mwenu balaka na kupundiha, uchinga munasikikile chinu chohecho maduva lammalele, na muhalije kuyangata kila namuna ya madengo lambone.

<sup>9</sup> Malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva,

"Àhumije vyohe,  
na kuveng'a amahuvani,  
Na uwambone wake ukee na ntululilo."

<sup>10</sup> Nnungu njo amwing'a nkúpanda dimbeyu na nkate wa kulya. Uchocho, nang'e achiamwing'ange mwenu na kuyenjeja achila chimuvenacho uchinga müüve na ntima wambone wa kuhalija kuhumya.

<sup>11</sup> Nang'e àmbentendanga mwenu kuva mmakupata mma kila namuna uchinga maduva lammalele mulanguje mitima ya kuhumya, na vanu vânsbukùlù Nnungu kwajili ya nsada utuvapelekejija, kuhaloka kwenu mwenu.

<sup>12</sup> Kwa kuva, utumishi auno wa kuhumya nsada ukáfala chihi kwa kuvayangata vakukulupila uchinga vapate vitukutuku vivasikikidile, henga na kwa indila aneyo vanu vohe vânsbukulu Nnungu.

<sup>13</sup> Bahi kupapatana na namuna imumbelimaiha mmene kupitila utumishi auno, ichiintumbyange Nnungu. Kwa kuva, mwenu múnikulupila Malove

Lambone lannyâmba Kilisto, na muchimulakamule kwa kukumilanila di-mali dyenu pamo na vanang'o na vanu vammalele.

<sup>14</sup> Bahi vachivannyuwilange namene mwenu ing'anya ya inema ing'ulu imujaliwije na Nnungu.

<sup>15</sup> Ashukuliwe Nnungu kwajili ya inujo yake itukahulula kuihaulisa saana!

## 10

### *Paolo àtutela utumishi wake*

<sup>1</sup> Bahi nangu Paolo ninyuwanga mwenu kwa upole na kwa uwambone malinga aula wanga Kilisto. Nangu nni ayula uvanguhaua vanu kuva ni mpole panguva pamo na mwenu, henga nakalipa panguva kulehu na mwenu.

<sup>2</sup> Nangu ninyuwanga mwenu kuva, panimbekamola kwenu mwenu, mu-nangutende ngukalipe. Kwa kuva, nni muhiu kuva, nimbevakalipila vanu avala vammalele vatênda kuva hwetu tûikalala kwa kuupapata mmili.

<sup>3</sup> Kwa kuva, ikànavá tûikalanga pachilambo, henga tukápanyana ing'ondo kwa namuna ya chimmili.

<sup>4</sup> Na vikomanilo vitutumila muing'ondo vikee vya chimmili, ila viko-manilo vyetu nni dimongo dya Nnungu dihulûla kwondonganga mángongo,

<sup>5</sup> yani twòndonganga mawaso lammalele la kulambila na kubamola vidivilo vyammalele vivalinowela vanu, vivadivîla kummala Nnungu. Tùlatwala litwala mawaso lammalele la vanu la kuntahuka Nnungu na kuvahunda vampilikane Kilisto.

<sup>6</sup> Hwetu tûvele tayali kuchihukumu asabu kila chitendo cha kutahuka, apala pamumbelanguja kuva mùnapilikana mwalehu.

<sup>7</sup> Mwenu mùlola chihi vitukutuku kwa pannima. Munu woheyo alikulupîla mwene kuva nang'e nni wa Kilisto, àlembelewa amale kuva na hwetu uchocho nni tuvanu tûvá Kilisto.

<sup>8</sup> Bahi ikànavá nangu ñnipundiha kulyona ing'anya ya mamulaka latwing'ile Nang'olo, nangu nanga pangwona dihoni, kwa kuva mamulaka anelo nni kwajili ya kundenganga mwenu muing'ulupa na akee kum'bamolanga.

<sup>9</sup> Nangu nikátamwa ngwonekane kuva nannyopehanga kwa baluwa dyangu.

<sup>10</sup> Kwa kuva, vanu vanji vâhaua kuva, “Baluwa dyanga Paolo dinayoha na divele na malove lavêle na dimongo. Henga pává pamo na hwetu, àonekana chihi kuva munu wa kudabadanga na itangodi yake ñva chihi ya kuhebuliwa.”

<sup>11</sup> Munu atangôla malove malinga anelo, àlembelewa amale saana kuva, malove latulemba n'dibaluwa dyetu patuva kulehu na mwendo nanga palatindana na matendo latutenda patuva pamo na mwenu.

<sup>12</sup> Nni muhiu kuva, hwetu tukálinga kulilandanya au kulilingananya na vanu valilombolêla vene. Vanu anevo nni mavelu. Vâlipimanga vene kupa-patana na chipimo chavo vene na kulilingananya na vene.

<sup>13</sup> Hwetu tukambelyona kupunda chitulembelewa, henga tûlebela tulyone kwajili ya àlálá lahumidîle mmadengo àlálá latwing'ile Nnungu, na látutendîle hwetu kuhwika mpaka kwenu mwenu.

<sup>14</sup> Hwetu twanida kwenu mwenu unannyanjajija Malove Lambone lamwâmba Kilisto, tena twavele tuvatandi kutenda uchocho. Bahi patulyona kwajili ya mamulaka letu kwenu mwenu, nanga patuyomboka mikuka yetu.



<sup>15</sup> Uchocho, hwetu nanga patulyona ing'anya ya madengo la vanu vanji. Henga tûlolela kuva, ing'ulupa yenu paimbekuva uuyenjejeke, tunahulula kukola madengo makulungwa namene kwenu mwenu kupapatana na chipimo cha madengo latwing'ile Nnungu.

<sup>16</sup> Anepo nni patumbehulula kuhubili Malove Lambone mmilambo vya kulehu namene, kupulung'anya kwenu mwenu. Kwa kuva, hwetu tukátamwa chihi kulilombolela ing'anya ya madengo lavakodile vanu vanji.

<sup>17</sup> Henga Malemba Lanaswe lâhaua kuchidoni, “Munu alembêla kulyona, bahi alyonele Nang'olo.”

<sup>18</sup> Kwa kuva, munu akubaliwa, akee ayula alilombolêla mwene, henga nni ayula alombolêwa na Nang'olo.

## 11

### *Paolo na mitume va kulambila*

<sup>1</sup> Bahi ikaniva saana mungupililile kadiki matangodi langu la chivelu! Chonde ninnyuwanga mungupililile.

<sup>2</sup> Nangu nimmikila mwenu wiu malinga Nnungu chammikila mwenu wiu. Kwa kuva, mwenu mùvele muchi bikila ahahwike ungumposejije nnume yumo, yani Kilisto.

<sup>3</sup> Henga nangu nayopa kuva, malinga ayula nnyongo chanannam-bidile Hawa kwa ulamba wake, ding'ano dyenu nadinang'o dinahululika kuhochejwa, nkuleka kukulupika kwenu na ukamilifu wenu kwanga Kilisto.

<sup>4</sup> Mwenu mùnapililila lammalele lavannyaulila vanu vanji, ikánava vannyubilila habali dya Yesu yunji utukannyubilate hwetu, au kunnyubilila habali dya Umumu Wanaswe yunji tafauti na ayula umunampwechedile au kunnyubilila Malove Lambone tafauti na àlalá lamunayambukidile.

<sup>5</sup> Nangu ngwòna kuva avala vavalang'wa kuva muchi mitume vakulu namene, anevo vakángupunda nangu.

<sup>6</sup> Inahululika kuva nangu nikee nimunu ngumaite kutangola saana, henga kuyamba elimu, nangu ñnivanayo namene. Na chinu anecho, hwetu tûnichilanguja kila pachinu na kila uhiku.

<sup>7</sup> Nangu ñnilisulupuha kwa kunnyubilila mwenu Malove Lambone langa Nnungu bila kudai nshahala uchinga mwenu mupate kutumbyangwa. Dachi, nangu natendile likosa kutenda uchocho?

<sup>8</sup> Panichikola madengo kwenu mwenu, makuwa lanjji la vanu vankulupila Yesu nni vachinguhudumila. Yavele muchi ngûpakanywele dimali dya vanu anevo na kuditumila kwa kunnyangatanga mwenu.

<sup>9</sup> Pannavele kwenu mwenu, nangu nikanantemile munu woheyo kwa àlalá lannasikikidile, kwa kuva, vakûkulupila avetu vahalêke ku Makedoniya vâningupelekejija vitukutuku vyammalele vinnasikikidile. Nangu nanilinyemya uchinga nnanteme munu kwa namuna yoheyo na nguchinguhwenehe kutenda uchocho.

<sup>10</sup> Kupapatana na uhiu ungutangola malinga Kilisto, nangu ngûhaua kuva nanga munu ambehulûla kungudivila kulyona kuyamba chinu anecho, nchilambo chammalele cha Akaya.

<sup>11</sup> Dachi, ing'anya ntwani nikántemanga mwenu? Dachi, ing'anya nikántamwanga mwenu? Nanga, Nnungu mwene ànimala kuva nan-tamwanga.

12 Nĩmbehweneha kutenda muchi chingutenda hambĩ, uchinga nivadvile avala valembēla kulyona kuva, vākola madengo muchi hwetu.

13 Vanu anevo nni mitume va kulambila, vākola madengo kwa ulamba, na kulilambilila kuva mitume vanga Kilisto.

14 Chinu anecho chikee cha kukanganya, kwa kuva ata Nanchindenga mwene ānalilambilila kuva muchi malaika wa nng'anje.

15 Bahi chikee chinu cha kukanganya ikāva vatumishi vake vānalilambilila kuva muchi vatumishi va haki. Na ntululilo wavo, vāmbelipwa kupapatana na matendo lavo.

*Kulyona kwanga Paolo ing'anya ya kubanika kwake*

16 Nangu ngūhaua kavila kuva, munu woheyo anangutende nangu kuva livelu. Henga mukānutenda kuva livelu, bahi mwechelange malinga livelu uchinga nanani ngupate kulyona kadiki.

17 Malove anelo lāngutangōlā kuyamba kulyona kwangu lakāpapatana na kutamwa kwanga Nang'olo, henga ngūtangola chihi muchi livelu.

18 Vanu vohe vānalyona kwa namuna ya chimmili, bahi ing'anya ya anelyo, nanani nguchingulyone.

19 Mwenu mūlyona kuva mūvele na lūnda, njo mana mūnatamwa namene kuvapililila mavelu!

20 Mwenu mūmpililila na munu antendānga mwenu kuva muchi mmatumwa au amwivila dimali dyenu au ankumbānga au antawalānga kwa mabafu au ampanyānga kumeho!

21 Nangu ngwōna dihoni kuhaua kuva, hwetu twanidabadanga namene mmambo anelo, yani nanga patunahulwile kutenda muchi vanang'o!

Henga kwa chinu chohecho chivalīnga kulyonela, nanani ngulyonela uchocho. Anepo nangu ngūtangola muchi livelu.

22 Dachi, vanang'o nni Vaebłaniya? Nanani uchocho. Dachi, vanang'o nni Vaisilaeli? Nanani uchocho. Dachi, vanang'o nni vanu va nnukolo lwanga Iblahimu? Nanani uchocho.

23 Na vino nĩmbetangola muchi nin'ding'apedi kuva, ikāva vanang'o nni vatumishi vanga Kilisto, nanani nni ntumishi wake kupunda vanang'o. Kwa kuva, ngūkodile madengo lanonōpa namene kupunda vanang'o, ĩnitaywa nnilungu myanda yohe namene kupunda vanang'o, na ĩnipanywa myanda yohe namene kupunda vanang'o, na ngūvele muhatali ya kuhwa myanda yohe kupunda vanang'o.

24 Kwa Vayahudi, nanisulubulwa myanda nnyano, mijeledi salasini na tisa.

25 Nanipanywa dimbalavala myanda mitatu, na mwanda umo vānilinga kunguwalala kwa kungupanya mayanga. Na myanda mitatu, ingalava ĩnakwedile yanititimila ing'anya ya kulumukana. Na mwanda umo, ĩniikala m'bahali liduva lyammalele.

26 Mnyanda yangu yohe ngūkojene na hatali ya mavambwe la myuto, na hatali ya vakūpalaula, na hatali kuhaloka kwa Vayahudi avangu na hatali kuhaloka kwa vanu vakāvele Vayahudi. Ngūvele muhatali n'dimanga na mwilanga na m'bahali, na hatali kuhaloka kwa vanu valilambilila kuva vakūkulpila.

27 Nĩnyakaduka na kukola madengo lanonōpa, na kucheja myanda yohe. Myanda yohe ĩnibanika kwa indala na inyota, na myanda yohe ĩnikolokohwa kuikala bila kulya. Nĩnitetemela imepo kwa kukoha dingwo dya kulivimba.

<sup>28</sup> Na ukàlekana na anelo lammalele, kila liduva nangu nìlayanda makuwa lammalele la vanu vankulupìla Yesu.

<sup>29</sup> Vakúkulupila avangu vakàdidimanga, uchocho nanani nadidimanga. Na vakúkulupila avangu vakàkohejwa kutenda sambi, nangu natunuuka namene.

<sup>30</sup> Nangu nikàlembelewa nilyone, bahi nìmbelyona kwajili ya kudidimanga kwangu.

<sup>31</sup> Nnungu, Atata wa Nang'olo Yesu, alombolêwa vyaka na vyaka, nang'e ànimala kuva nanga pangulambila.

<sup>32</sup> Pannavele ku Dameski, nkulu wa imanga aneyo, anavele pahina muutawala wanga Nfalume Aleta, nang'e àvavikile matiyala mmilango ya imanga aneyo uchinga vangukamule.

<sup>33</sup> Henga vakúkulupila avangu nkungutaya nnikalala likulungwa, nkungu-peleha palidilisha lya lingongo lya imanga, nkungusulupuhija pahi, nanani nkùpata kupalanyoka mmakono lake.

## 12

### *Maono lamwâmba Paolo na idabadangi yake*

<sup>1</sup> Bahi nangu nìmbewehena kulilombolela ikànava nanga faida. Henga vino nìmbetangola kuyamba maono na mahunulo langupete kuhaloka kwa Nang'olo.

<sup>2</sup> Nangu ñnimmala munu yumo alundêne na Kilsto. Vyaka kumi na ncheche vipitîle, munu aneyo ànitwaliwa mpaka lihunde lya tatu. Nangu nikàmaite ikàva ànyanyuliwije kwa hali ya chimmili au ya chinnungu, Nnungu njo amaîte.

<sup>3</sup> Nangu ngùuyila kavila kutangola kuva, ngùmaite kuva, munu aneyo àninyanyuliwa mpaka Paladiso. Na nikàmaite ikàva munu aneyo ànyanyuliwije kwa hali ya chimmili au ya chinnungu, Nnungu njo amaîte.

<sup>4</sup> Aneko ku Paladiso, aneyo munu nkupilikana habali dya mambo lakátangoleka, lakàluhusiwa munu kulahaulisa.

<sup>5</sup> Bahi nangu nìmbelilombolela kwajili ya munu malinga aneyo, henga nikàmbelilombolela kwajili yangu nimwene. Nìmbelilombolela chihi ing'anya ya idabadangi yangu.

<sup>6</sup> Ikàchiva ungulembela kulilombolela ing'anya ya maono anelo, nangu nikànavelivelu, kwa kuva, nikátangwele chihi uhiu. Henga nangu ngùnyema kulilombolela, uyopa vanu vànangwona kuva ninkulu kupunda àlálá langu-latenda na kulatanga.

<sup>7</sup> Henga uchinga nnapunde kulilombolela namene ing'anya ya kupwechela anelo mahunulo, mummili mwangu ngùjaliwije hali ingusumbùla muchi mwiva. Hali aneyo ìvele muchi n'jumbe wanga Nanchindenga, ìnangubaniha na kungudivila kuchinga nnapundihe kulilombolela.

<sup>8</sup> Bahi nangu naninnyuwa Nang'olo myanda mitatu uchinga anguusije hali aneyo.

<sup>9</sup> Henga nang'e nkunguhaulila kuchidoni, "Inema yangu ìnatosa kwakuwe, kwa kuva dimongo dyangu ditimiswa kupitila idabadangi." Bahi nìmbelilombolela kwa kuhangalala kuyamba idabadangi yangu uchinga nguumbajwe dimongo dyanga Kilsto.

<sup>10</sup> Bahi ing'anya ya anelyo, nangu nahangalalila idabadangi yangu, na kutongolwa malove lahakalenge, na kulagihwa na kubanihwa na kupatihwa siki kwajili ya Kilisto, kwa kuva pangudabadanga njo panguva na dimongo.

*Paolo àvayanda Vakolinso*

<sup>11</sup> Ngùtangola muchi livelu, henga mwenu njo mungutendile nangu ngùve uvila. Mwenu njo muchilembelewa mungulombolele. Kwa kuva, nangu nikee pahi pavanu anevo valalangwa kuva muchi mitume vakulungwa, ikàna nangu nikee chinu kwenu mwenu.

<sup>12</sup> Matendo lamaiha kuva nangu nintume, lànitendeka mmwenu kwa ipilidi yohe, kwa kupitila vimaiho na lakukanganya na masaibu.

<sup>13</sup> Dachì, mùpungukiwije na balaka ntwani kupunda makuwa lanjì la vanu vankulupila Yesu ikàna chihì aila ya kutemwa na nangu kwa kupata nsada kuhaloka kwenu? Mungusamehe kwa likosa anelyo.

<sup>14</sup> Vino nangu ngùvele tayali kwida kwenu mwenu mwanda watatu, na nangu wala nikambentemanga. Kwa kuva, nikambelambela chinu chohecho kuhaloka kwenu, henga nimbennembela chihì mwenu. Kwa kuva, akee madengo la vavana kuvavikila vavavelêke akiba, henga nni madengo la kuvavelêka kuvavikila vavana akiba.

<sup>15</sup> Nangu nimbhangalala kutumila vyammalele vinguvanavyo, na kuli-humya nimwene kwajili yenu. Dachì, mwenu mùmbengutamwa nangu kadiki ati ing'anya ya kuva nangu nìntamwanga mwenu namene?

<sup>16</sup> Bahi mwenu muchimuyambukile kuva, nangu nanga pannantemenge mwenu. Henga vanu vanji vâtenda kuva nangu ngùvele na ulamba na nimpete mwenu kwa ulamba.

<sup>17</sup> Dachì, nangu ñnimwivilanga kwa kupitila munu woheyo unantumile kwenu mwenu?

<sup>18</sup> Nangu ñimnyuwite Tito aide kwenu mwenu, na nìntumile pamo na nkùkulupila nnyetu yunji. Dachì, mùmbehaula kuva Tito ànimwivilanga? Nangu na Tito tulojwa na Umumu Wanaswe uyumo na kwonganga umumo?

<sup>19</sup> Dachì, mwenu mùtenda kuva mpaka hambì hwetu tùvechinkulitetela muyo mwenu? Nanga, henga hwetu tùtangola mambo anelo muyo mwanga Nnungu malinga tuvanu tulundanywije na Yesu Kilisto. Mmakukulupila avangu, mambo anelo lammalele nni kwajili ya kun'denganga mwenu muing'ulupa.

<sup>20</sup> Kwa kuva, nalipwalela kuva, panjika panimbeida kwenu mwenu nikambenkejanga muchi chingulembela, na mwenu nkambengwona muchi chimulembela. Nalipwalela panjika pambekuwa na mapwatano, na wiu na kusunala na kutahuka na kulambililana na kulambana vikohi na kulyona na timbwili, mmwenu.

<sup>21</sup> Nangu nalipwalela panjika panimbeida kavila kwenu mwenu, Nnungu wangu àmbengutenda kavila kuva na dihoni muyo mwenu. Na nangu nimbekuta kwajili ya vanu vohe vatendile masambi, vanu vakánaleka kutenda lahakalenge na umalaya na kulavalava.

## 13

*Idumi ya ntululilo na disalamu*

<sup>1</sup> Auno umanganika nni mwanda wangu watatu wa kwida kwenu mwenu. Malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva, “Kila lisitaka lìlembelewa limai-hwe kwa ushahidi wa vanu vavili au vatatu.”

<sup>2</sup> Nangu nanin'dumanga mwanda wavili pannavele pamo na mwenu. Na hambu panikavele pamo na mwenu ngũũila kavila kun'dumanga kuva, panimbeida kavila kwenu mwenu nimbevahukumu asabu avala vatendile sambu machedo na vanji vammalele.

<sup>3</sup> Nimbetenda uchocho ing'anya mwenu mũlembela mumaihuwe kuva Kilisto ànantangola kupitila nangu. Nanang'e akádabadanga kwenu mwenu muchi nangu, henga nang'e àlanguja dimongo dyake kwenu mwenu.

<sup>4</sup> Ikànavu Kilisto àvambwije munsalaba avèlè muhali ya chimmili, ya kudabadanga, henga vuvu àikala kwa dimongo dya Nnungu. Uchocho, nangu na avangu, kwa kulundanywa nawe tũvva tuvuvu tũvva kudabadanga muchi chanavele Kilisto. Henga patumbensugulikilanga mwenu kwa kumwasibu, muchimumale kuva hwetu tuvuvu kwa dimongo dya Nnungu malinga chavene nang'e.

<sup>5</sup> Lilolehe mwenu mmene uchinga mupate kumala ikàva mũnihwanga mu-ing'ulupa. Lilingange mwenu mmene. Mwenu mũnimala kuva Yesu Kilisto àikala mmwenu, na ikànavu uchocho, ing'ulupa yenu ikee ya uhiu.

<sup>6</sup> Henga ngũlòlèla kuva, mwenu muchimumale kuva, ing'ulupa yetu nni ya uhiu.

<sup>7</sup> Hwetu tukànyuwa Nnungu uchinga vanu vanji vaone kuva ing'ulupa yetu nni ya uhiu, henga tũnyuwa Nnungu uchinga munatende chinu chohecho chihakalenge na muhwenehe kutenda lambone ata kuyonekana kuva ing'ulupa yetu ikee ya uhiu.

<sup>8</sup> Kwa kuva, hwetu tukátamwa kutenda chinu chohecho chitahukàna na uhiu. Na chinu chituhulũla kuchitenda nni kuuhweneha uhiu.

<sup>9</sup> Mwenu pamuvu na dimongo, hwetu tũnahangalala ikànavu tuvuvu twònekana kuva tũnadabadanga. Na hwetu tũnanyuwilanga uchinga mukamilike.

<sup>10</sup> Aino njo ing'anya ingutènda nangu ninnembile mwenu malove alano nguvèlè kulehu na mwenu, uchinga panimbekuva pamo na mwenu nnakalipe kupapatana na mamulaka láning'ìlè Nang'olo. Kwa kuva, mamulaka anelo nni kwajili ya kun'denganga mwenu muing'ulupa, akee la kum'bamolanga.

<sup>11</sup> Mmakukulupila avangu, nangu ngũmalilila baluwa aino kwa kutangola kuchidoni, hangalalanga. Tumbama namene kuva mmakamilifu na mutujane mitima mmene kwa mmene. Mukudungile ulamo na kuikalanga kwa amani, na Nnungu wa itamwi achiave pamo na mwenu.

<sup>12</sup> Musalimilane kwa itamwi ya Chikilisto. Vakúkulupila vammalele vànansalimilanga.

<sup>13-14</sup> Hwetu tũnyuwila mwenu mmammalele inema ihalòka kwa Nang'olo Yesu Kilisto, na itamwi ya Nnungu na ilundanywi yenu na Umumu Wanaswe, viive pamo na mwenu.\*

\* **13:13-14** Tafasili dinji malove alano lahaũla kuva, "Vanu vammalele va Nnungu vànansalimilanga," làlembwije munsitali wa 13. Na malove la nsitali wa 13 làlembwije munsitali wa 14. Henga tafasili dinji vátendile muchi chitutendile hwetu.

## **Baluwa yanga Paolo yavalembidile Vagalatiya Ulongoledi wa baluwa ya Vagalatiya**

Baluwa ya Vagalatiya ilembwije na Ntume Paolo (sula ya 1:1). Paolo áilembile baluwa aino mmwaka fulani, kutandikila mwaka wa 48 mpaka wa 57 kutandikila mwaka wavelekwejiye Yesu Kilisto. Na ávalembidile vakúkulupila va chilambo cha Galatiya, sehemu ing'ulungwa ichtawaliwa na Valoma. Vatalamu va Bibiliya nanga pavamaite pachinu pachilembila Paolo baluwa aino, henga vohe vátenda kuva ilembwije muimanga ya Efeso au ku Kolinso.

Paolo áilembile baluwa aino wavalonda vakúkulupila vammalele va ku Galatiya, yani Vayahudi pamo na vakávele Vayahudi. Ánilemba uchinga avatahuke Vakilisto va Chiyahudi vachihunda mahundo la kulambila lachi-haula kuva, nni lasima vakúkulupila vadikamule Sheliya dya Chiyahudi divèle Nnilailano Iya Kala, asa-asa sheliya ichivalembela vanu va Nnungu vammalele vayaluke. Vanu anevo vávanamatija vakúkulupila vakávele Vayahudi vayaluke uchinga vääve Vakilisto. Uchocho, vanu anevo vátahuka utume wanga Paolo. Njo mana Paolo ániutetela utume wake kwa kulonjelela namuna chanavele munu wa mana namene n'dini ya Chiyahudi na namuna chajukile kuva ntume (sula ya 1:11-2:14). Na Paolo ánilatetela Malove Lambone lamwamba Yesu Kilisto kwa kueleza kuva, upohi upatikana chihi kwa kunkulupila Yesu Kilisto bahi, akee kwa kuikamula chihi Sheliya (sula ya 2:16). Upohi úhalokana chihi na uwambone wa Nnungu, na wala ukálingila matendo la vanu.

### *Uinjipihwa wa baluwa ya Vagalatiya*

1. Sula ya 1:1-5, Paolo átandaika baluwa yake kwa kulasalimila makuwa la vanu vankulupila Yesu la chilambo cha ku Galatiya.
2. Sula ya 1:6-2:21, Apamo Paolo anamaiha kuva vanu nanga pavapohwa kwa kuikamula Sheliya. Ánamaiha kwa átana kuva, nang'e ávele munu wa mana namene n'dini ya Chiyahudi na ánitumbama namene kudikamula Sheliya dya Chiyahudi, henga nanga padinantendile atendwe kuva wambone pameho panga Nnungu. Na mitume vanji váníkubaliana nawe kwamba chinu anecho.
3. Sula ya 3-4, Paolo áeleza namene kwamba nafasi ya Sheliya na inema muupohi.
4. Sula ya 5-6:10, Paolo áeleza namuna ya kuikala maisha lambone la Chikilisto.
5. Sula ya 6:11-18, Paolo ámalilila baluwa yake kwa kuvasalimila na kuvakumbusa kuva kupindikulanywa na kujuhwa kuva chiumbe chahambi nni chinu cha mana namene kuliko kudikamula Sheliya, malinga aila ya kuyalulwa.

### *Ntandaiko wa baluwa yanga Paolo*

<sup>1-2</sup> Baluwa aino ihaloka kwang'une Paolo na kwa vakúkulupila avetu vammalele vavèle pamo na nangu. Nangu Paolo ngúchemwije kuva ntume, akee kwa kutandolwa na vanu na wala akee kwa kupitila mamulaka la munu fulani. Henga nangu ngúchemwije na Yesu Kilisto na Nnungu Atata anufufwile

Kilisto kuhaloka kwa vanu vahwîle. Hwetu tuvammalele tûnnembilanga baluwa aino mwenu makuwa la vanu vankulupîla Yesu la chilambo cha ku Galatiya.

<sup>3</sup> Hwetu tûnnyuwilanga mwenu inema na amani ihalôka kwa Nnungu Atata wetu na kwa Nang'olo wetu Yesu Kilisto, viive pamo na mwenu.

<sup>4</sup> Kilisto âlihumije mwene kwajili ya masambi letu muchi chanalembedile Nnungu Atata wetu, uchinga atupohe kuhaloka nchilambo achino chihakapwêle mambo lahakalenge.

<sup>5</sup> Nnungu atumbyangwe, vyaka na vyaka. Amina.

### *Malove Lambone la uhiu*

<sup>6</sup> Nangu nakangana, kumwonanga mwenu namuna chimupiyanyije kuneka Nnungu anchemenge mwenu kwa kupitila inema yanga Yesu Kilisto, na kupapata indila inji ililambifila kuva nni Malove Lambone.

<sup>7</sup> Nni muhiu kuva, nanga Malove lanji Lambone, henga pàvele vanu vantimbânga mwenu na valembêla kulapindikulanya Malove Lambone langa Kilisto.

<sup>8</sup> Henga ata kuiva hwetu tuvene au malaika akânnyubilila mwenu Malove Lambone latindâna na âlalâ latunnyubilidile hwetu, aneyo alaniwe na Nnungu.

<sup>9</sup> Hwetu twaninnyaulilanga mwenu, na tûnnyaulilanga kavila kuva, munu woheyo ambennyubilila Malove Lambone latindâna na âlalâ latunnyubilidile hwetu, aneyo alaniwe na Nnungu.

<sup>10</sup> Dachi, nangu ngûtaha kukubaliwa na vanu au Nnungu? Au nangu ngûtaha kuvakatapalila vanu? Ikâchiva ungutâhâ kuvakatapalila vanu, nangu nikânave ntumishi wanga Yesu Kilisto.

### *Paolo chachemwije na Nnungu*

<sup>11</sup> Mmakukulupila avangu, nangu ngûlembela mumale kuva, Malove Lambone laninnyubilidile mwenu lakâvele la chimunu.

<sup>12</sup> Nanangu nikânalapwechedile kuhaloka kwa munu woheyo, na wala nikânahundwije na munu, henga Yesu Kilisto njo alahunukwîle kwang'une.

<sup>13</sup> Mwenu mûnipilikana namuna chinichiikala anepo machedo, panichiipapata dini yangu ya Chiyahudi. Mûnimala namuna chinnavalagihije namene vanu vankulupîla Yesu, na kulembela nivamalile mwalehu.

<sup>14</sup> Nangu ñnivalongolelela Vayahudi avangu vohe va changa changu kwa kuipapata dini ya Chiyahudi, kwa kuva, ñnitumbama namene kulakamula mahundo la anyakala vetu.

<sup>15</sup> Henga Nnungu ângutandwele nangu kabla nikânambivelekwa, nkunguchema kwa inema yake. Nang'e ñninkatapalila,

<sup>16</sup> kunnyunukula Mwanawe kwang'une uchinga nilahubili Malove Lambone kwa vanu vakâvele Vayahudi. Anepo nangu nikanaujene na munu woheyo,

<sup>17</sup> na wala nikanapite ku Yelusalemu kwa avala mitume vangulongoledile kuva mitume, henga ngûtandilike kuhwena kuchilambo cha ku Alabiya hoti, koka nkuuya kavila ku Dameski.

<sup>18</sup> Paipitile myaka mitatu, nangu nkuhwena ku Yelusalemu unamwona Petulo,\* nkuikala aneko maduva kumi na nnyano.

\* 1:18 Mmalemba matandi, nsitali auno ûlembwijé Kefa, yani lina linji Iya Petulo.

<sup>19</sup> Henga wala nanga ntume yunji unnamwonite, ila Yakobo nnung'une Nang'olo weka.

<sup>20</sup> Nangu nimmaihija mwenu pameho panga Nnungu kuva, mmalove alano langunnembila mwenu, nangu nanga pangulambila.

<sup>21</sup> Lukoto, nangu nkuhwena chilambo cha ku Siliya na chilambo cha ku Kilikiya.

<sup>22</sup> Mmaduva anelo makuwa la vanu vankulupila Yesu la chilambo cha ku Yudeya vávele vakànambingwona,

<sup>23</sup> henga vâpilikana chihi kuva, “Ayula achitubaniha anepo patandi, nelo áihubili ing'ulupa uila yachiitimbanga anepo patandi.”

<sup>24</sup> Bahi vanu anevo nkuntumbyanga Nnungu ing'anya yang'une.

## 2

### *Paolo na mitume vanji*

<sup>1</sup> Paipitile myaka kumi na ncheche, nangu nkuhwena kavila ku Yelusalemu chalumo na Banaba, nkupapatana na Tito.

<sup>2</sup> Ngúpíte aneko ing'anya Nnungu áninguhumukulila nguhwene. Aneko nku-nakojana na vakúlodya paweka, nkuvahaulila Malove Lambone languhubili kwa vanu vakávele Vayahudi. Ngútendile uchocho uchinga madengo langu langukodile na langukola, lanàáve chihi la bule.

<sup>3</sup> Henga Tito, ayula anapapatene na nangu nanga panamatijwe kuyaluka ikánava nanga panavele Nnyahudi.

<sup>4</sup> Henga vakúkulupila vanji va kulambila vanalundene na hwetu kwa sili, vanang'o válembela vannyalule. Vanu anevo vâinjidile kwa ulamba nnikuwa lyetu uchinga vaulolehe uhulu utuvenawo kwa kulundanywa kwetu na Yesu Kilisto, koka vatutende kavila kuva tuvatumwa tûvá sheliya dya Chiyahudi.

<sup>5</sup> Henga, uchinga uhiu wa Malove Lambone uhwenehe chihi kukondwa kwenu mwenu, hwetu nanga patunavakubalidile wala kadiki.

<sup>6</sup> Henga kuyamba avala vamaikâna kuva vakúlodya, vanang'o nanga panavele na chinu cha kuyenjeja mualala lanichihubili. Na kumaikana kwavo kuva vakúlodya vakulu, chikánavele chinu kwang'une, kwa kuva, Nnungu akálola cheo cha munu.

<sup>7</sup> Henga vanang'o vânipata kukameka kuva, Nnungu àngupele madengo la kuhubili Malove Lambone kwa vanu vakáyaluka, yani vanu vakávele Vayahudi, malinga Petulo chapewije madengo la kuhubili Malove Lambone kwa vanu vayalúka, yani Vayahudi.

<sup>8</sup> Kwa kuva, ayula annyululihije Petulo kuva ntume kwa Vayahudi, njo uyoyo anguhululihije nangu kuva ntume kwa vanu vakávele Vayahudi.

<sup>9</sup> Bahi Yakobo na Petulo na Yohana vamaikâna kuva vakúlodya vakulu, pavapete kuikameka inema aila yaning'ile Nnungu, vanang'o nkutukamula nkono nangu nawi Banaba, kulanguja kuva hwetu na vanang'o nni utuvamo. Bahi twanipatana kuva, hwetu tuhwene tukahubili kwa vanu vakávele Vayahudi na vanang'o vahwene vakahubili kwa Vayahudi.

<sup>10</sup> Henga chinu chimo chivatuyuwite nni kuva, tuvakumbukile amahuvani vavéle mmakuwa lavo la vanu vankulupila Yesu, na chinu anecho nni chingutumbama kuchitenda.

*Paolo ànkaliþila Petulo aneko ku Antiþokiya*



11 Henga Petulo páidile ku Antiyokiya, únintahuka muyo mwa vanu, kwa kuva, ánikosela.

12 Petulo álya chakulya pamo na vanu vakávele Vayahudi. Henga pavakamwele vanu vanatumwije na Yakobo kuhaloka ku Yelusalemu, Petulo nkuleka mwalehu kulya pamo na vanu vakávele Vayahudi, ing'anya ya kuvayopa avala Vayahudi vankulupila Yesu vavanamatija vanu vayaluke.

13 Na Vayahudi vanji vankulupila Yesu, navanang'o nkutandilika kulilambilila muchi Petulo, ata Banabá nanang'e nkulundana navo kwa kulilambilila.

14 Panivawene kuva vakáupapata uhiu wa Malove Lambone, nangu nkunyuulila Petulo muyo mwa vanu vammalele kuva, “Ikáva wako Nnyahudi úpapata mihambo ya vanu vakávele Vayahudi, úmbehulula dachi kuvanamatija vanu vakávele Vayahudi vaipapate mihambo ya Chiyahudi?”

15 Hwetu nni tuvayahudi túvá kuvele kwa, akee tuvanu tuvêle na masambi muchi vanu vakávele Vayahudi!

16 Henga túnimala kuva, munu akátendwa kuva wambone pameho panga Nnangu kwa kuikamula Sheliya ya Musa, ila kwa kunkulupila Yesu Kilisto. Na hwetu uchocho tunkulupidile Yesu uchinga tutendwe kuva tuvambone pameho panga Nnangu kwa kunkulupila nang'e, akee kwa indila ya kukamula Sheliya ya Musa. Ívele uchocho kwa kuva, nanga munu ambeténdwa kuva wambone pameho panga Nnangu kwa kuikamula Sheliya ya Musa.

17 Bahi patutaha kutendwa kuva tuvambone pameho panga Nnangu kupitila kunkulupila Kilisto, vanu vanji vátwona kuva na hwetu nni tuvanu tuvêle na masambi muchi vanu vakávele Vayahudi, ing'anya ya kuileka Sheliya. Dachi, chinu achino chilanguja kuva Kilisto nni atuténda hwetu tutende masambi? Nanga, wala kadiki!

18 Henga níkálinga kuuuyila kavila ntindo unnaubamwele wa kutendwa kuva tuvambone pameho panga Nnangu kwa kuikamula Sheliya, anepo nangu nimbilanguja chihi kuva nangu nni munu nguvéle na masambi.

19 Kwa kuva, pannalingile kuikamula Sheliya ya Musa, inguhukumite chihi kuhwa. Bahi kuyamba Sheliya ya Musa nangu ngúvele muchi ñnihwa, yani Sheliya ikee na dimongo dya kungutawala kavila. Na Sheliya aneyo njo íngutendile nangu ngúúve uchocho uchinga ngupate kulama kwajili ya Nnangu.

20 Nangu ñnihwa pamo na Kilisto munsalaba, na hambu akee nangu nguláma, ila nni Kilisto aikála nkati mwangu. Nangu ngúikala chihi kwa kunkulupila Mwana wanga Nnangu angutamwije na kuuhumya umi wake kwajili yangu.

21 Nangu níkáitenda inema ya Nnangu kuva ikemana kwa kulinga kutendwa kuva wambone pameho panga Nnangu kwa kuikamula Sheliya. Kwa kuva, ikáva vanu vátendwa kuva vambone pameho panga Nnangu kwa kuikamula Sheliya, bahi Kilisto áhwíle chihi bule.”

### 3

#### *Ing'ulupa na Sheliya*

1 Mwenu Mmagalatiya mukávele na lúnda, nnani annowíte? Habali ya kuvambwa kwanga Yesu Kilisto yavele chihi palengele muyo mwenu.

2 Nangu ngúembela ngumale chinu chimo kuhaloka kwenu mwenu. Dachi, mwenu múmpwecheledile Umumu Wanaswe kwa kuikamula Sheliya yanga Musa au kwa kupilikana Malove Lambone na kulakulupila?

<sup>3</sup> Ìvele dachi mpaka mùùve mmanu mukávele na lúnda namuna aneyo? Mweni mwatandilike kunnondola Kilisto kwa dimongo dya Umumu Wanaswe. Dachi, hambi mùlembela mumalilile kwa dimongo dyenu mmene?

<sup>4</sup> Dachi, kubanika kwammalele kumubanike, kwávele chihi kwa bule? Wala, kukávele kwa bule!

<sup>5</sup> Dachi, Nnungu ámwing'ile mwenu Umumu Wanaswe na kutenda ma-saibu mmwenu ing'anya ya kukamula Sheliya yanga Musa au ing'anya ya kupilikana Malove Lambone na kulakulupila?

<sup>6</sup> Lolanga nfano wa Iblahimu. Malemba Lanaswe làhaua kuva, “Iblahimu ánkulupidile Nnungu, na kwa kutenda uchocho Nnungu nkummalangila kuva wambone pameho pake.”

<sup>7</sup> Bahi mumale kuva vanu avala vammalele vankulupila Nnungu, anevo njo vana va uhiu wa Iblahimu.

<sup>8</sup> Uchocho, Malemba Lanaswe lánitangola kutandikila machedo kuva, vanu vakávele Vayahudi vàmbevalangiwa kuva wambone pameho panga Nnungu ing'anya ya ing'ulupa yavo. Kwa kuva, Nnungu ánilongolela kutangola Malove Lambone kwanga Iblahimu kuva, “Kupitila wako, vanu va vilambo vyammalele vàmbebalikiwá.”

<sup>9</sup> Bahi ing'anya ya anelyo, vanu vammalele vankulupila Yesu vàmbebalikiwa na Nnungu muchi chanabalikiwije Iblahimu, munu ánevele na ing'ulupa.

<sup>10</sup> Kwa kuva, vanu vammalele valisingila chihi kulakamula àlálá lalembelêwa na Sheliya ya Musa, anevo vânilaniwa. Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaua kuva, “Ànilaniwa munu ayula alêmwa kukamula kila chinu chilembwije nchitabu cha Sheliya ya Musa.”

<sup>11</sup> Nni muhiu kuva, nanga munu avalangíwa kuva wambone pameho panga Nnungu kwa kukamula Sheliya, kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaua kuva, “Munu wambone pameho panga Nnungu àmbekuva na umi kupitila ing'ulupa.”

<sup>12</sup> Henga kuyamba Sheliya, Malemba Lanaswe làhaua kuva, “Munu atênda lammalele lalembelêwa na Sheliya, àlisingila kuva àmbepata umi kupitila Sheliya aneyo.” Kwa kuva, Sheliya ikálingila ing'ulupa.

<sup>13</sup> Kilisto ánitukombola kuhaloka mulaana itendihjwe na Sheliya. Ánitukombola kwa kulitika laana aneyo kwajili yetu, kwa kuva Malemba Lanaswe làhaua kuva, “Ànilaniwa munu woheyo avambwije munnandi.”

<sup>14</sup> Yesu Kilisto álitikile laana aneyo uchinga vanu vakávele Vayahudi vabalikiwe kwa balaka uila yanabalikiwije Iblahimu nawi Nnungu. Bahi ing'anya ya anelyo, na hwetu kupitila ing'ulupa tûpata kumpwechelela Umumu Wanaswe wanamwahidite Nnungu.

### *Sheliya na ahadi ya Nnungu*

<sup>15</sup> Mmakukulupila avangu, nangu nîmbemwing'anga mwenu nfano kupa-patana na maisha letu la kila liduva kuva, vanu vakátenda lilailano nanga munu ahulûla kulitahuka au kuyenjeja lilove mulilailano anelyo.

<sup>16</sup> Bahi Nnungu áhumije ahadi kwa Iblahimu na kwa n'dukuluwe. Malemba Lanaswe nanga palahaua kuva, “na kwa vadukulu vako,” kulanguja vanu vohe. Henga làhaua kuva, “kwa n'dukululo,” kulanguja munu yumo, yani Kilisto.

<sup>17</sup> Chingulonjela apano nni achino, Nnungu átendile lilailano lyake na Iblahimu myaka myanne na salasini, kabla ikánambikamola Sheliya ya Musa.

Na aneyo Sheliya ikáhulula kutengula lilailano lya Nnungu uchinga itimbanyike ahadi yake.

<sup>18</sup> Kwa kuva, ikáchiva mapala la Nnungu ulalisingila Sheliya yanga Musa, bahi lakánahulule kavila kulisingila ahadi ya Nnungu. Henga Nnungu kwa inema yake ámwing'ile Iblahimu mapala ing'anya ániahidi.

### *Makudungilo la Sheliya*

<sup>19</sup> Dachi, Sheliya ívele na madengo ntwaní? Sheliya íniida uchinga imaihe makosa, na ílembelwa ihwenehe chihí kupwawa mpaka pámbeldá n'dukuluwe Iblahimu, ayula wanamwahidite Nnungu. Ná kwa kupitila malaika, Nnungu ámpel Musa Sheliya yake, na aneyo Musa ávele mpatanishi kati ya Nnungu na vanu vake.

<sup>20</sup> Henga mpatanishi nanga palembelewa ikáva aahídi nni munu yumo weka, na Nnungu nni yumo, nanang'e njo anamwahidite Iblahimu.

<sup>21</sup> Dachi, makudungilo la Sheliya lanalatahuka makudungilo la ahadi dya Nnungu? Nanga! Kwa kuva, ikáchiva Sheliya uihulula kutwing'a umi, tukanihulula kutendwa kuva tuvambone pameho panga Nnungu kwa kuikamula Sheliya aneyo.

<sup>22</sup> Henga Malemba Lanaswe làhaua kuva, vanu vammalele vavele muutawala wa masambi uchinga ahadi yaahidite Nnungu ihumywe kwa avala vankulupila kwa kupitila kunkulupila Yesu Kilisto.

<sup>23</sup> Henga kabla ukánambikamola uhiku wa ing'ulupa, hwetu túchungwa na Sheliya muchi tuvafungwa, akuno utulindilila ing'ulupa ihunukuliwe.

<sup>24</sup> Bahi Sheliya yavele muchi yaya kwetuhwe, ínitulela mpaka páidilè Kilisto, uchinga kwa indila ya ing'ulupa tupate kutendwa kuva tuvambone pameho panga Nnungu.

<sup>25</sup> Henga hambí kwa kuva aila ing'ulupa íniida, bahi tukálelewa kavila na Sheliya.

### *Vavana vanga Nnungu*

<sup>26</sup> Kwa kuva, kwa kupitila ing'ulupa, mwenu mmammalele mùjukile kuva mmana mma Nnungu kwa kunkulupila Yesu Kilisto.

<sup>27</sup> Na mwenu mulundanyíjwe na Kilisto kwa kubatiswa, mùvele muchi mùmmwete Kilisto mwene.

<sup>28</sup> Bahi anepo nanga kugabulana kavila kati ya Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi, kati ya vatumwa na vanu vakávele vatumwa, kati ya nnume na mmahe, kwa kuva, mwenu mmammalele nni ummamo kwa kulundanywa kwenu na Kilisto Yesu.

<sup>29</sup> Ikáva mwenu nni mmanu vake Kilisto, bahi nni mmadukulu vake Iblahimu, na mwenu mùmbepwechela achila chaahidite Nnungu.

## 4

<sup>1</sup> Bahi nangu ngúhaua uvila, nkútwala mapala pávã n'joko, akálekanila na ntumwa ata kuiva dimali dyammalele nni dyake.

<sup>2</sup> Maduva anelo lammalele átawaliwa na vanu vannèla na avala vachúnga dimali dyake mpaka palambekamola maduva álalá lakudungiwíje na atatake.

<sup>3</sup> Yesu kabla akánambikamola, na hwetu twavele uchocho. Twavele muchi tuvana tuvajoko, túvele tuvatumwa túvá mihambo na dimongo dya nchil-ambo achino.

<sup>4</sup> Henga paukamwele uhiku ukudungiwíje, Nnungu nkuntuma Mwanawe, nkuvelekwa na mmahe, nanang'e nkuikala kwa kulojwa na Sheliya,

<sup>5</sup> uchinga avapohe avala valôjwa na Sheliya. Na átendile uchocho uchinga hwetu tutendwe kuva tuvana tûvá Nnungu.

<sup>6</sup> Bahi Nnungu ántumile Umumu wa Mwanawe mmitima yetu kumaiha kuva, mwenu nni mmana vake. Umumu ánatuyuwila kwa Nnungu, akuno wanchema Nnungu, “Aba” yani “Atata.”

<sup>7</sup> Bahi wako ukee ntumwa kavila, henga nni umwana, na kwa kuva wako nni mwanawe, bahi Nnungu achiakwing'e mapala lavaahidite vana vake.

### *Lipamba Iya Paolo kwa Vagalatiya*

<sup>8</sup> Anepo patandi pamunavele bado kummala Nnungu, mwávele mmatumwa mma milungu ikávele ya uhiu.

<sup>9</sup> Henga hambu múnimmala Nnungu, au tuhaule kuva múnimaikana na Nnungu. Dachi, mùivangulidile dachi mihambo na dimongo dya nchilambo achino, didabadánga na dikee na mana? Dachi, mùlembela dintendange kavila kuva mmatumwa?

<sup>10</sup> Mwenu mulinga kunkatapalila Nnungu kwa kulatumbyanga maduva fulani na myedi na mahiku na myaka.

<sup>11</sup> Nangu nalipwelela kuva, inahululika kuva madengo langukodile kwenu mwenu kuva chihila bule.

<sup>12</sup> Mmakukulupila avangu, nangu nínnyuwanga mùùve muchi nangu, kwa kuva ata nangu ngúikala muchi mwenu mmanu mukávele Mmayahudi, yani níkáhungwa na Sheliya. Panguidile kwenu mwenu, mwenu nanga pamunangutendeledile chinu chohecho chihakalenge.

<sup>13</sup> Henga múnimala kuva, ugonjo nni unangutendile nangu ninnyubilile Malove Lambone kwa mwanda ntandi.

<sup>14</sup> Mwenu múnilingwa ing'anya ya ugonjo wangu. Henga pamo na anelo, mwenu nanga pamunanguhebwire wala kunguhita. Múningupwechela muchi malaika au Yesu Kilisto mwene.

<sup>15</sup> Mwenu múnahangalala. Hambu chínkojije chinu ntwani? Nangu nimwene nahulula kuhaula kuva, maduva álalá mukanihulula ata kudabola meho lenu na kuning'a nangu.

<sup>16</sup> Dachi, hambu nangu ñnipindikuka kuva mmongo wenu ing'anya ya kunnyaaulila mambo la uhiu?

<sup>17</sup> Vanu anevo vanji vánann'unikila namene mwenu, henga makudungilo lavo lakávele lambone. Válembela nangu na mwenu tuhapukane, uchinga mwenu muvang'unukile vanang'o.

<sup>18</sup> Nni muhiu kuva, ñnakatapala kung'unukila mambo lambone mahiku lammalele, na akee chihila uhiku aula unguva pamo na mwenu.

<sup>19</sup> Mmanavangu unintamwanga namene, malinga mmahe chapata uchungu wa kuvaleka, nanani uchocho, ngúvele na uchungu kavila kwajili yenu mpaka pamumbekuva na hali ivéle muchi yanga Kilisto mmitima yenu.

<sup>20</sup> Natamwa namene ngúvele pamo na mwenu hambu. Na ikàchiva nguvèlè pamo na mwenu, nikanipindikulanya itangodi yangu, kwa kuva ngúvele na lipamba na mwenu.

### *Nfano wanga Hajili na Sala*

<sup>21</sup> Hambu nguhaulile, mwenu Mmagalatiya mulembéla kutawaliwa na Sheliya yanga Musa, dachi múnipilikana chiihaula Sheliya?

<sup>22</sup> Ìnilembwa mmitabu vya Sheliya kuva, Iblahimu ávele na vana vavili. Mwana yumo ávelekwejiye kwanga Hajili, mmahe ntumwa, na mwana yunji ávelekwejiye kwanga Sala, mmahe akávele ntumwa.

<sup>23</sup> Isumaili, mwana wanga mmahe ntumwa, nang'e ávelekwejiye kupapatana na makudungilo la vanu, henga Isaka, ayula mwana wa mmahe akávele ntumwa, nang'e ávelekwejiye kupapatana na ahadi yanga Nnungu.

<sup>24-25</sup> Mambo anelo làvele muchi nfano, kwa kuva vamahe anevo vavili vâlanguja malailano mavili. Mmahe ntandi, yani Hajili, nang'e àlandanywa na lichinga Iya Sinayi, kulinatendeki lilailano alila Iya Sheliya ya Musa. Aneko vanu vâpwechedile Sheliya ivatendile kuva muhali ya utumwa. Na vino Yelusalemu àlandanywa na lichinga Iya Sinayi livêle ku Alabiya, ing'anya Yelusalemu yene ivele muhali ya utumwa wa Sheliya pamo na vana vake.

<sup>26</sup> Henga Yelusalemu ya muha, yani kulihunde kukávele muhali ya utumwa. Na hwetu tukávele muhali ya utumwa wa Sheliya, ing'anya kulihunde nni kutuveleke hwetu.

<sup>27</sup> Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaua kuva, “Hangalala wako ntonga, ukáveleka.

Nonoha lidi kwa kuhangalala, wako ukànambiwona uchungu wa kuveleka! Kwa kuva, vavana vanga mmahe alekwije na nng'andomwe nni vohe, kupunda va mmahe ayula avêle na nnume.”

<sup>28</sup> Hambi mmakukulupila avangu, mwenu mùjukile kuva mmana mma Nnungu kupapatana na ahadi, muchi chavelekwejiye Isaka.

<sup>29</sup> Henga malinga chilanavele maduva àlalá, mwana ayula anavelekwejiye kwa makudungilo la vanu chanam'banihije ayula anavelekwejiye kwa dimongo dya Umumu Wanaswe, nni uchocho chiivele maduva alano.

<sup>30</sup> Henga Malemba Lanaswe làhaua dachi? Làhaua uvila, “Mmingange mmahe ntumwa pamo na mwanawe, kwa kuva mwana wa ntumwa akambetwala mapala pamo na mwana wanga mmahe akávele ntumwa.”

<sup>31</sup> Bahi mmakukulupila avangu, hwetu tukávele tuvana tùvá mmahe ntumwa, henga nni tuvana tùvá mmahe ayula akávele ntumwa.

## 5

### *Uchungange uhulu wenu*

<sup>1</sup> Kilisto ánitukombola kuhaloka muutumwa wa Sheliya uchinga tùùve hulu mwalehu. Bahi likamyange, wala munákubali kavila kulitaya mmihungo vya utumwa wa Sheliya.

<sup>2</sup> Pilikanila! Nangu Paolo nìnyaulilanga kuva, mukákubali kuyalulwa, Kilisto akambenfala chinu chohecho mwenu.

<sup>3</sup> Nangu níkámpihanga, nìnyaulilanga kavila kuva, kila munu alínga kunkat-apalila Nnungu kwa kuyalulwa, aneyo àlembelewa akamule Sheliya yam-malele ya Musa.

<sup>4</sup> Mwenu mulínga kutendwa kuva mmambone pameho pa Nnungu kwa kukamula Sheliya, mùnihapulanywa na Kilisto, na mùnipalanyoka muinema yanga Nnungu.

<sup>5</sup> Hwetu tuikála kwa kulisingila Umumu Wanaswe, tùlolele kwa hamu kutendwa kuva tuvambone pameho panga Nnungu kupitila ing'ulupa.

<sup>6</sup> Kwa kuva, kwa avala valundánywa na Yesu Kilisto, kuyalulwa au kutoyalulwa chikee chinu chamana, henga chinu chamana nni ing'ulupa yetu itutênda hwetu tuvatomwe vanu vanji.

7 Mwenu mwannondola saana Yesu! Nnani anhochejiŋe mwenu munauka-mule uhiu wa Malove Lambone?

8 Kukumba aneko kukáhaleke kwanga Nnungu anchemânga mwenu kuva mmanu vake.

9 Malinga chiluhaula lulili aluno kuva, “Hamila kadiki ìumuja lidonji lyammalele lya uhu wa ngano!”

10 Nangu ngùvele na lilolelo kuhaloka kwa Nang'olo kuva, mukambekuwa na makudungilo latindâna na nangu. Henga munu ayula antimbânga mwenu lasima ahukumiwe asabu ata akàvele nnani.

11 Mmakukulupila avangu, ikàva nangu mbèchinkuhubili kuyamba kuyalulwa, ing'anya ntwani mbèchinkubanihwa? Nikàchitenda uchocho, vanu vakánachimwe na mahubili langu layâmba nsalaba wanga Kilisto.

12 Wasa vanu anevo vantimbânga mwenu valichekete mwalehu vivelekelo vyao!

13 Mmakukulupila avangu, mwenu mùnichemwa na Nnungu uchinga mùve hulu. Bahi munatumile uhulu anewo kuva ing'anya ya kuntenda mutawaliwe na hali dyenu dya chimmili, henga mùlebelewa mutumikilane mmene kwa mmene kwa itamwi.

14 Kwa kuva, Sheliya yammalele ìtimiswa kwa kukamula amuli aino imo, “Ntamwe nnyako malinga chiulitamwa umwene.”

15 Henga mukàlumana na kutang'unana muchi anyama va mwilanga, lyongolelange uyopa mùnawalalana.

### *Kuikala kwa kulojwa na Umumu Wanaswe*

16 Bahi nangu ngùhaua kuva, muikalange kwa kulojwa na Umumu Wanaswe, wala munaditimise ditama dyenu dya chimmili.

17 Kwa kuva, ditama dya chimmili òtahukana na àlálá lalalembela Umumu Wanaswe. Na àlálá lalalembela Umumu Wanaswe làtahukana na ditama dya chimmili. Umumu Wanaswe na ditama dya chimmili vìnatahukana. Bahi ing'anya ya anelyo, mwenu mukàvele hulu kutenda àlálá lamulembela mmene.

18 Bahi kwa kuva mwenu mùikala kwa kulojwa na Umumu Wanaswe, mukátawaliwa na Sheliya.

19 Bahi matendo lahalokâna na hali ya chimmili nni alano, umalaya na uhakwa na kulavalava,

20 kudiyuwa disanamu, na uhavi na umongo na kupwatana na wiu na kuvisa na fitina na kutahukana na kuhapukana,

21 na kung'unukila na kukalewa na kutenda ding'ole dya matendo lahakalenge na mambo lanji lalandâna na anelo. Nangu nin'dumanga kavila malinga chingulongoledile kun'dumanga kuva, vanu vatendânga mambo malinga anelo vakambeupata Ufalume wa Nnungu.

22 Henga Umumu Wanaswe àvatenda vanu valòjwa nanang'e vâàve vanu va kuvatamwa vanu vanji na vâàve vanu va kuhangalala na vâàve vanu vavèle na amani na vâàve vanu va kupililila na vâàve vanu vavèle na uwambone na vâàve vanu va kuhumya na vâàve vanu va kukulupika,

23 na vâàve vanu vapole na vâàve vanu vahulùla kulikamulanga. Wala nanga Sheliya ilimbija mambo malinga anelo.

24 Na vanu vanga Yesu Kilisto vànidiwalala hali dyavo dya chimmili pamo na malembelo lake na ditama dyammalele dibaya.

25 Bahi kwa kuva tùikala kwa kulisingila Umumu Wanaswe, bahi tulojwe nanang'e.

<sup>26</sup> Bahi tunalyone kwa kuva na chihongahonga na wiu.

## 6

### *Kuyangatana kuinyakula misigo*

<sup>1</sup> Mmakukulupila avangu, nkúkukulupila nnyenu akàkosela, mwenu mulôjwa na Umumu Wanaswe, n'dumange munu aneyo kwa upole. Henga lyongole-lange uyopa mûnalingwa mwenu mmene.

<sup>2</sup> Muyangatane kunyakulanila misigo yenu, na kwa kutenda uchocho muchimutimise sheliya yanga Kilisto.

<sup>3</sup> Kwa kuva, munu akàlyona kuva nang'e nni wamana, akuno akávele wamana, aneyo àlilambila chihi mwene.

<sup>4</sup> Henga kila munu alilolehe mwene chaikala. Ikáva àvele na ing'anya ya kulyona, bahi alyone kupapatana na chaikala mwene, na atende uchocho bila kulilingananya na munu yunji.

<sup>5</sup> Kwa kuva, kila munu àmbenyakula nsigo wake mwene.

<sup>6</sup> Kila munu ahûndwa lilove lya Nnungu àlembelewa annyavile nkúhunda wake àlalá lambone.

<sup>7</sup> Munalilambile mmene, Nnungu akátendewa mang'wanyu. Kwa kuva, chinu chohecho chapanda munu njo uchocho chambefuna.

<sup>8</sup> Kwa kuva, munu aikála kwa kutenda chiilembela hali yake ya chimmili, àmbefuna kwondongeka. Henga munu aikála kwa kutenda lalalembela Umumu Wanaswe, àmbefuna umi ukee na ntululilo.

<sup>9</sup> Bahi tunahopele kutenda lambone, kwa kuva tukanahopele tuchitufune, mafuno la balaka kwa mahiku lakúdungiwije.

<sup>10</sup> Bahi kupapatana na chitupata wasa, tutende lambone kwa vanu vammalele, asa kwa vakúkukulupila avetu.

### *Chinu chamana nni kujuhwa kuva chiumbe chahambi*

<sup>11</sup> Lolanga malemba alano makulu langutumila kulemba malove alano la ntululilo wa baluwa aino kwa nkono wangu nimwene.

<sup>12</sup> Vanu avala valembele vaonekane kuva vambone kwa pawelu, anevo njo valembele kunnamatija mwenu muyalulwe. Henga vátenda uchocho uchinga vanabanihwe kwajili ya kuhubili habali diyamba nsalaba wanga Kilisto.

<sup>13</sup> Kwa kuva, vanu anevo valisingila kuyalulwa, nanga pavaikamula Sheliya yanga Musa, henga valembele muyalulwe uchinga vapate kulyona kwajili ya chinu anecho chitendeke mmiili yenu.

<sup>14</sup> Henga nangu níkatamwa nilyone kwajili ya chinu chinji, ikànavé chihi nsalaba wa Nang'olo wetu Yesu Kilisto. Kwa kuva, ing'anya ya nsalaba anewo, nangu ngùvalangila kuva chilambo chivele muchi chinihwa, na pameho pa chilambo nangu ngùvalangiwa kuva muchi ñnihwa.

<sup>15</sup> Kwa kuva, kuyalulwa au kutoyalulwa anecho chikee chinu chamana, chinu chamana nni kujuhwa kuva chiumbe chahambi.

<sup>16</sup> Nangu nívayuwila amani na chididi vanu vammalele vaikála kwa kulojwa na mambo anelo, pamo na vanu vammalele va Nnungu, vavalangiwa kuva Vaisilaeli vahiu.

<sup>17</sup> Na kutandikila vino, munu woheyo anangukambyekambye kavila, kwa kuva ngùvele na makwanda mummili wangu langulapete kwajili ya Yesu.

<sup>18</sup> Mmakukulupila avangu, nangu nínnyuwila mwenu mmammalele inema ihalôka kwanga Nang'olo wetu Yesu Kilisto, ìive pamo na mwenu. Amina.



## Baluwa yanga Paolo yavalembidile Vaefeso Ulongoledi wa baluwa ya Vaefeso

Baluwa ya Vaefeso ilembwije muuhiku uumo na baluwa ya Vakolosayi, mmwaka fulani pepi na mwaka wa 60 kutandikila mwaka wavelekwejiye Yesu Kilisto. Na alembile baluwa aino anilitambulanga kuva nni Ntume Paolo (sula ya 1:1). Vatalamu va Bibiliya vanakubali kuva Paolo njo alembile baluwa ya Vaefeso, ikánava baluwa yene nanga paivele na disalamu dyake mwene malinga chiiwele baluwa yavalembidile Vakolosayi. Bahi ing'anya ya anelyo, inahululika kuva, baluwa aino ikudungiwije ipelekejwe mmakuwa fulani la vanu vankulupila Yesu lavèle nchilambo anecho uchinga chikasomwe. Uchocho, Paolo ahaula kuva mmaduva lachilemba baluwa aino ávele nnilungu (sula ya 3:1, 4:1, na 6:20). Paolo antumile Tikiko uchinga avaaongele vakukulupila va ku Efeso na kuvapelekejija baluwa aino (sula ya 6:21-22).

Imanga ya Efeso ívele imanga ing'ulungwa namene na njo inavele lipanda likulu lya utawala wa Valoma nchilambo cha Asiya Inyoko. Imanga aneyo ya Efeso yanimaikana namene ing'anya ya ing'ande ya nnungu mmahe wa Chigiliki uvanchema Atemi, inavele muimanga aneyo (Matendo 19:23-31). Likuwa lya vanu vankulupila Yesu lya pa Efeso litandilike na dimongo, henga lukoto nkulilulalila (Uhunulo 2:1-7).

Sehemu inandi ya baluwa aino Paolo atanga namuna Nnungu chatandwele vanu kuva vake na kuvapoha kuhaloka mmasambi lavo kwa indila ya Yesu Kilisto. Paolo avalandanya vanu vammalele vankulupila Yesu kuva nni mmili umo, na Yesu Kilisto njo muti wa mmili anewo. Uchocho, avalandanya vanu vankulupila Yesu Kilisto na ing'ande, na Yesu Kilisto njo liyanga likulu lya painedumba lya ing'ande aneyo. Sehemu yavili ya baluwa aino ahumya maeleso layamba namuna ya kuikala maisha la Chikilisto.

### Uinjipihhi wa baluwa ya Vaefeso

1. Sula ya 1:1-2, Paolo analitambulanga na kuvasalimila vakukulupila va ku Efeso.
2. Sula ya 1:3-3:21, Paolo alonjelela kwamba uloongo upwawije kati ya vanu vammalele vankulupila Yesu na Yesu Kilisto mwene.
3. Sula ya 4:1-6:20, Paolo avaelesa Vaefeso namuna chivalembelewa kwikala Vakilisto.
4. Sula ya 6:21-24, Paolo atangola malove la kumalilila baluwa.

### *Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo*

<sup>1</sup> Baluwa aino ihaloka kwang'une Paolo, ngutandolwejiye kuva ntume wanga Yesu Kilisto kwa kutamwa kwake mwene Nnungu. Ninmabila mwenu mmanu mma Nnungu muikála muimanga ya ku Efeso,\* mmanu munkulupila namene Yesu Kilisto.

<sup>2</sup> Nangu ninnyuwilanga inema na amani ihaloka kwanga Nnungu Atata wetu na kwa Nang'olo wetu Yesu Kilisto, viive pamo na mwenu.

### *Nnungu anatabaliki kupitila Yesu Kilisto*

---

\* 1:1 Mmalemba lanji matandi lilove Efeso likapali.



<sup>3</sup> Alombolewe Nnungu, Atata wa Nang'olo wetu Yesu Kilisto. Kwa kuva, kwa kulundanywa kwetu na Kilisto, Nnungu ànitubaliki kwa kutwing'a dinujo dya chinnungu dya kila namuna nchilambo chikáonekana.

<sup>4</sup> Kabla chilambo chikànambumbwa, Nnungu ànitutandola hwetu tùùve tuvanu vake kwa kulundanywa na Kilisto, uchinga tùùve tuvanaswe na tuvanu tukávele na chilema pameho pake. Bahi ing'anya ya itamwi yake,

<sup>5</sup> Nnungu àniamula kutandikila anepo patandi kutujuha kuva tuvana vake kwa kupitila Yesu Kilisto. Átendile uchocho kupapatana na chanatamwije mwene mmakudungilo lake.

<sup>6</sup> Bahi tunnombotele Nnungu kwajili ya inema yake ing'ulungwa yatukung'unidile kwa kupitila Mwanawe wantamwije!

<sup>7</sup> Kwa kuva, kupitila Yesu Kilisto, hwetu tùnikombolewa kwa myadi yake, yani masambi letu lànisamehewa, kupapatana na ukulu wa inema yake.

<sup>8</sup> Nnungu ànitukung'unila inema yake kwa kutwing'a kila namuna ya lúnda na ding'ano.

<sup>9</sup> Nnungu ànitumaiha makudungilo lake la sili. Átendile uchocho kupapatana na chanatamwije mwene kutandikila anepo patandi. Na makudungilo anelo ákudungidile alatimise kupitila Kilisto,

<sup>10</sup> uchinga latimile kwa uhiku ukudungiwije, yani kuvikundanya pamo viumbe vyammalele vivèle nchilambo chikáonekana na pachilambo apano, kwa kuvivika pahi utawala wanga Kilisto.

<sup>11</sup> Kwa kulundanywa kwetu na Kilisto, Nnungu ànitutandola hwetu kuva tuvanu vake kupapatana na àlalá lanakudungidile anepo patandi, na àkola madengo mmambo lammalele kupapatana na chatamwa mwene mmakudungilo lake.

<sup>12</sup> Nnungu átendile uchocho uchinga hwetu Tuvayahudi tulongodile kulisingila Kilisto, tùùve ing'anya ya kutumbyangwa kwa ukulu wanga Nnungu.

<sup>13</sup> Uchocho na mwenu mmanu mukávele Mmayahudi, pamunapilikene ujumbe uhiu wa Malove Lambone lantendéne mwenu mupohwe, mwenu mùnilundanywa na Kilisto kwa kupitila kunkulupila nange. Nnungu nanang'e nkumwing'anga mwenu Umumu Wanaswe wanamwahidite. Na kupwawa kwa Umumu Wanaswe kwenu mwenu kumaiha kuva mwenu nni mmanu vake mwalehu.

<sup>14</sup> Na Nnungu ànituungulila mapala tuvanu vake. Na Umumu Wanaswe njo chivikilo chimaiha kuva, Nnungu achiatukombole mwalehu hwetu tuvanu vake na kutwing'a mapala anelo. Àmbetenda anelo kwajili ya kutumbyangwa kwa ukulu wake.

### *Kuyuwa kwanga Paolo*

<sup>15</sup> Bahi ing'anya ya anelyo, kutandikila pangupilikene namuna chimunkulupila Nang'olo Yesu na namuna chimuvatamwa vanu vammalele va Nnungu,

<sup>16</sup> nangu nikánaleka kunshukulu Nnungu kwajili yenu. Nangu nankumbukilanga kila paninnyuwa Nnungu.

<sup>17</sup> Nangu ninnyuwa Nnungu wa Nang'olo wetu Yesu Kilisto, Atata avèle na ukulu, amwing'ange mwenu Umumu wake Wanaswe ili mùùve na lúnda na uhunulo uchinga mupate kummala Nnungu.

<sup>18</sup> Uchocho, nangu ninnyuwa Nnungu ailangaje mitima yenu uchinga mupate kulimala alila lilolelo lyanchemedile Nnungu na kumala namuna mapala lake chilavele makulu namene kwa vanu vake,

<sup>19</sup> na kumala namuna dimongo dyake chidivele ding'ulu namene kwetuhwe tunkulupîla Yesu. Dimongo anedyo dikôla madengo nkati mwetu nni dimongo udila ding'ulu,

<sup>20</sup> dyananfufulidile Kilisto kuhaloka kwa vanu vahwîle na kumwikaja m'bali wa kunkono wa Nnungu, mumamulaka lake Nnungu, nchilambo chikáonekana.

<sup>21</sup> Aneko, Kilisto àvele muha mwa mambo lammalele lavêle pachilambo achino na chiîda. Àvatawala vakulu vammalele, na vammalele vavêle na mamulaka, na vammalele vavêle na dimongo, na vanang'olo vammalele, na àvele muha mwa vyeo vyammalele.

<sup>22</sup> Nnungu àvikile vitukutuku vyammalele pahi utawala wanga Yesu Kilisto, na kun'juha kuva muti wa vanu vammalele vankulupîla Yesu.

<sup>23</sup> Na vanu vankulupîla Yesu nni mmili wanga Yesu, na vanang'o njo vantênda nang'e atimilike, nanang'e njo avitimilîsa vitukutuku vyammalele.

## 2

### *Kuhuma kukuhwa na kuinjila muumi*

<sup>1</sup> Anepo patandi mwenu mwávele muchi mùnihwa ing'anya ya makosa na masambi lenu.

<sup>2</sup> Múikalanga kwa kupapata mihambo mibaya ya chilambo achino, akuno umumpilikanila Nanchindenga, nkulu wa dimongo dikáonekana, avatawâla vanu vakâmpilikanana Nnungu.

<sup>3</sup> Uchocho, anepo patandi na hwetu tuvammalele túkala muchi vanang'o, twapapata tama dya asili yetu ya chimmili na kutenda chiilembela miili na disungu dyetu. Bahi kupapatana na asili yetu ya chimmili, hwetu túvele muchi vanang'o, twanilembelewa kupata gasabu ya Nnungu.

<sup>4</sup> Henga Nnungu àvele na utajili wa chididi. Bahi ing'anya ya itamwi yake ing'ulu kwetuhwe,

<sup>5</sup> ikánava twávele muchi tùnihwa ing'anya ya masambi letu, nang'e ánitufufula pamo na Kilisto. Na mwenu mùnipohwa kwa inema yanga Nnungu.

<sup>6</sup> Bahi kwa kuva tùnilundanywa na Yesu Kilisto, Nnungu ánitufufula pamo na Yesu na kutuikaja pamo na nang'e nchilambo chikáonekana.

<sup>7</sup> Átendile uchocho uchinga mmahiku laîda apate kulanguja utajili wa inema yake ikâpimika yaimaihije kwa uwambone wake kwetuhwe kwa kupitila Yesu Kilisto.

<sup>8</sup> Kwa kuva, mùnipohwa kwa inema yanga Nnungu, kwa indila ya ing'ulupa. Chinu anecho chikáhalokana na kutumbama kwenu, henga nni inujo ya Nnungu,

<sup>9</sup> wala akee kwa matendo lenu, uchinga munu anapate kulyona.

<sup>10</sup> Hwetu nni madengo latendwîje na makono langa Nnungu, na kwa kulundanywa kwetu na Yesu Kilisto, Nnungu ánituumba kwa namuna yahambi uchinga tupate kutenda lambone lanatutayalishijije Nnungu uchinga tulatende.

### *Ntima umo nkati mwanga Kilisto*

<sup>11</sup> Mwenu mmanu mukávele Mmayahudi, kumbukilanga kuva, anepo patandi mwenu mwávele mmamidi. Vayahudi vanji vankulupîla Yesu vâchemu mwenu kuva mmanu nkáyalwike, henga vanang'o vâlichema kuva vanu vayalwîke ing'anya chihi ya álalá lavalatendanga mmiili yavo kwa makono la vanu.

<sup>12</sup> Bahi kumbukilanga kuva, mmahiku anelo mwenu nanga pamunavele pamo na Kilisto. Na mwávele mmamidi muvanu va Nnungu, yani Vaisilaeli. Na mukávele na chinu chohecho mualala malailano la ahadi dyanahumije Nnungu kwa vanu vake. Múikalanga chihi pachilambo bila kuva na lilolelo lyohelyo na nanga pamunankameke Nnungu.

<sup>13</sup> Henga kwa kuva múnilundanywa na Yesu Kilisto, mwenu mmanu mu-navêle kulehu na Nnungu, hambi mûhengelekejijwe pepi na nang'e kwa indila ya myadi ya Yesu Kilisto.

<sup>14</sup> Kwa kuva, Kilisto mwene nni atupelekejijje amani kwa kuvatenda Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi kuva uvamo. Kwa indila ya kuhwa kwake ìvele muchi Yesu ànibamolanga lingongo lya mu Ing'ande ya Nnungu livahapulányá Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi.

<sup>15</sup> Yesu àusije Sheliya ya Chiyahudi pamo na amuli dyake na malaijo lake uchinga kwa kulundanywa nawe avaumbe Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi kwa namuna yahambi kuva muchi munu yumo. Bahi Yesu nkuida na amani muvanang'o.

<sup>16</sup> Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi vájuhijwe kuva mmili umo, Yesu ànivapatanisa na Nnungu kwa indila ya kuhwa kwake munsalaba, na ániuusa umongo wammalele.

<sup>17</sup> Bahi Yesu ániida nkuhubili amani kwenu mwenu mmanu mukávele Mmayahudi, múnavele kulehu na Nnungu, na kwa Vayahudi vanavêle pepi na Nnungu.

<sup>18</sup> Kwa kuva, kwa kupitila Yesu, hwetu tuvammalele, tuvayahudi na vanu vakávele Vayahudi, túnichimuliwa indila ya kuhwika kwa Atata kwa Umumu Wanaswe uyoyo yumo.

<sup>19</sup> Bahi hambi, mwenu mmanu mukávele Mmayahudi, mwenu mukávele mmayeni kavila na wala mukávele mmamidi kwanga Nnungu. Henga hambi mwenu nni laiya pamo na vanu va Nnungu, na mùjukile mmalangavake Nnungu.

<sup>20</sup> Uchocho mwenu mùvele muchi ing'ande idengwíjwe munsingi udengwíjwe na mitume na manabii. Na Yesu Kilisto mwene njo liyanga likulu lya paindumba ya ing'ande aneyo.

<sup>21</sup> Kwa kulundanywa kwetu na Yesu, ing'ande yammalele ìnalundanywa saana na kuyenjejeka mpaka kuhwikila kuva Ing'ande yanaswe yanga Nnungu, kwajili ya Nang'olo.

<sup>22</sup> Kwa kulundanywa na Kilisto, uchocho na mwenu mmanu mukávele Mmayahudi, múnalundanywa na vakulupíla vammalele kuva kaya yaikala Nnungu kwa indila ya Umumu Wanaswe.

### 3

#### *Madengo langa Paolo kwa vanu vakávele Vayahudi*

<sup>1</sup> Bahi ing'anya ya anelo, nangu Paolo, ngùjukile ninfungwa ing'anya ya kuntumikila Yesu Kilisto kwajili yenu mwenu mmanu mukávele Mmayahudi.

<sup>2</sup> Nangu ñnimala kuva, mwenu mmene múnipilikana namuna Nnungu changujalidile inema kwa kuning'a madengo lake nilakole kwajili yenu.

<sup>3</sup> Nnungu àningumaiha kupitila uhunulo kuyamba makudungilo lake lanapihike. Na nangu ñnimbiledile mwenu kwa kuinjipihya kuyamba chinu anecho.

4 Na mwenu mukâlasoma malove langu muchimumale namuna chini-lakameke saana makudungilo la Nnungu lanapihike lamwâmba Kilisto.

5 Mmivelekwa vipitile Nnungu nanga pânavamaihiye vanu kuyamba makudungilo anelo malinga chavamaihiye hambi mitume na manabii vake vanaswe kwa kupitila Umumu Wanaswe.

6 Na makudungilo anelo lanapihike nni alano, vanu vakávele Vayahudi vâpwechele pamo na Vayahudi mapala kuhaloka kwanga Nnungu kupitila Malove Lambone. Avano vavili vammalele nni dimbande dya mmili umo na vâkumila ahadi uila ya Nnungu ing'anya ya kulundanywa na Yesu Kilisto.

7 Kupapatana na inujo ya inema yaning'ile Nnungu kwa dimongo dyake, nangu ngûjuhijwe kuva ntumishi wa Malove Lambone.

8 Nangu njo nin'joko kupunda vanu vammalele va Nnungu, henga Nnungu àningujalila inema ya kutanga Malove Lambone kwa vanu vakávele Vayahudi, kuyamba balaka dyanga Kilisto, balaka dikâhululika kuvalangwa.

9 Na Nnungu àningujalila inema ya kumaiha namuna chilatimidile makudungilo anelo lanalapihite Nnungu kutandikila anepo patandi, Nnungu aumbile vitukutuku vyammalele.

10 Na makudungilo la Nnungu kuyamba anelo lammalele nni kuva, vatawâla na vammalele vavêle na dimongo va nchilambo chikâonekana, vapate kumala lúnda lwa Nnungu lwa namuna dyohe kupitila likuwa lyammalele lya vanu vankulupîla Yesu.

11 Nnungu âtendile uchocho kupapatana na makudungilo lake la maduva lammalele. Âtendile uchocho kupitila Yesu Kilisto Nang'olo wetu.

12 Bahi kwa kuva tûlundanyijwe na Kilisto na ing'anya ya kunkulupila nang'e, hwetu tukâlipwelela, tûvele na indila ya kuhwika kwa Atata bila lipamba.

13 Bahi nînyuwa munatenguke mitima ing'anya ya kubanika kungubanika, kwa kuva kubanika akuno nni kwajili yenu, mulyone kuva mûnitumbyangwa.

### *Kuyuwa kwanga Paolo kwajili ya Vaefeso*

14 Bahi ing'anya ya anelyo, nangu ngûtindivala malundi muyo mwa Atata Nnungu na kunnyuwa.

15 Nang'e njo chitandikilo cha viumbe vyammalele vya kulihunde na vya pachilambo.

16 Nangu nînyuwa Nnungu amwing'ange dimongo dya kuhwanga n'disungu dyenu kwa indila ya Umumu Wanaswe, kupapatana na utajili wa ukulu wake.

17 Anepo njo Kilisto pambeikala mmitima yenu kwa indila ya ing'ulupa akuno muvêlè na nsingi wa itamwi na dinyiya muitamwi,

18 uchinga mwenu pamo na vanu vammalele va Nnungu muhulule kumala namuna itamwi yanga Kilisto chiivele ing'ulu, yani chiidalambwike na chiilepile na changa chake na iyendehe yake.

19 Muchimuimale itamwi yanga Kilisto ipûnda imadi yammalele ya vanu uchinga muumbajwe itimiliki yammalele ya Nnungu.

20 Bahi Nnungu atumbyangwe! Kupapatana na dimongo dikôla madengo nkati mwetu, nang'e ànahulula kutenda vitukutuku vikulu namene kupunda avila vituyuwa au kuvikumbukila.

21 Yesu Kilisto na vanu vankulupîla Yesu vâave ing'anya ya kutumbyangwa kwa Nnungu, vanu va vivelêkwa vyammalele, vyaka na vyaka. Amina.

## 4

*Mmili umo*

<sup>1</sup> Bahi nangu ngujukile kuva ninfungwa ing'anya ya kuntumikila Nang'olo, ngùmpembejanga mwenu muikalange malinga chimuchemwije na Nnungu.

<sup>2</sup> Lisulupusange na kuva mmapole na kuva mmanu mma kupililila, akuno umupililanila mmene kwa mmene kwa itamwi.

<sup>3</sup> Mutumbame namene kuuchunga umoja kwa amani innundânya mwenu, umoja aula waidanawo Umumu Wanaswe.

<sup>4</sup> Hwetu tuvammalele nni mmili umo, na Umumu Wanaswe nni yumo malinga chimuchemwije mùùve na lilolelo limo, apala pamunachemwije na Nnungu.

<sup>5</sup> Pàvele chihi Nang'olo yumo na ing'ulupa imo na ubatiso umo.

<sup>6</sup> Na pàvele chihi Nnungu yumo nanang'e njo Atata wa vanu vammalele, àtutawala hwetu tuvammalele na àkola madengo kupitila hwetu tuvammalele na àkala nkati mwetuhe tuvammalele.

<sup>7</sup> Henga kila munu muhwetu àpewije dimongo kupapatana na chajaliwije na Kilisto kuva na inujo ya inema.

<sup>8</sup> Malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva, “Pakwedile muha kulihunde, àpapatene na vanu vátwètè litwala, nkuveng'a vanu vake dinujo.”

<sup>9</sup> Dachi, lilove alino, “Pakwedile muha kulihunde,” mana yake chamani? Mana yake nni kuhaula kuva, Kilisto àtandilike hoti kusulupuka pahi chilambo, kwa vanu vahwile.

<sup>10</sup> Ayula anasulupwike pahi chilambo, nang'e njo akwedile muha namene kupunda kumahunde kwammalele uchinga aombaje mwammalele.

<sup>11</sup> Kilisto njo avapèle vanu dinujo. Vanji àvajuhiye kuva mitume na vanji kuva manabii na vanji kuva akutânga Malove Lambone na vanji kuva vachungaji na vanji kuva vakúhunda va Lilove Iya Nnungu.

<sup>12</sup> Àtendile uchocho uchinga avatayalise vanu va Nnungu kwa madengo la utumishi ili hwetu tuvanu vake tupate kudengwa, yani hwetu tujukile kuva mmili wake Kilisto.

<sup>13</sup> Anelo lachilahwenehe mpaka tuvammalele patumbeuhwikila umoja wa ing'ulupa yetu na kummala namene Mwana wanga Nnungu, uchinga tutandeke na kuhwikila chipimo cha utimilifu wanga Kilisto.

<sup>14</sup> Bahi tukambekuva kavila muchi tuvakanunu, utuyahwa kila m'bali na kupepeluhwa na mpapa wa kila namuna wa mahundo lãvahùnda vanu akuno uvavalambila vanu vanji na kuvatindinganya kwa ulamba wavo.

<sup>15</sup> Henga tukàhauanila uhiu kwa ntima wa itamwi, tuchitutandeke mmambo lammalele na kuhwikila kuva muchi Kilisto, ajukile kuva muti wa mmili wake, yani vanu vankulupila.

<sup>16</sup> Nang'e àditenda dimbande dyammalele dya mmili dilundanywe pamo na kuva mmili umo. Na kila imbande ikàkola madengo lake, ìchikula ìdimbande ìdinja na kuuhululiha mmili kukulumuka na kulidenga wene kwa indila ya itamwi.

*Kulundana na Kilisto kuntenda munu kuva wahambi*

<sup>17</sup> Bahi kwa mamulaka langa Nang'olo, nangu ninyuwanga namene kuva, munaikalange kavila malinga chivaikalanga vanu vakàmmaite Nnungu, vanu vapapata mawaso lavo lakemana,

18 ing'anya ding'ano dyavo ðivele nnupi. Vanu anevo vavelenge kulehu na umi wanga Nnungu ing'anya ya uvelu wavo na kukamajanga kwa mitima yavo.

19 Vanu anevo vakóna dihoni kananga kadiki na vånilihumya mwalehu kutenda chidilembela ditama dyavo, akuno uvatenda kwa hamu kila namuna ya vitukutuku vihakalenge.

20 Henga mwenu nanga pamulihundile anelo kunnyamba Kilisto.

21 Nni muhiu kuva mwenu münipilikana habali dyake na kuhundwa uhiu upatikána kwanga Yesu.

22 Mùnihundwa kuukudumbulanga unu wenu wa machedo, yani kuleka kuikalanga muchi chimuchiikalanga anepo patandi. Unu anewo ùnaondongeka ing'anya ya kupapata tama dyake dikũmbya.

23 Na mùnihundwa kuva, disungu dyenu na ding'ano dyenu dilembelewa ditendwe kavila kuva dyahambi.

24 Na mùnihundwa kuva, mùlembelewa muliwajange unu wahambi wauumbile Nnungu kuva muchi mwene Nnungu, yani kuva na uwambone wa uhiu na uwanaswe wa uhiu.

25 Bahi lekanga kulambila. Kila munu annyaulile nkúkulpila nnyake uhiu kwa kuva tuvammalele nni dimbande mummili wanga Kilisto.

26 Mukàsunala, munaleke isunadi yenu uintenda mutende masambi, na munahwenehe kusunala mpaka kuswa liduva.

27 Na wala munanchimulile Ibilisi nnango.

28 Munu woheyo aiva, anaive kavila, henga àlembelewa atumbame kukola madengo uchinga ààve na chinu cha kuvayavila amahuvani.

29 Munatangole malove lávaondongàngà vanu, henga mùlembelewa mutangole chihi malove lafála kuvadenga vanu vanji kupapatana na muvavelelee vanu vene uchinga malove anelo laveng'e inema anevo vanu valapilikána.

30 Munannyuvaje Umumu Wanaswe wa Nnungu, kwa kuva aneyo nni chimaiho chivikwije kwenu mwenu kumaiha kuva mwenu nni mmanu mma Nnungu na kuva àmbempohanga mwenu nniduva lya kukombolewa.

31 Bahi yahililanga kulehu umongo na kusunala na kutunuuka na timbwili na kulambililana pamo na kila namuna ya lahakalenge.

32 Henga tendelanila lambone na kuvikilanila chididi. Kila munu mmwenu ansamehe nnyake makosa lake malinga Nnungu chansamehite mwenu kupitila kwanga Kilisto.

## 5

### *Kuikala munnng'anje*

1 Bahi nnyejange Nnungu, kwa kuva mwenu nni mmana vake wantamwanga.

2 Bahi muikalange kwa kutamwana malinga Kilisto chatutamwije hwetu na kuuhumya umi wake kwajili yetu kuva muchi sadaka ya kupija, inung'ila na inkatapalila Nnungu.

3 Kwa kuva, mwenu nni mmana mma Nnungu, bahi umalaya na kila namuna ya uhakwa na kung'unuka vinapwawe kwenu mwenu.

4 Uchocho, lanapilikanike malove la dihoni wala la uvelu wala la mang'wanyu lakáfala, kwa kuva anelo lakálembelewa lapwawe kwenu mwenu. Chilembelêwa kwenu mwenu nni kunnombolela Nnungu.

5 Bahi mumale mwalehu kuva, nanga mmalaya woheyo wala munu atênda lahakalenge wala ang'unúka ambekúva na mapala mu Ufalume wanga

Kilisto na Nnungu. Kwa kuwa, munu ang'unûka àlandana na munu ayûwa disanamu.

<sup>6</sup> Munu woheyo anankumbange kwa malove lake lakemana. Kwa kuwa, kwa makosa malinga anelo, gasabu yanga Nnungu ìmbevoidilila vanu vam-malele vakâmpilikana.

<sup>7</sup> Bahi munakumilane na vanu malinga anevo.

<sup>8</sup> Anepo patandi mwenu múikalanga nnupi, henga hambi kwa kulundanywa na Nang'olo mùikalanga munng'anje. Bahi ikalanga malinga vana va munng'anje,

<sup>9</sup> kwa kuwa, vihepo vya munng'anje nni kuwa na uwambone wa kila namuna na kutenda lalalembela Nnungu na kuwa munu wa uhiu.

<sup>10</sup> Tumbama namene kumala vitukutuku vinkatapalîla Nang'olo.

<sup>11</sup> Munakumile matendo la nnupi lakemana, henga mùlembelewa mu-lapisulange.

<sup>12</sup> Kwa kuwa, nni dihoni kulatambulanga mambo àlalá latendeka kwa sili na vanu vakâmpilikana Nnungu.

<sup>13</sup> Henga matendo lammalele palapihuliwa na nng'anje, lânaonekana.

<sup>14</sup> Kwa kuwa, nng'anje nni utênda kila chinu chonekana. Njo mana tûhaua kuwa,

“Imuka wako ulêle,  
ufufuke kuhaloka kwa vanu vahwîle,  
na Kilisto achiakulangajije.”

<sup>15</sup> Bahi lyongolelange namuna chimuikalanga. Munaikalange muchi mavelu ila muikalange muchi mmanu mmêle na lûnda.

<sup>16</sup> Utumile saana uhiku auno umuvenawo, kwa kuwa, alano nni maduva la mambo la kuhakalanga.

<sup>17</sup> Bahi munâàve mavelu, henga mulamale àlalá lalalembela Nang'olo Nnungu.

<sup>18</sup> Lekanga kukalewa divayi, kwa kuwa, kukalewa kutendiha vanu vanahulule kulidivila, ila mwenu mùlembelewa muumbajwe Umumu Wanaswe,

<sup>19</sup> akuno umutangojana kwa malove la Zabuli na dihimu dya kunnom-bolela Nnungu na dihimu dinji dya chinnungu. Mumwimbile Nang'olo na kunhangalalila mmitima yenu yammalele,

<sup>20</sup> na kunshukulu Nnungu Atata maduva lammalele kwa kila chinu, kwa lina lyanga Nang'olo wetu Yesu Kilisto.

### *Mahundo kwa valombwîje na valombîle*

<sup>21</sup> Mupilikanane mmene kwa mmene kwa kumweshimu Kilisto.

<sup>22</sup> Mwenu mmakongwe, vapolikane valume venu malinga chimumpi-likana Nang'olo wetu.

<sup>23</sup> Kwa kuwa, nnume àvele na mamulaka kwa n'jawe, malinga Kilisto chavele na mamulaka kwa vanu vankulupîla. Kilisto mwene nni Mpohi wa mmili wake, yani vanu vankulupîla.

<sup>24</sup> Bahi malinga vanu vankulupîla Yesu Kilisto chivampilikana nang'e, uchocho vakongwe navanang'o vâlembelewa vavapilikane valume vao kwa kila chinu.

<sup>25</sup> Na mwene mmalume vatamwange ajavenu malinga Kilisto chana-vatamwije vanu vankulupîla, nkuuhumya umi wake kwajili yavo.

<sup>26</sup> Átendile uchocho uchinga avatende kuwa va Nnungu kwa kuvahahula kwa medi na kwa lilove lyake.

<sup>27</sup> Ánivahahula uchinga aling'e mwene vanu vankulupîla, akuno vavèlè muhali ya ukulu, yani bila kuva na madolidoli nnimbende wala likwinyansi nnimbende, au vitukutuku vinji vivèle malinga anevyo. Na badala yake vanu vankulupîla, vâava vanaswe na bila kuva na chilema chohecho.

<sup>28</sup> Uchocho, valume vâembeleva vavatumwe ajavao malinga chivaitamwa miili yavo vene. Kwa kuva, ayula antâmwa n'jawe, àlitamwa mwene.

<sup>29</sup> Kwa kuva, nanga munu auvênga mmili wake mwene, henga ànaulisa na kuuchunga malinga Kilisto chavachunga vanu vankulupîla.

<sup>30</sup> Kwa kuva, hwetu nni dimbande dya mmili wake.

<sup>31</sup> Malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva, “Ing'anya ya anelyo, nnume àmbenneka atatake na anyokwe koka alundane na n'jawe, na anevo vavili vâmbekuva mmili umo.”

<sup>32</sup> Ìnikamajanga namene kukameka sili aneyo, henga nangu ngùtangola mambo lannyâmba Kilisto na vanu vankulupîla nang'e.

<sup>33</sup> Pamo na anelo, kila nnume àembeleva antamwe n'jawe malinga chalitamwa mwene, na kila nkongwe àembeleva ámweshimù nng'andomwe.

## 6

### *Vavana na vavaveléke*

<sup>1</sup> Mwenu mmavana, vapilikane vammelekenge, ing'anya mwenu ni mmanu vake Nang'olo, kwa kuva uvila nni chiilembeleva kutenda.

<sup>2</sup> “Mweshimu atatako na anyoko.” Aino njo amuli inandi ivèle na ahadi,

<sup>3</sup> “Mweshimu atatako na anyoko uchinga upate wasa na ùùve na vyaka vyoye pachilambo.”

<sup>4</sup> Na mwenu anga atata, munavasunaje anavenu, ila mùembeleva muvalele kwa kuvaduma na kuvahunda mahundo langa Nang'olo.

### *Vatumwa na anang'olo vao*

<sup>5</sup> Mwenu mmatumwa, mùembeleva muvapilikane anang'olo venu kwa eshima na kwa kuyopa. Tendanga uchocho kwa ntima wanaswe malinga chimumpilikana Kilisto.

<sup>6</sup> Tendanga uchocho akee chihi pavannolanga umutaha kulipakaha kwa vanang'olo, ila mùembeleva mutumike malinga mmatumwa mma Kilisto akuno umulihumya kutenda àlalà lalalembela Nnungu kwa mitima yenu yammalele.

<sup>7</sup> Lihumyange kukola madengo lenu la utumwa kwa ntima helele kuva muchi muntumikila Nang'olo, akee vanu.

<sup>8</sup> Mukumbukile kuva, Nang'olo àmbennipa kila munu kupapatana na matendo lake lambone, akâva ntumwa au akânave ntumwa.

<sup>9</sup> Na mwenu anang'olo, vatendelange lambone vatumwa venu kwa ntima helele, muleke kuvayoha. Mumale kuva na mwenu mùvele muchi vanang'olo, mmammalele mùvele chihi na Nang'olo yumo avèle kulihunde, nanang'e nanga pannola munu woheyo kumeho.

### *Vikomanilo vya chinnungu*

<sup>10</sup> Bahi kwa kumalilila, nangu nînyuwanga mùùve na dimongo kwa kulundanywa na Nang'olo na kwa kuyangatwa na dimongo dyake ding'ulu.

<sup>11</sup> Walilanga vikomanilo vyamwing'anga Nnungu uchinga muimile na kulumbana na njama dyanga ìbilisi.

<sup>12</sup> Kwa kuva, hwetu tukápanyana ing'ondo na vanu va nchilambo achino, ila tûpanyana ing'ondo na matiyala la anamindenga vavèle nchilambo



chikáonekana, yani vatawâla na vakulu na vavêle na dimongo, vavêle nchilambo cha lupi.

<sup>13</sup> Bahi vino twalanga vikomanilo vyamwing'anga Nnungu. Kwa kutenda uchocho, muchimuhulule kunnema mmongo mwenu muuhiku aula ulambehumila lahakalenge. Na pamumbemalila kupanyana, mumbekuva chihi mmechinkuhwinga.

<sup>14</sup> Bahi hwinganga kwa kulihunga uhiu wa Nnungu muchi nkaka mmikundu vyenu na kuwala uwambone wa Nnungu muchi likakamba lya kulichingila mmihuva vyenu,

<sup>15</sup> na hamu ya kuvahubilila vanu Malove Lambone la amani iive muchi vilatu mmadodo lenu.

<sup>16</sup> Maduva lammalele, ing'ulupa iive muchi chikopa mmakono lenu, uchinga muhulule kuidimanga myumba ya moto yanga Nanchindenga.

<sup>17</sup> Na upohi uùve muchi kofiya ya chitale ya kulichingila, na lilove lya Nnungu iive muchi upanga wamwing'anga Umumu Wanaswe.

<sup>18</sup> Vilinganya kunnyuwa Nnungu kila uhiku akuno umulojwa na Umumu Wanaswe. Hwenehanga kunnyuwa Nnungu kwa kila namuna. Mùùve meho bila kuhopela akuno umuvayuwila vanu vammalele va Nnungu.

<sup>19</sup> Uchocho, nguyuwile na nangu, uchinga pangulonjela na vanu, Nnungu aning'e cha kulonjela, ngulonjele bila kuyopa uchinga vanu vamale sili ya Malove Lambone la Nnungu.

<sup>20</sup> Nangu ñnihungwa nnilungu ing'anya ya kuva balosi wa Malove Lambone. Bahi yuwanga uchinga ngutangole Malove Lambone la Nnungu chinamilume malinga chingulembelewa.

### *Disalamu dya ntululilo*

<sup>21</sup> Tikiko nkúkukupila nnyetu utuntamwa namene, ntumishi akulupika mmadengo la Nang'olo, achiannyaulile habali dyangu dyammalele, uchinga mupate kulamala langulatenda.

<sup>22</sup> Bahi ing'anya ya anelyo, nangu ñintuma kwenu mwenu uchinga mupate kumala habali dyetu na ankamyange mitima yenu.

<sup>23</sup> Mmakukulupila avangu, nangu ñinnyuwila mùùve na amani. Uchocho, ñinnyuwila itamwi pamo na ing'ulupa ihalôka kwanga Atata Nnungu na kwanga Nang'olo Yesu Kilisto, viive pamo na mwenu.

<sup>24</sup> Ñinnyuwa Nnungu aveng'e inema vanu vammalele vantâmwa Nang'olo wetu Yesu Kilisto kwa itamwi ikávele na ntululilo.

## **Baluwa yanga Paolo yavalembidile Vafilipi Ulongoledi wa baluwa ya Vafilipi**

Baluwa ya Vafilipi ñembwije na Ntume Paolo, na àntambulanga na Timoseo ing'anya álembela vakúkukupila va ku Filipi vampwechelele saana Timoseo malinga ntumishi wa Nnungu (sula ya 1:1, 2:19-24). Na yònekana kuva Paolo áilembile baluwa avèlè nnilungu (sula ya 1:13). Vatalamu va Bibiliya vátenda kuva baluwa aino Paolo áilembile avèlè nnilungu aneko ku Loma. Bahi ing'anya ya anelyo, vàona kuva baluwa aino ñembwije mmwaka fulani, pepi na mwaka wa 61 kutandikila mwaka wavelekwejiye Yesu Kilisto.

Bahi tunahulula kulihunda mambo kadiki kwamba imanga ya ku Filipi kuhaloka nchitabu cha Matendo la Mitume. Imanga ya Filipi njo inavele lipanda likulu lya utawala wa Valoma nchilambo cha Makedoniya. Uchocho, likuwa lya vanu vankulupila Yesu litandi kutandilihwa nchilambo cha Makedoniya livele alino lya muimanga ya Filipi. Paolo na Sila vátandilihije chalumo likuwa anelyo, na kuhungwa nnilungu chilo chimo muimanga aneyo (Matendo sula ya 16).

Ñahululika kuva Paolo ávele na makudungilo lohe la kuilemba baluwa aino. Ákudungidile avashukulu Vafilipi kwajili ya inudyo ivantumidile bada ya kupilikana kuva ànihungwa (sula ya 4:10-14). Uchocho, ákudungidile avamaihe Vafilipi namuna chaendelela aneko kulilungu, na ákudungidile avatambulihe anga Timoseo na Epafilodito kwa vakúkukupila va ku Filipi (2:19-30) uchinga vavakalibishe na kuvaeshimu malinga vakulu vao.

### **Uinjipihwa wa baluwa ya Vafilipi**

1. Sula ya 1:1-11, Paolo àtandilika kuilemba baluwa yake kwa kuvasalimila vakúkukupila va imanga ya Filipi na kunshukulu Nnungu kwajili vao na kuvayuwila.
2. Sula ya 1:12-30, Paolo àvakamya mitima Vafilipi kuva, ata swala lyanga nang'e kuhungwa nnilungu lijukile kuva faida mu Ufalume wa Nnungu. Bahi navanang'o valembelewa vapililile kwa kuva, ata kubanika kwavo kunahululika kuinda na faida mu Ufalume wa Nnungu.
3. Sula ya 2:1-30, Paolo àlonjelela namuna chitulembelewa tùve muutumishi wa Nnungu.
4. Sula ya 3:1-4:9, Paolo àvaelesa Vafilipi namuna ya kuikala maisha ya Chikilisto.
5. Sula ya 4:10-23, Paolo àmalilila kwa kuvashukulu vakúkukupila va Filipi kwa inudyo ivantumidile na kuhumya disalamu.

### *Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo*

<sup>1</sup> Baluwa aino ihaloka kwang'une Paolo na Timoseo, hwetu tuvatumishi tùvá Yesu Kilisto. Tùnnembilanga mwenu mmakukukupila mmammalele mulundanyijwe na Yesu Kilisto, muikâla ku Filipi, pamo na vakulôdya va likuwa lya vanu vankulupila Yesu na mashemasi va nnikuwa anelyo.

<sup>2</sup> Tùnnyuwilanga inema na amani ihalôka kwa Nnungu Atata wetu na kwa Nang'olo wetu Yesu Kilisto, vùve pamo na mwenu.

*Kushukulu na kuyuwa kwanga Paolo*

<sup>3</sup> Nangu n̄nshukulu Nnungu wangu kwajili yenu kila paninkumbukilanga.

<sup>4</sup> Kila pangunnyuwilanga mwenu mmammalele, nḡyuwa kwa kuhangalala,

<sup>5</sup> kupapatana na namuna chimukumilana na nangu mmadengo la kuyan-jaja Malove Lambone kutandikila patandi mpaka vino.

<sup>6</sup> Nangu nḡvele na uhakika kuva, Nnungu atandilih̄je madengo lambone mmitima yenu, nang'e àmbelaweneha mpaka lamalilikè, nniduva alila lya kuuya kwanga Yesu Kilisto.

<sup>7</sup> Uvila njo chingulembelewa kunkumbukilanga mwenu, ing'anya mwenu mmammalele m̄vele muntima mwangu. Kwa kuva, vino panguvele nchi-hungo na ata muuhiku aula pannavele hulu kulatetela na kulamaiha Mal-ove Lambone, mwenu mmammalele m̄kumilana pamo na nangu inema aila yaning'ile Nnungu.

<sup>8</sup> Nnungu njo shahidi wangu, ànimala kuva, nantamwanga namene mwenu mmammalele kwa ntima wa itamwi uila ing'ulu yanga Yesu Kilisto.

<sup>9</sup> Na chinu ch̄nguȳwà namene kwa Nnungu nni kuva, itamwi yenu ihali-je kuyenjejeke namene pamo na kuumala uhiu wammalele na kuva na l̄nda lwa kila namuna,

<sup>10</sup> uchinga mupate kutandola achila chiv̄ele na mana namene. Na kwa kutenda uchocho, muchimuhahuke na bila kuva na likosa nniduva alila lyambeuya Kilisto.

<sup>11</sup> Muikalange kwa iikadi iumbaj̄jwe matendo lalalembela Nnungu, lan'jalil̄nga Yesu Kilisto, kwajili ya ukulu na kutumbyangwa kwa Nnungu.

### *Kuikala kwajili yanga Kilisto*

<sup>12</sup> Mmakukulupila avangu, nangu nḡulembela mumale kuva, mambo lam-malele langukoj̄je làn̄iyangata namene kulayanjaja Malove Lambone.

<sup>13</sup> Kupapatana na anelo, matiyala lammalele la ing'ande yanga Nfalume wa Loma, pamo na vanu vanji vammalele, v̄animala kuva nḡvele nchihungo ing'anya ya kuntumikila Kilisto.

<sup>14</sup> Na kuhungwa kwangu, k̄vatendile vak̄ukulupila avetu vohe v̄aave na dimongo dya kuyanjaja Lilove lya Nnungu bila kuyopa.

<sup>15</sup> Nni muhiu kuva, vanu vanji muanevo v̄ayanjaja habali dyanga Yesu Kilisto kwa wiu na kulambela kutahukana, henga vanji v̄ayanjaja habali dyanga Kilisto kwa makudungilo lambone.

<sup>16</sup> Vanu anevo vayanj̄ja kwa makudungilo lambone, v̄ahubil̄ chihi kwa itamwi, kwa kuva v̄animala kuva, nḡvele nchihungo ing'anya ya kulatetela Malove Lambone.

<sup>17</sup> Na vanu avala vayanj̄ja kwa wiu, v̄ayanjaja habali dyanga Kilisto kwa kulikweta, na makudungilo lavo lakee lambone, v̄atenda kuva v̄ambenguyenjejeje kubanika nchihungo.

<sup>18</sup> Bahi anecho chikee chinu! Ik̄ava habali dyanga Kilisto d̄nayanajwa kwa namuna yoheyo, yani kwa makudungilo mabaya au lambone, nangu nahangalala, na nguchinguhwenehe kuhangalala.

<sup>19</sup> Kwa kuva, n̄nimala kuva, ing'anya ya kuyuwa kwenu, na kwa kuyan-gatwa na Umumu wa Yesu Kilisto, nguchinguhunguliwe.

<sup>20</sup> Kwa kuva, hamu yangu ing'ulu na lilolelo lyangu nni kuva, kwa na-muna yoheyo nikambepata dihoni kwa kulemwa kulatenda àlál̄ langulem-belewa kulatenda. Henga nimbetangola bila kuyopa malinga chinichitenda maduva lammalele. Na Kilisto achiatumbyangwe kupitila nangu, ik̄ava nimbekuva nimumi au nimbekuhwa.

<sup>21</sup> Kwa kuva, kwang'une, kulama nni kwajili ya kuntumikila Kilisto, na kwang'une, kuhwa nni faida.

<sup>22</sup> Henga ikáva nimbeweneha kuva nimumi, nni kwajili ya kukola madengo lavêle na faida ing'ulu. Bahi ing'anya ya anelyo, nangu nikámala ngutandole lilida,

<sup>23</sup> kwa kuva, ngùutangwa na mambo mavili. Nalembela namene nguuke nikaikale pamo na Kilisto, kwa kuva achino nni chinu chambone namene.

<sup>24</sup> Henga chinu cha lasima namene kwajili yenu, nni nangu kuhwenaha kuva nimumi.

<sup>25</sup> Kwa kuva ngùvele na lilolelo anelyo, bahi ñnimala kuva, nimbeweneha kuva nimumi na kuikala pamo na mwenu mmammalele uchinga mupate kukulumuka na kuva na ihangaladi muing'ulupa.

<sup>26</sup> Na panimbeida kavila kwenu mwenu, muchimuve na ing'anya ya kulyonela Yesu Kilisto kwa kupwawa kwangu.

<sup>27</sup> Henga kwa namuna chilalembela Malove Lambone lamwâmba Kilisto, mwenu mùlembelewa muikalange saana. Na kwa kutenda uchocho, ata nikàida unamwonanga au nikanaide, ngupate kananga kupilikana kuva, mmechinkuimila saana akuno muvèlè na likudungilo ulimo, na kuva, mmammalele kwa pamo mmechinkupanyana ing'ondo kwajili ya ing'ulupa ihalokâna na Malove Lambone.

<sup>28</sup> Munavayope amongo venu wala kadiki. Na anecho chimbekuva chimaiho kwavo, kuva, vanang'o vâmbekwondongwa, na mwenu mùmbepohwa, kwa kuva, Nnungu mwene njo ampohânga mwenu.

<sup>29</sup> Kwa kuva, Nnungu àmwing'enge mwenu inema ya kuntumikila Kilisto, na akee chihi kwa kunkulupila bahi, henga pamo na kubanihwa kwajili yake.

<sup>30</sup> Na kwa kubanihwa kwenu, mwenu mùkumilana pamo na nangu kupanyana ing'ondo. Mwenu mwaningwona ungupanyana ing'ondo aila, na mmechinkupilikana kuva, mbèchinkupanyana ing'ondo uila mpaka vino.

## 2

### *Kulisulupuha, na ukulu wanga Kilisto*

<sup>1</sup> Dachì, kulundanywa kwenu na Kilisto tenda kùnkamyanga mitima? Dachì, itamwi yake tenda intujanga mitima? Dachì, tenda mùikalanga kwa kukumilana na Umumu Wanaswe? Dachì, tenda mùvele na ntima wambone na wachididi?

<sup>2</sup> Bahi nguumbajange ihangaladi muntima mwangu kwa kuva na likudungilo ulimo na itamwi uimo na isungu uimo na mawaso ulamo.

<sup>3</sup> Munatende chinu chohecho kwa kulikweta au kwa kulyona, henga kila munu alisulupuhe kwa nnyake, akuno kila munu wamwona nnyake kuva wa mana kupunda nang'e.

<sup>4</sup> Kila munu anatahe chihi faida yake mwene, henga atahe na faida ya vanu vanji.

<sup>5</sup> Mùuve na isungu malinga aila yanavenayo Yesu Kilisto.

<sup>6</sup> Kutandikila anepo patandi nang'e ávele mwavelelee Nnungu, henga nang'e kuva mwavelelee Nnungu nanga panawene kuva chinu cha kulikongonekela.

<sup>7</sup> Henga kwa kutamwa kwake mwene, ánivileka anevyo vyammalele, nkulijuha mwavelelee ntumwa, nkua mwavelelee munu.

<sup>8</sup> Na páonekènè avèlè muchi mwavelelee munu,

ánisilusupuha kwa kumpilikana Nnungu mpaka kukubali kuhwa, ata kuhwa munsalaba.

<sup>9</sup> Bahi ing'anya ya anelyo, Nnungu ánintumbyanga namene kupunda vammalele,

nkumwing'a lina likulu kupunda malina lammalele,

<sup>10</sup> uchinga viumbe vyammalele vya kulihunde na vya pachilambo na vya kuchilambo cha vanu vahwile,

vitindivale malundi kwa kulieshimu lina anelyo lyahambi,

<sup>11</sup> na kila chiumbe chiyambukile kuva, Yesu Kilisto njo NANG'OLO,\* na Nnungu Atata achiatumbyangwe kwa namuna aneyo.

### *Langajanga muchi nng'anje wa pachilambo*

<sup>12</sup> Bahi mmakukulupila avangu, nangu pannavele kwenu mwenu, maduva lammalele mwenu múnangupilikana, na vino chikavele chinu chambone namene muhwenehe kutenda uchocho ata mmaduvano languvele kulehu na mwenu. Bahi ikalanga muchi upohi wenu chunnembelanga muikalange kwa kunnyopa Nnungu na kutetemela,

<sup>13</sup> kwa kuva, Nnungu njo akôla madengo nkati mwenu na kumwing'anga isungu ya kulambela na kutenda álalá lankatapolila mwene.

<sup>14</sup> Tendanga kila chinu bila kuhinginika wala kutahukana,

<sup>15</sup> uchinga mùùve mmanu mukávele na likosa na mukávele na uhakwa. Na kwa namuna aneyo, muchimuve mmana mma Nnungu mukávele na likosa ching'ati vanu va chilambo achino, vatendânga lahakalenge na vahochedile. Mùlembelawa mulangaje malinga dinondwa chidilangaja kumahunde,

<sup>16</sup> akuno umulakamula malove laîda na umi. Na anepo nni panimbepata ing'anya ya kulyona nniduva alila lyambeuya Kilisto, kwa kuva chimbekuva chimaiho chimbemaiha kuva kutumbama kwangu na madengo langu vikanayahike chihi bule.

<sup>17</sup> Kuhweneha kwenu kunkulupila Nnungu na utumishi umuutenda kwa Nnungu ùvele muchi sadaka. Na ata umi wangu kuuhumywa kuva muchi sadaka ya chikimbilo chalumo na ing'ulupa yenu, henga nimbekuva chihi nkuhangelala, na nangu ngùlembela na mwenu mmammalele mukumile ihangeladi aneyo.

<sup>18</sup> Bahi hangalalanga, na nangu nguchingukumile ihangeladi yenu.

### *Paolo ànnombolela Timoseo*

<sup>19</sup> Bahi Nang'olo Yesu akátamwa, ngùlolela nintume Timoseo kwenu mwenu, maduva kadiki laîda, uchinga pambeuya ngupate kutujwa ntima kwa habali dinimbepilikana kuhlaloka kwenu mwenu.

<sup>20</sup> Nangu nikee na munu yunji avèle na isungu muchi yang'une, nang'e nni munu ambenkambikambila mwenu kwa uhiu.

<sup>21</sup> Vanu vanji vammalele vâkambikambila chihi mambo lavo vene, akee langa Yesu Kilisto.

<sup>22</sup> Mwenu mmene mùnimala namuna Timoseo chalilangujije kuva ànafala, kwa kuva ánitumika namene mmadengo la kuyanaja Malove Lambone pamo na nangu, malinga mwana chakola madengo pamo na atatake.

\* **2:11** Nnilailano Iya Kala vátúmílá lina "NANG'OLO" badala ya YAHWE, yani lina lyanalitambujije Nnungu kwanga Musa. Vayahudi vanji pavachisoma Malemba Lanaswe pachinu panalembwije YAHWE vakáchisoma uchocho ila vásómá ADONAYI, ing'anya ya kulieshimu lina anelyo YAHWE. ADONAYI mana lake NANG'OLO. Bahi munsitali auno Nnungu àmwing'á Yesu lina lyake mwene Nnungu, yani YAHWE.

<sup>23</sup> Bahi panimbemala mambo lambengukôja layâmba kuhungwa kwangu, ngûlolela nintume kwenu mwenu upehi.

<sup>24</sup> Na nangu nimwene ngûvele na lilolelo kwanga Nang'olo kuva, nikambetima kwida kwenu mwenu.

<sup>25</sup> Ngûwene kuva nni lasima nintume kwenu mwenu nkûkulupila nnyetu Epafilodito, akumilâna na nangu kukola madengo na muing'ondo ya Malove Lambone. Nang'e njo umuntumile anguyangate kupapatana na namuna chingusikike.

<sup>26</sup> Nang'e âvele na hamu namene ya kumwonanga mwenu mmammalele, na ntima wake ûnakambakamba kwa kuva, mwenu mwanipilikana kuva ânauula.

<sup>27</sup> Nni muhiu kuva, ânauula namene pepi na kuhwa, henga Nnungu nkumikila chididi, na akee chihi Epafilodito weka anavikiwijwe chididi, henga pamo na nangu, uchinga nangu nnââve nnihindambi linji.

<sup>28</sup> Bahi nangu nguvenkutumbama kuntuma kwenu mwenu, uchinga pamumbemwona mupate kuhangalala kavila, na lipamba lyangu kumwamba mwenu lipate kupungula.

<sup>29</sup> Bahi mpwechelange kwa ihangaladi ing'ulu namene malinga nkûkulupila nnyenu, kwa kulundanywa kwenu na Nang'olo. Mûlembelawa muvatumbyange vanu malinga aneyo,

<sup>30</sup> ing'anya, nang'e âvele pepi na kuhwa kwajili ya madengo langa Kilisto. Nang'e âsumisije umi wake kwa kwida unaning'a nsada aula umukanahulwile mwenu mmene kuning'a ing'anya mwâvelenge kulehu.

### 3

#### *Tukâlingila mambo la chimmili*

<sup>1</sup> Bahi ntululilo, mmakukulupila avangu, hangalala kwajili ya kulundanywa kwenu na Nang'olo. Nangu nikâhopela kunnembilanga kavila mambo ûlalâ laninnembidile patandi, kwa kuva lachilanchungange mwenu.

<sup>2</sup> Lichungange na anevo vanu najisi, vatendânga lahakalenge, vavana-matîja vanu vayalulwe uchinga vapohwe.

<sup>3</sup> Hwetu tunkulupila Yesu njo tuyalwike chiuhiu, kwa kuva tûmwabudu Nnungu kwa kulojwa na Umumu Wanaswe, na kulyona kwajili ya Yesu Kilisto, akee kulisingila mambo la chimmili.

<sup>4</sup> Ikânavâ nangu ngûvele na ing'anya ya kulisingila mambo la chimmili, henga nanga pangulisingila mambo anelo. Ikâva pâvele munu âlyona kuva âvele na ing'anya ya kulisingila mambo la chimmili, nangu ñnimpunda munu aneyo.

<sup>5</sup> Kwa kuva, nangu ngûyalwike nguvèlè na changa cha maduva nane. Nangu nni Mwisilaeli wa litawa lwa Benjamini, na nni Mweblaniya muhiu. Na kuyamba mambo la kukamula Sheliya ya Chiyahudi, nangu ngûvele Nfalisayo,\*

<sup>6</sup> na kuyamba kutumbama kwajili ya dini ya Chiyahudi, nangu ñnavabaniha namene vanu vankulupila Yesu. Na kuyamba mambo la kuvangiwa uwambone pameho panga Nnungu kwa kuikamula Sheliya, nangu nikânavelè na likosa lyohelyo.

\* **3:5** Mafalisayo, Vâvele vanu va lisehebu fulani lya dini ya Chiyahudi na vânimai kana kuva vanu vaikamulîha namene Sheliya ya Musa.

7 Henga mambo anelo lammalele lánavele na faida kwang'une, vino nilavalangila chihi kuva asala kwajili ya Kilisto.

8 Pamo na anelo, nangu ngúvalangila chihi vitukutuku vyammalele kuva vikee mana kwajili ya samani ing'ulu ya kummala Yesu Kilisto Nang'olo wangu. Kwajili yanga Yesu, nangu ñnikubali kupata asala ya vitukutuku vyammalele, unguvivalangila kuva muchi mavi uchinga nimpate Kilisto,

9 na kulundanywa nawe mwalehu. Na hambu nangu níkáivalangila kavila kuva wambone pameho panga Nnungu kupapatana na matendo langulatendile, yani uwambone aula upatikána kwa kuikamula Sheliya. Henga vino ngúvalangiwa kuva wambone pameho panga Nnungu kwa indila ya kunkulupila Kilisto, yani uwambone aula uhalóka kwanga Nnungu kupitila ing'ulupa.

10 Chinu chingulembela nangu nni kummala Kilisto na dimongo dya kufufuka kwake na kukumilana pamo nanang'e muibaniki yake, na kuhwa kwangu kulandane na kuhwa kwake,

11 uchinga ngùve na lilolelo lya kufufuka kuhaloka kwa vanu vahwile.

### *Kutumbama mpaka kuntululilo*

12 Níkátamwa kuhaula kuva ñnihwikila kupata anelo lammalele au kuva ñnikamilika tayali. Henga mbechinkuhweneha kutumbama uchinga ngupwechele inujo, na njo mana Yesu Kilisto àningukamula ngùve wake.

13 Mmakukulupila avangu, nangu níkáivalangila kuva ñnipata inujo aneyo, henga chinu chingutèndà nni kulaluvalila lammalele lapitile, na kutumbamila àlalá lavêle muyo mwangu.

14 Bahi mbechinkutumbama kuhwena muyo mpaka kuntululilo uchinga ngupate inujo aila yatuchemeledile Nnungu aneko kulihunde kwa indila ya Yesu Kilisto.

15 Hwetu tuvammalele tutolomedile muing'ulupa, tùmbelewa tùve na isungu aneyo. Henga ikáva vanu vanji mmwenu vavele na disungu dinji, bahi Nnungu achiannyunukulilange.

16 Henga pamo na anelo lammalele, tuhwenehe muyo kutandikila anepo patuhwikidile.

17 Mmakukulupila avangu, nguyejange nangu, na valolehange saana vanu avala vaikalânga malinga chimutuvene hwetu utuikala.

18 Kwa kuva, nangu naninnyaulilanga myanda yohe, na hambu ninnyaulilanga kavila, tena kwa mihodi kuva, pàvele vanu vohe vaikalânga kwa kwona kuva, kuhwa kwanga Kilisto munsalaba nni chinu chivachíma.

19 Na ntululilo wavo ni kwondongeka, kwa kuva, nnungu wavo nni kutenda chiilembela miili yavo, vånalyona kuyamba mambo la dihoni lávatèndà, na vâhimukila chihi mambo la chilambo achino.

20 Henga hwetu ni laiya tùvá kulihunde, na tûnnolela Mpohi wetu, Nang'olo wetu Yesu Kilisto akamole kuhaloka kulihunde.

21 Nang'e àmbeupindikulanya auno mmili wetu wa kudabadanga na kuulandanya na mmili wake wa ukulu kwa dimongo dyake dinnyululiha kuvivika vitukutuku vyammalele pahi mamulaka lake.

## 4

### *Malaijo*

1 Bahi mmakukulupila avangu unintamwanga, nangu ngùvele na hamu namene ya kumwonanga kavila. Mwenu njo mujúka ihangaladi yangu na

litaji lya ushindi wangu. Mmakukulupila avangu unintamwanga, nangu ninnyuwanga muhwenene kunkulupila Nang'olo.

<sup>2</sup> Nikuyuwa namene wako Evodiya na wako Sintike, mùùve na isungu uimo ing'anya mwenu nni mmanu mma Nang'olo.

<sup>3</sup> Na wako ntumishi nnyangu ukulupika,\* nakuyuwa uvayangate vamahe anevo, kwa kuva vánílikambyakambya namene pamo na nangu mmadengo la kuyanaja Malove Lambone. Vamahe anevo vávele pamo na Kelementi na vamadengo avangu vanji vammalele, na anevo vammalele malina lavo lánilembwa Nchitabu cha Umi.

<sup>4</sup> Hangalalanga maduva lammalele ing'anya ya kulundanywa kwenu na Nang'olo. Na ngùhaua kavila kuva, hangalalanga!

<sup>5</sup> Langujanga upole wenu kwa vanu vammalele, kwa kuva Nang'olo àvele pepi kuuya.

<sup>6</sup> Munààve na lipamba kwamba chinu chohecho, henga kwa kila hali imuvenayo, nnyaulilange Nnungu àlálá lamusikikidile, kwa kunnyuwa na kumpembeja pamo na kunshukulu.

<sup>7</sup> Na amani ya Nnungu ipúnda ding'ano dyammalele dya vanu, ichiichunge mitima yenu na disungu dyenu, ing'anya ya kulundanywa kwenu na Yesu Kilisto.

<sup>8</sup> Na ntululilo, mmakukulupila avangu, lavikange muntima mambo lammalele la uhiu na la kweshimika na la haki na lahahwike na la kukatapala na àlálá lalembelêwa kulombolewa na la unu wambone na àlálá lalembelêwa kutumbyangwa.

<sup>9</sup> Latendange àlálá lamulihundile na kulapwechela kuhaloka kwang'une, na kulapilikana na kulona kuhaloka kwang'une, na Nnungu wa amani achiave pamo na mwenu.

### *Paolo àvashukulu Vafilipi*

<sup>10</sup> Nang'olo àninguhangalaja namene kwa kuva, hambi mwenu mũningukumbukila kavila kunguyangata. Ñnimala kuva mũmechinkunguhimukila maduva lammalele, henga mukanapete chihi wasa wa kunguyangata.

<sup>11</sup> Nangu nikátangola uchocho ing'anya ya kuva ñnisikika, kwa kuva ññilihunda kulisika na hali yoheyo imbenayo.

<sup>12</sup> Ñnimala kwikala muhali ya kusikika na ñnimala kwikala muhali ya kuva na vyohe. Nangu ñnikombelela namuna ya kulisika na kila hali, ikáva hali ya kusiba au ya indala, ikáva hali ya kuva na vitukutuku vyohe au kusikika.

<sup>13</sup> Nadihilula hali dyammalele kwa kuva, Kilisto àngutaya dimongo.

<sup>14</sup> Henga mwenu mwatendile saana kukumilana na nangu muibaniki yangu.

<sup>15</sup> Mwenu Mmafilipi mũnimala saana chiinavele apala pannatandilike kuyanaja Malove Lambone nchilambo chenu cha Makedoniya. Panguukile nchilambo anecho, mwenu bahi njo likuwa lya vanu vankulupila Yesu lichikumilana na nangu kwa kuning'a nsada.

<sup>16</sup> Kwa kuva, ata mahiku lammalele lannavele ku Sesalonike, mwenu mũningupelekejija nsada kwa àlálá lannasikikidile, na mwatendile uchocho akee chihi mwanda umo.

<sup>17</sup> Nangu nikátangola malove anelo ing'anya ya kuva ngùlumbela ngupate dinudyo kuhaloka kwenu mwenu. Ila chingulembela nangu nni

\* **4:3** Nchigiliki ilembwijé “suzugos” mana lake ntumishi nnyangu, na inahululika kuva nni lina lya munu.



kuva, mwenu mupwechele dinudyo kuhaloka kwa Nnungu kupapatana na uwambone wenu kwang'une.

<sup>18</sup> Ngùvele na vitukutuku vyohe, na ñniombalwa, kwa kuva Epafilodito àningupelekejija dinudyo dyenu dyammalele. Dinudyo adino òvele muchi sadaka inung'ila saana pameho panga Nnungu, sadaka iyambukilwa na kunkatapolila Nnungu.

<sup>19</sup> Bahi kwa indila ya Yesu Kilsto, Nnungu wangu achiamwing'ange vitukutuku vyammalele vimusikikidile, kupapatana na ukulu wa utajili wake.

<sup>20</sup> Atumbyangwe Nnungu Atata wetu, vyaka na vyaka. Amina.

*Disalamu dya ntululilo*

<sup>21</sup> Vasalimile vanu vammalele vankulupila Yesu Kilsto. Vakukulupila avetu vapawije apano na nangu, vànansalimilanga.

<sup>22</sup> Vakukulupila vammalele vànansalimilanga, na asa avala vavèle mu-ing'ande ya Nfalume wa Loma.†

<sup>23</sup> Nangu ñnnyuwilanga mwenu mmammalele inema ihalôka kwa Nang'olo wetu Yesu Kilsto ñve pamo na mwenu.

---

† 4:22 Nsitali auno òlembwijé Kaisali, kuyamba lina lya cheo cha Nfalume nkulu wa Loma.

## Baluwa yanga Paolo yavalembidile Vakolosayi Ulongoledi wa baluwa ya Vakolosayi

Baluwa aino ilembwije na Ntume Paolo (sula ya 1:1). Álembile baluwa aino akuno avèlè nnilungu, panjika yavele muimanga ya Loma, mmwaka fulani pepi na mwaka wa 60 kutandikila mwaka wavelekwejjije Yesu Kilisto. Baluwa ya Vakolosayi pamo na aila ya Vaefeso na Filimoni dichemwa baluwa dya nchihungo ing'anya ádilembile avèlè nnilungu. Baluwa aino Paolo alilembidile likuwa lya vanu vankulupila Yesu lya imanga ya ku Kolosayi. Paolo nanga panalitandilijije nang'e likuwa anelyo, henga àlyona kuva àvele na wajibu kwa likuwa anelyo (sula ya 1:7 na 2:1). Sula ya 1:7 yònekana kuva likuwa anelyo litandilijijwe na Epafila, mwenedi wa ku Kolosayi.

Paolo ánisusuhwa na mahundo fulani la kulambila lanapwawijije nnikuwa anelyo lya Vakolosayi. Njo mana sehemu ing'ulungwa ya baluwa aino ilonjeledile swala anelyo. Inahululika kuva, nnikuwa anelyo múvele na likuwa lya Vakilisto vavèle na asili ya Chiyahudi vachilinga kuvanamatija Vakilisto vanji vadikamule Sheliya dya Chiyahudi dya Lilailano lya Kala, asa-asa swala lya kuyaluka. Paolo àhaua saana kuva, Vakilisto nanga pavavele na chinu chohecho cha kulisingila wala munu woheyo wakuva-tenda vakubaliwe na Nnungu, ila Kilisto weka (sula ya 1:5-20), na kuva mahundo lahalokâna na mawaso la chimunu nanga palavele na mana (sula ya 2:8).

### *Uinjipihini wa baluwa ya Vakolosayi*

1. Sula ya 1:1-2, Paolo átanda ilika baluwa yake kwa kuvasalimila vakúkulupila va ku Kolosayi.
2. Sula ya 1:3-3:4, Paolo àhaua kuva, Kilisto njo nkulu wa viumbe vyam-malele, nanang'e njo lisingilo lyetu. Kwa kutangola malove anelo, Paolo ayang'ula mahundo la kulambila layanjele ku Kolosayi lachihaua kuva, pàvele vitukutuku vinji vya kulisingila na akee chihi Kilisto weka.
3. Sula ya 3:5-4:6, Paolo àelesa namuna ya kuikala maisha ya Chikilisto, malinga chatenda n'dibaluwa dyake dyohe.
4. Sula ya 4:7-18, Paolo àmalilila kwa kuhumya disalamu na maeleso kuva, baluwa aino isomwe mmakuwa lanji la vakúkulupila la ku Laodikiya.

### *Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo*

<sup>1</sup> Baluwa aino ihaloka kwang'une Paolo na kwa nkúkulupila nnyetu Timo-seo. Kwa kutamwa kwake mwene Nnungu, nangu ñnichemwa kuva ntume wanga Yesu Kilisto.

<sup>2</sup> Tunnembilanga mwenu mmakukulupila avetu kupitila kulundanywa kwetu na Kilisto, mwenu mmanu mma Nnungu mukulupika, muikâla imanga ya ku Kolosayi. Tunnyuwilanga inema na amani ihalôka kwa Nnungu Atata wetu, iive pamo na mwenu.

### *Paolo ànshukulu Nnungu kwajili ya Vakolosayi na kuvayuwila*

<sup>3</sup> Tùnshukulu Nnungu, Atata wa Nang'olo wetu Yesu Kilisto, kila patun-nyuwilanga mwenu,

<sup>4</sup> kwa kuva, tûnipilikana namuna chimunkulupila Yesu Kilisto na namuna chimuvatamwa vanu va Nnungu.

<sup>5</sup> Mwanda ntandi pamunahubiliwije ujumbe aula wa uhiu uyamba Malove Lambone, mwenu mwanipilikana kuyamba lilolelo liyamba àlálá lamu-vikiwije kulihunde. Lilolelo anelyo njo nsingi wa ing'ulupa yenu na itamwi yenu.

<sup>6</sup> Malove alano Lambone làvenkuhalija kuhumya vihepo na kuyanjala pachilambo chammalele malinga chiitendeke kwenu mwenu kutandikila liduva alila limupilikene na kumala mwalehu uhiu uyamba inema ya Nnungu.

<sup>7</sup> Mûnilihunda uhiu anewo uyamba inema ya Nnungu kuhaloka kwa Epafila, ntumishi nnyetu. Nang'e nni ntumishi akulupîka wanga Kilisto, akôla madengo kwajili yenu,

<sup>8</sup> na njo atuhaulidîle kuyamba itamwi yenu imujaliwije na Umumu Wanaswe.

<sup>9</sup> Bahi ing'anya ya anelyo, hwetu nanga patuhopela kunnyuwilanga mwenu, kutandikila liduva alila litupilikene habali dyenu. Tûnnyuwa Nnungu annyululihe kumala mwalehu àlálá lalalembela, na kumwomba-janga lúnda na ding'ano dya chinnungu.

<sup>10</sup> Tûnnyuwilanga anelo uchinga mupate kuikalanga kwa namuna intum-byânga Nang'olo, na kunkatapalila kwa mambo lammalele. Na kwa kuikala uchocho, muchimupe kila namuna ya vihepo vyambone na kuhalija kum-mala mwalehu Nnungu,

<sup>11</sup> na Nnungu achiantayange dimongo dya kila namuna kwa uweso wake nkulu, uchinga mupate kuva na ilindilidi na ipililidi. Na kwa kuhangalala,

<sup>12</sup> muchimunshukulu Nnungu Atata, annyululihîje mwenu kuva mmanu mulembelêwa kupwechela sehemu yenu ya mapala lavaungulidile vanu vake vaikalânga munng'anje wa Nnungu.

<sup>13</sup> Kwa kuva, nang'e ànitupoha kuhaloka muutawala wa lupi nkutungija mu Ufalume wanga Mwanawe wantamwije.

<sup>14</sup> Na kwa kupitila kwa Mwanawe, hwetu tûnikombolewa kwa kusamehewa masambi letu.

### *Kilisto nni nkulu wa viumbe vyammalele*

<sup>15</sup> Kilisto nni nfano uhiu wa Nnungu akáonekana, nanang'e ànipwawa kabla viumbe vyammalele vikàmbipwawa na nni nkulu wa viumbe vyammalele.\*

<sup>16</sup> Kwa kupitila nang'e, viumbe vyammalele víniumbwa, viumbe vya nchilambo achino na nchilambo chikáonekana, viumbe vyonekâna na vikáonekana, ikâva nni vafalume au vakulu au vatawâla au vavêle na mamulaka va nchilambo chikáonekana.

Na Nnungu àniviumba viumbe vyammalele kwa kupitila nang'e na kwajili yake.

<sup>17</sup> Nang'e ànipwawa kabla viumbe vyammalele vikàmbipwawa, na kwa kupitila nang'e, viumbe vyammalele vihwenaha chihi kupwawa.

<sup>18</sup> Nang'e njo muti wa mmili wake, yani vanu vankulupîla Yesu.

Na nni chitandikilo cha umi wa mmili anewo, kwa kuva, nang'e njo ntandi kufufuka kuhaloka kwa vanu vahwîle,

\* 1:15 Nchigiliki ilembwîjé "chihungumikova" kwa kuva mwana ntandi kuvalekwa ààva nnongoledi na nkulu va vana vammalele.

uchinga ààve nkulu wa viumbe vyammalele.

<sup>19</sup> Kwa kuva, Nnungu mwene íninkatapa lila ukamilifu wake wammalele wa chinnungu ùùve nkati mwa Kilisto,

<sup>20</sup> na kuvipatanisa viumbe vyammalele na mwene kwa kupitila Kilisto.

Kwa kuva, kupitila myadi yanga Kilisto imwadilike munsalaba, Nnungu nkutenda pààve na amani, muviumbe vyammalele na mwene, viumbe vya nchilambo achino na vya nchilambo chikáonekana.

<sup>21</sup> Anepo patandi mwenu mwanihapukana na Nnungu, na múvele amongo vake ing'anya ya mawaso lenu na matendo lenu lahakalenge.

<sup>22</sup> Henga vino, Nnungu ànimpatanisanga na mwene kwa mmili wanga Yesu, kwa indila ya kuhwa kwake, uchinga Nnungu amwonange kuva mmanu mmanaswe, mmanu mukávele na chilema wala lawama yoheyo pameho pake.

<sup>23</sup> Henga mwenu mùlembelwa muhwenehe kuikalanga muing'ulupa, mu-natikinywe na kulileka alila lilolelo limupete mahiku lamupilikene Malove Lambone. Nangu Paolo ñnivikwa kuva ntumishi wa kuhubili Malove Lambone, àlalá layanjajjwe kwa vanu vammalele va pachilambo.

### *Madengo langa Paolo nnikuwa lya vanu vankulupila Yesu*

<sup>24</sup> Hambi nangu nahangalalila ibaniki yangu kwajili yenu mwenu. Kwa kuva, kubanika kwangu chimmili kùhwenaha itimilisi ya ibaniki ya Kilisto ilembeléwa kwajili ya mmili wake, yani vanu vammalele vankulupila Yesu.

<sup>25</sup> Nangu ngùjukile kuva nintumishi wa vanu vankulupila Yesu kupapatana na madengo lángupèlè Nnungu kwajili yenu. Na madengo lene nni kuyanjaja Lilove lya Nnungu saana.

<sup>26</sup> Lilove anelyo nni àlalá makudungilo lanapihike kutandikila anepo kala, kwa vívelèkwà vyammalele, henga vino ànilahunukula kwa vanu vake.

<sup>27</sup> Kwa kuva, Nnungu àlembedile vanu vake vamale kuva, ukulu nkulu wanga Kilisto nni chalumo na mwenu mmanu mukávele Mmayahudi. Na makudungilo anelo lávele kuva, Kilisto aikale nkati mwenu, na anelyo limaiha kuva mwenu muchimukumile ukulu wa Nnungu.

<sup>28</sup> Bahi hwetu tùnnyanjaja Kilisto kwa vanu vammalele. Tùnan'duma na kunnyanda kila munu kwa lúnda lwammalele, uchinga tuvayangate vanu vammalele vâhwikile kuva vakamilifu kwa kulundanywa kwavo na Kilisto.

<sup>29</sup> Bahi ing'anya ya anelyo, nalikambyakambya akuno ungotumbama kwa dimongo adila ding'ulu dya Kilisto dikóla madengo nkati mwangu.

## 2

<sup>1</sup> Ngùlembela mumale namuna chingutumbama kukola madengo kwajili yenu, na kwajili ya vanu vankulupila Yesu va imanga ya ku Laodikiya na kwajili ya vammalele vakánapata kungwona kwa meho.

<sup>2</sup> Ngùtenda uchocho uchinga vakamywe mitima na kulundanywa muita-mwi. Henga namene vapate kuva na uhakika mwalehu uhalokána na elimu ya chinnungu. Anepo nni pavambemala mwalehu makudungilo la Nnungu lanapihike, yani kummala Kilisto mwene.

<sup>3</sup> Kwa kuva, nkati mwake dipihijwe hasina dyammalele dya lúnda na elimu ya chinnungu.

<sup>4</sup> Nínnyaulilanga mwenu malove alano uchinga munu woheyo anannambilange kwa malove la kuutila.

5 Ikànavá nangu ngùvele kulehu na mwenu, henga isungu yangu ìvele pamo na mwenu, na nangu nahangalala kupilikana namuna chimuikalanga saana na kuhwínga muíng'ulupa yenu kwanga Kilisto.

*Ikalanga kwa kumpapata Kilisto mwene akee mahundo la vanu*

6 Kwa kuva mùnimpwechela Yesu Kilisto kuva Nang'olo wenu, bahi ikalanga kwa kumpapata nang'e.

7 Mumelelee dinyiya nkati mwake, mulidenge nkati mwake na kuhwínga muíng'ulupa, malinga chimuhundwíje, na mùùve mmanu muumbêlwe na shukulani.

8 Lyongolelange, munu anannyocheje kwa lúnda lwa mahundo la vanu, lwa kulambila lulisingíla mihambo ya vanu na dimongo dikáonekana dya nchilambo achino, henga lukálingíla Kilisto mwene.

9 Kwa kuva, mummili wanga Kilisto mùvele ukamilifu wammalele wa Nnungu.

10 Na kwa kulundanywa na Kilisto, mwenu mùnikamilika. Nang'e njo avatawála vatawála vammalele na vavêle na mamulaka vammalele.

11 Na kwa kupitila kulundanywa nawe, mwenu múniyalulwa, akee kwa makono la vanu, henga mùyalwilwe na mwene Kilisto, yani kuiusa asili yenu itawaliwa na sambí.

12 Kwa kuva, músikwíje pamo na Kilisto kwa indila ya ubatiso wenu, na mùnifulwa pamo nanang'e ing'anya ya kukulupila dimongo dya Nnungu anfulwíle kuhaloka kwa vanu vahwíle.

13 Anepo patandi mwenu mwávele muchi múnihwa ing'anya ya masambí lenu na kutouswa asili yenu itawaliwa na sambí. Henga vino, Nnungu ànfulwíle mwenu pamo na Kilisto, akuno watusamehe masambí letu lammalele,

14 na kupukutanga baluwa ya madeni letu na masitaka lachitusitaki. Ánilapukutanga mwalehu kwa kulakomelela munsalaba wa Kilisto,

15 akuno wavapakanyola dimongo vatawála na vavêle na mamulaka va nchilambo chikáonekana, wavataya dihoni palangele kwa kuvalema kwa indila ya nsalaba.

16 Bahi munu woheyo anánnnyukumu mwenu kuyamba vyakulya au vikumbilo, au kuyamba sikukulu fulani, ikáva sikukulu ya mwedi wahambi au ya Liduva Iya Kuyewelega.

17 Mambo anelo lammalele làvele muchi chimbwehedi cha mambo àlalá lachiida, henga uhiu wa lammalele nni Kilisto mwene.

18 Munákubali kuhukumíwa kuva mukáfala na munu chihi alilangúja kwa pawelu kuva nang'e nni munu wa kulisulupuha kwa kuubaniha mmili, na munu avabúdu malaika. Munu wa namuna aneyo àlona maono lake kuva la mana, na kulitapa chihi bule kuyamba ding'ano dyake dya chimunu.

19 Munu aneyo nanga pakamulana na Kilisto ajukíle kuva muti wa mmili, yani vanu vankulupíla nang'e. Kwa kuva, kwa kulundanywa na Kilisto, mmili wammalele ùnaliswa saana na kulundanywa pamo kwa vihundo vyake na minanga yake, uchinga upate kukulumuka kupapatana na namuna Nnungu chauhululíha kukulumuka.

20 Mwenu mùnihwa pamo na Kilisto na kukombolewa kuhaloka n'dimongo dikáonekana dya nchilambo achino. Mwadachi mùikalanga kavíla muchi vanu va chilambo achino kwa kunamatijwa kukamula amulí malinga adino,

21 “Munakamule achino!” “Munayeje anecho!” “Munaguse achino!”?

<sup>22</sup> Amuli anedyo dyammalele diyamba vitukutuku vyondongêka, upala pavitumiwa. Na anedyo dyammalele nni malaijo chihi na mahundo la vanu.

<sup>23</sup> Na amuli anedyo dyonekana kuva muchi divele na lúnda kupapatana na namuna ya ibada ivalitungidile vene na namuna yavo ya kulisulupuha kwa kuubaniha mmili. Henga amuli anedyo nanga padifala kudidivila tama dya mmili.

### 3

#### *Umi wa kala na umi wahambi*

<sup>1</sup> Bahi kwa kuva múnifufulwa pamo na Kilisto, bahi tahanga mambo lavêle muha, pachinu páikála Kilisto, m'bali wa kunkono wa Nnungu, mumamulaka lake Nnungu.

<sup>2</sup> Disungu dyenu díive mmambo lavêle muha, na wala akee mmambo la pachilambo.

<sup>3</sup> Kwa kuva, mwenu mwanihwa, na umi wenu uhiu únikondwa pamo na Kilisto nkati mwanga Nnungu.

<sup>4</sup> Kilisto nni umi wenu uhiu, na pámbehunukuliwa kavila, bahi na mwenu muchimuhunukuliwe pamo na nang'e muukulu wake.

<sup>5</sup> Bahi layahilangile kulehu mambo lammalele la pachilambo lavêle nkati mwenu, yani umalaya na uhakwa na lukou na ditama na mawaso lahakalenge. Na munang'unukile, kwa kuva kung'unukila kulinganana na kudyabudu disanamu.

<sup>6</sup> Bahi ing'anya ya makosa anelo, asila ya Nnungu ívenkwida kwa vanu anevo.

<sup>7</sup> Anepo patandi na mwenu uchocho múikalanga kwa namuna uyoyo pamuchitawaliwa na mambo anelo la masambi.

<sup>8</sup> Henga vino yahilangila kulehu mambo alano lammalele, kutunduwila na kusunala na lahakalenge na kulambililana na kutangola malove lahakalenge.

<sup>9</sup> Munalambilane mmene kwa mmene, kwa kuva mùniukudumbula mwalehu unu wenu wa kala pamo na matendo lake,

<sup>10</sup> na kuuwala aula unu wa hambu uhwenêha kutendwa kuva wahambi kila uhiku kupapatana na nfano wa Nnungu, Nkúumba wake, uchinga mupate kummala mwalehu.

<sup>11</sup> Bahi anepo nanga cha Nnyahudi wala munu akávele Nnyahudi, nanga cha munu ayalwike wala munu akáyalwike, nanga cha munu akávele N'giliki wala mwenedi wa ku Sikita,\* nanga cha ntumwa wala munu akávele ntumwa. Henga Kilisto njo kila chinu na áikala nkati mwetu hwetu tuvamalele.

<sup>12</sup> Mwenu nni mmanu mma Nnungu, nang'e ànintamwanga na kuntandolanga kwajili yake mwene. Bahi mùúve na ntima wa chididi na uwambone na kulisulupuha na upole na kupililila.

<sup>13</sup> Mupililane na kusameheana mmene kwa mmene muuhiku wohewo munu páva na lilove lya kunsitaki munu yunji. Sameheana, malinga Nang'olo chansamehite mwenu.

<sup>14</sup> Pamo na anelo lammalele, ikamulihange itamwi, kwa kuva itamwi njo ikamilisa anelo lammalele.

\* 3:11 Vanu va ku Sikita váháfíká kuva nni vapagani, vanu váikála uwamba.

<sup>15</sup> Amani ya Kilisto itawale mmitima yenu, kwa kuva mwenu mùnichemwa kuva mmili umo uchinga muikalange kwa amani. Na mùùve mmanu mma kushukulu.

<sup>16</sup> Bahi mitima yenu ìumbajwe namene ujumbe umwâmba Kilisto, kwa kuhundana na kudumana na kwa kumwimbila Nnungu malove la Zabuli na dihimu dya kunnombolela Nnungu na dihimu dinji dya chinnungu, akuno umuimba na kunshukulu Nnungu mmitima yenu.

<sup>17</sup> Kila chinu chimutenda au kutangola, chitendange akuno umumala kuva mùchitenda kwa niaba ya Nang'olo Yesu, na munshukulu Nnungu Atata kupitila nang'e.†

### *Malaijo la n'ding'ande dya vakùkulupila*

<sup>18</sup> Mwenu mmakongwe, vapilikane valume venu malinga chitulembelewa kutenda tuvanu tùvá Nang'olo.

<sup>19</sup> Na mwenu mmalume, vatamwange ajavenu, na wala munavavenge.

<sup>20</sup> Mwenu mmavana, vapilikane vammalêke kwa mambo lammalele, kwa kuva kutenda uchocho kunankatapalila namene Nang'olo.

<sup>21</sup> Na mwenu anga atata, munavasunaje vavana venu, uyopa vânakata tama.

<sup>22</sup> Mwenu mmatumwa, vapilikane vanang'olo venu va apano pachilambo kwa mambo lammalele. Tendanga uchocho kwa ntima helele ing'anya ya kunnyopa Nnungu, na akee kwa kulipakaha kwa vanang'o apala pavamwona.

<sup>23</sup> Na kila chinu chimutenda, muchitende kwa ntima wenu wammalele, malinga mùntumikila Nang'olo Yesu na akee munu.

<sup>24</sup> Mukumbukile kuva, Nang'olo achiamwing'ange mwenu mapala àlàlà lavavikidile vanu vake. Kwa kuva, Kilisto nni Nang'olo wauhiu umuntumikila.

<sup>25</sup> Henga ayula atênda lahakalenge, àmbelipwa kupapatana na lahakalenge latendile, kwa kuva Nnungu nanga palola kumeho kwanga munu.

## 4

<sup>1</sup> Mwenu anang'olo, vatendele vatumwa venu la haki na àlàlà lalembelêwa vatendewe, akuno umumala kuva na mwenu uchocho mùvele na Nang'olo wenu kulihunde.

### *Malaijo lanji*

<sup>2</sup> Lihumyange mwalehu kunnyuwanga Nnungu. Muhwenehe kuva meho kwa kunnyuwa Nnungu akuno umunshukulu.

<sup>3</sup> Na mutuyuwile na hwetu uchinga Nnungu atwing'e wasa wa kuhubili Lilove lyake liyâmba makudungilo lake lanapihike kumwamba Kilisto. Na nangu vino ñnifungwa kwajili ya kulatendanya anelo.

<sup>4</sup> Bahi nguyuwile uchinga ngupate kulapisulanga Malove Lambone, malinga chingulembelewa kutenda.

<sup>5</sup> Mùùve na lúnda pamuikalanga na vanu vakákulupila, akuno umuutumila saana uhiku umuvenawo.

<sup>6</sup> Malove lenu làlembelewa lààve lambone na la kuvautila vanu maduva lammalele, uchinga mumale namuna ya kunnyang'ula saana kila munu.

### *Disalamu dya ntululilo*

† 3:17 Apano Paolo àlembile "tendanga lammalele mulina lya Nang'olo Yesu." Mmahiku anelo kuhaula kuva, munu àtenda chinu mulina lya nang'olo fulani, yavele na mana kuva àchitenda kwa niaba yake. Maeleso layâmba mulina, lola Yohana 1:12.

<sup>7</sup> Tikiko achiannyaulilange habali dyangu dyammalele. Nang'e nni nkúkulupila nnyetu akulupîka namene na nni ntumishi nnyangu mmadengo la Nang'olo.

<sup>8</sup> Bahi ing'anya ya anelyo, nangu nîntuma kwenu mwenu uchinga mupate kumala habali dyetu na ankamyange mitima yenu.

<sup>9</sup> Nîntuma pamo na Onesimo, nkúkulupila nnyetu utuntamwa namene. Nang'e nni munu akulupîka namene na nni yumo wa vanu va kwenu. Bahi vanu anevo vavili vachivannyaulilange mambo lammalele latendêka akuno.

<sup>10</sup> Alistaliko nfungwa nnyangu ànansalimilanga. Uchocho na Mako nnyu-vani mwave Banaba na nang'e ànansalimilanga. Mwenu mùnipata tayali malaijo lamwâmba Mako, bahi akâida kwenu mwenu mpwechelange saana.

<sup>11</sup> Na Yesu uvanchema Yusto, nanang'e ànansalimilanga. Avano weka njo Vayahudi vakulupidîle vatumîka pamo na nangu kwajili ya madengo layâmba Ufalume wa Nnungu, na vâningutuja namene ntima.

<sup>12</sup> Efila yumo wa vanu va nnikuwa lyenu nanang'e ànansalimilanga. Nang'e nni ntumishi wa Yesu Kilisto, na nanga pahopela kumpanyanila mwenu kwa kunnyuwilanga uchinga muimile kwa kuhwînga akuno umu-tandeka chinnungu na kuva tayali kutenda mwalehu àlalá lalalembela Nnungu.

<sup>13</sup> Nangu nahulula kushuhudila kuva, nang'e ànalikambyakambya namene kwajili yenu na kwajili ya vakúkulupila va ku Laodikiya na ku Hielapoli.

<sup>14</sup> Luka, n'ganga wetu utuntamwa namene, pamo na Dema, na vanang'o vâansalimila.

<sup>15</sup> Vasalimilange vakúkulupila avetu va ku Laodikiya, pamo na nnumbwetu Nimfa chalumo na likuwa lyammalele lya vanu vankulupîla Yesu, likojâna nng'ande mwake.

<sup>16</sup> Baluwa aino paimbesomwa kwenu mwenu, tenda kila lihululîka ika-somwe na kulikuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya ku Laodikiya. Na mwenu uchocho muisome baluwa iniitumile kulikuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya ku Laodikiya.

<sup>17</sup> Nnyaulilange Alikipo kuva, atende kila lihululîka atimise madengo àlalá lapewije na Nang'olo.

<sup>18</sup> Nangu Paolo ngûlemba disalamu adino kwa nkono wangu nimwene. Na kumbukilanga kuva ngûvele nchihungo. Nangu nînyuwilanga inema ihalôka kwanga Nnungu îive pamo na mwenu.



## **Baluwa inandi yanga Paolo yavalembidile Vasesalonike Ulongoledi wa baluwa inandi ya Vasesalonike**

Baluwa inandi ya Vasesalonike ñembwije na Ntume Paolo (sula ya 1:1) mmwaka fulani pepi na mwaka wa 51 kutandikila mwaka wavelekwejiye Yesu Kilisto. Ñahululika kuva Paolo áilembile baluwa aino mmahiku alala lanaikele namene aneko ku Kolinso, kwa myedi kumi na nane (Matendo 18:1-18). Likuwa lya vakúkulupila va ku Sesalonike alitandilihiye Paolo nawi Sila pavanavele mmwanda wavo wavili wa kunachiyanjaja Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto (Matendo 17:1-9). Nchitabu cha Matendo ñilembwa kuva likuwa lya vakúkulupila lya ku Sesalonike litandilike na Yahudi kadiki na Vagiliki njo vanavele vohe.

Kwa kuva Paolo nanga panahulwile kuisalila aneko ku Sesalonike kwa maduva lohe bada ya kutandilihi likuwa anelyo lya vakúkulupila, bahi, nkuituma baluwa aino uchinga avakamyé mitima na kuvahunda vakúkulupila va aneko. Baluwa aino ñonjelela mambo lohe, na ñvele na mahundo lohe layâmba namuna ya kuikala maisha la Chikilisto. Uchocho, Paolo ñonjelela kwamba kuuya kwanga Kilisto, kwa kuva, yonekana kuva vakúkulupila va ku Sesalonike vanabanihwa namene na vanu vanji ing'anya ya ing'ulupa yavo (sula ya 1:6, 2:14-16). Paolo átumidile habali aneyo ya kuuya kwa Yesu Kilisto malinga indila ya kuvakamya mitima uchinga vahwinge muing'ulupa, na kuvahimya vaikale kwa kunkatapalila Nnungu (sula ya 5:6-8).

### *Uinjipihwa wa baluwa ya Vasesalonike*

1. Sula ya 1, Paolo átandaika baluwa aino kwa kuvasalimila Vasesalonike na áshukulu Nnungu kwajili yavo.
2. Sula ya 2-3, Paolo áelesa ing'anya inantendile atime unavalola kavila na namuna chakatapaliwije na habali dyavo dyapewije na Timoseo kuva vavenkuhweneha kuikamuliha ing'ulpa yavo mpaka vino. Uchocho, Paolo ávahaulila Vasesalonike kuva Nnungu akávachumulila indila ya kwida achiaide unavalola.
3. Sula ya 4:1-5:15, Paolo áelesa namuna chivalembelwa vaikale Vakilisto kupapatana na lilolelo lyao lya kuuya kwa Kilisto.
4. Sula ya 5:16-28, Paolo ámalilila baluwa yake kwa kuvasalimila kavila vakúkulupila, akuno wavaamulisa vaisome baluwa aino muyo mwa vakúkulupila vammalele.

### *Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo*

<sup>1</sup> Baluwa aino ñhaloka kwang'une Paolo na Sila\* na kwa Timoseo. Tunnembilanga mwenu mmanu mma likuwa lya vanu vankulupila Yesu mma aneko ku Sesalonike, mmanu mma Atata Nnungu na Nang'olo wetu Yesu Kilisto.

Hwetu tunnnyuwilanga mwenu inema na amani, viive pamo na mwenu.

### *Iikadi na ing'ulupa ya Vasesalonike*

<sup>2</sup> Tunnanshukulu Nnungu maduva lammalele kwajili yenu mwenu mmam-malele, akuno utunkumbukilanga kwa kunnyuwilanga bila kuhopela.

\* 1:1 Nsitali auno ñembwije Silwano, kwamba lina linji lya Sila.

<sup>3</sup> Patunshukulu Nnungu Atata wetu, hwetu tûnankumbukilanga mwenu pameho pake namuna chimulanguja ing'ulupa yenu kwa kuntumikila Nnungu, na namuna chimutumbama kukola madengo ing'anya ya itamwi yenu na namuna lilolelo lyenu kwanga Yesu Kilisto chilihwingile.

<sup>4</sup> Mmakukulupila avangu mutâmwa na Nnungu, hwetu tûnimala kuva Nnungu àntandolanga kuva mmanu vake.

<sup>5</sup> Kwa kuva, Malove Lambone lamwâmba Yesu nanga palanaidile kwenu mwenu kwa malove weka. Henga patunaidile unannyubililanga mwenu, tûidile na dimongo dya Nnungu na kwa kuhululihwa na Umumu Wanaswe, akuno utumala kuva achila chitutangola nni cha uhiu. Mwenu mùnimala namuna chituchiikalanga pamo na mwenu uchinga mupate faida.

<sup>6</sup> Mwenu múpapete nfano wetu na nfano wa Nang'olo. Ikànavá mùnibanihwa namene, henga múpwechedile lilove lyanga Nnungu kwa ihangaladi ihalôka kwa Umumu Wanaswe.

<sup>7</sup> Bahi kwa indila aino, mùlangujije nfano ukatapele kwa vakúkulupila vammalele va chilambo cha ku Makedoniya na ku Akaya.

<sup>8</sup> Kwa kuva, kupapatana na itumbami yenu, kutandikila kwenu mwenu lilove lya Nang'olo líniyanjajika, na akee chihi nchilambo cha ku Makedoniya na ku Akaya bahi, henga habali dya ing'ulupa yenu kwa Nnungu díniyanjala kila pachinu, ata hwetu nanga patunavele na haja ya kutangola lilove lyohelyo kwamba Malove Lambone.

<sup>9</sup> Vanu anevo vânahaula namuna chimunatupwechedile patunahwikile kwenu mwenu na namuna chimulekile kudyabudu disanamu, nkuntumikila Nnungu avêle na umi, yani Nnungu wa uhiu.

<sup>10</sup> Na vânahaula namuna chimunnindilila Yesu, Mwanawe Nnungu asulupuke kuhaloka kulihunde. Aneyo Nnungu njo ananfufwile Yesu kuhaloka kwa vanu vahwile, na Yesu njo atupôha kuhaloka mugasabu ya Nnungu iida.

## 2

### *Utumishi wanga Paolo aneko ku Sesalonike*

<sup>1</sup> Mmakukulupila avangu, mwenu mmene mùnimala kuva, mwanda wetu kwenu mwenu ukânavele wa bule.

<sup>2</sup> Malinga chimumaite kuva, kabla tukànambihwika kwenu mwenu, tûtandilike kubanihwa na kutangolwa malove lahakalenge muimanga ya ku Filipi. Henga pamo na mambo anelo, Nnungu átutendile tunnyubilile mwenu Malove lake Lambone bila kuyopa.

<sup>3</sup> Mahundo letu nanga palanavele la kulambila wala nanga palanakudungidile mambo lahakalenge na wala nanga palachinkumba munu.

<sup>4</sup> Henga maduva lammalele tûtangola chihi chalambela Nnungu, kwa kuva nang'e átuwene kuva tûnafala kwa madengo la kuhubili Malove Lambone. Hwetu tukátaha kuvakatapalila vanu, henga tûlebela tunkatapalile Nnungu alolêha mmitima yetu.

<sup>5</sup> Malinga mwenu chimumaite kuva, wala nanga liduva kananga limo litunatangwele malove la kulipakaha kwa vanu wala nanga patunalembedile kupata dimali kwa sili, Nnungu njo shahidi wetu.

<sup>6</sup> Wala nanga patunalembedile kupata imbili kuhaloka kwa vanu, wala kwenu mwenu, wala kwa vanu vanji.

<sup>7</sup> Kwa kuva, hwetu nni mitume tùvá Kilisto, bahi tùnahunlula chihi kulonga vitukutuku fulani kwenu mwenu. Henga hwetu túvele tuvapole kwenu mwenu muchi mama chavakambikambila vana vake.

<sup>8</sup> Hwetu twanantamwanga namene mwenu, mpaka twávele tayali akee kunnyubilila chihi Malove Lambone, henga pamó na kutenda lammalele latuhulwile uchinga tunnyangatange mwenu.

<sup>9</sup> Mmakukulupila avangu, mwenu mùnakumbukila namuna chituchibanika kwa kukola madengo lakamajanga. Patuchinnyubilila Malove Lambone la Nnungu, tókola madengo chilo na muhi uchinga tunanteme munu woheyo wa kwenu.

<sup>10</sup> Mwenu mmene nni mmashahidi vetu, na Nnungu uchocho ànashuhudila kuva, patuchiikala kwenu mwenu mmakukulupila, tókala kwa uwanaswe na kutenda lalalembela Nnungu na bila kuva na likosa lyohevyo kwenu mwenu.

<sup>11</sup> Mùnimala saana kuva, twantendeledile kila munu muchi atata chavatendela vana vake mwene.

<sup>12</sup> Hwetu twaninkamyanga na kuntujanga mitima na kunnyuwanga namene muikalange muchi chalembela Nnungu ankumbulânga mwenu uchinga muinjile mu Ufalume wake na ukulu wake.

<sup>13</sup> Kavila, tùlembelewa tùnshukulu Nnungu maduva lammalele kwajili ya chinu achino, pamunapilikene lilove lya Nnungu kuhaloka kwetu hwetu, nanga pamunalipwecheledile muchi lilove lyanga munu, henga mùlipwecheledile muchi lilove lya Nnungu, na nni muhiu kuva njo chiivele. Lilove anelyo njo likóla madengo mmitima yenu mwenu mmakukulupila.

<sup>14</sup> Mmakukulupila avangu, mambo ulála lanahumidile nchilambo cha ku Yudeya mmakuwa la vanu va Nnungu vankulupîla Yesu Kilisto, nni ulolo lankojje na mwenu. Kwa kuva, mwenu múbanihwije na avenu vakávele Vayahudi, malinga Vayudeya chivanabanihwije na Vayahudi avavo.

<sup>15</sup> Vanang'o njo vanammwalele Nang'olo Yesu pamo na manabii na kutubaniha na hwetu. Vanang'o nanga pavankatapalila Nnungu, na nni amongo va vanu vammalele!

<sup>16</sup> Vànatumbama kutudivila tunavahubilile Malove Lambone vanu vakávele Vayahudi uchinga vanapohwe. Uvila nni chivahwikila ntululilo wa masambi látatendilè maduva lammalele. Henga ntululilo wake gasabu yanga Nnungu ñivamatokela.

### *Paolo àlembela avone Vasesalonike*

<sup>17</sup> Mmakukulupila avangu, hwetu túhapulanyijwe na mwenu chimmili kwa chipindi chihi chijoko, henga tukanahapulanyijwe na mwenu chinnungu. Bahi ing'anya ya kuva na hamu namene ya kumwonanga, twanitumbama namene uchinga tumwonange kavila!

<sup>18</sup> Hwetu twanikudungila kwida kwenu mwenu, asa nangu Paolo. Myanda yohe nangu nanilinga kupanganika, henga Nanchindenga ánitudivila.

<sup>19</sup> Kwa kuva, mwenu weka njo lilolelo lyetu na ihangaladi yetu na litaji lyetu lya ushindi litumbelinowela muyo mwa Nang'olo wetu Yesu, pambeuya.

<sup>20</sup> Nni muhiu kuva, ing'anya yenu mwenu, hwetu tùnalyona na kuhangalala.

## 3

1 Na ntululilo wake, hwetu nanga patunahulwile kupililila kavila. Bahi nkwnona wasa tuisalile weka ku Asene,

2 na kuntuma kwenu mwenu nkúkulupila nnyetu Timoseo, munu antumikila Nnungu pamo na hwetu kwa kuyanajaja Malove Lambone lamwâmba Kilisto. Túntumile kwenu mwenu uchinga apate kunhwingiha na kunkamyanga mwenu mitima yenu muing'ulupa yenu,

3 uchinga munu woheyo mmwenu anatikinywe ing'anya ya kulaga kwapata. Mwenu mmene mûnimala saana kuva, kulaga malinga aneko kûnilembelewa kutukoje.

4 Kwa kuva, patunavele pamo na mwenu, twaninnyaulila kuva, tuvamalele tumbelagihwa, na njo uchocho chiihumidile malinga chimumaite.

5 Bahi ing'anya ya anelyo, nangu panguwene kuva nikáhulula kuhwenaha kulindilila, bahi nkuntuma Timoseo uchinga ngupate kumala habali dya ing'ulupa yenu. Nangu ngúlipwelela chihi kuva, panjika ayula Nanchindenga, nkúkumba ânilinga kummatohanga mwenu, na madengo lammalele latukodile kwenu mwenu lâyahike chihi bule.

6 Henga vino Timoseo ànikamola kwetu hwetu kuhaloka kwenu mwenu. Àidile na habali dyambone kuyamba ing'ulupa yenu na itamwi yenu. Ànituhaulila kuva, maduva lammalele mûnatuhimukila kwa kuhangalala, na kuva mùvele na hamu namene ya kutwona, malinga na hwetu chituvele na hamu ya kumwonanga mwenu.

7 Bahi mmakukulupila avangu, kubanika na kulaga kwammalele kútupàtà, tûnikamywa mitima na mwenu kwa kupilikana habali dya ing'ulupa yenu.

8 Kwa kuva, vino tûnahulula kutula chimbweha kwa kumwona mwenu chimuhwenaha kunkulupila Nang'olo.

9 Nangu nikámala namuna ya kunshukulu Nnungu kwajili yenu mwenu ing'anya ya kuhangalala kwammalele kutuvenakwo muyo mwanga Nnungu kwajili yenu.

10 Chilo na muhi tûnatumbama kunnyuwa Nnungu uchinga tupate indila ya kumwonanga mwenu kavila na kunnyenjejija achila chimupungukiwije muing'ulupa yenu.

11 Bahi tûnnyuwa Atata wetu, yani Nnungu mwene, na Nang'olo wetu Yesu, vatuchimulile indila uchinga tupate kwida kwenu mwenu.

12 Na Nang'olo antende mukulumuke na kuyenjejeka muitamwi imuvenayo mmene kwa mmene na kwa vanu vammalele, malinga na hwetu chituntamwanga mwenu.

13 Uchocho, tûnnyuwa Nnungu ahwingihe mitima yenu uchinga mupate kuva mmanaswe na bila likosa muyo mwanga Nnungu Atata wetu, nmiduva alila lyambeuya Nang'olo wetu Yesu, pamo na vanu vake vammalele.

## 4

*Kuikala kwa kunkatapolila Nnungu*

1 Bahi mmakukulupila avangu, hwetu twaninnyunda namuna chimulembelewa kuikalanga uchinga mupate kunkatapolila Nnungu, malinga chimuikalanga vino. Na vino tûnnyuwanga namene kwa mamulaka langa Nang'olo Yesu, muhalije namene kunkatapolila Nnungu.

2 Kwa kuva, mûnimala nni malaijo ntwani latumwing'enge mwenu kwa mamulaka langa Nang'olo Yesu.

<sup>3</sup> Chitukutuku chalembela Nnungu nni kuva, mwenu mùùve mmanaswe. Bahi linyemyange na umalaya.

<sup>4</sup> Kila munu mmwenu àlembelewa amale namuna ya kuuhulula mmili wake kwa hali ya uwanaswe na ya eshima,

<sup>5</sup> Na akee kwa kulilekelela kutawaliwa na tama dya mmili, malinga vanu vakánkameke Nnungu chivatenda.

<sup>6</sup> Bahi kuyamba malove anelo, munu woheyo mmwenu àlembelewa anankosele nkúkulupila nnyake wala kunkumba. Hwetu twaninnyaulilanga kwamba mambo anelo na kun'dumanga kuva, Nang'olo àmbevahukumu asabu vanu vatendânga mambo malinga anelo.

<sup>7</sup> Kwa kuva, Nnungu nanga patuchemile uchinga tuikalange kwa uhakwa, ila tuikalange kwa uwanaswe.

<sup>8</sup> Bahi munu woheyo alahîta mahundo anelo, akánnyita munu, ila ànnyita Nnungu amwing'ânga mwenu Umumu wake Wanaswe.

<sup>9</sup> Na kuyamba kuvatamwa vakúkulupila avenu, akee lasima kunnembi-langa lilove lyohelyo, kwa kuva mwene Nnungu àninyundanga mwenu kutamwana.

<sup>10</sup> Nni muhiu kuva, mwenu mùnavatamwa namene vakúkulupila avenu vammalele va chilambo cha ku Makedoniya. Henga hambu tûnnyuwanga mwenu mmakukulupila avetu, muhalije namene kuvatamwa.

<sup>11</sup> Tumbama namene kuikalanga kwa amani. Kila munu alole mambo lake mwene na kukola madengo kwa makono lake mwene malinga chitunnai-jenge.

<sup>12</sup> Kwa kutenda uchocho, muchimulombolewe na vanu vakánkulupila Yesu, na wala nanga pamumbelambela kuyangatwa na vanu vanji kwa àlalá lamumbesikikila.

### *Kuuya kwanga Nang'olo Yesu*

<sup>13</sup> Mmakukulupila avetu, hwetu tukátamwa munamale habali dya avala vahidîle, uchinga munave na lihindambi muchi vanu vanji vakávele na lilolelo.

<sup>14</sup> Kwa kuva, hwetu tûnakulupila kuva, Yesu ánihila na kufufuka, uchocho tûnakulupila kuva, Yesu pambeuya, Nnungu àmbevafufula vanu avala vanahidile akuno uvankulupila Yesu na kuvatenda vaide kwake chalumo na Yesu.

<sup>15</sup> Kwa kuva, kupapatana na mahundo la Nang'olo, tûnnyaulilanga uvila, uhiku wambeuya Nang'olo, hwetu tumbekôjwa tuvèlè tuvumi, tukambevalongolelela avala vahwile.

<sup>16</sup> Kwa kuva, amuli ya Nnungu paimbehuma, na lidi lya malaika nkulu palimbepilikanika, na lipenga lya Nnungu palimbeuma, Nang'olo mwene àmbesulupuka kahaloka kulihunde. Koka avala vahidîle akuno uvankulupila Kilisto, vafufuliwe hoti.

<sup>17</sup> Anepo hwetu tuisalidîle, tumbekôjwa tuvèlè tuvumi uhiku anewo, tûmbetwaliwa pamo na vanang'o mmahunde, uchinga tukanchingamile Nang'olo kumahunde. Bahi tûmbeikala pamo na Nang'olo maduva lamalele.

<sup>18</sup> Bahi mwenu kamyana mitima kwa malove alano.

## 5

<sup>1</sup> Mmakukulupila avangu, akee lasima nangu ninnembilangile mwenu kuyamba habali ya lisaa na uhiku umbehumila mambo anelo.

<sup>2</sup> Kwa kuva, mwenu mmene m̀nimala kuva, liduva lyambeuya Nang'olo limbekamola nniduva limukalolela, malinga nkwiva chaida nachilo.

<sup>3</sup> Vanu pavambekuva uvahaula kuva, “Pàvele na amani na usalama,” anewo nni uhiku uvambekumbwa na iyondongeki kwa gafula malinga uchungu chunkoja mmahe avêle na chitumbo, na wala nanga pavambehul-ula kupalanyoka.

<sup>4</sup> Henga mwenu mmakukulupila avetu, mwenu nanga pamuvele nnupi, bahi ing'anya ya anelyo, liduva anelyo nanga palimbenkojanga kwa gafula muchi nkwiva.

<sup>5</sup> Kwa kuva, mwenu mmammalele nni mmanu muikâla munng'anje, yani ni mmanu mma muhi. Hwetu tukee tuvanu t̀vá chilo wala t̀vá nnupi.

<sup>6</sup> Bahi tunalale luwono muchi vanu vanji, henga t̀ùve meho na tulikamulange.

<sup>7</sup> Kwa kuva, avala valâla luwono vâlâlâ chilo, na avala vakalêwa vâkalewa chilo.

<sup>8</sup> Henga hwetu nni tuvanu t̀vá muhi, t̀ulembelewa t̀ùve tuvanu t̀vá kulikamulanga. Na t̀ulembelewa tuwale ing'ulupa na itamwi, muchi likakamba lya kulichingila mmihuva, na lilolelo lyetu lya upohi liìve muchi kofiya ya kutuchunga.

<sup>9</sup> Kwa kuva, Nnungu nanga panatuchemile uchinga tupate gasabu yake, ila tupate kupohwa kwa indila ya Nang'olo wetu Yesu Kilisto.

<sup>10</sup> Nang'e ánihila kwajili yetu hwetu, uchinga pambeuya tupate kuikala pamo na nang'e ikàva t̀umbekuva tuvèlè tuvumi au tuhwilè.

<sup>11</sup> Bahi kamyana mitima na kudengana muing'ulupa, malinga chimutenda vino.

### *Malaijo na disalamu dya ntululilo*

<sup>12</sup> Hambi mmakukulupila avetu, t̀unnyuwanga muvaeshimu avala vatumbâma kukola madengo la Nang'olo mmwenu, avala vannodyânga na kunnyundanga namuna ya kuikala Chikilisto.

<sup>13</sup> Veng'e eshima ing'ulungwa na kuvatamwa, ing'anya ya madengo lavo lavakola. Na muikalange kwa amani mmene kwa mmene.

<sup>14</sup> Mmakukulupila avetu, hwetu t̀unnanyuwanga namene muvadumange valêmwa na kuvakamya avala vadidimênge mitima na kuvayangata avala vadabadânga muing'ulupa, na mùùve mmanu mma kuvapililila vanu vammalele.

<sup>15</sup> Kaleha, munu woheyo anampindikule nnyake lahakalenge kwa lahakalenge, ila maduva lammalele tahanga kutendelanila lambone mmene kwa mmene na kwa vanu vammalele.

<sup>16</sup> Hangalala maduva lammalele,

<sup>17</sup> na yuwanga bila kuhopela.

<sup>18</sup> Munshukulu Nnungu kwa kila namuna. Kwa kuva, anelo nni mambo lalalembela Nnungu mulatende ing'anya ya kulundanywa kwenu na Yesu Kilisto.

<sup>19</sup> Munaladivile madengo la Umumu Wanaswe.

<sup>20</sup> Na wala munausalau unabii.

<sup>21</sup> Henga mulolehe saana kila chinu na kuchikamula achila chambone.

<sup>22</sup> Linyemyange na ubaya wa kila namuna.

<sup>23</sup> Mwene Nnungu wa amani, anhahulange mwalehu na kudichunga disungu dyenu na mitima yenu na miili yenu uchinga vinakojwe na likosa muuhiku aula wambeuya Nang'olo wetu Yesu Kilisto.

<sup>24</sup> Nnungu anchemânga mwenu achialatende anelo, kwa kuva nang'e nni wa kukulupika.

<sup>25</sup> Mmakukulupila avetu, tuyuwilange na hwetu.

<sup>26</sup> Vasalimilange vakúkulupila vammalele kwa itamwi ya Chikilisto.

<sup>27</sup> Nangu ñimwamulisa mwenu muyo mwanga Nang'olo, muisome baluwa aino kwa vakúkulupila vammalele.

<sup>28</sup> Hwetu tûnyuwilanga inema ya Nang'olo wetu Yesu Kilisto ìve pamo na mwenu.

## **Baluwa yavili yanga Paolo yavalembidile Vasesalonike Ulongoledi wa baluwa yavili ya Vasesalonike**

Baluwa yavili ya Vasesalonike ilembwije na Ntume Paolo (sula ya 1:1). Baluwa aino ilembwije bada ya kupita maduva kadiki kutandikila pailembile aila inandi, mmwaka fulani pepi na mwaka wa 51 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Paolo pailembile baluwa aino yavili ya Vasesalonike bado ávele chihi nkuikala muimanga ya ku Kolinsó. Likuwa lya vakúkulupila va ku Sesalonike alitandilijije Paolo nawi Sila pavanavele mmwanda wavo wavili wa kunachiyanjaja Malove Lambone lamwámba Yesu Kilisto (Matendo 17:1-9). Nchitabu cha Matendo inilembwa kuva likuwa lya vakúkulupila lya ku Sesalonike litandilike na Vayahudi kadiki, na Vagiliki njo vanavele vohe.

Yònekana kuva vakúkulupila va ku Sesalonike vánabanihwa namene na vanu vanji ing'anya ya ing'ulupa yavo. Njo mana Paolo àlonjelela namene swala lya kuuya kwanga Yesu m'baluwa aino uchinga avakamye mitima Vasesalonike kuva, avala vavabaniha vachivapate asabu yavo, malinga chahaula nchitabu achino kuva, “Nnungu ávele na haki ya kuvapindikulila ibaniki vanu avala vam'baníha mwenu” (sula ya 1:6-7). Uchocho, yònekana kuva vanu vanji váhunda mahundo la kulambila kwamba kuuya kwanga Yesu (sula ya 2:1-2). Malinga nusu ya baluwa aino ilonjelela namene habali dya kuuya kwanga Yesu. Uchocho, Paolo áduma kwamba ulemwa. Kila munu lasima akole madengo uchinga apate chakulya (sula ya 3:6-10).

### *Uinjipihí wa baluwa yavili ya Vasesalonike*

1. Sula ya 1:1-2, Paolo átandaika kuilemba baluwa yake kwa kulitambuliha nang'e mwene na vavake.
2. Sula ya 1:3-12, Paolo ánshukulu Nnungu kwajili ya vakúkulupila va ku Sesalonike na kuvayuwila.
3. Sula ya 2:1-12, Paolo àlonjelela habali ya kuuya kwanga Yesu.
4. Sula ya 2:13-3:5, Paolo ávahimya Vasesalonike vahwenehe kuhwanga muing'ulupa.
5. Sula ya 3:6-15, Paolo ávaduma vanu valeke ulemwa na kuvahimya vakole madengo.
6. Sula ya 3:16-18, Paolo ámalilila baluwa yake kwa kuvasalimila kavila Vasesalonike.

### *Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo*

<sup>1</sup> Baluwa aino ihaloka kwang'une Paolo na Sila\* na kwa Timoseo. Tùnnembilanga mwenu mmanu mma likuwa lya vanu vankulupila Yesu mma aneku ku Sesalonike, mmanu mma Nnungu Atata wetu na Nang'olo Yesu Kilisto.

<sup>2</sup> Tùnnyuwilanga mwenu inema na amani ihalòka kwanga Nnungu Atata na kwanga Nang'olo wetu Yesu Kilisto viive pamo na mwenu.

### *Kushukulu na kuyuwa kwanga Paolo*

\* 1:1 Nsitali auno ùlembwije Silwano, kwamba lina linji lyanga Sila.



<sup>3</sup> Mmakukulupila avangu, hwetu tûlebelewa tunshukulu Nnungu maduva lammalele kwajili yenu. Tûlebelewa tutende uchocho kwa kuva, ing'ulupa yenu na itamwani yenu ìvenkuyenjejeka namene.

<sup>4</sup> Kupapatana na anelo, hwetu tûnalyona kwa kunnombolelanga mwenu mmakuwa la vanu va Nnungu vankulupila Yesu ing'anya ya ipililidi yenu na ing'ulupa imuvenayo pamubanihwa na kulagihwa.

<sup>5</sup> Kubanihwa kwenu na kupililila kwenu kumaiha kuva, hukumu yanga Nnungu nni ya haki, na kûntendanga mwenu mufale kupwawa mu Ufalume wake, Ufalume umubanihwa kwajili yake.

<sup>6</sup> Kwa kuva, Nnungu âvele na haki ya kuvapindikulila ibaniki vanu avala vam'banîha mwenu,

<sup>7</sup> na kunnyewejeleja mwenu pamo na hwetu muuhiku aula wambehunukuliwa Nang'olo Yesu kuhaloka kulihunde pamo na malaika vake vavêle na dimongo.

<sup>8</sup> Nang'e âmbevaasibu kwa moto vanu avala vahîta kummala Nnungu na avala vatahûka Malove Lambone lamwâmba Nang'olo wetu Yesu.

<sup>9</sup> Na Nnungu âmbevaasibu kwa kuvaondonganga mwalehu vyaka na vyaka na âmbevahapulanya na Nang'olo Yesu na ukulu wa dimongo dyake.

<sup>10</sup> Âmbetenda uchocho nniduva alila lyambeida Nang'olo unatumbyangwa na kukanganwa na vanu vake vammalele vankulupila. Na mwenu uchocho mûmbekuva pamo na anevo vanu kwa kuva mûnikulupila ushahidi wetu umwâmba Yesu.

<sup>11</sup> Bahi ing'anya ya anelyo, hwetu tûnannyuwilanga maduva lammalele uchinga Nnungu wetu annyululihe mwenu kuikala kwa namuna ya iikadi yanchemeledile. Hwetu tûnnyuwa Nnungu uchinga kwa dimongo dyake atimise makudungilo lenu lammalele lambone na kumalila madengo lenu lahalokâna na ing'ulupa.

<sup>12</sup> Tûyuwa uchocho uchinga lina lyanga Nang'olo wetu Yesu lipate kutumbyangwa kwa namuna ya iikadi imuikala, na mwenu muchimupate kutumbyangwa kupitila nang'e kwa inema ya Nnungu wetu na Nang'olo wetu Yesu Kilisto.

## 2

<sup>1</sup> Hambî tûnnembilanga mwenu kwamba mambo layâmba kuuya kwa Nang'olo wetu Yesu Kilisto na namuna hwetu chitumbekojanihwa muyo mwake. Mmakukulupila avetu, hwetu tûnannyuwanga namene,

<sup>2</sup> munapiyanywe kutikinywa mmitima yenu na wala munayope kuva, liduva lya kuuya kwake Nang'olo linikamola. Munalakulupile mambo anelo ikânava mûnilapilikana kwa indila ya unabii au mahubili au baluwa ihaulika kuva ihaleke kwetuhwe.

<sup>3</sup> Munákubali kulambilwa na munu woheyo kwa namuna yoheyo. Kwa kuva, Liduva anelyo likambekamola mpaka aila itahuki ing'ulu ihumilê hoti na ayula munu nkûtenda lahakalenge aonekane, yani ayula alôja kukwondonga.

<sup>4</sup> Nang'e âmbetahuka na kulikweja muha mwa kila chinu chichêmwa kuva Nnungu au chivachiabudu vanu, mpaka ûnainjila mu Ing'ande ya Nnungu na kuikala anemwo na kulichema mwene kuva Nnungu.

<sup>5</sup> Dachî, mukákumbukila kuva naninnyaulilanga mambo anelo pannavele pamo na mwenu?

<sup>6</sup> Henga mwenu mũnimala chinu chidivĩla mambo anelo lanahumĩle. Bahi aneyo nkútenda lahakalenge àmbehumila muuhiku wake ukudungiwĩje.

<sup>7</sup> Kwa kuva, dimongo dya ayula nkútenda lahakalenge dimbehweneha chihi kuva dya sili mpaka apala pambeuswa ayula an'divĩla.

<sup>8</sup> Anepo nni pambehumila ayula nkútenda lahakalenge, henga Nang'olo Yesu pambehumila àmbemwalala kwa dimumu dya nkanya mwake na kumwondonganga mwalehu kwa ihumidi ya kwida kwake.

<sup>9</sup> Aneyo nkútenda lahakalenge pambehumila, àmbetenda madengo langa Nanchindenga kwa kutenda kila namuna ya masaibu la kulambila na vimaiho vya kulambila na lakukanganya la kulambila.

<sup>10</sup> Àmbetumila ilambidi ya kila namuna kuvahocheja avala vambeondõngwa ing'anya nanga pavanautamwije aula uhiu uhulũla kuvapoha.

<sup>11</sup> Bahi ing'anya ya aneyo, Nnungu àvatendile vatawaliwe na dimongo dya kuhocheja uchinga vapate kukulupila mambo anelo la kulambila.

<sup>12</sup> Na ntululilo wavo, anevo vammalele nni kuhukumiwa asabu, ing'anya nanga pavanakulupidile uhiu, ila vákatapaliwa chihi na mambo mabaya.

### *Kuhwinga muing'ulupa*

<sup>13</sup> Henga hwetu tũlebelewa tunshukulu Nnungu maduva lammalele kwa-jili yenu mwenu mmakukulupila avetu mutãmwa na Nang'olo. Kwa kuva, Nnungu àntondwele mwenu kutandikila anepo patandi uchinga mupate kupohwa kwa kuhahulwa na Umumu Wanaswe na kwa kukulupila malove la uhiu.

<sup>14</sup> Nnungu ànchemedile mwenu upohi anewo kwa indila ya Malove Lambone latunnyanjajijije uchinga mupate kukumila ukulu wa Nang'olo wetu Yesu Kilisto.

<sup>15</sup> Bahi mmakukulupila avetu, imilanga kwa kuhwinga na mulakamule muhundo letu latunnyundile, ikáva kwa kupitila mahubili au kwa baluwa dyetu.

<sup>16</sup> Nang'olo wetu Yesu Kilisto mwene na Nnungu Atata wetu atutamwĩje hwetu, na kwa inema yake nkutujalila kutujwa mitima yetu vyaka na vyaka, na kutwing'a lilolelo lyambone,

<sup>17</sup> ankamyange mitima yenu na kunhwingiha muing'ulupa, uchinga muhulule kutenda na kutangola lambone maduva lammalele.

## 3

### *Mutuyuwile*

<sup>1</sup> Ntululilo, mmakukulupila avetu, tũyuwa mutuyuwile uchinga ujumbe unnyàmba Nang'olo upiyanje kuyanjala na kutumbyangwa, muchi chinavele kwenu mwenu.

<sup>2</sup> Uchocho, nnyuwange Nnungu uchinga atupohe mmakono mwa vanu vabaya na vanu vatẽnda lahakalenge. Kwa kuva, akee vanu vammalele vakubãli kulakulupila Malove Lambone.

<sup>3</sup> Henga Nang'olo ànakulupika, nang'e achiankamyange mitima na kunchunganga na lahakalenge.

<sup>4</sup> Nang'olo àtwing'a lilolelo kwajili yenu kuva, mũnatenda na muchimuhwenehe kutenda àlalá latunnaijanga.

<sup>5</sup> Nang'olo ailodye mitima yenu muitamwi ya Nnungu na ipililidi yatwing'a Kilisto.

*Kuleka ulemwa*

<sup>6</sup> Mmakukulupila avetu, hwetu tũnnaija mwenu kwa mamulaka langa Nang'olo Yesu Kilisto kuva, mulinyemye na vakúkukulupila avetu vammalele vavêle na ulemwa na vakákamula mahundo latumwing'enge mwenu.

<sup>7</sup> Mwenu mmene mũnimala saana namuna chimulembelewa kupapata nfano wetu. Kwa kuva, hwetu patuchiikala kwenu mwenu nanga patunavele tuvalemwa.

<sup>8</sup> Hwetu nanga patunalile chakulya cha munu bule, henga badala yake twanitumbama kukola madengo la kuhopeja chilo na muhi uchinga tunaneme munu woheyo mmwenu.

<sup>9</sup> Tútendile uchocho, akee ing'anya nanga patunavele na haki ya kupwechelela nsada wenu, henga túlembedile tũũve nfano wa kuyejwa.

<sup>10</sup> Kwa kuva, patunavele kwenu twaninnaijanga kuva, munu woheyo akànátamwe kukola madengo, bahi analye.

<sup>11</sup> Tùtangola uchocho ing'anya tũnipilikana kuva, vanu vanji mmwenu vavele na ulemwa, vakátamwa kukola madengo, ila váliinjija chihi mmambo la vanu vanji.

<sup>12</sup> Hwetu tũvalaija vanu anevo na kuvayuwa namene kwa mamulaka langa Nang'olo Yesu Kilisto kuva, vatungamane na kukola madengo uchinga vapate àlálá lavasikikidile.

<sup>13</sup> Henga mwenu mmakukulupila avetu, munahopele kutenda lambone.

<sup>14</sup> Na ikáva munu akátamwa kulakamula malaijo latunnaijanga m'baluwa aino, mpihulange munu aneyo na munakumilane nawe uchinga apate dihoni.

<sup>15</sup> Henga munammalangile kuva muchi mmongo wenu, ila n'dume muchi nkúkukulupila nnyenu.

*Disalamu dya ntululilo*

<sup>16</sup> Nang'olo wa amani mwene amwing'ange amani maduva lammalele na kwa namuna dyammalele. Nang'olo ààve pamo na mwenu mmammalele.

<sup>17</sup> Nangu Paolo ngũlemba disalamu adino kwa nkono wangu nimwene. Na ngũtenda uchocho n'dibaluwa dyangu dyammalele kumaiha kuva dihaloka kwang'une.

<sup>18</sup> Tũnyuwilanga mwenu mmammalele inema ihalòka kwa Yesu Kilisto, ìive pamo na mwenu.

## **Baluwa inandi yanga Paolo yannembidile Timoseo Ulongoledi wa baluwa inandi ya Timoseo**

Baluwa inandi ya Timoseo ñembwije na Ntume Paolo kunnembila Timoseo nkuhundwa wake. Ñahululika baluwa aino ñembwije mmwaka fulani, kutandikila mwaka wa 62 mpaka wa 64 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Paolo ñembile baluwa mmaduva la ntululilo wa umi wake. Paolo ñele na ulongo wa pepi na Timoseo, na myanda yohe ñannonjelela wanchema mwanawe (Filimoni 2:22, 1 Timoseo 1:2,18).

Baluwa aino nni imo n'dibaluwa ncheche dyanga Paolo dyalembile kwa nkúkulupila yumo-yumo, na akee kwa likuwa lya vakúkulupila, malinga dibaluwa dyake dinji. Dibaluwa dinji dinatu n'dibaluwa anedyo ncheche nni baluwa yavili ya Timoseo na baluwa ya Tito na baluwa ya Filimoni. Baluwa inandi ya Timoseo ñele na maeleso lohe layâmba namuna ya kutenda ibada (sula ya 2:1-15), na namuna chivalembelwa vâave vakúlodya va vanu vankulupila Yesu (sula ya 3:1-13), na maeleso layâmba namuna ya kulatahuka mahundo la kulambila (sula ya 1:3-11, 4:1-15, 6:3-5). Baluwa aino ñanguja namuna Paolo chachinnyunda Timoseo namuna ya kuva nkúlodya mmakuwa la vanu vankulupila Yesu. Bahi ñele na mahundo lohe namene lahulûla kuvayangata vakúlodya va makuwa la vanu vankulupila Yesu namuna ya kutenda utumishi wavo mmakuwa lavo.

### *Uinjipihwa wa baluwa inandi ya Timoseo*

1. Sula ya 1:1-2, Paolo ñandilika baluwa yake kwa kunsalimila Timoseo.
2. Sula ya 1:3-11, Paolo ñmwelekesa Timoseo namuna ya kulatahuka mahundo la kulambila.
3. Sula ya 1:12-20, Paolo ñelela namuna chanshukulu Nnungu kwajili ya Yesu Kilisto.
4. Sula ya 2-3, Paolo ñmwelekesa Timoseo namuna chiilembelwa ñve paibada na kwamba chivalembelwa vâave vakúlodya va makuwa la vanu vankulupila Yesu.
5. Sula ya 4-6, Paolo ñmalilila baluwa yake kwa kumwing'a Timoseo malaijo fulani la ntululilo.

### *Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo*

<sup>1</sup> Baluwa aino ñhaloka kwang'une Paolo, nguchemwije kuva ntume wanga Yesu Kilisto kwa amuli ya Nnungu Mpohi wetu na ya Yesu Kilisto, lilolelo lyetu.

<sup>2</sup> Ñikulembila wako Timoseo mwanangu wa uhiu muing'ulupa. Ñikuyuwila inema na chididi na amani ñhalôka kwanga Atata wetu Nnungu na kwanga Yesu Kilisto Nang'olo wetu, ñive pamo na wako.

### *Kulatahuka mahundo la kulambila*

<sup>3</sup> Bahi ñikuyuwila uikale anepo pa Efeso, malinga chinnakuyuwite panichihwena chilambo cha ku Makedoniya, uchinga uvalimbije vanu vanahwenehe kuhunda mahundo la kulambila.

<sup>4</sup> Vahaulile valekane na anedyo dinano dya kulambila na malonjedi layâmba midododo ya malina la ding'olo dya anyakala dikee na ntululilo. Kwa kuva, anelo lammalele ñatandiliha matahukano lakee mana, na wala

lakávayangata vanu kulatumikila makudungilo la Nnungu lamaikâna kwa ing'ulupa.

<sup>5</sup> Makudungilo la malaijo anelo nni kuva, papwawe na itamwi ihalokâna na ntima helele na ntima ukáhukumika, na ing'ulupa ihu.

<sup>6</sup> Henga vanu vanji vânilaleka anelo lammalele nkuipindikukila chihi myaha ikee na mana.

<sup>7</sup> Vânalembela namene kuva vakúhunda va Sheliya ya Musa, henga vene nanga pavalamaite malove lavatangola ikânavâ vâatangola kwa kuhimya.

<sup>8</sup> Tûnimala kuva, Sheliya nni yambone namene ikâtumiwa chiilembelewa.

<sup>9</sup> Na tûnimala kuva, Sheliya ikávikwije kwajili ya vanu vatênda lalalembela Nnungu, henga ñivikwa kwajili ya vanu vatênda lahakalenge na vatahûka, na vanu vakámweshimu Nnungu na vakútenda masambi, na vanu vakávele vanaswe na vanu vakufûlu, na vanu vavawalâla atata vao na ayuvao, na akúwalala vammalele.

<sup>10</sup> Na ñivikwa kwajili ya amalaya, na valume valalâna vene kwa vene, na akúchuusa vatumwa, na akúlambila, na vaapîla kwa kulambila pamo na vammalele vatênda vitendo vitindâna na mahundo la uhiu.

<sup>11</sup> Na mahundo anelo la uhiu lâodana na Malove Lambone la ukulu wa Nnungu atumbyângwa, langukamujijwe nangu uchinga nguvayanjajije vanu.

*Paolo ànshukulu Nang'olo Yesu ing'anya ya chididi chake*

<sup>12</sup> Nangu nanshukulu Nang'olo wetu Yesu Kilisto angupêle dimongo dya kukola madengo, kwa kuva, ànguwene kuva nakulupika, nkungutandola uchinga nintumikile.

<sup>13</sup> Ikânavâ anepo patandi ngúvele nimunu wa kunkufulu Kilisto na kuva-baniha vanu vake na kuvatendela jeuli, henga Nnungu ànguvikidile chididi kwa kuva, anelo lammalele ngúlatendile bila kumala na nikáchinkulupila Kilisto.

<sup>14</sup> Henga Nang'olo wetu Yesu Kilisto áningujalila inema yake yohe namene, nkuning'a ing'ulupa na itamwi kwa kulundanywa kwetu na nang'e.

<sup>15</sup> Itangodi aino nni ihu, tena ñakatapala kuyambukilwa mwalehu kuva, "Yesu Kilisto áidile apano pachilambo uchinga avapohe vanu vavêle na masambi." Na muanevo vanu, nangu njo nim'baya kupunda vammalele.

<sup>16</sup> Bahi ing'anya ya anelyo, Nnungu nkunguvikila chididi uchinga kupitila kwang'une nim'baya namene kupunda vammalele, Yesu Kilisto apate kulanguja ipililidi yake ya namene, na nangu ngúúve nfano kwa vanu vammalele vambenkulupila na kupwechelela umi ukee na ntululilo.

<sup>17</sup> Bahi eshima na ukulu viève kwanga Nnungu, Nfalume wanavyaka, Nnungu akávele na ntululilo, Nnungu akáonekana, Nnungu waweka, vyaka na vyaka! Amina.

<sup>18</sup> Timoseo mwanangu, nangu ñikwing'a alano malaijo kupapatana na malove la unabii lanatongolewije machedo kukwamba wako. Malaijo anelo njo lambekuhululîha wako kupanyana saana ing'ondo,

<sup>19</sup> akuno uichunga saana ing'ulupa yako na kuva na ntima ukáhukumika. Vanu vanji vânihita mwalehu kuipilikanila hukumu ya mmitima yavo, bahi kwa kutenda uchocho nkudyondonganga ding'ulupa dyavo.

<sup>20</sup> Nnikuwa lya vanu anevo vaondongênge ding'ulupa dyavo nni Imenayo na Isikanda, vanu anevo ñvakamujije kwanga Nanchindenga uchinga vali-hunde, vanankufûlu Nnungu kavila.

## 2

*Malaijo layâmba ibada*

<sup>1</sup> Bahi kabla ya mambo lammalele, nannyuwanga namene mwenu muvayuwile vanu vammalele. Nnyuwange Nnungu avayangate na kuvabaliki, na munshukulu Nnungu kwajili yavo.

<sup>2</sup> Vayuwile vafalume na vanu vavêle na mamulaka uchinga tupate kuikalanga kwa itungamani na amani na kuva tuvanu tuikâla kwa namuna yalembela Nnungu na kuvatendela vanu vanji lalembelêwa kuvatendela.

<sup>3</sup> Nnyambo auno nni wambone na ûnankatapolila Nnungu Mpohi wetu,

<sup>4</sup> alambêla vanu vammalele vapohwe na vapate kuumala uhiu.

<sup>5</sup> Kwa kuva, pàvele chihi Nnungu yumo, na pàvele chihi munu yumo avapatânîsa vanu na Nnungu, na munu aneyo nni Yesu Kilisto,

<sup>6</sup> analihumije mwene uchinga avapohe vanu vammalele. Na anewo wàvele ushahidi wanauhumiye Nnungu kwa vanu va pachilambo muuhiku unakudungiwije.

<sup>7</sup> Bahi ing'anya ya anelyo, nangu ñnitandolwa kuva nkúhubili na ntume wa Malove Lambone. Nangu nângola chihi uhiu wala nikâlambila. Nnungu àningutuma nangu unavahunda vanu vakávele Vayahudi kuyamba ing'ulupa na uhiu.

<sup>8</sup> Bahi kila pachinu pamukojana kunnyuwa Nnungu, ngùlembela valume vayuwe akuno vanyolójì makono lavo lahahwîke, yani bila kuva na itunuuki wala matahukano.

<sup>9</sup> Pamo na anelo, ngùlembela vamahe vawale kwa namuna ilembelêwa. Vawale kwa adabu, na wala vanapundihe namene kuwalila zahabu na lulu na dinguwo digalika namene au kutiva ulindo.

<sup>10</sup> Henga vâlembelêwa vawalile matendo lambone lalembelêwa kutendwa na vamahe valihumije kwa Nnungu.

<sup>11</sup> Vamahe vâlembelêwa valihunde mahundo kwa kutungamana na kwa kupilikana.

<sup>12</sup> Nangu nikámwing'a mmahe luhusa lwa kuhunda, wala lwa kuntawala nnume, henga mmahe àlembelêwa atungamane.

<sup>13</sup> Kwa kuva, Adamu njo anavele ntandi kuumbwa, nkuida Hawa.

<sup>14</sup> Na wala akee Adamu ánakumbike, henga mmahe njo ánakumbike, nku-tenda sambî.

<sup>15</sup> Henga ikánava ìvele uchocho, mmahe akâhwenêha kuikamulila ing'ulupa na itamwi na uwanaswe na kuva na ntima ukápundiha, bahi achiapohwe kwa kuvaleka kwake.

## 3

*Chivalembelêwa vâave vakúlodya va vanu vankulupîla Yesu*

<sup>1</sup> Itangodi aino nni ihu kuva, “Munu alembêla kuva nkúlodya wa vanu vankulupîla Yesu, aneyo àlembela madengo lambone.”

<sup>2</sup> Bahi nkúlodya wa vanu vankulupîla Yesu àlembelêwa àave munu akáambika kwa chinu chohecho. Àlembelêwa àave chihi na mmahe yumo, na àave munu avêle na ntima ukápundiha na àave munu alihulûla mwene, na àave munu wakweshimika na àave munu apwechelêla vayeni na àave munu ahulûla kuhunda.

<sup>3</sup> Àlembelêwa anàave munu wa kukalewa, wala nkúkalipa, henga àlembelêwa àave mpole na munu wa kutamwa namene amani, na àlembelêwa anàave munu wa kutamwa namene dihela.

<sup>4</sup> Àlembelewa ààve munu ahulúla kuvaimilila saana vanu va nng'ande mwake na ààve munu ahulúla kuvaduma vana vake uchinga vâàve vana va kupilikana na vavêle na eshima mwalehu.

<sup>5</sup> Kwa kuva, ikàva munu nanga pahulula kuvaimilila vanu va nng'ande mwake, àmbehulula dachi kulichunga likuwa lya vanu va Nnungu vankulupíla Yesu?

<sup>6</sup> Akálembelewa ààve munu ankulupidíle Yesu chihambihambi, uyopa ànalyona dahu, nkumatoka muchi chanamatweke Ibilisi na kuhukumiwa.

<sup>7</sup> Uchocho, àlembelewa alombolewe kwa mambo lambone na vanu vavêle panda, uchinga anaambike na kukamuka nnutambo lwa Ibilisi.

### *Chivalembelewa vâàve mashemasi*

<sup>8</sup> Uchocho, na vanu vatondôlwa kuva mashemasi navanang'o vâlembelewa vâàve vanu vaeshimika, vanâàve vanu vavêle na makudungilo mavili, wala vanâàve vanu va kukalewa, wala vanâàve vanu vavêle na tama ya dimali.

<sup>9</sup> Vâlembelewa vaikamule kwa ntima ukáhukumika sili ya ing'ulupa ihunukuliwíje.

<sup>10</sup> Vâlembelewa valingwe hoti, koka vakàonekana kuva vakáyambika, bahi vânafala kuva mashemasi.

<sup>11</sup> Ajavao na vanang'o vâlembelewa vâàve vanu vaeshimika, vanâàve vanu va kulambilila, henga vâlembelewa vâàve vanu vavêle na ntima ukápundiha na vakulupíka kwa vitukutuku vyammalele.

<sup>12</sup> Mashemasi vâlembelewa vâàve na mmahe yumo bahi, na vâlembelewa vâàve vanu vavachúnga saana vana vao pamo na vanu va n'ding'ande dyavo.

<sup>13</sup> Kwa kuva, avala vakôla madengo lavo saana, vâling'a eshima, na vânahulula kuyanajwa bila kuyopa habali dya ing'ulupa ivavenayo kwa Yesu Kilisto.

<sup>14</sup> Níkulembila baluwa aino, ikànava ngùlolela kwida maduva ulola unaku-lola.

<sup>15</sup> Henga ikàva nîmbetima kuhwika, ilembelewa umale namuna ya iikadi ilembelêwa muing'ande ya Nnungu, yani nnikuwa lyammalele lya vanu va Nnungu avêle na umi. Vanu va Nnungu vankulupíla Yesu vâvele muchi chipanda na nsingi wa uhiu.

<sup>16</sup> Nanga lipamba lyohelyo kuva, alano njo makudungilo lanapihike la ukulu wa ing'ulupa yetu kuva,

Kilisto áhumidile kwa nfano wa munu,

na kumaihwa na Umumu Wanaswe kuva nang'e njo wambone pameho panga Nnungu.

Nkwonwa na malaika,

na kuyanajwa mmilambo vyammalele.

Nkukulupíla pachilambo chammalele,

na kutwaliwa kuhwena kulihunde unâvâ muhali ya ukulu.

## 4

### *Vakúhunda va kulambila*

<sup>1</sup> Umumu Wanaswe àtangola chihi mwandu kuva, mmahiku la ntululilo, vanu vanji vâmbehapukana na ding'ulupa dyavo na kuvapilikanila anamin-denga akúlambila chalumo na mahundo lavo.

<sup>2</sup> Mahundo malinga anelo lâyanajwa na vanu valambíla, yani vanu valilamb-ilíla, akuno vavêle na mitima ikáplikana hukumu ya mitima yavo, mitima yondongêke mwalehu malinga ipijijwe moto.

<sup>3</sup> Vanu anevo vavalimbija vanu kulomba na kulya vyakulya fulani. Henga Nnungu áumbile vyakulya anevyo uchinga avala vankulupidíle na kuumala uhiu, vapate kuvitumila kwa shukulani.

<sup>4</sup> Kwa kuva, kila chinu chachiumbile Nnungu nni chambone, wala nanga chinu chilembelewa kuhitwa, henga vilembelewa vipwechelewe kwa shukulani.

<sup>5</sup> Kwa kuva, kwa lilove lya Nnungu na kwa kuyuwa, Nnungu àchitenda chakulya anecho chihahuke.

### *Ntumishi wambone wanga Yesu Kilisto*

<sup>6</sup> Wako Timoseo, ukávahaulila vakúkukupila vammalele malove anelo, uchiuye ntumishi wambone wanga Yesu Kilisto, akuno uhwenaha kukulumuka chinnungu kwa malove la ing'ulupa na mahundo la uhiu lulakamwile.

<sup>7</sup> Henga lekana na dinano dikee dya chinnungu, dikávele na mana, na badala yake lijeveleje kuikala kwa namuna yalembela Nnungu.

<sup>8</sup> “Kwa kuva, kuujeveleja mmili kuhwinga kúvele na faida kadiki, henga kuikala kwa namuna yalembela Nnungu kúvele na faida mmambo lamalele, yani kútwing'a ahadi ya kuva na umi wa vino na uída.”

<sup>9</sup> Itagodi aneyo nni yakukulupika, na ínalembelewa kuyambukilwa mwalehu.

<sup>10</sup> Bahi ing'anya ya anelyo, hwetu túnalikambyakambya na kutumbama kukola madengo, kwa kuva, túnnolela Nnungu avéle na umi, Mpohi wa vanu vammalele, na asa Mpohi wa vanu vankulupíla.

<sup>11</sup> Anelo njo malove lulembelewa kulalaija na kulahunda.

<sup>12</sup> Unakubàli munu woheyo akuhebule ing'anya ya kuva wako kijana. Henga wako úlembelewa úve nfano kwa akúkukupila, kwa itagodi yako na namuna chuwikala na kwa itamwi yako kwa ing'ulupa yako na kwa maisha lakee na uhakwa.

<sup>13</sup> Tumbama kuvasomela vanu Malemba Lanaswe na kuvahubilila na kuvahunda, mpaka panimbekwida.

<sup>14</sup> Unaleke kuitumila inudyo ya chinnungu ivéle nkati mwako, aila yupwechedile kuhalokana na unabii muuhiku aula vasele va likuwa lya vanu vankulupíla Yesu pavanakuvikidile makono.

<sup>15</sup> Bahi lavike mwisungu mambo anelo na ulihumye mwalehu kulatenda anelo lammalele uchinga vanu vammalele valole namuna chuukulumuka chinnungu.

<sup>16</sup> Lichunge namene wako umwene pamo na mahundo lako. Hwenaha kulakamula mahundo la uhiu, kwa kuva, ukátenda uchocho, úmbelipoha umwene chalumo na anevo vakupilikaníla.

## 5

### *Chivalembelewa kutendewa vakúkukupila avetu*

<sup>1</sup> Nnume akupundíle changa unankalipile namene, henga n'dume malinga atatako. Na vijana avako vatendele malinga anung'unuvako,

<sup>2</sup> na vamahe vakupundíle changa vatendele malinga ayuvako, na vali vatendele malinga alumbuvako, akuno uikala bila uhakwa.

<sup>3</sup> Vachunge vamahe vanannidi vakávele na chinu chohecho cha kulisingila.



<sup>4</sup> Henga ikàva nannidi àvele na vana au udukulu, bahi anevo vàmbelewa valihunde hoti kulihumya mwalehu kuvahudumila alangavao na kuvauhija vávavelèkè na anakuluvao lambone lavavatendedile, kwa kuva, chinu anecho chìnankatapalila Nnungu.

<sup>5</sup> Nannidi wa uhiu mwalehu, akàvele na munu woheyo wa kunnyangata, aneyo àvikile lisingilo lyake kwa Nnungu, na kuhweneha kuyuwa chilo na muhi wannyuwa Nnungu uchinga annyangate.

<sup>6</sup> Henga nannidi aikála mmaisha la tama, aneyo ànihila, ikànavà àonekana kuva mumi.

<sup>7</sup> Malaijo alano veng'e na vanu vanji uchinga anapwawe wa kwambika.

<sup>8</sup> Ikàva munu nanga pavachunga alangavake mwene, na asa avala wa nng'ande mwake, aneyo munu àniikana ing'ulupa yake, na nni m'baya kupunda munu akánkulupila Yesu.

<sup>9</sup> Nannidi alembelèwa kuva nnikuwa lya anannidi vayangâta, àlembelewa ààve nannidi akamojije myaka sitini. Na ààve mmahe achikulupika muulombi wake,

<sup>10</sup> na ààve munu alombolèwa kwa kutenda lambone. Na àlembelewa ààve munu avaledile saana vana vake na avakalibisa vayeni na avatumikila vakúkulupila kwa kulisulupuha, na avayangête vanu valâga na alihûmya kutenda lambone la kila namuna.

<sup>11</sup> Henga anannidi vali unavavalangile nnikuwa lya anannidi vayangâta, kwa kuva, pavakojwa na tama dya kulembela kulombwa, vànaleka kuntumikila Kilisto.

<sup>12</sup> Anannidi anevo vàmbepeata asabu ing'anya vàniiлека ahadi yavo inandi ya kuntumikila chihi Kilisto.

<sup>13</sup> Anannidi malinga anevo, vâàva valemwa na vâàva na nnyambo wa kwonganyaonganya ing'ande kwa ing'ande. Na akee chihi anelyo weka, ila vâàva vanu va kuvalamba vanji vikohi, na vâliinjija mmalove la vanu vanji, na kutangolanga mambo lavakalembelewa kulatangola.

<sup>14</sup> Bahi ing'anya ya anelo, ngwònite kuva anannidi vali, valombwe, na vâveleke vana na kuchunga makande lavo, uchinga mmongo anapate wasa wa kututongolela lahakalenge.

<sup>15</sup> Kwa kuva, pàvele anannidi vanji vânihochela na kumpapata Nanchindenga.

<sup>16</sup> Henga ikàva pàvele nkúkulupila woheyo wa chimahe avêle na alangavake anannidi, àlembelewa avayangate wala anavaleke uvalitema likuwa lya vanu vankulupila Yesu. Na kwa kutenda uchocho, vanu vankulupila Yesu vachivaave na wasa wa kuvayangata anannidi vanji vakàvele na lisingilo lyohevyo.

<sup>17</sup> Vasele va likuwa lya vanu vankulupila Yesu vavachûnga saana vanu vankulupila Yesu, vànalembelewa kupwechela ata myanda mivili ya nshahala wavo, na asa avala vatumbâma namene kuhubili na kuhunda.

<sup>18</sup> Kwa kuva, Malemba Lanaswe lâhaua kuva, "Unannyunge kanya ung'ombe puntumila kukola madengo la kuhula ngano,"\* na kavila lâhaua kuva, "Mmádengo àlembelewa apate nshahala wake."† <sup>19</sup> Unakubàli kupwechelela masitaka lamwâmba nsele wa likuwa lya vanu vankulupila Yesu ikànavè chihi kwa ushahidi wa vanu vavili au vatatu.

<sup>20</sup> Avala vakátamwa kuleka kutenda masambi, vadume pameho pavanu vammalele, uchinga vanji vapate kuyopa.

\* 5:18 Makumbuso 25:4. † 5:18 Luka 10:7

<sup>21</sup> Nìkuamulisa muyo mwa Nnungu na muyo mwa Yesu Kilisto na muyo mwa malaika vanaswe, ulakamule malaijo anelo bila kuvabagula vanu vanji wala kulola kumeho kwa munu.

<sup>22</sup> Unapiyanye kummikila makono munu woheyo uchinga antumikile Nang'olo, wala unakumile masambi la vanu vanji. Lichunge wako umwene kwa kuikala bila uhakwa.

<sup>23</sup> Bahi kwajili ya litumbo lyako lipwatêka na kuhuvangahuvanga kwa mmili wako, kutandikila vino unakumbile chihi medi weka, ila kumbila na divayi kadiki.

<sup>24</sup> Masambi la vanu vanji làonekana chihi palengele ata kabla vakànambihukumiwa. Henga masambi la vanu vanji làonekana chihi lukoto.

<sup>25</sup> Uchocho, matendo lambone làonekana chihi palengele na ata àlalá lakáonekana palengele, lakáhululika kupihika.

## 6

<sup>1</sup> Vanu vammalele vavêle muutumwa vâlembelewa vavaeshimu anang'olo vao, uchinga vanu vanankufulu Nnungu na kuhebula mahundo letu.

<sup>2</sup> Vatumwa vavêle na anang'olo vankulupîla Yesu, vâlembelewa vanapunguse kuvaeshimu anang'olo vao, ing'anya ya kuva anevo anang'olo nni vakúkulupila avao. Na badala yake vâlembelewa vahaliye kuvatumikila saana, kwa kuva, vanu vapâta faida kuhalokana na madengo lavo la chitumwa nni vakúkulupila avao, kwa kuva, mwenu nni ummamo muing'ulupa na itamwi. Mambo anelo ûlembelewa ulahunde na kulahimya.

### *Mahundo la kulambila na tama ya mali*

<sup>3</sup> Munu woheyo akâhunda mahundo latindâna na anelo, na akâlakubali malove la uhiu la Nang'olo wetu Yesu Kilisto wala mahundo lannyululîha munu kuikala kwa namuna yalembela Nnungu,

<sup>4</sup> munu aneyo àumbele kulyona na wala nanga pamaite chinu chohecho. Aneyo àvele na chilema cha kutahukana na kupwatana kwamba mana la malove. Na anelo làida na wiu, na kuyavanyika na kutangolanila lahakalenge na kuvikilanila lipamba,

<sup>5</sup> na matahukano lakee na ntululilo la vanu vavêle na ding'ano ditimbanyike. Vanu malinga aneyo, vâniuleka mwalehu uhiu. Na vanu anevo njo avala vatênda kuva, kulilanguja kuva ûmweshimu Nnungu nni indila ya kupatila utajili.

<sup>6</sup> Henga kumweshimu Nnungu kûvele na faida ing'ulu, ikâva munu ânatolejwa na achila chavenacho.

<sup>7</sup> Kwa kuva, nanga patunaidile na chinu chohecho apano pachilambo, na wala nanga patuhulula kuuka na chinu chohecho.

<sup>8</sup> Bahi ikâva tûvele na chakulya na ding'ulu, tutolejwe na anevyo vituve-navyo.

<sup>9</sup> Henga avala valembeîla kuva matajili, vânalingwa na kutanjika n'dinambo dya ditama dyohe dya chivelu na dya kuvenga, divautangîla kukuyahika na kukuondongwa mwalehu.

<sup>10</sup> Kwa kuva, kuditamwa namene dihela nni chitandikilo cha mabaya la kila namuna. Bahi ing'anya ya kuditamwa namene dihela, vanu vanji vânidileka ding'ulupa dyavo na kulitaya namene uchungu mmitima yavo.

### *Ing'ondo yambone ya ing'ulupa*

<sup>11</sup> Henga wako umunu wa Nnungu, latukute anelo lahakalenge lam-malele. Tumbama namene kutenda lalalembela Nnungu na kulihumya mwalehu kwa Nnungu, na kuva na ing'ulupa na itamwi na ipililidi na upole.

<sup>12</sup> Panyana ing'ondo yambone kwa kuichunga ing'ulupa yako, uchinga upate kulitwalila umi ukee na ntululilo, umi aula wakuchemeledile Nnungu muuhiku aula unaiyambukidile ing'ulupa yako muyo mwa mashahidi vohe.

<sup>13</sup> Muyo mwa Nnungu avêng'a viumbe vyammalele umi, na muyo mwanga Yesu Kilisto ahumije ushahidi uhiu muyo mwa Pontio Pilato, nikuamulisa,

<sup>14</sup> ulikamule lilaijo lyulaijijwe kwa ikulupiki, na bila kuva na likosa lyohelyo, mpaka nniduva alila lyambeuya Nang'olo wetu Yesu Kilisto.

<sup>15</sup> Kuhumila kwanga Yesu kumbetendwa na Nnungu muuhiku waukudungidile. Nang'e njo Nnungu alembelêwa kutumbyangwa, na nni nkútawala wa weka, na njo Nfalume wa vafalume, na Nang'olo wa anang'olo.

<sup>16</sup> Nang'e weka njo akáhwa, na njo aikâla munng'anje wakahulula munu kuuhengelekela. Nanga munu amwonite, na wala nanga munu ahulûla kumwona. Nang'e nni mwene kweshimika na mwene dimongo dikávele na ntululilo! Amina.

<sup>17</sup> Valaije matajili va pachilambo achino cha vino, vanalyone, na vanavike lilolelo lyavo n'dimali dyondongêka. Na badala yake vâlembelewa vannolele Nnungu atwîng'a vitukutuku vyammalele uchinga tuvihangalalile.

<sup>18</sup> Valaije vatende lambone, na vâave matajili va matendo lambone, na vâave tayali kuhumya dimali dyavo, na vakumilane na vanu vanji kwa ntima helele.

<sup>19</sup> Na kwa kutenda uchocho, vachivalivikile nsingi wambone kwa maduva laîda uchinga vapate umi uhiu.

<sup>20</sup> Wako Timoseo, lakamulihe saana lammalele lukamujijwe. Linyemye na myaha ikee ya chinnungu na ikee na mana na matahukano la chivelu layâmba achila chivachema vanu vanji kuva elimu, kumbe nni kulambila chihi.

<sup>21</sup> Na kwa kuipapata elimu aneyo vanu vanji vâniileka ing'ulupa yao. Nangu nînyuwilanga inema ya Nnungu ìive pamo na mwenu.

## **Baluwa yavili yanga Paolo yannembidile Timoseo Ulongoledi wa baluwa yavili ya Timoseo**

Baluwa yavili ya Timoseo ilembwije na Ntume Paolo kunnembila Timoseo nkuhundwa wake. Inahululika baluwa aino ilembwije mmwaka fulani, kutandikila mwaka wa 64 mpaka wa 67 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Paolo alembile baluwa mmaduva la ntululilo wa umi wake panahungwije nningu aneko Loma (sula ya 1:16). Paolo avele na ulongo wa pepi na Timoseo, na myanda yohe anannonjelela wanchema mwanawe (Filimoni 2:22, 1 Timoseo 1:2,18).

Baluwa aino nni imo n'dibaluwa ncheche dyanga Paolo dyalembile kwa nkukulupila yumo-yumo, na akee kwa likuwa lya vakukulupila, malinga dibaluwa dyake dinji. Dibaluwa dinji dinatu n'dibaluwa anedyo ncheche nni baluwa inandi ya Timoseo na baluwa ya Tito na baluwa ya Filimoni. Mahiku lachiilemba Paolo baluwa aino Valoma vavaona Vakilisto kuva vakafala, bahi vanavalondola na kuvabaniha. Bahi inahululika kuva, aneyo njo inavele ing'anya ya Paolo kuhungwa nningu, njo mana anhimya Timoseo ahwenehe kupililila ibaniki. Malinga chiinavele m'baluwa inandi ya Timoseo, Paolo an'duma Timoseo kuva, vakuhunda va kulambila vachivapwawe (sula ya 3:1-9). Uchocho, annyaulila Timoseo kuva, mmahiku laida kumbekuva na mahiku la kuyoha namene na la hatali (sula ya 3:1).

### *Uinjipihwa wa baluwa yavili ya Timoseo*

1. Sula ya 1:1-2, 3-18, Paolo atandilika baluwa yake kwa kunsalimila Timoseo na kunkamya ntima.
2. Sula ya 2:1-13, Paolo anhimya Timoseo ahwenehe kupililila ibaniki.
3. Sula ya 2:14-4:8, Paolo an'duma Timoseo kwamba vakuhunda va kulambila na namuna ya kupambana navo kwa kulikamuliha Lilove lya Nnungu na kuhunda kwa uhiu Lilove anelyo.
4. Sula ya 4:9-24, Paolo amalilila baluwa yake kwa kumwing'a Timoseo malaijo lanji na disalamu.

### *Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo*

<sup>1</sup> Baluwa aino ihaloka kwangu nangu Paolo, nguchemwije kuva ntume wanga Yesu Kilisto kwa kutamwa kwake mwene Nnungu. Nnichemwa uchinga nguhubili ahadi ya umi utuvenawo kwa kulundanywa kwetu na Yesu Kilisto.

<sup>2</sup> Nikulembila wako Timoseo mwanangu unikutamwa. Nikuyuwila inema na chididi na amani kuhaloka kwa Nnungu Atata na kwa Nang'olo wetu Yesu Kilisto viive pamo na wako.

### *Kuduma na kushukulu*

<sup>3</sup> Ninshukulu Nnungu uninumikila kwa ntima ukahukumika, malinga chivanatendile anyakala. Ninshukulu Nnungu kila panikuhimukila maduva lammalele panguyuwa chilo na muhi.

<sup>4</sup> Nikahimukila namuna chunakutile mihodi, nguuva na hamu ing'ulu ya kukwona uchinga nguumbajwe ihangaladi.

<sup>5</sup> Nangu mbèchinkuihimukila ing'ulupa yako ihu, ing'ulupa yanavenayo aviviyo Loisi na anyoko Euniki. Nangu ñnimala mwalehu kuva, ing'ulupa aneyo na wako ùnivanayo.

<sup>6</sup> Bahi ing'anya ya anelyo, ñikukumbusa uikonyele namene inudyo ya Nnungu yuipwechedile pannakuvikidile makono langu.

<sup>7</sup> Kwa kuva, Umumu Wanaswe watwing'ile Nnungu akee wa kututenda tuyope, ıla nni Umumu atwĩng'a dimongo na itamwi na ntima ukápundiha.

<sup>8</sup> Bahi unaone dihoni kuhumya ushahidi kwajili ya Nang'olo wetu, na wala unaone dihoni kwajili yang'une ngujukile kuva ninfungwa ing'anya yanga nang'e. Henga kumilana pamo na nangu muibaniki kwajili ya Malove Lambone, kupapatana na dimongo dyakwing'a Nnungu.

<sup>9</sup> Nang'e ánitupoha na kutuchema kuva tuvanu vake. Ánitupoha na kutuchema akee kwa kupapatana na matendo letu lambone, ıla ing'anya yavele makudungilo lake mwene kabla chilambo chikànambiumbwa kutulanguja inema yake kupitila Yesu Kilisto.

<sup>10</sup> Na anelo lammalele vino lànimaihwa kwetuhwe kwa kuida kwake Mpohi wetu Yesu Kilisto. Nang'e ánidilema dimongo dya kuhwa, na kwa indila ya Malove Lambone nkulanguja indila ya kuva na umi na kutokuhwa.

<sup>11</sup> Nangu ñnitandolwa kuva nkúhubili na ntume na nkúhunda wa Malove anelo Lambone.

<sup>12</sup> Bahi ing'anya ya anelyo, nangu mbènkuibanika, henga níkáona dihoni kwa kuva ñnimmala ayula uninkulupidile. Na ngúvele na uhakika kuva, ánahulula kuchichunga achila changukamujije\* mpaka liduva alila lyambeuya.

<sup>13</sup> Lakamulihe namene mahundo la uhiu lanikuhundile nangu, uchinga lààve nfano kwakuwe. Uikamulihe ing'ulupa na itamwi yuvenayo, ing'ulupa na itamwi yuipete kupitila kulundanywa kwako na Yesu Kilisto.

<sup>14</sup> Kwa kuhululihwa na Umumu Wanaswe aikála mmitima yetu, ñikuyuwa uuchunge aula uhiu úkamujjwè.

<sup>15</sup> Wako umwene ùnimala kuva, vanu vammalele va chilambo cha ku Asiya váningunyema, na muanevo vanu mùvele Figelo nawi Helimogene.

<sup>16</sup> Nang'olo àvavikile chididi vanu va nng'ande mwanga Onesifolo, kwa kuva, nang'e àniida myanda yohe unangutuja ntima, wala nanga pawene dihoni kwa kungwona nguhungwèjè nnishelu.

<sup>17</sup> Henga pahwikile ku Loma ánitumbama namene kungutaha mpaka panguwene.

<sup>18</sup> Nang'olo an'jalile kupata chididi nniduva alila lyambeuya! Na wako ùnimala saana namuna changuyangete namene anepo pa Efeso.

## 2

### *Lityala likulupika wanga Yesu Kilisto*

<sup>1</sup> Bahi mwanangu Timoseo, hwinga namene kwa indila ya inema ipatikána kupitila kulundanywa na Yesu Kilisto.

<sup>2</sup> Wako ùnilapilikana mahundo languhundilè muyo mwa mashahidi vohe. Vino na wako ulahunde kwa vanu vakulupika vambehulúla kuvahunda na vanu vanji.

\* **1:12** Kwa malove la Chigiliki lanahululika kuva na mana malinga chitulembile apano au kuva na mana kuva “achila chininkamujije.”

<sup>3</sup> Kumila ibaniki pamo na nangu malinga litiyala akulupika wanga Yesu Kilisto.

<sup>4</sup> Litiyala pávâ muing'ondo, akálembelwa alikambyekambye na mambo lanjji la kawaida, uchinga ankatapalile nkulu wa likuwa lyake.

<sup>5</sup> Uchocho, munu woheyo akáva mmasindano, akânasindane kwa kupapata sheliya ya nnyambo, akambepata inudyo ya ushindi.

<sup>6</sup> Nkúlima atumbâma kukola madengo njo alembelêwa kuva ntandi kupata litunji lya mafuno.

<sup>7</sup> Lahimukile saana anelo langutangola, na Nang'olo achiakuhululihe kumala mana la anelo lammalele.

<sup>8</sup> Nnyimukilange Yesu Kilisto ánavele wa nnukolo lwa Nfalume Daudi, na ánafufwike malinga chilahaula Malove Lambone languhubili.

<sup>9</sup> Nangu nabanihwa na kuhungwa malinga munu atênda lahakalenge, ing'anya ya kuhubili Malove alano Lambone. Henga lilove lya Nnungu likáhungwa.

<sup>10</sup> Bahi nangu napililila mambo lammalele kwajili ya vanu válitandolelele mwene Nnungu, uchinga navanang'o vapate upohi na ukulu ukee na ntululilo upatikâna kupitila Yesu Kilisto.

<sup>11</sup> Itangodi aino nni ya kukulupika kuva, "Ikáva túhwile chalumo na nang'e, bahi tuchitulame chalumo na nang'e."

<sup>12</sup> Tukâhweneha kupililila, tuchitutawale chalumo na nang'e.

Na tukânkana, na nang'e uchocho achiatukane.

<sup>13</sup> Na ikáva hwetu nanga patukulupika, nang'e áisalila chihi kuva wa kukulupika, Kwa kuva, nang'e nanga pahulula kulikana mwene."

### *Ntumishi wambone*

<sup>14</sup> Uvakumbuse vanu malove anelo lammalele na kuvaduma muyo mwanga Nnungu uchinga valeke kutahukana kuyamba mana la malove. Kwa kuva, matahukano lakávele na faida, ila lâvaondonganga chihi avala valapilikâna.

<sup>15</sup> Bahi tumbama uchinga Nnungu akuvalangile muyo mwake kuva umunu unkatapalila, akuno uvèle ntumishi akáona dihoni kuyamba madengo lake, uhúnda kwa uhiu ujumbe uhiu wa Nnungu.

<sup>16</sup> Linyemye na myaha ikee ya chinnungu na ikee na mana, kwa kuva, avala vailandóla vâhalija chihi namene kutenda lahakalenge.

<sup>17</sup> Myaha yavo inaambukisa muchi kansa chiiyanjala mumмили wammalele. Na muanevo vanu mûvele Imenayo nawi Fileto.

<sup>18</sup> Vanu anevo vâyahikidile kulehu na uhiu, na vâhochejije ding'ulupa dya vanu vohe, akuno uvahaula kuva, ufululo wa vanu vahwile tayali ùnikamola.

<sup>19</sup> Henga nsingi udengwîjwe na Nnungu wimidile kwa kuhwinga. Na malove alano lânilembwa munsingi anewo, "Nang'olo ànivamala vanu vake," na "Kila munu ahaûla kuva nang'e nni wa Nang'olo, âlembelewa alinyemye na lahakalenge."\*

\* 2:19 Munsitali auno Paolo âlembele "alitambulânga lina lya Nang'olo." Mmahiku anelo, aneyo yavele chihi itangodi ya kawaida kwa Vakilisto, inavele na mana kuva, munu alitambulânga lina lya Nang'olo nni munu wa Nang'olo.

<sup>20</sup> Bahi muing'ande ya chitajili mukávele chihi vyombo vikatapajijwe kwa zahabu na madini la dihela bahi, henga mùvele na vyombo vikatapajijwe kwa milandi na ulongo. Vyombo vinji muanevyo nni kwajili ya matumisi la eshima na vinji nni kwajili ya matumisi chihi la kawaida.

<sup>21</sup> Bahi ikáva munu àmbelihahula kwa kulinyemya na anelo lahakalenge lammalele, àmbekuva muchi chombo cha matumisi la eshima, yani àjuhijwe kuva wa Nnungu na ànanfala Nang'olo wake, na àvikwije tayali kwa kila madengo lambone.

<sup>22</sup> Ditukute ditama dya ujana, na tumbama namene kutenda lalalembela Nnungu na kuva na ing'ulupa na itamwi na amani. Tènda uchocho chalumo na vanu vammalele vamwabùdu Nang'olo kwa ntima uhahwíke.

<sup>23</sup> Linyemye na matahukano la chivelu na lakee mana, kwa kuva, wako umwene ùnimala kuva matahukano làtandiliha mapwatano.

<sup>24</sup> Bahi ntumishi wanga Nang'olo akálembelwa ààve munu nkúpwatana. Àlembelwa ààve mpole kwa vanu vammalele, amaíte kuhunda na ààve munu wa kupililila.

<sup>25</sup> Àlembelwa avadume kwa upole vanu avala vautahúka uhiu, panjika Nnungu achiavajalile kulaleka masambi lavo na kuumala uhiu.

<sup>26</sup> Nape njo ding'ano dyavo padimbevauyila kavila na kupalanyoka n'dinambo dya Ibilisi, avatwète litwala uchinga vapate kulatenda lalalembela nang'e.

### 3

#### *Paolo àn'duma Timoseo kwamba vakúhunda vakúlambila*

<sup>1</sup> Henga umale kuva, mmaduva la ntululilo kùmbekuva na mahiku la kuyoha namene.

<sup>2</sup> Kwa kuva, vanu vàmbekuva vanu va kulitamwa chihi vene, vanu vatámwa namene dihela, vanu va kulitumbyanga na vavèle na chibuli, vanu va kunkufulu Nnungu, vanu vakávapilikana vavaveléke, vanu vakámaite kushukulu na vatènda lahakalenge.

<sup>3</sup> Vàmbekuva vanu vakávatomwa avao na vanu vakátamwa kupataniswa na avao na vanu va kulambililana, vanu vakáhulula kulikamulanga, vanu va kukalipa, vanu vakálatamwa mambo lambone.

<sup>4</sup> Vàmbekuva vanu va kutengelekana, vanu va kutahuka, vanu va kulyona, vanu vaditámwa namene ditama dya pachilambo kuliko kuntamwa Nnungu.

<sup>5</sup> Kwa pawelu vàmbekwonekana muchi vanu vaikála kwa namuna yalembela Nnungu, kumbe akuno uvadihita dimongo dyake dinavapindikulanye. Bahi linyemye na vanu malinga anevo.

<sup>6</sup> Kwa kuva, muanevo, mùvele vanu valiinjija n'ding'ande dya vanu na kuvakumba vakongwe mavelu uchinga valakubali mahundo la kulambila. Vakongwe anevo vànitemwa na misigo ya masambi na kulojwa na ditama dya kila namuna.

<sup>7</sup> Vakongwe anevo vànahundwa maduva lammalele, henga nanga pavahwikila kuumala uhiu.

<sup>8</sup> Malinga Yane na Yambule chivanatahukene na Musa, nni uchocho vakúhunda anevo va kulambila vavèle na ding'ano ditimbanyíke na ing'ulupa ya kulambila, chivatahukana na uhiu.

<sup>9</sup> Henga vakúhunda anevo nanga pavambehwenaha kulehu namene, ing'anya uvelu wavo ùmbekwonekana palangele muyo mwa vanu vammalele, malinga chiinavele kwa Yane na Yambule.

### *Malaijo la ntululilo*

<sup>10</sup> Henga wako ùnilamala mwalehu mahundo langu, namuna chinguikele, makudungilo langu na ing'ulupa yangu na ilindilidi yangu na itamwi yangu na ipililidi yangu,

<sup>11</sup> na kubanihwa kwangu na kulaga kwangu. Wako ùnilamala lammalele lananguhumidile akula ku Antiyokiya na ku Ikoniyo na ku Lista. Nangu nanipililila ibanihwi aneyo, na Nang'olo nkungupoha mmambo anelo lammalele.

<sup>12</sup> Na munu woheyo alembêla kuikala mùuloóngò na Yesu Kilisto kwa namuna ya kumweshimu Nnungu, achiabanihwe.

<sup>13</sup> Henga vanu vatênda lahakalenge na valilambilila, vâmbelaha kutenda lahakalenge, uvavalambila vanu vanji akuno na vene uvalambilika.

<sup>14</sup> Henga wako lakamulihe àlalá luhundwije na kulakulupila mwalehu, kwa kuva, wako ùnivamala avala vakuhundile.

<sup>15</sup> Na kutandikila ujoko wako, wako ùnilamala Malemba Lanaswe lakwîng'a lúnda luîda na upohi kwa indila ya kunkulupila Yesu Kilisto.

<sup>16</sup> Malemba lammalele Lanaswe lànilembwa kwa kulojwa na Nnungu, na lànafala kuhundila na kuvadumila vanu makosa lavo na kusalodidya vanu muuhiu na kuvahundila vanu vatende lalalembela Nnungu,

<sup>17</sup> uchinga munu wanga Nnungu apate kukamilika na kuva munu apan-ganihije saana kwa kukola kila madengo lambone.

## 4

<sup>1</sup> Bahi ing'anya Yesu Kilisto àmbeida, na ing'anya ya ufalume wake, nangu nikuamulisa wako muyo mwa Nnungu na mwa Yesu Kilisto ambevahukûmu vanu vumi na vahwîle,

<sup>2</sup> ulihubili Lilove lya Nnungu. Ùûve tayali kuhubili muuhiku wohewo, uhiku ufâla na ukâfala. Ukaliipile na udume na kuvakamya vanu mitima. Tendanga anelo kwa namuna ya ilindilidi yammalele na kwa mahundo lakatapele.

<sup>3</sup> Kwa kuva, mahiku lachilakamole, lavambehita vanu kulapilikanila mahundo la uhiu. Henga ing'anya ya ditama dyavo vene, vâmbelita hija vakûhunda vohe vambevahûnda mambo àlalá lavalembela kulapilikanila.

<sup>4</sup> Vâmbehita kuupilikanila uhiu, na badala yake vâmbedipilikanila dinano dya kulambila.

<sup>5</sup> Henga wako ùlembelwa ùûve meho mmambo lammalele, upililile ibaniki na ukole madengo lako la kuyanajaja Malove Lambone, na uutimilise mwalehu utumishi wako.

<sup>6</sup> Kwa kuva, nangu vino ngûvele tayali kuhumywa muchi sadaka ya chikimbilo, na uhiku wa kuhwa kwangu ùnihwika.

<sup>7</sup> Nangu ùnipanyana ing'ondo yambone, na masindano ùnilamalila na ing'ulupa ùniichunga.

<sup>8</sup> Vino ùnikondejwa litaji lya ushindi, ing'anya ngûikele kwa kutenda àlalá lalalembela Nnungu. Nang'olo Yesu, Nkûhukumu wa haki, achianing'e litaji anelyo nniduva alila lya kuuya kwake. Na akambening'a chihi nangu weka, henga chalumo na avala vammalele valindilila kwa inyota, kwonekana kwake pambehumila.

### *Malaijo lanji*

<sup>9</sup> Tumbama namene kwida kwang'une upehi.



<sup>10</sup> Kwa kuva, Dema àninguleka nkuhwena ku Sesalonike, ing'anya ànilatamwa namene mambo la nchilambo achino. Na Kileske àpite ku Galatiya, na Tito àpite ku Dalumatiya.

<sup>11</sup> Luka weka nni avêle apano chalumo na nangu. Bahi pumbeida ntwale Mako, koka uide nawe, kwa kuva, nang'e achiangufale mmadengo langu.

<sup>12</sup> Nangu ñnintuma Tikiko ku Efeso.

<sup>13</sup> Na pumbeida ngunyakulile likoti lyangu lingulekile ku Tolowa kwanga Kalipo, na unjakulile na vitabu, asa avila vya limbende.

<sup>14</sup> Ayula nkúhana uvanchema Isikanda àngutendedile mambo lohe la kuhakalanga. Nang'olo achiannipe kupapatana na àlalá latendile.

<sup>15</sup> Na wako umomo lichunge na aneyo munu, ing'anya àniutahuka namene ujumbe wetu.

<sup>16</sup> Pangulitetedile kwa mwanda ntandi, wala nanga munu kananga yumo ànavele m'bali wangu, vammalele váninguleka. Nangu ñnnyuwa Nnungu anavavalangile likosa anelyo.

<sup>17</sup> Henga Nang'olo áimidile m'bali wangu, nkungutaya dimongo, uchinga ngupate kuyanjaja Malove Lambone chiilembelewa uchinga vanu vammalele vakávele Vayahudi vapate kulapilikana. Na áningupoha kuhaloka muhukumu ya kuhwa.

<sup>18</sup> Nang'olo achiangupohe kuhaloka mmabaya lammalele na kungu-pelekeja salama mu Ufalume wake wa kulihunde. Nang'olo atumbyangwe vyaka na vyaka. Amina.

### *Disalamu dya ntululilo*

<sup>19</sup> Nsalimile Pilisila na Akila chalumo na vanu va nng'ande mwanga Onesifolo.

<sup>20</sup> Elasto áisalidile ku Kolinso, na Tilofimo ñnnnekile ku Mileto, ing'anya ánauula.

<sup>21</sup> Bahi tumbama uchinga ukamole akuno kabla lakànambihwika mahiku la chipwepwe. Ebulo na Pude na Lino na Kilaudiya chalumo na vakúkukupila vammalele, vánakusalimila.

<sup>22</sup> Nang'olo ááve pamo na isungu yako. Nangu ñnnyuwilanga inema ya Nnungu ñve pamo na mwenu.

## **Baluwa yanga Paolo yannembidile Tito Ulongoledi wa baluwa ya Tito**

Baluwa yanga Tito nni baluwa imo n'dibaluwa ncheche dyanga Paolo dyalembile kwa nkúkulupila yumo-yumo, na akee kwa likuwa lya vakúkulupila, malinga dibaluwa dyake dinji. Dibaluwa dinji dinatu n'dibaluwa anedyo ncheche nni baluwa inandi ya Timoseo na baluwa yavili ya Timoseo na baluwa ya Filimoni. Baluwa aino Paolo ánnembidile Tito, henga álembile muchi imbesomwa muyo mwa vanu vohe. Tùnahulula kulimala anelyo kwa kuva, Paolo àlonjelela mambo àlàlámáiha utume wake, wakati Tito ánilamala mwalehu mambo anelo. Baluwa aino ilembwije mmwaka fulani, kutandikila mmwaka wa 63 mpaka wa 65, kutandikila mwaka wavelekwejiye Yesu Kilisto.

Paolo ánnajije Tito kulaimilila makuwa la vanu vankulupila Yesu lavêle nchisiwa cha ku Kilete. Na hambi ánnembidile Tito baluwa aino uchinga amwing'e maeleso layâmba kuvatandola vakúlodya va makuwa la vanu vankulupila Yesu na namuna ya kuvahunda vakúlodya anevo. Paolo áhumije maeleso malinga anelo n'dibaluwa dyake dyannembidile Timoseo. Paolo áelesije namuna vakúlodya chivachilembelewa vaikale maisha la uwanaswe namene. Bahi makuwa la vanu vankulupila Yesu la maduvano na vakúlodya va makuwa anelo vâlembelewa valyone swala anelyo lya uwanaswe kuva lya muhimu namene.

### *Uinjipihwa wa baluwa ya Tito*

1. Sula ya 1:1-4, Paolo àtandilika baluwa yake kwa kulitambuliha na kunsalimila Tito.
2. Suala ya 1:5-16, Paolo àlonjelela kwamba madengo lannekedile Tito alakole nchisiwa cha Kilete. Tito álembelewa avatandole vakúlodya vaikâla maisha la uwanaswe namene.
3. Sula ya 2:1-3:11, Paolo àmwelekesa Tito avahunde vanu namuna ya kuikala maisha lalangûja kuva vanang'o vâmweshimu Nnungu.
4. Sula ya 3:12-15, Paolo àmalilila baluwa yake kwa kumwing'a Tito malaijo lanjji na kuhumya disalamu.

### *Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo*

<sup>1</sup> Baluwa aino ihaloka kwang'une Paolo, ntumishi wa Nnungu na ntume wanga Yesu Kilisto. Nangu ñnilajwa nivalodye vanu vavatondwêle Nnungu vapate kunkulupila na kumala uhiu uvahululîha vanu kuikala kwa namuna yalembela Nnungu.

<sup>2</sup> Na kwa uhiu anewo vachivave na lilolelo lya umi ukee na ntululilo, umi wanatuahidite Nnungu akálambila, kabla chilambo chikànambiumbwa.

<sup>3</sup> Na muuhiku waukudungidile mwene, nkuuhunukula ujumbe wake kwa indila ya mahubili lángukamujjè Nnungu, Mpohi wetu na kunguamulisa nilahubili.

<sup>4</sup> Baluwa aino nikulembila wako Tito, mwanangu wa uhiu muing'ulupa ituikumila pamo. Nikuyuwila inema na amani ihalôka kwa Nnungu Atata na kwa Yesu Kilisto Mpohi wetu, ñve pamo na wako.

*Madenga la Tito aneko ku chisiwa cha ku Kilete*

<sup>5</sup> Nangu ñikulekile aneko ku Kilete uchinga umalilile madengo letu lanaisalidile na uvatandole vanu kuva vasele va likuwa lya vanu vankulupila Yesu, n'dimanga dyammalele dinikuhaulidile malinga chinikulaijije.

<sup>6</sup> Nsele wa vanu vankulupila Yesu ãlebelewa ààve munu akáyambika. Ààve chihi na mmahe yumo, na vana vake vãlebelewa vãàve vanu vankulupila Yesu, na vakáyambika kuva vaikala uwamba au nni vanu vakútahuka.

<sup>7</sup> Kwa kuva, nkúlodya wa vanu vankulupila Yesu ãlebelewa ààve munu akáyambika, kwa kuva, nang'e nni nkwímilila madengo la Nnungu. Àlebelewa anààve munu wa chibuli wala wa kutunuuka wala nkúkalewa na wala anààve munu nkúkalipa na wala anààve munu avêle na tama ibaya ya kupata dimali.

<sup>8</sup> Henga ãlebelewa ààve munu apwechelêla vayeni, ààve munu atâmwa kutenda lambone na ààve munu aikála kwa lúnda na ààve munu atênda lalalembela Nnungu, ààve wanaswe na ààve munu ahulúla kulikamulanga.

<sup>9</sup> Àlebelewa aukamule ujumbe wa uhiu utuuhundile. Na kwa kutenda uchocho, achiahulule kuvakamya mitima vanu kupitila mahundo la uhiu, na kuvaduma avala vautahúka ujumbe anewo.

<sup>10</sup> Kwa kuva, pãvele vakútahuka vohe vatangôla malove lakee mana, vavahochêja vanu vanji. Vanu anevo vatendãnga uchocho, asa nni avala Vayahudi vankulupila Yesu, vavanamatíja vanu vayaluke uchinga vapohwe.

<sup>11</sup> Vanu anevo lasima vanyalajwe kutangola, kwa kuva, vãvatimbanga vanu va kaya yammalele kwa kuvahunda vitukutuku vikãlebelewa kuhundwa. Vanu anevo vãtenda uchocho kwa tama ibaya ya kupata dimali.

<sup>12</sup> Ata nabii wavo yumo, Nkilete nnyavo, ánitangola kuva, "Vakilete vãnalambila maduva lammalele, vãvele muchi anyama vakúyoha, na nni vanu akúlya uwamba na valêmwa!"

<sup>13</sup> Ushahidi anewo nni wa uhiu. Bahi vakalipile namene, uchinga vahwinge muing'ulupa.

<sup>14</sup> Vanahwenehe kukamulila dinano dya kulambila dya Vayahudi na malaijo lahalôka kwa vanu vauhitíle uhiu.

<sup>15</sup> Kila chinu chìnihahulwa kwa vanu vahahwíke mmitima, henga nanga chinu chihahwíke kwa vanu vakáhahwíke mmitima na vakákulupila. Kwa kuva, ding'ano dyavo dikee dyambone na mitima yavo ikee yambone.

<sup>16</sup> Vanu malinga anevo vãhauka kuva vãnimmala Nnungu, henga kwa matendo lavo vãnankana. Vanu anevo nni vanu vantunduwíja Nnungu na nni vanu vakámpilikana Nnungu, na wala nanga pavafala kwa chinu chohecho chambone.

## 2

### *Mahundo lalambelêwa*

<sup>1</sup> Henga wako Tito, ùlebelewa uhunde kupapatana na mahundo la uhiu.

<sup>2</sup> Vahaulile vasele vãàve vanu va kulikamulanga, na vãàve vanu vaeshimika na vãàve vanu vaikála kwa lúnda, na vãlebelewa vahwinge muing'ulupa na muitamwí na muipililidi.

<sup>3</sup> Uchocho, vahaulile amabinkubwa vaikalange malinga chivalebelewa vaikale vanu vanaswe. Vakãlebelewa vãàve vanu va kulambilila au vakukalewa, henga vãlebelewa vahunde mambo lambone.

<sup>4</sup> Na kwa kutenda uchocho, vachivahulule kuvahunda vali kuvatamwa alume vao na vana vao,

<sup>5</sup> na kuva vanu vaikâla kwa lúnda, na vaikâla bila uhakwa, na kuva vanu va kuvachunga saana vanu va ding'ande dyavo, na kuva vanu vambone, na kuva vanu va kuvapilikana alume vao, uchinga ujumbe wa Nnungu unatagolewe malove lahakalenge.

<sup>6</sup> Uchocho, vahimye vijana vachilume vâave vanu vaikâla kwa lúnda.

<sup>7</sup> Mmambo lammalele, wako ùlembelwa ùùve nfano wa kutenda lambone, akuno uhùndâ kwa eshima na kwa makudungilo lambone,

<sup>8</sup> na kwa malove la uhiu, uchinga avala vautahûka ujumbe wa uhiu vaone dihoni, kwa kuva vakee na lilove libaya lya kutangola kutuyamba hwetu.

<sup>9</sup> Vahunde vatumwa kuvapilikana anang'olo vao mmambo lammalele na kuvakatapalila, na wala vanatahukane navo,

<sup>10</sup> au kuvaivila vitukutuku vyavo. Henga valilanguje mwalehu kuva vânakulupika uchinga mahundo lannyâmba Nnungu Mpohi wetu lapate kuu-tila, kwa kupitila lammalele látatendàngâ.

<sup>11</sup> Kwa kuva, inema ya Nnungu ivapôha vanu vammalele ìnihunukuliwa mwalehu.

<sup>12</sup> Inema aneyo ìtuhunda kulaleka lahakalenge na tama dya pachilambo, na kuikala nchilambo achino cha vino kwa lúnda na kwa kutenda lalalembela Nnungu na kwa kumweshimu Nnungu,

<sup>13</sup> akuno utulolela uhiko aula úmbehunukuliwâ ukulu wa Nnungu Nkulu na Mpohi wetu Yesu Kilisto.

<sup>14</sup> Nang'e ánilihumya mwene kwajili yetu uchinga atukombole kihaloka mmambo lammalele lahakalenge na kutuhahula uchinga tûùve tuvanu vake mwene mwalehu na tûùve tuvanu tûvá kutumbama kutenda lambone.

<sup>15</sup> Bahi anelo njo mambo lulembelewa ulahunde. Vadume na vakalipile kwa mamulaka lammalele luvenalo, na unanneke munu woheyo wakuhe-bula.

### 3

#### *Kutenda lambone*

<sup>1</sup> Vakumbuse vanu kulisulupusa na kuvapilikana vatawâla na vavêle na mamulaka na kuva tayali kwa kutenda kila lyambone.

<sup>2</sup> Vahaulile vanantongolele munu woheyo lahakalenge, henga vâave vanu va kutamwa amani na va kuvapililila vanu vanji na vâave vanu va kulanguja upole kwa kila munu.

<sup>3</sup> Kwa kuva, anepo machedo na hwetu twavele mavelu, tuvanu tukâchimpilikana Nnungu. Twanihochejwa na kutawaliwa na kila namuna ya tama dibaya dya vifukutuku vichituutanga namene. Twaikalanga kwa kutenda lahakalenge na kuva na wiu, akuno utuvengwa na kuvengana tuyene kwa tuvene.

<sup>4</sup> Henga Nnungu Mpohi wetu ánitulanguja uwambone wake na itamwi yake kwa kupitila Yesu.

<sup>5</sup> Kwa kuva, ánitupoha akee ing'anya ya matendo letu la haki, henga ing'anya chihi ya chididi chake. Nang'e ánituhahula kupitila kuvelekwa kwetu kwa mwanda wavili na kututenda kuva tuvahambi kupitila Umumu Wanaswe.

<sup>6</sup> Nnungu ánitukung'unila mwalehu Umumu Wanaswe kwa indila ya Yesu Kilisto, Mpohi wetu.

<sup>7</sup> Átendile uchocho uchinga tupate kuva amapala tuvêle na lilolelo lya umi ukee na ntululilo akuno atovalangidilê kuva tuvambone pameho pake kwa inema yake.

<sup>8</sup> Malove anelo nni la kukulupika. Na nangu ngùlumbela ulahimye uchinga vanu vankulupîla Nnungu valihumye mwalehu kutenda lambone. Chinu anecho nni chambone, na chivele na faida kwa kila munu.

<sup>9</sup> Henga linyemyange na matahukano la chivelu layâmba midododo ya malina la ding'olo dya anyakala, chalumo na mapwatano na matahukano layâmba Sheliya ya Musa, kwa kuva mambo anelo lakee na faida yoheyo tena lakee mana.

<sup>10</sup> Munu atandilîha kuyavanyika, n'dume myanda mivili, na akànakupilikane linyemye nawe.

<sup>11</sup> Kwa kuva, wako ùnimala kuva, munu malinga aneyo àniondongeka mwalehu, na masambi lake làmaiha kuva ànikosela pameho panga Nnungu.

### *Malove la ntululilo*

<sup>12</sup> Panimbentuma Alitema au Tikiko kwakuwe, utumbame namene ukakojane na nangu akula ku Nikapoli, kwa kuva ngùkudungidile nguikale aneko mmahiku la chipwepwe.

<sup>13</sup> Tumbama namene umpanganihe saana Sena mwanasheliya chalumo na Apolo, uchinga vanasikikile chinu chohecho mmwanda wavo.

<sup>14</sup> Vakùkulupila avetu vâlembelwa valihunde kulihumya mwalehu kutenda lambone kwâ kuvayangata vanu vasikike namene uchinga maisha lavo làâve na faida kwa vanu vanji.

<sup>15</sup> Vanu vammalele vavêle pamo na nangu vânakusalimila. Vasalimile vakùkulupila avetu, vatutâmwa.

Nangu nînyuwilanga mwenu mmammalele inema ihalôka kwanga Nnungu, îive pamo na mwenu.

## **Baluwa yanga Paolo yannembidile Filimoni Ulongoledi wa baluwa ya Filimoni**

Baluwa aino yananjipi namene ilembwije na Ntume Paolo (sula ya 1:1). Paolo pachiilemba baluwa aino áhungwije nnilungu, na inahululika kuva áhungwije muimanga ya Loma. Na ikáva muhiu kuva uhiku wachiilemba baluwa aino áhungwije aneko ku Loma, bahi baluwa aino ilembwije mmwaka fulani pepi na mwaka wa 61 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Na uhiku anewo wanahungwije njo uwowo wanalembile baluwa ya Vakolosayi.

Baluwa aino Paolo ánnembidile munu yumo uvanchema Filimoni. Filimoni ávele nkúkukupila wa likuwa fulani lya vakúkukupila na ávele na vatumwa. Paolo ánnembidile baluwa aino Filimoni uchinga anamwasibu ntumwa wake uvanchema Onesimo, anantalweke anepo patandi. Kupapatana na sheliya dya Chiloma, Filimoni ávele na haki ata ya kummwalala Onesimo. Paolo átumila malove la kuutila uchinga Filimoni ampwechelele Onesimo malinga nkúkukupila nnyake, na kunnyaulila Filimoni kuva, akanitamwa namene Onesimo aisalile na Paolo uchinga annyangate madengo lake la kuntumikila Nnungu (sula ya 1:13-14).

### *Uinjipihwa wa baluwa ya Filimoni*

1. Sula ya 1:1-3, Paolo ánsalimila Filimoni chalumo na vakúkukupila vammalele vakojana nng'ande mwako.
2. Sula ya 1:4-21, Paolo ányuwa Filimoni ampwechelele saana Onesimo malinga nkúkukupila nnyake.
3. Sula ya 1:22-25, Paolo ámalilila baluwa yake kwa kunnyaulila Filimoni kuva achiahwene unavaongela na áhumya na disalamu.

### *Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo*

<sup>1</sup> Baluwa aino íhaloka kwang'une Paolo, ngufungwíje kwajili ya kuntumikila Yesu Kilisto, pamo na nkúkukupila nnyetu Timoseo. Túkulembila wako Filimoni, nnyanjawetu na mmádengo nnyetu,

<sup>2</sup> chalumo na nnumbwetu Afiya na mwing'ondo nnyetu Akilipo na vakúkukupila vammalele vakojana nng'ande mwako.

<sup>3</sup> Hwetu túnnyuwilanga inema na amani íhalóka kwanga Nnungu Atata wetu na kwa Nang'olo wetu Yesu Kilisto, víive pamo na mwenu.

### *Paolo áns hukulu Nnungu kwajili ya Filimoni*

<sup>4</sup> Maduva lammalele nangu nanshukulu Nnungu kwajili yako wako Filimoni akuno unikukumbukila kwa kukuyuwila kwanga Nnungu,

<sup>5</sup> kwa kuva, napilikana namuna chiunkulupila Nang'olo Yesu na chiuvatamwa vakúkukupila vammalele.

<sup>6</sup> Nangu ngúnnyuwa Nnungu uchinga ing'ulupa aneyo yuikumila pamo na hwetu íkukululihe kumala mwalehu kila chinu chambone chitovenacho, kwa kulundanywa kwetu na Kilisto.

<sup>7</sup> Nkúkukupila nnyangu, itamwi yako íninguhangalaja namene na kungutuja ntima, kwa kuva úniihangalaja mitima ya vakúkukupila vohe.

*Paolo ányuwa Filimoni ampwechelele saana Onesimo*

<sup>8</sup> Bahi ing'anya ya anelyo, ikànavá ngùvele na mamulaka láníng'ilè Kilisto kukulaija àlálá lulembelewa kulatenda,

<sup>9</sup> henga kwajili ya itamwi yangu kwakuwe, ngwòna kuva nikuyuwe namene, nangu Paolo ngujukile kuva ninsele, na vino ngujukile kuva ninfungwa ing'anya ya kuntumikila Yesu Kilisto.

<sup>10</sup> Nangu nakuyuwa namene kwajili ya mwanangu Onesimo, mwanangu wa muing'ulupa, uninkulupijije kwanga Kilisto akuno nguvèlè nchihungo.

<sup>11</sup> Anepo machedo akáchikufala, henga hambi ànakufala wako chalumo na nangu mwalehu.

<sup>12</sup> Na hambi nimmuiha kavila kwakuwe, na nang'e vino àjukile kuva ntima wangu nimwene.

<sup>13</sup> Nikanitamwa namene Onesimo aisalile pamo na nangu uchinga anguyangate madengo badala yako, muuhiku auno ungujukile kuva ninfungwa ing'anya ya kuyanajaja Malove Lambone.

<sup>14</sup> Henga nikanatamwije kutenda chinu chohecho bila wako kukubali. Na nikanatamwije ukunamatija ungutendele lambone, henga ngùlembela ulatende kwa kutamwa kwako umwene.

<sup>15</sup> Kapanji Onesimo àhapulanyijwe na wako kwa mahiku kadiki uchinga ùùve nawe kavila vyaka na vyaka.

<sup>16</sup> Kwa kuva, nang'e vino akee chihi ntumwa kwakuwe, henga nni munu wambone kumpunda ntumwa, yani àjukile kuva nnung'unwetu utuntamwa. Kwang'une nni munu wa mana namene, henga kwakuwe àmbepunda kuva wa mana namene ing'anya ya kuva ntumwa wako na nnung'uno kupitila kulundanywa kwetu na Nang'olo.

<sup>17</sup> Bahi ikàva ùnguvalangila nangu kuva ninnyako mmàdengo la Nang'olo, bahi nikuyuwa umpwechelele muchi chuchichiungupwechele nangu nimwene.

<sup>18</sup> Ikàva ànikukosela au ikàva ùnannonga, bahi ngulonge nangu.

<sup>19</sup> Nangu Paolo ngùlemba nimwene kwa nkono wangu malove alano kuva, Nangu Paolo nguchinikulipe, henga nikambekukumbusa kuva, nakulonga umi wako wa navyaka, ing'anya ya kukukulupija kwanga Nang'olo!

<sup>20</sup> Elo nkúkulupila nnyangu, nakuyuwa namene unyangate kwa anelyo kwajili ya Nang'olo, uhangalaje ntima wangu malinga nkúkulupila nnyangu kwa kulundanywa kwetu na Kilisto.

<sup>21</sup> Níkulembila baluwa aino akuno nguvèlè na uhakika kuva, uchiumilikane na uchiupundihe kutenda, kupunda àlálá lanikuyuwa.

<sup>22</sup> Pamo na anelo, ngùyuwa ungutayalishije na pachinu pakuikala, kwa kuva ngùvele na lilolelo kuva, Nnungu achiayang'ule àlálá lamuyuwa, na achiangujalile uchinga ngupate kwida kwenu mwenu kavila.

### *Disalamu dya ntululilo*

<sup>23</sup> Epafila, ahungwije chalumo na nangu ing'anya ya kuntumikila Yesu Kilisto, ànakusalimila.

<sup>24</sup> Uchocho, Mako na Alistaliko na Dema na Luka, amadengo avangu, vànakusalimila.

<sup>25</sup> Nangu ninnyuwilanga mwenu mmammalele inema ihalòka kwanga Nang'olo Yesu Kilisto ìive na mwenu mmammalele.

## **Baluwa ivavalembidile Vaeblaniya Ulongoledi wa baluwa ya Vaeblaniya**

Baluwa ya Vaeblaniya nni baluwa ikâmya namene ntima na nni baluwa ilangûja namuna Yesu chatimilisije malemba la unabii wa Lilailano lya Kala. Baluwa aino ya Vaeblaniya ilembwije muchi hutuba ya mahubili. Nkûlemba wa baluwa ya Vaeblaniya âtumidile mistali ya Nnilailano lya Kala malinga myanda 60 ilangûja namuna Yesu chatimilisije unabii na madengo la Kuhani Nkulu. Bahi ing'anya ya anelyo, baluwa aino ikudungiwije iive baluwa ya kuvakamya ntima Vakilisto va Chiyahudi. Baluwa aino ilanguja namuna Yesu chaitimilisije Sheliya ya Musa uchinga vino makuhani vanave na ing'anya ya kuhumya sadaka. Yesu njo anajukile kuva sadaka ya kuvausija masambi lammalele vanu va mahiku lammalele. M'baluwa aino hwetu tuvanu tuvamaduvano tunahimya kuhweneha kunkulupila Yesu Kilisto na kumpapata nang'e, ata patubanihwa, kwa kuva, nang'e weka njo atandilihije na njo aikamilisa ing'ulupa yetu (sula ya 12:2).

Nanga munu ammaite munu ailembile baluwa aino ya Vaeblaniya, henga vatalamu vohe va Bibiliya vâtenda kuva ilembwije na munu yumo muvavano vanu ncheche, yani Ntume Paolo na Luka na Banaba na Apolo. Na uhiku ulembwije baluwa aino nanga paumaikana, henga vatalamu vohe va Bibiliya vakulupila kuva ilembwije kabla ya mwaka wa 70 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Imanga ya Yelusalemu yondongwije mmwaka wa 70 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto, henga munu ailembile baluwa aino âlonjelela imanga ya Yelusalemu kuva muchi bado ikânambikwondongwa. Baluwa ya Vaeblaniya ilembwije muimanga ya Loma (13:24), na inahululika kuva inidinguhwa uchinga isomwe mmakuwa lammalele la vanu vankulupila Yesu.

### *Uinjipihî wa baluwa ya Vaeblaniya*

1. Sula ya 1:1-4:13, Nkûlemba ânnonjelela Yesu Kilisto kuva nni nkulu kumpunda Musa na malaika.
2. Sula ya 4:14-7:28, Na âhweneha kunnonjelela Yesu kuva nang'e nni nkulu kuvapunda makuhani vakôla madengo mu Ing'ande ya Nnungu ya ku Yelusalemu.
3. Sula ya 8:1-10:31, Uchocho, nkûlemba âlanguja kuva utumishi wanga Yesu nni wambone na ûvele na ukulu kupunda aula wa makuhani va Lilailano lya Kala, na njo mana ata Lilailano lyake nni lyambone namene kupunda Lilailano lya Kala.
4. Sula ya 10:32-13:17, Nkûlemba bada ya kulonjelela kuva Yesu nni wambone na nkulu kwa namuna dyammalele, hambi âhumya malaijo lalembelewa latendewe madengo kwa vitendo.
5. Sula ya 13:18-25, Nkûlemba âmalilila kulemba baluwa yake kwa kuva-haulila babali fulani na kuvasalimila.

### *Vino Nnungu âtangola na vanu kupitila Yesu Mwanawe*

<sup>1</sup> Anepo kala Nnungu âtangwele na anyakala vetu kwa myanda yohe na kwa namuna dyohe kupitila manabii vake.



<sup>2</sup> Henga mmaduva alano la ntululilo àtangwele na hwetu kupitila Yesu Mwanawe, wantandwele ààve mwene mapala la vitukutuku vyammalele, na kwa kupitila nang'e, Nnungu àniviumba vitukutuku vya kumahunde na pachilambo chammalele.

<sup>3</sup> Nang'e njo ing'anyimi ya ukulu wanga Nnungu, na njo nfano uhiu wanga Nnungu mwene. Kwa kuva, Mwana wanga Nnungu àvihululiha vitukutuku vyammalele vihwehehe kupwawa kwa dimongo dya lilove lyake. Ànivahahula vanu masambi lavo, na pamalidile nkuikala aneko kulihunde, m'bali wa kunkono wa Nnungu, mumamulaka lake Nnungu Avêle na Ukulu.

*Kilisto nni nkulu kupunda malaika*

<sup>4</sup> Anelo làlanguja kuva Mwana wanga Nnungu nni nkulu kupunda malaika malinga lina lyake lyapewije na Nnungu chilivele likulu kupunda malina lavo.

<sup>5</sup> Kwa kuva, Nnungu nanga panawahite kananga mwanda umo kunyaulila yumo wa malaika vake kuva, "Wako ní Mwanangu,

nangu nelo ngùjukile kuva Atatako."\*

Na wala nanga panatangwele malove alano kumwamba malaika woheyo kuva,

"Nangu nimbekuva Atatake, na nang'e àmbekuva Mwanangu."†

<sup>6</sup> Tena, Nnungu pantumile pachilambo Mwanawe chihungumikova, àvahaulidile malaika vake vammalele vamwabudu Mwanawe.‡

<sup>7</sup> Henga kuyamba malaika, Nnungu ànitangola kupitila ntumishi wake kuva, "Nnungu àvatuma malaika vake kuva muchi mpa, na àvatuma kuva muchi dindimi dya moto."§

<sup>8</sup> Henga Nnungu ànitangola kumwamba Mwanawe kuva, "Ufalume wako Nnungu ukàmbekuva na ntululilo. Na wako ùvatawala vanu vako kwa haki.

<sup>9</sup> Wako ùkatapaliwa na haki na kulachima lahakalenge. Njo mana Nnungu, Nnungu wako ànikutandola kuva nkulu wa avako vam-

malele, na kukukung'unila ihangaladi."\*\*

<sup>10</sup> Uchocho, Nnungu àtangwele kuva, "Wako Nang'olo, anepo patandi waumbile chilambo chammalele, na kwa makono lako waniumba kumahunde.

<sup>11</sup> Anevyo vyammalele vimbepita, henga wako ùmbekuva chihi nkupwawa. Na vyammalele vimbekwondongeka muchi inguwo.

<sup>12</sup> Anevyo vyammalele ùmbevidinga muchi likoti, na kuvibadili muchi dinguvo.

Henga wako ùva chihi uchocho chuvele, na umi wako ukambekuva na ntululilo."††

<sup>13</sup> Nnungu nanga panannyaulidile kananga yumo wa malaika vake kuva, "Ikala mumamulaka langu, m'bali wangu wa kunkono,

"Ikala mumamulaka langu, m'bali wangu wa kunkono,

\* 1:5 Sabuli 2:7, Vitendii mitume 13:33, Vaebhaniya 5:5 † 1:5 2 Samwili 7:14, 1 Mahiku 17:13

‡ 1:6 Munsitali auno làtumike malove la Makumbuso 32:43, lalembwije mutafasili yake ya Chigiliki kuhlaloka mmalemba la ku Bahali ya Munyu. § 1:7 Sabuli 104:4 \*\* 1:9 Sabuli 45:6,7 †† 1:12

Sabuli 102:25-27

mpaka panimbevatenda amongo vako kuva muchi viteng'u vya kuvika makumbatu lako.”<sup>‡‡</sup>

<sup>14</sup> Dachì, malaika nni vanani? Anevo vammalele nni viumbe vya chinungu vintumikìla Nnungu na kutumwa unavayangata vanu avala vambe-upwechêla upohi.

## 2

### *Upohi nkulu*

<sup>1</sup> Bahi ing'anya ya anelo, tûlembelwa tulakamulihe àlàlà latupilikene uchinga tunayahike.

<sup>2</sup> Sheliya ya Musa yaniida kupitila malaika na yanimaihwa kuva nni ya uhiu. Na kila mwanda munu pachiiikosela au kuleka kuipilikana Sheliya, ànipata asabu malinga chachilembelwa.

<sup>3</sup> Bahi ikàva Nang'olo mwene njo ànavele ntandi kutanga habali dya upohi auno na kuumaiha kwetuhwe kupitila avala vanampilikene, dachi hwetu tûmbepalanyoka dachi muasabu tukà nawidopye upohi nkulu malinga auno?

<sup>4</sup> Nnungu nanang'e àniumaiha ushahidi wavo kwa indila ya vimaiho na la kukanganya na masaibu la kila namuna, na kwa kupitila dinudyo dya Umumu Wanaswe dyavapele vanu malinga chatamwije.

### *Yesu àtendwije mutuvelelee hwetu uchinga atupohe*

<sup>5</sup> Nnungu nanga panavavikile malaika kuva vakútawala va chilambo chíida, yani chilambo achila chitulonjelela.

<sup>6</sup> Tena, malove anelo lànamaihwa Mmalemba lanji Lanaswe lahaûla kuva, “Munu ni nnani mpaka unkumbukile? Na mwana wa munu ni nnani mpaka un'jali?”

<sup>7</sup> Ûtendile chihi kadiki kuva n'joko kuliko malaika, ùmmwajije ukulu na eshima.

<sup>8</sup> Ûmpele mamulaka la kutawala vitukutuku vyammalele.”\*

Malemba palahaula kuva, Nnungu àmpele mamulaka la kutawala vitukutuku vyammalele, ìvele na mana kuva, nanga panalekile chinu chohecho. Henga kwa vino, nanga patumwona munu wavitawala vitukutuku anevyo.

<sup>9</sup> Henga tûmwona chihi Yesu anatendwije chihi kadiki kuva n'joko kuliko malaika, uchinga kwa inema ya Nnungu, Yesu ayeje kuhwa kwajili ya vanu vammalele, vino àpete ukulu na eshima ing'anya ya kubanika na kuhwa kwake.

<sup>10</sup> Nnungu aumbile vitukutuku vyammalele kwajili yake mwene, ànitandola kwida na vavana vohe muukulu wake. Na íninkatapalila kuntenda Yesu kuva Mpohi nkamilifu mwalehu kwa indila ya ibaniki yake uchinga avalodye vavana anevo kuupohi.

<sup>11</sup> Yesu njo avahahûla vanu masambi lavo. Nang'e chalumo na avala vahahûlwa, vammalele nni vana va Atata yumo. Bahi ing'anya ya anelyo, Yesu akáona diho ni kuvachema vanu anevo anung'unuvake,

<sup>12</sup> wahaula kuva, “Nîmbelitung'anya lina lyako kwa anung'unuvangu, nîmbekulombolela mmakojano lavo kwa kuimba.”<sup>†</sup>

<sup>13</sup> Kavila àhaua kuva, “Nîmbelisingila Nnungu.”<sup>‡</sup>  
Na àhaua kavila kuva,

<sup>‡‡</sup> **1:13** Sabuli 110:1, Matayo 22:43-44, Mako 12:36, Luka 20:42-43, Vitendî Mitume 2:34-35  
Sabuli 8:4-6 <sup>†</sup> **2:12** Sabuli 22:22 <sup>‡</sup> **2:13** Isaya 8:17

“Nangu ngùvele apano chalumo na vana va Nnungu vângupèlè.”§

<sup>14</sup> Kwa kuva, vana anevo nni vanu vavele na mmili na myadi, uchocho Yesu nanang'e nkùt'wala hali ya chimunu. Átendile uchocho uchinga kwa indila ya kuhwa kwake, adimange dimongo dya ayula ánavele na dimongo dya kuhwa, yani Ibilisi.

<sup>15</sup> Uchocho, ávahungwile na avala vammalele vachiikála muchi vatumwa mmaisha lavo lammalele ing'anya ya kuyopa kuhwa.

<sup>16</sup> Kwa kuva, nang'e nanga panaidile unavayangata malaika, henga áidile unavayangata vadukulu va Iblahimu.

<sup>17</sup> Bahi ing'anya ya anelyo, Yesu nkulembelewa alilandanye na anung'unuvake kwa kila namuna, uchinga áàve Kuhani wavo Nkulu avèle na chididi na akulupika kwa kuntumikila Nnungu, uchinga ahumye sadaka ya kuvasija vanu masambi.

<sup>18</sup> Kwa kuva mwene ánibanihwa na kulingwa, bahi hambí ànahulula chihi kuvayangata avala valingwa.

### 3

#### *Yesu nni nkulu kumpunda Musa*

<sup>1</sup> Bahi mmakukulupila avangu, mmanu mma Nnungu mukumilána na vammalele vachemwije kulihunde, nkumbukilange Yesu utunnyambukila kuva Ntume na Kuhani Nkulu.

<sup>2</sup> Nang'e ánakulupika kwanga Nnungu, antandwèle kukola madengo lake, malinga Musa chachikulupika kuichunga ing'ande yammalele ya Nnungu, yani vanu va Nnungu.

<sup>3-4</sup> Kwa kuva, kila ing'ande idengwa na munu, henga Nnungu njo adénga kila chinu. Adénga ing'ande ánalembelewa kupata eshima ing'ulu kupunda ing'ande yene. Uchocho, Yesu ánalembelewa kupata eshima ing'ulu namene kumpunda Musa.

<sup>5</sup> Musa ávele chihi ntumishi muing'ande yammalele ya Nnungu na ánakulupika mwalehu. Na utumishi wake wávele nfano wa uhiu wambeuhunukula Nnungu lukoto.

<sup>6</sup> Henga Kilisto ánakulupika, na njo Mwana aimilila ing'ande yanga Nnungu. Na hwetu njo ing'ande aneyo, ikáva tukáyopa kuhweneha kuhwínga muing'ulupa na kuhweneha kulisingila lilolelo lituvenalyo.

#### *Munanonopyange mitima yenu*

<sup>7</sup> Bahi malinga chatangola Umumu Wanaswe kuva,

“Nelo mukàlipilikana lidi Iya Nnungu,

<sup>8</sup> munanonopyange mitima yenu, malinga chivanatendile anyakala venu, muuhiku aula uvachintahuka Nnungu, na kunninga akula kulilanga.

<sup>9</sup> Aneko anyakala venu váníngupima na kungulinga uchinga vandole, Ikánava vánílona lammalele langunatendile muvyaka alubaini.

<sup>10</sup> Bahi ing'anya ya anelyo, nangu nanivavisija vanu va chívelékwà achila, na kutangola kuchidoni,

‘Maduva lammalele mitima ya vanu anevo inahochela, na nanga pavadipapata dindila dyangu.’

<sup>11</sup> Bahi nangu nkwapila kwa kuvisa kuva,

‘Nanga pavambeinjila pachinu pangu pakuyewelega panivatayalishijije!’ ”\*

12 Bahi mmakukulupila avangu, lyongolelange uyopa ànapwawa munu avèle na ntima m'baya ukákulupila mmwenu, ntima ulihapulánya na Nnungu avèle na umi.

13 Henga mukamyane mitima kila liduva lichêmwa nelo, uchinga kunave na munu wa kunonopa ntima ing'anya ya kukumbika na sambu.

14 Kwa kuva, ikáva tùmbehweneha kukulupika mpaka kuntululilo akuno utunkulupila Nnungu malinga chitunkulupidile anepo patandi, bahi tùmbekuva tukumilènè pamo na Kilisto.

15 Malinga Malemba Lanaswe chilahaula kuva, “Nelo mukàlipilikana lidi lya Nnungu, munanonopyange mitima yenu, malinga chivanatendile anyakala venu muuhiku aula uvachintahuka Nnungu.”†

16 Dachi, vanani vapilikène lidi lyanga Nnungu nkuntahuka? Dachi, vakávele avala vammalele vachilôjwa na Musa kuhaloka ku Misili?

17 Dachi, Nnungu ávavisijije vanani kwa vyaka alubaini? Dachi, akánavisijije avala vammalele vanatendile sambu, na mituhi yavo nkutapakala kulilanga?

18 Dachi, nni vanu ntwanu vanavaapilidile Nnungu kuva nanga pavam-beingila pachinu pake pakuyewelega panavatayalishijije? Dachi, vakávele avala vanahitile kumpilikana?

19 Bahi twóna kuva nanga pavanainjidile pachinu anepo pakuyewelega ing'anya nanga pavanakulupidile.

## 4

*Ahadi yanga Nnungu ya kuinjila pachinu pake pakuyewelega ivele chihi nkupwawa*

1 Bahi kwa kuva ahadi ya Nnungu ya kwinjila pachinu pake pakuyewelega ivele chihi nkupwawa, bahi tulyongolele uchinga anapwawe kananga munu yumo mmwenu wa kukoha kwinjila anepo.

2 Kwa kuva, malove lambone layâmba pachinu pake pakuyewelega lànihubiliwa kwetuhwe malinga chilannahubiliwije kwa vanu va kala. Henga malove anelo nanga palanavapele faida yoheyo, kwa kuva, avala vanalapi-likene nanga pavanaikumulidile aila ahadi kwa ing'ulupa.

3 Henga hwetu tukulupidile, tùmbeinjila pachinu pakuyewelega panatam-bulenge Nnungu pachihaula kuva, “Bahi nangu nkwapila kwa kuvisa kuva,

‘Nanga pavambeinjila pachinu pangu pakuyewelega panivatayalishijije.’”\* Nnungu átangwele malove anelo ikánava madengo lake lánimalilika kutandik-ila paumbile chilambo.

4 Kwa kuva, Mmalemba Lanaswe pachinu fulani pánahaula kuyamba liduva lya saba kuva, “Nnungu ániyewelega liduva lya saba, kwa kuva ánimilila madengo lake lammalele.”†

5 Henga malinga chillembwije anepo muha, Nnungu àhawile kuva, “Nanga pavambeinjila pachinu pangu pakuyewelega panivatayalishijije.”

6 Bahi aneyo ahadi ya kuinjila pachinu anepo ivele chihi nkupwawa, henga avala vánavele vatandi kuhubiliwa malove anelo lambone nanga pavanain-jidile ing'anya nanga pavanampilikene Nnungu.

7 Bahi ing'anya ya anelyo, bada ya kupita myaka yohe Nnungu nkuvika liduva linji lichêmwâ “Nelo.” Átendile uchocho patangwele Mmalemba Lanaswe kuyamba liduva anelyo kupitila Daudi, malinga chingulongoledile kulemba kuva,

“Nelo mukâlipilikana lidi lya Nnungu, munanonopyange mitima yenu.”<sup>‡</sup>

8 Kwikavele Yoshuwa wavahwikiha vanu pachinu pakuyewelega, Nnungu akânatangolele kavila kuyamba liduva linji lya kuyewelega.

9 Bahi mayewelega lavatayalishijje Nnungu vanu vake lèvele chihi nkupwawa.

10 Kwa kuva, avala vayewelêla mmayewelega lavatayalishijje Nnungu, vânyewelega kwa kuva vânimâlila madengo lavo apano pachilambo, malinga Nnungu chanayeweledile pamalidile kukola madengo lake.

11 Bahi tutumbame kuinjila pachinu anepo pakuyewelega, uchinga anapwawe munu woheyo muhwetu ambehîta kupilikana na kukoha kuinjila, malinga chivanatendile avala vanantahwike Nnungu akula kulilanga.

12 Kwa kuva, Lilove lya Nnungu livele na umi na dimongo, na linakola kupunda upanga ukola akuno na akuno. Na linapulung'anya mpaka kuhapulanya isungu na ntima wa munu, na kuhapulanya mawangwa na unjinji, na kuhunukula makudungilo na mawaso la munu.

13 Nanga chinu chohecho chipihike pameho panga Nnungu, henga vitukutuku vyammalele vînihunukuliwa na vivele chihi mwandu pameho panga Nnungu utumbennyumija isabu ya matendo letu.

### *Yesu njo Kuhani Nkulu*

14 Bahi kwa kuva tûvele na Kuhani Nkulu kupunda vammalele, ainjidile mpaka kulihunde, yani Yesu Mwana wanga Nnungu, bahi tuikamulihe saana ing'ulupa yetu ituiyambukila.

15 Kuhani wetu Nkulu utuvenawe ânahulula kutuvikila chididi ing'anya ya idabadangi yetu. Kwa kuva, nanang'e âningwa kwa kila namuna muchi hwetu, henga nanga panatendile sambi.

16 Bahi ing'anya ya anelyo, tuchihengelekele chiteng'u changa Nnungu cha Ufalume bila kuyopa, pachinu pavajalila vanu inema, uchinga apate kutuvikila chididi na kutujalila inema ya kutuyangata muuhiku wa idabadangi yetu.

## 5

1 Kila Kuhani Nkulu atandolwejje muvanu, ânavikwa uchinga antumikile Nnungu kwajili ya vanu. Nang'e ânhumija Nnungu dinujo na sadaka kwajili ya kusamehewa masambi lavo.

2 Kwa kuva mwene ânadidimanga, bahi ânahulula kuvapililila avala vâhochedile na avala vakâmaite chinu.

3 Na kwa kuva mwene ânadidimanga, âlembelewa ahumye sadaka, akee chihi kwajili ya vanu ila pamo na masambi lake mwene.

4 Nanga munu aling'a mwene eshima aino ya kuva Kuhani Nkulu. Henga kila munu âtandolwa na Nnungu malinga chanatandolwejje Haluni.

5 Uchocho, Yesu Kilisto nanang'e nanga panaling'ile mwene ukulu wa kuva Kuhani Nkulu, henga Nnungu njo annyaulidile kuva, “Wako ni Mwanangu,

nangu nelo ngûjukile kuva Atatako.”\*

<sup>6</sup> Nnungu ànitangola kavila pachinu panji Mmalemba kuva, “Wako nni Kuhani ukee na ntululilo, malinga mwavelelee Melikisedeki.”†

<sup>7</sup> Yesu panavele apano pachilambo, ánikuta chitangelo na mihodi wanyuwa na kumpembeja Nnungu ahulûla kumpoha mukuhwa. Yesu ánipilikanwa na Nnungu ing’anya ya kumweshimu na kumpilikana Nnungu.

<sup>8</sup> Ikánava Yesu ávele Mwana wanga Nnungu, henga ánilihunda kupilikana kupitila kubanika kwake.

<sup>9</sup> Na kwa indila aneyo, Nnungu nkuntenda Yesu kuva nkamilifu, nkuva chitandikilo cha upohi ukee na ntululilo kwa avala vampilikána.

<sup>10</sup> Bahi Nnungu nkummika Yesu kuva Kuhani Nkulu, malinga mwavelelee Melikisedeki.

### *Kuleka kunkulupila Kilisto*

<sup>11</sup> Bahi tûvele na malove lohe la kutangola kuyamba chinu achino, henga inikamajanga kunnyaulilanga ing’anya mùvele na makutu laidôpa.

<sup>12</sup> Nni muhiu kuva, muuhiku auno mwenu múlembelwa mùùve mmakuhunda, henga bado mùlembelwa chihi muhundwe, tena mahundo matandi-matandi la lilove lya Nnungu. Mwenu múlembelwa muliswe chakulya chinonôpa, henga bado mùlembelwa chihi muyong’ejwe mavele.

<sup>13</sup> Kwa kuva, kila munu aikâla kwa kuyong’ejwa chihi mavele akâhulula kulamala mahundo la haki, kwa kuva, nang’e ávele muchi nkanunu.

<sup>14</sup> Henga chakulya chinonôpa ni kwajili ya vanu vakulumwîke, vajevelejije ding’ano dyavo kulamala lalida lambone na lalida lahakalenge.

## 6

<sup>1</sup> Bahi ing’anya ya anelyo, tûlembelwa tunauyileuyile mahundo matandi-matandi la chikanunu lamwâmba Kilisto, henga tuhwenehe muyo kwa kulihunda mahundo la chikulungwa. Tunahwenehe chihi kudenga kavila nsingi wa mahundo layâmba kulaleka matendo lahakalenge, na kuyamba kunkulupila Nnungu,

<sup>2</sup> na mahundo layâmba ubatiso, na kuvayuwila vanu kwa kuvavikila makono, na kufufulwa kwa vanu vahwîle, na hukumu ya asabu ikee na ntululilo.

<sup>3</sup> Nnungu akâtamwa tuchituhwenehe kukulumuka mmahundo anelo la chikulungwa.

<sup>4</sup> Kwa kuva, vanu vakâlangajijwa uhiu wa Nnungu na kuyeja inujo ya kulihunde, na kukumilana na Umumu Wanaswe,

<sup>5</sup> na kuyeja uwambone wa lilove lya Nnungu, na dimongo dya chilambo chiîda,

<sup>6</sup> koka nkuileka ing’ulupa yavo, ikâhululika kuvapindikulanya kavila uchinga vapate kulaleka mâsambi lavo na kunnaukila kavila Nnungu. Kwa kuva, vâmmamba Mwana wa Nnungu kavila munsalaba na kuntaya dihoni muyo mwa vanu.

<sup>7</sup> Ulongo ûnywa imbula myanda yohe na kumeja vilyo vivêle na faida kwa nkûlima, Nnungu ànaubaliki ulongo anewo.

<sup>8</sup> Henga ulongo anewo ukâmeja diheya na mbigili, bahi ukávele na faida yoheyo kwa nkûlima, na ûvele pepi kulaniwa nawi Nnungu, na ntululilo wake nni kuyochwa chihi moto.

† 5:6 Sabuli 110:4

<sup>9</sup> Mmakukulupila avetu, ikànavá tùtangola uchocho, hwetu tukávele na lipamba kumwamba mwenu, akuno utumala kuva mùtenda lambone kupa-patana na upohi wenu.

<sup>10</sup> Kwa kuva, Nnungu àtenda haki. Nang'e akambelualila madengo lenu na itamwi yenu imuilangujije kwanga nang'e kwa kuvahudumila vanu vake na chimuhweneha kuvahudumila.

<sup>11</sup> Henga tùnalembela namene kila munu mmwenu ahwenehe kutumbama mpaka kuntululilo, uchinga àlalá lamulolela lapate kutimiswa.

<sup>12</sup> Hwetu tukátamwa mwenu mùùve mmalemwa, henga muvayeje avala vapwechêla àlalá laahidite Nnungu kupitila ing'ulupa yavo na ipililidi yavo.

### *Ahadi ya Nnungu nni ya kulisingila*

<sup>13</sup> Nnungu panamuahidite Iblahimu, ániapila kwa lina lyake mwene, kwa kuva, nanga munu yunji nkulu kumpunda Nnungu wakanantambulenge lina lyake.

<sup>14</sup> Nnungu átangwele kuva, “Muhiu nimbekubaliki namene na nimbeltenda lukolo lwako lùùve na vanu vohe.”\*

<sup>15</sup> Anepo Iblahimu nkupililila akuno walindilila, bahi nkulapwechela àlalá lanaahidiwije na Nnungu.

<sup>16</sup> Kwa kuva, vanu pavaapila, vâapila kwa lina lya munu nkulu kuvapunda vene, na iapidi aneyo ìmaiha achila chitongolewîje kuva nni uhiu, na ìmalila matahukano lammalele.

<sup>17</sup> Nnungu nanang'e álembedile avamaihije avala vavaahidite kuva makudungilo lake lakápindikuka, bahi nkwapila.

<sup>18</sup> Na Nnungu nanga pahulula kulambila. Bahi hwetu tuntukutidile tùnakamywa mitima na kukamuliha kwa dimongo lilolelo alila lituvikiwije, ing'anya ahadi dyake na iapidi yake vikáhululika kupindikuka.

<sup>19</sup> Lilolelo alino litutenda tùùve na uhakika na usalama mmitima yetu malinga naanga chiiimija meli. Yesu ajukile kuva lilolelo lyetu ànipita palipanizia na kwinjila Pachinu Panaswe Namene.

<sup>20</sup> Yesu mwene ánilongolela kuinjila anepo kwajili yetu na àjukile kuva Kuhani Nkulu akávele na ntululilo malinga mwavelelee Melikisedeki.

## 7

### *Kuhani Melikisedeki*

<sup>1</sup> Aneyo Melikisedeki ávele nfalume wa imanga ya Salemu, na kuhani wa Nnungu Nkulu. Iblahimu pachiuya kuhaloka kuing'ondo aneko kwanavawalele vafalume ncheche, Melikisedeki ákojene na Iblahimu, Melikisedeki nkum'baliki Iblahimu.

<sup>2</sup> Anepo Iblahimu nanang'e nkumwing'a asilimiya kumi ya vitukutuku vyammalele vyanavenavyo. Mana la Melikisedeki nni, “nfalume wa haki,” nanang'e ávele nfalume wa Salemu, na nfalume wa Salemu mana lake, “nfalume wa amani.”

<sup>3</sup> Wala nanga habali dilembwîje dinnyâmba atatake Melikisedeki wala anyokwe wala malina la anakuluvake. Na kuyamba habali dya kuveleleka kwake na kuhwa kwake nanga padimaikana. Nang'e àlandana na Mwana wa Nnungu, kwa kuva, nang'e nni kuhani akávele na ntululilo.

\* 6:14 Ntandiliko 22:17

<sup>4</sup> Bahi nnolange munu aneyo chanavele nkulu. Ata anakulwetu Iblahimu ánimwing'a asilimiya kumi ya vitukutuku vyammalele vyanatwete litwala kuing'ondo.

<sup>5</sup> Na vanu vahalôka nnukolo lwanga Lawi, vanu vapwechêla madengo la chikuhani, vânilajwa na Sheliya yanga Musa kutwala asilimiya kumi ya vitukutuku kuhaloka kwa Vaisilaeli avao, ikánava vanang'o nni vadukulu va Iblahimu.

<sup>6</sup> Melikisedeki akáchihaloka nnukolo lwanga Lawi, henga ánitwala asilimiya kumi ya vitukutuku kuhaloka kwa Iblahimu. Pamo na anelyo, Melikisedeki ánim'baliki Iblahimu anaahidiwije na Nnungu.

<sup>7</sup> Nni muhiu kuva ayula abalikiwa nni n'joko kumpunda ayula abaliki.

<sup>8</sup> Na makuhani vatwála asilimiya kumi ya vitukutuku nni vanu vâhwa, henga Melikisedeki anatwete asilimiya kumi áhauлика kuva nang'e akáhwa.

<sup>9</sup> Vanu va lukolo lwa Lawi njo vatwála asilimiya kumi. Bahi túnahulula kutangola kuva, ata Lawi mwene ánimwing'a Melikisedeki asilimiya kumi ya dimali dyake kupitila kwa Iblahimu.

<sup>10</sup> Kwa kuva, Melikisedeki panakojene na Iblahimu, Lawi ávele chihi mummili mwa Iblahimu, anakuluwe.

### *Íembelewa aide kuhani yunji*

<sup>11</sup> Sheliya ya Musa ínahumijwe kwa Vaisilaeli ílingila namene utumishi wa ukuhani wa Valawi. Bahi ikáchiva ukamilifu wa vanu va Nnungu upatikênè kwa indila ya utumishi wa ukuhani wa lukolo lwa Lawi, pakanalembewe kavila kwida kuhani yunji avêle mwavelelee Melikisedeki, na akee aula ukuhani wa Haluni.

<sup>12</sup> Kwa kuva, ukuhani paupindikuka, Sheliya na inang'o ílembewe ipindikuke.

<sup>13</sup> Na Nang'olo wetu ulannyamba malove alano ávele chihi munu wa litawa linji, na wala nanga munu kananga yumo wa nnitawa lyake alingîle kukola madengo la chikuhani pachitala cha kuhumija sadaka.

<sup>14</sup> Kwa kuva, ímaikana kuva Nang'olo wetu áhaleke nnitawa lya Yuda, na kuyamba litawa anelyo Musa nanga panatangwele chinu chohecho kuyamba habali ya ukuhani.

<sup>15</sup> Na anelo lammalele làvele chihi mwandu, kwa kuva, kuhani yunji avêle mwavelelee Melikisedeki ániida.

<sup>16</sup> Kuhani ayuno nanga pajuhijwe kuva kuhani kupapatana na amuli iyâmba litawa lyake, henga kupapatana na dimongo dya umi wake ukee na ntululilo.

<sup>17</sup> Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaua kuva, "Wako nni kuhani ukee na ntululilo, malinga mwavelelee Melikisedeki."\*

<sup>18</sup> Bahi amuli aneyo ya machedo ínipukutwa, kwa kuva, ikánavele na dimongo wala faida ya kutosha.

<sup>19</sup> Kwa kuva, Sheliya yanga Musa nanga painahulwile kuida na ukamilifu. Henga vino líidile lilolelo lyambone namene, na kwa kupitila lilolelo anelyo túnahulula kunyenyelekela Nnungu.

<sup>20</sup> Pamo na anelo, Yesu akanajuhijwe kuva kuhani bila Nnungu kwapila. Na makuhani vanji va litawa lya Lawi vânikwa mmadengo anelo bila Nnungu kwapila.

<sup>21</sup> Henga Yesu ájuhijwe kuva kuhani kupitila kwapila, apala Nnungu panannyauidile Yesu kuva,

\* 7:17 Sabuli 110:4



“Nang'olo àniapila, na wala nanga pambepindikulanya makudungilo lake, 'Wako nni kuhani ukee na ntululilo.'”<sup>†</sup>

<sup>22</sup> Bahi ing'anya ya iapidi aneyo, Yesu njo ahululíha kupwawa kwa lilailano alino lyambone namene kupunda lilailano lya kala.

<sup>23</sup> Kwa kuva vanu vànahwa, bahi pàpitile makuhani vohe kuhaloka nnitawa lya Lawi. Bahi ing'anya ya kuhwa, nanga pavanahulwile kuhweneha na madengo lavo.

<sup>24</sup> Henga kwa kuva Yesu àvele na umi ukee na ntululilo, bahi ukuhani wake naunang'o ukee na ntululilo.

<sup>25</sup> Bahi nang'e ànahulula kuvapoha avala vamwidíla Nnungu kupitila nang'e, kwa kuva, nang'e àvele na umi ukee na ntululilo uchinga avayuwile vanu aneyo kwa Nnungu.

<sup>26</sup> Bahi Yesu njo Kuhani Nkulu afâla kwajili yetu, kwa kuva, nang'e nni wanaswe na akávele na likosa wala lidolidoli lya uhakwa na Nnungu àninnyapulanya na vakútenda masambi kwa kunnyanyula muha namene kulihunde.

<sup>27</sup> Nang'e wala nanga palembelewa kuhumya sadaka kila liduva malinga Makuhani vanji Vakulu chivatenda. Vanang'o vátandilika kuhumya sadaka kwajili ya sambi dyavo vene, koka nkuhumya sadaka kwajili ya sambi dya vanu vanji. Henga nang'e áhumije chihi sadaka mwanda umo bahi kwajili ya vanu vammalele, apala palihumije mwene kuhwa.

<sup>28</sup> Sheliya yanga Musa ívatandola vanu vakákamilike kuva Makuhani Vakulu, henga iapidi yanga Nnungu inatendeke Sheliya ipwawíjè, íntandwele Mwanawe kuva Kuhani Nkulu, nkamilifu vyaka na vyaka.

## 8

### *Yesu Kuhani wetu Nkulu*

<sup>1</sup> Habali ya muhimu kupunda dyammalele ditutangolela nni aino, hwetu tũvele na Kuhani Nkulu aikála m'wali wa kunkono wa chiteng'u cha chifalume cha Nnungu Avéle na Ukulu, aneko kulihunde.

<sup>2</sup> Aneko nang'e njo Kuhani Nkulu atumika Pachinu Panaswe, yani Mun'gongwe uhiu wa Nnungu udengwíjwe na Nang'olo Nnungu mwene, na akee vanu.

<sup>3</sup> Kila Kuhani Nkulu ànatandolwa uchinga akole madengo la kunnyumija Nnungu dinujo na sadaka. Bahi kupapatana na aneyo, Kuhani wetu Nkulu Kilisto ànilembelewa àave na chinu cha kuhumya.

<sup>4</sup> Kwikavele Kilisto wava apano pachilambo, akánave kuhani, kwa kuva tayali pàvele makuhani vanji vahũmya sadaka kupapatana na malaijo la Sheliya ya Musa.

<sup>5</sup> Na pachinu pavatumikila makuhani nni nfano chihi na chimbwehedi cha apala pavéle kulihunde. Kwa kuva, Musa panavele pepi kuu-denga aula N'gongwe wa Nnungu, Nnungu ányaulidile kuchidoni, “Loleha saana uchinga udenge kila chinu kupapatana na nfano unikulangujije kulichinga.”\*

<sup>6</sup> Henga hambi Yesu àpewije utumishi wambone namene kupunda wa avala makuhani. Uchocho, lilailano lyajukile Yesu kuva mpatanishi nni lyambone namene kupunda alila lya kala, ing'anya lilailano lyahambi liimila munsingi wa ahadi dya Nnungu dyambone namene kupunda adila dya kala.

<sup>7</sup> Kwa kuva, ikàchiva lilailano lya kala ulikamilika mwalehu, likánalembewe lilailano linji.

<sup>8</sup> Henga Nang'olo Nnungu ánilona makosa kwa vanu vake, nkutangola kuchidoni,

“Mmaduva laída nìmbetenda lilailano lyahambi na vanu va Isilaeli na vanu va Yuda.

<sup>9</sup> Lilailano alino likambelandana na lilailano linnatendile na anyakala vao, muuhiku aula unnavakamwile nkono na kuvaua nchilambo cha Misili.

Kwa kuva, nanga pavanalikamwile lilailano lyangu, nangu nkuvaleka.

<sup>10</sup> Hambu alino nni lilailano linimbelitenda na vanu va Isilaeli mmaduva laída,

nìmbedivika Sheliya dyangu n'ding'ano dyavo na kudilemba mmitima yavo.

Nangu nìmbekuva Nnungu wavo, na vanang'o vàmbekuva vanu vangu.

<sup>11</sup> Nanga munu ambennyúnda Mwisilaeli nnyake, au kunnyaulila nnangawake kuva, ‘Mmale Nang'olo.’

Kwa kuva, vanu vammalele vàmbugumala, kutandikila n'joko mpaka nku-lungwa.

<sup>12</sup> Kwa kuva, nìmbevasamehe lahakalenge lavatendile,

na masambi lavo nikambelakumbukila kavila.”†

<sup>13</sup> Nnungu palichemile lilailano alino kuva lyahambi, àlitendile alila litandi kuva lya kala, na chinu chohecho chikàáva chakala na kuhuchulika chiíva pepi na kuwalawala.

## 9

### *Mihambo ya lilailano lya kala na mapungufu lake*

<sup>1</sup> Bahi lilailano litandi lyanatendile Nnungu na Vaisilaeli lyávele na malaijo lake la ibada na pachinu pake panaswe pakumwabudila Nnungu, apano pachilambo.

<sup>2</sup> Údengwije N'gongwe wa Nnungu, na mun'gongwe anewo wávele na vyumba vivili. Nchumba chitandi mwávele na chipanda cha kuvikila vibatali na meza na mikate ihumíjwe sadaka kwa Nnungu ínavele muha meza. Na chumba anecho chíchemwa, Pachinu Panaswe. <sup>3</sup> Na pávele na lipanzia, na kunyuma lipanzia anelyo kúvele na chumba chinji chichichemwa, Pachinu Panaswe Namene.

<sup>4</sup> Nchumba anecho múvele chitala cha zahabu cha kututumija ubani pamo na lisanduku lya lilailano. Na Lisanduku anelyo lípakwije zahabu mipata yammalele, na nkati mwake múvele na chilongo cha zahabu chinavele na chakulya chichichemwa “Mana.” Na nnisanduku anelyo múvele na isimbo ya Haluni inahipwike mahamba pamo na vibao vivili vya mayanga vinalem-bwije Amuli Kumi dya lilailano lya kala.

<sup>5</sup> Pachanya lisanduku anelyo pávele na disanamu dimbili dya viumbe vya kulihunde vivèle na dimapa, vilangúja ukulu wanga Nnungu, na dimapa anedyo díhinike pachinu pakusamehewa masambi. Henga vino tukambehu-lu kuhaulaha mwalehu mambo anelo lammalele.

<sup>6</sup> Bahi uvila nni chivinapangwije vitukutuku aneyo vyammalele. Anepo makuhani nkuva uvainjila kila líduva nchumba chitandi uchinga vatumike kupapatana na madengo lavo la ibada.

<sup>7</sup> Henga chumba cha vili áinjila chihi Kuhani Nkulu weka, nanang'e áinjila chihi mwanda umo kwa mwaka. Na anemwo ányumija Nnungu sadaka ya

myadi kwajili ya masambi lake na kwajili ya masambi lavatendile vanu bila kumala.

<sup>8</sup> Kupapatana na mambo anelo, Umumu Wanaswe álanguja kuva, muuhiku aula wammalele paunapwawije aula N'gongwe ntandi wa Nnungu, indila ya kuinjilila Pachinu Panaswe Namene yávele ikàambimaikana.

<sup>9</sup> Na anewo wávele nfano kwajili ya uhiku wa vino, nfano ulangúja kuva dinujo na sadaka dichihumywa kwanga Nnungu dikáchihulula kuvausija vanu vamwabúdu Nnungu hukumu ya mmitima yavo.

<sup>10</sup> Kwa kuva, anelo lammalele lálanda chihi vyakulya na vikimbilo na malaijo la kukalava medi. Na malaijo anelo la chimmili lákamulwije chihi mpaka pautimidile uhiku aula Nnungu watendile kila chinu kuva chahambi.

*Yesu áhumije sadaka itimidile*

<sup>11</sup> Henga vino Kilisto ájukile kuva Kuhani Nkulu wa mambo lambone lapwawije vino. Nang'e áinjidile Mun'gongwe nkulu na ukamilike. N'gongwe anewo ukádengwije na makono la vanu, yani akee N'gongwe wa nchilambo achino.

<sup>12</sup> Nang'e áinjidile chihi mwanda umo Pachinu Panaswe Namene. Na akanapelekejije anemwo sadaka ya myadi ya ambudi na ang'ombe, henga ápelekejije myadi yake mwene, na kwa indila aneyo nkutukombola vyaka na vyaka.

<sup>13</sup> Nnilailano lya kala vanu váchivalangiwa kuva vakáhahwike pameho panga Nnungu kupapatana na malaijo la dini, váhahulwa uhakwa wavo wa chimmili kwa kunyunyijwa myadi ya ambudi na ang'ombe anamilume na liu lya ung'ombe apijjwe mmoto.

<sup>14</sup> Bahi ikáva uchocho, myadi ya Kilisto imbekuva na dimongo ding'ulu dya kutuhahula! Kwa dimongo dya Umumu Wanaswe akávele na ntululilo, Kilisto ánilihumya mwene kwanga Nnungu kuva sadaka yambone ikee na chilema. Na myadi yake imbehweneha kuhahula mitima yetu ihukumika kuhalokana na vitendo vyetu vítulòjà kukuhwa. Ìmbetuhahula uchinga tunumikile Nnungu Mumi.

<sup>15</sup> Bahi ing'anya ya anelyo, Kilisto njo mpatanishi wa lilailano lyahambi. Na kupitila kuhwa kwake ánivakombola vanu kuhaloka mmakosa lavo lavanatendile mmahiku la alila lilailano lya kala, uchinga avala vachemwije na Nnungu vapate kupwechela mapala lakávele na ntululilo lavaahidite.

<sup>16</sup> Na kwamba mambo layámba malaijo la mapala, lasima imaikane kuva ayula alaijje ànihila koka layavanywe saana.

<sup>17</sup> Kwa kuva, malaijo anelo lakátendeka mpaka mwene alaijje ahile, kwa kuva malaijo la kuyavanya mapala lakávele na mana ikáva alaijje àvechinkulama.

<sup>18</sup> Njo mana ata alila lilailano lya kala nanga palinatendeki bila ya kumwadilika kwa myadi.

<sup>19</sup> Kwa kuva, Musa payanjajije amuli dyammalele kwa vanu vammalele, anepo nkutwala myadi ya ndama nkukundanya na medi, nkumyaya nchitabu cha Sheliya na kuvamyaila vanu vammalele kwa kutumila maleha lanahuvi na dinavi dya nnandi wa isopo.

<sup>20</sup> Musa nkuvahaulila vanu kuchidoni, "Aino njo myadi ya lilailano limuamuliwije na Nnungu mulipilikane."

<sup>21</sup> Uchocho, Musa nkuumyaila myadi N'gongwe wa Nnungu pamo na vyombo vyammalele vya ibada.

<sup>22</sup> Kupapatana na Sheliya, vitukutuku vyammalele vihahulwa kwa myadi, na masambi nalanang'o lakáhululika kusamehewa bila kumwadila myadi.

<sup>23</sup> Vitukutuku anevyo nni nfano chihi wa vitukutuku vihiu vya kulihunde, bahi yávele lasima vihahulwe kwa indila aneyo. Henga vitukutuku vihiu vya kulihunde vilembelewa vihahulwe kwa sadaka yambone namene.

<sup>24</sup> Kwa kuva, Kilisto nanga panainjidile Pachinu Panaswe padengwíjwe na vanu, yani pachinu pa nfano chihi wa apala pahiu. Henga nang'e áinjidile kwene kulihunde, pachinu páimilà vino pameho panga Nnungu kwajili yetu.

<sup>25</sup> Kuhani Nkulu wa Vayahudi áinjila Pachinu Panaswe Namene kila mwaka, akuno wanyakula myadi ikávele yake mwene. Henga Kilisto nanga panainjidile anemwo uchinga alihumye mwene kuva sadaka kwa myanda yohe.

<sup>26</sup> Ikáchiva uchocho, akanilembelewa kubanihwa myanda yohe kutandikila pachiumbwiye chilambo. Henga vino, mmaduva alano la ntululilo, nang'e ániida mwanda umo uchinga avasamehe vanu masambi kwa indila ya kulihumya mwene sadaka.

<sup>27</sup> Kila munu ápangiwiye chihi kuhwa mwanda umo bahi, na bada ya kuhwa Nnungu ánannyukumu.

<sup>28</sup> Uchocho, Kilisto nanang'e álihumiye chihi mwanda umo uchinga avausije vanu vohe masambi lavo. Na nang'e ámbeuya kavila unavapoha avala vannindilila, akee unavausija kavila masambi.

## 10

<sup>1</sup> Sheliya ya Musa ni nfano chihi wa mambo lambone láida, wala akee uhiu wa mambo lene. Bahi ing'anya ya anelyo, kupitila sadaka dihúmywa myanda yohe kila mwaka, Sheliya ikáhulula kananga kadiki kuvatenda vanu vamwabúdu Nnungu kuva vakamilifu pameho pa Nnungu.

<sup>2</sup> Ikáchiva sadaka anedyo udihulula kuvatenda vanu kuva vakamilifu, sadaka dikánahwenehe kuhumywa kavila. Kwa kuva, anevo vanu vamwabúdu Nnungu vakávele vahahuliwíjwè chihi mwanda umo, na mitima yavo ikánavahukumu kavila kuva vávele na masambi.

<sup>3</sup> Henga kupitila sadaka anedyo, vanu vákumbuswa masambi lavo kila mwaka,

<sup>4</sup> kwa kuva, myadi ya ang'ombe na ya ambudi ikáhulula kuvausija vanu masambi.

<sup>5</sup> Njo mana Kilisto paidile pachilambo ányaulidile Nnungu kuchidoni, "Wako ukanatamwiye sadaka wala dinujo, henga únguumbilidile mmili.

<sup>6</sup> Wako nanga punakatapaliwiye na sadaka dya kupija vanyama wala sadaka dya kusamehewa masambi."\*

<sup>7</sup> Anepo Kilisto nkutangola kavila kuva,

"Lola, nangu ngúvele apano, ngúidile unatenda àlalá lulalembela wako, malinga chíilembwiye Mmalemba Lanaswe kungwamba nangu."

<sup>8</sup> Kilisto ánilongolela kutangola kuva, "Wako wala nanga paunatamwiye na wala nanga paunakatapaliwiye sadaka na dinujo, wala sadaka dya kupija mmoto wala sadaka dya kusamehewa masambi." Átangwele uchocho ikánava sadaka anedyo dyammalele dihúmywa kupapatana na malaijo ya Sheliya.

\* 10:6 Sabuli 40:6-8

9 Anepo Kilisto nkuchidoni, “Lola, nangu ngùvele apano, ngùidile unatenda àlálá lulembêla wako.” Bahi Nnungu ániliusa lilailano lya kala uchinga alitende lilailano lyahambi.

10 Kwa kuva, Nnungu álembedile atuhahule masambi kupitila mmili wa Yesu Kilisto wauhumiye sadaka mwanda umo bahi, nkutosa.

11 Kila kuhani maduva lammalele ànaimila kwa kutenda madengo lake la ibada na kuhumya sadaka dya namuna imo myanda yohe, sadaka dikáhulula kananga kadiki kuusa masambi.

12 Henga Kilisto, nang'e áhumije chihi sadaka imo bahi, ifála vyaka na vyaka kwajili ya kusamehewa masambi. Na pamalidile kutenda uchocho, nkukala mumamulaka, m'bali wa kunkono wa Nnungu.

13 Na aneko vino àvenkulindilila mpaka amongo vake vammalele pavambekikwa pahi madodo lake.

14 Kwa kuva, kupitila sadaka imo yahumiye, àvatendile vanu avala vávahahùlà kuva vakamilifu vyaka na vyaka.

15 Na Umumu Wanaswe nanang'e ànatumaiha mambo anelo, kwa kuva, Nang'olo Nnungu àhaura kuchidoni,

16 “Alino njo lilailano linimbetendanavo mmaduva laida.

Nimbedivika Sheliya dyangu mmitima yavo na kudilemba n'ding'ano dyavo.”†

17 Anepo nkutangola kavila kuchidoni, “Nikambekumbukila kavila masambi lavo,

na vitendo vyavo vihakalenge nikambevikumbukila.”‡

18 Bahi ikàva masambi lànisamehewa, ikálembelewa kavila kuhumya sadaka kwajili ya kusamehewa masambi.

### *Tunnyengelekele Nnungu*

19 Bahi mmakukulupila avangu, hwetu tukee na ing'anya ya kuyopa kuinjila Pachinu Panaswe Namene kwa myadi ya Yesu.

20 Malinga Kuhani Nkulu chachiinjila Pachinu Panaswe Namene kupitila palipanzya, uchocho Yesu nanang'e àtwing'ile indila yahambi ya umi ya kuinjila Pachinu Panaswe Namene pa uhiu, kupitila kuhwa kwake mwene.

21 Kwa kuva, hwetu tüvele na Kuhani Nkulu aimilila ing'ande yammalele ya Nnungu,

22 bahi tummwenele Nnungu kwa ntima wa kukulupika na ing'ulupa itimidile. Kwa kuva, mitima yetu ìnihahulwa na tukáhukumika mmitima yetu, na miili yetu ìnihahulwa kwa medi lahahwike.

23 Bahi tukalehe kukamuliha bila kudumbadumba lilolelo alila lituyambukidile, kwa kuva, Nnungu atupéle ahadi nni wa kukulupilika.

24 Tukumbukilane tuvene kwa tuvene na kuhimijana kutamwana na kutenda lambone.

25 Bahi tunaleke kukojana pamo malinga vanu vanji chivaleka. Henga tüembelewa tudumane na kahalija namene kuhimijana, kupapatana na namuna chitwona kuvandika kwa liduva lyambeida Nang'olo Yesu.

26 Kwa kuva, tukàhweneha kutenda sambi namadi akuno tuumaitè uhiu, nanga sadaka inji ihulùla kutuusija masambi letu kavila.

27 Henga anepo chiisalidile nni kuilindilila kwa kuyopa hukumu ya Nnungu ya moto utumulúka namene, umbevapíja vanu vantahúka Nnungu.

† 10:16 Yelemiya 31:33    ‡ 10:17 Yelemiya 31:34

28 Munu woheyo áchiitahuka Sheliya ya Musa, á nawalalwa bila chididi, ukáp wawa ushahidi wa vanu vavili au vatatu.

29 Bahi ikáva uchocho, imbekuva dachi kwa munu ayula anahahuliwije na myadi ya Mwana wa Nnugu koka nkunsalau Mwana wa Nnugu na kuivalangila myadi aneyo ya lilailano lya Nnugu kuva ikee mana na kunsalau Umumu wa Inema wa Nnugu? Munu aneyo àmbelembelewa apate asabu ing'ulu namene kumpunda ayula aitahwíke Sheliya ya Musa.

30 Kwa kuva, tùnimmala ayula ahawíle kuva, “Kupindikula nni kwang'une, nangu njo nimbepindikúla.”§ Na ihaulika kavila kuva, “Nang'olo àmbevahukumu vanu vake.”\*\*

31 Nni chinu cha kuyoha namene kumatokela mmakono la hukumu ya Nnugu avéle na umi!

32 Bahi himukilanga mambo àlalá lananhumidile mwenu apala patandi pamunatandilike kunkulupila Kilsto, mwenu mwanibanihwa namene, henga mwanipililila.

33 Myanda inji mwatongolewije malove lahakalenge na kubanihwa paumbele vanu, na mwanda unji mwanikubali ata kulundana na avala vachitendéwa uchocho.

34 Mwenu mwanivavikila chididi vanu vahungwíje mmalungu, na múnikubali kwa khangalala kupokonyolwa dimali dyenu, kwa kuva, múnimala kuva mùvele na dimali dyambone namene na dya kudumu aneko kulihunde.

35 Bahi munaleke kuva na ntima wa kuhwinga, kwa kuva, uchiumpelekejijange inujo ing'ulu.

36 Mùlembelwa mupililile uchinga mulatende àlalá lalalembela Nnugu, na kwa kutenda uchocho, muchimupwechele achila chaahidite Nnugu.

37 Kwa kuva, malinga Malemba alano Lanaswe chilahaula kuva,

“Úsalidile chihi uhiku kadiki namene,

na ayula alembeléwa kwida,

àmbeida na wala akambetima.

38 Henga vanu vangu vambone pameho pangu, vàmbekuva na umi kupitila ing'ulupa.

Henga vakásuwa-suwa,

ntima wangu ukambevahangalalila.”††

39 Henga hwetu tukávele nnikuwa lya vanu anevo vasuwa-súwa na kuyahika, ila hwetu nni tuvanu tuvéle nnikuwa lya vanu vavéle na ing'ulupa na vapôhwa.

## 11

### *Ing'ulupa*

1 Bahi ing'ulupa nni kuva na uhakika wa kupwechela àlalá latulalolela, nni kulakulupila mwalehu àlalá latukalona.

2 Kwa kuva, Nnugu ánvamaiha anyakala vetu kuva nni vambone pameho pake, ing'anya ya ing'ulupa yavo.

3 Kwa kupitila ing'ulupa, tùnimala kuva, vitukutuku vyonekâna víumbwije na àlalá lakáonekana, kwa kuva, tünakulupila kuva chilambo chíniumbwa kupitila malove la Nnugu.

<sup>4</sup> Kwa kupitila ing'ulupa, Habilu ányumijije Nnungu sadaka yambone namene kupunda aila ya Kaini. Na kupitila ing'ulupa yake ánimaihwa na Nnungu kuva wambone pameho pake, kwa kuva, Nnungu mwene ánidikubali sadaka dyake. Ikánava Habilu ànihwa, henga àvechinkutangola na hwetu mpaka vino kupitila nfanu wa ing'ulupa yake.

<sup>5</sup> Kwa kupitila ing'ulupa, Henoko ánitwaliwa nawi Nnungu, kuuka pachilambo apano bila kuhwa. Na nang'e nanga panaonekene kavila ing'anya átwaliwijwe na Nnungu kuhwena kulihunde. Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaua kuva, Henoko kabla akánambitwaliwa nawi Nnungu, Nnungu ánimaiha kuva ànikatapaliwa nawe.

<sup>6</sup> Bahi bila ing'ulupa, ikáhululika kunkatapalila Nnungu. Kwa kuva, munu ammwenêla Nnungu àlebelewa akulupile kuva Nnungu ànipwawa, na kuva ànaveng'a dinujo avala vantâha.

<sup>7</sup> Kwa kupitila ing'ulupa, Nuhu ádengile safina uchinga avapohe vanu va nng'ande mwake na livambwe. Nang'e ámpilikene Nnungu anan'dumile kuyamba mambo àlalá lakánambiwahi kuumila. Bahi kupapatana na ing'ulupa yake, vanu va pachilambo váníhukumiwa, nanang'e nkupata kutendwa kuva wambone pameho pa Nnungu.

<sup>8</sup> Kwa kupitila ing'ulupa, Iblahimu ánipilikana panachemwije nawi Nnungu kuhwena nchilambo achila chachichiapwechele lukoto kuva mapala lake. Nang'e nkuchileka chilambo chake bila kumala pachinu páhwènà.

<sup>9</sup> Kwa kupitila ing'ulupa, Iblahimu áikele muchi nnyeni nchilambo achila chanaahidiwije na Nnungu. Nang'e áikala mmigongwe muchi chivanaikele Isaka na Yakobo lukoto. Na vanang'o uchocho vávele amapala pamo na Iblahimu va ahadi uila ya Nnungu.

<sup>10</sup> Kwa kuva, Iblahimu álolela imanga ivêle na misingi ítandèkè, imanga yaikuvite mwene Nnungu na kuidenga mwene Nnungu.

<sup>11</sup> Kwa kupitila ing'ulupa, ata Sala mwene ikánava ánikongopala namene na ávele ntonga, henga ápwechedile dímongo dya kupata chitumbo, ing'anya ánikulupila kuva Nnungu achiatimise ahadi yake.

<sup>12</sup> Bahi ing'anya ya anelyo, kwa kupitila munu yumo Iblahimu, munu achilolela kuhwa ing'anya ya kukongopala namene, nkuvele kwa vanu vohe namene malinga dinondwa dya kumahunde, na malinga nnyangi uvêle nnyenje bahali.

<sup>13</sup> Vanu ava vammalele váníhwanga kabla Nnungu akánambitimisa ahadi adila dyanavaahidite, henga vávechinkukulupila kuva Nnungu achiaditimise. Na ahadi anedyo vádiwene chihi kwa kulehu na kudihangalalila. Na vanang'o váníkubali kuva vávele vayeni na vakúpita apano pachilambo.

<sup>14</sup> Kwa kuva, vanu vatangôla malove malinga anelo, vâlanguja chihi mwandu kuva vâtaha chilambo chavo vene.

<sup>15</sup> Ikáchiva uvachikumbukila chilambo chavo chivachilekile machedo, bahi vakanipata wasa wa kuuila aneko.

<sup>16</sup> Henga badala yake, vanang'o vánílembela namene vapate chilambo chamana namene, yani chilambo cha kulihunde. Njo mana Nnungu akáona dihoni kuchemwa Nnungu wavo, kwa kuva, mwene ávaandalidile imanga.

<sup>17</sup> Kwa kupitila ing'ulupa, Iblahimu ánikubali kunhumya Isaka mwanawe wa weka kuva sadaka, muuhiku aula ing'ulupa ya Iblahimu paichilingwa na Nnungu. Iblahimu njo anapwechedile ahadi ya Nnungu, henga pamo na anelo ánikubali kunhumya mwanawe wa weka,

18 ikànavá Nnungu ányaulidile Iblahimu kuva, “Udukulu wakuwe ùmbehalokana na Isaka.”\*

19 Iblahimu ánikulupila kuva ata kwikavele Isaka wahwa, Nnungu akanihulula kunfufula kavila. Na kwa namuna fulani, Iblahimu ávele muchi ánimpata kavila Isaka kuhaloka kwa vanu vahwile.

20 Kwa kupitila ing'ulupa, Isaka ánívaahidi Yakobo na Esau, balaka dimbeida mmaduva láida.

21 Kwa kupitila ing'ulupa, Yakobo panavele pepi na kuhwa, ánivabaliki vana vammalele vanga Yusufu, nkumwabudu Nnungu akuno ayamitè muisimbo yake.

22 Kwa kupitila ing'ulupa, Yusufu panavele pepi na kuhwa ánitangola kuyamba uhiku uvambeuka Vaisilaeli nchilambo cha Misili, na kuvalaija kuyamba mawangwa lake.

23 Kwa kupitila ing'ulupa, atatake na anyokwe Musa bada ya kuvalekwa Musa, vánintwala nkumpiha kwa myedi mitatu, kwa kuva, vámmwene kuva nni mwana akatapele na wala nanga pavanaiyopile amuli ya nfalume.

24 Kwa kupitila ing'ulupa, Musa pakulumwike, ánihita kuchemwa mwana wanga piti wa Nfalume wa Misili.

25 Nang'e átanda wele kubanika pamo na vanu vanga Nnungu kuliko kulihangalaja mmasambi kwa uhiku kadiki.

26 Nang'e kwa kuva álolela kupwechela inujo yake, áwene kuva kupata dihoni kwajili ya Kilisto kúvele na faida ing'ulu namene kuliko kupata utajili wammalele wa chilambo cha Misili.

27 Kwa kupitila ing'ulupa, Musa ániuka nchilambo cha Misili bila kuyopa ivisi ya nfalume, nang'e ánipililila ing'anya ámmwene Nnungu, akáonekana kwa meho.

28 Kwa kupitila ing'ulupa, Musa nkutandiliha Pasaka† na kulaija myadi imyaywe mmilango ya ding'ande uchinga Malaika Nkúwalala wa Nnungu pambepita anavawalale vana vatandi kuvelekwa wa Vaisilaeli.

29 Kwa kupitila ing'ulupa, Vaisilaeli vániyomboka bahali ya Shamu kwa kupita munnyangi ching'ati bahali. Henga Vamisili pavalingile kutenda uchocho, vánihunikwa na medi, vammalele nkuhwanga.

30 Kwa kupitila ing'ulupa, lingongo línadingwike imanga ya Yeliko líninyanguka uhiku aula Vaisilaeli pavanamalidile kuidinguka imanga aneyo kwa maduva saba.

31 Kwa kupitila ing'ulupa, Lahabu ayula mmahe kahaba wa ku Yeliko nanga panawalelwe pamo na avala vanu va muimanga yake vanahitile kumpilikana Nnungu, kwa kuva, nang'e ávapwechedile kwa amani avala vakúpelelesa.

32 Bahi ngutangole chamani kavila? Uhiku wa kutangola habali dyanga Gidioni na Balaka na Samsoni na Yefuta na Daudi na Samwili na manabii, ukátosa.

33 Kwa kupitila ing'ulupa, anevo vanu vánivashinda vafalume. Vánivatendela vanu vanji mambo la haki na kupata álalá lanavaahidite Nnungu. Vánihunga dikanya dya ahimba,

34 na kudimanga dimongo dya dindimi dya moto, na kupalanyoka kukuwalalwa na upanga. Idabadangi yavo ínipindikuka kuva dimongo.

\* 11:18 Ntandiliko 21:12 † 11:28 Pasaka, nni sikukuu ya Malaika Nkúwalala wa Nnungu kupita muha ding'ande dya ku Misili.



Vávele vanu va kuhwinga kuing'ondo, nkuvashinda ang'ondo vachiyeni na kuvavinganga.

<sup>35</sup> Kwa kupitila ing'ulupa, amahe vanji vánívapwechela vanu vao vanahwile nkufufulwa.

Na vanji váníbanihwa, henga nanga pavanannekile Nnungu eti uchinga vahunguliwe. Vátendile uchocho uchinga vapate ufufulo wambone namene.

<sup>36</sup> Vanji vátendewije mang'wanyu na kusulubulwa mijeledi, na vanji váhungwije mididi ya chitale na kutaywa mmalungu.

<sup>37</sup> Vanji váníwalalwa kwa kupanywa mayanga, na vanji váníwalalwa kwa kuchekepanywa vibeduli vivili na nsumeno na vanji kuwalalwa na upanga. Vánidumbadumba akuno vawetèngè mambende la angandolo na ambudi, na vavèle amahuvani, na uvabanihwa na kutendewa lahakalenge.

<sup>38</sup> Chilambo chikáchifala kuva na vanu malinga anevo, njo mana vánidumbadumba kulilanga na kumachinga, uvaikalanga mmapanga la mayanga na mmapondo.

<sup>39</sup> Ikànavá Nnungu ánivamaiha vanu ava vammalele kuva vambone ing'anya ya ing'ulupa yavo, henga wala munu yumo muanevo vanu apéte mambo àlalá lanavaahidite Nnungu.

<sup>40</sup> Kwa kuva, Nnungu ánitutayalishija mambo lambone namene uchinga vanang'o vapate kukamilishwa pamo na hwetu.

## 12

### *Nnungu Atata wetu*

<sup>1</sup> Bahi kwa kuva hwetu túnidingukwa na likuwa likulungwa lya vanu anevo vaimaihiye ing'ulupa yavo, bahi túyahilile kulehu vitukutuku vyammalele vitudivíla, pamo na masambi lapiyánya kutudingila, koka tutukute kwa kupililila mmashindano àlalá lavikwije muyo mwetu na Nnungu.

<sup>2</sup> Bahi tuvikange ding'ano dyetu kwanga Yesu, atandilihije na aikamilisha ing'ulupa yetu. Nang'e kwa kuva ánimala ihangaladi yambepata lukoto, ánipililila kuhwa munsalaba bila kujali dihoni dya kuvambwa munsalaba, na hambí àikele m'bali wa kunkono wa chiteng'u cha chifalume cha Nnungu.

<sup>3</sup> Bahi mummikange namene mmitima yenu ayula apililidíle kutahukwa namene na vanu vavèle na masambi, uchinga munahopele wala kukata tama.

<sup>4</sup> Kwa kuva, ing'ondo imupanyana na sambí, mwenu bado mukánambipanyana mpaka kuhwikila kumwadila myadi.

<sup>5</sup> Dachí, mwenu múniluvalila malove alano la Nnungu la kunkamyanga mitima lantambulánga mwenu kuva mmana mma Nnungu?

“Mwanangu, unaisalau idumi yá kudùmà Nang'olo, na wala unakate tama muuhiku aula wakukalipila Nang'olo.

<sup>6</sup> Kwa kuva, Nang'olo Nnungu ànan'duma ayula wantamwa, na ànamwasibu kila munu wankubali kuva mwanawe.”\*

<sup>7</sup> Nnungu pan'dumanga, mwenu pililila, kwa kuva, Nnungu àntendela mwenu malinga mmana vake. Dachí, mwana ntwani akádumwa na atatake?

<sup>8</sup> Ikáva nanga pamudumwa na Nnungu malinga chivadumwa vana vake vammalele, bahi mwenu mukávele mmana mmahiu mma Nnungu, ila nni mmana mukávele halali.

\* 12:6 Milili 3:11-12

9 Na ikáva atata vetu vatuvelêke vánituduma, na hwetu nkuvaeshimu, dachi, hwetu tukálembelwa kumpilikana Nnungu, Atata wa disungu dyetu, uchinga tupate umi?

10 Atata vetu vatuvelêke vánituduma kwa mahiku kadiki kupapatana na chivawene vene kuva inafala, henga Nnungu anatuduma kwajili ya faida yetu tuvene, uchinga tupate kukumila uwanaswe wake.

11 Idumi yoheyo, yònekana kuva inapwateha wala ikáhangelaja. Henga ntululilo wake aneyo idumi ivapelekejija avala vadumwije kuikala kwa amani na haki.

12 Bahi lakamyange makono lenu ladabadanga na malundi lenu ladidimênge.

13 Likatapajijange dindila dinyokile uchinga ayula ahumbaïla anate-neng'uke mwalehu, ila alamywe.

### *Idumi iyâmba kunnyita Nnungu*

14 Tumbama namene kuikala kwa amani na vanu vammalele na kuva na maisha la uwanaswe, kwa kuva, nanga munu ambemwôna Nang'olo Nnungu akânave wanaswe.

15 Lichungange, uchinga anapwawe munu wa kulinyemya muinema yanga Nnungu, na wala lunapwawe luchiya lwa kukalala mmwenu, uyopa lunahipuka na kunkambyakambya na kuvaambukisa na vanu vanji vohe.

16 Uchocho, lichungange uchinga anapwawe mmwenu kananga munu mmalaya au munu akâmweshimu Nnungu muchi Esau anasumisije haki yake ya kuva chihungula mikova, kwa chakulya kadiki chihi.

17 Mwenu mûnimala kuva, lukoto panalembedile kupwechela balaka kuhaloka kwa atatake, ánihitwa. Na ikânava ániitaha balaka aneyo kwa mihodi, henga nanga pánapete wasa kavila wa kupindikulanya chitendo achila.

### *Tûpwechedile Ufalume ukátikinywa*

18 Mwenu mukée muchi Vaisilaeli vanahwikile palichinga lya Sinayi. Vaisilaeli váhwikile nnichinga anelyo lichihululika kuguswa, na liyaka moto, na lihinikwije na lupi lwanapi pii na muha mwake múumana lidi lya chimbunga.

19 Uchocho, muha lichinga anelyo múpilianika lidi lya lipenga na lidi lichitangola malove la kuyoha. Na Vaisilaeli vanapilikene lidi anelyo nkuyuwa vanahauliwe kavila malove lanji,

20 kwa kuva, nanga pavanahulwile kupililila amuli inahumîjwe kuva, “Ambeligûsa lichinga alino, ata kwava nnyama, álembelwa awalalwe kwa kupanywa mayanga.”†

21 Mambo anelo lavanalawene, lávele la kuyoha namene, mpaka Musa nkuhula kuchidoni, “Nayopa na kutetemela!”‡

22 Henga mwenu mûnihwika palichinga lya Sayuni§, yani imanga ya Nnungu Avêle na Umi, imanga ya Yelusalemu ya kulihunde, kuvêle na ing'ole ihangelaliwa na maelufu kwa maelufu la malaika.

23 Mwenu mûnihwika kulikuwa lya vanu vankulupîla Yesu, vanu vavêle na haki ya kuva vihungula mikova va Nnungu, valemwîje malina lavo kulihunde. Mûnihwika kwanga Nnungu nkúhukumu wa vanu vammalele, kuvêle disungu dya vanu vambone pameho panga Nnungu, vanu vatendwîje kuva vakamilifu.

† 12:20 Kuuka 19:12 ‡ 12:21 Makumbuso 9:19 § 12:22 Maeleso layâmba Sayuni, lola Matayo 21:5.

<sup>24</sup> Mùnihwika kwanga Yesu, mpatanishi wa lilailano lyahambi kati ya Nnungu na vanu, na mùnihwika kumyadi inyulunyhijwe yanga Yesu ilonjelêla kwamba kusamehewa masambi badala ya kulonjelela kwamba kupindikula muchi chiinavele myadi yanga Habilu.

<sup>25</sup> Bahi lyongolelange uchinga munahite kumpilikanila Nnungu atangôla na mwenu. Vaisilaeli vanahitile kumpilikanila Musa anatangwele navo apano pachilambo kulichinga Iya Sinayi, nanga pavanapolonyweke muasabu yanga Nnungu. Chinu anecho chilanguja mwalehu kuva hwetu tukambehulula kupolonyoka, tukâhita kumpilikanila Nnungu atangôla na hwetu kuhaloka kulihunde.

<sup>26</sup> Nnungu panatangwele kulichinga Iya Sinayi, lidi lyake linindengendehe chilambo, henga vino àniahidi kuva, “Nimbendengendehe chilambo mwanda unji kavila, na akee chihi chilambo bahi, henga pamo na kulihunde mwalehu.”\*\*

<sup>27</sup> Nnungu panatangwele kuva, “Mwanda unji kavila,” malove anelo lâlanguja kuva vitukutuku vyammalele viumbwiye vimbendengendehwa na kuuswa, uchinga avila vikâhululika kundengendehwa viisalile.

<sup>28</sup> Bahi kwa kuva tûpwechela Ufalume aula ukâhululika kundengendehwa, bahi tûûve tuvanu tûvá shukulani. Tulanguje shukulani aneyo kwa kumwabudu Nnungu kwa indila inkatapalila nang'e, kwa namuna ya eshima na kunnyopa,

<sup>29</sup> kwa kuva, Nnungu wetu âvele muchi moto upîja.

## 13

### *Malaijo*

<sup>1</sup> Bahi muhwenhe kuikalanga kwa kutamwana malinga mmanu umamo munkulupîla Yesu.

<sup>2</sup> Munalualilê kuvakalibisa vayeni, kwa kuva, kwa kutenda uchocho, vanu vanji vâvakalibisije malaika bila kumala.

<sup>3</sup> Vakumbukilange avala vahungwiye nnilungu, na mulyone kuva muchi na mwenu mûhungwiye pamo na vanang'o. Vakumbukilange avala vabanîhwa, na mwenu mulyone kuva muchi mùnabanihwa.

<sup>4</sup> Ulombi ûlembelwa weshimiwe na vanu vammalele, nnume na mmahe vâlembelwa vakulupike muulombi wavo, kwa kuva, Nnungu âmbevahukumu asabu amalaya na avala valâla ugoni.

<sup>5</sup> Lyongolelange, munâave mmanu mmakutawaliwa na tama ya dihela, henga mutolejwe na vitukutuku vimuvenavyo, kwa kuva Nnungu mwene âhawile kuchidoni, “Mwiko nikambekulualila na wala nikambekuleka.”\*

<sup>6</sup> Bahi ing'anya ya anelyo, tûnahulula kutangola bila kuva na lipamba kuva, “Nang'olo Nnungu njo anguyangâta, wala nikambeyopa.

Munu âmbengutenda chinu ntwani?”†

<sup>7</sup> Vakumbukilange vakûlodya venu, avala vannyanjajijije lilove Iya Nnungu. Lola namuna chivachiikalanga na ntululilo wa maisha lavo, koka muiyeje ing'ulupa yavo.

<sup>8</sup> Yesu Kilisto akâpindikuka! Nang'e âisalila chihi kuva uyula, lido na nelo na navyaka.

\*\* 12:26 Agayi 2:6 \* 13:5 Makumbuso 31:6 † 13:6 Sabuli 118:6

<sup>9</sup> Munatwaliwe litwala na mahundo la chiyeni la kila namuna. Kwa kuva, mitima yenu ilembelewa itaywe dimongo kupitila inema yanga Nnungu, na akee kwa kukamula malaijo lalajwa kuyamba chakulya. Mambo anelo lakávafalila chinu chohecho vanu avala valakamûla.

<sup>10</sup> Hwetu tûvele na chitala chetu, na makuhani va Chiyahudi vatumîka Mun'gongwe wa Nnungu vakávele na haki ya kulya vitukutuku vihúmywa sadaka nchitala anecho.

<sup>11</sup> Kuhani Nkulu átwala myadi ya vanyama na kuipelekeja Pachinu Panaswe Namene kwajili ya kuihumya kuva sadaka ya kusamehewa masambi. Henga mituhi ya anevo vanyama ipijwa moto pawelu lipanda.

<sup>12</sup> Bahi ing'anya ya anelyo, Yesu nanang'e uchocho, áníbanihwa na kuhwa pawelu nnango wa imanga uchinga avahahule vanu kupitila myadi yake mwene.

<sup>13</sup> Bahi tuukanange, tummwenele nang'e pawelu lipanda, akuno utukubali kupata dihoni malinga nang'e chanapete dihoni.

<sup>14</sup> Kwa kuva, apano pachilambo nanga patuvele na imanga ya kudumu, henga tûlolela chihi aila iida.

<sup>15</sup> Bahi kwa kupitila Yesu, tûnnyumîjè Nnungu sadaka dya kuntumbyanga maduva lammalele, akuno utuyambukila kwa kanya dyetu kuva nang'e nni Nang'olo.

<sup>16</sup> Na munaluvalile kutenda lambone na kuyangatana, kwa kuva, sadaka malinga anedyo nni dinkatapalila Nnungu.

<sup>17</sup> Vâpilikane vakûlodya venu na kukamula malaijo lavo. Kwa kuva, vanang'o njo vachûnga disungu dyenu chilo na muhi, na nni vanu vambehúmya isabu ya utumishi wavo muyo mwanga Nnungu. Mukávapilikana, muchimuvatende vakole madengo lavo kwa kuhangalala na wala akee kwa lihindambi, kwa kuva, vakátumika kwa lihindambi, nanga faida imumbepata.

<sup>18</sup> Bahi muhalije kutuyuwila. Nni muhiu kuva, tûvele na makudungilo lambone mmitima yetu, kwa kuva tûlebela tutende matendo lambone mmambo lammalele.

<sup>19</sup> Na asa ninnyuwanga namene mwenu munguyuwile kwa Nnungu uchinga Nnungu apiyanye unguiha kwenu mwenu.

### *Kuyuwilwa balaka*

<sup>20</sup> Nnungu wa amani ânufwile Nang'olo wetu Yesu, ajukile kuva Nchunga Nkulu wa angandolo kwa kumwadila myadi yake ya lilailano likávele na ntululilo.

<sup>21</sup> Nnungu ankamilisange mwenu mmambo lammalele lambone lamulembelewa uchinga mupate kuténda lalembêla Nnungu. Na kwa kupitila Yesu Kilisto, Nnungu alatende mmitima yetu álalá lankatapalila mwene. Yesu atumbyangwe, vyaka na vyaka! Amina.

### *Malove la ntululilo na disalamu*

<sup>22</sup> Mmakukulupila avangu, nannyuwanga namene mulapwechele kwa kupililila malove la baluwa aino la kunkamyanga mitima, kwa kuva, ninnembidile chihi kwa uwananjipi.

<sup>23</sup> Nangu ngûlebela mumale kuva, nkûkulupila nnyetu Timoseo tayali ánichimuliwa nnilungu. Akâpiyanya kwida apano, bahi nguchingupapatane nawe panimbeida unannolanga.

<sup>24</sup> Vasalimile vakûlodya venu vammalele na vanu vammalele va Nnungu. Na vakûkulupila avenu va ku Italiya na vanang'o vânsalimilanga.

<sup>25</sup> Tùnnembelela mwenu mmammalele inema yanga Nnungu ììve pamo na mwenu.

## **Baluwa yanga Yakobo Ulongoledi wa baluwa yanga Yakobo**

Baluwa yanga Yakobo ilembwije na munu uvanchema Yakobo. Inahululika kuva Yakobo ayuno njo anavele nnung'une Yesu wa litumbo limo, na njo anavele nkúlodya wa likuwa litandi lya vanu vankulupila Yesu. Yakobo ávele yumo wa vakúlodya va lukumbi lutandi lwa vanu vankulupila Yesu, lukumbi lunatendeke ku Yelusalemu (Matendo sula ya 15:13). Uchocho, m'baluwa ya Vagalatiya sula ya 2:9 Ntume Paolo ànchemile Yakobo kuva, "nkúlodya nkulu" wa likuwa lya vanu vankulupila Yesu. Vatalamu va Bibiliya vanakulupila kuva, baluwa ya Yakobo ilembwije kabla ukànambihwika mwaka wa 50 kutandikila mmwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Kwa kuva Yakobo ávele nkúlodya wa likuwa lya vakúkulupila va ku Yelusalemu, bahi inahululika kuva ailembile baluwa aino pachiikala muimanga aneyo.

Sula ya 1:1, yònekana kuva Yakobo áilembile baluwa aino wavalonda "vanu va matawa kumi na mbili, vamwadilikène pachilambo chammalele," na aneyo yavele namuna inji ya kuvalonjelela Vayahudi. Bahi vatalamu va Bibiliya vátenda kuva baluwa aino Yakobo ávalembidile Vakilisto va Chiyahudi vanamwadilikène nchilambo chammalele. Kwa kuva baluwa aino ikudungwiye ilahwikile makuwa lohe la vakúkulupila la pachilambo chammalele, bahi isugulikidile mambo lohe la tafauti-tafauti. Yakobo àlanguja ulòngò upwawije kati ya ing'ulupa na matendo. Ing'ulupa ihii imbekwonekana mmatendo (sula ya 2:17). Uchocho, Yakobo àduma kwamba habali ya kuvabagula vanu vanji (sula ya 2:1-4), na kutuhaulila kuva tu-dichunge dikanya dyetu (sula ya 3:1-12).

### **Uinjipihhi wa baluwa ya Yakobo**

1. Sula ya 1:1, Yakobo àvasalimila vakúsoma vake.
2. Sula ya 1:2-27, Yakobo àvakamya mitima Vakilisto vapililile pavabani-hwa.
3. Sula ya 2:1-26, Yakobo àelesa kuva nni lasima kuilanguja ing'ulupa kwa indila ya matendo.
4. Sula ya 3:1-12, Yakobo àelesa namuna malove chilava na dimongo.
5. Sula ya 3:13-4:10, Yakobo àelesa namuna lúnda lwanga Nnungu chiluva tafauti na lúnda lwa pachilambo.
6. Sula ya 4:11-5:6, Yakobo àvaduma vakúkulupila vanalyone.
7. Sula ya 5:7-20, Yakobo àmalilila baluwa yake kwa kuhumya malaijo tafauti-tafauti.

### *Ntandiliko wa baluwa yanga Yakobo*

<sup>1</sup> Baluwa aino ihaloka kwang'une Yakobo, ntumishi wa Nnungu na wa Nang'olo Yesu Kilisto. Ninnembilangila mwenu na kunsalimilanga, mwenu mmanu mma matawa kumi na mbili la chiyahudi munkulupila Yesu, mmwadilikène pachilambo chammalele.

### *Kulingwa kwa namuna dyohe*

<sup>2</sup> Mmakukulupila avangu, pamulingwa kwa namuna dyohe, mwenu valanga kuva nni chinu cha kuhangalaja,

<sup>3</sup> kwa kuva, m̀nimala kuva ing'ulupa yenu pailingwa ìntenda mù̀ve na ipililidi.

<sup>4</sup> Lekanga ipililidi itende chinu mmitima yenu mpaka kuntululilo, uchinga muhwinge na mutimilike, bila kusikikila chinu chohecho.

<sup>5</sup> Ikáva munu woheyo mmwenu àpungukiwije na lúnda, annyuwe Nnungu, nanang'e achiamwing'e. Kwa kuva, Nnungu ànaveng'a namene vanu vamalele kwa ntima helele na wala akávakalipila avala vannyúwa.

<sup>6</sup> Henga munu woheyo payuwa, àlembelewa ayuwe kwa ing'ulupa bila kuva na lipamba. Kwa kuva, munu avêle na lipamba àvele muchi mawimbi la bahali, lagong'olwa na kuuluswa na lipungo.

<sup>7</sup> Munu malinga aneyo, analolele kupwechela chinu chohecho kuhaloka kwanga Nang'olo.

<sup>8</sup> Kwa kuva, nni munu avêle na makudungilo mavili, na nni munu apindikuka-pindikuka mmambo lake lammalele lalatenda.

<sup>9</sup> Nkúkulpila mmahuvani àvele na chinu cha kulinowela kwa kuva, Nnungu ànintumbyanga.

<sup>10</sup> Na nkúkulpila nkúpata àlembelewa alinowele ing'anya ya kulisulupuha kwake. Kwa kuva, akúpata vambewalawala muchi mauwa la mahukutu lakápililila chitukuta cha liduva.

<sup>11</sup> Liduva linahimbuka na chitukuta chake chiyumya mahukutu, na mauwa lake lànayanguka na ikatapadi yake yammalele inawalawala. Uvila njo chivambewalawala akúpata chalumo na utajili wavo.

<sup>12</sup> Wasa munu ayula apililila palingwa, kwa kuva, akàshinda palingwa, achiapwechele inudyo ya umi ukee na ntululilo, inudyo aila yavaahidite Nnungu avala vantámwa nang'e.

<sup>13</sup> Munu pautangwa kutenda masambi anahaule kuva, “Ngùutangwa na Nnungu.” Kwa kuva, Nnungu akáutangwa na lahakalenge, na wala akámmutanga munu woheyo kutenda masambi.

<sup>14</sup> Henga kila munu ànautangwa na kuutiwa kutenda sambi kwa tama dyake mwene.

<sup>15</sup> Anepo aneyo tama ikàtandeka, ìveleka sambi, na aneyo sambi ikàtandeka ìveleka kuhwa.

<sup>16</sup> Mmakukulupila avangu unintamwanga, munakumbike!

<sup>17</sup> Kila inujo yambone na kila inujo itimilike ìhaloka muha kwanga Nnungu Atata, aumbile ming'anji yammalele ivêle kumahunde. Nnungu akábadilika na wala akápindikuka-pindikuka.

<sup>18</sup> Nnungu kwa kutamwa kwake mwene àtupele hwetu maisha lahambi kwa kupitila ujumbe wa lilove lyake lya uhiu uchinga tupate kuva munafasi inandi ching'ati viumbe vyake.

### *Kupilikana na kutenda*

<sup>19</sup> Mmakukulupila avangu unintamwanga namene, nangu ngùlebela mumale chinu achino kuva, kila munu àlembelewa apeyepeye kupilikana, henga anapeyepeye kutangola na kutunuuka.

<sup>20</sup> Kwa kuva, itunuuki ya munu ikáhulula kuntenda munu ààve muchi chalembela Nnungu.

<sup>21</sup> Bahi ing'anya ya anelyo, yahilangila kulehu uhakwa wammalele pamo na vitendo vyammalele vya kuhakalanga. Lipwechelange lilove lya Nnungu kwa kulisulupuha, lilove alila lipandwije mmitima yenu, lihulúla kumpohanga.

<sup>22</sup> Mwenu mmanu, munalilambile mwenu mmene kwa kupilikanila chihi lilove lyanga Nnungu bila kutenda chililembela lilove anelyo, henga tenda chililembela.

<sup>23</sup> Kwa kuva, munu apilikanila chihi lilove bila kutenda chililembela lilove anelyo, alandana na munu aliloleha nchilolo,

<sup>24</sup> pamalila kulilolela nkuuka, upala nkulivalila chavele.

<sup>25</sup> Henga munu alolêha saana sheliya itimidile, iida na uhulu, na kuhwenaha kukamulana nayo bila kulivalila chapilikene ila atenda malinga chilihaula anelyo lilove, munu aneyo ambebalikiwa na Nnungu mmadengo lake.

<sup>26</sup> Ikava munu alyona kuva nang'e nni munu wa dini, henga akahulula kuitawala kanya yake, munu aneyo alilambila chihi mwene na dini yake ikemana.

<sup>27</sup> Dini yambone na ikavele na likosa pameho pa Nnungu nni aino, kuvayangata vanavachiva na anannidi vabanîhwa, pamo na kulichunga wako umwene uchinga chilambo chinakupake lilemba.

## 2

### *Itamwi ikavabagula vanu vanji*

<sup>1</sup> Mmakukulupila avangu, kwa kuva mukulupila Nang'olo wetu Yesu Kilisto avêle na ukulu, bahi mulembelewa munavabagule vanu vanji.

<sup>2</sup> Kwa nfano tuhaule uvila, munu yumo ainjidile pamakojano lenu akuno awete pete ya zahabu na dinguwo dikatapêle, na upopo nkuinjila mmahuvani akuno awete mahanjala.

<sup>3</sup> Na mwenu nkumpwechela chikatapele ayula munu awete dinguwo dikatapêle na kunnyaulila kuva, "Ikala apano pakatapêle," henga nkunnyaulila ayula mmahuvani kuva, "Wako imila apala," au "Ikala pahi, pepi na madodo langu."

<sup>4</sup> Dachi, chinu anecho chikalanguja kuva munabagulana, na kwa kutenda uchocho mulojwa na mawaso lahakalenge?

<sup>5</sup> Mmakukulupila avangu unintamwa, pilikananga! Nnungu avatandwele amahuvani va chilambo achino kuva vakupata va ing'ulupa, na kuva amapala va Ufalume wavaahidite Nnungu vanu avala vantamwa.

<sup>6</sup> Henga mwenu muvataya dihonî amahuvani. Dachi, vakupata akee njo vambanîha mwenu? Dachi, vakupata akee njo vampelekêja mwenu nrukumbi lwa hukumu?

<sup>7</sup> Dachi, vakupata akee njo vantongolêla lahakalenge Nang'olo wenu wambone, Yesu Kilisto?

<sup>8</sup> Mutenda chikatapele ikava mutimisa sheliya ing'ulu ya Ufalume wa Nnungu ilembwîje Mmalemba Lanaswe ihaula kuva, "Ntamwe nnyako malinga chiulitamwa umwene."

<sup>9</sup> Henga ikava mvabagula vanu vanji, bahi mutenda masambi na Sheliya inanhukumu, kwa kuva, muniilumula.

<sup>10</sup> Ata kuiva munu adikamula amuli dyammalele dya Sheliya, nkuileka chihi amuli imo, aneyo aava na makosa la kudilumula amuli dyammalele.

<sup>11</sup> Kwa kuva, ayula ahawile kuva, "Unalale ugoni," njo uyoyo ahawile kuva, "Unawalale." Bahi ikava wako ukalele ugoni, henga univalala, bahi wako ulumwile Sheliya ya Nnungu.

<sup>12</sup> Bahi tangola na utende muchi vanu vambehukumîwa kwa Sheliya itwîng'a uhulu.



<sup>13</sup> Kwa kuva, Nnungu nanga pambemmikila chididi munu ayula akávavikila chididi vanu vanji. Henga chididi chiishinda hukumu.

### *Ing'ulupa na matendo*

<sup>14</sup> Mmakukulupila avangu, dachi munu àmbepata faida ntwani akàhaua kuva àvele na ing'ulupa, henga akáilanguja kupitila vitendo vyambone? Dachi, ing'ulupa ya namuna aneyo inahulula kumpoha?

<sup>15</sup> Kwa nfano tuhaule kuva, nkúkulupila nnyako àvele na uhou na àsikikidile chakulya.

<sup>16</sup> Dachi, pàmbekuva na faida ntwani ikàva munu yumo mmwenu ànnyaulila kuva, “Hwena kwa amani, kayote moto na kusiba,” bila kumwing'a vitukutuku vyasikikidile?

<sup>17</sup> Bahi uvila njo chiivele, ing'ulupa weka bila vitendo, ìnihwa mwalehu.

<sup>18</sup> Henga munu ànahulula kuhaua kuva, “Wako ùvele na ing'ulupa na nangu ngùvele na vitendo.” Nangu nìmbennyang'ula kuchidoni, “Ngulanguje ing'ulupa yako bila vitendo, na nangu nguchinikulanguje ing'ulupa yangu kwa vitendo.”

<sup>19</sup> Wako ùnakulupila kuva pàvele Nnungu yumo. Sawa! Henga ata anamin-denga na vanang'o vànakulupila uchocho, na vànatetemela kwa kuyopa.

<sup>20</sup> Wako uwalivelu! Dachi, wako ùlembela umaihwe kuva ing'ulupa bila vitendo ikemana?

<sup>21</sup> Anakulwetu Iblahimu ávalangiwiye kuva wambone pameho panga Nnungu kupitila vitendo vyake kwa kunhumya Isaka mwanawe ààve sadaka muha chitala.

<sup>22</sup> Uvenkulola namuna ing'ulupa na vitendo chivikodile madengo pamo. Matendo lake láikamilishije ing'ulupa yake.

<sup>23</sup> Bahi kupitila anelo, nkutimila Malemba Lanaswe làhaua kuva, “Iblahimu ánkulupidile Nnungu, na kwa kutenda uchocho Nnungu nkummalangila kuva wambone pameho pake.”\* Na nang'e nkuchemwa nnyanjawake Nnungu.

<sup>24</sup> Bahi munu ávalangiwa kuva wambone pameho panga Nnungu kupitila vitendo na akee kupitila ing'ulupa yake.

<sup>25</sup> Yávele uchocho ata kwanga Lahabu, mmahe kahaba. Nnungu ámmalangidile kuva wambone pameho pake kupitila vitendo vyake, kwa kuva, ávapwechedile vapelelesi va Isilaeli na kuvatoloha kupitila indila inji.

<sup>26</sup> Kwa kuva, mmili bila imumu ùnihwa, uchocho ing'ulupa bila vitendo ìnihwa.

## 3

### *Umuhimu wa kuichunga kanya*

<sup>1</sup> Mmakukulupila avangu, nnikuwa lyenu munave na vakúhunda vohe, malinga chimumaite kuva, hwetu tuvakuhunda tùmbehukumiwa namene kupunda vanu vanji.

<sup>2</sup> Hwetu tuvammalele tùnakosela kwa namuna dyohe. Kuikavele utuhulula kudichunga kanya dyetu, tukanikamilika na tukanihilula kulikamulanga tuvene kwa kila namuna.

<sup>3</sup> Hwetu tùvika chinu chijoko nkanya mwa falasi kuvatenda vatupilikane, na tùnahulula kuvalodya pachinu pohepo patulembela. <sup>4</sup> Lola nfano wa meli.

\* 2:23 Ntandiliko 15:6

Ikànavá ing'ulungwa na ìgong'olwa na lipungo likulungwa, henga ìnahulula kulojwa na nshukani n'joko, na kuhwena pachinu pohepo pálembèlà nkúlodya ihwene.

<sup>5</sup> Uchocho, kanya nainang'o, ikànavá imbande chihi inyoko ya mmili, henga ìnatumika kulonjelela mambo makulu namene.

Lola nfano wa moto n'joko chuuhulula kupija nnyitu nkulungwa.

<sup>6</sup> Uchocho, kanya ìvele muchi moto, yòmbele lahakalenge la kila namuna na ìvele na dimongo dya kuyanajaja lahakalenge mummili wammalele. Kanya ìtumbuluha moto wa lahakalenge mmaisha letu lammalele, na kanya yene, ìtumbuluhwa moto na dimongo dya Jihannamu.

<sup>7</sup> Vanu vànahulula kuvalanga anyama va kila aina, anyama va kunnyitu na vyuni na anyama vakwâva na ahomba,

<sup>8</sup> henga nanga munu ahulûla kuichunga kanya. Kanya ìvele na lahakalenge na ikáchungika, yòmbele sumu ìwalâla.

<sup>9</sup> Kwa kanya tùnnombolela Nang'olo Atata wetu, na kwa kanya uyoyo tùvalani vanu vaumbwîje kwa nfano wa Nnungu.

<sup>10</sup> Kanya uyoyo imo làhuma malove la balaka na la laana. Mmakukulupila avangu, ikálembelwa ìve uchocho!

<sup>11</sup> Dachì, ìnahululika chimbwimbwi chimo kuhumya medi ladidimîla na medi lalâlâma?

<sup>12</sup> Mmakukulupila avangu, dachì nnandi wa tini ùnahulula kupa seituni, au nzabibu kupa vihepo vya tini? Na chimbwimbwi chimo nanga pachihulula kuhumya medi lalâlâma na medi ladidimîla.

### *Lúnda luhalôka kulihunde*

<sup>13</sup> Alida mmwenu avêle na lúnda na ding'ano? Bahi avilanguje anevyo kupitila maisha lake lambone, kwa vitendo vyake vyambone vitêndwa kwa kulisulupuha kupapatana na lúnda anelwo.

<sup>14</sup> Henga ikàva mitima yenu yòmbele wiu m'baya na fitina, bahi munaupihe uhiu kwa kulilombolela na kulambila.

<sup>15</sup> Lúnda anelwo lukáhaloka kulihunde, na akee lwachinnungu, ìla lùhaloka apano pachilambo, na nni lwachinan'ndenga.

<sup>16</sup> Kwa kuva, pachinu pohepo pavêle na wiu na fitina, bahi pachinu anepo pàvele timbwili na kila namuna ya lahakalenge.

<sup>17</sup> Henga lúnda luhalôka kulihunde, kwansa lukee na lilemba lya lúnda lunji. Uchocho, lùvele na amani na lùnalisulupuha na lùnavajali vanu vanji na lwòmbele chididi na lùpa vihepo vya vitendo vyambone, na nanga palubagula wala kulilambilila.

<sup>18</sup> Vapatanisi vâpanda imbeyu ya amani, na vâtendiha haki itendeke.

## 4

### *Kuvika chinemba na chilambo kùtendiha matahukano*

<sup>1</sup> Chamani chintênda mwenu mutahukane na kupwatana? Dachì, dikee ditama dyenu dilumbâna nkati mwenu?

<sup>2</sup> Mweni mùnang'unukila namene vitukutuku, na kwa kuva mukávipata, bahi mùuva tayali ata kuwalala. Mùnatamwa namene kupata vitukutuku, henga mukávipata, bahi ing'anya ya anelyo, mùnatahukana na kupwatana. Mukápata kwa kuva nanga pamunnyuwa Nnungu.

<sup>3</sup>Pamuyuwa, nanga pamupwechela, kwa kuva mùyuwa kwa makudungilo lahakalenge. Mwenu mùyuwa vitukutuku anevyo uchinga muvitumile kwa laha dyenu.

<sup>4</sup>Mwenu nni mmanu mukákulupika kwanga Nnungu, muchi chivava vanu valála ugoni! Dachí, mwenu mukámaite kuva, kuvika chinemba na chilambo nni kuva mmongo wa Nnungu? Munu woheyo atandóla kuvika chinemba na chilambo, aneyo ààva mmongo wa Nnungu.

<sup>5</sup>Munatende kuva Malemba Lanaswe látangola chihi bule, palahaula kuva, “Umumu Wanaswe wammikile Nnungu nkati mwetu àtwonela wiu nkulungwa.”

<sup>6</sup>Henga Nnungu àtwing'a inema ing'ulungwa. Malinga Malemba Lanaswe chilahaula kuva, “Nnungu ànavatahuka vanu avala valitúpya, henga àveng'a inema vanu avala valisulupúsa.”\*

<sup>7</sup>Bahi mpilikane Nnungu. Muntahuke Ibilisi, nanang'e achiantukutange.

<sup>8</sup>Nnyengelekelange Nnungu nanang'e achiannyengelekelele mwenu. Hahulanga makono lenu, mwenu mmakutenda masambi, na ihahulange mitima yenu mwenu mmanu muvéle na makudungilo mavili!

<sup>9</sup>Mùúve na lihindambi, mulikutangile na kukuta ing'anya ya masambi lenu. Kuhangalala kwenu kupindikulanywe kuva kukuta, na ihangaladi yenu ìive lihindambi.

<sup>10</sup>Lisulupusange muyo mwa Nang'olo Nnungu, nanang'e achiantumbyange.

<sup>11</sup>Mmakukulupila avangu, muleke kwambana. Munu woheyo antangóléla lahakalenge nkúkulupila nnyake au kunnyukumu, munu aneyo àitangolela lahakalenge Sheliya ya Nnungu na kuihukumu. Ukàihukumu Sheliya, wako ukee umunu wa kuipilikana Sheliya, henga ùlitenda kuva nkúhukumu Sheliya.

<sup>12</sup>Nnungu weka njo aivíka Sheliya na njo nkúhukumu. Nang'e weka njo ahulúla kupoha na kuwalala. Dachí, wako nnani mpaka unnyukumu munu yunji?

### *Muleke kulyona*

<sup>13</sup>Bahi pilikanila mwenu mmanu muhaúla kuva, “Nelo au nundu tùmbehwena muimanga fulani, tùmbeikala aneko chaka chimo, tùmbechussa na kupata faida.”

<sup>14</sup>Mwenu nanga pamumaite umi wenu chumbekuva nundu! Kwa kuva, mwenu mùvele muchi litambwe lihumíla chihi kwa chipindi chijoko na kuuka.

<sup>15</sup>Mwenu mùlebelewa mutangole kuva, “Nang'olo Nnungu akàtamwa tuchitulame na tuchitutende achino au achíla.”

<sup>16</sup>Henga hambí mwenu múnalitapa mmambo àlalá lamulona kuva nni lakulisingila, na kulitapa kwa namuna aneyo nni kubaya.

<sup>17</sup>Bahi munu akánachitende chinu chambone chamaite kuva àlebelewa achitende, munu aneyo àtenda sambí.

## 5

### *Yakobo àvaduma vakúpata*

<sup>1</sup>Mwenu mmakupata, ngupilikanile! Kutanga na kulikutangila ing'anya ya kulaga kwenu kumwidíla.

\* 4:6 Milili 3:34

2-3 Mwenu mùlilundikidile akiba ya dimali mmaduva alano la kuntululilo! Mali dyenu dinikandika, na dinguvo dyenu diliwije na vakoko. Sahabu na dihela dyenu ðivele na kutu. Kutu aneyo ðimbensitaki mwenu na ðimbekulya miili yenu muchi moto.

4 Lola, mwenu nanga pamuvalipile vanu vachikôla madengo mmawelu lenu na mishahala yavo ðinansitaki. Na Nang'olo wa Majeshi la Kulihunde ànipilikana kukuta kwavo.

5 Mùikele pachilambo kwa kulihangalaja, na kwa kupoka. Mùnilinyetya tayali kwajili ya liduva lya kusinjwa.

6 Mwenu mùnivahukumu na kuvawalala avala vakávele na likosa, nanang'ò nanga pavanahulwile kuntahukanga!

### *Kupililila na Kuyuwa*

7 Bahi mmakukulupila avangu, mùlebelewa mùùve na ipililidi mpaka Nang'olo Yesu pambeida. Lola namuna nkúlìma chalolela welu wake uhumye mafuno la mana. Nang'e àava na ipililidi mpaka ulongo utonyelwe imbula inandi na ya ntululilo.

8 Na mwenu uchocho, mùlebelewa mùùve na ipililidi na muhwinge, kwa kuva, Nang'olo Yesu àvele pepi kuuya.

9 Mmakukulupila avangu, muleke kuhinginikilana, uyopa mùnahukumiwa. Lola, nkùhukumu akávele kulehu na kukamola.

10 Mmakukulupila avangu, vakumbukilange manabii vanatangwele machedo kwa mamulaka langa Nang'olo. Muvalande vanang'ò chivanapililidile pavachitendewa lahakalenge.

11 Hwetu tùvavalangila vanu anevo kuva vånibalikiwa, kwa kuva vånipililila. Mwenu mùnipilikana habali dya kupililila kwanga Ayubu, lola namuna Nang'olo chanantendedile Ayubu kuntululilo. Kwa kuva, Nang'olo àumbele chididi na uwambone.

12 Pamo na anelo lammalele, mmakukulupila avangu, munaapile kwa kutambulanga kulihunde au pachilambo au chinu chohecho. Mwenu mukàhaua “Elo,” muhiu ðivele chihi elo, na mukàhaua “Nanga,” muhiu ðivele chihi nanga, uchinga munahukumiwe na Nnungu.

13 Ikàva pàvele munu woheyo mmwenu abanika, bahi àlebelewa anyuwe Nnungu. Na ikàva pàvele munu woheyo mmwenu ahangalâla, bahi àlebelewa aímbe dihímu dya kunnombolela Nnungu.

14 Na ikàva pàvele n'gonjo woheyo mmwenu, bahi àlebelewa avacheme vasele va vanu vankulupila Yesu vanyuwile na kumpaka mahuta kwa mamulaka langa Nang'olo.

15 Vakàyuwa kwa ing'ulupa, aneyo n'gonjo achialamywe, na Nang'olo achiamuihije umi wake. Na ikàva àtendile sambì, achiasamehewe sambì dyake.

16 Bahi litangolange masambì lenu mmene kwa mmene na kuyuwilani la uchinga mupate kulamywa. Kuyuwa kwa namene kwa munu wambone pameho panga Nnungu kùvele na ðimongo na kùnafala namene.

17 Eliya àvele munu muchi hwetu. Ániyuwa namene imbula inatonye, na imbula nanga painatonyile nchilambo chavo kwa vyaka vitatu na myedi sita.

18 Bahi nkuyuwa kavila, imbula nkutonya, na chilambo nkumeja vilyo.

19 Mmakukulupila avangu, munu yumo mmwenu akàhochela kwa kuha-pukana na uhiu, na munu yunji nkumuiha,

<sup>20</sup> mumale kuva, munu ammuîha munu aneyo kuhaloka muindila ya kuhochela, àmbempoha munu aneyo kuhaloka mukuhwa, na sambu dyake dyohe dya aneyo auîhwa ðimbesamehewa.

## **Baluwa inandi ilembwîje na Petulo Ulongoledi wa baluwa inandi ya Petulo**

Baluwa inandi yanga Petulo ilembwije na Ntume Petulo. Petulo àtandilike baluwa yake kwa kulitambulanga mwene chalumo na avala vaválembidile baluwa aino. Baluwa aino yònekana kuva Petulo àvalembedile vakúkulupila vammalele vaikalânga mmilambo vya “Ponto na Galatiya na Kapadokiya na Asiya,” vilambo vivêle nchilambo cha Utuluki maduvano. M’baluwa aino myanda yohe Petulo àvatambulanga kwa lina lya vakúkulupila “vaikâla pachilambo malinga vayeni” (sula ya 1:1). Kwa namuna fulani baluwa yake ìnalandana na baluwa yanga Paolo kwa Vaefeso, bahi vanu vohe vânikulupila kuva baluwa inandi ya Petulo ilembwije bada ya baluwa ya Vaefeso mmwaka wa pepi na mwaka wa 65 kutandikila mwaka wavelekejije Yesu Kilisto. Petulo àlembile baluwa aino akuno avèlè muimanga ya Loma, imanga imaikâna kwa lina lya sili, Babeli (sula ya 5:13).

Petulo àlonjeledile makudungilo lake la kulemba baluwa aino pahawile kuva, “ngùlembela ninkamyange mitima kuva, ibaniki imupitila nni sehemu ya inema yanga Nnungu kwajili yenu. Bahi imilanga muinema aneyo akuno muhwingilè” (sula ya 5:12). Petulo àvakamya mitima vakúsoma wa baluwa aino kwa kuva vânabanihwa. Pàvele na ilandani fulani ya misitali ivêle nchitabu chitandi cha Petulo 2:11-3:7 na Vaefeso 5:18-6:9 na Vakolosayi 3:18-4:6. Misitali aneyo yammalele ìvele na mahundo layâmba namuna vakúkulupila va ing’ande imo chivalembelewa vatendelanile, na habali ya kudipilikana mamulaka ditawâla. Uchocho, Petulo àvakamya mitima Vak-isto vapililile pavabanihwa kwa kuva, ntululilo ùvele pepi (sula ya 4:1).

### **Uinjipihî wa baluwa inandi ya Petulo**

1. Sula ya 1:1-2, Petulo ànalitambulanga mwene na avala vavalembedile baluwa aino.
2. Sula ya 1:3-2:10, Petulo ànshukulu Nnungu kwajili ya upohi uvaukumila vakúkulupila vammalele na mana la upohi anewo mmaisha lavo.
3. Sula ya 2:11-4:11, Petulo àvahunda vakúkulupila namuna ya kuikala chikatapele ching’ati vanu vakâmmaite Nnungu kwa namuna mbalimbali.
4. Sula ya 4:12-5:11, Petulo àvakamya mitima vakúkulupila uchinga vapililile pavabanihwa.
5. Sula ya 5:12-14, Petulo àmalilila baluwa yake.

### *Ntandiliko wa baluwa yanga Petulo*

<sup>1</sup> Baluwa aino ìhaloka kwang’une Petulo, ntume wanga Yesu Kilisto. Nînnembila mwenu mmanu mutandolwejije na Nnungu, muikâla apano pachilambo muchi mmayeni, mumwadilikène nchilambo cha Ponto na Galatiya na Kapadokiya na Asiya na Bisiniya.

<sup>2</sup> Nnungu Atata ànimmala mwenu na kuntandola kutandikila anepo patandi, na Umumu wake Wanaswe àntendile mwenu mùùve mmanaswe. Anelo lammalele lànitendeka uchinga mumpilikane Yesu Kilisto na kuhahulwa kwa myadi yake.

Nangu ngûyuwa inema na amani viyenjejeke kwenu mwenu.

### *Lilolelo likee na ntululilo*

<sup>3</sup> Alombolewe Nnungu, Atata wa Nang'olo wetu Yesu Kilisto! Kwa chididi chake chikulu átutendile hwetu tuvelekwe mwanda wavili kwa kunfufula Yesu Kilisto kuhaloka kwa vanu vahwile. Bahi ing'anya ya anelyo, hwetu Yúpete lilolelo likee na ntululilo,

<sup>4</sup> na tumbepata mapala àlálá lavaahidite Nnungu vanu vake. Mapala àlálá lakákandika wala kuhang'uka na wala kupungula, anelo lànivikwa kulihunde kwajili yenu.

<sup>5</sup> Kwa kuva, mwenu mùnkulupila Nnungu, bahi mùchungwa na dimongo dya Nnungu mpaka pamumbepwechela upohi uvèle pepi kuhunukuliwa mmahiku la ntululilo.

<sup>6</sup> Mmambo anelo lammalele, mwenu mùnahangalala namene, ikànavá kwa hambí mùnilebelewa mùùve nnihindambi kwa uhiku kadiki ing'anya ya kulingwa kwa namuna dyohe.

<sup>7</sup> Kulingwa aneko kùnaida kwajili ya kupima ing'ulupa yenu ijúka kuva yamana namene kupunda zahabu. Ata zahabu yene ikànavá nni chinu chondongéka, henga ipimwa kwa kuyochwa mmoto. Uchocho, na ing'ulupa yenu ijúka kuva yamana namene kupunda zahabu, nainang'o ìlebelewa ipimwe uchinga imaikane kuva ya uhiu. Anepo njo pamumbelombolewa na kutumbyangwa na kweshimiwa muuhiku aula wambhumila Yesu Kilisto.

<sup>8</sup> Mwenu mùnantamwa Yesu ikànavá mukánambimwona, na mùnankulupila ikànavá hambí mukámwona. Pamo na anelo, mwenu mùnahangalala namene kwa ihangaladi ing'ulu namene ikáhauilika,

<sup>9</sup> kwa kuva, mùpwechela inudyo ya kukulupila kwenu, yani kupohwa disungu dyenu.

<sup>10</sup> Manabii vánitahataha na kuloleha saana kuyamba upohi anewo na váníhumya unabii kuyamba inema ya upohi imupwechedile mwenu mmahiku alano.

<sup>11</sup> Umumu wa Kilisto ánavele nkati mwavo ánilongolela kuvahaulila kuyamba kubanika kwanga Kilisto na ukulu umbepwáwa bada ya ibaniki aneyo. Vanang'o vánítumbama namene uchinga vapate kumala kuva mambo anelo làmbetendeka uhiku ntwani na kwa indila ntwani.

<sup>12</sup> Nnungu nkuvahunukulila manabii vake kuva, ujumbe aula uvayan-jajije ukáchivamba vene, henga úmwamba mwenu. Na hambí ujumbe aula ùniyanjajwa kwenu mwenu na vanu avala vachinnyubilila mwenu Malove Lambone kwa dimongo dya Umumu Wanaswe atumwíje kuhaloka kulihunde. Ata malaika navanang'o vàvenkuloleha saana mambo anelo.

### *Maisha lanaswe*

<sup>13</sup> Bahi ing'anya ya anelyo, lipanganihange mwalehu na mùùve tayali kulikamulanga. Tendanga uchocho kwa kuvika lilolelo lyenu muinama imumbepwechela muuhiku aula wambhumila Yesu Kilisto.

<sup>14</sup> Bahi ikalanga muchi mmana Nnungu mupilikàna. Munaleke maisha lenu ulatawaliwa na tama dihakalenge dimunavenadyo machedo pamukachimala.

<sup>15</sup> Mwenu mùlebelewa mùùve mmanaswe kwa lammalele lamutenda malinga Nnungu anchemile mwenu chavele wanaswe.

<sup>16</sup> Kwa kuva, ìnilembwa kuva, "Mùùve mmanaswe, kwa kuva nangu nni wanaswe."\*

\* 1:16 Valawi 11:44-45, 19:2, 20:7.

<sup>17</sup> Na ikàva pamuyuwa mùnchema Nnungu “Atata,” ayula avahukûmu vanu vammalele kupapatana na àlálá lávatendàngà bila kunnola munu kumeho, bahi muikale kwa kunnyopa Nnungu mmahiku alano la kuikala apano pachilambo.

<sup>18</sup> Kwa kuva, mwenu mùnimala namuna chimugombolewije kuhaloka mmaisha lakáfala lamupwechedile kuhaloka kwa anakuluvenu. Mwenu nanga pamugombolewije kwa vitukutuku vyondongêka malinga chidivele dihela au zahabu.

<sup>19</sup> Henga múgombolewije kwa myadi ya samani ing’ulungwa namene yanga Kilisto, ánavela muchi ungandolo wa mwana akávele na chilema chohecho wala lilambwadi.

<sup>20</sup> Nang’e ánitandolwa na Nnungu kabla chilambo chikànambumbwa, nkuhunukuliwa mmahiku alano la kuntululilo kwajili yenu mwenu.

<sup>21</sup> Na kwa kupitila Kilisto, mwenu mùnkulupila Nnungu anufwíle Kilisto kuhaloka kwa vanu vahwíle na kumwing’a ukulu. Bahi kupapatana na anelo látendilè Nnungu, mwenu mùnankulupila Nnungu na kuvika lilolelo lyenu kwanga nang’e.

<sup>22</sup> Mwenu mùnihahulwa kwa indila ya kulipilikana lilove lya uhiu kwa kuvatamwa vakúkulupila avenu bila kulilambilila. Bahi vino tumbama kutamwana kwa disungu dyenu dyammalele.

<sup>23</sup> Kwa kuva, mwenu mùvelekwejjije mwanda wavili, akee muchi vana vavelekwejjije na atatao na ayuvao vavéle na mmili auno úhwa, henga mùvelekwejjije na Atata akáhwa, yani kwa dimongo dya lilove lya Nnungu livéle na umi na likee na ntululilo.

<sup>24</sup> Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaua kuva, “Vanu vammalele vavele muchi mahamba.

Na ukulu wavo wammalele unapukutika muchi mauwa, kwa kuva, mahamba lànayuma na mauwa lànapukutika.

<sup>25</sup> Henga lilove lya Nang’olo likee na ntululilo.”†

Na lilove anelyo njo Malove Lambone lahubiliwíje kwenu mwenu.

## 2

### *Liyanga livéle na umi na vanu vatandolwejjije na Nnungu*

<sup>1</sup> Bahi lekanga kutenda lahakalenge lammalele na kulambila kwammalele na kulilambilila, na wiu na kuvatongolela vanu vanji lahakalenge.

<sup>2</sup> Malinga vakanunu chivalembela mavele, na mwenu uchocho mùlembelewa mùúve na hamu ya kukumbila mavele lahahwíke la chinnungu, uchinga mupate kutandeka na kupohwa.

<sup>3</sup> Kwa kuva, mwenu mùniyeja na kumala kuva Nang’olo Yesu nni wambone.

<sup>4</sup> Bahi hweneng’ana kwanga Nang’olo, kwa kuva nang’e nni liyanga livéle na umi. Liyanga anelyo línihitwa na vanu, henga Nnungu ánilitandola na kulitumbyanga namene.

<sup>5</sup> Na mwenu uchocho, malinga mayanga lavéle na umi, mùnalundanywa pamo uchinga mùúve ing’ande ya Nnungu. Na mwenu mùjuhijwe kuva makuhani mmanaswe uchinga muhumye sadaka dya chinnungu dyakata-paliwa Nnungu ing’anya ya Yesu Kilisto.

<sup>6</sup> Kwa kuva, Mmalemba Lanaswe Nnungu àntangola kuva,

† 1:25 Isaya 40:6-8.



“Lola, nangu ngùvika pa Yelusalemu\* liyanga likulu lya paindumba, na liyanga anelyo ñnilitandola na kulitumbyanga namene.

Na munu woheyo ankulupila akámbezata dihoni.”†

7 Kwenu mwenu mukulupila, anelyo njo liyanga lya kutumbyangika namene. Henga kwa avala vakákulupila nni,

“Liyanga lihitwije na akúdenga,

hambi lujukile kuva liyanga likulu lya paindumba, lya muhimu kupunda lammalele.”‡

8 Na,

“Lijukile kuva liyanga livakuvâja vanu,

liyanga livamatôha vanu.”§

Vâmbelikuvala ing'anya nanga pavalikulupidile lilove lya Nnungu, na vâmbelapata anelo lâvakudungidile Nnungu kutandikila anepo patandi.

9 Henga mwenu mùjukile kuva mmanu mma litawa lyalitandwele Nnungu, makuhani mma Nfalume Nnungu, chilambo chanaswe, mmanu mma Nnungu mwene. Mùnitandolwa uchinga mulayanjaje matendo lambone látendile Nnungu anchemile mwenu kuuka nnupi na kumwingijanga munng'anje wake wa ajabu.

10 Anepo patandi mwenu mukánavele mmanu mma Nnungu, henga vino mwenu nni mmanu mma Nnungu. Anepo patandi Nnungu akáchimmikila chididi, henga vino ànimmikila chididi.

### *Muikalange muchi mmatumwa mma Nnungu*

11 Mmakukulupila avangu unintamwanga, nangu ñnnyuwanga mwenu muvéle muchi mmayeni na amyanda apano pachilambo, mulinyemye na tama dya mmili dilumbâna na isungu.

12 Muikalange chikatapele ching'ati vanu vakámmaite Nnungu, uchinga vakânnambilila kuva mùtenda lahakalenge, valone matendo lenu lambone na kuntumbyanga Nnungu nniduva alila lyambekwida unavahukumu vanu va pachilambo.

13 Bahi kwajili ya ukulu wanga Nang'olo, dipilikanange mamulaka dyammalele dya vanu, ikáva ni ya nfalume avéle na dimongo,

14 au ikáva ya vakulu vavikwije na nfalume kwajili ya kuvahukumu asabu avala vatênda lahakalenge na kusalombolela avala vatênda lambone.

15 Anecho nni chalembela Nnungu, àlembela munyalaje malove la chivelu la mavelu kwa kutenda lambone.

16 Muikalange muchi mmanu muvéle hulu, henga munatumile mwanya anewo wa uhulu kuva chilambililo cha kutenda lahakalenge, ila mùlembelewa muikalange muchi mmatumwa mma Nnungu.

17 Vâesimu vanu vammalele, na vatamwange vakúkulupila avenu, nnyopange Nnungu na mùmwesimu nfalume.

### *Nfano wa ibaniki yanga Yesu*

18 Mwenu mmatumishi, vapilikane vanang'olo venu kwa eshima yammalele, akee chihi avala vambone na vapole bahi, henga ata na avala vákaliþà.

19 Kwa kuva, mukâpililila ibaniki imukallembelewa kupata kwajili ya kumweshimu Nnungu, anecho nni chinu chinkatapalila Nnungu.

\* 2:6 Auno nsitali ùlembwije “Sayuni.” Na Vayahudi vátumila lina Sayuni kuyamba imanga ya Yelusalemu. Na maeleso layâmba Sayuni, lola Matayo 21:5. † 2:6 Isaya 28:16. ‡ 2:7 Sabuli 118:22.

§ 2:8 Isaya 8:14.

20 Dachi, mùmbepefa faida ntwani mukàpìlìlìla ibaniki imulembelewa kupata ing'anya ya makosa lenu? Henga mukàpìlìlìla ibaniki ing'anya ya kutenda lambone, anecho nni chinu chinkatapa lila Nnungu.

21 Anecho njo chanchemedile mwenu Nnungu, kwa kuva, Kilisto nanang'e ànìbanìhwa ing'anya yenu mwenu, nkunnekelanga nfano uchinga mupapate òinjayo dyake.

22 Nang'e akanatendile sambì, na wala lilove lya kulambila likànahumile nkanya mwake.\*\*

23 Nang'e panatukenwe wala nanga panapindikwile, na panabanihijwe, nang'e wala nanga panavayohije vanu uchinga ayopwe, ila ànìlìlekelela mwalehu kwanga Nnungu, ahukùmu kwa haki.

24 Kilisto mwene àdinyakwile sambì dyetu mummili mwake, apala pànavambwije munsalaba uchinga tupate kudileka mwalehu sambì na kuikala muchi chalembela Nnungu. Na kwa kupanywa kwake, mwenu mùnilamywa.

25 Kwa kuva, mwenu mwávele muchi angandolo vachiyahika, henga hambì mùnimuyila ayula Nchungu na Nkwàngalila wa disungu dyenu.

### 3

#### *Mahundo kwa valombwije na valombile*

1 Uchocho na mwenu mmakongwe, vapilikane valume venu uchinga vakàpwawa valume vakàlikulupila lilove lyanga Nnungu vutangwe kwa matendo lenu lambone akee malove lenu.

2 Vàmbeutangwa, ing'anya ya kumwongana namuna chimuikalanga kwa maisha lanaswe kwa kunnyopa Nnungu.

3 Kulipamba kwenu kunave chihi kwa pannima, malinga kutiva ulindo na kuwala vitukutuku vikatapajijwe kwa zahabu na kwa kuwala dinguwo digalika namene.

4 Henga mwenu mùlembelewa mulipambe muunu wenu wa nkati, kwa ikatapadi ikàondongeka, ikatapadi ya isungu ya upole na amani. Na kulipamba malinga aneko njo kwa mana namene pameho panga Nnungu.

5 Uvila njo chivanalipambile akongwe vanaswe va machedo, vanang'o vávika lilolelo lyavo kwanga Nnungu na kuvapilikana alume vao.

6 Kwa nfano, Sala ànìmpìlikana Iblahimu, nkunchema nang'olo wake. Na mwenu mùmbekuva mmana mma Sala mukàtenda lambone bila kuyopa chinu chohecho.

7 Uchocho, na mwenu mmalume, mùlembelewa muikalange na akongwe venu akuno umumala kuva vanang'o nni viumbe vidabadanga. Na mùlembelewa mùvaeshimu, kwa kuva vanang'o vàmbepechela pamo na mwenu inudyo ya umi ukee na ntululilo. Vàeshimu uchinga chinapwawe chinu chakudivila àlálà lamunnyuwanga Nnungu.

#### *Kubanihwa ing'anya ya kutenda lambone*

8 Kwa kumalilila, nangu ngùhaua kuva, mwenu mmammalele mùlembelewa mukudungile ulamo, na mùùve mmanu mma kusikitikilanila na mmanu mma kutamwana, malinga ummamo muing'ulupa na mùùve mmanu mma kuvikilanila chididi na mmanu mma kulìsulupuha.

\*\* 2:22 Nsitsli wa 22 mpaka 25 ùlìsingila namene Isaya 53:4-9

<sup>9</sup> Munavapindikule vanu lahakalenge kwa lahakalenge au kuvatangolanga lahakalenge kwa lahakalenge, henga muvapindikule kwa kuvayuwila balaka. Kwa kuva, anelyo njo lyanchemeledile Nnungu mulitende, nanang'e achiam'baliki mwenu mukatenda uchocho.

<sup>10</sup> Kwa kuva, Malemba Lanaswe lahaula kuva,  
 “Munu alembela alahangalalile maisha,  
 na kuikala mmaduva lambone,  
 àlembelewa aludivile lulimi lwake lunatangole lahakalenge,  
 na kanya yake inalambile.

<sup>11</sup> Aleke kutenda lahakalenge, koka alatende lambone,  
 aitahe amani na kuilondola.

<sup>12</sup> Kwa kuva, meho langa Nang'olo lavalola vanu vatenda lalalembela Nnungu,  
 na makutu lake lanavapilikanila pavayuwa.

Henga vanu avala vatenda lahakalenge Nang'olo ànavatahuka.”\*

<sup>13</sup> Dachi, nnani amemmenga mwenu mukatumbama kutenda lambone?

<sup>14</sup> Ata kumubanihwa kwajili ya kutenda lalalembela Nnungu, mwenu nni mmanu muvèle na wasa. Munannyope munu woheyo annyôha na wala munààve na lipamba.

<sup>15</sup> Henga n'juhe Kilisto kuva Nang'olo wa weka mmitima yenu. Maduva lammalele mùùve tayali kunnyang'ula kila munu ammujànga habali ya lilolelo limuvenalyo, henga nnyang'ule kwa upole na eshima.

<sup>16</sup> Mùùve na makudungilo lambone mmitima yenu uchinga avala vanambibilànga na kuntangolela lahakalenge ing'anya ya matendo lenu lambone lamutenda ing'anya ya kulundanywa kwenu na Kilisto, vaone dihoni.

<sup>17</sup> Ikàva Nnungu ànitamwa ubanihwe ing'anya ya kutenda lambone nni wasa kuliko kubanihwa ing'anya ya kutenda lahakalenge,

<sup>18</sup> kwa kuva, ata Kilisto nanang'e ànibanihwa na kuhwa mwanda umo ing'anya ya sambu dyetu. Nang'e àvele wambone pameho panga Nnungu, henga ànihwa kwajili ya vanu vakàvele vambone pameho panga Nnungu, uchinga atupelekeje kwanga Nnungu. Yesu ànihwa chimmili, henga isungu yake yàvele chihi yumi.

<sup>19</sup> Na isungu yake nkuhwena unadihubilila disungu dya vanu divèle nchihungo.

<sup>20</sup> Disungu anedyo nni dya vanu avala vanantahwike Nnungu anepo kala, mmahiku la Nuhu, muuhiku aula Nuhu wachikatapaja safina, na Nnungu ànivapililila namene vanu anevo muuhiku anewo. Safina aneyo váingidile chihi vanu kadiki, vanu nane bahi vanapohwiye kupitila medi anelo. <sup>21</sup> Na medi anelo nni nfano wa ubatiso umpôha mwenu vino. Ubatiso anewo ukee wa kuhahula uhakwa wa mummili, henga nni ahadi kwanga Nnungu imuitenda kwa makudungilo lambone la muntima. Na ubatiso anewo ùmpoha mwenu kwa indila ya kufufuka kwanga Yesu Kilisto.

<sup>22</sup> Yesu àpite kulihunde na vino àikala m'bali wa kunkono wa Nnungu, mmamulaka lake Nnungu, wavatawala malaika na mamulaka lammalele pamo na dimongo dyammalele.

## 4

### *Maisha lahambi*

\* 3:12 Sabuli 34:12-16.

<sup>1</sup> Kilisto áníbanihwa chimmili. Bahi na mwenu uchocho likamyange uchinga mùùve na likudungilo ulyolyo lyanga Kilisto. Kwa kuva, munu apililila ibanihwi ya mmili kwajili ya Kilisto, ànilekana mwalehu na sambu.

<sup>2</sup> Kwa kuva, akáikala kavila kwa kupapata tama dya chimunu, henga àikala kwa kutenda lalalembela Nnungu kwa maduva laisalidíle la kuikala apano pachilambo.

<sup>3</sup> Anepo kala mwenu mútumila uhiku wohe kwa kutenda matendo lava-tenda vanu vakámmaite Nnungu. Múnijevelela kutenda umalaya na kuva na tama dibaya na kukalewa na kutenda ding'ole dya kupundiha kulya, na kukimbila vikimbilo vya kukaleweja na kutenda ibada dibaya namene dya disanamu.

<sup>4</sup> Henga hambi vanu vakámmaite Nnungu vánakangana kumwona mwenu mukákumilana na vanang'o kavila mmaisha lavo la uwamba, bahi ing'anya ya anelyo, vântangolelanga malove lahakalenge.

<sup>5</sup> Henga vanu anevo vàmbehumya isabu kwanga Nnungu, avêle tayali kuvahukumu vanu vumi na vahwíle.

<sup>6</sup> Vanu vahwíle, váhukumwiye kuhwa chimmili malinga vanu vammalele chivahukumiwa, henga váníhubiliwa Malove Lambone uchinga disungu dyavo diikale pamo na Nnungu vyaka na vyaka.

*Namuna vakúkulpila chivalembewa vatumile dinudyo dya chinnungu*

<sup>7</sup> Ntululilo wa mambo lammalele ùvele pepi kutimila. Bahi mùlembewa mùùve na ding'ano na muhulule kulikamulanga uchinga muhulule kuyuwa.

<sup>8</sup> Na lya muhimu kupunda lammalele nni mwenu kutumbama namene kutamwana, kwa kuva itamwi isamehe sambu dyohe namene.

<sup>9</sup> Mukalibisane mmene kwa mmene bila kuhinginikilana.

<sup>10</sup> Kila munu àlembewa aitumile inudyo yapwechedile, kwa faida ya vanu vanji, kwa kutenda uchocho muchimuve mmakwimilila mmambone mma dinudyo dya namuna dyohe dimupewije na Nnungu.

<sup>11</sup> Bahi munu woheyo ahubíli, àlembewa atangole muchi Nnungu àvenkutangola kupitila nang'e. Na munu atumíka, àlembewa atumike kwa dimongo dyapewije na Nnungu, uchinga Nnungu atumbyangwe kwa vitukutuku vyammalele kupitila Yesu Kilisto, avêle na ukulu na dimongo dikee na ntululilo. Amina.

*Kubanihwa kwa nkúkulpila*

<sup>12</sup> Mmakukulupila avangu unintamwanga, munakangane ing'anya ya ibaniki ing'ulu ya kunninganga. Na kulingwa anakwo munakwone kuva nni chinu chiyeni kwenu mwenu.

<sup>13</sup> Henga mùlembewa muhangalale ing'anya mùkumila ibaniki yanga Kilisto. Bahi ing'anya ya anelyo, mwenu mùmbehangala kwa ihangaladi ing'ulu muuhiku aula umbehunukuliwa ukulu wake.

<sup>14</sup> Wasa mwenu mukátangolewa malove lahakalenge kwajili ya Kilisto, kwa kuva Umumu wa ukulu, yani Umumu wanga Nnungu àikala nkati mwenu.

<sup>15</sup> Anapwawe kananga munu yumo mmwenu abaníhwa ing'anya ya kuva nkúwalala au nkúwa au nkútenda lahakalenge au nkúlikundanya mmambo la vanu vanji.

<sup>16</sup> Munu akábanihwa kwa kuva nang'e nni Nkilisto anaone dihoni, henga àlembewa antumbyange Nnungu kwa kuchemwa lina anelyo.

<sup>17</sup> Kwa kuva, uhiku wa hukumu ùvele pepi. Na hukumu aneyo ìmbetandilika kwa vanu va Nnungu. Na ikáva hukumu aneyo ìmbetandilika kwetuhwe,

bahi ìmbekuva dachi kwa vanu vakátamwa kulapilikana Malove Lambone la Nnungu?

<sup>18</sup> Ìvele muchi Malemba Lanaswe chilahaula kuva, “Ìkàva kupohwa kwa munu atênda lalalembela Nnungu kunakamajanga, ìmbekuva dachi kwa munu akámweshimu Nnungu na avêle na masambi?”\*

<sup>19</sup> Bahi vanu avala vabanihwa kwajili ya kutenda lalalembela Nnungu, vahwenehe kutenda lambone, na vadikamuje disungu dyavo mmakono langa Nnungu Nkúumba, na akulupika mwalehu.

## 5

### *Kulichunga likuwa lya vanu vankulupila Yesu*

<sup>1</sup> Nangu ninyuwanga namene mwenu mmasele mma likuwa lya vanu vankulupila Yesu mma aneko. Nangu uchocho ni nsele nnyenu na shahidi wa kubanihwa kwanga Kilisto, na nni yumo muvanu vambekumila ukulu umbehunukuliwa.

<sup>2</sup> Lichungange likuwa lyampele Nnungu na kuliimilila, akee kwa kuna-matijwa ìla kwa kutamwa chihi mmene muchi Nnungu chatamwa. Munantumikile Nnungu ing'anya ya tama dibaya dya mali, henga tamwanga namene kuntumikila Nnungu kwa ntima wambone.

<sup>3</sup> Munalitawale kwa dimongo likuwa anelyo limupewije kulichunga, henga mùlembelwa mùùve nfano kwa vanu anevo.

<sup>4</sup> Na pambehunukuliwa Nchungu Nkulu, anepo mumbepwechela litaji lya ukulu likáondongeka.

<sup>5</sup> Uchocho na mwenu mmavijana mùlembelwa muvapilikane anevo vasele. Mwenu mmammalele mùlembelwa mulisulupuse uchinga mutumikilane mmene kwa mmene, kwa kuva Malemba Lanaswe làhaua kuva, “Nnungu ànavatahuka vanu avala valitúpya, henga aveng'a inema vanu valisulupúsa.”\*

<sup>6</sup> Bahi lisulupusange mmene muyo mwanga Nnungu avêle na dimongo ding'ulu, uchinga antumbyange muuhiku ulembelêwa.

<sup>7</sup> Ntikange nang'e lipamba lyenu lyammalele, kwa kuva nang'e ànankambikambila mwenu.

<sup>8</sup> Mulikamulange mmene na kuva meho, kwa kuva, mmongo mwenu Ibilisi ànadinguka-dinguka muchi uhimba agulúma wantaha munu antang'une.

<sup>9</sup> Mwenu ntahukange aneyo, akuno muhwingilè muing'ulupa, umumala kuva ibaniki imuyona mwenu ìvakoja na vakúkulupila avenu pachilambo chammalele.

<sup>10</sup> Mwenu bada ya kubanihwa kwa uhiku kadiki, Nnungu wa inema yammalele anchemênge mwenu kuinjila muukulu wake ukee na ntululilo kwa kulundanywa kwenu na Kilisto, nang'e achiankamilisange. Achiantayange dimongo na kumwimijanga, akuno muhwingilè mwalehu.

<sup>11</sup> Nang'e njo Nnungu avêle na dimongo dikee na ntululilo. Amina.

### *Disalamu dya ntululilo*

<sup>12</sup> Nangu ninnembidile mwenu baluwa aino yananjipi kwa kuyangatwa na Sila, munu unimmaite kuva ànakulupika. Nangu ngùlembela ninkamyange mitima kuva, ibaniki imupitila nni sehemu ya inema yanga Nnungu kwajili yenu. Bahi imilanga muinema aneyo akuno muhwingilè.

\* 4:18 Milili 11:31. \* 5:5 Milili 3:34.

<sup>13</sup> Likuwa lya vanu vankulupila Yesu livêle ku Babeli,<sup>†</sup> vanu vatandolwejjje chalumo na mwenu, vâansalimilanga. Mako, mwanangu muing'ulupa nanang'e ânansalimilanga.

<sup>14</sup> Musalimilane kwa itamwi ya Chikilisto. Nangu ngùyuwa amani ìve pamo na mwenu mmammalele, mmanu vake Kilisto.

---

<sup>†</sup> **5:13** Apano Petulo àlèmbile Babeli, na àtumidile luga yampiho kuyamba imanga ya Loma.

## Baluwa yavili ilembwîje na Petulo Ulongoledi wa baluwa yavili ya Petulo

Baluwa yavili ya Petulo ilembwije na Ntume Petulo. Vatalamu va Bibiliya vâtenda kuva Petulo âilembile baluwa aino avèlè ku Loma kabla ya kuhwa kwake, mmyaka ya 60 kutandikila mwaka wavelekwejiye Yesu Kilisto. Uchocho, Petulo âichema baluwa aino kuva baluwa yake yavili (sula ya 3:1), bahi ìmbekuva, talehe ilembwîje baluwa aino yavele bada ya talehe aila ilembwîje baluwa inandi. Baluwa aino Petulo âvalembedile vakûkulupila vammalele.

Petulo âilembile baluwa aino uchinga avakamye vakûkulupila mitima vaikale maisha la kumweshimu Nnungu, na kuvaduma vanalapapate mahundo la vakûhunda va kulambila (sula ya 2). Uchocho, Petulo âvahimya vakûkulupila vanavapilikanile vanu vahaûla kuva, Nnungu ânatima kuitimisa ahadi yake ya kuuya kwanga Yesu. Na badala yake Petulo âvahaulila kuva Nnungu nanga patima, henga âhumya wasa uchinga vanu vanji vapohwe (sula ya 3:8-9). Kwa kuva Nang'olo âmbeitimisa ahadi yake ya kuuya, bahi vakûkulupila vâlembelwa vaikale maisha lambone lankatapalila Nnungu (sula ya 3:14).

### Uinjipihî wa baluwa yavili ya Petulo

1. Sula ya 1:1-2, Petulo âlitambulanga mwene na avala vavalembîla baluwa aino.
2. Sula ya 1:3-21, Petulo âvakumbusa kuikala maisha lambone kwa kuva, Nnungu ânitwing'a dimongo dya kuikala kwa namuna aneyo (sula ya 1:3-21).
3. Sula ya 2:1-22, Petulo âvaduma vakûkulupila kwamba vakûhunda va kulambila, na kulonjelela kwamba chinu chimbevakôja vakûhunda vakulambila, kuntululilo.
4. Sula ya 3:1-17, Petulo âmalilila baluwa yake kwa kuvakamya mitima vakûkulupila vaikale maisha lambone, uvalipanganiha kwajili ya kuida kwa Yesu Kilisto mwanda wavili.

### *Ntandiliko wa baluwa yanga Petulo*

<sup>1</sup> Baluwa aino ìhaloka kwang'une Simoni nguchêmwa Petulo,\* ntumishi na ntume wanga Yesu Kilisto. Nangu ñinnembila mwenu mmanu mujaliwîje ing'ulupa uila yamana malinga itujaliwîje hwetu kwa haki ya Nnungu wetu na ya Mpohi Yesu Kilisto.

<sup>2</sup> Nangu ngûyuwa inema na amani ìyenjejeke namene kwenu mwenu kwa indila ya kummala Nnungu na Yesu Nang'olo wetu.

### *Kuchemwa na kutandolwa na Nnungu*

<sup>3</sup> Kwa dimongo dyake dya chilungu, Nnungu âtupele vitukutuku vyammalele vilembelêwa uchinga tuikale chihi kwa namuna yalembela Nnungu. Tûlapwechedile anelo lammalele kwa kummala nang'e atuchemîle tukumile ukulu na uwambone wake mwene.

<sup>4</sup> Bahi kupapatana na ukulu na uwambone wake, Nnungu âtujalidile dinujo ding'ulu na dyamana dyanatuahidite, uchinga kwa dinujo anedyo tupate

\* **1:1** Munsitali auno ilembwije "Simoni Petulo," malina anelo mavili lâvele la munu yumo, yani Petulo. Simoni lyâvele lina linji lyanga Petulo.

kukumila hali yake ya chilungu na kupalanyoka muiyondongeki itendihwa na tama dibaya dya pachilambo.

<sup>5</sup> Bahi ing'anya ya anelyo, tumbama namene kuyenjeja uwambone muing'ulupa yenu, na muuwambone wenu, yenjejanga kummala Nnungu,

<sup>6</sup> na mukummala Nnungu, yenjejanga kulikamulanga, na mukulikamulanga, yenjejanga kupililila, na mukupililila, yenjejanga kuikala kwa namuna yalembela Nnungu,

<sup>7</sup> na mukuikala kwa namuna yalembela Nnungu, yenjejanga kutamwana mmene kwa mmene, na mukutamwana mmene kwa mmene, vatamwe na vanu vanji.

<sup>8</sup> Mukáva na dinudyo anedyo na dikàhalija kukulumuka, òmbennyululiha mwenu kutumika saana na kupa saana vihepo kwa kummala mwalehu Nang'olo wetu Yesu Kilisto.

<sup>9</sup> Kwa kuva, munu akee na dinudyo anedyo, àputele meho, na akáhulula kulola kulehu. Nang'e àniluvalila kuva ànihahulwa sambi dyake dya anepo kala.

<sup>10</sup> Bahi mmakukulupila avangu, tumbama namene kuikala kwa namuna imaíha kuva munitandolwa na kuchemwa na Nnungu. Na mukátenda uchocho, mwiko mukambeyanguka.

<sup>11</sup> Na kwa namuna aneyo muchimujaliwe kwa inema yake kuinjila mu Ufalume ukee na ntululilo wa Nang'olo na Mpohi wetu Yesu Kilisto.

<sup>12</sup> Bahi ing'anya ya anelyo, nangu nimbekuwa uninkumbusanga mambo anelo maduva lammalele, ikánava múniamala na múnihwinga muuhiu umupwechedile.

<sup>13</sup> Nangu ngwòna kuva, nni chinu chambone nintakatuhange kwa indila ya kunkumbusanga mambo anelo muuhiku wammalele unimbekuwa mun'gongwe auno, yani mmili wangu.

<sup>14</sup> Kwa kuva, nangu ñnimala kuva ngùvele pepi kuuleka mmili auno, malinga Nang'olo wetu Yesu Kilisto changulangujije.

<sup>15</sup> Henga nìmbetumbama namene uchinga panimbekuhwa muhulule kulakumbukila mambo anelo maduva lammalele.

### *Vanu vashuhudidíle ukulu wanga Kilisto*

<sup>16</sup> Uhiku aula utuchinnyundanga mwenu kuyamba habali dya dimongo na kuuya kwanga Nang'olo wetu Yesu Kilisto, hwetu nanga patuchitumila dinano dya kulambila ditungwíje na vanu vavêle na ulamba, henga hwetu túnilyonela tuvene na meho letu, ukulu wake.

<sup>17</sup> Kwa kuva, ápwechedile eshima na ukulu kuhaloka kwanga Atata Nnungu, apala palinnyidilidile lidi kuhaloka kwanga Nnungu avêle na ukulu nkulu, ulihaula kuva, “Ayuno nni Mwanangu unintamwa, ungukatapaliwa nawe!”†

<sup>18</sup> Hwetu tuvene túnilipilikana lidi anelyo kuhaloka kulihunde patunavele pamo na Yesu nnichinga lyanaswe.

<sup>19</sup> Anelo lammalele lànitumaihiya uhiu wa ujumbe wa manabii. Na mwenu mumbetenda saana mukákamulana na ujumbe anewo. Ujumbe anewo ùvele muchi chibatali chilangâja pachinu pavêle lupi, mpaka liduva alila lyan-tululilo palimbekucha, na Kilisto, inondwa ya kulyamba pambelangaja mmitima yenu.

<sup>20</sup> Pamo na anelo, mumale kuva nanga unabii Mmalemba Lanaswe uhalokâna na kumala kwanga munu mwene.

† 1:17 Matayo 17:5, Mako 9:7, Luka 9:35.



<sup>21</sup> Kwa kuva, nanga ujumbe wohewo wa chinabii uhalekêne na itamwi yanga munu, henga vanu vátangwele àlálá lahalêke kwanga Nnungu akuno uvalojwa na Umumu Wanaswe.

## 2

### *Vakúhunda va kulambila*

<sup>1</sup> Anepo kala váhumidile manabii va kulambila ching'ati vanu va Isilaeli, uchocho nni chivambelumila vakúhunda va kulambila mmwenu. Vanu anevo vàmbeinjija kwa sili mahundo mabaya namene la kulambila, akuno uvantahuka na Nang'olo Nkulu avakombwêle kwa galama ing'ulu namene, na kwa indila aneyo vàmbepiyanya kulipelekejija vene iyondongeki.

<sup>2</sup> Vanu vohe vàmbepapata matendo lavo lahakalenge na kwa kupitila vanang'o, Indila ya Uhiu ìmbelambiliwa malove lahakalenge.

<sup>3</sup> Bahi ing'anya ya tama dyavo dya dimali, vakúhunda anevo va kulambila vàmbelipatila faida kwenu mwenu kwa malove lavo la kulambila. Henga hukumu yavo ìntangaswa kutandikila machedo, na vanu anevo vakambe-tima kwondongwa.

<sup>4</sup> Kwa kuva, Nnungu nanga panavavikidile chididi malaika avala vana-tendile sambi, henga ávayahite Jihannamu. Aneko vànihungwa nnupi akuno uvalindilila liduva alila lya hukumu.

<sup>5</sup> Nnungu nanga panachivikidile chididi chilambo cha machedo, apala panavapelekejijije livambwe vanu avala vakáchimweshimu nang'e, henga áchungile chihi Nuhu áchivahubilila vanu vanji haki yanga Nnungu, chalumo na vanu vanji saba.

<sup>6</sup> Uchocho, Nnungu ánidihukumu asabu dimanga dya Sodoma na Gomola kwa kudipija moto. Na kwa kutenda uchocho, Nnungu álangujije nfano wa mambo lambevápata vanu vatênda lahakalenge.

<sup>7</sup> Nnungu ámpohije Lutu, munu áchilatenda lalalembela Nnungu, munu anahinginihijwe na matendo la vanu vâchitênda lahakalenge.

<sup>8</sup> Lutu áikala ching'ati vanu vatênda lahakalenge, na kwa maduva lohe ánalona na kulapilikana mambo àlálá lachimpwetêka mwisungu yake.

<sup>9</sup> Bahi Nnungu ànimala namuna ya kuvapoha mukulingwa vanu vamweshimu nang'e na ànimala namuna ya kuvaasibu vanu vatênda lahakalenge akuno uvalindilila liduva lya hukumu.

<sup>10</sup> Nnungu àmbelialija namene kuvahukumu asabu vanu avala vavelênge na tama dibaya dya mmili na avala valahebûla mamulaka lake.

Vakúhunda anevo va kulambila vâvele na chibuli na vânyalyona na wala nanga pavayopa kuvatangolela lahakalenge viumbe vivêle na ukulu.

<sup>11</sup> Pamo na kuva malaika vâvele na uweso na dimongo kuvapunda vanang'o, henga vakábulula kuvatangolela lahakalenge viumbe anevyo muyo mwanga Nang'olo.

<sup>12</sup> Henga vakúhunda anevo va kulambila vâvele muchi anyama va-kee na ding'ano vavelêkwa chihi kwajili ya kukamulwa na kusinjwa. Vanang'o vátangola chihi lahakalenge kuyamba vitukutuku vivakamaite. Vâmbekwondongwa ing'anya ya matendo lavo lahakalenge lávatendàngà.

<sup>13</sup> Vàmbelipwa ibaniki ing'anya ya ibaniji ivatendendile vanu vanji. Vânahangalala namene pavatimisa tama dyavo dya mmili liduva ulivala, na pavakamola n'ding'ole dyenu vâtaya dihoni na uhakwa nkulu, akuno uvahangalalila mambo lavo la kulambila.

14 Vanu anevo vâhimukila chihi kulala ugoni na wala nanga pavahopela kutenda masambi. Vanu anevo vâvautanga vanu vadabadânga muing'ulupa, na vanu vatawaliwa na ditama dya kupata dimali. Vanu anevo vânilaniwa na Nnungu.

15 Vâilekile indila ya uhiu na kuhochela akuno uvapapata indila aila yanapapete Balamu mwana wanga Beoli. Balamu âtamwije namene kupata dimali kwa indila ikee ya haki,

16 henga ânikalipilwa ing'anya ya lahakalenge lake. Bahi punda, nnyama akâhulula kutangola, ânitangola muchi munu na kudivila uvelu wa nnabii aneyo.

17 Vakûhunda anevo va kulambila vakâvele na faida. Vâvele muchi chimbwimbwi ching'ang'anêle na vâvele muchi mahunde lapepelûhwa na lipungo. Na lupi lwa Jihannamu lutofîle lûnivikwa muyo mwavo.

18 Kwa kuva, vâvautanga vanu vapolonywêke chihambi-hambi muvanu vaikâla maisha la kuhochela. Na vâtenda uchocho kwa malove lavo la kulyona lakee na mana na kwa kutumila tama dya miili yao.

19 Vâvaahidi vanu vanji kuva vâmbekuva hulu akuno vene vavêlê vatumwa va mambo lahakalenge. Kwa kuva, kila munu ââva ntumwa wa chinu chohecho chintawâla.

20 Bahi kupapatana na anelo, ikâva vanu vânipolonyoka kuhaloka muiyondongeki ya mambo la pachilambo kwa indila ya kummala Nang'olo, Mpohi wetu Yesu Kilisto, koka nkuuila kavila kutenda lahakalenge, hali yavo ya kuntululilo imbekuva ibaya kupunda aila inandi.

21 Kwa kuva, ikavele wasa kwa vanu anevo kuikavele vakaimala indila ya haki, kuliko kudimala amuli dyanaswe divadipwechedile koka nkudileka.

22 Henga vanu ava vâmaiha uhiu wa milili ihaûla kuva, "Ung'avanga âuyila kulya matapiso lake mwene,"\* na "Unguluve uvannyingile âuyila kuyalata mmatope."

### 3

#### *Ahadi ya kuuya kwa Nang'olo*

1 Mmakukulupila avangu unintamwanga namene, aino nni baluwa yangu yavili ininnembila mwenu. N'dibaluwa adino dyammalele dimbili ngûlembela ngutakatuhe makudungilo lenu lambone uchinga mulakumbukile.

2 Ngûlembela mulakumbukile malove lavanatangwele manabii vanaswe machedo na amuli dyake Nang'olo, Mpohi wetu Yesu Kilisto divanainadadyo mitume venu.

3 Mûlembelewa hoti mumale kuva, maduva la ntululilo vâmbekwida vanu vambeikâla kwa kupapata ditama dyavo vene. Vâmbentendelanga mwenu mang'wanyu,

4 uvahaula kuchidoni, "Âniahidi kuva âmbekwida! Hambi âvele kwachi? Kwa kuva, anakuluvunu vânihilanga, henga vitukutuku vyammalele vîvele chihi uchila chivinavele kutandikila pachiumbwije chilambo."

5 Vanu anevo vâlivalila namadi kuva kutandikila anepo kala Nnungu âtangwele chihi lilove, koka chilambo na kumahunde nkupwawa. Chilambo chûmbwije kwa kuhumila mmedi na kwa indila ya medi.

6 Na kwa medi, vanu va chilambo cha kala vâniondongwa kwa livambwe.

\* 2:22 Milili 26:11

<sup>7</sup> Henga kwa amuli ya Nnungu, chilambo cha vino na kumahunde, avi viniungulwa kwajili ya moto. Viniungulwa mpaka liduva livambekukumiwa vanu vatênda lahakalenge na kwondongwa.

<sup>8</sup> Henga mmakukulupila avangu unintamwanga namene, munalivalile lilove alino kuva, pameho panga Nang'olo liduva limo livele muchi myaka alufu, na myaka alufu ivele muchi liduva limo.

<sup>9</sup> Vanu vanji vâtenda kuva Nang'olo ànatima kutimisa ahadi dyake, henga Nang'olo akátima kutimisa ahadi dyake. Nang'e ànapilila ing'anya yenu mwenu, kwa kuva akátamwa munu woheyo àyahike, ila àlembela vanu vam-malele valekange masambi.

<sup>10</sup> Liduva lyambeuya Nang'olo limbekuva muchi iidi ya nkwiva. Liduva anelyo kumahunde kùmbeuka kwa dihinji ding'ulu na vitukutuku vilangâja kumahunde vimbepijwa moto, pamo na chilambo na vitukutuku vyammalele vivelênge pachilambo navinang'o.

<sup>11</sup> Bahi kwa kuva vitukutuku avino vyammalele vimbekwondongwa, mwenu mùlembelewa muikale iikadi yanaswe na kwa namuna yalembela Nnungu,

<sup>12</sup> akuno umulolela liduva alila Iya Nnungu na kulikulumisa kwida kwake. Liduva anelyo, chilambo chimbepijwa kwa moto na vitukutuku vilangâja kumahunde vimbepijwa na kuyeyuka.

<sup>13</sup> Henga kupapatana na ahadi ya Nnungu, hwetu tûlolela kumahunde kwahambi na chilambo chahambi, pachinu pámbekùvâ na haki.

<sup>14</sup> Bahi mmakukulupila avangu unintamwanga namene, kwa kuva mùlolela anelo, tumbama uchinga ankoje muhahwikè bila kuva na likosa lyohelyo, akuno umuikala kwa amani pamo na Nnungu.

<sup>15</sup> Mwenu mùlembelewa mumale kuva ilindilidi yanga Nang'olo nni wasa kwa vanu uchinga vapate kupohwa, malinga Paolo nkúkulupila nnyetu utuntamwa namene chanannembidile kwa lúnda lwapwechedile kuhaloka kwanga Nnungu.

<sup>16</sup> Mambo anelo nni lálèmbâ n'dibaluwa dyake dyammalele patangola kuyamba ipililidi ya Nang'olo. M'baluwa anedyo mùvele vitukutuku vikamajânga kuvimala. Na vanu va mavelu na vakâhulula kuukamulila uhiu, vânalapindikulanya mana la malove anelo muchi chivapindikulanya Malemba lanji Lanaswe. Na kwa kutenda uchocho vâlyondonganga vene.

<sup>17</sup> Mmakukulupila avangu unintamwanga namene, mwenu mùnilamala mambo anelo. Bahi lyongolelange uyopa mùnahochejwa na ikumbi ya vanu vatendânga lahakalenge, nkunnemanga kuhwanga.

<sup>18</sup> Henga mùlembelewa muhwenehe kukulumuka muinema na mukum-mala Nang'olo, Mpohi wetu Yesu Kilisto. Nang'olo atumbyangwe, vyaka na vyaka! Amina.

## **Baluwa inandi ilembwîje na Yohana Ulongoledi wa baluwa inandi ya Yohana**

Baluwa inandi yanga Yohana ilembwije na Ntume Yohana mmwaka fulani, kutandikila mmwaka wa 85 mpaka mmwaka wa 90 kutandikila mwaka wavelekwijije Yesu Kilisto. Yohana nanga palitambulanga kuva nang'e njo alembîle baluwa aino, henga musula inandi ya baluwa aino ilanguja kuva nang'e njo shahidi alawêne maisha langa Yesu na kufufuka kwake (sula ya 1:1-3). Uchocho, namuna ya ilembi ya baluwa aino ilandana na aila ya Injili ya Yohana. Ìkulupika kuva Yohana áchilembile chitabu cha Injili ya Yohana chalumo na dibaluwa dyake dinatu, yani baluwa inandi na yavili na yatatu, mmahiku lachiikala muimanga ya ku Efeso.

Yohana álembile baluwa aino mmahiku àlalá likuwa lya vanu vankulupîla Yesu pavachikambywakambywa ing'anya ya mahundo la vanu vachilichema, "Vaginosti." Vanu anevo váhunda kuva, mambo la chimmili nanga palavele na uhusiano na mambo la chinnungu, na kuva mmili nni chinu chibaya. Na váhunda kuva, Yesu panavele apano pachilambo ávele Nnungu mwalehu, henga nanga panavele na mmili wa chimunu. Bahi ing'anya ya anelyo, Yohana àlitambulanga kuva nang'e nni munu alawêne maisha langa Yesu kwa meho lake, na kun'gusa kwa makono lake (sula ya 1:1-3). Makudungilo langa Yohana la kuilemba baluwa aino lavele kuva, vammalele vambeipwechelêla baluwa aino vapate kukumilana na vanu vammalele vakumilâna na Atata Nnungu na Yesu Kilisto Mwanawe (sula ya 1:4), na kuvadivila vakúkulupila vanatende sambi (sula ya 2:1), na kuvanyemya vakúkulupila na mahundo la kulambila (sula ya 2:26), na kuveng'a vakúkulupila uhakika wa kumala kuva muhiu vânipohwa (sula ya 5:13).

### *Uinjipihî wa baluwa inandi ya Yohana*

1. Sula ya 1:1-4, Yohana àitambuliha baluwa yake, na kulonjelela likudungilo limo lyalembidile baluwa aino.
2. Sula ya 1:5-3:10, Yohana áfafanula namuna Nnungu chavele nng'anje, na kutuhimya kuva túlembelwa tuikale muchi chachiikala Yesu.
3. Sula ya 3:11-5:12, Yohana àtukumbusa kwamba amuli ya kutamwana tuvene kwa tuvene.
4. Sula ya 5:13-21, Yohana àmalilila baluwa yake.

### *Lilove lya umi*

<sup>1</sup> Hwetu tùnnembilanga mwenu kuyamba ayula Lilove avêng'a vanu umi, anapwawije kutandikila anepo patandi. Hwetu twanimpilikana na twanimwona kwa meho letu na twanin'gusa kwa makono letu.

<sup>2</sup> Ayula mwene umi pahunukuliwije, hwetu twanimwona. Bahi ing'anya ya anelyo, hwetu tunanshuhudilanga na kunnyanjajija habali dya aneyo mwene umi ukee na ntululilo, ánavele pamo na Atata, na njo ahunukuliwije kwetuhwe.

<sup>3</sup> Ayula utummwene na kumpilikana njo uyoyo utunnyanjajija mwenu uchinga mupate kukumilana na hwetu. Na ikumilani yetu nni chalumo na Atata na Yesu Kilisto Mwanawe.

<sup>4</sup> Hwetu tũnnembilanga mwenu malove alano uchinga hwetu chalumo na mwenu tupate kuombajwa mwalehu ihangaladi.

### *Nnungu nni nng'anje*

<sup>5</sup> Na auno njo ujumbe utuupilikene kuhaloka kwa Yesu Kilisto na kunnyu-bilila mwenu kuva, Nnungu nni nng'anje na nkati mwake nanga lupi wala kadiki.

<sup>6</sup> Tukàhaua kuva tũnakumilana nawe akuno utuikala nnupi, anepo tũnalambila na matendo letu akee la uhiu.

<sup>7</sup> Henga ikàva tũikala munng'anje malinga Nnungu mwene chaikala munng'anje, anepo tũkumilana tuvene kwa tuvene, na myadi ya Yesu Mwanawe ìnatuhahula masambi letu lammalele.

<sup>8</sup> Na tukàhaua kuva tũkee na masambi, tũlilambila chihi hwetu tuvene, na wala nanga uhiu nkati mwetu.

<sup>9</sup> Henga tukàlitangolanga masambi letu, Nnungu achiatusamehe masambi letu na kutuhahula lahakalenge lammalele, kwa kuva, nang'e nni wakukulupika na nni mwene haki.

<sup>10</sup> Tukàhaua kuva nanga patutendile masambi, tũntenda Nnungu kuva nkũlambila, na lilove lyake likapali nkati mwetu.

## 2

### *Kilisto Nkũyangata wetu*

<sup>1</sup> Mmanavangu unintamwanga namene, nangu nĩnnembilanga malove alano uchinga munatende masambi. Henga munu akàtenda masambi, tũnivanawe atuyuwĩla kwa Atata. Na aneyo atuyuwĩla kwa Atata nni Yesu Kilisto avèle na haki.

<sup>2</sup> Kilisto njo sadaka ihumĩjwe kwajili ya kusamehewa masambi letu, na akee chihi kwajili ya masambi letu weka, ila chalumo na masambi la vanu va pachilambo chammalele.

<sup>3</sup> Tukàdikamula amuli dya Nnungu, anepo tũnahulula kumala kuva tũnimmala nang'e.

<sup>4</sup> Munu akàtangola kuva, ànimmala Nnungu, henga akàdikamula amuli dyake, munu aneyo ànalambila, na nanga uhiu nkati mwake.

<sup>5</sup> Henga munu woheyo alikamũla lilove lya Nnungu, munu aneyo àvele na itamwi itimilike ya Nnungu, nkati mwake. Na chinu anecho nni chitumaĩha kuva tũnilundanywa na Nnungu.

<sup>6</sup> Munu woheyo ahaũla kuva àlundanyijwe na Nnungu, àlembelewa aikale muchi chachiikala Yesu.

### *Amuli yahambi*

<sup>7</sup> Mmakukulupila avangu unintamwanga, nangu nikànnembila mwenu amuli yahambi, henga nĩnnembila amuli uila imunavenayo kutandikila machedo. Na amuli aneyo ya machedo nni alila lilove limupilikene.

<sup>8</sup> Henga uhiu wa amuli aneyo wonekana nkati mwanga Kilisto na nkati mwenu, kwa kuva, lupi lũvenkupita na nng'anje wa uhiu tayali ùvenkulangaja. Bahi ing'anya ya anelyo, amuli aneyo ininnembilanga nni yahambi.

<sup>9</sup> Munu woheyo ahaũla kuva àikala munng'anje akuno wammenga nkũkulupila nnyake, munu aneyo àvele chihi nkuikala nnupi.

<sup>10</sup> Munu woheyo antãmwa nkũkulupila nnyake, munu aneyo àikala munng'anje na nkati mwake nanga chinu chihulula kuntenda munu yunji àtende masambi.

11 Henga munu woheyo amômênga nkúkulupila nnyake, munu aneyo àikala nnupi na kwonga nnupi, na wala nanga pamaite kwahwena ing'anya lupi lùntendile analole.

12 Nangu nìnnembilanga mwenu mmanavangu muing'ulupa, kwa kuva, masambi lenu lánisamehewa kupitila Yesu Kilisto.

13 Na nìnnembilanga mwenu anga atata, kwa kuva, mùnimmala ayula anapwawîje kutandikila anepo patandi. Na nìnnembila mwenu mmavijana, kwa kuva, mùninnema Nanchindenga, Nkútenda lahakalenge.

14 Nangu nìnnembilanga mwenu mmanavangu muing'ulupa, kwa kuva, mùnimmala Atata Nnungu. Nìnnembilanga mwenu anga atata, kwa kuva, mùnimmala ayula anapwawîje kutandikila anepo patandi. Nìnnembilanga mwenu mmavijana, kwa kuva, mùvele na dimongo na Lilove lya Nnungu likala nkati mwenu, na mwenu mùninnema Nanchindenga, Nkútenda lahakalenge.

15 Munachitamwe chilambo wala mambo lavêle pachilambo. Munu akâchitamwa chilambo, akâhulula kuntamwa Atata Nnungu.

16 Kwa kuva, vitukutuku vyammalele vya pachilambo, yani tama ya mmili na tama ya meho na kulyona ing'anya ya dimali, anevyo vyammalele nanga pavihaloka kwa Atata Nnungu, henga vihaloka nchilambo.

17 Chilambo chalumo na ditama dyake, vyammalele vînapita, henga munu ayula atênda àlalà lalalembela Nnungu, nang'e àvele na umi ukee na ntululilo.

### *Nkúntahuka Kilisto*

18 Mwenu mmanavangu, auno nni uhiku wa kuntululilo! Mwenu mwanipilikana kuyamba habali dyanga ayula nkúntahuka Kilisto kuva achiaide, henga mpaka vino vakúntahuka Kilisto vohe vânihumila. Bahi ing'anya ya aneyo tûnimala kuva, auno nni uhiku wa kuntululilo.

19 Vanu anevo vâhaleke kwetuhwe, henga nanga pavanavele va nnikuwa lyetu, njo mana vânilinyemya na hwetu. Kuikavele uvava va nnikuwa lyetu, vakanihweneha kukamulana na hwetu. Henga kulinyemya kwavo kumaiha kuva nanga pavanavele va nnikuwa lyetu.

20 Henga mwenu mukávele muchi vanang'o, kwa kuva, ayula Wanaswe àmpelenge mwenu Umumu wake, na mwenu mmammalele mùniumala uhiu.

21 Bahi nangu nìnnembilanga mwenu akee ing'anya ya kuva mukáumaite uhiu ila kwa kuva mùniumala. Na mùnimala kuva nanga ilambidi yoheyo ihalokâna na uhiu.

22 Dachi, nnani alambila? Nni munu ayula akâna kuva, Yesu nni Kilisto.\* Na munu wa namuna aneyo njo nkúntahuka Kilisto, ing'anya ànkana Atata na Mwana.

23 Kwa kuva, munu woheyo ankâna Mwana, ànkana na Atata mwalehu, na munu woheyo annyambukîla Mwana, àvele pamo na Atata mwalehu.

24 Bahi mahundo àlalà lamupilikene kutandikila patandi, lachungange mmitima yenu. Mukâlachunga mahundo anelo, muchimuhwenehe kukamulana na Mwana na Atata.

25 Na Kilisto mwene ànituahidi umi ukee na ntululilo.

26 Nangu nìnnembiledile mwenu malove anelo uchinga nin'dumange kuyamba vanu avala valambêla kunnyochejanga mwenu.

27 Henga Kilisto àmpelenge mwenu Umumu wake. Mwenu mukávele na lasima ya kuhundwa na munu woheyo, kwa kuva, Umumu aneyo àikala

\* 2:22 Kilisto mana lake nni atandolwejje na Nnungu.

nkati mwenu na kunnyundanga mambo lammalele. Na Umumu aneyo àtangola chihi uhiu wala nanga palambila. Bahi kupapatana na Umumu aneyo channyundanga mwenu, bahi muhwenehe kukamulana na Kilisto.

<sup>28</sup> Bahi vino mmanavangu, muhwenehe kukamulana nanang'e uchinga tunayope wala kwona dihoni muuhiku aula wambehunukuliwa, apala pambeida.

<sup>29</sup> Mwenu mùnimala kuva, Kilisto nni mwene haki, uchocho mùlembelewa mumale kuva, kila munu atênda haki àjukile kuva mwana wa Nnungu.

### 3

#### *Vavana va Nnungu*

<sup>1</sup> Lolanga namuna Nnungu chatutamwije namene, mpaka hwetu kuchemwa kuva tuvana tùvá Nnungu! Nni muhiu kuva, njo chituvele. Njo mana vanu wa pachilambo nanga pavatumaite, kwa kuva, nanga pavanammaite Nnungu.

<sup>2</sup> Mmakukulupila avangu unintamwanga, vino hwetu nni tuvana tùvá Nnungu, ila ikánambimaikana namuna chitumbekuva muuhiku aula wambehunukuliwa Kilisto, henga tùnimala kuva, tùmbelandana nawe, kwa kuva, tùmbemwona malinga chavele.

<sup>3</sup> Munu woheyo avêle na lilolelo anelyo kwanga Kilisto, ànalihahula, malinga Kilisto chahahwike mwalehu.

<sup>4</sup> Munu woheyo atênda masambi àitahuka sheliya ya Nnungu, kwa kuva, sambi ni kuitahuka sheliya ya Nnungu.

<sup>5</sup> Henga mwenu mùnimala kuva, Kilisto ániida apano pachilambo uchinga atuusije masambi letu, na nkati mwake wala nanga sambi yoheyo.

<sup>6</sup> Bahi munu woheyo ahwenêha kukamulana na Kilisto, aneyo akáhweneha kutenda-tenda masambi, henga munu ahwenêha kutenda masambi, aneyo akánambimwona Kilisto na wala nanga pammaite.

<sup>7</sup> Mmanavangu, munalambilwe na munu woheyo. Munu atênda haki nni munu wa haki malinga Kilisto chavele wa haki.

<sup>8</sup> Munu woheyo ahwenêha kutenda-tenda masambi, aneyo nni munu wa ayula Ibilisi, kwa kuva, Ibilisi ni nkútenda masambi kutandikila anepo patandi. Bahi ing'anya ya anelyo, Mwana wanga Nnungu ániida apano pachilambo uchinga alaondongange madengo langa Ibilisi.

<sup>9</sup> Kila munu ajukile kuva mwana wanga Nnungu akáhweneha kutenda-tenda masambi, kwa kuva, àvele na hali ya chinnungu nkati mwake, na akáhweneha kutenda masambi kwa kuva, Nnungu nni Atatake.

<sup>10</sup> Na aino njo indila ilangûja tofauti ya vavana va Nnungu na vavana va Ibilisi. Munu woheyo akátenda haki au akántamwa nkúkulupila nnyake, aneyo akee mwana wanga Nnungu.

#### *Tamwana*

<sup>11</sup> Na auno njo ujumbe umuupilikene kutandikila anepo patandi kuva, tùlembelewa tutamwane tuvene kwa tuvene!

<sup>12</sup> Tunàave muchi Kaini, ánaave wanga Nanchindenga, nkummwalala nnung'une. Dachì, ámmwalele ing'anya ntwani? Ánimmwalala ing'anya matendo la nnung'une lávele la haki na matendo la Kaini lávele mabaya.

<sup>13</sup> Mmakukulupila avangu, munakangane vanu va chilambo achino vakámmenganga mwenu.

<sup>14</sup> Hwetu tûnimala kuva tûnipalanyoka kuhaloka kukuwira na kuinjila kumi, anelyo tûnilimala ing'anya tûnavatamwa vakûkulupila avetu. Na kila munu akântamwa nkûkulupila nnyake, aneyo àisalila chihi mukuwira.

<sup>15</sup> Munu woheyo ammênga nkûkulupila nnyake, aneyo ni nkûwalala, na mwenu mùnimala kuva, nkûwalala woheyo akâvele na umi ukee na ntululilo nkati mwake.

<sup>16</sup> Hwetu tûnipata kumala kuva itamwi nni chani, ing'anya Yesu Kilisto ániuhumya umi wake kwajili yetu. Na hwetu uchocho tûlembelewa tûkubali ata kuhwa kwajili ya vakûkulupila avetu.

<sup>17</sup> Ikâva munu âvele na dimali dya pachilambo achino, nkumwona nkûkulupila nnyake asikikê, henga nanga kummikila chididi, dachi, itamwi yanga Nnunu imbehulula dachi kuikala nkati mwa munu aneyo?

<sup>18</sup> Mmanavangu, itamwi yenu inâave chihi ya malove, henga ilembelewa îve itamwi ya uhiu na yonekane kwa matendo.

<sup>19</sup> Na kwa indila aneyo, tuchitumale kuva hwetu nni tuvanu tûvá uhiu na mitima yetu ikambekuva na lipamba pameho panga Nnunu.

<sup>20</sup> Kwa kuva, ata mitima yetu kuituhukumu, hwetu tûnimala kuva Nnunu nni nkulu kupunda mitima yetu, nanang'e ànimala kila chinu.

<sup>21</sup> Mmakukulupila avangu unintamwanga namene, mitima yetu ikânatuhukumu, hwetu tukambeyopa pameho panga Nnunu.

<sup>22</sup> Na hwetu tûnapwechela chinu chohecho chituyuwa kwanga Nnunu, kwa kuva tûnadikamula amuli dyake na kutenda àlalá lankatapalila.

<sup>23</sup> Na aino njo amuli yake kuva, tunkulupile Yesu Kilisto, Mwanawe, na tutamwane tuvene kwa tuvene malinga Kilisto chatulajije.

<sup>24</sup> Vanu vadikamûla amuli dya Nnunu vâhwenha kukamulana na Nnunu, na Nnunu âhwenha kukamulana na vanang'o. Na tûnimala kuva Nnunu âhwenha kukamulana na hwetu ing'anya Umumu Wanaswe watwing'ile aikala nkati mwetu.

## 4

### *Umumu wa uhiu na isungu ya kulambila*

<sup>1</sup> Mmakukulupila avangu unintamwanga, pâvele manabii vohe va kulambila vahumidîle pachilambo. Bahi munankulupile kila munu ahaûla kuva àlojwa na Umumu wa Nnunu, henga nnolehange saana munu malinga aneyo uchinga mumale, ikâva àlojwa na Umumu wa Nnunu au nanga.

<sup>2</sup> Na muchimummale munu alôjwa na Umumu wa Nnunu kwa namuna aino, munu woheyo akubâli kuva Yesu Kilisto ániida pachilambo akuno âave na hali ya chimunu, aneyo nni avêle na Umumu wa Nnunu.

<sup>3</sup> Henga munu woheyo akâukubali uhiu anewo umwâmba Yesu Kilisto, aneyo akâvele na Umumu wa Nnunu, îla âvele na isungu ya nkûntahuka Kilisto. Na mwenu mwanipilikana kuva isungu ya aneyo nkûntahuka Kilisto îvenkwida apano pachilambo, na vino înikamola tayali.

<sup>4</sup> Henga mwenu mmanavangu, mwenu nni mmana mma Nnunu, na mùnivalema manabii va kulambila kwa kuva, Nnunu aikâla nkati mwenu âvele na dimongo kumpunda Nanchindenga aikâla pachilambo.

<sup>5</sup> Manabii va kulambila nni vanu va pachilambo, njo mana vâtangola mambo la pachilambo, na vanu va pachilambo vânavapilikanila.

<sup>6</sup> Henga hwetu nni tuvanu tûvá Nnunu. Munu woheyo ammaîte Nnunu ânâtipilikanila hwetu, na ayula akâmmaite Nnunu nanga patupilikanila. Na



kwa indila aneyo, tûnahulula kumala ikàva munu àvele na Umumu wa Uhiu au isungu ya kulambila.

### *Nnungu nni itamwi*

<sup>7</sup> Mmakukulupila avangu unintamwanga, tutamwane, kwa kuva, itamwi ìhaloka kwanga Nnungu. Munu woheyo avatâmwa vanu vanji aneyo àjukile kuva mwana wa Nnungu, na ànimmala Nnungu.

<sup>8</sup> Munu woheyo akávatomwa vanu vanji, aneyo akámmaite Nnungu, kwa kuva, Nnungu nni itamwi.

<sup>9</sup> Na Nnungu álangujije itamwi yake kwetuhwe kwa kuntuma Mwanawe wa weka pachilambo, uchinga tûve na umi ukee na ntululilo kwa kupitila kwanga nang'e.

<sup>10</sup> Akee hwetu tunatandilike kuntamwa Nnungu, henga nang'e njo anatandilike kututamwa hwetu, nkuntuma Mwanawe uchinga àave sadaka ya kusamehewa masambi letu, na aneyo njo itamwi ya uhiu.

<sup>11</sup> Mmakukulupila avangu unintamwanga, kwa kuva Nnungu ánitutamwa namuna aneyo, bahi na hwetu tûlebelewa tutamwane.

<sup>12</sup> Nanga munu awahíte kumwona Nnungu, henga tukátamwana tuvene kwa tuvene, Nnungu àikala nkati mwetu na itamwi yake ìnatimilika nkati mwetu.

<sup>13</sup> Hwetu tûnimala kuva, tûhweneha kukamulana na Nnungu na Nnungu àhweneha kukamulana na hwetu, ing'anya Umumu Wanaswe watwing'ile, àikala nkati mwetu.

<sup>14</sup> Nnungu àntumile Mwanawe apano pachilambo uchinga àave Mpohi wa vanu va pachilambo. Na hwetu twanimwona, na vino tûvashuhudila vanu vanji habali dyake.

<sup>15</sup> Kila munu ayambukíla kuva, Yesu nni Mwana wa Nnungu, Nnungu àhweneha kukamulana na nang'e, na nang'e àhweneha kukamulana na Nnungu.

<sup>16</sup> Na hwetu tûniimala na tûnaikulupila itamwi yatutamwa Nnungu.

Nnungu nni itamwi. Na munu woheyo aikála muitamwi ya Nnungu àhweneha kukamulana na Nnungu na Nnungu àhweneha kukamulana nanang'e.

<sup>17</sup> Na kwa indila aneyo, njo itamwi yetu chiikamilika. Bahi ing'anya ya aneyo, tukambeyopa nniduva lya hukumu, ila tûmbeimila kwa kuhwina pameho pake, kwa kuva, túikele pachilambo muchi chanaikele Yesu Kilisto.

<sup>18</sup> Paivele itamwi nanga iyopi. Henga itamwi ikamilike, ìusa iyopi yamalele. Ikàva tûnayopa, bahi tûyopa ing'anya ya asabu. Na iyopi aneyo ìlanguja kuva nanga patukamilike muitamwi yake.

<sup>19</sup> Hwetu tûntamwa nang'e, ing'anya nang'e njo anatandilike kututamwa hwetu.

<sup>20</sup> Munu akàhaua kuva, “Nangu nântamwa Nnungu,” akuno wammenga nkúkulupila nnyake, munu aneyo ànalambila. Kwa kuva, munu akántamwa nkúkulupila nnyake wamwona, akáhulula kuntamwa Nnungu wakamwona.

<sup>21</sup> Aino njo amuli yatwing'ile Nnungu kuva, munu antâmwa Nnungu àlebelewa antamwe na nkúkulupila nnyake mwalehu.

1 Munu woheyo akulupîla kuva, Yesu nni Kilisto, \* munu aneyo àjukile kuva mwana wa Nnungu, na munu woheyo antâmwa Atata Nnungu, àvatamwa na vana vake mwalehu.

2 Bahi ikàva tùntamwa Nnungu na kudikamula amuli dyake, anepo tùnamala kuva tùnavatamwa vana vanga Nnungu.

3 Kwa kuva, kuntamwa Nnungu nni kudikamula amuli dyake. Na amuli dyake dikântemya munu,

4 kwa kuva munu woheyo ajukile kuva mwana wa Nnungu ànachilema chilambo. Na hwetu tùnichilema chilambo kwa ing'ulupa yetu.

5 Dachi, nnani achilêma chilambo? Nni munu akulupîla kuva Yesu nni Mwana wa Nnungu.

### *Ushahidi umwâmba Yesu Kilisto*

6 Yesu Kilisto njo aidîle kwa medi la ubatiso wake na kwa myadi yake. Wala nanga panaidile chihî kwa medi, ila áidile kwa medi na myadi. Na Umumu Wanaswe ànashuhudila anelo, kwa kuva Umumu nni wa uhiu.

7 Kwa kuva, pàvele mashahidi vatatu,

8 Umumu Wanaswe na medi na myadi. Anevo vammalele vânapatana.

9 Hwetu tùnaukubali ushahidi wa vanu, henga ushahidi wa Nnungu nni nkulungwa namene. Na Nnungu àninshuhudila Mwanawe.

10 Munu woheyo ankulupîla Mwana wanga Nnungu àvele na ushahidi anewo muntima mwake. Henga munu woheyo akânkulupîla Nnungu, aneyo àntenda Nnungu kuva nkûlambila, kwa kuva, nanga paukulupidile ushahidi Nnungu wannyumijije Mwanawe.

11 Na auno njo ushahidi wene kuva, Nnungu àtwing'ile umi ukee na ntululilo, na umi anewo ùpatikana kwa kulundanywa kwetu na Mwanawe.

12 Munu ahwenêha kukamulana na Mwana wa Nnungu, aneyo àvele na umi anewo, na munu akâhwenêha kukamulana na Mwana wa Nnungu, aneyo akee na umi.

### *Malove la ntululilo*

13 Ninnembilanga malove anelo mwenu munkulupidîle Mwana wanga Nnungu uchinga mupate kumala kuva mùvele na umi ukee na ntululilo.

14 Na hwetu nanga patuyopa kummwenela Nnungu, kwa kuva tùnimala kuva tukânyyuwa chinu chohecho kupapatana na chalembela nang'e, ànatupilikanila.

15 Na ikàva tùnimala kuva ànatupilikana patunnyuwa, bahi tùnimala kuva tuchitupate àlalá latunnyuwa.

16 Munu akâmwona nkûkulupîla nnyake watenda sambî ikâmpelêjeja kukuhwa, àlembelewa annyuwile kwanga Nnungu, na Nnungu achiamwing'e munu aneyo umi. Chinu anecho chîvayamba avala vatênda sambî ikâvapelekeja kukuhwa. Kwa kuva, pàvele sambî impelekêja munu kukuhwa, henga nangu nikâhaua kuva àlembelewa ayuwe kwajili ya sambî aneyo.

17 Kila chitendo chikee cha haki nni sambî, henga pàvele sambî ikâmpelêjeja munu kukuhwa.

18 Hwetu tùnimala kuva, avala vajukile kuva vavana vanga Nnungu nanga pavahwenêha kutenda sambî, kwa kuva Mwana wanga Nnungu ànavachunga, na Nanchindenga nanga pahulula kuvagusa.

\* 5:1 Kilisto mana lake atandolwejjje na Nnungu.

<sup>19</sup> Tùnimala kuva, hwetu tùjukile kuva tuvana tùvá Nnungu, na chilambo chammalele chítawaliwa na Nanchindenga.

<sup>20</sup> Uchocho, tùnimala kuva, Mwana wa Nnungu àniida, nanang'e àtupele ding'ano dya kummala Nnungu wa uhiu. Na hwetu tùnilundanywa na Nnungu wa uhiu kwa kulundanywa kwetu na Yesu Kilisto Mwanawe. Aneyo njo Nnungu wa uhiu na umi ukee na ntululilo.

<sup>21</sup> Mmanavangu unintamwanga, linyemyange kudiabudu disanamu.

## **Baluwa yavili ilembwîje na Yohana Ulongoledi wa baluwa yavili ya Yohana**

Baluwa yavili ya Yohana ilembwije na Ntume Yohana mmahiku la pepi na mwaka wa 90 kutandikila mwaka wavelekewejije Yesu Kilisto. Yohana nanga palitambuliha mwene kwa lina lyake, henga badala yake àlichema nsele. Mambo lavèle m'baluwa yavili ya Yohana lanalandana namene na àlalá lavèle nchitabu cha Injili ya Yohana. Anelyo lyònekana chihi mwandu asa apala pahimya kwamba amuli ya Yesu ya kutamwana, na apala palonjelela kuva kuntamwa Yesu nni kudikamula amuli dyake (2 Yohana 1:5-6 na Yohana 15:9-10). Ìkulupika kuva Yohana áchilembile chitabu cha Injili ya Yohana na dibaluwa dyake dinatu, yani baluwa inandi na yavili na yatatu, mmahiku lachiikala imanga ya ku Efeso.

Baluwa aino Yohana ánnembidile mmahe atandolwejîje, chalumo na vana vake, na itangodi aneyo ívele namuna inji ya kulilonjelela likuwa lya vanu vankulupîla Yesu. Bahi vatalamu va Bibiliya vátenda kuva Yohana àlilembila likuwa fulani lya vanu vankulupîla Yesu. Makudungilo langa Yohana la kuilemba baluwa aino lívele kulikamya likuwa lya vanu vankulupîla Yesu na kuliduma uchinga valinyemye na mahundo la vakúhunda va kulambila.

### *Uinjipihî wa baluwa yavili ya Yohana*

1. Sula ya 1:1-3, Yohana àitandiliha baluwa yake kwa kuvatambuliha vavalembîla baluwa aino na kuvasalimila.
2. Sula ya 1:4-6, Yohana àlikamya ntima likuwa lya vanu vankulupîla Yesu, na kuvakumbusa kwamba amuli ing'ulu kupunda dyammalele.
3. Sula ya 1:7-11, Yohana ávaduma vakúkulupîla valinyemye na vakúhunda va kulambila.
4. Sula ya 1:12-13, Yohana àmalilila baluwa yake kwa kuhumya disalamu dya kuvalaila.

### *Ntandiliko wa baluwa yanga Yohana kwa vakúkulupîla*

<sup>1</sup> Baluwa aino íhaloka kwang'une ninsele wa vanu vankulupîla Yesu. Nikulembila wako nkongwe\* utandolwejîje na Nnungu pamo na anavako, mmanu unintamwanga kwa itamwi ihîu. Henga níkee chihi nangu weka nintamwânga, henga chalumo na avala vammalele vaumaíte uhiu na vanang'o vânantamwanga,

<sup>2</sup> kwa kuva, uhiu anewo ùkala nkati mwetu na ùmbehweneha kuva pamo na hwetu vyaka na vyaka.

<sup>3</sup> Inema na chididi na amani vihalôka kwa Atata Nnungu na kwa Yesu Kilisto, Mwana wa Atata, vîmbehweneha kuva pamo na hwetu tuikâla kupapatana na itamwi na uhiu unnyâmba Yesu Kilisto.

### *Kuikala kupapatana na uhiu na itamwi*

<sup>4</sup> Nangu ñnihangalala kwona anavako vanji uvaikala kupapatana na uhiu, malinga Atata Nnungu chatulajijje.

\* **1:1** Apano Yohana àlembile nkongwe, kuyamba likuwa lya vanu vankulupîla Yesu, na vana va aneyo nkongwe nni vanu va nnikuwa anelyo.

<sup>5</sup> Nkongwe, nangu vino nìkuyuwa tutamwane. Nangu nikákulembila amuli yahambi, henga nni uila itunavenayo kutandikila patandi.

<sup>6</sup> Na itamwi nni kuikala kwa kudikamula amuli dya Nnungu. Na aino njo amuli imupilikene kutandikila patandi kuva, muikalange kwa kutamwana.

<sup>7</sup> Kwa kuva, vakúlambila vohe váníyanjala pachilambo. Vanu anevo nanga pavakubali kuva Yesu Kilisto ániida pachilambo avèlè na hali ya chimunu. Na munu woheyo akákubali uchocho nni nkúlambila na nni nkúntahuka Kilisto.

<sup>8</sup> Bahi lyongolelange uchinga munalayahe àlálá lamukoledile madengo, ila mupwechele inujo itimidile.

<sup>9</sup> Munu woheyo akáhweneha kulakamuliha mahundo langa Kilisto, ila ànalaleka, munu aneyo akákamulene na Nnungu. Henga munu ahwenêha kulakamuliha mahundo anelo, aneyo àkamulene na Atata na Mwana mwalehu.

<sup>10</sup> Bahi munu akàida kwenu wahunda mahundo lakálandana na anelo, munankalibise mmakaya lenu na wala munansalimile.

<sup>11</sup> Munu woheyo ankalibîsa munu wa namuna aneyo, aneyo ànakumilana nawe mmatendo lake mabaya.

### *Disalamu dya ntululilo*

<sup>12</sup> Nangu ngùvele na malove lohe la kunnyaulilanga mwenu, henga nikátamwa kulalemba m'baluwa. Badala yake, ngùlolela kumwongelanga na kutangola na mwenu meho kwa meho uchinga tupate kuumbajwa mwalehu ihangaladi.

<sup>13</sup> Vavana va adadayo† atandolwejje na Nnungu, vànansalimilanga.

---

† **1:13** Apano Yohana àlebile vavana va adadayo kuyamba vanu va likuwa linji lya vanu vankulupîla Yesu.

## **Baluwa yatatu ilembwîje na Yohana Ulongoledi wa baluwa yatatu ya Yohana**

Baluwa yatatu ya Yohana ilembwije na Ntume Yohana mmahiku la pepi na mwaka wa 90 kutandikila mwaka wavelekejije Yesu Kilisto. Yohana nanga palitambuliha mwene kwa lina lyake, henga badala yake àlichema nsele (3 Yohana 1:1). Yohana àtenda uchocho m'baluwa yake yavili (sula ya 1:1). Ìkulupika kuva Yohana áchilembile chitabu cha Injili ya Yohana na dibaluwa dyake dinatu, yani baluwa inandi na yavili na yatatu, mmahiku lachiikala imanga ya ku Efeso.

Baluwa aino Yohana ánnembidile nkúkulupila yumo uvanchema Gayo. Yohana àntambulenge Gayo kuva nnyanjawake na kumwing'a maelekeso uchinga àève munu wa kuvapwechela Vakilisto avake vachiva mmwanda kupitila eneo lyaikala. Uchocho, Yohana àlonjelela habali dyanga munu fulani uvanchema Diotilefe, na ìnahululika kuva Gayo nni nkúlodya wa likuwa limo lya vanu vankulupîla, chalumo na Diotilefe. Na ikàva njo chiivele, bahi Yohana àlembela Gayo ansugulikile Diotilefe. Henga ikàva anevo vanu vakàvele va nnikuwa limo, bahi Yohana àlembela Gayo analaleke lahakalenge lalatenda Diotilefe ulainjila nnikuwa lyake.

### *Uinjipihî wa baluwa yatatu ya Yohana*

1. Sula ya 1:1, Yohana àitambuliha baluwa yake.
2. Sula ya 1:2-8, Yohana ànkamya ntima Gayo wannyaulila avapwechelele saana vakúkulupila avake.
3. Sula ya 1:9-12, Yohana àvalonjelela vanu vanji yavili, yani Diotilefe na Demetiliyo.
4. Sula ya 1:13-14, Yohana àmalilila baluwa yake.

### *Ntandiliko wa baluwa yanga Yohana*

<sup>1</sup> Baluwa aino ìhaloka kwang'une Yohana, ninsele wa vanu vankulupîla Yesu. Nikulembila wako Gayo, nnyanjawangu unikutamwa kwa uhiu.

<sup>2</sup> Nnyanjawangu unikutamwa, nangu nikuyuwila ufanikiwe kwa kila chinu, na nikuyuwila mmili wako udidimile malinga chuufanikiwa mwisungu yako.

<sup>3</sup> Nangu nanihangalala namene panivapilikene vakúkulupila avetu vanaidile apano pavahawile kuyamba ikulupiki yako kuyamba uhiu unnyàmba Kilisto, na namuna chiuhweneha kuikala kupapatana na uhiu anevo.

<sup>4</sup> Na chinu chinguhangalâja namene nni kupilikana kuva, anavangu va muing'ulupa vâvechinkuhweneha kuikala kupapatana na uhiu.

### *Ìkulupiki ya Gayo*

<sup>5</sup> Nnyanjawangu unikutamwa, wako ùnikulupika kwa àlalá lauvatendedile vakúkulupila avetu, ikànavâ vanang'o vâvele vayeni kwakuwe.

<sup>6</sup> Vakúkulupila anevo vânihumya ushahidi nnikuwa lya vanu vankulupîla Yesu kuyamba itamwi yako. Na nangu nikuyuwa uhwenehe kuvayangata vanu anevo mmyanda yavo kwa namuna inkatapalîla Nnungu.

<sup>7</sup> Kwa kuva, vanu anevo vátandilike mwanda kwajili ya madengo la Kilisto bila kupwechela nsada wohewo kuhaloka kwa vanu vakánkukulupila Yesu.

<sup>8</sup> Hwetu tûlebelewa tuvayangate vanu malinga anevo uchinga tupate kukumilana chalumo na vanang'o mmadengo la kuyanjaja uhiu unnyâmba Kilisto.

### *Diotilefe na Demetiliyo*

<sup>9</sup> Nangu nanililembila baluwa likuwa lyenu Iya vanu vankulupila Yesu kwamba mambo anelo, henga Diotilefe atâmwa namene kuva nkúloja wa likuwa lyenu, nang'e akátamwa kutupilikana.

<sup>10</sup> Bahi ing'anya ya anelyo, nangu panimbeida nguchininyaulilange lamalele lalatênda, akuno watulambilila hwetu malove lahakalenge. Nang'e nanga patolejwa chihi na anelo látulambililâ, henga àhita na kuvakali-bisa vakúkukulupila avetu vâàva mmyanda. Na avala valambêla kuvakali-bisa, ànavalimbija na vakâtenda uchocho ànavavinganga nnikuwa Iya vanu vankulupila Yesu.

<sup>11</sup> Nnyanjawangu unikutamwa, unalande mambo lahakalenge, henga landa mambo lakatapele. Munu atênda mambo lambone nni wa Nnungu, henga atênda mambo mabaya, nang'e akámmaite Nnungu.

<sup>12</sup> Vanu vammalele vânitangola lambone kunnyamba Demetiliyo, ata uhiu wene ûnamaiha kuyamba chinu anecho. Uchocho, na hwetu tûnashuhudila lambone kunnyamba nang'e, na wako ûnimala kuva ushahidi wetu nni wa uhiu.

### *Disalamu dya ntululilo*

<sup>13</sup> Nangu ngûvele na malove lohe la kunnyaulilanga, henga nikátamwa kulalamba m'baluwa.

<sup>14</sup> Badala yake, ngûlolela kumwongelanga maduva ulano na kutangola na mwenu meho kwa meho.

<sup>15</sup> Nikuyuwila amani ìive pamo na wako. Ayanjavako vammalele vânakusalimila. Vasalimile ayanjavetu vammalele va aneko, kila munu kwa lina lyake.

## **Baluwa ilembwije na Yuda Ulongoledi wa baluwa yanga Yuda**

Baluwa aino ilembwije na Yuda. Yuda àlitambulenge mwene kuva nang'e nni nnung'une Yakobo, anavele nnung'une Nang'olo Yesu (Yuda 1). Nanga patukameke ikàva baluwa aino ikudungiwije ipelekejwe kulikuwa fulani lya vanu vankulupîla Yesu, henga kupapatana na namuna chatumidile matunji fulani la malemba kuhaloka Nnilailano lya Kala, yònekana kuva baluwa aino ávalembidile vakúkulupila va Chiyahudi, avala vachemwije na Nnungu Atata, vanu vatâmwa na Nnungu na kuchungwa na Yesu Kilisto (Yuda 1). Ìnahululika kuva baluwa aino ilembwije mmwaka wa 60 kutandikila mwaka wavelekwejiye Yesu Kilisto.

Makudungilo la Yuda la kuilemba baluwa yake kwa Vakilisto vammalele, lávele kuvaduma uchinga vanahochejwe na mahundo la vakúhunda va kulambila (Yuda 4). Yuda àtana mambo fulani lanahumidile Nnilailano lya Kala, na mana la mambo anelo uchinga alamaihe àlalá lakudungidile kulatangola. Baluwa aino ivele na mawaso lohe lalandâna na àlalá lavêle m'baluwa yavili yanga Petulo, malinga mahundo layâmba kuvatahuka vakúhunda na kulambilana na malonjedi layâmba malaika na imanga ya Sodoma na Gomola (Yuda 4, 2 Petulo 2:1).

### *Uinjipihî wa baluwa yanga Yuda*

1. Nsitali wa 1-2, Yuda àtandilika baluwa yake kwa kulitambulanga mwene na avala vavalembila baluwa.
2. Nsitali wa 3-4, Yuda àlonjelela ing'anya intendîle avalembile baluwa aino, kuva nni kuvaduma kwamba mahundo la vakúhunda va kulambila.
3. Nsitali wa 5-16, Yuda àhumya mifano fulani ya vanu na mambo fulani latendeke mu Lilailano lya Kala.
4. Nsitali wa 17-23, Yuda àvahaulila namuna chivalembelewa kutenda kupapatana na kupwawa kwa vakúhunda va kulambila.
5. Nsitali wa 24-25, Yuda àmalilila baluwa yake kwa kunnombolela Nnungu.

### *Ntandiliko wa baluwa yanga Yuda*

<sup>1</sup> Baluwa aino ihaloka kwang'une Yuda, ntumishi wanga Yesu Kilisto, nangu ninnung'une Yakobo.

Nangu ninnembila mwenu muchemwije na Nnungu Atata, mmanu mutâmwa na Nnungu na muchûngwa na Yesu Kilisto.

<sup>2</sup> Nangu ngûyuwa chididi na amani na itamwi viyenjejeke kwenu mwenu.

### *Vakúhunda vakúlambila*

<sup>3</sup> Mmakukulupila avangu unintamwanga namene, nangu ngúkudungidile ninnembilange kuyamba upohi utuukumila hwetu tuvammalele, henga nkwna kuva ngùlembelewa ninnembilange na kunnyuwanga namene muipanyanile ing'ulupa itimidîle, itukamujijwe na Nnungu, hwetu tuvanu vake tuvanaswe.

<sup>4</sup> Kwa kuva, pàvele vanu vakámweshimu Nnungu valiinjijije kwa sili mmwenu. Vanu anevo vâtindinganya ujumbe wa inema ya Nnungu wetu



uchinga vapate kutenda usalati, na vankana Yesu Kilisto, Nkulu wetu na Nang'olo wetu wa weka. Henga chitandilikè, Malemba Lanaswe lanimaiha hukumu imbevapâta vanu anevo.

<sup>5</sup> Ikâna va mûnilamalala mwalehu mambo alano lammalele, henga ngûlembela ninkumbusange namuna Nang'olo chanavapohije Vaisilaeli nchilambo cha Mîsili, na lukoto nkuvandonganga avala vanahitile kunkulupila.

<sup>6</sup> Uchocho, ninkumbusanga kuyamba malaika avala vanalemwije kuchunga saana vyeo vyao, na kuileka kaya yavo ya asili. Nnungu âvavikile malaika anevo nnupi lukulu na kuvahunga mididi ikâkaduka vyaka na vyaka akuno uvalindilila liduva alila likulu lya kuhukumu.

<sup>7</sup> Vakumbukilange na vanu va imanga ya Sodoma na Gomola na vanu va dimanga dya pepi na dimanga anedyo. Vanu anevo vâtendile usalati na mambo lanji la chimmili latindâna na maumbile, na vanu anevo vâava nfano kwa avala vambehukumîwa asabu ya moto ukee na ntululilo.

<sup>8</sup> Uchocho, vanu anevo valiinjijje kwa sili nnikuwa lyenu vâtaya uhakwa miili yavo na kulatahuka mamulaka la Nnungu na kuvitongolela lahakalenge viumbe vya kulihunde vivêle na ukulu. Na maono lavo njo lâvatendâ vatende uchocho.

<sup>9</sup> Henga ata Mikaili, malaika nkulu pachitahukana na Ibilisi kuyamba mmili wanga Musa wala nanga panalingile kunnyukumu kwa kuntongolela lahakalenge, henga âhawile kuchidoni, "Nang'olo mwene akukalipile!"

<sup>10</sup> Henga vanu anevo vâlatangolela lahakalenge mambo lavakamaite. Vâvele muchi anyama vakâvele na ding'ano, vâpapata chihi âlalâ lâvalembèla, bahi ing'anya ya anelo, vânaondongwa.

<sup>11</sup> Ole wavo vanu anevo! Kwa kuva, vâipapete indila uila ya Kaini, na vâtendile likosa ulila lyanatendile Balamu lya kutamwa namene dihela. Vântahwike Nnungu muchi Kola chanatahwike na vâmbeondongwa muchi Kola chanaondongwije.

<sup>12</sup> Vanu anevo pavakamola n'ding'ole dyenu dya itamwi vâava na hatali ing'ulu malinga mayanga la m'bahali lakâonekana. Vânyala na kusiba pamo na mwenu bila kwona dihoni. Vanang'o vâvele muchi mahunde lapepelûhwa bila kutonya imbula. Vâvele muchi milandi ikâpa vihepo, ipukutîke mahamba, milandi idobolewîje na kuhwa mwalehu.

<sup>13</sup> Na matendo lavo la dihoni lâonekana muchi chihulu cha mawimbi makulu la m'bahali. Vanu anevo vâvele muchi dinondwa diukîle n'dindila dyake, na Nnungu tayali ânivavikila nafasi dyavo nnupi lukulu, vyaka na vyaka.

<sup>14</sup> Henoko, muni wa chîvelèkwâ cha saba kutandikila cha Adamu, ânihumya unabii kuvayamba vanu anevo kuva, "Pilikananga, Nang'olo âvenkwida chalumo na maelufu la malaika vake vanaswe,

<sup>15</sup> ûnavahukùmû vanu vammalele na kuvaasibu vanu vakâmweshimu Nnungu ing'anya ya matendo lavo lammalele lahakalenge lâvatendengè na ing'anya ya malove lammalele lahakalenge la vanu vavêle na masambi lavantongoledile Nang'olo."

<sup>16</sup> Vanu anevo vâhweneha chihi kuhinginika na kuvatangolela vanu vanji lahakalenge. Vâikala kwa kupapata ditama dyavo dibaya. Vâtangola malove la kulyona na kualombolela namene vanu vanji uchinga vapate faida yavo vene.

<sup>17</sup> Henga mmakukulupila avangu unintamwanga, kumbukilanga àlalá lavanannyaulidile machedo mitume va Nang'olo wetu Yesu Kilisto.

<sup>18</sup> Vannyaulidile kuva, “Mmaduva la ntululilo vambeida vanu vambentendela mang'wanyu Nnungu, vanu vaikála kwa kupapata ditama dibaya.”

<sup>19</sup> Vanu anevo njo vavatênda vanu vanji vayavanyike, na nni vanu vapapâta chiilembela miili yavo, na nni vanu vakávele na Umumu wa Nnungu.

<sup>20</sup> Henga mwenu mmakukulupila avangu unintamwanga, lihwingihange muing'ulupa yenu yanaswe namene na kuyuwa kwa dimongo dya Umumu Wanaswe.

<sup>21</sup> Hwenehanga kulichunga muitamwi yanga Nnungu akuno umulolela kwa hamu chididi cha Nang'olo wetu Yesu Kilisto, ambemwing'anga mwenu umi ukee na ntululilo.

<sup>22</sup> Vavikilange chididi vanu avala vavêle na lipamba muing'ulupa.

<sup>23</sup> Vapohange vanu vanji kwa kuvayokola mmoto. Henga kwa vanu vanji, vavikilange chididi akuno umulyongolelenga mwenu mmene kwa kuchimwa na masambi lavo lahakajânga maisha lavo muchi dinguvo divêle na malambwadi chidinyakajanga munu.

### *Kuyuwa kwa kulombolela*

<sup>24</sup> Alombolewe Nnungu Mpohi wetu ing'anya ya Nang'olo wetu Yesu Kilisto! Nnungu weka njo ahulûla kunchunganga uchinga munayanguke na kumwimijanga muyo mwa ukulu wake akuno mukávele na chilema na umuhangalala namene.

<sup>25</sup> Kutandikila anepo patandi chilambo kabla chikànambiumbwa na vino na vyaka na vyaka, Nnungu njo mwene ukulu na eshima na dimongo na mamulaka! Amina.

## **Chitabu cha Uhunulo Ulongoledi wa chitabu cha Uhunulo**

Chitabu cha Uhunulo nni chitabu cha ntululilo Nnilailano Iya Hambi, na nni chitabu cha ntululilo kulembwa. Chitabu achino chilembwije na Ntume Yohana (sula ya 1:1). Uchocho, Yohana njo achilembile chitabu cha Injili ya Yohana na dibaluwa dyake dinatu, yani baluwa inandi ya Yohana na yavili na yatatu. Ayu Yohana njo amaikana kuva nkuhundwa “anatamwijiwe namene na Yesu” (Yohana 13:23). Yohana achilembile chitabu cha Uhunulo avèle nchisiwa cha Patimo kwa kuva, ahungwije aneko ing'anya ya achila chichionekana kuva likosa Iya kuhubili Malove Lambone lamwamba Yesu Kilisto (sula ya 1:9).

Inahululika kuva chitabu achino chilembwije mmwaka wa 95 kutandikila mwaka wavelekwejiye Yesu Kilisto, mmahiku la utawala wa Nfalume wa Chiloma, uvanchema Domisheni. Kwa kuva, chitabu chene chilanguja kuva, vanu vapwechedile chitabu achino vanabanihwa namene. Na vatalamu vohe vakulupila kuva ibaniki aino nni aila inahumidile mmahiku alalá vafalume fulani wa Loma pavachivakolokoha vanu vavèle muutawala wavo vavaabudu vanang'o, asa-asa Nfalume Domisheni. Nfalume aneyo avakolokoha vanu vamwabudu, na vakanatende uchocho vanabanihwa namene, ata mpaka kuwalalwa. Bahi Vakilisto vanavalembidile Yohana chitabu achino vanabanihwa namene mmahiku la utawala wake kwa kuva vanihita kumwabudu munu woheyo, ila Nnungu weka. Bahi ing'anya ya anelo, vatalamu vohe va Bibiliya vätenda kuva ayula mmahe atambulengwe musula ya 17 awakilisha ufalume wa Chiloma (lola sula ya 17:18).

Bahi kwa kuva vanu va Nnungu vanabanihwa namene mmahiku anelo, Yohana avalembidile chitabu achino uchinga avakanye mitima vahwenehe kukulupika kwanga Yesu Kilisto, na kuveng'a lilolelo kuva, kuida kwanga Yesu Kilisto küvele pepi (sula ya 1:3, 22:7). Vatalamu vohe va Bibiliya vakulupila kuva “kuida kwa Yesu” küvele na maana dimbili. Kuida kwa Yesu, kwa mana inji küvele na mana kuva, Yesu ambeida na hukumu apano pachilambo mmahiku alano kwa amongo va Nnungu na kuvapoha vanu vake. Uchocho, mana yavili nni kuva, Yesu ambekwida kuntululilo wa chilambo unahumya hukumu ikee na ntululilo, yani kwa avala amongo va vanu va Nnungu, malinga Valoma vavabaniha vanu vake ambeveng'a asabu ikee na ntululilo. Henga vanu vake vakulupika ata muuhiku wa kubanihwa, anevo ambeveng'a inudyo ya umi ukee na ntululilo.

Chitabu achino Yohana avalembidile Vakilisto vammalele, asa-asa kwa makuwa saba la vanu vankulupila Yesu latambulangwa musula ya 2 na ya 3. Yohana alonjelela chitabu achino kuva nni chitabu cha chinabii (sula ya 1:3), na atumila namene luga ya picha kuhumya mahundo la unabii wake. Chitabu achino chilandana namene na sehemu dinji Nnilailano Iya Kala, asa-asa chitabu cha Sakaliya 6:1-8. Uchocho, mapenga saba na dibakuli saba dilandanywa na mapigo alalá lanalatumidile Nnungu kuvaasibu Vamisili (Kuuka 7-9). Chitabu cha Uhunulo chieleza habali dya ntululilo wa chilambo, na kulanguja kuva Yesu ambekuva nshindi, na kuva, vanu avala vammalele vavika lilolelo lyavo kwanga nang'e vambeikala pamo nanang'e vyaka na vyaka. Bahi leka chitabu achino chikudume na kukwing'a lilolelo Iya

uhakika kwa kuva kuida kwanga Yesu kùvele pepi, na hwetu tùlembelewa tukumbukile kuva hwetu tuvammalele tuhwenêha kukamulana na Yesu tûnishinda chalumo na nang'e, bahi tukubali kukulupika kwanga Yesu kwa hali yoheyo ituvenayo.

### *Uinjipihwa wa chitabu cha Uhunulo*

1. Sula ya 1:1-20, Yohana àtandilika kulitambulanga mwene, na namuna chalawene maono alano la chinabii.
2. Sula ya 1:1-3:22, Yohana àhumya ujumbe uhalôka mwalehu kwanga Yesu kuhwena kwa makuwa saba la vanu vankulupîla Yesu.
3. Sula ya 4:1-8:5, 8:6-11:19, Yohana àlonjelela habali dya vihungo saba vivêle na mihuli na habali dya mapenga saba.
4. Sula ya 12:1-14:20, Yohana àlonjelela habali dya ing'ondo kati ya mwana n'joko wa chilume na liyoka livêle na myuti saba.
5. Sula ya 15:1-16:18, Yohana àlonjelela habali dya dibakuli saba dya gasabu ya Nnungu.
6. Sula ya 17:1-20:15, Yohana àelesa namuna Nnungu chavashinda amongo vake.
7. Sula ya 21:1-22:21, Yohana àmalilila kulemba chitabu chake kwa kulonjelela habali dya Kumahunde kwahambi na Chilambo chahambi vimbeida kuntululilo.

### *Ntandiliko wa baluwa ya Uhunulo*

<sup>1</sup> Habali adino dilembwije amuno diyamba mambo lálahunukwilè Yesu Kilisto. Nnungu ámpèle Yesu Kilisto uhunulo auno uchinga avalanguje vatumishi vake mambo lakávele kulehu kuhumila. Na Yesu Kilisto nkuntuma malaika wake ahwene akannyaulile Yohana mambo anelo.

<sup>2</sup> Yohana nanang'e nkùshuhudila kuyamba mambo lammalele lalapilikene na kulona kuyamba Lilove Iya Nnungu na àlalá lálashuhudidilè Yesu Kilisto.

<sup>3</sup> Wasa kwa munu woheyo avasomêla vanu vanji na kwa avala valapilikâna na kulakamula malove alano la unabii wa Nnungu, lalembwije m'baluwa aino, kwa kuva mahiku la kutimila kwa mambo alano, ùvele pepi namene.

### *Disalamu kwa makuwa saba la vanu vankulupîla Yesu*

<sup>4</sup> Baluwa aino ìhaloka kwang'une Yohana. Nangu nìlalembila makuwa saba la vanu vankulupîla Yesu lavêle chilambo cha ku Asiya. Nangu nìnyuwilanga inema na amani ìhalôka kwa Nnungu, apwawije na anapwawije na ambekwida, na kuhaloka kwa disungu saba\* divêle muyo chiteng'u chake cha Ufalume,

<sup>5</sup> na kuhaloka kwanga Yesu Kilisto. Yesu Kilisto njo shahidi akulupîka, na ntandi kufufuliwa kuhaloka kukuhwa, na njo ntawala wa vafalume va pachilambo chammalele.

Yesu Kilisto ànatutamwa na ànitukombola mmasambi letu kwa myadi yake,

<sup>6</sup> na kututenda kuva ufalume na makuhani uchinga tuntumikile Nnungu, Atatake. Nang'e atumbyangwe na kuva na dimongo vyaka na vyaka! Amina.

<sup>7</sup> Lola, àvenkwida mmahunde, na kila munu achiamwone, ata avala vannyomîle nkuchi.

\* **1:4** Nsitali auno ùlembwije disungu saba. Namba saba yene ìmaihwa kuva chinu chinikamilika. Bahi ìnahululika kuva, atambulângwa anepo nni Umumu Wanaswe au malaika fulani.

Na vanu va matawa lammalele la pachilambo vambekuta.  
Elo, na uvila nni chiimbekuva! Amina.

<sup>8</sup> Nang'olo Nnungu Avèle na Dimongo Dyammalele, apwawije na anapwawije na ambekwida àtangola uvila, “Nangu njo Alufa na Omega, yani Ntandiliko na Ntululilo.”†

### *Maono langa Yohana kumwamba Kilisto*

<sup>9</sup> Nangu Yohana, ni nnung'unwenu na ninnyenu kwa indila ya kulundanywa na Yesu, na kwa indila ya kukumilana na mwenu muibaniki na muufalume wa Nnungu, na muipilidi. Nangu napelekejijwe nchisiwa chichêmwâ Patimo ing'anya ya kuhubili Lilove Iya Nnungu na kuhumya ushuhuda kunnyamba Yesu Kilisto.

<sup>10</sup> Nniduva limo Iya kunnyuwa Nang'olo, nanikamulwa na Umumu wa Nnungu, na nnyuma mwangu nkupilikana lidi likulu muchi lipenga.

<sup>11</sup> Lidi aneloye nkuhaua kuchidoni, “Lemba nchitabu mambo laulona, koka uchipelekeje kwa makuwa saba la vanu vangukulupîla va dimanga dya ku Efeso, na ku Similina, na ku Peligamo na ku Tiyatila na ku Sadi na ku Filadefiya na ku Laodikiya.”

<sup>12</sup> Bahi nangu nkupindikuka uchinga ninnole aneyo áchitangòlà na nangu, na pángupindikwikè nkuvyona vipanda saba vya zahabu vya kuvikila vibatali.

<sup>13</sup> Na paching'ati vipanda anevyo saba níchiwene chiumbe chíchionekànà kuva muchi Mwana wanga Munu, akuno awètè lijoho lilehu na nkanda wa zahabu nchihuva mwake.

<sup>14</sup> Muti na ulindo wake vyávele vyanaswe mbée muchi sufi au balafu, na meho lake lávele muchi dindimi dya moto.

<sup>15</sup> Madodo lake lánang'anyima-ng'anyima namene muchi shaba ivaitwile mmoto, na lidi lyake lívele muchi medi laopôta kuhelelo.

<sup>16</sup> Na munkono wake wa kunkono ákamwile dinondwa saba, na nkanya mwake múhumile upanga ukola akuno na akuno, na kumeho kwake kwánang'anyima muchi liduva palivala namene.

<sup>17</sup> Panimmwene, nangu nkuhunamila mmadodo lake muchi nimunu nguhwile. Nang'e nkunguvikila nkono wake wa kunkono, nkunguhaulila uvila, “Unayope! Nangu nni ntandiliko na nni ntululilo.

<sup>18</sup> Nangu njo nimwene umi! Nanihwa, henga lola, hambu nangu nimumi vyaka na vyaka. Na nangu njo nguvéle na mitukulo ya kuchimula pachinu pavanu vahwile, na dimongo dya kuvahumya.

<sup>19</sup> Bahi lalembe mambo anelo laulawene na lahumila hambu, na lambehumila lukoto.

<sup>20</sup> Aino njo mana ya dinondwa dyudiwene munkono wangu wa kunkono, na njo mana ya avila vipanda saba vya zahabu vya kuvikila vibatali. Na adila dinondwa saba ni malaika‡ va makuwa saba la vanu vangukulupîla, na avila vipanda saba vya zahabu ni makuwa saba la vanu vangukulupîla.”

## 2

### *Ujumbe kwa likuwa Iya vanu vankulupîla Yesu Iya ku Efeso*

† 1:8 Mmalemba lanji la kala malove alano, “Ntandiliko na Ntululilo,” lakápali. ‡ 1:20 Lilove “malaika” kwa Chigiliki livele na mana la n'jumbe. Bahi ínahululika kuva anevo nni vajumbe au vakulu fulani va makuwa anelo saba.

<sup>1</sup> Mwana wanga Munu nkuhweneha kutangola na Yohana kuchidoni, “Malaika\* wa likuwa lya vanu vangukulupîla lya ku Efeso nnembile kuchidoni,

‘Ujumbe auno ùhaloka kwang’ une ngukamulidîle munkono wa kunkono adila dinondwa saba akuno ungwonga muavila vipanda saba vya zahabu vya kuvikila vibatali.

<sup>2</sup> Nangu ñnimala matendo lenu, na ibaniki yenu, na ipilidi yenu. Ñnimala kuva, mwenu mukáhulula kuvapilila vanu vatênda lahakalenge. Kwa kuva, mùnivalinga avala valichêma mitume, nkuvamala kuva vakee mitume, ni vakúlambila chihi.

<sup>3</sup> Mwenu ni mmanu mmákupililila, mùnilagihwa kwajili yang’ une, ila mukánahopela.

<sup>4</sup> Henga nangu nîmwambanga chihi chinu chimo bahi kuva, mùniileka itamwi yenu imunavenayo patandi.

<sup>5</sup> Bahi himukilanga namuna chimunavele patandi kabla mukánambimatoka! Lekanga kutenda masambi, muuyile kulatenda àlalá lamuchitenda patandi. Mukánatende uchocho, ndêmbeida kwenu mwenu na kuchiusa chipanda chenu pachinu pake.

<sup>6</sup> Henga nangu nînnombolelanga chinu chimo kuva, mwenu lánanchimanga àlalá látatendànga Vanikolayi, † muchi chilanguchima nangu.

<sup>7</sup> Ayula avêle na makutu la kupilikana, alapilikane àlalá lálahaùla Umumu Wanaswe, kulahaulila makuwa la vanu vangukulupîla. Munu woheyo ambechilêma chilambo, nîmbemwing’a vihepo avila vya nnandi wa umi ukee na ntululilo, nnandi uvêle mmwelu wa Nnungu.’ ”

*Ujumbe kwa likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya Similina*

<sup>8</sup> “Na malaika wa likuwa lya vanu vangukulupîla lya ku Similina nnembile uvila,

‘Ujumbe auno ùhaloka kwang’ une, nangu ngujukîle kuva nintandi na wa ntululilo, nangu nnahwile, henga vino nîmumi.

<sup>9</sup> Nangu ñniimala ibaniki yenu, na umahuvani wenu, henga mwenu ni mmakupata! Ñnilamala àlalá lavannambililanga vanu avala vahaùla kuva nni Vayahudi, henga akee Vayahudi, vanang’o nni likuwa lya vanu vamwabûdu Nanchindenga.

<sup>10</sup> Munayope ibaniki imumbeipata. Lola, aneyo Ibilisi àmbenninganga mwenu kwa kuvataya mmalungu vanu vanji mmwenu, na mùmbebanika maduva kumi. Henga kulupikanga ata kwilembelewa kuhwa, na nangu nguchinimwing’ ange umi ukee na ntululilo kuva litaji lyenu.

<sup>11</sup> Ayula avêle na makutu la kupilikana, alapilikane àlalá lálahaùla Umumu Wanaswe, kulahaulila makuwa la vanu vangukulupîla! Munu woheyo ambechilêma chilambo, kuhwa kwavili kukambekuva na di-mongo kwanga nang’e.’ ”

*Ujumbe kwa likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya ku Peligamo*

<sup>12</sup> “Na malaika wa likuwa lya vanu vangukulupîla lya ku Peligamo nnembile uvila,

‘Ujumbe auno ùhaloka kwang’ une nguvêle na upanga ukola akuno na akuno.

\* <sup>2:1</sup> Au n’jumbe. Mana la malaika lola Uahunulo 1:20. Na lilove anelyo litumike munstali wa 8 na 12 na 18. † <sup>2:6</sup> Vanikolayi, lyávele likuwa lya vanu vachihûnda kuva, vanu vânahulula chihi kutenda masambi, kwa kuva, Nnungu nanga palalola matendo la mmili, henga àlola chihi isungu.

13 Nangu ñnipamala pachinu pamwikalanga. Mwenu mwikala muimanga yavikile Nanchindenga chiteng'u chake cha ufalume, henga ñmechinkuhweneha kukamulana na nangu na wala nanga pamulekile kungukulupila, ata muuhiku aula Antipa, shahidi wangu akulupika pawalelwe muimanga yenu, pachinu páikálà Nanchindenga.

14 Pamo na anelo, nangu ñimwambanga mwenu kwamba chihi mambo kadiki kuva, ñnikuwa lyenu mùvele na vanu vapapáta mahundo malinga àlálà la Balamu. Balamu njo anannyundile Balaki kuvakumba Vaisilaeli vatende sambi kwa kulya vyakulya vihumíjwe sadaka kudisanamu na kwa kutenda usalati.

15 Uchocho na mwenu, ñnikuwa lyenu mùvele vanu vapapáta mahundo la Vanikolayi.

16 Bahi lekanga kutenda masambi! Mukànatende uchocho, ñimbepiyanya kwida kwenu mwenu, na ñimbepanyana na vanu anevo kwa upanga uhalòka nkanya mwangu.

17 Ayula avêle na makutu la kupilikana, alapilikane àlálà lálahaùlà Umumu Wanaswe, kulahaulila makuwa la vanu vangukulupila. Munu woheyo ambechiléma chilambo, ñimbemwing'a chakulya chichémwa Mana, chipihíjwe uchinga alye. Uchocho, ñimbemwing'a liyanga lyanaswe na muha liyanga anelyo mùlembwije lina lyahambi lyakalimaite munu woheyo, ikànavé chihi ayula apwechéla lina anelyo.' ”

*Ujumbe kwa likuwa lya vanu vankulupila Yesu lya ku Tiyatila*

18 “Na malaika wa likuwa lya vanu vangukulupila lya ku Tiyatila nnembile uvila,

‘Ujumbe auno ùhaloka kwanga Mwana wanga Nnungu, avêle na meho laméta-meta muchi dindimi dya moto, na madodo lang'anyîma-ng'anyima muchi shaba ivaitwile namene.

19 Nangu ñnilamala matendo lenu na itamwi yenu na ing'ulupa yenu na utumishi wenu na ipililidi yenu. Na hambi mwenu mùtenda lambone kupunda patandi.

20 Henga nangu ñimwambanga chihi chinu chimo kuva, mwenu mùmpililila ayula avêle muchi Yesebeli. Nang'e àlichema mwene kuva nabii, henga àvahochēja vatumishi vangu kwa kuvahunda kutenda usalati wa kudiabudu disanamu na kulya vyakulya vihumíjwe sadaka kudisanamu.

21 Nangu ñimpele wasa wa kuleka usalati anewo, henga akátamwa kuleka.

22 Bahi nangu ñimbentaya ugonjo na kuvabaniha avala vátèndà navo usalati anewo, vakànaleke kupapata dindila dyake.

23 Ñimbevawalala avala vannondòla. Na kwa kutenda uchocho, makuwa lammalele la vanu vangukulupila lachilamale kuva nangu njo nguloléha mitima ya vanu na makudungilo lavo, na kuva, ñimbennipa kilà munu kupapatana na matendo lake.

24 Henga mmanu mmanji mma likuwa lya ku Tiyatila, mwenu nanga pamupapata mahundo malinga àlálà la Yesebeli na wala nanga pamu-maite mambo la nkati namene lannyamba Nanchindenga. Bahi nangu nanga panimbennyakujanga nsigo unji.

25 Henga nangu ñinnyuwanga muchikamulihe saana achila chimuvenacho, mpaka panimbeida.

26 Na munu woheyo ambechiléma chilambo na kuhweneha kungupilikana nangu mpaka kuntululilo, ñimbemwing'a mamulaka la kuvatawala

vanu va vilambo,‡ malinga nangu chingupwechedile mamulaka khaloka kwa Atatangu.

<sup>27</sup> Ambevatawala kwa isimbo ya chitale, na kuvapwayanga muchi chombo cha ulongo.

<sup>28</sup> Na nimbemwing'a inondwa ya ulyamba.

<sup>29</sup> Ayula avêle na makutu la kupilikana, alapilikane àlálá lálahaùla Umumu Wanaswe, kulahaulila makuwa la vanu vangukulupîla! ”

### 3

#### *Ujumbe kwa likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya ku Sadi*

<sup>1</sup> Mwana wanga Munu nkuhweneha kutangola na Yohana kuchidoni, “Malaika wa likuwa lya vanu vangukulupîla lya ku Sadi nnembile kuchidoni,

‘Ujumbe auno ùhaloka kwang'une nguvêle na disungu saba\* dyanga Nnungu na adila dinondwa saba. Nangu ñnilamala matendo lenu, mwenu mùvele na imbili ya kuva mmomi, henga mùnihwa.

<sup>2</sup> Mùùve meho! Vikamyange avila viisolidîle, vivêle pepi na kuhwa, kwa kuva, matendo lenu ñilawene kuva lakákamilike pameho pa Nnungu wangu.

<sup>3</sup> Bahi lakumbukilange mahundo àlálá lamupwechedile na àlálá lamupilikene. Mulakamule na kuleka kutenda sambi. Mukà nave meho, nangu nimbekwida gafula muchi chaida nkwîva, na wala nanga pamumbemala uhiku unimbekwida kwenu mwenu.

<sup>4</sup> Henga mùvechinkuva na vanu nnikuwa lya vakúkulupîla va Sadi, vanu vakádimbije dinguwo dyavo. Anevo njo vambekwônga pamo na nangu akuno vawètè dinguwo dyanaha, kwa kuva, vanaafala kutendewa uchocho.

<sup>5</sup> Munu woheyo ambechilêma chilambo, àmbewajwa inguwo yanahe muchi vanang'o, na nangu nikambepukutanga lina lyake Nchitabu cha Umi, henga nimbeliyambukila lina lyake muyo mwa Atatangu na muyo mwa malaika vake.

<sup>6</sup> Ayula avêle na makutu la kupilikana, alapilikane àlálá lálahaùla Umumu, kulahaulila makuwa la vanu vangukulupîla. ”

#### *Ujumbe kwa likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya ku Filadefiya*

<sup>7</sup> “Malaika wa likuwa lya vanu vangukulupîla lya ku Filadefiya nnembile uvila,

‘Ujumbe auno ùhaloka kwang'une niwanaswe na niwauhiu, nguvêle na ntukulo wa Nfalume Daudi. Nangu nikàuchimula nnango, nanga munu ahulûla kuuchima, na nikàuchima nnango, nanga munu ahulûla kuuchimula.

<sup>8</sup> Nangu ñnilamala matendo lenu! Na ñnimala kuva mwenu mukee na dimongo dyohe, henga mùnilikamula lilove lyangu na wala nanga pamungukanile. Lola, nangu ngùuvikile nnango uchimuliwîje muyo mwenu na wala nanga ahulûla kuuchima.

<sup>9</sup> Lola, nimbavatenda vaide vakakutindivalile malundi vanu avala va likuwa lya vanu vamwabûdu Nanchindenga, yani avala vakúlambila vahaùla

‡ 2:26 Vanu va vilambo, kwa Vayahudi malove anelo lávele na mana la vanu vakávele va kwavo au vanu vakávele va Nnungu, na nchitabu cha Uhunulo malove anelo látumika kutafautisa kati ya vanu va Nnungu na vanu vakávele va Nnungu, yani Vakilisto na vanu vakee Vakilisto. \* 3:1 Kuyamba mana la disungu saba, lola Uhunulo 1:4.



kuva nni Vayahudi, henga akee Vayahudi, ila nni vakúlambila chihi. Vanu anevo vachivamale kuva nangu nantamwanga mwenu.

<sup>10</sup> Bahi kwa kuva mũnilakamula mahundo langu layâmba kupililila, nangu nguchininyemyange mwenu muuhiku aula uida wa kulingwa kwa vanu vaikála pachilambo.†

<sup>11</sup> Nangu mbènkwida upehi! Chikamulihe saana achila chimuvenacho, uchinga munu anampakanyolange litaji lyenu lya ushindi.

<sup>12</sup> Munu woheyo ambechilêma chilambo, nimbentenda kuva luhichi mu Ing'ande ya Nnungu wangu, nanang'e akambehuma kavila anemwo. Pamo na anelo, nangu nimbembeba nchanya mwake lina lya Nnungu wangu na lina lya imanga ya Nnungu wangu, yani imanga ya Yelusalemu yahambi, imbesulupûka kuhaloka kulihunde kwa Nnungu wangu. Uchocho, nguchingulembe nchanya mwake lina lyangu lyahambi.

<sup>13</sup> Ayula avêle na makutu la kupilikana, alapilikane àlálá lálahaùlà Umumu, kulahaulila makuwa la vanu vangukulupîla.' "

### *Ujumbe kwa likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya Laodikiya*

<sup>14</sup> "Malaika wa likuwa lya vanu vangukulupîla lya ku Laodikiya nmembile uvila,

'Ujumbe auno ùhaloka kwang'une nguchêmwa 'Amina,' shahidi ngukulupîka na nguvêle na uhiu, na chitandikilo cha viumbe vyammalele vyaumbile Nnungu.

<sup>15</sup> Nangu ñnilamala matendo lenu! Mwenu mukee balidi wala mukee moto. Wasa mukâvele chihi balidi au mukâvele chihi moto.

<sup>16</sup> Bahi kwa kuva wako vino ùvele chihi paching'ati, yani ukee balidi na wala ukee moto, nangu nimbekulukula kuhaloka nkanya mwangu.

<sup>17</sup> Mwenu mũnalyona kuva mmakupata muvêle na dimali dyohe, na nanga chimusikikila. Henga mwenu mukâmaite kuva nni mmanu mma kulaga na nni mmanu mma kubanika na nni mmahuvani na nni mmanu muputêle meho na nni mmanu muvêle chihi mwandu!

<sup>18</sup> Bahi nangu nĩnyuwanga musume kwang'une zahabu ivaitwile mmoto, uchinga mupate kuva mmakupata. Uchocho, nĩnyuwanga musume dingwo dyanaha kuhaloka kwang'une uchinga mupate kupiha dihoni dya mwandu wenu. Na musume na mitela ya kutaya mmeho lenu uchinga mupate kulola.

<sup>19</sup> Nangu navaduma na kuvaasibu avala unguvatamwa. Bahi tumbama, muleke masambi lenu.

<sup>20</sup> Lola, nangu ngũimila pannango na kuhodika. Munu akâpilikana lidi lyangu na kunguchimulila, nangu nguchinguinjile kwanga nang'e na nguchingulye pamo na nang'e nanang'e achialye pamo na nangu.

<sup>21</sup> Munu woheyo ambechilêma chilambo, àmbekwikala pamo na nangu nchiteng'u changu cha ufalume, muchi nangu chinguchilemile chilambo na kuikala na Atatangu nchiteng'u chake cha ufalume.

<sup>22</sup> Ayula avêle na makutu la kupilikana, alapilikane àlálá lálahaùlà Umumu Wanaswe, kulahaulila makuwa la vanu vangukulupîla!' "

## 4

### *Ibada kulihunde*

† 3:10 Yohana patangola kuyamba vanu vaikála pachilambo, ìnahululika kuva àvayamba vanu va-chitâmwa namene chilambo, yani vanu vatênda masambi au lahakalenge.

1 Pangumalidile kulona maono anelo, nkulona maono lanji. Nauwene nnango uchimuliwije kulihunde. Na alila lidi linnapilikene patandi, lidi alila linapilikanike muchi lidi lya lipenga, nkunguhaulila kuchidoni, “Yombokela muha akuno, na nangu nguchinikulanguje mambo lalembelêwa kuhumila muhiku uida.”

2 Upala nangu nkukamulwa na Umumu Wanaswe. Nkuchona chiteng'u cha chifalume chivêle aneko kulihunde na munu aikêlê nchiteng'u anecho.

3 Na munu ayula anaikela nchiteng'u anecho anang'anyima muchi mayanga la yaspi na la akiki, mayanga la bei ing'ulu namene. Na chiteng'u anecho cha chifalume chidingukwije na inyingamu ing'anyima muchi liyanga lya sumalidi.

4 Chiteng'u anecho cha chifalume chidingukwije na viteng'u vinji ishilini na ncheche vya chifalume na viteng'u anevyo viikaliwije na vasele ishilini na ncheche. Vasele anevo vâwetenge dinguvo dyanaha na mmyuti yavo múvele mataji la zahabu.

5 Pachiteng'u anecho cha chifalume pánameta na kugaga na kuungulumana kwa ing'uva. Na muyo chiteng'u anecho múyaka myenje saba, na aneyo myenje njo disungu saba dya Nnungu.\*

6 Na muyo mwa chiteng'u anecho cha chifalume múvele na chinu chichonekana muchi bahali ya chilolo, ichilangala na kung'anyima namene muchi liyanga likee na langi.

Na nnyenje chiteng'u anecho múvele na viumbe ncheche vivêle na umi, vinaombe meho, muyo na kumongo.

7 Chiumbe chitandi chivêle na umi, chivêle muchi uhimba, na cha vili chivêle muchi ung'ombe wa mwana, na cha tatu chivêle muchi munu, na cha ncheche chivêle muchi chipungo chiulûka.

8 Viumbe anevyo ncheche, kila chiumbe chivêle na dimapa sita, diombêlwe na meho nkati na pannima. Na viumbe anevyo vînatangola chilo na muhi bila kuhopela, uvichidoni,

“Wanaswe, wanaswe, wanaswe,  
nni Nang'olo wetu, Nnungu Avêle na Dimongo Dyammalele,  
anapwawije, apwawije na ambeida!”

9 Na viumbe anevyo ncheche vînaimba uvintumbyanga na kumweshimu na kunshukulu ayula aikêle nchiteng'u cha chifalume, Nnungu avêle na umi ukee na ntululilo. Na kila pavichitenda uchocho,

10 avala vasele ishilini na ncheche vânahunama mpaka pahi muyo mwa ayula aikêle nchiteng'u cha chifalume, akuno uvamwabudu ayula avêle na umi ukee na ntululilo. Na vâvikanga mataji lavo muyo chiteng'u chake cha chifalume uvahaula kuchidoni,

11 “Wako Nang'olo wetu, Nnungu wetu,  
ùnivaikila kuva na ukulu na dimongo na kweshimiwa,  
kwa kuva, wako njo uviumbile vitukutuku vyammalele,  
na vîpata kupwawa ing'anya ùnivumba kupapatana na chulembela umwene.”

## 5

### *Chitabu na Mwana wa ungandolo*

\* 4:5 Kuyamba mana la disungu saba, lola Uhunulo 1:4.

<sup>1</sup> Anepo nangu nkuchona chitabu munkono wa kunkono wa ayula aikêle nchiteng'u anecho cha chifalume. Na chitabu anecho chilembwije nkati na pannima na chihungwije kwa vihungo saba vivêle na mihuli.

<sup>2</sup> Nkumwona malaika avêle na dimongo, wahubili kwa kunonoha lidi wachidoni, "Nnani avaikidile kuvinamatula vihungo na kuchihunukula anecho chitabu?"

<sup>3</sup> Henga nanga munu kulihunde wala pachilambo wala pachinu pavanu vahwile anahulwile kuchihunukula chitabu anecho na kulola nkati.

<sup>4</sup> Nangu nkukuta namene kwa kuva, nanga munu anavaikidile kuchihunukula chitabu anecho au kulola nkati.

<sup>5</sup> Bahi nsele yumo muavala vasele nkunguhaulila kuchidoni, "Unakute! Lola, uhimba wa nnitawa lya Yuda, ahalôka nnikolo lya Nfalume Daudi, ànishinda. Nang'e ànahulula kuvinamatula anevyo vihungo saba na kuchihunukula anecho chitabu."

<sup>6</sup> Bahi nangu nkumwona Mwana wa Ungandolo aimidilê ching'ati chiteng'u cha chifalume chidingukwije na avila viumbe ncheche na avala vasele. Ungandolo aneyo áonekene muchi ànisinjwa na ávele na dimembe saba na meho saba, na meho anelo nni disungu saba dya Nnungu\* ditumwije pachilambo chammalele.

<sup>7</sup> Aneyo Mwana wa Ungandolo nkuhwena, nkuchitwala achila chitabu munkono wa kunkono wa ayula aikêle nchiteng'u cha chifalume.

<sup>8</sup> Bahi ayula Mwana wa Ungandolo pachitwete chih achila chitabu, upala avila viumbe ncheche na avala vasele ishilini na ncheche, nkuhunama muyo mwa ayula Mwana wa Ungandolo. Kila chiumbe na kila nsele ányakwile ching'wenya-ng'wenya na bakuli ya zahabu yombêle ubani, na anewo ubani nni maombi la vanu va Nnungu.

<sup>9</sup> Na vanang'o váimba luhimu aluno lwahambi uvachidoni, "Wako nni uvaikidile kuchitwala chitabu, na kukakambula vihungo vyake.

Kwa kuva, wako wanisinjwa, na kwa indila ya myadi yako nkunsumila Nnungu, vanu kuhaloka kila litawa na kila luga na kila lukolo na kila chilambo.

<sup>10</sup> Úvatendile kuva ufalume na makuhani uchinga vantumikile Nnungu wetu, na vanang'o vàmбетawala pachilambo."

<sup>11</sup> Anepo nangu nkulola kavila, nkupilikana lidi lya malaika vohe vachidingwike achila chiteng'u cha chifalume, na avila viumbe ncheche na vasele ishilini na ncheche. Na isabu ya anevo malaika yávele maelufu kwa maelufu na mamiliyoni kwa mamiliyoni.

<sup>12</sup> Malaika anevo vânonoha lidi uvaimba kuchidoni, "Mwana wa Ungandolo asinjwe njo uimmaikila, kuva na dimongo na dimali na lúnda na dimongo na ukulu na kweshimiwa na kulombolewa!"

<sup>13</sup> Anepo nangu nkupilikana viumbe vyammalele vya kulihunde na pachilambo na pachinu pavanu vahwile na m'bahali, uviimba kuchidoni, "Ayula aikâla nchiteng'u cha chifalume na Mwana wa Ungandolo, ñivavaikila kuva na ukulu na dimongo na kweshimiwa na kutumbyangwa, vyaka na vyaka!"

<sup>14</sup> Na avila viumbe ncheche vivêle na umi nkuhaua kuchidoni, "Amina." Na avala vasele nkuhunama, nkwabudu.

\* 5:6 Kuyamba mana la disungu saba, lola Uhunulo 1:4.

## 6

*Mwana wa Ungandolo àkakambula vihungo*

1 Bahi panichilola, nkumwona Mwana wa Ungandolo wakakambula chihungo chitandi muavila saba. Anepo nkuchipilikana chiumbe chimo muavila viumbe ncheche vivèle na umi, uchitangola kwa lidi muchi lya ing'uva wachidoni, "Ida!"

2 Pangulolite, nkumwona falasi wanaswe muyo mwangu. Na ayula anankwedile ányakwile upinde, na áwajijwe litaji mmuti mwake. Aneyo ánishinda ding'ondo, na nkuuka anepo nkuhwena unashinda ding'ondo dinji.

3 Bahi Mwana wa Ungandolo pakakambwile chihungo cha vili, nangu nkuchipilikana achila chiumbe cha vili uchihaula kuchidoni, "Ida!"

4 Anepo nkuhumila falasi yunji wanahuvi, na ayula anankwedile falasi aneyo nkupewa dimongo dya kuusa amani pachilambo, uchinga vanu vawalalane. Na ápewije na upanga nkulungwa.

5 Bahi Mwana wa Ungandolo pakakambwile chihungo cha tatu nkuchipilikana chiumbe chatatu uchihaula kuchidoni, "Ida!" Pangulolite, nkumwona falasi wanapi. Na ayula anankwedile falasi aneyo ányakwile kapani munkono wake.

6 Anepo nangu nkupilikana muchi lidi lichihaloka paching'ati viumbe ncheche vivèle na umi, ulihaula kuchidoni, "Chibaba chimo cha uhu wa ngano nni nshahala wa kawaida wa liduva limo, na vibaba vitatu vya shayili nni nshahala wa kawaida wa liduva limo, henga unaondongange mahuta la seituni wala divayi!"

7 Bahi Mwana wa Ungandolo pakakambwile chihungo cha ncheche, nangu nkupilikana lidi lya chiumbe cha ncheche chivèle na umi uchihaula kuchidoni, "Ida!"

8 Pangulolite, nkumwona falasi avèle na langi muchi ya liu. Na ayula anankwedile falasi aneyo lina lyake àchemwa kuhwa, nanang'e álondojuwa na pachinu pavanu vahwile. Aneyo achémwa kuhwa, chalumo na pachinu pavanu vahwile, aneyo vápewije dimongo dya kuvawalala vanu wa m'bali umo wa chilambo, kwa upanga na kwa indala na kwa ugonjo na kwa anyama va kuyoha va pachilambo.

9 Mwana wanga Ungandolo pakakambwile chihungo cha nnyano, nangu nkudyona disungu pahina chitala, disungu dya vanu vawalélwe ing'anya ya kuhubili Lilove Iyanga Nnungu, na ing'anya ya kuhweneha kuhumya ushuhuda kunnyamba Yesu Kilisto.

10 Vanu aneyo nkunonoha lidi uvachidoni, "Wako Nang'olo Nkulu, wako wanaswe na ukulupíka, dachi, ùmbelindilila mpaka chakani kuvahukumu na kuvapindikula vanu vaikála pachilambo ing'anya ya kuwalalwa kwetu?"

11 Anepo kila munu nkupewa lijoho lyanaha, nkuvahaulila vayewelege kwa uhiku kadiki mpaka paimbetimila isabu ya vatumishi avao na vakúkulupila avao vavèle pepi kuwalalwa muchi vanang'o.

12 Mwana wanga Ungandolo pakakambwile chihungo cha sita, nkuva na ndengendo nkulu wa chilambo na liduva nkupindikuka nkuva lyanapi muchi kaniki na mwedi nkuva wanahuvi muchi myadi.

13 Na dinondwa dya kumahunde nkumatokanga pachilambo muchi tini dinete chidipukutika uhiku aula nnandi wake paupukunywa na lipungo.

14 Kumahunde nkudingwa muchi likalatasi, nkuuswa. Machinga lam-malele na visiwa vyammalele nkuuswa kuhaloka pachinu pake.

<sup>15</sup> Anepo vafalume va pachilambo na vakulu na vakulu va matiyala na vakúpata na vavêle na dimongo na kila munu, ikáva ntumwa au munu akávele ntumwa, nkulipihanga mmapanga na ching'ati mayanga la mmachinga.

<sup>16</sup> Nkulahaulila machinga na mayanga kuchidoni, “Tuyangukilange, mutuhinike tunakwone kumeho kwanga ayula aikála nchiteng'u cha chifalume, na mutunyemye na gasabu ya Mwana wanga Ungandolo.

<sup>17</sup> Kwa kuva, liduva likulu lya gasabu yavo linikamola. Dach, nnani ambehulúla kuimila nniduva anelyo?”

## 7

### *Vaisilaeli laki moja na alufu alubaini na ncheche vátaywa muhuli*

<sup>1</sup> Pangumalidile kulona anelo, nkuvona malaika vaimidilè n'dindumba ncheche dya chilambo, akuno uvadivila lipungo linapunge nchilambo wala m'bahali wala munnandi wohewo.

<sup>2</sup> Nkumwona malaika yunji wayombokela muha kuhaloka kulihimbuka liduva, akuno anyakwilè muhuli wa Nnungu avêle na umi. Nkunonoha lidi wavachema avala malaika ncheche vapewije dimongo dya kuondonganga chilambo na bahali wachidoni,

<sup>3</sup> “Munachondongange chilambo wala bahali wala milandi, mpaka patumbevataya muhuli wa Nnungu mmalyenye lavo vatumishi va Nnungu wetu.”

<sup>4</sup> Anepo nangu nkupilikana isabu ya vanu vatajwe mihuli, kuhaloka mmatawa lammalele la Vaisilaeli, na isabu aneyo yávele vanu laki moja na alufu alubaini na ncheche.

<sup>5</sup> Nnitawa lya Yuda vávele vanu alufu kumi na mbili na nnitawa lya Lubeni vávele vanu alufu kumi na mbili na nnitawa lya Gadi vávele vanu alufu kumi na mbili,

<sup>6</sup> na nnitawa lya Asheli vávele vanu alufu kumi na mbili na nnitawa lya Nafutali vávele vanu alufu kumi na mbili na nnitawa lya Manase vávele vanu alufu kumi na mbili,

<sup>7</sup> na nnitawa lya Simeoni vávele vanu alufu kumi na mbili na nnitawa lya Lawi vávele vanu alufu kumi na mbili na nnitawa lya Isakali vávele vanu alufu kumi na mbili,

<sup>8</sup> na nnitawa lya Sabuloni vávele vanu alufu kumi na mbili na nnitawa lya Yusufu vávele vanu alufu kumi na mbili na nnitawa lya Benjamini vávele vanu alufu kumi na mbili.

### *Nkojano nkulu wa vanu va kila chilambo*

<sup>9</sup> Pangumalidile kulona anelo, nkuwona mmuluku nkulungwa namene wa vanu muyo mwangu, vanu vakávalangika. Pávele na vanu va kila chilambo na vanu va kila litawa na vanu va kila lukolo na vanu va kila luga, akuno vaimilèngè muyo chiteng'u cha chifalume na muyo mwa Mwana wa Ungandolo. Vanu anevo vâwetenge majoho lanahe na ványakwile dinavi dya ntende mmakono lavo.

<sup>10</sup> Vanu anevo vánonoha lidi uvachidoni, “Upohi ùhaloka kwanga Nnungu wetu aikála nchiteng'u cha chifalume na kwa Mwana wanga Ungandolo!”

<sup>11</sup> Malaika vammalele vâchidingwike chiteng'u cha chifalume na avala vasele ishilini na ncheche na avila viumbe ncheche vivêle na umi. Malaika anevo nkuhunama muyo chiteng'u cha chifalume, nkumwabudu Nnungu,

<sup>12</sup> uvahaula kuchidoni, “Amina! Nnungu wetu ànivaikila kuva na ukulu na lúnda na uweso na dimongo na kutumbyangwa na kushukuliwa na kweshimiwa, vyaka na vyaka! Ámina!”

<sup>13</sup> Anepo nsele yumo muavala vasele nkunguuja kuchidoni, “Dachi, vanu ava wawetênge majoho lanahe nni vanani na vâhelekenge kwachi?”

<sup>14</sup> Nangu nkunyang'ula kuchidoni, “Nang'olo wangu, wako njo umaîte.” Nang'e nkunguhaulila kuchidoni, “Vanu ava nni avala vahalôka muibaniki ing'ulu. Vânilahahula majoho lavo na kulatenda kuva lanahe mwalehu kwa myadi ya Mwana wa Ungandolo.

<sup>15</sup> Njo mana vâimilanga muyo chiteng'u cha chifalume changa Nnungu, uvantumikila nang'e chilo na muhi muing'ande yake. Na ayula aikâla nchiteng'u cha chifalume àmbeikala pamo na vanang'o na kuvachunga.

<sup>16</sup> Na vanu anevo mwiko vakambekuva na indala kavila wala inyota, na liduva wala nanga palimbevalilila kavila wala kuchona chitukuta.

<sup>17</sup> Kwa kuva, Mwana wanga Ungandolo avêle ching'ati chiteng'u cha chifalume àmbekuva nchunga wavo na àmbevalodya kuvimbwimbwi vya medi la umi. Na Nnungu àmbevapukutanga mihodi yammalele mmeho lavo.”

## 8

### *Chihungo cha saba chivêle na muhuli*

<sup>1</sup> Mwana wanga Ungandolo pakakambwile achila chihungo cha saba chivêle na muhuli, kulihunde nkunyalalika kwa muda wa nusu saa.

<sup>2</sup> Anepo nangu nkuvona malaika saba vaimilânga muyo mwanga Nnungu, nkupewa mapenga saba.

<sup>3</sup> Nkuhaloka malaika yunji nkuimila pepi na chitala, akuno anyakwilê chateso cha zahabu, nkupewa ubani wohe uchinga aututumye chalumo na maombi la vanu vammalele va Nnungu, nchitala chivêle muyo chiteng'u cha chifalume.

<sup>4</sup> Bahi lyohi lya aula ubani pamo na maombi la vanu va Nnungu nkututumuila muha muyo mwa Nnungu, kahaloka munkono mwa ayula malaika.

<sup>5</sup> Anepo ayula malaika nkuchitwala achila chateso, nkuchombaja makala la moto wa pachitala, nkuchiyela pachilambo. Nkuhumila imeti na igagi na iungulumani ya ding'uva na nndengendo wa chilambo.

### *Malaika vâomba mapenga*

<sup>6</sup> Anepo avala malaika saba vavêle na mapenga saba nkulipanganiha kuwomba mapenga.

<sup>7</sup> Malaika ntandi nkuwomba lipenga lyake. Anepo imbula ya mayanga na moto ukundanyîke na myadi nkuyelwa pachilambo. Selusi imo ya chilambo nkupya, na selusi imo ya milandi na mahamba mavihî, vyammalele navinang'ô nkupyanga.

<sup>8</sup> Malaika wavili nanang'e nkuwomba lipenga lyake. Anepo chitukutuku chimo chivêle muchi lichinga likulu liyâka moto, nkuyahwa m'bahali, na selusi imo ya bahali nkuva myadi.

<sup>9</sup> Selusi imo ya viumbe viikâla m'bahali nkuhwanga, na selusi imo ya dimeli nkwendongeka.

<sup>10</sup> Malaika watatu nkuwomba lipenga lyake. Anepo inondwa ing'ulu ichiyaka muchi mwenje nkuyangukila muselusi imo ya myuto na vimbwimbwi vya medi.

<sup>11</sup> Na aneyo inondwa íchemwa, “Kukalala.” Bahi selusi imo ya medi nkukalala, na vanu vohe vanakumbidile medi anelo nkuhwanga ing’anya ya ikaladi ya medi anelo.

<sup>12</sup> Malaika wa ncheche nkuwomba lipenga lyake. Anepo selusi imo ya liduva nkwendongwa chalumo na selusi imo ya mwedi na ya dinondwa. Bahi selusi anedyo dyondongwije nkuva lupi. Bahi selusi imo ya muhi nkuva nanga nng’anje na selusi imo ya chilo.

<sup>13</sup> Anepo nangu nkumwona na kumpilikana chipungo yumo achiuluka muha namene kumahunde, wanonoha lidi wachidoni, “Ole wenu! Ole wenu! Ole wenu mmanu muaikâla pachilambo ing’anya ya mapenga lavêle pepi kuwombwa na malaika avala vatatu vaisalidîle.”

## 9

<sup>1</sup> Malaika wa nnyano nkuwomba lipenga lyake. Anepo nangu nkuyona inondwa ikanywêke kumahunde nkumatokela pachilambo. Inondwa aneyo nkupeva ntukulo wa kulipondo livêle na ulehu ukee na ntululilo.

<sup>2</sup> Inondwa aneyo nkuchimula lipondo anelyo. Anepo nkututuma lyohi livêle muchi lyohi lya litanuli likulungwa, kuhaloka nnipondo anelyo. Liduva na kumahunde nkuva na lupi ing’anya ya lyohi anelyo.

<sup>3</sup> Amande nkuhumananga mulyohi anelyo, nkuhweneng’ana pachilambo akuno vapewijê dimongo muchi dya vivalavala.

<sup>4</sup> Nkulaijwa vanawondongange wahi wala mimela wala nnandi wohewo, henga vavabanihe vanu vakávele na muhuli wa Nnungu mmalyenye lavo.

<sup>5</sup> Amande avala nanga pavanaluhusiwiye kuvawalala anevo vanu, ila vavabanihe kwa uhiku wa myedi nnyano. Na ipwateki yake yávele muchi ya chivalavala pannuma munu.

<sup>6</sup> Na uhiku anewo vanu vâmbetaha kuhwa, henga kuhwa kukambevapata. Vâmbelebela namene kuhwa, henga kuhwa kumbevatukuta.

<sup>7</sup> Anevo amande vávele muchi anyama uvavachema falasi vavikwije tayali kwa ing’ondo. Na mmyuti yavo múvele na vitukutuku vivêle muchi litaji lya zahabu na kumeho kwavo kúvele muchi kumeho kwa vanu.

<sup>8</sup> Anevo amande vávele na ulindo muchi wa vamahe, na meno lavo lávele muchi la ahimba.

<sup>9</sup> Na mmihuva vyavo múhinikwije na makakamba la kulichingila lavêle muchi lachitale. Na dimapa dyavo díumana muchi iumani ya mikokoteni yohe iutângwa na falasi vatukutîla kuing’ondo.

<sup>10</sup> Anevo amande vávele na michila italôla muchi ya vivalavala. Na mmichila yavo múvele na dimongo dya kuvabaniha vanu kwa uhiku wa myedi nnyano.

<sup>11</sup> Anevo amande vávele na nfalume wavo, yani malaika wa alila lipondo livêle na ulehu ukee na ntululilo, na lina lya aneyo nfalume kwa Chieblaniya áchemwa Abadoni, na kwa Chigiliki áchemwa Apolioni, mana lake nkúwalala.

<sup>12</sup> Ole inandi ñipita, henga ole yavili na ya tatu ikánambi.

<sup>13</sup> Malaika wa sita nkuwomba lipenga lyake. Anepo nangu nkupilikana lidi ulihaloka n’dimembe ncheche divêle n’dindumba dya chitala cha zahabu chivêle muyo mwa Nnungu.

<sup>14</sup> Alila lidi nkunnyaulila ayula malaika wa sita kuchidoni, “Vahungulange avala malaika ncheche vahungwije mmuto nkulu uchêmwá, Eflati.”

<sup>15</sup> Avala malaika ncheche nkuhunguliwa. Malaika anevo vávikwije tayali kwajili ya lisaa anelyo na liduva anelyo na mwedi anewo na mwaka anewo uchinga vawalale selusi imo ya vanu.

<sup>16</sup> Anepo nangu nkupilikana isabu ya makuwa la matiyala vavakwedíle falasi, na isabu aneyo yávele milioni myambili.

<sup>17</sup> Na mmaono anelo níwawene avala falasi chalumo na avala matiyala vavakwedíle falasi anevo. Matiyala anevo váwete makakamba la kulichingila mmihuva mwavo. Na makakamba anelo lavéle la langi yanahuvi muchi moto na lanjani lavéle la langi ya buluu na lanjano muchi dindimi dya moto wa baluti. Na myuti ya avala falasi ívele muchi myuti ya ahimba, na nkanya mwavo múhuma moto na lyohi na baluti iyáka.

<sup>18</sup> Selusi imo ya vanu nkuwalalwa kwa vibaniho anevyo vitatu vinahumile nkanya mwa falasi anevo, yani moto na lyohi na baluti iyáka.

<sup>19</sup> Kwa kuva, dimongo dya falasi anevo dívele n'dikanya dyavo na mmichila yavo. Michila yavo ívele na myuti ihulúla kuluma muchi nnyongo.

<sup>20</sup> Na vanu avala vakanawalelwe kwa vibaniho anevyo vitatu nanga pavanalekile kudiabudu disanamu divalikatapajije. Nanga pavanalekile kuvaabudu anamindenga na disanamu dya zahabu na dya madini la dihela na dya shaba na dya mayanga na dya milandi, dikáhulula kulola wala kupilikana wala kuhwena.

<sup>21</sup> Vanu anevo nanga pavanalekile kuwalala wala kulowa wala kutenda usalati wala kwiva.

## 10

### *Malaika na chitabu chijoko*

<sup>1</sup> Anepo nkumwona malaika yunji avéle na dimongo wasulupuka kuhaloka kulihunde. Malaika aneyo áhnikwije na lihunde, na mmuti mwake múvele na inyingamu na kumeho kwake kúnang'anyima muchi liduva na madodo lake lávele muchi dihichi dya moto.

<sup>2</sup> Na munkono wake ákamwile chitabu chijoko chihunukuliwíje. Malaika aneyo nkuimija ludodo lwake lwa kunkono m'bahali na ludodo lwa kunchinda nkuimija nchilambo.

<sup>3</sup> Nkungulumana kwa lidi likulu muchi changulumana uhimba. Na paungulwime, nkupilikanika ding'uva saba.

<sup>4</sup> Na ding'uva anedyo saba padipilikanike, nangu nkulipanganiha kulemba álalá latongolewíje. Henga nkupilikana lidi kuhaloka kulihunde ulinguhaulila kuchidoni, "Malove anelo latongolewíje na anedyo ding'uva saba lapihe unalalembe."

<sup>5</sup> Bahi ayula malaika unimmwene waimila m'bahali na nchilambo, nkun-yoloja nkono wake wa kunkono kuloja kulihunde.

<sup>6</sup> Nkwapila kwa lina lya Nnungu avéle na umi ukávele na ntululilo, aumbíle kumahunde na vitukutuku vyammalele vivéle kumahunde, Nnungu aumbíle chilambo na vitukutuku vyammalele vivéle nchilambo, Nnungu aumbíle bahali na vitukutuku vyammalele vivéle m'bahali, wahaula kuchidoni, "Uhiku wa kulindilila ùnihila!

<sup>7</sup> Henga malaika wa saba pambekwomba lipenga lyake, anepo njo Nnungu pambelatimisa makudungilo lake la sili, malinga chanavaahidite manabii vake vantumikidíle."



<sup>8</sup> Anepo nkupilikana kavila alila lidi lichihaloka kulihunde ulichidoni, “Hwena ukachitwale achila chitabu chijoko chihunukuliwije, chivèle munkono mwa ayula malaika aimidile m’bahali na nchilambo.”

<sup>9</sup> Nangu nkuhwena kwa ayula malaika nkunyuwa aning’e achila chitabu chijoko. Nang’e nkunguhaulila kuchidoni, “Chitwale uchilye. Nnitumbo lyako chimbekalala, henga nkanya mwako chimbeleleha muchi uchi.”

<sup>10</sup> Bahi nangu nkuchitwala achila chitabu chijoko munkono wa ayula malaika nkuchilya. Panguchilile, nkanya mwangu chinileleha muchi uchi, henga panichimidile, chinikalala namene nnitumbo lyangu.

<sup>11</sup> Anepo anelo malidi nkunguhaulila kuchidoni, “Ülembelewa uhumye kavila unabii uvayâmba vanu va kila litawa na vanu va kila chilambo na vanu va kila luga na vafalume vammalele.”

## 11

### *Mashahidi vavili na imanga yanaswe*

<sup>1</sup> Anepo nkuning’a imbalu ivèle muchi nnandi wa kupimila, nkunguhaulila kuchidoni, “Imila uhwene ukaipime Ing’ande yanga Nnungu na chitala na kuvavalanga vanu vamwabûdu Nnungu anemwo nkati.

<sup>2</sup> Henga luwani lwa pawelu lwa ing’ande aneyo unalupime, kwa kuva luwani anelwo vâpewije vanu va vilambo vinji. Vanango vâmbeitawala kwa dimongo imanga yanaswe kwa myedi alubaini na mbili.

<sup>3</sup> Na nangu nguchinivatume mashahidi vangu vavili, akuno vawètè magunila ing’anya ya lihindambi. Anevo mashahidi vâmbehumya unabii wa Nnungu kwa maduva alufu moja na myambili sitini.”

<sup>4</sup> Anevo mashahidi vavili nni aila milandi mivili ya miseituni na avila vipanda vivili vya kuvikila vibatali vivèle muyo mwa Nang’olo aumbile chilambo.

<sup>5</sup> Na munu akâlebela kuvaondonganga, anepo moto ùhuma n’dikanya dyavo na kuvapija amongo vao. Na uvila nni chalembelewa kuhwa munu woheyo alembêla kuvaondonganga.

<sup>6</sup> Mashahidi anevo vâvele na dimongo dya kuhunga kumahunde uchinga imbula inatonye kwa maduva lammalele lavambekuva uvahumya unabii. Uchocho, vâvele na dimongo dya kupindikulanya medi kuva myadi, na vâvele na dimongo dya kuida na vibaniho vya kila namuna pachilambo kwa uhiku wohewo uvalembela.

<sup>7</sup> Na pavambemalila kuyanjaja ujumbe wa Nnungu, ayula nnyama wa kuyoha ahalôka nnipondo livèle na ulehu ukee na ntululilo âmbepanyana navo ing’ondo, koka avashinde na kuvawalala.

<sup>8</sup> Na mituhi yavo imbekuwa muindila ya imanga aila ing’ulu, yanavambwije Nang’olo wavo. Imanga aneyo kwa luga ya lifumbo ichemwa Sodoma na Misili.

<sup>9</sup> Na vanu va kila lukolo na va kila litawa na va kila luga na va kila chilambo, vâmbeilola mituhi aneyo kwa uhiku wa maduva matatu na nusu, na ikambeluhusiwa kusikwa.

<sup>10</sup> Vanu vaikâla pachilambo vâmbehangelala na kululutula ing’anya ya kuhwa kwavo. Vâmbeing’ana dinujo, kwa kuva, mashahidi anevo vavili vânivakambyakambya namene vanu vaikâla pachilambo.

<sup>11</sup> Henga bada ya maduva âlalâ matatu na nusu, Nnungu nkuvavehija imumu ya umi, avala mashahidi nkuimilanga kwa madodo lavo, na vanu vammalele vachivalola nkuyopa namene.

<sup>12</sup> Mashahidi avala vavili nkupilikana lidi likulungwa kuhaloka kulihunde ulivahaulila kuchidoni, “Idang’ana akuno!” Anepo nkutwaliwa muha kulihunde akuno vanyakuliwije na lihunde, na amongo vao uvavalola.

<sup>13</sup> Muuhiku uwowo, nkuhumila nndengendo nkulu wa chilambo, na asilimiya kumi ya imanga nkubamoka, na vanu alufu saba nkuhwanga ing’anya ya nndengendo anewo wa chilambo. Na vanu vanaisalidile nkuyopa namene na kunnombolela Nnungu wa kulihunde.

<sup>14</sup> Ole yavili inipita, lola, ole yatatu ikambetima kuida!

### *Lipenga lya saba*

<sup>15</sup> Anepo malaika wa saba nkuwomba lipenga lyake. Bahi nkupilikanika malidi latumbwile kuhaloka kulihunde, ulahaula kuchidoni, “Ufalume wa pachilambo hambi nni wa Nang’olo wetu na Kilisto wake. Nanang’e âmbetawala vyaka na vyaka!”

<sup>16</sup> Na avala vasele ishilini na ncheche vaikalânga mmiteng’u vyavo vya chifalume muyo mwa Nnungu, nkuhunama uvamwabudu Nnungu,

<sup>17</sup> uvahaula kuchidoni, “Tûnakushukulu wako Nang’olo wetu, Nnungu Uvêle na Dimongo Dyam-malele, Nnungu upwawije na unapwawije, kwa kuva, ûditwete dimongo dyako ding’ulu, na kutandilika kutawala.

<sup>18</sup> Vanu va vilambo vinji vanitunduwila, henga gasabu yako ñikamola.

Na hambi nni uhiku wa kuvahukumu vahwile, na nni uhiku wa kuveng’a dinujo avala vakutumikidile, yani manabii vako na vanu vako vanaswe na vammalele vakueshîmu wako, vanu vakulu na vakavele vakulu.

Na nni uhiku wa kuvaondonganga avala vaondongânga chilambo!”

<sup>19</sup> Anepo Ing’ande ya Nnungu ivêle kulihunde nkuchimulwa, na Lisan-duku lya Lilailano lyake nkwonekana anemwo nng’ande. Bahi nkuhumila imeti na igagi na iungulumi ya ding’uva na nndengendo wa chilambo na imbula ya mayanga yohe namene.

## 12

### *Mmahe na liyoka*

<sup>1</sup> Anepo nkwonekana chimaiho chikulu aneko kulihunde. Kúvele na mmahe anawajijwe liduva, na mwedi úvele pahi madodo lake, na mmuti mwake mwávele litaji lya dinondwa kumi na mbili.

<sup>2</sup> Mmahe aneyo ávele na chitumbo, na ánakuta ing’anya ya uchungu na ipwateki ya kuvaleka.

<sup>3</sup> Anepo nkwonekana chimaiho chinji muha kulihunde. Kúvele na liyoka likulungwa namene lyanahuvi linavele na myuti saba na dimembe kumi. Na kila muti úvele na litaji.

<sup>4</sup> Na nchila wake nkukwekweleha selusi ya dinondwa dya kumahunde na kudimatohija pachilambo. Alila liyoka nkuimila muyo mwanga ayula mmahe anavele pepi na kuvaleka uchinga akávaleka tu ammile aneyo mwana.

<sup>5</sup> Anepo ayula mmahe nkummaleka mwana wa chilume ambevitawâla vilambo vinji vyammalele kwa isimbo ya chitale. Henga ayula mwana nkutwaliwa, nkupelekejwa kwanga Nnungu, pachiteng’u chake cha chifalume.

<sup>6</sup> Ayula mmahe nkutukutila kulilanga pachinu panapatayalishije Nnungu uchinga achungwe aneko kwa maduva alufu moja na myambili na sitini.

7 Bahi kúvele na ing'ondo aneko kulihunde. Mikaili na malaika vake nkupanyana na alila liyoka, na alila liyoka nalinang'o chalumo na malaika vake, nkupanyana navo.

8 Henga alila liyoka nkulemwa, nang'e chalumo na malaika vake nkuva nanga pavavele na pachinu pakuikala aneko kulihunde.

9 Bahi alila liyoka likulu nkuvingangwa. Liyoka anelyo nni ayula nnyongo wa kala achêmwa, Ibilisi au Nanchindenga, avalambîla vanu vammalele va pachilambo. Nang'e chalumo na malaika vake nkuyahwa pachilambo.

10 Bahi anepo nangu nkupilikana lidi likulu kuhaloka kulihunde, ulichidoni, "Hambi upohi na dimongo na Ufalume wa Nnungu wetu na mamulaka langa Kilisto wake, vînikamola. Kwa kuva, ayula avasitâki vatumishi avetu chilo na muhi pameho panga Nnungu àniyahwa pachilambo.

11 Vanang'o vâinshinda Nanchindenga kwa dimongo dya myadi ya Mwana wanga Ungandolo na kwa kuhweneha kuhumya ushuhuda kunnyamba Yesu. Vanang'o vávele tayali ata kuhwa, ing'anya maisha la apano pachilambo válawene kuva chikee chinu chamana.

12 Bahi ing'anya ya anelyo, kumahunde kuhangalale chalumo na vyammalele viikâla kumahunde! Henga ole wenu mwenu muikâla nchilambo na m'bahali!

Kwa kuva, aneyo Ibilisi àsulupukidile kwenu mwenu, akuno avèlè na gasaba ing'ulu, ing'anya ànimala kuva àisaliwije chihi na uhiku kadiki."

13 Bahi alila liyoka paliwene kuva liyahijwe pachilambo, nkutandilika kumpapatilila ayula mmahe ammalêke mwana wa chilume.

14 Henga ayula mmahe nkupewa dimapa dimbili divêle muchi dya chipungo nkulungwa, uchinga auluke kuhwena kulilanga pachinu apala panatayalishiwije, kulehu na alila liyoka, koka achungwe aneko kwa uhiku wa myaka mitatu na nusu.\*

15 Bahi alila liyoka nkuhumya medi lohe muchi muto kuhaloka nkanya mwake uchinga lammwikile ayula mmahe na kunnyola muchi livambwe.

16 Henga alisi nkunyangata ayula mmahe, nkuyahama muchi kanya na kumila aula muto unahaleke nkanya mwa alila liyoka.

17 Bahi alila liyoka nkummisija ayula mmahe, nkuhwena unapanyana ing'ondo na vavana vanji va ayula mmahe, yani vanu avala vadipilikâna amuli dya Nnungu na kuhweneha kuhumya ushuhuda kunnyamba Yesu Kilisto.

18 Bahi alila liyoka nkuimila kunnyangi, nnyenje bahali.

## 13

### *Vanyama vavili vakúkanganya*

1 Anepo nangu nkumwona nnyama wahuma m'bahali. Nnyama aneyo ávele na myuti saba na dimembe kumi. Na kila lupembe lúvele na litaji, na kila muti úlembwije lina lya kunkufulu Nnungu.

2 Nnyama aneyo unimmwene álandene na usuvi, henga madodo lake lávele muchi la nnyama wa kuyoha uvanchema dubu, na kanya yake ívele muchi ya uhimba. Alila liyoka nkuntenda aneyo nnyama ààve na dimongo malinga dyake na chiteng'u cha chifalume malinga chake na mamulaka makufungwa malinga lake.

\* 12:14 Nsitali auno kwa Chigiliki úlembwije uvila, uhiku na mahiku na nusu uhiku. Na isabu aneyo nni sawa na myaka mitatu na nusu au maduva alufu moja na myambili sitini.

<sup>3</sup> Muti umo wa aneyo nnyama úvele muchi úniondongwa namene, henga chilonda chake chinavele cha hatali ya kuhwa chinipona tayali. Bahi vanu vammalele va pachilambo nkunkangana aneyo nnyama na kunnondola.

<sup>4</sup> Anevo vanu nkutandilika kulyabudu alila liyoka ing'anya límpele aneyo nnyama mamulaka lake. Uchocho, nkumwabudu aneyo nnyama uvahaula kuchidoni, “Nnani alandâna na nnyama ayuno? Nnani ambebulûla kupa nyana nawe ing'ondo?”

<sup>5</sup> Aneyo nnyama nkupewa uweso wa kutangola malove la kulitupya na malove la kunkufulu Nnungu. Nkupewa na mamulaka la kutawala kwa myedi alubaini na mbili.

<sup>6</sup> Bahi aneyo nnyama nkutandilika kunkufulu Nnungu, na lina lyake na pachinu páikâlâ pamo na avala vaikâla kulihunde.

<sup>7</sup> Nkupewa uweso wa kupanyana na vanu va Nnungu, na kuvashinda. Nkupewa na mamulaka la kuvatawala vanu vammalele, vanu va kila litawa na kila lukolo na kila luga na kila chilambo.

<sup>8</sup> Vanu vammalele vaikâla pachilambo vâmbemwabudu, yani vanu avala vakâlembwije malina lavo Nchitabu cha Umi kutandikila pachiumbwije chilambo. Na chitabu anecho nni cha Mwana wanga Ungandolo asinjijwe.

<sup>9</sup> Munu avêle na makutu la kupilikana, na alapilikane alano.

<sup>10</sup> Munu woheyo akudungiwije kuhungwa, achiahungwe.

Na munu woheyo akudungiwije kuwalalwa kwa upanga, achialalwe.

Bahi ing'anya aneyo, vanu va Nnungu vâlembelwa vâpilile na kuva na ing'ulupa.

<sup>11</sup> Anepo nangu nkumwona nnyama yunji wavili wahundukuka muulongo. Nnyama aneyo ávele na dimembe dimbili dinavele muchi dyanga ungandolo, henga átangola muchi liyoka.

<sup>12</sup> Nang'e nkutumila mamulaka lammalele lapewije na ayula nnyama ntandi, âlatumile badala yake.\* Áchilasimisije chilambo chammalele na vammalele vaikâla pachilambo vâmwabudu ayula nnyama ntandi ánavele na likwanda lya chilonda cha hatali ya kuhwa.

<sup>13</sup> Nnyama ayula wavili nkutenda chimaiho chikulu cha lisaibu, mpaka nkutenda moto usulupuke kuhaloka kulihunde mpaka pachilambo, pameho la vanu vammalele.

<sup>14</sup> Nkuvalambila vanu vaikâla pachilambo kwa vimaiho vyahululihijwe kuvitenda badala ya ayula nnyama ntandi. Nkuvahaulila vanu vaikâla pachilambo vakatapaje sanamu kwa eshima ya ayula nnyama ntandi anaondongwije kwa upanga, henga nkulama.

<sup>15</sup> Anepo ayula nnyama wavili nkupewa dimongo dya kuing'a umi sanamu aneyo uchinga itangole, na vammalele vahitile kuiyabudu aneyo sanamu, vawalalwe.

<sup>16</sup> Nnyama aneyo nkuvanamatija vanu vammalele vataywe muhuli mmakono lavo la kunkono na mmalyenye lavo, vanu vammalele va mana na vakee va mana, akúpata na amahuvani, vatumwa na vakee vatumwa,

<sup>17</sup> uchinga anapwawe munu ambebulûla kusuma au kusumisa chitukutuku bila kuva na muhuli anewo. Na muhuli anewo nni lina lya nnyama aneyo au namba diimila badala ya lina aneyo.

\* **13:12** Kwa Chigiliki nsitali auno úhaua kuva, “Nkutumila dimongo dyammalele dya ayula nnyama ntandi muyo mwake,” henga mana la malove anelo, “muyo mwake,” nni badala yake au kwajili yake.

<sup>18</sup> Apano pàlembelewa lúnda. Na munu woheyo avêle na ding'ano adyelewe namba adino diimila badala ya lina lya aneyo nnyama, kwa kuva, namba anedyo diimila badala ya munu fulani. Na namba aneyo nni myasita sitini na sita.

## 14

### *Luhimu lwa vanu vapohîjwe*

<sup>1</sup> Anepo nangu nkumwona Mwana wanga Ungandolo aimidilè Nnichinga lya Sayuni, chalumo na vanu laki moja na alufu alubaini na ncheche, na mmalyenye la vanu anevo múlembwije lina lya Mwana wanga Ungandolo na lina lya Atatake.

<sup>2</sup> Anepo nangu nkupilikana lidi likulungwa kuhaloka kulihunde, uliungu-lumana muchi lidi lya medi lohe lahelelekêla kumakobikobi au muchi lidi lya ing'uva. Lidi anelyo lípilikanike muchi lidi vya vakúwomba ving'wenyangu'wenya pavaomba ving'wenyangu'wenya vyao.

<sup>3</sup> Avala vanu laki moja na alufu alubaini na ncheche nkuimba luhimu lwa-hambi muyo mwa chiteng'u cha chifalume na muyo mwa viumbe ncheche vivêle na umi na muyo mwa vasele ishilini na ncheche. Na wala nanga munu anahulwile kulihunda luhimu anelwo, ikà nave chihi avala vanu laki moja na alufu alubaini na ncheche vakombolewîje pachilambo.

<sup>4</sup> Vanu anevo nni avala vakálihakajangije muchi chivalihakajanga vanu valála ugoni, henga váhwenehije chihi kukulupika muchi chivakulupika vanu vakámmaite nnume au mmahe, kwa kunnondola Mwana wanga Ungandolo kila pachinu páchivalòjà. Vanu anevo váníkombolwa kuhaloka muvanu vanji uchinga vavàve vatandi kuhumywa kwanga Nnangu na kwa Mwana wanga Ungandolo malinga sadaka ya mavuno matandi.

<sup>5</sup> Vanang'o nanga pavanawahite kulambila na wala nanga pavanavele na likosa lyohelyo.

### *Vatumishi vatatu*

<sup>6</sup> Anepo nangu nkumwona malaika yunji wauluka kumahunde. Malaika aneyo avêle na Malove Lambone lavêle na uhiu vyaka na vyaka, la kuvahubilila vanu vaikála pachilambo, vanu va kila chilambo na va kila lukolo na va kila luga na va kila litawa.

<sup>7</sup> Aneyo malaika nkutangola kwa lidi likulungwa wachidoni, “Nnyopange Nnangu na kuntumbyanga, kwa kuva, uhiku wa hukumu yake ùnikamola. Mwabudu nang'e aumbile kumahunde na chilambo na bahali na vimbwimbwi vya medi.”

<sup>8</sup> Anepo nkuhaloka malaika yunji wavili watangola kuchidoni, “Ìnimatohwa! Imanga aila ing'ulu ya Babeli\* ìnimatohwa mwalehu. Kwa kuva, ivitendile vilambo vyammalele vikumbile divayi dya usalati wake, usalati uida na gasabu ya Nnangu.”

<sup>9</sup> Anepo nkuhaloka malaika yunji watatu watangola kwa lidi likulu wachidoni, “Munu woheyo amwabúdu ayula nnyama ntandi na sanamu yake, na kutaywa muhuli wake palyenye lyake au munkono wake,

<sup>10</sup> aneyo nanang'e àmbekumbila divayi dya gasabu ing'ali namene ya Nnangu itaîjwe nchikombe cha asabu ya Nnangu. Munu malinga aneyo

\* **14:8** Apano Yohana àlebile Babeli, na ìnahululika kuva àtumidile luga ya mpiho kuyamba imanga ya Loma. Na àtongoleidle kuyamba usalati wa Loma ing'anya ya kuvanamatija vanu vamwabúdu Nfalume wa Loma malinga Nnangu.

àmbebanihwa mmoto wa baluti, muyo mwa malaika vanaswe na muyo mwa Mwana wanga Ungandolo.

<sup>11</sup> Na lyohi lya anewo moto wa kubanihija limbetutuma vyaka na vyaka. Na avala vachimwabudu ayula nnyama na sanamu dyake, chalumo na munu woheyo ataŋjwe muhuli wa lina lya nnyama aneyo, vakambeyewelega kananga liduva limo, chilo na muhi.”

<sup>12</sup> Bahi ing'anya ya anelyo, vanu va Nnungu valembelewa vapililile ibaniki na kudikamula amuli dya Nnungu na kuhweneha kunkulupila Yesu.

<sup>13</sup> Anepo nangu nkupilikana lidi kuhaloka kulihunde ulihaula kuchidoni, “Lemba malove alano, ‘Wasa kwa vanu avala vâhwa vino akuno uvankulupila Nang'olo!’ ” Na Umumu Wanaswe àtangola kuchidoni, “Elo, nni muhiu. Vàmbeylelele kuhaloka muibaniki yavo, ing'anya matendo lavo lâmbeonekana.”

### *Mafuno la pachilambo*

<sup>14</sup> Anepo nangu nkulyona lihunde lyanaha muyo mwangu, na nnihunde anelyo múikele chiumbe achila chíchionekana kuva muchi Mwana wa Munu. Mmuti mwake múvele na litaji lya zahabu, na munkono mwake ányakwile mundu ukôla wa kufunila.

<sup>15</sup> Anepo nkwiwa malaika yunji kuhaloka mu Ing'ande ya Nnungu, nkutangola kwa lidi likulu wannyaulila ayula aikêle nnihunde wachidoni, “Twala mundu wako utandilike kufuna, kwa kuva, uhiku wa mafuno ùnikamola, na mafuno la pachilambo lâvele tayali kufunwa.”

<sup>16</sup> Bahi ayula aikêle nnihunde, nkunyoloja mundu wake pachilambo, chilambo nkufunwa.

<sup>17</sup> Bahi nkwiwa malaika yunji kuhaloka mu Ing'ande yanga Nnungu ivêle kulihunde, na malaika aneyo nanang'e ányakwile mundu ukôla namene wa kufunila.

<sup>18</sup> Anepo nkwiwa malaika yunji kuhaloka pachitala, na malaika aneyo nni nkwiimilila moto wa pachitala. Nkutangola kwa lidi likulu wannyaulila ayula malaika avêle na mundu ukôla wa kufunila wachidoni, “Twala mundu wako ukahepe zabibu dya nzabibu wa pachilambo, kwa kuva, zabibu dyake tayali ñinitandeka.”

<sup>19</sup> Ayula malaika nkunyoloja mundu wake pachilambo, nkuhepa zabibu dya nzabibu wa pachilambo na kuditaya nnipondo likulu lya kuminyila, lipondo liombêle gasabu ya Nnungu.

<sup>20</sup> Adila zabibu ñiminyiwiye nnipondo livêle pawelu imanga, na myadi nkukulula kuhaloka nnipondo anelyo mpaka kuhwikila ulehu wa kilometa myatatu. Na ulehu wa aila myadi kuhwena muha úvele malinga futi nnyano.

## 15

### *Malaika saba na vibaniho saba*

<sup>1</sup> Anepo nangu nkuchona chimaiho chinji chikulu cha kukanganya aneko kulihunde. Níwavene malaika saba vanyakwile vibaniho saba. Na vibaniho anevyo njo vínavele vya ntululilo, kwa kuva, vibaniho anevyo nni avila vyambevítumila Nnungu kutimilisa gasabu yake.

<sup>2</sup> Anepo nangu nkuchona chinu chivêle muchi bahali ya chilolo ikundanyike na moto. Nkuvona na avala vanshindile ayula nnyama ntandi na sanamu yake chalumo na namba diimila badala ya lina lyake. Vanu anevo váimidile m'bahali ya chilolo akuno vanyakwilê ving'wenya-ng'wenya vyavapele Nnungu.

<sup>3</sup> Vanu anevo váimba luhimu lwanga Musa ntumishi wanga Nnungu, na luhimu Iwa Mwana wanga Ungandolo, uvachidoni, “Wako Nang’olo wetu, Nnungu Uvéle na Dimongo Dyammalele, matendo lako ni makulungwa na lanakanganya!

Wako Nfalume wa vilambo vyammalele, dindila dyako nni dya haki na dya uhiu!

<sup>4</sup> Wako Nang’olo, nanga munu akákuyopa wako, na wala nanga munu akákutumbyanga wako!

Kwa kuva, wako weka nni Wanaswe.

Vilambo vyammalele vimbekwida unakwabudu wako, kwa kuva, matendo lako la haki lanahunukuliwa!”

<sup>5</sup> Bada ya anelo, nkuyona Ing’ande yanga Nnungu aneko kulihunde, yani N’gongwe wa Lilailano Iya Nnungu.

<sup>6</sup> Bahi avala malaika saba vanyakwile vibaniho saba nkuhumang’ana mu Ing’ande yanga Nnungu. Malaika anevo váwetenge dinguwo dihahwike namene na kung’anyima namene, na váhungile mikanda ya zahabu mmi-huva vyao.

<sup>7</sup> Bahi chiumbe chimo muavila ncheche vivéle na umi, nkuveng’a avala malaika saba dibakuli saba dya zahabu diombéle gasabu yanga Nnungu, avéle na umi ukee na ntululilo.

<sup>8</sup> Anepo Ing’ande yanga Nnungu nkuombala lyohi lihalokéne na ukulu wanga Nnungu na dimongo dyake. Na nanga munu anahulwile kuinjila mu Ing’ande yanga Nnungu mpaka avila vibaniho saba vya avala malaika saba pavitimisijwe.

## 16

### *Dibakuli saba dya gasabu yanga Nnungu*

<sup>1</sup> Anepo nangu nkupilikana lidi likulungwa kuhaloka mu Ing’ande yanga Nnungu ulivahaulila avala malaika saba kuchidoni, “Hweneng’ana mukadikung’une pachilambo anedyo dibakuli saba dya gasabu yanga Nnungu.”

<sup>2</sup> Malaika ntandi nkukung’unila bakuli yake pachilambo. Anepo vanu nkumelwa na mapoti lapwatêka namene. Vanu anevo vanamelwije na mapoti nni avala vanataijwe muhuli wa ayula nnyama na avala vachiabudu sanamu yake.

<sup>3</sup> Malaika wavili nkukung’unila bakuli yake m’bahali. Medi nkupindikuka kuva muchi myadi ya munu ahwile, na viumbe vyammalele vivéle na umi vya m’bahali nkuhwanga.

<sup>4</sup> Malaika watatu nkukung’unila bakuli yake mmyuto na mmimbwimbwi vya medi, na medi lake nkupindikuka kuva myadi.

<sup>5</sup> Anepo nangu nkupilikana malaika nkwiimilila medi wachidoni, “Wako Wanaswe, upwawije na unapwawije, wako nni mwene haki, kupapatana na namuna chiuhukumite.

<sup>6</sup> Kwa kuva, vanu anevo vámwadilenge myadi ya vanu vako vanaswe na ya manabii vako.

Bahi ing’anya ya anelyo, hambi wako ùvakumbijije myadi, na anevo vanu vānivaikila kutendewa uchocho.”

<sup>7</sup> Anepo nangu nkupilikana lidi ulihaloka pachitala ulichidoni, “Wako Nang’olo wetu, Nnungu Uvéle na Dimongo Dyammalele, wako ùhumya hukumu dya uhiu na dya haki!”

<sup>8</sup> Malaika wa ncheche nkukung'unila bakuli yake nniduva. Anepo liduva nkupewa dimongo dya kuvapija vanu kwa chitukuta chake.

<sup>9</sup> Vanu anevo nkupijwa na chitukuta anecho mpaka kulikufulu lina lyanga Nnungu avêle na dimongo dya kuviamulu vibaniho anevyo. Anevo vanu nanga pavanalekile masambi lavo na kumpindikukila Nnungu uchinga vantumbyange.

<sup>10</sup> Malaika wa nnyano nkukung'unila bakuli yake pachiteng'u cha chifalume changa ayula nnyama ntandi, na ufalume wake nkuhinikwa na lupi. Vanu nkutandilika kulilumanya dindimi dyavo ing'anya ya kupwateka.

<sup>11</sup> Nkunkufulu Nnungu wa kulihunde ing'anya ya ipwateki yavo na àlalá mapoti lavo, henga nanga pavanalekile matendo lavo lahakalenge.

<sup>12</sup> Malaika wa sita nkukung'unila bakuli yake mmuto nkulu wa Eflati. Medi la muto anewo nkunywa uchinga ikatapajwe indila kwajili ya vafalume vahalôka m'bali wa mashaliki.

<sup>13</sup> Anepo nangu nkuvona anamindenga vatatu vavêle muchi vitowe uvahaloka nkanya mwanga alila liyoka na nkanya mwanga ayula nnyama ntandi na nkanya mwanga ayula nabii wa kulambila.

<sup>14</sup> Anamindenga anevo njo vatênda vimaiho vya masaibu. Na njo vahwêna kwa vafalume vammalele va pachilambo na kuvakunganya uchinga vpanyane ing'ondo nniduva alila likulu lyanga Nnungu Avêle na Dimongo Dyammalele.

<sup>15</sup> Nang'olo àhaua kuchidoni, "Lola, nangu mbênkwida muuhiku umukau-maite muchi chaida nkwiwa! Wasa munu ayula âva meho na kudivika tayali dinguwo dyake uchinga anaonge mwandu na kulitaya dihoni muyo mwa vanu."

<sup>16</sup> Avala anamindenga nkuvakunganyija avala vafalume pachinu pachêmwâ kwa Chieblaniya, Alumagedoni.

<sup>17</sup> Malaika wa saba nkukung'unila bakuli yake kumahunde. Anepo nkupilikanika lidi likulu kuhaloka mu Ing'ande yanga Nnungu, pachiteng'u cha chifalume ulihaua kuchidoni, "Vino hukumu ñikamilika!"

<sup>18</sup> Anepo nkuhumila imeti na igagi na iungulumani ya ing'uva. Nkuhumila na nndengendo nkulu wa chilambo ukánambiwahi kuhumila kutandikila vanu pavatandilike kuikala pachilambo.

<sup>19</sup> Na imanga aila ing'ulu Babeli nkuyavanyika sehemu dinatu, na dimanga dya vilambo vyammalele nkwendongwa. Bahi Nnungu nanga panailuvalidile imanga aneyo ing'ulu, henga âikumbijije chikombe chivêle divayi dya gasabu yake ing'ali.

<sup>20</sup> Na visiwa vyammalele nkuwalawala, na machinga lammalele nanga palanaonekene kavila.

<sup>21</sup> Anepo imbula ya mayanga makulungwa nkuvatonyela vanu, na kila liyanga lîvele na kilo malinga amsini. Vanu anevo nkunkufulu Nnungu ing'anya ya anecho chibaniho cha imbula ya mayanga, kwa kuva, chibaniho chake chîvele cha kuyoha namene.

## 17

### *Kahaba nkulu na nnyama*

<sup>1</sup> Anepo nkuhaloka malaika yumo muavala saba vanyakwîle dibakuli saba dya zahabu, nkunguhaulila kuchidoni, "Ida nikulanguje chambehukumiwa ayula kahaba nkulungwa, yani imanga aila idengwîje ching'ati myuto yohe.

<sup>2</sup> Vafalume va pachilambo vânilala nawe, na vanu vaikâla pachilambo vânikalewa divayi dya ukahaba wake."



<sup>3</sup> Bahi kwa dimongo dya Umumu wa Nnungu nangu nkuhwena, ayula malaika nkungutwala nkungupelekeja kulilanga. Aneko nkumwona mmahe amwikêle nnyama wanahuvi namene, analemwije mummili wammalele malina la kunkufulu Nnungu. Nnyama aneyo ávele na myuti saba na dimembe kumi.

<sup>4</sup> Aneyo mmahe áwete dinguwo dya langi ya chifalume, yani langi ya zambalau na ya nahuvi, na álipambile kwa zahabu na mayanga lagalika na lulu. Na munkono mwake ányakwile chikombe chikatapajijwe kwa zahabu, chiombêle ukahaba wake na matendo lake lahakalenge la kunchima Nnungu.

<sup>5</sup> Na mulyenye lyake lílembwije lina livêle na lifumbo, “**IMANGA ING'ULU BABELI, MAMA WA MAKAHABA NA WA ÀLALÁ LANCHÎMA NNUNGU PACHILAMBO.**”

<sup>6</sup> Nangu nkumwona ayula mmahe akelewijê myadi ya vanu va Nnungu, yani vanu vawalêlwe ing'anya ya ushuhuda wavo kwajili ya Yesu.

Panimmwene, nangu nkukangana namene.

<sup>7</sup> Ayula malaika nkunguuja kuchidoni, “Mwadachi unakangana? Nangu nguchinikuhaulile sili ya aneyo mmahe na ya aneyo nnyama annyakwile, avêle na myuti saba na dimembe kumi.

<sup>8</sup> Ayula nnyama ummwêne, ánipwawa anepo kala, henga vino akapali. Na nnyama aneyo vino ávele pepi kuhuma nnipondo livêle na ulehu ukee na ntululilo na kuhwena unaondongwa mwalehu. Na vanu vaikâla pachilambo, yani vanu avala vakálembwijwe malina lavo Nchitabu cha Umi kutandikila pachiumbwije chilambo, vâmbekangana pavambemwona aneyo nnyama, kwa kuva, ánipwawa anepo kala, henga vino akapali, na achiaide kavila!

<sup>9</sup> Apano nni pâlembelwa ding'ano na lúnda. Aila myuti saba nni machinga saba láikâlâ ayula mmahe.

<sup>10</sup> Uchocho, aneyo myuti saba nni vafalume saba. Vafalume nnyano muanevo tayali vânyanguhwa, henga wa sita ávechinkutawala na wa saba bado akânambikwida. Na aneyo nfalume wa saba pambekwida, âmbeikala chihi kadiki.

<sup>11</sup> Ayula nnyama anapwawije anepo kala, henga vino akapali, nang'e nni nfalume wa nane, na nni yumo wa avala vafalume saba,\* nanang'e áhwena unaondongwa mwalehu.

<sup>12</sup> Na adila dimembe kumi dyudiwene nni vafalume kumi vakánambitandilika kutawala, henga vâmbepwechela mamulaka la kutawala muchi vafalume chalumo na ayula nnyama kwa uhiku kadiki.

<sup>13</sup> Aneyo vammalele kumi vâvele chihi na likudungilo ulimo, yani kumwing'a ayula nnyama dimongo dyavo na mamulaka lavo.

<sup>14</sup> Vâmbepanyana ing'ondo na Mwana wanga Ungandolo, henga Mwana wanga Ungandolo âmbvalema kwa kuva, nang'e nni Nang'olo wa anang'olo na Nfalume wa vafalume. Mwana wanga Ungandolo âmbepanyana ing'ondo na aneyo vafalume akuno avêle pamo na vanu vake vakulupika namene, vâvachemilê na kulitandolela.”

<sup>15</sup> Anepo ayula malaika nkunguhaulila kuchidoni, “Aila myuto yuiwene apala páikâlâ ayula kahaba, nni vanu va kila chilambo na va kila litawa na va kila luga.

\* **17:11** Apano palembwijwe kwa Chimakonde, “yumo wa avala saba,” inahululika kuva, aneyo nfalume akee yumo wa avala vafalume saba, henga nni nfalume yunji alandâna navo.

<sup>16</sup> Adila dimembe kumi dyudiwene chalumo na ayula nnyama, vâmbensunalila ayula kahaba koka vampakanyole vyammalele vyavenavyo na kunneka chihi mwandu. Vâmbetang'una inyama ya mmili wake na kupija maisalilo lake mmoto.

<sup>17</sup> Kwa kuva, Nnungu âtadile mmitima yavo likudungilo lya kutimisa makudungilo lake, yani vayambukilane kumwing'a ayula nnyama mamulaka lavo la kutawala mpaka palambetimila malove la Nnungu.

<sup>18</sup> Na ayula mmahe ummwêne, nni imanga aila ing'ulu ivatawâla vafalume va pachilambo.”

## 18

### *Kwondongwa kwa imanga ya Babeli\**

<sup>1</sup> Bada ya anelo, nangu nkumwona malaika yunji wasulupuka kuhaloka kulihunde. Malaika aneyo âvele na dimongo ding'ulu, na chilambo chamalele nkung'anyima ing'anya ya ukulu wake.

<sup>2</sup> Aneyo malaika nkunonoha lidi wachidoni,

“Înimatohwa! Babeli, imanga aila ing'ulu înimatohwa mwalehu! Hambi ijukile kuva kaya ya anamindenga va kila namuna, na ijukile kuva kaya ya vyuni vyammalele vichafu na najisi.

<sup>3</sup> Kwa kuva, vilambo vyammalele vikumbidile divayi dya usalati wa imanga aneyo, usalati uîda na gasabu yanga Nnungu. Vafalume va pachilambo vânilala nawe na vakûchuusa va pachilambo vâpete dimali ing'anya ya dimali dyohe dyave-nandyo.”

<sup>4</sup> Anepo nangu nkupilikana lidi linji kuhaloka kulihunde ulichidoni, “Mwenu mmanu vangu, ukananga muimanga aneyo, uyopa mûnakumila masambi lake na kupata vibaniho vimbeikôja imanga aneyo.

<sup>5</sup> Kwa kuva, masambi la imanga aneyo lâvechinkuhwenaha namene mpaka kuhwika kulihunde, na Nnungu nanga paluvalidile matendo lahakalenge la imanga aneyo.

<sup>6</sup> Itendelange imanga aneyo malinga chiintendedile mwenu.

Na âlalâ laintendedile mwenu, ilipange myanda mivili. Imanga aneyo înkolowedile mwenu chikombe cha ibaniki, bahi na mwenu ikolowele myanda mivili.

<sup>7</sup> Kupapatana na namuna chiilitumbyenge na kuling'a laha, bahi ing'e imanga aneyo ibaniki na lihindambi kwa namuna uyoyo. Imanga aneyo lihailila yenye kuva,

‘Nangu ngûkala nchiteng'u cha chifalume muchi malukiya, na wala nîkee nannidi na wala nikambekuva na lihindambi wala kadiki.’

<sup>8</sup> Bahi ing'anya ya anelyo, vibaniho avino vimbennyidila chihi liduva limo, kuhwa na lihindambi na indala.

Pamo na anelo, imanga aneyo îmbepijwa moto, kwa kuva, Nang'olo Nnungu wetu aihukûmu imanga aneyo âvele na dimongo.”

<sup>9</sup> Vafalume va pachilambo valombêne na kulihangalaja na imanga aneyo vâmbeikutila na kuikutangila, pavambelyona lyohi lya moto wa kupya kwa imanga aneyo.

\* 18: Kuyamba imanga ya Babeli lola Uhunulo 14:8.

<sup>10</sup> Vàmbeimilanga kulehu uvayopa ibaniki ya imanga aneyo akuno uvachidoni, “Ole wako! Ole wako, imanga ing’ulungwa ya Babeli, imanga ivêle na dimongo! Kwa kuva, kwa uhiku chihi kadiki, hukumu yako ñikamola!”

<sup>11</sup> Vakúchuusa va pachilambo vàmbejuta na kuikutangila imanga aneyo, kwa kuva, nanga munu ambesûma kavila vitukutuku vyavo,

<sup>12</sup> malinga zahabu na madini la hela na mayanga lagalîka na lulu na dinguvo dikatapêle ditotwîje na usi ukatapêle wa halili na wa kitani na dinguvo dikatapêle dya langi ya zambalau na ya nahuvi namene, na milandi yammalele inung’ila saana na kila chombo chikatapajijwe kwa dimembe dya unembo na kwa milandi igalîka namene na kwa shaba na kwa chitale na kwa mayanga la malumalu,

<sup>13</sup> na n’dalasini na vitakilo, na ubani na mahuta la kunung’ila na uvumba na divayi na mahuta la nseituni na uhu ukatapêle na ngano na ang’ombe na angandolo na falasi na mikokoteni iutângwa na falasi na ata miili na disungu dya vanu, yani vatumwa.

<sup>14</sup> Na aneyo vakúchuusa vàmbeihaulila imanga aneyo kuchidoni, “Mambo àlalà lakatapêle luchitamwa namene kulapata, hambi lànialawala. Na vitukutuku vyammalele vya kugalika namene na vya kukatapala, vînyahika, wala nanga paumbevyona kavila.”

<sup>15</sup> Vakúchuusa vapête dimali kupapatana na imanga aneyo, vàmbeimila chihi kulehu uvayopa ibaniki ya imanga aneyo. Vàmbejuta na kuikutangila imanga aneyo,

<sup>16</sup> uvahaula kuchidoni, “Ole wako! Ole wako, wako imanga ing’ulungwa! Wako úwala dinguvo ditotwîje kwa usi ukatapêle pamo na dinguvo dikatapapele dya langi ya zambalau na yanahuvi namene. Wako úpambwa kwa zahabu na mayanga la kugalika na lulu!

<sup>17</sup> Kwa kuva, kwa uhiku kadiki, dimali dyammalele ñiniwalawala.”

Vakúloja vammalele va dimeli na amyanda vao, na amadengo vammalele va n’dimeli na vammalele vapâta dimali kupapatana na bahali, vàmbeimilanga chihi kulehu.

<sup>18</sup> Pavambelyona lyohi lya moto wa kupya kwa imanga aneyo, vàmbejuta uvachidoni, “Imanga ntwani imbelandâna na imanga aino ing’ulungwa!”

<sup>19</sup> Vàmbelimwadilangila litutunga mmyuti yavo, uvakuta na kulikutangila, uvachidoni, “Ole wako! Ole wako, wako imanga ing’ulungwa! Vanu vammalele vavêle na dimeli m’bahali vapete dimali ing’anya ya dimali dyako dyohe. Henga kwa uhiku kadiki, dimali dyako dyammalele ñiniwalawala.”

<sup>20</sup> “Mwenu mma kulihunde na mmanu mma Nnungu chalumo na mitume na manabii vake, hangalalanga kwajili ya mambo lahumidîle muimanga aneyo, kwa kuva, Nnungu ànihukumu imanga aneyo kupapatana na namuna chiintendeledile mwenu!”

<sup>21</sup> Anepo malaika yumo avêle na dimongo nkunyanyula liyanga livêle muchi liyanga likulungwa lya kuhayila. Nkuliya m’bahali, wahaula kuchidoni, “Úvila nni chimbeyahwa kwa dimongo imanga ing’ulungwa ya Babeli na ikambekwonekana kavila.

<sup>22</sup> Wako imanga ya Babeli, malidi la vanu vaimba na vaomba ving’wenyangu wenyua na filimbi na mapenga lakambepilikanika kavila nkati mwako. Na nanga fundi woheyo wa madengo lohelo ambeonekâna kavila nkati mwako, wala kananga lidi lya liyanga lya kuhayila.

<sup>23</sup> Nng'anje wa chibatali ukambeonekana kavila nkati mwako. Na wala mukambepilikanika kavila malidi la vanu valômba au valômbwa, uva-hangalala. Ìmbekuva uchocho ing'anya akúchuusa vako vávelenge na dimongo ding'ulu pachilambo, na vanu va vilambo vyammalele vánilambilwa kwa uhavi wako,

<sup>24</sup> na nkati mwako mùonekene myadi ya manabii na ya vanu va Nnungu chalumo na myadi ya vanu vammalele vawalêlwe pachilambo.”

## 19

### *Thangaladi aneko kulihunde*

<sup>1</sup> Anepo nangu nkupilikanika lidi likulungwa kuhaloka kulihunde, lidi lichipilikanika muchi lidi lya mmuluku wa vanu, ulichidoni, “Alombolewe Nnungu! Upohi na ukulu na dimongo nni dya Nnungu wetu.

<sup>2</sup> Hukumu dyake nni dya uhiu na dya haki. Kwa kuva, àninnyukumu ayula kahaba nkulu achichichocheja chilambo kwa usalati wake. Nnungu ànimpindikula ing'anya ya myadi ya vatumishi vake!”

<sup>3</sup> Anelyo lidi nkupilikanika kavila ulichidoni, “Alombolewe Nnungu! Lyohi lya aula moto upija aneyo imanga ing'ulu ùvenkututuma, vyaka na vyaka!”

<sup>4</sup> Na avala vasele ishilini na ncheche na avila viumbe ncheche vivêle na umi, nkuhunama uvamwabudu Nnungu aikâla nchiteng'u cha chifalume uvachidoni, “Amina! Alombolewe Nnungu!”

<sup>5</sup> Bahi anepo nangu nkupilikanika lidi kuhaloka pachiteng'u cha chifalume ulihaula kuchidoni, “Nnombolelange Nnungu wetu, mwenu mmatumishi vake mmammalele, mwenu mumweshîmu Nnungu, mmakulu na mukee mmakulu!”

<sup>6</sup> Anepo nkupilikanika lidi lichipilikanika muchi lidi lya mmuluku wa vanu, na muchi lidi lya medi lohe lahelelekêla kumakobikobi na muchi lidi lya ing'uva, ulihaula kuchidoni, “Alombolewe Nnungu! Kwa kuva, Nang'ôlo Nnungu wetu, Avêle na Dimongo Dyammalele, àvenkutawala.

<sup>7</sup> Tuhangalale na kululutila na kuntumbyanga Nnungu, kwa kuva, uhiku wa ing'ole ya ulombi wa Mwana wanga Ungandolo ùnikamola, na mmahe wake ànilipanganiha tayali.”

<sup>8</sup> Aneyo mmahe àpewije inguwo ya kuwala, itotwîje kwa usi ukatapêle wa kitani, ung'anyîma namene. Inguwo aneyo ìimila badala ya matendo la haki la vanu va Nnungu.

<sup>9</sup> Anepo malaika nkunguhaulila kuchidoni, “Lemba malove alano, ‘Wasa vanu avala vakumbuliwîje kuing'ole ya ulombi wa Mwana wanga Ungandolo.’ ” Aneyo malaika nkutangola kavila kuchidoni, “Anelo nni malove la uhiu la Nnungu.”

<sup>10</sup> Nangu nkuhunama pamadodo la ayula malaika uchinga nimwabudu, henga nang'e nkunguhaulila kuchidoni, “Ndulu, unatende uchocho! Nangu nni ntumishi muchi muuvelelee wako na anung'unuvako vahwenêha kuhumya usuhuda kunnyamba Yesu. Wako ùlebelewa umwabudu Nnungu! Kwa kuva, kuhweneha kuhumya usuhuda kunnyamba Yesu, aneyo njo isungu ya chinabii.”

### *Ankwedîle falasi wanahe àpanyana kwa haki*

<sup>11</sup> Bahi nangu nkukwona kulihunde kuhunukwîkè. Nkumwona falasi wanahe, na ayula ankwedîle ayula falasi àchemwa, Nkúkúlupika na Avêle na Uhiu, kwa kuva, ànahukumu na kupanyana ing'ondo kwa haki.

<sup>12</sup> Meho lake lánametameta muchi dindimi dya moto, na mmuti mwake múvele na mataji lohe na álembwije lina lyakamayite munu woheyo íla mwene weka.

<sup>13</sup> Nang'e áwete lijoho lichuvíje mmyadi, na lina lyake áchemwa, Lilove lyanga Nnungu.

<sup>14</sup> Makuwa la matiyala la kulihunde nkuva ulannondola akuno vavakwedíle falasi vanahe, na vawetèngè dinguwo dyanaha ditotwíje kwa usi ukatapéle wa kitani.

<sup>15</sup> Nkanya mwake múhuma upanga ukôla uchinga avashinde vanu va vilambo vinji kwa upanga anewo. Na nang'e ámbetawala kwa isimbo ya chitale na kuvaminya muchi zabibu nnipondo lya kuminyila divayi, lipondo liombéle gasabu yanga Nnungu Avéle na Dimongo Dyammalele.

<sup>16</sup> Nnijoho lyake na nchiya chake múlembwije lina alino, NFALUME WA VAFALUME, NANG'OLO WA ANANG'OLO.

<sup>17</sup> Anepo nangu nkumwona malaika yumo aimidíle nniduva akuno wavichema vyuni vichiuluka kumahunde, wavihaulila kuchidoni, "Idang'ana, mukoane pamo kwajili ya ing'ole ing'ulungwa yanga Nnungu!"

<sup>18</sup> Ida mulyange inyama ya miili ya vafalume na ya vakulu va matiyala na ya vanu vavéle na dimongo, na ya falasi na ya vanu vavakwedíle falasi anevo na inyama ya vanu vammalele, ikáva vatumwa au vanu vakávele vatumwa, vanu va mana au vakee va mana."

<sup>19</sup> Anepo nangu nkumwona ayula nnyama ntandi chalumo na vafalume va pachilambo na makuwa lavo la matiyala vakojènè pamo uchinga vapanye ing'ondo na ayula ankwedíle falasi chalumo na likuwa lya matiyala lake.

<sup>20</sup> Henga ayula nnyama na ayula nabii wa kulambila nkukamulwa. Nabii aneyo njo ayula achilangúja vimaiho vya masaibu badala ya aneyo nnyama, na kwa kupitila vimaiho anevyo ánivalambila vanu avala vachiiyabudu sanamu yake na kutaywa muhuli wa ayula nnyama ntandi. Bahi ayula nnyama ntandi na ayula nabii wa kulambila nkuyahwa nnipondo lya moto wa baluti akuno vavèlè vumi.

<sup>21</sup> Na avala vanaisalidile nkuwalalwa kwa upanga unahumile nkanya mwa ayula ankwedíle falasi wanahe. Na vyuni vyammalele nkusiba inyama ya miili yavo.

## 20

### *Myaka alufu moja*

<sup>1</sup> Anepo nangu nkumwona malaika yumo wasulupuka kuhaloka kulihunde akuno anyakwíle n'didi nkulungwa wa chitale munkono wake na ntukulo wa lipondo livéle na ulehu ukee na ntululilo.

<sup>2</sup> Nkulikamula alila liyoka, yani ayula nnyongo wa kala achémwa Ibilisi au Nanchindenga, nkunnyunga myaka alufu moja.

<sup>3</sup> Malaika aneyo nkuliyaha anelyo liyoka nnipondo anelyo lilehu. Nkulihinika anelyo lipondo na kuvika chihungo cha muhuli uchinga liyoka anelyo linahwenehe kuvalambila kavila vanu va vilambo mpaka paimbetimila aila myaka alufu moja. Na paimbemalilika aneyo myaka álembelwa achimuliwe kavila kwa uhiku kadiki.

<sup>4</sup> Anepo nangu nkuvyona viteng'u vya chifalume vinaikaliwije na avala vanapewije mamulaka la kuhukumu. Nkudyona na disungu dya avala

vanu vânacheketwe myuti ing'anya ya kuhweneha kuhumya ushuhuda kunyamba Yesu na Lilove lyanga Nnungu. Vanu anevo nanga pavanamwabudite ayula nnyama ntandi wala kananga sanamu yake na wala nanga pavanataijwe muhuli wa nnyama aneyo mmalyenye lavo au mmakono lavo. Vanu anevo vammalele nkufufukanga, nkutawala pamo na Kilisto kwa uhiku wa myaka alufu moja.

<sup>5</sup>Na anewo njo ufufulo ntandi. Na vanu vanji vahwîle vanaisalidile, nanga pavanafufwike mpaka paimbetimila aila myaka alufu moja.

<sup>6</sup>Vanu vanaswe na vabalikiwîje nni avala vakumîla ufufulo ntandi! Kwa kuva, kuhwa kwavili kukambekuva na dimongo kwa vanu anevo, na badala yake vâmbekuva makuhani va Nnungu na vanga Kilisto, na vâmbetawala chalumo na Kilisto kwa uhiku wa vyaka alufu moja.

### *Kuhukumiwa kwanga Nanchindenga*

<sup>7</sup>Aneyo myaka alufu moja paimbemalilika, Nanchindenga âmbechimuliwa kuhaloka nchihungo chake.

<sup>8</sup>Nanang'e âmbehwena unavalambila vanu va vilambo, vaikâla mmipata yammalele ya chilambo, yani avala vachêmwa, Gogu na Magogu uchinga avalopolele pamo kwajili ya kupanyana ing'ondo, na anevo vanu vâmbekuva vohe namene muchi nnyangi wa kubahali.

<sup>9</sup>Vanu anevo nkuhwena pachilambo chammalele na kulidinguka lipanda lya vanu va Nnungu, yani imanga yake yaitamwa namene Nnungu. Henga moto nkusulupuka kuhaloka kulihunde nkuvapija.

<sup>10</sup>Anepo Ibilisi, ayula áchivalambila, nanang'e nkuyahwa nnitanda lya moto wa baluti mwâvele ayula nnyama ntandi na ayula nabii wa kulambila. Na anemwo vâmbebanihwa chilo na muhi, vyaka na vyaka.

### *Hukumu ya ntululilo*

<sup>11</sup>Anepo nangu nkuchona chiteng'u chikulungwa chanahe cha chifalume chalumo na ayula aikêle nchiteng'u anecho. Chilambo na kumahunde nkutukuta pameho pake, na nanga pavinapete pachinu pakulipiha.

<sup>12</sup>Nangu nkuvona vanu vahwîle, vanu va mana na vakâvele va mana vaimilêngé muyo chiteng'u achila cha chifalume. Vitabu nkuhunukuliwa, na chitabu chinji nkuhunukuliwa, na anecho njo Chitabu achila cha Umi. Na anevo vanu vahwîle nkuhukumiwa kupapatana na matendo lavo malinga chilembwije mmitabu aneyo.

<sup>13</sup>Bahali nkuvahumya vahwîle vanatitimidile anemwo. Kuhwa na pachinu pavanu vahwîle napanang'o nkuvahumya vahwîle vanapwawije anemwo. Na kila munu nkuhukumiwa kupapatana na matendo lake.

<sup>14</sup>Bahi kuhwa na pachinu pavanu vahwîle nkuyahwa nnitanda lya moto. Na litanda anelyo lya moto njo kuhwa kwavili.

<sup>15</sup>Na munu woheyo akanalembwije lina lyake Nchitabu cha Umi, áyahijwe nnitanda lya moto.

## 21

### *Kumahunde kwahambi na chilambo chahambi*

<sup>1</sup>Anepo nangu nkukwona kumahunde kwahambi na chilambo chahambi, kwa kuva, kumahunde kutandi na chilambo chitandi vyanipita, na bahali nainang'o nanga painapwawije kavila.

<sup>2</sup> Nangu nkuyona imanga yanaswe, yani Yelusalemu yahambi, uisulupuka kuhaloka kumahunde kwanga Nnungu, akuno ipambwijiwè saana malinga bibi alusi apambwije kwajili ya kuhwena unakojana na ntwave.

<sup>3</sup> Nangu nkupilikana lidi likulungwa kuhaloka pachiteng'u cha chifalume ulihaula kuchidoni, "Lola, hambu Nnungu àikala na vanu nkaya yake! Nnungu mwene àbeikala pamo na vanang'o. Vanang'o vambekuva vanu vake nanang'e àmbekuva Nnungu wavo.

<sup>4</sup> Nang'e àmbepukutanga mihodi yavo yammalele mmeho lavo. Kuhwa kukambepwawa kavila, wala kulikutangila wala chitangelo wala ipwateki, kwa kuva, mambo la kala tayali lànipita."

<sup>5</sup> Bahi ayula anaikela nchiteng'u cha chifalume nkuhaua kuchidoni, "Lola, ngùtenda vitukutuku vyammalele kuva vyahambi." Nkunguhaulila kavila kuchidoni, "Lemba malove alano, kwa kuva, nni la kukulupika na nni la uhiu."

<sup>6</sup> Nkunguhaulila kavila kuchidoni, "Lammalele lànimalilika! Nangu nni Alufa na Omega, yani Ntandiliko na Ntululilo. Munu woheyo avèle na inyota nimbemwing'a medi la kukumbila lahalòka nchimbwimbwi cha medi la umi, bila kulipa.

<sup>7</sup> Munu woheyo ambechilèma chilambo achiapwechele dinudyo anedyo, na nangu nguchinguve Nnungu wake na nang'e achiave mwanangu.

<sup>8</sup> Henga vanu vayôpa muing'ulupa na vakákulupila na akùtenda lahakalenge na akúwalala na akúlala ugoni na ahavi na akúabudu disanamu na akúlambila vammalele, pachinu pavo nni nnitanda alila lya moto, muyàka moto wa baluti. Na anekwo njo kuhwa kwavili."

### *Yelusalemu yahambi*

<sup>9</sup> Anepo yumo wa avala malaika saba vananyakwile adila dibakuli saba diombèle vibaniho saba vya ntululilo, nkunguhengelekela, nkunguhaulila kuchidoni, "Tuhwene akuno nikakulanguje bibi alusi, mmahe wa Mwana wanga Ungandolo."

<sup>10</sup> Kwa dimongo dya Umumu wa Nnungu nangu nkuhwena, ayula malaika nkungupelekeja nninginga likulungwa na lilehu. Nkungulanguja imanga yanaswe, yani Yelusalemu, uisulupuka kuhaloka kulihunde kwanga Nnungu.

<sup>11</sup> Imanga aneyo íng'anyima kwa ukulu wanga Nnungu. Na íng'anyimi yake ívele muchi ya liyanga ligalika namene lya yaspi, ling'anyima muchi chilolo.

<sup>12</sup> Imanga aneyo ídingukwije na lingongo likulungwa na lilehu livèle na milango kumi na mbili ichichúngwa na malaika kumi na mbili. Na mmilango aneyo múlembwije malina la matawa kumi na mbili la Vaisilaeli.

<sup>13</sup> M'bali wa mashaliki kúvele na milango mitatu na m'bali wa mangalibi kúvele na milango mitatu na m'bali wa kaskazini milango mitatu na m'bali wa kusini milango mitatu.

<sup>14</sup> Na lingongo liidingwike imanga aneyo lídengwije mmayanga la nsingi kumi na mbili, na mmayanga anelo múlembwije malina la mitume kumi na mbili vanga Mwana wanga Ungandolo.

<sup>15</sup> Malaika aneyo achitangòla na nangu ányakwile imbalu ya zahabu ya kupimila, urchinga aipime imanga aneyo chalumo na milango yake na lingongo liidingúka imanga aneyo.

<sup>16</sup> Imanga aneyo ívele tele kwa tele, ulehu wake na upana wake vínalilingilana. Bahi malaika nkuipima aila imanga kwa aila imbalu, ulehu

wake na upana na ulehu kuhwena muha wávele kilometa alufu mbili myanne.

<sup>17</sup> Ayula malaika nkupima na itumbudi ya alila lingongo, itumbudi yake yávele na ulehu wa futi myambili kumi na sita kupapatana na chipimo cha kawaida cha chimunu chanatumidile kupimila.

<sup>18</sup> Lingongo anelyo lídengwije kwa mayanga la kugalika namene la yaspi, na imanga yene ídengwije kwa zahabu ihahwíke muchi chilolo chilangúja saana m'bali wavili.

<sup>19</sup> Nsingi wa lingongo anelyo liidingwíke imanga aneyo lípambwije kwa mayanga la kugalika namene la kila aina. Nsingi ntandi úvele wa mayanga la yaspi na wavili úvele wa mayanga la yakuti samawi na watatu úvele wa mayanga la kalidoni na wa ncheche úvele wa mayanga la sumalidi.

<sup>20</sup> Nsingi wa nnyano úvele wa mayanga la salidoniki na wa sita úvele wa mayanga la akiki na wa saba úvele wa mayanga la kilisolito na wanane úvele wa mayanga la sabalajadi na wa tisa úvele wa mayanga la yakuti ya njano na wa kumi úvele wa mayanga la kilisoplaso na wa kumi na moja úvele wa mayanga la hiakinto na wa kumi na mbili úvele wa mayanga la ametisto.

<sup>21</sup> Na aila milango kumi na mbili ívele ya lulu kumi na mbili. Kila nnango úkatapajijwe kwa lulu imo. Na dindila dya aila imanga díkatapajijwe kwa zahabu ihahwíke muchi chilolo chilangúja saana m'bali wavili.

<sup>22</sup> Nangu nanga pannaiwene Ing'ande yanga Nnungu muimanga aneyo, kwa kuva, Nang'olo wetu, Nnungu Avéle na Dimongo Dyammalele pamo na Mwana wanga Ungandolo njo ing'ande yene.

<sup>23</sup> Nng'anje wa liduva na wa mwedi nanga paulembelewa muimanga aneyo, kwa kuva, ukulu wanga Nnungu unailangajija, na Mwana wanga Ungandolo nni chibatali chake.

<sup>24</sup> Bahi vanu va vilambo vâmbekwonga munng'anje wake na vafalume va pachilambo vâmbekwida na dimali dyavo anemwo.

<sup>25</sup> Milango ya imanga aneyo mwiko ikambechimwa, kwa kuva, mukambekuva na chilo kavila.

<sup>26</sup> Vanu va vilambo vyammalele vâmbeida muimanga aneyo unannombolela na kumwing'a eshima Nnungu.

<sup>27</sup> Nanga chinu chohecho chihakalenge chimbeinjila muimanga aneyo, wala nkútenda mambo lanchîma Nnungu au nkúlambila. Henga vambeinjila anemwo nni avala valemwíje malina lavo Nchitabu cha Umi cha Mwana wanga Ungandolo.

## 22

<sup>1</sup> Anepo ayula malaika nkungulanguja muto wa medi la umi lang'anyîma muchi chilolo. Muto anewo úkulula medi kahaloka pachiteng'u cha chifalume changa Nnungu na cha Mwana wanga Ungandolo.

<sup>2</sup> Muto anewo úkuluja medi kulondola indila ing'ulu ya imanga aneyo. Na kila m'bali wa muto anewo úmedile nnandi wa umi, úpa vihepo aina kumi na mbili, na nnandi anewo úpa vihepo myanda kumi na mbili kwa mwaka na mwanda umo kwa mwedi. Mahamba la aula nnandi nni la kivalamya vanu va vilambo.

<sup>3</sup> Na wala kukambekuva na laana kavila ya Nnungu.

Chiteng'u cha chifalume changa Nnungu na changa Mwana wanga Ungandolo vîmbekuva muimanga aneyo, na vatumishi vake vâmbentumikila.

<sup>4</sup> Vâmbekwona kumeho kwake, na lina lyake limbelebwa mmalyenye lavo.



<sup>5</sup> Na wala kukambekuva na chilo kavila, wala vakambelebela nng'anje wa chibatali wala liduva, kwa kuva Nang'olo Nnungu àmbevalangajija, na vanang'o vàmбетawala, vyaka na vyaka.

### *Kuuya kwanga Yesu*

<sup>6</sup> Anepo ayula malaika nkunguhaulila kuchidoni, “Malove anelo nni la uhiu na la kukulupika. Na Nang'olo Nnungu avalôja manabii vake kwa Umumu wake, àntumile malaika wake unavalanguja vatumishi vake mambo àlálá lavêle pepi kuhumila.”

<sup>7</sup> Yesu nkuhaua kuchidoni, “Lola, mbènkupiyanya kwida! Wasa munu woheyo akamûla malove la unabii lalembwîje nchitabu achino!”

<sup>8</sup> Nangu nni Yohana, ngupilikène na kulona mambo anelo. Pangupilikene na kulona, nangu nkuhunama uchinga nimwabudu malaika ayula angulangujîje mambo anelo.

<sup>9</sup> Henga nang'e nkunguhaulila kuchidoni, “Ndulu, unatende uchocho! Nangu nni ntumishi muchi muuvelelee wako na anung'unuvako manabii chalumo na vammalele valakamûla malove lalembwîje nchitabu achino. Wako ùlembelwa chihi umwabudu Nnungu!”

<sup>10</sup> Aneyo malaika nkunguhaulila kuchidoni, “Unachihunike kwa chihungo cha muhuli chitabu achino cha malove la unabii, kwa kuva, làvele pepi kuhumila.

<sup>11</sup> Munu atênda lahakalenge àmbeweneha chihi kutenda lahakalenge, na munu atênda uhakwa àmbeweneha chihi kutenda uhakwa, na munu atênda lalalembela Nnungu àmbelhalija chihi kutenda lalalembela Nnungu, na munu wasaswe àmbelhalija chihi kuhahuka.”

<sup>12</sup> Yesu nkuhaua kuchidoni, “Lola, nangu mbènkupiyanya kwida! Ndêmbeida na dinujo uchinga ninnipe kila munu kupapatana na matendo lake.

<sup>13</sup> Nangu njo Alufa na Omega, Ntandiliko na Ntululilo.”

<sup>14</sup> Wasa vanu avala vahahûla majoho lavo, kwa kuva, vàmbekuva na haki ya kulya vihepo vya nnandi wa umi na haki ya kuinjila muimanga aila kwa kupitila mmilango yake.

<sup>15</sup> Henga pawelu imanga aneyo kùmbekuva na vanu najisi na ahavi na amalaya na vakúwalala na vaabûdu disanamu na kila munu atâmwa namene maisha la kulambila.

<sup>16</sup> “Nangu nni Yesu, ngùntumile malaika wangu unanshuhudilanga mambo anelo mwenu makuwa la vanu vangukulupîla. Nangu ni wa nnikolo na wa nnukolo lwanga Nfalume Daudi. Nangu nni aila inondwa ya ulyamba ilangâja.”

<sup>17</sup> Umumu Wanaswe na bibi alusi vâhaua kuchidoni, “Ida!” Na munu woheyo apilikâna ahaule kuchidoni, “Ida!” Na munu woheyo avêle na inyota na àlebela medi la umi, aide akumbile bule.

### *Malove la ntululilo*

<sup>18</sup> Nangu Yohana nìn'duma kila munu apilikâna malove la unabii wa chitabu achino kuva, munu woheyo akâyenjeja chinu chohecho mmalove anelo, Nnungu àmbennyenjejija vibaniho avila vilembwîje nchitabu achino.

<sup>19</sup> Na munu woheyo ambeûsa chinu chohecho mmalove la unabii lalembwîje nchitabu achino, Nnungu àmbeiusa sehemu yake muavila vihepo vya nnandi wa umi na muaila imanga yanaswe itongolewîje nchitabu achino.

<sup>20</sup> Na munu woheyo ahûmya ushuhuda wa malove anelo ahaule kuchi-doni, “Elo, mbenkupiyanya kwida!”

Amina! Ida wako Nang'olo Yesu!

<sup>21</sup> Inema yanga Nang'olo Yesu ìive pamo na mwenu mmammalele. Amina.